Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Ḳodesh

ʿim targumim u-veʾurim mi-meḥabrim shonim

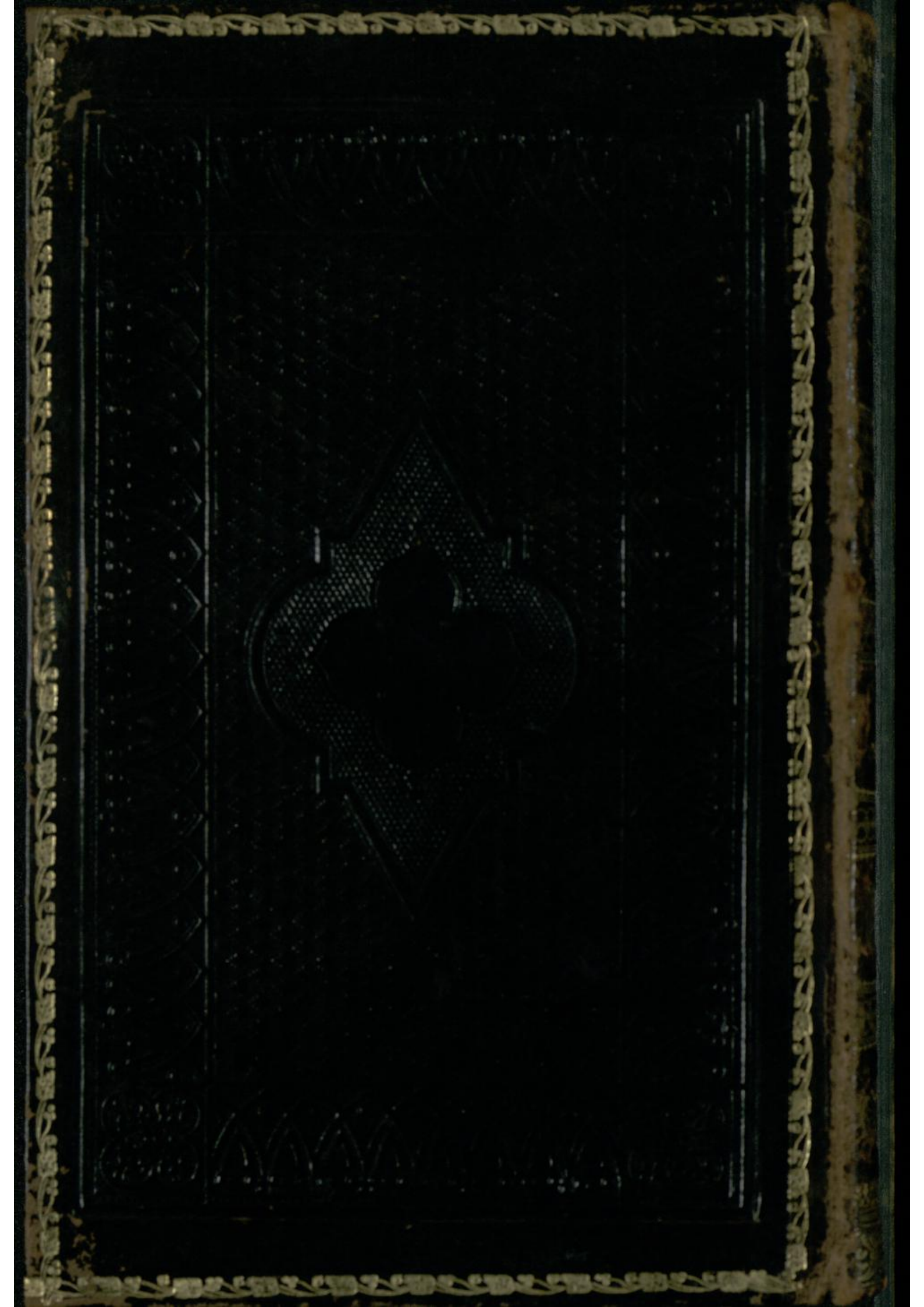
Sefer Ba-midbar

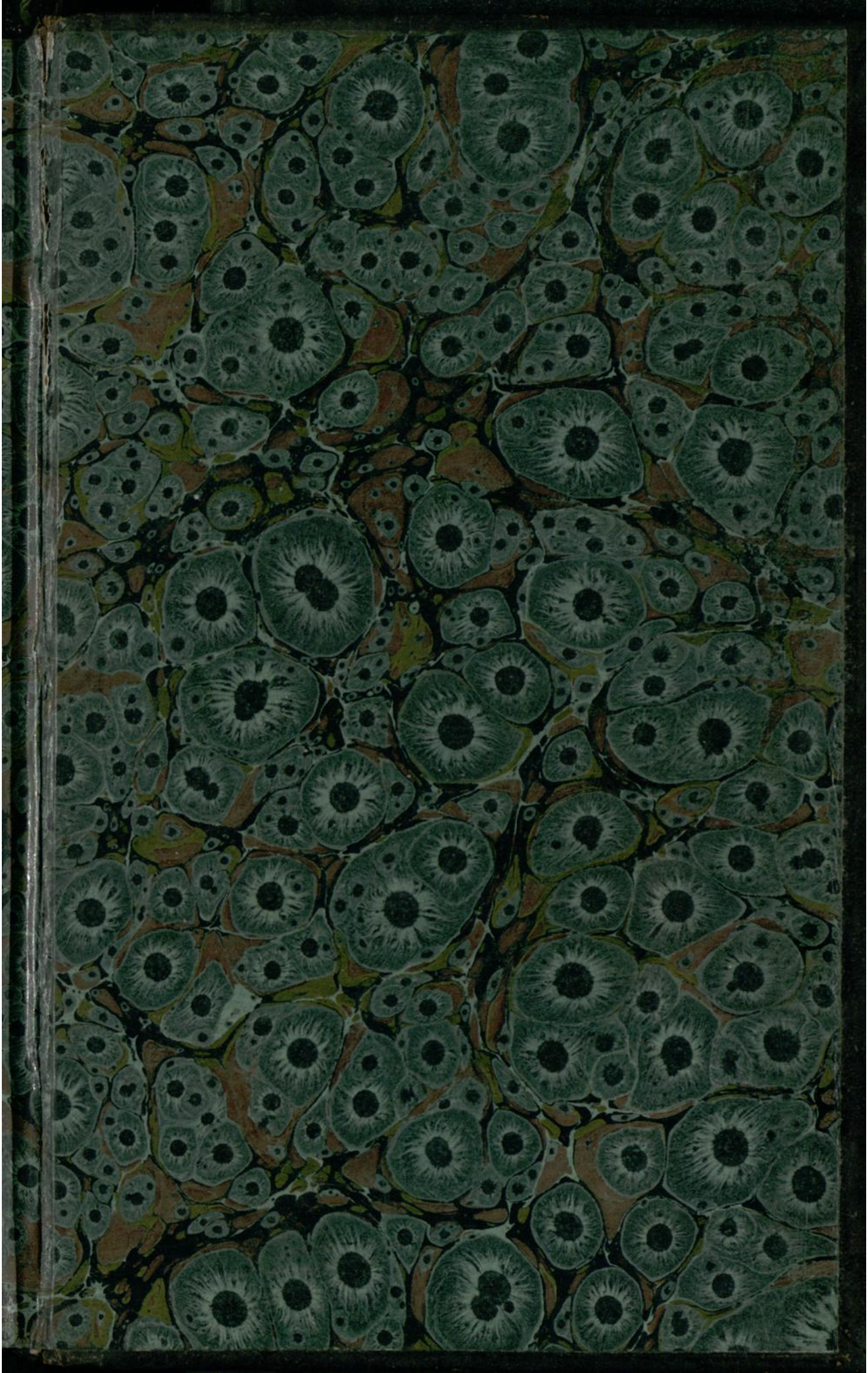
Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 597 [1836 oder 1837]

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8951

Visual Library

Bibliotheca
D^oris JOSEPHI ŽALUD
LIT C* IV/1
N° 1721

ספרי קדש

עם

תרגומים ובאורים

ממחברים שונים

אבני נזר מחנוסטות בהדר התבניח וביקר התכנית

הוציאם לאור

משה הלוי לנדא

את אשר ישים ה' בפי אתו אשמר לדבר (במדבר כ"ג י"ג).

Pray 1837.

Druck und Verlag des M. J. Landau.

UNIVERSITÄT POTSDAM
Universitätsbibliothek
1578

ספר

נתיבות השלום

והוא חבור כולל

חמשת חמשי התורה

הוגה על פי תקון סופרים

עם

תרגום אונקלוס ופירש"י, ותרגום אשכנזי ובאור

מאת

הרב החכם הכולל

רבי **משה מדעסויא** נ"ע.

ועל שדי תרומות אונקלוס המתרגם ורש"י, יצא עתה

המעמר

ללקט אורות בשביליהם ובתלמי שאר המפרשים ז"ל.

ספר במדבר

שנת ת"ק"צ"ז לפ"ק.

BAMIDBAR.

פראג

דרוק אונד פערלאג דעם משה הלוי לנדא.

אל הקורא!

המעמר הזה, אשר הוב־ מאתי ומאת ידידי המדקדק מו"ה וואלף מאיר, יצא ללקט שכלים בשדי תרומות מבין אלומות האלימו חכמים ראשונים וגם אחרונים רש"י, ראב"ע, רשב"ם, ומחברי הבאור לספר נתיבות השלום יזולתם. לבאר וללבן דב־יהם, הן בדקדוק הלשון והן בפירושי המקרא. ולפעמים אסף ה."ל גם חבואת הגיונו ופרי שכלו לבאר הפסוקים על דרך לא שערו אבותינו ולפרש כמה מאמרים בדברי חכמינו ז"ל כיד ד' הטובה עליו.

ועל הדברים אשר מפי יצאו, חתמתי את שמי ואת זכרי בראשי תיבות ד"ה (דברי המדפים), והמה מיוסדים לרוב על דברי המתרגם הראשון גם בזמן גם במעלה אונקלוס הגר, ליישר ולהצדיק הנוסחאות הראשונות; והיתה לי לעינים הפוליגלאָטאַ דפוס אנוירשה שנת של"ב אשר לא באה ליד החכם הכולל מחבר ספר אוהב גר, כמו שאמר בחלק שני מהקרמתו „רק אחת היתה אתו (עם החכם שמואל לעקלערק המקבץ חלופי נסחאות בתרגום אונקלוס) שלא באה לידי, וגדולה היא אלי, והיא הפאָליגלאָטאַ דפוס אנוירשה שנת של"ב וכו' אשר נוסח תרגומה מועתק מנוסח תרגום הפאָליגלאָטאַ הראשונה דפוס ספרד וכו' אשר נשלמה הדפסתה בשנת רע"ו וכו'."

ולבי ראה להעתיק המלות לועזיות בפירוש רש"י ז"ל, במקום שאין דעתי מסכמת עם העתקת החכם המבאר ז"ל, והלכתי כפעם בפעם במסילה אשר דרכתי בספרי מרפא לשון להש"ם בעו"ה.

דברי המדפים

משה בלא"א הרב החכם המפ־רסם
מו"ה ישראל לנדא נ"ע.

במדבר א

יניח ד' שיטין פנויות, ויתחיל פתחלת שיטה ה'.

א (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית
לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:
(ב) שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת כָּל־זָכָר
לְגֻלְגְּלֹתָם: (ג) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
ומעלה

תרגום אשכנזי א

א (א) אַם ערשטען טאַג דעם צוויטטען מאָנאַטס, אים צוויטטען יאָהרע איהרעם אויסצוגם אויס דעם לאַנדע מצרים רעדעטע דער עוויגע מיט משה אין דער וויסטע סיני, אים שטיפטסצעלטע, אונד שפראַך: (ב) נעהמט דיא סוממע דער גאַנצען נעמיינדע דער קינדער ישראל'ס אויף, נאַך איהרען געשלעכטערן אונד פאַמיליען, מיט אַנצייגע דער נאַמען, אַלעס מענגליכע, הויפט פיר הויפט: (ג) פאָן צוואַנציג יאָהרען

תרגום אונקלוס

א (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בְּחַד לְיַרְחָא תִּנְיָנָא
בְּשַׁתָּא תִנְיָתָא לְמַפְקָהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם
לְמֵימָר: (ב) קַבְלוּ יַת חוּשְׁבַּן כָּל בְּנֵשְׁתָּא
דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזַרְעַיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן
בְּמִנְיַן שְׁמָהָן כָּל דְכוּרָא לְגוּלְגַּלְתְּהוֹן:
(ג) מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפֵיק
חילא

רש"י

א (א) וידבר במדבר סיני נאמר לקמן. מתוך מינמן לפניו מוכה לומס כל שעה כשילמו ממלריס מנמן וכשנפלו בעגל מנמן לידע הנוחריס כשנא להשרות שכינתו עליהס מנאס נאמר בניסן הוקס המשכן ונאמר בלייר מנאס: (ב) למספותם. דע מנין כל שנט ושנט: לנית אבותס. מי שהניו משנט לאר ולמו משנט לאר יקוס על שנט שניו: לגלגלותס. על ידי שקלים נקע לגלגולת: (ג) כל

באור

א (א) במדבר סיני באהל מועד, נענור שהפסיק נמלות המשיטה והיובל שאמר שהיה נהר סיני (כי על המלוה הזאת הזהירם ביום מתן תורה בהרות בנרית לת ישראל נאמר והשניעית תשמטנה ונטשתה וגו', ועמ"ש בנאור משפטים ופ' תשא) חזר ואמר שהיה הדבור הזה במדבר סיני נאה"מ בכל הדבורות לאר הזניר מהחלת ס' ויקרא וכן יהיו כלס מכאן ואילך באה"מ, כי מעת שהוקס המשכן ויקרא אליו הנס מאהל מועד לא נדבר לו אלא מנס (הרמב"ן), וכן כתב הרשב"ם, להודיע כי לא עלה משה על הר סיני לאר היות השכוד באהל מועד, ע"כ. וכן נראה מלשון הפסוק שהדבור הי' תמיד מאה"מ, שאמר ובנא משה אל האה"מ וגו' ויעמע את הקול וגו' וידבר אליו (להלן ז' פ"ט): באחד לחדש השני, לפי שעתה הוכרכו להיות נכונים למספריהם לא"י שהרי נעזרים לחדש הזה נעלה הענן ויסעו למסעיהם ממדבר סיני, לכן בוה למנותם בא' לחדש הזה, ושלא יחנו כ"א מפני עזרים שנה ומעלה הרשוים לצאת בצבא המלחמה, ואח"ז בוהו לספרם על סדר דגליהם שיהיה לכל שבט ושבט מקום קבוע בנסעו ובחנותו: (ב) שאו, ת"א ויב"ע קבילו וכן מתורגם בל"א (חויפבעהאבן): אח ראש, מספר הכללי, ומבאר שלא ימנם אחד אחד לדעת מספר הכללי לבד כ"א למספרות' לבית אבות', ר"ל שב"א יתיחס למספרתו והמספרות לשבטן ועי"ז ידעו גם מספר הפרטי של כל שבט ושבט, ויתכן שבענור זה היה הנס שיקחו אתם את נשיאי השבטים שיהיה כל נשיא מונה פרטי שבטו ואח"כ יסור כ"א המנין למשה: לגלגלתם, נקרא אחד האדם אף לפי שהוא עגול כגלגל ושרשו גלל ונפלה הפ"א והלמ"ד כמו מן קדד קדקד שער,

וְכָל־יוֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל
תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם אַתָּה
וְאַהֲרֹן: (ד) וְאִתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ
אִישׁ לַמַּטֶּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־
אֲבֹתָיו הוּא: (ה) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעַמְדוּ אִתְּכֶם
לִרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר:
(ו) לְשִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־
צוּרִישַׁדָּי: (ז) לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן בֶּן־
עַמִּינָדָב: (ח) לְיִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל
בֶּן־צוּעָר: (ט) לִזְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־
חֵלֹן: (י) לִבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם
אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד לִמְנַשֶּׁה
גמליאל

הרגום אשכנזי

רעז אַן אונד דאַריבער, וואַם
דיענסט טהון קאַן אין ישראל,
זאללט איהר מוסטערן, דוא
אונד אהרן, נאַך איהרען העע־
רען: (ד) פֿאָן יעדעם שטאַמע
זאָל־ איינ מאן אין דיע־
זעם גע‌שעפֿטע בייאשטעהען,
איין מאַן, דער דאַז הויפט זיי־
נער פֿאַמיליע איוט. (ה) דיע־
זעם זינד דיא נאַמען דער מענ־
נער, דיא אייך בייאשטעהען
זאָללען, פֿאָם שטאַמע ראוב:
אליצור זאָהן שדיאור: (ו) פֿאָם
שטאַמע שמעון: שלומיאל זאָהן
צורישדי: (ז) פֿאָם שטאַמע
יהודה: נחשון זאָהן עמינדב:
(ח) פֿאָם שטאַמע יששכר:
נתנאל זאָהן צוער: (ט) פֿאָם
שטאַמע זבולן: אליאב זאָהן
חלון: (י) פֿאָן דען קינדערן
יוסף'ס, פֿאָן אפרים: אלישמע
זאָהן עמיהוד: פֿאָן מנשה:
גמליאל

ר ש "י

(ג) כל יוצא לצבא. מגיד שאין יוצא בגבא פחות מבן עשרים: (ד) ואתכם יהיו. כשתפקדו לומס יהיו עמכם בשיח כל שבט ושבט:

מלה

תרגום אונקלוס

חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּמְנוּן יַתְהוֹן לְחֵילֵיהוֹן אַתְּ
וְאַהֲרֹן: (ד) וְעִמְּכוֹן יְהוֹן גַּבְרָא גַּבְרָא לְשִׁבְטָא
גְּבַר רֵישׁ לְבֵית אֲבָהָתוֹהִי הוּא: (ה) וְאִלֵּין
שְׁמָהָת גּוּבְרַיָּא דִּי יְקוּמוּן עִמְּכוֹן לִרְאוּבֵן
אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר: (ו) לְשִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי: (ז) לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן
בַּר עַמִּינָדָב: (ח) לְיִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר: (ט) לְזִבוּלֻן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן:
(י) לִבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד לִמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר:
לבנימין

באור

ונמנה המקבל הזה נחו"ל ושנו"ל עומר לגלגלתה, נקע לגלגלתה וממנו נאמר בנגעים נק"ח במקום כחול"ס גלגלתו כמו מן קטלת קטדתו, וממה שמלמנו ותרן גלגלתו (שופטים ט' כ"ג), ותת גלגלתו תקעו (ד"ה א' י"ו י"ז), וכלל לומר מדרך שנתן שהנפרד ממנו גלגלתה שהשנו"ל הרמתן יתתנה לפת"ח בנגעים, כמו מן משמרתו משמרתו, ולין ענין הגמוב שימוש בראשם כ"ח ע"י שקלים נקע לגלגלת שהרי בכר הוזהר שלא ימוש כי אם על ידי כופר נפשם: (ג) כל יצא צבא, יתכן שמלת לצבא תוסר הפעל היא לכך לא נאמר בלצבא בשמוש הבי"ת, ושעור יליאת לצבא: תפקדו, לשון פקידה במקום הזה והדומים אליו ענינו ההשקפה על סדר מערכת העם ומספרו

גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר: (יט) לְבִנְיָמִן
אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי: (כ) לְדָן אֲחִיעֶזֶר
בֶּן־עַמִּישַׁדָּי: (כא) לְאָשֵׁר פַּגְעִיאֵל
בֶּן־עָכְרָן: (כב) לְגָד אֶלְיָסָף בֶּן־
דְּעוּאֵל: (כג) לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־
עֵינָן: (כד) אֵלֶּה קְרִיאֵי הָעֵדָה
נְשִׂיאֵי מַטּוֹת אֲבוֹתָם רָאשֵׁי
אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: (כה) וַיִּקַּח מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר

קרואי קדי נקבו

תרגום אונקלוס

(יח) לְבִנְיָמִן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי: (כ) לְדָן
אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי: (כא) לְאָשֵׁר פַּגְעִיאֵל
בַּר עָכְרָן: (כב) לְגָד אֶלְיָסָף בַּר דְּעוּאֵל:
(כג) לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בַּר עֵינָן: (כד) אִלֵּין מְעָרְעֵי כְּנִישְׁתָּא רַבְרְבֵי שִׁבְטֵי אֲבָהָתְהוֹן
רֵישֵׁי אַלְפָּא דְיִשְׂרָאֵל אִינוּן: (כה) וּדְבַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יָת גּוּבְרַיָּא הָאִלֵּין

דאתפרשו

תרגום אשכנזי ב

נמליאל זאהן פרהצור: (יח) פאם
שטאממע בנימין: אבידן זאהן
גדעוני: (כ) פאם שטאממע דן:
אחיעזר זאהן עמישדי: (כא) פאם
שטאממע אש־: פגעיאל זאהן
עכרן: (כב) פאם שטאממע גר:
אליסף זאהן דעואל: (כג) פאם
שטאממע נפתלי: אחירע זאהן
עינן. (כד) דיעזעם זינד דיא
פערא־דנעטען דער נעמיינע,
דיא פירשטען איהרער פא־
טערליכען שטעממע; זיא וואל־
רען דיא הויפטער דער
נאציאן. (כה) משה אונד
אהרן נאהמען אלוא דיא מענ־
נער

רש"י

(טו) אלה קריאי העדה. הנקראים לכל דבר מצינות שבעדה: (יו) הלוכים אחר שנים עשר נשיאים הללו: אחר נקבו. לו

ומספרו ותקון לאתו ובאו (ובל"ן אזמטערן): (טו) אלה קריאי העדה, הנקראים לכל דבר מצינות שבעדה, כאחר לאמר נשיאי מטות אבותם. (רש"י וראב"ע): ראשי אלפי ישראל, כי היו בכל שבט כמה שרי אלפים והנשיא היה ראש לכל אלפי שבטו. (יו) ויקח משה ואהרן, כשיקדים הפעל לפועל אז לוה אומר לא את המין ולא את המספר, וכן אחר פקד משה ואהרן ונשיאי (להלן מ"ד), כי הי' רצוי ויקחו, אחר פקדו: אשר נקבו. מענין נקבה שכיך, לשון פרישה, ולפי שבגזרת אפ"ל הענר בבנין נפעל ופעל הוא על תמונה אחת, וכן יעשה החוזב שהנו"ן

א (יו) ויקח, ת"ל ודבר, ובספרים מדויקים כתוב ונסיב, והמתורגמן התיבה את המעתיקים להגיה ודבר, כתמרו בשרש דבר ובשרש נסב: כל ל' לקיח' הנופל על אדם מתורג' בלשון דבר כמו ויקח ה' אלהים את האדם (בראשית ב' ט"ו), ותקח האשה בית פרעה (שם י"ב ט"ו) ותקח האשה את שני האנשים (יהושע ב' ד') ע"כ. הנה כל הראיות שהניח, ענין נהיגה הן, כלומר דבר אחרי ונאחר יעיד בכלם הענין הנח לאחריו, נאדם לאמר ויניחהו בגן עדן, בשרה היתה הנהיג' לב ת פרעה, ורחב העלתם הגגה ולפותם שם, וכמוהם ת"ל ויקח בלק את בלעם (לקמן כ"ג ד', וכ"ד ל"ו), ודבר, לפי שבא לתריהם המקום שהניחו שם, וגם שם לא נזכר המקום והוא מובן מענינו כמו ויקח קברהם את יעמעל בנו וגו' (בראשית י"ז כ"ג) כי הוא הוליכם להמול לותם לולם בל לשון לקיחה שאין הענין יורה על הנהיגה ממקום למקום כ"ל בתרגום לשון נסיבת

ובל

תרגום אשכנזי

במדבר א

נער, דיא מיט נאַמען היער בענענעט וואַרדען, צו הילפֿע, (יח) ליעסען דיא גאַנצע גע= מיינע אַם ערשטען טאָג רעס צווייטען מאָנאַטס צוואַממען קאָממען, דאַס זיא זיך אַננע= בען נאַך איהרען געשלעכטערן אונד פֿאַמיליען, מיט אַנצייגע איהרער נאַמען פֿאָן צוואַנציג יאַהרען אַן אונד דאַריבער, הויפט פֿיר הויפט; (יט) זאָ ווייא

נְקֻבֵו בְּשֵׁמוֹת: (יח) וְאֶת כָּל־ הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְיַלְּדוּ עַל־מִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְגֻלְגְּלֹתָם: (יט) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר

סיני

דער עוויגע דעם משה בעפֿאָהלען האַטטע, אַלוּאָ מוסטערטע ער זיא אין דער ווייסטע

סיני

רש"י

לו כאן נאמר: (יח) ויתילדו על משפחותם. הניחו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט:

תרגום אונקלוס

דְאִתְפָּרְשׁוּ בְּשְׁמָהָן: (יח) וַיֵּיתְיָלְדוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּנִשׁוּ בְּחַד לְיַרְחָא חְנִינָא וְאִתְיַחֲסוּ עַל זַרְעֵיהֲוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מֵבַר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא לְגוּלְגַּלְתְּהוֹן: (יט) כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָת משֶׁה וּמְנָנוּן בְּמַדְבְּרָא

דסיני

באור

שהנו"ן נמלת נקבו מן השרש ודגש הקו"ף לסימן בנין פֻּעַל, ושב הפעל על משה ואהרן שהם הפועלים, לכן הוסיף רש"י לנקר אשר נקבו (לו כאן) בשמות ר"ל שהכתוב הוא מהנפעלים כי הנו"ן לסימן הנפעל והדגש לחסרון נו"ן השרש: (יח) הקהילו באחד לחדש, יזכור זריזות מצרע"ה נמלות הם כי ביום הדבור לקח את הנשיאים והקהיל את העדה והתחיל לפקוד אתם, אבל לא נאלם המנין ביום אחד ולכך חזר ואמר ויפקדם במדבר סיני, להודיע שהיה המנין במקום ההוא לא ביום ההוא. (הרמב"ן): ויתילדו, הניחו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידתם להתייחס על השבט (רש"י), וכן ת"ל ויע"ש לתיחסו, ולפי הנוהג שהיו לריכין להניח שטר ועדים על זה כמו שהביא הרמב"ן ז"ל מלשון רש"י והביג עליו, אלא שכל אחד מקר לדעת יחוסו אם ע"פ ספר או ע"י עדים ורשיות, וזהו ענין ההתפעל, ויתילדו, נתנו לב לדעת תולדתם, ולריך לדעת שנעתיד מבנין נפעל וכל בנין התפעל מגזרה זו יבואנה לפעמים פ"ל הפעל יו"ד לוי"ו כמו בהולד לו, מלה שנה יָלַד, והחזרו את עונש, ועם ישראל יתוכח, ופעמים תשאר היוד, כמו ירה יָרֵה, מעמי המרן מחיהדים וכן ויתילדו: (יט) ויפקדם, הוי"ו המהפכת נמלה הזאת

היא

המעמר

וכל לקיחת שם מתורגם כן. (דברי המדפיס). (יח) ויתילדו, אמר המגיה: ,, ולריך לדעת שנעתיד מבנין נפעל וכל בנין התפעל מגזרה זו, יבואנה לפעמים פ' הפעל יו"ד לוי"ו כמו בהולד לו וכו' ". ונלמת כי גם בכל הבנין נפעל הדין כן אך שבשבר ובינוני תהיה הוי"ו נח נסתר, ובעתיד מקור ולטוי תנוח בתנועה; וגם אין זה בנפעל לפעמים, לולם החלוף הזה יסודו במשפט הלשון; ושם מלינו: יָרֹה יֹרֶה על דרך השלמים לזר תחבר, כאשר מלינו בהפעיל: הַיָּשֵׁר לפני דרכך (תהלים ס' ט') גם כן על משקל השלמים; לולם בהתפעל לינו מצוקו להשתנות לוי"ו, כי הפיעל והתפעל משפט אחד להן, כנודע ליודע דקדוק לשון העברית.

סיני: ס שני (כ) וַיִּהְיוּ בְּנֵי־
רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא
צָבָא: (כא) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה רְאוּבֵן
שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת: פ
(כב) לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדָיו
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־
זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה
כֹּל יֹצֵא צָבָא: (כג) פְּקֻדֵיהֶם
לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: פ
(כד) לִבְנֵי גָד תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לבית

סיני. (כ) דאַ וואַרען דיא נאַכּ־
קאָמען ראובן, דעם ערשטגע־
בּאָרנען ישראל'ס, נאַך איה־
רער הערקונפֿט, געשלעכטערן
אונד פֿאַמיליען, מיט אַנצייי־
גע דער נאָמען, הויפּט פֿיר
הויפּט אַללעם מענלידע פֿאָן
צוואַנציג יאָהרען אַן אונד
דאַריבער, וואָס דיענסט טהון
קאַן; (כא) דיא געמוסטערטען
פֿאָם שטאַמע ראובן: זעכס
אונד פֿיערציג טויזענד פֿינף
הונדערט. (כב) פֿאָן דען נאַכּ־
קאָמען שמעון נאַך איהרער
הערקונפֿט, געשלעכטערן
אונד פֿאַמיליען; דיא געמו־
סטערטן מיט אַנצייגע דער נאַ־
מען, הויפּט פֿיר הויפּט, אַללעם
מענלידע פֿאָן צוואַנציג יאָה־
רען אַן אונד דאַריבער, וואָס
דיענסט טהון קאַן; (כג) דיא
געמוסטערטען פֿאָם שטאַמ־
מע שמעון: נייַן אונד פֿינף־
ציג טויזענד דרייא הונדע־ט.
(כד) פֿאַן דען נאַכּקאָמען גד
נאַך איהרער הערקונפֿט, גע־
שלעכטערן

תרגום אונקלוס

דְּסִינָי: (כ) וַהֲווֹ בְּנֵי רְאוּבֵן בּוּכְרָא דְיִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן
בְּמִנְיַן שְׁמָהָן לְגוּלְגַּלְתְּהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָּא כֹּל נָפֵיק חֵילָא:
(כא) מְנָיָנֵהוֹן לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן אַרְבְּעִין וְשִׁיתָּא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה: (כב) לִבְנֵי
שִׁמְעוֹן תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן מְנָיָנוֹהִי בְּמִנְיַן שְׁמָהָן לְגֻלְגַּלְתְּהוֹן
כָּל דְּכוּרָא מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָּא כֹּל נָפֵיק חֵילָא: (כג) מְנָיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא
דְשִׁמְעוֹן חַמְשִׁין וּתְשַׁע אַלְפִין וּתְלַת מְאָה: (כד) לִבְנֵי גָד תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן
לבית

באור

היה להמשך המאמר ומנור הקודם עם הנמשך ועניינה נתאר לזהו הפסח כן מקדש, וכן מתורגם בל"א, ולא אמר ויפקדום לפי שבת על משה לבד שהוא העקר: (כא) פקדיהם, כתוב הכתוב שבת על פרטי השבט ולהלן אחר בני שמעון אמר ופקדיו בכתוב היחיד על השבט בכלל והמונן אחד:

ויהיו

לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא: (כה) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה גָּד חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: פ

(כו) לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא: (כז) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יְהוּדָה אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ

(כח) לִבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא: (כט) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יִשָּׂשכָר אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

(ל) לִבְנֵי זְבוּלֻן תּוֹלְדֹתָם

למשפחתם

תרגום אשבנוי

שלעכטערן אונד פאמיליען מיט אנציינע דער נאמען פאן צוואנציג יאהרען אן אונד דאריבער, וואס דיענסט טהון קאן: (כה) דיא נעמוסטער־טען פאם שטאמע גד: פינף אונד פיערציג טויזענד זעכס הונדערט אונד פינף־ציג. (כו) פאן דען נאכקאמ־מען יהודה נאך איהרער הער־קונפט, געשלעכטערן אונד פאמיליען, מיט אנציינע דער נאמען פאן צוואנציג יאהרען אן אונד דאריבער, וואס דיענסט טהון קאן: (כז) דיא געמוסטערטען פאם שטאמע יהודה פיער אונד זיעבענציג טויזענד זעכס הונדערט. (כח) פאן דען נאכקאמען יששכר נאך איהרער הער־קונפט, געשלעכטערן אונד פאמיליען, מיט אנציינע דער נאמען פאן צוואנציג יאהרען אן אונד דאריבער, וואס דיענסט טהון קאן: (כט) דיא גע־מיסטערטען פאם שטאמע יששכר: פיער אונד פינפציג טויזענד פיער הונדערט. (ל) פאן דען נאכקאמען זבולן נאך

א״ה

לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָּא כֹּל גָּבֶר חֵילָא: (כה) מְנְיֵנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְּגָד אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה וְחַמְשִׁין: (כו) לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָּא כֹּל גָּבֶר חֵילָא: (כז) מְנְיֵנֵהוֹן לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה שַׁבְעִין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה: (כח) לִבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָּא כֹּל גָּבֶר חֵילָא: (כט) מְנְיֵנֵהוֹן לְשִׁבְטָא דְיִשָּׂשכָר חַמְשִׁין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (ל) לִבְנֵי זְבוּלֻן תּוֹלְדָתְהוֹן

לזרעיתהון

לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא: (מח) פְּקֻדֵיהֶם
לְמַטֵּה זְבוּלֻן שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ
(נג) לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא:
(נד) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אֶפְרַיִם
אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: פ
(נה) לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה
כֹּל יֹצֵא צָבָא: (נו) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וּמָאתָיִם: פ
(נז) לִבְנֵי בִנְיָמִן תּוֹלְדֹתָם

למשפחתם

איהרער הערקונפט, נעשלעכ-
טערן אונד פאַמיליען, כויט
אַנצייגע דער נאַמען, פאָן
צוואַנציג יאָהרען אַן אויפ
דאַריבער, וואָס רייענסט טהון
קאַן: (מח) דיא נעמוסטערטען
פאָם שטאַממע זכולן: ויעבען
אונד פינפציג טויזענד פיער
הונדערט. (מט) פאָן דען נאַכ-
קאָמען יוסף: פאָן דען קינ-
דערן אפרים נאַך איהרער
הערקונפט, נעשלעכטערן אונד
פאַמיליען, מיט אַנצייגע דער
נאַמען פאָן צוואַנציג יאָהרען
אַן אונד דאַריבער, וואָס
דיענסט טהון קאַן: (נ) דיא נע-
מוסטערטען פאָם שטאַממע
אפרים: פיערציג טויזענד פינף
הונדערט. (נא) פאָן דען נאַכ-
קאָמען מנשה נאַך איהרער
הערקונפט נעשלעכטערן אונד
פאַמיליען, מיט אַנצייגע דער
נאַמען פאָן צוואַנציג יאָהרען
אונד דאַריבער, וואָס דיענסט
טהון קאַן: (נב) דיא נעמום-
טערטן פאָם שטאַממע מנשה:
צוויי אונד דרייסיג טויזענד
צוויי הונדערט. (נג) פאָן דען
נאַכקאָמען בנימן, נאַך איהר-

רער

תרגום אונקלוס

לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵיק
חֵילָא: (מח) מְנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְזְבוּלֻן חַמְשִׁין וּשְׁבַע אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (מט) לִבְנֵי
יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר
עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵיק חֵילָא: (נ) מְנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְאֶפְרַיִם אַרְבְּעִין
אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה: (נא) לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן
בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵיק חֵילָא: (נב) מְנְיָנֵיהוֹן
לְשִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה תְּלָתִין וּתְרִין אַלְפִין וּמְאָתָן: (נג) לִבְנֵי בִנְיָמִן תּוֹלְדָתְהוֹן

לורעיתהון

לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה
כֹּל יֹצֵא צָבָא: (לח) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
בִנְיָמִן חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ
(לט) לִבְנֵי דָן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא
צָבָא: (מ) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה דָן
שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְשֶׁבַע
מֵאוֹת: פ
(מא) לִבְנֵי אָשֵׁר תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה
כֹּל יֹצֵא צָבָא: (מב) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
אָשֵׁר אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת: פ
(מג) בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלְדֹתָם

למשפחתם

תרגום אשכנזי

רער הערקונפֿט, נעשלעכטערן
אונד פֿאַמיליען, מיט אַנצייגע
נע דער נאַמען פֿאָן צוואַנציג
יאָהרען אַן אונד דאַריבער,
וואָס דיענסט טהון קאַן: (לח) דיא
נעמוסטערטען פֿאָם שטאַמע
בנימין: פֿינף אונד דרייסיג טויי
זענד פֿיער הונדערט. (לט) פֿאָן
דען נאַכקאָמען דן נאך איהי
רער הערקונפֿט, נעשלעכטערן
אונד פֿאַמיליען, מיט אַנצייגע
נע דער נאַמען פֿאָן צוואַנציג
יאָהרען אַן אונד דאַריבער,
וואָס דיענסט טהון קאַן:
(מ) דיא נעמוסטערטען פֿאָם
שטאַמע דן: צוויא אונד
זעכציג טויזענד זיעבען הונ
דערט. (מא) פֿאָן דען נאַכקאָמ
מען אשר נאך איהרער הער
קונפֿט, נעשלעכטערן אונד פֿאַ
מיליען, מיט אַנצייגע דער נא
מען פֿאָן צוואַנציג יאָהרען אַן
אונד דאַריבער, וואָס דיענסט
טהון קאַן: (מב) דיא נעמו
סטערטן פֿאָם שטאַמע אשר:
איין אונד פֿירציג טויזענד פֿיוף
הונדערט. (מג) פֿאָן דען נאַכ
קאָמען נפתלי נאך איהרער
הער

תרגום אונקלוס

לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵק
חֵילָא. (לז) מְנֵינֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְּבִנְיָמִן תְּלָתִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה:
(לח) לִבְנֵי דָן תּוֹלַדְתְּהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין
שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵק חֵילָא: (לט) מְנֵינֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְּדָן שִׁיתִּין וּתְרֵין אַלְפִין
וּשְׁבַע מְאָה: (מ) לִבְנֵי אָשֵׁר תּוֹלַדְתְּהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵק חֵילָא: (מא) מְנֵינֵיהוֹן לְשִׁבְטָא
דְּאָשֵׁר אַרְבְּעִין וְחַד אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה: (מב) בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלַדְתְּהוֹן

לזרעיתהון

לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא: (מג) פְּקֻדֵיהֶם
לְמַטֵּה נַפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ
(מד) אֵלֶּה הַפְּקֻדִּים אֲשֶׁר פָּקַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁנֵים עָשָׂר אִישׁ אִישׁ־אֶחָד
לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ: (מה) וַיִּהְיוּ כָּל־
פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל־
יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: (מו) וַיִּהְיוּ
כָּל־הַפְּקֻדִים שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת

וחמשים

הערקונפט.געשלעכטערוואונד
פאמיליען, מיט אנצייגע דער
נאמען פאן צוואנציג יאהרען
אן אונד דאריבער, וואס
דיענסט טהון קאן: (מג) דיא
געמיסטערטען פאם שטאמע
נפתלי: דרייא אונד פינפציג
טויזענד פיער הונדערט.
(מד) דיעזעם זינד דיא מוסטע=
רונגען, דיא משה אינד אהרן
נעבסט דען צוועלף פירכטען
ישראלים, פאן יעדער פאמי=
ליע איינעם, פארגענאממען.
(מה) אלזא וואַרען אללע נע=
מוסטערטען דער קינדער
ישראל'ס נאך איהרען פאמי=
ליען פאן צוואנציג יאהרען אן
אונד דאריבער, וואס אין
ישראל דיענסט צו טהון מוינט,
(מו) אללע דיעזע נעמוסטער=
טען צוזאממען וואַרען זעכס
הונדערט אונד דרייא טויזענד
פינף הונדערט אונד פינפציג.

דיא

תרגום אונקלוס

לְזַרְעַיְחֹהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל דָּיֵיק
חֵילָא: (מג) מְנָיְנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי חַמְשִׁין וּחְלַת אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (מד) אִלֵּין
מְנָיְנַיָּא דְמָנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל תְּרֵי עֲשַׂר גַּבְרִין גַּבְרָא חַד לְבֵית אֲבָהָתוֹהִי
הֲווֹ: (מה) וַהֲווֹ כָּל מְנָיְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל
דָּיֵיק חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל: (מו) וַהֲווֹ כָּל מְנָיְנַיָּא שִׁית מְאָה וּחְלָתָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה

וחמשין

באור

(מה) ויהיו כל פקודי בני ישראל, יודיע שלא היו נכלל חלה כ"ג מבני עשרים ומעלה:
(מו) ויהיו כל הפקדים, עתה יודיע מנין כלם בכלל, וכ"כ הרמב"ן, ויהי' לפ"ז פסוק מ"ה
מחמר לבדו ומלות מבן עשרים שנה וגו' הן נסוף המחמר, ויתכן שתהיינה כמו מחמר מוסגר
לכך הועמדו בסופן בטעם מפסיק יותר מבתחלתן כדינו תמיד, ובעבור שהפסיק הענין, שכ
לומר שנית ויהיו כל הפקדים וגו', ולפי זה ר"ל כ"ג מחמר אחד ובן מתורגם בל"ג: שש מאות
אלף, ובמנין הרמזון נמצא לוס על מלאכת המשכן היו גם כן במספר הזה, ובפ' כי תשא הוקשה
לרש"י לפי מספר שבשני המניינים בחודש זמן ז' חדשים להיות מספרם שוה, ובנמוקי שמות (ל"ח

כ"ו

תרגום אשכנזי

במדבר א

(מז) דיא לוים אַבער נאַך איהרע
רען פַאַמיליען זינד אונטער
איהנען ניט מיט געמוסטערט
וואָרדען: (מח) דען דער עווינע
האַמטע צו משה געזאַגט, וויא
פֿאָלגט: (מט) דען שטאַם לוי
אַלליין זאָללסט דוא ניט מו-
סטערן, אונד איהרע אַנצאַהל
ניט אויפֿנעהמען אונטער דען
קינדערן ישראל'ס. (נ) דוא
זאָללסט הינגענען דען לוים
דאַז אַמט אויפֿטראַגען איבער
דיא וואָהנונג דעס צייגנים-
סעס, איבער אַללע גערעטהע
דערזעלבען, אונד אַללעס, וַאַם

וְהַחֲמִשִּׁים: (מז) וְהַלְוִיִּם לְמַטֵּה
אֲבֹתָם לֹא הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹכָם: פ
(מח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(מט) אַךְ אֶת־מַטֵּה לֵוִי לֹא תִפְקֹד
וְאֶת־רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (נ) וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת־
הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל־
כֵּלָיו וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הֵמָּה
יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו

וְהֵם

דאַז גאַנצע אָרט; זיא זאָללען דיא וואָהנונג אונד אַללעס דאַז גאַנצע גערעטהע טראַגען,

רש"י

(מט) אך את מטה לוי לא תפקוד. כדאי
הוא לגיון זה מלך להיות נמנה לבדו.
דבר אחר לפי הקדוש ברוך הוא שעתיד
לעמוד גזירה על כל הנסיון מבן עשרים
שנה ומעלה שימותו במדבר אמר לא יהיו
נכללין לפי שהם שלי שלא טעו בעגל:
(נ) ואתה הפקד את הלוים. כתרגומו
מני לגון מנוי שררה על דבר שהוא
ממונה עליו כמו ויפקד המלך פקידים
(לעתר נ):

יורידו

תרגום אונקלוס

וְחַמְשִׁין: (מז) וְלֵיוָאֵי לָשְׁבְטָא דַאֲבָהָתְהוֹן
לָא אִתְמְנִיאוּ בֵּינֵיהוֹן: (מח) וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (מט) בְּרַם יָת שִׁבְטָא
דְּלֵוִי לָא תְמֵנֵי וְיָת חוּשְׁבַּנְהוֹן לָא תְקַבֵּל
בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (נ) וְאַתְּ מַנֵּי יָת לֵיוָאֵי עַל
מַשְׁכְּנָא דְּסָהֲדוּתָא וְעַל כָּל מָנּוֹהִי וְעַל כָּל
דְּלֵיהּ אִינוּן יְטַלְטְלוּן יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל מָנּוֹהִי

ואינון

באור

כ"ו) ים יסוב נכון על קוסיתו יע"ש: (מו) לא תחפקדו, מורכב מבנין הפעל והתפעל. והנה הרב המחבר ספר יין לבנון נתן טעם רחוי להרכבת הבניינים ע"ש. ויתכן לומר לפי שכל שבט ושבט מנה לת מספר חנשיו, ולפי זה היה רחוי שיאמר בבנין התפעל לבד, התפקדו בחיר"ק ה"ל הבנין, ואולם היינו יכולים לומר שנלטוו להתפקד ולא עש"ב כאשר נלטוו, לכך הוכיב עליו בנין הפעל לומר שלא נלטוו על כך, וכח הרכבה הזאת בלשון לפעמים (ביער ניכט פערמאָגט וואָרדען, זיך לו פוסטערן): (נ) ואתה הפקד את הלוים, עתה יבאר הסבה על שלוה שלא למנות את הלוים בתוך בני ישראל כי הם לא יהיו נכללי מנני הנבא, מכל עבודתם תהיי במשכן וכל אשר לו: הפקד, הירחת שרש הזה בבנין הפעיל לשון מ ו ע ל

מ"ז

המעמר

(מו) לא תחפקדו, על דבר בנין הָתְפַּעֵל לשבר יסדו המדקדקים הלשרונים בבר מלתי לשורש בספרי תל"ע דפוס פרעג מהדורת חניי, פתלק ג' (לד קב"ע), כי לין נמצי לדעתם מבמש טעמים ע"ש. ולזה הלבתי בעקבות הלשרונים שבר לא שערו זה הבנין בלל, ובמלת התפקדו ובדומה, שבדו כי לך מלוף התנועות נסן.

וְהֵם יִשְׁרְתוּ וְסָבִיב לַמִּשְׁכָּן
יַחֲנוּ: (נא) וּבְנָסְעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ
אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבְחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן
יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהַזָּר הַקָּרֵב
יוּמָת: (נב) וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ
לְצִבְאֹתָם: (נג) וְהַלְוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב
לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף
עַל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ
הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן

העדות

איהרע דיענסטע פֿערריכטען אונד זיך אום דיא וואָהנונג לאַנגערן. (נא) וועז דיא וואָהנונג פֿאָרטגעבראַכט ווירד, זאָללען דיא לוים זיא אויפֿאיינאַנדער נעהמען, אונד וועז זיא אירגענדוואָ בלי־בען זאָלל, מיסטען דיא לוים זיא אויפֿשלאַגען; איין גע־מיינער, דער הינצו טריטט, זאָלל דעם טאָדעם זיין. (נב) דיא קינדער ישראל'ס זאָללען זיך לאַנגערן יערער מאַן בייא זיינער טרופּפע אונד בייא זיינער פֿאַהנע, נאַך איהרען העערען; (נג) דיא לוים אַבער זאָללען זיך אום דיא וואָהנונג דעם צייגניסס־עם הער־רום לאַגערן, דאַמיט קיין צאָרן אויף דיא געמיינע דער קינדער ישראל'ס קאָמע, דיא לוים זאָללען דיא נעשעפֿטע בייא דער וואָהנונג דעם צייגניסס־עם פֿערוואָרגען האַבען.

דיא

וְאִינוּן יְשַׁמְּשׁוּנֵיהּ וְסָחוֹר לְמַשְׁכְּנָא
יִשְׁרוֹן: (נא) וּבְמֵיטַל מַשְׁכְּנָא יְפָרְקוּן יָתֵיהּ
לֵיוָאֵי וּבְמֵישְׁרֵי מַשְׁכְּנָא יְקִימוּן יָתֵיהּ לֵיוָאֵי
וְחֵילוֹנִי דְּיִקְרַב יִתְקְטֵל: (נב) וְיִשְׁרוֹן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל גְּבַר עַל מַשְׁרוֹהִי וּגְבַר עַל טֵיקְסֵיהּ
לְחֵילֵיהוֹן: (נג) וְלֵיוָאֵי יִשְׁרוֹן סָחוֹר
לְמַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא וְלָא יְהֵי רוּגְזָא עַל
כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטְרוֹן לֵיוָאֵי יָת מַטְרַת

משכנא

(נא) יורידו אותו. כתרגומו יפרקון נמנין ליסע במדבר מסעות למסע היו מפרקין אותו מסקמתו ונוטלין אותו עד מקום שבגר ישכון שם הענן ויחנו שם ומקימין אותו: והזר הקרב. לעבודתם זו: יומת. בידי שמים: (נב) ואיש על דגלו. כמו שהדגלים סדורים בספר זה שלש שנטים לכל דגל: (נג) ולא יהיה קצף. שם מעשה במלואים לא יהיה קצף ושם לאחו ע"כ נאמר זריס בעבודתם זו יהיה קצף כמו שמלינו במעשה קרח כי יצא הקצף ונגמר (במדבר י"ז):

בלותות

באור

ליזה מירות ומתורגם בלעזון מצנזי (חשש חויפֿטרעגען): (נא) ובנסע המשכן, יצחר מה שחזר בפסוק הקודם המה יטלו את המשכן והם יערתהו, לפי שהעגלה הזה יהיה בנסוע המשכן ויורידו אותו הלוים והם להרן ובניו (כי על הלוים אמר להלן (ד' ט"ו) ולא יגעו אל הקודש עד בלות אהרן ובניו להורידו ולכסותו) ולפי שעתידו הלוים על סדר החליקה לעגלה נתי חנותם: והזר, מבני לוי, ואם הוא ישראל: (נב) וחנו בני ישראל, יצחר על מה שחזר למעלה וסניב למשכן יחנו, לפי כי בני ישראל יחנו איש על מחנהו כמפורש בפרשה הסמוכה, ואולם הלוים יחנו בתוך המחנות קרוב למשכן העדות וישמרו שלא יקרבו זרים אל המשכן ולא יהיה קצף על העדה. ולפי שנאמר הטעם שלא נמנו הלוים בתוך בני ישראל חזר לענינו הראשון לדבר ממספר בני ישראל שיחנו כל שבט ושבט על מקומו על סדר הדגליו,

וקס"ז

תרגום אשכנזי

במדבר א ב

(נד) דיא קינדער ישראל'ס טהאַטען אַלזאָ, ווי א דער עווי־ גע משה בעפֿאָהלען האַטטע, זאָ טהאַטען זיא.

ב (א) דער עוויגע רערעטע מיט משה אונד אהרן אונר שפּראַך: (ב) יעדער מאַן פֿאָן דען קינדערן ישראל'ס זאָלל זיך בייא זיינער פֿאַהנע, נאַך דעם צייכען זיינער פֿאַמי־ ליע, האַלטען, אין אייניגער ענטפֿערנונג זאָללען זיא זיך

אום

ר ש ״ י

ב (ב) בגבורות. כל דגל יהיה לו לות מפה לבדה תלויה בו לבדו על זה לא בלבדו על זה בגע כל לחד בנון לבדו הקבועה בחבן ומתוך כך יכיר כל לחד לת דגלו. דבר לחר בלחות לבית לבותם בלות שמסר לפם יעקב לבינם כשנשלחו ממלרים שנלמר ויעש בניו לו כן כלשר לוס (בראשית נ') יהודה ויששכר וזבולן ישלוהו מן המזרח ורלובן ושמעון וגד מן הדרום בו' בדלימת בתקומת בפרשה זו: מנגד. מרחוק מיל כמו שנלמר ויהושע לך רחוק יהיס בינינס ובינינו כלליפים לממ (יהושע ה') שיוכלו לבוח בשבת משה ולהרן ובניו והלויס

באור

ולח״ז לוהו על מנין הלויס מבן חדש שיפקדו לת הבכורות ומנין השני מבן שלשים שנה הרחוים לעבודת משל והודיעו סדר מניתס סביב למשבן ועבודת כ״ל משלשה בתי לבותס, ולחר שנסדרו ונקבעו המחנות לוהו הדש על קדושתן ולבלי הטמלים מן המחנות:

ב (ב) על דגלו באחת, כל דגל יהיה בו מפה לבועה תלויה בו, לבעו של זה בלבעו של זה, לבע כל לחד בעין לבנו הקבועה בחבן, (רש״י), וקדמונינו למדו שהיה בדגל ראובן לורת לדם, ומלויירים עליו דודלים, ובדגל יהודה לורת לריה כי בו המשילו יעקב, ובדגל לפרים לורת שור, מטעם בבור שורו, ובדגל דן לורת בשר עד שידמו לכרובים שרלה יחזקלל הבניה. (רלב״ע): מנגד, מרחוק, וביהושע פירש שיעור ההרחקה לך רחוק יהיס בינינו

ה מ ע מ ר

(ב) באחת, ת״ל באַתּוֹן, בבר העיר החכם הבולל רבי שמואל דוד לוזלטו בספרו סיקר אוהב גר, שבלבת כתוב בלת יין ובקלתס בְּאָתִין וכתב וכן עקר לפי הבמלת בדניאל (ו' כ״ח). ויתכן שלין הבדל בין אָתִין ובין אַתּוֹן שבן הוא לבוב בספר הזוהר, דלל״כ רלוי לתקן במקום אַתְוָחֵיהּ (דברים י״ל ג') כמו שהוא בבל הספרים, אָחוֹתִי, לפי הבמלת בדניאל לתוהי במה דבתיב (ג' ל״ג), וגם מלן דלמר אִתֵּין לל משתבש וכן הוא בפוליגלוטל לבוירבם לשר לי שנת של״ב (ד״ה).

בתוך

מוֹעֵד יַחֲנוּ: (ג) וְהַחֹנִים קֵדְמָה
מִזְרָחָה דֶּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה
לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי יְהוּדָה
נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב: (ד) וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: (ה) וְהַחֹנִים עָלָיו
מַטֵּה יִשָּׂשכָר וְנָשִׂיא לִבְנֵי
יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר:
(ו) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו אַרְבָּעָה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:
(ז) מַטֵּה זְבוּלֻן וְנָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן

אליאב

תרגום אשכנזי ז

אום דאַז שטיפטסצעלט הע־
רום לאַגערן. (ג) געגען
מאָרגען אונר זאָננען־אויפ־
גאַנג לאַגערן זיך, דיא צור
פאַהנע דעס לאַגערס יהודה
געהאָרן, נאַך איהרען העע־
רען. דער שטאַממפירשט דער
קינדער יהודה, נחשון זאָהן
עמינרב. (ה) זיין העער, נעמ־
ליך זיינע נעמוסטערטען, וואַ־
רען אַן דער צאַהל פיער אונד
זיעבענציג טויזענד זעכס הונ־
דערט. (ה) נעבען איהם ליע־
גען, דיא צום שטאַממפירשט ישששכר
געהאָרן. דער שטאַממפירשט
דער קינדער יששכר, נתנאל
זאָהן צוער. (ו) זיין העער,
נעמליך זיינע נעמוסטערטען,
אַן דער צאַהל פיער אונר
פינפציג טויזענד הונדערט. (ז) זאָרען דער שטאַם זבולן: דער שטאַממפירשט דער קינ־
דער

תרגום אונקלוס

זְמָנָא יְשָׁרוֹן: (ג) וְדִישְׁרָן קִידּוּמָא מַדִּינְחָא
טַיְקַס מַשְׁרִית יְהוּדָה לְחֵילֵיהוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי
יְהוּדָה נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב: (ד) וְחֵילֵיהּ
וּמְנָיָנֵיהוֹן שַׁבְעִין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה: (ה) וְדִשְׁרָן סָמִיכִין עֲלוֹהִי
שִׁבְטָא דְיִשָּׂשכָר וְרַבָּא לִבְנֵי יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר: (ו) וְחֵילֵיהּ וּמְנָיָנוֹהִי
חַמְשִׁין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (ז) שִׁבְטָא דְזַבוּלֻן וְרַבָּא לִבְנֵי זְבוּלֻן

אליאב

רש"י

והלוים מונים נסמוך לו: (ג) קדמה. לפניס הקדוש קדם ולשון זה רוח מזרחית והמערב קרוי לאחור:

רלתונה

באור

ניניו וניניכם נלפים לחמם (יהושע ג' ד'). (ג) קדמה מזרחה, הוראת מלת קדם על הדרוב היא לד מזרח והנפל לתוספת נאור, כן כתב הרד"ק נשרש קדם. ורלב"ע פירש תחלת מזרח כי לנח יהודה נוסע תחלה ולחריו מטה יששכר ולחריו זבולן והיה יהודה תחלת שלשת השבטים המזרחיי: לצבאתם, ככתוב בא על החונים, ואמר לכלתם מן הנפרד לנאות לשון רבים כי כל שבט ושבט לנח נדול הוא: (ד) וצבאו, על הנשיא הנזכר: ופקדיהם, כתב הרלב"ע ופקדיהם לו ופקדיו (האמור במטה יששכר וזבולן) לין הפרט ביניהם, ופירשו המפרשים כי ופקודיהם בא על החונים ופקדיו בא על הדגל, עד כאן. ויותר נכון כמו שאמר המתרגם האשכנזי שמלת ופקדיהם שנה על הלנח, כי לנח שם כללי הוא ויתכן לומר עליו בלשון רבים ובלשון יחיד כמו שמלת עם לפעמים יאמר בלשון יחיד ופעמים בלשון רבים, העם ההולכי' (ישעי' ט' ב'): (ה) והחנים עליו, ת"ח דסמיכין ליה (כ"ל סמיכין עלוהי) וכן מתורגם בלשון

אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: (ח) וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדָיו שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: (ט) כָּל־הַפְּקֻדִים
לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מְאַת אֶלֶף
וּשְׁמֹנִים אֶלֶף וְשֵׁשֶׁת־אֲלָפִים
וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצִבְאֹתָם רִאשֹׁנָה
יִסָּעוּ: ס (י) דֶּגֶל
מַחֲנֵה רְאוּבֵן תֵּימָנָה לְצִבְאֹתָם
וְנָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר
בֶּן־שְׁדֵיאוּר: (יא) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו
שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת: (יב) וְהַחֹנִם עָלָיו מַטֵּה
שִׁמְעוֹן וְנָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן
שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: (יג) וּצְבָאוֹ

ופקדיהם

תרגום אונקלוס

אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן: (ח) וְחֵילֵיהּ וּמְנָיָנוֹהִי
חַמְשִׁין וְשַׁבְעָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה:
(ט) כָּל מְנָיָנָא לְמַשְׁרִית יְהוּדָה מְאָה
וּתְמָנָן וְשִׁתָּא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה לְחֵילֵיהוֹן
בְּקַדְמֵיתָא נָטְלִין: (י) טֵיקַס מַשְׁרִית
רְאוּבֵן דָּרוֹמָא לְחֵילֵיהוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר:
(יא) וְחֵילֵיהּ וּמְנָיָנוֹהִי אַרְבְּעִין וְשִׁתָּא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה: (יב) וְדַשְׁרָן סְמִיכִין
עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דְּשִׁמְעוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי: (יג) וְחֵילֵיהּ

ומניניהון

רש"י

(ט) רחסונה יסעו. כשהיו הענן מסתלק תוקעין הכהנים בחלוצרות ונוסע מחנה יהודה תחלה וכשהולכים הולכים בדרך מזרח כלים והעגלות בתוכם דגל יהודה במזרח ועל לחמו בדרום ועל לפניו בשערב ועל כן נאמר:

ונסע

באור

בלשון משנה: (ט) ראשונה יסעו, ולא אמר ברחשונה כי היא תואר הפעל ר"ל בנסיעה הרחשונה יסעו: (י) תימנה, מגזרת ימין והוא לד דרום: (יד) בן רעואל, הוא רעואל המוזכר למעלה

ונתחלפו

וּפְקֻדֵיהֶם תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: (יא) וּמַטֵּה גָּד וְנָשִׂיא
לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בֶּן־רְעוּאֵל:
(יב) וְצָבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים: (יג) כָּל־הַפְּקֻדִים
לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן מְאַת אֶלֶף וְאֶחָד
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע־מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים לְצִבְאֹתָם וּשְׁנִים
יִפְקָדוּ: ס (יד) וְנָסַע אֹהֶל־
מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֹת

באשר

אַן דער צאָהל ניין אונד פֿינף־
ציג טויזענד דרייא הונדערט.
(יב) אונד דער שטאם גד: דער שטאַמפֿירשט דער קינ־
דער גד אליסף זאָהן רעיואל:
(טו) זיין העער, נעהמליך דיא
געמוסטערטען דעס זעלבען, אַן
דער צאָהל פֿינף אונד פֿיער־
ציג טויזענד זעקס הונדערט
אונד פֿינפֿציג. (טז) אַללע
געמוסטערטען דעס לאַגערס
ראובן אַן דער צאָהל הונדערט
איין אונד פֿינפֿציג טויזענד
פֿיער הונדערט אונד פֿינפֿציג
נאַך איהרען העערען־וויא זאָל־
לען ביים צוגע דיא צוויטען
זיין. (יז) היערויף ציעהט דאַן
שטיפֿטסצעלט, נעהמליך דאַן
לאַגער דער לוים, מיטטען אין
רען

וּמְנָנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּשְׁתַּע אַלְפִין וְחַלַת מְאָה:
(ד) וְשִׁבְטָא דְגָד וְרַבָּא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בַּר
רְעוּאֵל: (טו) וְחֵילֵיהּ וּמְנָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין
וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה וְחַמְשִׁין: (טז) כָּל מְנָנָיָא לְמַשְׁרִית רְאוּבֵן
מְאָה וְחַמְשִׁין וְחַד אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה וְחַמְשִׁין לְחֵילֵיהוֹן בְּחַנָיָתָא
נָסְקִין: (יז) וְנִטֵּיל מַשְׁכַּן זִמְנָא מַשְׁרִית לֵיוָאֵי בְּגוֹ מַשְׁרְיָתָא

(יז) ונסע לחל מועד. לאחר שני דגלים
הללו: כאשר יחנו כן יסעו. כמו שפירשתי
בליכתן בחנייתן כל דגל מהלך לרוח
הקבועה

באור

ונתחלפו הקומיות הדומות בכתב, לו שהיו לי הלה שני שמות: (טו) ושנים ושבעים, הוא מוקי
הנוסעים וכן ושלשים יסעו, וגל"ח (לוויטען, דריטטען): (יז) ונסע אהל מועד מחנה הלוים,
פיעולו לחל מועד שהוא מחנה הלויים: בתוך המחנות, לאחר שני הדגלים הללו, (רש"י). על
כרחנו לומר שכוונת הרב ז"ל על הקהתים נושאי המקדש, כי הם נסעו לאחר מסע שני דגלים,
לאחרי שכני גרשון ומררי נשאי המשכן נסעו לאחר נסיעת יהולה קודם נסיעת ראובן וכן הוא בפרשת
בהעלותך ויסע דגל מחנה יהולה וגו' והורל המשכן ונסעו בני גרשון ובני מרלי, ולאחר זה לאחר ונסע
דגל מחנה ראובן ולא נסעו הקהתים קודם דגל לפרים. וכן פירש"י ז"ל בעלמו בפרשת בהעלותך עיין

המעמר

(יז) בתוך המחנות, בגו מַשְׁרְיָתָא כן הוא בכוב ספרים עתיקים וכוון לשון יחיד והמכס בשל"ל
הגיה בכי ספרים לאחרים מַשְׁרְיָתָא וכן נסמיך (בסוק ל"ג) ונפרשת בהעלותך מיסף לכל המחנות
(י' כ"ה) ע"ש נמצאו היקר; ולדעתי גם התרגום בג' מקומות הללו בל"י נכוונת קול המסורה

תרגום אשכנזי

במדבר ב

כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ אִישׁ עַל־יָדוֹ לְדִגְלֵיהֶם: ס (יז) דֶּגֶל

מַחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצִבְאֹתָם יָמָּה וְנָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד: (יט) וְצָבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם

ארבעים

דען לאַנערן; זאָ וויא זיא ליע־
גען, זאָ זאָללען זיא ציעהען,
יעדער אַן זיינעם אָרטע אונ־
טער איהרען פֿאַהנען. (יז) דיא
פֿאַהנע דעם לאַגערם אפרים
נאַך איהרען העערען לאַ־
גערט זיך נעגען אַבענד; דער
שטאַמפֿירשט דער קינדער
אפרים, אלישמע זאָהן
עמיהוד. (יט) זיין העער, נעהמליך דיא נעמוסטערטען דעסועלבען, אַן דער צאַהל

פֿיער־

תרגום אונקלוס

ר ש י

כְּמָא דְשַׁרַן בֵּן נַטָלִין גְּבַר עַל אַתְרֵיהּ לְטַיְקֵסֵיהוֹן: (יז) מַיְקַם מַשְׁרִית אֶפְרַיִם לְחֵילֵיהוֹן מַעַרְבָּא וְרַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד: (יט) וְחֵילֵיהּ וּמְנָיָנֵיהוֹן

ארבעין

הקנועה לו: על ידו - על מקומו ומין לשון יד זו ממשמעו רוח של לדו קידוי על ידו הסמוכה לו לכל הוספת יד ליכנ"ן מי"שם נלע"ז:

ועליו

באור

שם - ורשב"ע פירש בתוך המחנות הנזכרות דהיינו בין מחנה יהודה למחנה ראובן, והכוונה ח"כ על בני גרשון ובני מררי נוסעי המשכן, וכן פירש הרמב"ן ועיין מה שכתבתי שם' בהעלתך בענין הזה: באשר יחנו כן יסעו, שב של המחנות שם ישראל לא של מחנה הלויים שהרי מנית בני גרשון במערב היה ומנית מררי בצפון כמו שכתבתי (להלן ג'), ועל כל זה היו בני גרשון ובני מררי יחדיו בנסיעתם לאחר דגל יהודה, הרי שלא היה סדר נסיעת הלויים כסדר חניתם, (רשב"ע). והנה כל זה לנסעת הקומר בקורה היו מהלכין, והיה שם כן סדר הליכתן על הדרך הזה, מחנה יהודה, בני גרשון ומררי, מחנה ראובן, בני קהת, מחנה אפרים, מחנה דן, שכן כתוב בפרשת בהעלתך, ושם כן מטה לוי מהלכין שעור הכתוב כפשוטו, ונסע לכל מועד מחנה הלויים בתוך למען דמר כתיבה היו מהלכין שעור הכתוב כפשוטו, ונסע לכל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות, כלומר כאחר יסעו ממקום למקום שאר המחנות יהיו תמיד סביב למחנה הלויים, יהודה מפנים ואפרים מאחור, ראובן מימין ודן משמאל כאחר יחנו כן יסעו, הטעור שגם בדרך הליכתן ישמרו הסדר הזה, ותמיד יסע מחנה הלויים באמצע המחנות, וכן ליתת בירושלמי מ"ד כתינה מפיק לה מן כאחר יחנו כן יסעו, שכן משמעות פשטות הכתוב, ובפרשת בהעלתך מדבר מן הסדר הזמנים שהם שומרים בעקירתם ממקום החנייה, שכאחר יתחילו לעקור ממקומם ולהתנועע, יהודה הראשון בזמן ואחריו גרשון ומררי, ואמר כך ראובן ואחר כך קהת וכולי, שם מתורגם בלשון אשכנז (חויפטבערטען) וכאן מתורגם (ליהען): על ידו, על מקומו

המעמר

יען על בלם נמסר מסר וי"ו ודו"ק (ד"ה). על ידו, פי' רש"י על מקומו וכו' על ידו הסמוכה לו לכל הוספת יד ליכנ"ן מי"שם בלע"ז. ע"כ. ובנאור נסנ"הם כתוב: והוא ענג (כ"ל חנג) סמן עזר, ומתורגם בל"ש וואהין עד רייכען קאן; למנם אין התרגום מכוון להבלע"ז, הלא כן לועז רש"י ל' ד מבי (שמואל ח' י"ט ג'), ופי' שמך לאחי ועניני בל"ח: חן זייכער זייטע. וכן לועז רש"י מלקת יוצא מל ידי (ש"ב י"ד כ') ליכאי"ם מי"שם, ופי' שמוך לרשותי, והו

חנג

אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ (כ) וְעָלָיו מַטֵּה מְנַשֶּׁה וְנָשִׂיא
לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ (כא) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמָאתָיִם׃ (כב) וּמַטֵּה
בְּנְיָמִן וְנָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן
בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ (כג) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם
חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת׃ (כד) כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה
אֶפְרַיִם מְאַת אֶלֶף וּשְׁמֹנַת־
אֲלָפִים וּמֵאָה לְצִבְאֹתָם וְשִׁלְשִׁים
יִסָּעוּ׃ ס (כה) דֶּגֶל מַחֲנֵה

דן

פיערציג טויזענד פינף הונ־
דערט. (כ) נעבען איהם דער
שטאם מנשה; דער שטאמם־
פירשט דער קינדער מנשה
גמליאל זאהן פדהצור.
(כא) זיין העער, נעהמליך
דיא געמוסטערטען דעסועל־
בען, אן דער צאהל צוויי־א
אונד דרייסיג טויזענד צוויי־א
הונדערט. (כב) אונד דער
שטאם בנימין; דער שטאמם־
פירשט דער קינדער בנימין
אבידן זאהן גדעוני. (כג) זיין
העער, נעהמליך דיא געמו־
סטערטען דעסועלבען, אן דער
צאהל פינף אונד דרייסיג טוי־
זענד פיער הינדערט. (כד) אללע
געמוסטערטען דעם לאגערס
אפרים, הונדערט אונד אכט
טויזענד איין הונדערט, נאך

איהרען העערען; דיעוע זינד ביים צוגע דיא דריטטען. (כה) דיא פאהנע דעם לאגערס

דן

אַרְבְּעִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ (כ) וְדִסְמִיכִין (כ) ועליו. כתרגומו ודסמיכין עלוהי׃
עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה וְרַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה ומלה
גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃ (כא) וְחֵילֵיהּ וּמְנָיְנֵיהוֹן תְּלָתִין וְתַרִין אַלְפִין וּמְאָתָן׃
(כב) וְשִׁבְטָא דְבִנְיָמִן וְרַבָּא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃ (כג) וְחֵילֵיהּ
וּמְנָיְנֵיהוֹן תְּלָתִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה׃ (כד) כָּל מְנָיְנָיָא לְמַשְׁרִית אֶפְרַיִם
מְאָה וְחַמְנֵי אַלְפִין וּמְאָה לְחֵילֵיהוֹן בְּתְלִיתֵיתָא נַטְלִין׃ (כה) טֵיכָס מַשְׁרִית

דן

באור

מקומו, ומין לשון יד זז ממצעו רוח של נדו קרוי על ידו הסמוכה לו לכל הופטת ידו, לינגו"ן לים"ן בלב"ז. (רש"י), והוא (ענגפש"ן עו"י, ובלשון תלמוד ווהין עד רייכען קצה)׃
וצבאו

המעמר

מכאן אתה שזי ותרגומו בל"ז חן מיינער בעקוועמליכקייט, כי המקום שחדש יכול לעשות זו כנפש, הוא רצונו, ועניינו: בייא מיינעם חייגענטהומא, וכן כוונת רש"י כאן: רוח הסמוכה לו, וזהו המקום המיועד לו (חוץ זיינעם פמסטען) וכן ת"ח על לחריה, ומיעור נתנת המקום להוסיף ידו לכל נדו ורוח לו. (ד"ה)

דָּן צְפֻנָה לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי
דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי: (כו) וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף
וְשֶׁבַע מֵאוֹת: (כז) וְהַחֹנִים עָלָיו
מַטֵּה אָשֵׁר וְנָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר
פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן: (כח) וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: (כט) וּמַטֵּה נַפְתָּלִי
וְנָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־
עֵינָן: (ל) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:
(לא) כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה דָן מְאַת

אלף

תרגום אשכנזי

דן לאגערט זיך נענען מיט טערנאַט נאך איהרען העע רען דער שטאַממפירשט דער קינדער דן אחיעזר זאהן עמישדי. (כו) זיין העער, נעמליך דיא געמוסטערטען דעם זעלבען, אן דער צאהל ציוויא אינד זעכציג טויזענד זיעבען הונדערט. (כז) נעבען איהם לאגערן זיך דער שטאם אשר; דער שטאַממפירשט דער קינדער אשר, פגעיאל זאהן עכרן; (כח) זיין העער, נעהמליך דיא געמוסטערטען דעסועלבען, אן דער צאהל איין אינד פיער ציג טויזענד פינף הינדערט. (כט) אונד דער שטאם נפתלי; דער שטאַממפירשט דער קינדער נפתלי, אחירע זאהן עינן; (ל) זיין העער, נעהמליך דיא געמוסטערטען דעסועלבען, אן דער צאהל דרייא אונד פינפציג טויזענד פיער הונדערט. (לא) אללע געמוסטערטען דעם לאגערם דן אן דער צאהל הונדערט

זיע

תרגום אונקלוס

דָּן צִיפּוּנָא לְחֵילֵיהוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי: (כו) וְחֵילֵיהּ וּמְנָיְנֵיהוֹן
שִׁתִּין וְחַדְתִּין אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה: (כז) וְדִשְׁרָן סְמִיכִין עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דְּאָשֵׁר וְרַבָּא
לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן: (כח) וְחֵילֵיהּ וּמְנָיְנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וְחַד אַלְפִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה: (כט) וְשִׁבְטָא דְּנַפְתָּלִי וְרַבָּא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בַּר עֵינָן: (ל) וְחֵילֵיהּ
וּמְנָיְנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּתְלָתָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (לא) כָּל מְנָיְנָיָא לְמַשְׁרְיַת דָּן מְאָה

וחמשין

באור

(ל) ובצאו ופקדיהם וגו' (לא) כל הפקדים וגו', הם דברי הטעם של מטה נחשון של ויהודה ה' של מטה ושל מכרין (שנתחלת זאת הפרשה, ונלמדו כל פקודי המחנות שהיו במספר תר"ג אלף תק"ן ימנו ליום על דגלו) כי לא מנאום עתה פעם אחרת. (רמב"ן), ובתב עוד והזכיר גם זה להודיע שמימי המדבר (שהיה בלחד לחדש) עד שנתקנו המחנות ומנו כן לדגליהם וכן נסעו (שהיה בעשרים יום לחדש) לא נפקד מהם ליום, וזה מעשה גם שלח ימות לחד מכל העם הגדול הזה תוך זמן עשרים יום, עכ"ל. וכן כתב הרשב"ע:

ואלה

אֶלֶף וְשִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לָאַחֲרֹנָה יִסְעוּ
לְדִגְלֵיהֶם: פ
(נג) אֵלֶּה פְקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי הַמַּחֲנֹת
לְצִבְאֹתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים: (נג) וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְפָּקְדוּ
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (נד) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה כֵּן־חָנוּ לְדִגְלֵיהֶם וְכֵן
נָסָעוּ אִישׁ לְמִשְׁפְּחֹתָיו עַל־בֵּית
אֲבֹתָיו: פ רביעי

ואלח

זיעבען אונד פֿינפֿציג טויזענד
זעכס הונדערט ; ריעוע וינד
ביים צוגע אונטער איהרען
פֿאַהנען ריא לעצטען. (נב) ריע=
זעם זינד ריא מוסטערונגען
דער קינדער ישראל'ס נאַך
איהרען פֿאַמיליען ; אַללע גע=
מוסטערטען דער לאַגער נאַך
איהרען העערען צוואַממען אַן
דער צאַהל, זעכס הונדערט
אונד דריא טויזענד פֿינף הונ=
דערט אונד פֿינפֿציג. (נג) ריא
לוים זינד ניכט מיט גענו=
סטערט ווארדען אונטער דען
קינדערן ישראל'ס, זאָ ווייא
דער עוויגע משה בעפֿאַהלען
האַטטע. (נד) ריא קינדער
ישראל'ס טהאַטען אַללעס,
ווייא דער עוויגע משה בעפֿאַה=
לען האַטטע, זאָ לאַגערטען
ויא זיך אונטער איהרען פֿאַה=
נען, אונד זאָ צאָגען ויא אויס,
יערער נאַך זיינעם גשלעכטע
אונד ביא זיינער פֿאַמיליע.

פֿאָל=

תרגום אונקלוס

וְחַמְשִׁין וְשַׁבְעָא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה בְּבַתְרֵיתָא נַטְלִין לְטַקָּסֵיהוֹן: (נג) אִלֵּין
מְנָיְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן כָּל מְנָיְנֵי מַשְׁרְיָתָא לְחֵילֵיהוֹן שִׁית מְאָה
וְתַלְתָּא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וְחַמְשִׁין: (נג) וְלֵוָאֵי לָא אִתְמְנִיאוּ בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (נד) וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה
כֵּן שָׁרַן לְטַקָּסֵיהוֹן וְכֵן נַטְלִין גְּבַר לְזַרְעִיתוֹהִי עַל בֵּית אֲבָהָתוֹהִי:

ואלין

הֹמעמר

(לז) למשפחתיו, מלן דגרים בת"ל לְזַרְעִיתָהוֹן מצתנב, דלא כתיב למצפחותם ; ומלן
דגרים לְזַרְעִיתֵהּ מצתנב דלא כתיב למשפחתו ; וחולפ"ע המסורס יתבן להלדיק לזרעיתים
נעבור מסרון הויו כמו למעלה, שבן יונתן תרגם ויקרב לת שבט בניומן למשפחתיו (ב"ח י'
כ"ח) לזרעיתיהם, לתגם בפרשת בהעלתך (י"ח י') נכה למשפחתיו תרגם לזרעיתהון
מפני שהעתיק בְּבֵיתוֹן בלשון רבים ושם לא השגיח על המסורה כלל. וח"כ יש לקייס כתן גרסת
לְזַרְעִיתוֹהִי הנכונה לפי הקדוק הלשון. (ד"ה)

תרגום אשכנזי

ב מ ד ב ר ג

ג (א) פֿאלגענדעם זינד דיא געשלעכטס־רעגיסטער אהרן אונד משה, צו דער צייט, דא דער עוויגע כּוח משה רעדטע אויף דעם בערגע סיני. (ב) דיזעס זינד דיא נאמען דער זאהנע אהרן: דער ערשטע נעבאָרענע נדב, זאָראַן אביהוא, אלעזר אונד איתמר. (ג) דיזע זעם זינד דיא נאמען דער קינדער אהרן, דיא צו פריעסטער סטערן נעזאלבט ווארן, דיא ער נעהמליך צום פריעסטער אמטע אויסגעוועצט. (ד) עס שטארבען אבער נדב אונד אביהוא פֿאר דעם עוויגען, אלס זיא פֿאר אהן אין דער ווסטע סיני געמיינעם פֿייער בראַכטען, אונד הינטערליעסען קיינע קינדער, אלעזר

ג (א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה
בְּיוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
בְּהַר סִינָי: (ב) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־
אַהֲרֹן הַבְּכֹר נָדָב וַאֲבִיהוּא
אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר: (ג) אֵלֶּה שְׁמוֹת
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשִׁחִים
אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן: (ד) וַיָּמָת
נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה
בְּהַקְרִבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְהוָה
בְּמִדְבַּר סִינָי וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם

ויכהן

ר ש ׳ י

ג (א) ואלה תולדות אהרן ומשה. ולימד מזכיר לעז בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו: ביום דבר ה׳ אל משה. נעשו אלו תולדות שלו שלמדן משה שלמד מפי הגבורה:

ומרתו

תרגום אונקלוס

ג (א) וְאִלֵּין תּוֹלְדָת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹמָא
דְּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינָי:
(ב) וְאִלֵּין שְׁמָהַת בְּנֵי אַהֲרֹן בּוּכְרָא נָדָב
וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר. (ג) אִלֵּין שְׁמָהַת
בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא דִי אִתְרַבִּיאוּ דְאִתְקְרֵב
קוּרְבָּנְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא: (ד) וּמִית נָדָב וַאֲבִיהוּא

קֳדָם יְיָ בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֵישָׁתָא נוּכְרֵיתָא קֳדָם יְיָ בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי וּבְנִין לָא הֲוֹוּ לְהוֹן

ושמש

ב א ו ר

ג (א) ואלה הולדת אהרן ומשה, תמלה מנה תולדות ישראל ואחר כך תולדות הלויים, לפי שהם חלוקים בשניים כמו שנחלקו נקדושתן כי לאהרן ובניו נאמר לכהונה ומשה וזרעו וכל זמן שהיו לשרת את הכהנים נמקדש כמו שכתוב ואתה תעמוד אתו (להלן י׳), ומנה נאן רק תולדות אהרן לבד, ואח״כ נמנין הלוי׳ מונה גם בני משה כי לאמר שם משפחת העמרמי (להלן ג״ו), וודאי הכוונה על בני משה כי בני אהרן כבר הוזכרו לעיל ולא היה לעמרם בניים רק אהרן ומשה, וכן הוא (בד״ה א׳ כ״ג י״ג), בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו הוא ובניו וגו׳ ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי, וכן פירש הרשב״ם והרמב״ן. ויהיה לפ״ז הפסוק ואלה תולדות אהרן ומשה אע גם על פ׳ מנין הלויים הסמוכה שגם נמנו גם תולדות משה: ביום דבר ה אל משה בהר סיני, מזהו קודם שהוקם המשכן לז היו ל׳ לכל נשיא שניה כשהוקם המשכן נמדבר סיני לא נשלמו כ״ח כ׳ וכן כ״מ שנא׳ נהר סיני זהו קודם שהוקם המשכן, לכל מצוותיה ח״מ לא נאמר אלא במדבר סיני. (רשב״ם): (ג) הכהנים המשיחים

במדבר ג

וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל־פְּנֵי
אַהֲרֹן אֲבִיהֶם: פ
(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(ו) הַקְרֵב אֶת־מַטֵּה לֵוִי וְהַעֲמַדְתָּ
אֹתוֹ לִפְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְשֵׁרְתוּ
אֹתוֹ: (ז) וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ
וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־הָעֵדָה לִפְנֵי
אהל

תרגום אשכנזי יא

אלעזר אונד איתמר פֿערוואַל־
טעטען אַלואָ דאַז פריעסטער־
אַמט אונטער איהרעם פֿא־
טער אהרן. (ה) נון רעדע־
טע דער עווינע מיט משה
אונד שפּראַך: (ו) לאַס דען
שטאַם לוי הערצו טרעטען,
אונד שטעללע אִהן פֿאָר דען
פריעסטער אהרן, דאַס זיא
אִהם דיענען; (ז) זיא זאָללען
זיין געשעפֿט, אונד דאַז גע־
שעפֿט דער גאַנצען געמיינדע
פֿאָר

תרגום אונקלוס

וְשַׁמֵּשׁ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל אַפֵּי אַהֲרֹן אֲבוּהוֹן:
(ה) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ו) קָרֵיב יָת
שִׁבְטָא דְּלֵוִי וְתָקֵים יָתְהוֹן קֳדָם אַהֲרֹן כָּהֲנָא
וִישַׁמְּשׁוּן יָתֵיהּ: (ז) וְיִטְּרוּן יָת מַטְּרְתֵּיהּ וְיָת
מַטְּרַת כָּל כְּנִישְׁתָּא קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא
למשלח

רש"י

(ו) וְשָׁרְתוּ אוֹתוֹ, וּמֵהוּ הַשִּׁירוּת וְשָׁמְרוּ
אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ לְפִי שֶׁמִּשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ
עָלָיו שֶׁלֹּא יִקְרַב זָר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְחֹם
וְנִיךְ וְנִית לְנִיךְ תַּשְׁלִיךְ אֶת עוֹן הַמִּקְדָּשׁ
(נְמִדְבַּר י"ח) וְהַלְוִיִּם הַלָּלוּ מַסִּיעִין לוֹחֵס
זוֹ הִיא הַשִּׁירוּת: (ז) וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ.
כָּל מָנוּי שֶׁהוּא מְמוּנֶה עָלָיו וּמוּטָל עָלָיו
לַעֲשׂוֹתוֹ קְרוּי מִשְׁמֶרֶת בְּכָל הַמִּקְרֶא וּבְלָשׁוֹן
משנה

באור

המשוחים, בשמן המשחה להיות נסיכים גדולים: (ד) על פני אהרן אביהם, כתב הרשב"ן ולפי הענין להגיד שבהנו גחיי לביהם כי גל לית מבני קהת הכהנים יבהן בחיי לבוי, רק בשביל שאמר הכהנים המשחים שהיו גם הם בכהנים גדולים נמשחים כמותו בחייו ולא יבשה בן לדורות, וכתב עוד וזה לשונו והנכון כי על פני יחזור על הרחוק וימת נדב ואביהוא לפני ה' על פני לחהן מביהם, וכן הוא (בדברי הימים ו' כ"ד כ') וימת נדב ואביהוא לפני מביהם וכנים לא היו להם וגו' ויבהן אלעזר ואיתמר וגו' עכ"ל. אך לפ"ד יהי' ההפסק היותר גדול בשלת ואיתמר והיה ראוי תחתיה החתנת: (ו) והעמדת אתו, שבט הוא שם כללי ויתכן לומר עליו בלי"י ובלשון רבים לכך אמר ושרתו לשון רבים על השבט, וי"ו ושמרו היא כעשם הזי"ן המשמשת וגיחורו שענין העמידה תהיה שיהרתו אתו, כענין מי ה' אסר עמדתי לפניו (מ"ב י"ג ח'), וכן הועתק בלשון תשבנז: (ז) ושמרו את משמרתו, התעסקות ענין המוטל על אדם להתעסק בו קרוי משמרת (בעטעפט), ואמר שהלויים יהיו לעזר לכהן בשמרתו בשבילי העבודות להגיף את הדלתות ולשיר על הקרבנות; ואת משמרת כל העדה, שבלן היו

המעמר

ג (ו) את משמרתו, כתב רש"י: "כל מנוי שהוא ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו קרוי משמרת בכל המקרא וכו'". עיקר כוונת רש"י לבאר, כי במשמרת בני ישראל נפסוק הכא, לכן פירושו שהלויים ישמרו את בני ישראל שלא יגשו במקדש כמו שהכהן הרחב"ע, לך כתב ניחר הוא ז"ל, שבל ישראל היו זקוקים לגדרי המקדש; ולזה הקדים לומר, כי משמרת בכל מקום בלשון מנוי ולא משמרת.

במדבר ג

אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת
הַמִּשְׁכָּן: (ח) וְשָׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי
אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת
הַמִּשְׁכָּן: (ט) וְנָתַתָּה אֶת־הַלְוִיִּם
לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו נְתוּנִם נְתוּנִם
הֵמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(י) וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד

ושמרו

תרגום אשכנזי

פֿאַר דעם שטיפֿטסצעלטע פֿערריכטען, אונד רעז דיענסט ביא דער וואהנונג פֿערזעהען; (ח) אללעם נערעטהע דעם שטיפֿטסצעלטעם אין אכאכט נעהמען, אונד אן דער שטעלע לע דער קינדער ישראל'ס דאז געשעפֿט איבערנעהמען, דען דיענסט ביא דער וואהנונג צו פֿערזעהען; (ט) דיא לוים זאללסט דו דעם אהרן אונד זיינען זאהנען צוארדנען; זיא זאללען איהם פֿאן דען קינדערן ישראל'ס אלס געשענק צוגעארד-עט זיין; (י) אהרן אונד זיינען זאהנען אבער זאללסט דו דאז אמט אויפֿ-

טראַ-

תרגום אונקלוס

לְמִפְלַח יַת פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא: (ח) וְיִטְרוּן יַת
כָּל מָנֵי מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַת מַטְרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמִפְלַח יַת פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא: (ט) וְתִתֵּן יַת
לֵיוָאֵי לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי מְסִירִין יְהִיבִין אִינוּן
לֵיהּ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וְיַת אַהֲרֹן וְיַת

בנוהי

רש"י

מצנה נמו שאמר בנגתן ותרם והלא אין מסמרתי ומשמרתך שוה וכן משמרות כהונ' ולויה: (ח) ואת משמרת בני ישראל - שכלן היו זקוקין לנדבי המקדש חלק שהלוו'נתים מחתיהם בשליחותם לפיכך לוקחים מהם המעשרות נשכרן שנאמר כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם (נמדבר י"ח): (ט) נתונים המה לו: לעזרה: מלת נ"י. כמו מתוך נ"י כלומר משאר כל העדה ונדלו לכך נגזרת המקוס והוא נתנם לו שנאמר ואתנה את הלויים נתונים וגו' (נמדבר ח'): (י) ואת אהרן ואת

בניו

באור

היו זקוקים לנדבי המקדש חלק שהלוים נתים מחתיהם בשליחותם. (ח) ושמרו את כל כלי אהל מועד ואת משמרת בני ישראל, נפסוק הקודם מדבר במכשירי עבודת הקרבנות המוטלים על ישראל ולכך אמר לפני אהל מועד וכאן הוא מדבר משמירת המשכן והכלים המוטלת על ישראל כל אלה יעבו הלויים במקומם, ואלא"ע פירש משמרת בני ישראל שישמרו שלא יגע ישראלי אל המשכן ואין כן משמעות שמירות אלא משמרת אל בני ישראל לבל משמעותו המוטלת על ישראל לעשות. וכן הועתק בלשון משנה: (ט) מאת בני ישראל, כמו מתוך בני ישראל כלומר משאר כל העדה נדלו לכך נגזרת המקוס והוא נתנם לו שנאמר ואתנה את הלויים (להלן ח'י"ט), (רש"י), יראה זה שאין הכוונה במלת מאת שהעם הם הנותנים נדלונם אלא שהם"ס תורה על החלק מן הכל כלה לומר שהמקוס נתן לאהרן חלק מישראל והם הלויים, לכך מניח רחים מן הפסוק ואתנה וגומר שהמקוס הוא הנותן ולא ישראל: (י) ואת אהרן ואת בניו תפקד, מלמנו בזה הפרש יורה על מנוי לחיוב שירות אף בנגיף הקל כמו ויפקוד

סר

המעמר

(י) ואת אהרן ואת בניו תפקד, לשון רש"י: „לשון פקידות ומינוי לשון מנין" ע"כ. הנה

למעלה

במדבר ג

וְשָׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃ פ

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (יב) וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם׃ (יג) כִּי לִי כָּל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־

בכור

תרגום אשכנזי יב

טראַגען, דאַס זיא דאַו פֿריע־
סטערטהום וואַהרנעהטען;
איין נעמיינער, דער הינצו־
טריטט, זאָלל דעם טאָדעס
ווין. (יא) פֿערנער שפּראַך דער
עווינג צו משה, ווייא פֿאָלגט:
(יב) מיינערזיכם האַבע איך
דיא לוים אוס דען קינדערן
ישראל׳ם נעמאָמען אַנשטאַטט
אַללעם ערשטגעבאָרנען דער
ערשטען לייבעספֿרוכט אונ־
טער דען קינדערן ישראל׳ס. זאָ
דאַס דיא לוים מיר געהאָרען;
(ג) דען מיר געהאָרט אַללעם

ערשטגעבאָרנע. אַלס איך אים לאַנדע מצרים אַללעם ערשטגעבאָרנע של ג, וואַבע איך

מיר

תרגום אונקלוס

בְּנוֹהִי תְּמָנֵי וְיִטְרוֹן יַת כְּהוּנַתְהוֹן וְחֵילוֹנַי דְּיִקְרַב יִתְקְטֵל׃ (יא) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ (יב) וְאָנָא הָא קְרֵבִית יַת לֵיוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלַף כָּל בּוּכְרָא פְּתַח וַלְדָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוֹן מְשַׁמְּשִׁין קֳדָמַי לֵיוָאֵי׃ (יג) אֲרֵי דִּילִי כָּל בּוּכְרָא בְּיוֹמָא דְּקְטָלִית

כל

רש"י

בניו תפקוד. לשון פקידות ומינוי לשון מניין: ושמרו את כהונתם. קנלת דמים זריקה והקטרה ועבודות המסורות לכהנים: (יב) ואני הנה לקחתי. ואני מהיכן זכיתי בהן מתוך בני ישראל שיהיו ישראל שוכרין לותן לשירות שלי על ידי הבכירות זכיתי נהם ולקחתים תמורתן לפי שהיתה העבודה בבכורות ובשחטו בעגל ופסלו והלוים שלא עבדו ע"ז נשמרו תחתיהם׃

מנן

באור

על הכהנים את יוסף (בראשית מ' ל'), וכן כאן לשון מנוי שיהיו ממונים על כהונתם כאדם שמנהג וחולך: ושמרו את כהנתם, קנלת דמים זריקה והקטרה ועבודות המסורות לכהנים, (רש"י), ולפירוש הרמב"ן שישמרו את כהונתם שלא יבאו לידי פסלות לינו מחייב יפה המשך הכתוב והזר הקרב יומת, אבל לפירוש רש"י נכון הוא שהכהנים ישמרו עבודתם שלא יקרב זר עליה: (יב) ואני הנה לקחתי, דבק עם הפרשה שלמעלה ופירושו מה שאמרתי שיהיו הלוים ניתונים לאהרן מהיכן זכיתי בהם כי אני לקחתי אותם לי תחת כל בכור בני"י: והיו לי הלוים, שיהיו לי הלוים נאחר מנוחר פעמים רבים שעשה הוי"ו כעשה הפי"ן על הרוב: (יג) כי לי כל בכור, ומצות קדושת הבכורים מזמן שהוקדשו כל בכור נאחן מלרים: ביום הכתי, אין סורלתם

יוס

המעמר

למעלה (ח' י') על פסוק: ואתם הפקד, כתב: "כתרגומו מני, לשון מנוי שררה על דבר", כי לעיל בא הפעל בהפעיל, וזה לא יורה בשום מקום על מנין; אולם בזה שבא בקל, אמר, כי בכל זאת הוא לשון פקידה ולא מענין מנין.

תרגום אשכנזי

מיר אללעם ערשטגעבארנע אין ישראל, פאם מענשען כין צום פיהע געהיליגעטויא זינד אלוא מיין, איך דער עווינע. (יד) ווייטער רערעטע דער עווינע מיט משה, אין דער ווי= סטע סיני אונר שפראך: (טו) מוסטערע דיא קינדער לוי נאך איהרען פאמיליען אונר נעשלעכטערן; אללעם מענ= ליכע פאן איינעם מאנאטע אן אונר דאריבער זאללסט דוא מוסטערן. (טז) משה מוסטער= טע ויא איהן דען בעפעהל דעם עווינען, ווי איהם געבאטען ווארדען. (יז) דיזעם ווארען דיא קינדער לוי מיט נאמען: גרשון, קהת אונר מררי. (יח) דיא נאמען דער קינדער גרשון נאך איהרען געשלעכטערן ווארען:

לבני

ר ש "י

(טו) מבן חדש ומעלה. משילח מכלל נפלים הוא נמנה לקרותו זומר משמר'הקדש לומר רבי יהודה ברבי שלום למוד הוא לומו הזכר להיות נמנה מן הבטן שנאמר תמר ילדה לותה ללוי במלרים (במדבר כ"ו) עם כניסתה בפתח מלרים ילדה לותה ונמנית בבנעים בפשית שבאתה מונה משבומס לא תמנאם אלא בבנעים פסר לחת והיא הבלימה לת המנין: (טז) על פי ה'. לומר משה לפני הקב"ה היולך לחי נכנס לתוך לחליהם לדעת מנין יוקיפם לומר לו הקדוש ברוך הוא עשה לתם שלך ולחי לעשם שלי הלך משה ועמד על פתח האהל

לורעיהון

תרגום אונקלום

כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם אַקְדֶּשִׁית קָדָמַי כָּל בּוּכְרָא בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא דִּילִי יְהוֹן אֲנָא יְיָ: (יד) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי לְמֵימָר: (טו) מְנִי יַת בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן לְזַרְעֲיַתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא תְּמַנְיִנוּן: (טז) וּמְנָא יָתְהוֹן מֹשֶׁה עַל מֵימְרָא דַיְיָ כְּמָא דְאִיתְפַּקַּד: (יז) וְהָווֹ אִלֵּין בְּנֵי לֵוִי בִּשְׁמָהָתְהוֹן גֵּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמְרָרִי: (יח) וְאִלֵּין שְׁמָהָת בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן

לבני

במדבר ג

בְּכֹור בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: פ חמישי

(יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי לֵאמֹר: (טו) פְּקֹד אֶת־בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה תִּפְקְדֵם: (טז) וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צֻוָּה: (יז) וַיִּהְיוּ־אֵלֶּה בְּנֵי־לֵוִי בִּשְׁמֹתָם גֵּרְשׁוֹן וּקְהָת וּמְרָרִי: (יח) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם

לבני

באור

יום ממם כי בשמת מכת בכורות היתה בלילה, אבל הורחתה על הזמן וכן רבים: לי יהיו, בעבור החתנת במלת עד בהמה נרחה שבוונת הכתוב שהאמר לי יהיו מוזר על הלויים שבפסוק הקודם ובקוזו ומטבם זה הדין שיהיו לי הלויים, וכן הוועתק בלשון תשבנו: (טו) מבן חדש ומעלה, כי טעם המנין הזה שיפקדו את הבכורות, לפיכך יממו מיד שילאו מכלל נפלים, אבל במנין השני כשיממו על עבדתם ואל משאם לא ימנו כי אם מבן שלשים שנה הרחוים לעבודה:

לגרשון

לְבֵנִי וְשִׁמְעִי: (יט) וּבְנֵי קְהָת
לְמִשְׁפְּחֹתָם עַמְרָם וְיִצְהָר חֶבְרוֹן
וְעֻזִּיאֵל: (כ) וּבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת
הַלֵּוִי לְבֵית אֲבֹתָם: (כא) לְגֵרְשׁוֹן
מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי
אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי:
(כב) פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה פְּקֻדֵיהֶם
שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
(כג) מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי אַחֲרֵי
הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ יָמָּה: (כד) וְנָשִׂיא

(יט) דיא קינדער קהת נאך איהרען גע־
שלעכטערן וואַרען: עמרם,
יצהר, חברון אונד עזיאל.
(כ) דיא קינדער מררי נאך
איהרען געשלעכטערן: מחלי
אונד מ׳שי. דיעזעם זינד דיא
געשלעכטער דעם שטאַמעס
לוי נאך אִהרען פַאַמיליען.
(כא) פַּאן גרשון קאַם דאַס
לִבנישע אונד שמעישע גע־
שלעכט; דיעזעם וינד דיא
גרשונישען געשלעכטער.
(כב) זיא וואורדען געמוסטערט
נאַך דער צאַהל, נעהמליך אַל־
לעס מענלִיכע פַּאן אִינעם
מָאנאַטע אַן אונד דאַריבער.
אונד דער געמוסטערטען וואַ־
רען זיעבען טויזענד אונד פִינף
הונדערט. (כג) דיא גרשונישען

בית

געשלעכטער לאַגערטען זיך הינטער דער וואָהנונג נעגען אַבענד. (כד) דאַס פַאַמיליענ־

הויפט

תרגום אונקלוס

לְזַרְעַיָתְהוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי: (יט) וּבְנֵי קְהָת
לְזַרְעַיָתְהוֹן עַמְרָם וְיִצְהָר חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל:
(כ) וּבְנֵי מְרָרִי לְזַרְעַיָתְהוֹן מַחְלִי וּמוּשִׁי
אִלֵּין אִינוּן זַרְעַיָת לֵיוָאֵי לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן:
(כא) לְגֵרְשׁוֹן זַרְעִית לִבְנִי וְזַרְעִית שִׁמְעִי אִלֵּין
אִינוּן זַרְעַיָת גֵּרְשׁוֹן: (כב) מְנָיָנֵיהוֹן בְּמִנְיַן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָּא מְנָיָנֵיהוֹן
שַׁבְעָא אַלְפִין וְחַמֵּשׁ מְאָה: (כג) זַרְעַיָת גֵּרְשׁוֹן אֲחוֹרֵי מַשְׁכְּנָא יְשָׁרוֹן מַעַרְבָּא:

רש״י

האהל והשכינה מקדמת לפניו ונת קול יוצאה מן האהל ואומרת כך וכך תינוקת ים בהאהל זה לנך נאמר על פי ה׳:
(כא) לגרשון משפחת הלבני. נלומר לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ומשפחת השמעי פקודיהם נך וכך:

המשכן

ורב

באור

(כא) לגרשון משפחת הלבני, דנק אל הפסוק שלמטה וניתורו שתי משפחות גרשון שהם משפחת הלבני ומשפחת השמעי היו פקודיהם במספר כל זכר שבעת אלפים וחמש מאות: הלבני השמעי, וכן כולם נה״ל הדעת מה שחין ממספט הלשון שתנת על שם ענם אנל כל אלה הם שמות היחס, והרחויה לבני ושמעי בשני יוד״ן חתת לעלם ואחת ליחס אלא שהוקלו ונפל׳ יו״ד העגם והכתיבה היא ליחס, וחמר פקודיהם נכנוי הנסתרים על המשפחות ולא לחמר פקודיהן, לפי שהכנוי בא על פרטי המנויים שהיו זכרים: (כג) אחרי המשכן, נקרא המזרח והמערב נשם פנים ולחור כי פני האדם אל זריחת השמש ועל סדר זה נקרא דרום ימין וצפון שמאל וכיוצא לאחרי כמו לחורי המשכן, ויקרא פאת מערב ימה בשבור היס הגדול שעל לדו, ויהיה נגדן תיסת ניהור לאחרי המשכן שהוא יצה: (כד) ונשיא בית אב, כי היה נשיא לכל אחד

במדבר ג

בֵּית־אָב לְגֵרְשֻׁנִּי אֶלְיָסָף בֶּן־
לָאֵל: (כה) וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן
בְּאֹהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל
מִכְסֵהוּ וּמָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
(כו) וְקַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ
פֶּתַח הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן
וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מֵיתָרָיו

לכל

תרגום אשכנזי

הויפט דער גרשונער וואר
אליסף זאהן לאל. (כה) אי"ה
רע הוט בייא דעם שטיפטס
צעלטע וואר דיא טעפיכע
דער וואהנונג אונד דעם צעל
טעס, דיא דעקקען דעסועל
בען אונד דער פארהאנג פאר
דעם איינגאנגע דעם שטיפטס
צעלטעס: (כו) דיא אומהענ
גע דעס פארהאפס אונד דיא
דעקקע אם איינגאנגע דעס
פארהאפס, דער דיא וואה
נונג אונד דען אלטאר איינשליעסט: נעבסט אללען שטריקקען, דיא צו זיינעס
ריענ

רש"י

(כח) המשכן. יריעות התחתונות: והאהל. יריעות עזים העשויות לגג: מכסהו. עורות אילים ותחשים: ומסך פתח. הוא הוילון: (כו) ואת מיתריו. של משכן והאהל ולא של חצר:

משפחות

תרגום אונקלוס

(כד) וְרַב בֵּית אַבָּא לְבֵית גֵּרְשׁוֹן אֶלְיָסָף בַּר
לָאֵל: (כה) וּמַטְרַח בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּמַשְׁכַּן וְמָנָא
מַשְׁכְּנָא וּפָרְסָא חוּפָאֵיהּ וּפָרְסָא דְּתַרַע
מַשְׁכַּן וְמָנָא: (כו) וְסָרְדֵי דַּרְתָּא וְיַת פָּרְסָא

דְּתַרַע דַּרְתָּא דִּי עַל מַשְׁכְּנָא וְעַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר וְיַת אֲטוּנוֹהִי לְכָל פּוּלְחָנֵיהּ:

ולקחת

באור

מבלעם נתי לחנות שהם נראין קהת ומררי. והנה למעלה לא הזכיר כי אם על דרך כלל שהלוים
ימנו סביב למשכן ועתה מודיע סדר מניתם בפרט נראין למערב קהת לדרום ומררי לצפון
המשכן ולפני המשכן מזה לחהן וגו': (כה) ומשמרת בני גרשון, לפי כוונת הפרשה הזאת
להודיע סדר עבודתם כי המינן הזה היה מבן חדש בעניני פדיון הבכורות, לפי שהזכיר
מבלעת נתי החנות ומניותם מודיע גם כן מסדרת כל אחד על דרך כלל, ולהלן (ד' ח') במינן
השני יזכיר עבודתם ומשאם על דרך פרט: המשכן, שם היריעות התחתונות הנראות במשכן:
והאהל, שם יריעות העזים שנעשו לאהל עליהם: מכסהו, נגללים בו מבפנים עורות אילים
ומבחוץ התחש וכל זה מפורש להלן בכתוב: ומסך פתח אהל מועד, הוא הוילון שבמזרח המקדש
שלא היו שם קרשים: (כו) ואת מסך פתח החצר אשר על המשכן ועל המזבח, פירושו לחצר
על המשכן שהוא בפנים החצר, ועל המזבח שהוא חון למשכן, (רשב"ע). ובפרשת נשא (ד' כ"ה)
פירש רש"י וזה לשונו כלומר הקלעים והמסך של חצר הסובבים ומגיעים על המשכן ועל מזבח
הנחשת סביב עכ"ל: ואת מיתריו, של משכן והאהל ולא של חצר, (רש"י), ולפי זה מתיתם
לפירושו נפרשת נשא על פסוק ועמודי החצר וגומר ויתידותם ומתריהם (להלן ד' ל"ב), שפי'
שם שהרי יתדות ומיתרי הקלעים במשא ב"ג הי' עיי"ש וכאן פירש ולא של חצר, לפי שכאן
דבר הכתוב בענני היחיד ולכך פירש"י שבענני היחיד אינו רק על המשכן ולא על החצר כי על קלעי
החצר ל"ל מיתריהם כמ"ש בפרשת נשא (שם כ"ו) אבל גם על קלעי החצר, לפי לפי דעת רש"י
ז"ל שמיתרי הקלעים לא היו נמשא בני גרשון כמו שפירש הרמב"ן ז"ל מדברי רש"י, ויהיו לפי דבריו

דגלי

לְכָל־עֲבֹדָתוֹ׃ ס (כז) וְלִקְהָת
מִשְׁפַּחַת הַעַמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת
הַיִּצְהָרִי וּמִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי
וּמִשְׁפַּחַת הָעֻזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי׃ (כח) בְּמִסְפַּר
כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה
שְׁמֹנַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שֹׁמְרֵי
מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ׃ (כט) מִשְׁפְּחֹת
בְּנֵי־קְהָת יַחֲנוּ עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן
תֵּימָנָה׃ (ל) וְנָשִׂיא בֵּית־אָב
לְמִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי אֱלִיצָפָן בֶּן־
עֻזִּיאֵל׃ (לא) וּמִשְׁמַרְתָּם הָאָרֹן
וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנֹרָה וְהַמִּזְבְּחֹת וּכְלֵי
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמָּסָךְ
וכל

חרגום אונקלוס

(כז) וְלִקְהָת זַרְעִית עַמְרָם וְזַרְעִית יִצְהָר
וְזַרְעִית חֶבְרוֹן וְזַרְעִית עֻזִּיאֵל אִלֵּין אינון
זַרְעַיָּת קְהָת׃ (כח) בְּמִנְיַן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר
יַרְחָא וּלְעֵילָּא תְּמַנְיָא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה
נַטְרֵי מַטַּרְתָּא דְקוּדְשָׁא׃ (כט) זַרְעַיָּת בְּנֵי
קְהָת יִשְׁרוֹן עַל צִיטָּא דְמַשְׁכְּנָא דָרוֹמָא׃
(ל) וְרַב בֵּית אַבָּא לְזַרְעַיָּת קְהָת אֱלִיצָפָן בַּר עֻזִּיאֵל׃ (לא) וּמַטַּרְתְּהוֹן
אֲרוֹנָא וּפָתוֹרָא וּמְנָרְתָּא וּמַדְבְּחַיָּא וּמָנֵי קוּדְשָׁא דִּי יְשַׁמְּשׁוּן בְּהוֹן
ופרסא

תרגום אשכנזי יד

דיענסטע געהאָרען. (כז) פֿאָן
קהת קאָם דאָז עמרמישע,
יצהרישע, חברונישע אונד
עזיאלישע געשלעכט. דיעזעס
זינד דיא קהתישען געשלעכ-
טער׃ (כח) אַללעס מענליכע
פֿאָן אייניעם מאָנאַטע אָן אונד
דאָריבער, אַכט טויזענד אונד
זעכס הונדערט, דיא ביים היי-
ליגטהומע דען דיענסט פֿער-
זאָהען. (כט) דיא נעשלעכטער
דער קינדער קהת לאָגערן זיך
אויף דער זיטע דער וואָהנונג
געגען מיטטאָג. (ל) דאָס פֿא-
מיליענהויפּט דער קהתישען
געשלעכטער וואָר אליצפן
זאָהן עזיאל. (לא) איהרער הוט
ווירד אָנגעוויזען דיא לאָדע,
דער טיש, דער לייכטער, דיא
אַלטאָרע אונד דיא הייליגען
געריעטהע, דיא צום דיענסט
געבריכט ווערדען, דער אינ-
נע-

רש״י

(כט) משפחות בני קהת ימנו וגו׳ תימנה. ומסורין להם דגל ראובן החונים תימנה מזרח לדגל מזרח לשכנו לכך נקרא עמהם דמן ומניהם ומלמדים וחמשים ליום עם קרח ועדתו שנמצאו עמהם במחלוקתם׃ (לא) והמסך. היא הפרוכת שלפני הארון קרוייה פרכת המסך׃
ונתיב

באור

דברי רש״י סותרין זה את זה׃ (כז) ולקהת משפחת העמרמי, הם בני משה כי לא היה לעמרם רק משה ואהרן והן לא מנו בתוך הקהתיים בכל הרוש כי לא קדמה מזרמם ולא נשתר לא כן למשפחת קהת כי הם בני משה לבד, ועיין מה שכתבתי למעלה (ג׳ ח׳)׃ (לא) והמזבחות, מזבח העולה ומזבח הקטרת׃ והמסך, היא הפרכת המבדילה בין הקדש ובין קדש הקדשים ולפי היא

במדבר ג

וְכָל עֲבֹדָתוֹ: (לג) וּנְשִׂיא נְשִׂיאֵי
הַלֵּוִי אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן פְּקֻדַּת שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת
הַקֹּדֶשׁ: (לג) לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת
הַמַּחְלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי אֵלֶּה
הֵם מִשְׁפְּחֹת מְרָרִי: (לד) וּפְקֻדֵיהֶם
בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וָמָעְלָה שִׁשֶּׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם:
(לה) וְנָשִׂיא בֵּית־אָב לְמִשְׁפְּחֹת
מְרָרִי צוּרִיאֵל בֶּן־אֲבִיחָיִל עַל
יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ צָפֹנָה:
(לו) וּפְקֻדַּת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי
קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמֻּדָיו
וַאֲדָנָיו וְכָל־כֵּלָיו וְכָל עֲבֹדָתוֹ:

תרגום אשכנזי

נערע פֿאָרהאַנג אונד וואַס
דאַזו געכרויכט ווירד. (לג) דאַז
אָבערהויפט אַללער פֿאַמי-
ליענהייפטער דעם שטאַמ-
מעס לוי וואַר אלעזר זאָהן
דעם פריעסטערס אהרן; אי-
בער דיאיעניגען, וועלכע דען
דיענסט ביא דעם היילינטהו-
מע צו פֿערזעהען פֿעראָרד-
נעט וואַרען: (לג) פֿאָן מרר
קאָמט דאַז מחלישע אונד
דאַז מושישע געשלעכט; דיע-
זעם וינד דיא מרריטען גע-
שלעכטער. (לד) איהרע מו-
סטערונג, אַללעס מענגל פֿע
פֿאָן איינעם מאָנאַטע אַן אונד
דאַריבער אַן דער צאַהל, זעכס
טויזענד אונד צוויא הונדערט.
(לה) דאַז פֿאַמיליענהויפט דער
מרריטען געשלעכטער וואַר
צוריאל זאָהן אביחיל. זיא
לאַגערן זיך אויף דער זיטע
דער וואָהנונג נעגען מיטטער-
נאַכט. (לו) דאַז אַמט אונד דיא הוט דער קינדער מרר וואַר: דיא ברעטער דער וואָהנונג,
דיא ריעגעל, זיילען, פֿיסע אונד איבריגען גערעטהע, אונד וואַס צו איהרעם דיענסט נעהאָרט;

ועמדי

דיא

תרגום אונקלוס

ופרכא וכל פולחניה: (לג) ואמרכלא
דמטנא על רבריבי ליואי אלעזר בר אהרן
כהנא דמתחות ידוהי ממנן נטרי מטרת
קודשא: (לג) למררי זרעית מחלי וזרעית מושי אלין אינון זרעית מררי:
(לד) ומנייניהון במנין כל דכורא מבר ירחא ולעילא שיתא אלפין ומאתן: (לה) ורב-
בית אבא לזרעית מררי צוריאל בר אביחיל על צידא דמשכנא ישרון צפונא:
(לו) ודמסיר למיטר בני מררי דפי משכנא ועמודוהי וסמכוהי וכל מנוהי

וכל

רש"י

(לב) ונשיא נשיאי הלוי. ממונה על כלם,
ועל מה היה נשיאותו פקודת שומרי
משמרת על ידו היה פקודת כולם:

מטה

באור

היה קרוים פרנסת המסך: (לב) ונשיא נשיאי הלוי, ממונה על כל שלשה הנשיאים של שלשה
בתי אבות הנזכרים היה אלעזר: פקדת שומרי ומומר, שיעורו שהיה נשיא נשיאי הלוי ונשיא
פקדת

(לז) וַעַמְדֵי חֲצַר סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם
וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם: (לח) וְהַחֹנִים
לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל־
מוֹעֵד מִזְרָחָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שֹׁמְרִים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ
לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַזָּר
הַקָּרֵב יוּמָת: (לט) כָּל־פְּקוּדֵי
הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
עַל־פִּי יְהוָה לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־זָכָר
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים
אָלֶף: ס ששי (מ) וַיֹּאמֶר

נקוד על ואהרן יהוה

איינעם מאנאט אן אונד דאריבער וואהרן צווייא אונד צוואנציג טויזענד. (מ) דער עוויגע

שפראך

תרגום אונקלוס

וְכָל פּוּלְחָנֵיהּ: (לז) וַעֲמוּדֵי דָּרְתָּא סְחוֹר
סְחוֹר וְסַמְכֵיהוֹן וְסָבֵּהוֹן וְאַטּוּנֵיהוֹן: (לח) וְדֵי
שָׁרִין קֳדָם מַשְׁכְּנָא קִידּוּמָא קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא
מַדִּינְחָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי נַטְרִין מַטְרַת
מַקְדְּשָׁא לְמַטְרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְחֵילוֹנַי
דְּיִקְרַב יִתְקְטֵיל: (לט) כָּל מִנְיָנֵי לֵיוָאֵי דִּי מָנָא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַּיְיָ לְזַרְעָיָתְהוֹן כָּל
דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָּא עֶשְׂרִין וְתַרְתִּין אַלְפִּין:

ואמר

תרגום אשכנזי טו

(לז) דיא זיילען דעם פאָרהאָפֿם
אומהער, דיא פֿיסע, נענעל,
שטריקען. (לח) פֿאָר דער
וואָהנונג, נעהמליך אויף דער
מאָרגענזייטע דעם שטיפֿטס-
צעלטעם לאַנען משה, אהרן
אונד זיינע זוהנע, וועלכע דאָס
אַמט דעם הייל נטהומס צו
פֿערוואַלטען האטטען אים נאַ-
מען דער קינדער ישראל'ס צ
איין נעמיינער, דער הינצו-
טריטט, זאָל דעם טאָדעם
זיין. (לט) אַללע מיסטער נ-
גען דער לויים, דיא משה אונד
אהרן אויף בעפֿעהל דעם
עוויגען נעטוסטערט האט-
טען נאַך אירען נעשלעכ-
טערן: אַללעם מענלישען פֿאָן

(לח) משה ואהרן ובניו. וסמוכין למס
דגל מחנה יהודה והחונים עליו יצבר
וזכולן טוב לנדיק טוב לזכנו לבי שכיו
שכיניו של משה שמי' עוסק בתורה נעשו
גדולים בתורה שנת'יהודה מחוקקי (תהלי'
ס') ומנני יששכר יודעי בינה וגומר (דברי
הימים ח' י"נ) מלתים רלתי סנהדרטות
ומזבולן מוצנים בשבט סופר (שופטים ה'):
(לט) תשר פקד משה ואהרן. נקוד על
ואהרן לומר שלש היה במנין הלוים: שנים
ועשרים אלף. ובפרטן לתת מוכח שלש
מאות יתרים. בני גרשון שבעת אלפים
וחמש מאות ובני מררי שבת אלפים ומאתים

ולשה לא כללן עם השאר ויפדו את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורות

העודפים

באור

פקדת השומרים רלה לומר לגיתם על עבודתם ועל משאם, וכן הועתק בלשון משנה. ורשב"ע פירש שאלת נשיאי מוסיע עימה ואחרת עמה ורלה לומר שהיה נשיא על נשיאי פקודת שומרי וגומר: (לח) והחנים לפני המשכן, ומנחה מיוחס הלך נקרא פני המשכן, קדמה לפני אהל מועד מזרחה רלה לומר כמזרחה של אהל מועד: למשמרת בני ישראל, שיהיה לאהרן ובניו על המשמרת המוטלת על ישראל לעשות: (לט) שנים ועשרים אלף, ובפרטן נמלא שהיו כ"ג אלף וג' מלות, וחמרו

יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּקֹד כָּל־בְּכֹר
זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וָמָעְלָה וְשָׂא אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם:
(מח) וְלָקַחְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי
יְהוָה תַּחַת כָּל־בְּכֹר בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֶת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת
כָּל־בְּכוֹר בִּבְהֵמֹתָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(מט) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: (מג) וַיְהִי כָּל־בְּכוֹר
זָכָר בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וָמַעְלָה לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים
וּמָאתָיִם: פ

וידבר

תרגום אשכנזי

שפראַך צו משה: מוסטערע
אַללעם ערשטגעבאָרנע מענ־
ליכען געשלעכטס בייא דען
קינדערן ישראל'ס פֿאָן איינעם
מאָנאַטע אַן אונר דאַריבער,
אונר נים אַנצאַהל אונר נאַ־
מען אויף: (מח) אונר וואָנדערע
מיר, דעם עוויגען, דיא לוים
אויס שטאַטט אַללעם ערשט־
געבאָרנען בייא דען קינדערן
ישראל'ס, אונר דאַז פֿיעה
דער לוים, שטאַטט אַללעם
ערשטגעבאָרנען בים פֿיעה
דער קינדער ישראל. (מט) משה
מוסטערטע, וויא איהם דער
עוויגע בעפֿאָהלען, אַללעם
ערשטגעבאָרנע בייא דען קינ־
דערן ישראל'ס. (מג) דאַ וואַר
אַללעם ערשטגעבאָרנע מענ־
ליכען געשלעכטס, מיט אַנ־
צייגונג דער נאַמען פֿאָן אייע־
נעם מאָנאַט אַן אונר דאַרי־
בער, אַן דער צאַהל צוויי אונר צוואַנציג טויזענד צווייא הונדערט דרייא אונר זיעבענציג.

רש"י

העובדים על המנין לפדיון אמרו רבותינו במסכת נכורות לומן שלש מאות לויס בכורות היו ודיס שיפקיעו את עלמס מן הפדיון: (מ) פקד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה. מזיכח מכלל ספק ופליס: (מא) ואת בהמת הלויס וגומר. לא סדו בהמת הלויס את בכורי בהמה טהורה של ישראל אלא את פטרי חמוריס ושה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמוריס של ישראל תדע שהרי מנה העובדים בלחס ולא מנה העובדים בבהמה:

ואת

תרגום אונקלוס

דא

(מ) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מְנִי כָּל בּוּכְרַיָּא
דְכָרַיָּא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא
וְקַבֵּיל יַת מְנָיַן שְׁמָהָתְהוֹן: (מא) וְתִקָּרֵב
יַת לֵיוָאֵי קָדָמַי אֲנָא יְיָ חֻלַּף כָּל בּוּכְרָא
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַת בְּעִירָא דְלֵיוָאֵי חֻלַּף
כָּל בּוּכְרָא בִּבְעִירָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (מב) וּמְנָא
מֹשֶׁה כְּמָא דְפַקֵּיד יְיָ יְתֵיהּ יַת כָּל בּוּכְרָא
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (מג) וַהֲווֹ כָּל בּוּכְרַיָּא דִכְרַיָּא
בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא לְמִנְיָנֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְתַרְעִין אַלְפִין מָאתָן וְשַׁבְעִין

וחלחא

באור

חז"ל בנכורות (ס' ע"ח) אמרו ג' מאות לויס בכורות היו ודיס שיפקיעו את עלמס ויהיס פירוש כל פקודי הלויס שיכלו לפדות את הבכורות היו ג"כ אף: (מ) פקד כל בכור זכר, לדעת כמה הס אמר יוכלו

(מד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(מה) קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־
בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־
בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֶמְתָּם
וְהָיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה: (מו) וְאֶת
פְּדוּיֵי הַשְּׁלֹשָׁה וְהַשִּׁבְעִים
וְהַמָּאתָיִם הָעֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם
מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (מז) וְלָקַחְתָּ
חֲמֵשֶׁת חֲמֻשֹׁת שְׁקָלִים לַגֻּלְגֹּלֶת
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֶשְׂרִים
גֵּרָה הַשָּׁקֶל: (מח) וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף

לאהרן

תרגום אונקלוס

וּתְלָתָא: (מד) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(מה) קָרֵיב יַת לֵיוָאֵי חֲלַף כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיַת בְּעִירָא דְּלֵיוָאֵי חֲלַף בְּעִירְהוֹן
וִיהוֹן מְשַׁמְּשִׁין קֳדָמַי לֵיוָאֵי אֲנָא יְיָ: (מו) וְיַת
פּוּרְקַן מָאתָן וְשַׁבְעִין וּתְלָתָא דְּיַתִּירִין עַל
לֵיוָאֵי מִבּוּכְרַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (מז) וְתִסַּב
חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ סַלְעִין לָגוּלְגַּלְתָּא בְּסֶלַע קוּרְשָׁא תִּיסַּב עֶשְׂרִין מָעִין סֶלַע: (מח) וְתִתֵּן

כסף

תרגום אשכנזי טז

(מד) דאַ רערעטע רער עווי־
גע מים משה, אינר שפראך:
(מה) נים דיא לוים שטאַטט
אַללעם ערשטגעבאָרנען בייא
דען קינדערן ישראל'ס, אונד
דאַז פֿיעה רער לוים שטאַטט
איהרעם פֿיעהעם, אונר לאַם
דיא לוים מיר איינען זיין, אי־
רער עווינע. (מו) צום לעוע־
געלר רער צווייא הונדערט
דרייא אינד זיעבעניציג ערשט־
געבאָרנען בייא דען קינדערן
ישראל'ס, דיא מעהר זינד
אַלם דיא לוים, (מז) נים פֿיר
יעדעם הויפט פֿינף שקל נאַך
דעם געווי־כטע דעם היילי־
טהומס, דען שקל צו צוואַ־
ציג גרה. (מח) דיעזעם נעלר

גיבסט

ר ש "י

(מו) ואת פדויי השלשה. ואת הנכורות הלריכין להפדות נהס חלו שלשה ושבעים ומאתים העודפים נהס יתרים על הלוים מהס תקח חמשת שקלים לגלגולת כך היא מכירתו של יוסף עשרים

כסף שסיה נכורה של רחל:

העודפים

חמש חמש סלעין לגולגלתא בסלעי קורשא תיסב עשרין מעין סלעא: (מח) ותתן

כסא

באור

יוכלו להפדות מקדושתן: (מח) קח את הלוים, פעם לחרת להודיע מספר פדיון העודפים ובלומו כאחר תקח את הלוים ותמנה שיהו הנכורים עודפים עליהם ולקחת חמשת וגו', כך כתב הרמב"ע, ויותר נראה פירוש מהר"י אבראבנאל שלמעלה לא היה כי אם הודעה למשה לורך מנין הנכורים נתן לו סנה ואחר שיקח אחר כך את הלוים תחת נכורי ישראל, ולכך לא נאמר למעלה בלשון לווי מוחלט, וקח את הלוים, כי אם ולקחת, לאחרי שנמנאם משה ורואה שהנכורים עודפים אמר לו השם בלווי מוחלט, שעל כל זה יקח את הלוים, והאיך יעשה בעודפים: (מו) פדויי השלשה וגומר, סמיכות מלת פדויי קשה מאוד בדקדוק, ורמב"ע פירש שנסמכה מלת פדויי אל המספר ובמוהו רבים, עד כאן. ואיננו נכון כי איך יאמר בסמיכות פדויי העודפים שתיבת וסמכת אל המספר, ועוד איך יאמר על העודפים פדויים, והם אינן פדויים, והנכון כדעת הרד"ק שהספרד פדויים אינו פעול, אבל הוא שם על נסף הפדיון (בלשון משנה ריח (שעגעלרער), והוא כמו פְּדְיוֹם אבלך אשינו על משקלו, והיקיש ממנו פְּדוּי על משקל כְּסוּי

עור

במדבר ג

לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֹדְפִים
בָּהֶם: (מט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף
הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֹדְפִים עַל
פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם: (נ) מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה
וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וָאֶלֶף
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: (נא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה
אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: פ שביעי

תרגום אשכנזי

ניבסט דוא דעם אהרן אונד
זיינען זאהנען אלס אין לאוע־
געלר פֿיר דיא איבערצאהלי־
גען אונטער יענען. (מט) משה
נאהם דאז זילבער צום לאוע־
געלר פֿאן דען איבערצאהלי־
גען איבער דיא דורך דיא לוים
אוים־געלאזטען. (נ) פֿאן דען
ע־שטנעבארנען דע־ קינדער
ישראלים נאהם ער דאז זילּ־
בער, נאהמליך טויזענד דרייא
הונדערט פֿינף אונד זעכצ־ג
שקל נאך דעם געווי־כטע דעם
הייליגטהומס. (נא) דיעזעם
זילבער, דאז אין לאוע־געלר
ווער, גאב משה דעם אהרן
אונד זיינען זאהנען אויף בעפֿאהל דעם עוויגען, ווי־א דער עוויגע משה געבאטען האטטע.
הפדוים קרי וידבר

תרגום אונקלוס

דער

כַּסְפָּא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי פּוּרְקַן דְּיַתִּירִין בְּהוֹן:
(מט) וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת כְּסַף פּוּרְקָנְהוֹן מִן
דְּיַתִּירִין עַל פְּרִיקֵי לֵיוָאֵי: (נ) מִן בּוּכְרַיָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְסִיב יָת כַּסְפָּא אַלְפָּא וּתְלַת
מְאָה וְשִׁיתִּין וַחֲמֵשׁ סְלְעִין בְּסֶלַע קוּדְשָׁא:
(נא) וְיָהַב מֹשֶׁה יָת כְּסַף פְּרִיקַיָּא לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי עַל מֵימְרָא דַּיְיָ כְּמָא דִּי פַקֵּיד יְיָ
יָת מֹשֶׁה:

ומליל

ר ש " י

(מט) העודפי' על פדויי הלויים. על חותם שפדו הלוי' נגופן: (נ) חמשה ושנים ושלש מאות ואלף. כך סכום החשבון חמשת שקלים לגלגולת. למחתים נכורות חלף שקל לשנעים נכורות שלש מאות וחמשים שקל ושלש נכורות חמשה עשר שקל. לומר כיצד לעשה נכור שאומר לו תן חמשת שקלים יאמר לי מני מפדויי הלויים מה עשה הניח שנים ועשרים חלף פתקין ונתב עליהם בן לוי ומאתים ושבעים ושלשה פתקין וכתב עליהן חמשה שקלי' נלנן ונתן בקלפי לומר להם בואו ושלו פתקיכם לפי הגורל:

נשא

באור

עור תחת, וכן הועתק בלשון תשבצו, וכן דעת תונקלוס שתרגם מלת פדויי בפסוק הזה ובפסוק מ"ח, פורקן, ועל מלת פדויי הלויים פסוק מ"ט תרגם פריקי שהוא פעול ולא שם: (מט) הפדיום, שם תואר על הכסף כמו שפרשתי והמ"ם נוספת כדרך השמות הנגזרים מן הפעלים ונתנת בהם לותיות התמנתי"ו נוספות, ותמלא בנו"ן נוספות כמו פדיון נפשו: העדפים על פדויי הלוים, שהיו מרובים על תותן הבכורות שנפדו על ידי הלויים עלמן: (נ) חמשה ושנים ושלש מאות ואלף, כך סכום החשבון חמשת שקלים לגלגלת לרע"ג נכורות, לומר משה כיצד לעשה נכור שאומר לו תן חמשה שקלים יאמר לי מני מפדויי הלויים מה עשה הניח כ"ג חלף פתקין ונתב עליהן בן לוי ורע"ג פתקין כתב עליהן חמשה שקלים נלנן ונתן בקלפי לומר להם בואו ושלו פתקיכן לפי הגורל (רש"י):

נשא

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר: (ב) נְשֹׂא אֶת־
רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם:
(ג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בָּא
לַצָּבָא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד: (ד) זֹאת עֲבֹדַת בְּנֵי־קְהָת
בְּאֹהֶל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים:
(ה) וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו בִּנְסֹעַ הַמַּחֲנֶה
וְהוֹרִדוּ אֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ וְכִסּוּ־
בָהּ אֶת אֲרֹן הָעֵדֻת: (ו) וְנָתְנוּ
עליו

הרגום אשכנזי יז

ד (א) רער עוויגע רערעטע
מיט משה אונד אהרן
אונד שפראך: (ב) נעהמעט
דיא אנצאהל דער קינדער
קהת אונטער דען קינדערן לוי
בעזאנדערס אויך נאך איהרען
געשלעכטערן אונד פאמי-
ליען: (ג) פאן דרייסיג יאהר
אן אונד דאריבער ביז צום
פינפציגסטען יאהרע, ווער צום
דיענסטע טיכטיג איזט, בים
שטיפטסצעלטע אינע פער-
ריכטונג צו האבען. (ד) דעם
דיענסטע דער קינדער קהת
בים שטיפטסצעלטע זאלל
דאז אללערהיילינגסטע אנ-
פערטריעט ווערדען: (ה) אהרן
אונד זיינע זאהנע קאממען,
ווען דאז לאגער אויפברעכען
ווילל, נעהמען דען אינערן

פארהאנג אב, בערעקקען דאמיט דיא לאדע דעם צייגניססעס, (ו) שלאגען זיא פער-
נער

תרגום אונקלוס

ד (א) ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:
(ב) קבילו ית חושבן בני קהת מגו
בני לוי לזערעיהון לבית אבההון:
(ג) מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין
שנין כל דאתי לחילא למעבד עיבידתא
במשכן זמנא: (ד) דין פולחן בני קהת
במשכן זמנא קודש קודשיא: (ה) ויעול
אהרן ובנוהי במיטל משריתא ויפרקון ית
פרוכתא דפרגא ויכסון בה ית ארונא דסהדותא: (ו) ויתנון עלוהי חופאה דמשך

ר ש "י

ד (ב) נשא את ראש. מנה מהם את
הלויים לעבודת משא והם מבן
ל' ועד בן חמשים שנה והפחות מלמדים
לא נתמלא כאן מכאן למטה בן שלשים לבא
והיותר על בן חמשים באו מכחים מעתה:
(ד) קדש הקדשים. המקודש שבכלי המשכן
והמזבח והמנורה והמזבחות והפרכת וכלי
שרת: (ה) ובא אהרן ובניו וגומר. יכניסו
כל כלי וכלי לנתיקו המפורש לו בפרשה זו
ולא יטרטו הלויים בני קהת לגלות לעשות
בעסוק המשא. כדהענין מסתלק הן יודעין
מיסעו

סבגונא

באור

ד (ב) נשא, מקור במקום לווי: (ג) מבן שלשים שנה, בענור שהמנין הזה על לויתן הרלוים לעבוד ולמשא לכן לא ימנו בי אם מבן שלשים שאז נתמלא כחם ולא לפעלה מבן חמשים שאז יילא כחם: קדש הקדשים, המקודש שבכלי המשכן והמזבח והמנורה והמזבחות וכלי שרת. (רש"י). (ה) ובא אהרן ובניו בנסע המחנה, לאחר נסיעת דגל יהודה קודם נסיעת דגל ראובן, וכן מבואר בפרשת בהעלותך, ועיין מה שכתבתי שם: והורידו את פרכת המסך, הפרכת המבדלת בין הקדש וכן קדש הקדשים יורידוה מן הקרסים שהיתה תלויה בהם וכסו בה את הארון: (ו) ונתנו עליו,

עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וּפָרְשׂוּ
בֶּגֶד־כְּלִיל תְּכֵלֶת מִלְמַעְלָה
וְשָׂמוּ בַּדָּיו: (ז) וְעַל ו שֻׁלְחַן
הַפָּנִים יִפְרְשׂוּ בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְנָתְנוּ
עָלָיו אֶת־הַקְּעָרֹת וְאֶת־הַכַּפֹּת
וְאֶת־הַמְנַקִּיֹּת וְאֶת קְשׂוֹת הַנָּסֶךְ
וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה:
(ח) וּפָרְשׂוּ עֲלֵיהֶם בֶּגֶד תּוֹלַעַת
שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסֵה עוֹר
תַּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בַּדָּיו: (ט) וְלָקְחוּ
בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת־מְנֹרַת

המאור

תרגום אשכנזי

נער איין איינע דעקקע פּאָן תחש־פּעלל, בריטטען אָבען דאריבער נאָך איין טוך פּאָן דונקעלבלויער וואָללע, אונד לעגען דיא שטאַנגען אַן. (ז) איבער דען טיש צו דען שויאבראָדען בריטטען זיא איין טיך פּאָן דונקעלבלויער וואָללע, לע, לעגען דיא שיסספלן, שאַלען, שטיטצען אונד בעדעקקענדע האַלבערהרען דאַריף; דאז טענליכע בראָד אבער זאָלל אויף דעם טישע ליעגען. (ח) בריטטען דאַריבער איין דונקעלראָטהעם טיך, שלאַנען עס אין איינע דעקקע פּאָן תחש־פּעלל איין, אונד לעגען דיא שטאַנגען אַן. (ט) נעהמען איין דונקעלבלויעם טוך, וויקקעלן דאַריין דען לייכטער, דיא

תרגום אונקלוס

סַסְגּוֹנָא וְיִפְרְסוּן לְבוּשׁ גְּמִיר תְּכֶלָּא מְלַעֵילָּא
וְיִשַׁוּוֹן אֲרֵיחוֹהִי: (ז) וְעַל פָּתוֹרָא דִלְחֶם
אַפַּיָּא יִפְרְסוּן לְבוּשׁ תְּכֶלָּא וְיִתְּנוּן עֲלוֹהִי

סימעו: (ז) קערות וכפות וקשות ומנקיות. כנר פירשתי במלאכת המשכן: הנסך. הנסכים לשון מסך אחר יוסך נסך: (ט) מלקחיים

יַת מַגִּיפַיָּא וְיַת בָּזִיכַיָּא וְיַת מְכִילָתָא וְיַת קַסְוַת נִסּוּכָא וּלְהֵם תְּדִירָא
עֲלוֹהִי יְהֵי: (ח) וְיִפְרְסוּן עֲלֵיהוֹן לְבוּשׁ צְבַע זְהוֹרִי וִיכַסּוּן יָתֵיהּ בְּחוּפָּאָה
דְּמַשַּׁךְ סַסְגּוֹנָא וְיָשְׁווּן יַת אֲרֵיחוֹהִי: (ט) וְיִסְבּוּן לְבוּשׁ תְּכֶלָּא וִיכַסּוּן יַת

מנרתא

באור

כנוי לזכר נסתר שב על הארון: בסוי, שם נמו מכסה ומינו פעול שמוך: בגד כליל תכלת, בעבור מעלת הארון לפי היה נראה עליו כסוי עור תחש, לפיכך היו מכסים לפניו בפרכת שהיא המסך לו יכסים לת שניהם בכסוי עור תחש מפני הגשמים ופירשים על הכל בגד כליל תכלת מלמעלה שיהיה נראה עליו הבגד הכחול שהוא בעלם השמים לטוהר, לפיכך בכל שאר הכלים היה נראה עליהם כסוי עור התחש מלמעלה, (רמב"ן), ורשב"ם פירש ופרשו וכשר פרשו על פרכת המסך, יראה בזה שהיה כסוי עור תחש ממעל לבגד כליל תכלת: ושמו בדיו, יתקנו הבדים שיהיו יוצאים מהטבעות כשעור רחב לשאת על כתפיהם, כי לפי סדר הבדים מהטבעות כמו שנאמר בטבעות הארון יהיו הבדים וגו': (ז) ועל שלחן הפנים, פירושו שלחן לחם הפנים. הקערות ואת הכפות וגו', כלם מנוחרים בפרשת מלאכת המשכן: ולחם התמיד עליו יהיה, על שלחן עלמו יהיו הלחם ועליהם בגד התכלת ישימו על הבגד הזה בשלחן כל הכלים ולא"י יפרשו על הכלים ישלחן בגד תולעת כי לכבוד הלחם שהוא מסודר על השלחן כהלכתו יפרשו בגד תכלת להפריש בין השלחן ללחמו ובין הכלים. (לשון רמב"ן): (ח) וכסו אהו, בבוי תימיד לפי שעל ידי פרישת בגד תולעת שני בללו כל הכלים בכלל

השלחן

הַמָּאוֹר וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֶת־
מַלְקָחֶיהָ וְאֶת־מַחְתֹּתֶיהָ וְאֵת
כָּל־כְּלֵי שַׁמְנָהּ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ־לָהּ
בָּהֶם: (י) וְנָתְנוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־
כֵּלֶיהָ אֶל־מִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ
וְנָתְנוּ עַל־הַמּוֹט: (יא) וְעַל מִזְבַּח
הַזָּהָב יִפְרְשׂוּ בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ
אֹתוֹ בְּמִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ וְשָׂמוּ
אֶת־בַּדָּיו: (יב) וְלָקְחוּ אֶת־כָּל־
כְּלֵי הַשָּׁרֶת אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ־בָם

בקדש

דיא לאמפען, דיא צאנגען,
דיא אשגעפעסלין אונד אללע
אהלנעפעסע, דיא דאצוגע־
ב־ויכט ווערדען; (י) טהין דען
לייכטער אונד אללעם נערע־
טהע דעסזעלבען אין איינע
דעקקע פאן חחש־פעלל אונד
לענגן עם אויף איינע טראגע.
(יא) איבער דען גאלדענען אל־
טאר ברייטען זיא אין דונקעל־
בלויעם טוך, וויקקעלן איהן
אין איינע דעקקע פאן חחש־
פעלל אונד לענגן דיא שטאנ־
גען אן; (יב) נעהמען אללעם
דיענסטגערעטהע, וואמיט מען
אים היילינגטהומע דען דיענסט

פער־

חרגום אונקלוס

מְנָרְתָּא דְּאַנְהוֹרֵי וְיָת בּוּצִינָהָא וְיָת צְבָתָהָא
וְיָת מַחְתְּיָתָהָא וְיָת כָּל מָנֵי שְׁמוּשָׁא דִּי יְשַׁמְּשׁוּן
לָהּ בְּהוֹן: (י) וְיִתְּנוּן יָתָהּ וְיָת כָּל מָנָהָא
לְחוּפְּאָה דְּמַשְׁךְ סַסְגּוֹנָא וְיִתְּנוּן עַל אַרְיְחָיָא:
(יא) וְעַל מַדְבְּחָא דְּדַהֲבָא יִפְרְסוּן לְבוּשׁ
תְּכֶלָא וְיַכְסוּן יָתֵיהּ בְּחוּפְּאָה דְּמַשְׁךְ סַסְגּוֹנָא
וְישַׁוּוּן יָת אַרְיְחוֹהִי: (יב) וְיִסְבּוּן יָת כָּל מָנֵי

שמושא

ר ש י

(ט) מלקחיה. כמין לבת שמוכך בה את הפתילה לכל לד שירצה: מחתותיה. כמין כף קטנה ושוליה פשוטין ולה סגלגלים ואין לה מחילה לפניס אלא מלדיס ואותה בה את דשן הנרות כשמטיבן: נרותיה. לוי"ס כלי"ז שנותניס בהס השמן והפתילות: (י) אל מכסה עור תחש. כמין מרלוף: (יב) את כל כלי השרת שישרתו בס בקדש. בתוך השבן שהוא קדש והן כלי הקטורת שמשרתין בהס במזבח

השלחן לפיכך יאמר לותו על השלחן וכל הכלים בכלל, אבל נפרישת בגד תולעת שני לאמר ופרשו עליהס בגנוני הרגיס כי לו היה השלחן עס הלחס לבד והכלים לבד על ידי הגדל בגד תכלת כמו שנאמרתי בהס הרמב"ן: (ט) ואת נרותיה, כתב רש"י לוי"ס כלע"ז (בלשון לועזי) שנותנין בהן השמן והפתילות: ואת כל כלי שמנה, תרגם לונקלוס ית כל מני שמושך, ובעיני יפלא מה ראה על כנה נפישות זה, שס לא שמענוה לו חנור המאמר הנמשך אשר ישרתו לה בהס: (י) אל מכסה עור תחש, כמין מרלוף, (רש"י), ורלוחו מדלא אמר ובסו אותס, לו ופרשו עליהס, ולשון ונתנו אל מכסה משמע שהיה מתוקן לכך כמין ארתק (כלים פ"כ): ונתנו על המוט, כי לא היו טענות בגלי מגורה שיגשאו על ידי בדיס: (יב) ולקחו את כל כלי השרת, כלי הקטרת שמשרתיס

ד (ט) נרותיה, לועז רש"י לוי"ס כלע"ז. עיין שמות ל' ז', ובמרפש לשון שבת כ"ב ב' ד"ה נרות. (ד"ה). כלי שמנה, ת"ס מני שמושך וכן הוא בתרגום המיוחס ליונתן בהלו בתוב בלי השרת, ולא מבלתי טעם לדבר, ובמוסף דפוס פרנק תקי"ד לפ"ק הגיהו מני משמש כדי להשוות התרגום אל הענין, ולא יעשה כן במקום שכל הספרים מדוייקים מסכימים בלשון. (ד"ה)

תרגום אשכנזי

במדבר ד

בַּקֹּדֶשׁ וְנָתְנוּ אֶל־בֶּגֶד תְּכֵלֶת
וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ
וְנָתְנוּ עַל־הַמּוֹט: (יג) וְדִשְּׁנוּ אֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן:
(יד) וְנָתְנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כֵּלָיו
אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־
הַמַּחְתֹּת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־
הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת כֹּל כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר
תָּחַשׁ וְשָׂמוּ בַדָּיו: (טו) וְכִלָּה

אהרן

פֿערזיעהט, לעגען עס אין איין דונקעלכלויעם טוך, וויקקעלן זאלכעם איין איינע רעק־קע פֿאן חחש־פֿעלל, אונד לעגען עס אויף איינע טראגע; (יג) אלסדען זאלען זיא דיא אשע פֿאם אלטאר פֿענען, אונד אין פורפיר־פֿארבענעם טוך דאריבער בריטען, (יד) אל־לע זיינע נעפֿעסע דאריף לע־נען, מיט וועלכען מען אויף דעמזעלבען דען ויענסט פֿער־זיהט, פֿפֿאננען, גאבעלן, שויפֿעלן, בעקקעו, אללעם נערעטהע דעם אלטאר, איי־נע בערעקקונג פֿאן חחש־פֿעלל דאריבער בריטען אונד דיא שטאנגן אנלעגען. (טו) וועו

דאן

ר ש "י

במזבח הפנימי: (יג) ודשנו את המזבח. יטלו את הדשן מעליו: ופרשו עליו בגד ארגמן. ואם תרצה מן הסמיס רבולה תחת הבגד כלורי בשעת המסעות ולימו שורפן שהיו נותנין עליה פסכתר של נחשת: (יד) מחתות. שנהן חותים גחלים לת"ה עשויה כמין מחבת שאין לה אלא ג' מחילות ומלפניה שוחת את הגחלים: מזלגות. לנורות של נחשת שנהן מנין נאנריס שעל המזבח להפכן כדי שיתעבלו יפה ויהבר: יעים. הם מנרפות ונלעז וד"ל והן של נחשת ונהן מנביין את הדשן מעל המזבח: (טו) לנסות

את

תרגום אונקלוס

שְׁמוּשָׁא דִּי יְשַׁמְּשׁוּן בְּהוֹן בְּקוּדְשָׁא וְיִתְּנוּן
לְלִבּוּשׁ תְּכֶלָא וְיַכְסוּן יָתְהוֹן בְּחוֹפָאָה דְּמַשַּׁךְ
סַסְגּוֹנָא וְיִתְּנוּן עַל אַרְיָחָיָא: (יג) וְיַסְפּוּן
יָת קְטָמָא דְּמַדְבְּחָא וְיִפְרְסוּן עֲלוֹהִי לְבוּשׁ
אַרְגְּוָן: (יד) וְיִתְּנוּן עֲלוֹהִי יָת כָּל מָנוֹהִי דִּי
יְשַׁמְּשׁוּן עֲלוֹהִי בְּהוֹן יָת מַחְתָּיָתָא וְיָת
צְנוֹרְיָתָא וְיָת מַגְרוֹפְיָתָא וְיָת מְזָרְקָיָא כָּל מָנֵי
מַדְבְּחָא וְיִפְרְסוּן עֲלוֹהִי חוֹפָאָה דְּמַשַּׁךְ
סַסְגּוֹנָא וְיִשַּׁוּוּן אַרְיָחוֹהִי: (טו) וְיִשֵּׁיצֵי אַהֲרֹן

ובנוהי

באור

נהס במזבח הפנימי לכך נאמר לקמן נס נקדש, ולה לומר נתוך המכנן: (יג) ודשנו את המזבח, הסרת הדשן מעל המזבח, כי דרך ננין פעל להורות לפעמים על הפך הפעלה, כמו את סוסיהם תעקר, לא תשחית להם עקר וכן רנים: את המזבח, למעלה (פסוק י"ח) אמר ועל מזבח הזהב שהוא מזבח הפנימי, ועתה ידנר ממזבח החילון שהוא מזבח הנחשת, ואין לורך לפרש מלת נחשת: (יד) ושמו בדיו, נטנעותיו: (טו) וכלה אהרן ובניו וגו' בנסע המחנה, לאחר נסיעת

מחנה

הערה

(יד) יעים, לועז רש"י כמו למעלה (שמות כ"ז ג') ע"ש, ועיין מרפת לשון מגינה כ' ח' ד"ה ומגרפה. (ד"ה)

אַהֲרֹן וּבָנָיו לְכַסּוֹת אֶת־הַקֹּדֶשׁ
וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנָסְעַ
הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְּנֵי־
קְהָת לָשֵׂאת וְלֹא־יִגְּעוּ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ אֵלֶּה מַשָּׂא בְּנֵי־
קְהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד: (יט) וּפְקֻדַּת
אֶלְעָזָר ו בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֶׁמֶן
הַמָּאוֹר וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת
הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פְּקֻדַּת
כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ
וּבְכֵלָיו: פ

נ דאז לאגער אויפֿברעכן ואלל,
זאמום אהרן אונד זיינע זאהנ־
ק נע ערשט דאז אייניוויקעלן
דעם היילינטהומם אונד אל־
לער היילינען נערעטהע נעענ־
דינעט האבען, הערנאך זאל־
לען דיא קינדער קהת הער־
בייא קאממען אום צו טראגען,
דאמיט זיא דאז היילינטהום
ניכט אונמיטטעלבאר אנריה־
רען אונד שטערבען. דיזעם
איזט דאז טראגע: געשעפֿט
דער קינדער קהת ביים
שטיפֿטסצעלטע. (יט) אלעזר
זאהן דעם פריעסטערם אהרן
האטטע דיא אויפֿזיכט אי־
בער דאז אהל צום לייכטען,
דאז רייכערווערק, דאז טעג־

וידבר

ליכע אפֿפֿער אונד דאז זאלבאהל; אויסער דער אבערא־ויפֿזיכט איבער דיא גאנ־
צע וואהנונג אונד וואס דארינען איזט דאז היילינטהום אונד זיינע גערעטהע.

פֿער־

תרגום אונקלוס

וּבְנוֹהִי לְכַסָּאָה יָת קוּדְשָׁא וְיָת כָּל מָנֵי
קוּדְשָׁא בְּמֵיטַל מַשְׁרִיתָא וּבָתַר כֵּן יֵעָלוּן
בְּנֵי קְהָת לְמֵיטַל וְלָא יְקָרְבוּן לְקוּדְשָׁא וְלָא
יְמוּתוּן אִלֵּין מַטּוּל בְּנֵי קְהָת בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא:
(יט) וְדִימְסִיר לְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא
מְשָׁחָא דַּאֲנָהָרוּתָא וּקְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא וּמִנְחָתָא
חְדִירָא וּמְשָׁחָא דְּרִבּוּתָא מַטְרַת כָּל מַשְׁכְּנָא
וְכָל דִּי בֵיהּ בְּקוּדְשָׁא וּבְמָנוֹדְהִי:

ומליל

ר ש "י

לת הקדש. הארון והמזבח: ולת כל כלי הקדש. המנורה וכלי שרת: ומתו. אזם יגעו מייבין מיתה בידי שמים: (יט) ופקדת אלעזר. שהוא ממונה עליהם לשאת לותם. שמן וקטרת ושמן המשחה. ומנחת התמיד על ו מוטל לכוות ולזרז ולהקריב בעת מנייתן: פקודת כל המשכן. ועוד הים ממונה על משא בני קהת לכוות לים על עבודתו ואל משאו והוא המשכן וכל אשר בו כל הסדורים למעלה בפרשה זו לכל משא בני גרשון ומררי אלינו מקדש הקדשים על פי לייתמר היה כמו שכתוב בפרשת נשא:

לל

באור

ממנה יהודה, כמ"ש בפרשת בהעלתך, ועיימש"ל (ב' י"ז): וכלה, מוכנה מענה ועתיד, כלה לומר שיהיה ענין בעתיד, וכן הועתק בלשון תרגום: לכסות את הקדש, הארון והמזבחות: ואת כל כלי הקדש, המנורה וכל כלי השרת: ולא יגעו, כדי שלא יגעו הקהתים אל הקדש עצמו טרם יכסוה, ויבאו על ידי זה למיתה מיתה, לכן הזהירם שלא יקרבו לשאת עד אחר שכלה אהרן ובניו לכסותם: (יט) ופקדת אלעזר, ניתנו ממוני שהיה אלעזר ממונה עליהן הם המבוארי' בסמוך: שמן המאור, לדעת רש"י שהיה ממונה עליהם לשאת לותם, ולדעת הרמב"ן והרמב"ן שהיה אלעזר פקיד עליה לנותן לותן ליד בני קהת אשר יבחר בהם בזריזות ומסירות והם ישאו לותם, ובהקיש את המשכן יחזירו' לידו, כי לא הזכיר בלעזר ושא כמו בגרשון: פקדת כל המשכן וגו', ועוד הים ממונה על משא בני קהת

לכוות

תרגום אשכנזי

(יג) פּערנער רעדעטע דער ייהוה צו משה אונד צו אהרן, אונד שפראך: (יח) לאס סעט דען שטאם דער קהתי שען נעשלעכטער אונטער דען לויים נישט פּערדערבען. (יט) טהוט דיעזעם מיט איהנען, דאמיט זיא ערהאלטען ווערדען, אונד נישט שטער בען, ווען זיא דעם אללער הייליגסטען זיך נאהען. אהרן אונד זיינע זאהנע זאללען צוערשט הינין נעהן, אונד

ר ש י

(יח) לא תכריתו. לא תגרמו להם שימותו: (יג) ומליל יי עם משה ולאהרן למימר: (יח) לא חשיצון ית שבמא זרעית קהת מגו לויאי: (יט) ודא עבידו להון וייחון ולא ימותון במקרבהון לקודש קודשיא אהרן ובנוהי

תרגום אונקלוס

יעלון

באור

לגזות לים על עבודתו ועל משאו ושוח המשכן וכל אשר בו כל הסדורים למעלה בפ' זו לכל משא בני גרשון ומררי שלינה מקדש הקדשים ע"פ שיאמר היה, כמ"ש בפ' נשא. (רש"י), ולפי כדעת הרמב"ן וזה לשונו: כי יש לו גם פקידות במשכן וכבל בליו עם לשון שיאמר רק לגודל מעלת אלעזר היה הוא פקיד על השמן המקטרת והמנחה לבדו, עד כאן, ירצה שדעתו שאלעזר השתתף עם שיאמר גם בפקודת משא בני גרשון ומררי, לכן חפס עליו הרמב"ן וזה לשונו: ולזיני נכון כי הכתוב אומר כיד שיאמר (לבד, ושין לאלעזר עמו שיש פקידות במשמרת בני גרשון ומררי), ופירש בכאן בקדש ובכליו, וכן אמר למעלה ובפיקוד נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן בקדת שומרי משמרת הקודש כלומר נשיא בקדת משמרת הקדש שהם רק הכלים הנתונים ביד בני קהת. לכן דעת הרמב"ן כי בקדש ובכליו הוא ביאור על פקודת כל המשכן, וביאור הכתוב כך הוא כי פקודת שמן המאור והקטרת יהמנחה ושמן ופקודת כל המשכן, דהיינו בקדש ובכליו ר"ל בדברים המקודשים ייחד והם הכלים הנתונים ביד בני קהת, לא כל זאת היתה תחת משמרת אלעזר, כמו שיאמר לבדו היה גזבר על בני גרשון ומררי למסור לכל אחד בליו בנסוע המשכן, ובאחותו יחזיר כל אחד בליו לידו, אלא שמלבד שהיה אלעזר גזבר על בני קהת היה גם בן נשיא על כל אלשה בתי אבות הלויים, עד כאן, וכן הוא דעת רש"י בפירוש סוף המקרא הזה, כי בפירוש תחלת הכתוב בענין פקודת שמן המאור ימתן הרמב"ן בפי' רש"י, כאשר הבאתי דבריהם למעלה: (יח) אל תכריתו, הנוכחים הם משה ואהרן ולוה להם שלא יגרמו מיתה לבני קהת כמו שיתבאר בסמוך, ולא הולרך לזהיר גם על בני גרשון ומררי לפי שלא היתה עבודתם הקודשים בל כך ולא יתחייבו מיתה על הנגיעה כמו במשא בני קהת: (יט) וחיו, יוסיפו חיים: ולא ימותו, בשגגה, והטעם כי לא יסמרו יקבלו שכר ולא לא יענשו כי יתכן שלא יענשו על בן ולא ימותו. (רמב"ע), ולפי פשוטו יתכן שהיא בפילת ענין לתוספת ביאור: אהרן ובניו יבאו ושמו אותם וגומר, הם

יתעסקו

המעמר

(יח) אל תכריתו, לשון רש"י: „לא תגרמו להם שימותו" ע"כ, כי כן הוראות בנין ההפעיל על המסבב הפעולה, ולזה לא יבוא פעל כרת לא הוא מענין השחתה, לכל הפחות יתבאר, כי אם בהפעיל, יען הוא לא ישמיט כי אם על ידי למלעי, כי מלתו לא תלת רעם.

במדבר ד

אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ
וְאֶל־מַשָּׂאוֹ: (כ) וְלֹא־יָבֹאוּ
לִרְאוֹת כִּבְלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ
וָמֵתוּ: פ
(כא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(כב) נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם:
(כג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד
אוֹתָם כָּל־הַבָּא לִצְבָא צָבָא
לעבד

תרגום אשכנזי ב

איינעם יערען ויינע פֿערריכטונג אונד זיינע לאַסט אַנווייזן; (כ) וויא אַבער לאַסט ניכט הינית נעהען צו שויען, ווען דאַזהיי־ליגטהום איינגעהילט ווירד, זויא ווירדען דעם טאָדעם זיין־ (כא) פֿערנער רעדעטע דער עווינע מיט משה אונד שפּראַך, (כב) נים אויך דיא אַנצאָהל דער קינדער גרשון אויף נאַך איהרען פֿאַמיליען אונד נע־שלעכטערן; (כג) פֿאָן דרייסיג יאָהרען אַן אונד דאַריבער ביז צום פֿינפֿציגסטען יאָהרע זאָללסט דוא זיא מוסטערן, אַלעם וואָס צום דיענסטע טיג

סדר נשא

תרגום אונקלוס

יֵעָלוּן וְיִמַּנּוּן יְהוֹן גְּבַר גְּבַר עַל פּוּלְחָנֵיהּ
וּלְמַטּוֹלֵיהּ: (כ) וְלָא יֵעָלוּן לְמֶחֱזֵי כַּד מְכַסַּן
יָת מָנֵי קוּדְשָׁא וְלָא יְמוּתוּן:
(כא) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (כב) קַבֵּל
יָת חוּשְׁבַּן בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן אַף אִנּוּן לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן: (כג) מִבַּר תְּלָתִין
שְׁנִין וּלְעֵילָּא עַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין תִּמְנֵי יָתְהוֹן כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא חֵילָא לְמִפְלַח
פולחנא

רש"י

(כ) ולא יבאו לראות כבלע את הקדש. לתיך נרתק שלו כמו שפירשתי למעלה בפרשה זו ופרשו עליו בגד פלוני ונסו לומר במכסה פלוני ובליע שלו זהו כסויו:
(כב) נשא את ראש בני גרשון גם הם. כמו שצויתיך על בני קהת לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה:
לת

באור

יתעסקו בהורדת המשכן והכלים וכשות כל אחד ואחד הנגדים והמכשלות במנוקר בפרשה שלמעלה, וכאשר תשלם המלאכה הזאת ואז ישלוח הקהתים: (ב) ולא יבאו לראות כבלע וגומר, רש"י ורשב"ע בסוף דבריו פירשו מלת כבלע לשון כסוי, וכן תרגם אונקלוס, ופירושו שלא יבאו הקהתים לראות את הקודש בעת שנותנים הקידם ובליו של הכסוי שהוא נבלע בתוכו, וכן פי' הרד"ק בשרשיו, וכן הועתק בלשון משכנו. והרשב"ם פי' שהוא לשון סתירה כשסותרין את ההיכל ה' נבלה ואם ירחו ימותו, כמו שמצינו בלשון שהם בי רחו בתרון ה' (שמואל ב' ו' י"ט), כמו בלע ה' (איכה ב' ב'), וזרך תורתיך בלעו (דברים ל"ב), עכ"ד, וכן פירש הרשב"ם בתחלת דבריו, שהרם כל לשון סתירה וכסרה שנהוגות בשרש הזה הם כלם לשון אחת שם שתין כן הכונה בסתירת המשכן בשעה שלא היתה בתן כונת השעתה, אלא הכונה לחזור ולהקימו במקום אחרים, לכן היותר נכון הוא כמו שפרשתי: —— (כב) נשא את ראש בני גרשון גם הם, לפי שהפסיק למעלה בפרשה אל הבריתו הוצרך עתה לכתוב גם על בני גרשון שימנה גם אותם, מה שתין כן בבני מררי החמור בשמוך בלי הפסק ביניהם לא הוצרך עוד לכפול הכתוב ולומר נשא את ראש בני מררי: נשא, השקיר במקום לחוי כמו זכור שמור: (כג) לצבא צבא, להתעסק בשאת הכלים לעבוד

לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃
(כד) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי
לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא׃ (כה) וְנָשְׂאוּ אֶת־
יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
מִכְסֵהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־
עָלָיו מִלְמָעְלָה וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד׃ (כו) וְאֶת־קַלְעֵי הֶחָצֵר
וְאֶת־מָסַךְ ו פֶּתַח ו שַׁעַר הֶחָצֵר
אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ ב
סָבִיב וְאֶת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־
כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר

יעשה

טיג איזט, אונד ארבייט פער־
ריכטען קאן ביים שטיפטס־
צעלטע. (כד) דיעזעם איזט
דיא ארבייט דער גרשוניטען
געשלעכטער, וואס זיא נעהמ־
ליך צו טהון אונד צו טראגען
האבען: (כה) זיא טראגען דיא
טעפפיכער דער וואהנונג אונד
דעם שטיפטסצעלטעם, דען
איבערצוג אונד דיא אבער־
סטע דעקקע פאן חחש־פעלל
אונד דען פארהאנג פאר דעם
אייננאנגע דעם שטיפטסצעל־
טעם, (כו) דיא אומהענגע דעם
פארהאפס, דען פארהאנג
פאר דעם אייננאנגע אם טהא־
רע דעם פארהאפס, וועלכער
דיא וואהנונג אונד דען אלטאר
אומגיבט, דיא שטריקקע אונד אללעם גערעטהע, דאו דאצו געברויכט ווירד; וואס

דא׳

רש״י

(כח) לפי יריעות המשכן. עשר תמונות: ולפי לאהל מועד. יריעות עזים העשויות לאהל עליו: מכסהו. עורות אילים מאדמים: מסך פתח. וילון המזרחי: (כו) לחצר על המשכן. כלומר הקלעים והמסך של חלר הפיכנים ומניחים על המשכן ועל מזבח הנחשת סביב: ולפי כל לחצר יעשה להם. כתרגומו ית כל דיתמסר

תרגום אונקלוס

פּוּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא: (כד) דֵּין פּוּלְחַן
זַרְעַית גֵּרְשׁוֹן לְמִפְלַח וּלְמַטּוֹל: (כה) וְיִטְלוּן
יַת יְרִיעַת מַשְׁכְּנָא וְיַת מַשְׁכַּן זִמְנָא חוּפָּאֵיהּ
וְחוּפָּאָה דְּסַמְגּוֹנָא דִּי עֲלוֹהִי מִלְּעֵילָא וְיַת
פָּרְסָה דְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: (כו) וְיַת סְרָדֵי
דַּרְתָּא וְיַת פָּרְסָא דְּמַעֲלָנָא דְּתָרַע דַּרְתָּא דִּי

דיתמסר

עַל מַשְׁכְּנָא וְעַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר וְיַת אַטּוּנֵיהוֹן וְיַת כָּל מָנֵי פּוּלְחָנְהוֹן וְיַת כָּל

דיתמסר

באור

לעבוד עבודה והיא המשא נפסוק הסמוך: (כה) את יריעות המשכן, כאן מבאר מה שאמר למעלה (ג׳ כ״ה), המשכן שהוא יריעות המשכן והן התמונות הנרקמות בתוך המשכן, ולפחל הן יריעות עזים העשויות לאהל עליהן. ואת מסך פתח אהל מועד, הוא הווילון שבמזרח שלא היו שם קרסים: (כו) אשר על המשכן ועל המזבח, כלומר הקלעים והמסך של חלר הפיכנים ומניחים על המשכן ועל מזבח הנחשת סביב. (רש״י), וכוונתו שמלת לחצר שהיה של הקלעים והמסך

לחצר

המעמר

(כו) ואת כל אשר יעשה להם, לשון רש״י: „כתרגומו ית כל דיתמסר להון לבנו גרשון״ ע״כ עיקר כוונת רש״י ז״ל כי הכתוב לא הזכיר מוסך על בני גרשון ולא על כלי המשכן כדעת הרלב״ג והרמב״ן, עיין בהעתר; ולזה הניח רלב״ג מתרגום, כי על הכלים לא שייך לומר דיתמסר.

יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ: (כז) עַל־פִּי
אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת
בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְכָל־מַשָּׂאָם וּלְכָל
עֲבֹדָתָם וּפְקַדְתֶּם עֲלֵיהֶם
בְּמִשְׁמֶרֶת אֶת כָּל־מַשָּׂאָם:
(כח) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמַרְתָּם
בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן: ס (כט) בְּנֵי
מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית־אֲבֹתָם
תִּפְקָד אֹתָם: (ל) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים
שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל־הַבָּא לַצָּבָא
לעבד

תרגום אשכנזי כא

דאַבייא צו טהון איזט, זאָל־
לען זיא פֿערריכטען. (כז) נאך
דעם בעפֿעהלע אהרן'ס אונד
זיינער זעהנע זאָלל דיא אַרבייט
דער נרשוניישען קינדער אייני־
נעריכטעט ווערדען וואַס זיא צו
טראַגען אונד צו טהון האַבען;
אונד איהר זאָללט איהנען אַל־
לעס, וואַס זיא צו טראַגען האַ־
בען, צור הוט אַנפֿער טרויען.
(כח) דיעזעס איזט דיא פֿערריכ־
טונג דער נעשלעכטער דער
נרשוני שען קינדער ביים
שטיפֿטסצעלטע. דיא פֿער־
וואַלטונג שטעהט אונטער דער
אויפֿזיכט איהמר'ס זאָהנעס
דעם פריעסטערס אהרן.
(כט) דיא קינדער מרריז זאָללסט
דוא מוסטערן נאַך איהרען
נעשלעכטערן אונד פֿאַמילי־
ען. (ל) פֿאָן דרייסיג יאַהרען אַן

אונד דאַריבער ביז צום פֿינפֿציגסטען יאַהרע זאָללסט דוא זיא מוסטערן, וואַס צום דיענ־
סטע

תרגום אונקלוס

דִּיתְמַסַּר לְהוֹן וְיִפְלְחוּן: (כז) עַל מֵימַר אַהֲרֹן
וּבְנוֹהִי יְהֵי כָּל פּוּלְחַן בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן לְכָל
מַטּוּלְהוֹן וּלְכֹל פּוּלְחָנְהוֹן וּתְמַנּוּן עֲלֵיהוֹן
בְּמַטְרָא יַת כָּל מַטּוּלְהוֹן: (כח) דֵּין פּוּלְחַן זַרְעַיַת בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא
וּמַטַּרְתְּהוֹן בִּידָא דְאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא: (כט) בְּנֵי מְרָרִי לְזַרְזִיחֲהוֹן לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן תִּמְנֵי יַתְהוֹן: (ל) מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין
חמנינון

ר"ש"י

להון לבני גרשון: (כז) על פי אהרן יכניו.
ולי זה מהנגיס ממונה עליהם ניד לימתר
בן להרן הכהן:
ויתדומס

באור

שנר, שהן מגינות על המשכן סביב: ואת כל אשר יעשה להם, תרגם לונקלוס ויתמסר להון, ודעתו שכתוב להם מוסב על בני גרשון ומשוכו ולת כל המעשה המוטלת עליהם יעבודו כי העסק המוטל על האדם לעשותו נקרא מעשה, כמו ומעשיהו בנרמל (שמואל ב' כ"ה ג') ולא לומר עסקיו, והיותר נכון שמלת להם מוסבת על המשכן והמזבח הנזכרים בפסוק זה, וכן פירושו ולת כל אשר יעשה לכל כלי המשכן ולמזבח, כי כליס רבים היו, הכל יהיה בעבודת בני גרשון. (רמב"ן ורשב"ע): (כז) על פי אהרן ובניו תהיה, נלמדו שכל עבודת משא בני הגרשוני תהיה על פי מלות אהרן ואלעזר שהיה נשיא על כלם כמ"ש למעלה (ט"ז) שהם ימנו פלוני מבני גרשון ישא כלי פלוני וכן כלם, ולשר זה אמר ומשמרתם ניד איתמר, שהוא היה נזכר

עליהם

לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃
(לא) וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם לְכֹל־
עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד קַרְשֵׁי
הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו׃
(לב) וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וַאֲדָנֵיהֶם
וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם לְכָל־כֵּלֵיהֶם
וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּבְשֵׁמֹת תִּפְקְדוּ
אֶת־כְּלֵי מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם׃
(לג) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
מְרָרִי לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃
(לד) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי
העדה

תרגום אשכנזי

סטע טויגט, דען ריענסט דעם שטיפטסצעלטעם צו פֿערריכטען; (לא) דיעזם איז איהרע פֿערריכטונג, וואס זיא נעהמען טראגען ארער זאנסט ביים שטיפטסצעלטע טהון זאללען: דיא ברעטער דער וואהנונג, דיא ריענגעל, דיא זיילען אונד דיא פֿיסע; (לב) דיא זיילען דעם פֿארהאפֿס אומהער, דיא פֿיסע, נעגעל אונד שטריקקע נעבסט אללען גערעטהען, אונד וואס דאראן צו טהון איז; איהר מיסעט איהנען יעדעם נאמענטליך ראטהע אנווייזען, דאס ער צו בעאבטען טען אונד צו טראגען האט. (לג) דיעזעם איז דיא פֿערריכטונג דער געשלעכטער דער מרריטען קינדער ביים שטיפטסצעלטע, אונטער דער אויפֿזיכט דעם איתמר, זאהנס דעם פריעסטערס אהרן. (לד) משה, אהרן אונד דיא פֿירשטען דער גענינע מוסטערטען

ר״א

תרגום אונקלוס

תְּמַנְּינוּן כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְאַפְלָחַ יַת
פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ (לא) וְדָא מַטְרַת
מַטּוּלְהוֹן לְכָל פּוּלְחָנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דְּפֵי
מַשְׁכְּנָא וְעַבְרוֹדֵי וְעַמּוּדוֹדֵי וְסַמְכוֹדֵי׃
(לב) וְעַמּוּדֵי דְּרָתָא סְחוֹר סְחוֹר וְסַמְכֵיהוֹן
וְסִבֵּיהוֹן וְאַטּוּנֵידוֹן לְכָל מָנֵידוֹן וּלְכָל
פּוּלְחָנְהוֹן וּבְשְׁמָהָן תְּמַנּוּן יַת מָנֵי מַטְרַת מַטּוּלְהוֹן׃ (לג) דֵּין פִּלְחַן זַרְעַת בְּנֵי מְרָרִי
לְכָל פּוּלְחָנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא׃ (לד) וּמְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
ורברבי

רש״י

(לב) ויתדותם ומיתריהם. של עמודים שהרי יתדות ומיתרי הקלעים נמסרו בני גרשון היו ויתדות ומיתרים היו לירכיעות ולקלעים מלמטה שלא תגביהם הרוח. ויתדות ומיתרים היו לעמודים סביב לחלות נהן הקלעים נספחים העליונה נכלונסות וקונדסין כמו שנויה נמלאכת המשכן:

ענודת

באור

•ליהם שיעשו נמלות לאהרן ולנניו ונהקיס המשכן יחזירו הכלים לידן, ונן מסרו בני מרדי וענודתם היתה גם כן נמלות לאהרן ולנניו שלא שליתמר היה נזכר עליהם: (לב) ויתדותם ומיתריהם, של העמודים כי היתדות ומיתרי הקלעים נמסרו נני גרשון היה והן היו נספת הקלעים למטה שלא תגביהם הרוח ונאן הוא מדבר מיתדות ומיתרי העמודים לחלות נהן הקלעים נספחים העליונה והן היו נמסרו נני מרדי. (רש״י): ובשמות הפקדו את כלי משמרת משאם, שיפקד

הָעֲדָה אֶת־בְּנֵי הַקְּהָתִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:
(לה) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא
לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:
(לו) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם
אַלְפַּיִם שְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:
(לז) אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי
כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר
פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה: ס שני (לח) וּפְקוּדֵי
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית
אֲבֹתָם: (לט) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד: (מ) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם
למשפחתם

דיא קהתישען קינדער נאך
איהרען געשלעכטערן אונד
פאמיליען. (לה) פאם דרי־
סיגסטען יאהרע אן איוד
דאריבער ביז צום פינפציגסטען
יאהרע, וואס צום דיענסטע
טוינט, ביים שטיפטסצעלטע
עטוא־אם צו פערריכטען. (לו) דיא
אנצאהל דער געמוסטערטען
נאך איהרען געשלעכטערן
וואר: צווייא טייזענד זיבען
הונדערט אונד פינפציג. (לז) זא
פיעל וואהרען דער געמוסטער־
טען דער קהתישען געשלעכ־
טער, דיא ביים שטיפטסצעל־
טע פערריכטונג האטטען,
וועלכע משה אונד אהרן, אויף
בעפעהל דעס עוויגען דורך
משה, געמוסטערט האטטע.
(לח) דיא געמוסטע־טען דער
קינדער גרשון, נאך איהרען
געשלעכטערן אונד פאמילי־
ען, (לט) פאם דרייסיגסטען
יאהרע אן אונד דאריבער ביז
צום פינפציגסטען יאהרע, ווער
צום דיענסטע טוינט צור אר־
בייט בים שטיפטסצעלטע. (מ) דיעזע געמוסטערטען נאך געשלעכטערן אונד פא־

תרגום אונקלוס

וְרִבְרְבֵי כְּנַשְׁתָּא יַת בְּנֵי קְהָת לְזַרְעַיְתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהָתְהוֹן: (לה) מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין
וּלְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפוּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא: (לו) וַהֲווֹ
מְנָיְנֵיהוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן תְּרִין אַלְפִּין שְׁבַע מְאָה וְחַמְשִׁין: (לז) אִלֵּין מְנָיְנֵי זַרְעַית קְהָת
כָּל דְּפָלַח בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה:
(לח) וּמְנָיְנֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהָתְהוֹן: (לט) מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא
וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפוּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא: (מ) וַהֲווֹ מְנָיְנֵיהוֹן
לזרעיתהון

באור

ניד כל לים נמספר זמות לגלגלתם כלי משקם יאמר לים פלוני יצא מן הקרים נך נמספר, לים פלוני מן הנכרים ס לו מן העמודים נך נמספר, והיתה זאת גם נמשא בני גרשון והזכיר בבני

מרי

לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם אַלְפַּיִם
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: (מח) אֵלֶּה
פְּקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־
הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה:
(מט) וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם:
(נ) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא
לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:
(נא) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם
שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם:
(נב) אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (נג) כָּל־
הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

ונשׂאי

תרגום אשכנזי

פֿאַמיליען וואַרען אַן דער
צאָהל: צווייא טויזענד זעכס
הינדערט אונד דרייסיג. (מח) זאָ
פֿיעל וואַרען דער נעמוסטער־
טען פֿאָם געשלעכטע דער קינ־
דער גרשון, וואָם בייט שטיפֿטס־
צעלטע פֿערריכטונג האַטטע,
ווועלכע משה אונד אהרן אויף
בעפֿעהל דעס עווינען נעמו־
סטערט. (מט) דיא נעמוסטער־
טען נעשלעכטער דער מררי־
שען קינדער, נאָך נעשלעכ־
טערן אונד פֿאַמיליען, (נ) פֿאָם
דרייסיגסטען יאָהרע אַן אונד
דאַריבער ביז צום פֿינפֿציגסטען
יאָהרע, וואער צום דיענסטע
טויגט, בייט שטיפֿטסצעל־
טע אַרבייט צו פֿערריכטען.
(נא) דיעזע נעמוסטערטען נאָך
איהרען נעשלעכטערן וואַרען
אַן דער צאָהל: דרייא טויזענד
אונד צוויי הונדערט. (נב) זאָ
פֿיעל וואַרען דער נעמוסטער־
טען דער נעשלעכטער דער
מררישען קינדער, וועלכע
משה אונד אהרן, אויף בע־
פֿעהל דעס עווינען דורך משה,

נעמוסטערט האַטטען. (מו) אַללע נעמוסטערטען צוזאַממען, דיא משה, אהרן אונד דיא פֿיר־

תרגום אונקלוס

לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תְּרִין אַלְפִין וְשִׁית מְאָה וּתְלָתִין: (מח) אִלֵּין מְנְיָנֵי זַרְעַיָת
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל דְּפָלַח בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ: (מט) וּמְנְיָנֵי
זַרְעַיָת בְּנֵי מְרָרִי לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן: (נ) מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר
חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפוּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא: (נא) וַהֲווֹ מְנְיָנֵיהוֹן
לְזַרְעַיְתְהוֹן תְּלָתָא אַלְפִין וּמָאתָן: (נב) אִלֵּין מְנְיָנֵי זַרְעַיָת בְּנֵי מְרָרִי דִי מְנָא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה: (נג) כָּל מְנְיָנָא דִי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

באור

מררי נעצור כונר מטמס שלח יקל לאחד ממשלו ויטיל על מכנו. (הרמב"ן): (מו) כל הפקדים
אשר פקד משה ואהרן, הכתוב הזה הוא נוסח המאמר להכתוב שסמוך לאחריו, להודיע שכל

וְנִשְׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־רָאשֵׁי לְמִשְׁפְּחֹתָם וְלִבֵּית אֲבֹתָם׃
(מ) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת מַשָּׂא בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ (מא) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁמֹנַת אֲלָפִים וְחָמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים׃ (מב) עַל־פִּי יְהוָה פָּקַד אוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מַשָּׂאוֹ וּפְקֻדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ שלישי פ

וידבר

תרגום אשכנזי כג

פֿירשטען ישראל'ס בייא דען לוים נעמוסטערט, נאך אירע רען נעשלעכטערן אונד פֿאמיליען, (מז) פֿאם דרייסיגסטען יאהרע אן אונד דאראן בער ביז צום פֿינפֿציגסטען יאהרע, וואר איינע ארבייט פֿערריכטען, ארער איינע לאסט טראגען קאן בייא שטיפֿטסצעלטע. (מח) אללע דיעוע נעמוסטערטען צוזאמען וואראן אן דער צאהל, אכט טויזענד פֿינף הונדערט אונד אכטציג. (מט) נאך דעם בעפֿעהלע דעס עווינען דורך משה האטטע טאן יערעם זיין נע ארבייט אונד זיינע לאסט אנגעוויעזען, אונד דיא מוסטערונגען פֿערריכטע, דיא דער עווינע דעם משה בעפֿאהלען האטטע.

דער

תרגום אונקלוס

וְרַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל יַת לֵיוָאֵי לְזַרְעַיְהוֹן וְלְבֵית אֲבָהָתְהוֹן׃ (מז) מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְמִפְלַח פּוּלְחַן פּוּלְחָנָא וּפוּלְחַן מַטּוּל בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ (מח) וַהֲווֹ מְנַיְנֵיהוֹן תְּמַנְיָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וְחַמְנָן׃ (מט) עַל מֵימְרָא דַיְיָ מְנָא יַתְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה גְּבַר גְּבַר עַל פּוּלְחָנֵיהּ וְעַל מַטּוּלֵיהּ וּמְנָנוֹהִי דְיָ׳ פַּקֵד יָ׳ת מֹשֶׁה׃

ומליל

ר ש ' י

(מו) עבודת עבודה. הוא הסיר במלאתים וכנורות שהיו עבודה לעבודה לחרת: ועבודת משא. כמשמעו: (מט) ופקדיו לשון צוה ה' את משה. ולותן הפקודים היו כמלוה מן שלשים שנה ועד בן חמשים:

לו

באור

הפקודים האלה לא היו פחות מבן שלשים שנה: (מז) עבדת עבדה, הוא הסיר במלאתים וכנורות שהיו עבודה לעבודה לחרת. (רש"י), וגם יתכן לדעתי שהכתוב בא לכלול במנין הזה גם לסרין וכניו, כדי לומר כל הבא לעבוד עבודת עבודה שהם לחרין וכניו שלא היה להם עבודת משא כי אם להסגיר ולכוות על משא שלשה בתי האבות, ועבודת משא הם בני גרשון קהת ומררי אלא הם נכללו במספר, ולפי זה לא הזכיר הכתוב בפירוש הלשון הזה בכל לחד משלשה בתי אבות רק במספר הכללי לבד, ועל דרך הפשט אינו סמיכות לחתי, לכל הלה לומר לזיזה עבודה מן עבודות שהיה ולפיכך לא לחמר עבודת העבודה בה"א הידיעה, וכן תרגם התרגום אשכנזי: (מח) ויהיו פקדיהם, נפסוק הזה מודיע סכום המנין כמה היה, לבן התחנת במלת פקדיהם שהיה הנושא כמו שהתחתי למעלה. (מט) על פי ה' פקד אותם ביד משה, נלמדו על פי ה' ביד משה פקד לותם לים על עבודתו, ועל משאו, ויסיה הורלות פקד בנתן לשון מנוי שמנה כל לחד מהלוים על משאו ופקדיו, הוא לשון מנין כמ"ש בפרטי הורלות הזרע הזה בספרים הקודמים, והכתוב מודיע שהן המנוי לבני לוי והן המספר והמנין של כל שבט ושבט לת הכל עשו כלשון ה':

נשא ה

ה (ו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: (ז) צַו אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיִשַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־
צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ:

מוכר

תרגום אשכנזי

ה(ו)רער עיו גע רערעטע מיט
משה אונד שפראך: (ז) גע־
ביעטהע דען קינדערן ישראל׳ס,
דאס זיא או ס רעכ לאגר שאפ־
פען יערען אויסזעצינען, יע־
דען דער מיט רעם בעזען פלום
בעהאפטעט איזט ארער זיך אן
איינער ליכן פראונרייניגט
האט

ר ש "י

ה (כ) לו לת בני ישראל וגומר. פרשה
זו נאמרה ביום שהוקם המשכן
וח׳ פרשיות נאמרו בו ביום כדאיתא בפסכ׳
ג׳יטין בפ״ק סנזקין: וישלחו מן המחנה.
ג׳ מחנות היו שם בשעת חנייתן תוך
הקלעים היא מחנה שכינה חניית הלויים
סביב כאן שמפורש בפרשת במדבר סיני היא מחנה לויה ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל
מרבע רוחות היא מחנה ישראל הלרוע בשלא חון לכולן הוא מותר במחנה ישראל ומשולח מן
השתים ושמא לנפש מותר אף בשל לויה ואינו משולח אלא משל שכינה וכל זה דרשו רבותינו מן
המקראות במשנת פסחים: טמא לנפש. דמשמע לטמי נפשו דאנשא קאמר אבל יהא לשון
עלמות

באור

ה (ב) וישלחו מן המחנה, לאחר שנסדרו ונקבעו סדר המחנות וחנייתן לוה לשלח הטמאים
מן המחנות: וישלחו, שלש מחנות היו שם בשעת חנייתן תוך הקלעים היא מחנה שכינה,
חנית הלויים סביב היא מחנה לויה, ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל מרבע רוחות היא מחנה
ישראל. הלרוע בשאלת חון לכולן הוא מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתים ושמא לנפש מותר
אף בשל לויה ואינו משולח אלא משל שכינה, והוא מדברי חכמינו ז"ל בשמת פסחים (דף ס"ז
ע"ח

המעמר

ה (ב) וכל טמא לנפש, רש"י נותן טעם לשפת יתר שתרגם לונקלוס דלא תרגם וכל דמשמע
לחנשא כמו שתרגם לו נפש כי תגע בכל טמא (ויקרא ז׳ כ"ח) והוסיף לטמי נפשא,
ועל זה העיר נז"הל: ולומר לטי שהוא לשון עלמות קדם בלשון חרמי. (עיין ברכות נ"ט ח׳,
ושבת קנ"ב ב׳ רש"י ד"ה לובא טמיא ומה שרשמתי על הגליון שם בשב"ם אשר יפה לאור
מניח הדפוס אשר לי שעז"ה). והחכם רשד"ל גזר לומר שדעת רש"י ז"ל רחוקה ודחוקה מאד
בזה שלא מלאנו שתרגם עלם בלשון טמי, שלא גרשא בכ"מ, ועוד למה לו לונקלוס ליחד
העלמות מכל שאר חלקי הגוף? ולומר אני על ההברתו הראשונה: לא ראינו חיים,
וגם יש הכלל בין גרשא ובין טמי, יען במלת טמי כוונה מכופלת נכללה בה ועניינה גופת המת
כלה (טקעוט) ועניין טומאה הנמשך מזה מה שאין כן במלת גרשא ניחיד לו גרמיא ברגים
שהורלתו רק עלם מעלמות בעניין בעלם אדם לקמן (י"ט ט"ז). ומה שהקשה רשד"ל למה ייחד
העלמות למת מכל שאר חלקי הגוף, יש ליישב נמה שפי׳ רש"י בשבת שם בפסוק ונפשו עליו
תאכל (לעיל סוף י"ד) כל זמן שיש לו בשר יש לו לנפש לד חיות, ומ"ש מלד העלמות נקרא
מת. ואולם טענה אחרת יש לי בזה, למה לא הציר רש"י כלל בפרשת לאמור בפסוק והנגע
בכל טמא נפש (כ"ב ד׳) את"ל שכל טמא נפשא? ומפני שהתנונן עליו בזה הפסוק לפי שמלת
נפש שמי הורלות לענין טומאה סלא ט ומ, ואין להסתפק שטמי ניו"ד לו טמא בחל"ף אחד
הוא, וכן הצדיק יונתן שם יגע טמא נפש (חגי ב׳ י"ג) שם יקרב טמא נפשא, ופשט רש"י שמלת
טומאת העלמות נקרא המת טמא נפשא (ד"ה).

(ג) מִזָּכָר עַד־נְקֵבָה תְּשַׁלְּחוּ אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא
יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי
שֹׁכֵן בְּתוֹכָם: (ד) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיְשַׁלְּחוּ אוֹתָם אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: פ
(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(ו) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־
אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת
הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיהוָה

ואשכה

תרגום אשכנזי כד

האַט. (ג) עם מאַנספּער־
זאָן אָדער פֿרויענספּערזאָן זיין,
זאָ מיסען א הר זיא פֿאָרט
שאַפֿען נעהמל ד אויס רעם
לאַגער הינוים ש׳קקען, דא־
מיט זיא ניט איהר לאַגער
פֿעראיניניגען, אין וועלכעם
איך אונטער איהנען רעזידענץ
האַלטע׃ (ד) דיא קינדער
ישראל׳ס טהאַטען אַלזאָ, אונד
שאַפֿטען דערגלי׳כען פּערזאָ־
נען אויס דעם לאַגער פֿאָרט׃
וויא דער עווינע דעם משה בע־
פֿאָהלען, אַלזאָ טהאַטען דיא
קינדער ישראל׳ס. (ה) פֿער־
נער רעדעטע דער עווינע מיט
משה, אונד שפּראַך: (ו) זאַגע
דען קינדערן ישראל׳ס, וועז
אין מאַן אָדער איינע פֿרויא
זיך אוף אירנענד אי־נע וויי־

זע אַן איהרעם נעבענמענשען פֿערזינדיגעט, אונד דאַדורך איין פֿערבראָכען גענען דען עוויגען

תרגום אונקלוס

נַפְשָׁא דִּי תַעְבֵּד: (ג) מִדְּכַר עַד נוּקְבָא
תְּשַׁלְּחוּן לְמִבְרָא לְמַשְׁרְיָתָא תְּשַׁלְּחוּנוּן וְלָא
יְסָאֲבוּן יָת מַשְׁרְיָתְהוֹן דִּי שְׁכִינְתִּי שַׁרְיָא
בֵּינֵיהוֹן: (ד) וַעֲבָדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשַׁלָּחוּ יָתְהוֹן לְמִבְרָא לְמַשְׁרְיָתָא כְּמָא דִּי מַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ה) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ו) מַלֵּיל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יַעְבְּדוּן מִכָּל חוֹבֵי אֱנָשָׁא לְשַׁקָּרָא שַׁקַּר קֳדָם יְיָ וְיֵחוֹב

אנשא

ר ש " י

עצמות לדם בלעזון לרמי והרגה׳ים בנרפאות רגה לדרינוס בחיק טמיך בחיק עצמות׃ (ו) למעול מעל בה׳. הרי חזר וכתב

ב א ו ר

ע"ל), בדד יצא מחון לאחנה, שלא יהיו טמאים לחרים יושבים עמו, יכול יהיו זבין וטמאי מתים מתחלחין למחנה לחת חלמוד לומר ולא יטמאו את מחניהם (היו"ד שלפני הכתוב מורה שהנפרד מחנים לעון רבים), ליתן מקום לזה ומחנה לזה, ופירש רש"י והחס תרי מחנות כתיבי ויתלמו מן המחנה ומחין למחנה תשלחום, והאי מחין למחנה האמור במכורע לחת לו מחנה שלישי, ע"כ, שהרי המירה התורה במכורע שיצא נדד במקום שתין טמאים לחרים יושבים שם, ונטמא את הקילה התורה שיצא חוץ מחנה לויה מן ויקח משה לת עצמות יוסף (שמות י"ג כ'), ולא נתחלה רק ממחנה השכינה, וטמאת הזב חמורה ממנה לפי שטומאה יולאה עליו מגופו, לכן נתחלה מן שני מחנות, ועיין מה שכתבתי הרח"ס: (ג) מזכר עד נקבה, שהיתה מטורעת חו זבה חו טימאת מת חו נדה: (ו) כי יעשו מכל חטאת האדם, נה"ל הידיעה הן החטאות הבת שים סוף פרשת ויקרל וכתב בעמיתו בפקדון וגומר, שהם מעזים שבין לדם לחביהו: למעל מעל

נ ש א ה

וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא׃ (ז) וְהִתְוַדּוּ
אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב
אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ
יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ׃
(ח) וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב
הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב
לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים

תרגום אשכנזי

עוויגען בעגעהעט, דיא פער־
זאָן אַבער ערקענעט איהרע
שולד׃ (ז) זאָ זאללען זיא דיא
זינדע, וועלכע זיא געטהאַן,
עפֿענטליך בעקענענען, דיא
הויפטסוממאַ דער פֿערשול־
דונג וויעדער ערשטאַטטען,
נעבסט דעם פֿינפֿטען טהיילע
דאַריבער׃ ריעוועס מים ער
דעמיעניגען נעבען, אַן דעם
ער זיך פֿערשולדעט האַט׃
(ח) ווען אַבער דער מאַן קיי־
נען פֿערוואַנדטען האַט, דעם דאַס פֿערשולדעטע איינעהענדיגעט וועדען קעננטע, זאָ
נעהערט דאַס פֿערשולדעטע גוט, דאַס אום דעם עוויגען ווייללען ערשטאַטטעט ווירד, דעם
פריעסטער, אונד צוואַר אַללעם ריעוועס אויסער דעם פֿערזעהנונגסווידדער,
ווע־

ר ש " י

וכתב כאן פרשת נזיל ונסנע על שקר היא
התמורה בפרשת ויקרא ומעלה מעל נפ'
וכתב בעמיתו וגומר (ויקרא ה') ונסנית
כאן בנזיל שני דברים שנתחדשו בה בלתי
שכתוב והתודו לימד שהיו חייב תומם
ולחם על פי עדים עד שיודה בדבר והשני
על גזל הגר שהוא נתן לכהנים: (ז) את
חטאתם. הוא הקרן שנסנע עליו:
לאשר לחם לו. למי שנתחייב לו: (ח) ואם
אין לאיש גואל. שמת התובע שהשביעו ואין לו יורשים: להשיב החטא אליו. כשנמלך זה להתודות
על עונו. ולמרי רבותינו וכי יש לך לדעת בישראל שאין לו גואלים תן לו אחר בשר הקרוב
ממשפחת אביו למעלה עד יעקב אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים: החטא המושב. זה הקרן
והתומם: לה' לכהן. קנאו הכתוב ונתנו לכהן שכולתו משמר: מלבד איל הכיפורים. הלמור בויקרא
שהוא

תרגום אונקלוס

אֲנָשָׁא הַהוּא׃ (ז) וְיוֹדוֹן יָת חוֹבֵיהוֹן דִּי
עֲבָדוּ וְיָתֵיב יָת חוֹבְתֵיהּ בְּרֵישֵׁיהּ וְחוּמְשֵׁיהּ
יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לְדַחֲב לֵיהּ׃ (ח) וְאִם לֵית
לְגֻבַר פָּרִיק לַאֲחָבָא חוֹבְתָא לֵיהּ חוֹבְתָא
דְּאִתּוֹחַב קֳדָם יְיָ לְכָהֲנָא בַּר מְרַכַּר כִּפּוּרַיָּא
די

אין לאיש גואל. שמת התובע שהשביעו ואין לו יורשים: להשיב החטא אליו. כשנמלך זה להתודות
על עונו. ולמרי רבותינו וכי יש לך לדעת בישראל שאין לו גואלים תן לו אחר בשר הקרוב
ממשפחת אביו למעלה עד יעקב אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים: החטא המושב. זה הקרן
והתומם: לה' לכהן. קנאו הכתוב ונתנו לכהן שכולתו משמר: מלבד איל הכיפורים. הלמור בויקרא
שהוא

ב א ו ר

מעל "בה", ועל ידי זה הוא "מעל" גם בה', כמו שאמר ונסנע על שקר: ואשמה הנפש
ההוא, הוי"ו של "ואשמה" היא וא"ו התנאי, ובלועזו אם לאחר זה יתחרט החוטא ויכיר לחטוא לה'
ולאדם: (ז) והתודו את חטאתם, הוי"ו הזאת היא תנועת התנאי, רלה לומר לך די נמה
שמתחרט בלבו אבל יתודה בפה לעיני כל: והחודו, לשון רבים, וכן כי יעשו; ובלועזו, לזה
מהם שיהיה לזה או לאחד הנזכרים בתחלת הפרשה: אשמו בראשו, הוא הקרן כמה היה בשעת
הנזל: וחמישתו, חלק לחד מחמשה יוסיף עליו: (ח) ואם אין לאיש גאל, לאמרו אז"ל וכי יש
לך לדעת בישראל שאין לו גואל עד יעקב אלא זה גר שמת ואין לו יורשים: האשם המושב לה',
לכהונה הפה לאחר מעל בו: לכהן, יהיה לכהן במקום הנזל: מלבד איל הכפרים, הלמור
בויקרא שהיה איל תמים מן הצאן, הרי חזר וכתב כאן פרשת נזיל ונסנע על שקר בנזיל דבר שנתחדש
בה

אֲשֶׁר יְכַפֵּר־בּוֹ עָלָיו: (ט) וְכָל־
תְּרוּמָה לְכָל־קָדְשֵׁי בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ
יִהְיֶה: (י) וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ
יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ
יִהְיֶה: פ רביעי
(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: (יב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ואמרת

וועלכעם ער פערזעהנט ווירד,
(ט) אללע העבע, וואָ וויא אי־
בערהויפט אללע פאָן דען קינ־
דערן ישראל'ס געהיליגטע
דינגע, דיא זיא דעם פריע־
סטער גענבראַכט האבען, זינד
זיין; (י) וואס יעמאַנד היילי־
געט, איזט ציואַר נאָך ראַנו זיי־
ניגע, וואַס ער אַבער דעם
פריעסטער נענעבען, איזט
דעם פריעסטערס. (יא) פּער־
נער רעדעטע דער עווינע מיט
משה אונד שפראַך: (יב) רע־
דע מיט דען קינדערן ישראל'ס,
אונד

דִּי יְכַפַּר בֵּיהּ עֲלוֹהִי: (ט) וְכָל אַפְרָשׁוּתָא
לְכָל קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יְקָרְבוּן לְכַהֲנָא
דִּי לֵיהּ יְהֵי: (י) וּגְבַר יַת מַעֲשַׂר קוּדְשֵׁיהּ
דִּי לֵיהּ יְהוֹן גְּבַר דִּי יִתֵּן לְכַהֲנָא דִּי לֵיהּ
יְהֵי: (יא) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (יב) מַלֵּיל
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר גְּבַר אֲרֵי
חסטי

שהוא לריך להניח: (ט) וכל תרומה
וגומר. לאחר רבי ישמעאל וכי תרומה
מקיימין לכהן ולא הוא המחזיר לחריש
לבית הגרנות ומה תלמוד לומר לאחר
יקרינו לכהן אלו הביכורים שנאמר בהם
תניף את ס' שלקיך (שמות כ"ג) ולחינו יודע
מה יעשה בהם תלמוד לומר לכהן לו
יהיו נתן הכתוב ולמד על הביכורים
שיהיו נתונין לכהן: (י) ואיש את קדשיו
לו יהיו. לפי שנאמרו מתנות כהונה

ולויה יכול יבולו ויטלום בזרוע תלמוד לומר ואיש את קדשיו לו יהיו מגיד שטובת הנאתן לבעלים
ועוד מדרשים הרבה דרשו בו בספרי. ומדרש אגדה ואיש את קדשיו לו יהיו מי שמעכב מעשרותיו
ואינו נותנן לו יהיו המעשרות סוף שהן שהרי עושה אלא לאחד מעשרה שהיתה למודה לעשות:
אלא לאחר יתן לכהן. מתנות הנאויות לו: לו יהיה. ממון הרבה:

(יב) אלא

באור

גם והוא גזל הגר שמת שיותן לכהן: (ט) וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל, נאמרו כל תרומה
זהו תרומת הלשכה, וכן כל קדשי בנ"י לאחר שיקרינו לותם לכהן, לו לו יהיה ואין לכהן לאחר רשות
בהם, כי הוא ממון הכהן הזה לאחר נתנוס לו, לא ממון הגבוי בשת ק, ולמ"ד לכל הוא למ"ד
הכללי (חיבערהויפט): (י) ואיש את קדשיו לו יהיו, כל עוד שהקדשים ברשות ישראל, שנקרשים
קדשיו לו הם לו ונידו לאחם לאיזה כהן שירלה, (והנה שמוע מלת את במקום הזה קשה
בדקדוק, שהוא סימן הפעול בכל מקום, וכאן פה עם דבור המליצות יהיו, ואין זה מדרכו):
איש אשר יתן לכהן, משנתנם לכהן אין עוד רשות הבעלים עליהם לאחם לכהן אחר, וכן
מתורגם בלשון אשכנז. ורש"י פירש בהם מדרש אגדה את קדשיו לו יהיו, מי שמעכב מעשרותיו
ואינו נותנן, לו יהיו המעשרות, סוף שהוא עושה אלא לאחד מעשרה שהיתה למודה לעשות:
איש אשר יתן לכהן, מתנות הרשויות לו, לו יהיה ממון הרבה, ויתכן שילא להם הדרש
הזה ממלת את שהיא זהה כמו שכתבנו למעלה, ולכך אמרו שמעכב ואינו המעכב את קדשיו,

ואינו

נשא ה

תרגום אשכנזי

וְאָמַרְתְּ אֱלֹהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־
תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בּוֹ מָעַל:
(יג) וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זֶרַע
וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה
וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא
לֹא נִתְפָּשָׂה: (יד) וְעָבַר עָלָיו

אונר זאַגע איהנען: ווען יע= מאַנר איינע פֿרויא האַט, ר׳א זיך פֿערגעהט, אונר נענען איהן טרייליאָ האַנדעלט: (יג)נעהמל ך יעמאַנד בעשלי= פֿע זיא, עם בליעבע אַבער פֿאָר דען איינען דעם מאַננעם פֿערבאָרגען, זיא האַבע עם פֿערהיימליכט, זיא אינדעם= מען ענטעהרט, עם ווערע אַבער קיין צייגע ווירער זיא אויפֿצוברינגען; זיא זיא אויך ניכט נעוואַלטואַמער ווי= זע ראַצו געבראַכט ווערדען; (יד) דען מאַן ערגריעפֿע איין אייפֿערגייסט, ענטוע= רוח דער

תרגום אונקלוס

חִסְטֵי אִתְּתֵיהּ וְתִשְׁתַּקַּר בֵּיהּ שָׁקֶר: (יג) וְיִשְׁכּוֹב
גְּבַר יָתָהּ שׁוּכְבַת זַרְעָא וְיֶהֵי מְכַסָּא מֵעֵינֵי
בַּעֲלָהּ וּמְטַמָּרָא וְהִיא מְסָאֲבָא וְסָהִיד לֵית
בָּהּ וְהִיא לָא אִתַּחָרַת: (יד) וְיִעְבַּר עֲלוֹהִי
רוח

ר ש "י

(יב) לימ לימ ני תשטה לאחו. מה ניתוכ למעלה מן הענין לימ לת קדשיו לו יהיו לם לתה מעכב מתוות הכהן חייך תלטרך לבא אללו להביא לו לת הסוטה: לימ לימ. ללמדך שמועלת נשתיס בלימם שלמעלה ולימה מלמטה: כי תשטה לאחו. שהו רבותינו לין המנחפין נוחפין על שהנשם נהס רוח שטות לכתיב כי תשטה ונכתיב נוחף לשה מסר לב (משלי ז׳). ופיטו של מקרח כי תשטה תט מרלכי לניעות ותחשד בעיניו כמו שטה מעליו ועבור (שם ל׳) של יסט של דרכיה לנך (שם ז׳): ומעלה בו מעל. ומהו המעל: (יג) ושכב לימ לותה. לימ פרע לקטן ומי שהינו לימ: לימ לותה שכבת זרע. שביכתה פיסלת לוחה ולין שביכת לחרת פוסלת לוחה כמעשה נשתי לחיות שהיו דומות זו לזו: ונעלם מעיני לישה. פרט לסומח הח לס היה רולה ומעלים לין המים נידקין לותה: ונסתרה. שעור שתרלה לעומלת ניולה: ועד לין נה. הח לס יש נה לפילו עד לחד שחמר נטמלת לח היתה סוחה: ועד לין נה. נטומלה לכל ים עדים לסתירה: נתפשה. נלכסה כמו ותפשה ושנב עמה (דברים כ״ב): (יד) ועבר עליו. קודס

באור

ולינו נותנים: (יב) כי תשטה, לשון נטיה והסרה כמו שטה מעליו (משלי ד׳ ט״ו), שחסור מדרך הלניעות אל דרך לח טוב המניחה לידי חשד בעיני בעלה: ומעלה בו מעל, המעילם היא הפך החמונה שלא יהיה לנגה חמים עמו: (יג) ושכב איש אחה, כן הוא במחזנת בעלה לך החמת נעלם ממנו: ונסחרה, שלא גלתה היא הדבר. (רלב״ע), ורלונו שמלת ונסתרה לינגה נסתרת על החשה לכל ענינו ונסתרה לם היא נטמלה: ועד אין בה, וגם לין עד שזנתה כי לם היה לפילו עד לחד שנטמלה לא היתה סוחה להבדק על ידי המים, לכל היתה לסורה לבעלה נהחלט ומכל שכן לם היו שני עדי טומלה שלא היתה נמיתה, כמו שכתוב מות יומת הנוחף והנוחפת (ויקרא כ׳ י׳): והוא לא נתפשה, לח נלכסה בסתירה זו, שלם הסתירה נלכנס פטורה: (יד) ועבר עליו, לחר על הרוח לשון זכר, ולהלן הוא לומר לחר תענור עליו רוח קנלה לשון נקבה, כי מלינוהו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה כמו רוח גדולה ומזק

רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ
וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו
רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ
וְהִיא לֹא נִטְמָאָה: (טו) וְהֵבִיא
הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן
וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ
עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים
לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן
עליו

תרגום אונקלוס

רוּחַ קְנָאָה וַיְקַנֵּי יַת אִתְּתֵיהּ וְהִיא מְסָאֲבָא
אוֹ עֲבַר עֲלוֹהִי רוּחַ קְנָאָה וַיְקַנֵּי יַת אִתְּתֵיהּ
וְהִיא לָא מְסָאֲבָא: (טו) וְיֵיתֵי גַּבְרָא יַת
אִתְּתֵיהּ לְוָת כָּהֲנָא וְיֵיתֵי יַת קָרְבָּנַהּ עֲלַהּ
חַד מִן עַשְׂרָא בְּתְלַת סְאִין קֻמְחָא דִּשְׂעֹרִין
לָא יְרִיק עֲלוֹהִי מִשְׁחָא וְלָא יִתֵּן עֲלוֹהִי
לבונתא

רוח קנאה ער אייפערזיכטיג
אויף זיינע פרויא ווירד, אונד
זיא איזט ווירקליך ענטהרט,
אדער עס ערגריעפט איהן איין
אייפערגייסט, זא דאס ער אייפערזיכטיג אויף זיינע פרויא
ווירד, אונד זיא איזט ווירקליך
ניכט ענטהרט: (טו) זא זאלל
דער מאן זיינע פרויא צום פריעסטער פיהרען, אונד איהרעטווענגען צום אפפער ברינגען, אין צעהנטהייל איפה
גערשטען מעהל, ער זאלל
קיין אהל דארויף גיעסען, נאך
ווייהראוך

רש"י

קודש לסתירה: רוח קנאה וקנוי. פירשו רבותינו לשון התראה שמזהרה בה שלא תסתרי עם איש פלוני: והיא נטמאה לו ענר עליו וגומר. כלומר הוא התרה בה וענדה על התראתו ואין ידוע לאי נטמאה אם לאו: (טו) קמח. שלא יהא מסלת: שעורים. ולא חטים היא עצתה מעשה בהמה וקרבנה מאכל בהמה: לא יצוק עליו שמן. שלא יהא קרבנה מהודר שהשמן קרויה טוב והיא עצתה בחוטא: ולא יתן עליו לבונה

באור

וחזק: וקנא את אשתו, תינח קנאת בעלה, שהיא מדת הלב להתפעל ולהתרגז כאשר יראה הקדש הפגרת הכבוד והיתרון מראש להבעלי ראוי, לאמר שיעבור דוח כזה על לב הבעל כשיחשד לה לאחד שנתנה לה דודאים לאיש לאחר, בין שעבר עליו דוח קנאה והיא נטמאה, או שעבר עליו דוח קנאה והיא לא נטמאה. וכאמינו ז"ל לאמרו שהיא לשון התראה ויהיה פירוש ועבר שנבר עבר עליו דוח קנאה קודם שנסתרה והיא עברה על התראתו: (טו) את קרבנה עליה, עמה לו בעבורה: קמח, שלא יהיה מסלת: שערים, ולא חטים, לאמרו רבותינו היא עצתה מעשה בהמה תניא מאכל בהמה. (רש"י ורמב"ע), וכתב הרמב"ע בסוף דבריו וזה לשונו, ומנחת הנאנח היא סלת חטים לזכרון לטוב וזולת המנחה מזכרת עון לא היה שם, על כן גרועה להיותה שעורים בלא שמן ובלא לבונה עד כאן לשונו, ויהיה לפי זה כי מנחת קנאות הוא הטעם על האמור למעלה קמח שעורים ולא יצוק וגומר, אבל אין פירושו יפר בעיני מניח הטעמים שהניח המפסיק הגדול במלת שעורים. וגם לפירוש הרמב"ן כי טעם מנחת קנאות יחזור על ראש הפסוק יאחר שהניח האיש את הקרבן על אשתו בלומר במקומה כי מנחת קנאות הוא להזכיר עונה ואינו ראוי שתביאנו היא מעלה, אבל הוא יקריב מנחה לשם שינקום את נקמתו ממנה, היה נכון לפי זה להניח האשה במלת לבונה, ויהיה מן הזקף שבתיבת עליה עד האשה מאמר מוסגר. והיותר נראה כי מנחת קנאות הוא טעם רק על היותה שעורים, שבן מצינו במנחת דל הדלים לא יצוק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה (ויקרא ה' י"ג) ואמר אמר כך כי מעלת היא ופירש רש"י שם לפיכך לא יהיה קרבנו מהודר, ועל כל זה היתה מנחתו

תרגום אשכנזי

נ ש א ה

עָלָיו לִבְנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הוּא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן:
(טז) וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי יְהוָה: (יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם
קְדֹשִׁים בִּכְלִי־חָרֶשׂ וּמִן־הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן
יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמָּיִם: (יח) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה
לפני

וויהרויך דאַרויף טהון,דען עם איזט איין אָפּפֿער דער אײַ־פֿערזוכט, איין ריעגעאָפּפֿער, דאַז מיסעטהאַט אין אַנדענ־קען ברינגט. (טז) דער פריע־סטער זאָלל זיא הערצו פֿיה־רען, אונד פֿאָר דען עוויגען שטעללען; (יז) פֿאָרהער זאָלל דער פריעסטער נע־היילינטעם וואַססער נעהמען אין איינעם אירדענען גע־פֿעס, אונד פֿאָן דעם שטויבע אויף דעם באָדען דער וואָהנונג נעהמען, אונד אין דאַז וואַססער טהון; (יח) אַלסדאַן שטעללט ער דיא פֿרויא
פֿאָר

ר ש ״ י

לבונה. שהקטרת נקראו לבונה שנאמר על גבעת הלבונה והיתה פירושה מדוכיהן: כי מנחת קנאות הוא. הקמח הזה קמח לשון זכר: מנחת קנאות. מעוררת עליה את קנאות קנאת המקום וקנאת הבעל: (יז) מים קדושים. שקדשו בכיור לפי שנעשה מנחת מרקו' הלוגלות וזו פירושה מדוכיהן שהיו נעלית לנעליהן כמלרוש מחת התפוח וזו קלקלה לחתר תבדק נו: בכלי חרס. כ"ל השקת את הנואף יין במשמע נכוסות מזוכלים לפיכך תשתה מים המרים במקדש בזוים של חרס: (יח) והעמיד הכהן וגו' והלא כבר נאמר והעמידה לפני ה' אלא מפיעין היו לותה ממקום למקום כדי לייגעה ותטרף
דעתה

ב א ו ר

סלת: כי מנחת קנאות הוא, הקמח הזה, קמח לשון זכר. (רש"י), וייתכן שהוא מוסב על הקרבן: (טו) והקריב אחה, הכוהן: והעמידה לפני ה', לפני מזבח ה'. (רלב"ע), אבל לפי כן דרך מתרגם לשבועי שהוא תרגם הפסוק הזה על הסוטה, וכוונתו לפי שלא אמר והניחה לפני ה' כי לא תהוא לשון העמדה בדבר שאין בו רוח חיים, והרלב"ע לא רצה לפרש כן בעבור שאמר אחר כך והעמיד הכהן את הסוטה, וגם לרש"י הוקשה על זה, לפיכך לפי דרכינו יהיה סדר הכתובים על דרך כלל ופרטיו מעשה, ולפי שהכל לומר שיניח את מעשו על הכהן אמר והעמידה לפני ה' על דרך כלל ולא פירש הפיך העמידה ומה יעשה בה, ואחר כך יודיענו הכתובים פרטי העמידה, שתהיה לאחר שיקח הכהן מים קדושים ותהיה עומדת פרועת הראש ונידם תהיה המנחה וכל סדר הקמוץ בפרשה: (יז) מים קדושים, שנתקדשו בכיור: ומן העפר אשר יהיה, כי לפעמים לא היה שם והיו מביאין להניח, וכן הוא במסכת סוטה (דף ט"ו ע"ב) עיין
שם

ה מ ע מ ר

(טו) מנחת קנאות הוא, לשון רש"י: "הקמח הזה קמח לשון זכר" ע"כ. כי לפי הכתוב הקמח על מנחתה כדיך לכתוב היה.

לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ
הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת
מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת
הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים
הַמְאָרְרִים: (יט) וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ
הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־
לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם־לֹא
שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ:

הנקי

תרגום אונקלוס

דְּאִתְּתָא וְיִתֵּן עַל יְדָהָא יַת מִנְחַת דְּכָרָנָא
מִנְחַת קְנָאתָא הִיא וּבִידָא דְּכָהֲנָא יְהוֹן מֵי
מָרִירָיָא מְלַטְּטָיָא: (יט) וְיוֹמֵי יָתָהּ כָּהֲנָא
וְיֵימַר לְאִתְּתָא אִם לָא שְׁכֵב גְּבַר יָתָךְ וְאִם
לָא סְטִיחַ לְאִסְתְּאֲבָא בַּר מִבַּעֲלִיךְ הֲוֵי זַכָּאָה

ממיא

תרגום אשכנזי כז

פֿאַר רעז עוינעז, בינדעט
איהר ראַז הויפּט־האַאר לאָז,
לענט ראַז ריינעאָפּפֿער. דאַז
אין אָפּפֿער דער אייפֿער־וואַט
איזט, אהר אויף ריא הענדא,
אונד אין זיינער האַנד העלפּט
דער פּריעסטער דיא עקעל־
האַפֿטען וואַסער דער פֿער־
פֿלוכט נג; (יט) אַלסדאַן בע־
שוערט זיא דער פּריעסטער
אונד שפּריכט צור פֿרויא: וועז
דיך ניעמאַנד בעשלאָפֿען, אונד
דוא ניכט אין אונצוכט דיך אַן
דיינעם עהעמאַננע פֿערנאַנ־
גען

רש"י

דעתה ותודה: ופרע. סותר את קליעת
שערה כדי לבזותה מכאן לבנות ישראל
שגלוי הראש גנאי להם: לפני ה'. בשער
ניקנור הוא שער העזרה המזרחי דרך כל
הנכנסים: ונתן על כפיה. ליגעה תולי
תערף דעתה ותוד' ולא ימחה שם המיוחד
על המים: המרים. על שם סיפן שהם
מרים לה: המאררים. המחסרים לותם מן
העולם לשון סילון ממחיר ולא יתבן לפרש
מים מלורים שהרי קדושים הן ולא מלורים כתב הכתוב אלא מאררים את האדם ולף לונקלוס
לא תרגם ליעייף אלא מלטט ל מרחות קללה נגופפה על זו: (יט) והשביע אותה וגו'. ומה היא
השבועה

באור

שם: (יח) ופרע את ראש האשה, אין לנו בלא מספיק בלשון הקדש מתי יבוא שם הפעול
ואתי יחובר עם הכנויים, כי היה לו לומר ופרע את ראשה אחר שהוזכר שם הפעול בראש הפסוק
הזה. והטעם שיסתור קליעת שערה כדי לבזותה, מכאן לבנות ישראל שגלוי הראש גנאי להן,
(ספרי והניחו רש"י), ועיין ס' תשא הורלת הטעם הזה בפסוק כי פרוע הוא. מי המרים, יש
מרבותינו ז"ל שאמרו שהכהן נותן במים דבר מר, והוא לשורר לותה, ויהיה לפי זה מי המרים
שמיכות לאמיתי, מי שהכרים המרים שנתן לתוכן, ועל דרך הפשט בא שמוך במקום מוכרת,
ועניני המים המרים, ונקראו כן על שם סופן, כמו שאמר למטה ונאלו בא המים המאררים
למרים להיות שהחלות ישימו המים למרים אחר היותם מתוקים, וכן אמרו בספרי נקראו מרים
על שם סופם, שמאררים את הגוף ומעוררין את העון: המאררים, תואר נינוני מבנין פֹּעַל
בגזרת הנפולים על דרך השלמים על משקל מבקרים, וגם נוכל לומר על דרך מרובע מְאוֹרְרִים
על משקל מְגוֹלְלִים ונקראים מאררים על שם המארה שמניחין בנתן האשה לפי זאתה, כי המים
עלמם קדושים קראן הכתוב: (יט) אם לא שכב איש אחך ואם לא שטית טמאה, שני התנאים
הללה

המעמר

(יח) ופרע את ראש האשה, היה גם נכון לומר ופרע את ראשה, עיין בלחור ולדעתי
כוונת

תרגום אשכנזי

נ ש א ה

הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה: (כ) וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת־שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ: (כא) וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאָלָה

ולשבעה

גען האַסט, זאָ זאָללסט דוא אונבעשעדינט בלייבען פֿאָן דיעזעם עקעלהאַפֿטען פֿלוכ־ וואַסער: (כ) האַסט דוא דיך אַבער גענגען דיינען מאַן פֿער־ גאַנגען, אונד כיזט ענטעהרט וואָרדען, וועו נעהמליך איין אַנדערער מאַן אויסער דיינעם עהעמאַנע דיך בעשלאַפֿען האַט: (כא) נון בעשוועראַט דער פריעסטער דיא פֿרויא מיט דעם איידע דער פֿערפֿלו־ כונג, אונד שפריכט צור פֿרויא: זאָ מאַכע דיך דער עווינע צור פֿערפֿלוכונגם • אונד אוי־

רש"י

השבועה תחת לך שבא הנקי הא תחת שבא מנקי שמכלל לאו אתה שומע הן אלא שמלוה לפתוח בדיני נפשות תחלה לזכות: (כ) ותחת כי שטית. כי משמש לשון אם: (כא) בשבועת האלה. שבועה של קללה: יתן ה' אותך לאלה וגו' • יהיו הכל מקללין ביך יבוכך בדרך שבא לפלונית: ולשבועה

תרגום אונקלוס

מַיָּא מְרִירָיָא מְלַטְּיָא הָאִלֵּין: (כ) וְאַתְּ אֲרֵי סְטִיתְ בַּר מִבַּעְלִיךְ וַאֲרֵי אְסְתְּאַבְתְּ וְיהַב גְּבַר בִּיךְ יַת שְׁכוּבְתֵּיהּ בַּר מִבַּעְלִיךְ: (כא) וְיוֹמֵי כַּהֲנָא יַת אִתְּתָא בְּמוֹמָתָא דְלָוֵטָא וְיֵימַר כַּהֲנָא לְאִתְּתָא יִתֵּן יְיָ יָתִיךְ לְלָוֵט

ולמומי

באור

השלה לחד הם, יאמר אם לא שבא לים תחת שלא שטית טומאה תחת לישך הנקי. (הרמב"ן), וכתב עוד וזה לשונו, ויתכן שיהיה לים מסר ה"ל הידיעה יאמר אם לא שבא הים תחת (הוא לשר קנת עליו בפירוש) ואם לא שטית טומאה על לחריס בכלל עכ"ל, ולא ידעתי מה יאמר בפסוק הסמוך ותחת כי שטית וגומר ויתן לים בך לת שבבתו מבלעדי לישך, הגם לאמר שלים מסר ה"ל הידיעה הרי כתוב בלדו מבלעדי לישך שבכלל יהיה מי שיהיה שלינו בעלה? לפי זה היותר נכון בדברי הרלשונים שהוא מלאמר לחד: הנקי, תהיה נקי, ולא יזיקך המים, כי לא שייך לבוות על מה שלין ביד לדם לעשות, וכן ומות נהר כמו ותמות: (כ) כי שטית, אם שטית: שכבתו, הנפרד שְׁכָבָה כמו מן קְטָרָה קְטָרָתוֹ בק"ח: (כא) והשביע הכהן, בעבור קריבות המבלים מזר ולאמר פעם לאלת והבניע: יתן ה' אותך לאלה, שיהיו הכל מקללים בך יבוכך בדרך שבא לפלונית

המעמר

כוונת דרשת הספרי שהניח רש"י: „מבלן לבבות ישראל שבלוי רוח בבתי להן" שלזה לאמר רוח הלשה לומר, לף שהוא רוח הלשה יפרע לחה. המאירים, לשון רש"י: „לשון סלון ממהיר וכו'." הבא רש"י לא רלה לפרש בלל כי הוא מן לרור ויהיה מן הפיעל; כי לדעתו לא יתלת לומר על בלתי בעל חיים שיהיר כמו שלא יאמר שיקלל, ולזה לאמר שבשו מלר כמו סלון ממהיר, ולם בן הוא שם התואר ובבפל הל' הפעל כמו מן נלף ובא פופים (הושע ב' ד'). ויעוד הוסיף רש"י לם גם יאמר שהוא מן הבפולים, עכ"פ לין הבוונה כי המים עלמם לרורים והפיעל בא על החוזק, לך הוא יולא, ולזה הביא רלים מן תונקלוס.

וְלִשְׁבָּעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ בְּתֵת יְהוָה
אֶת־יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת־בִּטְנֵךְ
צָבָה: (כב) וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים
הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן
וְלַנְפִּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן
אָמֵן: (כג) וְכָתַב אֶת־הָאָלֹת
הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל־
מֵי הַמָּרִים: (כד) וְהִשְׁקָה אֶת־
הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים
הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם

המאררים

איידעם־פֿאָרמעל בייא דיינער
נאציאָן אינדעם ער דיינע היפּ־
טען שוונדען, אונד דיינען לייב
אויפֿ־שוואללען לאַססע. (כב) די־
זעם פֿלוכֿואַססער קאָמטע אין
דיינע איינגעווייד צום אויפֿ־
שוואללען דעם לייבעם אונד
צום שווינדען דער היפֿטע,
דיא פֿרויא שפּ־עכֿט; עם זייא
אַלוֹאָ. דיזעם געשעהע!
(כג) דער פּריעסטער שרייבט
זאָראַן דיזעו פֿערפֿלוכֿ־ננען
אויף איינען צעטטעל, וואַשט
עם אַב אין דאָו עקעלהאַפֿטע
וואַססער היניין. (כד) אונד גיבט
דער פֿרויא דאָו עקעלהאַפֿטע
פֿערפֿלוכֿונגס־וואַססר צו טרינ־
קען, דאַס עס אין וויא היניין
נעהט

תרגום אונקלוס

וּלְמוֹמֵי בְּגוֹ עַמֵּיךְ בְּדִיתֵן יְיָ יָת יַרְכֵּיךְ מַסְיָא
וְיָת מְעַיְכִי נְפִיחִין: (כב) וְיֵעֲלוֹן מַיָא מְלַטְטָיָא
הָאִלֵּין בִּמְעַיְכִי לְאַפָּחָה מְעִין וּלְאַמְסָאָה
יַרְכָּא וְתֵימַר אִתְּתָא אָמֵן אָמֵן: (כג) וְיִכְתּוֹב
יָת לְוָטָיָא הָאִלֵּין כַּהֲנָא בְּסִפְרָא וְיִמְחוֹק
לְמַיָא מְרִירַיָא: (כד) וַיַשְׁקֵי יָת אִתְּתָא יָת מַיָא
מְרִירַיָא מְלַטְטָיָא וְיֵעֲלוֹן בַּהּ מַיָא מְלַטְטָיָא
למרר

וכן לנפיל ירך להפיל ירך שהמים מבטין את הטען ומפילים את הירך: לצבות בטן. בשנו וירכו של בועל או תינו של נשעלת בשותה לומר את ירכך נופלת ואת בטנך לכשהרי שלי נשעלת לטור: למן למן. קללת שנוטה למן לס מתיס זה למן לס מתיס לחר למן על החלה למן על השנוטה: (כד) והשקה את האשה. אין זה סדר המעשה שהרי בתחלה מקריב מנחתם אלא

באור

לפלוניות. (רש"י): צבה. שם מגזרת נחי למ"ד ה"ל ופ"ל ה"ל נקבה וה"ל הפרש נפלה: (כב) לצבות. הרחוי להבטות על משקל להרחות. לכן הלמ"ד פתוחה וטעמו בטן נפיחה. כן לנפיל הרחוי להפיל: (כד) והשקה את האשה. ולהלן לומר ושקה את המים. לכן נרחה אלין

המעמר

(כב) לצבות בטן. לשון רש"י: „כמו להבטות בטן", ביין בנקור. ובא לנפיל ירך על דרך השלמים, לפ שהוא מתפ"ל. נעבור נפילת ה"ח הבנין, כי לא נבין ב' תוספות, ומפ שלא יבוא להפיל כמשמעו, הוא לשון המלה: להבטות ולהפיל, כי זה דרך הכתוב, כאשר העיר על זה הרד"ק בכמה מקומות.

נשא

הַמְאֹרְרִים לְמָרִים: (כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאֹת וְהֵנִיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: (כו) וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמָּיִם: (כז) וְהִשְׁקָהּ אֶת־הַמַּיִם וְהָיְתָה אִם־נִטְמְאָה

וחמעל

געהע צום אַלטאַרע.
(כה) דער פריעסטער ניממט פֿאָרהער דער פֿרויא דאָס אויף פֿערזוכטסאָפּפֿער אוים דער האַנד, מאַכט דאָמיט איינע ווענדונג פֿאָר דעם עווינען אונד ברינגט עס צום אַלטאַרע.
(כו) ניממט פֿאָן דעם מעהל אָפּפֿער איינע האַנד פֿאָלל צום פֿערדופֿטען, לעסט עס אויף דעם אַלטאַרע אין רויך אויפֿגעהען, אונד הערנאָך גיבט ער דער פֿרויא דאָס ווַאַסער צו טרינקען. (כז) ווען ער איהר דאָס ווַאַסער צו טרינקען גע־

געבען, זָא ווירד דער ערפֿאָלג דיעזער זיין; האַט זיא זיך פֿעראונעהרט, אונד איהר

איה,

רש"י

חלק הכתוב מגזרך שכזיקנה ינקו גם למרים לפי שנלמר נתן ויבך מניין לשאר כל סגוף ת"ל ונקו גם נבולה לפי כן מה ת"ל נתן ויבך לפי שהן התחילו בעבירה תחלה לפיכך תתחיל מהם הפורענות: למרים. להיות לה רעים ומרים: (כה) והניף. מוליך ומניף מעלה ומוריד ולפי היה מניפה עמו שידה למעלה מידו של כהן: והקריב לאותה. זו היא הנאמה נקרן דרומית מערבית של מזבח קודם קמילה כשאר מנחות: (כו) לזכרתם. הוא הקומץ שעל ידי הקטרתו המנחה נלה לזכרון לגבוה: (כז) והשקה את המים. לרבות שאם לאמרה לויני שותה לשאר

בבעלה

תרגום אונקלוס

לְמָרָר: (כה) וְיִסַּב כָּהֲנָא מִידָּא דְאִתְּתָא יָת מִנְחַת קְנָאָתָא וְירִים יָת מִנְחָתָא קֳדָם יְיָ וְיָקְרֵיב יָתָהּ לְמַדְבְּחָא: (כו) וְיֶקְמוֹץ כָּהֲנָא מִן מִנְחָתָא יָת אַדְכָּרְתָּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא וּבָתַר כֵּן יַשְׁקֵי יָת אִתְּתָא יָת מַיָּא: (כז) וַיַשְׁקֵינַהּ יָת מַיָּא וּתְהֵי אִם אִסְתָּאֲבַת וְשַׁקְרַת שְׁקַר

באור

שלין זה סדר הפרשה רק לפי שהכתוב מדבר מענין המים שיכתוב לת התלות ומתה של המים, שמר שתבליתן יהיה להשקות בהם האשה, ומיבלו גם למרים, כילד? תחלה יקח הכהן לת המנחה מידה ויקטירם, לאחרי כן ישקה לותה, וכבלותו להשקותה כך יהיה לה נטמאה יהיה כך, ולה לת נטמאה וגומר זהו המשך הכתובים וסדור המאמרים על נכון: (כז) והשקה את המים, כלומו וכאשר יבלה להשקותה יהיה תבלית ההשקאה שלה נטמאה ובגתה וגומר,

וכן

המעמר

(כד) למרים, ת"ל למרר, וזה מסכים עם לשון הכתוב, וכפוליגלוטא למוריבש מלאתי ללמוד וכן הניח המבם רבה"ל בשם ספריס לאריס ואמר: וכן עקר. ומי יתן ולדע לה היה בתוב בספרו של קונקלוס: ונקו גם האיש המלרים לחלה, לולקלה, כי לולא זה אין לאל ידיע להבגיע ולתקן לפי גרסה זו. (ד"ה)

וְתִמְעֹל מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ
הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים וְצָבְתָה
בִטְנָהּ וְנָפְלָה יְרֵכָהּ וְהָיְתָה
הָאִשָּׁה לְאָלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ:
(כז) וְאִם־לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה
וּטְהֹרָה הִוא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע:
(כט) זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר
תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ
וְנִטְמֵאָה: (ל) אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר
תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא
אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת־הָאִשָּׁה

איהרעם מאַננע אונם־ייא נע־
ווענען, זאָ געהעט דאַן פֿלוס־
ואָסעֶר אין זיא צום אַבשיי־
ליכען עקעל היניין, איהר לייב
ווירד אויפֿשוועלען, איהרע
היפֿטע שווינדען, אונד דיא
פֿרוא ווירד צור פֿערפֿלוכונגם־
פֿאַרמעל אונטער איהרער נאַ־
ציאָן ווערדען: (כח) האַט זיא
זיך אַבער ניכט פֿעראונרעהרט
אונד איוט ריין, זאָ ווירד עם
איהר ניכט שאַדען, אונד זיא
ווירד פֿיעלמעהר פֿרוכטבאַ־
דאַריף ווערדען. (כט) דיעזעם
איזט דיא פֿאַרשריפֿט פֿיר דיא
אייפֿערזוכט, ווען איינע פֿרוא
זיך נעגען איהרען מאַן פֿערגע־
הען אונד פֿעראונרעהרם ווירד:
(ל) אָדער ווען איין אייפֿערגייסט

לשני

איינען עהעמאַן ערגרייפֿט, דאַס ער אייפֿערוכטיג אויף זיינע פֿרוא ווירד, זאָ ברינגט ער דיא

פֿרוא

בְּבַעֲלָה וְיֵעלוֹן בָּהּ מַיָּא מְלַטְטָיָא לְמָרָר
וְיִפְחוֹן מְעָהָא וְתִחְמְסֵי יַרְכָּהּ וּתְהֵי אִתְּתָא
לְלֵוָטָא בְּגוֹ עַמָּהּ: (כח) וְאִם לָא אִסְתָּאֲבַת
אִתְּתָא וְדַכְיָאָה הִיא וְתִפּוֹק זַכָּאָה וְתַעְדֵי
עִדּוּי: (כט) דָּא אוֹרַיְתָא דְּקִנְאָתָא דִּי תְסְטֵי
אִתְּתָא בַּר מִבַּעֲלָהּ וְתִסְתָּאֵב: (ל) אוֹ גְּבַר
דִּי תְעִיבַר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וְיִקַּנֵּי יַת אִתְּתֵיהּ

ויקים

לאחר שנמשך מגלה מערערין לומס
ומשקין לומס נעל כרחה תלת לס כן
למרס טמלה לני: ולנתה נטנה וגו', לע"פ
שנקללה הזכי' יכך תקלה המיס לין נודקין
תלת נדכך נניסתן נה: והיתה לשבה
לאלה. כמו שבירשתי שיהיו הכל ללין נה:
נקרב עמה. הפרס נין לדס המתנוול
נמקוס שנכר לאדס המתנוול נמקוס
שלינו נכר: (כח) ולס לת נטמלה לשבה.
נסתירה זו: וטהורה היא. ממקוס לאכר:
ונקתה. ממיס המאררים ולת עוד תלת
ונזרעה זרע לס היתה יולדת בנער חלד

נדיוס לס היתה יולדת שחורים לבניס: (ל) או לים. כמו או נודע (שמות נ"ח) כלומר
לס לים קנאי הוא לבך והעמיד לת האשה:

ונקה

באור

וכן תרגם מתרגם האשכנזי: ובאו בה וגומר, לאחרי השתיה בטוחים אל קרבה מיד יצאו למרים בפים ובקרבה כאוהבי הבניים המקילים שיאהבו הבועלים לומס מאוד, לאחר כך תלבה בטנה ותפול ירכה. (רמב"ן): (כח) ונקתה, מבנין נפעל והדגש לאסרון נו"ן השרש והנו"ן שבוחה לסימן הבנין: וניזרעה זרע, שיתן לה השם זרע בזכר הקלון שהיא לה, ואחמיני ז"ל

תרגום אשכנזי

נ ש א ה ו

לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן
אֶת כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (לא) וְנִקְּתָה
הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא
אֶת־עֲוֹנָהּ: פ
ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה

פֿרויא פֿאָר דען עוויגען, אונד דער פריעסטער האַנדעלט מיט איהר נאַך דיעזער פֿאָרשריפֿט; (לא) אַלס דאַן איזט דער מאַן פֿרייא פֿאָן אַללער שולד; דיא פֿרויא אַבער ווירד איהרע שולד צו בירגען האַבען.

ו (א) דער עוויגע רעדעטע פֿערנער מיט משה, אונד שפּראַך: (ב) רעדע מיט דען קינדערן ישראל'ס, אונד זַאַג איהנען: ווען איין מאַן אָדער אוינע פֿרויא זיך דורך

ר ש "י

(לא) ונקה האיש מעון. לפי נדקוק המים על ידלג לומר מבמי נמיתתה נקי הוא מן העונש. דבר אחר מגיסקנה תהא תלוי נהיתר ונקה מעון שהסוטה לפטור לבעלה:

ו (א) וַיְדַבֵּר יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר

תרגום אונקלוס

וְיִקּוּם יַת אִתְּתָא קֳדָם יְיָ וְיַעֲבֵד לָהּ כַּהֲנָא יַת כָּל אוֹרַיְתָא הָדָא: (לא) וְיְהֵי זַכָּאָה גַּבְרָא מֵחוֹבִין וְאִתְּתָא הַהִיא תְּקַבֵּל יַת חוֹבָהּ:
ו (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר אוֹ

אתתא

ב א ו ר

דרשו שלש היתה עקרה ופקדת ולש היתה יולדת בריות ולש היתה ילדת שתורים יולדת לבנים: (לא) ונקה האיש מעון, לפי נדקוק המים על ידלג נמיתתה נקי הוא מעונש. (רש"י), וכן דעת הרשב"ם נרשם דבריו, ויה"פ פירוש והשתה ההיא וגומר, כלומר שתין על המים עון נמיתתה שכל היא לבדה גרמה מיתתה. ונסוף דבריו כתב הרשב"ם וזה לשונו, ולי נראה ונקה האיש מעון שלא שכל תשתו להיות מזנה תחתיו ושלו שחק לא היה מנוקה מעון שהיא שסורה לו, שלא היא חשת את עונה שהרי זנתה ולפיכך קללה פורענותה. ובחב הרמב"ן וזה לשונו, והנה לפי כל משפטי התורה דבר תלויה בנפש זולתי הענין הזה שהוא שלא ונם קנוע שיעשה בישראל בהיותם רובם עושים רלונו של מקום כי אפן למען לדקו ליסר הנשים שלא תעשינה נזלת בתי העמים ולנקות ישראל מן הממזרות שיהיו רחוים להשרות שכינה בתוכם, ולפיכך פסק הענין הזה משתקלקלו ישראל בעבירות כמ"ש משרבו הניאפים פסקו מי סוטה, שנאמר לא תפקוד על נשותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו ועם לא יבין יללנו (הושע ד' י"ד), ולפי הנאות לומר שתהיינה הנשים הניאפות פטורות מעון בעבור שבעליהן נואפים רק שלא יעשה בהן הנס הגדול הזה שהוא נעשה להם לבבודם להיותם עם קדוש והם לא יבינו בעינה זאת ולא יתפלו בה וזהו שאמר ועם לא יבין יללנו, כלומר יללנו בסכלותו. וכן ואויל שפחים ילבע (משלי ט' י'), תרגם מתרגם יהונתן וסכלא בספוותיה מתחד. וזה טעם מה שאמרו ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון המים נודקין את אשתו לין האיש מנוקה מעון לין המים נודקין את אשתו והבקיון הוא שלא נא עליה משקה לה ונסתרה. ויש מפורשים שלש בעל הנעל שום בעילה אסורה כל ימיו, לין המים נודקין לוחה. והעולה מן ההלכה שאפילו היו בניו ובנותיו נואפים ולא נהה בהם לא היו נודקין, והכלל שהוא בם ובנוד לישראל עד בלן לשונו, ומה שתוק מדבריו תלה:

(ב) כי

כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר
לַיהוָה: (ג) מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ
יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־
מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים
לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל: (ד) כֹּל
יְמֵי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן
היין

תרגום אשכנזי

איין געליבדע דער ענטהאלט־
זאמקייט הערפאר טהוט דעם
עווינען צו עהרען, נעהמליך
וך מאנפער רינגע צו ענט־
האלטען נעלאבט: (ג) זאָ מוס
ער זיך דעם וויינעם אונד אַנ־
דערער שטארקען געטרענקע
ענטהאלטען, קי נען עסס־ג
פאן וויין אדער אנדערעם
שטארקען געטרענקע, טרינ־
קען, אויך קיין אנדערעם נאס
פאן טרויבען טרינקען, אונד ווערער וויינבעערע נאך ראזינען עססען. (ד) דיא
גאנצע צייט זיינער ענטהאלטונג זאלל ער נישטס גענייסען, דאז פאם וויין שטאקע,
פאן

תרגום אונקלוס

אִתְּתָא אֲרֵי יַפְרֵשׁ לְמִידַּר נִדַּר נְזִירָא לְמִיזַּר
קֳדָם יְיָ: (ג) מֵחֲמַר חֲדַת וַעְתִּיק יְזַר חַל
דַּחֲמַר חֲדַת וְחַל דַּחֲמַר עַתִּיק לָא יִשְׁתֵּי וְכָל
מַחְרוֹרַת עִנְּבִין לָא יִשְׁתֵּי וְעִנְּבִין רַטְיִבִין
וְיַבְשִׁין לָא יֵיכוֹל: (ד) כֹּל יְמֵי נִזְרֵיהּ מִכֹּל
דְּיִתְעֲבֵד מִגּוּפְנָא דְּחַמְרָא מִפּוּרְצָנִין וְעַד
עצורין

ר ש "י

ו (ב) כי יפלא. יפרים למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין שהוא מניח לידי ניאוף: נדר נזיר. לין נזירה בכל מקום אלא פרישה לף כאן שפירש מן היין: להזיר לה'. להבדיל עצמו מן היין לשם שמים: (ג) מיין ושכר. כתרגומו מחמר חדת ועתיק שהיין משכר כשהוא ישן: וכל משרת. לשון לגיעה
שמים

באור

ו (ב) כי יפלא, יפרוש ויבדיל את עצמו מרוב העם הנמשכים אחר תאות גופם: לנדר נדר נזיר, שידור להיות נזיר, כי נזיר הוא תואר השם ונקרא כן לפי שמתרחק מן המותרות והוא מגזרת וינזרו שהוא לשון רחוק: להזיר לה', מקור מבנין הפעיל והוא יולא ועינינו להזיר את עצמו מן המותרות לעבוד ה' ועבודתו: (ג) מיין ושכר יזיר, לא נדר להיות קדוש לו מעויב הוא להתרחק מן היין ומן השכר שהוא יין ישן המשכר. וכן תרגם אונקלוס ממחר חדת ועתיק, ואחרים לשון שכר ממש, כל דבר שישכר האדם מהנו. (הרא"בע), וכן מתורגם בלשון לעזנו: וכל משרת ענבים, הנפרד מהרה והתי"ו לשמיכות כמו מְקֻנַּח כסף, מְצֻוַּח ה', והורחת השרש הזה לפי ענין הפרשה לא מצאנו במקרא כי אם בלשון משנה, נזיר שהרה פתו ביין והוא לשון מסיסה, והשם ממנו מרמזין את היתר ואת המשרה, ונאורו כל משקה שהרו בהן ענבים על שמותו ונמסו, ובלשון לעזנו (מייגעווייכט): לחים, הנפרד מזה השרש על ההורחה הזאת לא
לח

המעמר

ו (ג) לחים, אמר המעמר: "הנפרד מזה השרש על ההורחה הזאת לא מצאנו וכו'." מן התימה על החכם הזה, כי נעלמו ממנו כמה פסוקים בתנ"ך: מקל לנטה לח (נחומים ג' ל"ח), כל עץ לח (יחזקאל כ"א י'), עץ לח בקמ"ץ בעגור הזקף (יחזקאל י"ז כ"ד); גם נראה בעליל כי המעמר לא ראה הרד"ק והקמחי בשרש הזה, כי לולא זאת לא היה נזר לומר, כי הוא מן הכפולים; והנה שניהם הניחו לא מענין למות ורטיבה בשרש לום.

תרגום אשכנזי

נשא ו

הַיַּיִן מֵהַרְצַנִּים וְעַד־זָג לֹא יֹאכֵל:
(ה) כָּל־יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא־
יַעֲבֹר עַל־רֹאשׁוֹ עַד־מְלֹאת
הַיָּמִם אֲשֶׁר־יַזִּיר לַיהוָה קָדֹשׁ
יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ:

פֿאָן קערן ביז הילוען, פֿיר־
פֿערציגעט ווירד. (ה) זאָ
לאנגע דאַז געלובדע דער
ענדראַלמז מקיים דויערט,
זאָלל קיין שעערמעסער
איבער זיין הויפט פֿאַהרען;
ער זאָלל הוילוג זיין, אונד
דאָז הויפטהאַאר פֿרייא וואַכ־
סען לאַסען, ביז דיא ציים
כל
אוים איזט, דיא ער דעם עווינען צו עהרען צור ענטהאַלטונג בעשטימט.

רש"י

דיא

תרגום אונקלוס

עצורין לא ייכול: (ה) כל יומי נדר נזריה
מספר לא יעיבר על ריישיה עד משלם
יומיא דינזר קדם יי קדיש יהי מרבי פרוע
שער

נמיס וכל משקה וגלזון משנה יש הרבה
לין שורין דיו וסמנים. נזיר שערה פתו
ניין: (ד) מרצנים. הס הגרעינין: זג.
הס קליפות שמכחן שהמרצנים נתונין
בענבל נזוג: (ה) קדוש יהיה. השער
שלו לגדל הפרע של שער ראשו: פרע.
נקוד פתח קטן לפי שהוא דבוק לשער ראשו פרע של שער ופי' של פרע גדול של שער וכן לשון
ראשו

באור

לא מלאני, כי אם ולא גם לחה מן הענדרד לח על משקל נין לים ונין גרו, והיה רצוי הלבוי
ממנו להים וגם בפת"ח על משקל הנפולים שלא נדין: (ד) מחרצנים, הן הגרעינים שבתוך
הענבים: ועד זג, הן הקליפות שמכחן, ולדעת מניח הטעמים שהניח במלת היין מפסיק פסוק
מן הטפחא שבמלת ועד זג, נראה כי מחרצנים דבק עם מכל לשכר יעשה, כל מר מכל לשכר
יעשה מחרצנים ועד זגים לא יאכל, לף שהם דברים שאין שום אדם תאב להם יהיה נזהר בהם
הנזיר שלא יבוא על ידי זאת לאכול הענבים עצמם, וכן דעת הרמב"ן, וכן מתורגם בלשון
משנה: (ה) גדל פרע שער ראשו, המקור במקום עתיד כלומר גדל יגדל שער ראשו, וכוונתו
במלת פרע שלא יגדלם על מיזה סדר מכוון כי אם גדול ממנו כגדלון הטבע, ויהיה פרע תואר
הפעל

המעמר

(ה) פרע, לשון רש"י: נקוד פתח קטן (הוא הסגול) לפי שהוא דבוק לשער ראשו פרע של שער
ע"כ. הנה דברי רש"י נדברי ספר המתום, כי ידוע שמשקל פָּעֳל לחד הוא בשמוך ובמכרת. ונעל
נאר רמונות שלא ידו להגיה נדברי רש", ובכל זאת לא עלתה בידו לתקן המעוות; ואנכי לא מניח
דבריו כי לא יכלתי לריב עם המפרשים שקדמוני, לך לתאר דברי רש"י כיד ה' הטובה עלי,
והבואר יאמר. ולזה תומר: הנה שרש פ ר ע בתמונת סס, מלאנו לך שתי פעמים, הלחד נאן
והשני ביחזקאל (מ"ד כ') ופרע לא יגלחו. ולפשוט כי לפני רש"י היה הנוסחא ביחזקאל פרע
בלירי הפ"ח (לם גם בספרים שלנו הוא גם כן בסגול); ולזה גזר תומר, יען פה הפ"ח בשלש
נקודות שהוא הנסמך, כי לדעתו בסמיכות, גם תנועה גדולה כמו הפעל תשתנה לפעמים לת"ק,
כמו מן שָׁעַר בנפרד, ושַׁעַר הרגלים (ישעיה ז' כ'), וכן מן בָּחַר, בָּחַר ימים (דברים כ"ח י"ג),
וכן מן עָרַל, עָרֵל לב ועָרֵל בשר (יחזקאל מ"ד ט'), ורבים כמוהו בשמקל פָּעֳל; גם בשמות
הנלוים על משקל נקבה הדין הזה נוהג, כמו מן מִלְחָמָה הסמיכות מִלְחֶמֶת מן תּוֹבָחָה תּוֹבַחַת,
וכזה ימצאנו בדברי בעל סיטב.

נשא ו

(ו) כָּל־יְמֵי הַזִּירוֹ לַיהוָה עַל־
נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא: (ז) לְאָבִיו
וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא־
יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו
עַל־רֹאשׁוֹ: (ח) כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ
קָדֹשׁ הוּא לַיהוָה: (ט) וְכִי־יָמוּת
מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם וְטִמֵּא
רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם
טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ:

וביום

תרגום אשכנזי לא

(ו) דיא נאנצע ציים הינדורך זאלל ער אויך צו קיינער לייצע געהען, (ז) זיך אן פאטער, מוטטער, ברודער, שוועסטער, ווען זיא טאדט זינד, ניכט פאראונרייניגען, ווייל ער דיא געטטלי־צע קראנע דער ענטהאלט־זאמקייט אויף זיינעם הויפטע טרעגט. (ח) דיא נאנצע ציים זיינער ענטהאלטונג איזט ער דעם עוינען געהיילי־גט. (ט) ווען יעמאנד פאר איהם אונפערזעהענס פלעטצ־לינ שטירבט, אונד דאס הויפט זיינער ענטהאלטונג פאראונ־רייניגט, זא זאלל ער אם טאנץ

זיינער רייניגונג זיין הויפט בעשעערן, אם זיבענטען טאגע נעהמליך זאלל ער עם בעשעערן;

אם

תרגום אונקלוס

שַׁעַר רֵישֵׁיהּ: (ו) כָּל יוֹמִין דְּנִזְרֵיהּ קָדָם יְיָ
עַל נַפְשָׁא דְּמֵיתָא לָא יֵעוֹל: (ז) לַאֲבוּהִי
וּלְאִמֵּיהּ לַאֲחוּהִי וּלְאָחֳתֵיהּ לָא יְסַתָּאֵב לְהוֹן
בְּמוֹתְהוֹן אֲרֵי כְּלִילָא דֵאֱלָהֵיהּ עַל רֵישֵׁיהּ:
(ח) כֹּל יוֹמֵי נִזְרֵיהּ קַדִּישׁ הוּא קָדָם יְיָ:
(ט) וַאֲרֵי יְמוּת מִיתָא עֲלוֹהִי בְּחֻבֵּיף שָׁלוּ
וְסָאֵב רֵישׁ נִזְרֵיהּ וְיגַלַּח רֵישֵׁיהּ בְּיוֹמָא
דְּדָכוּתֵיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְגַלְּחִנֵּיהּ:

* ס"ת נְזָרָא

וביומא

רש"י

רצזו לא יפרע (ויקרא כ"א) ואין קרוי פרע פחות מל' יום: (ה) כל ימי נזרו קדוש הוא. זו קדושת הגוף מליטצ־ל למתים: (ט) פתע. זה תוגם: פתאום. זה שוגג. וי"ת פתע פתאום דבר אחד הוא מקרא של פתאום: וכי ימות מת עליו. נאהל שהוא בו: ביום טהרתו. ביום הזייתו לו לינו אלא בשמיני שהוא טהור לגמרי ת"ל ביום השביעי לי שביעי יכול אפילו לא הזה תלמוד לומר ביום טהרתו:

וביום

באור

הפעל לתיבת נדל, ומענין שיהיה קדוש לגדל שער ראשו נאמרו שיהיה פרע כלי סדר וקלישה וסלסול, וכן כוון המתרגם בלשון תגננו: שֵׂעָר, מהנפרד שָׂעָר וממנו נאמר את כל שְׂעָרוֹ: (ו) על נפש מת לא יבוא, כתב הרמב"ן תאר לנפש, לו יחסר מלת גוף, על דעתו שמלת נפש תמיד בלשון נקבה והרבוי נפש מתה, אבל מלאנו נפש בלשון זכר כמו אחד נפש: (ז) לאביו ולאמו, וקל ומומר לגאר קרובים: כי נזר אלהיו, כתב הרמב"ן ודע כי כל בני אדם עבדי תחות העולם והמלך החמתי שים לו נזר ועטרת מלכות בראשו כל מי שחפצי מן התחתות: (ט) עליו, נאהל שהוא בו: בפתע פתאום, שני שרשים ושניהם אחד על מהירת ביאת הדבר בהיסח הדעת, ולהגדיל המהירות יבואו שניהם, ויתכן שענין פתע בלא כוונה, כמ"ש ולא נפתע בלא אינם (במדבר ל"ה כ"ב), ופתאום בלי שהרגים בו קודם היותו (חוכ׳ערזעהנם חוכר פֿלעטלויך): וטמא ראש נזרו, בענין הזה הוא יוכל לבני, השת ישמלאנו: ביום טי דתו, ומבלי שהוא ביום

השביעי

נשא ו

(י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁתֵּי תֹרִים
אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (יא) וְעָשָׂה
הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה
וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־
הַנָּפֶשׁ וְקִדַּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם
הַהוּא: (יב) וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יְמֵי
נִזְרוֹ וְהֵבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְאָשָׁם וְהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ
כִּי טָמֵא נִזְרוֹ: (יג) וְזֹאת תּוֹרַת
הַנָּזִיר בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ

(י) אם אַכטטן טאנע אבער
ברינגט ע־ צויא טירטטל־
טויבען אדער צוויא יונגע טוי־
בּן צים פריעסטער פאר
דען איינאנגרעם שטיפטס־
צעלטעס; (יא) דער פריע־
סטער מאכט אינעם צום זינ־
דענאפער אינד איינעם צום
גאנצאפער פערזעהנט איהן,
דאס ער זיך אן איינער ליי־
כע פערזינדיגעט, אונר הייי־
ליגעט אלוא זיין הויפט וויע־
דערום פאן נייעם. (יב) נון
מוס ער דעם עווינען צו עה־
רען זיינע ענטהאלטונגסטא־
גע וויעדערום אנפאנגען, אונד
צו דעם ענדע איין יעהרי־
געם לאם צום שולד־אפער

יביא

ברינגען, דיא פארינגען טאגע זאללען ניכט נערעכנעט ווערדען, וויל דיא ענט־
האלטונג דורך אונרייניגקייט אונטערבראכען וואָרדען. (יג) דיעזעם איזט דיא פאר־
שריפט פיר דען ענטהאלטזאמען: וועז דיא צייט זיינער ענטהאלטונג אוים איזט,

ברינ־

ר"ש"י

(י) וביום השמיני יביא שתי תורים. להודיעך את הסניעי לו לינו אלא להודיעך את התזיעי קנע זמן לקרינין וקנע זמן למקרינין מה קרינין הכשיר שמיני ומשמיני והלאה אף מקרינין הכשיר שמיני ומשמיני והלאה: (יא) מאשר חטא על הנפש. שלא נזהר מטומאת המת ר' אלעזר הקפר אומר שניער עצמו מן היין: וקדש את ראשו. למזור להתחיל מנין נזירתו: (יב) והזיר לה' את ימי נזרו. יחזור ויתנה נזירותו כתחלה: והימים הראשונים יפלו. לא יעלו מן המנין:

(יג) יביא

תרגום אונקלום

(י) וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה יַיְתֵי תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין
אוֹ תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה לְוָת כָּהֲנָא לְתָרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא: (יא) וְיַעְבֵּד כָּהֲנָא חַד לְחַטָּאתָא וְחַד
לַעֲלָתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי מְרָחֵב עַל מִיתָא
וְיַקְדֵּישׁ יָת רֵישֵׁיהּ בְּיוֹמָא הַהוּא: (יב) וְיַזֵּיר
קֳדָם יְיָ יָת יוֹמֵי נְזָרֵיהּ וְיַיְתֵי אִימַר בַּר
שַׁתֵּיהּ לַאֲשָׁמָא וְיוֹמַיָּא קַדְמָאֵי יִבְטְלוּן אֲרֵי
אִסְתָּאַב נְזָרֵיהּ: (יג) וְדָא אוֹרַיְתָא דִּנְזִירָא
בְּיוֹם מְשַׁלַּם יוֹמֵי נְזָרֵיהּ יַיְתֵי יָתֵיהּ לְתָרַע

משכן

באור

הסניעי כי טמא מת הוא ולריך הזאת שליפי וסניעי לטהרתו: (יא) מאשר חטא על הנפש, על נפש מת. (הרשב"ע), וכן מתורגם בלשון תלגנו, והטעם שהיה לו להזהר בקדושתו שלא יטמא ויש מז"ל לאמרו על שחטא בנפשו שניער עלמו מן היין (נדרים דף י' ע"ח): וקדש את ראשו, שמיום טהרתו תחל הנזירות מחדש: (יב) והימים הראשונים יפלו, לא יהיו נמנין: כי טמא נזרו, כי כוונת הנזירות היתה שתהיה בלי הפסק: טָמֵא, ענבר מנניו הקל על נזרת פָּעַל והוא

פעל

יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ (יד) וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחַטָּאת וְאַיִל־אֶחָד תָּמִים לִשְׁלָמִים׃ (טו) וְסַל מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם׃ (טז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה אֶת־חַטָּאתוֹ

ואת

תרגום אשכנזי לב

ברינגע מאן איהן פאר דען איינגאנג דעם שטיפטצעל־טעם. (יד) דא זאלל ער דעם עווינען צו עהרען צום אפפער ברינגן איין יעהרינגעם לאם אה־נע פעהלער צום נאנצען אפ־פער, איין יעה־רינגעם שאף אה־נע פעהלער צים זינדענאפפער אינד איינען ווירדער אהנע פעהלער צום פרייד־ענאפפער׃ (טו) פערנער איינען קארב מיט אונגעזויערטען קוכען פאם פיינסטען מעהלע, מיט אהל איינעריהרט, אונר איינגעזויערטען מיט אהל בעשטרי־כע־נען פלאדען נעבסט א־ה־עם געוועהנליכען אפפערמעהל אינד אפפערווין׃ (טז) דער

פריעסטער ברינגט דיעזעם פאר דען עווינגען, אונד פערריכטעט דאז זינדענאפפער

אונד

תרגום אונקלוס

מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ (יד) וְיַקְרֵיב יָת קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ אִמַּר בַּר שַׁתֵּיהּ שְׁלִים חַד לַעֲלָתָא וְאִמַּרְתָּא חֲדָא בַּת שַׁתָּא שְׁלִמְתָּא לְחַטָּאתָא וְדִכַּר חַד שְׁלִים לְנִכְסַת קוּדְשָׁיָא׃ (טו) וְסַל פַּטִּיר סוּלְתָּא גְּרִיצַן דְּפִילָן בְּמִשְׁחָא וְאִסְפּוֹגִין פַּטִּירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשְׁחָא וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן׃ (טז) וְיַקְרֵיב כָּהֲנָא קֳדָם יְיָ וְיַעֲבֵד יָת חַטָּאתֵיהּ

ויח

ר ש " י

(יג) יניח לותו. יניח לת עלמו וזה לחד מלשה לתים שהיה כ' ישמעאל דורש כן כיולא בו והזיקו לותם עון לשמה (ויקרא כ"ג) לת עלמו כיולא בו ויקניר לותו נגיח (דברים ל"ד) היה קבר לת עלמו: (טו) ומנחתם ונסכיהם. של עולה ושלמים לפי שהיו נכללן ויליו לידון בדבר חדש שיטעינו לחס המזיקין לכללן שיטעינו נסכי' כדין עולה ושלמים: חלות מלות ורקיקי מלות. עשר מכל מין:

זנח

באור

פעל עומד: (יג) ביום מלאת, מקור מבנין הקל מ"ש למ"ד ה' ונח על משקל מקור מבני ל"ה, וכן לבלתי קראת לנו (שופטים ח' ח'): יביא אחו, לת עלמו כמו וירעו הרועים לותם (יחזקאל ל"ד ח'), וזה לחד משלשה לתים שהיה כ' ישמעאל דורש כן וכיולא בו והזיקו לותם עון לשמה לת עלמו ושלמים וכיולא בו ויקנור לותו נגיח קבר לת עלמו. (רש"י), וכן תרגם יונתן בן עזיאל ימטי ית גרמיה. לו יניח הכהן לותו נעל כרחו להקריב לת קרבנו. (הרלב"ע): (יד) כבש, זכר כמשפט העולה: ובבשה, נקבה כמשפט החטאת: לשלמים, שלמי שמחה שהשלים מה שנדר: (טו) וסל מצות, ענינו וסל מלא לו עם מצות, ומלינו הרבה בלשון שנסמך הכלי לל מה שים בו, ולין ענין הכוונה על הכלי, כ"ל על מה שנתנו, והכלי הוא כדמות מדה ושעור למה שים בו, לנך נסמך לליו כאשר יסמך המדה והמשקל והמנין לדבר המדוד והשקול והנמנה ילמר נכר הכסף, לופת הקליע (שמואל ב' י"ז י"ז), שלשת הימים: חלה וגו' ורקיקי וגו', עשר מכל מין ומין: ומנחתם ונסביהם, של עולה ושלמי' לפי שהיה נכללן ויליו לדון בדבר החדש שיטעינו לחס המזיקין לכללן שיטעינו נסכים כדין עולה ושלמים. (רש"י), וכן כיון המתרגם נל"ק שכוסיף מלת (געווהנליכען): (טו) והקריב הכהן, לל המזנח, מסר הפעול והוסיף מלת לותם כ"ל הדברי' הנזכרי', וכן מתורגם נל"ק: ועשה את חטאתו, נעשנר שהזכיר

נלקרונה

תרגום אשכנזי

נשא ו

אונר דאז נאנצע אפפער׃ (יז) דען ווידדער אבער מאכט ער צום פריירעגאפפער דעם עווינען צו עה־ען, זאממט דעם קארבן מיט אונגעזויער־טעם בראד בייגנט אויך דאז מעהל־אונד ווייגאפפער׃ (יח) דער נעטהאלטזאמע זאל זיך פאר דעם איינגאנג דעם שטיפטסצעלטעם זיין געווייהטעם הויפטהאאר אבשערען לאססען, זאלל דיעזעם זיין נעווייהטעם הויפטהאאר נעהמען, אונד איהר דאז פייער לעגען, דאז אונטער דעם פריירעגאפפער איזט׃ (יט) דער פריעסטער ניממט דען בוג, ווען ער גאקאכט איזט, פאם ווידדער

וחלח

רש"י

(יז) זבח שלמים לה' על סל המצות. יחתוך את השלמים על מנת לקדש את הלחם: את מנחתו ואת נסכו. שלא יכו: (יח) וגלח הנזיר פתח לאהל מועד. יכול יגלח בעזרה הרי זה דרך נזירות תלוש וגלח הנזיר לאחר שחיטת השלמים שכתוב כאן ושחטו פתח לאהל מועד (ויקרא ג'): אשר תחת זבח השלמים. תחת הדוד שהוא מבושל מבשלן בו לפי שהשלמים נזיר היו מתבשלים בעזרה שלריך ליטול הכהן הזרוע לאחר שתתבשל: (יט) הזרוע מבושלת

לאחר

תרגום אונקלוס

וְיָת עֲלָתֵיהּ: (יז) וְיָת דְּכָרָא יַעְבֵּד נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ עַל סַלָּא דְּפַטִּירַיָּא וְיַעְבֵּד כָּהֲנָא יָת מִנְחָתֵיהּ וְיָת נִסְכֵּיהּ: (יח) וְיִגַּלַּח נְזִירָא בְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא יָת רֵישׁ נְזִרֵיהּ וְיִסַּב יָת שַׂעַר רֵישׁ נְזִרֵיהּ וְיִתֵּן עַל אֶשְׁתָּא דִּי תְחוֹת דּוּדָא דְּנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא: (יט) וְיִסַּב כָּהֲנָא יָת דְּרָעָא בְּשִׁילָא מִן דִּכְרָא וְגַרִיצָתָא

פטירתא

באור

נשתרונה כי כן מנהג הלעז. (הרשב"ם), ולדעת מכמינו ז"ל תחלת קדמה לעולה להקריבה נכל מקום; ומה שלמעלה הזכיר העולה תחלה היינו כמו שתירן רבה (זבחים דף כ' ע"ב) למקרא הקדימה שכתוב היינו שתהיה העולה נקרבת בענין תחלה, עיין מה שכתבתי בפקור (ויקרא ה' י"ב), וכן הביאו רש"י בפסוק והקריבו (שם י"ג ז'): (יז) על סל המצות, פירושו עם סל המצות, כמו ויכתוב החנכים על הנסים רבה לומר עם הנסים: את מנחתו ואת נסכו, שלא יכו: (יח) וגלח הנזיר פתח אהל מועד, יכול יגלח בעזרה הרי זה דרך נזירות תלוש יגלח הנזיר לאחר שחיטת השלמים שכתוב כאן ושחטו פתח לאהל מועד. (רש"י), ובמסכת נזיר (דף מ"ה ע"ב) מניח הוכחות רבות מן המקרות שאין משמעות הפסוק פתח לאהל מועד ממש עיין שם, ותרגום לונקלוס תרגמו לפי פשוטו וכן מתורגם בלעזין לאכנו: אשר תחת זבח השלמים, תחת הדוד שהוא מבושל בו לפי שהשלמי הנזיר היו מתבשלין בעזרה שלריך לטול הכהן הזרוע לאחר שנתבשל ולהניף לפני ה': (יט) הזרוע בשלה, פירש רש"י לאחר שנתבשלה, ולחכ"א פירש והיא בשלה, וכוונת שניהם לאחת היא, לפי שמטבע הלשון לא תהיה בשר העגל ה"ל הידיעם לאיזה הוכלה מן

ההורקות

וְחַלַּת מַצָּה אַחַת מִן־הַסַּל וּרְקִיק
מַצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי הַנָּזִיר
אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ אֶת־נִזְרוֹ: (כ)וְהֵנִיף
אוֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה
וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחַר יִשְׁתֶּה
הַנָּזִיר יָיִן: (כא) זֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר
אֲשֶׁר יִדֹּר קָרְבָּנוֹ לַיהוָה עַל־נִזְרוֹ

מלבד

אַב, דאַצו איינען אונגעוויי־
טען קוכען אוים דעם קאָרבע
אונד איינען אינגעזויערטען
פלאַדען, אונד לענט עם דעם
ענטהאַלטזאַמען אויף דיא
הענדע, נאַכדעם ער זיך דיא
קראָנע דער ענטהאַלטונג האַט
אַבשעערען לאַסטען; (כ) דער
פריעסטער מאַכט דאַמיט אי־
נע וועגדונג פאָר דעם עווי־גען;
עם איזט איין הייליגטהום, דאַז
דעם פריעסטער געהערט, אוי־
סער דער וועגדונגסברוסט
אינד דער העבעשולטער; הער־

נאַך קאַן דער ענטהאַלטזאַמע וויעדער ווין טרינקען. (כא) דיעזעם איזט דיא לעהרע פּיר איינן,
דער ענטהאַלטונג גענאָבט, זיין אָפּפער דעם עווי־גען צו עהרען וועגען זיינער ענטהאַלטונג,

אוי־

פַּטִּירְתָּא חֲדָא מִן סַלָּא וְאִסְפּוֹג פַּטִּיר חָד
וְיִתֵּן עַל יְדֵי נְזִירָא בָּתַר דְּיִגַּלַּח יָת נִזְרֵיהּ:
(כ) וְיֵרִים יָתְהוֹן כָּהֲנָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ קוּדְשָׁא
הוּא לְכָהֲנָא עַל חַדְיָא דַּאֲרָמוּתָא וְעַל שָׁקָא
דַּאֲפְרִשׁוּתָא וּבָתַר כֵּן יִשְׁתֵּי נְזִירָא חַמְרָא:

לאחר שנתגלה: (כ) קדש הוא לכהן. החלה והרקיק והזרוע תרומה הן לכהן: על חזה התנופה. מלבד חזה ושוק הרמוים לו מכל השלמים מוסף על שלמי נזיר הזרוע הזה לפי שהיו שלמי נזיר בכלל ויכלו לילון בדבר המדם להפרשת זרוע

הולך

(כא) דָּא אוֹרַיְתָא דִּנְזִירָא דִּי יַדַּר קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ עַל נִזְרֵיהּ בַּר מִדְּתַדְבֵּיק יְדֵיהּ

כפום

באור

ההורלות ואחריו שם לו שמות תואריס לו כלס חלקי הנזרק לבד לו הנשוך לבד, לזי תהיה ס"ל הידיעה גס בתואריס, כמו הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה, כי נזרק השמר הוא מלת ואריאה הקדוש בפסוק, לבל הוא מאמר מיתר, רלה לומר שהתואר הוא נשוך למעלה הנזרק, לזי לא תבוא ס"ל הידיעה בתואר, כמו עוד היוס גדול [ושיין מה שנתבנו בפסוק והאיש גדולה על פי הנקר (נרחבות כ"ט ב')], ולפי זה שם היתה מלת בשלה תואר העלס היתה ראוי להיות בה"ל הידיעה מטעם שנזכרתי, לכן פירשו ז"ל שמלת בשלה תואר הפעל שיקח הכהן את הזרוע מן החיל לאחר שנתבשלה עמו, ויתבן שיהיה בינוני מבניין הקל לגזרת פָּעַל כמו מן חָפַץ חֲפֵצָה וכן לאמרו רבותינו ז"ל אין בשלה חלה שנתבשלה עם החיל, וכן הועתק בלשון תרגום: (כ) קדש הוא לכהן, הזרוע כי הוא עקר, ותיבת זרוע פעם זכר ופעם נקבה, ומלשון ויפוזו זרועי ידיו (נרחבות מ"ט נ"ד), זרועות רבעים תשברנה (תהלים ל"ז י"ז), לו יבוא על המונף כלו שהם החלה והרקיק והזרוע: על חזה, מלבד חזה התנופה ושוק הימין שהם לכהן מכל השלמים יהיה גם זה לכהן: ואחר ישתה הנזיר יין, לאחר כל המעשים הלמוריס בפרשה שהוא לאחר הקרבן ותגלחת, זו דברי רבי אליעזר, ולדעת החכמים לאחר מעשה ידידי שהוא לאחר הקרבן לף שלא התגלח (נזיר דף

מ"ח

נשא ו

מִלְּבַד אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ: פ

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כג) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרֲכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם: ס (כד) יְבָרֶכְךָ יְהוָה

וישמרך

תרגום אונקלוס

כְּפוּם נִדְרֵיהּ דִּי יִדַּר כֵּן יַעֲבֵד עַל אוֹרַיְתָא דְּנִזְרֵיהּ: (כג) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (כג) מַלֵּיל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי לְמֵימָר כְּדֵין תְּבָרְכוּן יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּד מֵימְרוֹן לְהוֹן: (כד) יְבָרְכִינָךְ יְיָ

ויטרינך

רש"י

הולרך להסמיכן לכללן לידון לף נחזה ושוק: (כא) מלבד אשר תשיג ידו. אלא אמר הריני נזיר על מנת לגלח על מלה עולה ועל מלה שלמים: כפי נדרו אשר ידור כן יעשה. מיסף על תורת נזרו על תורת הנזיר מוסיף ולא יחסר אלא אמר הריני נזיר חמש נזירות על מנת לגלח על ג' בהמות הללו אין לי קורח נו באשר ידור כן יעשה: (כג) אמור להם. כמו זכור שמור בלעז דיי"שנט: אמור להם. שיהיו כולם שומעים: אמור. מלא לא תברכם בחפזון ובהלות אלא בנוחה ובלב שלם: (כד) יברכך. שיתברכו

נסיך

באור

מ"ח ע"ח): (כא) מלבד אשר תשיג ידו, אלא אמר הריני נזיר על מנת שאגלח על מלה עולות ועל מלה שלמים: כן יעשה על תורת נזרו, יכול להוסיף על המפורש בתורת הנזיר, תלמוד לא יחסר אלא אמר הריני נזיר חמש נזירות על ג' בהמות הללו אין לי קורא נו באשר ידור כן יעשה (רש"י), והנה אם תדקדק בסדר הענין הטעמים תראה שלדעת מניחם שעור הכתוב כך הוא, זאת תורת הנזיר אשר ידור (נדר נזיר לה', וזאת תורת) קרבנו לה' על נזרו (אם נדר נסתם הריני נזיר, ותהיה מלת זאת מיוחדת עצמה ולחודה עמה) מלבד אשר תשיג ידו (ואם היה עשיר ורצה להרבות בקרבנות, או שנדר תחלה על מנת להרבות בהם, יכיאם כלם ביום מלאת, ולא יאחר יין עד הקריבו את כלם, ולא"ג כלל ולמר) כפי נדרו אשר ידור (בין עשיר בין עני) כן יעשה (הכל ביום מלאת ימי נזרו) על תורת נזרו (כי כלם בכלל תורת נזרו). (עיין רמב"ן), ומבין מזה ערך הסנולתא והחתוך נפסוק הזה על מקומם הרחוי להם (בג) כה תברכו את בני ישראל, כלומר לא תברכו מברכת פינס בלחש שאומר תבית לרחש פליני כך ונך חלא לאי התפללו שאנרכם אני כמו שמפרש ינרכך ה', ואני אשמע קולכם באשר תאמרו ואברכם ליזרחל כמו שמפרש ושמו את שמי וגו', כשיברכו הכהנים את ישרחל בשמי ולא בשמם אני אברכם ליזרחל כמו שהתפללו הכהנים ואומרים ינרכך ה' יאח ה' פניו, כדכתיב ופניתי אליכם והרבתי אתכם וגו'. (הרשב"ם): אמור להם, המקור נמקום לווי, כמו זכור שמור בלע"ז דיסנ"ט (בלשון אשכנז שפרעכענד). (רש"י): (כד) יברכך ה', שיהן לך תוספת חיים ועושר

ונכיחות

המעמר

ן (כד) יברכך ה', נתב התנס רשד"ל נספרו היקר קוהב גר וז"ל: שלשת הפסוקים האלה אין נהם

וְיִשְׁמְרֶךָ׃ ס (כה) יָאֵר יְהוָה ו
פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ׃ ס (כו) יִשָּׂא
יְהוָה ו פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ
שלום

תרגום אונקלוס

וְיִטַּרְנָךְ׃ (כה) יְגַהֵּר יְיָ שְׁכִינְתֵּיהּ לְוָתָךְ
וְיֶרְחַם עָלָךְ׃ (כו) יְסַב יְיָ אַפֵּיהּ לְוָתָךְ וְיִשְׁוֵי
לך

והרבה מדרשים דרשו בו בספרי׃ (כה) יאר ה׳ פניו אליך . יראה לך פנים שוחקות פנים להודות׃
ויחנך . יתן לך חן׃ (כו) ישא ה׳ פניו אליך . יכבוש בעסו׃

ושמו

תרגום אשכנזי לך

זענגע דיך אינד בעהיטע דיך׃ (כה) דער עווינע לאסטע זיין אנטליטץ דיר לייכטען, אונד זייא דיר גנעדיג׃ (כו) דער עווינע וועגרע זיין אנטליטץ דיר צו, אונד גיבע דיר גליקזעליג־
קיים

רש״י

נסיך׃ ויסמרך . שלח יגוף עליך שודים ליטול ממון׳ שהנותן מתן׳ לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם וכיון שבאים לסטים עליו וגוזלין לותה ממנו מה הנאי׳ם לו נמתנה זו לכל הק״נ הוא הנותן הוא האומר

באור

ונריאות: וישמרך, שלא תאנה אליך רעה, המאבדת את טובתו, כי אם תהיה לך הנאה מהשפעתו׃
(כה) יאר ה׳ פניו אליך, פניו המביטים בך ומשגיחים עליך ועל מעשיך יהיו פנים שוחקות פנים להודות, כי בחור פני מלך חיים׃ ויחנך, יתן לך חן, וימלא משאלותיך, כטעם חנוני לחם, תאר חן תלהים, מגזרת חנן. ודגש הכ״ף במלת ויחנך הוא לתפארת כמו הדגש במלת מְקֻדָּשׁ׃
(כו) ישא ה׳ פניו אליך, אף אם יכעום עליך כי תעשה לו יכבוד בעסו ושב ונחם על הרעה
להיטיב

המעמר

גם תרגום, וכן נכון לפי ההלכה, ברכת כהנים נקרא ולא מיתרגם, ע״כ. והלשון המכוון יפלא לי אם לא לכיל מפי דבר תמת להעיר על תאר לא הגה ברוח ניתו דין מקרא׳ הנקראין ולא מיתרגמין, אלא היא נוגע למתורגמן בלבד המתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה והמפטיר בנביאים כדי שיגיעו ענין הכתובים בתאר ונהגו מימות עזרא ובמגילה בראש״כ פי״ב מהלכות תפלה הלכה י׳, וכמו שפסק שם רבינו הלכה י״ב ולא כל המקראות מיתרגמין בלבד מעשה רבון וברכת כהנים ומעשה העגל וכו׳ ע״ש; ובמשנה סוף מגלה הגדפה: ברכת כהנים מעשה דוד וחמנון לא נקראין ולא מיתרגמין. והעיר התוי״ט שם: ובגולאי דברכת כהנים לפי שפשר לפרש דאין נקראין, דאין סברת לומר שתפת התורה נקראת בלבד שלא בשלמותה מה שאין כן בפסוקות דבלא״ה אין הנביאים נקראים בשלמותן וכו׳ ע״ש. וברכת כהנים יש שני טעמים להעדר התרגום, לענין נביאות נפיס בלבור שהיה אלא בלשון הקדש שנאמר בה כה תברכו בפורם נסוטה (ל״ח ח׳) וכן מתורגם בתרגום המיוחס ליונתן: בהדין ליתן יימרון להון, ולענין המתורגמן בקריאת התורה מטום דאית ביה יאר ה׳ פניו אליך, עיין במגילה (כ״ה ב׳), ואין לי דמיון כלל עם מובת אמו״ת ליחיד, אלא יבא ידי חובתו אם לא קרא תרגום כל אלה ואלה, כמו שאחר רבינו סוף הלכות תפלה וחומר: אע״פי שאדם שומע כל התורה כלה בכל שבת בלבור, חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע סדר של אותה שבת שנים מקרא ואחד תרגום, ופסוק שאין בו תרגום קוראהו שלשה פעמים על שיעלים פרשיותיו עם הלבור, ע״כ. ואין גם אחד מובחרי כליו יאמר שבוון רבינו על ברכת כהנים נזכרו פסוק שאין בו תרגום, כ״ש על עטרות ודיבון, כפורם בברכות (ח׳ ח׳—כ׳). ומי לא יבין ההבדל בין קריאת יחיד לעצמו ובין הקריאה בלבור (עיין ברמב״ם הלכות יסודי התורה פרק ג׳ הלכה י״ח). והנה לפת נכון הדבר כי יש ספרים שנים ומדויקים שאין תרגום כלל בשלשת פסוקים האלה, כי תרגום לונקלוס היה מעיקרו לתועלת המתורגמן, ואין להסתפק כי גם פסוקים אחרים שאין רשאין למתורגמן לנאתם בלבור
היו

תרגום אשכנזי

קייט: (כז) זאָ זאללען זיא מיר נעזענאמען איבער דיא קינדער ישראל'ס אויפשפרעכען, אונד איך ווערדע זיא זענגען.

ז (א) אַלס משה דיא אויפרישטינג דער ווּאהנונג פֿאַלט

נשא ו ז

שָׁלוֹם: ס (כז) וְשָׂמוּ
אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי
אֲבָרְכֵם: ס חמישי ז (א) וַיְהִי
בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־

תרגום אונקלוס

לָךְ שְׁלָם: (כז) וְיִשָּׂווּן יַת־בִּרְכָתַי שְׁמִי עַל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנָא אֲבָרְכִינוּן:
ז (א) וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְשֵׁיצֵי משֶׁה לַאֲקָמָא יַת

משכנא

(כז) ושמו את שמי. יברכים נשם המפורש: ואני אברכם. ליזרעל ותשני' עם הכהנים.

דבר אחר ואני אברכם לכהנים:

ז (א) ויהי ביום כלות משה. כלת כתיב יום הקמת המשכן היו ישראל נכלה הנכנסת לחופה: כלות משה. נכלאל והליאב וכל מכס לב עשו המשכן ותלאו הנחוש נמשה לפי שמסר נפשו עליו לרחות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית אחת וכן מליגו בדוד לפי שמסר נפשו על נגין בית המקדש שנאמר זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' (תהלים קל"ב) לפיכך נקרא על שמו שנאמר רחה ביתך דוד (מלכים ח' י"ב): כלות משה להקים. לא נאמר

באור

להיטיב לך, וכן דעת רש"י, ורחב"ע פירש שהוא הפך לעלים עיני מנש, והטעם נכל מקיש שתפנה יהיו פניו נשוחות לגיך, וכן תרגם לונקלוס יקבל ה' שכינתיה לותך: וישם לך שלום, הורחת מלת שלום ידועה שהוא הפך המלחמה והריב ובלשון לשכנו (פריעדע), ופעמים תורם על הכללה כמו השלום לפיכך השלום לילך (מלכים ב' ד' כ"ו), וניתורה נלשון תשכנו (גליקזעליגקייט) הכוללת כל עניני ההכללה, ולפי שהיה כתן סיום הנרכות כאן נרחה שתורה על ענין היותר כולל, וכן מחורגם נלשון תשכנו: (כז) ושמו את שמי, כמו שזכרתי למעלה נשם הרשב"ם כשיברכום נשמי ולא נשמם לחי לשכים עמהם ואברכם ליזרעל כמו שהתפללו הכהנים, והנרחה שלוה כשם ליחד הנרכה חליו כי לא ידע האדם מה טוב לו נחייו ולפעמים יתאוה לחיזה טובה ויקוה חליה וכשיגונה יסמח נה ואחריתה רעה רבה, וכן להפך, לכן ליה להסנ את הנרכות חליו, והוא יברך את יזרעל כפי ידיעתו לחזה היא טובה מדומה או לחמתית, ויש לפרש שמ"ם אברכם סימן על הכהנים המברכי' והטעם שהם יברכו את יזרעל ואני אברך את הכהנים (רש"י ורחב"ע):

ז (א) ויהי ביום כלות משה להקים, ולא נאמר ניום הקים מלמד שנעת ימי המלואים היה

המעמר

היו נלי תרגום, ומלאתי לון לי נדנרי רניני יונה נברכות שהניח מה שפירשו המפרשים דמשום הני נקט רבי חמי עטרות ודיבון, להורות שאפילו הפסוקים שאין להם תרגום צריך לקרותן ג' פעמים, ועל זה העיר ואמר: וזה לינו נרחה שהרי מלינו הרבה פסוקים אחרים שאין להם תרגום כגון פסוקים של ברכת כהנים, ואחרים הרבה, ולמה לא הזכירם? ועל כן נרחה דמשום הני נקט הלי קרא לאפילו עטרת ודיבון שאין לו תרגום לונקלוס אלא תרגום ירושלמי כ"ל לותו והתרגום שים לו, והפסוקים אחרים שאין להם לא ת"ל ולא ת"י, לפשר שדי נשיאמר לותם שני פעמי' ואפשר שצריך לומר לותו ג' פעמי' ע"כ. ונמוספו' ברכות שם ד"ה ואפילו עטרות ודיבון מסקין ומכל מקום יותר טוב לקרות נפעם שלישי' את תרגום ע"כ. ולכן מלאתי שנכר נאסף המנהג שיהא נב"ה שנר מחורגמן לכיכור, העתיקו כל הפסוקי' האלה, לו לא הסירו התרגום בעבור המתורגמן המזירותו להועלת היחיד, ולכן נפלו שנויים רנים נספרי' ולאו כל ההעתקו' שוות. ותמהתי על המ' נעל תוהנגר שלדעתו הי' לו להעיר גם נפסוקי' אחרים כגון מעשה רלוכן ונמעשה עגל הרלוין כי הכהן לקרותם נלי תרגום? (ד"ה):

ז (א) ויהי ביום כלות, לשון רש"י: "כלת כתיב וכו'" פירוש שהוא חסר ו"ו, עיין נתקון סופרים

נשא ז

תרגום אשכנזי

הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ
וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ
אֹתָם: (ב) וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי
יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם
נשיאי

פֿאָללענדעט, אונד זיא גע־
זאַלבט אונד געהייליגעט, וויא
אויך דען אַלטאַר מיט זיינען
גערעטהען צו שטאַנדע גע־
בראַכט; אַלס ער ריעזעם אַל־
לעם איינגעזאַלבט אונד גע־
הייליגעט האַטטע: (ב) דאַ
בראַכטען דיא פֿירשטען
ישראלס, נעהמליך דיא פֿאַ־
מיליענהייפטער, אָדער דיא
שטאַממ־

תרגום אונקלוס

מַשְׁכְּנָא וּרְבִי יָתֵיהּ וְקַדִּישׁ יָתֵיהּ וְיָת כָּל
מָנוֹהִי וְיָת מַדְבְּחָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְרַבִּינוּן
וְקַדִּישׁ יָתְהוֹן: (ג) וְקָרִיבוּ רַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל
רֵישֵׁי בֵּית אֲבָהָתְהוֹן אִינוּן רַבְרְבֵי שִׁבְטַיָּא
אינון

רש"י

נאמר ניום הקים מלמד שכל שבעת ימי
המלואים היה משה מעמידו ומפרקו
ונאותו היום העמידו ולא פירקו לכך
נאמר כלות משה להקים אותו היום כלו
הקמותיו ול"ח ניסן היה בשני נשרפה
הפרה בשלישי הזו היה ראשונה ובשביעי
גלחו: (ב) הם נשיאי המטות, שהיו שוערי
עליהם

באור

היה משה מעמידו ומפרקו ונאותו היום העמידו ולא פירקו לכך לומר כלות משה להקים אותו היום כלו הקמותיו. (רש"י), וכתב הרמב"ן וזה לשונו לשון רש"י בדברי חכמינו ז"ל, אבל לזולתם ראוי גמורה כי ניום כלות לזולתו דבק עם להקים בלבד, אבל ניום כלות משה להקים את המשכן ולמשוח ולקדש אותו ואת המזבח ואת כל כליו הקריבו הנשיאים את קרבנם בשנעשה כל זה מכל מקום ניום השמיני היה, ועוד התריך שם. לך לפי דעתו אין נכון בכפילת הלשון של וימשח ויקדש אתם, אחר שכתוב וימשח אותו ויקדש אותו היה גם על המזבח וכל כליו בעבור החטאת נמלת כליו, לזולתם לפירוש רש"י ז"ל יהיה נאות הכתוב כך, ויהי ניום כלות משה להקים את המשכן (לז) וימשח אתו ויקדש אתו ואת כל כליו וגם את המזבח ואת כל כליו (משח ויקדש) כי כאחר לומו השם על הקמת המשכן של יום השמיני לומו ג"כ על המשיח למשכן וכליו ולמזבח (שמו' מ' ט'), ובעשיתו לא הוזכר המשיחה (שם י"ז), והודיע בלן שעשה הכל ניום השמיני נאחר לומו השם להקים ולמשוח, ומה שכתוב (ויקרא ח' י') ויקח משה משן המשחה וגומר זהו היתה מעשה ז' ימי המלואים, וכלן הודיע מעשה יום השמיני כאחר כלו הקמותיו: וימשחם ויקדש אתם, פירושו כאחר משח ויקדש לז ויקריבו נשיאי ישראל וגומר, והמתרגם אונקלוס נמר בשעת הרמב"ן, ולדעתו לין מכאל הלשון רחיה כל כך, בלן דרך הכתוב לכלול לאחרי שפרט, ובן הטעים הכתוב בתרגומו; וימשחם, בשמן המשחה: ויקדש אתם, בדם. (הרמב"ן), והשיג עליו הרמב"ן כי גם במשכן נאמר ויקדש אתו והמשכן לא נתקדש בדם, לכאל פירושו וימשח לקדש אתם (רצה לומר במשיחת השמן): (ב) ויקריבו נשיאי ישראל, בתחלה אמר דרך בלל על כל הנדבות שהקריבו, ואחר זה

המעמר

סופרים שהניח כמה מדרשים וחסר שמלת כלות משרה, והוא לאחד מן המקומות שרבותינו ז"ל תלקו על האסורה; ועיין תקון סופרים על הפסוק ולבני הפלגשים (בראשית כ"ה ו'). והמפרשים התומרים כי כוונת רש"י על פתח הכ"ף ודעת הלמ"ד שהיו משרש בָּלָה לך מן בָּלַל מעניין בַּלָּה, לא ידעו ולא הבינו שהוא מבנין פיעל, כמו ויכל אלהים (בראשית ב' ב'); כי הכל מסכים הזה על ענין נמר והשלמה הוא תמיד עומד.

נשא ז

נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת הֵם הָעֹמְדִים עַל־
הַפְּקֻדִים: (ג) וַיָּבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם
לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צָב וּשְׁנֵי
עָשָׂר בָּקָר עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי
הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיַּקְרִיבוּ
אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: (ד) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ה) קַח
מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת

אהל

תרגום אשכנזי

שטאַמעֿירשטען, וועלכֿע רעז
מוסטערונגען בייאנעוואהנט
האבען. (ג) דיעוע בראכֿטען
איהרע נאבעפאר רעז עווינעז,
זעכֿס בערעקטע וואגען אונד
צוועלף רינדער, יעדער צוויי
פֿירשטען איינעז וואגען אונד
יעדער איינעז אכֿסען; דיעזע
בראכֿטען זיא פאר דיא וואה=
נונג. (ד) דער עווינע שפראך
צו משה, ווי א פאלגט: (ה) נים
זאלכֿעם פאן איהנען אן, עם
זאלל צום דיענסטע בייא דעם
שטיפֿטם=

תרגום אונקלוס

אִינוּן דְּקַיְמִין עַל מְנַיָנָיָא: (ג) וְאַיְתְיאוּ יַת
קָרְבָּנֵיהוֹן קֳדָם יְיָ שִׁית עֶגְלָן כַּד מְחַפָּיָן
וּתְרֵי עֲשַׂר תּוֹרִין עֶגְלְתָא עַל תְּרִין רַבְרְבַיָא
וְתוֹר לְחָד וְקָרִיבוּ יַתְהוֹן לְקֳדָם מַשְׁכְּנָא:
(ד) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימָר: (ה) קַבֵּל מִנְּהוֹן
וְיהוֹן לְמִפְלַח יַת פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתִתֵּן

יחזון

רש"י

עליהם במלרי' והיו מוכיס עליהס עכ' ויכו
סוטרי בני ישראל (שמות ה'): הס העומדי'
על הפקודים. שעמדו עס משה ואהרן
כשמנו את ישראל שנאמר ואתכס יהיו וגו':
(ג) שש עגלות לב. אין לב אלא מחופיס
וכן בלבים וכפרדים (ישעי' ס"ו) עגלות
מכוסין קרויים לבים: ויקריבו לוחס לפני
המשכן. שלח קבל משה מידס עד שנאמר
לו מפי המקוס. לאמר ר' נתן מה ראו

הנשיאים

באור

זה מפרש לימותן שהן העגלות והבקר ומה שהקריבו על המזבח לים לים יומו: הם העומדים על
הפקדים, שעמדו עם משה ואהרן בשעת מנין ישראל כמו שנאמר ואתכם יהיו לים לים למטה:
(ג) שש עגלת צב, אין לב אלא מחופים וכן בלבים וכפרדים (ישעיה ס"ו כ') עגלות מכוסות
קרויות לבים, (רש"י יונן תרגם לונקלוס ויונתן בן עזיאל), ועגלות דבוק, עגלות של לב, עגלות
של מכסה, ותרגום ירושלמי בית עגלן מזווגן, כלומר שכל עגלה ה"ה לה זוג בקר המוכנין לוחם
בלשון משנה (לוויטשפענניג), והרמב"ן פירש שהוא מין ממיני הסוסים המוכנים לת העגלות,
ולולס כורלה מהכתוב הניחו לת שנים עשר הבקר לנוכך המזבח, ועוד לס היו אלו לבד מן
הבקר, מדוע לא זכר מספרס, כאשר זכר מספר הבקר, וזרס לב גרלה שהוא מהכפולים, כי
מלאנו בדבוי בַּצָּפִים דגם הלמ"ד למסרון עי"ן הפעל: על שני הנשיאים, לכל שני הנשיאים:
ויקריבו אותם לפני המשכן, כי לא ידעו לס הוא רלון הסס לשלת קרבי המזבח על העגלות
עד שנאמר ה' למשה קח מאתם וגומר, וזה לשון הרמב"ן ויתכן שנפרש ויניחו לת קרבנם לפני ה'
עם עגלות לב, עם עגלות גדולות נושלות קרבנותיהם ושנים עשר בקר מוכנים העגלות, והנם
הניחו העגלות מלאת והבקר לפני המשכן והסס לוס לת משה קח מאתם הכל והיו העגלות
והבקר שהיו לקרבן לעניד לת עבודת להל מועד ולחר כך לקחו הנשיאים לת קרבניהס' מעל העגלו'
ויקריבו אותם לפני המשכן כי היו מוכנים להקריב הכל בו ביום, לחר שהורשו להקריבם לו
והסס לוה נשיא לחד ליום יקריבו ולנך לא הוכרך לומר עתה קח מאתם, ודרך הלשון לומר
עגלות על דרך המלוי שבהן כמו אוכלי שלחן חיזבל (פירושו לוכלי לחס שלחן חיזבל) ויהיה עם
עגלות לב עם עגלות של מלוי (ויהיה לדעתו לב מגזרת לבנות נתן מנחי למ"ד ה"ל, כמו מן ידה

תכנה

אָהֶל מוֹעֵד וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל־
הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ: (ו) וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגָלֹת וְאֶת־הַבָּקָר
וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם: (ז) אֵת ו
שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת
הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי
עֲבֹדָתָם: (ח) וְאֵת ו אַרְבַּע הָעֲגָלֹת
וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי
מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר
בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: (ט) וְלִבְנֵי קְהָת
לֹא נָתָן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם
בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ: (י) וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים

תרגום אשכנזי לו

שטיפטסצעלטע גיב־ווסט
וועדען, אונד דוא זאללסט
עס דען לוים איבערנעבען,
יעדעם נאך זיינעם דיענסטע.
(ו) משה נאהם דיא וואגען
אונד דאס רינדפיעה או, אינד
גאב זיא דען לוים; (ז) נעהמ־
ליך צווייא וואגען אונד פיער
רינדער גאב ער דען קינדערן
גרשון נאך איהרעם דיענסטע,
(ח) אונד פיער וואגען נעבסט
אכט רינדערן גאב ער דען קינ־
דערן מררי נאך איהרעם דיענ־
סטע אונטער דער אויפזיכט
איתמר, זאהנעם דעם פריע־
סטערס אהרן; (ט) דען קינ־
דערן קהת אבער גאב ער
ניכטס, דען זיא האטטען איהר
דען דיענסט ביים היליגטהו־

את
מע, אונד מיסטען עס אויף דען שולטערן טראגען. (י) דיא שטאממפירשטען בראכטען
ביא

תרגום אונקלוס

יְהוֹן לְלֵיוָאֵי גְּבַר כְּמִסַּת פּוּלְחָנֵיהּ:
(ו) וּנְסֵיב מֹשֶׁה יָת עֶגְלָתָא וְיָת תּוֹרֵי וְיַהַב
יָתְהוֹן לְלֵיוָאֵי: (ז) יָת תַּרְתֵּין עֶגְלָן וְיָת
אַרְבְּעָא תּוֹרֵי יְהַב לִבְנֵי גֵּרְשׁוֹן כְּמִסַּת
פּוּלְחָנְהוֹן: (ח) וְיָת אַרְבַּע עֶגְלָן וְיָת תְּמָנְיָא
תּוֹרִין יְהַב לִבְנֵי מְרָרִי כְּמִסַּת פּוּלְחָנְהוֹן
בִּידָא דְאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא: (ט) וְלִבְנֵי
קְהָת לָא יְהַב אֲרֵי פּוּלְחַן קוּדְשָׁא עֲלֵיהוֹן
בְּכַתְפָּא נַטְלִין: (י) וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָת

חנכת

רש"י

הנשיאים להתנדב נתן בתחלה וכמלאכת
המשכן לא התנדבו תחלה לפיכך תאמרו
הנשיאים יתנדבו לנזר מה שיתנדבו ומה
שמחסרי' לנו ממלאימין כיון שראו שהשלימו
לגזר את הכל שוחאר והמלוכם היתם
דים (שמות ל"ו) לאמרו מעתה אם עלינו
לעשות הניחו לבני העזרה והמלואים
לחסוך ולחזן לכך התנדבו נתן תחלה:
(ו) כפי עבודתם. שהיה משא בני גרשון
קל משל מררי שהיו נושאים הקרשים
והעמודים והאדנים: (ט) כי עבודת הקדש
עליהם. משא דבר הקדושה בחזין
והשלחן וכו' לפיכך בכתף ישאו: (י) ויקריבו
הנשיאים את מנכת המזבח. לחנך
שהתנדבו

באור

לגה יד אב), ומלאין היו מקרנות המזבח מצד יפרס, עד כאן: (ח) בפי עבודתם, לפי שמלאת
בני מררי היתה כנגדה מצד בני גרשון הוקרבו לפרנע עגלות: ביד איתמר, מוסב גם על כפי
עבודתם נפסוק שלמעלה, רלה לומר שחלק את העגלות לבני גרשון ולבני מררי כפי עבודתם
שהיתה על ידי איתמר: (ט) כי עבודת הקדש עליהם, שיהיו נושאים בחזון והשלחן ממנוסה
לכן לין דרך בנוד לשאת קורת בעגלות כי אם בכתף ישאו: (י) ויקריבו הנשיאים את חנכת
המזבח

נשא ז

אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשְׁחַ
אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם אֶת־
קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: (יא) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד
לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם
יַקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת
הַמִּזְבֵּחַ: ס (יב) וַיְהִי
הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־
קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמַטֵּה
יְהוּדָה: (יג) וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף

ארח

תרגום אונקלוס

חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בְּיוֹמָא דְּרַבְּיוּ יָתֵיהּ וְקָרִיבוּ
רַבְרְבַיָּא יָת קוּרְבַּנְהוֹן לָקֳדָם מַדְבְּחָא:
(יא) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּא חַד לְיוֹמָא רַבָּא
חַד לְיוֹמָא יַקְרִבוּן יָת קוּרְבַּנְהוֹן לַחֲנֻכַּת
מַדְבְּחָא: (יב) וַהֲוָה דְּמַקְרֵב בְּיוֹמָא קַדְמָאָה
יָת קוּרְבָּנֵיהּ נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב לְשִׁבְטָא
דִּיהוּדָה: (יג) וְקוּרְבָּנֵיהּ מְגַסְהָא דְּכַסַף חֲדָא

מאה

רש"י

שהתנדבו העגלות והנקר לשאת המשכן נאמר לכם להתנדב קרבנות המזבח למנוי: ויקרינו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח. כי לא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה: (יא) יקריבו את קרבנם לחנכת המזבח. ועדיין לא היה יודע משה היאך יקריבו אם כסדר תולדותם אם כסדר המסעות עד שנאמר לו מפי הקב"ה יקריבו למסעות ביום יומו: (יב) ביום הראשון. לותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים וכו' כדאיתא בסדר עולם: למטה יהודה. יחסו הכתוב על שבטו ולא שבטו מבטיו והקריב לו ליהו לומר למטה יהודה אלא שבטו מבטיו והביא תלמוד לומר זה קרבן נחשון משלו הביא:

(יג) שניים

באור

המזבח, מלבד העגלות והנקר הביאו עוד נדבות מדבריס הנקרבים לחנוכת המזבח, ולפירוש הכמב"ן שהעגלות והנקר לא היו לקרבן כי אם לשאת את קרבנם, יהיה פירוש ויקריבו הנשיאים כמו שזכרתי למעלה אחר שהוא הסם לקחת את העגלות ואת הנקר לקחו הנשיאים את קרבניהם מעל העגלות ויקריבום לפני המזבח, כי היו מוכנים להקריב הכל כו ביום עד שאמר ה' למשה נשיא אחד ליום וגומר: ויקריבו הנשיאם את קרבנם לפני המזבח, נאמרו ונאמר הקרינום לפני המזבח אז אמר ה' אל משה נשיא אחד ליום יקריבו ביום ביום אחד אחד יחלקו לימים: (יג) וקרבנו, נעגור שהזכיר כאן גם המקריב שהוא נחשון אמר וקרבנו והוי"ו יש לו טעם כאומר וזה קרבנו. (רלב"ע), ויתכן שהוא מוסב על תינח ויהי שנפסוק הקודם, והשעור ויהי המקריב וגומר ויהי קרבנו וגומר, ובסדר שנתנו לדגליהם הביאו קרבנותיהם,

דגל

אַחַת שְׁלשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם וּמְלֵאִים
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:
(יד) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: (טו) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה: (טז) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: (יז) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים
בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן־
עַמִּינָדָב: פ

הונדערט אונד דרייסיג שקל
שווער, איינע זילבערנע שא־
לע, זיעבענציג שקל שווער,
נאך דעם שקל דעם היילי־
טהומס, ביידע פאלל דעם
פיינסטען מעהלם מיט אהל
איינגעריהרט, צום מעהלאפ־
פער, (יד) איין גאלדענער
לעפפעל, צעהן שקל שווער,
פאלל רויכווערקס, (טו) איין
שטיער, נעהמליך איין יונגעס
רינד, איין ווידדער אונד איין
יעהריג לאם צום גאנצען אפ־
פער, (טז) איין ציעגענבאק
צום זינדאפפער, (יז) צום
פרייד[נ]אפפער צוויי רינדער
פינף ווידדער, פינף בעק־
קע אונד פינף יעהריגע לעמ־
מער. דיעזעם ווער דיא גאבע
נחשון זאהנס עמינדב.

אם

ביום

תרגום אונקלוס

מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוֵה מַתְקְלֵהּ מְזַרְקָא
חַד דְּכַסְפָּ מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סְלְעִי בְּסְלְעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָ
לְמִנְחָתָא: (יד) בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲסַר סְלְעִין
הֵיא דְּדָהַב מְלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא: (טו) תּוֹר
חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִימַר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ
לַעֲלָתָא: (טז) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא: (יז) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דְּכְרִין
חַמְשָׁא גַּדְיֵי חַמְשָׁא אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָה חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב:

ביומא

(יג) שניהם מלאים סלת. למנחת נדבה:
(יד) עשרה זהב. כתרגומו משקל עשר שקלי
הקדש הי' בה: מלאה קטרת. לא מינו
קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו
בלבד והורצת שעה היתה: (טו) פר אחד.
מיוחד שבעדרו: (טו) שעיר עזים אחד
לחטאת. לכפר על קנין החטוס טומאת
ספק:

הקריב

באור

דגל יהודה, דגל ראובן וחסר בך דגל לפניו וחסר בך דגל דן: שלשים ומאה משקלה, נחושו שלשים ומאה שקל משקלה, כמו שכתוב במזרק שנעשים שקל בשקל הקדש: מלאים סלת, למנחת נדבה: (יד) עשרה זהב, תרגם יונקלוס משקל עשר סלעין היתה דהב, וכוונתו שמלת זהב לא תורה על משקל הכף כי אם על תיכותו כלומר במוב עשרה שקל ושל זהב היתה, ונסוף הפרשה מפורש כאות זהב שהיו עשרה מלאות קטרת עשרה עשרה הכף בשקל הקדש, וכן למדו הנותינו ז"ל בספרי היתה של זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף: מלאה קטרת, לא מינו קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד, והורצת שעה היתה. (רש"י והוא מגמרת דמנחות (דף נ' ע"ב ועי"ש), עיין רש"ס דלהיפך היה הגמרא הזאת)): (יו) בקר שנים,

נשא ז

(יח) בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל
בֶּן־צוּעַר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר:
(יט) הִקְרִב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם וּ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בשמן

תרגום אשכנזי

(יח) אַם צווייטען טאָג בראַכט
טע נתנאל זאָהן צוער, פֿירשט
דעם שטאַממעס יששכר.
(יט) דיעזער בראַכטע צור נאָבע
איינע זילבערנע שיסעל, הונ=
דערט אונד דרייסיג שקל
שווער, איינע זילבערנע שא=
לע, זיעבענציג שקל שווער,
נאך דעם שקל דעם הייי=
ליגטהומס, בוירע פֿאָלל דעם
פֿיינסטען מעהלם מיט אהל
איינ=

רש"י

(יח) הקריב נתנאל בן צוער. הקריב את קרבנו. מה תלמוד לומר הקריב בזמנו של יששכר מה שלח נחשון בנשל השבטים לפי שהשכר רחוק וערער ואחר לחר שקדמוני יהודה לחי לקריב לחי לחריו לחר לו משה מפי הגבורה נאמר לי זיקריבו כסדר מסעו להגליהם לכך לחר הקריב לח קרבנו והוא לחר יו"ד שהוא מזמנ הקריב לעון לווי שמפי הגבורה

נלטוה הקרב ומהו הקריב הקריב ב' פעמי' שנאמר שני ביני' זכה להקריב שני לשבט' לחת שהיו יודעי' בתורה שלח' ומניי יששכר יודעי בינה לעתים (דה"ח י"ב) ולחת שהם נתנו עלה לנשיחים להתנדב קרבנות הללו וניסודו של ר' משה הדרשן מלחתי לחר ר' פנחס בן יחיר נתנאל בן לוער הזיתן עלה זו: (יט) קערת כסף. מנין לותיותיו בנימטריח תתק"ל כנגד שנותיו של לדם הרחשון: שלשים ומאה משקלה. על שם שנשהעמיד תולדות לקיום העולם בן ק"ל הי' שנאמר ויהי לדם שלשים ומאת שנה ויולד לת שת וגו' (בראשית ה'): מזרק לחד כסף. בנימטריח תק"ך על שם שנ שהעמיד תולדות בן ת"ק שנה ועל שם עשרים שנה שנגזרה גזרת המבול קודם תולדותיו כמו שפירשתי לעיל והיו ימיו מלה ועשרים שנה לפיכך נחמר מזרק לחד כסף ולח נחמר מזרק כסף לחד כמו שנחמר בקערה לומר שלף לותיות של לחד מלטרפות למנין: שנעים שקל. כנגד שנעים לומות

תרגום אונקלוס

(יח) בְּיוֹמָא תִּנְיָנָא קָרִיב נְתַנְאֵל בַּר צוּעַר רַבָּא
דְּיִשָּׂשכָר: (יט) קָרִיב יָת קָרְבָּנֵיהּ מְגַסְתָּא
דְּכַסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין חֲדָא מַתְקָלֵהּ
מְזַרְקָא חָד דְּכַסַף מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין
בְּסְלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סָלְתָּא דְּפִילָא
במשח

באור

נקר כולל זכרים ונקבות, יללו השלמים זיו מן הזכרים נמו שמפורש בסוף הפרשה עשרים וחרנעה פרים: (יח) הקריב נתנאל, ולמר לחר זה הקריב לת קרבנו כי כן דרך המקרח לנפול נמו ויאמר ילחק לל חברהם לחביו ויאמר לחני בעבור שחרבו לי הדברים, וכן ויאמר המלך לחשורוש ויאמר לחסתר המלכה. ולח הזכיר ביתר הנשיחים הקריב כלל כי לחז דרך קלרה, וכן לגלגלותם נמספר רחובן

המעמר

(יח) הקריב נתנאל בן צוער, הקריב לת קרבנו, לשון רש"י: "מה תלמוד לומר הקריב וכו'", הנה בתחלה נתר רש"י מדוע לח נלמר גם ביששכר, ביום השני נשיח לבני יששכר, כמו נשלר השבטים לזה לומר: כי לחר השבטים הקריבו לת קרבנם בלי ערעור כסדר הדגלים, לך ביששכר היה מחלוקת, ולזה נכתב הקריב, שהוא התחמן להקריב; ולפ"כ דייק רש"י מלת הקריב בפסוק השני, שהיה לי לומר: קרבנו וגו', לבן פירש שהוא מסר יו"ד והוא הלווי.

בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: (כ) כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
(כא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
(כב) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
(כג) וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן־
צוּעָר: פ
(כד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי
זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: (כה) קָרְבָּנוֹ

קערה

תרגום אשכנזי לח

איינגעריהרט, צום מעהלאָפּער, (כ) איינען גאָלדענען לעפֿפֿעל, צוהן שקל שוועד, פֿאָלל רויכֿווערקס, (כא) איינען שטיער, נעהמליך איין יוננעם רינד. איינען ווידער, איין יעהריג לאַם צום גאַנצען אָפּפֿער, (כב) איינען ציעגענבאָק צום זינדאָפּפֿער; (כג) צום פֿרייעדאָפּפֿער צוויי רינדער, פֿינף ווידער, פֿינף בעקקע, פֿינף יעהריגע לעממער. דיעזעם ווער דיא גאַבע נחנאל, זוהנם צוער. (כד) אַם דריטטען טאָג דער פֿירשט דער קינדער זבולן אליאב זוהן חלון. (כה) זיינע גאַבע ווער,

איינע

תרגום אונקלוס

בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא: (כ) בָּזִיכָא חֲדָא מַחֲכַל
עֲשַׂר סְלְעִין הֵיא דְּדָהַב מְלְיָא קְטֹרֶת בּוֹסְמַיָּא:
(כא) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד
בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא: (כב) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד
לְחַטָּאתָא: (כג) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין חֲרִין
דְּכִרִין תַּמְנְיָא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָה
חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן נְחַנְאֵל בַּר צוּעָר:
(כד) בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב
בַּר חֵלוֹן: (כה) קוּרְבָּנֵיהּ מְגַסְתָּא דְּכַסַף

חדא

ר ש " י

לימות מילאו מנויו: (כ) נף לחת. נגוד בחורה שנתנם מידו של הקב"ה: עשרה זהב. נגוד עשרת הדברות: מלאה קטרת. גימטריא של קטרת תר"ג מלות ובלבד שתחליף קו"ף בגדל"ת ע"י ת"ן ג"ר ד"ק: (כא) פר אחד. כנגד לנרחם שנאמר בו ויקח בן בקר (שם י"ח): איל אחד. כנגד ילמק ויקח את האיל וגו' (שם כ"ב): כבש אחד. כנגד יעקב והכבשי' הפריד יעקב (שם ל'): (כב) שעיר עזים. לכפר על מכירת יוסף שנאמר וישחטו שעיר עזים (שם ל"ז): (כג) ולזבח השלמים בקר שנים. כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין ישראל לאביהם שנאמרו: לילים כבשים ועתודים. ג' מינים כנגד כהנים ולויים וישראלים וכנגד

חורה נביאים וכתובים. שלם מפיסיות כנגד חמשה חומשין וחמשה הדברות הכתובין על לוח א' וה' הכתובין על הצד ע"כ מיסודו של ר' משה הדרשן: (כד) ביום השלישי נשיא וגומר. ביום השלישי היה הנשיא המקריב לבני זבולן וכן כלם לפי שנתנאל שנאמר בו הקריב נתנאל נופל לאחריו ללמוד לומר נשיא לפי שנכר הזכיר שמו והקרבתו ושלח נאמר בהם הקריב נופל עליהם לשון זה כשיא לבני פלוני לומר היה הנשיא המקריב לשבט פלוני:

ב א ו ר

לחוכן ושמעון לנדם וכן כנים: (כד) ביום השלישי נשיא, ענינו ביום השלישי היה המקריב נשיא לבני זבולן וכן כולם:

קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ו
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
לְמִנְחָה: (כו) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב
מְלֵאָה קְטֹרֶת: (כז) פַּר אֶחָד בֶּן־
בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־
שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: (כח) שְׂעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחַטָּאת: (כט) וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב
בֶּן־חֵלֹן: פ
(ל) בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי
רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר:
(לא) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הקדש

תרגום אשכנזי

איין זילבערנע שיסל, הונדערט אונד דרייסיג שקל שוער, איין זילבערנע שאלע, זיבענציג שקל שוער, נאך דעם שקל דעם הייליגטהומס, בוידע פאלל דעם פיינסטען מעהלס מיט אהל איינגעריהרט, צום מעהלאפפער, (כו) איין גאלדענער לעפפעל, צען שקל שוער, פאלל רויכווערקס, (כז) איין שטיער, נעהמליך איין וונגעם רינד, איין ווידדער, איין יעהריג לאם, צום נאנצען אפפער, (כח) איין ציגענאפפער; (כט) צום פרידענאפפער צוויא רינדער, פינף ווידדער, פינף בעקקע, פינף יעהרינע לעממער. דיעזעם ווער דיא גאבע אליאב זאהן חלון. (ל) אם פיערטען טאגע דער פירשט דער קינדער ראובן, אליצור זאהן שריאור. (לא) זיינע נאבע ווער, איינע זילבערנע שיסל, הונדערט אונד דרייסיג שקל שוער, איינע זילבערנע שאלע, זיבענציג שקל שוער,

נאך

תרגום אונקלוס

חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַחְקָלֵהּ מְזוֹרָקָא חָד דְּכַסַף מַחְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סְלְעִין
בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן כְּלְהוֹן דְּפִילָא בְּמַשַּׁח לְמִנְחָתָא: (כו) בָּזִיכָא חֲדָא
מַחְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדָהַב מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא: (כז) תּוֹר חָד בַּר תּוֹרֵי
דְּכַר חָד אִימַר חָד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא: (כח) צְפִיר בַּר עִזִּין חָד לְחַטָּאתָא:
(כט) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרִין דְּכָרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָה
חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן: (ל) בְּיוֹמָא רְבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי רְאוּבֵן
אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר: (לא) קוּרְבָּנֵיהּ מְגִסְתָּא דְּכַסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין
סְלְעִין הֲוָה מַחְקָלֵהּ מְזוֹרָקָא חָד דְּכַסַף מַחְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסֶלְעֵי
קודשא

הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם וּ מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: (לג) כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
(לד) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
(לה) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
(לו) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן־
שְׁדֵיאוּר: פ
(לז) בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי
שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי:
(לח) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם וּ מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: (לט) כַּף

נאך דעם שקל דעם היילי-
טהומס, ביידע פאלל דעם
פיינסטען מעהלם מיט אהל
איינגעריהרט, צום מעהלאפ-
פער, (לג) איין גאלדענער
לעפ-
פעל, צעהן שקל שווער,
פאלל רויכווערקם, (לד) איין
שטיער, נעהמליך איין יונגעם
רינר, איין ווידדער, איין יעה-
ריג לאם צום גאנצען אפפער,
(לה) איין ציענענבאק צום זינ-
דענאפפער, (לו) צום פרוי-
דענאפפער צוויא רינדער,
פינף ווידדער, פינף בעקקע,
פינף יעהריגע לעממער. דיע-
זעס ווער דיא גאבע אליצור
ואהן שדיאור. (לז) אם פינפ-
טען טאגע דער פירשט דער
קינדער שמעון, שלמיאל זאהן
צורישדי. (לח) זיינע גאבע ווער,
אייע זילבערנע שיסעל, הונ-
דערט אונד דרייסיג שקל
שווער, אייע זילבערנע שא-
לע, זיעבענציג שקל שווער,
נאך דעם שקל דעם היילי-
טהומס, ביידע פאלל דעם
פיינסטען מעהלם מיט אהל
איינגעריהרט, צום מעהלאפ-
פער, (לח) איין גאלדענער
לעפ-

תרגום אונקלוס

קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סָלְתָּא דְפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא: (לג) בָּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל
עֲשַׂר סְלָעִין הִיא דְּדָהָב מְלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמָיָא: (לד) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּבַר חַד
אִימַר חַד בַּר שַׁתַּיהּ לַעֲלָתָא: (לה) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא: (לו) וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרִין דְּכַרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִימְרִין בְּנֵי שְׁנָה חַמְשָׁא דֵּין
קָרְבַּן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר: (לז) בְּיוֹמָא חֲמִישָׁאָה רַבָּא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל
בַּר צוּרִישַׁדָּי: (לח) קוּרְבָּנֵיהּ מְנָסְתָּא דְכַסְפָּא חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין
דְּהוּ מִתְקָלָהּ מִזְרָקָא חַד דְּכַסְפָּא מַרְתְּקַלְיָהּ שַׁבְעִין סְלָעִין בְּסְלְעֵי קוּדְשָׁא
תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סָלְתָּא דְפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא: (לט) בָּזִיכָא חֲדָא

אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
(לט) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
(מ) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
(מא) וְלִזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־
צוּרִישַׁדָּי: פ ששי
(מב) בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גָד
אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: (מג) קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ו
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
לְמִנְחָה: (מד) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה
זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: (מה) פַּר אֶחָד
בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד

בן

תרגום אשכנזי

לעפּעל, צעהן שקל שווער,
פֿאָלל רויכּווערקס, (לט) איין
שטיער, נעהמליך איין יוננעס
רינד, איין ווידער, איין יעה־
רינגס לאַם צום נאַנצען אָפּ־
פֿער, (מ) איין ציענעבאָק
צום זינדענאָפּפֿער; (מא) צום
פֿ־יידענאָפּפֿער, צוויא רינ־
דער, פֿינף ווידער, פֿינף
בעקקע, פֿינף יעהרינג לעמ־
מער. דיעזעס ווּאַר דיא נאַ־
בע שלמיאל זאָהן צורישדי.
(מב) אַם זעכסטען טאַג דער
פֿירשט דער קינדער נר,
אליסף זאָהן דעואל. (מג) זיי־
נע נאַבע ווּאַר, איינע זילבער־
נע שיסעל, הינדערט אונד
דרייסיג שקל שווער, איינע
זילבערנע שאַלע, זיעבענצ־
שקל שווער נאַך דעם שקל
דעם היילינטהומס, ביידע
פֿאָלל רעם פֿיינסטען מעהלם
מיט אֶהל איינעריהרט, צום
מעהלאָפּפֿער, (מד) איין גאָל־
דענער לעפּעל, צעהן שקל
שווער, פֿאָלל רויכּווערקס,
(מה) איין שטיער, נעהמליך
איין יוננעס רינד, איין ווידר־
דער, איין יעהריגעס לאַם צום

גאַנ־

תרגום אונקלוס

מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדָהָב מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא: (לט) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
דְּכַר חַד אִימַר חַד בַּר שַׁתְיָה לַעֲלָתָא: (מ) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:
(מא) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרִין דְּכִרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִימְרִין בְּנֵי שְׁנָה
חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי: (מב) בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי גָד
אֶלְיָסָף בַּר דְּעוּאֵל: (מג) קוּרְבָּנֵיהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הָוָה
מַתְקָלָהּ מְזוֹרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסְלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן
סְלְתָא דְפִילָא בְּמֵשַׁח לְמִנְחָתָא: (מד) בָּוְיָקָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדָהָב
מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא: (מה) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִימַר חַד בַּר

שתיה

בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: (מו) שְׂעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחַטָּאת: (מז) וְלִזְבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיסָף
בֶּן־דְּעוּאֵל: פ
(מח) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי
אֶפְרָיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד:
(מט) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ו מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: (נ) כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
(נא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
(נב) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
(נג) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם נ
אילם

נאַנצען אָפּפֿער, (מו) איין
ציעגענבאָק צום זינדאָנאָפּ־
פֿער; (מז) צום פֿרידענאָפּ־
פֿער צוויא רינדער, פֿינף
ווידדער, פֿינף בעקקע, פֿינף
יעהריגע לעממער. דיזעס
וואר דיא גאַבע אליסף זאהן
דעואל. (מח) אם זיבעטטן
טאַגע דער פֿירשט דער קינ־
דער אפרים, אלישמע זאהן
עמיהוד. (מט) זיינע גאַבע
וואר אײנע זילבערנע שיסעל,
הונדערט אונד דרייסיג שקל
שווער, אײנע זילבערנע שאַלע,
זעבעניג שקל שווער, נאַך
דעם שקל דעם היליגטהומס,
ביידע פֿאָלל דעם פֿיינסטען
מעהל מיט אֶהל איינגע־
ריהרט, צום מעהלאָפּפֿער,
(נ) איין גאָלדענער לעפֿפֿעל,
צעהן שקל שווער, פֿאָלל רויך־
ווערקס, (נא) איין שטיער,
נעהמליך איין יינגעס רינד,
איין ווידדער, איין יעהריגעס
לאַם צום נאַנצען אָפּפֿער,
(נב) איין ציעגענבאָק צום זין־
דענאָפּפֿער; (נג) צום פֿרייד־
אָפּפֿער, צוויא רינדער פֿינף
וויד־

תרגום אונקלוס

שַׁתִּיהּ לַעֲלָתָא: (מו) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא: (מז) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין
תְּרִין דְּכַרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָה חַמְשָׁא דֵּין קֻרְבַּן אֱלִיסָף בַּר
דְּעוּאֵל: (מח) בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד:
(מט) קוּרְבָּנֵיהּ מָגְסָתָא דְּכַסְפָּא חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הַוָּה מַתְקָלֵהּ מִזְרָקָא חַד
דְּכַסְפָּא מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסֶלַע קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֻלְתָּא דְּמִילָא בְּמִשְׁח
לְמִנְחָתָא: (נ) בְּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דַּדְהַב מְלְיָא־קְטוֹרֶת
בוסְמַיָּא: (נא) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִימַר חַד בַּר שַׁתִּיהּ לַעֲלָתָא:
(נב) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא: (נג) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרִין דְּכַרִין

אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בֶּן־
עַמִּיהוּד: פ
(נד) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי
מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהְצוּר:
(נה) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם וּ מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: (נו) כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
(נז) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
(נח) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
(נט) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה

זה

תרגום אשכנזי

ווידער, פֿינף בעקע, פֿינף יעהריגע לעמער. דיעזעם ווער דיא נאבע אלישמע זאהן עמיהוד. (נד) אם אכטען טאג דער פֿירשט דער קינדער מנשה, גמליאל זאהן פֿדהצור. (נה) זיינע גאבע ווער איינע זילבערנע שיסעל, הונדערט אונד דרייסיג שקל שווער, איינע זילבערנע שאלע, זיבעניצig שקל שווער, נאך דעם שקל דעם הייליגטהומס, ביידע פֿאלל דעם פֿיינסטען מעהלס מיט אהל איינגעריהרט, צום מעהלאפֿער, (נו) איין גאלדענער לעפֿעל, צעהן שקל שווער, פֿאלל רויכווערקס, (נז) איין שטיער, נעהמליך איין יונגעס רינד, איין ווידער, איין יעהריגעס לאם צום גאנצען אפֿער, (נח) איין זיינענאק צום זינדענאפֿער, (נט) צום פֿרייד ענאפֿער, צוויי רינדער, פֿינף ווידדער, פֿינף בעקע, פֿינף יעהריגע לעמער

חרגום אונקלום

חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָה חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד:
(נד) בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה רַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר: (נה) קוּרְבָּנֵיהּ
מְגַסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין הֲוָה מַתְקָלָהּ מְזוֹרְקָא חָד דִּכְסַף
מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין בְּסְלָעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סְלְתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁח
לְמִנְחָתָא: (נו) בְּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלָעִין הֵיא דִּדְהַב מְלְיָא קְטוֹרֶת
בּוֹסְמַיָּא: (נז) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִימַּר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא:
(נח) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא: (נט) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין
תְּרִין דְּכַרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָה חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן

גמליאל

זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמַטֵּה יְהוּדָה׃ (ס) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נְשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ (סא) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃ (סב) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ (סג) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ (סד) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ (סה) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ (ס)

ביום

תרגום אשכנזי מא

מער. דיעזעס וואר דיא נאבע גמליאל זאהן פדהצור. (ס) אם ניינטען טאגע דער פירשט דער קינדער בנימן אבידן זאהן גדעוני. (סא) זיינע גאבע וואר איינע זילבערנע שיסעל, הונדערט אונד דרייסיג שקל שוועד, איינע זילבערנע שאלע, זיעבענציג שקל שוועד, נאך דעם שקל דעם הייליגטהומס, ביידע פאלל דעם פיינסטען מעהלס מיט אהל איינגערירט צום מעהלאפער, (סב) איין גאלדענער לעפפעל, צעהן שקל שוועד, פאלל רויכווערקס, (סג) איין שטיער, נעהמליך איין יונגעס רינד, איין ווידער, איין יעהריגעס לאם צום גאנצען אפפער, (סד) איין ציענענבאק צום זינדאפפער; (סה) צום פריידאפפער, צוויא רינדער, פינף בעקקען, פינף יעהריגע לעממער. דיעזעס וואר דיא גאבע אבידן זאהן גדעוני.

אם

תרגום אונקלוס

נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב׃ (ס) בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃ (סא) קוּרְבָּנֵיהּ מָגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין חֲדָה מַזְרָקָא חָד דִּכְסַף מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסֶלַע קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סְלְתָא דְפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא׃ (סב) בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הֵיא דְּהַב מְלְיָא קְטוֹרֶת בּוֹסָמַיָּא׃ (סג) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּבַר חַד אֵימַר חַד בַּר שְׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃ (סד) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃ (סה) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרִין דְּבָרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי דְמַשְׁא אֵימְרִין בְּנֵי שְׁנָה חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃

ביומא

(פו) בַּיּוֹם הָעַשִׂירִי נָשִׂיא לִבְנֵי־דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי: (פז) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: (פח) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: (פט) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: (צ) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: (צא) וְלִזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי: פ שבועי

(צב) בְּיוֹם עַשְׁתֵּי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לבני

(סו) אַם צעהנטען טאַגע דער פֿירשט דער קיידער דן, אחיעזר זאָהן עמישדי. (סז) זיינע גאַבע וואַר איינע זילבערנע שיסעל, הונדערט אינד דרייסיג שקל שווער, איינע זילבערנע שאָלע, זיבעניציג שקל שווער, נאַך דעם שקל דעם הייליגטהומס, בוידע פֿאָלל דעם פֿיינסטען מעהלס, מיט אֶהל איינגעריהרט, צום מעהלאָפּפֿער. (סח) איין גאָלדענער לעפּפֿעל, צעהן שקל שוועריר פֿאָלל רויכווערקס. (סט) איין שטיער, נעהמליך איין יונגעס רינד, איין ווידדער, איין יעהרינגעס לאַמצים נאַנצען אָפּפֿער, (ע) איין ציעגענבאָק צום זינדענאָפּפֿער; (עא) צום פֿרידענאָפּפֿער, צוויי רינדער, פֿינף ווידדער, פֿינף בעקקע, פֿינף יעהרינג לעממער. דיזעס וואַר ויא גאַבע אחיעזר זאָהן עמישדי. (עב) אַם אייל פֿטען טאַגע דער פֿירשט

תרגום אונקלוס

(פו) בְּיוֹמָא עַשִׂרָאָה רַבָּא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי: (פז) קוּרְבָּנֵיהּ מָגְסְתָּא דְכָסֶף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין חֲדָה מַחְקָלָהּ מְזֶרְקָא חָד דִּכְסַף מַחְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא: (פח) בָּזִיכָא חֲדָא מַחְקַל עֲשַׂר סְלָעִין הִיא דִּדְהַב מְלָיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמָיָא: (פט) תּוֹר חָד בַּר תּוֹרֵי דְכַר חָד אִימַר חָד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא: (צ) צְפִיר בַּר עִזִּין חָד לְחַטָּאתָא: (צא) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרִין הִכְרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִימְרִין בְּנֵי שְׁנָה חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי: (צב) בְּיוֹמָא חַד עַשַׂר יוֹמִין רַבָּא לבני

באור

(עב) ביום עשתי עשר יום, בפסוק הזה ובפסוק (ע"ח) הסמוך הוקשו מלת יום, ומפשר בענוג שתפשר ס"ח היליעה, כי הרקוי ביום עשתי העשר, וכן וביום שניס העשר כמו נכל

לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן:
(עג) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ו מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: (עד) כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
(עה) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
(עו) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
(עז) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן־
עָכְרָן: פ
(עח) בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא
לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן:
(עט) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת

פֿירשט דער קינדער אשר, פגעיאל זאהן עכרן. (עג) זיינע גאבע וואר איינע זילבערנע שיסעל, הונדערט אונד דרייסיג שקל שווער, איינע זילבערנע שאלע, זיבעציג שקל שווער, נאך דעם שקל דעס חיי־ליגטהומס, ביידע פאללדעם פֿיינסטען מעהלס פֿוס אחל איינגעריהרט, צום מעהלאפֿער, (עד) איין גאלדענער לעפֿפֿעל, צעהן שקל שווער, פֿאלל רויכווערקס, (עה) איין שטיער, נעהמליך איין יוננעס רינד, איין ווידדער, איין יעהריגעם לאם, צום נאנצאן אפֿער. (עו) איין ציעגענבאק צום זינדענאפֿער; (עז) צום פֿרידענאפֿער, צוויא רינדער, פֿינף ווידדער, פֿינף בעקע, פֿינף יעהריגע לעממער. דיעזעם וואר דיא גאבע פנעיאל זאהן עכרן. (עח) אם צוועלפֿטען טאגע דער פֿירשט דער קינדער נפתלי אחירע זאהן עינן. (עט) זיינע גאבע וואר איינע זילבערנע שיסעל, הונ־

שלשים

תרגום אונקלוס

לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן: (עג) קוּרְבָּנֵיהּ מְגַסְתָּא דְכַסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין חֲדָה מַתְקָלֵהּ מִזְרָקָא חָד דְכַסַף מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא: (עד) בָּוְכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂרְתָּא סְלְעִין הֵיא דְדָהַב מְלְיָא קְשׁוֹרַת בּוֹסְמַיָּא: (עה) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְבַר חַד אֵימַר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא: (עו) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא: (עז) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרִין דְכַרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִימְרִין בְּנֵי שְׁנָה חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן: (עח) בְּיוֹמָא תְּרֵי עֲשַׂר יוֹמִין רַבָּא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בַּר עֵינָן: (עט) קוּרְבָּנֵיהּ מְגַסְתָּא דְכַסַף חֲדָא מְאָה

שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם וּמְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: (פ) כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
(פא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל
אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
(פב) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
(פג) וְלִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן: פ
(פד) זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם
הִמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל

קערת

תרגום אשכנזי

הונדערט אונר דרייסיג שקל
שווער, איינע זילבערנע שא־
לע, זיעבענציג שקל שווער,
נאך דעם שקל דעם היילי־
טהומס, ביידע פֿאלל דעם
פֿיינסטען מעהלם מיט אהל
איוננערהרט, צום מעהלאפ־
פֿער, (פ) איין גאלדענער לעפ־
פֿעל, צעהן שקל שווער, פֿאלל
רויכווערקם, (פא) איין שטיער,
נעהמליך איין יוננעם רינד, איין
ווידדער, איין יעהריגעם לאם
צום נאנצען אפפֿער, (פב) איין
ציגנבאק צום זינדענאפפֿער;
(פג) צום פֿרייד־נאפֿער, צוויי־א
רינדער, פֿינף ווידדער, פֿינף
בעקקע, פֿינף יעהריגע לעם.
מער. דיעזעם ווער דיא נאבע
אחירע זאהן עינן. (פד) אלזו
ווער דאז איינווייהונדנסנעשענק
דעם אלטאר צור צייט דאס עם
געזאלבט ווארדן, פֿאן דען
שטאממפירשטען ישראל'ס:

צוועלף

נשא ז

(פד) ביום המשח אותו. בו ביום שנמשח
הקריב ומה לכני מקיים לחדי המשח שנמשח
מחלה ולא"כ הקריב לו לחדי המשח לאחר
זמן ולא נח ללמד ביום המשח תלה לומר
שנמשח ביום כהוגן לומר לעיל (פסוק י')
ביום המשח אותו למדנו שנמשח ביו' ומה ת"ל
עוד ביום המשח אותו ביום שנמשח הקריב:
קערות כנף אחת עשרה. פס הם שהתנדבו
ולא מיכא נהם פסול:

שלשים

תרגום אונקלוס

וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלָהּ מְזַרְקָא חַד דְּכֶסֶף
מַתְקָלַיָּה שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסֶלַע קוּדְשָׁא
תַּרְוֵיהוֹן מָלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא:
(פ) בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא
דְּדָהַב מְלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא: (פא) תּוֹר חַד
בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִימַר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ
לַעֲלְתָּא: (פב) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:
(פג) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דְּכְרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִימְרִין בְּנֵי שְׁנָה חַמְשָׁא
דֵּין קוּרְבַּן אֲחִירַע בַּר עֵינָן: (פד) דָּא חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בְּיוֹמָא דְּרַבְיוּ יֶתֵיהּ מִן רַבְרְבֵי

ישראל

באור

בכל מספר הימים הקודמים, ותולם בהיות המספר מקוצר ומעצירים לא יתן
להבדיל ביניהם בה"א הידיעה, לבך הובפלו תיבת יום: (פד) ביום המשח אחו, התקילו

לחנכו

קְעָרַת כֶּסֶף שְׁתַּיִם עָשְׂרֵה מִזְרְקֵי כֶסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה: (פה) שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֶּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: (פו) כַּפּוֹת זָהָב שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכַּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זְהַב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה: (פז) כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנֵים־עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם

ושעירי

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל מְגִישִׁין כַּסְפָּא תְּרֵיסַר עֲשָׂרֵי מְזָרְקֵי כַסְפָּא תְּרֵין עֲשַׂר בָּזִיכֵי דְּדָהֲבָא תְּרֵיסַר עֲשָׂרֵי: (פה) מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הָוֶה מַתְקְלָא דְּמָגִיסְתָּא חֲדָא דְּכַסְפָּא וְשַׁבְעִין דְּמִזְרָקָא חַד כָּל כְּסַף מָנְיָא תְּרֵין אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה בְּסְלְעֵי קוּדְשָׁא: (פו) בָּזִיכֵי דְּדָהֲבָא תְּרֵיסַר עֲשָׂרֵי מַלְיָן קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הֲוֵי מַתְקָלָא דְּבָזִיכָא בְּסְלְעֵי קוּדְשָׁא כָּל דְּהַב בָּזִיכַיָּא מְאָה וְעֶשְׂרִין: (פז) כָּל תּוֹרֵי לַעֲלָתָא תְּרֵי עֲשַׂר תּוֹרִין דְּכַרִין תְּרֵי עֲשַׂר אֵימְרִין בְּנֵי שְׁנָה תְּרֵי עֲשַׂר וּמִנְחָתוֹן

ונכח

צוועלף זילבערנע שיסעלן, צוועלף זילבערנע שאלען, צוועלף גאלדענע לעפּעל, (פה) יעדע שיסעל הונדערט אונד דרייסיג, אונד יערע שאלע זיעבענציג שקל שווער; אלזו ראז זילבער דער נעפּעס צוואממען, צוויא טויזענד אונד פּיער הונדערט שקל, נאך דעם נעוויכטע דעם היילינטהומס; (פו) צוועלף גאלדענע לעפּעל פּאלל רויכווערקס, יעדער צעהן שקל, נאך דעם נעוויכטע דעם היילינטהומס; אלזו ראז גאלד דער לעפּעל צוואממען הונדערט אונד צוואנציג שקלים; (פז) אללעס רינדפּיעה צום נאנצען אפּפער צוואממען: צוועלף שטיערע, צוועלף ווידדער, צוועלף יעה ריגע לעממער נעבסט איהרעם אפּפּערמעהלע, אונד צוועלף

ציע

רש"י

(פה) שלשים ומאה הקערה האחת וגו' מה ת"ל לפי שנאמר שלשים ומאה משקלם ולא פירש בכל זה שקל לכך חזר ושנאה כאן וכלל נכונין כל כסף הכלים בשקל הקדש: כל כסף הכלים וגו'. למדך שכלי המקדש מכווניס במשקלן שוקלן לאחד ל' ושוקלן כלן כאחד לא רבה ולא מעט: (פו) כפות זהב שתים עשרה. למה נאמר לפי שנאמר כף אחת עשרה זהב היתה של זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף ואלו לינו אלא כף אחת של כסף ומשקלה עשרה שקלי זהב ושקלי זהב אין משקלין אותם לשל כסף תלמוד לומר כפות זהב של זהב היה:

באור

למקנו כמו שכתוב בפרשה זו. (הרשב"ם), אבל לא הקריבו כלם ביום המשחה כי המלוכה נמשכה שנים עשר יום. ולפרש ביום השמח כמו ביום הכוותי כל נכור רבה לומר בעת המשח אתו,

וכן

תרגום אשכנזי

ציענענבעקקע צו זינרענאפּ־
פּער ׃ (פּח) אללעם רינדפּיעה
צופּרייד־ענאפּפּער, ציואממען
פּיער אונד צוואנציג שטיערע,
זעפּציג זויד־ער, זעכציג בעק־
קע, זעפּציג יאהרינג לעממער:
הירמיט וואר דער אלטאר
איינגעוויהט, נאכדעם ער גע־
זאלבט וואר דען. (פּט) ווען משה
אין דאס שטיפּטסצעלט קאם
מיט אים צו רעדען, וא
הערטע ער ריא שמימע פּאם
דעקקעל הער לאדע דעם ציינ־
ניסטעם צווישען דען ביידען
כרובים

ר ש "י

(פּט) ובבא משה. שני כתובים המכחישים זה את זה אליבי נח והכריע ביניהם כתוב אחד אומר וידבר ה' אליו מאהל מועד (ויקרא א') והוא חוץ לפרכת וכתוב אחד אומר ודברתי אתך מעל הכפרת (שמות כ"ה) נח זה והכריע ביניהם משה נח אל אהל מועד ושם שומע את הקול הבא מעל הכפרת מבין שני הכרובים הקול יולא מן השמים לבין שני הכרובים ומשה יולא לאהל מועד: מדבר. כמו מתדבר כבודו של מעלה לומר כן מדבר בינו לבין עלמו ומשה שומע מאליו: וידבר אליו. למעט את אהרן מן ההדבות: וישמע את הקול. יכול קול גמור תלמוד לומר את הקול הוא הקול שנדבר עמו בסיני ובשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יולא חון לאהל:

נהעלתך

ב א ו ר

וכן מחוברים בלשון משנה: (פּח) אחרי המשח אחו, לין זאת סחירה למה נאמר למעלה ניום המשח אחו כי ביומת התחילו לחנוך ביום המשח שהוא ניום השמיני להקמותיו, לכך לאחר המשיחה כמו שכתוב למעלה וימשח ויקדש אחם ויקריבו ונומר, ולסוף שנים עשר יום לאחר המשיחה עלה במשבון כך וכך: (פּט) ובבא משה, לאחר שנעלם הקמת המשכן ומשיחתו ומנוחתו היה הדבור אליו מן המשבן ולא מהר סיני, לכן יזמיענו הפסוק ענין הדבור עם משה ואמר שמשה לא נח רק אל אהל מועד ושם שמע את הקול היולא מעל הכפרת מבין שני הכרובים: מדבר אליו,

בינוני

ה מ ע מ ר

(פּט) הקול מדבר אליו, לשון רש"י: „כמו מתדבר וכו'" כלומר שהוא בנין התפעל, עיין בנקוד. ולי נראה, כי בא התפעל להורות על הדמיון כדרכו לפעמים, כמו מתעבר ומתמרמר, וכאן נכון; כי בחמת הקול הזה לא היה נחפס במקום, לכך היה השגה עיונית, ולזה בא בהתפעל, והבן.

ג ש א ו

וּשְׁעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטֹּאת:
(פּח) וְכֹל בְּקַר וּזְבַח הַשְּׁלָמִים
עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם
שִׁשִּׁים עַתֻּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת
הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ:
(פּט) וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל
מְדַבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר

על

תרגום אונקלוס

וּצְפִירֵי בַר עִזֵּי תְּרֵי עָסָר לְחַטָּאתָא:
(פּח) וְכֹל תּוֹרֵי לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא עֶשְׂרִין
וְאַרְבְּעָה תּוֹרִין דְּכָרִין שְׁתִּין גַּדְיָן שְׁתִּין
אִימְרִין בְּנֵי שְׁנָה שְׁתִּין דָּא חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא
בָּתַר דְּרַבְיוּ יָתֵיהּ: (פּט) וְכַד עָלִיל מֹשֶׁה
לְמִשְׁכַּן זִמְנָא לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ וּשְׁמַע יָת קָלָא
דְּמִתְמַלֵּל עִמֵּיהּ מֵעִלַּוֵי בְּפוּרְתָּא דִּי עַל

ארונא

וידבר אליו. למעט את אהרן מן ההדבות: וישמע את הקול. יכול קול גמור תלמוד לומר את הקול הוא הקול שנדבר עמו בסיני ובשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יולא חון לאהל:

נהעלתך

עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים
וַיְדַבֵּר אֵלָיו: פ

ח (ו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן
וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־
הַנֵּרֹת אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה
יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת: (ג) וַיַּעַשׂ
כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה

העלה

תרגום אשכנזי מד

כרובים הערונטער זיך מיט
איהם אונטערערערן, אונר זא
ווארד איהם בעפֿעהל ער־
טהיילט.

ח (ו) דער עוויגע רעדעטע
מיט משה אונד שפראך:
(ב) רעדע מיט אהרן אונד
שפריך: ווען דוא ריא לאמפען
אנצינדעסט, זא לאסטע אללע
זיעבען לאמפען פֿארווערמס,
דעם לייכטער נעגענאיבער,
איהר לייכט יוערפֿען. (ג) אהרן
טהאט אויך אלזא; נעגען דיא
פֿארדערזייטע דעם לייכטערס
ליעס

תרגום אונקלוס

אֲרוֹנָא דְסָהֲדוּתָא מִבֵּין תְּרֵין כְּרוּבַיָּא
וּמִתְמַלֵּל עִמֵּיהּ:

ח (ו) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) מַלֵּיל
עִם אַהֲרֹן וְתֵימַר לֵיהּ בְּאַדְלָקוּתָךְ יָת
בּוּצִינַיָּא לָקֳבֵיל אַפֵּי מְנָרְתָּא יְהוֹן מְנַהֲרִין
שַׁבְעָא בּוּצִינָיָא: (ג) וַעֲבַד כֵּן אַהֲרֹן לָקֳבֵיל
אפי

רש"י

ח (ב) *בְּהַעֲלֹתְךָ. ע"ס שהלהב עולי כתיב נהדלקתן לי עליו שהיה להדליק עד שיהא שלהבת עולה מאליו, ועוד דרכו רבותינו מכאן שמעלה היתה למנורה שעליה הכהן עומד ומטיב; אל מול פני המנורה. אל מול גר האמצעי שאינו נוקיש אלא נגוף של מנורה: יאירו שבעת הנרות, שזה שעל שם הקנים שלשה המזרחיים פונים אל מול האמצעי הפתילות שבהן וכן שלשה המערביים רוחי הפתילות למול פמצעי ולמה כדי שלא יאמרו לאורה הוא לריך: (ג) ויעש כן אהרן. להגיד שבחו של אהרן שלא סינה:

וזה

באור

נינוני מנגן התפעל ודגש הדל"ת לאסרון תי"ו הרחוי מִתְדַּבֵּר, וטעם הבנין הזה בעבור שלא היה הקול יולא בפעמים הכלים כמו בחדם המדבר שהקול יולא מהריחה ונחתך לחר זה על ידי גלי המנעח מה שאין כן בדבור אלהי שהקול נגרח לבעה ולא היה בעזר שום כלים המוקשים, ויתכן לומר לפי פשוטו שעל גוף המוליח את קול הדבור שייך לומר מדבר, שהוא הפועל, אבל על הקול פיולח רחוי לומר מדבר שהוא הפעול והפועל יחד, וזהו בכח בנין התפעל: וידבר אליו, ובענין הזה היה תמיד הדבור אליו לבדו על בני ישראל:

ח (ב) בהעלתך את הנרות, הנה נחלקו רבותינו ז"ל במנחות (דף נ"ח ע"ב) אם היו הנרות מקשה ומחוברות בגוף המנורה, ולדעת זאת יהיה הפירוש בהעלותך כמו שתרגם אונקלוס בנחלקותך על שם שהלהב עולה כמו שפירש"י, ולדעת האומר שהנרות היו עשויות בפני עלמן יתכן לפרש לשון העלאה בהעלות הכהן את הנרות על הקנים, ועיין מה שכתבתי בנשוא פרשת תרומה: אל מול פני המנורה, היה מטה רחבי הפתילות של כל שבעת הנרות להאיר בְּהַעֲלֹתְךָ (רשב"ם):

וכן

---

* הרמ"בן בתחלת פרשה זאת כתב בשם רשד"י וז"ל: למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכת הנשיאים לפי שראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו כשלא היה עמהם בתנשיאם לא קוה ולא שבטו חול הקב"ה תיך אלך גדולה ממהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות בקר וערב, ע"כ. תוקף נשמריס שלפניהו וגם בחומש רמוז פרשג שנת רנ"ח לפ"ק תינגו.

תרגום אשכנזי

ליעם ער דיא לאַמפען ברענען
וויא דער עוויגע רעם משה בע-
פֿאַהלען האַטטע(ד)דער לייכ-
טער אַבער וואַר פֿאַלגענדער
געשטאַלט געאַרבייטעט: ער
וואַר פֿאַן גאַלה אוים איינעם
שטיקקע געטריעבען, פֿאַן
שאַפֿט ביז בלומע וואַר ער
אוים איינעם שטיקקע; וויא
דאַז מאַדעלל, וועלכעם רער
עוויגע רעם משה געציגט, זאָ האַט ער רען לייכטער פֿערפֿערטיגען לאַכטען.
ויברר פֿער-

ר ש י

(ד) וזה מעשה המנורה. שהראהו הק"נ בלבוע לפי שנתקשה בה לכך נאמר וזה: מקשה. נטד"ן בלע"ז לשון דק ולך נקען (דניאל ה') עשית על כנר זהב טיהה ומקיש בקורנס וחוזר נכזיל לפעמ לינריה נתקנן ולא נעשית לינרי' לנרי'ע"י מנור: עד ירכה עד פרחה. ירכה היא הצידה שעל הרגלים חלול כדרך מנורות כסף שלפני הבתים: עד ירכה עד פרחה. כלומר גופה של מנורה כולה וכל כתלוי נה: עד ירכה. שהוא לנר גדול: ועד פרחה. שהוא מעשה דק שנה הכל מקשה ודרך עד לעמת בלשון זה כמו מגדים ועד קמה ועד כרס זית (שופטים ט"ו): כמראה אשר הראה וגו'. כתבנית אשר הראהו בהר כמו שנאמר וראה ועשה בתבניתם וגו': כן עשה את המנורה. מיעשהו ומדרש אגדה ע"י הק"נ נעזית מלילה:

תרגום אונקלוס

אַפֵּי מְנָרְתָּא אַדְלִיק בּוּצִינָהָא כְּמָא דִּי פַּקִּיד יְיָ יַת משֶׁה: (ד) וְדִין עוֹבַד מְנָרְתָּא נְגִידָא דַּהַב עַד שֵׁירָהּ עַד שׁוֹשַׁנָּהּ נְגִידָא הִיא כְּחֵיזוֹ דִּי אַחֲזֵי יְיָ יַת משֶׁה כֵּן עֲבַד יַת מְנָרְתָּא:
ומליל

קצ

באור

ונן פירש נפרשת תרומה על פסוק והאיר על ענר פניה, ועיין מה שכתוב נשלוח פרשת תרומה כי הראיה שם המתרגם בניקודו: (ד) מקשה, נטד"ן בלע"ז (געטריבען בלשון משכנו), לשון דק ולך נקען (דניאל ה' ו'), עשית על כנר זהב טיהה, ומקיש בקורנס וחוזר נכזיל לפעמ לינריה בתקנן, ולא נעשית לינרי' לנרי'ע"י מנור. (רש"י): עד ירכה עד פרחה, נלוזו ממעשה גדול עד המעשה דק שנה הכל עשה מקשה, ודרך המקרא לדבר בענין כזה

הערה

ד (ד) מקשה והב, לשון רש"י: "לשון דק ולך נקען" לין כוונת רש"י כמו שהבינו המפרשים שהוא מלשון נקש והוקל מסדגש כדין נלות שוחית, כי כדברים האלה כתב גם ניעשיה (י' כ"ג) על מעשה מִקְשָׁה, וגם הם"ק נודלקי שרשית כי נלא הזי"ן נסגול; לך כוונת רש"י כי מקשה הוא מענין נקש נלשון, לא גם הוא מנל"ם, כי כן מתלמים שרש פוק בענרי שהוא מענין יציאה, כמו מפיקים מזן אל זן (תהלים קמ"ד י"ג), עם כ"ף נלשון; גם בענרית יתחלפו הנתים והחסרים כמו כ"ל ומול, פוח ופ"ח, ורנים נכה. עד פרחה, לשון רש"י: "ודרך עד לעמת בלשון זה וכו'" כלומר כי עד הנאמר כאן לינו לא יאום הזמן ולא יאום המקו', לך יוכח על השוו כמו ועד קמה ועד כרס זית. כן עשה, לשון רש"י: "מי שעשאה" כלומר שהנסתרי יוכה על גוף סתמי (אחז), ולאפוקי מדע' הרחב"ע ואחריו נטה גם הרמב"ן נתרגומו שמוסב על משה והטעם נלוי; ולדעתי דעת רש"י נכונה, כי לא גם מלינו אתיות הפעולה אל הממנה כמו ויבן אלשה את הבית (מלכים ל' ו' י"ז) וכיוצא נמוסו, נכל זאת לא נכון לומר כן עשה לך על הפועל עלמו. ויונתן הוסיף נ כל לך, יען מסורת נפרשת ויקהל כי נלאל עשה את המנורה.

בהעלתך ח

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ו) קַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטִהַרְתָּ אֹתָם: (ז) וְכֹה־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרָם הַזֵּה עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת וְהֶעֱבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וְכִבְּסוּ בִגְדֵיהֶם וְהִטֶּהָרוּ: (ח) וְלָקְחוּ פַּר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן

וזר

תרגום אשכנזי מה

(ה) פֿערנער רעדעטע דער עווי־גע מים משה, אונד שפראך: (ו) נים דיא לוים אוים רעז קינ־דערן ישראל'ס אונד ריניגע זיא: (ז) דיעזעס אבער זאללסטו טוא מיט איהנען פֿארנעהמען, אום זיא צו ריניגען: בעשפרענגע זיא מיט ענטזינדיגונגס וואסער. (צופֿאר אבר) לאם זיא מיט אי־גענם שעיר מעסער זיך איהרן גאנצען לייב אבשעיערן, אונד איהרע קליידער וואשען, זא זינד זיא ריין: (ח) זיא נעהמען פֿערנער איין שטיערקאלב,

נעבסט דעם דאצו נעהעריגען מעהלאפֿער פֿאם פֿיינסטען ווייצענמעהלע מים אֶהל איינ־גע־

תרגום אונקלוס

(ה) ומַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר: (ו) קָרֵב יָת לֵיוָאֵי מָגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַדַּכֵּי יַתְהוֹן: (ז) וּכְדֵין תַּעְבֵּיד לְהוֹן לְדַכּוֹאֵיהוֹן אַדֵּי עֲלֵיהֵין מַיָּא דְחַטָּאתָא וְיַעְבְּרוּן מַסְפַּר עַל כָּל בִּשְׂרְהוֹן וַיְחַוְרוּן לְבוּשֵׁיהוֹן וְיִדְכּוֹן: (ח) וְיִסְבּוּן תּוֹר בַּר תּוֹרֵי וּמַנְחָתֵיהּ סוּלְתָּא דְפִילָא בְּמִשְׁח

וחור

ר ש י

(ו) קח את הלויים. קחם נדבריס לזריזס שחזכו להיות שמשיס למקוס: (ז) הזה עליהם מי חטאת. שלא לפער פרה מפני טמאי מתיס שנסס: והעבירו תער. מלאתי בדברי ר' משה הדרשן לפי שאתה נפרס על הנכורות שעשו ע"ז והיא קרויה זנחי מתיס והמלורע קרוי מת הזקיקס תגלחת כמלורעיס: (ח) ולקחו פר בן בקר. והוא עולה כמו שכתוב

ועשה

באור

כזה נלעזון עד, כמו מנדים ועד קמה ועד כרס זית: (ו) קח את הלוים, הנדולס משאר ישראל שיהיו לעזר לכהנים בעבודת הבס: (ז) הזה עליהם מי חטאת, לין זה התחלת סדר טהרתס כי לא היה ראוי להתחיל בטהרס, לגל התחלת סדר הטהרה היא מן והעבירו תער וגומר ונאורו כה תעשה להס לטהרס ולהזות עליהס מי חטאת, לס הקדימו הענרת התער ובגוס הבגדים ולקר זה תהיה הזיה במי חטאת, ולא והטהרו: מי חטאת, מי פרה לדומה הנקראת חטאת, לו גס המיס נקראים כך על שס הנקיון והסרת החטא, הבא על ידס: והעבירו, וי"ו מספק לעתיד, ולס היה לורך לרבים היתה ה"א ההפעיל בפתח, כמו הֶעֱתִירוּ אל ה', ולף שמלאנו גס בענר מזה הבנין לס פ"פ שלו לות הגרון שיחתה תיר"ק הם"ח לפתח לו לסגו"ל להרחיב לות הגרון, כמו וְהַעֲמַדְתָּ לת הלויס, וְהַעֲבַרְתָּם לת נחלתו, הֶעֱלִיתָ בנחל, לין זה כי לס בגוף הנוכח והמדבר בעדו שלין לטעות בהס שהס לווי, לגל בנסתרים הס תמיד בסגו"ל ולא בפת"ח, לשר הֶאֱרִיכוּ ימים לשר שלו בני ישראל, וכן הנסתרת לא תהיה כי לס בסגו"ל שלא לטעות בה שהיא לווי ליחיד בתוספת ה"א, כמו הֶאֱזִינָה שמי, וכן וְהֶעֱבִירוּ הוא ענר המהוסף לעתיד כי בדבור היס לל משה שיעשו בן הלויס: והטהרו, מבנין התפעל ודגש הטי"ת לחסרון מי"ו הבנין וסגו"ל הטי"ת בעבור קמ"ץ הה"ח לס"פ בפסח הסג"ל בפתח הלעיר הֶחָי, והוא ענר מהוסף לעתיד ובאורו שיתטהרו לחר כל חלה במי חטאת. (הרחב"ע), ולדעת המתרגם היא שבה על כל סדר הטהרה הנזכר ורלה לומר לס יעשו כל חלה יהיו טהורים: (ח) ולקחו, יקחו עמס: פר בן בקר, קטן לעולה, כמו שכתוב למטה ואת הלחל עולה: ומנחתו

בהעלתך ח

וּפַר־שֵׁנִי בֶּן־בָּקָר תַּעֲשֶׂה לְחַטָּאת׃
(ט) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־
הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסָמְכוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם׃
(יא) וְהֵנִיף אַהֲרֹן אֶת־הַלְוִיִּם

חנופה

תרגום אונקלוס

וְתוֹר תִּנְיָן בַּר תּוֹרֵי תְּסַב לְחַטָּאתָא׃ (ט) וּתְקָרֵב
יָת לֵיוָאֵי לְקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתִכְנוֹשׁ יָת כָּל
כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (י) וּתְקָרֵב יָת לֵיוָאֵי
קֳדָם יְיָ וְיִסְמְכוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת יְדֵיהוֹן עַל
לֵיוָאֵי׃ (יא) וְיָרִים אַהֲרֹן יָת לֵיוָאֵי אֲרִמָא

קדם

רש"י

ועשה את האחד עולה והוא קרבן לנזיר
בפ"ז: ופר שני. מה ת"ל שני לומר לך
מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת
וכן יכול לא יסמוך לנזירו בחוצה ותאמר
לני שהורתן שעה היתה שעתיד היה
להם להניף לחטאת ע"ז עם פר העולה:
(ט) והקהלת את כל עדת. לפי שהלויים
נתנים קרבן בפרה תחתיהם ינתקו ויעמדו
על קרבנם ויסמכו ידיהם עליהם:
(יא) והניף אהרן את הלוים תנופה. כדרך שאתם מגישין טעון תנופה מי. שלא תנופות נאמרו
בפרשה

באור

סלח, שלשה עשרונים כמשפט: בן בקר אחד לחטאת, לאחר תלוש שהם יקחו עמם: (י) והקרבת
את הלוים, נאמרו בחבר מקריב אותם לפני ה' כמו שאמר בפסוק הקודם, יסמכו בני ישראל
את ידיהם על הלוים, וכן דעת המתרגם לשכנזי להרחיק הכפלת המאמר, וכן דעת הרחב"ע
שלא שנפל טעות בדפוס לרשום התחלת דבורו בפסוק י"ח וכ"ל בפסוק יו"ד וגם לשונו מגומם בדפוס
וזהו תקונו: (י) הלוים לפני ה', הטעם אשר תקרינם לפני האהל יסמכו בני ישראל את ידיהם
על ראשם: (יב) על ראש הפרים, כל אחד מהפרים ורניס כן, ע"כ: (יא) והניף אהרן את הלוים,
שלא תנופות נאמרו בפרשה זו הרחבונם לבני קהת לבד נאמר שם והיו לעבוד את עבודת ה' לפי
שעבודת הקודש עליהם והוא האהרן והשלחן וגומר, השניח לבני גרשון לבד נאמר בם תנופה
לה' שתף עליהם היתה עבודת הקודש הירועות והקרשים, והשליות לבני מרדי. (רש"י), והדרש
תדרש, ולפי פשט המקראות על הסדר נראה לפרש בדעת המתרגם בלשון לשכנז, על דרך כלל
שאחריו מעשה כמו שהוזכר כמה פעמים בנאורנו, ויהיה בסוקוהניף לאהרן וגומר רק הוסיף
בלילית שלא יהיו הלוים ראויים לעבוד את עבודת ה' כי אם אחר שיניפם אהרן ותו והיו לעבוד
וגומר, ודומיו כתוב על התנופה כי אם אחר הפסוקים הבאים המורעים סדר המעשים שיעשו
קודם

המעמר

(ח) ופר שני, לשון רש"י: "ותאמר לני שהורתן שעה היתה וכו'" יראה לי כי גם גם לאחרן
מדוע נאמר בפר אחרון שהיה לעולה ולקחו ובפר השני לחטאת נאמר תקח שהוא הכתוב כמו
שכתב הרחב"ע, ולזה אמר שהורתן שעה היתה, והכי אמר אחה תכוה תיקחו פר לחטאת
אף שלא כדת.

תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה: (יג) וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־ יְדֵיהֶם עַל רָאשֵׁי הַפָּרִים וַעֲשֵׂה שׁ אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם: (יג) וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אַהֲרֹן וְלִפְנֵי בָנָיו וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה: (יד) וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־ הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם: (טו) וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ

הלוים

תרגום אשכנזי מ

דאָס זיא פאָן דען קינדערן ישראל'ס אַבגעזאָנדערט זיין זאָללען, פאַר דעם עוויגען דיא וועגדונג מאַכן לאַסט, זאָלען זיא דעם דיענסטע דעם עוויגען נעווירמט ווין; (יב) דיא לוים לענען נעהמלידְ איהרע העגדע אויף דען קאָפּף דער שטיערע, אונד מאַן ברינגט דעם עוויגען צו עהרען איינען צום זינדענאָפּפער, אונד איינען צום גאַנצען אָפּפער, אום דיא לוים צו פערזעהנען; (יג) דוא שטעללעסט דיא לוים פאַר אהרן אונד פאַר זיינע זעהנע, אונד לאַססעסט זיא איינע וועגדונג מאַכן, זיך דעם עוויגען צו ווידמען. (יד) דאַ דורך וועדען דיא לוים פאַן דען קינדערן ישראל'ס אַבגעזאָנדערט, (טו) דיא לוים זאָללען הער נאָך

תרגום אונקלוס

קֳדָם יְיָ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוֹן לְמִפְלַח יָת פּוּלְחָנָא דְּיָ: (יב) וְלֵוָאֵי יִסְמְכוּן יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹרָיָא וְיַעְבֵּד יָת חָד חַטָּאתָא וְיָת חָד עֲלָתָא קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עַל לֵיוָאֵי: (יג) וְתָקֵים יָת לֵיוָאֵי קֳדָם אַהֲרֹן וְקֳדָם בְּנוֹהִי וּתְרִים יַתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ: (יד) וְתַפְרֵישׁ יָת לֵיוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוֹן מְשַׁמְּשִׁין קֳדָמַי לֵיוָאֵי: (טו) וּבָתַר כֵּן יֵעֲלוּן לֵיוָאֵי

למפלח

ר ש י

נפרשה זו פרקונה לבני קהת לכך נאמר עם והיו לעבוד את עבודת ה' (במדבר ד') לפי שעבודת קדש הקדשים עליהם החזין והשלמן וגו' הצנייה לבני גרשון לכך נאמר נא תנוסה לה' שלף עליהם כימה עבודת הקדש ישיעות וקרשים הנרות נבית קדש הקדשים והשלישי לבני מרי:

נתונים

באור

קודם התנופה אז נתנה הלוי גם על התנופה, ועתה לנתר המקרבות על הסדר, ויונן מזה כוונת המתרגם נתנומים שונים על שם התנופות המזרות נענין הזה: והניף אהרן וגומר מאת בני ישראל, לינו לוי כמו שנכתבי ופירושו נתנו לו מתם מהרן שתהיה התנופה הזאת לאות על הבדלם מאת בני ישראל: והיו לעבוד וגומר, ואז יהיו מוכנים ומפורשים לעבוד את עבודת ה': (יב) והלוים יסמכו את ידיהם, נפסוק הזה מתחיל להודיע סדר המעשים עד התנופה רצה לומר קודם התנופה יסמכו הלוים את ידיהם על הפרים ועשה את האחד חטאת וגומר: ועשה את האחד, תלוי לעשות על ידי הכהנים והעד הנלמן שהרי אמר לכפר על הלוים וכאיך ויכפר עליהם אהרן, וכן פי' והנפת תלוי על אהרן שניפס: (יג) והעמדת את הלוים, נפסוק הזה הוא לוי על התנופה שיעמידם לפני אהרן שניף אתם אחר עשית הקרבנות: (יד) והבדלת את הלוים, על ידי זה הם מובדלים מתוך בני ישראל להיות מיוחדים לעבודתי: (טו) ואחרי כן וגו'

ומחרת

תרגום אשכנזי

בהעלתך ח

הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְטִהַרְתָּ אֹתָם וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה: (טז) כִּי נְתֻנִים נְתֻנִים הֵמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פִּטְרַת כָּל־רֶחֶם בְּכוֹר כֹּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי: (יז) כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם

נאַך אין דאַז שטיפטסצעלט נעהען, איהרען דיענסט אנצוטרעטען, זאָלאַלד דוא זיא האַסט רייניגען, אונד מיט איהען אויף איינע וועגרונג מאַכען לאַסען; (טז) דען זיא זיינד מיר געשענקט, אוים דען קינדערן ישראל'ס מיר געשענקט, אונד איך האַבע זיא אַנגענאָממען פֿיר אַללע ערשטלינגעדעם מיטטערליבעם, פֿיר אַללעם ערשטגעבאָרנע אונטער דען קינדערן ישראל'ס. (יז) דען אַללעם ערשטגעבאָרנע אונטער דען קינדערן ישראל'ס, פֿאָן מענשען אונד פֿיהע, נעהערט מיר צו; אַלס איך אים לאַנדע מצרים אַללעם ערשטגעבאָרנע שטערבען ליעס, האַבע איך זיא מיר געהיילינגעט.

ר ש י

תרגום אונקלוס

(טו) נתונים נתונים. נתונים למשל נתונים לשיר: פטרת. פתיחת: (יו) כי לי כל בכור. שלי היו הבכורות נקו הדין שהגמתי עליהם בין בכורי מצרים: לקחתי לותם לי. על שטעו בעגל ועבדיו ולקח לת הלויס: ולתנם

לִמְפַלַּחַיִת מַשְׁכַּן זִמְנָא וּלְחַדָּאֵי יַתְהוֹן וּלְתָרִים יַתְהוֹן אֲרָמָא: (טו) אֲרֵי אַפְרָשָׁא מַפְרִשִׁין אִינוּן לִי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלַף פָּתַח כָּל וַלְדָּא בּוּכְרָא כּוֹלָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָרֵבִית יַתְהוֹן קֳדָמָי: (יז) אֲרֵי דִי לִי כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּאֲנָשָׁא וּבִבְעִירָא בְּיוֹמָא דְקָטֶלִית כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם אַקְדֵּישִׁית יַתְהוֹן

קדמי

באור

וטהרת אתם והנפת אתם, נפסוק הזה [מוזר] וכולל כל סדר הטהרה, ועינינו למדי שמטהר לותם ומלוה להניפם ולז יכלו לעבוד, וכן מתורגם בלשון מתנת: (טו) נתנים המה לי, לעבודתי מתוך ימי עמי ישראל: תחת פטרת, הוא מלמד נפני עלמו מוסב על מלת לקחתי שלמטה וכלורו בעבור זה לקחתים לי שיהיו תחת פטרת כל רחם שהיו לי מן הדין מעת הכותי כל בכור בארץ מלרים ועתה לקחתי לותם תחת הבכורים: בכור כל מבני ישראל, שעורו כל בכור מבני ישראל ומלת תחת שבה גם על בכור ועינינו תחת פטרת כל רחם מבני ישראל ותחת כל בכור מבני ישראל וההכפלה היא למוספת בלור, ויתבן עוד לפרש שתחסר מלת לים ומלת בכור היא סמוכה בללו כתוב בכור כל לים מבני ישראל: פטרת, הנפרד הוא בספק לם הוא פִּטְרָה על משקל שִׁמְלָה מן שִׁמְלָה לו על משקל צְדָקָה מן צְדָקָה, ולפי מה שהגמתי כלל בנטיית השמות והוא שתמיד יהיה נקוד הפ"א בשם הנקבה בנקוד הפ"א בבנוי הזכר יהיד, דרך משל חָכְמָה, לְבָנָה, מן חָכָם, לָבָן שבבנוים נאמר חָכְמוֹ לְבָנוֹ, וכן בְּבִישָׁה וְכִשָּׁבָה, מן בָּבָשׁ כָּשָׂב, שבבנוי היחיד תהיה הפ"א נחיר"ק, כמו לים ממנו לת קִבְּרוּ (בראשית כ"ג ו'), לו בפת"ח הפ"א כמו לת קִדַּשְׁתִּי (שם ט' י"ג), וכן מן מָלְאָה, מַלְאָה, וכן עָרְלָה, לְחֻרְפָּה תהיה הלרן, מן

הנפרד

לִי: (יג) וְאַקְהָ אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת
כָּל־בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
(יד) וְאִתְּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נְתֻנִים
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
נֶגֶף בְּגֶשֶׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־
הַקֹּדֶשׁ: (טו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם
כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
לַלְוִיִּם כֵּן־עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ויחטאו

תרגום אשכנזי מז

(יג) נון נעהמע איך דיא לוים אַן
פֿיר אַללעם ערשטנעבאָרנע
אונטער דען קינדערן ישראל'ס,
(יד) אונד נעבע ריעזע לוים ווי־
דערום דעם אהרן אונד זיינען
זעהנען צום נעשענק אויס דען
קינדערן ישראל'ס, דאַס זיא אַנ־
שטאַטט דער קינדער ישראל'ס
דען דיענסט ביים שטיפֿטס־
צעלטע פֿערזעהען, אונד אַלס
איין לעזענעלר פֿיר זיא זיין מע־
גען, דאַמיט דיא קינדער
ישראל'ס זיך קיינע שטראַ־
פֿע צוציעהען, ווען זיא זיך
דעם הייליגטהומע נעהערטען.
(טו) משה, אהרן אונד דיא
גאַנצע נעמיינע דער קינ־
דער ישראל'ס נאַהמען דיע־
זעם מיט דען לוים פֿאָר; ווי־א
דער עוויגע דעם משה אין
דיא קינדער ישראל'ס.

תרגום אונקלוס

קֳדָמַי: (יג) וְקָרֵיבִית יַת לֵיוָאֵי חֲלַף כָּל בּוּכְרָא
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יד) וְיָהֲבִית יַת לֵיוָאֵי מְסִירִין
לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִפְלַח
יַת פּוּלְחַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וּלְכַפָּרָא
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא יְהֵי בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹתָא
בְּמִקְרַב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקוּדְשָׁא: (טו) וַעֲבַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְלֵיוָאֵי כְּכֹל דִּי פַקֵּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה לְלֵיוָאֵי כֵּן עֲבָדוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ואדכיאו

רש"י

(יג) ונתתה וגו'. ממנה פעמים נאמרו בני ישראל במקרא זה להודיע מבחן שנכפל לזכרותיהן במקרא אחד כמנין ממנה מומחי תורה וכן רמיתי בנדחתית כאן: ולא יפרו בבני ישראל נגף. שלא יצטרכו לגעת על הקדש שאם יגעו יהיה נגף: (טו) ויעש משה ואהרן וכל עדת וגו'. משה העמידן ואהרן הניפן וישראל עשאו את ידיהם:

נאמר

באור

הנפרד ערל, חלף, שנאלה הוא קמץ קטן תחת הפ"ח בנגוי היפיד והקף על הלמ"ד, וכן כאן נאמר לפי שלא נמלך הזכר מזה הטעם כי לא על משקל פָּעַל, וגם לא מלאנו ממנו הנפרד לנקבה על משקל עֲדָקָה, שהנפרד ממנה פְּטֻרָה על משקלה המנורד, ויהיה לפי זה שב"ח העי"ן שו"ת נח כמשפטו לחכי תנועה קטנה גמורה: (יג) ואתנה את הלוים, לחר שהמה לי בקו הלין הנני נותנם לאהרן ולבניו: את עבדת בני ישראל, העבודה הרשויה להעשות ע"י בני ישראל יעשו הלוים תחתם: ולכפר על בני ישראל, להיות בפר נפשות בני ישראל (הרשב"ע), וכן מתורגם בלשון אשכנז: (כ) ויעש משה ואהרן וגו', משה העמידן ואהרן הניפן וישראל עשאו את ידיהם. (רש"י), והרשב"ע

חרגום אשכנזי

(כא) ריא לוים ענטוינדינטען זיך, אונד וואשען איהרע קליידער; אהרן ליעס זיא פאר דעם עווי־גען זיך וועגרען; אויך פער־זעהנטע זיא אהרן צו איהרער פאלליגען רייניגונג. (כב) הער־נאך גינגען ריא לוים הין, איהר אמט אין דעם שטיפטסצעלטע אנצוטרעפען אין נעגענווארט אהרן אונד זיינער זוהנע; וויא דער עוויגע דעם משה, אין אנוהינג דער לוים, בע־פאהלען האטטע, זא ווארד מ־ט איהנען פארגענאממען. (כג) דער עוויגע רערעטע פער־נער מיט משה, אינר שפראך: (כד) רייעזעם איזט אין אנוע־הונג דער לוים צו בעאכאטטען; ווער פינף אונד צוואנציג יאהר אלט איזט, דער איזט טיג־

טיג

ר ש "י

(כב) נלחצר לוה ה' כן עזו. למניד שנח העוזין והנעשה נהם שלחד מהם לא ענכ: (כד) מבן חמש ועשרים. ובמקום אחר אומר מבן ל' שנה הוא כילד מבן כ"ה נח ללמוד הלכות עבודה ולומד חמש שנים ובן ל' עובד מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה בחמשתו בחמש שנים שוב אינו רואה: ולא

בהעלתך ח

(כא) וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיְכַבְּסוּ בִּגְדֵיהֶם וַיָּנֶף אַהֲרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיְכַפֵּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְטַהֲרָם: (כב) וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וְלִפְנֵי בָנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם: ס (כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כד) זֹאת אֲשֶׁר לַלְוִיִּם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה יָבוֹא לִצְבָא צָבָא

בעבדת

חרגום אונקלוס

(כא) וְאִדַּכְיוּ לֵיוָאֵי וְחַוָּרוּ לְבוּשֵׁיהוֹן וַאֲרִים אַהֲרֹן יַתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן אַהֲרֹן לְדַכָּאֵיהוֹן: (כב) וּבָתַר כֵּן עָלוּ לֵיוָאֵי לְמִפְלַח יַת פּוּלְחַנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם אַהֲרֹן וְקָדָם בְּנוֹהִי בְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה עַל לֵיוָאֵי כֵּן עֲבָדוּ לְהוֹן: (כג) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (כד) דָּא דִי לְלֵיוָאֵי מִבַּר חַמֵּשׁ וְעַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא יֵיתֵי לְחַיָּלָא חֵילָא

כפילחן

באור

והרלב"ע פירש מזה בלווי ולהרן שהניפן וישראל שסמכו את ידיהם. כי מזה לא עשה כלום רק שהיה מנוף לכל אחד ואחד על מעשיהו והתורה יחסה אליו כל המעשים ההלה כמו שכתוב ועשה את האחד וגומר והנפת שהיתה על פיו: (כא) ויתחטאו הלוים, כמו שנתוב הזה עליהם מי חטאת: ויכבסו בגדיהם, וכבר כבסו בגדיהם קודם לזה: ויניף אהרן וגומר ויכפר עליהם, וכבר כפר עליהם קודם התנופה: (כב) כאשר צוה וגו' על הלוים, תורות הלוים, וכן מתורגם בלשון אחרון: (כד) מבן חמש ועשרים שנה, ובמקום אחר הוא אומר מבן שלשים שנה הוא כילד מבן כ"ה נח ללמוד הלכות עבודה ולומד ה' שנים ובן שלשים עובד מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה בחמשתו בחמש שנים שוב אינו רואה, (ב"ר י"ג), והרשב"ם פירש שאין כאן הכחשה בין שני המקראות כי למעלה הוא הבא למנותם מבן שלשים לעבוד ולמעלה לשאת את המשכן, ובאן הוא על עבודת משמרת המשכן שתהיה חמש שנים

לפני

בַּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: (כה) וּמִבֶּן
חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְּבָא
הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד:
(כו) וְשֵׁרֵת אֶת־אֶחָיו בְּאֹהֶל
מוֹעֵד לִשְׁמֹר מִשְׁמֶרֶת וַעֲבֹדָה
לֹא יַעֲבֹד כָּכָה תַּעֲשֶׂה לַלְוִיִּם
בְּמִשְׁמֶרְתָּם: פ שלישי
ט (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בְּמִדְבַּר־סִינַי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית ס
לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ
הראשון

תרגום אשכנזי מח

טיג צום דיענסט בייא דער ארבייט דעם שטיפטסצעלטעם; (כה) זאלער ער פינפציג יאהר אלט איוט, געהט ער אב פאם דיענסטע דער ארבייט, אונד פערריכטעט זאלע ניכט מעהר; (כו) ער הילפט ציואר נאך ויינען ברידערן בים שטיפטסצעלטע ריא אופזיכט צו האבען, ארבייט אבער פערריכטעט ער ניכט מעהר; זא זאללסט דוא עם אין אנזעהונג דער לוים האלטן טען בייא איהרעם אמטע.

ט (א) פערנער רעדעטע דער עווינע מיט משה אין דער ווייסטע סיני, אים ערשטען מאנאטהע דעם צוויטען יאהרע נאך איהרעם אויסגאנגע אוים דעם לאנדע מצרים,
אונד

תרגום אונקלוס

בְּפוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא: (כה) וּמִבַּר חַמְשִׁין
שְׁנִין יְתוּב מֵחֵיל פּוּלְחָנָא וְלָא יִפְלַח עוֹד:
(כו) וְיִשַׁמֵּשׁ עִם אֲחוֹהִי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא לְמִיטַר
מַטָּרָא וּפוּלְחָנָא לָא יִפְלַח כְּדֵין תַּעֲבֵד לְלֵוָאֵי
בְּמַטָּרַתְהוֹן:
ט (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי
בְּשַׁתָּא תִּנְיָתָא לְמֵיפַּקְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם
בירחא

ר ש " י

(כה) ולא יעבוד עוד. עבודת משא נכתף לכל חוזר הוץ לנעילת שערים ולציל ולטעון עגלות והוא ושדת את לחיו עם לחיהי כתרגומו: (כו) לשמור משמרת. לחנות סביב לאהל ולהקיש ולתוריד בשעת המסעות:

ט (א) במדבר סיני. פרשה שנכתב הספר לא נאמרה על סיור למדת שלין מוקדם ומאוחר בתורה. ולמה לא פתח בזו מפני שהיא גנותן של ישראל שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח

באור

לפני השלשים, שלא היו רגלי למשא יהיה רגלי לשמירת המשכן, והוא שעור הנאמר מבן כ"ה שנה ומעלה יכול לכנף בעבודת לכל מועד זו מלאכת המשירה, כמו שמפרש לפנינו ושדת את לחיו לשמור משמרת ומבן חמשים יכול מלבף העבודה של משא, הזכרת נפרעות שלמעלה. שבהן הוא עוסק עד היותו בן חמשים עתה יכול מלבף ההיות ולא יעבוד עוד, כי לא ושדת את לחיו וגו', והוא מוסב על שניהם, בן חמש ועשרים עד בן שלשים ומבן חמשים ומעלה שניהם נפטרו לעבודת משא, והוכשרו לעבודת משירה, וכן דעת סרלב"ע, ודעת הרמב"ן ז"ל על דרך הפשט שהמנהיג ביד משה ואהרן היו מבן שלשים שנה ומעלה ולא לחזר הפקיד לחתם לחים על עבודתו ועל משאו, לכל כאן לוה כי כל לחזר ידע בעצמו שבא לכלל כ"ה שנה יהיה כשר לעבודה ויפה בכל לחות נפשו לעבוד עמהם ומסייעם בעבודה, לבל לא יהיה פקיד נגיד על עבודה ידועה עכ"ל. ויתכן שעל עבודת סיוע הזו למדו חכמינו ז"ל שהיה ללמוד הלמות עבודה, כלומר שהרגילו לת עצמם בעמדם ליד הנקיחים בעבודה, ומסייעים לותם, עד היותם בן שלשים שנה.

בהעלתך ט

הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: (ג) וְיַעֲשׂוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפָּסַח בְּמוֹעֲדוֹ:
(ג) בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר־יוֹם בַּחֹדֶשׁ
הַזֶּה בֵּין הָעַרְבַּיִם תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ
בְּמוֹעֲדוֹ כְּכָל־חֻקֹּתָיו וּכְכָל־
מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: (ד) וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשֹׂת
הַפָּסַח: (ה) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח
בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם

לחדש

תרגום אונקלוס

בְּיַרְחָא קַדְמָאָה לְמֵימָר: (ג) וְיַעְבְּדוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יַת פִּסְחָא בְּזִמְנֵיהּ: (ג) בְּאַרְבְּעַת
עַשְׂרָא יוֹמָא בְּיַרְחָא הָדֵין בֵּין שְׁמַשְׁיָא תַּעְבְּדוּן
יָתֵיהּ בְּזִמְנֵיהּ כְּכָל גְּזֵירָתֵיהּ וּכְכָל דָּחֳזֵי לֵיהּ
תַּעְבְּדוּן יָתֵיהּ: (ד) וּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּד פִּסְחָא: (ה) וַעֲבַדוּ יַת פִּסְחָא
בְּנִיסָן בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא בֵּין

שמשיא

תרגום אשכנזי

אונד שפּראַך: (ג) דיא קינ־
דער ישׂ־אל׳ס זאָללען דאַז
פּסח פֿעררי׳כטען צור געוועט־
טען צייט, (ג) אַם פֿיערצעהנ־
טען טאַגע דיעזעס מאָנאַטס,
צווישען ביידען אַבענדען
זאָללט איהר עס פֿעררי׳כטען,
צור בעשטימטען צייט, נאַך
אַללען געזעצען אונד פֿאָר־
שריפֿטען דעסזעלבען מיסטעט
איהר עס פֿעררי׳כטען. (ד) משה
בעפֿאַהל דען קינדערן ישׂרא׳ס
דאַז פּסח צו פֿעררי׳כטען,
(ה) אונד זיא טהאַטען עס אַם
פֿיערצעהנטען טאַגע דעס
ערשטען

רש"י

פסח זו נלנל: (ב) נמועדו. לף נזנת
לף נטוחלף: (ג) נכל חקתיו. ללו מלות
שנוסנו סה תמיס זכר נן שנה (שמות
י"נ). וכנל משפטיו - ללו מלות שעל נופו
ממקוס לחר כנון שנעת ימיס למלה
ולניעור ממן: (ד) ויבבר משה וגו'. מה
ת"ל והלא כבר נאמר וידבר משה לת מועדי
ה' (ויקרל כ"נ) ללא כשנמע פרשת
מועדות מסיני לאמר להס וחזר וסזהירס
שנעת מעשה:

לפני

באור

ט (ב) ויעשו בני ישראל את הפסח, לפי שפסח מלריס לף נהג לללף יום לחד ולף היה נשאר קרנונות הפסח עתה כשנהג המשכן הולרך לנוות שיעשוהו כעקר מלותו לדורות ולף כפסח מלריס (הרשב"ס), והרמב"ן פירש וזה לשונו, ויתכן שהולרך למלוה הזאת בעבור שלף נלטוו מתחלה בעשיית פסח דורות ללף בארץ, דכתיב כי תבואו לל הלרץ וגו' ושמרתם לת העבודה הזאת (שמות י"נ כ"ה), עוד נאמר שם ושיה כי יניאך וגומר ועבדת לת העבודה הזאת, ועכשיו רלה הקדוש ברוך הוף ולוה שיעשו לותו בדי שתהיה זכר גאולתם והנסים שנעשו להם ולאבוחיהם כעתק להם מן האבות הרואים לבניהם ובניהם לבניהם ובניהם לדור לחרון, והנה לאמר בתחלה ושיה כי תבואו לל הלרץ לומר שתין מלוה זו נוהגת נאולה לחרץ לדורות ועכשיו לוה שיהגו בה בארץ, זעל דעת רבותינו לף עכ"פ לותה תלף שנה זו לבד שלף היו יכולים לעשותה לפי שמולדו להם בניס וערדים ולף יכלו למול לותם מן הטעם שהזכיר שהיה להם לשנה כמו שפירש ביומות עכ"ל, וכן פירש הרשב"ע: (ד) לעשות הפסח, כל דבור שתין לחריו מלת לחמר, תין כוונת הכתוב להודיע בחיזם הלשון דבר עם ישראל, רק יודיע שתחלית דבור משה עמהם היה בענין עשיית הפסח, לבן לף נאמר עשו על דרך הלווי: (ה) ויעשו את הפסח וגומר, כתב הרמב"ן נשם הספרי וזה לשונו, בגזרתן של ישראל הכתוב מדבר שלף עשו ללף כשף זה בלבד, וכן הוף לומר הזבחים ומנחם פגחם לי במדבר תרבעים שנה (עמוס ה' כ"ה). ודרשו בן מן הכתוב הזה שלמר ויעשו לת הפסח בחודש הראשון וגומר במדבר סיני, כי במקרף מיומר ולי נמה שלמר ויעשו לת הפסח בכל מקר לוה וגומר, לבל

הזניר

לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם בְּמִדְבַּר
סִינָי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כ
מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(ו) וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים
לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲשֹׂת־
הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי
מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא:
(ז) וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הָהֵמָּה אֵלָיו ל
אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה
נִגָּרַע לְבִלְתִּי הַקְרִיב אֶת־
קָרְבַּן יְהוָה בְּמֹעֲדוֹ בְּתוֹךְ
בני

תרגום אשכנזי מט

ערשטען מאנאטס, צווישען ב
ביידען אבענדען, אין דער
וויסטע סיני, ווי דער עווינע
דעם משה בעפאהלען, זא
מאכטען עם דיא קינדער
ישראל'ס. (ו) נון וואהרען אי־
ניגע לייטע אונטער איהנען,
דיא זיך אן איינעם לייכנאם
פערונרייניגט האטטען, אינד
אן דעמזעלבען טאגע דאז פסח
ניכט מיט פערריכטען קאננטן:
(ז) דיעזע מענער טראטען אן ל
דעמזעלבען טאגע פאר משה
אונד פאר אהרן, (ז) אונד
שפראכען צו איהם: וויר זינד
יעמצט דורך איינען לייכנאם
פערונרייניגט, ווארום זאלי־
לען וויר אבער דעסוועגען גע־
רינגער זיין, אונד דאז אפפער דעם עווינען ניכט צור געוועטצטען צייט מיט דען איבריגען
קינ־

תרגום אונקלוס

שְׁמִשַׁיָּא בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ
יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ו) וַהֲווֹ
גוּבְרַיָּא דִי הֲווֹ מְסָאֲבִין לְטְמֵי נַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא
וְלָא יְכִילוּ לְמֶעְבַּד פִּסְחָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְקָרִיבוּ
קֳדָם מֹשֶׁה וְקֳדָם אַהֲרֹן בְּיוֹמָא הַהוּא:
(ז) וַאֲמָרוּ גוּבְרַיָּא הָאִינוּן לֵיהּ אֲנַחְנָא מְסָאֲבִין
לְטְמֵי נַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא לְמָה נְתְמְנַע בְּדִיל
דְלָא לְקָרָבָאַת קָרְבָּנָא דַיְיָ בְּזִמְנֵיהּ בְּגוֹ בְּנֵי
ישראל

רש"י

(ו) לפני משה ולפני אהרן. כשניהם יושבין בבית המדרש בזו ובחלוס ולא יתכן לומר זה לחבר זה שאם משה לא היה יודע להרן מניין לו: (ו) למה נגרע. אמר להם לאן קדשים קריבים בטומאה אמרו לו יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים ויאכל הנשר לעוריס אמר להם עמדו ואשמעה כתלמיד המובטח לשמוע מפי רבו אפרי יגוד אשם שכך מובטח שכל זמן שהיה רועה הי' מדבר עם השכינה ולפיכך היתה פרשה זו ליאמר על ידי משה בשאר כל התורה

באור

הזכיר היום ומדבר לרמוז שלא עשו לותה במדבר רק ביום הזה והוא גנותן, ויתכן שהגנות הזה הוא קלקלתם בענין המרגלים שממנה נתעוו ולא נשנה להם הרוח הקדושית ולא מלו ולפיכך נפסרו כנגד הקדשים, או שתהיה הכריתת הזאת כדברי האומר לאן מילת זכריו ועבדיו מעכבת בו והם נתעצלו והוא גנות גדול, והרמבן הוסיף ויתר וכתן בעיני כי היה משה מכריחם ולא היה מניחם בחיוב כרת, אבל מג המלות שנעשה והשבתת ממך לא הולרך לומר שנהגו בו שהן חובת הגוף הנוהגות בכל מקום עכ"ל: (ו) ויהי אנשים, ויהיו לאן רבים היה לריך לומר, אלא בשחקדם מלת הפעל לזי פעמים לינה שומרת את המין ואת המספר: לנפש אדם, לא יתכן שיהיה מחנה ישראל גדול ואלא יאמרו שם מתים בכל יום (הרמב"ן). ובדברי רבותינו ז"ל נחלקו מיהיו האנשים ההם ר' יוסי הגלילי אומר נושאי ארונו של יוסף היו, ולדברי רבי עקיבא מישאל ואלצפן היו שהתעסקו עם נדב ואביהוא (סוכה דף כ"ה ע"ב): (ז) למה נגרע, עתיד מנגין נפשל, והוכלתה למה נהיה נגרעים

תרגום אשכנזי

בהעלתך ט

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
מֹשֶׁה עִמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מַה־יְצַוֶּה
יְהוָה לָכֶם׃ פ
(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה טָמֵא לָנֶפֶשׁ
אוֹ בְדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ

קינדערן ישראל׳ם ברינגען קע֯נ֯נען? (ח) משה אנטוואָרטעט איהנען: האַרעט! איך ווילל֯פֿערנעהמען, וואָס דער עווי֯גע אייערנטוועגען געב עטהען ווירד. (ט) דער עווי֯גע אַבער שפראַך צו משה, וויא פֿאָלגט: (י) רעדע מיט דען קינדערן ישראל׳ם אונד זאַגע איהנען: וועו יעמאַנד פֿאָן אייך, יעטצט אָדער אין קינפֿטיגען צייטען, דורך בעריהרונג איינער לייכע אונרייין געוואָרדען, אָדער אויף אייגער וויטען רייזע איזט,

נקוד על ה׳ לדרכיכם

אונד

רש"י

התורם כלה כלל אזנו שתאמר על ידיהן שמגלגלין זכות ע"ידכמי (י) או בדרך רחוקה. נקוד עליו לומר לך שרחוקה ודאי כלה שהי' מון לתקופת העזרה כל זמן שחיטה. פסח שני מלה ומתן עמו נגית ואין שם יום טוב ואין לשון אסור ממן כלה עמו בתכילתו:

וכי

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל׃ (ח) וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה אוֹרִיכוּ עַד
דְּאֶשְׁמַע מָה דְּאִתְפַּקַּד מִן קֳדָם יְיָ עַל דִּילְכוֹן׃
(ט) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ (י) מַלֵּיל
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר גְּבַר גְּבַר אֲרֵי יְהֵי מְסָאַב
לְמֵתֵי נַפְשָׁא דֶּאֱנָשָׁא או בְאוֹרַח רְחִיקָא

לכון

באור

וקלים מעיך כל עדת ישראל כלה להקריב לה קרבן ה' בזמנו המלוה מפי ה': (ח) עמדו ואשמעה, הרמב"ן מפרש לשון עמידה ממש ופירושו עמדו פתח לחל מועד, אך לא ימנו שפסח יכול רק לשולחים כלה נדבר שהוא מצוי להיות גם לחחריס מישראל ולדורות עולם, ולמה לא נן יכול משה שהם לבדם יעמדו פתח לחל מועד? לכן היותר נכון שהוא לשון עכבה והמתנה, ונתורו עמדו עד תבר תשמע וגומר, וכן תרגם אונקלוס תוריכו עד דתשמע, וכן מתורגם בלשון תשבנז (התרלעט): מה יצוה ה' לכם, ענינו מה יכוה ה' על המקרה נוגע תבר קרה לכם או תבר יקרה לדורות הנמיס, וכן תרגום אונקלוס על דלכון, ויתכן שהשעור מה יכוה ה' לכם עלידי: (י) או בדרך רחקה, נקוד עליו לומר לך שרחוקה ודאי כלה שהיה מון לתקופת העזרה כל זמן שחיטת הפסח. (רש"י), ופלוגתת היא בפסכת פסחים (דף ל"ג ע"ב) תיזהו דרך רחוקה רבי תליעזר תומר כל שהוא מון לתקופת העזרה כל זמן השחיטה, רבי עקיבא תומר מן המודיעים ולמון, והנה תפס רש"י בשיטת רבי תליעזר, ויפה תפס עליו הרמב"ן וזה לשונו, והנכון לתפוס בשיטת רבי עקיבא, וכן דעת החכמים בגמרא דתמר עולם כל שהוא יכול לבנות בשעת שחיטה, והדעת הזאת היא פשוטו של מקרא כי העומד בתחלת בין הערבים בתקופ כלה יגיע לעזרה בשעת שחיטה דרך רחוקה היא לו ורמז הנקוד אף שהוא רחוקה ממש כלה שדרך רחוקה לו בשעית הפסח, ולכך חזר ואמר ובדרך לא היה ולא הזכיר רחוקה עד כאן: לכם או לדרתיכם, כתב הרמב"ן

לכם

המעמר

ט (י) בדרך רחוקה, לשון רש"י: „נקוד עליו לומר לך שרחוקה ודאי כלה שהיה מון לתקופת העזרה כל זמן שחיטה" הנה כוונתו שנקוד על ה"ח של רחוקה להורות כי רחוי להיות רחוק כלה ה"ח, כי תינוו תאר לדרך שתהיה הדרך נעלמה רחוקה, אך נמצא על לשים שים

בתחילת

לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשִׂיתֶם פֶּסַח לַיהוָה:
(יח) בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר
יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־
מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: (יט) לֹא־
יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֶצֶם
לֹא יִשְׁבְּרוּ־בוֹ כְּכָל־חֻקַּת הַפֶּסַח
יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: (כ) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא
טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל
לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ

ההוא

אונר דעם עווינען צו עהרען
דאָז פסח פֿערריכטען מעכטע:
(יח) זאָ זאָלל מאָן עם אים
צוויטען מאָנאַטע, אַם פֿיער־
צעהנטען טאָגע צווישען דען
בוידען אַבענדען פֿערריכטען,
אונר מיט אונגעוויערטעם
בראָדע אונד ביטטערן קריי־
טערן עסטען, (יט) מאָן זאָלל
ניכטס דאָפֿאָן כ'ו אַם אַנדערן
מאָרגען שטעהען לאַסטען,
אויך קיין בוין דאַ־אָן צערבר־
כען נאַך אַללען געוועטצען דעם
פסח זאָל מאָן פֿערפֿאַהרען.
(כ) איזט אַבער יעמאַנד רוין
אויך ניכט א"ף דער רייזע,
ואָלל דיעזעלבע פערזאָן אויס

אונד אונטערלעסט דעננאָך דאָז פסח צו מאַכען, זאָ

איה־

תרגום אונקלוס

לְכוֹן אוֹ לְדָרֵיכוֹן וְיַעְבֵּד פִּסְחָא קֳדָם יְיָ: (יח) בְּיַרְחָא תִנְיָנָא בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא
יוֹמָא בֵּין שְׁמַשָּׁיָא יַעְבְּדוּן יָתֵיהּ עַל פַּטִּיר וּמְרָרִין יֵיכְלוּנֵיהּ: (יט) לָא יַשְׁאֲרוּן
מִנֵּיהּ עַד צַפְרָא וְגַרְמָא לָא יְתִבְּרוּן בֵּיהּ כְּכָל גְּזֵרַת פִּסְחָא יַעְבְּדוּן יָתֵיהּ:
(כ) וְגַבְרָא דְהוּא דָכֵי וּבְאוֹרַח לָא הֲוָה וְיִתְמְנַע לְמֶעְבַּד פִּסְחָא וְיִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא

ההוא

באור

לכם לטמא נפש, לו לדרתיכם בטמא נפש ובדרך רחוקה. [* ל"ה ולא ידעתי מה הכריחו לפרש
כן שהרי לא נשאלים לנר בת הנוי, כי אם לכל בני ישראל, ויתכן שהיו מהם לנשים רחוקים
מעל מנין העדות, ולא זכר הכתוב כי אם הטמאים, שהם הנאים לפני מזה ולפני להקרן
ביום ההוא, ולפשר שיכולו הרחוקים ממקרת ויטהלו גם הם למה וגרע*]: ועשה פסח לה',
וילה לעשות קרבן ה' בזמנו, וכן מתורגם בלשון תשבנו: (יב) ככל חקת הפסח, כמשפט
הפסח הרשום בתורת כהנים העלם והנותר והכילת מנה ומנור עמו, מכל לין הזכחות חמן
מניתו בפסח שני: (יג) והאיש אשר וגומר ובדרך לא היה, לו בדרך, וכן ומכה לביו ותמו.
(הרשב"ע), רבים טעו בפירושו לחשוב שדעת הרשב"ע שהוי"ו במלת ובדרך היא וי"ו מחלקת
ורחיתו כמו הוי"ו במלת ותמו ופירושו לו תמו, ולין זה תמת, מכל דעתו כזה להורות קריאת
וי"ו

המעמר

בתחלת הפסוק, ופירושו: לפי שיש כי יהיה טמא לנפש לו רחוק בדרך; ולזה לפי הוא לך
לשקופת העזרה כבר רחוק הוא מן המקדש. (יג) ובדרך לא היה, כתב הרשב"ע ז"ל: "לו
בדרך, כמו ומכה לביו ותמו"ין ספק כי כוונתו על וי"ו של ותמו שהוא לחלק כמו לו תמו וכן לחו
בדרך. ולא ידעתי מה זו היה למבאר לפרש דברי הרשב"ע על החל"ף גמונה, כי כבר נודע שהמכם הזה
שוגר מחד פיו ולשונו מכל שפת יתר, ולו כוון רק לשורק הוי"ו היה לו לומר לך ומכה לביו.

הַהוּא מְעַמֵּיהָ כִּי | קָרְבַּן יְהוָה
לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא
הָאִישׁ הַהוּא: (יד) וְכִי־יָגוּר
אִתְּכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה
כְּחֻקַּת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כֵּן
יַעֲשֶׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר
וּלְאֶזְרַח הָאָרֶץ: ס (טו) וּבְיוֹם
הָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן כִּסָּה הֶעָנָן

אח

תרגום אשכנזי

איהרער נאציאָן אויסנעראָט־
טעט ווערדען, ווייל זיא דאז
אָפּפֿער דעם עוויגען ניט
צור נעזעטצטען צייט דארגע־
בראַכט האַט; דערזעלבע מאַן
האַט פֿיר זיינע זינדע צו ביסען.
(יד) ווען איין רעליגיאָנס־פֿרע־
וואַנדטער זיך בייא איך אויפֿ־
העלט, אונר דאז פסח מיט־
מאַכען ווילל, זאָ מוס ער עם
נאַך דעם געזעטצע אונד דער
פֿאָרשריפֿט דעם פֿסח האַל־
טען; איהר האַבט איינער־
לייא געזעטץ פֿיר רעליגיאָנס־ פֿערוואַנדטען אונד אייניגעבאָרנען דעם לאַנדעס.
(טו) אַלס דיא וואָהנונג אויפֿגעריכטעט ווארדע, בערעקטע דיא וואָלקע דיא

וואָה־

ר ש"י

(יד) וכי יגור לתנס גר ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד תלמוד לומר חקה לחת וגומר הלח כך משמעו וכי יגור לתנס גר ונח עת לעשות פסח עם מניריו כחקם וכמשפט יעשה:

תרגום אונקלוס

הַהוּא מֵעַמֵּיהּ אֲרֵי קוּרְבָּנָא דַיְיָ לָא קָרֵיב
בְּזִמְנֵיהּ חוֹבֵיהּ יְקַבֵּל גַּבְרָא הַהוּא:
(יד) וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר עִמְּכוֹן גִּיּוֹרָא וְיֵיעְבֵּד פִּסְחָא
קֳדָם יְיָ כְּגְזֵירַת פִּסְחָא וְכִדְחָוֵי לֵיהּ כֵּן יַעְבֵּד
קְיָמָא חַד יְהֵא לְכוֹן וּלְגִיּוֹרָיָא וּלְיַתִּיבַיָּא דַּאַרְעָא: טו וּבְיוֹמָא דְאִתְקֵם יַת מַשְׁכְּנָא חָפָא

ענגא

המגן

באור

ו"ו החיבור לפני לות שו"ת לו לפני לות נומ"ף, כי דינה תמיד להיות נשו"ת, כמו רלונן ומעון, גד ולבר, ובמקומות שהזכרתי היא בשורק גדול ונקרלת בלל"ף גנונה בלילו בתוב אוֹבְדֶךָ ורליתו מן סוי"ו שבמלת ומנה, וכ"כ הרלב"ע בעלמו בפרשת שמות (פסוק ג'), ולם לות המשרת וי"ו יתמרו שורק כלילו סוי"ו נקריות לל"ף כמו וזנולן, כי המלה מרלה נקריות לל"ף לוזבולן עכ"ל שם: (יד) וכי יגור אתכם גר, זה גר לדק ולח גר שער: ועשה פסח, ויכול לעשות פסח עם כל ישרלל כחקת הפסח וכמשפטו כן יעשה, והנה מלות הגרים בפסח כגר נלמרה בפרשת בח וכי יגור לתך גר ועשה פסח וגומר, [° ת"כ, ויתכן שבפסח שני הכתוב מדבר, שהגר שנתגייר קודם הפסח ונלטנם ולח עשה לת הפסח במועדו, גם הוח יעשה פסח שני ככל משפטיו, וכך כתב הרלב"ע, וכן מלתי בספרי רבי שמעון בן לליעזר לומר הרי שנתגייר בין שני פסחים שומע לני יעשה פסח שני תלמוד לומר כחוקת מה לזקת שלח עשה לת הראשון יעשה לת השני לף גר בך, כל שלח עשה לת הראשון יעשה לת השני, הרי שמפרש גם כן על פסח שני*] והרמב"ן ז"ל כתב שבפרשת בח על פסח מלרים נלמרו והיה כשמע רק על הגרים שנתגיירו בלילתם ממלרים שלף הם היו בלומו הנס ובכלל ולותנו הוליח מעם ונתן לוה לף על הגרים שנתגיירו במדבר לו נלמר לחיובם בפסח לוחר: (טו) וביום הקים לת המשכן, עתה יקזר לספר בעניני הנסיעה והמלות שנלטוו נה, בגון התלוכרות להיותן למקרח העדה ולמסע לת המחנות. (הרמב"ן): ביום הענן לת המשכן, לפי שסקל לספור מסעי ישרלל

הולרך

בהעלתך ט

אֶת־הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל הָעֵדֻת
וּבָעֶרֶב יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן
כְּמַרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר: (טז) כֵּן
יִהְיֶה תָּמִיד הֶעָנָן יְכַסֶּנּוּ וּמַרְאֵה־
אֵשׁ לָיְלָה: (יז) וְלִפְי הֵעָלוֹת הֶעָנָן
מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכָּן־שָׁם
הֶעָנָן שָׁם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

תרגום אשכנזי נא

וואהנונג איבער דעם צעל-
טע דעם צייגניסטעם, אונד
אַבענדס וואר עס איבער דער
וואהנונג, וויא פֿייערסגלוט ביז
דעם מאָרגענס. (טז) זאָ וואר
עס בעשטענדיג. דיא וואלקע
בערעקטע זיא, אונד דעם
נאַכטס וואר פֿייערסגלוט.
(יז) זאָ וויא זיך דיא וואלקע פֿאָן
דעם נעצעלטע ערהאָב, בראַ-
כען דיא קינדער ישראל אויף,
אונד וואָ זיך דיא וואלקע נידער
ליעס, דאַ רוהטען זיא אויך.

על

תרגום אונקלוס

עֲנָנָא יַת מַשְׁכְּנָא לְמַשְׁכְּנָא דְּסַהֲדוּתָא
וּבְרַמְשָׁא הֲוֵי עַל מַשְׁכְּנָא כְּחֵיזוּ אֶשָׁתָא עַד
צַפְרָא: (טז) כֵּן הֲוֵי תְּדִירָא עֲנָנָא חָפֵי לֵיהּ
וְחֵיזוּ אֶשָׁתָא בְּלֵילְיָא: (יז) וּלְפוּם אִסְתַּלָּקוּת
עֲנָנָא מֵעִילַּוֵי מַשְׁכְּנָא וּבָתַר כֵּן נָטְלִין בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבְאַתְרָא דְּשָׁרֵי תַּמָּן עֲנָנָא תַּמָּן שָׁרָן

בני

ר ש " י

(טו) המשכן לאהל העדות. המשכן העשוי לסיות לאהל ללוחות העדות: יהיה על המשכן. כמו הווה על המשכן וכן כל לשון הפרשה: (יז) העלות הענן. כתרגומו לאסתלקות וכן ונעלה הענן ולא יתכן לנתוב ולפי עלות הענן ועלה הענן שלשון זה לשון סלוק אלא למוד ועליה כמו והנה עב קטנה ככף איש עולם מיס (מלכי' ט'

אויף

באור

סולך להזכיר הענן שחנה על המשכן כי במנותו יחנו ובנסעו יסעו. (הרשב"ע): לאהל העדת, המשכן העשוי להיות לאהל ללוחות העדות. (רש"י), הכוונה שלא נסה הענן את כל המשכן כי אם המשכן העשוי לאהל על העדות, שהוא לאהל מועד, לא אהר המשכן, וכן כתב הרמב"ן ז"ל. והנה מניח הטעמים העמיד תיבת המשכן בטעם זקף, ולדברי רש"י ז"ל היה לו לחברה עם לאהל העדות, ויתכן כמו שכתב הרשב"ע לאהל העדות, על אהל ודניס כן, ויהיה שעור הכתוב כסה הענן את המשכן, דהיינו על אהל העדות, וכח אם כן טעם מפסיק על מקומו, וליותן כן עזיאל דרך אחר בזה: וכערב יהיה, וכן יכסנו, יסעו, יחנו, כלם בלשון עתיד והם במקום נינויים כדרך הכתוב לדבר בלשון עתיד בדבר התמידי או שהוא זמן רב: (יז) ולפי העלות, לשעור העלות הענן מעל האהל, כמו חיים לפי אכלו לשיעור אכלו: ואחרי כן יסעו, וי"ו זו יתירה כוי"ו ותשב תמר

ושממה

המעמר

(טו) יחיה על המשכן, לשון רש"י, כמו היה (כן היא הנוסחה הנכונה) וכן כל לשון הפרשה" כוונתו כי כל העתידים אשר יבואו בפרשה זו בלשון עבר המה, ובאו בעתיד כי כן מנהג הלשון בכל דבר אשר יחמיד להשתמש בעתיד תמורת העבר כמו נכה יעם ה חיוב (חיוב ק') ורניס נכה. (יז) ולפי העלות הענן, לשון רש"י: "נת"ל לאסתלקות וכו'" לדעתי כוונת רש"י כי שרש עלה בקל הוא תמיד עומד ומ"כ איך יבוא ממנו הנפעל? ולזה אמר שהוא מענין סלוק שהוא ההפעיל שגרם להיות דבר עולה, ויהיה נפעל חולדת ענין הכבד הנוסף, כי על פי ה' נעלם הענן; ועפ"ז מבואים רש"י למה שאמרנו בספרנו תורת לשון עברי, פרשב מהדורת תניינת הלק ג' לד קא"ד.

תרגום אשכנזי

(יח) אויף בעפעהל דעם עוויגען בראַטען דיא קינדער ישראל׳ס אויף, אונד אויף בעפעהל דעם עוויגען רוהטען זיא זיך לאַנגע נעהמליך דיא וואָלקע איבער דער וואָהנונג בליעב, לאַגען זיא שטיללע. (יט) בליעב דיא וואָלקע לאַנגע צייט איבער דער וואָהנונג, זאָ ריכטעטען זיך דיא קינדער ישראל׳ס נאַך דעם אַנדייטען דעם עוויגען, אונד צאָגען נים ווייטער. (כ) זו ווילען בליעב דיא וואָלקע נור וועניגע טאַגע איבער דער וואָהנונג; זאָ ווא זיא אויף בעפעהל דעם עוויגן רוהטען, זאָ בראַטען זיא אויך אויף בעפעהל ווידער אויף

בהעלתך ט

(יח) עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְעַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר
יִשְׁכֹּן הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ׃
(יט) וּבְהַאֲרִיךְ הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן
יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יִסָּעוּ׃
(כ) וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן יָמִים
מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה
יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסָּעוּ׃ (כא) וְיֵשׁ

אשר

יא

רש״י

פ׳ י״ח): (יח) על פי ה׳ יסעו. שניהו במלאכת המשכן כיון שהיו ישראל נוסעים היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על גגי בני יהודה נמין קורס תקעו והריעו ותקעו ולא היה מהלך עד שמשה אומר קומה ה׳ וגסע דגל מחנה יהודה זו נספרי: ועל פי ה׳ יחנו. כיון שהיו ישראל חונים עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על גגי בני יהודה נמין סוכה ולא היו נפרם עד שמשה אומר שובה ה׳ רבבות אלפי ישראל הוי אומר על פי

תרגום אונקלום

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) עַל מֵימְרָא דַיְיָ נַטָלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל מֵימְרָא דַיְיָ שָׁרַן כָּל יוֹמִין דְּשָׁרֵי עֲנָנָא עַל מַשְׁכְּנָא שָׁרַן: (יט) וּבְאוֹרָכוּת עֲנָנָא עַל מַשְׁכְּנָא יוֹמִין סַגִּיאִין וְיָטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מַטְרַת מֵימְרָא דַיְיָ וְלָא נָטָלִין׃ (כ) וְאִית דַּהֲוֵי עֲנָנָא יוֹמִין דְּמִנְיַן עַל מַשְׁכְּנָא עַל מֵימְרָא דַיְיָ שָׁרַן וְעַל מֵימְרָא דַיְיָ נַטָלִין׃

ואיח

ה׳ וביד משה: (כ) ויש. כלומר ופעמים: ימים מספר. ימים מועטים:

לו

באור

ומומה (שמואל ב׳ י״ג כ׳)׃ (יח) על פי ה׳ יסעו, כי הענן נסה את המשכן בגלין ה׳ ובגלינו נעלה: כל ימי אשר ישכן, גם נסמיכות נמקום מוכרת כי הרלוי כל הימים, ונן מלינו פעמים רבות: (יט) ובהאריך הענן, בפסוק הזה ובפסוק הבא למדנו וים מאד יהיה הענן ימים מספר על דרך כלל הוא לומר בין שיהיה הענן על המשכן זמן רב או זמן מועט יסעו ויחנו תמיד ע״פ ה׳, ובפסוקים הבאים לומר דרך פרט ומהל מזמן המועט שהוא מערב עד בוקר או יומם ולילה או יומים או חדש או ימים שהוא שנה כמו ימים תהיה גשולתו, ולמד זה מזה ונלל בהאריך הענן על המשכן וגו׳, וכ׳ הרמב״ן וזה לשונו, ושעם בהאריך הענן, לומר כי גם יאריך הענן על המשכן ימים רבים והמקום ההוא לינתו טוב בעיניהם יהיו מפלים ומתאוים מלוד לנסוע מן המקום, לף עם״כ לא יעברו על כלון פשה וזה טעם ושמרו בני ישראל את משמרת ה׳ ולא יסעו, כי מיראת פשה ומשמרת משמרת מלותו לא יסעו, ונן גם יהיה הענן ימים

מספר

אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן מֵעָרֶב עַד־בֹּקֶר וְנַעֲלָה הֶעָנָן בַּבֹּקֶר וְנָסָעוּ אוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה וְנַעֲלָה הֶעָנָן וְנָסָעוּ: (כב) אוֹ־יֹמַיִם אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־יָמִים בְּהַאֲרִיךְ הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו יַחֲנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסָּעוּ וּבְהֵעָלֹתוֹ יִסָּעוּ: (כג) עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסָּעוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה שָׁמָרוּ עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

תרגום אשכנזי נב

(כא) יאַ צו ווייל‌ען בליעב דיא וואָלקע נור פֿאָן אַבענד ביז צום מאָרגען אַן איינער שטעל‌לע, זאָ וויא זיא זיך דעם מאָרגענס ערהאָב, זאָ בראַכען זיא אויף; אָדער זיא בליעב טאָג אונד נאַכט, אַלסדאַן ער‌האָב זיא זיך, אונד זיא בראַכען אויף; (כב) אָדער צוויי‌א טאָגע, אָדער איינען מאָנאַט, אָדער אויך איין גאַנצעם יאָהר, זאָ לאַנגע דיא וואָלקע פֿאָרט‌פֿוהר איבער דער וואָהנונג צו רוהען לאַגען דיא קינדער ישראל‌ס שטיללע, אונד צאָגען ניכט וויטער, אונד זאָ באַלד זיא זיך ערהאָב, כראַכען זיא אויף. (כג) אויף בע‌פֿעהל דעם עוויגען לאַגען זיא שטיללע, אונד אויף בעפֿעהל דעסועלבען זעטצטען זיא איהרען צוג פֿאָרט; זיא ריכטעטען זיך פֿעלליג נאַך דעם אַנדיימען דעם עוויגען, וויא דערועלבע דורך משה פֿעראָרדנעט האַטטע.

וידבר

דער

תרגום אונקלוס

ר ש"י

(כא) וְאִית דַּהֲוֵי עֲנָנָא מֶרַמְשָׁא עַד צַפְרָא וּמִסְתַּלֵּק עֲנָנָא בְּצַפְרָא וְנָטְלִין אוֹ יוֹמָם וְלֵילֵי וּמִסְתַּלֵּק עֲנָנָא וְנָטְלִין: (כב) אוֹ תְּרֵין יוֹמִין אוֹ יַרְחָא אוֹ עִדָּן בְּעִדָּן בְּאוֹרָכוּת עֲנָנָא עַל מַשְׁכְּנָא לְמִשְׁרֵי עֲלוֹהִי שָׁרַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא נַטְלִין וּבְאִסְתַּלָּקוּתֵיהּ נָטְלִין: (כג) עַל מֵימְרָא דַּיְיָ שָׁרַן וְעַל מֵימְרָא דַּיְיָ נָטְלִין יָת מַטְּרַת מֵימְרָא דַּיְיָ נַטְרִין עַל מֵימְרָא דַּיְיָ בִּידָא דְּמֹשֶׁה:

(כב) יומים. אינה כמו ימים תהיה גאולתו (ויקרא כ"ה):

למקרא

ומליל

למקרא

באור

מספר בנביא לו ג' ימים והיו העם יגעים מאוד ועונה בדרך כאשר יעשו כלנו אחרי הענן, וספר עוד כי יש שלש יעמדו רק לילה אחד ויסעו בנקר לף על פי שהוא טורח גדול להם, ולפעמים יעמוד הענן יומם ולילה, כי הלכו כל הלילה ונחו במקום ההוא בנקר וינוח הענן עם כל היום וכל הלילה ונעלה בנקר השני ונסעו, וקוץ מורת גדול מן הרחבון כי היו העם סבורים שיעמדו עם ופרקו העגלות והניחו מהם כאשר מן הדרך, וכהעלות הענן יחזרו לטעון ולף יוכלו לעשות להם תקון לדרך יום או יומים ויסעו בלילה, ואחרי שהיכא להם כמסעות שעשו כמספר הנאן ולף בענין אחר כי עמד הענן מערב עד בקר ויומם ולילה ויומים וחדש ושנה, ולכך הזכיר הכתוב אלו השעורין בפרטן ועמד שנים רבים בחשב הזכיר פשלש בגון בקדש, שנאמר ותשבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם, ע"כ:

למקרא

תרגום אשכנזי

בהעלתך י

י (ח) דער עוויגע רערעטע פֿערנער מיט משה, אונד שפּראַך: (ט) לאַס דיר צוויי זילבערנע טראָמפּעטען מאַכען, פֿאָן געטריבענער אַרבייט זאָללסט דוא זיא פֿאר־פֿערטיגען לאַססען, דיעוע זאָללען דיר דיענען ביים צוזאַממען בערופֿען דער גע־מיינע אונד ביים אויפֿברוכֿ דער לאַגער. (י) וואן אין בוידע גע־שטאָסעןווירד, זאָ פֿערואַמעלט זיך דיא גאַנצע גע־מיינע בייא דיר פֿאָר דעם איינגאַנגע דעס שטיפֿטסצעלטעס, (ד) ווירד נור אין איינע גע־שטאָסען, זאָ קאָממען דיא פֿירשטען, דיא אָבערסטען פֿעלדהעררן ישראל׳ס בייא דיר צוזאַממען, (ה) וואן לערם געבלאַזען ווירד, ברעכען דיא לאַגער אויף, דיא געגען מאָר־

קדמה

גען

ר ש י

י (ב) למקרא העדה. כשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם ותקרא להסוף אליך תקראם ע"י תקועות: ולמסע את המחנות. בשעת סליק מסעות תתקעו בהם לסי' נמלאת לתה לומר על פי שלשה היו נוסעים על פי הק"בה ועל פי משה וע"פ תקועות: מקצה. מן העצת מעשה מן הקצת הקורנס: (ג) ותקעו בהן. בשתיהן והוא סי' למקרא העדה שנאמר ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל מועד (במדבר י'): (ד) ואם בחצוצרה אחת יתקעו. הוא סימן למקרא הנשיאים שנאמר ונועדו אליך הנשיאים ואף הן יעידתן אל אהל מועד ומג"ם הוא בא בספרי: (ה) ותקעתם תרועה. סימן מסע המחנות תקיעה תרועה ותקיעה כך הוא נדרש בספרי מן המקראות הימרים:

והתקעון

תרגום אונקלוס

י (ח) ומלליל יי עם משה למימר: (ט) עביד לך תרתין חצוצרן דכסף נגיד תעביד יהין ויהוין לך לערעא כנשתא ולאטלא ית משריתא: (י) ויתקעון בהון ויזדמנון לותך כל כנשתא לתרע משכן זמנא: (יא) ואם בחדא יתקעון ויזדמנון לותך רברבי ישי אלפיא דישראל: (יב) ויתקעון יתבתא ויטלון משריתא דשרן קדמא:

באור

י (ב) למקרא העדה, הוא שם נמקום מקור, וכן ולמסע והרצוי לקרוא את העדה ולהסיע את המחנות: ולמסע, גם נשמיעות נמקיש מוכרת והרצוי נקמ"ן תחת הסמ"ך: למקרא העדה, נשמרלם לדבר עם העדם תלספם תליך על ידי תקועות: ולמסע את המחנות, ע"י תקיעת התקועות יהיה סימן למסע המחנה: (ג) ותקעו בהן, ולא הזכיר עדיין מי הם החוקעים עד סוף הפרשה: בהן, נשתיהן: ונועדו אליך, כשתקעו נשתיהן יהיה סימן שיועדו אליך כל העדה עם הנשיאים: (ד) ונועדו אליך הנשיאים, ואם רק נתקת יתקעו הוא סימן רק לאסיפת הנשיאים ולא העדה: (ה) ותקעתם תרועה, ואם יתקעו תרועה יהיה סימן למסע המחנות: ונסעו המחנות, לשון רבים כי לכל דגל היו שלשה שבטים: החנים, ולא לשון המחנות לפי שמלתנו שם מחנה בין

קֶדֶם׃ (י) וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שֵׁנִית
וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים תֵּימָנָה
תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְּעֵיהֶם׃
(ז) וּבְהַקְהֵיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקָעוּ
וְלֹא תָרִיעוּ׃ (ח) וּבְנֵי אַהֲרֹן
הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ
לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃
(ט) וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם
על

תרגום אשכנזי נג

גען ליעגען. (ז) וען צום צוויי־
טען מאהלע לערם ג געבלאזען
ווירד, זאָ ברעכען דיא לאַ־
גער אויף, דיא נענען זידען
ליענען ג בייא דעם אויפברוכע
ווירד אללע צייט לערם גע־
בלאזען. (ז) וען אבער אינע
פערזאמלונג צוזאממען בע־
רופען ווערדען זאָלל, זאָ ווירד
אין איינעם טאָנע פאָרט,
אבער נ כט לערם געבלאזען ג
(ח) דיא פריעסטער, אהרן׳ס
זוהנע, זאָללען דיא טראָמפע־
טען בלאזען, אונר דיעזעם אויף

אייערע נאכקאָממען אין בעשטענדיגעם געוועטץ בלייבען ג (ט) ווען איהר אין אייערעם לאַנ־
דע

תרגום אונקלוס

(ו) וְתִתְקָעוּן תַּקְעָא תִּנְיָנוּת וְיִטְלוֹן מַשְׁרְיָתָא
דְשָׁרַן דְרוֹמָא יַבָּא יִתְקָעוּן לְמַטְלָנֵיהוֹן׃
(ז) וּבְמֵיכְנַשׁ יַת קְהָלָא תִּתְקָעוּן וְלָא תַיְבְבוּן׃
(ח) וּבְנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא יִתְקָעוּן בַּחֲצוֹצְרָתָא
וִיהוֹן לְכוֹן לְקְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן׃ (ט) וַאֲרֵי
תֵּעֲלוּן לְאַגָּחָא קְרָבָא בְּאַרְעֲכוֹן עַל מָעִיקֵי
דמעיקין

ר ש י

(ז) ונהקהיל את הקהל וגו׳. לפי שהוא
אומר והיו לך למקרא העדה ולמסע את
המחנות מה מקרא העדה תוקע בשני
כהנים ובשתיהן שנאמר ותקעו בהן וגו׳ אף
מסע המחנו׳ בשתיהן יכול מה מסע המחנו׳
תוקע ומריע ותוקע למקרא העדה תוקע
ומריע ותוקע ומעתה אין חילוק בין מקרא
העדה למסע את המחנות ת״ל ונהקהיל את
הקהל וגומר לומר שאין תרועה למקרא
העדה והוא הדין לנשיאים הרי סי׳ לשלשתם
מקרא העדה בשתים ושל נשיאים בחת

וזו וזו אין בהם תרועה ומסע המחנות בשתים על ידי תרועה ותקיעה: (ח) ובני אהרן
יתקעו. במקראות ובמסעות הללו: על

באור

ניקוד וטעם ברבוי פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה כמו לשני מחנות, וכן המחנה החמישי והכהו:
(ו) ונסעו המחנות החנים תימנה, לשון הרמב״ן פירוש הכתוב כי שתי תרועות הראשונה למסע
מחנות המזרח והשנית למסע מחנות הדרום, ואמר תרועה יתקעו למסעיהם שיתקעו בן לכל
מסעיהם לומר שיתקעו תרועה שלישית למסע המחנות החונים ימה ורביעית למסע החונים
לפונה, כי לכל דגל מסע בפני עצמו כאשר יפרש ונסע דגל מחנה בני אפרים ונסע דגל מחנה
בני דן, וכן היא שנויה בברייתא דמלאכת המשכן, לכל נספרי שנו לו בשם שתוקע למזרח
ולדרום כך תוקע למערב ולצפון תלמוד לומר תרועה יתקעו למסעיהם תקיעה אחת לשתיהן
ויש אומרים שלש לכל רוח ורוח ע״כ, וכן הוא פשוטו של מקרא שיתקעו לכל רוח ורוח
כמו שפרשתי עכ״ל: ותקעתם תרועה, ולא נאמר והרעותם תרועה לפי שלכל תרועה לריך
שתהיה תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה וכך הוא נדרש בספרי: (ז) ובהקהיל את וגומר
ולא תריעו, הרי סימן לשלשתם מקרא העדה בשתים ומקרא הנשיאים אחת וזו וזו אין בהם
תרועה ומסע המחנות בשתים ועל ידי תרועה ותקיעה: (ח) והיה לכם לחקת עולם,
לתקוע במסע המחנות להלאם על הרן לויגיעם לו כי יבא לוים בתרועה ותבואו למלחמה עמו
כאשר שמר בפסוק הסמוך: (ט) וכי תבאו מלחמה, מסר לם״ד הסמוך כאשר ירושלים
(מלכים

בהעלתך י

עַל־הַצֹּאר הַצָּרֽר אֶתְכֶם וַהֲרֵעֹתֶם בַּחֲצֹצְרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֹיְבֵיכֶם: (י) וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: חמישי פ

(יא) וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ נַעֲלָה הֶעָנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת: ויסעו

תרגום אשכנזי

דע ווידער איינען טיראַננען, דער אייך דריקט, צו פֿעלדע ציעהעט, זאָ זאָללט איהר מיט דען טראָמפּעטען לערם בלאָזען; דאַרוך ווערדט איהר פֿאָר דעם עווינגען, אייערעם גאָטטע, אין אַנדענקען קאָמען, אונד בייאשטאַנד ערהאַלטען ווידער אייערן פֿיינד. (י) אָן פֿרי דענטאַגען, פֿעסטען אונד ניאמאָנדען זאָללט איהר מיט דען טראָמפּעטען בלאַזען, בייא אייערן נאַנצען אָפּפֿערן אונד פֿרייד־ענאָפּפֿערן; זאָ זאָללען זיא אייך צום אַנדענקען זיין פֿאָר אייערעם גאָטטע; איך דער עוויגע, אייער גאָטט! (יא) עס ווַאר אים צווייטען יאַהרע, אַם צוואַנציגסטען דעם צווייטען מאָנאַטס, אַלס זיך דיא ווָאָלקע פֿאָן דער ווָאָהנונג דעס צייגניספֿעס ערהאָבּ;

דיא

רש"י

(י) על עולותיכם. נקרבן לנוכר הכתוב מדבר: לפני ה' אלהיכם. מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות שנאמר ותקעתם בני שופרות. לזכרון הבי זכרונות. לפני ה' אלהיכם זו מלכיות: (יא) בחדש השני. נמלאת לחה תומרי"ב מחדש תשרי ימים עמו נתוכן שהרי ניסן חנו שם ולח נסעו עד עשרים בלייר לשנה הבאה:

למטעיהם

(יא) וַיְהִי בַּשָּׁנָה חֲנִיָּתָא בְּיַרְחָא תִּנְיָנָא בְּעַשְׂרִין לְיַרְחָא אִסְתַּלַּק עֲנָנָא מֵעַלְוֵי מַשְׁכְּנָא

תרגום אונקלוס

דְּמֵעִיקִּין לְכוֹן וְחַיְּבִין בַּחֲצוֹצְרָתָא וְיֵעוֹל דּוּכְרָנֵיכוֹן לָטָבָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָכוֹן וְתִתְפַּרְקוּן מִסַּנָּאֵיכוֹן: (י) וּבְיוֹם חֶדְוֵתְכוֹן וּבְמוֹעֲדֵיכוֹן וּבְרֵישֵׁי יַרְחֵיכוֹן וְתִתְקְעוּן בַּחֲצוֹצְרָתָא עַל עֲלָוָתְכוֹן וְעַל נִכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן וְיֶהֱוֵין לְכוֹן לְדָכְרָנָא קֳדָם אֱלָהָכוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהָכוֹן:

(יא) וַהֲוָה בְּשַׁתָּא חֲנִיָּתָא בְּיַרְחָא תִּנְיָנָא בְּעַשְׂרִין לְיַרְחָא אִסְתַּלַּק עֲנָנָא מֵעַלְוֵי מַשְׁכְּנָא

דסהדותא

באור

(מלכים ח' ג' ט"ו), ועניינו למלחמה ויתכן שהוא תואר הפעל שדינו לנח בלי שמוש: ונזכרתם, כפני ה', כי עשיתם מה שלוה לכם: (י) וביום שמחתכם, שנתתם מתין לויב לו נלחמה התויב הנח עליכם וקנעתם יום שמחה בימי פורים וחנוכה. (הרלב"ע), ולפי דעתו זלח מה שאמר על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם, הכוונה שתדרו ביום שמחתכם, למען נספרי דרכו וביום שמחתכם תלו שבחות, רבי נתן חומר תלו תמידים עד כאן, והכלל שבקרבן לנוכר הכתוב מדבר, כי אין חומרים שירה תלח על קרבנות לנוכר שקבוע להם זמן בתורה, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (ערכין י"ח): (יא) בעשרים בחדש נעלה הענן, זה היום היה תחלת נסוע הדגלים. והנה עתה במדבר סיני קרוב משנה שהרי נלחד למדם השליטי הוא סיון בלו תל

מדבר

(יג) וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינָי וַיִּשְׁכֵּן הֶעָנָן בְּמִדְבַּר פָּארָן: (יג) וַיִּסְעוּ בָרִאשֹׁנָה עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (יד) וַיִּסַּע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי־יְהוּדָה בָּרִאשֹׁנָה לְצִבְאֹתָם וְעַל־צְבָאוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב: (טו) וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר: (טז) וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי זְבוּלֻן אליאב

תרגום אשכנזי נד

(יג) דיא קינדער ישראלים כראַכען היערויף אין פּער־ שיעדענען ציגען פּאָן דער וויסטע סיני אויף, אונד דיא וואָלקע ליעם זיך אין דער וויסטע פּארן וויעדער ניעדער. (יג) דיעזעם וואַר דאַז ערשטע מאַהל, דאַס זיא, נאַך פּער־ אָרדנונג דעם עוויגען דורך משה, אויפּגעבראָכען זינד. (יד) צוערשט ב׳אַך דיא פּאַה־ נעדעם לאַגערם דער קינדער יהודה אויף, מיט איהרען העע־ רען, דער העערפּיהרער דיע־ זעם שטאַממעם וואַר נחשון

ואהן עמינדב, (טו) דער העערפּיהרער דעם שטאַממעם דער קינדער יששכר וואַר נתנאל ואהן צוער, (טז) אונד דער העערפּיהרער דעם שטאַממעם דער קינדער זבולון אליאב

ואהן

תרגום אונקלוס

דְּמַהֲדוּתָא: (יג) וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטְלָנֵיהוֹן מִמַּדְבְּרָא דְסִינַי וּשְׁרָא עֲנָנָא בְּמַדְבְּרָא דְפָארָן: (יג) וּנְטָלוּ בְּקַדְמֵיתָא עַל מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה: (יד) וְנַטַל טֵיקַס מַשְׁרִית בְּנֵי יְהוּדָה בְּקַדְמֵיתָא לְחֵילֵיהוֹן וְעַל חֵילֵיהּ נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב: (טו) וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִבְנֵי יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר: (טז) וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִבְנֵי זְבוּלֻן אליאב

רש״י

(יב) למסעיהם. כמסדר המפורש למסע דגליהם מי ראשון ומי לאחרון: במדבר פארן. קבורת התאוה במדבר פארן הי׳ ושם תנו ממסע זה:

וסורך

באור

מדבר סיני: (יב) למסעיהם, לפי שממדבר סיני עד מדבר פארן לא היתה נסיעה אחת כמו שנראה כאן בפשוט שנסעו ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן, אבל היו ביניהם כמה נסיעות ומניות, ועיין מה שכתבתי על פסוק ויסכן הענן, ולכן אמר למסעיהם ביו״ד הרבוי, וכן כותב המתרגם (פערשיעדענען ליגען): וישכן הענן במדבר פארן, ובפרשת אלה מסעי בני ישראל אמר ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברות התאוה, לכן פירש רש״י כאן שקברות התאוה במדבר פארן היה ושם תנו ממסע זה, והנראה שמדבר פארן לימנו שם מיעוט על מקום ממקומות הנסיעה המוזכרות בפרשת אלה מסעי, אבל הוא שם כללי לכל המדבר הגדול עד מדבר צין, וכל המקומות שהוזכרו בפרשת אלה מסעי עד שבאו מדבר צין כלם במדבר פארן היו, וכן מדבר צין היה גם כן שם כללי, וכל המקומות שהוזכרו ממדבר צין עד החנייה האחרונה שהיא ערבות מואב כלם בכלל מדבר צין היו, למעט בפרשה שלפנינו וכן בכל הפרשיות עד אלה מסעי לא בא להודיע פרטי המסעות כלם ומקומות חניתם, רק לדעת כלל שממדבר סיני באו אל מדבר פארן וממנו אל מדבר צין ושם לערבות מואב, והמקומות שביניהם לא יוכיר כי אם מעטים כמו בפרשה זו ובפרשת חקת להודיע המעשים שנעשו להם במקומות ההלה, כמו מלחמת בעבור לרעת מרים, קדש להודיע מעשה הנחל, וכן הר ההר בעבור מיתת אהרן וכן כלם, ובפרשת אלה מסעי יזכיר כל פרטי מקומות חניתם, לא הוכרח עוד שם מדבר פארן: (יג) ויסעו בראשנה, זאת היתה הנסיעה הראשונה על סדר הדגלים כאשר צוה ה׳ את משה: (יד) ועל צבאו

נחשון

כהעלתך ו

אֶלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: (יז) וְהוּרַד
הַמִּשְׁכָּן וְנָסְעוּ בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי
מְרָרִי נֹשְׂאֵי הַמִּשְׁכָּן: (יח) וְנָסַע
דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן לְצִבְאֹתָם
וְעַל־צְבָאוֹ אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר:
(יט) וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן
שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: (כ) וְעַל־
צְבָא מַטֵּה בְּנֵי־גָד אֶלְיָסָף בֶּן־
דְּעוּאֵל: (כא) וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים
נֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהֵקִימוּ אֶת־
המשכן

תרגום אשכנזי

זאהן חלון. (יז) אינצווישען
ווערד דיא וואהנונג אויסאיינ־
אנדער גענאממען, אונד דיא
קינדער גרשון אונד מרדי, דיא
זיא טרוגען, בראכען אלסדאן
אויף. (יח) הערנאך בראך דיא
פאהנע דעס שטאממעס ראובן
אויף, מיט איהרען העררן.
דער העררפיהרער דעס
שטאממעס ואר אליצור זאהן
שרידאור, (יט) דער העררפיה־
רער דעס שטאממעס דער קינ־
דער שמעון ואר שלמיאל זאהן
צורישרי, (כ) אונד דער העדר־
פיהרער דעס שטאממעס דער
קינדער גד אליסף זאהן דעואל.
(כא) נונמעהר בראכען דיא
קהתים אויף, דיא דאז הייליגטהום טרוגען, דאמיט יענע דיא וואהנונג וויעדער אופ־
שלאגען

רש"י

(יז) והורד המשכן. כיון שנוסע דגל
יהודה נכנסו לתרן ובניו ופרקו את הפרכת
ובסו בה את הארון שנאמר ונתן לתרן
ובניו בנסוע המחנה (במדבר ד') ובני גרשון
ובני מררי פורקין המשכן וטוענין לתוכו
בעגלות והארון וכלי הקדש על מנת בני
קהת עומדים מבחוץ ונותנין על המוטות
עד שנסע דגל מחנה ראובן ואח"כ ונסעו
הקהתים: (כא) נושאי המקדש. נושאי
דברים המקודשים: והקימו את המשכן.
בני גרשון ובני מררי שהיו קודמים לפס
מסע שני דגלים היו מקימין את המשכן
כדאי' הענן שוכן ושימן החנייה נראה בדגל
מחנה יהודה והם חונים ועדיין בני קהת נושים מלאריהם עם שני דגלים הלאחרונים היו בני
גרשון ובני מררי מקימין את המשכן ובאחים בני קהת מוצאים לותו על מכונו ומכניסין בו
הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וזה משמעות סמוכות: והקימו. מקימי המשכן לותו עד טרם
נוסע

באור

נחשון, ועל כנאו סיה נשיאון שר הלבא וכן כלם: (יז) והורד המשכן, לאחר נסיעת דגל יהודה
החלו להוריד את המשכן ובא לתרן ובניו והורידו את פרכת המסך ובסו בה את הארון וכלי
הקדש שהיה מבא בני קהת ולאחר הבסוי נסעו בני גרשון ובני מררי ועמהם העגלות טעונות
בקרשי המשכן, והארון וכלי הקודש עמדו מבוסים עד שנסע דגל ראובן ואז נסעו הקהתים,
כן נראה ממשמעות הכתובים, וכן סיהם הרמב"ן רש"י ורלב"ן: (כא) נשאי המקדש, דברים
המקודשים ושוא הארון: והקימו, אע על בני גרשון ומררי שאבר למעלה, לבל עד נוסע מוהר
על

בהעלתך י

הַמִּשְׁפָּחֹן עַד־בְּאֹם: (כג) וְנָסַע דֶּגֶל
מַחֲנֵה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְצִבְאֹתָם
וְעַל־צְבָאוֹ אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד:
(כג) וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְנֵי מְנַשֶּׁה
גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר: (כד) וְעַל־
צְבָא מַטֵּה בְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־
גִּדְעוֹנִי: (כה) וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה
בְנֵי־דָן מְאַסֵּף לְכָל־הַמַּחֲנֹת
לְצִבְאֹתָם וְעַל־צְבָאוֹ אֲחִיעֶזֶר
בֶּן־עַמִּישַׁדָּי: (כו) וְעַל־צְבָא מַטֵּה
בְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן:
(כז) וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְנֵי נַפְתָּלִי

אחירע

תרגום אשכנזי נה

שלאַנגן קאָנגטען, בעפֿאָר
דיעזע אַנקאָממען. (כב) זאָראַן
בראַך דיא פֿאַהנע דעם לאַ=
גערס דער קינדער אפֿרים
אויף, נאַך איהרען העערען.
דער העערפֿיהרער דיעזעם
שטאַממעס וואַר אלישמע זאָהן
עמיהור, (כג) דער העערפֿיה=
רער דעם שטאַממעס דער קינ=
דער מנשה וואַר גמליאל זאָהן
פדהצור, (כד) אונד דער העער=
פֿיהרער דעם שטאַממעס דער
קינדער בנימין אבידן זאָהן
גדעוני. (כה) צולעצט בראַך דיא
פֿאַהנע דער קינדער דן אויף,
אונד מאַכטען מיט איהרען
העערען דען נאַכטרופֿ דער
פֿעלדלאַגער אויס. דער העער=
פֿיהרער דיעזעם שטאַממעס
וואַר אחיעזר זאָהן עמישדי,
(כו) דער העערפֿיהרער דער
קינדער אשר פגעיאל זאָהן עכרן, (כז) אונד דער העערפֿיהרער דער קינדער נפתלי,

אחירע

תרגום אונקלוס

עַד מֵיתֵיהוֹן: (כב) וְנָטַל טֵיקַס מַשְׁרִיתָ בְּנֵי
אֶפְרַיִם לְחֵילֵיהוֹן וְעַל חֵילֵיהּ אֱלִישָׁמָע בַּר
עַמִּיהוּד: (כג) וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִּבְנֵי מְנַשֶּׁה
גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר: (כד) וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא
דִּבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי: (כה) וְנָטַל
טֵיקַס מַשְׁרִיתָ בְּנֵי דָן מְכַנֵּשׁ לְכָל מַשְׁרְיָתָא
לְחֵילֵיהוֹן וְעַל חֵילֵיהּ אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי:
(כו) וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִּבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן: (כז) וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִּבְנֵי נַפְתָּלִי

אחירע

רש"י

בוחס על בני קהת: (כה) מאסף לכל
המחנות. גמרת ירושלמי לפי שהי' שבטו
של דן מרובה בלוכלסין הי' נוסע בתחרונה
וכל מי שהי' מלכד דבר הי' מחזירו לו לחתיך
כמלן דאמר כתינה היו מהלכין ומפיק לה
מן כתפר יתנו כן יסעו (במדבר ג') ולתת
לאמרי בקורה היו מהלכין ומפיק לה מן
מאסף לכל המחנות:

באור

על הקהתים, וזה הוא טעם על נסיעת בני גרשון ומררי לאחר נסיעת דגל יהודה ובני קהת יעמדו על
אחר נסיעת דגל ראובן כדי שבעת חנייתם יקימו בני גרשון ובני מררי את המשכן טרם בוא הקהתים
ובנואם יבניסו מיד את הארון אל מקומו והשלחן והמזבחות אל מקומם, וכן כוונת המתרגם נל"ת:
(כה) מאסף לכל המחנות, לפי הדגלים כי נפתלי הוא באחרונה. (הרשב"ע), וכוונתו לפי
שאחר לכל המחנות לפיכך נקרא כן מאסף שדגלו היה לאחרון של כל הדגלים, שכל לפי השבטים
היה נפתלי האחרון שבכסף: מאסף, למען שאחר בקורס היו מהלכין נקרא כן שהוא האחרון

בסורה

תרגום אשכנזי

בהעלתך י

אחירע זאהן עינן. (כח) אין דיעזער אָרדנונג בראַבן דיא העערע דער קינדער ישראל'ס אויף, אונד זאָ זעטצטען זיא איהרען צוג פֿאָרט. (כט) צו זיינעם שוויעגערפֿאָטער (אַנ' דערע זעטצען: שוואָגער) חובב, דעם זאָהנע דעם מדיניערס רעואל, שפּראַך משה: יעטצט ציעהען וויר אַן דען אָרט, פֿאָן דעם דער עווי. גע געשפּראָבן, איך ווילל

דבר

איהן איך איינגעבען, קאָממע מיט אונז, ווירוואָללען דיר וואָהלטהון; דען דער עוויגע

האַט

ר ש י

(כח) אלה מסעי וגו'. זה סדר מסעיהם: ויסעו. ביום ההוא נסעו: (כט) חובב. הוא יתרו שנאמר ומבני חובב חותן משה (שופטים ד') ומה ת"ל ותבואה לפי רעואל לפיכך מלמד שהתינוקות קרין לאבי אביהן אבא ושמות הרבה היו לו יתרו על שם שייתר פרש' לחת בתורה חובב על שחיבב את התורה כו': נוסעים מלמנו על ההקוש. מיד עד' ימים אלו נכנסין לתרן שכשמע זה הרשעון נסיגו על מנת ליכנס לתרן ישראל אלא שחטאו

תרגום אונקלום

אֲחִירַע בַּר־עֵינָן: (כח) אִלֵּין מַטְלֲנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֵילֵיהוֹן וּנְטָלוּ: (כט) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחוֹבָב בַּר רְעוּאֵל מְדָיָנָאָה חֲמוּתֵי דְמֹשֶׁה נַטְלִין אֲנַחְנָא לַאֲתְרָא דִי אֲמַר יְיָ יְהֵיב אִתֵּהּ לְכוֹן אִיתָא עִמָּנָא וְנוֹטַב לָךְ אֲרֵיי מַלֵּיל לְאִיתָאָה

מבא

נתמתינים ומפני מה אתף משה עצמו עמהן שעדיין לא נגזרה גזרה עליו ובסנור שהוא נכנס:

לא

באור

בשורה מאסף לכל המחנות, על שם שהאחרון מקבץ את כל הנאחרים לאחריו הרשעונים מטורת הדרך, ומאסף את כל הנאבד מהם, וכן ליתא בירושלמי מאן דאמר בקושיה מפיק לה מן מאסף לכל המחנות, ולמאן דאמר בתיבה והיה דן בגפון התיבה לריך לומר שהוא מלעון כניסה של הגדר (בעטוימען), כי מפני שהיו לאחרונים בזמן הנסיעה ממקום למקום, הכניסו את כל הקולמיס בגדר שמאחה, וכל מה שהיה חולה להם, נקרא חון למחנה: (כח) ויסעו, הוא מלשון בניו עלאו, לאחרי שהודיע סדר ההגלים חוזר ואומר וכסדר הזה היו נוסעים כל ימי הנסיעה: (כט) לחובב בן רעואל, מלאנו שנקרוה את רעואל, כמו שכתוב ויתן את בתו למשה (שמות ב' כ"א), והוא חובב שהוא בן רעואל היה לחי לפורה וקראו הכתוב כאן חתן משה, וכן מבני חובב חותן משה (שופטים ד' י"א), כי דרך המקרא לקרוא לאבי הנערה וחמיה חותן, וכן לפי שקול הדעת שחובב הוא יתרו בעבור שאמר כי על כן ידעת חנותינו במדבר, קראו הכתוב חתן משה גם כן על הדרך הזה. (מדברי רשב"ע), ורמ"י פירש הניחו ג"כ הרשב"ע בשוף דבריו שחובב הוא יתרו והוא לאבי לפורה ורעואל היה זקנה, ומה שאמר על רעואל לאיהן כמו שאמר יעקב אלהי אבי אברהם, ואמר הכתוב כמו שאמר על בלעדי שהוא בן נביאכד. נר והיה בן בנו, [*ת"ס, ובנר זכרנו בתחלת פרשת יתרו שים פה מקום ספק שבפי מדעות הכתובים לא יתרו קודם מתן תורה, ונאמר שם וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארלו, ו:ן מדמע שהיה עמו אף בשנה השנית, ונאלקי מפרשי התורה בהתרת הספק הזה כמו שזכרנו שם (שמות י"ח ל', י"ג), לדעת הרמב"ן הלך לו ונח אליו שנית, ולדעת רש"י

לא

בהעלתך י

דִּבֶּר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל: (ל) וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָא אֵלֵךְ כִּי אִם־אֶל־אַרְצִי
וְאֶל־מוֹלַדְתִּי אֵלֵךְ: (לא) וַיֹּאמֶר
אַל־נָא תַּעֲזֹב אֹתָנוּ כִּי ׀ עַל־כֵּן
יָדַעְתָּ חֲנֹתֵנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָּנוּ
לְעֵינָיִם: (לב) וְהָיָה כִּי־תֵלֵךְ עִמָּנוּ

והיה

תרגום אשכנזי נו

האָט רער נאָציאָן פֿיעל גוטעס
פֿערהייסען. (ל) ער אָבער
אָנטוואָרטעט: איך ווערדע
ניכט מיטגעהען, זאָנדערן אין
מיין לאַנד צו מיינער פֿערוואַנד-
שאַפֿט צוריק קעהרען. (לא) יע-
נער שפּראַך: פֿערלאָם אונז
דאָך ניכט! דוא ווייסט ריא גע-
לעגענהייט אין דער ווייסטע,
וואָ ווייר ליעגען ווערדען, אונד
קאָננסט אונז שטאַטט רער

אויגען דיענען (פֿאָן אַללעם גוטען, נאַכריכט גענבען). (לב) וען דוא מיט אונז ציעהעסט,

זאָ

תרגום אונקלוס

מָרָא עַל יִשְׂרָאֵל: (ל) וַאֲמַר לֵיהּ לָא אֵיזֵיל
אֱלָהֵן לְאַרְעִי וּלְיַלְדוּתִי אֵיזֵיל: (לא) וַאֲמַר
לָא כְעַן תְּשִׁבוֹק יָתָנָא אֲרֵי עַל כֵּן יְדַעְתָּ דַּד
הֲוֵינָא שָׁרַן בְּמַדְבְּרָא וּבְוֹרָן דְּאִתְעֲבִידָא
לָנָא חֲזִיתָא בְּעֵינָךְ: (לב) וִיהֵי אֲרֵי תֵזֵיל

עמנא

רש"י

(ל) אל קרני ואל מולדתי. לא נצטוה נכסי לא נצטוה מספחתי: (לא) אל נא תעזב. מין גא אלא לשון בקשה אלא יאמרו לא נתגייר יתרו מחנה סגיר הי' שם לגרים חלק בארץ עכשיו ארחם שתין לא יהא חלק הגיחם והלך לו: כי על כן ידעת חנותינו במדבר. כי נאה לך לעשות זאת על אשר ידעת חנותינו במדבר ואלת נסים וגבורות שנעשו לנו: כי על כן ידעת.

כמו על אשר ידעת כמו כי על כן לא נתתים לשלם בני (ברכות ל"ח) כי על כן בקו (שם י"ט). כי על כן ראיתי פניך (שם ל"ג): והיית לנו לעינים. לשון עבר כתרגומו. ד"ח לשון עתיד כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהי' מאיר עינינו. ד"ח שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו שנאמר ותהבטת לת הגר (בראשית י"ו):

והיה

באור

לא נאמרה הפרשה הכתובה עד עתה שנייה, ולולי דברי חכמינו ז"ל שאמרו שבעה שמות יש לו ליתרו, הייתי אומר שרעואל הי' שמו בפורה, ולא שני אנשים הם האחד יתרו והם השני חובב, ושלשתן נקראו אותו משה, שכל קרובי המלך מכל אחת נקראים כך כמו שנתב הרמב"ן, ויתרו אותן משה בה קודם מתן תורה ושב אל ארצו ממדבר סיני, וחובב הוא משה בא גם הוא אליו והלך עמו, ואל האחת הזה אמר משה הא לנא אתנו, וממה שאמר כי על כן ידעת חנותינו במדבר אין ראוי שחובב הוא יתרו, כמו שנפרש שם, לפי משמעות פסוקות הכתוב, ועוד שחובב גם הוא ידע חנותם ונתן לב ללעת לרגליהם, והותרו לפ"ז רוב הסמקות שנפלו בענין זה נלי דוחק כלל *]: כי ה' דבר טוב, דבר להניח עליהם כל טוב. וכן תרגם אונקלוס ותאכנזי: (לא) אל נא תעזב, לשון בקשה וכן פירש רש"י וכן מתורגם בלשון תאכנזי: כי על כן ידעת, כמו כי על כן בקו, כי על כן נתתים, ופירושם על אשר ובאשרו על אשר ידעת את המדבר הזה הסמוך לחרבך ותדע לנקם לנו מקומות מגיינתנו: והיית לנו לעינים, ותהיה לעזר לנו ולמורה דרך כעיני' לאדם, זהו היותר נכון לפי פשוטו של מקרא, ומלת

ידעת

המעמר

* (לא) והייה לנו לעינים, עיין בפתרון המלות מאת מהר"ם לאנדוי בסוף הזה.

תרגום אשכנזי

בהעלתך י

זאָ וואָללען ווּיר דיך אַללעם גוטע, ראַז אונז דער עווי־גע ערצייגען ווּירד, מיטגע־ניעסען לאַססען. (לג) זיא בראַכען אויף פֿאָן דעם בער־גע דעם עוויגען, אונד מאַכ־טען דרייא טאַגערייזען, אונד אויף דיעזען דרייען טאַג־רייזען צאָג דיא בונדעסלאַדע דעם עוויגען פֿאָר איהנען הער, איהנען צו צוּיגען, וואָ

וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהֵטַבְנוּ לָךְ: (לג) וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לָתוּר להם

זיא

רש"י

(לב) והיה הטוב ההוא וגומר. מה טובה הטיבו לו לומרו כשהיו ישראל מחלקין לת הארץ היה דושנה של יריחו חמש מאות אמה על חמש מאות אמה והניחוהו מלחלו לומרו מי שיבנה בית המקדש נחלקו הוא יטלנו ובין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב: (לג) דרך שלשת ימים. מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד שהיה הקב"ה מפן להכניסן לארץ מיד: וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים. זה הארון היולך עמהם למלחמה וכו שברי לוחות מונחים ומקדים לפניהם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חנייה:

תרגום אונקלוס

עִמָּנָא וְיֵהֵי טָבָא הַהוּא דִּי יוֹטֵיב יְיָ עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ: (לג) וּנְטָלוּ מִטּוּרָא דְּאָחְגְּלֵי עֲלוֹהִי יְקָרָא דַּיְיָ מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין וַאֲרוֹן קְיָמָא דַּיְיָ נְמַל קֳדָמֵיהוֹן מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין

לאתקנאה

באור

ידעת היא בינוני בתמונת הפעל, ומלת והייתי היא עבר המהופכת לעתיד, וכן פירש"י בלשון שני, וכן תרגם התאנגזי. והרשב"ם פירש כי על כן תאר ידעת ותת על לב לרכינו ותנותנו במדבר, וגם היית לנו לעינים לתת לנו עלה טובה כדבתיב בויסמע יתרו, דוגמת עינים היית לעור, (חיוב כ"ט ט"ו), וכן רש"י פירש בלשון הרשעון כדעת ת"ח שמלת והייתי היא עבר, כי לדעתם מלת ידעת היא עבר, ולפי שאמרו המדקדקים בניא עבר עם וי"ו שוחית לאחר פעל עבר אז הוא וי"ו החבור ולא מהפך, כמו מי פעל ועשה (ישעי' מ"א ד'), לכן פירשו מלת והייתי בטעם עבר, לפי הנוסח כמו שכתבתי למעלה: (לב) והיה הטוב ההוא, כתב הרמב"ן וזה לשונו, והנה משה אלה פניו ללכת עמהם ואמר לו חתם והטבנו לך, הוא משב שיתנו לו מן השלל כסף וזהב וכגדים ולפן ונקר ולא תהיה לו נחלה בתוכם ועל כן לא היה חפץ, ועונה כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך, כי אם לי נחלה ונכסים וכבוד, אז אמר לו משה אל נא תעזוב אותנו כי מדעתך המדבר תהיה לנו לעינים בבנות החרלות ותורנו הדרך אשר נלה בה, ומכל הטוב אשר ייטיב ה' לנו והטבנו לך רמז לתת לו לחוזה ולרן טובה בזכרו על טרחו ועזרתו אשר יעזרם בבנות הארץ, ועל דעתי כי נתרלה אליו בזה ועשה בן כאשר הזכרתי אם (עיין מה שכתב בפרשת בלק בפסוק וירא את הקני), ובך אמרו בירושלמי בני קני חותן משה מניחין וקורין לבתיב לכה אתנו והטבנו לך. עד כאן לשון הרמב"ן: (לג) דרך שלשת ימים, מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד כי חפץ ה' להכניסם לארץ מיד: וארון ברית ה' נסע לפניהם דרך שלשת ימים, זה הארון היולך עמהם למלחמה וכו שברי לוחות מונחים ומקדים לפניהם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חנייה, כל זה מלשון רש"י, והרשב"ם פירש שמסע הארון לבדו לא היה כאחר המסעות כי בכלן היה הארון נוסע לאחר שני דגלים הראשונים, כמו שכתוב ונסעו הקהתים נושאי המקדש וגומר, אך נמסע הזה היו הארון נוסע לפניהם כל שלשת ימים הראשונים, ואין הכונה שהלכו מהלך שלשת ימים ביום אחד אלא כמו שהלכו שלשת ימים במדבר סיני, ולפי זה כוון המתרגם התאנגזי: דרך שלשת ימים, לפירוש הרשב"ם

שזכרתי

בהעלתך י

לָהֶם מְנוּחָה: (לד) וַעֲנַן יְהוָה
עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנָסְעָם מִן־
הַמַּחֲנֶה: ז ס (לה) וַיְהִי
בִּנְסַע הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
קוּמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ
מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ: (לו) וּבְנֻחֹה

גון הפוכה. ובנחו קרי.

יאמר

תרגום אונקלום

לְאִתְקָנָאָה לְרוֹן אֲחַר בֵּית מֵישָׁרֵי: (לד) וַעֲנַן
יְקָרָא דַיְיָ עֲלֵיהוֹן בִּימָמָא בְּמֵיטַלְהוֹן מִן
מַשְׁרְיָתָא: (לה) וַהֲוָה בְּמֵיטַל אֲרוֹנָא וַאֲמַר
מֹשֶׁה אִתְגְּלִי יְיָ וְיִתְבַּדְּרוּן סַנָּאָךְ וְיַעֲרְקוּן
בַּעֲלֵי דְּבָבָךְ מִן קֳדָמָךְ: (לו) וּבְמִשְׁרוֹהִי אֲמַר

חוב

תרגום אשכנזי נז

זיא רוהען זאָללטטען. (לד) ריא
וואָלקע דעם עוויגען וואַר אימ=
מער דעם טאָגס איבער איה=
נען, וען זיא אוים דעם לאַ=
גער צאָגען. (לה) וען ריא לאַ=
דע צאָג, שפּראַך משה: אויף,
אָ עווינער! לאַס דיינע פֵּיינדע
צערשטרייעט, אונד ריא דיך
האַסען, פֿאָר דיר פֿליכטיג
ווערדען. (לו) אונד וען זיא ניע=

דער

רש"י

(לד) וענן ה' עליהם יומם. שנעשה
ענניס כתובים במסעיהם לרבעה מחנות
רוחות ואחד למעלה ואחד למטה ואחד
לפניהם מגמיך את הגבוה ומגביה את
הנמוך והורג נחשים ועקרבים: (לה) ויהי
בנסוע הארון. עשה לו סימניות מלפניו
ומלאחריו לומר שחין זה מקומו ולמה
נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות
לפורענות וכו' כדלימת נכל כתבי הקדש:
קומה ה'. לפי שהיה מקדים לפניהם
מהלך שלשת ימים היה משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר. תנחומא נויקהל:
ויפוצו אויביך. המכונסין: וינוסו משנאיך. אלו הרודפים: משנאיך. אלו שונאי ישראל שכל
השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם שנאמר ומשנאיך נשאו ויקם ומי הם על
עמך יערימו סוד (תהלים פ"ג):

שונה

באור

שזכרתי תמסר ה"ק הידיעה והרצוי שלשת הימים כי אב על אלו שלשת ימים הרחשונים:
(לד) מן המחנה, ממקום מנייתן. (רש"י): (לה) ויהי בנסע הארן, למען רבותינו ז"ל
עשה לו סימן מלפניו ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן, כדי להפסיק בין
פורענות לפורענות (שבת קט"ו), ולפי זה אין הענין הזה מיותם למסע הרחשון, כי אם
בכל מסע ומסע היה כך שבאחר נסע הארן לאחר מסה קומה וגומר, וכאחר נח לומר שובה
וגומר: ויאמר משה, כמו ויהי ביום השלישי וישא אברהם את עיניו שהוא כמו נשא וכן
כאן כמו לאמר משה: קומה ה', כדרך בני אדם לעמוד להלחם: ויפוצו אויביך, כשיראו
שקמת לעשות מלחמה מיד ויפלו לויכך (הרשב"ע), או יכלה לומר שהוי"ו במקום שי"ן,
ונאומו קומה ה' ויפלו לויכך: ויפוצו וינוסו, מנחי עי"ן בבנין הקל והיו רחוים להיות
פליי"ם בשור"ק גדול ובאו בקמון תולדתם ולפיכך החותיות שאחרי הקמץ רפויות, והנה
מדרך המליצה לנפול הענין במלות שונות, וכן אחר דוד יקום אלהים יפוצו לויכיו וינוסו
משנאיו מפניו, [כ"מ לדעתי אחר דוד המלך עליו השלום את המזמור הזה (תהלים
ס"ח), שיאמרו כו, כאחר יעלו ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית, ולכן התחיל
באומר יקום אלהים, כמו שאמר משה בנסוע הארון]: (לו) ובנחה, המקור
עם בניו נסמך אב על הארון והם"ק במקום וי"ו כמו אהלה, כי פרעה אהרן:

שונה

כהעלתך ו יא

יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: ז פ

יא (ו) וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֹנְנִים רַע בְּאָזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיִּחַר

נון השוכה.

תרגום אשכנזי

רערגעזעטצט ווערד, שפּראַך ער: רוהע נונמעהר, אָ עוויגער! אונטער דער מענגע דער טויזענדע ישראל'ס.

יא (ו) דאָ פּאָלק ווארן אבער מיספֿערגניגט, אונר בעקלאגטע זיך אויף אייגע דעם עוויגען מיספֿעלליגע וועזע. דער עוויגע פֿערנאַהם עס, ווין צאָרן ערגרימטע,

אפו

דאז

רש"י

(לז) שובה ה'. מנחם תרגמו לשון מרגוע וכן נשובה ונחת תושעון (ישעי' ל') : רבבות אלפי ישראל. מניד שחין השכינה שורה בישראל פחותים מאלפים ואחד רבבות: יא (א) ויהי העם כמתאוננים. לין העם חלח רשעי' וכן הוח חומ'מה לעשה לעם הזה (שמות י"ז) ואומר העם הרע הזה (ירמי' י"ג) וכשהם כשרים קרואים עמי שנאמר חלח עמי (שמות י"ג) עמי מה עשיתי לך (מיכה ו') : כמתאוננים. לין מתאוננים חלח לשון עלילה מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום וכן הוא אומר בשמשון כי תואנה הוא מבקש (שופטים י"ד) : רע באזני ה'. תואנה שסיח רעה בלזני ה' שמתכוונים שתכח בלזניו ויקניט לפניו לנו כמה לנטוע בדרך הזה שלשה ימים שלח נחנו מענוי הדרך: ויחר אפו. לני הייתי מתנוון לטוענכם שתכנסו לארן מיד:

נקלה

באור

שובה ה', רש"י פי' בשם מנחם שהוא לשון מרגוע, וכן פי' הרשב"ם בשם ר"י המדקדק הראשון כמו בשובה ונחת תושעון, והוסיף לבאר כי בל שב שטעמו מגזרת תשובה הוא עומד ואינו יולך בנינין הקל רק כשהוא מענין שלום והשקט. וכן כאן, שובה ה' הוא יולך, ונאמרו שובה ה' רבבות אלפי ישראל שיניחם ולא ירגזו מלויבים, ונם שלמה המע"ה אמר נוח הארון, קומה ה' לשלים לנוחך, אתה וארון עזך וגו' (ד"ה ב' ו' מ"ב): רבבות אלפי ישראל, כתב הרשב"ם ודע כי רבבה מגזרת רב, והטעם כמו רבבה בלמת השדה נתתיך, ויתכן ג' קרוב עשרת אלפים כן נענור ביותו מספר רב, על כן נסמכה מלת רבבות לאלפי עב"ל, וכוונתו שמלת רבבות אינה שם פרטי הנוף על מספר מבין של עשרת אלפים רק הנוף על רבוי אלפים יהי' כמה שיהי', ולפ"ז תתכן הסמיכות רבוי של אלפי ישראל, וכן מתורגם בל"ת:

יא (א) ויהי העם כמתאננים, מגזרת לון וכן מחזנות לונך, וטעם וישמע ה' שדברו דברי לון (הרשב"ם), וכתב עליו הרמב"ן, ולינו נכון בעיני כי למה יבקש הכתוב על חטאם ולא יגידנו כאשר עשה בכל המקומות, והנכון בעיני כי כאשר נתרחקו מהר סיני שהי' קרוב ליהוד ונאור בתוך המדבר הגדול והנורא נמסע הארון היו מלטערים בעלמם לאמר מה נעשם ואיך נחיה במדבר הזה ומה נאכל ונשתה ואיך נסבול העמל והעבוי ומתי נבא ממנו,

מלבון

המעמר

יא (א) כמתאננים, לשון רש"י: "אין מתאוננים אלא לשון עלילה וכו' וכן הוא אומר בשמשון כי תואנה הוא מבקש." הנה גם רש"י ידע כי מתאונן הוא מנחי עי"ן ותואנה מנחי למ"ד אך לדעתו כמו שעשה תון ומגה מהירות ארה ואבל, כמו לא אכלתי באוני ממנו (דברים כ"ו י"ד) ואנו הדייגים (ישעי' י"ט ח') כן הם עושים ג"כ בהורדת ענין עלילה, ויזה סך תלונת החנם הסמוך, עיין עליו.

בהעלתך יא

אַפּוֹ וַתִּבְעַר־בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל
בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה: (ב) וַיִּצְעַק הָעָם
אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ: (ג) וַיִּקְרָא
שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תַּבְעֵרָה כִּי־
בָעֲרָה בָם אֵשׁ יְהוָה: (ד) וְהָאסַפְסֹף
אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה
וַיָּשֻׁבוּ וַיִּבְכּוּ גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ויאמרו

תרגום אשכנזי נח

דאַז פֿייער דעם עוויגען ענט־
צינדעטע זיך אונטער אי"ה־
נען, אונר פֿערצעהרטע שאָן
דאַז ענדע דעם לאַנגערם:
(ב) דאַז פֿאָלק שרייע צו משה,
דיעזער בעטעטע צום עוויי־
גען, אונר דאַז פֿייער פֿער־
שוואַנר. (ג) מאַן נאַנטע
דעמזעלבען אָרט תּבערה,
ווייל דאַז פֿייער דעם עוויגן זיך
אונטער איהנען ענטצינדעט
האַטטע. (ד) דאַז פֿרעמדע גע־
זינדעל אונטער איהנען האַט־
טע מאַנגעלריא לוסטגעג

בעגירדען: דאַדורך פֿינגען דיא קינדער ישראל'ס אוך וויעדער אַן צו ווייגען, אונר שפּראַכען:

תרגום אונקלוס

בְּהוֹן אֵישָׁתָא מִן קֳדָם יְיָ וְשֵׁצִיאַת בְּסָיְפֵי
מַשְׁרִיתָא: (ב) וְצַוַח עַמָּא עַל משֶׁה וְצַלִּי משֶׁה
קֳדָם יְיָ וְאִשְׁתַּכַּעַת אֵישָׁתָא: (ג) וּקְרָא שְׁמָא
דְאַתְרָא הַהוּא דְּלֵיקַתָּא אֲרֵי דְלֵיקַת בְּהוֹן
אֵישָׁתָא מִן קֳדָם יְיָ: (ד) וְעַרְבְּרְבִין דִּי
בֵינֵיהוֹן שְׁאִילוּ שְׁאֵלְתָא וְתָבוּ וּבְכוֹ אַף בְּנֵי
ישראל

ר ש "י
ווער

נקלה המתנה: נמוקין שנתס לשפלות
שלו ערב רב רבי שמעון בן מנסיא אומר
נקניים שנתס ובגדולים: (ב) ויצעק
העם אל משה. משל למלך בשר ודם שכעס
על בנו והלך הבן לבקל לוהבו על לפניו ואמר
לו לא ונקב עלי מלחמה: ותשקע האש.
שקעה במקומה כאדן שאלו חזרה לתחת
הרוחות היתה מקפלת והולכת כל לומו
סרום: (ד) והאספסף. אלו ערב רב
שנאספו עליהם בשלחם ממלרים: ויבכו
גם

באור

מלשון מה יתאונן אדם מי שהוא לשון כואב ומלטער על עלמו, וכאשר אמר הכתוב כי היו כואבים ומלטערים בשר הזכיר וספר החטא, ואמר במתאוננים (במ"ק הדמיון) כי היו מדברים בשר נפשם בלחר יעשו הגיאבים, והיה רע בעיני ה' שהיה להם ללכת לחריו בשמחה ובטוב לב מרוב כל טובה אשר נתן להם והם היו בלחוטי' ומוכרחים מתאוננים ומתרעמים על עניינים ע"ל, ולפירושו זה כוון גם המתרגם לאנקלוס (מיסֿערגניגט), וגם כוונת רש"י בלויה שפי' שהיו מבקשים עלילה היאך לפרוש מלחרי המקום, כי בלחת מי שכותו סר ושוף ומתאונן על עניניו מבקש עלילות שונות יגיס מתוך למר ומר למתוק, אך מה שפירש"י שמלת מתאוננים הוא לשון תוכחה רחוק הוא בעיני, לפי שהי' לו לכתוב בְּמִתְאַנִּים בדרך בנין התפעל מנחו ל"ה ויישמע ה', הבין מתוכחת ועניניו: ותאכל בקצה המחנה, ת"ל ובליעת בסיפי מלריתא שפלה לאכול בקלה, וכן תרגום לאנקלוס: (ב) ויצעק העם אל משה, בקשו ממנו שיתפלל עליהם: ותשקע האש, ותכנה ולא נראתה עוד: (ג) תבערה, למקום אשר ירדה בו האש בקלה המתנה קרוי כן, ולא נקבו מן המתנה עד לאחר שהתלו תלוה ויקרוא שם המקום ההוא קברות התאוה. (הרמב"ן): (ד) והאספסף, הם שהתאספו עם ישראל בלחתם ממלרים ולינם מהם, ושרש המלה לקף ובפולפל העי"ן והל"ל כמו מקוחר: התאוו תאוה, לפי שים לפם במוכן לפניהם בדי לרכם, לבל התלוו על המיתרות מה שת"ח להגיד כ"ל בלחרן יסוד: וישובו ויבכו גם בני ישראל, לאחר שהקלו הערב רב להתלוות שבו גם בני ישראל לבכות

תרגום אשכנזי

בהעלתך יא

וואָלט אונז ראָך פלייש צו עס־
סען געבן! (ה) וויר דענקען
נאָך אן דיא פישע, דיא ווער
אין מצרים אומזאָנסט געגעס־
סען האָבען, דיא גורקען (קיר־
ביסע), מעלאָנען, לויך, צוויי־
בעלן

רש"י

גם בניישראל ויבכו. עמהם: מי יאכילנו בשר. וכי לא היה להם בשר והלא בשר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגו' ואם תאמר אכלוס והלא בבתיהם לארץ נאמר ומקנה רב היה לבני ראובן וגו', במדבר ל"ב) אלא שמקצתם עלילה:(ה)אשר נאכל במצרים חנם. אם תאמר שמצריים נותנים להם דגים חנם והלא בשר נאמר ותתן לא יתתן לכם (שמות ה') אם תתן לא היו נותנין להם חנם דגים היו נותנין להם חנם ומהו לומר חנם חנם מן המלות: את הקשואים. תר"ס מפני מה המן משתנה לכל דבר חוץ ממלו מפני שהן קשים למניקות לומרים לחזה אל תאכלי שום ובכל מפני התינוק משל למלך בו' בחיתת בספרי: הקשואים. הם קוגומ"בריוש בלע"ז: והאבטיחים. בירי"ק: האבטיחים. בירי"ק פורלי"ש ית בוליניח וכו':

אל

באור

ולהתלונן לומר מי יאכילנו בשר: מי יאכלנו בשר, לשון הרמב"ן, כי לא הי' לכל העם בשר לאכול בכל יום לפי שאכלו ממנו פעמים רבות והי' למקלתם מקנה יאכלו ממנו הגדולים כ זהנה המקנות במקומות סיוקר, אבל נדגים לומרו זכרנו את הדגה כזכר הנשכחות כי לא אכלו דגים מיום לאתם מאלרים ועד הנה, ועשם לשר נאכל במלרים חנם כפי פשוטו כי היו הדייגים במלרים מעניליס לותם למשוך הדגים שנאחזים במלודה והיו נותנים להם מן הדגים במנהג כל פורסי מכמורת, והקשואים והאבטיחים והחציר והבצלים והשומים במלרים הרבה מאוד כי היא גגן היוק, ובאשר היו מוסרים להם בגנות ובכל עבודה בשדה, היו לוכלים מן הירקות, לו שהיו שם ישראל עבדי המלך עושים מלאכתו והי' מפרנס לותם בלאם בר ובמים לאן והיו נפולים בעיר ובבתים בגנות ובשדות והיו לוכלין מן הירקות ואין מכלים דבר במנהג בעבדי המלך, ונותנים להם על שפת היאור ממנת המלך דגים קטנים אשר אין להם דמים במלרים כאשר ביארתי גם' ואלה שמות, וזאת תלונות בני ישראל לא תלונות המתפסף, והנה היו מתלוננים על משה ולועקים עליו חנה לנו בשר ונאכלה באשר יזכיר עכ"ל, והנה לפי דבריו בשר שרה תמיהת רש"י ז"ל וכי לא הי' להם בשר וכו', ורלב"ע פי' חנם, שהיה כ"כ גזול כאילו היא חנם: (ה) זכרנו, ענר במקום גיונוי והיה רלוי לומר זוכרים לנחנו, וכן ת"ל דגירין חנמנת: את הדגה, שם המין: אשר נאכל, בעתיד במקום ענר: את הקשאים, שרשו קשה כי מלאנו במלונה במקשה ובא בחל"ף במקום ה"א, ורד"ק כתב שעקרו חל"ף ובא שמה בה"א במקום חל"ף, וכן בדברי חז"ל במלת תמיד בחל"ף, קשואים, ומ"י כתב הקשואים, קוגומנר"ים בלע"ז והם (גורקען בל"ק): האבטחים, נורק"ם. (הם"י), ובוא נורקחם, ובל"ק (בחערטע אָדער לוכטען קרויט), ויש פותרין לותו כמ"ם המתרגם (מעלאָנען), וכן שמע המתרגם מלדם נכנד ובשוא פנים מק"ק בפת יע"ק, שהיה קושה מכלו, שבאשר הניחו מעלאָן על השלחן, אמר שהמין הזה מנוי

עד

המעתר

(ה) האבטחים, לועז רש"י בוריק"ם, וחשבו המעתיקים שהוא שם עשב הנקרא בל"ק חָבָּסעס לוכטענקרויט, ובאשר הובאתי במרפא לשון כתובות מ"ו ב' ד"ה לבעיה שענין הבלעז בל"ק הוא חָבָּסערמעלָאנען (ר"ה).

הַבְּצָלִים וְאֶת־הַשּׁוּמִים: (ו) וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יְבֵשָׁה אֵין כֹּל בִּלְתִּי אֶל־הַמָּן עֵינֵינוּ: (ז) וְהַמָן כִּזְרַע־גַּד הוּא וְעֵינוֹ כְּעֵין הַבְּדֹלַח: (ח) שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר וְעָשׂוּ

אתו

לעו. אָדער צערשטיעסען עס אין מערזערן, קאָטען עס אין טעפּען, אָדער מאַטען אַשען־

קוטען

תרגום אונקלוס

וּכְרָתֵי וּבוּצְלֵי וְחוּמֵי: (ו) וּכְעַן נַפְשָׁנָא תְּאִיבָא לֵית כֹּל מִדְעָם אֱלָהֵן לְמָנָא עֵינָנָא: (ז) וּמָנָא כְּבַר זַרְעָ גַּדָּא הוּא וְחִוְיֵהּ כְּחֵיזוּ בְּדוֹלְחָא: (ח) שַׁיְטִין עַמָּא וְלָקְטִין דַּעֲבֵי טָחִין בְּרֵיחַיָּא אוֹ דַעֲבֵי דָאִיךְ בְּמַדּוּכְתָּא וּמְבַשְּׁלִין

ליה

תרגום אשכנזי נמ

בעלן אונר קנאָבלויךּ: (ו) יעצט מיסען וויר דאַרבין, אינד אין אַללעם מאַיגעל ליידען; כלאָם צום מן איזט אונזערע צוגעי־ זיכט. (ז) דאָס מן ווארט ווי קאָ־ ריאַנדער־זאַמען, אונד אַן פאַר־ בעגלדעם דעם ערצע בדולח. (ח) דיא לייטע שוויפּטען הע־ רום, זאַממעלטען עם, צער־ מאַהלטען עם אין האַנדמיה־

ר ש "י

(ו) אל המן עינינו. מן בשר מן בערג: (ז) והמן כזרע גד. מי שאמר זו לא אמר זו ישראל אומרים בלתי אל המן עינינו והקב"ה הכתיב בתורה והמן כזרע גד וגו' כלומר רצו בתי עולם על מה מתלוננים בני והשיב כך ונך הוא תשיב: כזרע גד. ענול בגידל זרע קוליינד"ר: בדולח. סם לבן טוכה קריס"טל: (ח) שטו. לין שייט אלא לשון טיול לישנווי"ר בלע"ז עמל: וטחנו ברחים וגומר. לא ירד ברחים ולא בקדירה ולא במדוכה אלא משמה היה טעמו לנטחנין ולנדוכין ולמבושלים: כפרור. קדרה:

לשד

באור

עד מאוד במלרים וקורין לו (בלטי"ח) נלזונס. והנה כפי ספורי בעלי המסעות כל המינים הללו (קירבים, גורקען, מעלָנען, ווַסמערמעלָנען ודומיהם) מרובים בלרן ההיא, והם טובים למאכל, ודלת העם נזונין מהם בשלשת חדשים בשנה, וגם הטף לוכל מהם בלי נשול ובלי קליפה ולינו נזוק: החציר, כרישין, פולי"ם. (רש"י). ובערש"י כ"י פורני"ם, והוא פתי"רע לו פאיר"ח ובל"ח (לויק), והוסיף רש"י ז"ל ית בוליני' וכו', הכוונה שחליר הוא שם המין, ולכך נתן בל"י: (ו) ועתה נפשנו יבשה, אין לם מה שיוליד ליחות בגוף ויביב הגשם רזה: יבשה, לינוני לנקבה לגזרת פָּעַל: בלתי אל המן עינינו, אפילו המזון שאנו חיים בו לינינו בידינו שתפי' נפשב דשנה ושבעה בו, אבל נתאוה לו ונשא עינינו אליו בכל עת לולי יבא לנו: (ו) והמן כזרע גד הוא, וספר במעלות המן ומסרון המתאוים כי הי' ענול בתמונתו כזרע גד והי' קל ללקוט. כזרע גד, לינו מן הגפרד זָרַע כי המשקל הזה לא ישתנה בשמינות, או שהוא ממשקל הזה ובא ע"ד זכות, כמו גָּטַע שעשועיו, וּבַחֲדַר משנבך: גד, סירש"י קליינדר"י בלע"ז, והוא בל"ח (קאָריאַנדער): כעין הבדלה, ומרלהו כמרלה הבדלה נחמד למרלה עיני האדם: (ח) שטו העם, לין שייט אלא לשון טיול אלקטוהו בלא עמל, לישנווי"ר בלע"ז. (רש"י), ובערש"י כ"י מישפּ"ייר בלע"ז, והוא מלשון (טפאַלירען) בל"ח: וטחנו ברחים, כשרלו טחנוהו ברחים של יד: או דכו, ואם רלו כתשוהו במדוכה של אבן או של עץ: ובשלו בפרור, בקדרה או ביורה: רחים, מהשמות הנלחים על משקל שניס ולח

ימלח

המעמר

(ח) שטו, לשון רש"י: "לין שייט אלא לשון טיול לישנווי"ר בלע"ז וכן לועז לשון שעשע

ישעיה

בהעלתך יא

אֹתוֹ עֲגֹות וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם
לְשַׁד הַשָּׁמֶן: (ט) וּבְרֶדֶת הַטַּל
עַל־הַמַּחֲנֶה לָיְלָה יֵרֵד הַמָּן עָלָיו:

תרגום אונקלוס

לֵיהּ בְּקֻרְדָּא וַעֲבִדִין יָתְהּ גְּרִיצָן וַהֲוָה
טַעֲמֵיהּ כְּטַעֲמָא דְּלִישׁ בְּמִשְׁחָא: (ט) וְכַד נָחֵית
טַלָּא עַל מַשְׁרִיתָא לֵילְיָא נָחֵית מָנָּא עֲלוֹהִי:

תרגום אשכנזי

קוכען דאַפֿאָן, אונד עס שמעק-
טע, וויא דער בעסטע אֶהל-
קוכען. (ט) וויא דעס נאַכטס
דער טהויא אויף דאַז לאַגער
פֿיעל, זאָ פֿיעל דאַז מן אָבען
דאַרויף

רש"י

וישמע

לשד השמן. למלות של שמן נך פרשו ד"ונס ודומה לו נהפך לשדי בחרנוני קין (תהלים ל"ב) והלמ"ד יסוד נהפך למלות בחרנוני קין ורבותינו פרשוהו לשון שדים אך אין ענין שדים אצל שמן ואי אפשר לומר לשד השמן לשון ויצמן יאורון (דברים ל"ב) שאם כן היה הש"ס נקוד קמץ קטן וטעמו למטה תחת הש"ס שעניו שהש"ס נקוד פתח קטן והטעם תחת הזי"ן לשון שמן הוא והזי"ן הנקודה בקמץ גדול ואינה נקודה בפתח קטן מפני שהוא ס"ס. ד"ח לשד לשון נוטריקון ל"ים ש"מן ד"נס כעיסה הנלושה בשמן וקטיפה בדבש ותרגום של אונקלוס דמתרגם דלים במשחא נוטה לפתרונו של דונ"ש שהעיס הנלושה בשמן לחלוחית שמן יש בה:

ויטה

באור

ימלא ממנו היחיד: כטעם לשד השמן, למ"ד לשד מן השדים, כי מלאנו נהפך לשדי בחרנוני, ועינינו ליחות הפיך היובש, ועתה מפרש טעם של מרון לף שהם לחמו ונפשנו יבשה, כלומר המוכל חטים יבשים, ובלחמת כחשר יטעמו נרקים לו דכו בשדוכה מתחלף טעמי, ונעשה שמן, ולפי מאכלם יבש, כלן כחיב והי' טעמו שנתחלף טעמו הראשון ונעשה שמן, לכל נפ' בפלח כחיב וטעמו כלפיחית בדבש שזהו טעמו קודם שיולד בו טעם שמן. (מדברי הרשב"ם):

(ט) וברדת הטל, יודיע שהי' יורד על מקום נקי לאחר שירדן הטל לת המקום. (הראב"ע), ועוד נאמרו הפסוקים בונה לאחרת בשני הפסוקים האלו שהם בנגד תלונותם, לאחר שהי העם יודיע שגם המן הי' להם מנס רק שלקטוהו ולא במהיר, ושהנו אותו דכו ובשלו וגו', בנגד התלונה שהי' להם במצרים מאכלים טובים יודיע שגם המן לפי שהוי תקונו הי' מתחלף טעמו לטוב; ועל מה שאמרו ונפשנו יבשה, אמר שטעמו כטעם לשד השמן להגיד כי נפש תוכלו לא תיבש כי הוא יצלח הגוף להיות רוה; ובנגד מה שאמרו בלתי אל המן עינינו מסופקים לנחנו אם יבא או לא, אמר נתן ובדרת הטל כ"ל בהיותם יושנים הי' יורד ונקומם מלאו

המעמר

(ישעי' ס"ו י"ב, וירמיה ל"ח כ'), ומלה נוספת הוא בלשון לרפת ותרגומו, ערגעטלען, בלוסטיגען, וענינו ג"כ הליכה לרגל התענוג (וואסטוואנדעלן) ואין לרך לתקן לישפלייר"ל. (ד"ה).

לשד השמן, לשון רש"י: "למלות של שמן וכו'" (עד סוף הפסקה). הנה נתחלף בחר רש"י כי לדעת דונש הלמ"ד היא שרשית ואינה לשמוש, ואמר כי מה שפירשו מבמינו ז"ל שהוא מענין שדים ותהיה הלמ"ד מן בנל"ס תינקו ונון, כי מה ענין שדים אצל שָׁמֶן, כי אין לומר שהשמן הוא תחר לשד כלומר שד שֶׁמֶן (כי שד הוא על משקל זכר אם גם הוא מתנברים הכפולים כמו שנאמר שדים נמוקים (הושע ט' י"ד) וכן שני שדיך (שיר השירים ד' ה'), ומן התימה על החכם הנלס בן זאב שאמר בחולר השרשים כי שד הוא שע"ן), שת"כ היה הש"ס נקוד קמץ קטן (הוא הכירי) והטעם היה בת מלרע, אבל יען שהוא נקוד בפתח קטן (הוא סגול) והטעם מלעיל, ע"כ הוא ממשקל פָּעַל, ולדקי דברי דונש, כי מה שבת הזי"ן נקמן הוא רק בעבור סוף פסוק בדומה, זה כוונת רש"י ז"ל; לולם מנכי רהנתי עוד בנפשי (במדבר י"ד) אשר יעדתי להוליך לאור מ"ה), להשיג גבול עולם אשר גבלו הרשעונים לאמר כי אך

לותיות

בהעלתך יא

(י) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו אִישׁ לְפֶתַח אָהֳלוֹ וַיִּחַר־אַף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע: (יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָּה הֲרֵעֹתָ לְעַבְדֶּךָ וְלָמָּה לֹא־מָצָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לָשׂוּם אֶת־מַשָּׂא כָּל־הָעָם הַזֶּה עָלָי: (יב) הֶאָנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אָנֹכִי יְלִדְתִּיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלַי

מסר א׳ שאתו

אַללעם דיעזעם פֿאָלק עמפֿאַנגען אָדער נעכאָהרען,

תרגום אשכנזי

(י) משה הערט ראַוו פֿאָלק נאַך זיינען גע שלעכטערן יערדעם אים איינגאַנגע זיינעם צעלטעם זאָ ווייזען דער צאָרן דעם עוויגען ענטבראַנ־ טע זעהר, אינר משה ווער בע־ טריבט. (יא) ער שפּראַך צום ע עוויגען: וואַרום האַסט דוא דיינעם קנעכט דיעזעם זו לייד דע גטהאַן, אונד וואַרום האַ־ בע איך ניכט גנאַדע פֿאָר דיי־ נען אויגען גע funden, דאַס דוא מיר דיא לאַסט דיעזעם גאַנצען פֿאָלקעם אויפֿגעלעגט האַסט? (יב) האַבע איך דען דאַס דוא צו מיר שפּריכסט:

טראַגע

תרגום אונקלוס

(י) וּשְׁמַע מֹשֶׁה יָת עַמָּא בָּכֵן לְזַרְעַיְתְהוֹן גְּבַר בְּתָרַע מַשְׁכְּנֵיהּ וְתֻקֵּף רוּגְזָא דַיְיָ לַחֲדָא וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה בִּישׁ: (יא) וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לְמָה אַבְאַשְׁתָּא לְעַבְדָּךְ וּלְמָה לָא אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קָדָמָךְ לְשַׁוָּאָה יָת מָטוּל כָּל עַמָּא

ר ש " י

(י) בוכה למשפחותיו. משפחות משפחות נחספים ובוכים לפרסם תרעומתן בגלוי ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות על ערוות המשפחות להם: (יב) כי תאמר אלי. אתה אומר אלי אחזהו בחיקך והיכן אמר לו כן לך נחה את

דָּדַיִן עָלָי: (יב) הַאַב אֲנָא לְכָל עַמָּא הָדֵין וְאִם בְּנֵי אֲנוּן דַּאֲמַרְתְּ לִי סוֹבַרְהִי בְּחוּקָפָךְ

כמא

באור

מלאו לחמם נכר מוכן ומקוה אליהם שילקטוהו: (י) בכה למשפחתיו, היו מתאספים משפחות משפחות ובוכים לפרסם תרעומתם בגלוי: ובעיני משה רע, הוא תאר מנחי ע"ו ומסר המתוקף והי' רצוי לכתוב ובעיני משה הי' הכנר רע, וייתכן שהוא פעל ענר: (יא) למה הרעת לעבדך, נמם שמית הנהגתם עלי כמ"ש בממיך לשוא את כל המצאן וגו': ולמה לא מצאתי חן, כשאמרתי אלה נא ביד תשלח: מצאתי, הפ' תסרה נמנתב, ונאע"ד נחי ל"ה כדרכם על הרוב שינוי התאר במקום שנרו: (יב) האנכי הריתיו וגו', התני לחמם: ילדתיהו, לו תני אליהם כמו ילד את שלח. (הרקב"ע), וגוזחו שמלח ו ענין לידה גם נכנין הקל שיולח לבני, ותרגום אונקלוס תרגם האב תני לכל עמא הדין לפי שבני ישראל הרבה ת"ל את הכרית"ך וכתב שעל דעתו הוא מלשון על כרכית כאדי כי הלב יקרוש כרה מפני שרותן ו זגין ההריון, יאמר לפי שהם אלי תכיהם או לפי שילדתי לותם. וכתב עובדיה, ולדעתי הכל מליצה אחת על הפי וטעמו האנכי הריתי את כל העם הזה ואנכי ילדתיהו, והזכיר כן כי הפה תסבול לער גדול הכניס בזכרה מה שסבלה בהם מלידה ומבטן ומהריון, ע"כ: יְלַדְתִּיהוּ, מיר"ק העי"ן במקום פת"ח, והרחוי יְלַדְתִּיהוּ אֹו יְלַדְתִּיו, כמו מן יָצַרְתִּי נאמר יְצַרְתִּיו (ישעי' מ"ג ז'): כי תאמר

המעמר

לותיות הפמ"תי יוכשרו למשקל, כי לדעתי גם אחר לותיות השמוש, ונרפסם כלמ"ד שקול שקלו נמפלגי השמות, ונוה דנרי מכאינו ז"ל ודונג עולים נקוה אחד, כי טורם המלה של מענין שדים, ולמ"ד למשקל להוריות למלות הדומה לחלב.

תרגום אשכנזי

בהעלתך יא

שְׁאֵהוּ בְּחִיקֶךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֹמֵן
אֶת־הַיֹּנֵק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתָיו: (יג) מֵאַיִן לִי
בָּשָׂר לָתֵת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־
יִבְכּוּ עָלַי לֵאמֹר תְּנָה־לָּנוּ בָּשָׂר
וְנֹאכֵלָה: (יד) לֹא־אוּכַל אָנֹכִי
לְבַדִּי לָשֵׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה
כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי: (טו) וְאִם־כָּכָה
אַתְּ־עֹשֶׂה לִי הָרְגֵנִי נָא הָרֹג אִם־

מצאתי

טראַג עס אויף דיינען אַרמען,
וויא דער ווערטער דען זייגלינג
טרעגט, אונד ברינגע עס אין
דאָז לאַנד, דאַז איך זיינען על־
טערן צוגעשוואָרען? (יג) וואָ־
הער זאָלל איך פֿלייש נעהמען,
עס ריזעם גאַנצן פֿאָלקע צו גע־
בען, דאַז אום מיך הער וויינט,
אונד שפריכט: גיב אונז פֿלייש,
דאַס וויר עסען? (יד) איך אַל־
ליין פֿערמאַג עס ניכט דיעזע
גאַנצע נאַציאָן צו ערטראַגען,
עס פֿעללט מיר צו שווער.
(טו) האַסט דוא דיעזעס איבער
מיך פֿערהענגט, זאָ ברינגע
מיך ליעבער אום, ווען איך גנאַ־

דע

ר ש "י

לח העם (במות ל"ג) ומומר וילוס
על בני ישראל (שם ו') על מנת שיהיו
סוקלים לחנם ומחרפים לחנם: על
החלמה לחר שנטעת לחבותיו. לחם לומר
לי לשחם בחיקי: (טו) ואם ככה חת
עושה לי. חשם כחו של משה שנקנ' כשרחתה
הקנ"ה הפורענות שהוח עתיד להניח
עליהם ע"י חמר לפניו ל"ב הרגני חחלה:

ואל

תרגום אונקלוס

כְּמָא דְּמְסוֹבַר תּוֹרְבִּינָא יָת יַנָּקָא עַל אַרְעָא
דְּקַיֵּמְתָּא לַאֲבָהָתְהוֹן: (יג) מְנַן לִי בִּישְׂרָא
לְמִתַּן לְכָל עַמָּא הָדֵין אֲרֵי בָּכַן עָלַי לְמֵימַר
הַב לָנָא בִּשְׂרָא וְנֵיכוֹל: (יד) לֵית אֲנָא יָכִיל
בִּלְחוֹדִי לְסוֹבָרָא יָת כָּל עַמָּא הָדֵין אֲרֵי
יַקִּיר מִנִּי: (טו) וְאִם כְּדֵין אַתְּ עָבֵיד לִי קְטוֹלְנִי

כעון

באור

אלי, לחחם לומר לחלי, והעתיד נמקום נינוני: שאהו בחיקך, עד נולו חל החלמה.
(הרחב"ע), וכוונתו שממחר שחהו בחיקך דנק עם מחמר חל החלמה שנסוף הפסיק: (יד) לא
אוכל אנכי לבדי, לח שיעזרוהו הזקנים לחת להם נשר כי מחין להם, ועוד לפילו נהיות להם
פרנסי' רנים לח יתלוננו רק על משה שהוליח' ממלרי' כמנהגם לומר לו למה העליתנו ממלרי',
לכל חשר משה כי נהיות להם מנהיגי' רנים ישנכו ממחם וידנרו על לנם נתלונתם, ומפשר כי נחשר
התנלה הזקני' שנחנל עליהם מן הרוח וידעו העם כי נחמני' הם לנביחים לח יתחספו נלם על משה
ויחלו תלוחם גם מהם. (הרמנ"ן): כי כבד ממני, היח מ"ם היתרון ונלוזו כנד הוח יותר ממה
שחוכל לשחת נכחי: כָּבֵד, הוח תוקר וחסר המתוקר והרחוי כי דנר כנד הוח ממני, לו הוח פעל
ענר: (טו) ואם ככה אח עשה לי, נח על דרך הזרות, כמו ואַתְּ תדנר (דנרים ה' כ"ד),
אַתְּ נרוב ממשל (יחזקחל כ"ח י"ד), ויחכן שהוח מלחן מרמי, כמו אַתְּ מלכח שם טעם (דניחל
ג' י'), ונחסרון הנו"ן נחמר אַתְּ גם לזכרים: הרגני, כמו המיתני, שענין הריגה לינו נופל

על

המעמר

(טו) ואם ככה אח עושה לי, לשון רש"י: "חשם כחו של משה" כי הענוי לנוכח הוח לחה
ולנוכחת לח', ועיין נרמנ"ן, ועיין נרחנ"ע כחן כי לדעתי לח דנר נטוח וחין להחריך.

ואל

בהעלתך יא

מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאַל־אֶרְאֶה בְּרָעָתִי: פ

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶסְפָּה־לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם

ושטריו

תרגום אונקלוס

כְּעַן תְּמוֹל אִם אַשְׁכַּחְתְּ רַחֲמִין קֳדָמָךְ וְלָא אֲחֵזֵי יְיָ יִשְׁתִּי: (טז) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּנוֹשׁ קֳדָמַי שַׁבְעִין וְבַר מִסָּבֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יְדַעְתָּ אֲרֵי אִנּוּן סָבֵי עַמָּא וְסַרְכוֹהִי וְתִדַּבַּר יַתְהוֹן

למשכן

תרגום אשכנזי סא

דע פֿאר דיינען אויגען גענֿונדען, נור לאַס מיך ניכט זאָ מיין אונגליק זעהען. (טז) דער עווי־גע שפּראַך צו משה: לאַס מיר דיא זיעבענציג עלטעסטען דער נאַציאָן צוואַמען קאָמען, פֿאָן דענען דיר בעקאַננט איזט, דאַס זיא דיא עלטעסטען דער פֿאָלקעס

רש"י

ואל אראה ברעתי - ברעתם כי' לו לכתוב אלא שנה הכתוב וזה לחד מתקוני סופרי' בתורה לכינוי ולתקון לשון: (טז) אספה לי. הרי חשובה לתלונתך שאמרת לא אוכל לבדי והזקנים הרשונים היכן היו והלא לף במלרים יצאו עמהם שנאמר לך ואספת את זקני ישראל (שמות ג')

אלא נתן מנערה מתו ורעויים היו לכך מסיני לכתיב ויחזו את האלהים (שמות כ"ד) שנהגו קלות ראש כנושך פתו ומדבר בפני המלך והוו ויאכלו וישתו ולא רלה הקב"ה ליתן תכלות במתן תורה ופרע להם כאן: תשר ידעת כי הם וגומר. לותן שלחה מביך שנתמנו עליהם שוטרים

במלרים

באור

על הרוגי מרב בידי אדם נבד אבל הוא נופל גם כן על מיתה טבעית כמו ופקי בהרוגים חללה (יחזקאל ל"ז ט'): ואל אראה ברעתי, רק לא תרחה נרעה שאני בה, ולפי פשטו זה אין ניכך לתקון סופרים, ומעור הכתוב כך הוא, אם רלונך שאני לבדי נשא את כל המשא הזה ואסבול טרחם ותלונותם טענתם ובכיתם, ואין בידי לתת להם את שאלתם, לחננך לפניך אם מלאתי חן בעיניך, המיתני, ואל אחי' חיי הנער הללו, לרחות את הרעה הגדולה תשר אני בה, ועל הדרך הזה מתורגם בלשון תשבחה: (טז) אספה לי, על שאמרת לא אוכל לבדי, תעשה לך עזר כמו שאמר בפסוק הסמוך ונשאו אתך וגומר ולא תשא אתה לבדך: אספה, הוא לשון ליקוט בה"ן נוספת והיה רלוי אֶסְפָּה בחיר"ק הם"פ, כמו שָׁלְחָה הנער אתי, ובענור רות הגרון הורחבה להיות בסגול, כמו עֶרְכָה לפני התילבה (לעיל ל"ג ה'), ונקוד המלה מתנגד לכלל המונח לכל המדקדקים שבכל הלשון שהם ליקוד על גזרת פָּעוֹל הם בק"ח בשיבושו בה"ן נוספת וכל שהם על גזרת פָּעַל הם בחיר"ק בה"ן נוספת. ומלאנו הלשון מזה הדרש אֶסּוֹף יקר, אֶסּוֹף את העם, והי' רלוי להיות אֶסְפָּה בק"ח, כמו מן שָׁמוֹר, זָכוֹר, נאמר שָׁמְרָה נפשי, זָכְרָה לי אלהי, ונלמ בסנו"ל שהוא תחת חיר"ק, כמו מן שָׁכַב, שָׁלַח, שָׁכְבָה עמי, שָׁלְחָה הנער, ועימ"ם בספר מכלול יופי בפרשת תולדות על פסוק מכרה כיום: אשר ידעת כי הם וקני העם ושטריו, תשר ידעת והכרת

בהם

המעמר

ואל אראה ברעתי, לשון רש"י: "ברעתם היה לו לומר" כלומר ברעתם של ישראל, תולם בתיב (ל"ב ג') כתב רש"י שהיה לו לכתוב כאן ברעתך, ותהיה הכוונה על הרעה שיניח הדם על ישראל, כי הסמיכות והכינוי תסוב גם על הפועל וגם על הפעול, כמו עבודת הלויים ועבודת הקדש, וכן הסר מעלי נגעך (תהל' ל"ט י"א) ומנחת נגעי יעמודו (שם ל"ח י"ב) ורבים כמה, ומין ספק כי לדברי רש"י האחרונים (בזיוב) המה נכונים, כי מה תקון סופרים יש שם שיאמר ברעתם לו ברעתי, וכן בכל שאר המקומות שים בהם תקון סופרים הוא לך שם יש בהם תשב גנאי לשמו יתברך.

תרגום אשכנזי

בהעלתך יא

וְשִׁטְרֵיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ׃
(יז) וְיָרַדְתִּי וְדִבַּרְתִּי עִמְּךָ שָׁם
וְאָצַלְתִּי מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ
וְשַׂמְתִּי עֲלֵיהֶם וְנָשְׂאוּ אִתְּךָ
בְּמַשָּׂא הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אַתָּה

פֿאלקעס אונד דעסטן בעאמט. טען זיין קעננען, פֿיהרט זיא פֿאר דאַז שטיפֿטצעלט, אונד לאַס זיא אַלדאַ נעבען דיר שטעהען; (יז) איך ווערדע מיך דאַוועלבסט הערַאַב לאַסטן, מיט דיר רעדען, אונד עטוואַס פֿאָן דעם נייסטע נעהמען, דער איך דיר איוט, אונד איך זיא לעגען; דאַמיט זיא דיר דיא לאַסט דעס פֿאָלקעס טראַגען העלפֿען, אונד דוא ניכט אַללעס אַללין צו טראַגען האַ־

לנדך

בעסט

ר ש ״ י

תרגום אונקלוס

בְּמַלְּרִיס בעבודת פיך והיו מרחמים עליה׳ ומוכיס על ידס שלחמר ויכו שוטרי בני ישראל (שם ה׳) עתה יתמו בגדולתן כדרך שנכשעו בלבנן: ולקחת לותס. קחס נדנרים לשרינס שנתשניתס פרנסיס על בניו של מקום: והתילבו שם עמך. כדי שיל לו ישראל ויגהגו בהס גדולה ונכוד

וְלַמְּדוּ מניכין חלו שנכנסו עס משה לשמוע דנור מפי הקב״ה: (יז) וירדתי. זו לחת מעשר ירידות הנתונות בתורה: ודברתי עמך. ולח עמהס: ואלילתי. כתרגומו ואחרבי כמו ואל אלילי בני ישראל (שם כ״ד): ושמתי עליהס. למה משה דומה בלותה שעה לנר שמונח על גבי מנורה והכל מדליקין הימנו ואין לורו חסר כלוס: ונשלו אתך. התנה עמהס על מנת שיקבלו עליהס טורח בני שהס עתידים וסבבנין: ולח תשח לחה לבדך. הרי חשובה למה שלמרת לח תובל לובי לבדי:

למקדש

ב א ו ר

בהס שהס זקנים בחים בימים ורלוים להיות שוטרים על העס יודעים להוהיגם בחכמה: (יז) ודברתי עמך שם, בלהל מועד הלזכר, כמ״ש והתילבו שם עמך כדי שישמעו גם הס בדברי עמך: ואצלתי מן הרוח, פי׳ הרמב״ן כי תלילות בכל מקום לשון ענוב תלבו, כמו הלח תלבת לי נרכה, הלח ענבת תלבך עוד נרכה בעבודי, וכן תלילי בני ישראל הס הנבחרים והפרוחים מכס שותבלים לל עלמן מכלל המין העס לו שיקריחים כן הגדולים שהכל בחים תלבס, וכן כתן ואלילתי מן הרוח שתניח תלבי תני שס עליך ושמתי עליהס. והרד״ק בשרשים פירש ג״כ מלשון תלבו וכן ף דבריו הניח פי׳ לחר מלשון הפרשה, ויחכן שזניהס מענין לחד, שכן הלועז יחמר על המכרים תלק מדנר ותינו כולו עמו (בייט זייטע ועגען), מלשון תלבו, ונחנ״ע הרמב״ן וז״ל, וירדתי ודברתי עמך שס ואלילתי ענין הנחת והגיד כי בעת הדנור עם משה יפי׳ התילות וממנו הוח, וכן חמר בפעשה ויבד ה׳ בענן ויבבר חליו ולח פי׳ הכתוב הדנור הזס מה הי׳ בלחר הוח כתוב בכל התורה שיבחר לח״כ מה לחמר ומה דנר ה׳ ני העני, בנלן בי הזקנים לחר שחר נהס ויתנבלו לח שמעו דנור מפי השס ולח נרחה להס נם לה לו בחלוס, לבל השס מדנר עס משה ומחילת רוח משה הס יודעים הנבוחה בהיש, וזה טעס ויתנבלו ולח יספו עלת שלח יספו להתנבחות מעלמס, לבל בנבוחה שחמר השס למשה נם לנדס התנבלו, והקדוב חלי בי נל ימי הזקנים נעשה להס בן שידעו בכל לחר ילוה השס לישראל ביד משה בנרבי עלמס, והמקרים לחר יבח להס נמדבר, וזה טעס ונשלו לתך במשל העס, בי בל מה שילחר משה לעס ידעו השס ויתנבלו נהס לעס בל לחד בשבטו ומלובו ומפני זה

לח

לְבַדֶּךָ: (יח) וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לְמָחָר וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר
כִּי בְכִיתֶם בְּאָזְנֵי יְהוָה לֵאמֹר
מִי יַאֲכִלֵנוּ בָּשָׂר כִּי־טוֹב לָנוּ
בְּמִצְרָיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר
וַאֲכַלְתֶּם: (יט) לֹא יוֹם אֶחָד
תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמַיִם וְלֹא חֲמִשָּׁה
יָמִים וְלֹא עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא
עֶשְׂרִים יוֹם: (כ) עַד וְחֹדֶשׁ יָמִים
עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאַפְּכֶם וְהָיָה לָכֶם
לזרא

תרגום אשכנזי סב

בעסט. (יח) דעם פֿאָלקע
אַבער מאַכט זיך בעקאַננט,
האַלטעט אייך אויף מאָרגען
בעריים, איהר זאָלט פֿלייש
צו עסען בעקאָממען; דא
איהר דאָך נעווינט, דאָס עס
דער עוויגע פֿערנאָמען: ווען
אונו דאָך יעמאַנד פֿלייש נע־
בע! ווייר האַטטען עס אין
מצרים בעסער! זאָ ווירד
אייך גון דער עווינע פֿלייש צו
עסען גענבען; (יט) ניכט נור
אויף איינען טאָג זאָלט איהר
זאָלכעס צו עסען האַבען,
אויך ניכט עטוואָ אויף צוויי,
פֿינף, צעהן אָדער צוואַנציג
טאָג, (כ) זאָנדערן אויף אי־
נען גאַנצען מאָנאַט, ביז עס אייך וויערער צור נאָוע הערוים געהען, אונד צום עקעל
ווער

תרגום אונקלוס

(יח) וּלְעַמָּא תֵּימַר אִתְקַדְּשׁוּ לְמָחָר וְתֵיכְלוּן
בִּשְׂרָא אֲרֵי בְּבָיְתוּן קֳדָם יְיָ לְמֵימַר מָאן
יְיכְלִינָא בִּשְׂרָא אֲרֵי טַב לָנָא בְּמִצְרָיִם וְיִתֵּן
יְיָ לְכוֹן בִּשְׂרָא וְתֵיכְלוּן: (יט) לָא יוֹמָא חַד
תֵּיכְלוּן וְלָא תְּרֵין יוֹמִין וְלָא חַמְשָׁא יוֹמִין
וְלָא עַשְׂרָא יוֹמִין וְלָא עַשְׂרִין יוֹמִין: (כ) עַד
יַרַח יוֹמִין עַד דִּי תְקוּצוּן בֵּיהּ וְיֵיבֵי לְכוֹן
לתקלא

רש"י

(יח) התקדשו. הזמינו עצמכם לפורענות וכן הוא אומר והקדש ליום הריגה (ירמיה י"ב): (כ) עד חדש ימים. זו בכורים שמתלין על מטותיהן ואחר כך נגמתן יולאה. ונראעים הוא אומר הבשר עודנו בין שיניהם כך היא לשון ספרי. אבל במכילתא לשון חילוף הרשעים אוכלין ומלטערין שלשים יום והבשר הבשר עודנו בין שיניהם: עד אשר יצא מאפכם. שיהו לכם בשר הרבה שתוכלו לאכול עד אשר יפלו דרך החף, ולפי הכונה הזאת מ"מ עד דתקוצון ביה: והיה לכם לזרא. שתתקבצו מלתכם כדבר הנתעב ורע שהיו נאכל. כן פירש"י וראב"ע ורמב"ן, ולדעתם משרשו זור וה"מ לנקבה, כמו מן צור, קום, רוע נאמר צָרָה, קָמָה, רָעָה. ואפשר שהוא משרש זרה שמענין זרה הוא, כי מין הבשל נתפזר שם הנקבה מזה המשקל בין נע"ו ובין נפי"ה, כמו מנה שפה, אבל נטיותיהם ים הבדל כי מלעולם שהן נפי"ה נאמר בשמיעות בשו"ת חתת פ"ת הפעל, כמו מָנָה, שָׁתָה רעהו, ולעולם שהן נפי

באור

לך ישם משה לבדו תלונותם עכ"ל: (יח) התקדשו למחר, לשון הזמנה והכנה לדבר: (יט) ולא יומים, שני ימים, ונלמדו לא יום אחד ולא יומים לא ממשה וגו' ולא עשרים יום מלבד תחלתן: (כ) עד חדש ימים, מדם שלם כי לא ישלם החדש כי אם ביום שלם לא נמקלת הזום. עד אשר יצא מאפכם, שיהן לכם בשר הרבה שתוכלו לאכול עד אשר יפלו דרך החף, ולפי הכונה הזאת מ"מ עד דתקוצון ביה: והיה לכם לזרא, שתתקבצו מלתכם כדבר הנתעב ורע שהיו נאכל. כן פירש"י וראב"ע ורמב"ן, ולדעתם משרשו זור וה"מ לנקבה, כמו מן צור, קום, רוע נאמר צָרָה, קָמָה, רָעָה. ואפשר שהוא משרש זרה שמענין זרה הוא, כי מין הבשל נתפזר שם הנקבה מזה המשקל בין נע"ו ובין נפי"ה, כמו מנה שפה, אבל נטיותיהם ים הבדל כי מלעולם שהן נפי"ה נאמר בשמיעות בשו"ת חתת פ"ת הפעל, כמו מָנָה, שָׁתָה רעהו, ולעולם שהן נפי

בהעלתך יא

לְזַרְעַ יַעַן כִּי־מְאַסְתֶּם אֶת־יְהוָה
אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וַתִּבְכּוּ לְפָנָיו
לֵאמֹר לָמָּה זֶּה יָצָאנוּ מִמִּצְרָיִם:
(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
רַגְלִי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְקִרְבּוֹ
וְאַתָּה אָמַרְתָּ בָּשָׂר אֶתֵּן לָהֶם
וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים: (כב) הֲצֹאן
וּבָקָר יִשָּׁחֵט לָהֶם וּמָצָא לָהֶם

תרגום אשכנזי

ויערדען ווירד; דען איהר
חאבט דען עוויגען פערשמע־
העט, דער אונטער אייך איזט,
אינר פאר איהם ווײנענד דיא
וואָרטע אויסגעשטאסען: וואָ־
רום זינד וויר דאך אוים מצרים
גענאנגען? (כא) משה שפראך:
דאו פאלק, וואָרונטער איך בין
איזט זעכסמאל הונדערט טוי־
זענד מאן פוסגאלקעס, אונד
דוא שפריכסט: איך ווייל איה־
נען פלייש צו עססען גענען
אויף איינען גאנצען מאנאט;
(כב) זאלל מאן שאפ אונד רינדער שלאכטען, דאס ויא נענוג האבען, אדער זאללען אם
פישע

תרגום אונקלום

לְחַקָּלָא חֲלַף דְּקַצָּתוּן יַת מֵימְרָא דַיְיָ
דְּשָׁכִינְתֵּיהּ שַׁרְיָא בֵּינֵיכוֹן וּבְכֵיתוּן קֳדָמוֹהִי
לְמֵימַר לְמָא דְנָן נַפְקָנָא מִמִּצְרָיִם: (כא) וַאֲמַר
מֹשֶׁה שִׁית מְאָה אַלְפִין גַּבְרָא רִגְלָאָה עַמָּא
דִּי אֲנָא בֵינֵיהוֹן וְאַתְּ אֲמַרְתְּ בְּשָׂרָא אֶתֵּן
לְהוֹן וְיֵכְלוּן יַרְחַ יוֹמִין: (כב) הֲעָאן וְתוֹרִין
יִתְנַכְסוֹן לְהוֹן הַיְסַפְּקוּן לְהוֹן אִם יַת כָּל נוּנֵי
ימא

ר ש " י

לחרב זרח: לת ה' לשר דקרנים. לם
לת שנטעתי שבינותי ביניכם לת גבה לבנים
ליבנים לכל הדברים הללו: (כא) שש
מאות אלף רגלי. לת שם למנות לת
הפרט שלשת אלפים היתרים רבי משה
הדרשן פירש שלת נמנו אלת לוחן שילחו
ממצרים: (כב) הצאן ובקר ישחט. זה
אחד מאלפעה דברים שהיה רבי עקיבא
דורש ואין ר"ש דורש כמיתו ר"ע לומר
שם מאות אלף רגלי ולתם לומרת נשר
לתן

ב א ו ר

ע"ו לת יחתים נהן הקמ"ץ לעו"ס, ונאמר בעת המן, צרח נפשו, קמח רעיך, לפי שנכח הקמ"ץ הסוף תומשך לות עי"ן הפעל הנחה, ולפי שלת נמלא זה המשקל בשרש הזה בשמיות רק בנסמך לת ווכל לגזור מלישה שרש הוא: למה זה יצאנו ממצרים, שאמרתם זכרנו ונומר לשר נאכל במצרים, ולפי שאתם בפויי טובה תלקו, ואלו הייתם מתאוים שכר ולת נתרעמתם על ילילת מלרים לת הייתם לוקים כל כך כמו בשאר תלונות שים מהם שלת לקו. (הרשב"ם), ונראה לפרש לדעתו כי מה שמלתנו בפרשת בשלח שהתרעמו על ילילת מלרים שנואם לים סוף ואמרו כי טוב לנו עבוד וגו' וכן במדבר סין בלמרם כי הולילתם לתנו וגומר ונרפידים כשלח היה להם מים לשתות לאמרו למה זה העליתנו ממלרים ועל כל זה ויתן ה' לת שאלתם נמן ושלו ומים ולת נחשב להם לעון ומרי, הוא מפני שאז עדיין לת ידעו לת מעשי ה' ויכלתו להבין שאר במדבר וגם לחם יוכל תת, ומיתה עליהם ילילת מות ברעב ובמלת במדבר הגדול והגורת ההוא, לו מיתת חרב על ידי רודפיהם, ולכן בכל לחת מהתרעומות החלה הזכירו סבת תלונותם באמרם לקחתנו למות במדבר, להמית לת כל הקהל הזה ברעב, להמית לותי ולת מקני בלמת, ולפ"ו לת היה בהם משפט כפויי טובה, לבל עתה בנר רלו לת מעשי ה', להגילם מיד רודפיהם והחגילם לחם והשקם מי נחר ורק בעבור תלונות המותרות נתרעמו על ילילת מלרים לין לך בפויי טובה יותר מזה: (כא) שש מאות אלף, לת שם למנות לת הפרט שלשת אלפים היתרים: (כב) הצאן ובקר ישחט להם, זה לחד מלרנעה דברים
שהיה

אִם אֶת־כָּל־זֶה יֵעָשֶׂה לָהֶם וְנִמְצָא לָהֶם: פ

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲיַד יְהוָה תִּקְצָר עַתָּה תִרְאֶה הֲיִקְרְךָ דברי

תרגום אונקלוס

אִם יִתְכַּנְּשׁוּן לְהוֹן דַּיְסַפְּקוּן לְהוֹן: (כג) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲמִימְרָא דַּיְיָ יִתְעֲבֵד בְּעַן תֶּחֱזֵי היערעינך

תרגום אשכנזי סג

פֿישע אויס דער זעע הערבייא געשאַפֿט ווערדען; דאַס וויא נעניג האַבען? (כג) אַבער הער עוויגע שפּראַך צו משה: זאָלל מע דיא האַנד הער עוויגען צו קורץ זיין (זיינע מאַכט צו גערינג זיין)? דוא זאָלסט באַלד זעהען, אָב מיין וואָרט דיר נאַך וואונש

תרגום אונקלוס ר ש"י

לתן להם ואכלו מדם ימים. הלמן ונקל הכל כמשמעו מי מספיק להם כענין שנאמר ומלא כדי גאולתו (ויקרא כ"ה) וליזו קשה זו לו שמעון מן המורים (במדבר כ') הלא לפי שלא לימר נרגנים מיסך לו הכתוב ולא נפרע ממנו וזו של מריבה היתה נגלוי לפיכך לא מיסך לו הכתוב. ר"ש לומר חס ושלום לא עלתה על דעתו של לותו לדיק כך מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן הוא יאמר לין המקום מספיק לנו אלא כך לימר שם מאות אלף רגלי וגו' ואתה לימרת בשר אתן לאדם ימים ואחר כך תהרוג לומה גדולה כזו הלמן ונקר יאמר להם שלי שיהרגו ותהי לכילה זו מספקתן עד עולם וכי שנאך הוא זה לומרי' לו לאמור טול נור שעורים ונאחוך באשך השינו הקב"ה ואם לא לתן יאמרו שקלרה לפניהם לפי' שעה לאחת: (כג) עתה תראה היקרך דברי. רבן גמליאל נתן של ר' יהודה הנשיא לומר ח"ל לעמוד על הטפל מאחר שאינן מנקדים אלא

באור

שהיה רבי עקיבא דורש ואין ר"ש דורש כמותו שהיה רבי עקיבא לומר שדברי הפסוק הזה הן כמשמעם אלא שלא נענש על עון זה בעבור שלא היה נרגנים כאחת מי המריבה. מפירוש רש"י, וכתב הרמב"ן וזה לשונו, ומדרשו של רבי עקיבא שאמר דגרים כמשמען מי מספיק להם הוא משמעות הכתוב באמת והוא דעתו של לונקלוס, אבל הענין בעצמו תמה, כמו שאמר רבי שמעון מי שכתב בו בכל ביתי נאמן הוא יאמר אין המקום מספיק להם, ועוד כי אלם ראו כבר נפלאות גדולות מזו, וגם מה שכתב הראב"ע על זה הכתוב לינו נכון בעיני, והנכון אללי כי אחר יעשה הצם אותות ומופתים ביזראל אשר המה מאתו וכלן לטוב להם כי טוב ה' לכל וגומר, זולתי באחר יאל הקלף על עוברי רצונו שיעשה עמהם נאף ונמדת הדין לרעה גמורה, והנה אין בנסיים דק טובה שלימה או נקמה במדת הדין, אבל עתה כשאמר שימן להם בשר אחר שאלו והיה להם לזרק, ידע משה רבינו ע"ה שלא יהיה אות מאת השם לנראות להם בשר באחר נתן להם דגן שמים בענין שאמרו חכמינו ז"ל אין דבר רע יורד מן השמים, ועוד כי כל הנסיים יודיעם למשה הנני ממטיר וגומר, הנני עומד לפניך וגומר, אבל כאן אמר ואל העם תאמר התקדשו למחר ולא הודיעו, הבין משה שלא יהיה זה בנס מאתו יתברך שמו, ועל כך שאל בתמי' מה יעשה להם כדרך כל האדם? אם יאמר להם הבהמות מכל סביבותיהם ואם יאסף להם כל דגי הים במקום הקרוב להם לא יספיק להם, ומשה הבינו כי אין יד השם קצרה לתת להם שאלתם גם בדרך מקריים וזה הטעם היקרך דברי ואמר היד ה' תקצר בלשון ויין מלכות רב כיד המלך, ולא אמר השם היפלא ממני כי לא יעשה זאת במופת, וכן היה שנשא רוח מאת ה' במנהגו של עולם לא רוח ים חזק מאד ולא רוח קדים עזה כאשר יזכיר במופתים, אבל רוח אחת מנהוגים ויגז שלוים מן הים לא שנתרו אותה בעבורם, ואין נדבר תירוץ מטענו של עולם, ועוד שנבר היה להם כן ולא אדם עתה לא שיהיה שלוים רגים מאד, עכ"ל: ומצא להם, ויספק להם כמו ומלא כדי גאולתו, וכן מתורגם בלשון אחרונה: (כג) היד ה' תקצר, ענינו כחו ויכלתו, ולפי שכח התלם ימלא על הדוב נידיו לכן חסר הכתוב בלשון יד: היקרך דברי, עקר הורלות בנויי הפעלים הוא לשמין הנפעלים המקבלים

בהעלתך יא

דְּבָרִי אִם־לֹא: (כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם אֶת דִּבְרֵי יְהוָה
וַיֶּאֱסֹף שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם
וַיַּעֲמֵד אֹתָם סָבִיב לָאֹהֶל:
(כה) וַיֵּרֶד יְהוָה | בֶּעָנָן וַיְדַבֵּר אֵלָיו
וַיָּאצֶל מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן
עַל־שִׁבְעִים אִישׁ הַזְּקֵנִים וַיְהִי
כְּנוֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ

ולא

הרגום אשכנזי

ויאונש איינטרעפֿען ווירד, אדער ניכט! (כד) משה גינג העראוים, אונד מאכטע דער נאציאן דיא וואָרטע דעם עווינען בעקאננט, ליעס זיע בזונציג מענגער פֿאן דען עלטסטען דעם פֿאלקעס צוזאמען מין קאממען, אונד שטעללטע דיא אום דאז צעלט הערום. (כה) דער עווינע ליעס זיך אין אייגער וואלקע העראב, רעדטע מיט איהם, נאהם עטוואס פֿאן דעם גייסטע, דער אויף איהם וואר, אונד לענטע עם אויף דיא זיעבענציג עלטעסטען מענגער. זאבאלד דער גייסט אויף איהנען רוהעטע, וויסזאגטן

ולא

רש"י

אלא עלילה לא תספיק להם סופן לדון לחרוב לא תהא נותן להם נשך נהמה נפה יחמרו דקה נקצנו ולא יהא נותן דקה יחמרו נפה נקצנו מיה ועוף נקצנו דגים וחגבים נקצנו תמר לו לא כן יחמרו שקרה ילי אמר לפניו הריני הולך ומפייסן אמר לו עתה תראה היקרך דברי אלא יצמעו לך הלך משה לפייסן אמר להם היל ה' תקלר הן הנה לוי ויזובו מים וגומר הנם לחם יובל את לחמו פשרה היא זו אין בו כח למלאת שאלתינו וזהו שנאמר וינא משה וידבר אל העם כיון שלא שמעו לו ויקח שבעים איש וגו':

רוח

ולא

באור

פעולות הפועל, ובאלו מלת את כתובה לאחרי הפעל, דרך משל: שָׁמַרְתָּ במקום יאמר לומר, והענין הוא תשובת השואל את מי יאמור? וכן כלם, ובלשון לשכנו נקראים סימן (לקוזמטיק), מה שאין כן הורמת הכנוי בשלת היקרך, כי משה לא היה מקבל הפעולה, ותהיה הורמתו בשלה הזאת כאלו למ"ד השמוש כתובה לאחרי הפעל, הלא לומר היקרה לך, שלא במנהג מצורי כיוצ הפעלים (ובלשון לשכנו היא הורמת סימן דאטיף), והוא תשובת השואל למי? וכן מתורגם בלשון לשכנו: (כה) ויצא משה, מלאל מועד לשבר דבר אחר שם אלהים לדבר אל העם, ונראה שאמר דברו אל העם שב אל אהל מועד לשמוע דבר ה': (כה) ויאצל מן הרוח, רבו הדעות בענין המלה הזאת, כי הרמב"ן פירש שהיא מהפעיל והרחוי וַיַּאֲצֵל ונתחלפו התנועות ועוד דעות שונות, והנראה לפי שנדמה הדבר אל משה נאמר ואצלתי מענין הקל, נכון הוא שגם זאת מהקל והרחוי וַיֵּאָצַל, על משקל וַיֵּאָמֶר ונתחלף הסול"ם נקמ"ץ: כנוח עליהם הרוח ויתנבאו, שעורו התנבלו והוי"ו לתשובת התנאי, כאשר גם עליהם הרוח התנבלו:

ולא

בהעלתך יא

וְלֹא יִסָּפוּ׃ (כו) וַיִּשְׁאֲרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מֵידָד וַתָּנַח עֲלֵהֶם הָרוּחַ וְהֵמָּה בַּכְּתֻבִים וְלֹא יָצְאוּ הָאֹהֱלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה׃ (כז) וַיָּרָץ הַנַּעַר וַיַּגֶּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמַר אֶלְדָּד וּמֵידָד מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה׃ (כח) וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ

תרגום אשכנזי סד

זאָלטן זיא, יערָך ניכט מעהר אַלס דיעזעם מאַל; (כו) צוויא מענער פֿאָן אירען נען בליבען אים לאגער צוריק; דער איינע היעס אלדד, דער אַנדערע מידד; אויך אויף היעזען רוהעטע דער גייסט, דען זיא וואַרען מיט אויפֿגעשריבענע, זינד אַבער ניכט מיט הינוים גענאַנגען פֿאָר דאַז געצעלט; זיא וויסזאַגטען אַלזוֹ אים לאַגער. (כז) איין קנאַבע ליעף,

יהושע

דיעזעס דעם משה צו בערִכטען, אונד שפּראַך: אלדד אונד מידד וויסזאַגען אים לאַגער!

יהושע

תרגום אונקלוס

רוּחַ נְבוּאָה וּמִתְנַבְּאִין וְלָא פָּסְקִין׃ (כו) וְאִשְׁתַּאַרוּ תְּרֵין גַּבְרִין בְּמַשְׁרִיתָא שׁוּם חַד אֶלְדָּד וְשׁוּם תִּנְיָנָא מֵידָד וּשְׁרַת עֲלֵיהוֹן רוּחַ נְבוּאָה וְאִנּוּן בַּכְּתִיבַיָּא וְלָא נְפָקוּ לְמַשְׁכְּנָא וּמִתְנַבְּאִין בְּמַשְׁרִיתָא׃ (כז) וּרְהַט עוּלֵימָא וְחַוִּי לְמֹשֶׁה וַאֲמַר אֶלְדָּד וּמֵידָד מִתְנַבְּאִין בְּמַשְׁרִיתָא׃ (כח) וַאֲתֵיב יְהוֹשֻׁעַ בַּר

רש"י

(כה) ולא יספו. לא נתנבאו אלא לאותו היום לנדון דך מפורש בספרי. ותרגום אונקלוס תרגם ולא פסקין שלא פסקה נבואה מהם: (כו) וישארו שני אנשים. מלמדנו שנכתבו אמרו אין לנו כדאי לגדולה זו: והמה בכתובים. בשטרות שנהגו לסנהדרין ונכתבו בלא יקוצים בשמות ועל ידי גורל לפי שהחזיקו עולה לי"ב שבטים שמה שמה לכל שבט ושבט אין מכוני שבטים שאין מגיע לאיהם חלק ה' ה' אמר משה אין שבט שימע לי לפחות משבטו זקן אחד מה עשה נטל ע"ב פתקין וכתב על שבעים זקן ועל שנים חלק ונער מכל שבט ושבט שמה והיו ע"ב אמר להם טלו פתקיכם מתוך קלפי מי שעלה גידו זקן נתקדש מי שעלה גידו חלק אמר לו לא המקום חפץ בך: (כו) וירץ הנער.

יג

באור

ולא יספו, תרגום אונקלוס ולא פסקין, אבל לפי פורשת השבוע הזה בכל מקום, נאמרו כמו שהניח רש"י בשם ספרי שלא התנבאו רק לאותו היום לבדו, וכן דעת כל המפרשים, ולדעת הרמב"ן שהזכרתי למעלה נראה גם כן שכן היתה כונת המלה, רק שהוא הרחיב הענין לדעתו שלא יספו להתנבאות מעתה: (כו) והמה בכתבים, מן המנורין לסנהדרין כמו שאמרו חכמינו ז"ל שלקח משה שבט מכל שבט שהם ע"ב נמספר ונתב משה על שבעים פתקין זקן ושני פתקין הניח חלק הניחם בקלפי ואמר להם טלו פתקיכם מי שעלה גידו זקן נתקדש ומי שעלה גידו חלק אמר לו לא המקום חפץ בך: ולא יצאו האהלה, בשהעמיד לותם משה סניגורין כתהל לא יצאו מן המחנה לעמוד על מועד, ופירש רש"י כדעת רבי שמעון בפסיקתא שנתגיירו ספני הענוה שאמרו אין לנו כדאי לגדולה: (כז) וירץ הנער, נה"פ הודעת הנודע

לגזרת

המעמר

(כה) ולא יספו, לשון רש"י: "ותרגום אונקלוס תרגם ולא פסקין וכו'" ואמר המעמר: "אבל לפי פורשת השבוע הזה בכל מקום, נאמרו שלא התנבאו עוד;" נראה לדעת רש"י מלינו לו עוד מבר בפורשה

הזאת

בהעלתך יא

יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה
מִבְּחוּרָיו וַיֹּאמַר אֲדֹנִי מֹשֶׁה
כְּלָאֵם: (כט) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה

רמקנא

תרגום אונקלום

בַּר נוּן מְשׁוּמְשָׁנֵיהּ דְּמֹשֶׁה מֵעוּלֲמוֹהִי וַאֲמַר
רַבּוֹנִי מֹשֶׁה אֱסָרִינוּן: (כט) וַאֲמַר לֵיהּ מֹשֶׁה

הקנאתי

תרגום אשכנזי

(כח) יהושע זאהן נון, פֿאן יו־
נגער אויף טרייער דינער דעם
משה, פֿינג אַן אונד שפּראַך:
משה מיין הערר! פֿערוועהרע
עם איהנען! (כט) משה אַבער

אנט־

ר ש "י

י"ח גרסוס בן משה הי': (כח) כלאם. הטל
עליהם לרבי לנור והם כלים מחליהם. ד"ח
מנס של בית הכלא לפי שהיו מתונאים
משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ:

המקנא

באור

לגרת לת משה מן מיהושע כי צירות יהושע לינו כצירות כל נער. (הרשב"ע), וכן פירש"י
שלין זה יהושע כי לם גרסוס בן משה היה: (כח) מבחוריו, פירש הרשב"ם מנעוריו ורלה
לומר שהנפרד ממנה לינו תלר, לבל הוא שם המקרה לימי הנעוריס והכנוי שב על יהושע שהיה
מנעוריו מצרת משה. והרשב"ע פירש שהוא תלר והכנוי שב על משה ורלונו לומר שהיה מן
המצרתים המובחרים, כי היה לו מצרתים רבים עכ"ל. למנס דעת מניח הטעמים מסכמת
לפירוש הרשב"ם, כי כלשר נסתכל בניחות המאמר לדעת הרשב"ע יהיה בפסוק הזה מלשר
מוסגר בתוך מוסגר, כי עקר הפסוק הזה, ויען יהושע בן נון (מצרת משה מבחריו) ויאמר,
והמלות המוסגרות הן רק לתוספות בלור, לכן הוסיף הטפחא במלת מבחריו שהוא מפסיק
יותר מן הרביע שבמלת בן נון, ובן מלת מצרת משה עד מלת מבחריו הן גם הן מוסגרות,
ויובן הפסוק כזה ויען יהושע בן נון (מצרת משה) מבחריו, שהכנוי במלת מבחריו מובן גם
בלא מצרת משה שלפניו, כי שב על מלת משה שבפסוק הקודם, והיה לפי זה להניח במלת
משה גם כן טעם מפסיק יותר מהמפסיק במלת בן נון שלפניו, לבל לדעת הרשב"ם שהכנוי
במלת מבחריו שב על יהושע יהיה המלות מצרת משה מבחריו מאמר לחד מוסגר לבד, כי לא
יובן הכנוי במלת מבחריו בלתי המלות מצרת משה שלפניו, לכן ילדק בעל הטעמים שלא הגדיל
ההפסק רק במלת מבחריו יותר מהפסק מלת בן נון בדין מאמר מוסגר, ולא במלת משה,
וכן תרגם לונקלוס מעולמוהי וכן מתורגם בלשון לשכנו: כלאם, הוראת השרש הזה היא
לשון עלירה ומניעה כמו לא תכלא רחמיך, ולשלת נקרא בית האסורים בית הכלא על שם
שהנתון

המעמר

הוראת נפסוק ולא יסף עוד לדעתם (בראשית ל"ח כ"ו) ע"ש, לך לונקלם תרגם שם כמשמעו.
(כח) מבחוריו פי' הרשב"ם מנעוריו, וכן תרגם הרמב"ן, ולדעת החכם המנקר גם לונקלוס
מסכים עמו, ולא כן הוא לריך להיות בת"ח במקום מעולמוהי מֵעֻלֲמוּתֵיהּ כמו שמלתי בפסוק
לנוירצח וכן הגיה החכם רשד"ל, כי הנפרד היא עֻלֲמוּת כתרגום ילדות, וענינו מימי עלומיו היא
מצרתו, וקשה להכריע בין שתי גרסאות האלה, כי הראשונה נלנד שהיא נוטה לדעת הרשב"ע
(עיין נבלור) היא מסכמת ג"כ עם דברי חז"ל (נילקיט סוף רמז תתקמ"ה) שפירשו מבחוריו כמו
מבקיריו; ועוד לא יהי' טעם מבחוריו לדעת לונקלוס נדעת הרשב"ם שהכנוי שב על יהושע
הי' ראוי לתרגם מְבַקִּירֵיהּ שכן תרגם כי ילר לב לדם רע מנעוריו (בראשית ח' כ"א) וכן מנעורינו
עד עתה (שם מ"ו ל"ד) מְזַיְנָרָנָא, ולא מלתי ליזנח עולימות עוד בתרגום לונקלוס נזולת
הכוונם זולת לשון עדנה (שם י"ח י"ב) תרגם עולימו בנפילת התי"ו; לכן מסתנר לקיים
גרסת מעולמוהי, בפרט שים לה מטעם ומשענה נדברי מנחמינו ז"ל נפירוש הרשב"ע. (ר"ה).
אדני משה כלאם, לשון רש"י: "הטל עליהם וכו' והם כלים מחליהם דבר תמה שם

בית

בהעלתך יא

הַמְקַנֵּא אַתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם
יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־
רוּחוֹ עֲלֵיהֶם: * (ל) וַיֵּאָסֵף מֹשֶׁה
אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
(לא) וְרוּחַ נָסַע | מֵאֵת יְהוָה וַיָּגָז
שלום

תרגום אשכנזי סה

אַנטוואָרטעט איהם: ביזט
דוא פֿיר מיך אייפֿערזיכטיג?
איך ווינשטע, דאַס ראַו נאַנצע
פֿאָלק דעם עוויגען לויטער
פּראָפֿעטען ווירדען, דאַס דער
עוויגע נעהמליך זיינען גייסט
אויף זיא לענטע. (ל) היער=
אויף גינג משה נעבסט דען
עלטעסטען דער געמיינדע אין

דאַז לאַגער צוריק: (לא) איין ווינד פֿוהר אוים פֿאָן דעם עוויגען, יאַגטע וואַכטעלן
פֿאָם

חרגום אונקלוס

הֲקִנְאָתִי אַתְּ מְקַנֵּא לִי רַעְיָנָא פּוּן קֳדָם יְהוֹן כָּל
עַמָּא דַּיְיָ נְבִיאִין אֲרֵי יִתֵּן יְיָ יַת רוּחַ נְבִיאוּתֵיהּ
עֲלֵיהוֹן: (ל) וְאִתְכְּנִישׁ מֹשֶׁה לְמַשְׁרְיָתָא הוּא
וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל: (לא) וְרוּחָא נְטַל מִן קֳדָם יְיָ
ואזרח

רש"י

(כט) המקנא אתה לי. הקנאתי אתה מקנא: לי. כמו בשבילי כל לשון קנאה לשם הנותן לב על הדבר או לנקום או לעזור לנפשי"נמט בלעז לוחז בעוני המצח: (ל) ויאסף משה. מפתח לאהל מועד: אל המחנה. נכנסו לים להלחם: ויאסף. לי כניסה אל הבית כמו ואספתו אל תוך ביתך (תהלים ל"ט) מלמד שלא הניח עליהם פורענות עד שנכנסו הלדיקים לים להלחם: (לא) ויגז. ויפריח וכן בי גז מים (תהלים כ' וכן

באור

שהנתון שם יוצב עליו ונמצא מלבת לאחר יתפון, וכן כתן פירש רש"י ורשב"ם שיתנם אל בית הבלא, וכן תרגם אונקלוס לישרינון, ובתרגום המיוחס ליב"ע תרגם ובלי מנהון רוח נבואתא, דעתו שהוא לשון מניעה, וכן הועתק בלשון משנה. ונתב הרמב"ן וזה לשונו, והטעם בזה כי משה דבר אל העם את דברי ה' כי הוא יחלל מן הרוח אשר עליו ויתן על המתילנים עמו בחהל מועד, והנה אלה אשר לא יצאו אל האהל ועומדין עצמן מבלל הנחללים כמוהם בדברו, ולבך אמר לו בלחש כי לולי רוח שקר נפיהם לו רוח רעה מבעתם, והנה לריכים לשומם בבית הבלא בחיים משיגע ומתבבד, ומשה בענותנותו השיב ומי יתן בל עם ה' בביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם כי השם יתן עליהם רוחו מבלתי תלילות הרוח שעלי ומי יתן ויהיה זה בבל העם, עד בתן: בלאם, הריאוי בקמ"ץ מטף תחת הפ"ח והע"ין בשו"א על משקל קָשְׁרֵם, בָּחֻבֵּם, רק בעבור למ"ד פעל לות הגרון מתחלפות הנקודות ובח השו"א תחת הפ"ח והעי"ן בקמ"ץ גדול תחת קמץ חטף, כמו שָׁמְעֵנוּ, הריאוי שָׁמְעֲנוּ: (כט) המקנא אתה לי, בעבורי וכן הועתק בל"ף, ודין ה"ח השלה והתימה להיות בחטף פתח, ובתן מפני פגיעות שני אותיות בראש המלה בח בפת"ח, ואין לטעות שהה"ח לידיעה אחרי שתין לאחריה דגש בפתח (רמ"י), בל לשון קנאה שלם הנותן לב על הדבר או לנקום או לעזור לוחז"נמט בלע"ז, ובלשון אשכנז (אייפֿער): מי יתן, המלות האלה הם סימני ההכרזה לתאוה ומשן, בשלם המתאוה לדבר ושואל מי יתן לי תאותי, וכמו בן מי יתן תנח שאלתי (לעיל ו' ח'), וכן מתורגם בלשון אשכנז: (ל) ויאסף משה, מעניו ואספתו אל תוך ביתך, רלה לומר שנכנסו מפתח לאהל מועד שים אל לחלו: (לא) ויגז שלוים, העתיד מנוין הקל עם וי"ו המסבך בגזרת נחי ע"ו, ובגזרת

המעמר

בית הבלא" הנה למירוש הראשון יהיה המלם מן בלה שנאמר למ"ד ה"ח ובח אל"ף תמורת ה"ח במו ועמי תלותים (הושע י"ח ז') וברבים בבה, ולפירוש השני הוא בשפטו מנחי למ"ד אל"ף. (ל) ויאסף משה, לשון רש"י: "לשון בניסה אל הבית במו ואספתו אל תוך ביתך; וחב לבלם

תרגום אשכנזי

פֿאַם אופֿער דעם מעער־עם, אונד שטרייעטע זיא אום דאַז לאַגער, איינע טאַגרייזע לאַנג אויף יערער זייטע, רונד אום דאַז לאַגער הער וואָהל צווייא עללען האָך, איבער דער ערד. (לג) דאַז פֿאָלק מאַכטע זיך אייף, דענזעלבען גאַנצען טאָג, ריא גאַנצע נאַכט אונד דען פֿאָלגענדען טאָג, אונד זאַממעלטע וואַכטעל. דער אַם וועניגסטען האטטע בראַכטע דאָך צעהן חמר צוואַממען.

דיעוע

ר ש " י

וכן בנוזו ועבר (נחום ח'): ויטום. ויפסט כמו והנה נטוזים על פני כל החרן (שמואל ח' ל') ונטשתיך המדברה (יחזקאל כ"ט): ובלחתים. פורחות בנוכח על שהן כנגד לבו של אדם כדי שלא יהא טורח בחסיפתן לא להגביה ולא להחות: (לב) המעיט. מי שאוסף פחות מכולם העלים והחגרים אסף עשרה חמרים:

ויטטו

בהעלתך יא

שְׁלֻוִּים מִן־הַיָּם וַיִּטֹּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה וּכְדֶרֶךְ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאַמָּתַיִם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ: (לג) וַיָּקָם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל־יוֹם הַמָּחֳרָת וַיַּאַסְפוּ אֶת־הַשְּׂלָו הַמַּמְעִיט אָסַף עֲשָׂרָה חֲמָרִים

השליו קרי

וישטחו

תרגום אונקלום

וְאַפְרַח שְׂלָיו מִן יַמָּא וְרָמָא עַל מַשְׁרְיָתָא כְּמַהֲלַךְ יוֹמָא לְכָא וּכְמַהֲלַךְ יוֹמָא לְכָא סְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁרְיָתָא וּכְרוּם תַּרְתֵּין אַמִּין עַל אַפֵּי אַרְעָא: (לג) וְקָם עַמָּא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לֵילְיָא וְכָל יוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי וּכְנָשׁוּ יָת שְׂלָיו דְּאַזְעַר כְּנֹשׁ עֲשָׂרָא דָּגוֹרִין וּשְׁטָחוּ

להון

באור

ובגזרת הנפולים הוא על תמונה לחת, כי כמו שנאמר מן יקוס ישוב וַיָּקָם וַיָּשָׁב, כן נאמר מן יָחוֹם יָחוֹן שהם מהכפולים לים וַיָּחֹם נשר הילד וַיָּחֹן ה' לותם, לף כאן במלת וַיָּגָז, פירש הרא"ע שהוא מהנפולים, ועניני ויגרות, כמו גזי גזרך, גז לאנך, כי היה נשפת היס רבים בחול ויגרות מהם, והרד"ק הניח לת המלה הזאת בשרש גוז והוא לשון פריקה והענר ממנו כי גז חים, שהפ"ן נקמ"ן כמשפט נעלי נחי ע"ו, ולם שהם הוא עומד וכאן הוא יולא כי מלאנו שרבים שפעמים יולאים ופעמים עומדים, וכן פירש רש"י ותרגם לונקלום, וכן מתורגם בלשון המשנה (יחגטע): ויטש על המחנה, כמו ויפרוש, וכן והנה נטושים על פני כל החרן (שמואל ח' ל' ט"ו), (רש"י), ומלת ויטש הוא כאן פעל עומד, כי שנה על השלו, ונאמר בלשון יחיד על כלל המין, כמו ותעל הלפרדע, ומלאנו הו גם כן יולא בנגין הזה, כמו ודמיו על ו יטוש (הושע י"ב ט"ו) כי לא יטוש ה' לת עמו (שמואל ח' י"ב כ"ב): כדרך יום כה, ענינו כמו הנה, ונלוזו שנתפשטו מכל לדי המחנה כדרך יום: וכאמתים על פני הארץ, על דרך הפשט שהיו כל אך מרוצים ולגורים זה על גב זה נגובה שתי אמות. ורש"י פירש שהיו פורחות בנוכח על שהן כנגד לבו של אדם שלא יהיה טורח בחסיפתן לא להגביה ולא להחות: (לב) המעיט אסף עשרה

המעמיד

יגבור ולא ידע מי לוסמס" מי' כי עיקר הוראת אסף על הוספת דברים המונחים בקמלים בתוספת או בסף וזהב, וה שאל לח"כ גם על הוספת בעלי החיים אל הבית. (לא) ויטש, לאחר המאחר: "מלת ויטש הוא כאן פעל עומד כי שנה על השלו" עי"ש, ולא ידעתי מי הגדיתו לבאר נגד תרגום האשכנזי, שהסיב המלה על הרוח, ונפרט כי שרש נטש בכל מקום הוא

בהעלתך יא

וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שָׁטוֹחַ סְבִיבוֹת
הַמַּחֲנֶה: (לג) הַבָּשָׂר עוֹדֶנּוּ בֵּין
שִׁנֵּיהֶם טֶרֶם יִכָּרֵת וְאַף יְהוָה
חָרָה בָּעָם וַיַּךְ יְהוָה בָּעָם מַכָּה
רַבָּה מְאֹד: (לד) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־
הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה כִּי־
שָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמִּתְאַוִּים:
(לה) מִקִּבְרוֹת הַתַּאֲוָה נָסְעוּ הָעָם
חֲצֵרוֹת וַיִּהְיוּ בַּחֲצֵרוֹת: פ

וחדבר

חרגום אשכנזי סו

דיעזע בריימעטען זיא אוים
אום דאז לאנער הערום.
(לג) דאז פלייש וואר נאך
צווישען איהרען צאהנען, בע־
פאר עס פערצעהרט וואר,
בראך שאן רער צארן דעם
עווינען איבער דאז פאלק אוים,
אינד דער עווינע שלוג דאז
פאלק מיט איינער ענטזעטצלי־
כען פלאגע. (לד) מאן נאננטע
דאהער דען אָרט דיא נרעבער
דער ליסטערנהויט; וויל מאן
דאזעלבסט דאז ליסטערנע
פאלק בענראבען, (לה) פאן
דען גרעבערן דער ליסטערנ־

היים צאג דיא נאציאן נאך חצרות, אונד בליעב איינינע צייט צו חצרות.

תרגום אונקלוס

לְהוֹן מַשְׁטִיחִין מִחוֹר חֲחוֹר לְמַשְׁרְיָתָא:
(לג) בִּשְׂרָא עַד כְּעַן בֵּין שִׁנֵּיהוֹן עַד לָא
פְּסָקוּ וְרוּגְזָא דַיְיָ תְּקִיף בְּעַמָּא וּקְטַל יְיָ בְּעַמָּא
קְטוֹל סַגִּי לַחֲדָא: (לד) וּקְרָא יַת שְׁמָא
דַּאֲתְרָא הַהוּא קִבְרֵי דְּמִשְׁאֲלֵי אֲרֵי תַמָּן קָבְרוּ יַת עַמָּא דְּשָׁאֲלוּ: (לה) מִקִּבְרֵי
דְּמִשְׁאֲלֵי נְטָלוּ עַמָּא לַחֲצֵרוֹת וַהֲווֹ בַּחֲצֵרוֹת:

ומלילת

רש"י

מרים

וישטחו. עצו לותן משטיחין משטיחין:
(לג) טרם יכרת. נתרגומו עד לא פסק.
דבר אחר לימו מספיק לפוסקו בשיניו
עד שנעשמתו יוכלה:

ותדבר

באור

עשרה חמרים, כל אחד היו מרוצים עד שלפילו הממעיט בחשיפתו מחמת עצלה לו חסרון בריאות גופו חסף עשרה חמרים: וישטחו, ויפרשו כמו שטחתי לילך כפי שטוח עגין פריסת כפים בתפלה המתפלל: (לג) טרם יכרת, טרם נפסק מפיהם והוא טרם שנאכל: ואף ה' חרה בעם, כתב הרמב"ן וזה לשונו, ועל דרך הפשט כן היה כי ביום רחשון הוכן מכה רבה ומתו העם המתאוים תחלה והם החסרסוף אחר שקברו גם בני ישראל המזרים תחלה שחשבו מי יחיילנו בשר ושחר כל העם אחר שבו שחרי כן למשפחותם לים פתח להלו יחבלו ממנו חדש ימים, ע"כ: (לד) ויקרא, הקורא לו משה: קברות התאוה, שם קבורת סמוך אל התלוה שהוא שם המקרה ולא אחר קברות המתאוים לפי שממנו התלוה עליהם היתה סבה לקברות התלה, והמתרגם לשנזי תרגם גם כן כשם המקרה: כי שם קברו, הקוברים, כמו ויאמר ליוסף וכן רבים: (לה) נסעו העם חצרות, דרך קלרה והרחוי לאלרות: ויהיו בחצרות, נתעכבו שם עד שהסף מריס שחאר יזכור בפרשה הבאה:

ותדבר

המעמר

הוא יולא, ואם כי יאסר יחום הפעול, הנה נאמר כי מלת שלוים מושך עלמו ואחרת עמו, ונעזרו ויגז שלוים ויעז שלוים.

תרגום אשכנזי

יב (ז) מרים אונד אהרן רע־
דעטען נאַכטהיילינ פֿאָן
משה וועגען דער פֿרויא אוים
כוש

ב ה ע ל ת ך י ב

יב (ז) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן
בְּמֹשֶׁה עַל־אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכֻּשִׁית
אשר

ר ש " י

יב (א) ותדבר. לין דבור בכל מקום
אלא לשון קשה וכן הוא אומר דבר
האיש אדוני המלך אתנו קשות (בראשית
מ"ב). לין אמירה בכל מקום אלא לשון
תחנונים וכן הוא אומר ויאמר אל נא אחי תרעו (שם י"ט) ויאמר שמעו נא דברי אל נא לשון בקשה:
ותדבר מרים ואהרן. היא פתחה בדבור תחלה לפי' הקדימה בכתוב תחלה ומניין היתה יודעת
מרים שפירש משה מן האשה ר' נתן אומר מרים היתה בלב לפורה בשעה שנאמר למשה אלדד
ומידד מתנבאים במחנה כיון שמעה לפורה אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה
שיהיו פורשים מנשותיהן כדרך שפירש בעלי ממני ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן ומה מרים
אלא נתכוונה לגנותו כך נענשה ק"ו למספר בגנותו של חבירו: האשה הכושית. מגיד שהכל מודים
ביפיה כשם שהכל מודים בשחרותו של כושי: כושית. בגמטריא יפת מראה. על
לודות

ב א ו ר

יב (א) ותדבר, דבור עם בי"ת נמלא לגנאי, כמו וידבר העם באלהים, גם ימלא לשבח
כמו רוח ה' דבר בי (ויתכן שגם הוא בי"ת הכלי, דבר בי כמו על ידי, וכן במשה דבר
ה' אלא גם בנו דבר, כאשר נפרש שם ובכל מקום שהבי"ת לגנאי הוא בי"ת התכלית). לשון
הרשב"ע היא דברה גם לאהרן הסכים לו החריש על כן נענש. עכ"ל. ונלמוד לא נמלא בפסוק
עונש על אהרן רק על מרים שלטרעה כמו שכתוב בענין, אבל כוונתו שהעונש היה בשוה שחרה ה' גם
עליו כמ"ש ויחר אף ה' בם. ומה שכתוב ותדבר בסימן הנסתרת כי מטעם הלשון כשיבא פעל על שני
מינים לו על שני מספרים יהיה הפעל בסימן המין והמספר הסמוך למלות הפעל לפניו לו לאחריו,
כמו ותכתוב לספר המלכה ומרדכי היהודי (לעתר ט' ל'), וכן הנה אפי ואמתי נחכת (ירמיה
ז' כ'), וכן וסמך לאהרן וכניו נאמר בלשון יחיד דבק אל אהרן, וכן בלע: על אדות האשה
הכשית, פירש רש"י על לפורה שנקראת כן לפי שהכל מודים בשם שהכל מודים בשחרותו
של כושי, והיה הדבור בו על שחרה, וכן תרגם אונקלוס לפי כוונת הכתוב לרי לתתך ספירתך
דנסיב רחיק, ולפי דבריהם עיקר הספור מסר ולא היזכר בכתוב שהיו מדברים על ההרחקה,
גם הרשב"ע כתב בדעת זאת לנאור על לפורה, אלא שהוא מפרש שהיתה בלמת שחורה בטבעה
כי היא מדינית ומדינים הם ישמעאלים והם דרים באהלים, וכן כתוב ירגזון יריעות ארץ מדין
(חבקוק ג' ז'), ומפרש כי לשה כושית לקח, זהו דברי מרים שחשדוהו שלא נמנע ממנה רק בעבור
שהיתה יפה עכ"ל, ובוודאי שדבריהם היו על שנמנע עמה ממנה, כי כבר ידע שהיא יפה
מאז לקחה לו לאשה. הנה מלבד שגם לפי דבריו העקר מסר כי לא היזכר בכתוב המנעו ממנה,
אלא שהוא הוסיף להעמים לחוקים רבים, כי מה שהניח רחוק שהמדינים דרים באהלים, כמו
שישמעאלים בעבור שכתוב ירגזון יריעות ארץ מדין, שיהיה כלל, כי הניח אמר זאת על
מלחמת גדעון על מחנה מדין ועמלק ובני קדם שהיו חונים לז בעמק יזרעאל (שופטים ו' ל"ג),
וזהו מדרך המחנות הוספים למלחמה לשכון בשדות בתוך יריעות ואוהלים, וגם שם נודע בזה
שהמדינים יתיחסו עם הישמעאלים (עם שהם לומות שונות), בעבור שהם בלם בני אברהם ומזרע
שם, הנה יקשה לאחר עמהם הכושים שהם מבני חם ורחוקים המה מארץ מדין הרבה, ודחוק
עוד מזה לבנות את המדינים בשם כושי בעבור יחום הנהגה אחת, הנה נמו כן נוכל לבנות
הספרדי בשם יווני והאשכנזי בשם כרתי, בעבור שגם המה ים להם יחס בהנהגה אחת, וזה
לזר יחשב, אבל היותר לחתי לפי פשוטו של מקרא הוא פירוש הרשב"ם, שמשה מלך מרגיש
שנה בארץ כוש ולקח מלכה אחת, ולא שבעמה, והם לא ידעו בשדבנו זו אלא נזקק לה, (והוא
ספור ארוך בדברי הימים של משה, אף שהרשב"ע הכניל את הספר הזה בפירושו לספר שמות,
וכתב שכל ספר אלא נתבוהו הנביאים לו תנמיס מפי הקבלה אין לסמוך עליו, הנה דבריו לא
יתכנו

בהעלתך יב

תרגום אשכנזי סז

אֲשֶׁר לָקָחַ כִּי־אִשָּׁה כֻשִׁית לָקָח׃
(ב) וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אַךְ־בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר
יְהוָה הֲלֹא גַם־בָּנוּ דִבֶּר וַיִּשְׁמַע
יְהוָה׃ (ג) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד
מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
הָאֲדָמָה׃ ס (ד) וַיֹּאמֶר
יהוה

כוש, דיא ער גהיראטהעט,
דען ער האטטע איינע כושית
צור פרויא גענאממען. (ב) זיא
שפראכען אונטער אנדערן:
האט רער עוויגע עטוואס נור
מיט משה אלליין גערעדעט?
האט ער ניכט פיעלמעהר אויך
מיט אונו גערעדעט? דיעזעס
פערנאהם דער עוויגע. (ג) דען
משה זעלבסט ווער איין זעהר
נעדולדיגער מאן, מעהר אלס אירגענד איין מענש אויף דעם ערדבאדען. (ד) פלעצליך

תרגום אונקלוס

שַׁפִּירְתָּא דְנָסֵיב רָחִיק׃ (ב) וַאֲמָרוּ הֲלָחוֹד
בְּרֵם עִם מֹשֶׁה מַלֵּיל יְיָ הֲלָא אַף עִמָּנָא מַלֵּיל
וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ׃ (ג) וְגַבְרָא מֹשֶׁה עַנְוְתָן
לַחֲדָא מִכֹּל אֱנָשָׁא דִי עַל אַפֵּי אַרְעָא׃
ואמר

רש"י

לודות גירושים: כי לקח כושית לקח. מה ת"ל לפי שיש לך לומר נקה ניופים ואין נקה במעשים במעשים ולא ביופים לכך נקה נכרי: הלקה כושית. על שם נויה נקראת כושית כתרגם הקורא את בנו נקה כושי כדי שלא תשלוט בו עין רעה: כי לקח כושית לקח. ועתה

גוסה: (ב) הרק לך. עמו לבדו דבר ה': הלא גם בנו דבר. ולא פירשנו מדרך ארץ:
(ג) עניו. שפל ושנלן:

פתלם

באור

יתבונו כי לשם נדבריס הסותרים לל לנרי התורה לו קבלת חכמינו ז"ל לו שהם מתוגדים לל השכל, לכל לל מטעם שלל נכתבה בתורה, כי התורה קלרה בספורים שלין להם התלות בהורלות דרכי ה' ומלותיו לעמו, לכל לין ספק שחירעו למשה דבריס רבים מלז ברמו מפני פרעה עד היותו בן שמונים שנה כאשר שלחו ה' להוליל לת בני ישרלל ממלריס ולל נכתבו בתורה מפני שלין לורך להם בכונת התורה הכללית, וגם התרגום המיוחס ליב"ע יסד פירושו על פי הספור הזה, ולם שלינו מיב"ע, עם כל זה מחברו היה קדמון יותר מהרלב"ע כי בעל הערוך מביאו), והיתה תרעומתם על שנשא הכושית, כי לחנותיהם היו נזהרים בזה מלז להתחתן בעמי הלרלות כאשר הקפיד על זה לברהם ילחק ויעקב: כי אשה בשיח לקח, לפי שלמר החשה הכושית בה"ח הידיעה, ובלחמת לל נזכר עדיין ולל נודע מזה דבר, לבן בל לספר עתה כי לשה כושית לקח: (ב) ויאמרו, עוד זלת לחרו על משה במה יכול להתפלר עליהו הלל גם בנו דבר לישרלל, בנו על ידינו. לשון הרשב"ם, וכן מתורגם בלשון לשכנז: הרק אך, הלחד יספיק והכפל דרך לחות, כמו המבלי לין קנריס, לו להפליג לת המיעוט, ולונקלוס תרגם הלמור בנרם, וכן מתורגם בלשון לשכנז: (ג) והאיש משה עניו מאד, לשון הרלב"ע שלל נקט גדולה על לחיו, וכוונתו שלין ספק שדברו עליו על לל חמס ועול שנעשו ולל היה להם מעולם שום לדבר על לדיק זה תועה, ולפי זה רלוי לתרגמו בלשון לשכנז (דעמיטהיג), והרמב"ן פירש להגיד כי השם קנה לו בענוה ענותנותו כי הוא לל יענה על ריב לעולם לף לם ידע, וזהו בלשון לשכנז (בעלחסטען), וכן מתורגם, ורש"י פירש שפל ושנלן ירלה שנפילת לשונו לדעת שניהם השבריס, [ל' ל"ה ובלחמת המדות הללו הן קרובות בענין, המתגלה נוח להתקלף ושפל רוח על פי הרוב שנלן, לכל הנרלה שתיבת ענוה הוסיף יותר על מדת הסבלנות, ושה לשבר שיתחנק הסבלן לת עלמו]: עָנָו, שרשו ענה כמו מן שָׁלָה נלמר שָׁלֵו הייתי, נחלוף

הה"ם

בהעלתך יב

יְהוָה פִּתְאֹם אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן וְאֶל־מִרְיָם צְאוּ שְׁלָשְׁתְּכֶם
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלָשְׁתָּם:
(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד
פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וּמִרְיָם
וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם: (ו) וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ־
נָא דְבָרָי אִם־יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם יְהוָה

במראה

תרגום אשכנזי

שפראך דער עוויגע צו משה, אהרן אונד מרים: געהעט אללע דרייא הינוים אין דאז שטיפטצעלט! זיא גינגען אללע דרייא הינוים. (ה) דער עוויגע ליעם זיך אין איינער ווּאלקענזייולע הערניעדער, שטאנד אים איננאננע דעם צעלטעם, אונד ריפ אהרן אונד מרים, זיא גינגען בייד הערוים, (ו) ער שפראך: הערט מיינע ווּארטע! אייגנע פראפעטען אייערעם גלייכען גאבע איך, דער עוויגע, מיך אין איינעם געזיכטע

צו

רש"י

(ד) פתאם. נגלה עליהם פתאם וקן טמלין בדרך ארץ והיו לועקים מים מים להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן התורה מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר ולקן את קנועה לדינור: לאו שלשתכם. מגיד שהשתן נקראו ג' מה שתי תפשר לפה לומר ולאחון לשמוע: (ה) בעמוד ענן. יש יחידי שלח כמדת נשר ודם מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה

תרגום אונקלוס

(ד) וַאֲמַר יְיָ בְּחַכִּיף לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וְלְמִרְיָם
פּוּקוּ תְּלָתֵיכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפָקוּ תְּלָתֵיהוֹן:
(ה) וְאִתְגְּלֵי יְיָ בְּעַמּוּדָא דַעֲנָנָא וְקָם בְּתָרַע
מַשְׁכְּנָא וּקְרָא אַהֲרֹן וּמִרְיָם וּנְפָקוּ תַּרְוֵיהוֹן:
(ו) וַאֲמַר שְׁמָעוּ כְעַן פִּתְגָמָי אִם יְהוֹן לְכוֹן

נביאין

יותר מדברים במשה ועוד הדבר נפיהם נאמר להם נלו שלשתכם, ויהיה לדעתם פתאום לשון מהירות. והרשב"ע פירש דבר שלח עלה על לב, וכן מתורגם בלשון משנה (פועטלוך), וכן לשון הרמב"ן, ושעם פתאום שלח היו בעת ההיא נותנים לבם ומתכונים לנבואה ולכבוד משה נתה להם מגלי הזמנה לדבר, כי פתאום לדעת המפרשים דבר שלח עלה על לב והוא מגזרת פתי (והלל"ף בסקוס ה"ח השרש והמ"ם נוסף), וחמר הכתוב זה בענין אהרן ומרים לבד, כי משה היה רלוי לנבואה בכל עת ודעתו נכונה לדבקה בשם הנכבד בכל שעה, ע"כ: צאו שלשתכם, מלהלכם אל אהל מועד, ואחר כך קרא אהרן ומרים שילאו שניהם מן האהל לשמוע דברו, וכתב הרמב"ן כי רלה שיהיה משה שם וילמה בקנאת השם לכבודו ויהיה מלוי להם שלא ימהול להם השם רק על ידו כאשר יתבונן מליו ויתרלה להם, ואחר כך אמר ויקרא אהרן ומרים (לבד), שיאמר שנאו שלח בפניו: (ו) ויאמר שמעו נא, ת"ח שמעו כאן, וכן לשון הרמב"ן כמו עתה: אם יהיה נביאכם ה', לפי הנחת הטעם במלות האלה שמלת נביאכם

בזקף

באור

הה"ח נוי"ו: (ד) פתאום, תרגם לוקלוס בחכיף וכן הסכים הרשב"ם שפירש בשעה שהיו מדברים במשה ועוד הדבר נפיהם נאמר להם נלו שלשתכם, ויהיה לדעתם פתאום לשון מהירות. והרשב"ע פירש דבר שלח עלה על לב, וכן מתורגם בלשון משנה (פועטלוך), וכן לשון הרמב"ן, ושעם פתאום שלח היו בעת ההיא נותנים לבם ומתכונים לנבואה ולכבוד משה נתה להם מגלי הזמנה לדבר, כי פתאום לדעת המפרשים דבר שלח עלה על לב והוא מגזרת פתי (והלל"ף בסקוס ה"ח השרש והמ"ם נוסף), וחמר הכתוב זה בענין אהרן ומרים לבד, כי משה היה רלוי לנבואה בכל עת ודעתו נכונה לדבקה בשם הנכבד בכל שעה, ע"כ: צאו שלשתכם, מלהלכם אל אהל מועד, ואחר כך קרא אהרן ומרים שילאו שניהם מן האהל לשמוע דברו, וכתב הרמב"ן כי רלה שיהיה משה שם וילמה בקנאת השם לכבודו ויהיה מלוי להם שלא ימהול להם השם רק על ידו כאשר יתבונן מליו ויתרלה להם, ואחר כך אמר ויקרא אהרן ומרים (לבד), שיאמר שנאו שלח בפניו: (ו) ויאמר שמעו נא, ת"ח שמעו כאן, וכן לשון הרמב"ן כמו עתה: אם יהיה נביאכם ה', לפי הנחת הטעם במלות האלה שמלת נביאכם

בזקף

בהעלתך יב

בַּמַּרְאֶה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם
אֲדַבֶּר־בּוֹ: (ז) לֹא־כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה
בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא: (ח) פֶּה
אֶל־פֶּה אֲדַבֶּר־בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא

נחידה

תרגום אונקלוס

נְבִיאִין אֲנָא יְיָ בְּחֶזְוָן אֲנָא מְחַגֵּי לֵיהּ בְּחֶלְמִין
אֲנָא מְמַלֵּיל עִמֵּהוֹן: (ז) לָא כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה
בְּכָל בֵּיתִי מְהֵימָן הוּא: (ח) מְמַלַּל עִם מַמְלַל
מַלֵּילְנָא עִמֵּיהּ בְּחֵיזוּ וְלָא בְּחִידָן וּבְדְמוּת

* נ"א עמי יקרא

תרגום אשכנזי מה

צו ערקעננען, רערע מיט
א׳הם א׳ם טרוימע׳ג׳ (ז) ניט
אַלוֹאָ מיין קנעכט משה,
ער איזט איין טרייער פֿער־
וואַלטער אין מיינעם גאַנצען
הויז! (ח) מונד צו מונד רערע
איך מיט איהם, מיט פֿעללינגער
דייטל פֿקייט, ניט אין רעטה־
זעל

ר ש ״ י

נתפשפקליית המחירה חלק נחלום וחזיון:
(ח) פה אל פה. לומרתי לו לפרוש מן
החלום והיון לומרתי לו נסיני לך לומר
להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד
עמדי (דברים ה'): ומראה ולא בחידות.
ומראה זה מראה דבור אחני מפרש לו
דבורי נמראית פנים אנו ואיני סותמו
לו בחידות כענין שנאמר ליחזקאל מוד חידה וגו' (יחזקאל י"ז) יכול מראה שבינה ת"ל לא תוכל
לראות

באור

בזקף קטן המפסיק יותר מן הרגיע שבמלת ה' ורחה בפירוש ת"ל שאמר לא יהון לבון נביאין,
לבל ה' במחון לבל מתגלי להון, וכן דעת רש"י, לבל להראב"ע שפירש שאסר הנסמך ופירש ונביאכם
נביא ה', היה ראוי להיות מפסיק יותר בשלת נביאכם, ורשב"ם פי' נביאכם, נבואתכם,
בוודאי שהוא שם המקרא, והשעור לא יהיה לדם בעל נבואה כמו נבואתכם, [° ת"ה, ופירושו
מסכים יותר עם הכתוב בשלת נביאכם, ועם כוונת הטם יתעלה להוכיחם על מה שאמרו הרק
לך נאמה דבר ה', הלא גם נהו דבר ה', יאמר אליהם לין נבואתכם דומה לנביאת משה,
כי לא יהיה לדם בעל נבואה כמו נבואתכם, לני ה' במראה וגומר, לא כן עבדי משה וגומר,
וכן מתורגם בל"ת]: במראה אליו אתודע, במראות הלילה, כמו שכתוב בחלום לדבר
בו שהוא בניטול הרגשת החושים: (ז) לא כן עבדי משה, להתגלות אליו בחלום: בכל ביתי
נאמנו הוא, בחלם הנאמן בניתי מבחר ויכול לבוא כל עת שאר יחפץ ן בן הוא משה לדבר אליו
לפני בכל עת: (ח) פה אל פה אדבר בו, בלא ניטול הרגשת חושיו: ומראה ולא בחידה,
כיעוין החידה שאין הכוונה בוגלהו רק בעניין הנסתר בו וסתום בתוכו, לבן אמר שמה מראה
משה ראה על בוריו והבין על נכון כי לא היה המראה אליו על דרך חידה. לשון רש"י ז"ל:
ומראה, זהו מראה דבור, שאני מפרש לו דבורי במראות פנים שבו, ואיני סותמו לו בחידות,
בענין שנאמר ליחזקאל חוד חידה וגומר (יחזקאל י"ז ב'), יכול מראה שבינה ת"ל לא תוכל
לראות פני (שמות ל"ג כ'), והוא מספרי: בַּמַּרְאָה, וכן וּמַרְאֵה הן שמות מנחי ל"ה, רק
שהראשון בה"א הנקבה וה"ת הפרש בשמשה בראיית הקמ"ן שלפניה והשני בה"ת הפרש, והורחתן
לשון מחזה, לבל שבל לחד בלמד מענינו הסמוך לו שם יתורגם (ערטייכונג, לו טרויגעזיכט),
ובלן

המעמר

יב (ז) בכל ביתי, בנביאות לנוירצות שאר לי ת"ת בכל עמי, וכן גירסו ספרים לחזרים כמו
שהניח המכס ת"ג, וכן עיקר, כי תונקלוס כוון בס"ם להרחיק הגשמות מהשל ית', עיין
בפירוש הרב דון לברבנאל על המורה (לשר הוכחתי לחור) בפרק כ"ו מחלק ח', ועוד יש טעד
לני' זו בתנחומא שדרשו חז"ל: כי היה נאמן לדקדק בדברי ע מ ו ישראל בשאר נוהו השם ית'. (ד"ה).

אשר

בהעלתך יב

בְּחִידֹת וּתְמֻנַת יְהוָה יַבִּיט וּמַדּוּעַ
לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי
בְּמֹשֶׁה: (ט) וַיִּחַר־אַף יְהוָה בָּם
וַיֵּלַךְ: (י) וְהֶעָנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל
וְהִנֵּה מִרְיָם מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג וַיִּפֶן
אַהֲרֹן אֶל־מִרְיָם וְהִנֵּה מְצֹרָעַת:
(יא) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה בִּי
אֲדֹנִי אַל־נָא תָּשֶׁת עָלֵינוּ חַטָּאת
אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ:

אל

תרגום אשכנזי

זעל, אונד ער שויעט דיא גע־
שטאלט דעס (ערשיינענדען)
עווינען. וויא האבט איהר אייך
דען ניכט געפירכטעט, ווידער
מיינען קנעכט, ווידער משה
נאכטהיילינע רערען צו פיה־
רען? (ט) דער צארן דעס עווי־
גען ענטברענטע איבער זיא,
אונד ער וואנדטע זיך וועג.
(י) דיא וואלקע ווידכאן דעם גע־
צעלטע, אונד מרים וואר פלאם
אויסוואטצע וויים, וויא דער
שנעע, אהרן וואנדטע זיך צו
מרים, אונד זאה דאם זיא אוים־
זעטציג וואר: (יא) דא שפראך
אהרן צו משה: איך ביטטע,
הערר! רעכנע עם אונז ניכט צור זינדע, דאם וויר זא טהעריכט געוועזען, אונד אונז זא פער־
נאנגען

רש"י

לראות את פני: ותמונת ה' יביט. זה מראה לחורי כענין אנ' וראית את אחורי: בעבדי במשה. ת"ל בעבדי משה אלא בעבדי במשה בעבדי מע"ם שלינו משה במשה אפי' לינו ענדו כדאי הייתם לירוא מפניו וכל שכן עכשו עבדי ועבד מלך מלך היה לכם לומר לין המלך לוכנו אנס אם תאמרו לינו מכיר במעשיו זו קשה מן הראשונה: (ט) ויחר אף ה' בם וילך. מאחר שהודיע סרחונם גזר עליהם נדוי קל ואומר לכבד ודם שלא יבעום על מכירו עד שיודיענו סרחונו: (י) והענן סר. ות"כ והנה מרים מצורעת כשלג משל למלך שאמר לפידגוג רדה את בני אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלך שרחמי עליו: (יא) נואלנו. כתרגומו לשון קויל:

אל

באור

וכאן פתרונו (איט דייטליכקייט): ותמונת ה' יביט, ת"ל ודמות יקרת ה' מסתכל, הכונה על הכבוד הנגרת, כי האל יתברך נעלה ומרומם מכל תמונה, וכן כתוב כי לא ראיתם כל תמונה: בעבדי במשה, הנפל לתוספת באור, כי יספיק במשה עבדי, ואמר לזה לא יראתם לפעור פה ולחשדו בחשה הכתוב שלקחה ולא דומיתו לכף זכות, וגם היתה מתדמים אליו ואין מדרגתם כמדרגתו: (ט) וילך, הכבוד, כמו שכתב בסמוך והענן סר: (י) והנה מצרעת, תחסר מלת היתה כמו בחסר קשה את הגוי הזה לפניכם הראוי לחסר היה לפניכם: (יא) חשת, תסיר, וכרבו שות: אשר נואלנו, חסר הסכלנו, והוא נפעל מנחי פ"י על משקל נולדנו

המעמר

(יא) אשר נואלנו, כתב הרלב"ע: "נואלנו מכנין נפעל ואין לו ריע כי אם נואלו שרי
נען

בהעלתך יב

(ג) אַל־נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ: (יג) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ: פ

ויאמר

תרגום אונקלוס

תְּתְרַחַק דָּא מְבֵינָנָא אֲרֵי אֲחָתָנָא הִיא צַלֵּי כְּעַן עַל בִּשְׁרָא מִיתָא דְּדִין דְּבָה וְיִתְסֵי: (יג) וְצַלֵּי מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לְמֵימָר אֱלָהָא בְּבָעוּ

אסי

לזכר מלחר שילמת מרחס למנו היה לנו כלנו נחלל חלי נזרנו כענין שנחמר כי לחיינו נזרנו הוח (נרחשית ל"ו) ולפי משמעו חף הוח נרחה כן לין רחוי לחף להניח חת לחוחו להיות כמת: לזכר נלחתו. מלחר שילף זה מרחס למו חל זה שים כף בידו לעזור ולינו עוזרו הרי נחלל חלי נזרנו שלחיו נזרנו הוח. דבר לחר חל נח תהי כמת חס לינך רוחה נחפלה מי מסגירה לו מי מטהרה חני לי לפזר לרחותה שלחי קרוב ולין קרוב רוחה חת הנגעים וכהן לחר לין בעולם וזהו לזכר נלחתו מרחס למו: (יג) חל נח רפח נח לה. נח הכתוב ללמדך דרך לרן שהעולל דבר מחבירו לריך לומר שניים לו שלשה דברי תחנונים ולחר כך ינקש שלוחתיו: לחמר.

מה

באור

נולדנו, והורף הזרע הזה בענין נפעל לינה כהורלתו בענין הקל וההפעיל כי נהם יורה לשון רלון, כמו וַיֹּאֶל משה (שמות ג' י"ח), ולו הוֹאַלְנוּ ונשב (יהושע ז' ז'), ופעמים יורה לשון התחלה, הנה נח הוֹאַלְתִּי (נרחשית י"ח ל"ו), גם מלחנותו שבענין הפעיל הוח מלשון שבועה, וַיּוֹאֶל שלול לת העם (שמואל ו' י"ד כ"ד:) (יב) חל נח תהי כמת, רבו המפורשים על הפסוק הזה, והיותר נכון לפי נתור ממלות והענין הוח נתור המרגום המיוחס ליב"ע, ונדי להקל על הקורח לת דברי התרגום לעתיקהו ללשון הקדש, וזלת כוונתו, כי לדוני, לח תהיה מריס לחותנו מלורעת ומטמל' נחפל כמת ודמתה לולד שנשלמו לו תשעת החדשים נמעי לחו, וכשזר הגיע זמנו לנלת לחויר העולם ויחנל חלי נזרו, נעת שלחו יושנת על המשנר ויחות הולד, והמילדת מוליחתו מחוסך לינרים, כן נשזר היינו נחרן מלרים, רלחה מריס לחותנו לגלותנו ונטלטולנו ונעבודתנו, וכשזר הגיע העת ללנת ולרשת לרן ישרחל הנה היח נלקחת ממנו, כי לדוני החפלל נח נעדה, ולח נחנך לדקתה מחוך הקהל, עד כחן לשון התרגום המעותק לות נחות ללשון הקדש, ועל פי הנחור הזה מתורגם נלשון חשכנז: (יג) לאמר, מלת לאמר תורה נכל מקום שמספר דנרי החומר נלי שנוי לשון, ונחורו שתפלתו לח היתה רק חמש מלות החלה: חל נח, הזרם הזה מורה על תקפו ויכלתו, ולחר לחת שהנח והיכלת נידך, רפח נח לה, נח הרחשון לשון נקשה, והשני לשון עתה, וכן ת"ח נשעו חלי נשן יתה, ונחורו שנקשה ממך שתרפח לוחה עתה שלח נלטרך לניישה להוליחה חון למחנה: רפח נח לה, רפח נח

לותה

המעמר

נען" וחנכי מכחתי לו עוד שני רעים נחמנים, נוחלו כי לח ידעו (ירמיה ה' ל'), חרב חל הנדים ונוחלו (שם נ' ל"ו). גם נדנרי המנחר נפל טעות, כי הוח נחב שהורלות הזרע הזה נשנין נפעל לינו כהורלתו נקל וכהפעיל, ונלחת לח נמלח שום זה נקל נלל.

תרגום אשכנזי

בהעלתך יב

(יד) דער עווינג שפרַאך צו משה: ווען איהר פַאטער איהר אין דאָס אַנגעזיכט גשפיען העטטע, זאָללטע זי אויך ניט וועניגסטענס זיבען טאָג שעמען? זיעבען טאָג זאָלל זי אויסער דעם לאַגער אייננעשפעררט בלייבען, הערנאך זאָלל זי ווידער אויפגענאָמען ווערדען. (טו) מרים וואורדע אַלזאָ זיעבען טאָג אויסער דעם לאַגער אייננעשפעררט, אונד דאָס פֿאָלק ברַאך ניט עהער אויף, ביז מרים וויעדער

רש"י

מה ת"ל לאמר לו הזינני לפי לחה מרפא לומה לפי לאו על הזינו ולניה ירק ירק וגומר ר' אלעזר בן עזריה לומר נלרנע מקומות נקט משה מלפני הק"נ להזינו לפי יעשה אלוחיו לפי לאו כיולא בו וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל וגומר (שמות ו') מה ת"ל לאמר הזינני לפי גוללם לחה לפי לאו על הזינו עתה תרפא וגו' כיולא בו ויאמר משה לפני ה' לאמר יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל נשר. כיולא בו ותחנן אל ה' נעת ההיא לאמר הזינו נא לך: רפא נא לה. מפני מה לא התירך משה בהפלה אלא יהיו ישראל לומרים לאחוריו עומדת נצרה והוא עומד ומרנה בתפלה: (יד) ולניה ירק ירק נפניה. ולפי הרואה לה פניה זועפות הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לנזיפה י"ד יום אלא היו לנא מן הדין להיות כנדון לפיכך אף נגזיפתו חסנר שבעת ימים: ולאחר תאסף. לומר לני כל הפסיקות האמורות במלוערים על פי שה ת מסילת מחון למחנה ובשהוא נרפא נאסף אל המחנה כתובה בו פסיקה לפון הנגפה: (טו) והעם לא נסע. זה כנוד אלא לה המקום בשביל שעה אחת שהתעכבה למשה כשהושלך ליחור שנאמר ותתנב אחותו מרחוק וגומר (שמות נ'):

תרגום אונקלוס

אַפַּי כְּעַן יָתָהּ: (יד) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאִילּוּ אֲבוּהָא מְנַוֵּף נְוֵף בָּהּ הֲלָא תִּתְכְּלֵם שַׁבְעָא יוֹמִין תִּסְתְּהַר שַׁבְעָא יוֹמִין מִבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא וּבָתַר כֵּן תִּתְכְּנֵישׁ: (טו) וְאִסְתְּהַרַת מִרְיָם מִבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא שַׁבְעָא יוֹמִין וְעַמָּא לָא

נטל

באור

לותה: (יד) ואביה ירק ירק, ת"ל ואלו לניה מנוף נוף בה, יפרע הנוה ולא המלה, ומתרגם כתנומי תרגם המלה כפי הורחתה, והנוה לחת פיל, כי היריקה נפני הלדם הוא מעניני הנזיפה, כמו שכתוב ומפני לא תחנו רוק (לעיל ל' י') ויהיו ירק ורוק שני ענינים ועניום לחד, כי רוק מהנפולים על מסקל עוז, חוק, וכן נאמר ממנו נפעלים, וכי יָרוֹק הזב (ויקרא ט"ו ח') כמו שנאמר מן עוז נהוותו (תהלים נ"ב ט'): הלא תכלם, הלא מלד הדין להתניים ז' ימים, בן תסגר מרים מחון למחנה שבעת ימים שתניים, ונאה זאת התשובה על שהתפלל לרפואתה עמה: ואחר האסף, לשון רש"י: לומר לני כל הפסיקות האמורות במלוערים על שהוא מסולק מחון למחנה ובשהוא נרפא נאסף אל המחנה כתובה בו פסיקה לשון הנגפה ב"כ, ונראה שדעת רש"י על כל לשון פסיקה האמורה במלוערים ופילו במלוערי התומות שלא נלטוו על שלוח המחנות, מ"מ זה דרכם היה מעולם להרחיק המלוערים מחנרת בני לדם, לפן נאמר בנעמן ואסף המלוע (מלכים ב' ה' ג'), אז יאסוף לותו מלרעתו (שם): (טו) והעם לא נסע, לשון כ"ע ספורנו לף על פי שהענן סר מעל האהל וכתיב ובהעלות הענן מעל המשכן

הָאָסֵף מִרְיָם: (טז) וְאַחַר נָסְעוּ
הָעָם מֵחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר
פָּארָן: ס

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: (ב) שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים
וְיָתֻרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר־אֲנִי
נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ
אחד

תרגום אונקלוס

נְמַל עַד דְּאִתְכְּנֵשַׁת מִרְיָם: (טז) וּבָתַר כֵּן
נְטָלוּ עַמָּא מֵחֲצֵרוֹת וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְּפָארָן:
יג (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) שַׁלַּח
לָךְ גּוּבְרִין וְיֶאֱלְלוּן יָת אַרְעָא דְּכְנַעַן דִּי
אֲנָא יָהֵב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל גַּבְרָא חַד גַּבְרָא חַד
לשבטא

תרגום אשכנזי ע

דער אויסגענאמען ווארדען.
(טז) הערנאך בראך ראזו פֿאלק
פֿאן חצרות אויף, אונד רוהע=
טע אין דער ווישטע פֿארן.
יג (א) דער עוויגע רעדעטע
טיט משה, אונד שפראך:
(ב) דוא קאננסט ליטע שיק=
קען, דאז לאנד כנען, וועלכעם
איך דען קינדערן ישראל׳ם
איינגעבען ווילל, אויסצוקונד=
שאפֿטען, אוים יעדעם פֿאמי=
ליענ=

ר ש "י

יג (ב) שלח לך לנפשים. למה נסמכה
פרשת מרגלים לפרשת מריס לפי
שלקתה על עסקי דבה שדברה בחתיה
ורבעים הללו רחו ולא לקחו מוסר: שלח
לך. לדעתך לני לינו מלוה לך אם תרצה
שלח לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה לנשים
לפנינו כמה שנאמר ותקרבון אלי כלנם
וגומר ומשה כמלך נזכינה לומר לני
אמרתי להם שהיא טובה שנאמר לעלה

לחכם מעני מלרים וגו' פייסם שלני נותן להם מקום לטעות בדברי מרגלים למען לא ירבוה:
על

באור

יסעו בני ישראל בכל מסעיהם, מכל מקום לא נסעו שהכירו שלא נעלה אז שלא להרחיק המנורעת ע"ל, ואולי נוכל לומר מה שכתוב והענן סר מעל האהל לינינו הענן לאחר על המשכן יומם ולילה כי אם הענן לאחר נו נגלה ה' לדבר עמהם: (טז) ואחר נסעו העם מחצרות וירבו במדבר פארן, לומר כי לאחר נסעו מחלרות לא נסעו ממדבר זה אל מדבר אחר, לכל נסעו מחלרות שהוא במדבר פארן ושנו במקום אחר במדבר ההוא עלמו והוא קדש ברנע, כי משם נשתלחו המרגלים, וכן כתוב ושנוח עד קדש ברנע ותקרבון אלי ותאמרו נשלחה אנשים ושומר, וזה שלא אמר ויסעו מחלרות ויחנו בקדש ברנע, כי אולי מסעות הרבה ביניהם שאין עתה מקום להזכירם, לכל הזכיר מדבר פארן להודיע כי קדש זה הוא קדש ברנע אשר במדבר פארן לא קדש אשר במדבר צין, שהיה שם ענין מי מריבה נשנת החרנעים, (הרמב"ן), ור"ע שפורנו פירש שהניח היות שאמר ויחנו במדבר היתה נחיתה מקום מהמדבר שלא היה לו שם, לכל היה קרוב לקדש ברנע כדי לסדר עניניהם שם, שהיה העיר הראשונה מארץ ישראל שפגעו בחותו דרך, כמו שהעיד באמרו ונבוא עד קדש ברנע ואמר לנשי שם עד הר האמרי ושומר עלה רם (דברים י"ט כ'), וקרוב לותו המקום רחמה, כמנואר בשלה מסעי עכ"ל ולפי דבריו יתיישב מה שלא הזכיר גם חנית קדש ברנע בין שאר החנויות גם' שלה מסעי, לפי שלא חנו בקדש עלמו רק סמוך לו. ובפרשת מסעי הזכיר שם המקום הזה רחמה, שנאמר ויסעו מחלרות ויחנו ברחמה:

יג (ב) שלח לך, לדעתך לני לינו מלוה לך שם תרצה שלא, לפי שישראל בקשו ממנו לשלוח, כמו שמפורש ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו (דברים ל' כ"ג), לכן אמר לו הקב"ה אני נותן לך רשות לשלוח שם תרצה, כן פירש רש"י, והוא מדברי רבותינו ז"ל בברכה ונסועה (דף ל"ו), ועיין מ"ש בפרשת לך לך בדקדוק מלת לך: ויתרו, ענין חקירה וחפוש, ושרשו תור והיה רלוי ויתורו בוי"ו נחה שהיא עי"ן הפעל, רק שהיא מסורה ע"פ המסורה ונח שור"ק קטן

במקום

אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹּל
נָשִׂיא בָהֶם: (ג) וַיִּשְׁלַח אֹתָם
מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּארָן עַל־פִּי יְהוָה
כֻּלָּם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
הֵמָּה: (ד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם לְמַטֵּה
רְאוּבֵן שַׁמּוּעַ בֶּן־זַכּוּר: (ה) לְמַטֵּה
שִׁמְעוֹן שָׁפָט בֶּן־חוֹרִי: (ו) לְמַטֵּה
יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה: (ז) לְמַטֵּה
יִשָּׂשכָר יִגְאָל בֶּן־יוֹסֵף: (ח) לְמַטֵּה
אֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן: (ט) לְמַטֵּה

בנימן

תרגום אשכנזי

ליענשטאַמע קעננט איהר
איינען אַבשיקקען, אונר צוואַר
איינע אַנזעהנליכע פערזאָן אונ־
טער איהנען. (ג) משה זענרע־
טע זיא פֿאָן דער וויסטע פארן
אויס, אויף ערלויבנים דעם
עווינען, לויטער מעננער, וועל־
כע הייפטער רער קינרער
ישראלס ווארען. (ד) דיעזעס
זינר איהרע נאַמען: פֿאָם
שטאַמטע ראובן, שמוע זאָהן
זכור; (ה) פֿאָם שטאַמטע
שמעון שפט זאָהן חורי;
(ו) פֿאָם שטאַמטע יהודה כלב
זאָהן יפנה; (ז) פֿאָם שטאַמטע
יששכר, יגאל זאָהן יוסף;
(ח) פֿאָם שטאַמטע אפרים,
הושע זאָהן נון; (ט) פֿאָם

שטאַמ־

ר ש " י

(ג) על פי ה'. נרשומו שלח ענב על ידו: כלם לנשים. כל לנשים שנמקיש לשון תשובות ותותה שעה כשרים היו: ויקרא

תרגום אונקלום

לְשִׁבְטָא דַּאֲבָהָתְהוֹהִי תְּשַׁלְּחוּן כָּל רַבָּא דְּבֵהוֹן:
(ג) וּשְׁלַח יְהוֹן מֹשֶׁה מִמַּדְבְּרָא דְּפָארָן עַל
מֵימְרָא דַּיְיָ כֻּלְּהוֹן גּוּבְרִין רֵישֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
אִנּוּן: (ד) וְאִילֵּן שְׁמָהָתְהוֹן לְשִׁבְטָא דִּרְאוּבֵן שַׁמּוּעַ בַּר זַכּוּר: (ה) לְשִׁבְטָא
דְּשִׁמְעוֹן שָׁפָט בַּר חוֹרִי: (ו) לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה: (ז) לְשִׁבְטָא
דְּיִשָּׂשכָר יִגְאָל בַּר יוֹסֵף: (ח) לְשִׁבְטָא דְּאֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בַּר נוּן: (ט) לְשִׁבְטָא

דבנימן

ב א ו ר

במקום שור"ק גדול ורגיש כן: כל נשיא בהם, ל"ת כל רגל דנהון, ומפרש בללו תסכר מלת לחזר, וענינו כל נשיא לחזר בהם, ולולם נגינת הטעם מחברת מלת נשיא עם בהם, ודעת הרמב"ן שים להוסיף מלת לחד, והשעור כל לחד הוא נשיא בהם. והנה בנשיאים הללו אין בהם לחד מלותם הנשיאים שמנו את ישראל, ושהקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח, ופירש הרשב"ם שמלת נשיא כאן מן לחזר נשא לבן, והכונה שהשם לא נקבם בשמותם, כמו שעשה בנשיאים שמנו את ישראל ובנשיאים שהנחילום את הארץ, רק לוה שיכריז משה מי ומי יתנדב ללכת לרגל את הארץ, כי רבי הלבב לא ילכו בארץ נכריה להתחזק לקחת מפרי הארץ, ומכל המתנדבים ללכת מבחר י"ב לנשים הגבורים שבהם, כך פירש הרשב"ם ז"ל והוא רחוק, ודעת המתרגם החשבוני שאין השם נשיא מיוחד ליולא ונא לפני מערכת ישראל, כי אם לכל לחד מבחר וגדול, והשעור שלשה המרגלים היו בל לחד מהם המעולה שבשבטו, וכך כתב רע"ס: (ג) על פיה', פירש רש"י נרשומו שלח ענב על ידו: כלם אנשים, גבורים ותגבי חיל כמו וחזקת והיית לאיש (מלכים א' ב' ב'): (ד) ואלה שמותם, מנה הכתוב השבטים לא לדגליהם ולא לתולדותם, ונראה שמנה לותם הנה לפי מעלת השלוחים כי היו רלשים ונשיאים בעם בחבר ואין מעלתם גדול יש בהם גדול מחברו בחכמה ובמנין והקדים הנכבד קודם במעלה כי ממעלת עלמם מנאם ולא למעלת השבט, ובן בנשיאים המולקים להם את ארץ בנען (בפרשת מסעי)

הזכירם

בִּנְיָמִן פַּלְטִי בֶּן־רָפֻוא: (י) לְמַטֵּה
זְבוּלֻן גַּדִּיאֵל בֶּן־סוֹדִי: (יא) לְמַטֵּה
יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶּן־סוּסִי:
(יב) לְמַטֵּה דָן עַמִּיאֵל בֶּן־גְּמַלִּי:
(יג) לְמַטֵּה אָשֵׁר סְתוּר בֶּן־
מִיכָאֵל: (יד) לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחְבִּי
בֶּן־וָפְסִי: (טו) לְמַטֵּה גָּד גְּאוּאֵל
בֶּן־־מָכִי: (טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר
אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ
בִּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ: (יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם
מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב

ועליתם

תרגום אשכנזי עא

שטאַמע בנימין, פלטי זאָהן רפּיא; (י) פֿאָם שטאַמע זבולון, גדיאל זאָהן סודי; (יא) פֿאָם שטאַמע יוסף, נעמליך פֿאָם שטאַמע מנשה, גדי זאָהן כוסי; (יב) פֿאָם שטאַמע דן, עמיאל זאָהן גמלי; (יג) פֿאָם שטאַמע אשר, סתור זאָהן מיכאל; (יד) פֿאָם שטאַמע נפתלי, נחבי זאָהן ופסי; (טו) פֿאָם שטאַמע גד, גאואל זאָהן מכי; (טז) דיעזעם זינד דיא נאַמען דער מענער, וועלכע משה אַבגעשיקט האַט, דאַז לאַנד אויסצוקונדשאַפֿטן. דעם הושע זאָהן נון, גאַב משה דען נאַמען יהושע. (יז) אַלס זיא משה אַבפֿערטיגטע, דאַז לאַנד אויסצוקונדשאַפֿטן, שפּראַך ער צו איהנען: בעריזעט היער דיא מיט־

תרגום אונקלוס

דְּבִנְיָמִן פַּלְטִי בַּר רָפוּא: (י) לְשִׁבְטָא
דְּזַבוּלֻן גַּדִּיאֵל בַּר סוֹדִי: (יא) לְשִׁבְטָא
דְּיוֹסֵף לְשִׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה גַּדִּי בַּר סוּסִי:
(יב) לְשִׁבְטָא דְּדָן עַמִּיאֵל בַּר גְּמַלִּי: (יג) לְשִׁבְטָא דַּאֲשֵׁר סְתוּר בַּר מִיכָאֵל:
(יד) לְשִׁבְטָא דְּנַפְתָּלִי נַחְבִּי בַּר וָפְסִי: (טו) לְשִׁבְטָא דְּגָד גְּאוּאֵל בַּר מָכִי:
(טז) אִילֵּין שְׁמָהַת גּוּבְרַיָּא דִּי שְׁלַח מֹשֶׁה לְאַלָּלָא יַת אַרְעָא וּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בַּר נוּן
יְהוֹשֻׁעַ: (יז) וּשְׁלַח יַתְהוֹן מֹשֶׁה לְאַלָּלָא יַת אַרְעָא דִּכְנָעַן וַאֲמַר לְהוֹן סָקוּדָא בְּדָרוֹמָא

וסקון

ר ש " י

(טו) ויקרא מזה להושע וגו'. נתפלל עליו יה יושיעך מעלת מרגלים: (יז) עלו זה בנגב. הוא היה הפסולת של ארץ ישראל שכן

באור

הזכירם בפי המעלה לא לתולדותם. (הרמב"ן): (טו) ויקרא משה, מלמנו שגם קודם שלוח מרגלים נקרא יהושע, ויאמר משה של יהושע נאמר לנו מנחים (שמות י"ז ט'). וכן פעמים רבים נמלא בתורה בשם יהושע קודם מעשה מרגלים, ואולם הטעות וכבר קרא, וכיצד נאמר, ומודיע הדבר כאן לפי שזכרו למעלה בשם הושע, כמ"ש הרשב"ם, וכך פירושו, הושע בן נון שאמרנו למעלה שנקרא כן בבית הוא הוא שנקרא משה יהושע, כשנשלח מארתו והפקידו על ניתו, שבך היה מנהגם, כמו שנקרא פרעה ליוסף לפנות פעמים (בראשית מ"א מ"ה), וכשם לדניאל בלטשאצר (דניאל ד' ז') עכ"ל. ורבותינו ז"ל אמרו שמשה קרא לו זה השם לרמוז לו שתפלל עליו יה יושיעך מעלת מרגלים (בראשית רבה): (יז) עלו זה בנגב, שעורו

עלו

תרגום אשכנזי

מיטטענליכע זייטע, אונד נע=
העט דען בערג הינויף, (יח) בע=
זעהעט דאז לאנד, וויא עס בע=
שאפפען זייא, דאז פאלק דאז
אין דעמועלבען ווהנעט, אב
עס שטארק אדער שוואך, גע=
רינגע אדער צאהלרייך איזט,
(יט) וואס עס פיר איין לאנד
זייא, אין וועלכעם זיא וואה=
נען, אב עס גוט אדער שלעכט
איזט, וויא דיא שטערטע בע=
שאפפען, אין וועלכען זיא
וואהנען, אב אין אפפענען
אדער פעסטען ארטען, (כ) וואס
עם

ר ש "י

כען דרך התגרים מרגלים את הפסולת תחלה ואחר כך מרחין את הסנח: (יח) את הארץ מה היא. יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים יש מגדלת לוכלוסין ויש ממעטת לוכלוסין: החזק הוא הרפה. אימן מסר להם לא נפרזים יושבין חזקים הם שמוכין על גבורתם ולא נערי' נלוו' הם יושבים חלשים הם: (יט) הבמחנים. תרגומו הנפלחין כרכין פלוחין ופתוחין מלין חומה: הטובה היא. נמעיינות ותהומות

תרגום אונקלוס

וְתִסְקְפוּן לְטוּרָא: (יח) וְתֶחֱזוֹן יָת אַרְעָא
מָה הִיא וְיָת עַמָּא דְּיָתֵיב עֲלָהּ הֲתַקִּיף
הוּא אִם חַלָּשׁ הֲזְעֵיר הוּא אִם סַגִּי:
(יט) וּמָה אַרְעָא דִּי הוּא יָתֵיב בָּהּ הֲטָבָא
הִיא אִם בִּישָׁא וּמָה קִרְוָיָא דִּי הוּא יָתֵיב
בְּהֶן הֲבְפַצְחִין אִם בִּכְרַכִּין: (כ) וּמָה

ארעא

שלח לך יג

וַעֲלִיתֶם אֶת־הֶהָר: (יח) וּרְאִיתֶם
אֶת־הָאָרֶץ מַה־הִוא וְאֶת־הָעָם
הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֶחָזָק הוּא הָרָפֶה
הַמְעַט הוּא אִם־רָב: (יט) וּמַה
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ
הַטּוֹבָה הִוא אִם־רָעָה וּמָה
הֶעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יוֹשֵׁב בָּהֵנָּה
הַבְּמַחֲנִים אִם בְּמִבְצָרִים: (כ) וּמָה

הארץ

באור

על זה הדרך נגנב, לשון הרמב"ן ז"ל, ויקוע כי מלרים הוא נגב ארץ ישראל, כאשר פירשתי בספר דניאל, והרמיה כי רוחב מלרים פחות מאלפים מעלות, ורוחב ישובים אלפים ושלש, ומאבר פארן בנגב ארץ מלרים (לריך לומר בנפון ארץ מלרים שהרי מאבר פארן בין מלרים לארץ ישראל), והנה פירוש בנגב תימנו נגב המחנה, רק פירושו בנגב על ארץ בנען, והעד בתורה שהוא ליהודה, והכתוב לומר יהודה יעמוד על גבולו מנגב, ע"כ: (יח) וראיתם את הארץ מה הוא, בנר הזכיר פעמים רבים שרוב ספורי התורה הם על דרך כלל ופרט או שתפרוט ברלאשונה ותכלול באחרונה, והנה גם בזה הענין דברה התורה על זה הדרך, כי מדרך הכלאמים המאלאים לתור איזה ארץ לחקרה ולהפצה הוא על שני דברים רלשיים, האחד לדעת מהות הארץ היא, והשני לדעת מהות ובמות העם אשר בה, לשם החקירה הראשונה היא גם כן תחלק לשתים, האחת לדעת מהות הבנינים אם הם נפרזים או במבלרים יושבים, ועל ידי זה ידעו גם להבין בליהם ולבנות דיק ולשפוך סוללה, הב' לחקור על מהות המדינה והשדות אם מגדלים פירות ותבואות לרוב שיהיה להם ולמחניהם לאכול ולשבוע, והנה אמר להם בתחלה דרך בלל ורליתם את הארץ מה היא ואת העם היושב עליה, ולפי שפרטי החקירה הראשונה הם רפים, לכן פרט השניה בתחלה ואמר החזק הוא הרפה שירלו כמות גודל העם והוא ערך לינריהם אם הם גבורים למלחמה אם לא: המעט הוא עם רב, בנמות המספר: (יט) ומה הארץ, עתה שב לפרט ענין החקירה הראשונה, ובתחלה אמר דרך בלל הטובה היא אם רעה, ואחר כך יפרט ענין הטובה והרעה על החלוקה שהזכרתי הראשון על מהות הבנינים וזו שאמר הבמחנים וגומר: הבמחנים, תרגום אונקלוס הנפלחין, והם ערים פתוחים

מלין

הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הִוא אִם־רָזָה הֲיֵשׁ־בָּהּ עֵץ אִם־אַיִן וְהִתְחַזַּקְתֶּם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יְמֵי בִכּוּרֵי עֲנָבִים: * (כא) וַיַּעֲלוּ וַיָּתֻרוּ אֶת־הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר־צִן עַד־רְחֹב לְבֹא חֲמָת: (כב) וַיַּעֲלוּ

בנגב

תרגום אשכנזי עב

אָ עם פֵּיר איין כאָרעץ זייא, אָב ער פֵּעטט אָרער מאַגער איזט, אָב פֵּרוּכטבייטע ראַרין פֵּאָר־קאָמען אָרער ניכט, וואַנט עם אויך אייניגע פֵּרוכטע דעם לאַנדעם מיטצוברינגען. עם וואַר עבען אום דיא צייט דער ערשטען וויינטרויבען. (כא) זיא צאָגען הינויף, ער־קונדעטען דאַז לאַנד פֵּאָן דער וויסטע צין ביז רחוב, אויף דעם וועגע נאַך חמת, (כב) זיא בעריוטען דען

מיט־

תרגום אונקלוס

אַרְעָא הַעֲתִירָא הִיא אִם מְסִכֵּינָא הַאִית בַּהּ אִילָנִין אִם לָא וְתִתְקַפוּן וְתִסְבוּן מֵאִבָּא דְּאַרְעָא וְיוֹמַיָּא יוֹמֵי בְכוּרֵי עֲנָבִין: (כא) וּסְלִיקוּ וְאַלִּילוּ יָת אַרְעָא מִמַּדְבְּרָא דְּצִין עַד רְחוֹב לְמֶטֵי חֲמָת: (כב) וּסְלִיקוּ בְּדָרוֹמָא

ואתא

ר ש " י

ותהומות טוענים וגריסים: (כ) היש בה עץ. אם יש בהם לדם כדי שיגין עליהן בזכות: בנורי ענבים. ימים שהענבים מתבשלין בהבור: (כא) ממדבר צין עד רחוב לבא חמת. הלכו בגבולי׳ בלוכך וכרוחב כמין גם הלכו רוח גבול דרומית מסקלוע מזרח עד מקלוע מערב כמו שלוה משה עלו זה בנגב לרך גבול דרומית מזרחית עד היס שהיס סוף גבול מערבי ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת היס עד לבא חמת שהוא לבל הר ההר במקלוע מערבית לפונית כמו שמפרש בגבולות הארץ בפרשת חלה מסעי:

ויבא

ב א ו ר

מאין תומה סביב. (רש"י), וכן מתורגם בלשון תשבחה, ולשון בראב"ע שפירש הנמחנים כמו הקדריים שחונים בלהלים, ודעתו לפי שהנפרד ממנו מחנה, שהוא שם מורה על קנין בני אדם אשר על פני השדה חונים, לשנס המאמר הזה שב על ומה הערים, ושם עיר לא יתכן כי אם על עיר הבנויה: הבמחנים, הה"א היא לשאלה והיתה רצויה להיות בשו"א ופת"ח, אבל מפני פגיעת שני שוואין בתחלת התיבה היא בפת"ח לבד, הב"ת היתה רצוי' להיות רפויה, כמו הַבְּרָכָה לשון היא, ובלה דגושה במקום שוא בטעות שהוא ה"א הידיעה, לפי שה"א הידיעה תמיד תשר לותיות בל"ב: (כ) ומה הארץ, עתה יפרט ההודעה השניה שיתקרו על חלק הארץ המגדל למחיס ואמר השמנה היא אם רזה אם היא מרובה בתבואות ובפירות ובללל זה אם היא רבת המעינות: היש בה עץ, לילני מאבל ולילני סרק כי גם לילני סרק נלרכים לאיל הבריס על העיר לבנות מבור ודייק, ועל הדרך הזה רצוי לתרגם (אָב פֵּירעֹ גשהעלן דאַרין איזט), והמתרגם השוחס ליב"ע פירש הלית בה לילנין דמיבל, ונראה שבוונתו לשקור רק על לילני מאבל, וכן נראה מענין הבתוב הסמוך לפניו שבוא לותם לשקור השמנה היא אם רזה שהיא שבא הארץ בשדי תבואות ושאר זה בוא לשקור בשבא הארץ בשדי התילות, ואמר שיביאו לו מפרים, וכן מתורגם בלשון תשבחה: רזה, תואר לנקבה מנחי ע"ו והוא ענין כמוש: והתחזקתם, יערב בא לבבם לקבת גם מפרי הארץ: והימים ימי בבורי ענבים, הבתוב מגיד זה מפני

תבואל

ה ע ר ה

יג (כ) אם רזה, בתב המבאר: „תואר לנקבה מנע"ו", יראה לי כי מה שאמר תואר, בוונתו שהוא בינוני פועל, ולזה התליט שהוא מנע"ו כי מבל"ם היה מבפעו רָזָה כמו גָּלָה; חולם

הרד"ק

תרגום אשכנזי

מיטטעגליכען טהייל דעם לאנדעם. קאמען ביז חברון אל־ווא אחימן ששי אונד תלמי, דיא זעהנע דעם ריעזען ענק ווארען. חברון איזט זיעבען יאהר עהער ערבויעט

ש ל ח ל ך יג

ג בַּנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד־חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימָן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן

רש"י

(כב) ויבא עד חברון. כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחביריו להיות נועצים וכן הוא אומר ולו אתן את הארץ אשר דרך בה (דברים א') וכתיב ויתנו לכלב את חברון (שופטים א'): שבע שנים נבנתה. לפני צוען מצרים את חברון לבניו, בנו הקטן קרוס שיבנה לוען למצרים בנו הגדול שלא שהיתה מבונה בכל טוב על לחד משבעה בלוען וכה להודיעך שכחה של ארץ ישראל שאין לך טרשין בארץ ישראל יותר מחברון לפיכך הקפיה לקברות מתים ואין לך מעולה בכל הארצות כמצרים שנאמר כגן ה' כארץ מצרים (בראשית י"ג) ולוען היא המעולה שבארץ מצרים שם מושב המלכים שנאמר כי היו בלוען שריו (ישעיה ל') והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים:

תרגום אונקלוס

וַאֲתָא עַד חֶבְרוֹן וְתַמָּן אֲחִימָן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי בְּנֵי גִּבָּרַיָּא וְחֶבְרוֹן שְׁבַע שְׁנִין אִתְבְּנִיאַת קדם

זמורה

באור

לשכול ענבים שנטלו (רשב"ם): (כב) ויבא עד חברון, רבותינו ז"ל אמרו על כלב לבד, בעבור שכתוב ולו אתן את הארץ אשר דרך בה (דברים א' ל"ו), ומניין ליהושע שנתן לכלב את חברון, לכל עקר פשוטו ויצא כל לחד ולחד עד חברון, ועד בכתוב נאמן שכלם היו בחברון, שאמר וגם בני ענקים ראינו שם, וגם ילידי הענק ראינו שם, הרי שראו כלם את הענקים לשר בחברון. (רשב"ם): וחברון שבע שנים נבנתה, לפי פשוטו נבנתה לפני לוען, וגם כן משופה יותר עיר היענם מעיר המקדש, שהיו ישראל מבירים חזיונותה של ליען הולך לומר כי ערי ישראל חשובים יותר, וגם מתוך יושנה היו בה ענקים שהם מדורות הראשונים. (הרשב"ם), וזה לשון הרמב"ן, והנראה בעיני בדרך הפשט כי חברון היא קרית ארבע הוא האדם הגדול בענקים שהיה שמו ארבע והוא הבונה לותה על שמו, והוא שנאמר ושם חברון לפנים קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא (יהושע י"ד ט"ו), וזה האיש הוליד בן וקרא את שמו ענק, ועל שמו נקראו ענקים, ולכך יאמר הכתוב כי שם בחברון לחימן שאי ותלמי ילידי הענק, וחברון שבע שנים נבנתה לו, שבנה לותה ארבע לבנו ענק שבע שנים לפני הבנות לוען מצרים שהיא קדמוניות, להגיד הפלגת חיי האנשים האלה, כי כאשר הם מופלגים בקומתן כן ימשכן לרוכן מכל אדם כי לאחיהם נבנתה חברון לפני לוען מצרים שנתקפלו בה כמה דורות מאז ועד עתה ע"כ. ועוד האריך שם, ולפי דבריו שענק הוא שם עלם לאיש פרטי נוכרח גם כן לומר שנעשה לאר זה שם כללי לכל זרעם לאחריהם, ולכן תלדק נו ה"ל הידיעה ילידי הענק, ובקונן

המעמר

הרד"ק והקאקקאדאנץ לא הניחו שרש רוז, ולדעתם רזה הוא ש"ת מגל"ה, וזה נכון, כי כן מלינו: ומשמן נשרו יָרֵחַ (ישעיה ס' י"ד), ומה לנו להרבות שרשים בלא ענין. (כב) ויבא עד חברון, לשון רש"י: "כלב לבדו" דקדק לפרש הפעול בלשון יחיד, ורשב"ם פשוט שעיקר כי כל לחד ולחד מהם בא; ולי נראה כי הזכיר הכתוב שלך לחד מהמרגלים (יהיה מי שיהיה) בא לעיר חברון, לפי שהיתה עיר חברון עיר גדולה ובצורה, ואם יבואו שם אנשים עזר לאנשים לשר הכרת פניהם ענתם גם כי מעט לשר המה הלא יעמוד עיניהם עליהם (ועיין לקמן פסוק ל"ב ברש"י) ולזה סיפר הכתוב כי שם היו בני ענק, וגם היתה עיר יפה ונאתה שבע שנים לפני לען, להורות כי יען היתה חברון עיר מפוארה ויושביה אנשי חיל, ע"כ לא רצו כל המרגלים לבוא שמה.

צַעַן מִצְרָיִם: (כג) וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל
אֶשְׁכֹּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוֹרָה
וְאֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיְשָׂאֻהוּ
בַמּוֹט בִּשְׁנָיִם וּמִן־הָרִמֹּנִים וּמִן־
הַתְּאֵנִים: (כד) לַמָּקוֹם הַהוּא
קָרָא נַחַל אֶשְׁכּוֹל עַל אֹדוֹת
הָאֶשְׁכּוֹל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (כה) וַיָּשֻׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ
מקץ

תרגום אשכנזי עג

ערבויעט וואָרדען, אַלס צוען
אין מצרים. (כג) אַלס זיא אין
דאַז טהאַל אשכול קאַמען,
שניטטען זיא איינע רעבע אַב,
נעבסט איינער וויינטרויבע,
ליעסען זיא פּאָן צווייען אויף
איינער באַהרע טראַגען, נאַה־
מען אויך עטוואָס פּאָן גרא־
נאַטעפּפֿעלן אונד פֿייגען מיט.
(כד) דיעזען אָרט נעננעט מאַן
נחל אשכול (דאַז טאַהל דער
טרויבען) וועגען דער טרויבע,
וועלכע דיא קינדער ישראלים

דאַועלבסט אַבגעשניטטען. (כה) נאַך פֿיערציג טאַגען קעהרטען זיא פּאָן ערקונדי־
גונג

תרגום אונקלוס

קֳדָם מָנֵי דְמִצְרָיִם: (כג) וַאֲתוֹ עַד נַחֲלָא
דְאַחְכְּלָא וְקָצוּ מִתַּמָּן עוֹבָרְתָּא וְאַחְכֵּל עִנְבִין
חַד וּנְטָלוּהִי בַּאֲרֵיחָיָא בְּתֵרִין וּמִן רְמוֹנַיָּא
וּמִן תְּאֵנַיָּא: (כד) לְאַתְרָא הַהוּא קָרָא נַחֲלָא
דְאַחְכְּלָא עַל עִיסַק אַחְכְּלָא דִּי קָצוּ מִתַּמָּן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כה) וְתָבוּ מִלְאֲלָא יַת אַרְעָא
מסוף

ר ש "י

(כג) זמורה. שוכת גפן ולשבול של ענבים תלוי בה ממשמע שנאמר ויטלהו במוט לפי יודע שהוא בשנים מה ת"ל בשנים בשני מוטות הא כיצד שמנה וטלו לשבול לחד בשל תלוה ולחד רמון יהושע וכלב לא וטלו כלום לפי שכל עצמן להוכיח דבה נתכוונו כשם שפרים מצוה כך עמה מצוה. ולפי מפן לתה לידע כמה משלוי לחד מהם לא ולמד מלענים שהקימו בגלגל (יהושע ד') הרימו להם לים לכן

לחד מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל ושקלוס רבותינו משקל כל לחד לרבעים סלה וגמירי טונא דמידלי ליונים על כתפיה לינו חלא שלים משלוי כמשלוי שמים ייעין לומו להרים: (כה) וישובו מתור הארץ מקץ לרבעים יום. והלא לרבע מלות פרשה על לרבע מלות פרשה היא ומהלך לחדם

באור

ונקנין ההענקים, ולפי דרש חכמינו ז"ל שאמרו ענק שמעניקים המה נקומתן, תהיה מלת הענקים לו הענק עם ה"ל הידיעה שם התואר על נונה קומתם ובלא ה"ל הידיעה שם פרטי: צען מצרים, שם מקום בארץ מלרים, ותחסר בי"ת השמוש, כמו מבית לחם יהודה (רות א' ב'), ענינו מבית לחם אשר בארץ יהודה, וכן תרגם לונקלוס וי"ע קדם עתיק דמלרים: (כג) עד נחל אשכול, לף שעודנו לא היה שמו כן, לבל משה כתב בשמו שנקרא המקום ההוא לאשר זה על ידי אותו המעשה: זמורה, שוכת גפן: ואשכל ענבים אחד, מלאנו זמורה גדולה שזר, לף שבא בה"ל הנקבה, כדרכיה הזמורה לשבר היה בעלי היער (יחזקאל ט"ו ב'), לבא שלף על פי כן מלת לחד שבה על לשבול, ולא על מלת זמורה המונחלת בטעם, והבאור שכרתו זמורה שלא היה בו כי אם לשבול לחד: בשנים, לפי פשוטו בשני לנשים, וכן מתורגם בתרגום יע"ע, וכן מתורגם בלשון לשבוז, ודרשו רבותינו ז"ל בשנים בשני מוטות, ושמנה בשלוחו: ומן הרמנים ומן התאנים, תרגם יע"ע וכן מן רומניה וכן מן תיניה, שגם מהם לקחו קלת, וכן מתורגם בלשון לשבוז: (כד) קרא נחל אשכול, הקורא, ודנים כמוהו: (כה) מקץ ארבעים יום, נחלקת היום לשמרון של לרבעים יום, כמו מקץ שנת שנים מעשה שמטה, שפירושו בתחלת השנה

מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם: (כו) וַיֵּלְכוּ
וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־
כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר
פָּארָן קָדֵשָׁה וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר
וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיַּרְאוּם אֶת־פְּרִי
הָאָרֶץ: (כז) וַיְסַפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ
בָּאנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ
וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הִוא וְזֶה־
פִּרְיָהּ: (כח) אֶפֶס כִּי־עַז הָעָם
הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהֶעָרִים בְּצֻרוֹת

גדלה

נונג דעם לאַנדעם צוריק.
(כו) רייזטען אונד לאַנגטען
ביא משה, אהרן אונד דער
נאַנצען נעמיינדע דער קינדער
ישראל'ס, צו קדש, אין דער
וכטע פארן אַ, שטאַטטעטען
איהנען אונד דער גאַנצען גע-
מיינע בעריכט אַב, אונד צייג-
טען איהנען דיא פרוכט דעם
לאַנדעס, (כז) ערצעהלטען
איהם אונד שפראַכען: וויר זינד
אין דאַו לאַנד גע[קאַ]ממען, דאַ-
הין דיא אונו זאַנדטעסט, עס
איזט אין לאַנד, דאַ פאָן מילך
אונד האָניג פליעסט, אונד
דיעזעם איזט זיינע פרוכט;
(כח) יעדאָך דאַו פאָלק, וועל-

גדלה

כעם דאַרין וואָהנט, איזט מעכטיג, דיא שטעדטע זינד זעהר פעסט אונד גראָס,

אונר

רש"י

מקץ ארבעים יום מן המרגל למערב והם סלנו מרכה ורחבה חלק שגלוי לפני הק"נ מיגזור עליהם יום לשנה קלר לפניהם לת הדרך: (כו) וילכו ויבאו. מהו וילכו להקיש הליכתן לביאתן מה ביאתן בעלם רעה לף הליכתן בעלם רעה: ויביאו לותם דבר. לת משה ולת להרן: (כז) זבת חלב ודבש היא. גל דבר שקר שלין לומרים בו קלת לשת בתחלתו לין מתקיים בסופו: (כח) בצורות. לשון חוזק ותרגומו כריכן לשון בניות עגולות וגלשון

ארמי

רבבן

תרגום אונקלום

מִסּוֹף אַרְבָּעִין יוֹמִין: (כו) וַאֲזָלוּ וַאֲתוֹ לְוָת
מֹשֶׁה וְלְוָת אַהֲרֹן וְלְוָת כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא דְּפָארָן לְרָקֶם וְאָתֵיבוּ
יַתְהוֹן פִּתְגָמָא וְיָת כָּל כְּנִשְׁתָּא וְאַחְזִיאוּנוּן
יַת אִבָּא דְאַרְעָא: (כז) וְאִשְׁתָּעִיאוּ לֵיהּ וַאֲמָרוּ
אֲתֵינָא לְאַרְעָא דִי שְׁלַחְתָּנָא וְאַף עֲבָדָא
חֲלַב וּדְבַשׁ הִיא וְדֵין אִבָּהּ: (כח) לְחוֹד אֲרֵי
תַקִּיף עַמָּא דְיָתֵיב בְּאַרְעָא וְקִרְוַיָא כְּרִיכָן

רבבן

באור

מסנה הסנינית, לף נתן ניום החרגלים עלמו, לפי דעת חכמינו ז"ל שנתו ניום ט' נתנ:
(כו) אל מדבר פארן קדשה, מלק ממדבר שהיה סמיך לקדש נרנע (רע"ס), וכן הוזכר נפרשת נהעלתך: ויישיבו אתם, לת משה ולת להרן, וכן וירלוס לת פרי הלרן: (כו) ויספרו לו, התשובה על שליחותם היתה למשה לבד, כי הוא שלחם כחמרו נתנו לל הלרן לשר שלחתנו: וגם זבת חלב ודבש היא, נעניר שלים לותם לרלות השמנה סיל לם רוה הם נו לו שהיל שמנים: וגם זבת חלב ודבש היא, נתנו שנתנו לל הלרן לשר שלחתנו, וגם חקרנום כשר לויתנו ומכתנה שהיל טובה: ווה פריה, היל תשובה על הים בה עץ. (הרמב"ן): (כח) אפס כי עז העם, תשובה על שלת בחנק הוא הרפה: והערים בצרות, תשובה על שלת הנמתנים שם כמנלרים, והפסיק הכתוב בענין תשובתם על שלת המעט הוא לם רב, והולך ומספר לוך שמוליאי הדבה הלריכו לדבר ולהרסיב נגבורת העם היושב בם, והעלים שוכני גבוליה,

להויל

גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם־יְלִדֵי הָעֲנָק
רָאִינוּ שָׁם: (כט) עֲמָלֵק יוֹשֵׁב
בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי
וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בָּהָר וְהַכְּנַעֲנִי
יוֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן:
(ל) וַיַּהַס כָּלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה

ויאמר

תרגום אונקלוס

דְּכָרְכִן לַחֲדָא וַאֲף בְּנֵי גַּבְרַיָּא חֲזִינָא תַּמָּן:
(כט) עַמְלָקָאָה יָתִיב בְּאַרַע דָּרוֹמָא וְחִתָּאָה
וְיבוּסָאָה וֶאֱמוֹרָאָה יָתִיב בְּטוּרָא וּכְנַעֲנָאָה
יָתִיב עַל יַמָּא וְעַל בֵּיף יַרְדְּנָא: (ל) וְאַשְׁתֵּרֵת
כָּלֵב יָת עַמָּא לְמֹשֶׁה וַאֲמַר מֵיסַק נֵיסַק וְנֵירַת

יתה

תרגום אשכנזי עד

אונד ווּיר האבען אויך פֿאן דער
נאכקומֿנפֿט ענק דאועלכסט אנ־
געטראפֿפֿען. (כט) עמלק
וואהנט געגען מיטטאג, דער
חתי, יבוסי אונד אמרי וואהנט
אויף דעם געבירגע, אונד דער
כנעני אם מעערע אונד אם
ירדן. (ל) כלב שטיללטע צוואר
דיא נאצִיאן געגען משה, אונד

שפראך

רש"י

מרמי כריך עניל: (כט) עמלק יושב וגו'.
לפני שנכוו בעמלק בנר הזכירוהו מרגלים
כדי ליראם: ועל יד הירדן. יד כמשמעו
לגבי הירדן ולא תוכלו לענות: (ל) ויהס
כלב. השתיק את כלם: עלה נעלה. לשמוע
מה יודבר נמשה לומר ואמר וכי זו בלבד
עשה לנו בן עמרם הטומע היה סגור
שנא לספר בגנותו ומתוך שהיה בלבם על

משה

באור

להגיד לת לב העם ולהוליע פחדם וירלחם ולערם, לחה תרחם שקלרו לשונם בענין שנא
החרן וטינה, ולח לחמרו רק וגם זנת חלב ודבש היח וזה פריה, והרח בו בחולל פיהם בענין
גנותה, בחמרם לחם כי עז העם ונומר והערים בלורות וגומר וגם ילידי הענק וגומר והחתי
והחמורי וגו' והכנעני יושב על ההר. וכחשר רחה כלב לת כוונתם, התחנם להשתיקם,
להחזילם מרעתם ולהחזיק לת לב העם, ולמר להם לל תפחדו מפני הספור הזה, כי עלם
נעלה ונומר, ולולם הזדים ההם סתרו לת דבריו ולחמרו מין הדבר כן, לל נוכל וגומר,
ולמר כך חזרו לל הענין הרחשון להזיק על שחלת המעט הוח, בחמרם לרן לוכלת יושביה,
הכוונה שהם בחמת מעט, חלח ברוע החרן גרמה להם וכל זה כדי להגיח לת לב לחיהם, זהו
המשך הכתובים ובעורם על דעתי: (כט) עמלק יושב בארץ הנגב, פירש רש"י לפי שנכוו
בעמלק בנר הזכירוהו כדי ליראם, ויתכן כפיר ס הרמב"ן וזה לשונו, לרחוז שחין שם ריוח לנח
נחרן מהם כי כלם גבורים, כי עמלק לדרוש והכנעני (וכללל כל שבעת הגוים שחינם נזכרים
פה) בשערב ובמזרח והלמרי בהר ע"כ, והתחילו ברוח דרום, כי שם חנו בעת ההיח, והזמיטו
רוח לפון כי רחוק הוח מהם: (ל) ויהס, ברהש הפה, ויען שבכל העתידים מנזרת נחי ל"ה
מחסר לפעמים ה"ח למ"ד הפעל, כמו מן ברח רגם נלמר בגנין הקל יְרָבֶּה, ונפסרון הה"ח יָרֵב
בחרן

המעמר

(כח) ילידי הענק, לדעת חונקלוס ויונתן (נספר יהושע) ענק לינו שם פרטי כ"ח שם כולל
לענקים וכן פ' רחב"ן לני הענק פירושו לני הענקים (ועיין פי' רד"ק יהושע כ"ח י"ח)
ולכן תרגמו שניהם ילידי ענק חו ילידי הענק בני גַּבְרַיָּא וכן הוח נרוב ספרים מדויקים,
ולח גִּבָּרָא (נל"י), וח"ל בשמוך (פסיק ל"ג) תרגם לת הנפילים, גברים, ולח תרגם בני
ענק נלל כי שם הוח לדעתו שם עלם פרטי, וחפ ני' גברים עיקר כדעת הרמב"ן רש"ל הי' מן
הרחוי לתרגם גברים בני גברים. (ד"ה)

שלח לך יג

וַיֹּאמֶר עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ
כִּי־יָכוֹל נוּכַל לָהּ׃ (לא) וְהָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכַל
לַעֲלוֹת אֶל־הָעָם כִּי־חָזָק הוּא
מִמֶּנּוּ׃ (לב) וַיּוֹצִיאוּ דִּבַּת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ
לָתוּר אֹתָהּ אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ
הוא

תרגום אשכנזי

שפראך: ווּיר קעננען איממער הינויף ציעהען אונד דאָס לאַנד אײַנענעהמען; ווּיר ווּערדען אונז דעסטוֹ שׂאָן בעמעכטיגען. (לא) אַללײן דיא מענער, ווּעלכע מיט אִהם גערייזט ווּאַרען, שפראַכען: ווּיר קעננען עם ניכט ווּאַגען, גענען דיעזע נאַציאָן הינויף צו ציעהען, דען זיא איזט שטערקער אַלס ווּיר, (לג) אוּי בערבראַכטען דען קינדערן ישראלס פֿאָן דעם לאַנדע דאָס זיא אויסגעקונדשאַפֿטעט, פֿאַלשן אונד ווּידריגען בעריכט.

באַלד שפראַכען זיא: דאָס לאַנד ווּעלכעם ווּיר דורכרייזט ווּינד, עם צו ערקינדען, פֿערצעהרט
זיינע

רש"י

משה נשבע לבני המרגלים שתקו כלם לשמוע גנותו לומר והלא קרע לנו לת הים והוריד לנו לת המן והגיז לנו לת השליו: עלה נעלה. לפילו בשמים והוא לומר עשו סולמות ועלו שם נלחם בכל דבריו: ויהס. לשון שתיקה. וכן הס כל בשר הס כי לא להזכיר כן דרך בני לדם הרולה לשתק לגודת לנשים לומר שי"ט: (לא) חזק הוא ממנו. בניכול כלפי מעלה לומרו: (לב) לוכלת
יושביה

תרגום אונקלוס

יָתֵהּ אֲרֵי מֵיכַל נֵיכוֹל לָהּ׃ (לא) וְגוּבְרַיָּא
דִּי סָלִיקוּ עִמֵּיהּ אֲמָרוּ לָא נֵיכוֹל לְמֵיסַק
לְוָת עַמָּא אֲרֵי תַקִּיף הוּא מִנָּנָא׃ (לב) וְאַפֵּיקוּ
שׁוּם בִּישׁ עַל אַרְעָא דִּי אַלִּילוּ יָתֵהּ לְוָת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר אַרְעָא דִּי עַבַּרְנָא בָהּ
לְאַלָּלָא יָתֵהּ אַרְעָא מְקַטְלָא יַתְבָהָא הִיא
וכל

באור

נלחץ וכעתיד מנין הפעיל נאמר יַרְבֶּה, ובמקרון הס"ת וַיַּרֶב בנת יהודה, לנל שם פ"ת הפעל מלותית הגרון לזי בין עם הס"ת ובין שם תחסר הס"ת לין הנדל בתמונם בין בנין הקל לבנין הפעיל כי בשניהם נלו פת"ח, כמו יַעֲשֶׂה, יַעֲנֶה, יַעֲלֶה, ובמקרון וַיַּעַשׂ, וַיַּעַן, לנל לפעמים ההנדל מנוחר בענין, כי וַיַּעַל משה לל ההר הוא מנין הקל לפי שהוא עומד לנל וַיַּעַל פר ואיל נמזנח הוא מנין הפעיל לפי שהוא יולא, ובן נמלת ויהס הדעת נוטה שהיא מהפעיל לפי שהוא יולא, והורלתה שהשתיק לת העם, שימעו לל משה, ובן מתורגם בלשון לשכנז: עלה נעלה, נוכל לעלות לף שהם חזקים ועריהם בלוות: כי יכול נוכל לה, יהיה לנו בח ויכולת לעמוד לנגדה, ומלת לה שנה על הלרן או על המלחמה: (לא) והאנשים וגומר לא נוכל, לין לנו נכנסים נסכנת נפשנו לעלות לליהם, ובן מתורגם בל"ת: כי חוק הוא ממנו, לפי פשוטו הוא למדנרים נעדם, ובן תרגם לונקלוס מנוק, ודרשת חז"ל ידוע (ערכין ט"ו ע"ח): (לב) ויציאו דבת וגומר אל בני ישראל, כי הלנו מלפני משה ואהרן והיו לומרים לעם נלהליהם

המעמר

(לא) כי חוק הוא ממנו, לשון רש"י: בניכול כלפי מעלה לומרו" ועיין בתקון סופרים שהעמיד נטוב טעם ודעת על פי הרלב"ע לוסחת הגמרא בסוטה דף ל"ה וכערכין דף ט"ו וכדבריו ממש מלאתי בספר יפן נוסן נקרא מירלו דניאל שנדפס בפ"ם דקדוק שנת תל"ד.

הוּא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ בְתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מִדּוֹת: (לג) וְשָׁם רָאִינוּ אֶת־הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן־הַנְּפִלִים וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:

ותשא

שרעקען געגען זיא פֿאָר, אונד האַבען אינהנען אויך זאָ פֿאַרקאַממען מיסצען.

דיא

תרגום אונקלוס

וְכָל עַמָּא דִי חֲזֵינָא בְגַוָּהּ אֱנָשִׁין דְמִשְׁחָן: (לג) וְתַמָּן חֲזֵינָא יָת גִבָּרַיָּא בְנֵי עֲנָק מִן גִבָּרַיָּא וַהֲוֵינָא בְעֵינֵי נַפְשָׁנָא כְּקָמָצִין וְכֵן הֲוֵינָא בְעֵינֵיהוֹן:

וארימת

תרגום אשכנזי עה

ווינע איינוואָהנער, באַלה: אַל־לע לייטע, וועלכע־ווער דאַרין געזעהען, זינד פֿאָן גראָסער שטאַטור; (לג) ווער האַבען אויך ריעזען דאַזעלבסט געזע־העו, קינדער־ ענקים, פֿאָן דעם ריעזענגעשלעכטע, ווער קאַ־מען אונז זעלבסט וויא הי־

רש"י

יושבים. כל"מ שענינו מלשון קונני מתים והקב"ה עשה לטובה כדי לטרדם בחללות ולא יתנו לב ללכת: מנהי מדות. גדולים וגבוהים ולריך לתת להם מדה כנון גליח גבהו שם למות וזרת (שמואל ב' כ"ח)יכן לים מדון לים מדה: (לג)הנפילי'. ענקים מבני שמחזי ועזחל שנפלו מן השמים בימי דור המבול: וכן היינו בעיניהם. שאנו לומרים זה לזה נמלים אנו בהרמים בחגבים: ענק. שמעניקים חמה בקימתן:

לו

באור

נתחלהם כי היה ארץ לוכלת יושביה, כי מתחלה כשהיו לומרים להם לפני משה ואהרן שהארץ זבת חלב ודבש זולתי שהעם חזק וכלב הים לומר כי יכול נוכל לה היו העם פוסחים, מפני נוטחים נכחם ובגבורתם ומהם בעזרת השם בגבורים, לז הוליאו להם דבה בפני עלמם לומר הארץ אשר עברנו בה וגו' עד שילינו כל העדה, וזהו הטעם שאמר ויעבור וילינו על ולת כל העדה, להוליא דבת שקר על הארץ לבטל עלייתם על כל פנים, ודע כי המכיא לאת יקרא מביא דבה כמו ויבא יוסף לת דבתם (בראשית ל"ז ב'), ולשון יאמר שקר הוא נקרא מוביא דבה, (מדברי הרמב"ן): אנשי מדות, לגבי מדות גדולות הם כמו לגבי לבב שאנו לי (לויק ל"ד י') כל לים ים לו לבב, לבל פירושו לגבי לב מביכל יותר משאר העם, וכן כלן פירושו מדות מיוחדות וגדולות ממדות שאר לגבים: (לג) ושם ראינו לת הנפילים, כוונת הפסו' הזה וגם הפסוק שלפניו לאר הרמב"ן וזה לשונו, הארץ כשהיא רעה והמים רלים ורעים והארץ מבכלת לא תגדל לגבי מדות רק יהיו לגבים רלים ונפוחים שפלי קומה חסרי כח, לבל דבת המרגלים לומר כי הארץ היא חזקת האויר כבדת הטבע ומימיה ופירותיה עבים וכבדים ויגדלו גדול רב מאד ולא יכבלו לתם מגבי בני לדם הבינונים, זולתי העוקים ולגבי מדות שהם בעלי כח החזקים בטבעם לאר הם עלומים בגבהם וקומתם, ולכן תגדל לגבים גדולים מאוד ותמית שאר בני לדם כלם כמנהג במאכלים הגסים, ויהי' לפי דבריו שעיר הנתוב: הארץ לוכלת יושביה (לבעלי מזג בינוני), וכל העם לאר ראינו בתוכה (לפי שהם) לגבי מדות (גדולים וחזקים בטבע לסבול כבדת טבע הארץ ההיא), ועתה חזרו להפליג להם בחזקת הענקים, כי מתחלה לאמרו וגם ילידי הענק ראינו שם, ועכשיו הפליגו בהם לקרא לותם נפילים ולאמרו לעם וגם ראינו לת הנפילים בני הענק מן הנפילים (בה"ג היודיעה) הקדמונים לאר שמעתם עליהם כי המה הגבורים, ולפי שהיה ענין הנפילים שבדורות נח נודע בעולם, הזכירו להם שאלו בני הענק מהם נדי לירלם ולבהלם, ולכך לאמרו עתה ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם, כל זה לשון הרמב"ן: ונהי בעינינו כחגבים, לפי מראה עינינו בערך גבהם וקומתם נחשבנו בערך קטנותינו ושפלת קומתנו כחגבים, ודרך המקרא לדבר במליצה זו בענין יחס ערך גבוה מעל גבוה עם ערך נמוך הנמוכים כמו היושב על חוג הארץ ויושביה כחגבים (ישעיה מ' כ"ב): וכן היינו בעיניהם, לין ספק שגם המה חשבונו לחגבים, ועל ידי זה היה להם לדבר נגזה לגלות ידם בנו:

לת

תרגום אשכנזי

שלח לך יד

יד (ה) דיא גאַנצע געמיינע פֿיהר אויף אונד שריע, אונד רַאז פֿאָלק ווײנטע דיא זעלבע נאַכט. (ג) אַללע קינדער ישראלים מורעטען איבער משה אונד אהרן, אינד דיא גענזע שפּראַך צו איהנען: וואָרען ווער דאָך ליעבער אין מצרים געשטאָרבען, אָדער שטירבען נאָך אין דיעזער ווי סטע! (ג) וואַרום פֿיהרט אונז דער עוויגע אין יענעם לאַנד, אין וועלכֿעם ווּר דורך דאַז שווערדט אומקאָממען ווער דען? אונזערע ווייבער אונד קינדער ווערדען צ ר בייטע ווער דען; איזט עס ניכֿט בעסער פֿיר אונז, ווער קעהרען נאַך מצרים צוריק?

תרגום אונקלוס

יד (ה) וַאֲרִימַת כָּל כְּנִשְׁתָּא וִיהָבוּ יַת קָלְהוֹן וּבְכוּ עַמָּא בְּלֵילְיָא הַהוּא: (ג) וְאִתְרַעֲמוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמָרוּ לְהוֹן כָּל כְּנִשְׁתָּא לְוֵי דְמֵיתְנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם אוֹ בְּמַדְבְּרָא הָדֵין לְוֵי דְמֵיתְנָא: (ג) וּלְמָא יְיָ מָעֵיל יָתָנָא לְאַרְעָא הָדָא לְמִיפַּל בְּחַרְבָּא נָשָׁנָא וְטַפְלָנָא יְהוֹן לְבִיזָא הֲלָא טָב לָנָא דְנִתּוּב לְמִצְרַיִם:

ואמרו

ויאמרו

רש"י

יד (ב) לו מתנו. הלוואי ומתנו: נתנס

זיא

באור

יד (א) את קולם, פעול למלת ותשא ולמלת ויתנו, כך נתב הרמב"ן, והוא דמוק שלך יתכן לומר ותשא כל העדה את קולם, ויתנו כנוי הרמיז על פעל יחידה, ודעת המתרגם המצנזי שלינו שב כי קס על פעל ויתנו, ושעור הכתוב נך הוא, ותשא כל העדה את עלמה (כמו ויקח קרח ע"ס), ויתנו הנותנים את קולם: (ב) לו מתנו, הלוואי ומתנו: (ג) ולמה ה' וגומר לנפל בחרב, כ"ע ספורנו כתב כי תזנו שהיה כל תלה נתקבלה מלחתו מצלחתו לותס בגניל גלוליהם נמלרים תו לסנה לחרות עב"ל, ותלונה כזאת מפורשת בתוכחת מזה, וחרגנו נלהליכם ותלמרו בצלחת ה' לותנו הוליללנו מלרן מלרים לחת לחתנו ביד האמרי להשמידנו (דברים ל' כ"ו), ולולס לי לחשר לכוין עס הכתוב הזה שלית למה, כי לך ישלנו למה ה' מניח לותנו וגומר ובמלמר הסוף בעלמו יודיעו סנת ההנחה שהיה להפילס בחרב? לנן נרחה שלת הגיעו בדבריהס החלה עדיין תל המרי העלוס הזה ליחס להשס ב"ה כונה רעה כוחת, ולולס היו נמחמיהים ושוחלים, למה ה' מניח לותנו תל החרן הזחת תזר שס סופנו לנפול בחרב, והעד שחשר לנפול לח להפיל, והיה הלמ"ד שס להורחת תלרית הדבר וסופו לח הורחת הסנה, וכן מתורגם בלשון תלנוי: שיב מצרימה, כחשר יהיה המקור נוסח המלמר, ענינו כענין שס המקרה, כמו שמוע מזנח טוב (שמואל ח' ט"ו כ"ג) וכנר זכרנו זה, חף כתן שוב הוח כמו שס המקרה (רמז לוויקקעהרען), ועל נו בסינה למלרים טוב לנו:

נהנה

(ד) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו נִתְּנָה
רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרָיְמָה: (ה) וַיִּפֹּל
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי
כָּל־קְהַל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(ו) וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה
מִן־הַתָּרִים אֶת־הָאָרֶץ קָרְעוּ
בִּגְדֵיהֶם: (ז) וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־
עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר
אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד: *
(ח) אִם־חָפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהֵבִיא

תרגום אשכנזי עו

(ד) זיא שפראַכען אײנער צום אַנדערן: לאָמיר וועהלען, אונד נאַך מצרים צוריק קעהרן! (ה) משה אונד אהרן פֿיעלען אויף אירהר אַנגעזיכט פֿאָר דער גאַנצען פֿערזאַממלונג דער קינדער ישראלים. (ו) יהושע זאָהן נון אונד כלב זאָהן יפונה, ריא מ׳ט אונטער דען קונדשאַפֿטערן דעם לאַנד, (ז) אונד שפראַכען צור נעזאַמטען גע־מיינע דער קינדער ישראלים, וויא פֿאָלגט: דאַז לאַנד, וועלכעם וויר דורכריזעט וונד, עם צו ערקונדען, ריכ־

(ז) ונתנה לנו ארץ זבת חלב ודבש: (ח) אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה׳ אתנו אל תיראם: (ט) ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים וכבוד ה׳ נראה באהל מועד אל כל בני ישראל: (י) ויאמר ה׳ אל משה עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבו: (יא) ויאמר ה׳ אל משה עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבו: (יב) אכנו בדבר ואורישנו ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו: (יג) ויאמר משה אל ה׳ ושמעו מצרים כי העלית בכחך את העם הזה מקרבו: (יד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו כי אתה ה׳ בקרב העם הזה אשר עין בעין הנראה אתה ה׳ ועננך עומד עליהם ובעמוד ענן אתה הולך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה: (טו) והמתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר: (טז) מבלתי יכולת ה׳ להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר: (יז) ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר: (יח) ה׳ ארך אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים: (יט) סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה: (כ) ויאמר ה׳ סלחתי כדברך: (כא) ואולם חי אני וימלא כבוד ה׳ את כל הארץ: (כב) כי כל האנשים הראים את כבודי ואת אתותי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: (כג) אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה: (כד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה: (כה) והעמלקי והכנעני יושב בעמק מחר פנו וסעו לכם המדברה דרך ים סוף: (כו) וידבר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (כז) עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי: (כח) אמר אלהם חי אני נאם ה׳ אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (כט) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: (ל) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (לא) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (לב) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (לג) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (לד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (לה) אני ה׳ דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (לו) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (לז) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳: (לח) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (לט) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (מ) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה׳ כי חטאנו: (מא) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה׳ והוא לא תצלח: (מב) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (מג) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה׳ ולא יהיה ה׳ עמכם: (מד) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה׳ ומשה לא משו מקרב המחנה: (מה) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: (מו) וישבו ויבכו לפני ה׳ ולא שמע ה׳ בקולכם ולא האזין אליכם: (מז) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם: (מח) ונסע משה ואהרן מקדש ויבאו את הר ההר: (מט) ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (נ) רב לכם סור את הר ההר הזה ופנו לכם צפונה: (נא) וצו את העם לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד: (נב) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה נתתי את הר שעיר לעשו: (נג) אכל תשברו מאת בכסף ואכלתם וגם מים תכרו לכם בכסף ושתיתם: (נד) כי עבדיך אנחנו לנו ולבהמתנו ולכל קהלנו נתן ה׳ לנו לאכל ולשתות ולכסות אותנו: (נה) כי ישמעאלים הם לעשו וישבו בשעיר ואנחנו נעבור בארצכם: (נו) ויאמר ה׳ אל משה לאמר: (נז) אמר אלהם חי אני נאם ה׳ אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (נח) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: (נט) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (ס) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (סא) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (סב) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (סג) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (סד) אני ה׳ דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (סה) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (סו) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳: (סז) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (סח) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (סט) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה׳ כי חטאנו: (ע) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה׳ והוא לא תצלח: (עא) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (עב) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה׳ ולא יהיה ה׳ עמכם: (עג) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה׳ ומשה לא משו מקרב המחנה: (עד) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: (עה) וישבו ויבכו לפני ה׳ ולא שמע ה׳ בקולכם ולא האזין אליכם: (עו) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם: (עז) ונסע משה ואהרן מקדש ויבאו את הר ההר: (עח) ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (עט) רב לכם סור את הר ההר הזה ופנו לכם צפונה: (פ) וצו את העם לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד: (פא) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה נתתי את הר שעיר לעשו: (פב) אכל תשברו מאת בכסף ואכלתם וגם מים תכרו לכם בכסף ושתיתם: (פג) כי עבדיך אנחנו לנו ולבהמתנו ולכל קהלנו נתן ה׳ לנו לאכל ולשתות ולכסות אותנו: (פד) כי ישמעאלים הם לעשו וישבו בשעיר ואנחנו נעבור בארצכם: (פה) ויאמר ה׳ אל משה לאמר: (פו) אמר אלהם חי אני נאם ה׳ אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (פז) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: (פח) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (פט) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (צ) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (צא) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (צב) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (צג) אני ה׳ דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (צד) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (צה) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳: (צו) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (צז) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (צח) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה׳ כי חטאנו: (צט) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה׳ והוא לא תצלח: (ק) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (קא) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה׳ ולא יהיה ה׳ עמכם: (קב) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה׳ ומשה לא משו מקרב המחנה: (קג) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: (קד) וישבו ויבכו לפני ה׳ ולא שמע ה׳ בקולכם ולא האזין אליכם: (קה) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם: (קו) ונסע משה ואהרן מקדש ויבאו את הר ההר: (קז) ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (קח) רב לכם סור את הר ההר הזה ופנו לכם צפונה: (קט) וצו את העם לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד: (קי) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה נתתי את הר שעיר לעשו: (קיא) אכל תשברו מאת בכסף ואכלתם וגם מים תכרו לכם בכסף ושתיתם: (קיב) כי עבדיך אנחנו לנו ולבהמתנו ולכל קהלנו נתן ה׳ לנו לאכל ולשתות ולכסות אותנו: (קיג) כי ישמעאלים הם לעשו וישבו בשעיר ואנחנו נעבור בארצכם: (קיד) ויאמר ה׳ אל משה לאמר: (קטו) אמר אלהם חי אני נאם ה׳ אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (קטז) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: (קיז) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (קיח) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (קיט) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (קכ) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (קכא) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (קכב) אני ה׳ דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (קכג) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (קכד) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳: (קכה) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (קכו) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (קכז) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה׳ כי חטאנו: (קכח) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה׳ והוא לא תצלח: (קכט) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (קל) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה׳ ולא יהיה ה׳ עמכם: (קלא) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה׳ ומשה לא משו מקרב המחנה: (קלב) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: (קלג) וישבו ויבכו לפני ה׳ ולא שמע ה׳ בקולכם ולא האזין אליכם: (קלד) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם: (קלה) ונסע משה ואהרן מקדש ויבאו את הר ההר: (קלו) ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (קלז) רב לכם סור את הר ההר הזה ופנו לכם צפונה: (קלח) וצו את העם לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד: (קלט) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה נתתי את הר שעיר לעשו: (קמ) אכל תשברו מאת בכסף ואכלתם וגם מים תכרו לכם בכסף ושתיתם: (קמא) כי עבדיך אנחנו לנו ולבהמתנו ולכל קהלנו נתן ה׳ לנו לאכל ולשתות ולכסות אותנו: (קמב) כי ישמעאלים הם לעשו וישבו בשעיר ואנחנו נעבור בארצכם: (קמג) ויאמר ה׳ אל משה לאמר: (קמד) אמר אלהם חי אני נאם ה׳ אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (קמה) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: (קמו) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (קמז) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (קמח) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (קמט) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (קנ) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (קנא) אני ה׳ דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (קנב) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (קנג) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳: (קנד) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (קנה) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (קנו) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה׳ כי חטאנו: (קנז) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה׳ והוא לא תצלח: (קנח) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (קנט) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה׳ ולא יהיה ה׳ עמכם: (קס) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה׳ ומשה לא משו מקרב המחנה: (קסא) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: (קסב) וישבו ויבכו לפני ה׳ ולא שמע ה׳ בקולכם ולא האזין אליכם: (קסג) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם: (קסד) ונסע משה ואהרן מקדש ויבאו את הר ההר: (קסה) ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (קסו) רב לכם סור את הר ההר הזה ופנו לכם צפונה: (קסז) וצו את העם לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד: (קסח) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה נתתי את הר שעיר לעשו: (קסט) אכל תשברו מאת בכסף ואכלתם וגם מים תכרו לכם בכסף ושתיתם: (קע) כי עבדיך אנחנו לנו ולבהמתנו ולכל קהלנו נתן ה׳ לנו לאכל ולשתות ולכסות אותנו: (קעא) כי ישמעאלים הם לעשו וישבו בשעיר ואנחנו נעבור בארצכם: (קעב) ויאמר ה׳ אל משה לאמר: (קעג) אמר אלהם חי אני נאם ה׳ אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (קעד) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: (קעה) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (קעו) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (קעז) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (קעח) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (קעט) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (קפ) אני ה׳ דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (קפא) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (קפב) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳: (קפג) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (קפד) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (קפה) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה׳ כי חטאנו: (קפו) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה׳ והוא לא תצלח: (קפז) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (קפח) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה׳ ולא יהיה ה׳ עמכם: (קפט) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה׳ ומשה לא משו מקרב המחנה: (קצ) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: (קצא) וישבו ויבכו לפני ה׳ ולא שמע ה׳ בקולכם ולא האזין אליכם: (קצב) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם: (קצג) ונסע משה ואהרן מקדש ויבאו את הר ההר: (קצד) ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (קצה) רב לכם סור את הר ההר הזה ופנו לכם צפונה: (קצו) וצו את העם לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד: (קצז) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה נתתי את הר שעיר לעשו: (קצח) אכל תשברו מאת בכסף ואכלתם וגם מים תכרו לכם בכסף ושתיתם: (קצט) כי עבדיך אנחנו לנו ולבהמתנו ולכל קהלנו נתן ה׳ לנו לאכל ולשתות ולכסות אותנו: (קצי) כי ישמעאלים הם לעשו וישבו בשעיר ואנחנו נעבור בארצכם: (קצא) ויאמר ה׳ אל משה לאמר: (קצב) אמר אלהם חי אני נאם ה׳ אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (קצג) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: (קצד) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (קצה) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (קצו) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (קצז) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (קצח) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (קצט) אני ה׳ דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (ר) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (רא) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳: (רב) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (רג) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (רד) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה׳ כי חטאנו: (רה) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה׳ והוא לא תצלח: (רו) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (רז) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה׳ ולא יהיה ה׳ עמכם: (רח) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה׳ ומשה לא משו מקרב המחנה: (רט) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: (רי) וישבו ויבכו לפני ה׳ ולא שמע ה׳ בקולכם ולא האזין אליכם: (ריא) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם: (ריב) ונסע משה ואהרן מקדש ויבאו את הר ההר: (ריג) ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (ריד) רב לכם סור את הר ההר הזה ופנו לכם צפונה: (רטו) וצו את העם לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד: (רטז) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה נתתי את הר שעיר לעשו: (ריח) אכל תשברו מאת בכסף ואכלתם וגם מים תכרו לכם בכסף ושתיתם: (ריט) כי עבדיך אנחנו לנו ולבהמתנו ולכל קהלנו נתן ה׳ לנו לאכל ולשתות ולכסות אותנו: (רכ) כי ישמעאלים הם לעשו וישבו בשעיר ואנחנו נעבור בארצכם: (רכא) ויאמר ה׳ אל משה לאמר: (רכב) אמר אלהם חי אני נאם ה׳ אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (רכג) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: (רכד) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (רכה) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (רכו) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (רכז) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (רכח) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (רכט) אני ה׳ דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (רל) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (רלא) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳: (רלב) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (רלג) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (רלד) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה׳ כי חטאנו: (רלה) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה׳ והוא לא תצלח: (רלו) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (רלז) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה׳ ולא יהיה ה׳ עמכם: (רלח) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה׳ ומשה לא משו מקרב המחנה: (רלט) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: (רמ) וישבו ויבכו לפני ה׳ ולא שמע ה׳ בקולכם ולא האזין אליכם: (רמא) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם: (רמב) ונסע משה ואהרן מקדש ויבאו את הר ההר: (רמג) ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (רמד) רב לכם סור את הר ההר הזה ופנו לכם צפונה: (רמה) וצו את העם לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד: (רמו) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה נתתי את הר שעיר לעשו: (רמז) אכל תשברו מאת בכסף ואכלתם וגם מים תכרו לכם בכסף ושתיתם: (רמח) כי עבדיך אנחנו לנו ולבהמתנו ולכל קהלנו נתן ה׳ לנו לאכל ולשתות ולכסות אותנו: (רמט) כי ישמעאלים הם לעשו וישבו בשעיר ואנחנו נעבור בארצכם: (רנ) ויאמר ה׳ אל משה לאמר: (רנא) אמר אלהם חי אני נאם ה׳ אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (רנב) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: (רנג) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (רנד) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (רנה) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (רנו) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (רנז) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (רנח) אני ה׳ דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (רנט) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (רס) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳: (רסא) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (רסב) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (רסג) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה׳ כי חטאנו: (רסד) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה׳ והוא לא תצלח: (רסה) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (רסו) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה׳ ולא יהיה ה׳ עמכם: (רסז) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה׳ ומשה לא משו מקרב המחנה: (רסח) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: (רסט) וישבו ויבכו לפני ה׳ ולא שמע ה׳ בקולכם ולא האזין אליכם: (רע) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם: (רעא) ונסע משה ואהרן מקדש ויבאו את הר ההר: (רעב) ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (רעג) רב לכם סור את הר ההר הזה ופנו לכם צפונה: (רעד) וצו את העם לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד: (רעה) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה נתתי את הר שעיר לעשו: (רעו) אכל תשברו מאת בכסף ואכלתם וגם מים תכרו לכם בכסף ושתיתם: (רעז) כי עבדיך אנחנו לנו ולבהמתנו ולכל קהלנו נתן ה׳ לנו לאכל ולשתות ולכסות אותנו: (רעח) כי ישמעאלים הם לעשו וישבו בשעיר ואנחנו נעבור בארצכם: (רעט) ויאמר ה׳ אל משה לאמר: (רפ) אמר אלהם חי אני נאם ה׳ אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (רפא) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: (רפב) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (רפג) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (רפד) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (רפה) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (רפו) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (רפז) אני ה׳ דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (רפח) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (רפט) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳: (רצ) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (רצא) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (רצב) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה׳ כי חטאנו: (רצג) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה׳ והוא לא תצלח: (רצד) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (רצה) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה׳ ולא יהיה ה׳ עמכם: (רצו) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה׳ ומשה לא משו מקרב המחנה: (רצז) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: (רצח) וישבו ויבכו לפני ה׳ ולא שמע ה׳ בקולכם ולא האזין אליכם: (רצט) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם: (רק) ונסע משה ואהרן מקדש ויבאו את הר ההר: (רקא) ויאמר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר: (רקב) רב לכם סור את הר ההר הזה ופנו לכם צפונה: (רקג) וצו את העם לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד: (רקד) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כ

תרגום אשכנזי

ש ל ח ל ך יד

האָט, זאָ ווירד ער אונז אין דיעזעם לאַנד ברינגען, אונד אונז זאָלכּעם איינגעבען, איין לאַנד, דאַז פֿאָן מילך אונד האָניג פֿליעסט; (ט) זייד נור ניכּט ווידערשפּענסטיג געגען דען עוויגען, זאָ דירפֿט איהר אייך פֿאָר דעם פֿאָלקע דיעזעם לאַנד דעם ניכּט פֿירכּטען, ווייל ווער דען זיא וויא בראָד פֿערצעהרען, איהר שאַטטען איזט פֿאָן איהנען געווייכען (זיא האַבען נעהמליך קיינען שוטץ מעהר), אונד מיט אונז איזט דער עוויגע, איהר האַבט זיא ניכּט צו פֿירכּטען. (י) אַבער

אָתָּנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנָתְנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הִוא זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: (ט) אַךְ בַּיהוָה אַל־תִּמְרֹדוּ וְאַתֶּם אַל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחְמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיהוָה אִתָּנוּ אַל־תִּירָאֵם: (י) וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעֵדָה לִרְגֹּם אֹתָם בָּאֲבָנִים וּכְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְאֹהֶל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

ויאמר

דיא גאַנצע געמיינע שפּראַך: מאַן זאָלטע זיא שטיינינען. אינרעם ערשיען דיא הערלי׳כקייט דעם עוויגען אין דעם שטיפֿטצעלטע אַללען קינדערן ישראל׳ס.

אינך

ר ש "י

(ט) אל תמרדו. ושוב ואחם אל תיראו: כי לחמנו הם. נאכלם כלחם: סר צלם. מגינם ומוקס כצרים שנהם מחו קיוב שהיה מגין עליהם. דבר אחר צלו של המקום סר מעליהם: (י) לרגים לומס. לת יהושע וכלב: וכבוד ה׳. הענן ירד שם:

עד

תרגום אונקלוס

דְּדָם יְיָ וְיֵעֹל יָתָנָא לַאֲרַעָא הָדָא וְיִתְּנַהּ לָנָא אַרְעָא דִּי הִיא עַבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ: (ט) בְּרַם בְּמֵימְרָא דַייָ לָא תְּמָרְדוּן וְאַתּוּן לָא תְּדַחֲלוּן מִן עַמָּא דְּאַרְעָא אֲרֵי בִּידָנָא מְסִירִין אִנּוּן עֲדָא תּוּקְפֵּיהוֹן מִנְּהוֹן וּמֵימְרָא דַייָ בְּסַעֲדָנָא לָא תְּדַחֲלוּן מִנְּהוֹן: (י) וַאֲמָרוּ כָּל בְּנִישְׁתָּא לְמִרְגַּם יָתְהוֹן בְּאַבְנַיָּא וְיָקָרָא דַייָ אִתְגְּלִי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ואמר

ב א ו ר

וגו', מלת וסניח לינה ע"ל מתנאי המאמר, כי לז יאבד הנמשך לכל מאמר והכניח הוא הנמשך, ונאורו לפ יחפון נגו ס' לז והכניח וגומר, וכן מתורגם בלשון לאשנו: (ט) אך בה' אל תמרדו, לשון הרמב"ן, כי ירלחכם לחזק העם היושב בה הוא מרד בעם הנענד כי לא נאחכם ילחם ממלריס, כי יד ה' עשתה עמכם להפליא והוא הנטיח לחכם שוריס מפניכם לפ גן החמינו ותצליחו, עכ"ל, ורס"י פירש לך בה' לל תמרדו ושוב ואחם לל תיראו, ותהיה לפ"ד מלת ואחם הנמשך מתנאי הקודם, וכן מתורגם בלשון לאשנו: כי לחמנו הם, נאכלם כלחם על דרך לוכלי עמי לאכלי לחם: סר צלם, הוא מגן וכנה לאשר הם לל על הנלחמים. יאמרו כי נפל פחדינו עליהם ולא יקחו מגן וכנה להלחם כנגדנו. (הרמב"ן), והיא מליצה שגורה בלשון הקדש, יאמר על היושב בעת מפחד לויב, שהוא מתלונן בפל מו מסחתר בצל, ומ"ב כאשר יסור צלו מעליו יבוא הפחד: (י) אחם, לת יהושע ובלב לשאר דברו על לנ העם: וכבוד ה' נראה,

(יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־
אָנָה יְנַאֲצֵנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד־אָנָה
לֹא־יַאֲמִינוּ בִי בְּכֹל הָאֹתוֹת
אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: (יט) אַכֶּנּוּ
בַדֶּבֶר וְאוֹרִשֶׁנּוּ וְאֶעֱשֶׂה אֹתְךָ
לְגוֹי־גָּדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:
(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ
מִצְרַיִם כִּי־הֶעֱלִיתָ בְכֹחֲךָ אֶת־
הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ: (יד) וְאָמְרוּ
אל

תרגום אשכנזי עז

(יח) אונד דער עוויגע שפראך צו משה: וויא לאנגע זאלל מיך דיעזעם פאלק נאך ערצירנען? וויא לאנגע נאך וואללען זיא ניכט אן מיך גלויבן בייא אללען וואונדערצייכען, דיא איך אונטער איהם געטהאן? (יג) מיט דער פעסט ווילל איך עם שלאגען, אונד פערטילגען, דיך הינגעגען צו אייניעם גרעסערן אונד מעכטיגערן פאלקע מאכען, אלס דיעזעם איזט. (יג) משה צובער שפראך צום עוויגען: אונד ווען דיא מצרים, אויס דערען מיטטע דוא דיזעם פאלק זאָ מעכטיג אויסגעפיהרט האכט, דיעזעם הערען, (יד) וואס וועדען זיא צו

תרגום אונקלוס

(יח) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתַי יְהוֹן מַרְגְּזִין
קֳדָמַי עַמָּא הָדֵין וְעַד אֵימָתַי לָא יְהֵימְנוּן
בְּמֵימְרִי בְּכֹל אָתַיָא דִּי עֲבָדִית בֵּינֵיהוֹן:
(יט) אֶמְחִינוּן בְּמוֹתָא וְאֵשֵׁיצִינוּן וַאֲעֲבֵיד יָתָךְ
לְעַם רַב וְתַקִּיף מִנָּהוֹן: (יג) וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם
יְיָ וְיִשְׁמְעוּן מִצְרָאֵי אֲרֵי אַסֵּיקְתָּא בְחֵילָךְ יַת
עַמָּא הָדֵין מִבֵּינֵיהוֹן: (יד) וְיֵימְרוּן לְיָתְבָ
ארעא

ת ר ג ו ם י ו נ ת ן

(יח) עד מתי ינאצוני. ירגזוני: בכל האותות. בשביל כל הנסים שעשיתי להם היה להם להאמין שהיכולת בידי לקיים הנשתמי: (יב) ואורישנו. כתרגומו לי תרונין ואם תאמר מה לעשה לשבועת אבות (שמות ל"ג) ואעשה אותך לגוי גדול שאתה מזרעם: (יג) ושמעו מצרים. ושמעו את שגר מהרגם: כי העלית. כי מששם בלשון שגר והם רצו שגר העלית בשביל הגדול שהם מקרבם וכשישמעו שאתה הורגם לא יאמרו שחטאו לך אלא יאמרו שבשביל יכולת להלחם אבל בשביל יושבי הארץ לא יכולת להלחם. וזו היא (יד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת.

ר ש " י

(יא) עד אנה ינאצוני. ירגזוני: בכל האותות. בשביל כל הנסים שעשיתי להם היה להם להאמין שהיכולת בידי לקיים הנשתמי: (יב) ואורישנו. כתרגומו לי תרונין ואם תאמר מה לעשה לשבועת אבות (שמות ל"ג) ואעשה אותך לגוי גדול שאתה מזרעם: (יג) ושמעו מצרים. ושמעו את שגר מהרגם: כי העלית. כי מששם בלשון שגר והם רצו שגר העלית בשביל הגדול שהם מקרבם וכשישמעו שאתה הורגם לא יאמרו שחטאו לך אלא יאמרו שבשביל יכולת להלחם אבל בשביל יושבי הארץ לא יכולת להלחם. וזו היא (יד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת.

ב א ו ר

עודם מדברים כך, והנה כנוד ה' נראה, כ"ל שהענן ירד שם: (יא) עד אנה, שתי המלות האלה יש להן הוראות נבדלות, כי אלה עד תורה על גבול מקום או גבול זמן, כמו עד הגלגל, עד יום בואי, ואלת אנה תורה על שאלת המקום, אנה תאגמו עולים, ונהתחבר המלות האלה הוראתן על שאלת משך הזמן, כמו עד אנה תסתיר פניך, וכן כאן: בכל האותות, עם כל הנסים שעשיתי להם שהיו לותות על יכלתי לקיים הבטחותי ועל כל זה הינם מאמינים בי, וכן מתורגם בלשון תלמוד: (יב) ואורשנו, בלשון גירוש ובלוש, וכן תרגם יונקלוס ותשילונון, וכן בלשון תלמוד: (יג) וישמעו מצרים, כשישמעו שתהרגם כמ"ש לכנו נדבר ונוריענו. והרא"ב פירש וישמעו שנה על מה שאמר למטה בענין ונפסיק הנא מזה ואמר שמעו לפרש ושמעו הרשעים, לשל הענין בפירוש רש"י, וכן מתורגם בל"ת: כי העליתה, שלת כי נמקים לשבר, והענין כשישמעו המצרים לשבר מקרבם הוללת את ישראל בשבר הגדול, ומתוך זה יראו והכירו להשבר הנפלאה על ישראל ובשבר הגדול וזרועך הנטויה לעשות ונפלאות כאלה, ועתה אתה תומר להרוג לותם יסגו בלא הכלעין הזה שלל מסרין ינלחך וזהו תגלית המאמר ואמרו וגומר מבלתי יכלת ה': (יד) ואמרו אל יושב הארץ, האמור נסוף הענין מבלתי יכלת ה' וישחטם במדבר,

תרגום אשכנזי

ש ל ח ל ך יד

אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ
כִּי־אַתָּה יְהוָה בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה
אֲשֶׁר־עַיִן בְּעַיִן נִרְאָה אַתָּה יְהוָה
וַעֲנָנְךָ עֹמֵד עֲלֵהֶם וּבְעַמֻּד עָנָן
אַתָּה הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבְעַמּוּד
אֵשׁ לָיְלָה: (טו) וְהֵמַתָּה אֶת־הָעָם
הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעֲךָ לֵאמֹר:

צו דעם איינוואָהנער דיעזעם לאַנדעם זאַגען? זיא הערען דאַס דיא, עוויגער! אונטער דיעזעם פֿאָלקע ביזט, דאַס דיא דען אויגען זיכטבאַר ערשיי- נעסט, אָ עוויגער! דאַס דיינע וואָלקע אבער איהנען שטע- הען, אונד דאַס דיא אין איי- נער וואָלקענזייל דעם טאָגס, אונד אין איינער פֿיערזייל דעם נאַכטס פֿאָר איהנען הערגעהעסט: (טו) ווען דיא נון דיעזעם פֿאָלק, וויא איינען מאַן טעדטעסט, זאָ וועדען דיא פֿעלקער, דיא דיעזע נאַכריכט פֿון דיר הערטען, זאַגען:

מבלתי
וויל

ר ש " י

כמו על יושבי הארץ הזאת ומה יאמרו עליהם מה שמעו כסוף הענין מבלתי יכולת ה' כשביל שמעו כי אתה ה' עוכן בקרבם ועין בעין אתה נראה להם והכל בדיך ענן ולא הכירו בך שתקה להנחך מהם עד הנה: (טו) והמתה את העם הזה כאיש אחד. פתאום ומת כך יאמרו הגוים אשר שמעו שמעך וגומר. מבלתי

תרגום אונקלוס

אַרְעָא הָדָא דִּשְׁמָעוּ אֲרֵי אַתְּ יְיָ דְּשְׁכִינְתָּךְ שַׁרְיָא
בְּגוֹ עַמָּא הָדֵין דִּי בְּעֵינֵיהוֹן חָזוּ שְׁכִינַת יְקָרָךְ
יְיָ וַעֲנָנָךְ מַטֵּיל עֲלֵיהוֹן וּבְעַמּוּדָא דַּעֲנָנָא
אַתְּ מְדַבַּר קֳדָמֵיהוֹן בְּיוֹמָא וּבְעַמּוּדָא
דְּאֶשָׁתָא בְּלֵילְיָא: (טו) וְתִקְטֵיל יַת עַמָּא הָדֵין
כְּגַבְרָא חַד וְיֵימְרוּן עַמְמַיָּא דִּי שְׁמָעוּ יַת
שמע

בֵּאוּר

המאמרים שניהם הן הקדמות נוספות על להבת ה' ל שרתל להנה נלתי סרה, ועל כל זה אמר להשמיעם ועל ידי זה יחזקו טעותם להתלות המיתה בסרון יכלת ה': אל יושב הארץ, רש"י ורשב"ם פירשו מלת אל, כמו על יושב הארץ שהם שלשים ואחד מלכים וכנגדם אין יכלת ה' להלחם, והמתרגם התשבחי תרגם מלת אל כפשוטו כמו שתרגם אונקלוס: שמעו, הפסיק באמצע המאמר לפרש ולגלות סכת טעותם, וכלו יאמר למה יאמרו זאת, מפני שמעו המנהיג כי לתת ה' נקרב העם הזה: אשר עין בעין וגומר, רלה לומר שלא סרה עדין השתחוה מהם מרת להנחם. אשר עין בעין, על מרחה נגוד לעיני בני ישרתל. נראה אתה ה', מלת נראה היא ענר ליחיד נסתר או בינוני לנקבה, וכאן היא ענר ולא בינוני, אף שמלות הגופים כמו אתה לא יתפרדו מתיבת הפעל נענר ונעתיד רק בבינוני והיה רואי נראים, אבל מצאנו ונמצא אני (יחזקאל ט' ח') נמקים ונשארתי כי הוא ענר. כן דעת הרלב"ע. ולדעת הרד"ק הוא ענר נסתר והוא הכנוד שלא הזכירו הכתוב, ועניכו נראה בנוכח אתה ה' וכן ת"ל שכינת יקרך ה', והמתרגם התשבחי תרגמו שלשון בינוני, לפי ענין כל המאמר הזה שאמר וענך עומד, אתה הולך, ודרך הכתוב על הרוב לדבר על ענר או עתיד שלשון הווה: (טו) והמתה, ונמצר מתיתם כאיש אחד, כ"ל פתאום: והמתה, הה"ל שנוסף נוסף שלא ענין, ודגש התי"ו מורה על חסרון מי"ו הפעל, כי היה רואי הֲמִיתוֹתָ, כדרך נעלי נחי ע"ו בענין הפעיל: ואמרו הגוים, הן מלגים החמודים למעלה. והרלב"ע פירש מלגים גם נגעגיים גם לחרים:

אשר

שלח לך יד

(טז) מִבַּלְתִּי יְכֹלֶת יְהוָה לְהָבִיא
אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר׃
(יז) וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹחַ אֲדֹנָי
כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר׃ (יח) יְהוָה

ארך
י׳ רנחי

חרגום אונקלום

שְׁמַע גְּבוּרְתָךְ לְמֵימָר׃ (טז) מִדְּלֵית יוּכְלָא
קֳדָם יְיָ לַאֲעָלָאָת יָת עַמָּא הָדֵין לְאַרְעָא דְקַיֵים
לְהוֹן וְקַטְלִינוּן בְּמַדְבְּרָא׃ (יז) וּכְעַן סָגֵי
כְּעַן חַיְלָא דְקָדָמָךְ יְיָ כְּמָא דִי מַלֵילְתָּא
למימר

תרגום אשכנזי עח

(טז) ווייל דער עווינע ניט
פֿערמעגענד וואר דיזעם פֿאָלק
אין דאָס לאַנד צו פֿיהרען, דאַז
ער איהנען צוגעשוואָרען,
שלאַפֿטעט ער זיא אין דער
ווימטע. (יז) לאַם דאָך, אָ
הערר! דיא גרעסע דיינער
קראַפֿט זיך צייגען, ווי דוא
גענשפראָכען האַסט, נעהמליך:
דער

ר ש י

(טו) מבלתי יכולת וגו׳. לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים ולינו דומה פרעה לבלעם וחתך מלכים זאת יאמרו על יושבי הארץ הזאת מבלתי יכולת מת׳ בלעם היה יכולת נידו להניחם שחטם: יכולת. שם דבר הוא; (יז) כאשר דברת לאמר. ומהו הדבור ה׳ ארך אפים לנדיקים ולרשע ס כשעלה מפה למרוס מלאו משה להקב״ה שהיה יושב ובוחב ה׳ ארך אפים ח״ל לנדיקים ח״ל הק״בה לף לרשעים ח״ל רשעים יתגדו ח״ל ה׳ ארך אפים פריך לרבי כשמעתו ישרץ בעגל ובמרגלים נתפלל משה לפניו נאורך אפים ח״ל הק״בה והלת חשרת לי לנדיקים ח״ל והלח אמרת לי לף לרשעים: יגדל נא כח ה׳. לעשות דכוך:

באור

אשר שמעו, שהמה לוחם: (טו) מבלתי יכלת, לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים ולינו דומה פרעה לבלעם וחתך מלכים, זאת יאמרו על יושב הארץ הזאת מבלתי יכולת מחוך שלא היה יכלת נידו להניחם שחטם ע״כ לשון רש״י, וכתב עליו הרמב״ן וזה לשונו, לפי שן יהיה לפי יושב כמו על יושב וכן רבים, ולפי דעתי לין כינת משה רבינו ע״ה בעשנה הזאת מפני שהכנענים חזקים וגבורים במלחמה, כי השם הבה לת מלרים בדבר והמית בכוריהם בנגע והניח עליהם מכות גדולות שן השמים ונקל זאת בעיני ה׳ להכות בדבר הגבורים והחזקים בדלים וכחלבים, לבל כונתו בתפלה זאת לאמר יאבדו מלרים ויאמרו כי יש בח בלבבי בנען להכיל מידך, כי עבית במלרים וכלבביהם שבטים עד שהוכלת לת העם הזה מקרבו ולח יכלת לעשות כן בבנען ובלבביהם, והנה יהיה בזה חלול שם ויחזקו ידי עובדי ע״ז, ולפי כן יאבן שיהיה לל יושב הלרן כפיוטו שיאמרו המלרים ליושבי לרן בנען מבלתי יכלת וגומר כי בנפי לל ולפם מלבים עב״ל. יָכֹלֶת, מקור בתוספות תי״ו שלח בדרך תניוין, כי מדברי המקור מנחי פ״י עם תוספת תי״ו שתחסר תי״ד והנקוד על משקל פָּעַל, כמו שָׁבַת, דָּחַת, וזה בח שלפ עם תי״ו נוספת ונקודו על משקל פָּעֳלָה, לבן הבנין שהוח שם המקרה על משקל קְטֹרֶת, נְחֹשֶׁת, ובן יְבֹשַׁת המים (בראשית ח׳ ז׳), ויהיה לוך שיהיה היח פעולה לל הפעל, מבלתי יכלת של הפעל: וישחטם, ענינו ויהרגם, ואמר ויזבחם כי המשילם לבהן דרך המליצה כמ״ש למטה ובניכם יהיו רעים במדבר, וזה לשון הרמב״ע, ואמר ויזבחם בעבור כי שם ירעו הבהן עב״ל, וטעות לוירע בדפוס כי לריך להיות בעבור המדבר כי שם ירעו הבהן; (יז) ועתה יגדל נא כח ה׳, בשורו אתם ה׳ הרחה בח עתה גודל כחך לכבוש כעסך, וזהו לריכות לפים אחר יזכיר בפסוק הבא. והנה מלת בח מסוגרת בטעם עם השם, ויש בבחה סמיכות וקריחה, כלומר יגדל בח כחך, אתם ה׳

ה מ ע מ ר

יד (טו) מבלתי יכלת, לשון רש״י: שם דבר הוא׳ בח לפרש כי הוא שם המקרה ולח אחר לנקבה.

תרגום אשכנזי

ש ל ח ל ך יד

אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים: (יט) סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה

(יח) דער עוויגער איז לאַנגמו־טהיג, פֿאָן אונענדליכֿר גנאַדע, פֿערגיבט מיסעטאַהט אונד אַבפֿאַלל; לעסט אַבער ניכֿטס אָהנע אַהנדונג, זאָנדערן זוכֿט דיא מיסעטהאַט דער עלטערן הויס אַן קינדערן, ענקעלן אונד אורענקעלן. (יט) זאָ פֿערצייהע דאָך דיא מיסעטהאַט דיעזעס פֿאָלקעס נאַך דיינער גראָסען גנאַדע, אונד לעם

וויא

ר ש " י

תרגום אונקלוס

(יח) ונקה. לנצים: לא ינקה. לנאיון לְמֵימָר: (יח) יְיָ מַרְחִיק רְגַז וּמַסְגֵּי לְמֶעְבַּד טָבָן (וּקְשׁוֹט) שָׁבִיק לַעֲוָיָן וְלִמְרוֹד (וּלְחוֹבִין) סְלַח לְרַחֲיְבִין לְאוֹרַיְתֵיהּ וּדְלָא חַיְבִין לָא מְזַכֵּי מַסְעֵר חוֹבֵי אֲבָהָן עַל בְּנִין מָרְדִין עַל דַּר תְּלִיתָאֵי וְעַל דַּר רְבִיעָאֵי: (יט) שְׁבוֹק כְּעַן לְחוֹבֵי עַמָּא הָדֵין כְּסָגִיאוּת טָבְוָתָךְ

נדנין נצים: נדנין

וכמא

ב א ו ר

ס' ! וכן משמע מתרגם לונקלוס ויב"ע, וכן מתורגם נלעז לאזכנז: (יח) ה' ארך אפים, לזין הרמב"ן והזכיר במדות ארך לפיס ורב מסד ולא הזכיר לאמת, כי במדת לאמת יהיו מיוחין. ולא הזכיר נוסר מסד לחלפיס, כי לא נזכות לחנות התפלל משה עבשיו ולא הזכיר נתפלה זאת לאבותם ליצחק וליעקב כלל, והטעם בעבור שהארץ נתנה לחנות ומהם ירשוה והם מולידים נחנותם ולא היו חפלים נמתנה שלהם לאבי התינוק היו נוחרים נה מאוד, והלוך יאמר לאבי נשבעת להם נך כל הארץ הזאת אתן לזרעכם והם לומרים לי לאבותינו נמתנ' זו, ולא הזכיר ומטלה נעבור שהלו מזילים ופוטעים, ולא ידעתי למה לא הזכיר רקוס ומנון, [ל"ה, נראה שאין רחמים כי אם על הזב ומתחרט, לא על המבעט נטינה, ואומר אין לי חפץ נה], חולי ידע משה כי הדין מתוח עליהם ולא ימחול לעולם, לכן לא נקש רק לריבו' אפי' שלא ימיתם נאיים ח' ולא ישמטם כלאן נמדבר ימותו נמגפה, ולפי שלא נקש עתה שלא לריבות אפים אמר לו סלחתי כדנרך שאהיה להם ארך אפים ורב מסד והזכיר פיקד עון אנות לומר שאם ירחה שלא למחול עונם יפקוד עון אנות על נניהם ולארך אפים יקחם, ומזה היתה הגזרה לקנוע להם נניה לדורו' נלילה הזה כי פקד עונם על זרעם, ואומר ר"ח כי נעבור שמלאנו אם ירצו את הארץ אחר סלחתי כדנרך, ידענו כי מלת סלח נא לריבות אף, וכן ונסלח לו עד שיעשה תשובה שלימה, והנכון נעיני כי סליחה הנאת העונש כדברי לונקלוס, והקרנות מעלים עונש העונג מעליו וכן טוב וסלח, ואומר סלחתי כדנרך לעם נכללן שלא יכם נדבר ויוריש ויעשה אותו לגוי גדול ועלום ממנו והם וזרעם ילכדו מן הארץ, לנל יסלח להם שירשו נניהם את הארץ ושלא ימותו הם נמגפה, וגזר שיתמו פגריהם נמדבר וימותו שם כל אחד נגוף יומו, והנה נמשנה תורה הזכיר משה נמעשה העגל תפלתו אחר התפלל עליהם, ואמר ואתנפל לפניה' כראשונה וגומר, ופירש שם תפלתו ותתפלל אל ה' ואומר והזכיר גם תפלתו על לחרן ולא הזכיר להם נמרגלי' שהתפלל עליהם כלל, וגל זה מן הטעם שהזכרתי כי הוא לא התפלל למחול להם אלא שיצא להם ויאריך אפו ויפקוד עון אנות על נניו ולא היתה תפלתו שלימה עליהם, ועל כן לא הזכירה להם כי היו יכולין לטעון עליו ע"כ: (יט) כגדל הסדך, לפי גודל מסדך וחף שהם אינם ראויים לסלוח להם: וכאשר נשאתה לעם הזה,

לת

שלחלך יד

תרגום אשכנזי עט

לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה׃
(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ׃ *
(כא) וְאוּלָם חַי־אָנִי וְיִמָּלֵא כְבוֹד־
יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ׃ (כב) כִּי כָל־
הָאֲנָשִׁים הָרֹאִים אֶת־כְּבֹדִי וְאֶת־
אֹתֹתַי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם

ובמדבר

וויא דוא פֿאַן מצרים אויס ביז
יעטצט שאָן זאָ אַפֿט נאַכּוויכט
מיט דיעזער נאַציאָן געהאַבט.
(כ) דער עווינע שפּראָך: איך
פֿערצייהע וויא דוא נעזאַנט
האַסט; (כא) יעראָך, זאָ וואַהר
איך לעבע, אונד דיא נאַנצע
ערדע פֿאָן דער העררליכקייט
דעס עווינען פֿאָלל איוט, (כב) אָ
וואַהר זאָלללען אַללע דיא מענ=
נער, דיא מיינע העררליכקייט

אונד דיא צייכען גועזהען, דיא איך אין מצרים אונד אין דער ווייסטע געצייגט, אונד

דיא

תרגום אונקלוס

ר ש " י

וּכְמָא דִי שְׁבַקְתָּ לְעַמָּא הָדֵין מִמִּצְרַיִם
וְעַד כְּעַן׃ (כ) וַאֲמַר יְיָ שְׁבֵקִית כְּפִתְגָמָךְ׃
(כא) וּבְרַם קַיָּם אֲנָא וּמַלְיָא יְקָרָא דַייָ יַת
כָּל אַרְעָא׃ (כב) אֲרֵי כָל גּוּבְרַיָא דְחָזוֹ יַת
יְקָרִי וְיַת אָתְוָתַי דִי עֲבָדִית בְּמִצְרַיִם וּבְמַדְבְּרָא

ונסיאו

(כ) כדבריך. נתניל מה שאמרת פן יאמרו מצלתי יכולת ה': (כא) ואולם. כמו אבל וזאת לעשות להם: חי אני. לשון שבועה כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל הארץ כך אקיים להם: (כב) כי כל האנשים הרואים וגומר (כג) לא יראו את הארץ. הרי זה מקרא מסורס חי אני כי כל האנשים לא יראו את הארץ וכבודי ימלא את כל הארץ אבל יתמלא שמי במקום

הזאת לאמר מצלתי יכולת ה' להניחם אבל לאחיהם פתאום בלי אחד אבל בלקוט מרכבים שנה

מעט

באור

את עונו: ועד הנה, בפרשת לך לך (בראשית ט"ו ט"ז) כתבנו שכל הנה עם מלת עד יורה על הזמן, ולפי זה הכוונה פה מיום שילאו ממצרים עד היום הזה וכן תרגמו לונקלוס ויב"ע, וכן מתורגם בלשון תשבחו, ואולם נראה שאין לדבר הכרע, כי מלאנו בכתוב עד הנה על המקום, כמו קרב עד הנה (שמואל ב' כ' ט"ז), ולפ"ז בפסוק שלפנינו יש לפרשו על המקום, ממצרים עד המקום הזה, והענין אחד: (כ) סלחתי, סולת אני, כמו נתתי בכף הבדה (בראשית כ"ג י"ג) שפירושו לשני נותן: כדברך, שלא תכנו בדבר בפעם אחת שלא תאריך להם מרבעים שנה, (הרשב"ם), וכן כוונת הרמב"ן בחצר הבאתי דבריו למעלה: (כא) ואולם חי אני, לשון שבועה, כמו שאני חי כן יהיה דברי קיים: וימלא כבוד ה' את כל הארץ, לשון נינוני הוא, ואיך על השבועה שאמר למעלה ובקורו כמו שאני חי וכמו שכבודי מלא כל הארץ כן אקיים את דברי וכבר הוזכר בשלוח פרשת ואירא שפעל מלא בין בבנין הקל ובבנין נפעל נשתמש על הדבר הממלא ועל הדבר המתמלא, נאמר וימלא את החכמה (מלכים ז' ז' י"ד), הנה החכמה

ממלא

המעמר

(כא) ואולם חי אני, לשון רש"י: "לשון שבועה כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל הארץ כך אני אקיים להם כי כל האנשים וגו'" ירצה לי כי התיבות וכבודי ימלא את כל הארץ נפלו בטעות בדברי רש"י, כי לפי זה יהיה ימלא במקום בינוני כפי' הרלבנ"ן שבניח הרמב"ן, ובפסוק כ"ג ניקר רש"י כי וימלא הכוונה שלא יתמלא שמי במקום הזאת וכו' ויהיה הפעל ויאלא עתיד כמשמעו, וא"כ יהיו דבריו סותרים זה את זה.

תרגום אשבנזי

דיא מיך שׂאָן צעהן מאהל אויף דיא פראָבע געשטעלט האָבען אונד מיר ניט געהאָרכט זען וואָללען, (כג) דאָז לאַנד ניט זוהען, דאָז אויך איהרען עלטערן צוגעשוואָרען האָבע! אַללע, דיא מיך עריצירנט האָבען, זאָללען עס ניט זעהען! (כד) מיינען קנעכט כלב אַבער, וויל איין אַנדערער גייסט אין איהם וואָר, אונד ער מיר טרויליך נאָכגעפאָלגט איוט, ווילל איך ווידער אין דאָז לאַנד בריינגען, אין וועלכעם ער

שלח לך יד

וּבַמִּדְבָּר וַיְנַסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי׃ (כג) אִם־יִרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם וְכָל־מְנַאֲצַי לֹא יִרְאוּהָ׃ (כד) וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא אַחֲרָי וַהֲבִיאֹתִיו אֶל־הָאָרֶץ אשר

רש"י

מעט מעט: (כב) וינסו. כמשמעו: זה עשר פעמים. שנים נים ושנים נמן ושנים נגליו כו' כדאיתא במסכת ערכין: (כג) לם ירלו. לת ירלו: (כד) רוח אחרת. שתי רוחות לחת בפה ולחת בלב למרגלים לומר להני עמכם נעלה ולנו היה לומר להמת ועל ידי כן היה נו כח להשתיקם כמו שנאמר ויהם בלב שהיו סנורים שיאמר כמותם זהו שנאמר בספר יהושע ותציב לותו דנר כחצר עם לנג' (יהושע י"ל) ולת כחצר עם פי: וימלא. לת לנו לחרי. זה

תרגום אונקלום

וְנַסּוּ יָדָמַי דְּנַן עַשַׂר זִמְנִין וְלָא קַבִּילוּ בְּמֵימְרִי: (כג) אִם יֶחְזוֹן אַרְעָא דִּי קַיֶימִית לַאֲבָהָתְהוֹן וְכָל דַּאֲרָגִּיוּ יָדָמַי לָא יֶחְזוּנָהּ: (כד) וְעַבְדִּי כָּלֵב חֲלַף דַּהֲוָה רוּחַ אָחֳרִי עִמֵּיהּ וְאַשְׁלִים בָּתַר דַּחֲלָתִי וְאָעֲלִנֵיהּ לְאַרְעָא דִּי

יהושע ותציב לותו דנר כחצר עם לנג' (יהושע י"ל) ולת כחצר עם פי: וימלא. לת לנו לחרי. זה

באור

ממלא ומירם מתמלא, וכן פם נאמר וימלא על הכנוד שהוא ממלא כל החרץ: (כב) זה עשר פעמים, הרבה פעמים, כמו עשרת מונים (נרחשית ל"ח מ"ח), וחפו עשר נשים (ויקרח כ"ו כ"ו), (הרחב"ע והרשב"ם). ובמסכת ערכין (דף ט"ו ע"ח) מנו חכמינו ז"ל עשרה נסיונות: (כג) אם יראו את הארץ, כל לשון לם שחין החנחי כפול לחריו ענינו שלילת הדבר והפנו, כמו לם לקח מכל חשר לך (נרחשית י"ד כ"ג) ענינו שלח לקח, מי כ' לם יומת (שמוחל כ' י"ט ו'), לף כחן פירש שלח ירלו: (כד) ועבדי כלב, לת הזכיר יהושע, כי פירש לכלב שנרו סיורים לת החרץ לשר נח שמה, ושכר יהושע לינו רלוי לפרשו עמה שיהיה הוח במקום משה, (הרמב"ן). והרחב"ע כתב שהזכירו לכדו בענוד ויהם: רוח אחרת, ענינו הרלון והחפן: וימלא אחרי, מפר הפעול, וענינו וימלח לת לנו לחרי, לו מלח והשלים רלוני ללכת לחרי, כמו

המעמר

(כב) וינסו אותי, לשון רש"י: "כמשמעו" ולת ידעתי מה נח להורות, ומי מה ענין לשר יהים לו? ולשם נכון בעיני, כי מלת כמשמעו נח שלח כמקומו, ומריך להיות על "זה עשר פעמים", שלשר הרב שעשר הוח כמשמעו, כדאיתח בערכין (דף ט"ו), ושלח נדעת המפרשים שפשטו כי עשר סוח לך סך מסויים כמו וחפן עשר נשים: (כד) וימלא אחרי, לשון רש"י: "וימלח לת לנו לחרי" לפי שנתן נפעל ל"ב הוח יוכח ויפסר הפעל שהוח הלב.

שלחלך יד	תרגום אשכנוי פ
אֲשֶׁר־בָּא שָׁמָּה וְזַרְעוֹ יוֹרִשֶׁנָּה: (כה) וְהָעַמָּלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב בָּעֵמֶק מָחָר פְּנוּ וְסָעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף: פ	נעווענען איזט, זיינע נאכקאמען מען זאללען עס איננעהמען. (כה) דער עמלק אונד דער כנעני וואהנט דארט אים גרונד. מארגען וענדעט איר, אינד נעהעט ווידער אין דיא ווייסטע, גענגען דיא בינזען־וועג צוריק
וידבר	ר ש"י
תרגום אונקלוס	
דִּי עַל לְחַמָּן וְכִנּוֹהִי יַתְרְכוּנָהּ: (כה) וַעֲמַלָקָאָה וּכְנַעֲנָאָה יָתֵיב בְּמֵישְׁרָא מָחָר אִתְפְּנוּ וְטוּלוּ לְכוֹן לְמַדְבְּרָא אוֹרַח יַמָּא דְסוּף:	זה מקרא קצר: לפשוטו צמח שמה. תגרון תניחן לו: יורישנה. כתרגומו יתרכונם. יוריבו את הענקי' ואת העם לפשוטו כה ואין לתרגמו ירתינה אלא נמקי' יירשנה: (כה) והעמלקי וגו'. אם תלכו שם יהרגו אתכם מלחמי שלחי עמכם: מחר פנו. לאחוריכם וסעו לכם
ומל ל	

באור

נמו שכתב הרל"ק בפרשתו: וזרעו יורשנה, כתרגומו יתרכונה, יוריבו את הענקים ואת העם אשר בה ואין לתרגמו ירתינה אלא נמקים יירשנה. (רש"י), וכוונתו כי מה שהוא מהפעיל משרש זה על הורקה הזאת הוא חסיד יוצא לשליחי והוא המורים והלבר הירום והיורם לאחו, מה שאי אפשר לכוין במלת יוריבנה, לכן גזר רש"י שהורקת המלה ההיא לשון גירום וכנוי הנסתרת שב על הארץ על לרך ויורם את ההר שפירושו את יושבי ההר אף כאן וזרעו יורים את יושבי הארץ שהפעול הם היושבים בה ולא הארץ, למנם בנוסח תרגום אונקלוס שלפנינו מתורגם יירתונה לשון ירושה, לכן נראה כפירוש הרל"ק כי תפשר הלמ"ד ושעורו ולזרעו יוריבנה, ושכה הפעולה על כלב שהוא יורים את הארץ לזרעו, וכן ודוד הגיד לאמר לחיתופל בקיבריס (שמואל ב' ט"ו ל"ח), פירוש ולדוד וכן רבים, או תאמר וזרעו יורשנה, כמו ואת זרעו יורשנה: (כה) והעמלקי והכנעני יושב בעמק, אם תלכו שם יהרגו אתכם כי לינני עמכם. (רש"י): מחר פנו וסעו, פנו לאחוריכם וסעו וגומר, והנה אמר והעמלקי והכנעני יושב בעמק, ולהלן (פסוק מ"ה) אמר וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא, ובחוקת אמר (דברים ו' מ"ד) אמר ויצא האמרי היושב בהר ולא הוזכר שם הכנעני ועמלקי, ולמעלה (י"ג כ"ט) אחר עמלק יושב בארץ הנגב (ולא הוזכר בהר לו בעמק) והחתי והיבוסי והאמורי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן, וכדי להוסיף המקראות האלה מנור הסתירות והסבוכות, נראה כי מלת כנעני היא שם פרטי לאומה אחת גם לפעמים תכלול כל שבע אומות או מקצתן, אבל לא יובלל העמלקי בשם כנעני כי לא היה מבני כנען רק מבני שם, והנה מה שאמר והעמלקי והכנעני יושב בעמק והיא ארץ הנגב שהזכיר למעלה עמלק יושב בארץ הנגב, למנם הכנעני שהוא הכולל כל יושבי ההר והוא החתי והיבוסי והאמורי, יתכן שהתאחדו עם העמלקי מפני

פחד

המעמר

יורשנה, פירש רש"י כתרגומו יַתְרְכוּנָהּ יוריבו את הענקים ואת העם אשר בה, ואין לתרגמו יֵרָתוּנָהּ (כי כן מלת רש"י הנירשת בספרים וכן הוא נדפוס מנורשת) אלא נמקום יירשנה (כלומר הקל ענין ירושה אצל הפעיל ענין גירוש הוא) ע"כ, וכן נראה עיקר. והפלא על הכתב רשל"ל שכתב: ועם היות גרסת רש"י מדוקדקת לפי הדקדוק, אין ספק שאין כן דעת אונקלוס, שאם היתה כן דעתו, היה אומר יתרכון ית יתכון, לא יתרכונה, כי מה ענין יגרשו את הארץ? ע"כ. ומה יסיב הכתב הזה אם יאמר הפועל: מדוע תרגום יב"ע והורשתם את העיר (יהושע י"ז) ותתרכון ית קרתא ולא תרגם ית יתבי קרתא? הלא יאמר כי כן המנהג בשתי הלשונות הללו. (ד"ה)

תרגום אשכנזי

צוריק. (כו) דער עוויגע רע־
דעטע מיט משה אונד אהרן,
אונד שפראַך: (כז) וויא
לאַנגע ווירד עס דיעזער בע־
זען ראָטטע נאָך זָא הינגעהען,
דאַס זיא ווידער מיך זאָלען
מורמלען ? דיא קלאַ־
גען דער קינדער ישׂ־ראל׳ס,
דיא זיא ווידער מיך אויפגע־
בראַכט האַבען, האַבע איך
גאַר ווָאהל פֿערנאָממען;
(כח) זאַגע איהנען, זָא וואַהר
איך לעבע, שפריכט דער
עוויגע, וויא איהר אין מיינען אָהרען געשפראָכען, זָא ויילל איך אייך טהון.

במדבר

ר ש ״ י

לכם וגומר: (כז) לעדה הרעה וגו׳. אלו המרגלים מכאן לעדה שהיו עשרה: אשר המה מלינים. את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים. המרגלים מלינים לותם עלי שמעתי: (כח) חי אני. לשון שבועה: אם לא כן תעשה. כביכול לחיי חי: כאשר דברתם. שנקצתם ממני או במדבר הזה לו מתנו: וכל

אין

תרגום אונקלוס

(כו) ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:
(כז) עד אימתי לכנישתא בישתא דא די
אינון מתרעמין עלי ית תורעמת בני ישראל
די אינון מתרעמין עלי שמיע קדמי:
(כח) אמר להון קיים אנא אמר יי אם לא
כמא די מללתון קדמי כן אעביד לכון:

במדברא

ב א ו ר

פתח המרגלים להעמיד תילם בהר ונעמק בכל הגבולים אשר יובלו בני ישראל לבוא בארצם, ולהלן אמר וירד העמלקי והכנעני היושב בהר, כי אחר שראו כי מבני ישראל עולים עליהם מגד הסר כאן אחאב ויעפילו לעלות את ראש ההר, לאמת מזה בתוכחתו הזכיר רק את האמורי היושב בהר לפי שהוא היה העיקר והגביר שבהם, כמו שהעיד הכתוב (עמוס ב׳ ט׳) ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כגבה ארזים גבהו ואפיון הוא בחלונים: (כז) עד מתי לעדה הרעה הואת, מקרוא קצר עד מתי אחרים אתאפק לעדה הרעה הזאת, שהם המרגלים, כמו שפירש"י ז"ל מכאן לעדה שהיו עשרה: אשר המה מלינים עלי, אשר המרגלים מלינים את ישראל עלי כן פירש רש"י ז"ל, והוא על פי הכלל שכתב בפרשת בשלח על פסוק וילונו, עיין בתירגו שם, וקרוב לזה פירש ר"ע ספורנו וזה לשונו, עד מתי לעדה הרעה הזאת, לף על פי שבלחתי כדבריך להחריב להם אלף להמיתם תכף ולכלם יחדיו, מכל מקום לא בלחתי ליעדת המרגלים, אשר המה מלינים עלי, שהם המתעוררים ומעוררים תלונה נהם ולא אחריך להם כלל, ועשה זה את תלונות בני ישראל אשר המה המרגלים מלינים עלי שמעתי ואפשר פני לענשם, לפיכך אמור וגומר עכ"ל: (כח) חי אני, לשון שבועה: אם לא כאשר דברתם באזני

כן

ה מ ע מ ר

(כו) עד מתי לעדה הרעה הזאת, לשון רש"י: „אלו המרגלים". לפי שגם מלינים נהפעיל הוצרך לפרש שעדה הרעה שב על המרגלים, שהם הזכו תלונות בני ישראל (ועיין בפ׳ בשלח מה שכתבנו על וילונו).

(כט) בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם וְכָל־פְּקֻדֵיכֶם לְכָל־מִסְפַּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֲשֶׁר הֲלִינֹתֶם עָלָי: (ל) אִם־אַתֶּם תָּבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לְשַׁכֵּן אֶתְכֶם בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן: (לא) וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לָבַז יִהְיֶה וְהֵבֵאתִי אֹתָם וְיָדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מְאַסְתֶּם בָּהּ:

ופגריכם

טריפֿט, פֿאָן דענען איהר נעיאגט האבט, זיא ווערדען צור בייטע ווערדען, דיעזע ווילל איך הינין ברינגען, דאַס זיא דאַז לאַנד קענענען לערנען, דאַז איהר זאָ פֿערוואַרפֿעט:

אי"=

תרגום אונקלוס

(כט) בְּמַדְבְּרָא הָדֵין יִפְּלוּן פִּגְרֵיכוֹן וְכָל מְנְיֵנֵיכוֹן לְכָל חוּשְׁבַּנְכוֹן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא דִּי אִתְרַעֲמְתוּן עֲלָי: (ל) אִם אַתּוּן תֵּעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי קַיֵּימִית בְּמֵימְרִי לְאַשְׁרָאָה יַתְכוֹן בָּהּ אֱלָהֵן כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן:

(לא) וְטַפְּלְכוֹן דִּי אֲמַרְתּוּן לְבִיזָא יְהֵי וְאָעֵיל יַתְהוֹן וְיִדְעוּן יַת אַרְעָא דִּי קָצֵתּוּן בָּהּ:

ופגריכון

רש"י

(כט) וכל פקודיכם לכל מספרכם. כל הנמנה לכל מספר שתים נמנין בו בגין לנחת ולבא לנבח ולתת שקלים כל המנויים לכל לותן מספרות ימותו ולנו הן מבן עשרים שנה וגו' להוליח שנטו של לוי שלין פקודיהם מבן עשרים:

ופגריכם

באור

כן אעשה, כנר הזכרתי למעלה שאם לא יוכפל התוכי בין אם מלת לא בגלגה או היא לבדה מהיה הורחת מלת אם שנועה לו הנטחה לקיום ההפך, וכן כאן אם לא כאשר דברתם בחזני כן אעשה, כי החשת כן לעשה, וכן אם לא כאשר דמיתי כן היתה (ישעיה י"ד כ"ד), כי בחמת כן היתה וכן כלם: כאשר דבר־תם, כי נקצתם או במדבר הזה לו מתנו, וכן תעשה לכם שתמותו במדבר הזה כאשר מבאר בפסוק הבא במדבר הזה יפלו וגומר: באזני, נקוד בחתף, וגריך לפרש לפי כוונת בעל הטעמים שתאמר כן תעשה לכם תיכו נמשך למעלה, והשעור אם לא יהיה כאשר דברתם בחזני, וזה הפסיק המאזר, ואחר כך אמר כן תעשה לכם, הכונה כמו שנתנו בפסוקים הבאים: (כט) פגריכם, הנופות בלא רוח: וכל פקדיכם, הוי"ו יתירה, או יתכן שהוי"ו היא לביאור הענין, כלומר והנופלים יהיו כל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים וגומר להוליא שבט לוי שמנו מבן חדש עיין פירוש רש"י: (ל) אם אתם תבאו, גם כאן פירוש אלא תבאו: אשר נשאתי את ידי, לשון שבועה כאדם הנושא ידיו אל השמים ונשבע תורה נפש יתברך בלשון בני אדם: (לא) והביאתי אתם, אל הארץ ומקנת קלר וסמך על הפסוק

חרגום אשכנזי פא

(כט) אין דיעזער וויסטע זאָלען אייערע קערפער פֿאַרפֿאַללען, זאָ פֿיעל הער גע־מוסטערטען אונטער אייך זינד אין אויערער פֿאָלקען אַנצאָהל, פֿאָן צוואַנציג יאָהרען אַן אונד דאַריבער, דיא איהר ווידער מיך קלאַגען ערהעבט האַבט: (ל) איהר זאָללט וואָהרליך ניכט אין דאַז לאַנד קאָממען, וועלכעם איך אייך צור וואָהנונג אויסגעבען מיינע האַנד עמפאָר נעהאָבען כלב זאָהן יפונה אונד יהושע זאָהן נון אויסגענאָממען. (לא) וואַס אייערע קינדער בע־

(לג) וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר
ס הַזֶּה: (לג) וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רֹעִים
בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנָשְׂאוּ
אֶת־זְנוּתֵיכֶם עַד־תֹּם פִּגְרֵיכֶם
בַּמִּדְבָּר: (לד) בְּמִסְפַּר הַיָּמִים
א אֲשֶׁר־תַּרְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה
תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים
שנה

תרגום אשכנזי

(לג) אייערע קערפער זאָלען אין דיעזער ווּיסטע פֿערפֿאַללען. (לג) אונד אייערע קינדער זאָלען פֿיערציג יאָהרע אין דער ווּיסטע הערום וואַנדערן, אונד דיא שטראָפֿע אייערער טרייאלאָזיגקייט טראָגען, ביז אייערע קערפער אין דער ווּיסטע אַללע דאָהין זינד. (לד) נאָך אנצאָהל דער טאָגע, אין וועלכען איהר דאָס לאַנד ערקונדשאָפֿטעט נעהמליך פֿיערציג טאָגע אויף יערען
אונד

ר ש " י

(לב) ופגריכם אתם. כתרגומו לפי שדבר על הבנים להכניסם לארץ ובקש לומר ואתם תמותו נופל לשון זה כאן לומר אתם: (לג) ארבעים שנה. לפי מתים מבן שבעים לכך נגזר ארבעים כדי שיהיו לותם של בני עשרים מגיעין לכלל שבעים ושנה ראשונה היתה בכלל ואף על פי שקדמה לשלוח המרגלים לפי שמעשו את הענל עלתה גזרה זו במחשבה אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם וזהו שנאמר (שמות ל"ב) וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם זו ואף כאן נאמר ונשאו את עוונותיכם (ולא עונתיכם) שתי עונות של עגל ושל תלונה ויחשב להם במנין מייחס מקלת שנה בכולם וכשנכנסו לשנת שבעים מתו לותם של בני עשרים: ונשאו את עוונותיכם. כתרגומו יקבלון ית חוביכון:

תרגום אונקלוס

(לב) וּפִגְרֵיכוֹן דִּילְכוֹן יִפְּלוּן בְּמַדְבְּרָא הָדֵין:
(לג) וּבְנֵיכוֹן יְהוֹן מְאַחֲרִין בְּמַדְבְּרָא אַרְבְּעִין
שְׁנִין וְיִסְבְּלוּן יָת חוֹבֵיכוֹן עַד דְּיִסוֹפוּן פִּגְרֵיכוֹן
בְּמַדְבְּרָא: (לד) בְּמִנְיַן יוֹמַיָּא דִּי אַלֵּלְתּוּן יָת
אַרְעָא אַרְבְּעִין יוֹמִין יוֹמָא לְשַׁתָּא יוֹמָא
לְשַׁתָּא תְּקַבְּלוּן יָת חוֹבֵיכוֹן אַרְבְּעִין שְׁנִין
ותדעון

באור

בפסוק שלמעלה: (לב) ופגריכם אתם, תרגם תונקלוס לשון, והוא נפול כי מלת ופגריכם עניינה פגרים שלכם, אבל כן דרך הלשון בכל מקום כאשר זכרנו בהקדמה ובכמה מקומות מהתורה, שבפילת הכינוי לחזק לו להורות ההפך, וכן במקום הזה לפי שדבר על בניהם שיבואו לארץ ישראל יאמר, אבל אתם פגריכם יפלו במדבר הזה וכן פירש רש"י, וכן מתורגם בלשון תרגום (תייערע קערפער זאָלען), ונח הנפל על משקל יצר, לף שהכינוי הרשום על משקל נוטה, כי כן משפטו כמ"ם פעמים רבות: (לג) ובניכם יהיו רעים, ענינו שלא יעמדו במקום אחד אבל יטלטלו במדבר הנה והנה, וכן פירש הרשב"ע והרשב"ם וכן מתורגם בלשון תרגום: ונשאו את זנוחיכם, הם ישאו את העונש על אשר זניתם ומרתם מאחרי: (לד) במספר הימים, לפי מספר הימים: אשר תרתם, אשר מרו על פיכם, ושעורו במספר הימים אשר תרתם את הארץ שהוא מספר ארבעים, וכן מתורגם בלשון תרגום: יום לשנה, כל יום מהארבעים לשנה יקבל לכם לענין העונש: חשאו את עונותיכם, את עונש עונותיכם, וכן מתורגם בלשון תרגום:
את

המעמר

(לב) ופגריכם אתם, לשון רש"י: כתרגומו (דלכון) לפי שדבר על הבנים להכניסם לארץ
ונקט

שָׁנָה וְיֵדַעְתֶּם אֶת־תְּנוּאָתִי:
(לה) אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא
זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־הָעֵדָה הָרָעָה
הַזֹּאת הַנּוֹעָדִים עָלָי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה
יִתַּמּוּ וְשָׁם יָמֻתוּ: (לו) וְהָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־
הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ וַיַּלִּינוּ עָלָיו אֶת־

וילינו קרי כל

אונר ערפֿאהרען, וואם עס זיא
וועלן איך מיינע האנד אבציהע.
(לה) איך דער עוויגע, האבע
דיעזעס געשפראכען, אונד
ויאַרליך! איך ווערדע עס
אויך אן דיעזער גאנצען בעזען
ראטטע, דיא זיך ווידער מיך
עמפערט, אויסאיבען; אין
דיעזער ווסטע זאללען זיא
אויפגעריבען ווערדען, אונד
דאזעלבסט שטערבען: (לו) דיא
מענער, ווועלכע משה גע־

דָּבָה עָלָיו כָּל הָעֵדָה לְהוֹצִיא דִבָּה עַל הָאָרֶץ:
(לז) וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת הָאָרֶץ
רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְהוָה: (לח) וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־
נוּן וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה חָיוּ מִן־הָאֲנָשִׁים הָהֵם
הַהֹלְכִים לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ: (לט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה
אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד: (מ) וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר
וַיַּעֲלוּ אֶל־רֹאשׁ הָהָר לֵאמֹר הִנֵּנוּ וְעָלִינוּ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה כִּי חָטָאנוּ:
(מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶּה אַתֶּם עֹבְרִים
אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תִצְלָח: (מב) אַל־
תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ
לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: (מג) כִּי הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי
שָׁם לִפְנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בֶּחָרֶב כִּי עַל־כֵּן
שַׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם:
(מד) וַיַּעְפִּלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַאֲרוֹן
בְּרִית יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה:
(מה) וַיֵּרֶד הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בָּהָר
הַהוּא וַיַּכּוּם וַיַּכְּתוּם עַד־הַחָרְמָה:

תרגום אונקלוס

ר ש " י

וְחַדְעוּן יָת דְּאִתְרַעֲמָתוּן עֲלָי: (לה) אֲנָא יְיָ
גְּזָרִית בְּמֵימְרִי אִם לָא דָא אַעֲבֵיד לְכָל
כְּנִשְׁתָּא בִּישְׁתָּא הָדָא דְּאִזְדַּמְנוּ עֲלָי בְּמַדְבְּרָא
הָדֵין יִסּוּפוּן וְתַמָּן יְמוּתוּן: (לו) וְגַבְרַיָּא דִּי
שְׁלַח מֹשֶׁה לְאַלָּלָאֵית אַרְעָא וְתָבוּ וְאַרְעִימוּ
עלוהי

(לד) לת תנואתי, שהניאותם לת לנכנס מאתרי: תנואה. לשון הסרה כמו כי הניא לביה לותה (במדבר ל׳): (לו) ויגזו ויליגו עליו. ובשבו מתור שארן הרעימו עליו כל העדה בהוליאת דבה לותן האנשים וימותו. כל הוליאת דבה לשון תינוק דגריס שמליקיין לשונם לאדם לדבר בו כמו דובב שפתי ישנים

(זיר ז׳) ויצנה לעונה ויצנה לרעה לכך נאמר כאן מוליאי דבת הארץ רעה עיה דבה שהיא טובה: דבה

באור

את תנואתי, לשון הסרה, ובאונקלוס ולא תרגיזו בשאסיר השגחתי מכם, וכן מתורגם בלשון תשובו, ורש"י פירש לת תנואתי שהניאותם לת לנכנס מאתרי והוא דאוק בלשון, שאיש לו לומר לת תנואתכם: (לה) אני ה' דברתי, עד הנה דבר מעונש כל הדור ההוא, ועתה מתחיל לדבר מעונש עשרה המרגלים לשר עליהם התחיל דנזרו ואמר עד מתי לעדה הרעה הזאת: אם לא זאת אעשה, שעזרו בתניהו, ובשבר נתרצו הורשת מלת לא גלי בפל התנאי: הנועדים עלי, הנועדים למרות דברי, ולשון הרמב"ן שאמרו לרגום בתניהם עבדי השם בשבור שאמרו בנוד השם: יתמו, לשון כלין, וכן תרגם אונקלוס ומתרגם לשבשו: (לו) והאנשים וגומר, כל הפסוק הזה הוא נושא המאמר לפסוק שלאחריו, ושעזרו התניהם לשר שלח משה וגומר, ובעת שנתם הוליאו דבת הארץ רעה לאמר על פיהם נהיתה התלונה בכל העדה, לותן האנשים מתו במגפה, כן פירש רש"י ורשב"ם: וישובו ויליגו וגומר להוציא דבה על הארץ,

הנה

המעמר

ונקט לומר ואחם תמותו נופל לשון זה כאן לומר אחם". הנה בשר רש"י ז"ל פה כלל גדול בדקדוק לשר תשבו המתרגמים כי הם הוליאו מלבם, והוא שאם יבוא בשוי הגוף בינוני היבר תמורת ימים הבוטה יורה על ההפוך (עיין בהקדמת רמב"ן על התורה ובניאורו על פסוק יהולם לאחה יולוך לאחיך בראשית ל"ד ג'), ולזה לאמר רש"י שגם כאן כוונה על ההתנגדות שבין בניהם ובינם (עיין בחורת לשון עברי פראג מהדורא הגיינא תקצ"ב חלק ג').

חרגום אשכנזי

נאַכריכטען פּאָן דעם לאַנדע אויסגעשטרייט אונד דיא נאַנ־
צע נעמיינדע ווידער משה
אויפּגעבראַכט, (לז) אללע
מענער דיא זאָלען בעוע נאַכ־
ריכט פּעלשליך אויזגעבראַכט
האַבען, שטאַרבען אויך ווירק־
ליך אין אינער פּלאַגע, דיא
דער עוויגע איבער זיא פּער־
הינג׃ (לח) נור יהושע זאָהן נון
אונד כלב זאָהן יפונה בליעבען
פּאָן אללען דען לי טען, דיא
גענאַנגען ווארען דאַז לאַנד צו ערקונדשאַפּטען, אַם לעבען. (לט) אַלס משה אללע דיעוע

הדברים

ר ש " י

ונה. פרלרי"ם נלעז: (לז) נמגפה לפני ה׳. נלוחה מיתה סהגונה להס מדה כנגד מדה הס מטלו נלשין ונסתרנו לגוים על טנורס ותולעים יולחין מלגוים ונלין לתוך טנורס לכך נאמר נמגפה ולא נמגפה וזהו לפני ה׳. נלוחה הרלויס להס על פי מדותיו של הק"נ שהיה מודד מדה כנגד מדה: (לח) ויהושע וכלב חיו. מה ת"ל חיו מן

החנסים

תרגום אונקלום

וארטע

עֲלוֹהִי יַת כָּל כְּנִישְׁתָּא לַאֲפָקָא שׁוּם בִּישׁ עַל אַרְעָא: (לז) וּמִירתּוּ גַּבְרַיָּא דַּאֲפִיקוּ שׁוּם בִּישׁ עַל אַרְעָא בְּמוֹתָנָא קֳדָם יְיָ: (לח) וְיְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וְכָלֵב בַּר יְפֻנֶּה אִתְקַיָּמוּ מִן גַּבְרַיָּא הָאִנּוּן דַּאֲזָלוּ לַאֲלָלָא יַת אַרְעָא: (לט) וּמַלֵּיל

משה

באור

הנה סולחת דנה לח נהיתה קלח מהמרגלים ולח משאר העדה, לכן לריך לסדר המקרח, ויעזבו (רלה לומר וכשבאו המרגלים ודברו דברים שהם) להוליח דבה על הארץ, וילינו (נזה) לח כל העדה, וכן כוונת המתרגם לשכנזי: (לז) וימתו האנשים מוצאי וגומר, הוליל והפסיק בספור הדברים חזר לגלות ולומר מוליחי דבת וגומר: מוצאי דבת הארץ רעה, כבר העתקתי דברי הרמב"ן, כי המניח לשת יקרח מניח דבה והלומר שקר יקרח מוליח דבה, כי מה שלמדו ארץ לוכלת יושביה שקר גמור הוח שהיח היתה מלחה עמים רבים, כמו שנחוב ביהושע (י"ח ד') עם רב נחול לשר על שפת הים לרוב וגומר, וכן (דברים ז' ח') וגדל גוים רבים ממך וגומר שבעה גוים רבים ועלומים: במגפה, מתו כלם יחד: לפני ה', נמיתה הנגזרת עליהם לפני ה׳: (לח) ויהושע בן נון, הזכיר משה לת יהושע תחלה בענוד מעלת יהושע בחכמה:

ויעלו

ה מ ע מ ר

(לו) דבה, לועז רש"י פרלרי"ם נלעז; וניחזקוני (ל"ו ג') כתוב בפירושו: ודבת עם פרלמ"נט נלעז, ונחנקוק (ח' י') פי' על מלת יתקלם, כל לשון קלקה לשון דבור (כ"ל לשון דבה) הנדברים הוים לטוב וים לרע פרלרי"ן נלעז, וניחזקוני (כ"נ ד') פי' על וקלסה לשון דבה שהכל נדברים כך ע"ש וזהו פארלעריא (געטוועלן, געפּוידער, חוכגעגרינדעטעם גרייכט) וכן לועז נרחנית ל"ז ג'. (ד"ה). (לו) וימותו במגפה, לשון רש"י: "נלוחה המגפה וכו' " לפי שנתן הפי"ת נפתח עיורה על מסרון ה"ח היליעה, לכן לומר שהנוונה על המגפה יהיעה, שלוחה להם מדה כנגד מדה. לפני ה', לשר שמיתה הנגזרת עליהם לפני

ה׳

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד:
(מ) וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־
רֹאשׁ־הָהָר לֵאמֹר הִנֶּנּוּ וְעָלִינוּ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי
חָטָאנוּ: (מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה
זֶּה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה
וְהוּא לֹא תִצְלָח: (מב) אַל־תַּעֲלוּ
כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ
לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: (מג) כִּי הָעֲמָלֵקִי
והכנעני

וואָרטע דען קינדערן ישראל'ס
פֿאָרטרוג, טרויערטען דיא
לייטע זעהר, (מ) מאַכטען זיך
דעם מאָרגענסאויף, דיא העהע
דעם געבירגעם צו בעשטייגען,
אונר שפּראַכען: ווירוונר בע־
רייט אַן דען אָרט הינויף צו
ציעהען, דאַפֿאָן דער עוויגע
גאָטט האָט; דען ווייר
ערקענען, דאַס ווייר גענדי־
געט האַבען. (מא) משה אַבער
שפּראַך: ווארום וואָללט איהר
שׂאָן וויעדער דען בעפֿעהל
דעם עוויגען איבערטרעטען?
עס ווירד ניכט גאָלינגען!
(מב) ציעהעט ניכט הינויף, דען
דער עוויגע איזט ניכט אונטער
אייך; דאַמיט איהר ניכט פֿאָן אייערן פֿיינדען נעשלאָגען ווערדעט; (מג) איהר פֿינדעט
דאָרט

תרגום אונקלוס

משֶׁה יַת פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאִתְאֲבָלוּ עַמָּא לַחֲדָא: (מ) וְאַקְדִּימוּ בְצַפְרָא
וְסָלִיקוּ לְרֵישׁ טוּרָא לְמֵימָר הָא אֲנַחְנָא
סָלְקִין לַאֲתְרָא דִּי אֲמַר יְיָ אֲרֵי חָבְנָא:
כי

(מא) וַאֲמַר משֶׁה לְמָה דֵנָן אַתּוּן עָבְרִין עַל גְּזֵירַת מֵימְרָא דַּיְיָ וְהִיא לָא תִצְלַח: (מב) לָא
תְסָקוּן אֲרֵי לֵית שְׁכִינְתָא דַּיְיָ בֵּינֵיכוֹן וְלָא תִתְבְּרוּן קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן: (מג) אֲרֵי
עמלקאה

רש"י

האנשים ההם אלא מלמד שנטלו מלקס
של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים:
(מ) אל ראש ההר. היא הדרך העולה
לארץ ישראל: (מא) והיא לא תצלח. זו
שלחם עושין לא תצלח:

באור

(מ) ויעלו אל ראש ההר, הוא הדרך לעלות אל ארץ ישראל ממקום שהיו ישראל בעת ההיא, כמו שאמר להם משה ועליתם את ההר: הננו וגו' אשר אמר ה', מזומנים אנחנו לעלות אל הארץ אשר אמר ה' לתתה לנו: כי חטאנו, כי מבינים אנחנו שחטאנו לה' כי שמענו לדברי המרגלים, וכן מתורגם בל"ת: (מא) למה זה אתם עברים את פי ה', לינגו בגזרת במדבר הזה יפלו פגריכם אשר לא מרו, אבל יאמר למה אתם עוברים את פי ה', כי הוא לוה אלי שלא תעלו כלל, וכאן קצר הכתוב ולא הודיע הצווי הזה, אבל במדבר תורה אמר, ותהינו לעלות ההרה ויאמר ה' אלי אמור להם לא תעלו ולא תלחמו כי אינני בקרבכם: והיא לא תצלח, זו שלחם עושין לא תצלח. (רש"י), ובגר זכרנו פעמים רבות שבמקום שלא הוכרח המין, יבא על מנקבה: (מב) ולא תנגפו, למען

המעמר

ה'" וכן תרגם הרמב"ן; לולם לפי דעתי אין להוליא המקרא מפשוטו, והכוונה שמתו לפני ה' במקום גלוי השכינה, כמו וימותו לפני ה' בנדב ואביהו (ויקרא י' י"ב), כי כן נאמר לעיל (י"ד י') וכבוד ה' נראה באהל מועד אל כל בני ישראל, ושם דבר ה' עמו את כל הדברים האלה וגם שם מתו המרגלים והיה זה לאות כי יד ה' היתה בהם, וכן יונתן תרגמו: קדם ה'.

תרגום אשכנזי

שלח לך יד

וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וְנִפַּלְתֶּם בֶּחָרֶב כִּי־עַל־כֵּן שַׁבְתֶּם מֵאַחֲרַי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם׃ (מד) וַיַּעְפִּלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה׃ (מה) וַיֵּרֶד הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּהָר ההוא

דאָרט דען עמלק אונד דען כנעני פאָר אייך, אונד ווער דעם אין דאַז שווערדט פאַלט לען, דען ווייל איהר פאָן דעם עוויגען אַבגעוויכען זייד, זאָ ווירד ער ניכט מיט אייך זיין. (מד) אַבער זיא בעשטאַנדען בלינדלינגס דאַרויף, דיא הע־ העדעס געבירגעס צו בעשטיי־ גען; אינדעסטען וויכען דיא בונדעסלאַדע דעס עוויגען אונד משה ניכט אוים דעם לאַגער; (מה) דער עמלק אונד דער כנעני, דיא אויף דעם געבירגע וואָהנטען, קאַמען הערַאַב, שלוגען

רש"י

(מג) כי על כן שבתם. כלומר כי זאת תהיה לכם על חטא שבתם וגו': (מד) ויעפילו. לשון חזק וכן הנם עפלם (מנקות ג') לינגר"ם בלע"ז לשון עזות וכן עופל בת ציון (מיכה ד') עופל וכתן (ישעיה ל"ב) ומדרש תנחומא מפרשו לשון לופל סלעו מצבים שלא בעזות:

ויכתוב

תרגום אונקלוס

עֲמָלֵקָאָה וּכְנַעֲנָאָה תַּמָּן קֳדָמֵיכוֹן וְתִפְּלוֹן בְּחַרְבָּא אֲרֵי עַל דְּנָה תְּבְתוּן מִבָּתַר פּוּלְחָנָא דַּיְיָ וְלָא יְהֵא מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעֲדְכוֹן׃ (מד) וְאַרְשָׁעוּ לְמֵסַק לְרֵישׁ טוּרָא וַאֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ וּמשֶׁה לָא עָדוּ מִגּוֹ מַשְׁרְיָתָא׃ (מה) וּנְחַת עֲמָלֵקָאָה וּכְנַעֲנָאָה דְּיָתֵיב בְּטוּרָא ההוא

באור

למען לא תנגפו: (מג) והכנעני שם לפניכם, מזומנים שם לפניכם, וכן תרגם יונתן בן עוזיאל, לו יתכן כי שם תמלחום לפניכם, וכן מתורגם בלשון תחנה: כי על כן שבתם, הוסיל ונשבתם, כמו כי על כן ענרתם (בראשית י"ח ה'), כי על כן בלו (שם י"ט ח'), ורשב"ם נתן שתשבר מלת חטר, כי על כן חטר שבתם, כמו וכל ים לו נתן בידו (שם ל"ט ד'): ולא יהיה ה' עמכם, וי"ו ההמשך בעבור שבתם, לכן לא יהיה ה' עמכם, וכן תרגם יב"ע בגין כן וגומר: (מד) ויעפלו, הרחב"ע פירש הורלת הפועל הזה בכל מקום לשון סר, ופירושו שעלו על העופל, ורש"י פירש לשון חזק ומנגר והוא מליצה על שחזקו לבם לעלות, וכתב רש"י לינגרי"ם בלע"ז, והוא בל"ז (זיך מאנחתטען, עדרייטטען) ובשוף דבריו הביא בשם התנחומא שהוא לשון עופל בחלוף אותיות לחה"ע, והמלינים שהלכו מצבים כאדם ההולך בשוכך שהוא מוכן לכל לור מבחול ולבן בגף, ועל הכונם הזאת מתורגם בלשון תחנה (בלינדלינגם): לא משו, לא סרו והוא עומד, וימלא גם בקל יוכל, כמו ומצתי לת עון (זכריה ג' ט'):

ויכתוב

המעמר

(מד) ויעפילו, פי' רש"י לשון חזק לינגר"ם בלע"ז והוא מלם נוטנת בל"ל מַנטער (זיך חויפדרינגען, צודרינגליך ציין) וכמו שפי' לשון עזות. (ד"ח)

הַהוּא וַיָּקֻם וַיִּכְתֹּם עַד־
הֶחָרְמָה: פ
טו (ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־
אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן
לָכֶם: (ג) וַעֲשִׂיתֶם אִשֶּׁה לַיהוָה
עֹלָה אוֹ־זֶבַח לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ
בִנְדָבָה אוֹ בְמֹעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת

תרגום אשכנזי פד

שלוגען זיא אונד פֿערפֿאלנטען
ויא כיז נען חרמה:
טו (ח) דער עוויגע רעדעמע
מיט משה אונד שפראך:
(ב) רעדע מיט דען קינדער
ישראל׳ס, אונד זאגע איהנען:
ווען איהר אין דאז לאנד איי=
ערער ווהנונג קאממט, דאז
איך אייך אייננעבען ווילל,
(ג) אונד ווילליגט דעם עוויגען
צו עהרען, איין פֿייעראפֿפֿער
ברינגען, עם זייא איין נאנצעס
אפֿפֿער אדער איין מעהלאפֿ=
פֿער צום בעזאנדערן גאליב=
דע, אדער אלס פֿרייאווילליגע

ריח
נאבע, אדער אויך איין פֿעסט־אפֿפֿער, אום דעם עוויגען צו עהרען, פֿאם רינדפֿיה
אדער

תרגום אונקלוס

הַהוּא וּמְחוֹנוֹן וּטְרַדִינוּן עַד חָרְמָה:
טו (ח) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) מַלֵּיל
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵּעַלוּן
לְאַרַע מוֹתָבֶנֵיכוֹן דִּי אֲנָא יָהֵיב לְכוֹן:
(ג) וְתַעְבְּדוּן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ עֲלָתָא אוֹ
נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא לְאַפְרָשָׁא נִדְרָא אוֹ בְנַדְבְתָא
אוֹ בְמוֹעֲדֵיכוֹן לְמֶעְבַּד לְאִתְקַבָּלָא בִּרְעָוָא
קדם

ר ש ״ י

(מה) ויכתום. כמו ותכות לותו טחון (דברים ט׳) מכה לחר מכה: עד החרמה. שם המקום נקרא על שם המלחמה: (ג) ועשיתם אשה. לין זה לשון קנין כאדם שחנקו שם ותעלה על לבבכם לעשות לשם לה׳: לריח ניחוח. נאת רוח לפני: לפלא נדר לו בנדבה וגומר. לו שתעלו הקשם בשביל מונת מועדיכם שקיבלתי לתכם לעשות במועד:

והקריב

באור

(מה) ויכתום, דקדוק המלה הזאת קשה מאוד, ובכר נבונו כל המדקדקים זה לומר נכה וזה לומר נכה, ועל כל זה לינה נמלטת הזרות לשון רבים ושבר, כמו שפירש רש״י מכה לחר מכה, וכן מתורגם בלשון תשכנז, למנוס היותר נכון כדעת הרד״ק שפרשה כתת והורלתה כתכירים, כמו ומעוך וכתות (ויקרא כ״ב כ״ד), וַהֲתוֹתִי מפניו לריו (תהלים פ״ט כ״ד), והיה רתוי וַיַּכֵּתֵם כי הנפרד הוא מבנין הפעיל יָכֵּת אָכֵּת, על משקל היום הזה אָחֵל תת (דברים ג׳ כ״ה), ובנטויים יחתנה קמ״ן החית״ן לשו״ן ופ״ן הפעל נחיר״ק על משקל וַיְשַׁמֵּם (שמואל ב׳ ה׳ ו׳) אלא שהוסר הדגש מפ״ן הפעל, ואל יקשה זה בעיניך, כי מלאנו הרבה כזאת, כמו וַתַּחֲמוּ יַדָּמוּ, הרחוים יַחֲמוּ יַדָּמוּ: עד החרמה, שם מקום, כן תרגם תונקלוס וכן פירש רש״י והרחב״ע וכתב עוד ו״ן עד שהחרימום עד כאן, ונראה שכוונת היא לומרים לפי שנאמר ה״ן הידיעה על שם הפרטי, לכן דעתם שהוא מקור נתוספת ה״ן, כמו לאהבה את ה׳ (דברים י״ט ט׳), ליראה לותי (שם ד׳ י׳), וכך כתב יב״ע עד שלו:

טו (ג) ועשיתם אשה, לין זה לשון קנין כאדם שחנקו על לבבכם לעשות לשם לה׳ בארץ מושבותיכם: או זבח, שלמים: לפלא, לשון הפרשה והבדלה, וכן והפלה ה׳ (שמות ט׳ ד׳), לף שהיו נה״ן כי לותיות לקו״י מתחלפות: או במעריבם, לו כשתעשו

הקשם

ח רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן־הַבָּקָר אוֹ
מִן־הַצֹּאן: (ד) וְהִקְרִיב הַמַּקְרִיב
קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֹלֶת עִשָּׂרוֹן
בָּלוּל בִּרְבִיעִת הַהִין שָׁמֶן: (ה) וְיַיִן
נַסֵּךְ רְבִיעִית הַהִין תַּעֲשֶׂה עַל־
הָעֹלָה אוֹ לַזָּבַח לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד:
(ו) אוֹ לָאַיִל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֹלֶת
שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים בָּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן
שְׁלִשִׁית הַהִין: (ז) וְיַיִן לַנֶּסֶךְ
שְׁלִשִׁית הַהִין תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ

ליהוה

אָדער פַּאַר קליינען פַּיעה, אייַ־
נען אַנגענעהמען גערוך אויפַּ־
שטיינען צו לאַסטען, (ד) זאָ
זאָלל דערייַנינע, וועלכַּער איין
זאָלכַּעם אָפּפַּער דעם עוויגען
צו עהרען דאַרברינגט, אויך
איין מעהלאָפּפַּער, נעהמליך
איין צעהנטעל פַּיינעם מעהל,
מיט איינעם פַּירטעל הין אֶהל
איינגעריהרט, דאַצו ברינגען;
(ה) אויך ווין צום טראַנקאָפּ־
פַּער איין פַּירטעל הין, צו יע־
דעם גאַנצעננאָפּפַּער אָדער
מאַהלאָפּפַּער, נעהמליך אויף
יעדעם לאַם. (ו) ווירד אַבער
איין ווידער דאַרגעבראַכט,
זאָ ווירד צום מעהלאָפּפַּער נע־

גאָממען, צוויי צעהנטהייל פַּיינען מעהלס איינגעריהרט מיט איינעם דריטטעל הין אֶהל,
(ז) נעבסט איינעם דריטטעל הין ווין צום טראַנקאָפּפַּער זאָלל דיעזעם אין ליעבליכַּען נעריך,

דעם

ר ש " י

(ד) והקריב המקריב. תקינו נסכים ומנחה לכל נהמה המנחה כלול והשמן נכלל נמוכה והיין לספלים כמו שנתבאר בפרשת סוכה: (ה) לבבש האחד. על כל הכתוב למעלה הוא מיסב על המנחה ועל השמן ועל היין: (ו) או לאיל. ואם איל הוא. ורבותינו דרשו לו לדבות את הפלגש לנסכי איל:

תרגום אונקלוס

קֳדָם יְיָ מִן תּוֹרֵי אוֹ מִן עָנָא: (ד) וְיַקְרֵיב
דְּמְקָרֵיב קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ מִנְחָא סוֹלְתָא
עֶשְׂרוֹנָא דְפִילָא בְּרַבְעוּת הִינָא מְשִׁחָא:
(ה) וְחַמְרָא לְנִסְכָּא רַבְעוּת הִינָא תַּעְבֵּד עַל
עֲלָתָא אוֹ לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא לְאִמְּרָא חַד:
(ו) אוֹ לְדִכְרָא תַּעְבֵּד מִנְחָתָא סוֹלְתָא תְּרִין
עֶשְׂרוֹנִין דְפִילָא בְּמִשַּׁח תַּלְתוּת הִינָא: (ז) וְחַמְרָא לְנִסְכָּא תַּלְתוּת הִינָא תְּקָרֵב

לאתקבלא

ב א ו ר

החזה למונת מועדיכם שלמיכם לעשות נמועד: (ד) והקריב וגומר, לז תקינו נסכים ומנחה לכל נהמה כמו שנתבאר נסמוך: מנחה סלת וגומר בלול וגומר, השמן נכלל עם הסלת וכלו נלול על המזנח: (ה) ויין לנסך, היין לינינו נתון על החג רק שופכין לוחו לספלים שעל המזנח קנועין ומשם יורד לביתין והם נקנים שנמזנח יורדים עד הקרקע ונס נקרקע עלמה נעומק: על העלה, נשביל העלה: או לזבח, לו נשביל זנח השלמים: לכבש האחד, חס הקרבן הוא נכש, ומוזר על כל האמור נפסוק שלפניו על המנחה ועל השמן ועל היין: (ו) או לאיל

ה ע ע מ ר

טן (ו) או לאיל, לדעת רוב המפרשי' נח מלת או נמקום אס, ועיין נפתרון המלות למהר"ס לנדא־

לַיהוָה: * (ח) וְכִי־תַעֲשֶׂה בֶּן־בָּקָר
עֹלָה אוֹ־זֶבַח לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ־
שְׁלָמִים לַיהוָה: (ט) וְהִקְרִיב עַל־
בֶּן־הַבָּקָר מִנְחָה סֹלֶת שְׁלִשָּׁה
עֶשְׂרֹנִים בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן חֲצִי הַהִין:
(י) וְיַיִן תַּקְרִיב לַנֶּסֶךְ חֲצִי הַהִין
אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: (יא) כָּכָה
יֵעָשֶׂה לַשּׁוֹר הָאֶחָד אוֹ לָאַיִל
הָאֶחָד אוֹ־לַשֶּׂה בַּכְּבָשִׂים אוֹ
בָּעִזִּים: (יב) כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ
כָּכָה תַּעֲשׂוּ לָאֶחָד כְּמִסְפָּרָם:

חמישי

דעם עוויגען צו עהרען, אויפ־
שטייגען; (ח) ברינגסט דוא
אַבער איין יונגעם רינד צום
גאַנצעננאָפּפֿער, אָדער צום
מאַהלאָפּפֿער אַלס איין בעיאָ־
דערעם גליבערע אָדער פֿרוי־
דענאָפּפֿער, דעם עוויגען צו
עהרען, (ט) זאָ ברינגט מאַן צום
יונגען רינדע איין מעהלאָפּפֿער
פֿאָן דרייא צעהנטייל פֿיינ־
מעהלם אי־ננעריהרט מיט
איינעם האַלבען הין אֶהל,
(י) נעבסט איינעם האַלבען הין
ווין צום טראַנקאָפּפֿער; זייא עם
איין פֿייראָפּפֿער ליבליכען
גערוכם דעם עוויגען צו עה־
רען. (יא) אַלזאָ זאָלל געשע־
הען בייא יעדעם אָכסען, ווידער אָדער שאָף פֿאָן לעממערן אָדער ציעגען; (יב) נאָך אַנצאָהל דער שטיקע,
דיא איהר דאַרבריינגט, מום איינעם יעדען דאַז פֿערָנדנעפּיגט הינצוגעפּיגט וועדרען;

כל

יעדער

תרגום אונקלוס

לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ: (ח) וַאֲרֵי תַעְבֵּד
בַּר תּוֹרֵי עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשָׁיָא לְאַפְרָשָׁא
נִדְרָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשָׁיָא קֳדָם יְיָ: (ט) וְיָקְרֵב
עַל בַּר תּוֹרֵי מִנְחָתָא סָלְתָא תְּלָתָא עֻשָּׂרוֹנִין
דְּפִיל בְּמִשַׁח פַּלְגוּת הִינָא: (י) וְחַמְרָא
תַּקְרֵב לְנִסְכָּא פַּלְגוּת הִינָא קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ: (יא) כְּדֵין יִתְעֲבֵד לְתוֹרָא חַד
אוֹ לְדִכְרָא חַד אוֹ לְאִימַר בְּאִמְרַיָא אוֹ בְעִזַיָא: (יב) כְּמִנְיָן דִּי תַעְבְּדוּן כְּדֵין תַּעְבְּדוּן

לחד

רש"י

(י) לאזה ריח. תינו מוסב אלא על המנחה והשמן אבל היין תינו לאזה שתינו ניתן על המזבח: (יא) לו לבדו. בין שהוא נכנסים בין שהוא נעזים, בכבש ושה קרויים נתיב שנתם: לאיל. בן שלשה עשר חדש ויום אחד: (יב) כמספר אשר תעשו. כמספר הנהמות אשר תקריבו לקרבן בכה תעשו נסכים לכל אחד מהם: כמספרם. של בהמות מספרם של נסכים:

נכס

באור

לאיל, לו אם הקרבן יהיה איל תהיה מנחתו שני עשרונים ויין שליש ההין: (י) אשה ריח ניחח, תינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין תינו לאזה שתינו נתן על המזבח: (יא) או לשה וגומר, בין שהוא נכנסים בין שהוא נעזים, בכבש ושה קרויים בתוך שנתם, איל בן שלשה עשר חדש ויום אחד: (יב) כמספר אשר תעשו, כמספר הנהמות אשר תקריבו בכה תעשו לכל אחד מהם נסכים: כמספרם, של בהמות מספרם של נסכים. (רש"י), כוון בזה לגאר תינת כמספרם שהיא לכאורה מיותרת, ואמר כמספרם של בהמות כך מספר הנסכים, שאלו היה אומר בכה תעשו לאחד לבד היה נשמע שלכל אחת מהבהמות יעשה נסכים כמספר כל הבהמות

(יג) כָּל־הָאוֹרֵחַ יַעֲשֶׂה־כָּכָה אֶת־
אֵלֶּה לְהַקְרִיב אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ
לַיהוָה: (יד) וְכִי־יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר
אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם
וְעָשָׂה אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה
כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה:
(טו) הַקָּהָל חָקָה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר
הַגָּר חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכֶם
כַּגֵּר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה: (טז) תּוֹרָה
אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם
וְלַגֵּר הַגָּר אִתָּכֶם: פ ששי

(יג) יעדער איינהיימישע, דער
דעם עוינען צו עהרען איז פַּיי־
עראָפּפֿער ליבליכען נערוכען
דאַרבריינגען ווילל האַט זך
נאַך דיזער פֿאָרשריפֿט צו רי־
טען. (יד) אונר ווען איין פֿרעמ־
דער זיך בייא אייך נידער־
לעסט, אָדער בייא אייערן
נאַכקאָממען זיך אונטער אייך
אויפֿהעלט, אונר דעם עוינען
צו עהרען איין פֿייראָפּפֿער
ליבליכען נערוכם דאַרבריינגען
ווילל, זאָ מוס ער עס עבען זאָ
מאַכען, וויא איהר. (טו) אייך,
פֿערואַממלונג דעם פֿאָל־
קעם! איוט איינערלייא נע־
זעטץ פֿאָרגעשריעבען פֿיר
אייך אונר פֿיר דען פֿרעמדען,
דער זיך נידערלעסט. איינע עווינע זאַטצונג זייא דיעזעם אייערן נאַכקאָממען,
דאַם איהר אונר דער פֿרעמדע פֿאָר דעם עווינען גלייך זייד. (טז) איינערלייא לעה־
רע אונר אייגערלייא רעכטע האַבט איהר אונר דער פֿרעמדע, דער בייא אייך וואָהנט.

דער וידבר

ר ש "י

(טו) ככם כגר. כמותכם כן גר וכן לרך לפון עבדית כגן ס' כאהן מלכים כן מלך מלכים כמוני כמוך כעמי כעמך: נכוחכם

תרגום אונקלוס

לְחַד כְּמִנְיָנְהוֹן: (יג) כָּל יַצִּיבָא יַעְבֵּד כְּדֵין
יַת אִלֵּין לְקָרָבָא קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא
קֳדָם יְיָ: (יד) וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר עִמְּכוֹן גִּיּוֹרָא אוֹ
דִּי בֵינֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן וְיַעְבֵּד קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי תַעְבְּדוּן כֵּן יַעְבֵּד: (טו) קְהָלָא קְיָמָא חַד לְכוֹן
וְלְגִיּוֹרָיָא דְיִתְגַּיְּרוּן קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן כְּוָתְכוֹן כְּגִיּוֹרָא יְהֵי קֳדָם יְיָ:
(טז) אוֹרַיְתָא חֲדָא וְדִינָא חֲדָא יְהֵי לְכוֹן וּלְגִיּוֹרָיָא דְיִתְגַּיְּרוּן עִמְּכוֹן:

ומליל

באור

כלם, לכך הוסיף נאור לומר שמספר הנהמות ומספר הנסכים שוה, ומעתה אין עוד מקום לטעות: (יג) כל האורח יעשה וגומר, פירושו כל המזרח מצר יקריב ריח ניחח לה' יעשה ככה את אלה, וכן מתורגם בלשון אשכנז: (יד) וכי יגור אתכם גר, בין שהוא לתכם היום: או אשר בתוככם לדרתיכם, לו כשיהיה בתוככם לדורות הבאים: ועשה אשה, וירצה לעשות אז יעשה כמו שצויתי לתכם: (טו) הקהל, הרמב"ן כתב הה"ן כיון ה"ק הידיעה, כי לדעתו אין סיפן קריאם בלשון מקדש, אבל הרד"ק כתב שהיו לקריאה, כמו הדור לתם (ירמיה ג' ל"ן), וכן מתורגם בלשון אשכנז: ככם כגר, כפילת הכ"ף מורה על השוני מבני לדדים, הרבוי כבני והשני כרבוי, וכן כתן לתם כגר וגר כגם: לפני ח', נעיני הגם:

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
(יח) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה׃
(יט) וְהָיָה בַּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם
הָאָרֶץ תָּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה׃
(כ) רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם חַלָּה

תרימו

תרגום אונקלוס

(יז) ומַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר׃
(יח) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן בְּמֵיעַלְכוֹן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא מָעֵיל
יַתְכוֹן לְתַמָּן׃ (יט) וְיְהֵי בְּמֵיכַלְכוֹן מִלַּחְמָא
דְּאַרְעָא תַּפְרְשׁוּן אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ׃ (כ) רֵישׁ
אַצְוָתְכוֹן חַלְתָא תַּפְרְשׁוּן אַפְרָשׁוּתָא כְּמָא

דמפרשין

מרעיתה כלומר קודם שתאכלו ממנה רקיעת חלקת חלה לחת תרימו תרומה לשם ה׳׃ חלה. טורטי״ל

תרגום אשכנזי פו

(יז) רער עוויגע רערעטע
מיט משה אונד שפראך׃
(יח) רערע מיט דען קינדערן
ישראל׳ס אונד זאגע איהנען׃
וען אויהר אין דאס לאנד
קאממט, דאהין איך אייך ברינ=
גען ווילל, (יט) אונד עסטעט
פֿאן דעם בראָדט דעם לאנ=
דעם, זא מיסטעט אויהר דעם
עוויגען אייגע העבע ברינגען,
(כ) נעהמליך אלם אייערעם
טיינעם ערשטלינג, זאללט
אויהר איין שטיק שפייזעטייג

צור

רש״י

(יח) נבואכם אל הארץ. משונה זיכה זו מכל זיכות שבתורה שבכולן נאמר כי תבאו כי תנאו לפיכך כולן למדות זו מזו וכיון שפרט הכתוב לך בחלת מהן שחינם אלא לאחר ירושה וישיבה אף כולן כן אבל זו נאמר בה נבואכם משנכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה׃ (כ) ראשית ערסותיכם. כשתלושו כדי שיסתכם שתהא גלולין ללוש במדבר וכמה היו וימודו נעומר עומר לגלגלת (שמות ט״ז) תרימו

באור

(יט) באכלכם מלחם, כשתרצו לאכול תרימו קודם לכן תרומה לה׳׃ אָכְלָכֶם הנפרד אָכוֹל מקור מבנין הקל ובבנוין תמיד הפ״א נקמ״ץ חטף כמו וּמְשָׁמְרוּ את השבועה (דברים ז׳ י״ב), וביום פָּקְדִי (שמות ל״ב ל״ד), על עוונם את תורתי (ירמיה ט׳ י״ב), ולפי שבנוי המקור הוא מן פָּקוֹד ולא מן פָּקוֹד לכן הק״ת תנועה קלה היא, והשוא שתחריה הוא נע בראיות רפיון בג״ד כפ״ת שתחריו, חוץ מבנוי הנכח לזכר ונוכחים לזכרים ונקבות לזי הפ״א בשו״א ועי״ן נקמ״ץ שלא יהיו שני שוואי״ן נעים רצופים, לכן נתהפכו התנועות, שהפ״א בשו״א והעי״ן נקמ״ץ חטף׃ (כ) ערסותיכם, נלק׃ חלה, יתכן שנרשו חלה והדגש מורה על חסרון לות הנפל והה״א לנקבה, וגם לפעמים שהיא מנחי ל״ה וה״א ערשית נפלה וה״א הכתובה היא לנקבה, והדגש לסימן שהיא ממשקל השמות הנבדים והרצוי נתצלמו

המעמר

(ב) חלה, כבר אמר המנקר שאין לנכרי חלק הוא מנפולים לו מנל״ה, וידוע כי המקריב והנותן לחים המה, ולזה אני אומר כי נקרא׳ חלה שעבור שהיא עוגה עגולה, ונגזר מן מ ח ו ל, כי סריקוד במחול הוא על רוב בממוגה, וכן בלבני מז״ל׃ ומזה חלילה, שפירושו, סובב והולך; ומזה גם חֲלִי מנל״ה, ותעד נזמה וחליתה (הושע ב׳ ט״ו) שהוא שם תכשיט העשוי בתמונת עגולה. חלה, לועז רש״י טורטי״ל בלעז, וזהו על דרך הכלל שאמרתי לך במרפא לשון שבת ס״נ ב׳ ד״ם ב ל נ ל. טורטא בל״ע (איין פֿוּאַכער דיננער קוכען). (ד״ה)

תרגום אשכנזי

ש ל ח ל ך טו

תָּרִימוּ תְרוּמָה כְּתְרוּמַת גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ: (כא) מֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ס (כב) וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־משֶׁה: (כג) אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה

יהיה

צוה העבע ברינגען, וויא דיא העבע פֿאָן דער שיינע, זאָ זאָלל אויך דיעזע געבראַכט ווערדען: (כא) פֿאָן איערעם טיגעם ערשטלינג מיסען איהר צו אַללען צייטען דעם עווינגען איינע העבע ברינגען. (כב) ווען איהר אוים אירר־טהום (איין הויפּטפֿערברע־כען בעגעהעט), אונר ווידער אַללע דיעזע געבאָטע האַנ־דעלט, וועלכע ער עווינג צו משה גערעדעט האַט, (כג) עם בעטרייפֿט נעהמליך איבערהויפּט אַללעם, וואַס ער עווי־

גע

תרגום אונקלוס

דְּמַפְּרֵשִׁין מִן אִידְרָא בֵּן תַּפְּרֵשׁוּן יָתָהּ: (כא) מֵרֵישׁ אֲפוֹתְכוֹן תִּתְּנוּן קֳדָם יְיָ אַפְרָשׁוּתָא לְדָרֵיכוֹן: (כב) וַאֲרֵי תִּשְׁתְּלוּן וְלָא תַעְבְּדוּן יָת כָּל פִּקּוּדַיָּא הָאִלֵּין דִּי מַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה: (כג) יָת כָּל דִּי פַקֵּיד יְיָ לְוָתְכוֹן בִּידָא דְמשֶׁה

מן

ר ש " י

טורטי"ל נלעז: כתרומת גורן. שלא נאמר כה שיעור ולא כתרומת מעשר שנאמר כה שיעור לכל חכמים נתנו שעור לנעל הבית לאחד ולנחתום לאחד מהרנעי'ושמלה:(כא)מראשית ערסותיכ'. למה נאמר לפי שנאמר ראשית ערסותיכם שומע אני ראשונה שנעיסות ת"ל מראשית מקלחה ולא כולה: תתנו לה' תרומה. לפי שלא שמענו שיעור חלה נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה: (כב) וכי תשגו ולא תעשו. עבודת אלילים היתה בכלל כל המצות שהלבור מניחין עליה פר והרי הכתוב מוליכה כאן מכללה לידון כפר לעולה ושעיר לחטאת: וכי תשגו וגומר. בעבודת אלילים הכתוב מדבר לו לינו חלה נאמת מכל המצות תלמוד לומר את כל המצות האלה מלוה לאת שהיה בכל המצות מה העובר על כל המצות פורק עול ומפ' ברית ומגלה פנים לף מליה זו פורק עה עול ומפר ברית ומגלה פנים ולי זו זו ע"ז: לאשר דבר ה' אל משה. לנכי לא יהיה לך מפי הגבורה שמענוה לאת דבר אלקיס אתים זו שמענו (תהלים ס"ב): (כג) את כל אשר צוה וגו'. מגיד שבל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כולה

ב א ו ר

נתגלומו חַלָּחָה על משקל בַּקָּשָׁה, ונסמיכות תשתנה הה"ל לתי"ו וקמ"ץ לפת"ח חַלַּת מלה, כמו בַּקָּשַׁת: כתרומת גרן, שהיה רחצית דגנך, לף זו מרחצית ערסתיכם, ויתכן שתהיה הכוונה על הנתינה שתהיה לכהן כמו תרומה, כי בפרשת מתנות כהונה לא נאמר שם מתנת חלה רק תרומה ונף ולמד כאן שגם חלה תנתן לכהן כתרומה: (כב) וכי תשגו, כבר נאמר פרשת העלם דבר בויקרא שהלבור מניחין פר, ללא שנף ולמד כאן על שגגת ע"ז שמניחין פר לעולה ושעיר עזים לחטאת, לפי שגם נאמר על שגגת שאר עבירה שהיא נכרת לבן הוא לומר לאחת מכל מצות ה', וכאן הוא לומר את כל המצות האלה הוי לומר זה שגגת ע"ז שעל ידי שגגתה ילא מכלל כל המצות לאחר שיסוד הגם ברוך הוא הוא עקר ויסוד לכלם, וכן אמרו חכמינו ז"ל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כלה, כך למדו חכמינו ז"ל בספרי ובהוריות (דף ח' ע"ח) ויהיה שעור הכתוב כך, וכי תשגו (שגגת ע"ז) ולא תעשו (ועי"ז לא תעשו דבר) מכל מצות ה', כי המודה בה כאלו בטול מלכו כל מה שלוה הגם הנכבד, ופירוש כל המצות שום מלוה, כמו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב (תהלים ל"ד י"ח) שום טוב, וכן מתורגם בלשון תלגמ: (כג) את כל אשר

צוה

יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה מִן־
הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וָהָלְאָה
לְדֹרֹתֵיכֶם׃ (כד) וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי
הָעֵדָה נֶעֱשְׂתָה לִשְׁגָגָה וְעָשׂוּ כָל־
הָעֵדָה פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה
לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ
וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וּשְׂעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחַטָּאת׃ (כה) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן

חסר א׳ על

נען צו עהרען, נעבסט דעם דאַזיגן געהעריגען מעהל־אונד טראַנקאָפּפֿער נאַך פֿאָר־
שריפֿט, אונד איין ציעגענבאָק צום זינדאָפּפֿער׃ (כה) דער פריעסטער פֿערזעהנט

דיא

תרגום אונקלוס

מִן יוֹמָא דִּי פַקֵּיד יְיָ וּלְהַלָּא לְדָרֵיכוֹן׃
(כד) וְיֶהֵי אִם מֵעֵינֵי כְּנִשְׁתָּא אִתְעֲבִידַת
לְשָׁלוּ וְיַעְבְּדוּן כָּל כְּנִשְׁתָּא תּוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד
לַעֲלָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ וּמִנְחָתֵיהּ
וְנִסְכֵּיהּ כְּדָחֲוֵי וּצְפִיר בַּר עִזֵּי חַד לְחַטָּאתָא׃

ויכפר

תרגום אשכנזי פז

ר ש ״ י

כולה ונכל מה שהתנאו הנביאי שנא׳ לעון היום לאמר יום ה׳ והלאה׃ (כד) אם מעיני העדה נעשתה לשגגה. אם מעיני העדה נעשתה עבירה זו על ידי שוגג שגגו והורו על אחת מן הענודות שהיו מותרות לעבוד ע״ז נכך׃ לחטאת. מסר לע״ק אלינו כאחר מצוות שכל מצוות שבתורה הנאות עם עולה המצוות קודמות לעילה שנאמר

ואת

ב א ו ר

צוה וגומר, היא תוספת נאור על הכתוב שלמעלה: מן היום אשר צוה ה׳ והלאה, כל המצות כלן נלטוו מאר סיני ולא יהיה לך כי אם לדורותיכם. (הרשב״ם), לכל נאמת קנאתם נלטוו קודם מתן תורה, וכן הוא נהוריות (דף ו׳ ע״ב) והאמר מר עשר מצות נלטוו ישראל במרה וכו׳ עיין שם, לאמוס לפי פשוטו יהיה שעור הכתוב כך: מן היום אשר צוה ה׳ (הוא היום אשר צוה הפרשה הזאת) והלאה לדורותיכם, והוא שב על תחלת הכתוב שלפניו וכי תשגו, כאלו אמר וכי תשגו מהיום ההוא והלאה לדורותיכם, ולא תעשו את כל המצות האלה, לומר שתהיה המצוה הזאת נוהגת לדורות, כמו נפרשת חלה הקודמת שנוה לנהוג בן לדורות ובן נמלות רבות, וכן מתורגם בל״א: (כד) והיה אם מעיני העדה, שגגו כל העדה והורו על אחת מהענודות שהיו מותר׳ לעבוד ע״ו נכך. ודעת הרמב״ן לפרש הענין הזה על פי פשוטו שהוא קרבן הכופר לכל התורה נשוגג, נגון ההולך ונדנק לאחת מן האמות לעשות כהם ולא יכלה להיות נכלל ישראל כלל, ויהיה כל זה נשוגג נגון שיהיה ביקיד נתינוק שנשנה לבין הכותים, ונקהל נגון שיחזנו שנבר עבר זמן התורה ולא היתה לדורות עולם, או שיאמרו כמו שזכר נספרי מפני מה אמר המקום לא שנעשה ונטול שבר אלו לא עושין ולא נוטלין שכר כענין שהיו ישראל אומרים ושולים את יחזקאל שנאחר ויבואו אלי לנשים מזקני ישראל וישבו לפני (יחזק׳ י״ג כ״ד), לאמרו לו רבינו יחזקאל הרי עבד שמכרו רבו לא יצא מרשותו וכו׳ או שיזכרו את התורה וכבר לירע לנו כן בעונותינו כי נימי מלכי ישראל הרשעים, כגון ירבעם שהכאו רוב העם התורה והמצות לגמרי ונבר נא כן גם׳ עזרא בלשבי בית שני, ע״כ: לחטאת, מסר ל׳ שלינו כשאר מצוות שבתורה הנאות עם עולה המצוות

עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שְׁגָגָה הִוא וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אִשֶּׁה לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁגָגָתָם: (כו) וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בִּשְׁגָגָה: ס (כז) וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה וְהִקְרִיבָה עֵז בַּת־שְׁנָתָהּ לְחַטָּאת:

שביעי

דיא גאַנצע געמיינע דער קינדער ישראל'ס וואָמיט איהנען פֿערגעבען זיין זאָלל; דען עס איזט איין איררטהום, אונד זיא האַבען וועגען דיעזעם איררטהומס, דעם עווי־גען צו עהרען, איהר פֿיי־עראָפֿפֿער, וויא איך איהר זינדעאָפֿפֿער, דאַרגעבראַכט. (כו) דער גאַנצען געמיינע זאָוואָהל, אַלס דעם פֿרעמדען, דער זיך אונטער איהנען אויפֿהעלט, זאָלל דאַדורך פֿער־געבען זיין, דען דער איר־טהום ווירד דער גאַנצען געמיינד צוגערעכנעט. (כז) זינדיגעט אייגע אייגצעלנע פערזאָן אוים איררטהום, זאָ ברינגט זיא אייגע יעהריגע ציעגע צום זינדעאָפֿפֿער.

וכפר

דער

וחלת הנסכי יעשה עולה (ויקרא ה') וזו עולה קודמת לחטאת: (כה) והניחו לת קרבנם לפני ה'. זה המזבח נפרשה הוא פר העולה שנאמר לעיל מה לה': וחטאתם. זה השעיר: (כז) תחטא בשגגה. נע"ל: עז בת שנתה. שלא עברות יפיל מביח בשנה

(כה) וִיכַפַּר כָּהֲנָא עַל כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁתְּבֵק לְהוֹן אֲרֵי שְׁלוּתָא הִיא וְאֵינוּן אַיְתְיָאוּ יַת קוּרְבָּנְהוֹן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ וְחוֹבַתְהוֹן קֳדָם יְיָ עַל שָׁלוּתְהוֹן: (כו) וְיִשְׁתְּבֵק לְכָל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיַּר בֵּינֵיהוֹן אֲרֵי לְכָל עַמָּא בְשָׁלוּתָא: (כז) וְאִם נֶפֶשׁ חַד יֶחוֹב בְּשָׁלוּ וְיָקְרֵב עִיזָא בַת שַׁתָּא

לחטאתא

באור

החטאות קודמות לעולות, שנאמר ולת הנסי יעשה עולה וזו עולה קודמת לחטאת. (רש"י), וכן הוא נזבחים (דף כ' ע"ב): (כה) והביאו את קרבנם, זה פר העולה שנאמר לעיל מה לה': וחטאתם, זה השעיר ובענין שהוא סמוך לל עזים הוא קטן והעתיד הפך. (הרלב"ע), ונראה שטעות נפל בדפוס והנכון לריך להיות והעתוד הפך, ורלה לומר שם שעיר בשהוא סמוך לל עזים יורה על היותו קטן, והפך בהעתוד (מן עתודים העולים) והוא הלפיר, בשהוא נסמך לל עזים הוא הגדול שבעזים כמו ולפיר העזים הגדיל עד מאוד (לעיל ח' ח'), ואמר שעם שהחטאת גדול מאוד עכ"ז ונסלח להם כי שגגה היא ולא ניל רמם עצו וגם בקצו עליו סליחה בהניחם לת קרבנם: (כו) ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה, כבר אמר כי שגגה היא וכפל כאן בהוספת מלות לכל העם לומר אף שהיתה על ידי שגגת הזקנים בהוראתם כמו שפרשתי למעלה, עם כל זה אמר אחר זה ועשו כל העדה פר וגומר וכפר הכהן על כל עדת ישראל וגומר ונסלח לכל עדת וגומר ולגר הגר בתוכם ובאמת לא חטאו הקהל כי אמנו על הוראת בית דין, לכן אמר כי לכל העם בשגגה לגלם הכתוב יחשב, כי העושה לת אשר לא תעשה מליזה סכם שתים מ"מ שוגג הוא ולריך סליחה וכפרה, וכן כוונת המתרגם לשון אחרון: (כז) ואם נפש אחת תחטא, בחטאת ע"ז הנזכר בפרשה הקודמת: עז בת שנתה, על שלא עברות

(כח) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ
הַשֹּׁגֶגֶת בְּחֶטְאָהּ בִּשְׁגָגָה לִפְנֵי
יְהוָה לְכַפֵּר עָלֶיהָ וְנִסְלַח לָהּ:
(כט) הָאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה
לָכֶם לָעֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה: (ל) וְהַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בְיָד רָמָה מִן־
הָאֶזְרָח וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא
מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא

מקרב

תרגום אשכנזי פח

(כח) דער פריעסטער פֿער־
זעהנט דיא פֿערזאָן, דיא זיך
אויס אירר־טהום פֿערגאַנגען,
פֿאַר דעם עוויגען, דאַמיט זיא
פֿערזעהנט זייא, אונר איהר
פֿערגעבען ווערדע. (כט) אוי־
נערלייא לעהרע זאָללט איהר
האַבען פֿיר דען, דער זיך אוים
אירר־טהום פֿערגעהט. ער זייא
איין אײנהיימישער אונטר דען
קינדערן ישראל'ס אָדער איין
פֿרעמדער, דער אונטער איה־
נען וואָהנט. (ל) ווען אַבער
איינע פערזאָן, עס זייא איינ־
היימישער אָדער פֿרעמדער,
זיך אוים פֿרעפֿעל פֿערגעהט,

וְאָ האַט זיא דען עוויגען געלעסטערט, אונר דיעזעלבע פערזאָן זאָלל אוים איהרער נאַציאָן

תרגום אונקלוס

ר ש "י

לְחַטָּאתָא: (כח) וִיכַפֵּר כַּהֲנָא עַל אֱנָשׁ דְּאִשְׁתְּלִי
בְּמֶחֱבֵיהּ בְּשָׁלוּ קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי
וְיִשְׁתְּבֵק לֵיהּ: (כט) יְצִיבָא בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוֹרָיָא
דְיִתְגַּיְרוּן בֵּינֵיהוֹן אוֹרַיְתָא חֲדָא תְּהֵא לְכוֹן
לְדַיָּעֵבַד בְּשָׁלוּ: (ל) וֶאֱנָשׁ דַּיַּעֲבַד בְּרִישׁ גְּלִי
מִן יְצִיבָא וּמִן גִּיּוֹרָיָא קֳדָם יְיָ הוּא מַרְגֵּז וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּיהּ:

כאנה לו שעירה ונזו קנע לה שעירה:
(ל) ניד רמה. נמזיד: מגדף. מחרף
כמו והיתה מרפה וגדופה (יחזקאל ה')
לשון גדפו נערי מלך לשור (ישעיה ל"ו)
ועוד דרשו רבותינו מכאן למנוך את השם
שהוא

ארי

באור

ענינות יחיד מניח כאנה לו שעירה ונע"ז קנע הכתוב שעירה: (כח) בחטאה, המקור מנין הקל והס"מ לכנוי נסתרת על הנפש, ורפיון הה"מ הוא על פי מסורה, והיה לשון בְּחָטְאָהּ הפ"מ בק"מ רק שפעמים יבוא המקור בנוין נחי"ק הפ"מ, כמו בְּאָהֲבִי את קנרותיכם (יחזקאל ל"ז י"ג), בְּבָגְדוֹ בה (שמות כ"א ח'), ונענור שהפ"מ לות גרונית הורחבה על ידי סגו"ל: וכפר הכהן על הנפש וגומר לפני ה', הטפחת שנתיבת בשגגה הוא מפסיק יותר מן התניר שנתיבת השגגת, ולפי זה תהיינה מלת נחטאה בשגגה מאמר מוסגר, ושעורו וכפר הכהן על הנפש השגגת לפני ה', ואמר זאת היסיף לנאר נחטאה בשגגה על־דרך שאמר למעלה כי שגגה היא, וכן מתורגם בלשון אשכנז: (כט) האורח בבני ישראל וגומר, יתכן שהלמ"ד במלת ולגר מוסבת על־מה ואחרת עמה נאלו יש למ"ד גם במלת האזרח ושעורו כך, תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה לאזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם, כמו שכתב המתרגם בלשון אשכנז: (ל) אשר תעשה ביד רמה, פירש רש"י נמזיד, ויותר מכוון למשמעות המלה, כמו שפירש הרמב"ן ביד רמה להרמות הכל שלינו יוצא מהשם עכ"ל, כי גם העושה נמזיד יכול להסתיר נבדי שלא יהיה כל כך חלול השם, וכאן אמר את ה' הוא מגדף, ר"ל שמחלל השם להרמות שהוא עושה מה שלבו חפץ נאלו אין יודעו ואין רואהו: מגדף, מחרף, כמו לשון גדפו נערי מלך לשור (ישעיה ל"ו ו'), והיתה מרפה וגדופה (יחזקאל ה' ט"ו), ולפי פשוטו שב על עבודה זרה שדבר למעלה, ורבותינו דרשו מכאן שהוא מנוך את השם ולמדו שהוא נכרת:

תרגום אשכנזי

מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ (לא) כִּי דְבַר־יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוָתוֹ הֵפַר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ׃ פ

(לב) וַיִּהְיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר

וימצאו

נאציאן אויסגעראטטעט ווערדען׃ (לא) רעדן זיא האט, אוים פערַאכטונג פַּאר דעם עוויגען וואָרט, זיין געבָאט איבערטרעטען, איינע זאָלכע פערזאָן ווערדע אויסגעראָטטעט, דיא שולד ליענט אין איהר. (לב) אלם דיא קינדער ישראל

אין

ר ש "י

שהוא נכרת: (לא) דבר ה'. לזה נרמז ע"ז מפי הגבורה והזאר מפי משה: עונה בה: נזקן שעונה בה שלש עבירות: (לב) ויהיו במדבר וימלאו. בגנותן של ישראל

תרגום אונקלוס

(לא) אֲרֵי עַל פִּתְגָמָא דַיְיָ בְּסַר וְיָת פְּקוּדוֹהִי אַשְׁנִי אִשְׁתֵּצָאָה יְשִׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא חוֹבֵיהּ בֵּיהּ׃ (לב) וַהֲווֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא וְאַשְׁכַּחוּ

גברא

באור

(לא) כי דבר ה' בוה וגו', הצעיר הפר את מצות ה' נעבור נזותו את דברו, וכן מתורגם בל"ת: הכרת תכרת הנפש ההוא, הרולה לדעת ענין כרת הנפש ומה הנרלה בה לדעת רז"ל ולדעת גדולי ישראל הנאים לחריפס, יעיין נרמב"ם הלכות תשובה פרק ח', ובנרמב"ן בשער הגמול: [° ת"ה לנחמו לת נעיר כי אם על הורלת התיבה והשלמתה לנד, על פי הדרך לשר דרך בה הרב המאור ספר ויקרא, בתחלת פרשת לתור, עיין שם: המתבונן בדרכי הנפש ומדותיה ידע שתין בתעוגי הנפשות למעלה מן ההתנה, והיא תשוקת הריעות והחבורה והדביקות עם נפשות לחרות, וכל מלווי הלדם אל ההתנה הזאת יכונו, כי היא פרי ותכלית כלם. פעמים שתמשך להדבק עם הפחות והקטן ממנו, ויקרא מניעה ומסך, ופעמים תהיה עם הדומים לנו, ויקרא לחיה וריעות, ויש שיתשוקק הלדם להדבק בעלם נכבד ומרומם ממנו, ולז היטו אלת קורנה, על דרך שתמר ולני קרנת אלסיס לי טוב (תהלים ע"ג כ"ח), והנה הקשר החמין והנשנב לשר בעולם הנפשות, נפי הלפשר לשוכן בנוף להשיג ממנו, כי תין נפש קשורה בנפש כי אם בתכלי ההתנה. והטוב החמתי, וההלחה שתין למעלה ממנה היא להיות דבוק ונלחז ונלמד בתכונת הנפשות העליונות ולהתעלם בתכונים, והפיכו שהוא התבודדת הנפש והיותה עזובה, גלמודה, ושכולה מכל ההתנה ולחוה וריעות, היא תכלית כל הרעות, ותין נגע ולעג למטה ממנו, והוא עונש לבדן הנפש, נפי הלפשר לנו להבין מאנו. ומזה תבין ענין הלסיפה לל עמין, לו לל לכוחיו הנזכר בפיתת הכדיקים, וענין כרת הנפש לעולם הבא, שהוא העונש העשה ביד רמה, הכוונה שינתקו מיתרי ההתנה והדבקות, ולל יהיה לנפש הממרה לחיזה בעולם הנפשית, לל תלטף ולל תקבן בקהלם, ולל תתערבן בתעוגים הרוחניים, לל בחניה ולל בריעות ולל בקירבה, כי לם תזלר בדומה וביממה, ויהיה זה לו מדה כנגד מדה, תחת לשר בזה להקרב לל הבשר, ולת מלוחו, שכלם להתנה ולחוה, הפר, ולזה הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה°] : עונה בה, כמו דמו בראשו רלה לומר שהוא עלמו גרם לו העונש, ויהיה עונה לשון עונש, כמו תנה עון על עונש (שם ס"ע כ"ח), פירוש תנה עונש על עונש, וכן מתורגם בלשון לשכנז, והנה בפ' הזאת ימלוים רבים בשמות הפעולות, כי לשר תחטת, והקרינה, בלשון נקבה, בזה, הפר, בלשון זכר, תכרת, עונה, בלשון נקבה, והענין כך הוא, כי כשר הוזכר בשלת נפש פעם יאמר על הגוף ולז תשתמש בלשון זכר, כמו לחד נפש (במדבר ל"ל כ"ח) נפש שניים (בראשית מ"ו כ"ז), ופעמים על הנפש ולז תשתמש בלשון נקבה, ופעמים תכלול שניהם ולז תשתמש בלשון זכר ובלשון נקבה, ובענין החטת תכלול שניהם כי הרלון ייוחס לל הנפש והלעשה לל הגוף, לכן הפעולות המתלות לליה ישתמשו בלשון זכר ובלשון נקבה, לשון יב"ע תרגם מלת נפש בר גם שהוא לשון זכר, לכן תרגם כל הענין בלשון זכר, והמתרגם לשכנזי תרגם המלה (פערזאָן) שהיא לשון נקבה, לכן תרגם כל הפעולות שבענין גם כן בלשון נקבה: (לב) ויהיו בני ישראל במדבר, לשון הרלב"ע, לפי דעתי שהוא מדבר סיני, לשון

וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת: (לג) וַיַּקְרִיבוּ אֹתוֹ
הַמֹּצְאִים אֹתוֹ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל
כָּל־הָעֵדָה: (לד) וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ
בַּמִּשְׁמָר כִּי לֹא פֹרַשׁ מַה־
יֵּעָשֶׂה לוֹ: ס (לה) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוּמַת הָאִישׁ
רָגוֹם אֹתוֹ בָאֲבָנִים כָּל־הָעֵדָה

מחוץ

תרגום אונקלוס

נַבְרָא בַּר מְגַבֵּב אָעִין בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:
(לג) וְקָרִיבוּ יָתֵיהּ דְאַשְׁכָּחוּ יָתֵיהּ בַּר מְגַבֵּב
אָעִין לְוַת מֹשֶׁה וּלְוַת אַהֲרֹן וּלְוַת כָּל כְּנִשְׁתָּא:
(לד) וְאַפְרוּ יָתֵיהּ בְּבֵית מַטְרָא אֲרֵי לָא
אִתְפְּרַשׁ לְהוֹן מַה דְיֵעְבְּדוּן לֵיהּ: (לה) וַאֲמַר יְיָ

וכן

לְמֹשֶׁה אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל גַּבְרָא רְגוּמוּ יָתֵיהּ בְּאַבְנַיָּא כָּל כְּנִשְׁתָּא מִבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא:

ואפיקו

תרגום אשכנזי פט

אין דער וויסטע וואַרען, פֿאַנ־
דען זיא איינען מאַן דער אַם
שבת האָלץ זאַמעלטע׃
(לג) דיא איהן האָלץ זאַמעלן
פֿאַנדען, בראַכטען איהן פֿאָר
משה, אהרן אונד דיא גאַנצע
געמיינע. (לד) מאַן טהאַט איהן
אין פֿערהאַפֿט, דען עם וואַר
ניכט דייטליך ענטשיעדען,
וואַס איהם געשעהען זאָללטע.
(לה) דער עווינג אַבער שפּראַך
צו משה: דער מאַן זאָל גע־
טעדטעט ווערדען, דיא גאַנ־
צע גענמיינע זאָל איהן אויסר־

האַלב

ר ש ״ י

ישראל דגר הכתוב שלח שמרו חלק שנת רחצונם ובשנייה בח זה וחללה: המולקים לותו מקושש. שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמלותו והתרו בו: (לד) כי לא פירש מה יעשה לו. נחיזה מיתה ימות לכל יודעים היו שמחלל שבת במיתה: (לה) רגום. פשט׳ נלעז ונן הלוך חל״נט

וכן

באור

יותר נכון לפי פשיטו דעת הרמב״ן וזה לשונו, ולפרשה הזאת שמך לחריפה ענין המקושש, כי היה בזמן הזה לחר מעשה המרגלים על דרך הפשט, וזה טעם ויהיו בני ישראל במדבר, כי בהתחלר שם העם בגזרה המזכרת היה המקושש הזה וחמ״ב לזה במלות כילת שיזכרו בו המלות כלן ולא יזכרו לת פשנת לו זולתם מן המלות עכ״ל: מקושש, ביאורי מכנין המרובע בגזרת הנפולים וענינו לקיטת הדברים הדקים בקש ועלים: (לד) במשמר, נפתחות הבי״ת כי היה מקום ידוע לבית האסורים: מה יעשה לו, יודעין היו שהמחלל שבת במיתה, לכל לא היו יודעין בחזה מיתה. (רש״י והרחב״ע): (לה) רגום, פירש רש״י פשט״ע בלע״ז פיעמטכט, בלשון לחכמי

טטוים

המעמר

(לה) רגום, חסרון מלה לחת בפי׳ רש״י התעה לת המעתיקים לתרגם הנלע״ז פשט״ע נל״ח טטוים כיגעכד, וזה טעות כידוע לכל מבין בלשון לרפת, כי רגום בלשונים יקרלו זטיינדמכט, ולם נלחר שהוח לשון ווטן, כ״ל פיערהאכט ונזר מזם פיערדע (שטיין) ; לולם בפירוש רש״י מפנת רל״ח לפום פרלג לחר לי כתוב, רגום, עשה פייטנ״ט וכן הלוך וכו׳ וזהו פעזאכט (אחכעכד, ווירקעכד) כי לרש״י יש ג׳ לשונות לתופן המקור: לשון קיעול (שמות כ׳ ח׳ ישעי׳ ל״ז י״ט) לשון עשה כמו כתן, ולשון לשון הווה (דברים ח׳ ט״ז, שם כ״ז ח׳) ולפעמים נותן בו סימן: כמו זכור (קהלת ט׳ י״ח)

תרגום אשכנזי

האלב דעם לאגערם שטייני-
גען. (לו) דיא נעמיינע פֿיהר-
טע איהן דאַרויף צום לאגער
הינוים, אונד מאַן וואַרף איהן
מיט שטיינען צו טאָדע, וויא
דער עווינע דעם משה בעפֿאָה-
לען. (לז) פֿערנער שפראַך
דער עווינע צו משה, וויא
פֿאָלגט: (לח) רעדע מיט דען
קינדערן ישראלים, אונד זאַנע
א-ה-

ש ל ח ל ך ט ו

מְחוּץ לַמַּחֲנֶה: (לו) וַיִּצְיאוּ
אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ בָאֲבָנִים
וַיָּמָת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: פ
(לז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: סמ"ג
(לח) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אלהם

תרגום אונקלוס

(לו) וְאַפִּיקוּ יָתֵיהּ כָּל כְּנִישְׁתָּא לְמִבְרָא
לְמַשְׁרְיָתָא וּרְגָמוּ יָתֵיהּ בְּאַבְנַיָּא וּמִית כְּמָא
דְפַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (לז) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימָר: (לח) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
להון

ר ש " י

וכן זכור ושמור: (לו) ויוליכו לחוץ. מכאן
שנית הסקילה חון וכחוץ מנית דין:
ועזו
דְפַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (לז) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימָר: (לח) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר

באור

(מסייניגענד), וכן הלוך הלנ"ט (בלשון תשכנז געהענד), וכן זכיר ושמור עכ"ל, ויסיים מלשון מות
יומת הנתים על דרך כלל ופרטיו פרט, כי על המיתה לא נסתפק משה כמו שפירשתי, הלא מדרך
הכתוב

המעמר

וביחזקאל (כ"ג ל') פירש עשה הלא לשון פעול ולועז פייצ"ט בלעז כמו כאן. ואל יקשה לך
לתמוה כי רש"י לא מס הנזל בין המקור וכין בינוני נאמרו לשון הווה על המקור וזהו
תאר יקרא נשם המדקדקים פרעזענס (געגענווערטיגע לייט); הנה תשכילך ותורך נדרך לשון
רש"י ענין לשון הווה ותרלה כי בעצמותו לא על המקור ובינוני לבד יאמר לשון הווה כי
אם גם על העבר והעתיד להורות על הפעילה שהיה תמידית או הלא פסקה עדיין, ולפעמים
נאמר רש"י ענינו נאמר הטיב, כמו המרס (דברים ג' ו') שהוא המקור מהפעיל שם פי':
לשון הווה הלוך וכלות כלומר הלא נתו ונקטו עד שהחרימו כל עיר מחיס החל וכלה,
וכן ולתנות לותו טחון (שם ט' כ"ח) שהוא המקור מהקל פי' ג"כ: לשון הווה הלוך וכלות
כל מר הלא עמד מלהכות לותו היטב עד שהי' דק נעפר (ויש ספרים שכתוב שם כמו הלוך
וכלות, וזה הטעה לחד מהמעתיקים לחשוב שהכיח פסוק לראיה וכתב נמוסנר: פרשת כי תנוח,
ולאנס יאמר לדש לאריו כי לא נמלא הפסוק כן). וכן אמר בנינוני (נראשית ט"ו י"ז) וז"ל:
נכל תיבה הלשון נקנה שיסודם ג' לותיות כגון כתב, קטל, שבר, שהטעם למעלה לשון ענר
הוא וכו' וכשהטעם למטה הוא לשון הווה דבר שנעשה עכשיו והולך וכו' (ועיין
רש"י שם י"ח ב'). וכן נראה: אמר תקטיר לסם (הושע י' ט"ו) פי' תקטיר תמיד להס
ולשון הווה הוא, ונפסוק אני טרם אכלה לדבר (נראשית כ"ל מ"ה) פי': וכן כל
לשון הווה פעמים שהוא מדבר בלשון עבר ויכול לכתוב טרם אני כלית ופעמים
שמדבר בלשון עתיד כמו כי אמר אזוב (אזוב ט' ה') הרי לשון עבר, ככה יעשה
אזוב (שם שם) הרי לשון עתיד, ופירוש שניהם לשון הווה (ועיין שמות ט"ו ט'). ובשמואל
(ב' כ"ג ז') אומר דרך כלל: כך דרך לשון הווה מדבר לשון עבר ולשון עתיד
בפעם אחת. ובזה תבין לנאר מלינת לשון הווה בפירושו. (ד"ה)

אֱלֹהֵיכֶם וְעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־
כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־
צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת:
(לט) וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם

אחו

תרגום אונקלוס

לְהוֹן וְיַעְבְּדוּן לְהוֹן כְּרוֹסְפְּדִין עַל כַּנְפֵי
כְּסוּתְהוֹן לְדָרֵיהוֹן וְיִתְּנוּן עַל כְּרוֹסְפְּדָא
דְּכַנְפָּא חוּטָא דִּתְכֶלְתָּא: (לט) וְיהוֹן לְכוֹן

לכרוספדין

תרגום אשכנזי צ

איהנען: ויא זאללען בייא אל־
לען איהרען נאכקאממען אן
דוא עקקען איהרער קליידער
שוואנפאדען מאכען, אונד אן
דיעזע שוואנפאדען איינע שנור
פון דונקעלבלויער ווא ל ל ע
בעפעסטינען; (לט) דיעזע
זאללען אייך צו שוואנפאדען
דיענען

רש"י

(לח) ועשו להם ציצית. על שם הפתילים התלויים בה כמו ויקחני בציצית ראשי (יחזקאל ח'). דבר אחר ציצית על שם ורואיתם אותו כמו מציץ מן החרכים (שיר ב'): תכלת. לבע יקוק על תלזון: וזכרתם

באור

הכתיב לדבר תחלה כלל הענין מות יומת ומפרש שהמיתה תהיה בסקילה: (לח) ועשו להם ציצה, ענף הנגד מה שנאמר מן התורה שהוא נתלה בו יקרא ציצית, לפיכך קרא המוטין שלוה הכתיב לתלית בכנף הבגד ציצית, ונקרא ציצית על שם הענף הנתלה בו כי רוב מוטי הציצית הם ענף, כמו שאמרו רבותינו ז"ל שלים גדיל ושני שלישי ענף, וכן אמרו תין ציצית שלח ענף, וכן הוא ל מר ויקחני בציצית ראשי (ר"ם בן מלך), וכפירוש הרשב"ם והראב"ע, וכן פירש"י בתחלת דבריו יזה לשונו, על שם הפתילים התלויים בה, כמו ויקחני בציצית ראשי, דבר אחר ציצית על שם ורואיתם אותו, כמו מציץ מן החרכים עכ"ל, והמתרגם אונקלוס תרגם הכתוב שתי ההוראות הללו ומתרגמין המלה הזאת (טויספדין). ודע כי שם ציצית הוא לשון יחיד, כמו כן והיו"ד הנמשכת אחר ל"הם לף שלישה נתוספה והתי"ו נוספת והוא שם כללי לכל המוטין שבכנף אחד: על כנפי, על כל אחד מכנפי הבגד. והנה כאן הזכיר הציצית שהוא הענף שהם החוטין הנפרדים שאחר הקליעה והקשרים, ובמקום אחר (דברים כ"ב י"ב) הזכיר הגדילים והם החלק מהציצית הקלוע על ידי חוט המקיף אותם עם חיזה קשרים, וחכמינו ז"ל נתנו שעור שלש גדיל ושני שלישים ענף: כַּנְפֵי, מן ה פרד רבוי זכרים כְּנָפַיִם, או כְּנָפוֹת להורות הזוג ונסמיכות כַּנְפֵי, ולפלן אומר על ארבע כַּנְפוֹת (שם) מהנפרד רבוי נקבות כְּנָפוֹת ובסמיכות כַּנְפוֹת: על ציצה, עם ציצית וכמוהו רבים: צִיצַת הַכָּנָף, סמוך, כי משקל הזה שוה בנפרד ובסמיכות: תכלת, דומה לרקיע, והוא הלבע הנקרא בלשון אשכנז (דונקעלבלויא): (לט) והיה לכם לציצה, בלשון יחיד וכן ורואיתם אתו לשון יחיד כאשר כתבתי שהשם ציצית הוא שם כללי לכל קשרי הפתילים יחד שבכנף אחד. והנה כל המפרשים לא השתכלו בשנוי הלשון הנמלא בפרשה זו, שהתחיל בלשון נסתר ועשו להם, בגדיהם, לדרתם, ונתנו, ואחר זה אמר בלשון נוכח והיה לכם, ורואיתם, וזכרתם עד סוף כל הפרשה. והנראה לע"ד כי לפי הדין ציצית מוטת בגדול ולא מוטת מנוך, ולשוני לומר שאינו חייב בציצית רק בזמן שהוא לבוש בבגד בת ד' כנפות, אבל אם אין לבוש בו אין הבגד חייב בציצית, ולכן אם היה אומר ועשיתם לכם ציצית על כנפי בגדיכם היה משמע שהוא לוה לעשות ציצית על כל פנים אף שאינו לבוש בבגד בת ד' כנפות על גופו רק שמונח בקיפסת כיון שלא נזכר כאן רק כנפי בגדיכם סתם, לכן נאמר הפסוק הראשון בלשון נסתר והוא הקדמה אל הדבור לישראל שבפסוק הבאי, ושעורו כך, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, כשיעשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם, ויתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת (על פי החיוב המפורש במקום אחר אשר תכסה בה והיינו בזמן שהוא לבוש בה, אז תאמר להם) והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם (היינו שתאמר להם כי החיוב של הציצית הוא למען תראו אתם ותזכרו על ידי זה המצות ותעשום), ולכן בדרשת תלת נאמר בלשון נוכח גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך (שהוא לשון ממש, לפי שאמר לאחריו) אשר תכסה בה שהכונה בשעת

תרגום אשכנזי

דיענען, דאס איהר זיא ועהעט
אונר אייך אללער געבאטע
דעם עווינגען עראיננערט, אונר
זיא האלטעט, ניכט אבער
איי"ם

ר ש "י

(לט) וזכרתם לת כל מלות ה'. שמנין ג'אטריית של כיולית שם מלות ושמנה חוטין ואחד קצרים הרי תרי"ג: ולא תתורו
לחרי

תרגום אונקלוס

לְכַרְסֵיפְדִין וְתֶחֱזוֹן יָתֵיהּ וְתִדְכְּרוּן יַת כָּל
פִּיקוּדַיָּא דַיְיָ וְתַעְבְּדוּן יַתְהוֹן וְלָא תְטָעוֹן
בחר

שלח לך טז

אֹתָם וְזָכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת
יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתוּרוּ
אחרי

באור

שהוא לנוח נה לז החיוב עליו לעשות נה כילית: וזכרתם את כל מצות ה', [ל"ה מפרשי הפשט
יסיטטו לנאר בחיזה דרך יזכרו כל המלות ע"י שיעלו לת הכילת, ולני לעיכך על ענין שלא זכרוהו: ככר
הודעתיך דרכן של התומות הקדמוניים (שלא ידעו עדיין ממלאכת הכתיבה) לחקוק תמונות ופסילים
ולוחות אבנות, כל לורם תורה על ענין שלא תזר ילנו להודיע לבניהם לחריהם, והחכמים הנקיים
בספורי ד"ה היו יודעין ה'רשת כל לורה ולורה, וכמ"ם בגאולתנו היו מהם חרטמי מלרים וחכמיה,
ה ודעים לפתור הלורות ההם, ולהודיע לת הגולה בהם, והנה בתחלה לא היו הלורות ההן כי אם
סימני הכתיבה מונות על ענין, כענין לותיות האלפ"ת בית"ש והתיבות שלנו משתמשים בהם, שאין
בהם הורלה עלמית כ"א הורלה סימנית לבד, ואולם בתיכף הימים וקלקול הזמנים הטעו האנשים
החרטמים הללו לת ההמון בדעות מסובבות ודברים כוזבים, לחמרו שים בלורות ההם הורלה עלמית,
ויחסו להן סגולות ופעולות כוזבות, ומשם יצאו טעות האלילים והטלמסלות לשר התעו לת רוב
בני האדם בדרכים מקולקלים ומעשים מתועבים כנודע, חון מן החנות הקדושים ובניהם
שהבדילם לו השם יתברך לעם סגולה ונתן להם תורה ומלות לבדרם מן התועבות ההם, והנה
קלת לומות עשו להם סימני הכתיבה על ידי חוטין עם מיני לבעים ובהם קשרים, ועל פי
הסימנים לשר להם נמיני הלבעים ובמספר הקשרים היו יודעין כל הספורים הקודמים, ובלשר
ספרו עוברי ימים מלחי הספינות, עת ובלבי לפניהם כל לולות עולם החדש הנקרא (חמעריקה),
מלאו נחלק הדרומי הנקרא (פערו) בחברות מלכיהם, תיבות מיסגרות מלחות חוטין לבועים
עם קשרים מחולפי המספר ולא ידעו מה השם חלה, לך חובבי המדינה ההיא לחרו, שבלן
היו סימנים על ספורי דברי הימים שלהם לשר מלאו לומם מקדם, ולפי מספר הקשרים והגוונין
ידע כל דבר על נכון. והנה השם ברוך הוא שהנדילנו מן החועים לשר לנו הפסילים והתמונות
ההן המבלבלות ומשבשות דעת בני החדם, ונתן לנו תורה ומלות לעשר לת לבנו מעומלת ע"ז
ולעורר לומתנו תמיד ע"י מעשים ופעולות מיוחדות על פנות התמונה החמתית ויסודותיה, ילוה לנו
לעשות לותות וסימני הזכירה ע"ז בבשרנו ובבתינו וככל דבר הנראה והנרגש לנו, למען לא יסורו
הדברים הנשגבים ההם מנגד עינינו כל הימים, והם מלות מילה, ומלות מזוזה על פתחי בתינו
ומלרותינו, ולוה לעשות לות התפילין על ראשנו ועל יד שמאלנו, ומלות ליצת בגדינו כדי שנזכרהו
בכל עת שנסתכל בהם, מעתה הנראה שכמלות ליצת ענין הזכירה על פי הלומן הנ' הנזכר, לשר
היה נסוג לכל קנת הקדמונים, הוא ע"פ הלבע והגוון, וע"פ תבנון הקשרים והחוטים°] וזה לשון
הכרייתא דמיתית (דף מ"ג ע"ב) תניא היא' רבי מאיר לומר מה נשתנה תכלת (שיחדו הקב"ה למלוה זו)
מפני שהתכלת דומה לים (שנעשה בו נסים ליעקב) וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד (ומנה התכלת
מזכיר היובב על הכסא ושדומה ליעקב שיהיה כסאו עליהם) שנא' ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר
וכעלם השמים לטהר (דהיינו רקיע) (שמות כ"ד י') ונתיב כמרלה תבן ספיר דמות כסא (יחזקאל ח'
כ"ו), (ובכסא כתיב ספיר תלמיד רקיע בנמחזה כסא ותכלת לים וים לרקיע תבן קחזינן) עכל"ה עם
פירש רש"י, הרי בחרו ז"ל שהסימן הוא הגוון ומרלה. והנה רש"י ז"ל פירש וזכרתם לת כל
מלות ה' שמנין גימטריית של כילית שם מלות, ושמנה חוטין ואחד קשרים הרי תרי"ג עב"ל, הנה
בחר בפי' שהם מן היותר מבין הת טין והקשרים, ועל הדרך הזה בל הרמזים שזכרו קדמונינו
במעשי הלילת לחת ובבין, כי בל חוט ובל קשר ובל שזכה ממנו יורה על ענין נכבד ומרומם
בפנות הדת והחורה, והבלל שהיתה הכוונה התלהות לממרנו מטעות העמים וליחד לת לבנו בבל
דרבי הזכירה והתשוברת המשבחה לעבודתו ויראתו, במ"ש: ולא תתורו, ענינו ההליבה לבל

אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם
אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:
(מ) לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם
אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם
קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: (מא) אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת
לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: פ

ויקח

תרגום אונקלוס

בָּתַר דְּהַרְהוּר לִבְּכוֹן וּבָתַר חֲזוּ עֵינֵיכוֹן דִּי
אַתּוּן טָעָן בָּתְרֵיהוֹן: (מ) בְּדִיל דְּתְדְּכְּרוּן
וְתַעְבְּדוּן יָת כָּל פִּקּוּדָי וּתְהוֹן קַדִּישִׁין קֳדָם
אֱלָהְכוֹן: (מא) אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן דִּי אַפֵּקִית
יַתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לָכוֹן לֵאלָהָא
אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן:

ואחפליג

תרגום אשכנזי צא

אייערעם הערצען אינד אייערע אויגען נאכיאגדעלט, דיא אייך אויף אבועגע פערפיהרען. (מ) איהר ווערדעט דאדורך מיינער געבאטע איינגעדענק זיין, זיא האלטען, אונד אייערעם נאטטע הייליג זיין. (מא) איך בין דער עווינע, אייער נאטט, דער אייך אויס מצרים גע־פיהרט האבע, אייער נאטט צו זיין; איך דער עווינע, אייער נאטט;

איינסט

ר ש ״ י

אחרי לבבכם. כמו מתור התרן הלב ועינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את הערוות העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירה: (מא) אני ה׳. נאמן לשלם שכר: אלהיכם. נאמן ליפרע: אשר הוצאתי אתכם. על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי: אני ה׳ אלהיכם. עוד למה נאמר שלח יאמרו ישראל מפני מה אחר המקום לא שנעשה וניטול שכר אנו לא עושין ילא נועלין שכר על כראשכם אני מלכם וכן הוא אומר אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם (יחזקאל כ׳). דבר אחר למה נאמר יציאת מצרים אני הוא שהנחתי במצרים בין שפה של נכור לשאינה של נכור אני הוא עתיד להנחין וליפרע מן התולה קלון לילן בנגדו ואומר תבלת היא. ומיסודו של ר׳ משה הדרשן העתקתי למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ע״ז לומר מי שהוא בדעת ישראל שהמחלל את השבת כעובד ע״ז שלף היא שקולה כנגד המלות וכן הוא אומר בעזרא (נחמיה ט׳) ועל הר סיני ירדת וגו׳ ותתן לעמך תורה ומלות ואת שבת קדשך הודעת להם. ולפי שלף היא שקולה כנגד כל המלות שנאמר ועזיתם את כל מלותי: (לח) על נכפי בגדיהם. כנגד ולפי שהיא על נכפי נשרים (שמות י״ט) על חרבע כנפות ולא בעלת שלש ולא בעלת חמש כנגד ד׳ לשונות של גאולה שנאמר במצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי (שם ו׳): פתיל תכלת. על שם שכול נכורו, תרגומו של שכול תכלל ומכתם היתה בלילה וכן לבע התכלת דומה לרקיע המשתיר לעת ערב ומנהג טובים שבה כנגד שמונה ימים שבהן ישראל מזילין ממצרים עד שאמרו שירה על הים

ב א ו ר

רוח מסה ומפה עם החקירה והחפוש על כל דבר נאמר ומגינה: אחרי לבבכם, הלב והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את הערוות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה העבירה, לכן הוסיף מנקלוס בניחו׳ כונת הכתוב הזה מוד הרחוק לנכון ובתר תרו עיניכון: זנים אחריהם, כי מי שילך אחרי תאוותו הוא זונה מתחת ענודת אלהיו: (מ) למען תזכרו, ובבר אמר וזכרתם וגו׳, אבל שעורו כאן, למען שתזכרו ועשיתם את כל מצותי (ומלות את כל מה שי פעול אל פועל הזכירה והעשיה) תהיו קדושים לאלהיכם: (מא) אני ה׳ אלהיכם אשר הוצאתי וגו׳, לתכלית זה הוצאתי אתכם להיות לכם לא. היס, וכאו שפירש רש״י על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו גזרותי: אני ה׳ אלהיכם, לכן גם עתה אני מבקש אתכם את המבוה הזאת, ורש״י פירש אני ה׳, נאמן לשלם שכר, אלהיכם נאמן ליפרע:

תרגום אשכנזי

טז (א) איינסט עמפֿאָרטע זיך קרח זָהן יצהר, זָהן קהת, זָהן לוי, ואַמט דתן אונד אבירם, זָהנע אליאב, אונד און זָהן פלת פֿאָן דען נאַכקאָממען ראובן: (ב) ויא טראטען אויף פֿאָר משה, נעבסט צוויא הונדערט אונד פֿינפֿציג מענערן אוים דען קינד

ר ש " י

טז (א) ויקח קרח פרשה זו יפה נדרשת במדרש ר' תנחומא: ויקח קרח. לקח לה עכשו לבד מחד להיות נחלק מת ך העדה לעורר על הכהונה וזהו שתרגום אונקלוס ואתפליג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת וכן מה יקחך (לעיל ט"ו) ליקח לוחך להפליגך משאר בני לוי. דבר אחר ויקח קרח משך רצוי שבהדיוטות שנאמר קח לה להרן (במדבר ד') קשו עשכס דברים (היבע י"ד): בן יצהר בן קהת בן לוי. ולא הזכיר בן יעקב שנקט רחמים על עלמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם שנאמר ונקהלם אל אחד כנודי (נחמיה מ"ט) והיכן נזכר שמו על קרח בהיותסס על הדוכן בדברי הימים שנאמר בן לביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל (ד"ה ח' ו'): ודתן ואבירם. בשביל שהיה שבט ראובן סמוך בחנייתם תימנה שכן לקהת וכניו החונים תימנה בשחתפו עם קרח במחלוקתו לוי לרצע לוי לשכנו. ומה ראה קרח לחלוק עם משה נתקנא על נשיאותו של אלישפן בן עוזיאל שאביהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור לאחר קרח לאחי לאבא לרבעה היו שיאחר ובני קהת וגומר (שמות ו') עמרם הגדול שהי בניו גדולה לאחד מלך ואחד כהן גדול מי ראוי ליטול את השניה לא אחי אחי בן יצהר שהוא שני לעמרם והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכלם הריני מולך עליו ומבטל את דבריו מה עשה עמד וכנס ר"ן ראשי סנהדראות דובן משבט ראובן שכניו והם אליצור בן שדיאור ושבירו ויולף בן שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד ולהלן הוא אומר אלה קריאי העדה (במדבר א') והלבישן טליתות שכולן תכלת נאו ועמדו לפני משה אמרו לו טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה אמר להם חייבת התחילו לשחק עליו אמר אחד שט של מין אחד הוא אחד של תכלת פטורה זו שכולה תכלת לא תפטור את עלמה: בני ראובן. דתן ואבירם ואון בן פלת:

רנ

תרגום אונקלוס

טז (א) וְאִתְפְּלִיג קָרַח בַּר יִצְהָר בַּר קְהָת בַּר לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בַּר פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן: (ב) וְקָמוּ לָאֲפֵי מֹשֶׁה וְגַבְרַיָּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מָאתַן וְחַמְשִׁין רַבְרְבֵי כנישתא

ב א ו ר

טז (א) ויקח קרח, לקח עלמו לבד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, וזה שתרגם אונקלוס ואתפליג, וכן מה יקחך לבך (לעיל ט"ו י"ב), ליקח לוחך להפליגך משאר בני לדם, (רש"י), ורמב"ן פירש וזה לשונו כי הנות הוא בלשון שיאחר לשון לקיחה בגל עלה ומחשבה שהיא תחלת מעשה, כמו ואחשבוס לקח ויבא לו בחייו את מלכת (שמואל ב' י"ח י"ח), והוא לשון התעוררת על המעשה ההוא, וכן אמרו במדרש לא לקח כלום, אלא לבו נטלו. ושעור הכתוב ויקח קרח ודתן ואבירם ויקומו ואת פעל ויקח בלשון יחיד לפי שהוא קדם לפועל, ולא יצטרך לשמור המספר, אבל ויקומו שהוא אחריו את בלשון רבים, ואין לורך לדברי רשב"ע שכתב שתחסר מלת לאנשים: בני ראובן, דתן ואבירם ואון בן פלת כלם היו בני ראובן ואף אלו נמלא מבני ראובן כי אם מאחל ודתן ואבירם בני אליאב בן פלוא, אולי און בן פלת מבני אלרון וכאשר היו: (ב) ואנשים מבני ישראל, שעמו עם לאנשים מבני ישראל שהתחספו עמו היו

לאספר

נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרִאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי־
שֵׁם: (ג) וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם
כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים
וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ
עַל־קְהַל יְהוָה: (ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה
וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו: (ה) וַיְדַבֵּר אֶל־

קרח

תרגום אונקלוס

בְּנַשְׁתָּא מְעָרְעֵי זִמַּן אֱנָשִׁין דִּשְׁמָא:
(ג) וְאִתְבַּנָּשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וַאֲמָרוּ
לְהוֹן סַגִּי לְכוֹן אֲרֵי כָּל בְּנַשְׁתָּא כוּלְּהוֹן
קַדִּישִׁין וּבֵינֵיהוֹן שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא דַיְיָ וּמָא
דֵין אִתּוּן מִתְרַבְּרְבִין עַל קְהָלָא דַיְיָ: (ד) וּשְׁמַע
מֹשֶׁה וּנְפַל עַל אַפּוֹהִי: (ה) וּמַלֵּיל עִם קָרַח

ועם

תרגום אשכנזי צב

קינדערן ישׂראל'ס, פֿירשטען
דער נעמיינע, גליעדער דער
ראטהספֿערזאמלונג, מענ־
נער פֿאָן אַנזעהען, (ג) פֿער־
זאַמעלטען זיך ווידער משה
אונד אהרן, אונד שפּראַכען צו
איהנען: איהר מאַסעט אייך
צו פֿיעל אַן! דיא גאַנצע גע־
מיינע בעשטעהט אויס לויטער
היילינגען, דען דער עוויגע איז
אינטער איהנען; וואַרום ער־
העבט איהר אייך איבער דיא
פֿערזאַמלונג דעם עוויגען?

קרח

(ד) אַלס משה דיעזעס האָרטע, פֿיעל ער אויף זיין אַנגעזיכט, (ה) שפּראַך צו קרח

אונד

רש"י

(ג) רב לכם. הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה: כלם קדושים. כלם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה: ומדוע תתנשאו. מה לקחת לך מלכות לית היה לך לגרר לאחיך בהונ'לא אחת לבדכם שמעתם בסיני לוכי ה' לגלות כל העדה שמעו: (ד) ויפל על פניו. מפני המחלוקת שבגר זה בידם סרחון רביעי חטאו בעגל ויחל משה (שמות ל"ב) נמתאוננים ויתפלל משה (במדבר י"ח)

במרגלים

באור

למספר חמשים ומאתים: קראי מיעד, החשובים הנקראים בשם את התקנת העדה: (ג) ויקהלו על משה ועל אהרן, לפי דעת רוב המפרשים והיותר נכון על פי הפשט נראה שנתקנה קרח גדולת להרן, ובעבור זה קנא גם במעלת הלויים לאחר החליפם משה תחת הבכורים לף שהיה הוא לוי, ולולי היו מהנקהלים עמו בכורים ומשכם חלקו בתקנולותיו לקנא גם בעבורם, ומהם לאחר נקהלו עמו בעבור טענת להמיתנו במדבר ולא לא לרון זאת חלב ודבש הביאותנו, כמ"ש הרמב"ן וזה לשונו, כי בהיותם במדבר סיני לא הירע להם דבר עם, כי גם בדבר עגל שהיה החטא גדול ומפורסם, היו המתים מועטים וכלו בתפלתו של משה, והנה היו לוהבים לותו בנפשם ושומעים אליו, ולולי היה לחם מורד על משה בזמן ההוא היו העם סוקלים לותו, ולכן סבל קרח גדולת להרן וסבלו הבכורים מעלת הלויים וכל מעשיו של משה, לבל בכולם על משה בדבר פארן ובזרעי בלא תבערה ומתו בקברות התלוה רבים, ובלאחר חטאו במרגלים לא התפלל משה עליהם ולא בטלם הגזרה מהם ומתו בשיתי כל השבטים במגפה לפני ה' ונגזר על כל העם שיתמו במדבר ושם ימותו, לו היה נפש בל העם מרה והיו לומרים בלבבם כי יכולו להם בדברי משה תקלות, ולו מלא קרח מקום למליק על מעשיו, ע"כ, והנה היו חלה הנקהלים בעבור קנאת מעלת הלויים תחת הבכורים ובעבור קדושת להרן על כולם ולאחר לא היו משבט לוי ולא היו גם בכורים נקהלו בעבור הגזרה שיתמו במדבר, ועל פדרך הזה יובנו המקראות על סדר: רב לכם, חלק רב מפשתם לכם: כלם קדשים, למה מתנשאו על העדה הלא כלם שמעו תורת ה' ומצותיו בהר סיני: (ד) ויפל על פניו, משה לבדו נפל והתפלל לה' ושם נאמר לו מה שיאמר לקרח: (ה) אל קרח ואל כל עדתו, עקר דבורו לקרח כי הים רחב לכל

הנקהלי'

תרגום אשכנזי

קרח טז

קָרַח וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר
וְיֹדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־
הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֶת
אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו:
(ו) זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת

קרח

אונר זו ווינעם נאַנצען אַנהאַנ-
גע, וויא פֿאָלגט: מאָרגען ווירד
דער עווינע בעקאַנענט מאַכען,
ווער איהם אַנגעהאָרט, אונד
ווער זאָ הויליג זייא, דאַס ער
איהן זאָר זיך קאָממען לאַסען;
ווען ער ערוועהלט, דען ווירד
ער פֿאָר זיך קאָממען לאַס-
סען: (ו) טהוט דיעוועם:

קרח

רש"י

במרגלים ויאמר משה ושמעו מלריס
(שם י"ד) נמחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו
משל למה הדבר משרת על לבניו ופיים עליו
לוהבו פעם ושתים ושלש נשתרר רגיעת
נתרשלו ידי החובב ההוא לומר עד מתי
לטריח על המלך שמח לא יקבל עוד ממני:
(ח) בקר ויודע וגומר. עתה עת שגרות
והבו
הוא לנו ולא נכון להרחות לפניו והוא היה מתכוון לדחותם שמא יחזרו בהן: בקר ויודע ה'
את אשר לו. לעבודת לויה: ואת הקדוש. לכהונה: והקריב. לותם אליו מיומחל והתרגום
מוכיח כן ויקרב לקדמוהי יקרב לשמושיה. ומדרשו בקר לומר ליה משה גגולות חלק הק"נ
בעולמו יבוליס אותם להסוך בקר לערב כן תוכלו לבטל את זו שנאמר ויהי ערב ויהי בקר ויבדל
(בראשית א') כך ויבדל להכון להקדישו וגו' (דה"ח כ"ג): (ו) זאת עשו קחו לכם מחתות.
מה ראה לומר להם כך לומר להם בדברי העכו"ם יש נימוסים הרבה ונומרים הרבה ונולם
מתקנלים בניות ה' אנו לין לנו אלא ה' אחד תורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד
ואתם ר"ל אית מנקשים בהונה גדולה אף אני רולה בכך הוא לכם תשמיש מביא מכל היא הקטרת
המביאה מכל הקרבנות ושם המות נתן בתוכה שנו נשכסו נדב ואביהוא לפיכך התרה בהם והיה
האיש אשר יבחר הוא הקדוש בכר הוא בקדושתו וכי אין אנו יודעים שמי שיבחר הוא הקדוש
אלא לומר להם משה הריני לומר לכם שלא מתחייבו מי שיבחר בו יבא מי ובלבד שיהיו:

רג

באור

הנקהלי וכללו כל שנטו שנט לוי, ואחר זה לבל עדתו שהיו משלר שנטים, והאל משה להשיבם,
על טענותיהם: את אשר לו, זאת היתה תשובה על טענת הנטורים ואמר שיודיע השם מי
הנטורים לו יהיו, כמ"ש כי לי כל בכור (לעיל ג' י"ג), זו שהלילים נלויס, כמ"ש והיו לי
הלויס (שם י"ב): ואת הקדוש, הם הכהנים המקודשים, כמו שכתוב ויבדל אהרן להקדישו

קדש

המעמר

מן (ה) והקריב, לשון רש"י: לותם אליו מיומחל והתרגום מוכיח כן ויקרב לקדמוהי
יקרב לשמושיהם עיין בראשי, מולם לדעתי לא יכד הרב המלאר לעומק כוונת רש"י, אחר
שדברו העיר גם הוא על כלל גדול בדקדוק וזה כי שבר המהופך לעתיד יורה תך על דבר אחר
יהיה בעתיד, מולם העתיד גרידא יורה גם על התמדת הדבר (ועיין לעיל ט' ט"ו); ולזה
אמר כי והקריב שיעורו כי בשעה אחר בוחו לפני ה' יודע ה' את הקדוש לו והקריב אותם
(הקדושים שהם הכהנים הלויים כאחר בחר רש"י לעיל משה) לו, שלא יחותו במגפה לפני ה'.
ולכן תרגם לונקלס ויקרב לקדמוהי, והיות הזה אחר יבחר בו הוא יקריב תמיד לפניו לעבוד
עבודת הקדש, ולזה תרגם לונקלס יקרב לשמושיה, כן נראה לי ברור בכוונת רש"י, ול"ב דעת
רש"י ודמנ"ן עולים נקנים אחד.

קֹרַח וְכָל־עֲדָתֶךָ׃ (ז) וְחִנּוּ בָהֶן וְ
אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן וְ קְטֹרֶת לִפְנֵי
יְהוָה מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־
יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב־לָכֶם
בְּנֵי לֵוִי׃ (ח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
קֹרַח שִׁמְעוּ־נָא בְנֵי לֵוִי׃ (ט) הַמְעַט
מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

אחכם

קרח אינר זיינע לויטע, נעה־
מעט רויכפאַנגען, (ז) טהוט
פֿייער הינין, אונר לענט
מאָרגען פֿאָר דעם עוויגען
רויכווערק דאַרויף; ווען דער
עוויגע אַלסראַן ערוויעלען
ווירד, דער וויא גערייני־
גטע; איהר מאַסעט אייך צו
פֿיעל אַן, איהר זאָהנע לוי!
(ח) משה זאַגטע צו קרח:
האָרט, איהר קינדער לוי:
(ט) איוט דיעוזע אייך צו

ווענג, דאַס דער גאָטט ישראל'ס אייך האַט פֿאָן דער נעמיינע אויסגעזאָנדערט, אונר

חרגום אונקלוס

(ז) וְהָבוּ בְּהוֹן אֶשָׁתָא וְשַׁוּוּ עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת
בוּסְמִין קֳדָם יְיָ מְחַר וִידֵּי גַּבְרָא דְּיִתְרְעֵי
בֵּיהּ יְיָ הוּא קַדִּישׁ סַגֵּי לְכוֹן בְּנֵי לֵוִי׃ (ח) וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְקָרַח שְׁמָעוּ כְעַן בְּנֵי לֵוִי׃ (ט) הַזְעֵיר
לְכוֹן אֲרֵי אַפְרֵישׁ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל יַתְכוֹן

מכנשתא

רש"י

(ז) רב לכם בני לוי. דבר גדול אמרתי לכם ולא עפרים היו שכך התורה נהפכ וקנלו עליהם לקרב הם חטאו על נפשותם שנאמר את מחתות החטאי' האלה בנפשות, וקרח שפקח היה מה ראה לעשות זה עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יולאה ממנו שמואל שקול כנגד משה ואהרן לפיכך נאבדו ולהי נמלט וכ"ל מזמורות עומדות לבני בניו כלם מתנבאים בגדוע הקדש שנאמר כל אלה בניס להימן (ד"ה ו' כ"ה) אמר לפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ולני אלוס לכך נאמתי בבא לאומה שקה שמע מפי משה שכולם קורחים וח'נמלט: לשר יבחר ה' הוא הקדוש. טעה ואלה בעלמו ולא ראה יפה לפי שבניו עתו תשובה ומשה היה רואה בנחומו: (ו) מחתות. כלים שחותין בהם גחלים וים להם בית יד: (ז) רב לכם. דבר גדול ונלחם בעלמכם לחלוק על הק"בה: (ח) ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי. התחיל לדבר עמו בדברים רכים כיון שראהו קשה עורף אמר עד אלה ישתתפו אחר השבטים ויאבדו עמו אלדבר גם אל כולם התחיל לזרז בהם שמעו נא בני לוי:

(ט) ולעמוד

באור

קדש קדשים (דברי הימים א' כ"ג י"ג), וזאת היא תשובה על מעלת אהרן. (מדברי הרמב"ן) וכן כונת פירוש רש"י. את אשר לי, לעבודת לויה, ואת הקדוש, לכהונה, והקריב אותם אליו, והתרגום מוכיח כן ויקרב לקדמוהי יקרב לשמושיה (עב"ל), כונתו שאין מלות והקריב יקרב שהקדוש לו הנבחר יקריב על המזבח, כי אם שהשם יקריבו לפניו לעבודתו, והסיק מלת אותם, לפי שפעל והקריב מוסב על אשר לו לעבודת לויה ועל הקדוש לכהונה. ועשה אמרו שניה את אשר יבחר בו וגומר כמ"ש הרמב"ן ז"ל, שיודיע השם את אשר לו ואת הקדוש והקריבו אליו אשר שיבא אל מנחתו ואל מנחתם לא יפנה, ואת אשר יבחר בו לדורות לעמד לשרת לפניו הוא וזרעו כל הימים יקריב אליו אשר, לומר שיהיה להם הנסיון הזה אות לדורות עולם שלא יחלקו לא על הכהונה ולא על זרעו לעולם, ע"כ: (ז) ושימו, לויי נענין הפעיל מנחי ע"ו, ואת כאסרון ה"ת הנעין, כמו בָּנוּ בוערים (תהלים ל"ד ח'), לינו פה הלילה (לקמן כ"ב ח'): רב לכם בני לוי, כבר הגדיל אלהים אתכם לכבדכם כמעלה רבה על כל העדה ומין לכם לבקש עוד גדולה, ובכאוב הסמוך הוא מנאר דבריו: (ח) שמעו נא בני לוי, למעלה דבר עם כל הקהלים נכלל, ועתה ידבר רק עם בני לוי אשר היו מתקנאים בכהונת אהרן: (ט) המעט מכם

תרגום אשכנזי

אינר פאר זיך קאממען לאם־
סען, דען דיענסט בייא דער
וואהנונג דעם עווינען צו פאר־
זעהן אונר פאר דיא נעמיינע
צו טרעטען, אום זיא צו בע־
דיענען? (י) דיך אונד אללע
דיינע בריידער, דיא זאהנע
לוי, האט ער בערופען פאר
איהן צו קאממען, אונד איהר
שטרעבט נון אויך נאך דעם
פריעסטערטהומע! (יא) נים
דיך אין אכט: דוא אונד דיין
גאנצער אנהאנג, דיא איהר
אייך ווידער דען עווינען עמ־
פאירט! דען וואס איזט
אהרן, דאס איהר אייך אי־
בער איהן בעשווערען זאללטעט? (יב) משה שיקטע הין, אונד ליעס דתן אונד
אבירם, דיא זאהנע אליאב, רופען. זיא שפראכען אבער: וויר קאממען נים

רש"י

(ט) ולעמד לפני העדה. לשיר על הדוכן: (י) ויקריב לומך. לאותו שירות שהרחיק ממנו שלא עדת ישראל: (יא) לכן. בשביל כך לחה וכל עדתך הנועדים לחך על ה' כי בשליחותו עשיתי לחת בהונם לאהרן ולא לנו הוא המחלוקת הזה: (יב) וישלח משה וגו'. מכאן שאין מחזיקין במחלוקת שהי' משה מחזר לחריבם להשלימם בדברי שלום: לא נעלה. פיהם הכשילם אין להם שלא ירידה:

תרגום אונקלוס

מִכְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל לְקָרְבָא יַתְכוֹן לְקֳדָמוֹהִי
לְמִפְלַחַת פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא דְיָי וּלְמֵיקַם קֳדָם
כְּנִשְׁתָּא לְשַׁמָּשׁוּתְהוֹן: (י) וְקָרֵב יָתָךְ וְיָת
כָּל אָחָךְ בְּנֵי לֵוִי עִמָּךְ וּכְעַן אַתּוּן בָּעַן אַף
כְּהוּנְתָּא רַבְתָּא: (יא) בְּכֵן אַתְּ וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ
דְּאִזְדַּמַּנְתּוּן עַל יְיָ וְאַהֲרֹן מָה הוּא אֲרֵי
אִתְרַעֲמְתּוּן עֲלוֹהִי: (יב) וּשְׁלַח מֹשֶׁה לְמִקְרֵי
לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַאֲמָרוּ לָא

באור

מכם, הדבר מועט הוא בעיניכם: את עבדת משכן, להורידו ולהקימו ולשאת את הדברי' המוקצי' מם שלח הותר לשאר הזבחים: לפני העדה לשרתם, להיות שלוחי ישראל בהביאם את קרבניהם: (י) ויקרב אחך, הוי"ו היא וי"ו התנאי, ושעורו וכאשר הקריב אותך ואת כל אחיך, לו רם לנבנם לנקב גם כהונם, וכן פירש רשב"ם, וכן מתורגם בל"ת: (יא) לכן, ליתו נטעם על כן, כמו שפירש רשב"ם, כי היה המאמר מסיר הנשוא, ופוסיף הרשב"ם מלת קורחם, על כן קורחם, ויש לומרים כי ה"ת הנועדים נוסף, ודעת המתרגם התבגזי שהוא כמו שפירש רש"י לכן כל הורג קין (בראשית ד' ט"ו), שהוא לשון התרחה ואזהרה מבלי להודיע מה יהיה עונשו (היטב דיך!): (יב) לקרא לדתן ולאבירם, לאחר שדבר עם שבט לוי רצה לדבר גם עם בני ראובן לשמוע מה בפיהם גם הם ועל מה הם מריבים לאחרי שהיתם משבט לוי, והם גלו את לשונו בתשובתם שטענתם על התקלות שבאו עליהם על ידו ועל הפורש שיתא בארבר, כאשר הזכרתי לפ"ג: לא נעלה, לשון עליה נופל על הליכה

נַעֲלֶה: (יג) הַמְעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ
מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ
בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתָּרֵר עָלֵינוּ גַּם־
הִשְׁתָּרֵר: * (יד) אַף לֹא אֶל־אֶרֶץ
זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הֲבִיאֹתָנוּ וַתִּתֶּן־
לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם הֲעֵינֵי
הָאֲנָשִׁים הָהֵם תְּנַקֵּר לֹא נַעֲלֶה:

ויהר

הינויף: (יג) איזט עס ניכט נע־
נוג, דאס דו אונז אוים איינעם
לאנדע, וואו מילך אינד האָ־
ניג פליעסט הינוים געהערט
האסט, אונז אין דער ווסטע
אומצוברינגען, דאס דוא נאך
גאר דיר איבער אונז הער־
שאפט אנמאסען ווילסט?
(יד) דוא האסט אינז דאך וואהל
ניכט אין איין לאנד געבראכט,
וואו מילך אונד האָניג פליעסט
אונד אונז אקקער אונד ווינ־
בערגע צום בעזיטצע גענעבען?
ווילסט דוא דיזען לייטען דיא אויגען אויסשטעכען? ווייר קאָמטען ניכט הינויף.

דא

נָפֵק: (יג) דַּעֲיִיר אֲרֵי אַפֵּיקְתָּנָא מֵאַרְעָא
עַבְדָּא חֲלָב וּדְבָשׁ לְקַטָּלוּתָנָא בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי
אִתְרַבְרַבְתְּ עֲלָנָא אַף אִתְרַבְרְבָא: (יד) בְּרַם
לָא לְאַרְעָא עַבְדָּא חֲלָב וּדְבָשׁ אַעֲלֵתָנָא
וְיַהֲבְתָּא לָנָא אַחְסַנַת חַקְלִין וְכַרְמִין הַעֵינֵי
גַּבְרַיָּא הָאִינּוּן תְּשַׁלַּח לָעֲרָא לָא נְפֵק:

וחקיף

(יד) ותתן לנו. הדבר מוסב על לשון החמור למעלה כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם ואמרת לנו למעלה לחכם מעוני מכריס על ארץ טובה וגו' (שמות ג'). משם הוכחתנו ולא על ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו ולא גזרת עלינו להמיתנו כמדבר שאמרת לנו במדבר הזה יפלו פגריכם (במדבר י"ד): העיני האנשים ההם תנקר וגו'. לפילו לתה טולא לנקר

לת

באור

לעגודת הזם לו לל מקום הנגחר, וכן הליכה לכל השופטים, כמו ועלתה יבמתו בשערה (דברים כ"ה ז'), ויעלו חליה בני ישראל למשפט (שופטים ד' ה'). (רשב"ם ורמב"ע): (יג) המעט כי העליתנו, הדבר קל הוא בעיניך להעלות לותנו מארץ טובה כזאת: כי תשתרר עלינו גם השתרר, שיעורו כי גם השתרר תשתרר עלינו, כמו ונרכתם גם לותי (שמות י"ג ל"ג) עינו גם הנרכו לותי, וכלה לומר לא די שהרעות לנו נדבר הזה, אלא שאתה חפץ גם למלוך עלינו: השתרר, מקור מבנין התפעל מגזרת הכפולים על משקל התנדך, והעתיד תִּשְׁתָּרֵר: (יד) ותתן לנו, מלת לא מושכת עלמה ולחרת עמה, ושעורו לא הביאותנו לא אל ארץ טובה ולא נתת לנו וגומר, וכלה לומר כי אם הביאותנו אל ארץ טובה כזאת להיות לנו נחלת שדה וכרם, לו היינו סובלים שתתנהג בשררה עלינו, אבל אתה הניעותנו ממקום טוב ולא הביאותנו אל מקום אחר כמוהו, ואיך תוכל לנקר שררה: העיני האנשים ההם תנקר, האם תוכל לנקר עיני האנשים ההם אלא יוכלו לראות, אלא זאת שעשית לנו דבר נראה לעיניהם הוא: לא נעלה, כלל ופרט וחזר וכלל, תאלה לאמרו לא נעלה ולאחר זה פרט סיבתם, וחזר וכלל לסיכך לא נעלה. (רשב"ם): העיני, הם"ן לתיאה, ומשפטה בחטף פתח, ולפני לות נרונית בפת"ח

לנד

תרגום אשכנזי

(טו)דא ערגרימטע משה ועהר אוגד שפחאך צורעם עווינען: זוהע איהרע אפפערנאבען ניכט גנעריג אן: ניכט איינעם פאן איהנען האבע איך ויינען עזעל גענאממען, ניכט איינען פאן א הנען האבע איך בעליידיגט.

משה

ר ש ' י

פת עיניהם פס לך נעלה מליך לפ נעלה: החנוים ההס. נתדס המולה קללתו נתניהו: (טו) לל תפן לל מנחתס. לפי פשוטו הקטורת שהס מקריבין לפניך מחר לל תפן לליהס והמדרש קומ' יודע תני שים להס חלק נתמידי לבור תף חלקס לפ יקובל לפניך לרכון תניחנו התם ולפ תחכלנו: לפ חמור ח' מהס נשאתי. לפ חמורו של לחד מהס נטלתי לפילו נשהלכתי ממדין למלרים והרכבתי לת לשתי ולת בני על החמור והיה לי ליטול לוחו החמור משלהס לפ נטלתי חלק משלי. שחרית לשון לרמי כך נקרת לנגרי' של מלך שמור: והס

תרגום אונקלוס

(טו) וּתְקֵיף לְמֹשֶׁה לַחֲדָא וַאֲמַר קָדָם יְיָ לָא תְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנֵהוֹן לָא חֲמָרָא דְחַד מִנְּהוֹן שְׁחָרִיתָ וְלָא אַבְאֵישִׁית יָת חַד מִנְּהוֹן:

ואמר

(טו) וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אַל־תֵּפֶן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם:

ויאמר

באור

לנד, כמו המוכל נשר לניהים (תהלים ל' י"ג): (טו) אל תפן אל מנחתם, זה לשון הרמב"ן, לינו נכון נעיני שיהיה על הקטרת (כמו שפירש רש"י) כי דתן ואבירם לא היו נתוך הנועדים להקטיר קטרת, לכל פשוטו כי נשנור שהיו אלה רולים נבהונה להקריב קרבן, לתר משה אל תפן אל קרבן שיקריבו לפניך ואל התפלה שיתפללו אליך, כי נל הקרבנות גם התפלה יקרלו מנחה נכתוב, וגם לתר מוכיח לזה דבר שיקריבו לפניך, ע"כ: תְּפֶן, עתיד נבנין הקל מגזרת נפי ל"ה, הולוי הֻפְנָה, ובחסרון ה"ת הזה נלתר וַיִּבֶן וַיִּקֶן, ולפעמים לית"ן נכר"י, וַתֵּבֶל נל ענודת (שמות ל"ד ל"נ), נִפְנֶה ונעל (דנרים ג' ח'): לא חמור אחד מהם, לפ חמור של לחד מהם נטלתי. (רש"י), ונכון הוא כי כונת המלתר שלא ימכח גם לחד מישרלל שיוכל לענות נמנה לזה שמן עולם נמכח נו, על דרך שלתר שמואל לכל העם, הנני ענו ני וגו' לת טור מי לקחתי וחמור מי לקחתי (שמואל ח' י"ב ג') וכן ת"ח חמרת דחד מנהון, וכן מתורגם נל"ת, ודלא נרמב"ן ורשב"ם שפירשו שמלת לחד היא תוהר על חמור ונלוזו לפילו חמור לחד לפ נשאתי מהם, מה שלא היה כונת המלתר, כי עקר דנריו היו להלטדק מעול וחמס נכלל, יהיה קטן או גדול, גם היה רלוי להיות מלת לחד נטעם מפסיק כזה לא | חמור אחד || מהם נשאתי || והוכחת הרשב"ם, שהיה לו לכתוב לחד נלו פת"ח, לינה מכרעת כל נך, (עיין נדקדוק מלת לחד נפ' תולדות נפסוק נמעט שכב לחד העם וגו'): ולא הרעתי את אחד מהם, נפוס רעה, וכוון נזה על מה שלתרו ני

תשתרר

המעמר

(טו) לא חמור אחד מהם נשאתי, לשון רש"י: "שחרית לשון לרמי וגו'" הנה נלתר רש"י תרגום לונקלס, והניח זה לפרש העברית, כי נלתת לפי פשוטו היה נכון ללתר לפ חמור לחד מהס לקחתי, ולזה לתר כי נשאתי כאן הוא מענין מ"ס, וכן מלינו חירס מלך לור נשא לת שלמה (מלכים ח' י"ח), וח"ג כריך לתרגם נל"ת: חויך פתן ניעאחנדעך מייכען עזעל חויסגעהאבען. ולא הרעתי את אחד מהם, הנה פעל רוע יקנר נכל מקום עם ל"ל, כמו למה הרעות לעבדך (למעלה י"ח י"ח), למה הרעותם לי (נרחנית מ"ג ה'), (וכדומה נר"ה ח' (ט"ז כ"נ) כחוב ונגניחי לל תרעו, קולס נתהלים (ק"ה ט"ו) ינוח על נכון ולנניחי לל תרעו) ; לשמש

(טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח אַתָּה
וְכָל־עֲדָתְךָ הֱיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה
וְהֵם וְאַהֲרֹן מָחָר: (יז) וּקְחוּ אִישׁ
מַחְתָּתוֹ וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת
וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ
מַחְתָּתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַחְתֹּת
וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מַחְתָּתוֹ:
(יח) וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ
עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם
קְטֹרֶת וַיַּעַמְדוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: (יט) וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם
קרח

תרגום אשכנזי צה

(טז) משה שפראך צו קרח:
דוא אונד דיינע לייטע שטעללט
איך פאר דען עוויגען, דוא
אונד זיא אונד אהרן, מאר-
גען, (יז) נעהמעט יעדער זיי-
נע רויכפאנענע, לענט רויכ-
ווערק דארויף, אונד ברינגט
יעדער זיינע פאנענע פאר דען
עוויגען, צווייא הונדערט אונר
פינפציג פאנענען; דוא אונר
אהרן אויך יעדער זיינע פאנ-
ענע. (יח) זיא נאהמען יעדער
זיינע פאנענע, לענטען פייער
הינין, טהאטען רייכערווערק
דארויף, אונד שטעללטען זיך
פאר דען איינגאנג דעם
שטיפטצעלטעם, וויא אויך
משה אונד אהרן. (יט) קרח
בראכ-

תרגום אונקלוס

(טז) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקָרַח אַתְּ וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ הֲווֹ
וְמִינִין לָקֳדָם יְיָ אַתְּ וְאִינוּן וְאַהֲרֹן מָחָר:
(יז) וְסַבוּ גַּבַר מַחְתִּיתֵיהּ וְתִתְּנוּן עֲלֵיהוֹן
קְטֹרַת בּוּסְמִין וְתַקְרְבוּן קֳדָם יְיָ גַּבַר מַחְתִּיתֵיהּ מָאתָן וְחַמְשִׁין מַחְתָּן וְאַתְּ וְאַהֲרֹן
גַּבַר מַחְתִּיתֵיהּ: (יח) וּנְסִיבוּ גַּבַר מַחְתִּיתֵיהּ וִיהָבוּ עֲלֵיהוֹן אֶשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ עֲלֵיהוֹן
קְטוֹרַת בּוּסְמִין וְקָמוּ בְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: (יט) וְאַכְנֵשׁ עֲלֵיהוֹן קָרַח יָת
כל

רש"י

(טז) יהם. עדתך: והקרנתם לים מחתותיהם ומלאתים לים נחנם: (יט) ויקהל עליהם קרח. נדנדי לילות כל הלילה הסוף

באור

תצטרר עליו, לומר בשם לגי מצטרר עליהם, כי מעולם לא לקחתי מהם חמור לעצות נדבי ני זה מעשה המלוכם, כמ"ש ותת חמוריכם יקח ועשה למלאכתו (שם ח' ט"ז), ולא הרעתי לת לחד מהם לשומו במרכבתי בלחר יחות לגלך. (מדברי הרמב"ן): (טו) ויאמר משה אל קרח, כנר לומר לו כן וזעור הכתוב ונלחר לומר משה לקרח היו לפני ה' וגומר, כן עשו ולקחו לים מחתותו: (יט) ויקהל עליהם

המעמר

פעמים מלקנוהו עם יתם הפעול, הלחד פה ומכרו וירעו לותנו המלרים (דנרים כ"ו'), לכן ירחה לם יבוח רוע עם יתם שלין, יורם על עשות רעה לחים, יהיה מחיזה סנם שיהים, לם מצלחתו לותו לו לעוכת עלמו, ולם גם מפלת היוצר והמשפט, כי זה תנוגת יתם שלין שהפעולם מגיע שליו על לופן מן המופנים; לוולם מלת לת הירלתו על עכם הפעול, ולכן לל נל עם חרב רוע, רק לם מגמת המרע לך להרע בלי סנה, ובצולת סנם הרע לו לתו, הה וירעו לותנו המלרים, וכן כלן כי הטיפט לדק לחר יבון במשפט כשלו מן הנמנע הוא שהוא ייטיב לכל ולל יבע לחד מפלת המשפט ופפלילה, ולזה לל יולדק לל הרעותי לחד לך לומר לת לחד בלי סנה יחרם.

קָרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־
כָּל־הָעֵדָה: ס שלישי (כ) וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: (כא) הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה
הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע:
(כב) וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל
אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ
אֶחָד יֶחֱטָא וְעַל כָּל־הָעֵדָה
תִּקְצֹף: ס (כג) וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כד) דַּבֵּר

אל

תרגום אשכנזי

כראַטע דיא גאַנצע געמיינע ווידער זיא צוואַמען פֿאָר דען איינגאַנג דעם שטיפֿטסצעל־טעם; דאַרוף ערשיען דיא העררליכקייט דעם עוויגען דער גאַנצען נעמיינע, (כ) אונד דער עוויגע רעדעטע מיט משה אונד אהרן, אונד שפּראַך: (כא) טרעננעט אייך פֿאָן דיזער נעמיינע, דאַס איך זיא אויגענבליקליך פֿערטילגע. (כב) זיא פֿיעלען אויף איהר אַנגעזיכט, אונד שפּראַכען: גאָטט! דער דוא איין גאָטט ביזט אַללער נייסטער, אַללעס פֿלייששעס: ווען אייענר זינדיגעט, ווּאַללטעסט דוא איבער דיא גאַנצע געמיינע צירנען? (כג) וואָרויף דער עוויגע שפּראַך צו משה:

ואגע

רש"י

הזה הלך לכל הסנטים ופתה לותן כסנורין לתס שעלי לבדי לתי מקפיד לתיני מקפיד תלת בשביל כלכס תלו בתין וגוטלין כל הגדולות לו המלנות ולתתיו הכהונה עד שנתפטו כלס: וירא כבוד ה'. בת בעמוד ענן: (כב) לל אלהי הרוחות. יודע מחשבות לין מדתך כמדת בשר ודס מלך בשר ודס שסרתה מקלת מדינה לינו יודע מי החוטת לפינך בשהוא כועס נפרע מכלס לכל לתה לפינך גלויות כל מחשבות ויודע לתה מי החוטת: הלים לתד. הוא החוטת ולתה על כל העדה תקלוף. לתר הקדוש ברוך הוא יפה לתרתס לתי יודע ומודיע מי חטת ומי לת חטת:

(כד) העלו

באור

עליהם, על משה ולהרן: את כל העדה, גס שהר שנטים נתפטו בדבריו וכן פירש רש"י: וירא כבוד ה', עמוד הענן: (כא) כרגע, בשיעור רגע: (כב) אלהי הרוחות, יודע לנות בני האדם ומכיר מי הוא לשר חטא לו: האיש אחד יחטא, הלים לתד הוא החוטת ולתה

המעמר

(כב) האיש אחד יחטא, תרגום לונקלוס בגרוף תד, וים ספרים שכתוב בהון הגדרף קד בה"ף התימה, והחכם בעל ח"ג הכריע וחומר וכן נכון לפי הענין, ולבני לת כן יקשה; כי מלבד שתין הנקוד מסכים לדעתו גם מלינת הלשון מתנגדת לו, הלת התיבה לינה נופלת על הת זה שהר

אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הֵעָלוּ מִסָּבִיב
לְמִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם:
(כה) וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן
וַאֲבִירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל: (כו) וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה
לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי
הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל־
תִּגְּעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפּוּ
בְּכָל־חַטֹּאתָם: (כז) וַיַּעֲלוּ מֵעַל

משכן

הרגום אשכנזי צו

(כד) זאגע צור גע׳מיינע: ענט־
פֿערנעט אייך רינגסאוכהער
פֿאָן דער וואָהנונג קרח, דתן
אונד אבירם. (כה) משה שטונד
אויף, אונד גינג צו דתן אונד
אבירם, אונד דיא עלטעסטען
ישראל׳ס פֿאָלגטען אַ הם נאָך.
(כו) ער רעדעטע דיא נעמ׳ינע
אַן, אונד שפראך: ווייכט דאָך
פֿאָן רען נעצעלטען דיזער פֿ׳ע־
פֿעלהאַפֿטען מענשען, אונד
ריהרעט ניכטסן פֿאָן דעם איהר־
רינגען אַן, איהר קעננטעט דורך
דיא גרעסע איהרער זינדען מיט
אומקאָממען. (כז) זיא ענט־
פֿערנ־

תרגום אונקלוס

ר ש ״ י

עִם כְּנָשְׁתָּא לְמֵימָר אִסְתַּלָּקוּ מִפְּתַח מַשְׁכְּנֵי
לְמַשְׁכְּנָא דְּקָרַח דָּתָן וַאֲבִירָם: (כה) וְקָם
מֹשֶׁה וַאֲזַל לְוָת דָּתָן וַאֲבִירָם וְאָזְלוּ בַּתְרוֹהִי
סָבֵי יִשְׂרָאֵל: (כו) וּמַלֵּיל עִם כְּנִשְׁתָּא לְמֵימָר זוּרוּ כְּעַן מֵעַלְוֵי מַשְׁכְּנֵי גַּבְרַיָּא חַיָּבַיָּא
הָאִלֵּין וְלָא תְקָרְבוּן בְּכָל דִּי לְהוֹן דִּלְמָא תִתְלְקוּן בְּכָל חוֹבֵיהוֹן: (כז) וְאִסְתַּלָּקוּ מֵעַלְוֵי

משכנא

(כד) העלו. הסתלקו מסביבות משכן קרח: (כה) ויקם משה. סבור שיתלו לו פניס ולא עשו: (כו) ילמו

באור

ואתה על כל העדה תקלוף. (רש״י), כוונתו כמה שהוסיף מלת הוא, שהם״ל במלת התיש לינה לתימה כי נקוד ה״ל התימה בשו״ת ופת״ח ולפני לות גרונית בפת״ח לנד, כאשר הזכרתי למעלה, לכן היה ה״ל הידיעה שנקוד שלה בפת״ח ודגש לאחריה, ולפני לות גרונית יחתנה לקמ״ץ לתשלום הדגש, ושעורו וכי בשביל תיש לאחד תשרטט תקלוף על כל העדה, והתימה מובן מענייננו לף בלא ה״ל התימה: (כר) העלו מסביב למשכן קרח ובומר, הנכון שהיה לקרוא להל לאחד שלו ולרכושו רחוק ממחנה הלויים לכל להלי דתן ואבירם. (מדברי רשב״ע), וכוונתו שקרא עליהם לף בלא עמם רק שהלכו וכל אשר להם, כמו שנפרש: (כה) וילך אל דתן ואבירם, לולי יחזרו בתשובה ולא יענשו. (רשב״ם), וגם תרגם יב״ע הוסיף לנאר ואזל לאוכחת לדתן ובומר, ויתכן שהלך אליהם לגזות על שכניו שיסורו מעל אהלי, כאשר יבאר בכתוב הסמוך: (כו) ואל תגעו בכל אשר להם, שלא תנוחו להגיל את ממונם וכל אשר להם: בכל חטאתם, בעבור

המעמר

אשר אתה ב״ל על הקלף לכל העדה, והרחוי ע״ד ההגיון להדגיש שם הה״ל ולומר: התקלף על כל העדה, או העל כל העדה תקלף, והעקר כי הה״ל בא במקום שם, והתימה מובנת מענין הכתוב ונוספת על המאמר הנמשך אשר התיש לאחד יחטא ונמו שתרגם הרמב״ן. (ר״ה)

משכן קרח דתן ואבירם מסביב
לדתן ואבירם יצאו נצבים פתח
אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם:
(כח) ויאמר משה בזאת תדעון
כי יהוה שלחני לעשות את כל
המעשים האלה כי לא מלבי:
(כט) אם כמות כל האדם ימתון
אלה ופקדת כל האדם יפקד
עליהם לא יהוה שלחני: (ל) ואם
בריאה יברא יהוה ופצתה

האדמה

פֿאַרנטען זיך רונדום אומהער
פֿאָן דער ואָהנונג קרח, דתן
אונד אבירם. דתן אונד אבירם
אבער טראָטען פֿאָר דען אינ־
גאַנג איהרער צעלטע, נעבסט
איהרען וויבערן, גראָסען אונד
קלייגען קינדערן. (כח) משה
שפראַך: דאַראַן זאָללט איהר
ערקענען, דאַס מיך דער עווי־
גע נעוואַנדט האַט, אַללע דיע־
זע האַנדלונגען צו פֿערריכטען,
אונד דאַס איך זיא ניכט אוים
אייגענעם הערצענסטריעבע
געטהאַן האַבע; (כט) ווען
דיעוע לייטע היער וויא אַנדע־
רע מענשען שטערבען, אונד
דאָס פֿערהענגנים אַללער מענ־

שען איבער זיא פֿערהענגט איזט, זאָ האַט מיך דער עווינע ניכט נעוואַנדט; (ל) ווען אַבער דער עווינע עטוואָס נייעס הערפֿאָרברינגט, דאַס נעהמליך דיא ערדע זיך אויפֿטהוט, אונד

זיא

רש"י

(כז) ילפו נכנים. נקומה זקופה לחרף ולגדף כמו ויתילכ מ'יוס דגלית (שמואל א' י"ז): ונשיהם ובניהם וטפם. בת ורלה כמה קשה המחלוקת שהרי נ"ד של מטה לין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות וג"ד של מעלה עד עשרים שנה ונתן אלא לף יונקי שדים: (כח) לעשות את כל המעשים האלה. שעשיתי על פי הדבור לתת לאהרן בהונה גדולה ובניו סגני בהונה ולשיכפן נשיא הקהתי: (כט) לא ה' שלחני. אלא אני עשיתי הכל מדעתי ובדין הוא חולק עלי: (ל) ואם בריאה. תדשה: יברא ה'. להמית

לותס

תרגום אונקלוס

משכנא דקרח דתן ואבירם מסחור סחור
לדתן ואבירם נפקו קימין בתרע משכניהון
ונשיהון ובניהון וטפלהון: (כח) ואמר משה
בדא תדעון ארי יי שלחני למעבד ית כל
עובדיא האלין ארי לא מרעותי: (כט) אם
כמותא דכל אנשא ימותון אלין ופערא
דכל אנשא יסתער עליהון לא יי שלחני:
(ל) ואם ברירא יברי יי ותפתח ארעא ית

פומה

באור

בענור מטלתם: (כח) את כל המעשים, לין טעם כל המעשים להחליף הנכורי' בלויים ובהונת לתרן אלא לגלל המעשים אשר עשה משה לביתי כל ישראל, וזה טעם לא ה' שלחני להוציאם מארץ מצרים, כי תחלת ביאת הגביא תקרא שליחות בענין את מי תשלח ומי ילך לנו וכן רבים (מדברי רמב"ן): (ל) ואם בריאה יברא, כגר הוזכר בתחיר בתחית, שהוא הרחבונה של המלה הזאת על ההוללה מן הלפס של היא, וכן מתורגם בל"ק, וכן כתב הרמב"ן, כי אין תשלמו מלה תורה על זה זולתי במלה הזאת, ומה שכתב הרשב"ע ובכל נקבו מדינות רבות וירדו הדרים בהן שאולה, אינו דאיה כי ענין בקיעת האדמה אינו מחודש מכל שתפתח ותסגור מיד בלשון הפותח פיו לבלוע ויסגור לותו לאחרי בלעו זה הדבר נתחדש ביום ההוא, כי הבקיעה שנעשה פעמים רבים תשאר פתוחה, גם ימלא הבקע מיס ע"כ, ובלעדי זאת וכי אין זו בריאה חדשה, שתשמע האדמה בקול מדם לפנות את פיה, כאשר יכוה ובמקום שיכוה, ותבלע מיים את הקמים עליה? ופצתה, ופתחה:

הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבָלְעָה אֹתָם
וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים
שְׁאֹלָה וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים
הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה: (לא) וַיְהִי
כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אֶת כָּל־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
תַּחְתֵּיהֶם: (לב) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ
אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־
בָּתֵּיהֶם וְאֵת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר
לְקֹרַח וְאֵת כָּל־הָרְכוּשׁ:
(לג) וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם
חַיִּים שְׁאֹלָה וַתְּכַס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ
וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל: (לד) וְכָל־
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם

נסו

חרגום אונקלוס

פּוּמַהּ וְתִבְלַע יַתְהוֹן וְיָת כָּל דִּי לָהוֹן וְיֵחֲתוּן
כַּד חַיִּין לִשְׁאוֹל וְתִדְעוּן אֲרֵי אַרְגִּיזוּ גַּבְרַיָּא
הָאִלֵּין קֳדָם יְיָ: (לא) וַהֲוָה כַּד שֵׁיצִי לְמַלָּלָא
יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וְאִתְבָּזַעַת אַרְעָא דִּי
תְּחוֹתֵיהוֹן: (לב) וּפְתָחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ
וּבְלָעַת יַתְהוֹן וְיָת אֱנָשׁ בָּתֵּיהוֹן וְיָת כָּל אֱנָשָׁא דִּי לְקָרַח וְיָת כָּל קִנְיָנָא:
(לג) וּנְחָתוּ אִינוּן וְכָל דִּי לְהוֹן כַּד חַיִּין לִשְׁאוֹל וְחַפַּת עֲלֵיהוֹן אַרְעָא
וְאֶתְבַּדוּ מִגּוֹ קְהָלָא: (לד) וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּסַחֲרָנֵיהוֹן עֲרָקוּ לְקָלְהוֹן אֲרֵי

אמרו

זיא זאַממט אַללעם אוהרוגען
פֿערשלינגט, האַס זיא לעבעג־
דיג אין היא נרופֿט זינקען, זא
נועדעט איהר ערקענען,
דאַס דיעזע לייטע דען עיוגען
עהצירנט האַבען. (לג) ער
האַטטע דיעזע וואָרטע קוים
אויסגעערעט, זא צעררייסט
דער ערדבאָדען אונטער איה־
נען. (לג) דיא ערדע עפֿענעטע
זיך, אונד פֿערשלאַנג זיא
זאַממט איהרען פֿאַמיליען,
אַללע לייטע, דיא קרח אַנגע־
האָרטען, אונד אַללעם גוט;
(לג) זיא זאַנקען נעהמליך
זאַממט אַללעם איהרינגען
לעבענדיג אין דיא נרופֿט, דיא
ערדע בערעקטע זיא, אונד
זיא פֿערשוואַנרען אוים דער
פֿערזאַממלונג; (לד) גאַנץ
ישראל, דיא אום זיא הער

וואַ־

נסו

חרגום ירושלמי

פּוּמַהּ וְתִבְלַע יַתְהוֹן וְיָת כָּל דִּי לָהוֹן וְיֵחֲתוּן
כַּד חַיִּין לִשְׁאוֹל וְתִדְעוּן אֲרֵי אַרְגִּיזוּ גַּבְרַיָּא
הָאִלֵּין קֳדָם יְיָ: (לא) וַהֲוָה כַּד שֵׁיצִי לְמַלָּלָא
יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וְאִתְבָּזַעַת אַרְעָא דִּי
תְּחוֹתֵיהוֹן: (לב) וּפְתָחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ
וּבְלָעַת יַתְהוֹן וְיָת אֱנָשׁ בָּתֵּיהוֹן וְיָת כָּל אֱנָשָׁא דִּי לְקָרַח וְיָת כָּל קִנְיָנָא:
(לג) וּנְחָתוּ אִינוּן וְכָל דִּי לְהוֹן כַּד חַיִּין לִשְׁאוֹל וְחַפַּת עֲלֵיהוֹן אַרְעָא
וְאֶתְבַּדוּ מִגּוֹ קְהָלָא: (לד) וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּסַחֲרָנֵיהוֹן עֲרָקוּ לְקָלְהוֹן אֲרֵי

ר ש "י

מותם נמיתה אלא מת בה לדם עד הנם
ומה היא הגריעה ופלתה ה׳ דמה לת פיה
ותבלעם לזו וידעתם כי נאצו האנשים את ה׳ ואני
מפי הגבורה אמרתי. ורבותינו פירשו את
בריאה פה לחרן מצות ימי בראשית מוטב
ואם לא יברא ה׳:

(לד) נסו

באור

וידעתם כי נאצו, לז תדעו שכל המעשים האלה על פי ה׳ עשיתי ולא מלבי, והלשון האלה נאצו
את ה׳ ולא אותי: (לב) ואת כל האדם, ענדים וספרות שהיו לקרח, כי לישנו רומז על זרעו דכתיב
ובני קרח לא מתו כי היו נדיקים וטובים, ולא היו לו בניס ובנות קטנים כי לא הזכיר הכתוב בקרח
טף. (רמב"ן): (לג) וירדו, יתכן שהמאמר הזה הוא ביאור על הכתוב שלמעלה שאמר ותבלע
אותם, ומבאר איך היתה ענין הבליעה, שירדו חיים שאולה ואחר זה נסתם עליהם הארץ:

(לד) נסו

נָסוּ לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־
תִּבְלָעֵנוּ הָאָרֶץ: (לה) וְאֵשׁ יָצְאָה
מֵאֵת יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־
הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ מַקְרִיבֵי
הַקְּטֹרֶת: ס יז (א) וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) אֱמֹר
אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם
אֶת־הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה וְאֶת־
האש

ווּאַרען, פְלאָהען בייא איה־
רעם נעשרייא, דעוויא דאַס־
טען, דיא ערדע קאָננטע אונז
מיט פערשלינגען. (לה) אונד
איין פייער פוהר אוים פאָן
רעם עוויגען, אונד פער־
צעהרטע דיא צווייא הונ־
דערט אונד פינפציג מאַן, דיא
דאַז רויכווערק דארגעבראַכט
האַטטען.

ין (א) רער עוויגע רעדעטע
מיט משה, אונד שפראַך:
(ב) זאַגע דעם אלעזר זאָהן דעם
פריעסטערס אהרן, דאַס ער דיא פפאַננען אוים דעם בראַנדע האָלע, אונד דאַז פייער
הערוים

(לד) נסו לקולם. נשמע הקול ויובן על בליעתן:
ין (ב) ואת האש. שבתוך המחתות: זרה
אֲמָרוּ דִלְמָא תִבְלְעִינָנָא אַרְעָא: (לה) וְאֶשָּׁתָא
נְפָקַת מִן קֳדָם יְיָ וַאֲכָלַת יַת מָאתָן וְחַמְשִׁין
גַּבְרָא מְקָרְבֵי קְטוֹרֶת בּוּסְמָיָא:
ין (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) אֱמַר לְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן
כַּהֲנָא וְיַפְרֵישׁ יַת מַחְתָּתָא מִבֵּין יְקִידְתָּא וְיַת אֶשְׁתָּא יְרַחֵיק
להלא

באור

(לד) נסו לקולם, נשמע קולם: (לה) את החמשים ומאתים איש, ה"ל החמשים מוזכת עלמה ותחת עמה. (רמב"ע), ירלה נלנו בתוך החמשים והמאתים לים, ויתבן שנמסר ה"ל הידיע: בתינת מלתים בענור היות המספר מורכב ממלות ועשרות, ולין להפריד ביניהם, (עיין בפרשת נשא). והנה נמלא בענין הזה דעות שונות כי יש לומרים שקרח מהנלעים היה והעד ותבלע לותם ולת קרח (להלן כ"ו י'), ויש לומרים כי נשרף היה והעד ולת קרח נמות העדה בלבול הלש (שם) לכן למרו חכמינו ז"ל שנשרף ונבלע. ובתב הרמב"ן ולפי דעתי שלא נשקע רק מקום דתן ולכירם וקרח היה עומד עם מחתתו עם להרן ועם נשיאי העדה מקריבי הקטרת, ופירוש הפסוק ולת קרח לינו דבוק עם ותבלע לותם רק עם נמות העדה, ע"כ. הנה עם שדבריו נראים דברי לתת לפי פשט המקרא שקרח בתוך מקריבי הקטרת היה, כי לא הוזכר בבליעתם רק דתן ולכירם והרכוש לשר לקרח, גם המשורר במליצתו לתר תפתח לרץ ותבלע דתן ותכס על עדת לכירם (תהלים ק"ו י"ז), לך מה שלתר שמלת ולת קרח דבוקה עם נמות העדה לינו לפי כונת מניח הטעמים, כי הטעמת תחת ולת קרח מפסיק יותר מן התניר שבמלת ותבלע לותם, ועוד שהיה הפעול ולת קרח מסר הפועל, ונסלחתי על הכל ז"ל שהניח הכתוב סהוא לעד על דברי הלומרים שקרח מן הנשרפים, ולולי יתבן פירוש ולת קרח ולת לשר לקרח, דוקא לומר מנשי

ביתו וכבושו:

הָאֵשׁ זְרֵה־הָלְאָה כִּי קָדֶשׁוּ׃
(ג) אֶת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה
בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פַחִים
צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֶם לִפְנֵי־
יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וְיִהְיוּ לְאוֹת לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ (ד) וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶת מַחְתּוֹת הַנְּחשֶׁת אֲשֶׁר
הִקְרִיבוּ הַשְּׂרֻפִים וַיַּרְקְעוּם צִפּוּי
למיבח

דיא פֿאַננען, וועלכע דיא פֿערבר אַננטען דאַרגעבראַכט האַטטען, אונד שלוג זיא זו בלעך

הערוים ווערפֿען, דען זיא וינד אוינמאַהל בעהיליגעט. (ג) נעהמליך, דיא פֿאַננען דיעזער וינרעד, דוא אן אַיהר רעם אונטערגאַנגע זעלבסט שולד זינד, מאַן וואַלל זיא זו בלעך שלאגען, אונר דען אַלטאַר טאַר דאַמוט בעלעגען, דען זיא האבען זיא דעם עווינגען דאַרגעבראַכט, אונד אַלזוֹ זינד זיא הוילוג, זיא זאַללען דען קינדערן ישראל׳ס צום דענקצייכען דיענען. (ד) דער פריעסטער אלעזר נאַהם

תרגום אונקלוס

לְהַלָּא אֲרֵי אִתְקַדָּשָׁא׃ (ג) יָת מַחְתָּתַיָּא חַיָּבַיָּא
הָאִלֵּין דְּאִתְחַיִּבוּ בְּנַפְשָׁתֵיהוֹן וְיַעְבְּדוּן יָתְהֶן
טָפִין רְדִידִין חוֹפָאָה לְמַדְבְּחָא אֲרֵי קְרִיבוּנִין
קֳדָם יְיָ וְאִתְקַדָּשָׁא וִיהוֹן לְאָת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
(ד) וּנְסִיב אֶלְעָזָר כָּהֲנָא יָת מְחָתַיָּת נְחָשָׁא
דְּיַקְרִיבוּ יְקִדַיָּא וְרַדִּידוּנִין חוֹפָאָה לְמַדְבְּחָא׃

רש״י

זרה הלאה. לחרן מעל המחתות: כי קדשו. המחתות ולסורים נהגלה שכרי עבירום כלי שרת: (ג) החטאים חלו בנפשותם. שנעשו פושעים בנפשותם שנחלקו על הק״נ: רקועי. רדידין: פחים. טסין מרודדין טיינ״ם בלעז: לפוי למזבח. למזבח הנחשת: ויהיו לאות. לזכרון שיזכרו חלו היו מחותן שנחלקו על הכהונ׳ ונשרפו: (ד) וירקעום. לינטיבר״ם בלעז

דכרנא

באור

ין (ב) זרה הלאה, לשון במקום עתיד, כי הדבור היה על מנת שילוה לאלעזר לעשות כן, וכן אמר וירם בלשון עתיד, וכן תרגום לונקלום ירמיק להלן וכן מתורגם בלשון לאמר: כי קדשו, כי אחר שהקריבום לפני ע״פ משה, הוסקדושים, ולשון שתהיינה נתהל מועד לשולם. (מהמב״ן ומרשב״ם): (ג) את מחתות החטאים, על שאמר במאמר הקודם וירם את המחתות הזלך ומנחר שהם מחתות החטאים האלה וגומר: ועשו אותם, העושים: רקעי פחים, פירש רש״י טסין מרודדין טיינים בלע״ז (והוא טענוע״ם ובל״ך דיינע), וכן תרגם לונקלום, וכן כתב רל״ק שמעתי נקראים פחים שהם פרושים כמו הפח: ויהיו לאות, לזכרון לדורות: (ד) וירקעום, רש״י כתב לינדערי״ם בלע״ז (בלשון משכנו דעהנטען חוים): צפוי, שיעורו להיות לפוי למזבח: ולא

המעמה

ין (ב) זרה הלאה, לשון רש״י: „לחרן מעל המחתות" כלומר לפי גם המחתות קדשו הנה לזן קדושה נתת ותזרק לחותו לחרן. ולדעתי יהי׳ ויו׳ ותת במקום לולם ותכל, כמו ועבדיך נתו (בראשית י״ט) שפירושו תכל עבדיך, וכן כתן המחתות ירים תכל התת זרה הלאה לחרן, ולת תניחם על ה זבח, וזרה הלוי כמשמעו, כי התת זרה לו משה כעלמו לו בלוי לאמר, כי אין טוב לזה לאלעזר הכהן, אך המחתות יקח אלעזר כי יהיו זם לו לזכרון למשמרת

תרגום אשכנזי

לַמִּזְבֵּחַ: (ה) זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר
אֲשֶׁר לָא מִזַּרְעַ אַהֲרֹן הוּא
לְהַקְטִיר קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה
וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה
לוֹ:

(ו) וַיָּלֹנוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמָּחֳרָת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת־עַם

יהוה

בלעז, דען אַלטאר צו בע־
לענען, (ה) צום דענקצייכען פֿיר
דיא קינדער ישראל'ס, דאמיט
קיין געמיינער, דער ניכט פֿאן
דען נאכקאממען אהרן'ס איזט
זיך נעהערן מאכט, דעם עוויגען
צו עהרען רויכווערק צו בריי־
נען, אונד עם איהם ניכט וויא
קרח אונד זיינען אנהענגערן
ערגעהט, וויא איהם דער עווי־
גע דורך משה האט ואנען לאס־
סען. (ו) דעם מארגענס דאראוף
מורעטע דיא נאנצע געמיינע
דער קינדער ישראל'ס איבער
משה אונד אהרן, אונד שפראַ־
כען: איהר האבט דעם עוויגען
פאלק

רש"י

בלעז: (ה) ולא יהיה כקרח. כדי שלא יהיה כקרח: כאשר דבר ה' ביד משה לו. כמו עליו על אהרן דבר אל משה שיהיו הוא ובניו כהנים לפניך לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן וגומר וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור פתרונם כמו על. ומדרשו על קרח ומחלוקתו של קרח ועדתו אל משה רמז לחולקים על הכהונה שלוקין בצרעת כמו שלקה משה בידו שנאמ' ויולידה והנה מצורעת כשלג (שמות ד') ועל כן לקה עוזיה בצרעת:

תרגום אונקלוס

(ה) דְּכִרְנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דְּלָא יִקְרַב
גְּבַר חֵילוֹנַי דִּי לָא מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן הוּא
לְאַסָּקָא קְטוֹרַת בּוּסְמִין קֳדָם יְיָ וְלָא יְהֵי
כְקָרַח וְכִכְנָשְׁתֵּיהּ כְּמָא דִי מַלֵּיל יְיָ בִּידָא
דְמֹשֶׁה לֵיהּ: (ו) וְאִתְרַעֲמוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי עַל מֹשֶׁה וְעַל
אַהֲרֹן לְמֵימָר אַתּוּן גַּרַמְתּוּן דְּמִית עַמָּא

דיי

באור

(ה) ולא יהיה כקרח, שלא יענש כקרח ועדתו: כאשר דבר ה' ביד משה לו, פירש רש"י כמו עליו על אהרן דבר עם משה שיהיה הוא ובניו כהנים לפניך לא יקרב איש זר וגו' וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור פתרונם כמו על, ומדרשו על קרח ע"כ, עיין מה שכתב המתרגם מענין לי לו ולהם הסמוכים אצל דבור בנחור בראשית (כ"ד ז'), למחק כללו של רש"י ז"ל, ומולם מלת לו ולא ירוה שיהיה שב על אהרן, לפי שעדיין לא הוזכר בענין הזה דבר ה' שתהיה הכהונה לאהרן ולבניו. והרשב"ם פירש שהמאמר הזה דבוק עם הפסוק שלמעלה, ויקח אלעזר הכהן את מחתות ונומר כאשר דבר ה' ביד משה לו (על אלעזר), כי כן לוה הזה למשה אמור אל אלעזר וירם את המחתות וגומר וכך כתב הרמב"ן ז"ל, ולא הסכים עמהם מניח הטעמים, שאנר מאמר כאשר דבר וגומר עם מאמר ולא יהיה וגומר, ונראה לדעתו שעל קרח נאמר, אף שהוא רחוק בעיני הרשב"ם: (ו) ממחרת, ממחרת היום שנשרפו המחתים והמחתים לוי: אתם המתם

המעמר

כהונתו. והמנהר הניח תרגום אונקלוס שמתרגם ירמיק להלן; לולס במקלת הספרים המוסחת באונקלוס רמיק, וגם יונתן מרגם בדרי להלן.

יְהוָה: (ז) וַיְהִי בְּהַקָּהֵל הָעֵדָה
עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסָּהוּ הֶעָנָן
וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה: (ח) וַיָּבֹא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד: ס רביעי (ט) וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (י) הֵרֹמּוּ
מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם
כְּרֶגַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם:
ויאמר

פאלק געטערטעט. (ז) אלס זיא איבער משה אונד אהרן צוואממען ליעפען, וואנדטען זיא זיך צום שטיפטסצעלטע, אונד זיעהע דיא וואלקע האט עס בערעקט, אונד דיא הערליכקייט דעס עווינען ערשיען. (ח) משה אונד אהרן טראטען פאר דאו שטיפטס צעלט, (ט) אונד דער עווינע שפראך צו משה וויא פאלגט: (י) ערהעבט אייך אוים דיעזער געמיינע, איך ווילל זיא אויפגענבליקליך פערטילגען, וואס רויף זיא אויף איהר אנגעזיכט פיעלען

תרגום אונקלוס

דַיָּי: (ז) וַהֲוָה בְּאִתְכַּנָּשׁוּתָא כְּנִשְׁתָּא עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וְאִתְפְּנִיאוּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְהָא
חַפְיֵי עֲנָנָא וְאִתְגְּלֵי יְקָרָא דַיְיָ: (ח) וְעָל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְקָדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא: (ט) וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (י) אִתְפָּרְשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא וְאֵשֵׁיצֵי יַתְהוֹן כְּשָׁעָא וּנְפָלוּ עַל
אפיהון

באור

המתם, תרגם לונקלוס לתון גרמתון דמית עמך דה', שלח המינו העם נזריפה הזאת שנאמרו כלוים ונפלפו הנכוריס נהס והרחיה על זה ממה שאמר לאחר כך לבר קל בני ישראל וקח מאתם מטה ואיה האיש לאשר אבר בו וגומר, כי הס מצנו שמשה ואהרן גרמו הנריפה, לו שהיה העונש נקטרת שהיתה לם זרה לאשר לא צוה ה', שהשם לא אמר למשה שיקרינו הקטרת הזאת, וגם משה לא אמר להס בשם ה' ומצנו שמעלמו נתן העלה הזאת לאשר מתו בה רנים מישראל, ואהרן לא מת כי קטרתו היתה קטרת הנקר, ולכן התלוננו עליהס על העלה הזאת, שהיה להס לתת תות לו מופת לאשר, נמטה לו בזולתו. (מדברי הרמב"ן והרלב"ע): הֲמַתֶּם, ענר נענין הפעיל מנחי ע"ו, ולנד את"ו לתצלום תי"ו הזנרם, כי סרלוי הַמַּחְתָּם, לו חֲמִיחוֹתָם:
(ו) על משה, כל קהלה שאחריס מלת על היא למריבה: (ח) ויבא משה וגומר, לפי שרלו נגוד ה' גרלה בענן בתו לל פני לסל מועד: (י) הרמו, ז"ל הרמב"ן לא הניחוני טעם הכתוב הזה ומצרו למעלה הנללו, כי יש נתלהים להמית דנרים רנים סניב לדיק לאד והוא לנדו נאשר נאשר היה בנכורי מלריס, וכן היה בכל המגפות שלשה יהנים בטלית לאת הזנים מתים והמלעי נמלט, ונרלה שהקלף יצא להמית גס כל העדה במיתת החטאים החלה שנאמרו לאריהס בפתיחת פי האדץ או נאש היולאת רלויות והס מכות כוללות רלויות להמית כל העומדים שם ביחד זולתי לא יעשה גס שהוי בנמלטים, לו שאמר הקדוש נרוך הוא כן לכנוד הכליקים שעל זמן שהס בתוכס לא יצלח ידו בהס, והכונה בחלה ובניוצא בהס להודיע שהס לריכים נקצת רחמים וכפרה ומשה הוא המזדרז לעשות כן מיד, עד כאן: הֵרֹמּוּ, לוי בנגין נפעל מהנפולים, וניב"י הה"א לתצלום דגש הרי"ש לסימן הבנין: ויפלו על פניהם, נתפלה:
ושים

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח
אֶת־הַמַּחְתָּה וְתֵן־עָלֶיהָ אֵשׁ
מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת
וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֵּר
עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי
יְהוָה הֵחֵל הַנָּגֶף: (יב) וַיִּקַּח
אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיָּרָץ
אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף
בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר
עַל־הָעָם: (יג) וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֵּתִים

ובין

תרגום אשכנזי

פּיעלעוו׳ (יא) משה שפּראַך
אַבּעה צו אהרון ניב דיא פּפֿאַנ־
נע, מהוש פּייער פּאָם אלטאַר
הינויו לענע הויפֿועהק דרויף,
ברינגע עם אייליגרם, צור נע־
מינע, אונד פּערזעהנע ויא;
דען דער צאָרן פֿעם עוויגען
איזט שאָן אויסגעבראָכען,
דיא זייַע איזט אַנגענאַנגען.
(יב) אהרן נאַהם ווי איהם
משה נעזאַגט האַטטע, ליעף
אין דיא פּערזאַמלונג, אונד
זיהע דאָ שטערבן ווער ווירק־
ליך אינטער דען לייטען אַנגע־
נאַנגען, ער לענטע דאָ רויכ־
ווערק אויף, אונד פּערזעהנ־
טע דאָס פּאָלק. (יג) נון שטאַנד
ער צווישען דען טאָדטען אונד

דען

ר ש " י

(יא) ונפר עליהם. רז זה מסר לו מלאך
המות כשעלה לרקיע שהקטרת עולר
המגפה כדלימת במסכת שבת: (יג) ויעמוד
בין המתים וגומר. למז את המלאך
והעמידו על נרמו למר לו הוא לי
לעשות שליחותי למר לו משה לוני לענב
על ידך למר לו לני שליחו של מקום ואתה
שליחו של משה למר לו אין משה אומר כלום
מלבו אלא מפי הגבורה לפיכך אין אתה מאמין
הרי הק"נ ומשה של פתח לכל מועד נת
עמי ושאל וזכו שנאמר ויבא לאהרן אל משה.
ד"א למה נקטרת לפי שהיו ישראל מלוין

ומרננין

תרגום אונקלוס

אַפֵּי־הוֹן: (יא) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סַב יָת
מַחְתִּיתָא וְהַב עֲלַהּ אֶשְׁתָּא מֵעַלְוֵי מַדְבְּחָא וְשַׁוֵּי
קְטוֹרַת בּוּסְמָיָא וְאוֹבֵיל בִּפְרַיָּע לְכְנִשְׁתָּא
וְכַפֵּר עֲלֵיהוֹן אֲרֵי נְפַק רוּגְזָא מִן קֳדָם יְיָ שָׁרֵי
מוֹתָנָא: (יב) וּנְסִיב אַהֲרֹן כְּמָא דְמַלֵּיל
מֹשֶׁה וּרְהַט לְגוֹ קְהָלָא וְהָא שָׁרֵי מוֹתָנָא
בְּעַמָּא וְיהַב יָת קְטוֹרַת בּוּסְמָיָא וְכַפַּר עַל
עַמָּא: (יג) וְקָם בֵּין מֵתָיָא וּבֵין חַיָּיָא וְאִתְכְּלִי

מותנא

באור

(יא) ושים קטרה, ולא למר הקטרת והמזבל יבין. (רלב"ע), ופירשו המפרשים שרמז בזה שלא היה הקטרת הנחושה נחוצה, לבל היה קטרת לעלור המגפה, ולא ידעתי לפי זה מה היה כונתו בפסוק ושימו עליהן קטרת שהקריבו ר"ן קיש עם לחרן, וכן מלאנו כמה פעמים המלה הזאת בלא ה"ל הידיעה, ולפי שם היוצרה בנר בלאתו הענין? לכן נראה שהיו בונת הכתוב, לבל היה הקטרת שהקריבו חמיד, וכמו שפירש הרשב"ם ז"ל להודיע שהקטרת הממיתה בשלשים בהנים היה הנותנת חייש ניד בהנים לדעת שהם רשוים לעבודה, ופירש ושים קטרת, ושים עליה קטרת רבה לומר על האש שעל המחתה: והילך מהרה, חסר הפעול, והוא מוסב על המחתה עם האש והקטרת: והולך, לשון נתינה הפעיל מנחי פ"י, על משקל הושב לחת לחיך מן השב: (יב) ויתן את הקטרת, על

מקום

המעמר

(יא) ושים קטרה, עיין בנאור מה שהציג בזה על דברי הרלב"ע, ולי ונראה בי היה קשה בעיני הרלב"ע מיך יקטיר קטרת הסוקדם נמון, בי לפי הנראה לא בוא זאת ב' בלל.

וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה׃
(י) וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת
מִלְּבַד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קֹרַח׃
(טו) וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַּגֵּפָה
נֶעֱצָרָה׃ חמישי פ
(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ (יז) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם מַטֶּה מַטֶּה
לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאֵהֶם
לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת
אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּהוּ׃
(יח) וְאֶת שֵׁם אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל־

מטה

תרגום אונקלוס

מוֹתָנָא׃ (יד) וַהֲוֹו דְּמִירְתּוּ בְּמוֹתָנָא אַרְבָּעָת
עָסַר אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה בַּר מִדְּמִירְתּוּ עַל
פְּלוּגְתָּא דְקָרַח׃ (טו) וְתָב אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה
לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּמוֹתָנָא אִתְכְּלִי׃ (טז) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ (יז) מַלֵּיל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְסַב מִנְּהוֹן חוּטְרָא לְבֵית אֲבָא מִן כָּל רַבְרְבָנֵיהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן
תְּרֵי עֲסַר חוּטְרִין גְּבַרַיָּת שְׁמֵיהּ תִּכְתּוּב עַל חוּטְרֵיהּ׃ (יח) וְיָת שְׁמָא דְאַהֲרֹן תִּכְתּוֹב
עַל

רען לעבענרינען, אונד דאז
שטערבען האַטטע אויפֿגע־
הערט. (יד) דיא אַנצאָהל דער
אין דיעזער זיפֿע נעשטאָרבע־
נען איזט פֿיערצעהן טויזענד
אונד זיעבען הונדערט, אָהנע
דיא בייא דער בענעבענהייט
מיט קרח אומגעקאָממען זינד.
(טו) נאַכדעם דאז שטערבען
אויפֿנעהאָרט האַטטע, קעהר־
טע אהרן צו משה פֿאָר דען
אייננאַנג דעם שטיפֿטסצעל־
טעם צוריק, (טז) אונד דער
עווינע רערעטע מיט משה אונד
שפראַך: (יז) רערע מיט דען
קינדערן ישראל'ס, דאַס דיר
יערער פֿאַמיליענשטאַם איינען
שטאַב בריננע, נעהמלידְ אַל־
לע פֿירשטען איהרער פֿאַמילי־
ענשטעמטע, אַלזאָ צוואַממען
צוועלף שטעבע, אונד שרייבע
יערעם נאַמען אויף ויינשטאַב.
(יח) אויף דען שטאַב לוי שריי־
בע

ר ש"י

ומרננין לחר הקטרת לומר סס המות סוח
על ידו מתו נדב ואביהו על ידו נשרפו
ממשים ומאתים איש לומר הק"נה תרלו
שעוכר מגפה סוח והחטא סוח הממית:
(יח) כי

מקום הרלוי: (טו) וישב אהרן אל משה, דנק עם הפרשה הנאה, ונלוכו ונאחר שב להכן אל
משה לאחרי לאחר נעלרה המגפה לז דבר הסס אל משה: (יז) מטה לבית אב, ומנאר אלא
יקחו מטה ממי שיסים רק מאת כל נשיאיהם: (יח) ואת שם אהרן, עשה את להכן נשים לשבט
לוי, וסוכרך לפרש כי מטה לאחד וגומר, לומר לך על פי שחלקתים לשתי משפחות בסוכה לבד
ולויים לבד, מכל מקום שבט לאחד הוא ונשים לאחד להס. (הרמב"ן), וכן פירש רשב"ע:
ותשכחי

מַטֵּה לֵוִי כִּי מַטֵּה אֶחָד לְרֹאשׁ
בֵּית אֲבוֹתָם: (יט) וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל
מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אִוָּעֵד
לָכֶם שָׁמָּה: (כ) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר
אֶבְחַר־בּוֹ מַטֵּהוּ יִפְרָח וְהִשְׁכֹּתִי
מֵעָלַי אֶת־תְּלֻנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם עֲלֵיכֶם:
(כא) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְּנוּ אֵלָיו כָּל־נְשִׂיאֵיהֶם מַטֵּה
לְנָשִׂיא אֶחָד מַטֵּה לְנָשִׂיא אֶחָד
לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת
וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם:

ויגח

תרגום אשכנזי

בע אהרן'ס נאמען: דען דיא פאמיליען דעסזעלבען האבען איינען אבערהויפט, אונד בעקאממען נור איינען שטאב, (יט) אונד לענג זיא אין דאז שטיפטסצעלט פאר דאז נע־שטיפטעט ציינגים, אללוא איך בעשטימט, מיך אייך זאהען צו לאסטען. (כ) וועלכען מאן איך ערווועהלען ווערדע, דעסזעלבען שטאב זאלל בליהען; דאדורך ווילל איך ענדליך דיא בעשווערדען דער קינדער ישראל'ס שטיללען, דיא זיא אויף ערנטווענגען געגען מיך פיהרען. (כא) משה רעדעטע מיט דען קינדערן ישראל'ס, אונד אללע פירשטען איהרער שטאממ־פאמיליען בראכטען איהם, יעדער שטאממפירשט אייגען שטאב. צוואממען צוועלף שטעבע, אונד אהרן'ס שטאב ווער אונטער איהרען שטעבען.

ויגח

משה

רש"י

(יח) כי מטה אחד. קע"ס שחלקתים לשבטי מצפון, מפני שהיו כהנים לגד ולוים לגד מ"מ שבע לחד הוא: (כ) והשכתי. כמו ויבן המלך שכנם (לעיל ג'): ותמת המלך שכנם (לעיל ז'): (כא) נתוך מטותם. הניחו בחמלע ולא ידעתי מפני שהניחו בגד שכינם פרק: ויוצא

תרגום אונקלוס

עַל חוּטְרָא דִּלְוִי אֲרֵי חוּטָרָא חָד לְרֵישׁ בֵּית אֲבָהָתְהוֹן: (יט) וְתַשְׁוֵינוּן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם סָהֲדוּתָא דִּי אֶזְמֶן מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן: (כ) וִיהֵי גַּבְרָא דִּי אֶחְרְעֵי בֵּיהּ חוּטָרֵיהּ יְנַעֲי וְאָנִיחַ מִן קֳדָמַי יָת תּוּרְעֲמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי אִנּוּן מְתְרָעֲמִין עֲלֵיכוֹן: (כא) וּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָהֲבוּ לֵיהּ כָּל רַבְרְבֵיהוֹן חוּטְרָא לְרַבָּא חָד חוּטְרָא לְרַבָּא חָד לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תְּרֵי עֲשַׂר חוּטְרִין וְחוּטְרָא דְּאַהֲרֹן

בגו

באור

(ב) והשכתי, לשון מעלי: מלינג עליכם, שעור הכתוב כן הוא, והשכתי מעלי את תלונות בני ישראל אשר הם מלינים (תלי) עליכם, כ"ל בשבילכם, וכן תרגם המתרגם משכנזי. והשכתי מפעלי הכעל, ודגז הכ"ף על מסרון כ"ף עי"ן הפעל: (כא) בתוך מטותם, שעורו שהיה משה מהרן נכלל

מספר

המעמר

(ב) והשכתי, לשון כס"ה: „כמו ויבן המלך שנמ"י פירוש שהוא מן הכפולים, ולזה הניח רש"י גם מלת שכנם שהוא נח הפעל בשלמותו.

(כג) וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֹּת לִפְנֵי
יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדֻת: (כג) וַיְהִי
מִמָּחֳרָת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל
הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מַטֵּה־אַהֲרֹן
לְבֵית לֵוִי וַיֹּצֵא פֶּרַח וַיָּצֵץ צִיץ
וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים: (כד) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה
אֶת־כָּל־הַמַּטֹּת מִלִּפְנֵי יְהוָה אֶל־
כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ
מַטֵּהוּ: ששי פ
(כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הָשֵׁב
אֶת־מַטֵּה אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת
למשמרת

תרגום אשכנזי קא

(כג) משה לעגטע אללע שטע־
בע פֿאר דען עוויגען אין דעם
צעלטע דעם צייגניססעס ניע־
דער. (כג) דעם אנדערן מאר־
גענס, אלס משה אין דאן
גע צעלט דעם צייגניססעס
קאם, זיעהע! דא האטטע
דער שטאב אהרן׳ס, דער דעם
הויז לוי צוגעהערט, גע בלי־
העט, ער בראכטע נעהמליך
איינע קנאספע הערפֿאר,
דיעוע בראך אין איינע בלומע
אויף, אונר רייפֿטע צו מאנ־
דעלן. (כד) משה טרוג אללע
שטעבע פֿאן דעם ארטע, ווא
דער עוויגע ערשיינט, הערוים
צו דען קינדערן ישראל׳ס;
דיעוע בעזאהען זיא, אונר יע־

דע־נאהם זינען שטאב. (כה) דער עוויגע אבער שפראך צו משה: לעגע דען שטאב אהרן׳ס
וויע־

תרגום אונקלוס

בְּגוֹ חוּטָרַיָּהוֹן: (כג) וַאֲצַנַּע מֹשֶׁה יָת חוּטָרַיָּא
קֳדָם יְיָ בְּמַשְׁכְּנָא דְסָהֲדוּתָא: (כד) וַהֲוָה בְיוֹמָא
דַּבָּתְרוֹהִי וְעָל מֹשֶׁה לְמַשְׁכְּנָא דְסָהֲדוּתָא וְהָא
נָצָא חוּטְרָא דְאַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי וַאֲפִיק לַבְלְבִין
וְאָנֵיץ נֵץ וְכָפֵית שִׁיגְדִין: (כה) וַאֲפִיק מֹשֶׁה
יָת כָּל חוּטָרַיָּא מִן קֳדָם יְיָ לְוַת כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאִשְׁתְּמוֹדָעוּ וּנְסִיבוּ גְּבַר חוּטָרֵיהּ: (כו) וַאֲמַר
יְיָ לְמֹשֶׁה אֲתֵיב יָת חוּטְרָא דְאַהֲרֹן לְקֳדָם
סהדותא

ר ש " י

(כג) ויולד פרח. כמשמעו: ניץ. הוא
מנטת הפרי כשהפרח נופל: ויגמול שקדים.
כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים לשון ויגדל
הילד ויגמל (נדרים כ"ח) ולשון זה מלוי
בפרי האילן כמו ובוסר גומל יהיה נכה
(ישעיה י"ח) ולמה שקדים הוא הפרי
הממהר להפריח מכל הפירות לפי המעורר
על הנהוגים פורענותו ממהרת לבא כמו
שמליצו בעוזיה והלרעת זרקה במלחמו (ל"ב
כ' ג"ו). תרגומו וכפית שגדין כמין לשכול
שקדים יקד כפותים זה על זה:
(כה) ותכל

באור

מספר שנים עבר, כי ממטה יוסף לא לקחו רק מטה אחד: (כג) מטה אהרן לבית לוי, מטה
אהרן שהוא לבית לוי: ויצא פרח, ובכר אחר והנה פרח, אלא שהולך ומגדל שבתחילה כשהוציאו
ממה מלקו שפרח ולא יותר, ולאחר כך ויצץ ציץ לעיני כל ישראל עד שנראו השקדים. (הרשב"ם):
ויגמל, לשון בגור הפרי, [ר"ל, נראה שהכוונה גמל הוגח בלשון על היות דבר נראה וניכר בפני
עלמו, מבלתי היותו טפל לזולתו, ואמר על עצות הטוב לו הרע, לפי היה המעשה ההוא בנוגע
מיוחדת ונכרת מלת העושה, להטיב ל להרע, לא נתקרתי בעלמת. ואמר על התינוק העוזב
שדי חלמו, שהוא עתה ניגר כבריה בפני עלמו, וכן על הפרי לפי נראה לעיניים שהינו עוד חלק
מן האילן, כי לפי דבר משוב לבדו, וזהו ובוסר גומל יהיה נכה (ישעיה י"ח)]: (כד) ויראו
ויקחו, שראו כל אחד את מטהו שלא החליף כי שמו כתוב עליו ולו ויקחו איש מטהו: (כה) חשב,
לאחר

תרגום אשכנזי

קרח יז

וויעדער פאר דאז צייגניס הון, דאס ער דיעזען אונגעהארזאם מען קינדערן צום צייכען אויפ בעהאלטען וועדע, דאמיט איהר נעמורע ווידער מיך איין ענדע נעהמע, אונד זיא ניכט אומקאממען. (כו) משה טהאט דיעזעם, וויא איהם רער עווינע בעפאהלען, אלזא טהאט ער. (כז) דיא קינדער ישראל'ס שפראכען צו משה, וויא פאלגט: זיעהע! וויר פערדערבען, וויר קאממען אום, וויר אללע קאמזען אום,

ר ש " י

(כה) וחכל תלונתם. כמו וחכלה תלונותם לזון זה שם מפעל יחיד לזון נקבה כמו תלונתם מרמור"ם בלעז ויש חלוק בין תלונתם לתלונתם תלונה תלונה לחת תלונותם שם דבר בלזון יחיד ולפילו הם תלונות הרבה: למשמרת לחות. לזכרון

שבחרתי

תרגום אונקלום

וער

סַהֲדוּתָא לְמַטְרָא לְאָת לְעַמָּא סַרְבָנָא וִיסוּפֵּן הוּרְעֲמַחֲהוֹן מִן קֳדָמַי וְלָא יְמוּתוּן: (כו) וַעֲבַד משֶׁה כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָתֵיהּ כֵּן עֲבַד: (כז) וַאֲמָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמשֶׁה לְמֵימָר הָא מִינָנָא

קטלת

ב א ו ר

לאחר שהוליאו להרחות האות הזה לכל ישראל, נוהו להשימו בתהל העדות: לאות לבני מרי, לאות לדורות הבאים שם ירלו לשרוד: וחכל תלונתם, פירש רש"י כמו וחכלה תלונותם לזון זה שם מפעל יחיד לזון נקבה, כמו תלונתם מורמורי"ם בלע"ז (בלזון אשכנז גשווערע), ויש חלוק בין תלונותם לתלונתם, תלונתם תלונה ת', תלונותם שם דבר בל"י ולפילו הם תלונות הרבה ע"כ, וכוונת הרב לפרש מדוע נתן הפעל בל"י והשם בל"ר, ואומר שהכוונה כמו בלע"ז מורמורי"ם ובל"ח (גשווערע), שהוא שם הפעל המתמיד ועושה פעולות הרבה ועל כולם יחד יספר בל"י, וח"כ לפי פי' הרב ז"ל ותכל עומד, לנקבה נסתרת, וכן ת"ח, ואולם לאחרי שהשרש הזה נגנין פֹּעַל הוא תמיד יולא, יתכן שמלת וחכל פה נוכח לזכר, ובאורו שם' אמר למשה כשתציב לת מטה אהרן לשמרת לו תכלה לתה לת תלונות בני ישראל מעלי, וכן פירש הרשב"ם, ור"ע ספורנו פי' חלת המשמרת תכלה לת תלונתם שלח יוסיפו עוד להתלונן, שנ"ל: (כו) הן גוענו אברנו, תרגום לונקלוס

ה מ ע מ ר

(כה) וחכל תלונתם, לזון רש"י: "כמו וחכלה תלונותם לזון זה שם מפעל יחיד לזון נקבה כמו תלונתם ויש חילוק בין תלונותם וכין תלונתם תלונה תלונה לחת תלונותם שם דבר בלזון יחיד ולפילו הם תלונות הרבה". הנה תבחר לך לדברי רש"י לחד לחד בנקוד השלות ברחוי למען ירון הקורח בו. בתחלה בחר הרב כי וחכל הוח מנל"ה והוח כמו וחכלה ומוסב על תלונתם והוח נסתר לנקבה (ולח נוכח ליחיד), ומלת תלונתם לף שבח בחולם הנו"ן, הכוונה חלונָתם בקמ"ן הנו"ן, כי תלונה הוח שם הקבון מבר לח שם גם יבוח ברבים המובן ביחיד, ולבן יבוח הפעל וחכל ביחיד, וכן מלינו מי נדה לח זרק עליו (במדבר י"ט כ'). והוסיף הרב לחמר: וים חילוק בין חלונותם לתלונָתם, פי' (ולח גם) יש חילוק בין חלונָתם (ברבים) ובין חלונָתם (ביחיד), כי חלונָתם (לך) תלונה לחת, בכל זחת גם חלונותם (ולח הוח ברבים הוח לך) שם דבר בלזון יחיד (כמובן) ולפילו הם תלונות הרבה, יען הוח שם הלזון בלשר מלרו.

אֲבָדְנוּ: (כח) כָּל הַקֹּרֵב וְהַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הָאֵם חָמְנוּ לִגְוֹעַ: ס יח (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם: (ב) וְגַם

(כח) ווער זיך דער וואהנונג דעם עוויגען אים גערינגסטען נאהעט, דער שטירבט; זאל־לען וויר דען פֿעלליג פֿער־נעהען?

יח (א) אבער דער עוויגע שפראך צו אהרן: דוא, דיינע זאהנע אונר דיינע גאנצע פֿאמיליע מיט דיר, איהר זאללט דיא שולד דעם הויליגטהומס איבער איך נעהמען, דוא אונד דיינע זאהנע את

נע נעהמליך, איהר זאללט דיא שולד דעם פריעסטעראמטעס איבערנעהמען; (ב) דיינע ברי־

תרגום אונקלוס

קְטָלַת חַרְבָּא הָא מִינָּא בְּלַעַת אַרְעָא וְהָא מִינָּא מִיתוּ בְּמוֹתָנָא: (כח) כָּל דְּקָרֵב מִקְרַב לְמַשְׁכְּנָא דַיְיָ מָאִית הָא אֲנַחְנָא סַיְפִין לְמֵמַח: יח (א) וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אַתְּ וּבְנָךְ וּבֵית אֲבוּךְ עִמָּךְ תְּסַלְחוּן עַל חוֹבֵי מַקְדְּשָׁא וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ תְּסַלְחוּן עַל חוֹבֵי כְּהוּנַּתְכוֹן:

ואת

רש"י

שנאמרתי בלהרן הכהן ולא ילונו עוד על הכהונה: (כח) כל הקרב הקרב וגומר. אין לנו יכולין להיות זהירין בכך כולנו כאחין להכנס לאהל מועד ואחד מיקריב עלמו יותר מאחיריו ויכנס לתוך לאהל מועד ימות: האם תמנו לגוע. שמא הופקדנו למיתה: יח (א) ויאמר ה' אל אהרן. למה אמר ליאמר לאהרן להזהירו על תקנת ישראל שלא יכנסו למקדש: אתה ובניך ובית אביך. הם נגיי קהת אבי עמרם תשלו את עון

המקדש. עליכם אני מטיל עונש הזרים שימותו בעסקי הכהנים המקודשים המסורים לכם הוא האהל ואהרון והשלחן וגלי הקדש לאתם תשמו ותזהירו על כל זר הנגע לגיגע: ואתה ובניך. הכהנים תשלו את עון כהונתכם שהיה מסורה ללויים ותזהירו הלויים השוגגים שלא יגשו אליכם בעבודתכם: (ב) וגם את

אחיך

באור

לונקלס גייער כווונת בפל הלשון וזה לשונו, הא מינוך קטלת חרבך הא מינוך בלעת ארעא, ע"כ. ורצה לפי שלשון גויה נופל על מיתה נמהרת שאינה בחריבות מולי, לכן גייער על מיתת החרב, כמ"ש וייעפילו לעלות וגו' וירד העמלקי וגומר (לעיל י"ד מ"ה), ומה שאמרו אנדנו הכווונה על בליעת דתן ואבירם שנאמר בהם ויאבדו מתוך הקהל, אך מה שאמר על בלנו אנדנו והא מינוך מיתו נמותאך שירצה שכוונתו על מיתת מוליך דבה, לזה מתיצב על לשון כלנו. ותרגם יב"ע פירש הא לאנחנא מתיבין כאלו אנדנו בלנו, והיותר נראה שהכפל למזה האמה, כדרך כל סופרי שים, וכן מתורגם בלשון אשכנז: (כח) כל הקרב הקרב, כפל הלשון כמו שפירש רש"י ז"ל, לזה יכולין להיות זהירין בכך, כולנו רשאים ליכנס לאהל מועד ונמעט יקרב לאחד ממנו יותר מאחיריו מבלי שום על לב ויכנס אל לאהל, ימות: האם תמנו לגוע, הלא נגוע עד תומנו לבלתי היות לנו שארית: המנו, מגזרת חמס והרלוי הפונה על משקל בזונו לנו (דברים ג' ז') ונפל הדגש:

יח (א) השאו את עון המקדש, עון בילת זרים אל המקדש שהיא מביאת לפרוכת מוטל עליך ועל בל בית אביך שהם הלויים: את עון בהונתכם, לאתם תשמרו ותזהרו את הלויים, שלא יגשו אליכם בעבודתכם: (ב) וגם את אחיך וגומר וישרתוך, הלויים יהיו לך

לעזר

ח אֶת־אַחִיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת: (ג) וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־ ט כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַּם־הֵם גַּם־ אַתֶּם: (ד) וְנִלְווּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־ מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקָּרֵב אֲלֵיכֶם: (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ

ואח

חרגום אשבנוי

בריזעה אַבער פֿאַם שטאַמע לוי, דיא מיט דיר פֿאַן איינעם פֿאַטער אַבשטאַמען, זאָללסט דוא צו דיר נעהמען, דאַס זיא בייא דיר בלייבען, אונד דיר דיענען, אינדעם דוא נעבסט דיינען זאָהנען פֿאָר דעם גע־ צעלטע דעם ציינגיסעס ביזט; (ג) זיא זאָללען דיינען דיענסט אַבווארטען אונד דען דיענסט דעם גאַנצען צעלטעס; אַבער דעם הייליגען גערעטהע אונד דעם אַלטאַרע זאָללען זיא זיך ניכט נאַהען, דיעזעס ווירדע איהנען זאָוואָהל אַלס אייך דען טאָד צוציעהען; (ד) זאָל־ דערן זאָללען בייא דיר זיין, דאַז שטיפֿטסצעלט בעוואַכען, אונד אַללע אַרבייט דאַבייא פֿערריכטען. דאַמיט קיין גענייגער וך אייך נעהערע; (ה) איהר אַבער האַבט דאַז הייי־

ליג־

ר ש ״ י

לחיך. בני נרשון ובני מררי: וילוו. ויתחברו עליכם להזהיר גם את הזרים מלקרב אליכם: ושרתוך. בשמירת הטערים ולמכות מהם נזדרין ולמרכלין: (ד) וזר לא יקרב אליכם. לחנם אני מזהיר על כך:

(ה) ולא

תרגום אונקלום

(ג) וְאַף יָת אָחָךְ שִׁבְטָא דְּלֵוִי שִׁבְטָא דַּאֲבוּךְ קָרֵיב לְוָתָךְ וְיִתּוֹסְפוּן עָלָךְ וִישַׁמְּשׁוּנָךְ וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ קָדָם מַשְׁכְּנָא דְּסָהֲדוּתָא: (ג) וְיִטְרוּן מַטָּרְתָּךְ וּמַטָּרַת כָּל מַשְׁכְּנָא בְּרַם לְמָנֵי קוּדְשָׁא וּלְמַדְבְּחָא לָא יִקְרְבוּן וְלָא יְמוּתוּן אַף אִינוּן אַף אַתּוּן: (ד) וְיִתּוֹסְפוּן עָלָךְ וְיִטְרוּן יָת מַטָּרַת מַשְׁכְּנָא לְכֹל פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא וְחֵילוֹנַי לָא יִקְרַב לְוָתְכוֹן: (ה) וְתִטְרוּן יָת

מטרח

באור

לעזר נמשמרתך: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, זה לשון ר"ע ספורנו בפירוש הכתובים הזלה לפי פשוטם, והסדר יהיה כך שתה ובניך תשמרו לפני קדש הקדשים שהוא מקל לחרון תשר בו לאות העדות: (ג) ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל, והלויס ישמרו משמרתך שהוא בית קדש הקדשים ומשמרת כל יתר המשכן וחס מון לקדשי המשכן: אך אל כלי הקדש וגומר, פשט נתיך המשכן שהס המנורה ושלחן ומזבח הזהב: ואל המזבח, החילון שהוא מזבח העולה אף על פי שהוא חון לקדשים: (ד) ושמרו את משמרת אהל מועד, לפניס מן הקלעים והוא כל המלר: (ה) ושמרתם את משמרת הקדש, ותתם הכהנים תשמרו את משמרת המשכן לפניס מן הקדשים, עד כאן, וכוונתו שהוא על דרך כלל ופרטיו מעתה, כי בתחלה לתר על דרך כלל תתה ובניך ובית תנתו וגומר וגם את לתיך וגומר ויטרתון,

ולתר

וְאֶת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ו) וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃ (ז) וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃ פ

וידבר

תרגום אשכנזי קג

לינטהום אונד דען אַלטאַר צו בעוואַנען, דאַמיט פֿערנער קיין צאָרן אויפֿ־יעמאַנ׳ן איבער דיא קינדער ישראל׳ס. (ו) איך, דער איך מיר אייערע ברידער, דיא לוים, אויס דען קינדערן ישראל׳ס גענאָמען, איך איבערגעבע זיא אייך אַלס איין געשענק צום דיענסטע דעס עוויגען, דיא אַרבייט ביים שטיפֿטסצעלטע צו פֿערריכ־טען; (ז) דוא אונד דיינע זאָהנע אַבער איהר זאָללט דאַז פריעסטער־אַמט פֿערוואַהרען אין אַללען געשעפֿטען דעס אַלטאַרס אונד אינערהאַלב דעם פֿאָרהאַנגס, דיא איהר

צו פֿערריכטען האַבט, דאַז פריעסטערטהום נעבע איך אייך אַלס איין געשענק צום אַמטע; אינר דער געמיינע, דער הינצו טריטט, זאָלל דעם טאָדעס זיין.

פֿער־

תרגום אונקלוס

מַטַּרַת קוּדְשָׁא וְיָת מַטַּרַת מַדְבְּחָא וְלָא יְהֵי עוֹד רוּגְזָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ו) וַאֲנָא הָא קָרֵבִית יָת אֲחֵיכוֹן לֵיָאֵי מְגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכוֹן מַתְּנָן יְהִבִין קֳדָם יְיָ לְמִפְלַח יָת פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ (ז) וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ תִּטְּרוּן יָת כְּהוּנַתְכוֹן לְכָל פִּתְגָם מַדְבְּחָא וּלְמָגֵיו לְפָרוֹכְתָא וְתִפְלְחוּן פּוּלְחַן מַתְּנָא אֶתֵּן יָת כְּהוּנַתְכוֹן וְחֵילוֹנִי דְּיִקְרַב יִתְקְטֵיל׃

ומליל

רש"י

(ה) ולא יהיה עוד קצף. כמו שהיה כבר שנאמר כי יצא הקצף׃ (ו) לכם מתנה נתונים. יכול לעבודתכם של מזבח תלמוד לומר לה׳ כמו שמפורש למעלה לשמור משמרת גזברין וחמרכלין׃ (ז) עבודת מתנה. במתנה נתתיה לכם׃

באור

וחזר זה מפרש על דרך פרט את משמרת הכהנים ועבודת הלוים בחיזוק לומן מהיה. אבל לפי תרגום אתכנזי יהי׳ המאמר ואתה ובניך אתך קבל עם ויעזרוך ובאוהו ויעמדוך בעבודה ובניך לפני אהל העדות׃ (ו) ואני הנה לקחתי, שעורו ואני הוא אשר לקחתי את הלוים מתוך בני ישראל ועתה הנני נותנם לכם: לבם מתנה נתנים לה׳, לכם יהיו נתונים לעבודת ה׳, וכן פירש רש"י יכול לעבודתכם של המזבח תלמוד לומר לה׳, כמו שמפורש למעלה לשמור משמרת גזברין וחמרכלין, ע"כ, וכן מתורגם בלשון אשכנז׃ (ז) עבודת מתנה, במתנה נתתיה לכם. (רש"י), וזה לשון הרמב"ן, והנכון בעיני שיאמר ועבדתם עבודת הבזמן והיגיעה עבודת שעבוד, אבל עבודת מתנה גדולה נתתי לכם זה לכבוד ולתפארת, ע"כ: והזר, לעבודת בהנים, ואפילו לוי

יקרב

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי
הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
א תְּרוּמֹתָי לְכֹל ׀ קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ
לְחָק־עוֹלָם: (ט) זֶה יִהְיֶה לְךָ
מִקֹּדֶשׁ הַקָּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־
ג קָרְבָּנָם לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־
חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר
יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא
וּלְבָנֶיךָ: (י) בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים

תאכלנו

תרגום אשכנזי

(ח) פֿערנער שפּראַך דער עווי־
גע צו אהרן: איך איבערנעבע
דיר אויך דיא אויפֿזיצט איבער
מיינע העבעאָפּפֿער, אַללע
הי לינטה ממער דער קינדער
ישראל'ס זינד דיר אונד דיינען
זאָהנען א'ברנעבען. אונד א'הר
בעקאָממט דאַפֿאָן צו אַללען
צייטען אייערען אַנטהייל, אַלס
הערר־שאַפֿטליכע נעפֿעללע.
(ט) דיעזעם זאָללסט דוא פֿאָן
דעם אַללערהיילגסטען דאַז
דעם פֿייער בעשטיממט א'זט,
האַבען: אַללע א'הרע נאַבען,
מעהלאָפּפֿער, זינדענאָפּפֿער
אונד שולדאָפּפֿער, דיא זיא
מיר צוברינגען, זאָללען אַלס

ר ש "י

(ח) ואני הנה נתתי לך. בשמחה לשון שמחה הוא זה כמו הנה הוא יוכל לקרחתך ורקח ושמח בלבו משל למלך שנתן שדה לא הכוולת העלה נערכתין נת תחר וערער עליו ועל השדה אמר לו המלך כל מי שירצה יבוא ויערער לנגדך הריני כותב ומחתם לך ומעלה נערכתין תף כתן לפי שנת קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה נת הנחוש וכתן לו כ"ד מתנות כהונה נכרית מלח עולם ולכך נסמכה פרשה זו לכאן: משמרת תרומתי. שתהם לריך לשמרן בטהרה: למשחה. לגדולה: (ט) מן האש. לאחר הקטרת האימורים: כל קרבנם. כגון זבחי שלמי ציבור: מנחתם חטאתם ואשמם. כשעתו: לכם יהיו לי. זה גזל הגר: (י) בקדש הקדשים תאכלנו אמר על קדשי הקדשים שאין נאכלין אלא

תרגום אונקלוס

(ח) וּמַלֵּיל יְיָ לְאַהֲרֹן וַאֲנָא הָא יְהַבִית לָךְ יַת
מַטְרַת אַפְרָשׁוּתִי לְכָל קוּדְשַׁיָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ
יְהַבְתִּינוּן לְרַבּוּ וְלִבְנָךְ לְקָיֵם עָלַם: (ט) דֵּין
יְהֵי לָךְ מִקּוּדְשָׁא קוּדְשַׁיָא מִן אֶשָׁתָא
כָּל קָרְבָּנְהוֹן לְכָל מִנְחָתְהוֹן וּלְכָל חַטָּוָתְהוֹן
וּלְכָל אָשָׁמֵיהוֹן דְיָתִיבוּן קֳדָמַי קוּדְשִׁין
דִילָךְ הוּא וְדִבְנָךְ: (י) בְּקוּדְשִׁין קוּדְשִׁין

תיכלוניה

באור

יקרא זר לאותו דבר: (ח) את משמרת תרומתי, כנר פירשנו שכל התמנות על ליחה דבר המוטל תחת הנחת החלש קרוי משמרת: לכל קדשי בני ישראל, למ"ד הכללי, כמו שנאמרנו בכמה מקומות שעניגו (חיבערהויפט נל"ח): לך נתתים למשחה, לגדולה, וכן תרגם לונקלוס לרבו, ועניגו שתהיה הנתינה לך כמו שנותנים מם לשרים הנמשחים, וכן מתורגם נל"ח: (ט) מקדש הקדשים מן האש, הקדשים המיגיגים להעלותם על האש, והוא כלל לכל הקרבנות, ואחר זה הזכירם דרך פרט לכל מנחתם ולכל חטאתם וגומר, וכל הלמדי"ן מסורגים כמו שזכרתי למעלה: (י) בקדש הקדשים תאכלנו, למד על קדשי קדשים שאין נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהונה. (רש"י), ולפי בונתו שתאכל בקדש הקדשים שהוא לפניט מן הפרכת כמו שהגין הרמב"ן ותפס

עליו

תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָּךְ: (יח) וְזֵה־לְּךָ
תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים וּלְבָנֶיךָ
וּלְבִנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כָּל־
טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ: (יט) כָּל
חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־חֵלֶב תִּירוֹשׁ

תרגום אשכנזי קד

ואללט איהר עם סַערצעהרען,
יעדע מאנגספערזאן קאן דאס
פאן עסטען, עם זאלל איך
הייליג זיין: (יח) דיעזעם אבער
זאלל פאן א'הרען העבעאפ=
פערט אונד פאן אללען וועגרע=
גאבען דער קינדער ישראל'ס
דיין זיין, נעהמליך דיר נעבסט
דיינען זאהנען אונד טעכטערן
צו עווינען צייטען אלס אייער
אנטיהל בעשטימט כלייבען,
אונר דאס יערער אין דיי=

ודגו

נעם הויז, דער ריין איזט, עסטען דארף, (יט) אללעס בעסטע אהל, אללען בעהטען מאסט

אונר

תרגום אונקלוס

תֵּיכְלוּנֵיהּ כָּל דְּכוּרָא נֵיכוֹל יְהֵי קוּדְשָׁא
יְהֵי לָךְ: (יח) וְדֵין לָךְ אַפְרָשׁוּת מַתְנָתְהוֹן
לְכָל אֲרֵמוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ יְהַבְתִּינוּן וּלְבָנָךְ
וְלִבְנָתָךְ עִמָּךְ לְקָיֵם עָלָם כָּל דְּכֵי בְּבֵיתָךְ
נֵיכוֹל יְהֵיהּ: (יט) כֹּל טוּב מְשַׁח וְכָל טוּב

ר ש " י

מלא נעזרה ולנערי כהונה: (יא) תרומת
מתנם. המורם מן התודה ומהשלמים
ומחיל נזיר: לכל תנופות. שהרי חלו
טעונין תנופה: כל טהור. ולא טמאים.
דבר לאחר כל טהור לרבות לאשתו:

(יב) ראשיתם

חמר

באור

עליו וזה לשונו, ולא הניחוהו זה כי נקדש הקדשים יש שם לגילה ושתים שלין נגמס שם חלא כהן גדול ביום הכיפורים, לכל כוונת רש"י לתקן הקושיא הזאת ואמר שלין נאכלין חלא בעזרה שהוא נאחר לאחל מועד, וכדברי ת"ק דר"י נ"ב בתחילת נספרי בקדש הקדשים תאכלנו נרית הכתוב נרית עם אהרן על קדש הקדשים שלא יהיו נאכלין חלא במקום קדוש ומקום קדוש הוא העזרה כדתניא במקום קדוש תאכל ופירש לאחריו נאחר לאחל מועד, ויהיה לפ"ז פירוש בקדש הקדשים כדרך אכילת קדשי הקדשים שהוא העזרה, ור"י נ"ב אמר שהבי"ת בקדש הקדשים תורה כמשמעה במקום ק"הק דהיינו בהיכל שהוא לפנים מן העזרה ונקרא קדש הקדשים בערך חל העזרה ולימתי בזמן שהקיפו הכותים את העזרה, אבל בשאר זמנים היו נאכלין חלא בעזרה, ובנר התעורר הרא"ם בזה עיין שם. ורמב"ן פירש בקדש הקדשים תאכלנו אפילו בקדש הקדשים שהוא לאחל מועד, ונקרא קדש הקדשים בנגד חלר המזבח, והנה דעתו כדברי ר"י נ"ב חלא שהוא לא חלק בין בזמן שהקיפו וגומר אלו בשאר זמנים: (יא) התרומה מהנם, נאסרון תי"ו, כמו מתנאם, והשעור המורם מהשלמים ומהתודה ומחיל נזיר, וגם יתכן שהנפרד ממנה מַתָּן על משקל מַשָּׂא וממנו לכל מַשָּׂאם: לכל תנופה, שהרי חלו טעונין תנופה: כל טהור בביתך, ולא טמאים, דבר אחר כל לרבות לאשתו. (רש"י): (יב) כל חלב יצהר, הנכנב

והמטיב

המעמר

(יח) התרומה מהנם, אמר המגאר: "באסרון ת' כמו מתנאם וכו' וגם יתכן שהנפרד ממנו מַתָּן כמו מַשָּׂא מַשָּׂאָם ודבריו לקוחין מרמב"ע, כי הוא אמר וז"ל: "באסרון הת' כמו אחל פנה שהוא כמו פנתה לו הם מזני משקלי'. "ולא ידעתי מה הי' להם לספק כי הנפרד מתן, הלא מלינו מוהר ומתן (בראשית ל"ד י"ב), וכן מתן בשאר (משלי כ"א י"ד) מתן אדם (שם י"ח ט"ז)? וגם הרד"ק נתבלבל. (א"ח לדעתי מתן הרמב"ע להרבות המשקלים ואמר שנפלה הה"ה וכמו שת"ל ועיין בניקודי שופטים ט"ז כ"ה).

וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה
לְךָ נְתַתִּים: (יג) בִּכּוּרֵי כָּל־אֲשֶׁר
בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לְךָ
יִהְיֶה כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ:
(יד) כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה:
(טו) כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר
אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בָּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ אַךְ ו פָּדֹה
תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת
בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:
(טז) וּפְדוּיָו מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה
בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה

אנה אללעם קאָרן, נעהמלה
דיא ערשטען נאכגעו, ועלכע
זיא דעם עווינעו ווידמעו, זאל־
לעו דיר געשענקט ווידו: (יג) דיא
ערשטען פרוכטע איהרעם
לאנדעם, דיא זיא דעם עווינעו
בריננעו, זאללעו ריין זיין
וואס אין דיינעם הויוע ריין
איזט, קאו ראפאן עסמעו.
(יד) אללעם פערבאנטע אין
ישראל זאלל דיין זיין. (טו) אל־
לעם ערשטגעבארנע אן מענ־
שען אונר פיה, ראו זיא דעם
עווינעו ברינגעו, זאלל דיר גע־
הערעו; יעראך מוסט דוא איי־
נע אויסלעוונג געשטאטטעו,
דיא ערשטגעבירט פאם מענ־
שען אונר פאם אונריינעו פיה
מוסט רוא אויסלעוון לאסעו.
(טז) דיא אויסלעזונג געשי־
העט אלוא: ווען עם איינעו
מאנאט אלט איזט, זא איזט דער פריים, אום ווילפאן עם אויסנעלעזט ווירר,
פינף שקל ווילבער, נאך דעם שקל דעם הייליגטהומס, דער צוואנציג גרה העלט

רש"י — תרגום אונקלוס

(יב) תרומת. הין תרומה גדולה: חמר ועבור ראשיתהון די יתנון קדם יי לך
נחום
יהבתינון: (יג) בכורי כל די בארעהון די
ייתון קדם יי דילך יהי כל דכי בביתך ייכלוניה: (יד) כל חרמא בישראל דילך
יהי: (טו) כל פתח ולדא לכל בשרא די יקרבון קדם יי באנשא ובבעירא יהי לך
ברם מפרק תפרוק ית בוכרא דאנשא וית בוכרא דבעירא מסאבא תפרוק:
(טז) ופורקניה מבר ירחא תפרוק בפורסניה כסף חמשא סלעין בסלעי קודשא

באור

ומטעם נשמן כי יקהר שם על השמן לרוב זכיותו: ראשיתם אשר יתנו, כמו שכתוב ראשית דגנך תירושך ויצהרך: (יג) בכורי כל אשר בארצם, שעילו נכורי כל הפירות אשר נתרגם: יהיה, ליתי יהין, כי הוא מיוסד על נכורי: (טו) אך פדה תפדה, תקף פדיונו מיד ישתלם הסדר אחו יכן ואח נכור הנהמה הטמאה תפדה: (טז) ופדוין, נכוי הנפתח מוסב על האדם האחור נכיות שלמעלה, רלה לומר הפדויים של נכורי אדם מקן מדם תפדם, אבל פדיון נכור נהמה טמאה לא הולרך להזניר כי בנר מנוקר בפרשת בא, ובל פטר חמור תפדה בשה (שמות י"ג י"ג):

חוּא: (יז) אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ
בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא
תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם
תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָּם
תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:
(יח) וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה
הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה:
(יט) כָּל ו תְּרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר
יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי
לְךָ וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־
עוֹלָם בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי
יהוה

אַנטהויל אויף עוויגען צייטען; דיעזעס זייא איין עוויגער אונפֿערוועלכער בונד פֿאר דעם

תרגום אונקלוס

עֻזְּרִין מָעַיִן הוּא: (יז) בְּרַם בּוּכְרָא דְתוֹרָא אוֹ
בּוּכְרָא דְאִמְּרָא אוֹ בּוּכְרָא דְעִזָּא לָא תִפְרוֹק
קוּדְשָׁא אִינּוּן יַת דְּמְהוֹן תְּזוֹרוֹק עַל מַדְבְּחָא
וְיַת תַּרְבֵּיהוֹן תַּסֵּיק קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא
קֳדָם יְיָ: (יח) וּבְשָׂרֵיהוֹן יְהֵי לָךְ כְּחַדְיָא
דַּאֲרָמוּתָא וּכְשָׁקָא דְיַמִּינָא דִּילָךְ יְהֵי:
(יט) כֹּל אַפְרָשׁוּת קוּדְשַׁיָּא דִּי יַפְרְשׁוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ יְהַבִית לָךְ וְלִבְנָךְ וְלִבְנָתָךְ עִמָּךְ לְקָיָם עָלָם קְיָם מְלַח עָלָם הִיא קֳדָם
עם

חרגום אשכנזי קה

(יז) הינגענען דיא ערשטגע,
בורט איינעס אָכסען, איינעס
לַאמעס אָדער איינער ציעגע,
זָאלסט דוא ניכט אויסלעזען
לאַסען זאנדערן איהר בלוט
ב אויף דען אַלטאַר שפרענגען,
אונד איהר פֿעטט, אין רויך
אויפֿשטיינן לאַסען. אַלס איין
פֿייעראָפּפֿער, צום אַנגענעהמען
מען גערוך, דעם עווינען צו עהרען.
רעז: (יח) דאַז פֿלייש דאַסאָן
זָאלל דיר געהערען, זָא ווייא
דיא ווענרעברוסט אונד דיא
רעכטע שולטער דיר נעהערט.
(יט) אַללע היילגע גאַבען,
דיא דיא קינדער ישראלס
דעם עווינען ווירמען, געבע איך
דיר, נעבסט דיינען זָאהנען
אונד טעכטערן, צו אייערעם
אונפֿערוועלכער בונד פֿאר
דעם

רשי

(יח) כחזה התנופה וכשוק הימין. של שלמים שנאכלין לכהנים לנזיפס ולבניפס ולעבדיפס לזני ימים ולילה א' לף הנכור נאכל לזני ימים ולילה אחד: לך יהיה. בת רבי עקיבא ולמד הוסיף לך הבתוב סויה לתרת שלא תאחר כחזה וכוק של תודה שאינו נאכל אלא ליום ולילה:
(יט) כל תרומת הקדשים. מתיבתה של פרשה זו בללה בתחלתה ובללה בסופה ופרט נאמלע: ברית מלח עולם. ברית

באור

(יח) כחזה התנופה וכשוק הימין, כחזה התנופה וכשוק הימין של שלמים שנאכלים לכהנים לנזיפס ולבניפס לעבדיפס לזני ימים ולילה אחד, לף הנכור נאכל לזני ימים ולילה אחד (זבחים דף נ"ו): לך יהיה, בת רבי עקיבא ולמד הוסיף לך הבתוב סויה לתרת (בי בבא בתוב ונזיר יפיס לך), שלא תאחר בחזה וכוק של תודה שאינו נאכל אלא ליום ולילה. (ספרי):
(יט) כל תרומת הקדשים, אחר שהזכיר המתנות על דרך פרט חזר וכלל אותם, וכן פיבב רש"י מתיבתה של פרשה זו בללה בתחלתה ובללה בסופה ופרט נאמלע: ברית מלח עולם, ברית

המעמר

(יט) ברית מלח, המפרשים פירשו לפי דרכם זה בנה זה בנה, עיין רלב"ע רשב"ם ות"י, ואולי

יְהוָה לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ: (כ) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא
תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם
אֲנִי חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ס שביעי (כא) וְלִבְנֵי
לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר
בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֵלֶף עֲבֹדָתָם
אֲשֶׁר־הֵם עֹבְדִים אֶת־עֲבֹדַת
אֹהֶל מוֹעֵד: (כב) וְלֹא־יִקְרְבוּ
עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
לָשֵׂאת חֵטְא לָמוּת: (כג) וְעָבַד

דעם עוויגען, פֿיר דיך אונד
דיינען זאמען נעבען דיר.
(כ) פֿערנער שפּראך דער עוויגע
גע צו אהרן: אין איהרעם
לאַנדע זאָללסט דוא קיין ערב־
גוט בעזיטצען, אונד קיינען
טהיל אונטער איהנען האָ־
בען, איך בין דיין טהיל אונד
דיין ערבע אונטער דען קי־
דערן ישראל׳ס. (כא) דען
קינדערן לוי גיבּ איך אַללע
צעהנטען אין ישראל צו איה־
רעם ערבגוטע, פֿיר דען
דיענסט, דען זיא צו פֿערוּאָר־
גען האָבען, בייַם שטיפֿט־
צעלטע; (כב) דאַמיט דיא
קינדער ישראל׳ס זיך פֿערנער
ניכט מעהר דעם שטיפֿט־
צעלטע נעהערן, אונד דאַדורך
וועדע אויף זיך לאַדען, דיא איהנען דען טאָד צוציעהעט;

הלוי

וְאָ

רש"י

עם להרן נדבר הנריח ומתקיים ומנריח
את לחרים. נרית מלח כנרות הכרותה
למלח שמינו מסריח לעולם: (כ) וחלק
לך יהיה לך נתוכם. לף נניזה:
(כג) והם

תרגום אונקלוס

יְיָ לָךְ וְלִבְנָךְ עִמָּךְ: (כ) וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן
בְּאַרְעֲהוֹן לָא תַחְסִין וְחוּלַק לָא יְהֵי לָךְ
בֵּינֵיהוֹן מַתְּנַן דִּי יְהָבִית לָךְ אֲנוּן חוּלָקָךְ
וַאֲחֻסָנָתָךְ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וְלִבְנֵי לֵוִי
הָא יְהָבִית כָּל מַעֲשַׂרָא בְּיִשְׂרָאֵל לַאֲחֻסָנָא חֲלַף פּוּלְחָנֵהוֹן דִּי אֲנוּן פָּלְחִין פּוּלְחַן
מַשְׁכַּן זִמְנָא: (כב) וְלָא יִקְרְבוּן עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְקַבָּלָא חוֹבָא לְמָמָת:

ויטלחון

באור

קימת שלח תופר כמלח שמינו מסריח לעולם: (כ) בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך, כפל
הענין כמלת שונות וכן לקי מלקך ונחלתך: (כא) הנה נתתי, הנני נותן כמו נתתי נסף השדה
(בראשית כ"ג י"ג): כל מעשר בישראל לנחלה, לסיות להם במקום נחלה: (כב) ולא יקרבו
עוד, אע על הפסוק שלמעלה ושעורו שלף עונדתם תצר הם עונדים את אהל מועד שלא
יקרבו בני ישראל אל אהל מועד שיכולו ע"י זה לשאת חטא ומשא מות: (כג) ועבד הלוי הוא, נתינת

ועבד

המעמר

הכוונה כי היה ליסוד מוסד לבני קדם (כאשר ספרו לנו חוקרי העתקות) לא נתחלק להם שלש ושכלו
עמו מאכל מה שזר נתערב בו מלח, ככר כרתו עמו ברית לשמרו ולהגילו מכל פגע, וככל
נפגם ומקולקל הגיעו בעבו, ולזה נאמר על ברית קיים ברית מלח.

הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אָהֶל מוֹעֵד
וְהֵם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
יִנְחֲלוּ נַחֲלָה: (כד) כִּי אֶת־מַעְשַׂר
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ
לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם
לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחֲלוּ
נַחֲלָה:
פ
(כה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(כו) וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־
ישראל ה

תרגום אשכנזי קו

(כג) וְאָ זאללען יענע, אינרעם דער לוי דען דיענסט פיים שטיפטסצעלטע פֿעררי־כטעט, דיא שולד דער קינדער ישראל'ס איבערנעהמען. דיעזעס זויא פֿיר אייערע נאכקאמען אין עווינעם געזעטץ; אונטער דען קינדערן ישראל'ס אפער זאללען זיא קיין ערבגוט בעזיטצען: (כד) דען, דען צעהנטען, וועלכן דיא קינדער ישראל'ס דעם עווינען אלס אייגע העבע ווידמען, דיעזען געבע איך דען לוים צום ערבגוטע, אונד איך זאגע איהנען דיעזעראלב אן, דאס זיא אונטער דען קינדערן ישראל'ס קיין ערבגוט בעזיטצען זאללען. (כה) דער עווינע רעדעטע מיט משה אונד שפראך: (כו) מיט דען לוים זאללסט דוא שפרעכען, אונד איהנען זאגען: וועז איהר פֿאן דען קינדערן ישראל'ס דען

תרגום אונקלוס

(כג) וְלֵיוָאֵי אִינּוּן יַת פֻּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאִינּוּן יְקַבְּלוּן חוֹבֵיהוֹן קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן וּבְגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן אַחְסָנָא:
(כד) אֲרֵי יַת מַעְשַׂרָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יַפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ אַפְרִשׁוֹתָא יְהָבִית לְלֵיוָאֵי לַאֲחַסָּנָא עַל כֵּן אֲמָרִית לְהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן אַחְסָנָא: (כה) וּמַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר: (כו) וְלַלֵּיוָאֵי תְּמַלֵּיל וְתֵימַר לְהוֹן

ר ש "י

(כג) והם. הלויים יטלו עונם של ישראל שעליהם להזהיר הזרים מגזת קדשיהם: (כד) לאשר ירימו לה' תרומה. הכתוב קראו תרומה עד שיפרים ממנו תרומת מעשר: ונחצב

ארי

באור

ועבד ככר נכלל הורמת הגוף והמין, וקולי כפל מלת הוא לחזוק הענין כמו ומשרתם אתם (ויקרא י"ח כ"ו): ועבד הלוי, לשון יחיד על הסבט בכלל ולפי שכט הוא שבט גם כללי יתכן לדבר עליו גם ל"ר ולפיכך אמר אחר זה והם ישאו עונם [ס"ת], ויתכן שכך הוא שעור והמשך הכתובים ולבני לוי הנה נתתי וגומר, (כב) למען לא יקרבו עוד בני ישראל אל אהל מועד, ועל ידי כך יחטאו ויאותו, (כג) לכן לויתי שכל עוד שהלוי בעבודתו יעבוד את עבודתו, ישאו בני לוי הלחרים את עון ישראל ויזהירו אותם מגזת אל הקדש, (וכן מתורגם בלשון תרגום), וגם לונקלוס תרגם ויפלחון לשמי למימר ל"ר, שעור הכתוב שהלויים יעבדו את עבודת אהל מועד והם ישאו עונם של ישראל הנגזרים בי עליהם להזהיר הזרים לבל יגשו אל אהל מועד:] (כד) אשר ירימו

יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי
לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם
מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־
הַמַּעֲשֵׂר: (כז) וְנֶחְשַׁב לָכֶם
תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֹּרֶן
וְכַמְלֵאָה מִן־הַיְקָב: (כח) כֵּן
תָּרִימוּ גַּם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהוָה
מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ
אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
(כט) מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֶת

כל

תרגום אשכנזי

דען צעהנטען נעהמעט, דען
איך אויך שטאמט אייערעם
נהבנוטעם געגעבען, זאמים-
מעט איהר דאס צור העבע
רעם עוויגען דען צעהנטען פאן
דעם צעהנטען אבזאנדערן.
(כז) אייערע העבע ווירד נעהמ-
ליך גע[illegible]טעט, ווי א קארן אוים
דער שיינע, ארער געטרעטענקע
אוים דער קעלטער. (כח) אלזא
מיסמעט איהר אויך דיא העבע
רעם עוויגען פאן אללען צעהנ-
טען, דיא איהר פאן דען קינ-
דערן ישראל'ס נעהמעט, אב-
זאנדערן, אינר זאלטע דעם
פריעסטער אהרן ברינגען.
(כט) פון אללעם, וואס אייך
געגעבען ווירד, מיסמעט איהר

דיא

ר ש " י

(כו) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן. תרומת מעשר שלכם לסורה לוים ולטמא, ומייגיס עליה מיתה וקומם כתרומה גדולה שנקראת רשות: כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב. כתרומת תירוש ויצהר הניטלת מן היקבים: מלאה. לשון גיסול תבואה שנתמלאת: יקב. היא הגוב שלפני הגת שהיין יורד לתוכה וכל לשון יקב חפירת קרקע הוא וכן יקבי המלך (זכריה י"ד) הוא יש לו קינוס חפירה שחפר מלכו של עולם: (כח) כן תרימו גם אתם. כמו שישראל מרימים מגרנם ומיקביהם תרימו אתם מפעשר שלכם כי הוא נחלתכם: (כט) מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה'.

בתרומה

תרגום אונקלוס

אֲרֵי חֻלְקָנוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מַעְשְׂרָא דִּי
יָהֲבִית לְכוֹן מִנְּהוֹן בַּאֲחֻסָּנְתְּכוֹן וְתַפְרְשׁוּן
מִנֵּיהּ אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ מַעְשְׂרָא מִן מַעְשְׂרָא:
(כז) וְתִתְחַשֵּׁב לְכוֹן אַפְרְשׁוּתְכוֹן כְּעִבּוּרָא
מִן אִדְרָא וְכִמְלֵאתָא מִן מַעְצַרְתָּא: (כח) כֵּן
תַּפְרְשׁוּן אַף אַתּוּן אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ מִכֹּל
מַעְשְׂרָתֵיכוֹן דִּי תְסַבּוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתִתְּנוּן מִנֵּיהּ יָת אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְאַהֲרֹן
כָּהֲנָא: (כט) מִכֹּל מַתְּנָתֵיכוֹן תַּפְרְשׁוּן יָת כָּל

אפרשותא

ב א ו ר

לה' תרומה, הכתוב קראו תרומה עד שיפרים ממנו תרומת מעשר. (רש"י): (כו) ונחשב לכם, כבר הוזכר פעמים רבות, לם יקדם פעל לפועל לו לינו אומר לת המין ולח לת המספר, לכן למר ונחשב על מלת תרומתכם שהנפרד ממנה תרומה גם"ל הנקבים: כדגן מן הגרן, שיסיח המעשר שתהם ליקחים נחשב לכם כדגן מן הגרן שלכם וכמלאה מן היקב שלכם, על כן חייבים גם לתם לתת ממנו תרומת ה': וכמלאה, כתב הרד"ק בשרש מלה, שהיא מענין השלמה, ופירוש מלחתך (שמות כ"ג ב"ח) כשתשלים המנחה שלך ותתנשל, תן ממנה נכורים, וגן היין נקרא מלאה וכמלאה מן היקב, כי לון הענבים נדרכים ביקב עד גמר בשולם ע"כ, ועיין מ"ש בנחור שמות (שם): (כט) מכל מהנחיכם וגומר מכל חלבו, לת הטוב והנכנד שבמעשר לסר תקרו

מיצרלל

כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ
אֶת־מְקֻדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ: (ט) וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם בְּהָרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ
מִמֶּנּוּ וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת
גֹּרֶן וְכִתְבוּאַת יֶקֶב: (ל) וַאֲכַלְתֶּם
אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם
כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף
עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד: (לא) וְלֹא־
תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם
אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קָדְשֵׁי
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלֵּלוּ וְלֹא
תָמוּתוּ: פ

וידבר

תרגום אשכנזי קז

דיא העבע דעם עזיגען אַבזאָנ־
דערן פֿאָן אַללעם בעסטען
דען נעהיליגטען טהייל דאַ־
פֿאָן. (ט) זאָגע איהנען אַבער
אויך: וועז איהר דען בעסטען
טהייל דאַפֿאָן אַבגעזאָנדערט
האַבט, זא איזט דאַז איבר־
נע וויא דאַז איינקאָממען א־
ערער שיינע אונד אייערער
קעלטער אַנצוזעהען, (ל) איהר
דירפֿט עס עסטען אין אַללען
אָרטען, איהר אונד אייערע
הויזלייטע, דען עס איזט אי־ער
לאָהן פֿיר אייערע דיענסטע
בייס שטיפֿטס צעלטע. (לא) וועז
איהר דאַז בעסטע דאַפֿאָן אַב־
גענאָנדערט האַבט זא לאַדעט
איהר קיינע זינדע אויף אויך,
ענטווייהט אויך ניכט דיא הי־
לינטה־מער דער קינדער ישראלים, אַלס וואָדורך איהר אויך דען טאָד צוציהען קאָננטעט,

דער

תרגום אונקלוס

אַפְרְשׁוּתָא דְיָיָ מִכֹּל שׁוּפְרֵיהּ יָת מַקְדְּשֵׁיהּ
מִנַּיהּ: (ט) וְתֵימַר לְהוֹן בְּאַפְרְשׁוּתְכוֹן יָת
שׁוּפְרֵיהּ מִנַּיהּ וְיִתְחֲשֵׁב לְלֵיוָאֵי כְּעֲלַלַת אִדְרָא
וּכְעֲלַלַת מַעֲצַרְתָּא: (ל) וְתֵיכְלוּן יָתֵיהּ בְּכָל
אֲתַר אַתּוּן וְאֶנַשׁ בָּתֵּיכוֹן אֲרֵי אַגְרָא הוּא
לְכוֹן חֲלַף פּוּלְחָנְכוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא: (לא) וְלָא
תְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא בְּאַפְרְשׁוּתְכוֹן יָת
שׁוּפְרֵיהּ מִנַּיהּ וְיָת קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לָא תְחַלְּלוּן וְלָא תְמוּתוּן:

ומליל

רש"י

תרומה גדולה הנתונ מדבר שלש מקדים לוי את הכהן נגרי וקנל מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן הכרי כריך להפריש הלוי מן המעשר תחלה לחל מחמשים לתרומה גדולה ויתקור ויפרוש תרומת מעשר: (ל) בהרימכם את חלבו ממנו. לחתר שתרימו תרומת מעשר ממנו: ונחשב. המותר ללוים חולין גמורין: כתבואת גרן. ליזרחל שלח תחמר הותיל וקרחו הכתיב תרומ' שנחמר בי חת מעשר בני ישרחל חשר ירימו לה' תרומה יכול יהח כולו לחסור תלמוד לומר ונחשב ללוים כתבואת גרן מה ליזרחל חולין חף של לוי חולין: (לא) בכל מקום. לפי שנחית הקנרו':

(לב) ולא תשאו עליו חטא וגו'. הח למדת תרימו חשלו חטא: ולא תמותו. הח למד שחללו תמותו:

זאת

באור

משרחל תתנו חת תרומת ה' לחהרן הכהן, ומהר חלבו נכנוי היתיר ולח למר חלביהן כשאר למר מכל מתנותיכם לשון רבים, כי הכנוי שב על פרטי המינים על הדגן לו תירוש ויצהר, וכן למר חת מקדשי, ולעת המתירים שהכנוי שב על תיבת כל שהוח יחיד: (ל) בהרימכם ונומר ונחשב ללוים, לכם הלוים: כתבואת גרן, לחר שהפרשתם ממנו תרומת מעשר יהיה הנשחר לכם כתבואת גרן שלכם ומותר לחכלו בכל מקום: (לב) ולא תשאו עליו חטא, בשעה שתרימו חת חלבו

תרגום אשכנזי

יט (א) רעד עווינג רעדעטע מיט משה אונד אהרן, אונד שפראך: (ב) רייזעם איוט איינע פערהאנונג רעם געזעטצעם, ריא רעד עווינג בעפיעהלט, נעהמליך: זאגע רען קינדערן ישראל'ס, דאס זוא

רש"י

יט (ב) זאת חקת התורה. לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המלוה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה: ויקחו אליך

תרגום אונקלוס

יט (א) ומלל יי עם משה ועם אהרן למימר: (ב) דא גזירת אוריתא די פקיד יי למימר מליל עם בני ישראל ויסבון לך תורחא

באור

מלכו לא תעלו חטא, ונתתם את מקדשו ממנו יהיו קדשי ב"י שמורים, ואם לא תעשו כן תעלו חטא שערתם על המלוה וחללתם קדשי בני ישראל בעבור שתחללתם את מקדשו. (הרלב"ע):

יט (ב) זאת חקת התורה, בנאור פסוק עקב אשר שמע אברהם בקלי (בראשית כ"ו ה'), הנדיל המתרגם בין חקה ומלוה ותורה יע"ש, וסוף דבריו הם לשונו, ולזה תמלא לפעמים שיחתמם בעל הלשון בשמות הללו בלי הבדל וכונת ענין, כי בערך אל נותן התורה והמלוה אין ביניהם הבדל כלל, ופעמים שיכון אל ההבדל שזכרנו, והוא בבחינת הלבם המכוין לעשותם, שבבחינת המשיג המקבלם, פעמים שיקבר להשיג ענין אחד ויקבלו משלח ענין אחר שים בו, עכ"ל. והנה גם בפרשה הזאת הוא מדבר בערך אל נותן התורה שאז אין הבדל ביניהם, לכן מצאנו בכל הפרשה המלות המלה יחד על ענין אחד, שאמר זאת חקת התורה אשר צוה וגומר, ואף על פי כן עקר השם הוא חקה, משמרת הקרבן על עבודו והמוטל על העם, כמו שאמרו חכמינו ז"ל, גזירה היא מלפני, אין לך להרהר אחריה: אשר צוה ה', בטעם ואל משה אמר עלה אל ה', או הוא כמו מסורש דבר אל בני ישראל זאת חקת התורה אשר צוה ה' (רמב"ן): והרלבנו נראה, שאלו היה המקרא מסורש, היה לו לומר קחו אלי, כמבואר למעלה בהורדת מלת לאמר, אשר עוררנו עליה פעמים רבות: דבר, אף שדבר השם היה גם אל אהרן, לא היה הצווי לישראל רק על פי משה לבדו: ויקחו אליך, יקחו משלהם לתת לך, כמו שבחרתי מכל ויקחו לי

המעמר

יט (ב) זאת חקת התורה, הנכון כמו שכתב הרשב"ם, שהמובן הוא מה שנאמר לקמן (פי"ז) זאת התורה אדם כי ימות וגו' (וכן נאמר להלן (ל"א כ"א) גבי הכבר כלי מדין זאת חקת התורה ועיין ברלב"ע שם), כי בחכמת המלוה הזאת היא מובדלת מכל שאר מצות המוטלות על הכיבור, יען לא היתה נוהגת לדורות ולזמן קצוב, אף לא היתה לך לשעה, לולם היא תלויה במקרה, כי כל זמן שהיה עוד אפר מוכן לא היו כריכין לעשות פרה אחרת, לכך אמרו חז"ל כי רק תצא פרות נעשו. גם לא תדמה לחטאת ואשמות, כי שהם החטא הוא הסגם הגורמת וח"כ תלויים במעשה, לא כן עשיית הפרה, כי היא מקרה גמורה, ואין להשגיח כלל עת עשייתה לך שהעדר האפר. גם אין להעריך הקרבן הזה לכרבי המקדש כמו סמי קטרת וסמן זית וכדומה, כי שם היינו נוכל לדעת על פי הצעור והתומד מתי כריכין לעשות מחדש, לא כן אפר פרה אשר אין לשער כלל מתי יכלה, ולזה נאמר זאת חקת התורה כלומר שאין זה חק לעולם, אף לא חורשת שעה, אך היא חקה לתורה הזאת, ומה שנאמר להלן (י') לחקת עולם, מוסב על המלות התלויות בה, לא על הפרה עלמה:

אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר
אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ
עֹל: (ג) וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו:
(ד) וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ
בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־
מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים:
(ה) וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־

ערה

טעם זיעבען מאהל. (ה) מאן פֿערברענעט אלסדאן

תרגום אשכנזי קח

ל זיא דיא אויף ראטהע קיה
ברינגען, דיא קיינע פֿלעקקען
אויף קיינען ליבעסבפֿעהלער
האט, אונד אוף וועלכע נאך
קיין יאך נעקאמטען איזט;
(ג) הייזע נעבעט דעם פֿריע־
סטער אלעזר, מאן פֿיהרט זיא
צום לאגער הינוים, אונד
שלאכטעט זיא אין זיינער נעגען־
וואַרט. (ד) דער פֿריעסטער
אלעזר נעהמט מיט זיינעם
פֿינגער עטוואס פֿאן איהר
רעם בלוטע, אונד שפרענ־
גט עס נעגען דיא פֿארדער־
זייטע דעם שטיפֿטסצעל־

חרגום אונקלוס

תּוֹרְתָא סְכָקְתָא שְׁלֵמְתָא דִּי לֵית בָּהּ מוּמָא
דִּי לָא סְלִיק עֲלָהּ נִירָא: (ג) וְתִתְּנוּן יָתָהּ
לְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְיַפֵּיק יָתָהּ לְמִבְרָא לְמַשְׁרְיָתָא
וְיִכּוּס יָתָהּ קֳדָמוֹהִי: (ד) וְיִסַּב אֶלְעָזָר כַּהֲנָא
מִדְּמָהּ בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיִדֵּי לָקֳבֵל אַפֵּי מַשְׁכַּן
זִמְנָא מִדְּמָהּ שַׁבַּע זִמְנִין: (ה) וְיוֹקֵד יָת

תורתא

באור

לי תרומה. ונעבור מלת לחיך דרשו חכמינו ז"ל כמדבר רבה, לעולם היו נקראת על שמך, פרה שעשה משה במדבר (רש"י), וזה לשון הרמב"ן, ושעם לחיך שיעשו כן במדבר לשעתם ולאחר כך יהיו שתהיה לחקת עולם, וכן ויקחו לחיך שמן זית וגומר ולאחר כך תקת עולם לדורותם: תמימה, שתהא תמימה בתמימות שהם היו בה שתי שערות שחורות בסולה, (רש"י), ומה שפירש שחורות לאו דוקא אלא כל שאינן לבנות שחורות, וכן הוא בפרק שני ממסכת פרה היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בסולה, וכן כתוב המתרגם בלשון אשכנז (קייסע פֿלעקען): אשר אין בה מום, שהם מום מהמומין הפוסלין בקהנן, כמפורש בפרשת תמור (כ"ג כ"ב): לא עלה עליה על, לא משכה בעל משא ועבודה: (ג) ונתחם, שנ גם על לחכין שיהיה גם הוא במסירת העבודה לבנו: אל אלעזר, מלותם בסגן, (רש"י), וכונתו רק על הפרה הוצאת בלבד, אבל בשאר פרות שנעשו לדורות נתלקו בו חכמינו ז"ל: והוציא אתה, המוליך, ואינו לשון לחיך מיוחד. ובלשון אשכנז (מען פֿיהרט זיא), לו שבב על אלעזר שילוח להוליכה: ושחט, מי שיהיה ולפילו זה: לפניו, לפני אלעזר שיהיה רואה בשחיטת הזר: (ד) אל נכח פני אהל מועד, נכח הלך שהוא פני אהל מ עד ומוסף לך מזרח, כי דרך הכתוב לומר על מזרח ומערב בלשון פנים ואחור: (ה) ושרף את הפרה לעיניו,

לויה

עֹרָה וְאֶת־בְּשָׂרָה וְאֶת־דָּמָהּ עַל־
פִּרְשָׁהּ יִשְׂרֹף׃ (ו) וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ
אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלָעַת וְהִשְׁלִיךְ
אֶל־תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה׃ (ז) וְכִבֶּס
בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְאַחַר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא
הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב׃ (ח) וְהַשֹּׂרֵף
אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃
(ט) וְאָסַף ׀ אִישׁ טָהוֹר אֶת־אֵפֶר
הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

אויהר פֿעלל, פֿליוש, בלום אונד מיסם זאלל מאן פֿער־ ברענגען. (ו) הער פריעסטער נעהמע צעדערנהאלץ, איזאָ־ פֿען אונד איזנען האַרֿאטהען פֿארן, אונד ווארפֿע עס אויף דיא ברענענדע קוה; (ז) היע־ רויף ווַאשע דער פריעסטער זיינע קלייִדער, באדע זיינען לייב אין ווַאסער, אונד קאָמ־ מע אין דאָס לאגער צוריק; בין אבענד אבער זאלל ער אונריין זיין. (ח) דער דיא קוה פֿער־ ברענט האט, זאלל דיא קלייִדער ווַאשען, זיינען לייב באדען, אונד בין אבענד אונ־ רין זיין. (ט) איין רייִנער מאן אבער זאלל דיא אשע פֿאן דער קוה זאמטען, אונד אויסערהאלב דעם לאגערס אן איינע רייִנע שטעטע אויפֿשיטטען,

במקום

רש״י

(ו) על המחנה. למחנה שכינה שלין טמא מטולא מין לשתי מחנות שלש זג ובעל קרי ומגורע: וטמא הכהן עד הערב. סרסהו ודרשהו וטמא עד הערב ואחר יבא אל המחנה: (ט) והניח מחוץ למחנה. לשלשה מלקים מחלקים לאחד נתן בהר המשחה ואחד מחלק לכל המחנות ואחד נתן בחיל זה של מחנות היה חוץ לעזרה ליטול ממנו בני העיירות ובל הכהנים ליטהר וזה שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה וזה שבחיל נתן למחנות מגזרת הכתוב שנאמר והיתה לעדת בני

ישראל

תרגום אונקלוס

תּוֹרָתָא לְעֵינוֹהִי יַת מַשְׁחָה וְיַת בִּשְׂרָה וְיַת
דְּמָהּ עַל אוּכְלֵהּ יוֹקִיד׃ (ו) וְיִסַּב כָּהֲנָא
אָעָא דַּאֲרָזָא וְאֵזוֹבָא וּצְבַע זְהוֹרִי וְיִרְמֵי לְגוֹ
יְקִידַת תּוֹרָתָא׃ (ז) וְיַצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי כָּהֲנָא
וְיִסְחֵי בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרְיָתָא
וְיֵהֵי מְסָאַב כָּהֲנָא עַד רַמְשָׁא׃ (ח) וּדְמוֹקֵד
יָתָהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי בְּמַיָּא וְיִסְחֵי בִּשְׂרֵיהּ
בְּמַיָּא וְיֵהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃ (ט) וְיִכְנוֹשׁ
גְּבַר דְּכִי יַת קְמָטָא דְּתוֹרְתָא וְיַצְנַע מִבָּרָא

למשריתא

באור

לזה כהן שיהיה יודמנס לעיני אלעזר: על פרשה, עם פרשה והוא הזבל שנשרף הנהמה: (ו) ולקח הכהן, יתבן שהוא אלעזר שהוא הכהן הנזכר. ויב"ע תרגם ויסב כהן לחורן: (ז) וכבס בגדיו הכהן, המשלים שנפסוק הקודם, והוא אלעזר כמו שפרשתי. ודברי רחב"ע בכהן תמוהים מאוד, שפי' וכבס בגדיו הכהן הזורק, ע"ל, וכמה בגדים של הזורק נאמר בפסוק הסמוך, והזורק לוה הוא טמא: ואחר יבא אל המחנה, לפי פשוטו יודעו הכתוב שאחר שריפת הפרה נשלקה עבודת אלעזר ויוכל לבוא אל המחנה קודם לשלוח השעיר, ולכך לא נאמר לעיניו בשלוח השעיר, כמו בשחיטת הפרה ובזריקתה: ומבא הכהן ע"ה הערב, אף עודנו בטבילתו על שיעריב שמשו ולא יכנל בקדשים: (ט) והניח, ובעודו וקסף לים עזור והניח את אפר הפרה על מקום טהור למחנה:

והיחה

בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה ח
חַטָּאת הִוא: (י) וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת־ ט
אֵפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם:
(יא) הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם
וטמא

דאָועלבסט זאָלל ויא פֿיר דיא
נעמינע דער קינדער ישראל'ס
פֿערוואַהרט ווערדען, צום
שפרענגוואַסער; עס איזט
איין ענטזינדיגונגס־אָפּפֿער.
(י) דער ריא אַשע דער קוה
זאַממעלט, וואַשע זיינע קליי־
דער, אונד ויא בין אַבענד
אונריין. דיעזעם ויא פֿיר דיא
קינדער ישראל'ס אינד פֿיר דיא
פֿרעמדען (רעליגיאָנספֿרי־
וואַנדטען), דיא אונטער אי־

נען וואָהנען, איין עוויגעס גזעזעץ: (יח) ווער דען טאָדטען לייכנאַם איינער מענשליכען פער־
זאָן

תרגום אונקלוס

לְמַשְׁרְיָתָא בְּאַתַר דְּכִי וִתְהֵי לְכֻנְשְׁתָּא דִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמָטָרָא לְמֵי אַדָּיוּתָא חַטָּאתָא הִיא:
(י) וְיִצְבַּע דְּכַגִּישׁ יָת קְטָמָא דְּתוֹרְתָּא יָת
לְבוּשׁוֹהִי וְיֵהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא וִתְהֵי לִבְנֵי
וְשָׁרָאֵל וְלַגִּיוֹרָיָא דְּיִתְגַּיְרוּן בֵּינֵיכוֹן לִקְיָם עָלָם: (יח) דְּיִקְרַב בְּמֵיתָא לְכָל נַפְשָׁא
דאנשא

ישראל למשמרת: למי נדה. למי הזייה כמו וידו לכן כי (לויכה ג') לידות לת קרנות הגוים (זכריה כ') לשון זריקה: חטאת היא. לשון חטוי בפסוטו ולפי הלכותיו קרלה הכתוב חטאת לומר שהיא נקדשים ליחסר

באור

והיחה, נת נפלם נקנם כדין הטומטוס, כמ"ש פעמים רבות (עם זאת זיין), וכן בפסוק הבא: למי נדה, לפשר שיהיה מזרק נדה הדגם למסרון נו"ן הזרק, כי עקרו נגדה נפלם נגלה, לו שהוא מזרק נדד, והדגם למסרון חות הכפל, ותהיה מליזה זרק מבני חלה הורמתה תמיד לשון רחוק, וכן כתב הרד"ק בזרק נדד ונקרלו מי נדה לפי שהיו המיס לעורך הרחוק והוא הטמא, וכן פירש הרמב"ן שהוא לשון רחוק מן מנדיכם (ישעיה ס"ו ה'), ורש"י פירש למי הזיה פירש הכוונה, לכל מה שהניח רלוי על פירוש המלה שהוא לשון זריקה מן וידו לכן (לויכה ג' י"ה) ומן לידות לת קרנות הגוים (זכריה ב' ד'), לת יחכן כי חלה הם מזרק ידה, וכנגד הרגיש בזה הרמ"ם ז"ל עיין שם: חטאת היא, לשון הסרת החטא, כמו תחטאני באזוב (תהלים נ"ל ט') ונקרלת הפרה כן לפי שכפרה מתחטלים הטמאים, וכן מתורגם בלשון לתכנו: (י) ולגר, שקבל עליו דת ישראל: (יא) לכל נפש אדם, יהודי לו נוי. (רמב"ן), כי גם מתי גוים מטמלים נמנע כמו שלמר בפרשת מטות וחטם חנו מחין למחנה שבעת ימים כל הורג נפש ונוגע חלל שהיגם מטמאין בקהל כמתי ישראל, ולמ"ד לכל הוא למ"ד הכללי: אדם, ולא נפש בהמה שאין טומלתה לריכה

המעמר

(ט) למי נדה, לשון רש"י: "למי הזייה כמו וידו לכן כי לידות לת קרנות הגוים לשון זריקה. "הנה הרד"ק בזרק נדד ידד כתב: המעל הכנד לידות לת קרנות הגוים, וידו לכן כי, משפטו וַיַּדֵּד פירושו וישליכו בהעדר פ"פס נשלרה תגועתה על יו"ד החית"ק ולדעת ק"ח ז"ל הוא מבנין הפעיל ומשפטו וַיַּנְדֵּד, ע"כ. הנך רולה כי לדברי הריק"ס הוכפל הזרות בו, הלחד כי יבוא נפ"י על מופן הנלפים וום רק מעט מוזר, כמו וַיָּשִׁירוּ (משלי ז' כ"ה); והשניה כי יבוא דגש לחסרון

יו"ד

וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: (יג) הוּא
יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא
יִטְהָר: (יג) כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ
הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא
אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה
לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד
טמאתו

תרגום אשכנזי

זאָן בעריהרט, אוט זיעבען
טאנע אותריין; (יב) דיעזער
זאָל זיך היערמיט אַם דריט־
טען אונר זיעבענטען טאַנע
ענטזינדיגען, זאָ ווירד ער
וויערעה ריין, וועז ער זיך אַבער
ני5ט אַם דריטטען אונד זיע־
בענטען טאַנע ענטזינדיגעט,
זאָ ווירד ער ני5ט ריין. (יג) ווער
דען טאָרטען לי5נאַם א׳נער
מענשלי5ען פערזאָן בעריהרט,
זיך ני5ט ענטזינדיגען לעסט,
אונד דיא וואָהנונג דעם עווי־
גען פאַראונרי׳נוגט דיעזעלבע
פערזאָן זאָלל אוים איהרער
נאַציאָן אויסגעראָטטעט ווער־
דען, דען זאָ לאַנגע ער ני5ט מיט שפרענגעוואַסער בעשפרענגט וואָרדען, איזט ער איממער
נאָך

ר ש ״ י

ליחסר נטמאה: (יב) הוא יתחטא בו. בחסר הזה: (יג) נמת בנפש. ולי זה מת על נפש האדם להוליך נפש בהמה שאין טומאתה לריכה הזאה. דבר אחר בנפש זו רביעית דם: לת משכן ה׳ טמא. לא נכנס לעזרה לפי׳ נטמאה בלא הזאת שליש׳ ושביעי: עוד טומאתו בו. אף על פי שטבל:

(יד) כל

אָדָם אֲשֶׁר יָבֹא בָּאֹהֶל וְכָל־הָאֹהֶל
וְכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־אֹהֶל שִׁבְעַת יָמִים
יִטְמָא: (טו) וְכָל־כְּלִי פָתִיל אֲשֶׁר
אֵין־צָמִיד פָּתוּחַ עָלָיו טָמֵא הוּא:
(טז) וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה
בַּחֲלַל חָרֶב אוֹ בַמֵּת אוֹ בְעֶצֶם אָדָם
אוֹ בַקָּבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:
(יז) וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת
הַחַטָּאת וְנָתַן עֲלֵיהֶם מַיִם חַיִּים
אֶל־כֶּלִי: (יח) וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל
בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל
וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת
אֲשֶׁר־הָיוּ שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם
אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר:
(יט) וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִשִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעָרֶב: (כ) וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־
יהי

תרגום אונקלוס

דְּאֵנָשָׁא וִיהֵי מְסָאַב שַׁבְעָא יוֹמִין: (יג) הוּא יִדֵּי
עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
יִדְכֵּי וְאִם לָא יִדֵּי עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה
וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה לָא יִדְכֵּי: (יג) כָּל דְּיִקְרַב
בְּמָחָא בְנַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא דִי יְמוּת וְלָא יִדֵּי
עֲלוֹהִי יַת מַשְׁכְּנָא דַיְיָ מְסָאֵיב וְיִשְׁתֵּיצֵי
מִי אַדְיוֹרָתָא לָא אִזְדְּרִיקוּ עֲלוֹהִי מְסָאַב
יהי

ב א ו ר

לריכה הזאת שליש׳ ושביעי: וטמא שבעת ימים, יהיה טמא, כי הוא פעל ענר ומו״ו מהפכו לעתיד, ולו היה תשובת התנאי, לו שהוא ענר ועייך אל התנאי. כונת הרלנ״ע: (יב) הוא יתחטא בו, בלפר המזר בפסוק הקודם, ופירוש יתחטא יביר חטאו בו והוא הטומאה: (יג) את משכן ה׳ טמא, לא נכנס למשכן בעודו טמא: לא ורק, לשון זכר יחיד שב על המים, כמו ובי יתן מים (ויקרא י״ל ל״ח), ופעמים מלוכר בלשון רבים כמו ויגברו המים (בראשית ז׳ י״ח): עוד
טמאתו

ה מ ע מ ר

יי״ד; וגם לדעת הרל״ק יבוא שלא כמשפט. ולכן נ״ל כי ידה הוא מן מפ״י גם לפי ע״פה לישנה לפ״י, כמו סגיח הקיף (ירמה ערב ינח יקף בערבים לרל״ק), ומ״כ וידו הוא מבנין הפעיל בדעת הרי״קם ויבוא על נכון; למנהג לידות הוא הפיעל הבא תמיד בפ״ב ובנחי פ״י על דרך השלמים, ויהיה נדה גם הוא הנפעל מן ידה על לומן מפ״י. ועל פי הדברים האלה דברי רש״י ז״ל נכונים מאד, ועיין בראב״ם ובביאור. (יב) הוא יתחטא בו, לשון רש״י: בלפר הזה״ לפי שבא בו בלשון זכר לומר רש״י שהכוונה על הלפר.

טָמְאָתוֹ בּוֹ: (יד) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם
כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־
הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא
שִׁבְעַת יָמִים: (טו) וְכָל כְּלִי פָתוּחַ
אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא
הוּא: (טז) וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי
הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־
בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקֶבֶר יִטְמָא

שבעת

נאָך אונריין, אונד דיא אונ־
דיינגקיים האַפּטעט נאָך אַן
איהם. (יד) וועו יעמאַנד אין
איינעם צעלטע שטירבט, זאָ
איזט פּאַלגענדעם פּערפֿאָרד־
נעט: וועו אין דאַז צעלט
הינין גיהט, אונד אַללעם
וואָס אים צעלטע איזט, זאָלל
זיעבען טאַגע אונריין ווין.
(טו אין אָפֿענעם גיפֿעסס דאַ־
ראַן דער דעקקעל ניכט פֿעסט
אַנשליעסט, איזט אונריין.
(טז) וועו אויך אויף דעם פֿריי־
ען פֿעלדע איינען ערשלאַגע־

נען, אָדער פֿערשטאָרבענען, אָדער איינעם מענשען קנאָכען אָדער גראָב בעריהרט, וויא

ויע־

יְהֵי עוֹד סְאוּבְתֵּיהּ בֵּיהּ: (יד) דָּא אוֹרַיְתָא
אֱנָשׁ אֲרֵי יְמוּת בְּמַשְׁכְּנָא כָּל דְּעָלִיל לְמַשְׁכְּנָא
וְכָל דִּי בְמַשְׁכְּנָא יְהֵי מְסָאַב שַׁבְעָא יוֹמִין:
(טו) וְכָל מָן דְּחַסַף פְּתִיחַ דְּלֵית מְגוּפַּרְ
שְׁוִיעַ מַקַּף עֲלוֹהִי מְסָאַב הוּא: (טז) וְכָל דִּי
יְקָרֵב עַל אַפֵּי חַקְלָא בְּקְטִיל חַרְבָּא אוֹ
בְּמִיתָא אוֹ בְּגַרְמָא דֶּאֱנָשָׁא אוֹ בְּקִבְרָא יְהֵי

מסאב

(יד) כל הנוגע אל האהל. נעיד שהמת בתוכו: (טו) וכל כלי פתוח. נכלי חרס הכתוב מדבר שאין מקבל טומאה מגגו אלא מחיכו לפיכך אם אין מגופת למידתו פתולה עליו יפה נחנור שמא הוא הא אם יש למיד פתיל עליו טהור: פתיל. לשון מחובר בלשון ערבי וכן נפתולי אלקים נפתלתי (בראשית ל') נתחברתי עם אחותי: (טז) על פני השדה. רבותינו דרשו לרבות גולל ודופק ופצועו על פני השדה שאין אם אהל

מטמא

באור

טמאתו בו, עדיין לף על פי שנטל: (יד) אדם כי ימות באהל, דבר הכתוב בהוה והוא הדין אם ימות בזמן והכניסוהו לאהל: כל הבא אל האהל וכל אשר באהל, הכלים שבתוכו והאהל עלמו בכלל הזה כמ"ש והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם, והזכיר הכתוב האהל להגיד שהוא עלמו טמא שבעה ולפיך הזיה, ועוד מפני שהיו יכולין להלים כמדבר ודבר הכתוב בהוה, כי המלוה מיד ולדורות אבל הוא הדין לבית ולכל המאהילים שמבילין את הטומאה על כל הכלים ועל הנפשות, אלא שאין הבית המחובר מקבל טומאה לעלמו בלל. (רמב"ן): ימלא שבעת ימים, אפילו לא נגע במת עלמו: (טו) אין צמיד פתיל עליו, רש"י פירש פתיל לשון מחובר, אין מגופת למידתו מחוברת עליו יפה, ונן תרגם לנקלוס, ויהיה למיד שם המגופה, ופתיל תואר, מנוגע עם הכלי. ולדעת הרד"ק, [כן כתבנו בפרשת ויצב (בראשית ל"ג י"ח)], ונפרשת תרומה (שמות כ"ה ל"ז)], יהיה פתיל שם לתחיבת הנגד שעל הכלי, ולמיד מלשון חבור, והוא תואר, והענין אחד, אלא שלפירוש הרד"ק יקרא התואר למתואר והוא זר בלשון, ורשב"ם פירש למיד מלשון למיד הנקב, ויהיה למיד פתיל שניה פתילים: (טו) אשר יגע על פני השדה, שאין שם דבר המאהיל, אינו מטמא עד שיגע בדבר הטמא עלמו: בחלל חרב, שנעשה חלל ע"י חרב: או במת, בלי מעשה לדם: או בקבר, שלא לדם:

ולקחו

שִׁבְעַת יָמִים: (יז) וְלָקְחוּ לַטָּמֵא
מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו
מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי: (יח) וְלָקַח
אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר
וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים
וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם
וְעַל־הַנֹּגֵעַ בְּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ
בַמֵּת אוֹ בַקֶּבֶר: (יט) וְהִזָּה הַטָּהֹר
עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

זיבען טאַג אונריין; (יז) פֿיר
איינען זאָלען אונריינען נעה-
מע מאַן אַשע פֿאָן דער פֿער-
ברענטען קוה, טהיע פֿליע-
סענד וואַסער דאַרויף אין אייי-
נעם נעפֿעסע, (יח) איין ריינער
מאַן נעהמע איזאָפֿען, טונקע
איהן אין דיעזעם וואַסער,
אונד בעשפרענגע ראַמיט דאַ
געצעלט אונד אַללעם נע-
רעהטע אונד אַללע פערזאָנען,
דיא דאַרין געוועזען, אָדער
דעניענגען, דער איינעם טאָד-
דען קנאָכען, אייגען ערשלא-
גענען, איינען פֿערשטאָר-
בענען אָדער איין גראַב בע-
וכבס
ריהרם האַט; (יט) דער ריינע נעהמליך בעשפרענגט דען אונריינען אַם דריטטען
אונד אַם זיעבענטען טאַגע; וועז ער איהן אַם זיעבענטען טאַגע ענטזינדיגעט האַט,
וואַשט

רש"י

מטמא המת אם נגיעה: (יט) וחטאו ביום השביעי. הוא גמר טהרתו:
ועיש

תרגום אונקלוס

מְסָאַב שְׁבָעָא יוֹמִין: (יז) וְיִסְבּוּן לְדִימְסָאַב
מֵעֲפַר יְקִידַת חַטָּאתָא וְיִתֵּן עֲלוֹהִי מֵי מַבּוּעַ
לְמָן: (יח) וְיִסַּב אֵזוֹבָא וְיִטְבּוֹל בְּמַיָּא גְּבַר דְּכֵי וְיִדֵּי עַל מַשְׁכְּנָא וְעַל כָּל
מָנְיָא וְעַל נַפְשָׁתָא דִּי הֲווֹ תַּמָּן וְעַל דְּיִקְרַב בְּגַרְמָא אוֹ בְקָטִילָא אוֹ בְמֵתָא אוֹ
בְקִבְרָא: (יט) וְיִדֵּי דַכְיָא עַל מְסָאַבָא בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְידַכְּיניהּ בְּיוֹמָא
שביעאה

באור

(יז) ולקחו לטמא, לעורך הטמא הנזכר. ואין הכונה שיהיו הלוקחים רגיס, לגל הוא פעל כלי ברור הגוף הפועל, ובל"ע (מיאפעזוֹכמי), ונן מתורגם בל"ן: מעפר שרפת החטאת, לפי נקרא ג"כ עפר, כמו ועפר את עפרם (מלכים ב' כ"ג ו'), ויעלך את עפרה (שם ו'), שם נאמר על לפי מקלה: ונתן עליו מים וגומר, זה לשון הרמב"ן, אין ענינו שיתן הלפר בכלי תחלה ויתן המים עליו, שכן שנו רבותינו ז"ל שהנותן לפר תחלה ואחר כך המים פסל, דקדקו מים חיים על כלי שתהא חיותן בכלי, ואולי מפני שלא אמר ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת אל כלי, ונתן עליו מים חיים: לגל שיכנסו ונתן על הלפר מים שהוא בכלי, לומר שיערוב הלפר במים שבכלי עד שיהיו המים נפין עליו. עכ"ל: (יח) ולקח אזוב וגומר, כשינהו שני פעלים זה לאחר זה על פעול אחד לז יכול הפועל בתמרונם, ושיעור הכתוב שהיה טהור יקח את האזוב ויטבול אותו במים: והזה על האהל ונומר, לם היתה הטומאה על ידי דבר המאהיל: ועל הנגע, או על הנוגע לם הטומאה על פני השדה: (יט) והזה הטהור על הטמא, לפי שהפסיק הענין ודבר בכל ענייני העמאים, אזב והתיל והזה, כי היה די נאמרו בפסוק שלמעלה והזה על האהל וגומר ביום השלישי וביום השביעי נאמר אחד: וחטאו ביום השביעי, שעורו ובאחר מעלו

וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר
בָּעֶרֶב: (כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא
וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־
מִקְדַּשׁ יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־
זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: (כא) וְהָיְתָה
לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמְזֵה מֵי־הַנִּדָּה
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה
יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: (כב) וְכָל אֲשֶׁר־

תרגום אשכנזי קיא

וואשט ער זיינע קלײדער, כאטש
דעט וויך אין וואססער, אונד
איזט אם אבענד הײן. (כ) ווען
אבער יעמאנד אונרײן ווירד,
אונד זיך ניכט ענטזונדיגען
לעסט, זא זאלל דיעזעלבע
פערזאן אוים דער פערזאמם-
לונג אויסגעראטטעט ווער דען,
אין זאוויט זיא נעהמליך דאז
הייליגטהום דעם עווינען פער-
אונרייניגט האט, דא זיא
קיין שפרעננוואסער האט
אויף זיך שפרעננען לאסעז,
אונד אלזא אונרײן געבליעבען
איזט. (כא) דיעזעם זיא איה-
נען אײן עווינעם געזעטץ:

נע

דער דאז שפרעננוואסער שפרענגט, זאלל זיינע קלײדער וואשען, אונד ווער דאז שפרעננוואסער אנריהרט, זאלל בין אם אבענד אונרײן זין. (כב) וואם אין אונרייניגער בע,

תרגום אונקלוס

שְׁבִיעָאָה וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְּמַיָּא וְיִדְכֵּי
בְּרַמְשָׁא: (כ) וּגְבַר דִּי יִסְתָּאַב וְלָא יִדְכֵּי
עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵא אֱנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ קְהָלָא אֲרֵי
יָת מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ סָאַב מַיָּ אַדְיוּתָא לָא אִזְדְּרִיקוּ
עֲלוֹהִי מְסָאַב הוּא: (כא) וִיהֵי לְהוֹן לְקְיָם
עָלַם וּרְהַיֵּי מֵי אַדְיוּתָא יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְדִיקָרֵב בְּמֵי אַדְיוּתָא יֵהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא:
וכל

רש"י

(כ) ולית לאבר יטמא וגומר. לפי נאמר
מקדם למה נאמר מאחר כו' כהלכות
נגעים: (כא) ומזה מי הנדה. כבותינו
למדו שמזה טהור וזה אין ללמד שהנוגע
מי מעלת טמא טומאה חמורה לטמא
בגדים שעליו מה אלין כן בנוגע וזה
שהיולין כל' מזה לומר לך אלין מטמאין
עד שיהא בהן שיעור הזלה: והנוגע
יטמא. ולין טעון כבוס בגדים: (כב) וכל
לאבר יגע בו. הטמא הזה שנטמא בטמא
יטמא

באור

ביום השביעי לו יכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: (כ) ואיש אשר יטמא, למעלה הזהיר על הנוגע בטמא עלמו ועתה הזהיר לפילו לפי שנגע בעלם לו נקבר לו נטומאת לאהל לפילו נלמד בגיעה: את מקדש ה' טמא, לפי שכתוב לתוכו בעודו טמא, ובמסכת שבועות לרבו מקבילו ז"ל לפי שאמר מקדש לאחר מאחר וכו' עיין שם: (כא) ומזה מי הנדה, רבותינו ז"ל למדו בפסכת נדה (דף ט'), ובמסכת יומא (דף י"ל) שמזה טהור, ונפקא להו מדכתיב והזה הטהור על הטמא מטמא תף לאחר מזיה הוא טהור, וכן מובא, שאני אומר והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות שאר היו שם, ולפי שים המזה טמא, היה לריך כהן לאהל ונכהן לאחר לכל כלי וכהן לאחר לכל נפש לאחר שים שם, לכן למדו רבותינו ז"ל מלי מזה נופא, ללמד שהנוגע מי הנדה טמא טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו, מה אלין כן בנוגע שאמר יטמא עד הערב ולא נאמר בו בגדים בגדיו, ומה שהוליו מזה לומר שאין מטמאין עד שיהיה בהן שיעור הזלה, וזהו דקדוק הכתוב, שאמר ומזה מי הנדה, ולא לומר במי הנדה או מפי הנדה, לפי שהמזה הטובל במי הנדה וזורק מהם הוא טהור, שכל המזה את כל מי הנדה שהוא כ"ז בעור הזלה, טמא טומאת בגדים: (כב) וכל אשר יגע בו, וכל דבר לאבר יגע בו הטמא

חקת יט כ

יַגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד־הָעָרֶב: פ

כ (ח) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־ הָעֵדָה מִדְבַּר־צִן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ וַתָּמָת שָׁם

מרים

תרגום אונקלוס

(כב) וְכֹל דִּי יִקְרַב בֵּיהּ מְסָאֲבָא יְהֵי מְסָאַב וְאֱנָשׁ דְּיִקְרַב יְהֵי מְסָאַב עַד רְמְשָׁא:

כ (ח) וַאֲתוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנִשְׁתָּא לְמַדְבְּרָא דְּצִן בְּיַרְחָא קַדְמָאָה וִיתֵיב עַמָּא בְּרָקָם

ומיחת

תרגום יונתן בן עוזיאל

יטמא: והנפש הנוגעת. בו בטמא מת: תטמא עד הערב. כאן למדנו שהמת לבני לנות הטומאה והנוגע בו לב הטומאה ומטמא לדם. זהו פרושה לפי משמעה והלכותיה. ומ"ח העתקתי מיסודו של ר' משה הדרשן וזהו: (ב) ויקחו אליך. משלהם כשם שהם פרקו נזמי הזהב לעגל משלהן לך יביאו זו לפרה משלהם: פרה אדומה. משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך לאמרו תנח לאמו ותקנח הלוח' כך תנח פרה ותכפר על העגל: אדומה. על שם שמדימו כתולע (ישעיה ח') שהחטא קרוי אדום: תמימה. על שם שישראל שהיו תמימים ונעשו בו בעלי מומין תנח זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמותם: לא עלה עליה עול. כשם שפרקו מעליהן עול שמים: (ג) אל אלעזר. כשם שנקבלו על להרן שהוא כהן לעשות העגל ולפי שלהרן עשה את העגל לא נתנה לו עבודה זו על ידו אלין קטיגור נעשה סניגור: ושרף את הפרה. כשם שנשרף העגל: (ו) עץ ארז ואזוב ושני תולעת. שלשה מינין הללו כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל ואזוב הוא הגבוה מכל הצמחים ואזוב נמוך מכלן סימן שהגבוה שנתגאה ושפל ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו: (ט) למשמרת. כמו שפשע העגל שמור לדורות לפורענות ואין לך פקודה שאין בה מפקודת העגל שנאמר וביום פקדי ופקדתי וגו' (שמות ל"ב). וכשם שהעגל מטמא כל העוסקין בו כך פרה מטמא כל העוסקין בה וכשם שנטהרו בלפרו שנאמר ויזר על פני המים וגו' כך ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת וגו':

כ (א) כל העדה. עדה השלמה שנבר מתו מתי מדבר וללו פרצו לחיים: ותמת שם מרים. למה

באור

שנטמא כמת לו נעלם לו נקבר: והנפש הנגעה, לו נפש לדם לשר תגע בטמא ההוא: תטמא עד הערב, לפי שהמת לבני לנות הטומאה והנוגע בו לב הטומאה ומטמא לדם:

כ (א) כל העדה, עדה השלמה שנבר מתו מתי המדבר וללו פירצו לחיים. (רש"י והרשב"ם):

וישב העם בקדש, בענוד שישבו שם ימים רבים כי כן כתוב. (רשב"ם), כוונת מה שאמר וישבו ולא למדנו ויתנו, בעבור שישבו שם ימים רבים, כי כן כתוב ותשבו בקדש ימים רבים (דברים ט' מ"ו), ותפש עליו הרמב"ן ז"ל, כי מה שאמר הכתוב ותשבו בקדש וגומר היה קדש בראש שבמדבר פארן שמשם נתפלגו המרגלים, כמנהגו שם מעניו, לבל קדש שבפרשה הזאת היה במדבר לין שנאמר שמה בשנת הלרבעים, ועיין מה שכתבתי בשלוח בהעלתך על פסוק ולקחו בשעו העם

מפלגות

המעמר

כ (א) כל העדה, לשון רש"י: "עדה השלמה וכו' "דקדק רש"י בזה, כי לפי דרך הלשון היה לכתוב ויבואו כל עדת בני ישראל.

מְרִיבָה וַתִּקָּבֵר שָׁם: (ב) וְלֹא־הָיָה
מַיִם לָעֵדָה וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה
וְעַל־אַהֲרֹן: (ג) וַיָּרֶב הָעָם עִם־
מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוּ גָוַעְנוּ
בְּגְוַע אַחֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה: (ד) וְלָמָּה
הֲבֵאתֶם אֶת־קְהַל יְהוָה אֶל־
הַמִּדְבָּר הַזֶּה לָמוּת שָׁם אֲנַחְנוּ
וּבְעִירֵנוּ: (ה) וְלָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ

ממצרים

תרגום אשכנזי קיב

וואָרד אויך אַלדאָ בעגראָ־
בען. (ג) דער גאַמיינדע פֿאהל־
טע עם זאַן וואַסער, דאַל ע־
פֿען זיא איבער משה אונד
אהרן צוואַממען, (ג) אונד דאַן
פֿאָלק האַדערטע מיט משה,
אונד שפראַכען דיעזע וואָרטע:
וואָרען וויר דאָך ליעבער ביים
אונטערגאַנג אונזרער ברידער
פֿאָר דעם עווינגען מיט אי־
גאָקאָממען! (ד) וואַס פֿיהרט
איהר דאַז פֿאָלק דעם עווי־
גען אין דיעזע וויסטענייא, וואָ

ממצרים

ווער זאַממט אונזערעם פֿיהה שטערבען מיסטען; (ה) אונד וואַרום האַבט איהר אונז אויס

מצרים

תרגום אונקלוס

וּמִיתַת תַּמָּן מִרְיָם וְאִתְקְבַרַת תַּמָּן: (ב) וְלָא
הֲוָה מַיָּא לְכֻנְשְׁתָּא וְאִתְכַּנְּשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל
אַהֲרֹן: (ג) וּנְצָא עַמָּא עִם מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ
לְמֵימָר וּלְוַי דְּמֵתְנָא בְּמוֹתָא דַּאֲחָנָא קָדָם
יְיָ: (ד) וּלְמָא אַעֵילְתּוּן יָת קְהָלָא דַיְיָ לְמַדְבְּרָא
הָדֵין לְמֵמָת תַּמָּן אֲנַחְנָא וּבְעִירָנָא: (ה) וּלְמָא

אפיקתונא

רש"י

למה נסמכה מיתת מריס לפ' פרה לומר
לומר לך מה קרבנות מכפרין אף מיתת
לדיקים מכפרת: ותמת שם מריס. אף
היא נכתבה מתה ומפני מה לא נאמר בה
על פי ה' אלא דרך נכון של מעלה ובלהרן
נאמר על פי ה' נאלה מפעי: (ב) ולא היה
מים לעדה. מנלן שכל הקרבנות שבה היה
להם הנאה בזכות מריס: (ג) ולו גוענו.
הלואי גוענו: בגוע אחינו. במיתת אחינו
נדבר למד שמיתת כמה מבואה ממנה:

בגוע. שם דבר הוא כמו במיתת אחינו ולא יתכן לפרשו בשמתו אלא כן היה לו לינקד בגווע:

ולת

באור

מלכות, ולפיכך שגם כונת הרלב"ע היא על קדש שנמדבר לין, כי גם שמה התענגו ימים רבים כמבואר בכתוב, כי שם מתה מריס ולא"ז מרינת המים, ושליחות המלאכים אל מלך אדום וחזירתם: (ג) וירב העם עם משה, ובפסוק הקודם אמר ויקהלו העם על משה ועל אהרן, וכן אמרו ולמה הנחתם, ולמה העליתנו, ואמר עם משה לפי שעקר המרינה היתה רק עם משה לבדו: ולו גוענו, מי יתן וכבר גוענו: בגוע אחינו, בעת אשר גוע אחינו, והוא מקור נפלא כענין אדוני המלך (מלכים ח' נ"ט), כן דעת הרד"ק בשרשיו, ואולם נעבור שלא מלאנו השרש הזה כי אם על משקל פעול, הלא תמצו לגוע (שמואל י"ז), כתב רש"י בגוע שם דבר כמו במיתת אחינו: (ד) ולמה הבאתם וגו', בתחלה אמרו על דרך כלל למה הנחתם לותנו אל המדבר,

ובפסוק

המעמר

(ג) בגוע אחינו, אמר המנחר ז"ל: "ואולם נענור שלא מלאנו השרש הזה כי אם על משקל פעול הלא תמצו לגוע, כתב רש"י בגוע שם דבר" ע"כ. הנה מה שאמר כי לא מלאנו השרש הזה כ"ק על משקל פעול, הן אין דבריו על זאת כ"ק בפסוק שהביא, כי זולת זה לא נמלא המקור מזה השרש; וגם מזה אין ראיה כלל, כי שם הוא גם פ"פ וכאן בשמיכות, ול"כ מן הדין הוא כי יבוא בפתח גרונה תמורת החולם, כמו שנאמר רוגע היא (ישעי' ג"ק ע"ו) תמורת רוגע. (ד) ולמה הבאתם, ת"ק

למה

תרגום אשכנזי

חקת כ

מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־
הַמָּקוֹם הָרָע הַזֶּה לֹא ו מְקוֹם
זֶרַע וּתְאֵנָה וְגֶפֶן וְרִמּוֹן וּמַיִם אַיִן
לִשְׁתּוֹת: (ו) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
מִפְּנֵי הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא
כְּבוֹד־יְהוָה אֲלֵיהֶם: פ שלישי שני
(ז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(ח) קַח אֶת־הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת־
הָעֵדָה אַתָּה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ

ודברתם

מצרים נעפֿיהרט, אונז אַן ריע־
זען עלענדען אָרט צו ברינגען,
וואָ מאַן ניט זאָען קאַן, וואָ
וואַדער פֿיינעבוים נאָך ווייַ־
נשטאקק נאָך גראַנאַטעפּעל
זינד. וניט איינמאָהל וואַסער
צום טרינקען? (ו) משה אונד
אהרן ענטפֿערנטען זיך פֿאָן
דער פֿערזאַמלונג צום איי־
גאַנגע דעם שטיפֿטסצעלטעם,
פֿיעלען אויף איהר אַנגע־
זיכט, אונד ריא הערליקייט
דעם עוויגען ערשיען איהנען.
(ז) דער עוויגע רעדעטע מיט
משה, אינד שפראַך: (ח) נים
דעו שטאַב, פֿערזאַמלע ריא
נעמיינדע, דוא אונד דיין בדו־
דער

תרגום אונקלוס

אַסְיְקְתּוּנָא מִמָּצְרַיִם לְאַיְתָאָה יָתָנָא לְאַתְרָא בִּישָׁא הָדֵין לָא אֲתַר כְּשַׁר לְבֵית זַרְע
וְאֶף לָא חֶאֱנִין וְגוּפְנִין וְרִמּוֹנִין וּמַיָּא לֵית לְמִשְׁתֵּי: (ו) וְעָאל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן קֳדָם
קְהָלָא לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפָלוּ עַל אַפֵּיהוֹן וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ לְהוֹן: (ז) וּמַלֵּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ח) סַב יָת חוּטְרָא וְאַכְנֵישׁ יָת כְּנִשְׁתָּא אַתְּ

ואהרן

באור

ונפסוק הסמיך למרו פרטי הרעות הנגללות ברעה סביל, ולמרו למה העליתנו ממצרים שהיתה
ארץ מלאה כל טוב ולא די בגרה זו לגלות מהם שהנחתם לחיתנו על מדבר שממה לא מקום
זרע ותאנה וגו': לא מקום זרע, לענין מקום הראוי לזרוע בה: ותאנה וגומר, שעירו ולא מקום
תאנה וגפן ורימון: ומים אין לשתות, לפי דבר הנראה לחיי אדם לא מלאנו: (ו) מפני הקהל,
כדמות בורסים. (רלב"ע): ויפלו על פניהם, מרוב היגון והפחד לא נותר עוד כח בהם לעמוד
על רגליהם. ורלב"ע כתב להתפלל לו לדרוש לת הסם בנוחה, לבל מי שדבר עם ה' בחצר
ידבר לים על דעתו, לפי היה לריך לפול על פניו לפי להתפלל ולפי להתנבאות: (ח) קח את
המטה, בפ"י הדעת ולפי לאמר מעה, כי הכוונה על מטה המלהים המונח לפני העדות, וזה
שלמר

המעמר

למ"ל מעילתון, ובדפוס מנוירצ"ל בתוב לית יתון, וכן בגיטין הכתב רשד"ל והעיר כי לפי
יפול לשון מעילתון בניחה לל המדבר, ואולי נעלם ממנו תרגום יונתן ניחזקאל שתרגם ותביאם
לל המדבר (כ' י') ותעלתיכון למדברא. (ד"ה)

וְדַבַּרְתֶּם אֶל־הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם
וְנָתַן מֵימָיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם
מִן־הַסֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה
וְאֶת־בְּעִירָם: (ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה
אֶת־הַמַּט�ֶּה מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּהוּ: (י) וַיַּקְהִלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי הַסֶּלַע
וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַמֹּרִים
הֲמִן־הַסֶּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם
מָיִם: (יא) וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיַּךְ
אֶת־הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם

ויצאו

תרגום אשכנזי קיג

דער אהרן, אונד רעדעט דען פֿעלזען פֿאר אירערן אויגען אן, דאס ער וואססער הערגיבט. אוף דיזעז ווירסט דוא איהנען וואססער אויס דעם פֿעלזען ברינגען, אונד דיא נעמיינדע נעבסט איהרעם פֿיהע טרענקען. (ט) משה נאהם דען שטאב, דער פֿאר דעם עווינגען לאג, ווי אר איהם בעפֿאהלען. (י) זאמלטן ליע סען משה אונד אהרן דיא נאצֿיאן צוואממען קאממען פֿאר דעם פֿעלזען, אונד ער שפראך צו איהנען: האֶרט, איהר אונגעהארזאמען! ווערדען וויר אויך אוים דיזעם פֿעלזען וואססער שאפֿען? (יא) משה הוב זיינע האנד אוף, אונד שלוג דען פֿעלזען צוויאמאל מיט זיינעם שטאבע, דא קאם פֿיעל וואסער

תרגום אונקלוס

וְאַהֲרֹן אָחִיךָ וְתַתְּלוֹן עִם כֵּיפָּא לְעֵינֵיהוֹן
וְיִתֵּן מוֹהֵי וְתַפֵּק לְהוֹן מַיָּא מִן כֵּיפָּא וְתַשְׁקֵי
יָת כְּנִשְׁתָּא וְיָת בְּעִירֵהוֹן: (ט) וּנְסֵיב מֹשֶׁה
יָת חוּטְרָא מִן קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי פַקֵּדְיהּ:
(י) וְאַכְנִישׁוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יָת קְהָלָא לְקֳדָם
כֵּיפָּא וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמָעוּ כְּעַן מַרְבָּנַיָּא הֲמִן
כֵּיפָּא הָדֵין נַפֵּק לְכוֹן מַיָּא: (יא) וַאֲרֵם מֹשֶׁה
יָת יְדֵיהּ וּמְחָא יָת כֵּיפָּא בְּחוּטְרֵיהּ תַּרְתֵּין

ויתנין

ר"ש"י

(ח) ולת נעיניהם. מכאן אתם הקדוש ב"ה על ממונם של ישראל: (י) ויקהילו וגו'. זה מ'מן המקום' שהחזיק מועט את המרובה: המן הסלע הזה ניצולו. לפי שלא היו מכירין לומר לפי שהלך הסלע ויצא להן הסלעים כנהרות' הגלוי והיו ישראל אומרים להם מה לכם מאין זה סלע תוליו לנו מים לכך אמר להם: המורים. סרבנים לשון יוני שוטים מרים את מוריהם: המן הסלע הזה. שלא נלטוינו עליו נוליך לכם מים: (יא) פעמים. לפי שנרמזונה לא הוליך שלא עיכין לפי שלא לוה המקום להנותו

שלא

באור

שאמר בפסוק הסמוך ויקח משה את המטה מלפני ה': ודברתם אל הסלע, הנמלא סמוך למחנה לו של הסלע שהודעתיך. (רשב"ע): (י) ויקהלו וגומר אל פני הסלע, כי כן לוה לו משה ודברתם אל הסלע לעיניהם: המרים, המחליפים ומשנים רצון המקום, והוא בינוני תואר מבנין הקל משרש מרה: המן הסלע הזה, זה לשון הרמב"ן תלילה תלילה שיהיה התימה למניעות, כי משה בניגוי ע"ה הנאמן בכל בית ה' לא יפלא ממנו כל דבר מכם והוא וכל ישראל עמו רצו גדולות וגבלאות מזו ואף כי הוא מעשה כן על ידו פעם אחרת בלורב נאורב, ואמרו המפרשים שם תמיהות מחקיימות, כמו הגלה נגלתי, התשבוט התשבוט. ורשב"ע נתב המן הסלע הזה ים לנו כח להוליך לכם ממנו מים ירצה לפרש שאמר להם שמעו נא המורים נה' התומרים

חקת כ

וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשְׁתְּ הָעֵדָה וּבְעִירָם: ס (יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי

לעיני

תרגום אשכנזי

וואַסער הערוים, וּאָ דאַס דיא נעמיינדע נעבסט איהרעם פֿיהה צו טרינקען האַטטע. (יג) דאר עוויגע אַבער שפּראַך צו משה אונד צו אהרן: ווייל איהר ניכט דאַו פֿערטרויען צו מיר נעהאַבט, מיך פֿאָר דען

אוי׳

רש״י

מלמ ודברתם אל הסלע והמה דברו לסלע אחר ולא הוכיח למרו שמא ברוך להכות כברתונה שנאמר והכית בלור (שמות י״ז) ונזדמן להם לתוכו סלע והכהו: (יב) יען לא האמנתם בי. גלה הכתוב שחלולי מטה זה בלבד היו ננסין למרן כדי שלא יאמר

תרגום אונקלוס

זִימְנִין וּנְפָקוּ מַיָּא סַגִּיאֵי וּשְׁתִיאַת בְּנִשְׁתָּא וּבְעִירְהוֹן: (יב) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן דַּלָּף דְּלָא הֵימַנְתּוּן בְּמֵימְרִי לְקַדָּשׁוּתִי לְעֵינֵי בְּנֵי

ישראל

עליהם נעון דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו כך היה עון מסה ואהרן. והלא הגלון ונקר יכתב להם קשה מזו שלא לפי שנכתב מסך עליו הכתוב וכלן שנמעמד כל ישראל לא מסך עליו הכתוב מפני קדוש השם: להקדישני. שלולי דברתם אל הסלע והוכיח הייתי מקודש לעיני העדה ואומרי׳ מה סלע זה לינו

מדבר

באור

ולמה הנחתם לת קהל ה׳ אל המקום הרע הזה, המן החלמים הזה לנו נח בטנע שנוליח לנמנו ממנו מים, רק תכירו כי מלח ה׳ הוליח לחכם ממלרים והניח לחכם אל המקום הזה, והוא לחכ יפרנם לחכם בו, וזה בטעם שאמר להם נמן וידעתם כי ה׳ הוכיח לחכם ממלרים. ולפי דעתי הה״ל הזו לשאלה, המן הסלע הזה נוליח לנכם מים אם לא, כי הכתוב פעמים יפרש בשאלה הן ונלו הים בה עין אם אין, התשמור מלותיו אם לא, ופעם מוכיח ההן לבדו, הזה לחיכם הקטן, הידעתם לת לבן בן נאור, אבל היתה השאלה הזאת להם שאלת הנסיון, לאר שמעו נח המרים מה תחשבון על ה׳ המן הסלע החוק הזה נוליח לנכם מים, היהיה הדבר הזה אם לא? הפליג במרים והגיד כי הם קטני אומנה וכאשר ירינו אליו הוא מפני מחשבתם שלא יעשה השם עמהם להפליח, בענין שנאמר ויוסו אל בלבבם היוכל אל לערוך שלחן במדבר הגם לחם יוכל תת, ע״כ: (יב) יען לא האמנתם בי להקדישני, שאלו דברתם אל הסלע הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע מקיים דברו של הקדוש ברוך הוא אנו על לחת כמה וכמה, (רמ״י), ונתב הרמב״ן וזאלה דברי לנדה הם, אבל לא נתחוור כי מאמר של ה׳ קח לת המטה יש בחשבון שיכה בו, ואלו היה רלונו בדבור בלבד מפני מה המטה הזה בידו? וכן בחכות מלרים שאמר והמטה אשר נספך בחקע בידך והוא להכות בו, ולפעמים אמר נטה לת ידך ורלונו לומר להכות במטה כי הכתוב יקלר בדבר הנחשב, ואין הגם בדבור יותר גדול מהכאה כי הכל שוה אבל הסלע, ועוד למה אמר גזה מעלתם, והנואה בדבור אל הסלע הזה הוא מה שנזכר בחשבון, לוה שיאמרו והיא שומעת, כי השם יוליח מים מן הסלע הזה, כדרך כי היא בחשבון לת כל אשר ה׳ (יהושע כ״ד כ״ז), וכן עשו כמו שאמר ויקהילו משה ואהרן לת הקהל אל פני הסלע ויאמר להם וגומר והסלע שומעת, ושענות רבות למפרשים בחטא הזה בנר שתר הרחב״ע דברים רבים מהם, והסוד שרמז בו גם הוא לינו נכון, ואחריך שם בדקיומיו על הרחב״ע ועל פירוש הרמב״ן ז״ל, שנתב משם הענין בפרק רביעי מהקדמתו לפרקי אבות, וסוף דבריו וזה לשונו והקרוב מן הדברים שנאמרו בזה והוא טוב לדעות השואל הם דברי רבינו משנאל שנתב כי החטא הוא באמרם המן הסלע הזה נוליח לנכם מים, ורלוי שיאמרו יוליח ה׳ לנכם מים כדרך שאמרו בחת ה׳ לנכם נשרב בשר לאכול וגומר, וכן בכל הנסים יודיעום כי ה׳ עמהם להפליח, ואולי משבו העם כי משה ואהרן בחשבתם היליחו להם מים מן הסלע הזה והוא לא קדשתם לותי, ומעשה הרחקין בכור בחורב אמר הנכי עומד לפניך שם על הכור והשנעים הזקנים רואים

עמוד

חקת כ

לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ
אֶת־הַקָּהָל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
נחתי

תרגום אשכנזי קיד

אויגען דער קינדער ישראל צו
הילינען, דאַרום זאָלט איהר
אויך דיזעם פֿאָלק ניכט אין ראַו
לאַנד ברינגען, דאַו איך איה=
נען

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל בְּכֵן לָא תָּעֲלוּן יַת קְהָלָא הָדֵין לְאַרְעָא
די

ר ש " י

מדבר ותינו לריך לפרנסה מקייס דנורו
על מקום ק"ו ומנו: לכן לא תכיאו כשנועה
כמו

ב א ו ר

עמוד הענן עומד על הכור והנס מתפרסם כי מעשה ה' הגדול הוא, לכל נכון לא רצו דבר וטעו במאמרם משה ואהרן, ויתכן שיאמר נזה מעלתם ני כי הנהנה מן ההקדש נקרא מעילה וכן מריתם פי שהוא לוה ודברתם אל הסלע לעיניהם והטעם שתתקדש לעיניהם, או שניתם דברי מן ותמרו את משפטי (יחזקאל ה' ו'), כי לא לויתי שתאמרו ככה, ויהיה לא המנתם בי יוכל אל בני ישראל (רולה לומר לא הנחתם לאמונה בלבם), או הוא לשון חזוק לא התחזקתם להקדישני לעיניהם, כמו ותקעתיו יתד במקום נאמן (ישעיה כ"ב כ"ג), וכתב עוד ז"ל ועל דעתי טעם ודברתם אל הסלע כמו על הסלע, וכן כה אמר ה' אל העמודים ועל המכוונות בגלה יובלו (ירמיה כ"ז כ"ח), ילוה שיאמרו לעיני העדה נהיותם נקהלים שם והסלע יוליח להם מים מן הסלע וכן עשו, ואל יקשה עליך ודברתם לעיניהם כי טעמו כמו לפניהם שישמעו בלם, וכן ויאמר מנניה לעיני כל העם לאמר כה אמר ה' כי לשבור את עול מלך בבל (שם כ"ח ד') וכן רבים, או טעם לעיניהם בשלן שיהיה הדבור נהיותם נקהלים שם והסלע לעיניהם, כמו שאמר בעזיה ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, כי בחבר נקהלו שם ורלו הסלע פנים בפנים שאמרו הען הסלע הזה נוליח לכם מים כמו שהזכירו מבמים שלח יאמרו מעינות היו שם, ויתכן שהוא כמסורת הקהל את העדה ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, וטעם ונתן מימיו שיהיו מיד מים רבים נובעים ממנו, כמו שכתוב ויבקעו מים רבים, כי הנתינה תאמר על הרבוי, כמו ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו (ויקרא כ"ו ד'), כי זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן את יבולה והשמים יתנו טלם (זכריה ח' י"ב), כלם על הרבוי מבטיחם, וכן בתוב ונחליס יבטופו (תהלים ע"ח כ'), ואין טעם מימיו כמו תתן יבולה ויתן פריו, שאין בטבע הסלע להיות בו מים, לכל טעמו המים לבר יבאו ממנו, כי נהפוך הסם החלמים למעיינו מים וממנו יבאו, יקראו על שמו מימיו, כמו וערך את לחמך ואת מימיך (שמות כ"ג כ"ה), לחמו נתן מימיו נאמנים (ישעיה ל"ג ט"ז), ואמר כן להודיע שמגוף הסלע יבאו לא מן הארץ לבר תחתיו במנהג מעיינות רבות רק מהסלעו, וכן בתוב ההוסבי הבור לבם מים חלמים למעיינו מים (תהלים קי"ד ח'), וחזר ואמר והוליח להם מים מן הסלע בי אחה נעוזך שם תוליח להם מים מן הסלע שבלם יראו לותם נובעים ממנו עכ"ל הרמב"ן, [* ל"ה, לחרי לבר רבו סדעות במשפט המריבה הזאת ומה היה חטא הקדושים הללו, לגיד לף חני את הנרלה לע"ד בפי פשטות הכתובים: מקדושת השם יתעלה שחסידיו ועבדיו יהיו גבורי בח, מתאמלים על כל דבשות השבע והמיית הנפש, עושים את רלונו בלין פחד ובהלה, בלין עלב ולין נעם, יקרה להם ממקרי התולדות מה שיקרה, כל עת שהשם בעבודת השם יתעלה לא יראו בהמיר לרון ומלוחה, וכן אמר משה להקהל בקדושי הקדש ועל פני כל העם לבבך (ויקרא י' ג') שעל ידי זה תקדש השם ברבים, וחרלה את בנודו על פני כל העם, בשתהה רואה בניך מתים ולריך זה מעבודת השם ברגע, וכן נאמר לא תתנודדו ולא תשימו קרקם בין עיניכם למת כי עם קדוש אתה לה' אלהיך (דברים י"ד א'), כי זהו קדושת השם שלא יתאבלו עבדיו יותר מדאי בשות להם מת, או לא יקרה אותם מקרה ופגע אחר, וכן לוה על הכהנים הקרובים אליו יותר מבני ישראל למעט בהבלם על מת. והנה ראינו שמשה והאהרן פקדו את הנקהלים וברכו מפניהם אל פתח אהל מועד ושם נפלו על פניהם, כי אלף נחש, עד אשר נגלה בבוד השם ואמר שיבוד להקהיל את העדה, לבן אמר להם יען לא האמנתם בי מזקה אל בך להרחות קדושתי ובבודי לעיני בני ישראל, לעמוד על מעמדכם בתוך הנקהלים עליכם, בלי פחד ומורך

חקת כ

תרגום אשכנזי

נָתַתִּי לָהֶם: (יג) הֵמָּה מֵי מְרִיבָה
אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה
וַיִּקָּדֵשׁ בָּם: ס רביעי (יד) וַיִּשְׁלַח
מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקָּדֵשׁ אֶל־מֶלֶךְ
אֱדוֹם כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל
אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת כָּל־הַתְּלָאָה
אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ: (טו) וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ

מצרימה

נעז צו נעבען בעשלאָסען;
(יג) ריעזעם זינד דיא האַדער־
וואַסער, זוייל דיא קינדער
ישראל'ס מיט דעם עווינען
האַדערטען, אונד ער געהיי־
ליגעט וואַרד אַן איהנען.
(יד) פּאָן קדש אוים זאַנדטע
משה באָטהשאַפֿטער אַן דען
קעניג צו ארום (אינר ליעס
איהם ענטבי־עטהען): זאָ
שפריכט דיין ברודער ישראל:
דוא ווייסט, וואַס פֿיר מיהזע־

לינקייטען אונז בעטראָפֿפֿען האַבען, (טו) אונזערע פֿאָרפֿאַהרען קאַמען נאַך מצרים,

ווייר

רש"י

כמי לבן נשבעתי לבית עלי (שמואל א' ג')
ונשבע בקפילה שלא ירנו בתפלה כל כך:
(יג) המה מי מריבה. הם הנזכרים במקום
אחר לא חלו רחו מלטענירי פרעה שמושיען
של ישראל לוקה במים לפיך נזדו כל הבן
ה' לוד היולדה תשליכוהו (שמות א'): ויקדש
בם. שמתו משה ואהרן על ידם שכשהקב"ה
עושה דין במקודשיו הוא ירחוי ומתקדש על
הבריות וכן הוא אומר נורא אלהים
ממקדשיך (תהלים ס"ח) וכן הוא אומר בקרובי אקדש (ויקרא י"ו): (יד) לאחיך ישראל. מה
ראתה להזכיר כאן אחוה אלא אמר להם אחים אנחנו בני אברהם שנאמר לו כי גר יהיה זרעך (בראשית
ט"ו) ועל שנינו היה הכתוב לפוערו: אתה ידעת את כל התלאה. לפיכך פירש לכניכם מעל לשונינו
וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו (בס ל"ו) מפני הפחד פוב המוטל עליהם והטילו על יעקב:

(טו) וירעו

תרגום אונקלוס

דִּי יְדַבֵּית לְהוֹן: (יג) אִנּוּן מֵי מַצּוּתָא
דְּנָצוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ וְאִתְקַדַּשׁ בְּהוֹן:
(יד) וּשְׁלַח מֹשֶׁה אֲזַדִּין מְרַכְּזִין לְוָת מַלְכָּא
דֶּאֱדוֹם כְּדֵנָן אֲמַר אֲחוּךְ יִשְׂרָאֵל אַתְּ יְדַעְתְּ
יָת כָּל עַקְתָא דִּי אַשְׁכַּחְתָּנָא: (טו) וּנְחָתוּ

אבהתנא

באור

הלא, יעשה הממון מה שיעשה ועבדי ה' לא ירחו מממונם ושלומם, ולא יזוזו ממצפם, הנה ליובם מוכנים לשאת ולתת לפני הקהל הזה, להלחם להם מלחמות גדולות ונוראות, ולשבול טרחם ומשאם, כי ברוך לזה לים גבור חיל מושל ברוחו ולבו כלב האריה, לא יחת מפני כלי. והנה במקום אחר אמר לאבד מעלתם בי, על דרך שאמרו רבותינו ז"ל הקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה כי בערך אל הקדושים ההם הקלור בקדושת הזה לשעילה יחשב. ואשרי מי שיחשוב לו ה' עון כזה!] : אשר נחתי להם, אשר הנטחתי לאת להם ושרי הוא בחלו נתתי להם בגר: (יג) ויקדש בם, פירש הרשב"ע בשעה שאהרן נטעם בקרובי אקדש ע"כ. ולא ידעתי מה ענין בנוי הנסתרים על משה ואהרן אם לא הוזכרו בפסוק הזה. ויותר נכון בפירוש הרשב"ם שהוקדש במים מכל מקום ואף על פי שלא דברו אל הסלע, ידעה זאת שמלת גם שנם על המים, וכן דעת רש"י שהכוונה שם על המים שלא שהוא מפרש שהקדושה היתה בשה שעל ידם משה ואהרן שכשהקדוש ברוך הוא עושה דין במקודשיו הוא ירחוי ומתקדש על הבריות: (יד) כה אמר אחיך, שעורו שלוה את השלומים שיאמרו כן אל מלך אדום: את כל התלאה, יגיעות, העניניס שיקון המדש בסם, ונכתובים הנאים סולך ומנאר ההתלאות הכן שהיה יכילת לבותינו מצרימה ועל ידי זה נשתקעמו ונשבו גם אנחנו גם ימים

ונים

מִצְרַיְמָה וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים
רַבִּים וַיָּרֵעוּ לָנוּ מִצְרַיִם
וְלַאֲבֹתֵינוּ: (טז) וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה
וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ
וַיֹּצִאֵנוּ מִמִּצְרָיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ
בְּקָדֵשׁ עִיר קְצֵה גְּבוּלֶךָ:
(יז) נַעְבְּרָה־נָּא בְאַרְצֶךָ לֹא נַעֲבֹר
בְּשָׂדֶה וּבְכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי
בְאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ לֹא נָטֶה
יָמִין וּשְׂמֹאול עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר
גבלך

תרגום אשכנזי קטן

ווּיר וואָהנטען לאַנגע צייט אין
מצרים: אַללײַן דיא מ צ ר י ם
פֿערפֿוהרעמ׳ט אונז אונד אינ־
זערן פֿאָרפֿאַהרן זעהר איבעל,
(טז) ווּיר שרײַען צום עוו׳גען, די־
זער ערהאָרטע אונזערע שט׳מ־
מע, אונד זאַנדטע אײנן באָטה־
שאַפֿטער, דער אונז אוים מצרים
פֿיהרטע; יעצט זינד ווּיר צו
קדש, אין איינער שטאַדט, דיא
אַן דײַנע גרענצע אַנשטעסט:
(יז) לאַס אונז דורך דײַן לאַנד
ציעהען! ווּיר וואָללען ניכט
דורך אֶקקער אונד ווײַנבערג
ציעהען, אונד קײַן וואַססער
אוים ציסטערנען טרינקען,
ווּיר וואָללען אויף דער הער־
שטראַסע בלײַבען, וועדער רעכטס נאָך לינקס דאַפֿאָן אַבווײַכען, ביז ווּיר איבער דײַנע
גרענ־

תרגום אונקלוס

אֲבָהָתָנָא לְמִצְרַיִם וְיָתֵבְנָא בְּמִצְרַיִם יוֹמִין
סַגִּיאִין וְאַבְאִישׁוּ לָנָא מִצְרָאֵי וְלַאֲבָהָתָנָא:
(טז) וְצַלֵּינָא קֳדָם יְיָ וְקַבֶּל צְלוֹתָנָא וּשְׁלַח
מַלְאָכָא וְאַפְּקָנָא מִמִּצְרַיִם וְהָא אֲנַחְנָא בְּרָקָם
קַרְתָּא דִּבְסִטַר תְּחוּמָךְ: (יז) נְעִיבְרִ בְּעַן
בַּאֲרָעָךְ לָא נְעִיבַר בַּחֲקַל וּבְכַרְמָא וְלָא נִשְׁתֵּי
מֵי גּוּב אוֹרַח מַלְכָּא נֵזֵיל לָא נִסְטֵי לְיַמִּינָא
ולשמאלא

רש"י

(טו) וירעו לנו. סנלו: לרות רנות:
ולאנותינו. מכאן שנאמות האבות מלטערו׳
בקבר כשפורענות׳ בא על זרע: (טז) וישמע
קולנו. נכרכם שנראנו תכינו הקול קול יעקב
(שם כ"ו) אתנו לוחצים ונוגעים: מלאך. זה
משה מכאן שהנביא׳ קרוי׳ מלאכים ואומר
ויהיו מלעיגים במלאכי אלהים (ד"ה כ'
ל"ו): (יז) נעברה נא בארצך. אין לך
לעורר על הירושה של א"י כשם שלא פגעת
בחוב עשה לנו עזר מעט לעבור דרך ארצך:
לא נשתה מי באר. מי בורות היה לריך
לומר אלא כך אמר משה אף על פי שיש
בידינו מן לאכול ובאר לשתות לא נשתה ממנו אלא נקנה מכם אוכל ומים להנאתכם מכאן לאכסניאי
שים בידו לאכול יקנה מן האכסניי כדי ליהנות את אורחיו: דרך המלך נלך. אנו מוסמים את בסמטאות ולא

באור

רנים: (טו) וישלח מלאך, שליח והוא משה כי שליח השם נקרא מלאך, וכן בתוב ויאמר מני
מלאך ה' (מני ח' י"ג): (יז) לא נעבר בשדה ובכרם, ומין לך ליכח שמשות הזרע על ידי
מדרך רגל סחדש והנהמה תאכר לחתי: ולא נשתה מי באר, שלכם כי המים יקרים לאומות
נחותו האדץ. (רשב"ם): דרך המלך נלך, במסלת עוברי דרכים המיוחדת לכל העולם נרמיון
המלך (רשב"ם), וכ"ע ספורנו פירש נחותו הדרך שיוסו המלך שנלך נה כמנהג כל מלך
הנותן מעבר לנבח מנחי שלומו לנשות עמהם מורם דרך למען לא יזיקו מנחי הבכח בעברם
ליושבי הארץ. וכן כוונת הרמב"ן בסוף דבריו: עד אשר נעבר גבולך, קון לגבולך ולכך לא תנח

גרענצען הינויס זינד. (יח)אדום אַבער ליעס איהם זאַגען: דוא זאָללסט ניכט דורך מיין לאַנד ציעהען, אָדער איך געהע דיר מיט דעם שווערטע ענטגענען. (יט) דיא קינדער ישראל'ס שטעללטען איהם צוואַר פאָר: וויר וואָללען אויף געבאַהנטעם וועגע בלייבען, ווען איך אָדער מיין פֿיעה פֿאָן דיינעם וואַססער טרינקע, זאָ ווילל איך עס בעצאַהלען. איך ווילל דיר ניכט שאַדען, נור צו פֿוסע מיינען דורכצוג נעהמען. (כ) ער בליעב אַבער דאַבייא: דוא זאָללסט ניכט דורכציעהען! יאַ אדום צאָג איהם ווירקליך מיט מעכט־געם פֿאָלק אונר שטאַרקער האַנד ענטגענגען. (כא) אַלס אדים דעם פֿאָלקע ישראל דען דורכצוג ניכט גענשטאַטטען וואָללטע, ווייך ישראל פֿאָן איהם אַב.

חמישי שלישי ויסעו

ר ש י

יטו לכאן ולכאן לאכול: (יח) פן נאמר אלינו לקראתך. לחם מתנאים בקול סהורינכם לאיכם ואומ' ונלע ק ויסמע קולנו ואני אלנ עליכם נמס סהורינני לאני על מרנל מחיה (נרחנית כ"ז): (יט) רק לין דנר. לין סום דנר מזיקך: (כ) וניד חזקה. נהנטחת זקנו וכידים ידי עשו (נס):

פֿאָן

תרגום אונקלום

וְלִשְׁמָאלָא עַד דְּנָעִיבַר תְּחוּמָךְ: (יח) וַאֲמַר לֵיהּ אֱדוֹמָאָה לָא תְעִיבַר בְּתְחוּמִי דִּלְמָא בְּדֶקְמִילִין בְּחַרְבָא אֶפּוֹק לְקֳדָמוּתָךְ: (יט) וַאֲמָרוּ לֵיהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹרַח כְּבִישָׁא נֵיסַק וְאִם מַיָּךְ נְשָׁתֵי אֲנָא וּבְעִירַי וְאֶתֵּן דְּמֵיהוֹן לְחוֹד לֵית פִּחְגָם דְּבִישׁ בְּרַגְלַי אֶעְיבַר:

(כ) וַאֲמַר לָא תְעִיבַר וּנְפַק אֱדוֹמָאָה לְקֳדָמוּתֵיהּ בְּחֵיל רַב וּבִידָא תַּקִּיפָא: (כא) וְסָרֵיב אֱדוֹמָאָה לְמִשְׁבַּק יָת יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּר בִּתְחוּמֵיהּ וּסְטָא יִשְׂרָאֵל מִלָּוָתֵיהּ:

ונטלו

באור

עם נ"ת השמות, כמו נענרה נאלנך, וכן מתורנם נלשון אשכנז: (יח) לא תעבר בי, נאלני: פן בחרב, שלא אנא לקראתך נחרב: (יט) במסלה נעלה, ני"ת פתוחה להורות על ס"ך הדעת, ורלה לומר הלא נמסלה המיוחדת לכל עוכר כה נעלה וכמה נזיקך; ונחתי מברם, לא נלנד שלא נזיקך, אלל גם תועלת יהיה ליושבי ארלך, כי אם מימיך נשתה אני ומקני ונתתי דמיהם: מִבְרָם, לשון מהנפרד מִבָּר, שהמ"ס נו שרשית, לאל הנפרד ממנו מִבְּרָה משרש כרה מענין וגם מים תכרו, והמ"ס נוספת כמ"ס מִקְנֶה, מִשְׁפָּה, ונכנוי הנסתרים תפול הה"ן השרש: רק אין דבר, תרגם אונקלום לחוד ליה פחגם דביש, וכן פירש רש"י וכן מתורגם נלשון אשכנז, ויתכן שמלת רק דבוקה עם נרגלי, ורלה לומר לין דבר אזר נאדם נארלך רק לענור נרגלי: (בא) וימאן, שעורו

(נג) וַיִּסָּעוּ מִקָּדֵשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה הַר הָהָר:
(נד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן בְּהַר הָהָר עַל־גְּבוּל אֶרֶץ־
אֱדוֹם לֵאמֹר: (נה) יֵאָסֵף אַהֲרֹן
אֶל־עַמָּיו כִּי לֹא יָבֹא אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
אֲשֶׁר־מְרִיתֶם אֶת־פִּי לְמֵי
מְרִיבָה: (נו) קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־
אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְהַעַל אֹתָם הַר הָהָר:
(נז) וְהַפְשֵׁט אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו
והלבשתם

תרגום אשכנזי קטן

(נג) פּאָן קרש כראַבען זיא
אויף, אונר דיא נאַנצע נע־
מיינדע קאם צום בערגע הר.
(נד) בייא דיעזעם גאָט בערגע הר,
אַן דער גרענצע דעם לאַנדעס
אדום, שפראַך דער עווינג צו
משה אונד אהרן, וויא פאָל־
געט: (נה) אהרן זאָלל צו זיינעם
פֿאָלקע אייננעטהאַן ווערדען,
דען ער זאָלל אין דאַז לאַנד,
דאַז איך דען קינדרן ישראל נע־
בע, נים קאָממען, ווייל איהר
מיינעם בעפֿעהלע נים נאַ־
נעלעבט בייא דעם האַדער־
וואַסער: (נה) נים אַלזאָ אהרן
אונד זיינען זאָהן אלעזר, אונד
פֿיהרע זיא אויף דאַז נעבירגע
הר, (נו) צייך אהרן זיינע קליי־
דער

תרגום אונקלוס

(נג) וּנְטָלוּ מֵרָקָם וַאֲתוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנִשְׁתָּא
לְהוֹר טוּרָא: (נד) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּהֹר
טוּרָא עַל תְּחוּם אַרְעָא דֶּאֱדוֹם לְמֵימָר:
(נה) יִתְכְּנֵשׁ אַהֲרֹן לְעַמֵּיהּ אֲרֵי לָא יֵיעוֹל
לְאַרְעָא דִּי יְהָבִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל דִּי
סָרִיבְתּוּן עַל מֵימְרִי לְמֵי מַצּוּתָא: (נה) דְּבַר
יָת אַהֲרֹן וְיָת אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ וְאַסֵּיק יָתְהוֹן
לְהוֹר טוּרָא: (נו) וְאַשְׁלַח יָת אַהֲרֹן יָת
לבושוהי

ר ש ״ י

(כב) נל מעדה. כלס שלחו ושומדים ליכנס לארן שלח הי׳כהס לח׳מלוחן שנגזרה גזיר׳ עליהס שכבר כלו מתי מדבר וחלו מלוחן שכתוב בהן מייס כלכס הייס (דבריס ד׳): הר ההר. הר על גבי הר כתפוח קטן על גבי תפוח גדול ולפי שהענן הולך לפניהס ומצוה לח ההריס שלשס נשלחו בהן הר סיני לתורס הר נבו לקבורת משה וסר הסר לקבורת להרן: (כג) על גבול ארן לדוס. מגיד שמפני שנתאכזרו כלן להתקרב לעשו נפרלו מעשיהס וחסרו הלריך הזה וכן הנביח לומר ליהושפט שהתחנך לנשא פרן ה׳ לח מעשיך (ד״ה ב׳ כ׳): (כה) קח לח להרן. בדבריס של ניחומיס לומר לו לחריך שתרלה כתרך נתון לבנך מה שלין לני זכלי לנך: (כו) לח בגדיו. לח בגדי כהונה גדולה הלבישהו והפשטס מעליו לתחס על

באור

שעורו ונחשר מלן לדוס נתון לח יהושע לז נטה מעליו: (בג) בהר ההר, תרגס לונקלוס, בהר טורא, יראה בזה שמלת הר הוא סס של הסר ההוא, וכן מתורגס בלשון לחבריו: (כד) יאסף אהרן, כמו ומות נסר שיתקן עלמו למות ויעלה לל הסר. (יבמ״ע), יראה בזה לפי שלא יתכן הלווי כ״ל בפעל הנחירי שביל סלדס לעשותו ושלח לעשותו, לבל פירושו שיתקן עלמו למיתה בעליית הסר ופשטו בגדיו. ויתכן שמלת יאסף היא עתיד בלמת, וראה לומר שמשר פסס למשה יען שנזרה היא מלפני שיאסף לאהרן וימות על ההר הזה, לכן קח לח ולומר: למי מריבה, פלמ״ד בשקוים ני״ת, ועניינה בעבור מי מריבה: (כו) והפשט, יולח לבני פעולים שהוא לאהרן והנגדים,

חקת כ

וְהַלְבֵּשְׁתָּם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְאֶת־אִיתָמָר יִאָסֵף וּמֵת שָׁם: (כז) וַיַּעַשׂ
משֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־הַר הָהָר לְעֵינֵי כָּל־הָעֵדָה:
(כח) וַיַּפְשֵׁט משֶׁה אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיַּלְבֵּשׁ אֹתָם אֶת־אֶלְעָזָר
בְּנוֹ וַיָּמָת אַהֲרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד משֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן־הָהָר:
(כט) וַיִּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה כִּי גָוַע אַהֲרֹן

ויבכו

תרגום אונקלוס

לְבוּשׁוֹהִי וְתַלְבֵּשִׁינוּן יַת אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ וְאַהֲרֹן
יִתְכְּנֵשׁ וְיִמוּת תַּמָּן: (כז) וַעֲבַד משֶׁה כְּמָא
דִּי פַקֵּיד יְיָ וְסָלִיקוּ לְהוֹר טוּרָא לְעֵינֵי כָּל
כְּנִשְׁתָּא: (כח) וְאַשְׁלַח משֶׁה יַת אַהֲרֹן יַת
לְבוּשׁוֹהִי וְאַלְבֵּשׁ יַתְהוֹן יַת אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ וּמֵית
אַהֲרֹן תַּמָּן בְּרֵישׁ טוּרָא וּנְחַת משֶׁה וְאֶלְעָזָר
מִן טוּרָא: (כט) וַחֲזוֹ כָּל כְּנִשְׁתָּא אֲרֵי מֵית

אהרן

הרגום אשכנוי

דער אויס, אונד לעגע זיא זיי־
נעם זאהנע אלעזר אן, אהרן
זאלל איינגעטהאן ווערדען,
אונד דאזועלבסט שטערבען.
(כז) משה טהאט, ווי א דער עווי־
גע בעפאהלען: זיא גינגען פאר
דען אויגען דער גאנצען געמיי־
נע אויף דאז געבירגע הר.
(כח) משה צאג אהרן זיינע
קלייד־ער אויס, לעגטע ויא זיי־
נעם זאהנע אלעזר אן; אהרן
שטארב אויף דעם גיפפעל
דעס בערגעס; משה אבער
אונד אלעזר קאמען הראב
פאם בערגע. (כט) אלם דיא
גאנצע געמיינע זאה, דאס אהרן

פער־

ר ש "י

בנו נסניו לומר לו הכנס למערה׳ וננסם
רלם מטה מוטעת ונר דלוק לומר לו
עלה לסטה ועלה פסוט ידיך ופסט קמון
ניך וקמן עלום עיניך ועלם מיד תמד
מזה לקומם מיתה וזהו שנאמר לו כאשר
מת להרן לחיך (דנרים ל"ג) מיתה
שנתקוימה לה: (כו) ויעש משה.
לף על פי שהדנר קשה לו לא ענב:
(כט) וירלו כל העדה. כשרלו משה ואלעזר
יורדים ואהרן לא ירד לומרו היכן הוא אהרן
לומר להם מת לומרו לאשר מי שעמד כנגד
המלאך ועלר את המגפה יבלוט בו מלאך
המות מיד נקט משה רחמים והרלוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה רלו והלמינו: כל בית
ישראל. האנשים והנשים לפי שהיה להרן רוגף שלום ומטיל להבה בין בעלי מריבה ובין חיים לאשתו:
כי גוע. לומר לני שהמתרגש להף מיית טועה הוא אלא להם כן מתרגש וירלו ולתמוהו שלא

לומרו

באור

וגן והלבשתם, כי הכוונה והלבשת את הבגדים לת אלעזר: ואהרן יאסף, לאשר שתעשה זאת
ימות: (כט) ויראו כל העדה, שעורו כאשר רלו שגוע להרן אז ויבכו אותו שלשים יום:

וישמע

המעמר

(כט) כי גוע אהרן, לשון רש"י: „לומר לני שהמתרגש להף מיית טועה הוא וכו' כל המאמר."
ידוע שלדעת חז"ל כי מצמצם נאמרים לשונות: אי (לסי), למאי, הלכתא, והנה נאשר רש"י,
כי לפי תרגום וחזו לא נוכל לפרש מלת כי בענין להף שהוא נתינת טעם, אך יהיה מענין אי
(או אם), והורלתו כמו אשר, כי מניחו מלת אם נמקום אשר, ופירושו וירלו כמו שנאשר רש"י
למעלה שמלאכי השרת הרלו להם להרן מוטל על המטה. ואמר עוד, כי אם נניאר מלת כי
מענין ד ה ל, יהיה זה ע"פ הדרוש שנתחלקו ענני הכבוד, ויהי ניראו נקל כמו ויראו בנפעל,

לפי

חקת כ כא

וַיִּבְכּוּ אֶת־אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל: ס כא (א) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ־עֲרָד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כי

תרגום אונקלוס

אַהֲרֹן וּבְכוֹ יָת אַהֲרֹן תְּלָתִין יוֹמִין כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:

כא (א) וּשְׁמַע כְּנַעֲנָאָה מַלְכָּא דַּעֲרָד יָתִיב דְּרוֹמָא אֲרֵי אָתָא יִשְׂרָאֵל אוֹרַח מְאַלְיָא ואגח

הרגום אשכנזי קין

פֿערשיעדען ווּאַר, בעווייגטע איהן דאַז גאַנצע חוין ישראל דרייסיג טאַגע.

כא (א) דער כנעגישע קענג ערד, דער נעגען מיטטאַג וואָהנטע, ערפֿוהר, דאַס ישראל

ר ש י

למדו רבותינו כי זה משמש בלשון דהפ"ל על מדרש שנסתלקו ענני כבוד וכדלמר רבי לכבו דפ"ר לכבו של תקרי וירלו ולל וירלו ועל לשון זה נופל לשון דהפ"ל לפי שהיה נתינת טעם למה שלמעלה הימנו למה וירלו לפי שהרי מת להרן לכל על תרגום ומזו כל כנשתל לין לשון דהפ"ל נופל

לל לשון לשר שהוא מגזרת שמום לי שמלינו לפ משמש בלשון לשר כמו לפ מלוע לפ תקלר רוחי (ליוב כ"ל) והרבה מפורשים מזה לפ תרולים ימין (שם י"ל):

כא (א) וישמע הכנעני. שמע שמת להרן ונסתלקו ענני כבוד כולי כדלית' נרלש השנה ועמלק מעולם רלועת מרדות לישרלל מזומן בכל עת לפורענות: יושב הנגב. זה עמלק שנלמר עמלק

באור

כא (א) וישמע הכנעני מלך ערד, זה לשון הרמב"ן והנכון בעיני כי זה מלך ערד הוא יושב בנגב מעבר לירדן ימה (כי מלחמו בנבוחי יהושע מלך ערד לחד) נלחם בנען על יד הירדן בגבול בני יהודה סמוך לחברון שהוא בנגב, ושמע מרחוק נסע בני ישרלל דרך האתרים, ונלו לל ערבות מואב להלחם בהם שם, וזה טעם וישמע. ולכך ספר הכתוב והוא יושב בנגב בלרן בנען, כי בא מלרן לחרת לל מקום ישרלל, ונדרו ישרלל נדר שלם יתן לותם בידם יחרימו בל לחר להם לה', וספר הכתוב כי שמע ה' לת חפלחם ונדרו נדר לה' וגלמו לותו, כי הרגו לותם עתה בימי משה, כמו שלוה בל חרם לחר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת, ונתנו בל שלשם לחולר בית ה'. והגלים עוד בנלן לספר, כי החרימו ישרלל גם לת עריהם לחרי נושם בלרן בנען, ולחרי מות יהושע לקיים לת נדרם לחר נדרו ויקרלו שם הערים חרמה, והוא שם שנלמר

המעמר

לפי שסרו ענני הכבוד היו ישרלל נרלים, וכן פירש רש"י ותוס' (ר"ה דף ג') שנתגלו, ולזה היה לריך להתרגם ותתזלו ולל ותזו, כן כוונת רש"י ז"ל; לולם לדעתי המובן בדברי כ' לבוה לל תקרי וירלו לל וירלו, שלינו מדרש רלה לך מדרש ירח, ולנן יבא בשתי יודי"ן, כי יָרְאוּ בהסתלקו ענני הכבוד, ובגרלה מההמשך, וישמע הכנעני מה שמע שמת להרן ונסתלקו ענני הכבוד. כי גוע, (אמר המדפיס) לשון רש"י: לומר לני שהמתרגם דהפ"ל מית טועה הוא לפ"כ מתרגם וירלו ותתזלו מנין לתפעל שהוא לשון ירלה, כמו למה תתרלו (נרלשי' מ"ב ל') שה"ל למה מתתזון (ועיין בפירש"י שם) וכו' ועל לשון זה נופל לשון דהפ"ל לפי שהיה נתינת טעם וכו' לבל על תרגום ומזו כל כנשתל לינו נופל לשון דהפ"ל ללל לשון לפ"ר שהוא מגזרת שימום לי (עיין רש"י נרלשית י"ח ט"ו) ע"כ. ומדברי רש"י ניבר שהיו לו שני ספרים, נלחל מלל כתוב בת"ל דהפ"ל ובלחד מלל כתוב לרי וכטל הרלשון וקיים השני, וכל המגיהים לחריו קימו וקבלו גרסת לרי לו דמית כמו שהיה בלשון לנוירבא, והסלל על החכם רשד"ל שהשליך מנגדו גרסת הגאון הגדול רש"י ז"ל הלרופה עד מלל ולחז בגרסה לשר הוציא עליה רשם כל הפשטנים שהיה מסובסת.

כא (א) מלך ערד, עיין מה שכתבתי בזה הענין בנשוא לספר יהושע (י"ג י"ד)

חקת כא

כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי: (ג) וַיִּדַּר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַיהוָה

ויאמר

תרגום אונקלוס

וְאַנַח קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל וּשְׁבָא מִנֵּיהּ שְׁבְיָא: (ג) וְקַיֵּם יִשְׂרָאֵל קָדָם יְיָ וַאֲמַר אִם

ממסר

תרגום אשכנזי

ישראל האָרַאן צאָג דורך דעז ווּעג דער קונרשאַפּטער, גריף ישראל אַן, אונד מאַכטע אויסניגע נעפאַנגענע. (ב) ראַ טהאַט ישראל דעם עוויגען איין נעליבדע

רש"י

עמלק יושב בארץ הנגב (במדבר י"ג) ומנה לת לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהיו ישראל מתפללין להקב"ה לתת בנועניים בידם והם לוים בנועניים רלו ישראל לנושיהם בלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען לאמרו נתפלל סתם שנאמר לם נתן תתן לת העם הזה בידי: דרך האתרים. דרך הנגב שהלכו גם מרגלים שנאמר ויעלו בנגב (שם). דבר אחר דרך האתרים. דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם שנאמר דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה (שם יו"ל): וישב ממנו שבי. לוקח שפחה לחת:

(ב) והחרמתי

באור

שנאמר בספר שופטים ובני קני חתן משה עלו מעיר התמרים לת בני יהודה מדבר יהודה לשב בנגב ערד (שופטים ל' י"ו), ושם כתיב וילך יהודה לת שמעון לחיו ויכו לת הכנעני יושב לפת ויחרימו לותה ויקרל לת שם העיר חרמה (שם י"ז), ושם נשלם הנדר הזה, לכל השלים הכתוב להזכיר הענין בכלן, וזה כענין הפרשה שלמרה ברדת המן וינחהו להרן למשמרת ובני ישרלל לכלו לת המן לרבעים שנה וגומר לת המן לכלו עד בולם לל קלה ארץ כנען (שמות י"ז ל"ל), והוא לחר מיתתו של משה עד ממחרת הפסח, וכן ללה שמות השופטים לשר ינחלו לכם לת הלרץ וגומר (לקמן ל"ל י"ז), נמוקה שיהיו חיים וקיימים, כי לל יתכן שיהיה השם מיחד להם לנשים על הספק, לכל היה רלוי שילוה ליהושע בעת החלוקה. וכתב עוד וזה לשונו, גם נכון הוא לומר שהחרימו ישרלל עתה בימי משה לת המלך הזה ולת עמו לפי מרב וקרלו שם מקום המלחמה חרמה, ולחר עברם לת הירדן המית יהושע גם לת מלך ערד לשר מלך לחרי כן גם מלכי כנען לשר מלכו בימים ההם ובני יהודה נכנסם בעריהם החרימו לותם גם כן וקרלו שם הערים חרמה, כי השלימו לת נדרם לשר נדרו לנותם והחרמתי לת עריהם, ולכן למר כלן ויקרל שם המקום חרמה ושם כתוב ויקרל שם העיר חרמה שם כל עיר שהית' ממלך ערד, כי השלימו נדרם והיה שלשם מחרמי גמור, והנה כל הנזכר כלן פיה נב"ל זולתי שהזכיר ולת עריהם שהיה לעתיד נכונם בעריהם ולכך למר והחרמתי לת עריהם ולל למר לתהם ולת עריהם כי הזכיר הנדר העתיד כי הם נמלחמה ימותו ושם יתמו, ולשון הכתוב נלות למה שפירשנו שהיה רלוי לומר ויתן לת הכנעני בידם ויחרימו לתהם ולת עריהם ויקרל שם המקום חרמה, לכל חשר הכנויים לרמוז שנתן הכנעני ביד מי שנתנו מישרלל, מהם עתה ומהם לעתיד, כי הש"י שמע לת תפלתם והם קיימו לת נדרם, ע"כ. והיותר נכון כפירוש הרלב"ע שהם שני מקומות וזה היה מעבר לירדן מזרחה, ובעבור שהחרימו ישרלל לתהם ולת עריהם, על כן לל נתן משה מקרלם ללחד משבטי ישרלל בשלק להם לת ארץ סיחון ועוג, ומה שנתוב בספר שופטים שבני יהודה הכוס ויקרל שם העיר חרמה, זה היה מלך ערד שבעבר הירדן ימה: דרך האתרים, תרגם לונקלוס לורח מתלנין, ולעתו שהוא מלשון ויתרו שתרגם ויתלון, והתל"ף נוספת, כמו ונחזרוע נטויה (ירמיה ל"ב כ"ל), וכן דעת הרלב"ע והרד"ק בשרשים, ושעורו שבלו ישרלל דרך שהמרגלים הלכו: וישב, כלרך נחי ל"ה שתסר למ"ד הפעל בעתידים, והסגו"ל שתחת הבין הוגת תחת פ"ל הפעל, כמו מן יִקַּח. יִבֶן, גם לפעמים נשמע הסגו"ל לנמרי ויבלו שני שוחים

נחים

המעמר

וישב ממנו שבי, למר המנחר: "גם לפעמים נשמע הסגו"ל לנמרי" ע"ש. הנה שתם דנריו, והיה לו לפרש כי זה לך שם ע"שם מן פת"ח ד"ק ע"כ נגודע.

וַיֹּאמֶר אִם־נָתֹן תִּתֵּן אֶת־הָעָם
הַזֶּה בְּיָדִי וְהַחֲרַמְתִּי אֶת־עָרֵיהֶם:
(ג) וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל
וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֶם אֶתְהֶם
וְאֶת־עָרֵיהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם
חָרְמָה: פ
(ד) וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר דֶּרֶךְ יַם־סוּף
לִסְבֹּב אֶת־אֶרֶץ אֱדוֹם וַתִּקְצַר

נפש

תרגום אונקלוס

מְמַסַּר תִּמְסַר יָת עַמָּא הָדֵין בִּידִי וְאֲנַמַּר
יָת קִרְוֵיהוֹן: (ג) וְקַבֶּל יְיָ צְלוֹתֵיהּ דְּיִשְׂרָאֵל
וּמְסַר יָת כְּנַעֲנָאָה וְגַמַּר יַתְהוֹן וְיָת קִרְוֵיהוֹן
וּקְרָא שְׁמָא דַּאֲתְרָא חָרְמָה: (ד) וּנְטָלוּ מֵהוֹר
טוּרָא אוֹרַח יַמָּא דְסוּף לְאַקָּפָא יָת אַרְעָא

דאדום

תרגום אשכנזי קיח

ליבערע, אונד שפראַך: וועו דוא
מיר דיעזעם פֿאָלק אין מיינע
נעוואַלט גיבסט, וואו ווילסט דוא
זיינע שטעדטע פֿערבאַננען.
(ג) דער עוויגע ערהאָרטע דיא
שטימע ישראל'ס, איבער-
גאַב אים דען כנעני, אונד ער
פֿערבאַננטע ויא זאַמטט איהרען
שטעדטען; מאַן נאַננטע
דען אָרט חרמה. (ד) פֿאָן דעם
געבירגע הר ברא̈בען זיא אויף,
ווַאַנדטען זיך וויעדער אויף
דעם וועגע צור בינזעזעע צו,
אום דאָו לאַנד אדום הערום צו

קאָמ׳

ר ש"י

(ב) והחרמתי. לקדים שלם לגבוה:
(ג) ויחרם אתהם • נסריגס: ואת עריהם.
מרמי גבוה: (ד) דרך יס סוף. כיון שמת
אהרן ונאת עליהם מלחמה זו חזרו
לאחוריהם דרך יס סוף הוא הדרך שחזרו
להם כשנגזר עליהם גזירת מרגלים שנאמר
וסעו המדברה דרך יס סוף (דברים ב׳)
ואין חזרו לאחוריהם אבא מפעות שנאמר
ובני ישראל נסעו מבארת בני יעקן מוסרה

שם מת אהרן (שם י"ד) וכי במוסרה מת והלא בהר ההר מת אלא שם חזרו והתאבלו עליו והסעידוהו כאלו הוא שם וכן הם ואין ובדוק במסעות ותמצאם שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר: לסבוב את ארץ אדום. אלא נתנם לעבור לאורכו: ותקצר נפש העם בדרך. בטורח הדרך שהוקשה להם לחמרו עכשיו היינו קרובים ליכנס לארץ ואתו מוזרים לאחורינו כך חזרו לבותינו ונשתהו אלפים ושמנה שנה עד היום לפיכך קצרה נפשם בענוי הדרך ואלאון לעז לונקרוטלי"ר ולא יתכן לומר ותקצר נפש העם בדרך בהיותם בדרך ולא פירש בו במה קצרה אבל מקום שתמצא קציר נפש במקרא מפרש שם במה קצרה כאן ותקצר נפשי בהם (זכריה י"א) וכאן ותקצר נפשו בעמל ישראל (שופטים י׳) וכל דבר קשה על אדם נופל בו לשון קצור נפש בחלם שהטורח כח עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגבור עם אותו הצער וכדבר המטריח נופל לשון גדול שגדול הוא וכבד על האדם כאן וגם נפשם בחלה בי (זכריה י"א) גדלה עלי. ויגלה בחבל תלודני (לחיוב י"ד) כללו של פירוש כל לשון קצור נפש בדבר לשון שאין יכול לסבלו הוא שאין הדעת סובלתו:

נחלהים

באור

נתים רלופים, וַיִּבְךְּ, וַיִּשְׁחָק, וַיִּרְדְּ מיעקב, ודומיהן: (ד) לסבב את ארץ אדום, להקיף את ארצו ללכת דרך מעוקל לכל היס סוף, והם המסעות שם זכרו בפרשת אלה מסעי בני ישראל ויסעו מהר ההר ויחנו בצלמונה וס"ס לפונן וגומר עד שבעה עשר מיום: ותקצר נפש העם בדרך, קצרה נפשם בענוי הדרך [ובלעז לע"ז מַנקוֹרטלי"ר, עינקורטלי"ר, בלעז לאבנז (קורץ ושעדטען)], ולא יתכן לומר ותקצר נפש העם בדרך בהיותם בדרך ולא פירש בו במה קצרה, שכל מקום שתמצא קצור נפש במקרא מפורש שם במה קצרה, כאן ותקצר נפשו בעמל ישראל וכל דבר קשה על האדם נופל בו לשון קצור נפש, בחלם שהטורח

נַפְשֵׁנוּ בַּדָּרֶךְ׃ (ה) וַיְדַבֵּר
הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה לָמָּה
הֶעֱלִיתֻנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר
כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ
קצה
קָצָה בַּלֶּחֶם הַקָּלֹקֵל׃

תרגום אשכנזי

קאַמען, אַללין דאַז פֿאָלק
ווּאַרד דער בעשווערליכקייט
זע איבערהויפּט. (ה) וּא
פֿוהרטען ווידריגע רעדען ווי
דער נאַמע אונד משה: וואַרום
האַבט איהר אינז אוים מצרים
געפֿיהרט, דאַס ווּיר אין דער
ווּיסטענייא אומקאַמען זאַללען? דא ווּעדער ברויד נאָך ווּאַסער איזט, אונד אונז
פֿאָר

רש"י

תרגום אונקלוס

(ה) נתלהים ובמשה. הזוו ענד לקונו: למה העליתנו. שניהם שוים: ונפשנו קלה.
לף

דָּאֲדוֹם וַעֲקַרְתְּ נַפְשָׁא דְעַמָּא בְּאָרְחָא׃
(ה) וְאִתְרַעֵם עַמָּא בְּמֵימְרָא דַיְיָ וְעִם מֹשֶׁה
נְצוֹ לְמָא אַסֵּקְתּוּנָא מִמִּצְרַיִם לְמָמֵת בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי לֵית לַחְמָא וְלֵית מַיָּא וְנַפְשָׁנָא
עקה

באור

גת עליו, ואין דעתו נוחה לקבל תורתו הדבר, ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם תורתו הפער ובדבר המטריח גופו לשון גודל שגדול הוא וכבד על האדם, כגון וגם נפשם נחלה בי, גדלה עלי, ויגדלה כשחל תלגדי, כללו של פירוש כל לשון קלוד נפש בדבר לשון שאין יכול לסובלו הוא שאין הדעת סובלתו. (רש"י), ולא יוכל לסבול עוד לתרוגת נסיעת המדבר: (ה) באלהים ובמשה, שמוש הגי"ת הגח עם פעל הדבור, יש שהורלתו כמו עם, לא דבר ה' בי (מלכים ב' כ"ג כ"ו), ויש מורה על תומר הדבור לדבר גם (דברים י"ח י"ט), וגם הם הדברים הנדברים בעלמן, ואם יורה על הענין תשר ממנו הדבור, הורלתו הולכת דברים על הדבר ההוא, פעמים לשבחו, ופעמים לגנותו, ומובן מענייגו, כמו וידבר יהונתן בדוד טוב (שמואל ב' י"ט ד'), ונבדות מדבר בך (תהלים פ"ז ג'), תשב בתוך תדבר (שם נ' כ'), ותדבר מרים ואהרן במשה (לעיל י"ב ב'), וכן כתן פירושו שהוליאו דברים תשר לא כן על ה' ועל משה: ונפשנו קצה, ענר לנסתרת מנחי ע"ו כי היא מלעיל, וענינה שנפשם מתשם נמחלל הזה מרוב התמדתו זמן רב, והם לא הכירו טובת ה' וחסדיו להשניע נפשם יום יום בלא עמל
ויגיעה

המעמר

(ה) באלהים ובמשה, לשון רש"י: "הזוו ענד לקונו" הנה טנע לשונגו הקדושה לא יבוזו נושאים שונים נמחמר להזכיר הנכבד תחלה, כמו ויבוז אהרן וכל זקני ישראל (שמות י"ח י"ב) (עיין תורת ל' עברית פרשג מהדורת תניינא ח"ב סיטטחקס); תולם זה לך מפלת הפעולי הם כלם שוים, אבל לא מלד הפעולה יש חילוק ביניהם, והוא שהחקד היה יותר ראוי לזה מהאחר, לז יבחר בעל הלשון בדרך לא זו אף זו, ולזה אמר המכתב אל עלי (שמואל ב' ד' ז') היתה מגפה בעם וגם שני בניך מתו חפני ופינחס ואחרן האלהים נלקחה, כי לפי רגשת נפשו אמר ערך המעלות (דוש טטייגערוגג), נתחלה הזכיר מגפת העם, ואח"כ מיתת כהני ה', ולבסוף לקיחת האחרון; תולם נפשת פנחס והסך הסדר, כי נאמר (שם י"ט) אל הלקח אחרון אלהים ומת תמיה ותיסה, כי היא נהלה יותר על מות חמיה מעל לקיחת האחרון, ועל מות אישה יותר מכלם. וכן ויקמינו נה' ובמשה ענדו, לא נה' לבד כ"א גם במשה ענדו האמינו, ואח"כ היה נכון לומר כאן וידברו במשה ובאלהים, אלא לבד במשה כי גם באלהים דברו, ולזה אמר רש"י הזוו ענד לקונו, כאלו אין חילוק ביניהם כלל. ואין להקשות מן נרכת אלהים ומלך (מלכים ב' כ"א י') נרך נבות אלהים ומלך (שם י"ג), כי בודאי בעיני חיזבל ובעיני שופטים כאלה, היתה נרכת המלך מרי גדול מנרכת השם; ושוד כי גם לפי דין התורה לא היה נבות נדון כמגדף לא היו נסקין למלך,
תולם

חקת כא

קָצָה בַּלֶּחֶם הַקְּלֹקֵל: (ו) וַיְשַׁלַּח
יְהוָה בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים
וַיְנַשְּׁכוּ אֶת הָעָם וַיָּמָת עַם רָב
מִיִּשְׂרָאֵל: (ז) וַיָּבֹא הָעָם אֶל
מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ
בַיהוָה וָבָךְ הִתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה
וְיָסֵר מֵעָלֵינוּ אֶת הַנָּחָשׁ וַיִּתְפַּלֵּל
מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם: (ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים

אהו

תרגום אשכנזי קיט

פֿאָר דער עלענדען שפייז
עקעלט. (ו) דער עווינע אַבער
זאַנדטע ניפֿטינע שלאַנגען
(שרפֿים נעמאַנט) אונטער
דאָס פֿאָלק, דיא דאָס פֿאָלק
ביסטען; זאָ דאָס פֿיעלע לייט
טע פֿאָן ישראל שטאַרבען.
(ז) דאַ קאַמען דאָס פֿאָלק צו
משה אונד שפראַכען, וויר
האַבען געוינדיגט, דאַס וויר
וידער דען עוויגען אונד דיך
נערערעט האַבען; ביטטע
דען עוויגען, דאַס ער דיא
שלאַנגען פֿאָן אונס אַבווענ-
דע! משה באַטה פֿיר דאָס

פֿאָלק. (ח) אונד דער עווינע שפראַך צו משה: מאַכע אינען שרף, זעטצע איהן

אויף

תרגום אונקלוס

עָקַת בְּמַנָּא דֵּין דְּמֵיכְלִיהּ קָלִיל: (ו) וְגָרֵי
יְיָ בְּעַמָּא יָת חִיוַן קָלָן וּנְכִיחוּ יָת עַמָּא וּמֵית
עַם סַגִּי מִיִּשְׂרָאֵל: (ז) וַאֲתָא עַמָּא לְמשֶׁה
וַאֲמָרוּ חַבְנָא אֲרֵי אִתְרַעֲמְנָא קֳדָם יְיָ וְעָמָךְ
נְצֵינָא צַלֵּי קֳדָם יְיָ וְיַעֲדֵי מְנָנָא יָת חִוְיָא
וְצַלֵּי משֶׁה עַל עַמָּא: (ח) וַאֲמַר יְיָ לְמשֶׁה
עֲבֵיד לָךְ קַרְיָא וְשַׁוֵּי יָתֵיהּ עַל אָת וִיהֵי כָּל

דיתנכית

רש"י

לף זה לשון קלור נמס ומלוס: נלחם
הקלוקל. לפי שהמן נהלע בתיניהם קרחתו
קל קל ואמרו עתיד המן הזה שיתפת
במעינו כלום ים ילוד אשה שמנים ואינו
מוליד: (ו) את הנחשים השרפים. שהורפים
את האדם בחרס ביהם: וינשכו את העם.
יבא נחש אלקה על הולדת לבה ויפרע
ממוליכי לבה יבא נחש שכל המינין נטעמין
לו טעם לחד ויפרע מכפויי טובה שלבר
ל'משחוה להם לבמה מטעמים: (ז) ויתפלל
משה. מנחן למי שמנקשים ממנו שלא יהא

לבזרי

באור

ויגיעה כי התלוו אל הזנוים ותענוגי המותרות: הקלקל, שרשו קלל ונכפלה הפ"ל והלמ"ד, ועניינו
כמו נמס הקל לשון בזיון, ורש"י פירש לפי שהמן נהלע בתיניהם קרחתו קלקל לאמרו עתיד המן
הזה שיתפת במעינו כלום ים ילוד אשה שמנים ואינו מוליד, ודעתו שקרחתו קלקל לפי שהוא
קל להתעבל, וכן דעת תרגום אונקלוס שתרגם בהוספות מלה דמיכליה קליל: (ו) הנחשים
השרפים, שהורפין את האדם בחרס ביהם. (רש"י), ויהיה השרפים תואר על הנשיכות, וכן
דעת רל"ק שתרגם: (ח) עשה לך שרף, כדמות נחש שרף מנחשת, כי כן כתוב (רלב"ע).
על נס, על נלונס שקורין פירק"ן בלע"ז (כ"מ שרש"י כ"י) בלשון לשכנו (שטאנגע), וכן וינס על

הנשעה

המעמר

לולם אם היה מהלוגי מלנות, היה המלך יורבו נגודע, וזה היה מגמת לייזבל. ובלה"ק
ואנס כי גם שני התרגומים לונקלס ויונתן כיוונו לזה, ולכן חלקו גם פה גם לקמן (ז') כי
לשנינו גה' ונך, המתמר לשני חלקים, והוסיפו עוד פעל ואמרו: עם משה נגו, והנן.

חקת כא

אֹתוֹ עַל־נֵס וְהָיָה כָּל־הַנָּשׁוּךְ
וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי: (ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
נְחַשׁ נְחֹשֶׁת וַיְשִׂמֵהוּ עַל־הַנֵּס
וְהָיָה אִם־נָשַׁךְ הַנָּחָשׁ אֶת־אִישׁ
וְהִבִּיט אֶל־נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וָחָי: *
(י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת:
(יא) וַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי
העברים

תרגום אשכנזי

אויף אײנע שטאַנגע צום צייכען. ווער געביסען ווערדען, זאָל הײזען אַן, זאָל אַלל ער ב׳ים לעבען בלייבען (ט) משה מאַכטע אײנע קופּפֿערנע שלאַנגע, ריכטעטע זי אויף אײנע שטאַנגע צום צייכען; ווען יעמאַנד פֿאָן אײנער שלאַנגע גע־ביכסען ווערד, שויעטע ער הינויף צור קופּפֿערנען שלאַנגע, אונד בליעב אַם לעבען. (י) דיא קינדער ישראל׳ס בראַכען אויף אונד לאַגערטען זיך צו אבת. (יא) פֿאָן אבת בראַכען זי אויף אונד לאַגערטען זיך

רש״י

לכזרי מלמעלן: (ח) על נס. על גלגונס שקורין פירטיק׳ל נלעז וכן כנס על הגבעה (ישעי׳ ל׳) תרים נסי (שם מ״ט) שלו נס (שם י״ג) ולפי שהוא גבוה לעות ולרחים קורהו נס: כל הנשוך. לפילו כלב לו ממור ונשכו היה נזוק ומתנוה והולך חלח שנשיכת הנחש ממהרת להמית לכך נאמר כאן ורחה לותו רחי׳ נעלמא ונשיכת הנחש נאמר והניט והיה לא נשך הנחש את איש והניט וגו׳ שלא היה ממהר להתרפאות חלא לא כן מניט בו בנוה ותאזרו רנותיו וכי נחש ממית או ממיה חלא בזמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבס לאביהם שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נמוקים: (ט) נחש נחשת. לא נאמר לו לעשותו של נחשת חלא לאמר מגיד הקדוש ברוך הוא קורבו נחש וחני לעשהו של נחשת לשון נופל על לשון: (יא) בעיי העברים

חקת כא

תרגום אונקלוס

דְּיִתְנְכִית וְיֶחֱוֵי וְיִתְקַיֵּם: (ט) וַעֲבַד מֹשֶׁה
חִוְיָא דְּנְחָשָׁא וְשַׁוִּיהּ עַל אָת וַהֲוֵי בַּד נְכִית
חִוְיָא יָת גַּבְרָא וּמִסְתַּכֵּל בְּחִוְיָא דְּנְחָשָׁא
וּמִתְקַיֵּם: (י) וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּשְׁרוֹ בְּאֹבוֹת:
(יא) וּנְטָלוּ מֵאֹבוֹת וּשְׁרוֹ בְּמָגְיַזַת עֲבָרַיֵּא
במדברא

באור

הגבעה (ישעי׳ ל׳ י״ז), תרים נסי (שם מ״ט כ״ב) שלו נס (שם י״ג ב׳), ולפי שהוא גבוה לעות ולרחים קורהו נס, (רש״י). ורלב״ע כתב ורבים השתבשו לומרו כי זאת התורה לקבל כח העליונים, ומלילה מלילה כי הדבר נעשה בלווי השם, ואין לנו לחשב למה לורת נחש, ואם לא כן יראנו היש עץ שימתיק המים המרים, לפילו הדבר לא ימתיקם, ומה טעם לשום דבלח התאנים על השמן, ואין נתולדת הדבלה להסיר הטחין, והלומת כי נשבעם ממנו דעת עליון עב״ל: על נס, שיהיה על מקום גבוה שיוכלו כלם לרלותו: (י) ויחנו באבת, ובסדר חלה מסעי יזכיר עוד מסעות רבות בין הר ההר לחבת והם ללמונה ופונן ונומר, חלא שלא נח הכתוב להודיע כאן סדר פרטי המסעות רק דרך כלל עד שבאו אל גבול ארץ סיחון ומשם שלח מלאכים אליו: (יא) בעיי העברים, לשון ארץ מרובה ומלאה מעין יעוב, וכמו שמו את ירושלים לעיים (תהלים ע״ט

המעמר

(ח) על נס, לועז רש״י פירטיק״ל ובחומש רכ״ח כתוב פירקא וכן נכון. עיין מרפא לשון רפא השגם כ״ב ל״ה כ ל ו ס ו ת (ד״ה). (יא) בעיי העברים, לשון רש״י: „לא ידעתי למה נקרא שמם עיים וכו׳.״ הנה לדעת רש״י יסיס שרשה י ע ם ונפלה היו״ד הפ״ח לף שלא בשה המלה כה״ל נקבה (עיין תורת לשון עברית ח״ג נפ״י) כמו גול הריס (לחיוב מ׳ כ׳) שהוא לדעת קצת מן יגול, והה״ל ל״הם נהפכה ליו״ד, ולזה אמר רש״י כי שעי״ן בו יסוד לנדה; לולם לדעת הרד״ק שרשו ע י ה.

הָעֲבָרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: (יג) מִשָּׁם
נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרֶד: (יג) מִשָּׁם
נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אַרְנֹן אֲשֶׁר
בַּמִּדְבָּר הַיֹּצֵא מִגְּבֻל הָאֱמֹרִי כִּי
אַרְנֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין
הָאֱמֹרִי: (יד) עַל־כֵּן יֵאָמַר בְּסֵפֶר

מלחמח

תרגום אשכנזי קב

זיך אין דער אונבעוואָהנטען נעגענד צו עברים, אין דער וויסטע, דיא אן דיא מאָרגענזייטע דעם לאַנדעס מואב שטאָסט. (יג) פֿאָן דאַ בראַכען זיא אויף, אונד לאַגערטען זיך אים טהאַלע זרד. (יג) פֿאָן דאַ בראַכען זיא אויף אונד לאַגערטען זיך יענזייטס דעם פֿלוסס־עם ארנון, דער אין דער וויסטע פֿליעסט אונד אויס דען גרענצען דעם אמרי הינוים געהט; דען דער פֿלום ארנון איזט דיא גרענצע מואב׳ס, צווישען מואב אונד אמרי. (יד) דאַהער פֿינדעט מאַן אין דער נע־שיכ־

תרגום אונקלוס

בְּמַדְבְּרָא דִּי עַל אַפֵּי מוֹאָב מִמַּדְנַח שִׁמְשָׁא:
(יג) מִתַּמָּן נְטָלוּ וּשְׁרוֹ בְּנַחֲלָא דְּזָרֶד:
(יג) מִתַּמָּן נְטָלוּ וּשְׁרוֹ מֵעִבְרָא דַּאַרְנוֹן דִּי
בְּמַדְבְּרָא דְּנָפֵיק מִתְּחוּם אֱמוֹרָאָה אֲרֵי
אַרְנוֹן תְּחוּם מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין אֱמוֹרָאָה:
(יד) עַל כֵּן יִתְאֲמַר בְּסִפְרָא קְרָבִין דַּי עֲבַד

רש״י

הענרים. לא ידעתי למה נקרא שמם עייס ועי לשון מורכ הוא דבר הטלוט במטלא והעי״ן בו יסוד לבדה והוא מלשון יעיס ויעה בדד (ישעיה כ״ח): הענרים. דרך מענר העוברים שם את הר נבו אל ארץ כנען שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמוריים: על פני מואב ממזרח השמש. כמזרח׳ של מואב: (יג) מגבול האמורי. תחום סיח מלך חשבון וכן גבול מואב (דברים ב׳) לשון קלה וסיח: מעבר

ארנון. הקיפו ארץ מואב בל דרומה ומזרחה עד שבלו מעבר הבני וארנון בתוך ארץ האמורי בלפונה של ארץ מואב: היולא מגבול האמורי. רלועה יולאה מגבול האמורי והיא של אמוריים ונכנסת לגבול מואב עד ארנון שהוא גבול מואב ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב כמו שאמר יפתח וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה (שופטים י״ל) ומזה רמזה בלאבר עבו לי בני עבו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער מם אלו לא נתנום לעבור בתוך ארצם אלא הקיפום סביב אף מואב בן: (יד) על בן יאמר. על פניה זו ונסים שנעשו שם: יאמר בספר מלחמות ה׳.

בספרים

באור

ע״ט ב׳): (יב) ויחנו בנחל זרד, הוא דבון גד המוכר בפלה מסעי: (יג) מעבר ארנון, מלד הבני של נחל ארנון שהוא גבול האמרי: כי ארנון גבול מואב, כי ארנון עלמו נאמר למואב בהלאם סיחון עמו והיה גבול ארצו כמו שבתוב ויקח את בל ארצו מידו עד ארנון (למטה כ״ו) ולבך לא הותר לישראל רק מבדו מבני שהוא גבול האמרי: (יד) בספר מלחמות ה׳, הנראה מדברי הראב״ע שספר בפני עלמו היה ושם בתוב מלחמות ה׳ בענוד יריקיו, ויתבן שהיה מימות אברהם, כי ספרים רבים אבדו, ואינם נמלאים אללנו בדברי נתן ועדו ודברי הימים למלבי ישראל, שירות שלמה ומעלין עב״ל, וזה לשון המתרגם אונקלוס, ואם בן הוא יתבן שבל הבתובים הללו מן את והבא עד פני הימען (פסוק כ׳), לקוחים מדברי הספר ההוא, ובתבם משה בתורתו לעדות לישראל שלא עברו על מלות השם, ולא נבנסו לגבול מואב בי אם בתוב גבול מואב,

תרגום אשכנזי

חקת כא

שיכטע דער קריענע דעם עוויגען: וְהֵב צו סופה אונד אונטער דען בַּאכען ארנון: (טו) אונד דער באכע אויפפלוים, דער זיך ווענדעט צום וואהנפלאטץ ער אונד אן דיא גרענע

רש"י

כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו יספרו לת והב. כמו לת יהב כמו שיאמר מן יעד ועדך יאמר מן יהב והב והוי"ו יסוד הוא כלומר לת אשר יהב להם והרבה נסים בים סוף: ולת הנחלים ארנון. כשם שמספרים בנסי ים סוף כך יש לספר בנסי נחל ארנון שלפי כחן נעשו נסים גדולים ומה הם הנסים: (טו) ולשבת הנחלים. תרגום של שבך לשבת הנחלים שנשפך שם דם האמוריים שהיו נלחמים שם לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק

ונשען

תרגום אונקלוס

יְיָ עַל יַמָּא דְסוּף וּגְבוּרָן דְּעַל נַחֲלֵי אַרְנוֹן: (טו) וּשְׁפוּךְ נַחֲלָיָא דְּמִתְּבְּרִין לְקַבֵּל לְחַיָּת

ומסתחמיך

וקבל

באור

ונזכר נחל ארנון, ונסופו הזכיר שהפסגה לשם בשלה מוכן נשקפה על פני הישימון, כלומר שהעומד על ראש הפסגה רואה את המדבר מרחוק, שכן מורה לשון נשקפה, וע"כ המדבר ההוא עלמו לימו בגבול מואב, ולא חנו בני ישראל בתוכו, ועל הדרך הזה סרו כל התמיהות הנופלות בענין, עמדו עליהם כל המפרשים ונלאו להשיב עליהם על דרך הפשט, עד שגם לונקלוס המתרגם נשם מפשטות הכתוב והלך לו בדרוש הדרוש ברחוק ממנו הרבה מאוד, כי מה שלא הוזכרו המקומות הללו בפ' ואלה מסעי אין זו מקום טענה לפי דרכנו, כי לא ידענו מה היתה כוונת כותב הספר ההוא בהזכירו כל המקומות הללו, אם הם מקומות של מסעות בני ישראל או הוזכרו לבזיונה לחרת, ולא בא הכתוב הנה אלא להגיד גבולי מואב הנרשמים שם. ועוד אימתן שנספר מלחמות ההוא ורשמו מקומות של מסעות ומניות דגל אחד מדגלי ישראל או שבט משבטיו, ומשה לא זכר בפ' ואלה מסעי כי אם המקומות שחנה שם האדון, שהוא הלא והעקר לכל המחנות, ויתר הסבטים והדגלי' חנו במקומות הסמוכי' להם, כי לא יפסיד איזהו כל רבבות אלפי ישראל במקום אחד. וכן בענין הבאר שרמז עליו, היא הבאר אשר אמר ה' למשה, אמרו רז"ל שהי' באר של מרי', ולא ידענו למה נכתבה כאן בסוף מרבעים שנה והלא הבאר נחנם להם בתחלת ארבעים שנה וע"פ דרכנו יובן, וכן כל הזרות בלשון שבאו בכתובים הללו והשתנות המליצה ממליצות שאר הכתובים לא יקשה בעיניך, כי כן הי' בתוב בספר ההוא: את והב, עיר שמה והב אם הם שתי מלת, או שמה לתוכם אם היא מלה אחת: בסופה, על ים סוף או הי' גם הוא שם מקום, וכן מתורגם בל"ת. והוא מאמר מסר הפעל שלא הביאו הכתוב, או הוא מוסב על יאמר, והכוונה שיאמר ונזכר את והב בסופה ונחל ארנון בתוך הנחלים: (טו) ואשר הנחלים, הוא לשון משפך, והוא מדרון הנחלי' לפי שהמים היורדים שם נשפכים למטה דרך המדרון, ודומה לו בלשון תרגומי שמתרגם שופך דם האדם דייסוך, כן פירש הרד"ק, והרלב"ג כתב שהוא שם מקום: לשבה, לינתו מקור כי אם שם מקרה נסמך למלת ער, ובן הלמ"ד

המעמר

(יד) את והב, לשון רש"י: "כמו לת יהב כמו שיאמר מן יָעַד יָעַד כך יאמר מן יהב והב, והוי"ו יסוד הוא כלומר וכו'." פי' כי לדעת רש"י מלת יָעַד נגזר מן יעד, כמו מין לה יָלַד (בראשית י"ח ל') מן ילד, וכן כאן והב מן יהב. ואמר עוד שהוא יסוד, הכוונה שהיו לתבור, כך היא יו"ד השרש שנפסכה לוי"ו, ונעל נאר רחובות לת באר היטיב. (טו) לשבת ער, אמר המלבי: "לינתו מקור כי אם שם מקרה וכו'" עיין שם, ומין דבריו מובדאים כי

וְנִשְׁעַן לִגְבוּל מוֹאָב: (טז) וּמִשָּׁם
בְּאֵרָה הִוא הַבְּאֵר אֲשֶׁר אָמַר
יְהוָה לְמֹשֶׁה אֱסֹף אֶת־הָעָם
וְאֶתְּנָה לָהֶם מָיִם: ס (יז) אָז
יָשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת
עֲלִי בְאֵר עֱנוּ־לָהּ: (יח) בְּאֵר
חָפָרוּהָ שָׂרִים כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם

במחקק

תרגום אונקלוס

וּמִסְתָּמִיךְ לְתָחוּם מוֹאָב: (טז) וּמִתַּמָּן אִתְיְהִיבַת
לְדוֹן בֵּירָא הִיא בֵּירָא דִּי אֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
כְּנוֹשׁ יָת עַמָּא וְאֶתֵּן לְדוֹן מַיָּא: (יז) בְּכֵן
שַׁבַּח יִשְׂרָאֵל יָת תּוּשְׁבַּחְתָּא הָדָא סָקִי בֵּירָא
שַׁבָּחוּ לָהּ: (יח) בֵּירָא דְּחַפְּרוּהָ רַבָּרְבַיָּא כְּרוּהָ

רישי

תרגום אשכנזי קבא

נרענצע מואב שטיטצט ;
(טז) אָן דַּא צום ברוננען, יע־
נעם ברוננען וואָ דער עוויגע צו
משה שפּראַך: פֿערזאַמלע
דאַז פֿאָלק איך ווילל איהנען
וואַססער נעבען. (יז) דאַ זאַנג
ישראל דיעזעם ליעד: קאָממע
הערויף ברוננען ; זינגעט איהם
דען וועכּסעלגעזאַנג. (יח) ברו־
נען, דען פֿירסטען גענראַבען
דיא עדלען דעם פֿאָלקעם

ער־

ר ש " י

וקלר וההרים סמוכים זה לזה לדם עומד
על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר הזה
והדרך עובר בתוך הנחל לפיכך אמרו לאמוריים
כאיבוסו ישראל לארץ לתוך הנחל לעבור
נכח מן המערות בהרים שלמעלה מהם
ונהרגם נחלים ואבני גלסטרא והיו לותן
הנקעים בהר של לד מואב ובהר של לד
לאמוריים היו בנגד לותן נקעים כמין
קרנות ובדים נולטין לתוך כיון שבאו ישראל

לעבור נזדעזע ההר של ל"י בשפחה היולדת להקביל פני גבירתה ונתקרב לגד הר של מואב ונבעסו
לותן הבדים לתוך לותן נקעים והרגום יחד אשר נטה לשבת ער שההר נטה ממקומו ונתקרב
לגד מואב ונדבק בו וחסו ונשען לגבול מואב: (טו) ומשם נאירה. משם בא התחל של הנחר.
מלך לאמר הקב"ה מי מודיע לבני חנסים הללו המשל לומר נתת את לתיוק הודיע לאמו לתחר
שענרו מזרו ההרים למקומם והנחר ירדה לתוך הנחל והעלה משם סם ההרוגים וזרועות ואיברי'
ומוליכתן סניב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה: (יז) עלי באר. מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה
ואין שהנחר הודיעה להם שנאמר ומשם נאירה ואי משם היתה והלא מתחלת לרגעים שנה היתה
עמהם אלא שירדה לפרסם את הנסים ובן לז יסיר השירה הזאת שנאמר בסוף לרגעים והנחר
נתנה להם מתחלת לרגעים מה ראה ליכתב כאן אלא לענין הזה נדרש למעלה הימנו: (יח) באר

חפרוה

באור

הלמ"ד בשו"ת, ולא נקמ"ץ כמשפט המקור: ונשען, השרש הזה לא ימלא בנין הקל, כי אם
בנפעל, והורגלתו בהורגלת הבנין הקל: (יז) עלי באר ענו לה, לשון ענה נופל על השיר אף
על התחלתו, לפי שהשירים במקבלות דרכם לשיר ולענות אלה לקראת אלה, וכן הוא בל"א
(וועכּזעלגעזאַנג), ושעור הכתוב שירו לה הבאר הזאת ואמרו לה עלי באר לקראתנו: (יח) באר

חפרוה

המעמר

מה שכתב הרל"ק בכללו (דפוס פיראה דף מ"ז), בין שתעמוד המלה בעניינה בין שתסמוך בעניין,
השוה תמיד קמולה בהם, הכוונה לך על נע"ו וכפולים, כאשר בא גם הפעל לפי שהמלה זעירה,
לכל מנם"י הנלים על משקל פָּעַל לא דבר כלל, ולכן נאמר שתשנה לפעמים בסמיכות כמו
בנגוי, כי מלינו פעמים רבות לשבת הל' נשו"ת, גם ינוח כמה פעמים לְנַחֵת בני ישראל,
לפ כי הל"ף נחה והיא ג"כ מלה זעירה, לפי שהיא מן הנלוי לנוח לְנַחֵת. (יז) ענו לה,

תרגום אשכנזי

חקת כא

ערעפֿנעט, מיט דעם נעוועט־
נעבענדרען שטאבע: פֿאן מדבר
גען מתנה, (יט) פֿאן מתנה
גען נחליאל אונד פֿאן נחליאל
גען במות. (כ) פֿאן במות
נאך גיא, דאס אים נעפֿילדע
מואב לינט, צור אנהעהע
פסגה וועלכע אויסזיכט האט
צור וויסטע הין.
(כא) ישראל זאנדטע באטן
שאפֿן.

בְּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם וּמִמִּדְבָּר
מַתָּנָה: (יט) וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל
וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת: (כ) וּמִבָּמוֹת
הַגַּיְא אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ
הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי
הַיְשִׁימֹן: פ שביעי רביעי
(כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־
סיחן

רש"י

מחוקק. זלמ"ה הוא הבאר לפי שהוא חפרוה שרים מפי ולהרן: במשענותם. במטה: וממדבר. נתנה להם: (יט) וממתנה נחליאל. כתרגומו: (כ) ומבמות הגיא לפי שהיה מוכה. כיון שם מת משה ופסקה הבאר. ד"ח כרוש נדיבי העם כל נביאי ונשיאי כשהיו חוגים נוטל מקלו ומוסך לכל דגלו ומתנהו ומי הבאר נמשכין דרך לותו סימן ונלין לפני חניית כל שבט ושבט: נמחוקק. ע"פ משה שנקר' מחוקק שנ' כי שם חלקת מחוקק ספון (דברים ל"ג). ולמה לא נזכר משה בשירה זו לפי שלקה ע"י הבאר וכיון שלא נזכר שמו של משה לא נזכר שמו של הקב"ה, משל למלך שהיו מזמינין לותו לסעודה אמר לא לותני שם ולא לאו לינו הולך: ראש הפסגה. כתרגומו ריש רמתא: פסגה. לשון גובה וכן פסגו תרמנתיים (תהלים מ"ח) הגביהו תרמנותיה: ונשקפה. לותה הפסגה על פני מקום שמשו ישימון ולותו לשון מדבר שלותו שמם. ד"ח ונשקפה הבאר על פני הישימון שנגנזה ניתה של טבריה והעומד על הישימון מביט ולותה כמין כברה נים ולילו הבאר כך דרש ר' תנחומא: (כא) וישלח ישראל מלאכים. ונמקום לחר מולה
מלכא

תרגום אונקלוס

רֵישֵׁי עַמָּא סַפְּרַיָּא בְּחוֹטָרֵי־דִין וּמִמַּדְבְּרָא
אִתְיְהִיבַת לְהוֹן: (יט) וּמִדַּאִתְיְהִיבַת לְדִין
נַחֲתָא עַמְּהוֹן לְנַחֲלַיָּא וּמִנַּחֲלַיָּא סַלְקָא עַמְּהוֹן
לְרָמָתָא: (כ) וּמֵרָמָתָא לְחֵילַיָּא דִּי בְחַקְלֵי
מוֹאָב רֵישׁ רָמְתָא וּמְסְחַכְיָא עַל אַפֵּי בֵּית
יְשִׁימוֹן: (כא) וּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֲזַגְּדִין לְוָת סִיחוֹן
מלכא

חפרוה שרים, משה ולהרן: במחקק, בינוני מן המרומז מן הכפולים, וענינו נותן החק, והמטה שביד המחקק שהוא משענת המחקק, הוא סימן לגדולה וכבוד, וגו כרו הנדיבים לת הבאר, והיא מליצי שירית על הבאר שהעלו בלי עמל ויגיעה, על דרך פלא. והנה ילידים המכונה פילון בספרו תיי משה כתב שהוליאו מלכי הארץ ההיא ויוצניה הולקות רבות לחפור לת הבאר ההיא, והי' תוכה רלוף לבנים והוא בנין מפואר ויקר עד מאוד מורה על עושר כבוד המלכים ההם, ויתכן על זה לומר, דרך מליצת השיר שחפרוה שרים כרוש נדיבי עם במחקק במשענותם. והנה השירה הזאת קלונה מחוברת מדלתות מקבילות, מתדמי המוכן במלות וזליות מתחלפות כמשפט השיר שזכרנו בהקדמה לשירת הים: וממדבר מתנה וגו', כל אלו שמות של מקומות שנזכרו בספר מלחמות ההוא, כמו שזכרנו: (כ) ונשקפה, ענין לוקנה נסתרת עם ו"ו המהפך, ואלו הי' בינוני הי' מלרע וגם הורש נפעל מצרף הזה כסורלת הקל, לפי שהעומד במקו' גבוה הוא נשקף למביטים אליו. (הרד"ק): הישימון, המדבר כמו תעו במדבר בישימון דרך (תהלי' ק"ז ל'),
עד

המעמר

כתב המנקר: „לשון ענה וגו' לפי שהשרים במקהלות וגו' " ע"כ, ומה יענה על ויען לעזב (ג' כ') ? ולולמת כי על כל הרמת קול שייך לשון ענה.

סִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי לֵאמֹר׃ (כו) אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ לֹא נַטֶּה
בְשָׂדֶה וּבְכֶרֶם לֹא נִשְׁתֶּה מֵי
בְאֵר בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ עַד אֲשֶׁר־
נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ׃ (כז) וְלֹא־נָתַן סִיחֹן
אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֶּאֱסֹף
סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לִקְרַאת
יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֹא יָהְצָה
וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל׃ (כח) וַיַּכֵּהוּ
יִשְׂרָאֵל לְפִי־חָרֶב וַיִּירַשׁ אֶת־
ארצו

תרגום אשכנזי קכב

שאַפּטער אַן סיחן קעניג אמרי,
אונד ליעס איהם ענטבי׳טהען:
(כב) לאַס מיך דורך דיין לאַנד
ציעהען! וויר וואַללען וועדער
אין אֶקקער נאָך אין ווייִנגאַרטן
אויסווייַען, אויך קיין וואַסער
אוים דער ציסטערנע טרינקען;
זאַנדערן אויף דער העער־
שט־אַסס בלייבען ביז וויר אי־
בער דיינע גרענצע הינוים זינד.
(כג) סיחן אַבער וואָללטע ישרא־
ניטט דורך זיינע גרענצע ציהען
לאַססען, פֿערזאַמעלטע אַלל
זיין פֿאָלק אונד גינג ישרא־ענט־
גענען כיז אין דיא ווייסטע; אַלס
ער נאַך יהץ קאַם, גריף ער
ישרא־ל אַן; (כד) אַבער יש־אל

שלוג א׳הן מ׳ט דער שארפֿע דעס שווערדטעס (אויף דאַז הויפּט), אונד עראָבערטע זיין לאַנד
פֿאָם

תרגום אונקלוס

ר ש ׳ י

מַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאָה לְמֵימָר׃ (כב) אֶעְבַּר בְּאַרְעָךְ
לָא נְסְטֵי בַּחֲקַל וּבְכַרְמָא לָא נְשְׁתֵּי מֵי גוּב
בְּאוֹרַח מַלְכָּא נֵזֵיל עַד דִּי נֶעְבַּר תְּחוּמָךְ׃
(כג) וְלָא שְׁבַק סִיחוֹן יַת יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּר
בְּתְחוּמֵיהּ וּכְנַשׁ סִיחוֹן יַת כָּל עַמֵּיהּ וּנְפַק
לְקֳדָמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא וַאֲתָא לְיַהַץ וְאַגִּיחַ
קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל׃ (כד) וּמְחַהִי יִשְׂרָאֵל לְפִתְגָם
דחרב

הצליחות נמצה שנאמר ותשלח מלכים ממדבר קדמות (דברים ב׳) וכן ויעלח משה מלאכים אל מלך חשבון (במדבר כ׳) וביפתח הוא אומר ויעלח ישראל מלאכים אל מלך אדום וגו׳ (שופטים י״ל) הכתובים האלו לריכים זה לזה זה נועל וזה פותח שמצה הוא ישראל וישראל הם משה לומר לך שנשיח הדור הוא ככל הדור כי הנשיח הוא הכל: (כב) נעברה בארלך. לף על פי שלח נלטוו לפתוח להם בשלום נקטו שלום: (כג) ולא נתן סיחון. לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס שהיה אומרים שלא יעברו עליהם גייסות כיון שאמרו לו ישראל נעברה בארלך אמר להם כל עלמי חיני יוצא כאן שלא לשמרם מפניכם ואתם אומרים כך: ולא לקרקע ישראל. שלו היתה משכון מלאם יתובין אין כל בריה יכולה לכבשה ואם היה סיחון נוטל אין כל אדם יכול לכבוש וכ״ש שלו היה בחשבון אמר הקב״ה מה אני מטריח על בני כל זאת לכוש על כל עיר ועיר נתן בלב כל אנשי המלחמה לנאת מן העיירות ונתקבלו כלם למקום אחד ושם נפלו ושם הלכו ישראל על
העריס

באור

עד נתן מדברי ספר מלחמות ה׳, ומשם רמיז שאין המדבר שמנו בו בני ישראל בגבול מואב, כי אם יולא מגבולו, וזהו תכלית הכוונה פה, ע״כ: (כב) אעברה בארלך, דרך מרלך: עד אשר נעבר גבלך, מון לגבלך וכבר פרשתי שים הבדל בלשון העברה כשנא אחריו בי״ת השטוח ובין בלא בי״ת: (כג) ויבא יהצה, כמו ליהן, והם״ח מקום למ״ד בתחלתה: (כד) ויירש את ארלו מארנן, מגבר השני של ארנון משם היתה תחלת גבול האמרי, והמקום הראשון שעל שפתו הוא ערער

אַרְצוֹ מֵאַרְנֹן עַד־יַבֹּק עַד־בְּנֵי
עַמּוֹן כִּי עַז גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:
(כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הֶעָרִים
הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי
הָאֱמֹרִי בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָל־בְּנֹתֶיהָ:
(כו) כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ
מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־
אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־אַרְנֹן: (כז) עַל־
כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בָּאוּ חֶשְׁבּוֹן

תרגום אשכנזי

פֹּאם ארנון ביז צום יבוק ביז צו דען קינדערן עמון; דען דיא גרענצע דער קינדער עמון וואר פֿעסטע. (כה) ישראל נאהם אלוא אללע דיעזע שטעדטע איין, אונד ליעס זיך אין אללען שטעדטען דעם אמורי ניעדער, אין חשבון אונד איהרען לאנד= שטעדטן; (כו) דען דיא שטאדט חשבון געהאָרטע דעם סיחן קענינ אמורי, ער האטטע נעמ= ליך מיט דעם פֿאָרינען קעניגע פֿאָן מיאב קריעג נעפֿיהרט, אונד איהם זיין לאנד אבגע= נאָממען ביז אַן דען ארנון. (כז) דאָרום זאגען דיא דיכטער: קאָממט הין נאך חשבין, דיא

שטאדט

ר ש "י

חבנה

הערים ולין עומד לנגדם כי לין שם חלק נפש וטף: (כד) כי עז. ומהו חזקו התרחתו של הקב"ה שאמר להם לא תצורם וגו': (כה) בנותי'. כפרי'ס שמוכי'לה: (כו) והוא נלחם. למה הוצרך ליכתב לפי שנא' לא תצר את מואב (דברים ב') וחשבון משל מואב היתה כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל: מידו. מרשותו: (כו) על כן. על זאת מלחמה שנלחם סיחון במואב: יאמרו המושלים. נלעס שנאמר בו וישא משלו (במדבר כ"ג): המושלים. נלעס ונעור לפניו והם יאמרו נלו חשבון שלם היה סיחון יכול לבנותם והלך וכבר את נלעס לקללו וזה שאמר

לו

תרגום אונקלוס

דְּחָרֵב וִירִיחַ יַת אַרְעֵיהּ מֵאַרְנוֹנָא עַד יוּבָקָא
עַד בְּנֵי עַמּוֹן אֲרֵי תַקִּיף תְּחוּם דִּבְנֵי עַמּוֹן:
(כה) וּכְבַשׁ יִשְׂרָאֵל יַת כָּל קִרְוַיָּא דְּאִלֵּין
וְיָתֵיב יִשְׂרָאֵל בְּכָל קִרְוֵי אֱמוֹרָאָה בְּחֶשְׁבּוֹן
וּבְכָל כַּפְרָנָהָא: (כו) אֲרֵי חֶשְׁבּוֹן קִרְתָּא
דְּסִיחוֹן מַלְכָּא דֶּאֱמוֹרָאָה הִיא וְהוּא אַגַּח
קְרָבָא בְּמַלְכָּא דְּמוֹאָב קַדְמָאָה וְנָסֵיב יַת
כָּל אַרְעֵיהּ מִידֵּיהּ עַד אַרְנוֹן: (כז) עַל כֵּן
יֵימְרוּן מְתַלְיָא עוֹלוּ לְחֶשְׁבּוֹן תִּתְבְּנֵי

ותשתכלל

באור

כמ"ש מערער תצר על שפת נחל ארנון (דברים ג' ל"ו): עד יבק עד בני עמון, כי נאמת לקחו ישראל מלי לארן בני עמון, כמ"ש ויתן משה למטה גד וגו' ויהי להם הגבול יעזר וכל ערי הגלעד וחלי לארן בני עמון עד ערער (יהושע י"ג כ"ד כ"ה), אבל לא נאסר לישראל מארן עמון ומואב רק הארץ שהיתה בידם בשעת הלוחה, ומה שלקח סיחון מהם הותר להם לקחת מסיחון, לכן לא אמר עד בני עמון סתם, כי לא יפרש שהוא עד יבק ומשם הוא תחלת איסור לישראל: (כח) בחשבון ובכל בנתיה, בשעור משבון עיר המלוכה נקראי' המקומות הקטנים והפרזי' בנות בערך העיר הגדולה שהיא נאם: (כו) כי חשבון עיר סיחון מלך האמרי היא, עתה שנם להיות עיר סיחון מעת לאחר נלחם במואב ולכן הותרה לישראל: (כו) המשלים, כל מלילה שנאמה קלוטה לדלתות נאמרו בהקדמה לשירת הים, שהיא מיוסדת על נגון תקיעת שירה, ובלתי נגון תקיעת משל, ובעלי המלילה הם יקראו משלים, לפי שדרכם למשל משלים ולדמות דבר אל דבר, והנה גם אלו הנתוני' עד סוף פסוק ל' קלוני' במשפט המאמר השירי המשונר, ולכך נקרא משל: באו חשבון,

בעת

חִבְּנָה וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחוֹן: (כח) כִּי־
אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן לֶהָבָה
מִקִּרְיַת סִיחֹן אָכְלָה עָר מוֹאָב
בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנֹן: (כט) אוֹי־לְךָ
מוֹאָב אָבַדְתָּ עַם־כְּמוֹשׁ נָתַן בָּנָיו
פְּלֵיטִם וּבְנֹתָיו בַּשְּׁבִית לְמֶלֶךְ
אֱמֹרִי סִיחוֹן: (ל) וַנִּירֵם אָבַד
חשבון

תרגום אונקלוס

וְתִשְׁתַּכְלֵל קִרְתָּא דְסִיחוֹן: (כח) אֲרֵי קִידוּם
תַּקִּיף כְּאֶשָׁא נְפַק מֵחֶשְׁבּוֹן עִבְדֵי קִרְבָּא
בְּשַׁלְהוֹבִיתָא מִקִּרְתָּא דְסִיחוֹן קַטִּילוּ עַמָּא
דְשָׁרוֹ בְּלְחַיִן מוֹאָב כּוּמָרַיָּא דְפַלְחִין בֵּית
דַּחֲלָא רָמְתָא דְאַרְנוֹן: (כט) וַי לְכוֹן מוֹאָבָאֵי
אֲבַדְתּוּן עַמָּא דְפַלְחִין לְכְמוֹשׁ מְסַר בְּנוֹדֵי
צִירִין וּבְנָתֵיהּ בְּשִׁבְיָא לְמַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאֵי
סִיחוֹן: (ל) וּמַלְכוּ פְּסַקַת מֵחֶשְׁבּוֹן עָדָא
שולטן

תרגום אשבנזי קכג

שטאַרט סיחון׳ס ווערד ער־
בויט אונד ערריכטעט (כח) דען
פֿייער גינג אוים חשבון פֿלאַמ־
מע אוים סיחון׳ס שטאַרט,
פֿערצעהרטע עָר דער מואבים,
בעזיצער דער האָהען אַם
ארנון: (כט) וועהע דיר, מואב!
פֿאַלקדעם געטצען כמוש, דוא
ביזט פֿערלאָרען! זיינע זאָה־
נע ליעם ער פֿליכטיג ווערדען,
זיינע טעכטער געפֿאַנגען דעם
קעניגע אמורי סיחון צופֿיה־
רען. (ל) הין איזט איהרע
הערר־

רש״י

לו נלך כי ידעתי לך לזכר תנוך מנורך
וגו׳ (סס כ״כ): תנוכה ותכונן. תקנון
נסס סיחון להיות עירו: (כח) כי אש יצאה
מחשבון. מלחמה ער מואב.
סס לוחו המדינה קרוי ער נלעון ענרי
ולחיית נלעון לחמי: ער מואב. ער של
מואב: (כט) ח י לך מואב. תקללו לת
מואב שימסרו בידו: כמוש. סס חלהי
מואב: נתן. הנוחן לת נניו של מואב:
פלטים. נסים ופלטים מחרב ולת נשותיו
נשבית וגו׳: (ל) ונירם לבד. מלכות
סלסס

באור

נעת מלחמת סיחון על מואב ולכד לת כל עריו נשלו מסלס ולחמרו להלמוריים נלו חשבון, וכן ת״ל עולו לחשבון: חבנה וחכונן עיר סיחון, הכוונה שתבנה לבית מלכו, ועיר מושב למלך: וחבונן, מבנין התפעל והתי״ו לעתיד ותי״ו הבנין תשרה ונשלמ׳ בדגש הס״ת: (כח) כי אש יצאה מחשבון, הכוונה על המלחמ׳ שהיתה מתחלת מעיר חשבון שהיתה עיר גדולה ונכורה ולחר שלכד לת חשבון לכד גם הערים הפרזות וסביבותיהם. ורלב״ע פי׳ שהוא רמז על לנשים שקדמו בחשבון על מלכה, ולת״ת דרך לחר נזה: להבה מקריית סיחן, שהיתה עתה קרית סיחן, וכפל הענין נדרך בעלי השיר: (כט) אבדת עם כמוש, שם הנעל למואב ולעמון היה כמוש, וכן לחר יפתח למלכי עמון לת לשר יוריש כמוש חלהיך (שופטים י״ת כ״ד), ושעור הכתוב כך הוא, לתה עם כמוש (הוא מואב), לשדת, נתן בניו פליטים, דרך המשוררים לדבר בענין לחד בניפים שוים כפי לשר תלות המליכה נפיהם: בשביה, שם כמו שביה: (ל) ונירם, הרד״ק הביא המלה הזאת בשרש ירם, ומוה״ן לעתיד תלת שהוי״ו מהפכה לענר, לכן הנו״ן דגושה כמשפט לחר וי״ו המהפך עתיד לענר, והמ״ס לכנוי הנסתרים, ופירושו ונירה לותם ונלחם עמם עד שתכד מלכון עכ״ל. לך לפירושו היה לריך לכתוב ונירם נקר״י לפני מ״ס הכנוי. ויש מי שפירש שהיה משרש ניר לשון מלכות, כמו למען היות ניר לדוד (מ״ת י״ת ל״ו), ויהיה

המעמר

(ל) ונירם, עיין בנשור, קולם מה שתמר: לך היה לריך לכתוב וַנִּירֵם בקרי לפני המ״ס, דע כי מלינו

חקת כא

חֶשְׁבּוֹן עַד־דִּיבֹן וַנַּשִּׁים עַד־נֹפַח
אֲשֶׁר עַד־מֵידְבָא: (לא) וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי: (לב) וַיִּשְׁלַח
מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעְזֵר וַיִּלְכְּדוּ
בְנֹתֶיהָ וַיֹּרֶשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־

נקוד על ר'. ויורש קרי שם

זיא נאַהמען דיא לאַנדשטערטע איין, אונר מאַן פֿערטריעב דען אמורי, דער ראַ־

תרגום אשכנזי

העררליכקייט, פֿאַן חשבון ביז דיבון, ווּיר האַבען זיא פֿערוויסטעט בז גען נפח, ראַז ביז מדבא רייכט.— (לא) ישראל ליעס ויך אַלוּא אין דעם לאַנדע אמורי ניערער. (לב) משה זאַנדטע לייטע, אום יעזר אויסצוקונדשאַפֿטען,

רש"י

שלפס: לכך חשבון עד דיבון. מלכות ועול שהיה למואב בחשבון לכך משם ובן עד דיבון תרגום של סיר עד שלומר סיר ניר מדיבון ניר לשון מלכות ועול וממשלת לים כמו למען היות ניר לדוד ענדי (מ"ב י"ח): ונשים. ת"ן דנושה לשון שממה כך ימצרו המושלי'ונשים לותם: עד נופח. השימונוס עד נפח: (לב) וישלח משה לרגל את יעזר. המרגלים לבדוק ממרו לא נעשה כרחשונים נטוקים

תרגום אונקלוס

שִׁוּלְטַן מִדִּיבוֹן וַצְדִיאוּ עַד נוֹפַח דְּסָמִיךְ עַד
מֵידְבָא: (לא) וְיָתֵיב יִשְׂרָאֵל בְּאַרַע אֱמוֹרָאָה:
(לב) וּשְׁלַח מֹשֶׁה לְאַלָּלָא יָת יַעְזֵר וְכַבְּשׁוּ
כַּפְרָנָהָא וְתָרִיךְ יָת אֱמוֹרָאָה דִּי תַמָּן:

ואתנניאו

באור

ויהיה לפ"ז הקמ"ן לפני מ"ם הנגוי כמצפע נגויי הזמות, כן פי' הרלב"ע ולמר שמלת וגירס מוכחת עלמה ולחר' עמה, וכן הוא וגירס לכך ניר חשבון, לך גם לפירוש זה יש נמלה הזקת ענין זר נמה שהוי"ו פתוחה ולחריה דגש להורלת ה"ל הידיעה החסרה כמצפע לותיות נוב"ל לפני ה"ל הדעת החסרה שתהיינה פתוחות. ולמנם לא תבלע ה"ל הידיעה נמלה המחוברת עם נגויים, לכן כתב שתהי' מלת וגירס, כמו בתוך התהלי (יהושע ז' כ"ל). ויען שהמלה הזקת לינה נמלעת מזרות, לכן בחר המתרג' לחננו נפי' הנני וכן דעת רש"י: אבד חשבון, שעורו לכך מחשבון עד דיבון: ונשים, דקדוק מלה הזקת קשה מלוד כי דעת הרלב"ע והרל"ק שהיא מחברת שמם, ומי' רלוי להיות לית"ן נקמ"ן והפ"ל נלר"י כמצפע בנין הפעיל מגזרת הכפולים חלק שהיא על משקל וַיַּשֵּׁב חלהים, ותיר"ק הפ"ל תמורת הלי"י. למנם דעת הרי"קס שהיא מחברת ישם, כי מלחנו נקי פ"ל יו"ד שהולכי' על דרך תסרי פ"ל נו"ן, כמו יַצִּיב ללתיה (יהושע י' כ"ו), וכן שם לא יַשִּׁים עליהם נוהס (ירמיה מ"ט כ'), ולדעת כלם הוא לשון שממה, והנו"ן למ"ב והמ"ם היא למ"ד הפעל ותינם לכנוי, ומחבר מלת לותם: (לב) ויורש, בנין הפעיל הורלתו

המעמר

לו רעיס, כמו יִלְבָּשֵׁם הכהן (שמות כ"ט ל') ועוד (עיין מנלול). ונשים, לשון רש"י: "ת"ן דנושה לשון שממה". הנכון שלדעת רש"י המחבר יהיה נחברי' שחבר יחסר, וז"ל: ולפעמים מזה המחבר ונשים עד נפח, שם לא יהיו עליהם נוהס (ירמיה מ"ט כ'), נפלם יביב דלתיה (יהושע ו' כ"ו), וכן כתב ח"ל ז"ל נושם לשון שממה, ע"כ, ומס שחמר נפלם יביב, חין כוונתו כחבר הבין המבחר להבינו רלוי כי גם שם חין הפ"ל נו"ן יבוח על דרך המקרים, כי ככר נודע שרוב המחבר שם"הפ יו"ד וע"הפ ל' הם שוין לח"נ; לך חמר נשים הוא כמו יביב, והוא לא הבינו הרל"ק רלוי מן ה ק י ף, למי שלא נתברר לו שם שרשו יקף או נקף (עיין ערכים); חולם מן התימה שלא הבינו הנ"ל כי על זה הסכים שחבר ר"ת.

שָׁם: (לג) וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן
וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָם
הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי:
(לד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַל־
תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ
לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:
(לה) וַיַּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־
כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־
לוֹ שָׂרִיד וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ:

תרגום אשכנזי קכד

(לג) וועלבסט ויאר ווענדעטן זיך אונד צאָגען הינאויף, דען וועג נאַך בשן צו; אונד עוג, קעניג צו בשן, צאָג איהנען מיט זייגעם גאַנצען פֹּאָלקע ענטגעגען, נאַך ארדעי, צום קריעג. (לד) דער עוויגע אַבער שפראַך צו משה: פֿירכטע איהן נור ניכט, דען איך גיבע איהן, זיין גאַנצעם פֹּאָלק אונד זיין לאַנד אין דיינע הענדע; ואַלט; רוא ווירסט איהם טהון, וואַם רוא דעם סיהן קעניג אמרי געטהאַן, דער אין חשבון וואָהנטע. (לה) ויא שלוגען איהן אויך, נעבסט זיינען זאָהנען אונד זיינעם גאַנצען אונד ערָאָבערטען זיין לאַנד.

ויסעו

פֹּאָלקע, וָא דאַם ניכטס פֹּאָן איהם איבריג בליעב,

דיא

תרגום אונקלוס

(לג) וְאִתְפְּנִיאוּ וְסָלִיקוּ לְאוֹרַח מַתְנָן וּנְפַק
עוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן לְקֳדָמוֹתְהוֹן הוּא וְכָל
עַמֵּיהּ לְאַגָּחָא קְרָבָא לְאֶדְרֶעִי: (לד) וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה לָא תְחַדַּל מִנֵּיהּ אֲרֵי בִידָךְ מְסָרִית
יָתֵיהּ וְיָת כָּל עַמֵּיהּ וְיָת אַרְעֵיהּ וְתַעְבֵּד לֵיהּ
כְּמָא דִי עֲבַדְתְּ לְסִיחוֹן מַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאָה דִי
יָתֵיב בְּחֶשְׁבּוֹן: (לה) וּמְחוֹ יָתֵיהּ וְיָת בְּנוֹהִי
וְיָת כָּל עַמֵּיהּ עַד דְּלָא אִשְׁתְּאַר לֵיהּ

ר ש " י

בטוחים לנו נכח תפלתו של משה להלחם:
(לד) אל תירא לותו. אפי' משה ירא להלחם
שמא תעמוד לו זכותו של אבותם שנאמר
ויגף ספליט (בראשית י"ד) הוא עוג שפלט
מן הרפאים שהכו כדרלעומר ומכריו
בעשתרות קרנים שנאמר רק עוג מלך
הבשן נשאר מיתר הרפאים (דברים ג'):
(לה) ויכו לותו. משה הרגו בדמיתת
בגרונות בסכולמה עקר טורח כך תלמוד
פרסי וכו':

וירש

מֵעֲזֵיב וַיְרִיתוּ יַת אַרְעֵיהּ:

ונטלו

באור

מרחתו לשון נירוזין, וכן ת"י: (לג) אדרעי, לאדרעי: (לד) נחתי אחו, עבר במקום עתיד
לתן לותו, ודרך המקראות כן וכפרט במאמרי התל ויעוליו: אשר יושב בחשבון, שעורו מצר
שם יושב בחשבון כי כבר לקחה ישראל מידו, וכן מתורגם בל"ת: (לה) וירשו את ארצו,
בגניו הקל היש לשון ירושה וכן ת"י:

וירא

כב (ה) וַיַּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ
בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן
יְרֵחוֹ: ס (ב) וַיַּרְא
בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֵת כָּל־אֲשֶׁר־
עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֱמֹרִי: (ג) וַיָּגָר
מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־
הוּא וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב לִזְקְנֵי

מדין

תרגום אשכנזי

כב (ה) דיא קינדער ישראל'ס
בראכן אויף אונד לאגערטען
זיך אין דעם געפילדע מואב,
אם ירדן, נעגען ירחו איבער.
(ב) אלם בלק זאהן צפורם דיא
טהאטן ערפוהר, וועלכעס ישראל
נעגען דען אמוריאים נעאיבט,
(ג) נעריטה דער מואב אין
העפטיגע פורכט פאר דער
נאציאן, דיא זא נראס וואר;
זא, דאס איהם גרויעטע פאר
דען קינדערן ישראל'ס. (ד) זיר
שפראך דאהער צו דען עלט-

טעי

ר ש י

כב (א) וירא בלק בן צפור את כל אשר
עשה ישראל לאמרי. למר
הלו שני מלכים שהיינו נטוחים עליהם
לא עמדו בפניהם אלו על אחת כמה וכמה
לפיכך (ג) ויגר מואב. לשון מורא כמו
גורו לכם (לעיל י"ט): ויקץ מואב. קלו
בעיניהם: (ד) אל זקני מדין. והלא
מעולם היו שונאים זה את זה שנאמר
המנה את מדין בשדה מואב (בראשית ל"ו)

שנאו

חקת כב

כב (ה) וְנִטְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּשְׁרוֹ בְּמֵישָׁרַיָּא
דְּמוֹאָב מֵעִבְרָא לְיַרְדָּנָא דְּיֶרִיחוֹ:
(ב) וַחֲזָא בָּלָק בַּר צִפּוֹר יָת כָּל דִּי עֲבַד
יִשְׂרָאֵל לֶאֱמוֹרָאֵי: (ג) וּדְחֵיל מוֹאָבָאָה מִן
קֳדָם עַמָּא לַחֲדָא אֲרֵי סַגִּי הוּא וְעָקַת
לְמוֹאָבָאֵי מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) וַאֲמַר

מואב

באור

כב (ב) וירא, ויגר, עניינו נחשר רוחו לז גר, כמו שזכרנו רבות: לאמרי, בקמלות הלמ"ד
והטעם ליהוע, שהם סיחון ועוג, ולא היו במלכי כנען גדולי כחלי, והעד לחשר כנוסה
מרזים גנהו (עמוס ב' ט'). (רשב"ע): (ג) ויגר, לשון מירח, נמו גורו לכם (לעיל י"ט כ"ט):
ויקץ מואב, נחייו, כמו קלתי נמיי, כן פי' רש"י ורשב"ם, ולדעת הרשב"ע הוא נמו ויקל מלשון לרה
ולוקה, וכן נעלה ביהודם ונקילנה (ישעי' ז' ו'), כמו ונליקנה: (ד) וקני מדין, לדעת הרשב"ע
יתכן שהיו החמשה מלכי (הנזכרי' בפ' מטות ל"ו ה') זקנים, ולרמב"ן נרחה שסיחון מלך האמרי נלחם
במלכי מדין, ושם לוחם לו לעבדים נושאי מנחה, והשלירם שופטים נחרן מדין בעניו, ונקראו
זקני מדין, נדרך השערה על הזקנים, והניח רחי' לדבריו משה שכחוב ביהושע (י"ג כ"ב) וכל
ממלכות סיחון מלך האמרי אשר מלך נחשבון, אשר הכה משה לוחו ואת נשיאי מדין את אוי
ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע נסיכי סיחון יושבי הארץ, ושעם ואת מלכי מדין, אשר היו
מלכים מחלה כמו שאמר נסיכי מדין נשיאי מדין, או יהיה טעם מלכי מדין שאזרו למלכותם
בעת הסיח, וכל זה דחוק: [ס"ח], נפלאתי על הגדולים הללו שהיו יודעי' נשיב הנהגת הלחומה,
איך נתקבו נדבר הרגיל בכל הזמנים? כי יתכן שחמשת המלכי' הנוקבים בשמותם בפ' מטות
ובספר יהושע מלכו כל אחד בשחוז ופלך מפלכי מדין, והפלך ההוא נהוג על פיו לבד, והמדינה
הבולטת שבית מדין נהוגה בעלת כל המלכי' והזכי' לחשר יתקבלו למועד קבוע, או לעת הלורך

להסניח

הערה

כב (ב) לאמורי, לשון רש"י: "למר הלו שני מלכים וגו'" כוון רש"י לקמלות הלמ"ד שמורה

על

מִדְיָן עַתָּה יְלַחֲכוּ הַקָּהָל אֶת־
כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ כִּלְחֵךְ הַשּׁוֹר
אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צִפּוֹר
מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהִוא:
(ה) וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בִּלְעָם
בֶּן־בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל־הַנָּהָר
ארץ

תרגום אונקלוס

מוֹאָב לְסָבֵי מְדָן כְּעַן יְשֵׁיצוּן קְהָלָא יַת כָּל
מַחֲרַנְתָּא כְּמָא דְמַלַּחְיִךְ תּוֹרָא יַת יְרוֹקָא
דְחַקְלָא וּבָלָק בַּר צִפּוֹר מַלְכָּא לְמוֹאָב
בְּעִדָּנָא הַהִיא: (ה) וּשְׁלַח אֲזַדִּין לְוָת בִּלְעָם
בַּר בְּעוֹר לְפְתוֹר אֲרַם דְעַל פְּרָת אַרְעָא בְּנֵי
עמיה

תרגום אשכנזי קכה

טעסטען דעם פֿאָלקעם מרין,
דיעוער הויפֿע ווירד, ריא גאַנ־
צע נעגענד אומהער אַבפֿרעס־
סען, ווייא דער אָכס ראַז קרונט
פֿאָם פֿעלד ע אַבפֿרעסט.
בלק זאָהן צפור'ס ווער דאַ־
מאָלס קענינ איבער מואב.
(ה) דיעוער זאַנדטע באָטהען,
אן בלעם זאָהן בעור נאַך פתור,
וועלכעם אַם פֿלוסע ליעגט,
אין

ר ש ״ י

שכלו מדין על מואב למלחמה שלח
מירשלן של ישראל עצו שלוש ביניהם.
מה רשה מואב ליטול עלם ממדין כיון
שרשו את ישראל נוגחים שלח כמנהג העולם
לשמו מנהיגם של שלו נמדין נמגדל נשחל
מהם מה מדתו לשמו לו לין נשו שלח
נפיו לשמו לף לשו נגע עליהם נשלש
שכשו נפיו: כלשון העור. כל מה שהעור
מלקך לין נו נרכה: נעת ההיא. לף

היה רשוי למלכות מנסיבי מדין היה וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם לנוסך שעה: (ה) פתורה.
כשלחני הזה שהכל מרילים לו מעות כך כל המלכים מרילי' לו לגרותיהם ולפי פשוטו של מקרא כך שם

המקום

ב א ו ר

להשניח על עניני המדינה ושונת היושבי' בה בכלל: והנה בנחינת הממשלה ההיא הנוללת לף
יקראו כי לפ נשיאי' או נסיכי' לו זקנים, וקראם הכתוב נסיכי סיחון, כי יתכן שהיה סיחון
גנוה עליהם ורודה גם בכל ארץ מדין כדברי הרמב"ן ז"ל, ואולם בנחינת החלקים מחלקי מדין
הנתונים תחת ממשלתם הפרטית יקראו מלכי מדין[ס]: ילחכו כלחוך, שנים שנינים, נראה
שהוא על הלעיטה והלסיפה של החיך, על ידי הלשון, והושלל פה על השחת התבואה
וכל מיני לוכל: בעת ההוא, אמרו רז"ל (נמדבר רבה) שלף בי' לילף נסוך, ומשנהרג סיחון
המליכוהו בעת ההיא, שגרמה לו בשעה: למואב, כמו מלך מואב: (ה) פתורה, של פתור,
והוא

ה מ ע מ ר

על הדעת וכמו שנחב הרלב"ע. (ד) כלחוך השור, לשון רש"י: "כל מה שהשור מלחך
לין נו נרכה" (והוא מנמדבר רבה). לדעתי הכוונה לפרש מדוע בא ילחכו בפעל ובלחוך
נקל. ובנר הרגיש הרלב"ע בזה, ואמר: "שנים שנינים." והנה נודע כי הפעל הורלמו על
מוקף הפשולם, ולכן נאמר, כי גבי הקהל אמר שנינן הכתב להורות כי ישרשו לותם מכל וכל;
לכן בשור אינו לריך לבוא בפעל, כי ידוע הוא שמה שהשור מלחך לין נו סימן נרכה. ולזה
סייס המדרש רבה: "לך אלו, כל לומה שנוגעין בהם לין להם סימן נרכה." (ה) פתורה, לשון
רש"י: "כשולחני הזה וכו'". (והוא מנמדבר רבה). כתב הרב ר' אליהו מזרחי, ז"ל: "ולפי
מדרשו הוא ה"ל להם כי תרגום שולחן פתורה ולף ידעתי מה יעשו בפסוק ואשר שכב עליך
את גלעם בן בעור מפתור ארם נהרים שלף יתכן לפרשו שם שולחני מפני שאין מלת פתור תרגום
של שולחן שלף פתורה, ועוד שלפי המדרש יתקייב שתהיה מלת פתורה תואר לגלעם כאלו אמר

שלף

תרגום אשכנזי

בלק כב

אין דאו לאנד ויינער היי־
מאטה אום איהן אויסצולאדען,
אונד ליעס איהם זאגען: עס ג
איזט אין פאלק אויס מצרים
געגאנגען, דאס בעדעקט דיא
גאנצע ערדע, זא וויט מאן זע־
הען קאן עס ליעגט יעטצט גע־
גען מיר איבער; (ו) זא קאממע
דאך, אונד פערפלוכט מיר די־
זעס פאלק, רעכט עס איזט מיר צו
מע־

רש"י

ממקום: ארץ בני עמו. של בלק משם היה וזה היה מתנבא ואמר לו עתיד לתת למלך ואם תאמר מפני מה הטריח הקב"ה שניהו על גוי רצע כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביאים מזרנו למוטב העמיד להם נביאים והם פרלו גדר העולם שבתחלה היו גדורים בערוות וזה נתן להם עלה להפקיר עלמן לזנות: לקרת לו. הקריאה שלו היתה ולהנאתו שהיה פוסק לו ממון הרבה: עם יצא ממצרים. ואם תאמר מה מזיקך: הנה כסה את עין הארץ. סיחון ועוג שהיו שומרים לותנו עמדו עליהם והרגום: והוא יושב ממלי. מסר כתיב קרונים הם להכריחני כמו כי למילם (תהלים קי"ח): (ו) נכם

תרגום אונקלוס

עַמַּיהּ לְמִקְרֵי לֵיהּ לְמֵימַר הָא עַמָּא נָפַק מִמִּצְרַיִם הָא חַפָּא יָת עֵין שְׁמְשָׁא דְּאַרְעָא וְהוּא שָׁרֵי מְלֵקְבָלִי: (ו) וּכְעַן אֵיתָא כְּעַן לוֹט לִי יָת עַמָּא הָדֵין אֲרֵי תַקִּיף הוּא מִנִּי מָאִים

אבול

באור

והוא שם מקום כמ"ש את בלעם בן בעור מפתור (דברים כ"ג ה'): בני עמו, של בלק, משם היה וידע את בלעם ואת נבואתו: לקרא לו, הקריאה שלו היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לו ממון הרבה, (רש"י), ולכך לא נאמר אותו לו אליו: עין הארץ, כתרגומו עין שמש לארעא, דרך גוזמא שאין מקום לשמש להאיר על הארץ, כי אלא מכוסה מן העם הזה: ממלי, לנגדי, וכן ת"ח מלקבלי: (ו) ארה לי, לטובתי, ודקדוק המלה הזאת שהיא לשון מבנין הקל מגזרת הכפולים, ורצוי להיות אור, אורו, וכה"ל נוספת יהיה הם"ח בק"ח ודגש נעי"ן על משרון הכפל, ולפי שאין הרי"ש מקבל דגש יבא ק"ג תרומת הק"ח, משל"כ במלת קנה דין זרות נגע גם שהרוי קבה בק"ח תחת הם"ח, כמו שנאמר מן שְׁמֹר גם"ח נוספת שָׁמָרָה, כן מן קוב, קִבָּה:

נכה

המעמר

על בלעם בן בעור שפתח פתוחה ומ"ם מפתור לא יסבול שיהיה מפתור תואר לבלעם ולא תרגם נהרים הבא לחריו, וליכא למימר מדשינה כאן לימר פתורה ולא על פתור דרשו כן, שהרי הם עלמם לחמרו בס"ק דיבמות תרגם דכל תינה שבריכה למ"ד בתחלה הטיל לה הכתוב ה"ח בסופה כמקום למ"ד בתחלתה." ע"כ. ולי נראה שדעת המדרש כי העיר שהיה בלעם חוזה שם היתה נקראת פתור, בעבור בלעם שהיה כמו חולמני, ואין זה רחוק כי ינוהג שם העיר על השם הראשון והנכנד, כמו קרית ארבע, ויען כי נעשה לשם עלם פרטי לכן יפול הה"ח כנודע, כי שמות הפרטיים לא ישמרו את תכונת מלכתם, ולפעמים יוסיפו או יגרעו אותיות כמו שמואל מן שאול ונת מן נתם, וקראו אותה לך פתור, וא"כ לפ"ז יהיה גם לדעת המדרש הה"ח פתורה במקום לב"ך בתחלה, ובזה יותרו כל הספקות שהעיר הרב. (ו) ארה לי, כתב המנחר: "משל"כ במלת קנה וכו' כמו שנאמר מן שְׁמֹר גם"ח נוספת." ופנה אין הראיה דומה

לענין

בלק כב

אוּלַי אוּכַל נַכֶּה־בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ
מִן־הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר־
תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר:
(ז) וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן
וְקֶסָמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם

וידברו

תרגום אשכנזי קכו

מעכטיג, פֿיעללייכט קאַן איך עס אַלסדאַן שלאַגען, אונד אויס דעם לאַנדע טרייבען; דען איך ווייס, ווען דו אזעגענעט, נעסט, דער איז געזעגנעט, אונד ווען דו פֿערפֿלוכסט דער בלייבט פֿערפֿלוכט. (ז) דיא עלטעסטען פֿאָן מואב אונד דיא עלטעסטען פֿאָן מדין רייזען קאַמען צו בלעם, אונד רידטען

טען צוואַמען, האַטטען צויבערגערעטהשאַפֿט בייא זיך,

תרגום אונקלוס

אִכּוֹל לְאַגָּחָא בֵּיהּ קְרַב וֶאֱתַרְכִינֵיהּ מִן
אַרְעָא אֲרֵי יְדַעְנָא יָת דִּי תְבָרֵךְ מְבָרַךְ וְדִי
תְלוֹט לְיט: (ז) וַאֲזָלוּ סָבֵי מוֹאָב וְסָבֵי מִדְיָן
וְקֻסְמַיָּא בִּידֵיהוֹן וַאֲתוֹ לְוָת בִּלְעָם וּמַלִּילוּ

עמיה

רש"י

(ו) נכה בו. אולי ועמי ונכה נהם ל"ק בלעז מצנה מיעוט הוא מנכה לו מן הדמים לחסר מהם מעט: כי ידעתי וגו'. על ידי מלחמת סיחון שעזרתי להכות את מואב: (ז) וקסמים בידם. כל מיני קסמים שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי.

ל"ק

באור

נכה בו, הוא שם הפעל (עם נו"ן הזרע), ואין טענה בענור היותו נה"פ (ולא לומר לנכות כדרך המקור מגל"ה), כי הנה כמוהו לכלה הפצע, (הרלב"ע), וכן ת"ל לחגפך ביה קרנין: יואר, הוי"ו הנוח הנעלם תחת הדגש שהוא תחת לות הכפל כמו על כמון יסג, ולא הי' כמוהו מלותו בנין בענור לות הגרון כמשפט. (רלב"ע): (ז) וקסמים, כל מיני קסמים הניהו עמהם, שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי (במדבר רבה), כענין שכתוב בימינו היה הקסם בירושלים קלקל בחלים

המעמר

לענין, כי בשמור דין הפ"ק נשו"ת, ובה"ק נוספת שנת הל' בתנועה ושעי"ן נשו"ת הפ"ק בתנועה קלה, לכל כאן ראוי להיות הפ"ק בתנועה גדולה, כמו סַב דמה לך (ש"הש ב' י"ז) ונתוספת ה"ק בשורק כמו עֲנָה אלהים (תהלים ס"ח כ"ט). כן כתב הרד"ק בשכלול, ובשרשים אמר: עוזה נכתב בוי"ו ובדגש. ונת כאן בקמץ חטף, אם כי גם נרגיש ולנקבה מלינו כן כמו רַנְנוּ שמים (ישעי' מ"ד כ"ג) גָּנִי נזרך (ירמיה ו' ו' כ"ט), או יען היקל מהדגש לכן יבוא קמץ חטף תמורת הקנון כמו חֻקְּךָ חֻקָּם כי תולדת הסולם הקמץ חטף, לך לפני הדגש יאתנה לרוב לשורק קטן. גם דברי הרלב"ע פה לריכין באור כי אמר, וז"ל: והנה קוב על משקל שָׁמוּר, ויקנה לי בתוספת ה"ק (כן הוא הנוסחת הנכונה) על דרך משקל שֶׁבֶר רַבּ, ע"כ. וירחה לפרשו, כי לדעת הרב כמו שהמקור מהכפולים על משקל פֻּעוֹל, וּפְעַל, וחנת תנועת הע' על הפ' כמו שכתב הרד"ק בשכלול, כן הדין בנווי, ולזה קוב על משקל שמור וקָבָה על דרך שֶׁבֶר. והיה ראוי להיות קִבָּה, לך שנת נת תמורת הדגש, וכן אם הוא וָתְיָה (שמות ל' י"ו) ויסיים לדעתו הקמץ קמץ גדול. נכה בו, כתב הרלב"ע שם הפועל ואין טענה בענור היותה נה"ק, כי הנה כמוהו לכלה הפצע, וכן הוא ברד"ק, וגם המכתר הניח כן, ונלמת כי שם בהניחל (ט' כ"ד) כתוב לכ לא וא"כ בא ע"ד נל"ק, ואין מזה ראיה, ולכן יראה לי כי הרלב"ע לומר לך כמו לכלה, ויהיה כוונתו על עד לכלה (ד"ה ב' כ"ד י', ול"ק ל'), וסופר לחד נת למלות דנריו וטעה.

וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דִּבְרֵי בָלָק׃ (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה וַהֲשֵׁבֹתִי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלָי וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי־מוֹאָב עִם־בִּלְעָם׃ (ט) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ׃ (י) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צִפֹּר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי׃ (יא) הִנֵּה הָעָם הַיֹּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיְכַס אֶת־עֵין הָאָרֶץ עַתָּה לְכָה

קכה

תרגום אונקלוס

עִמֵּיהּ פִּתְגָמֵי בָלָק׃ (ח) וַאֲמַר לְהוֹן בִּיתוּ הָכָא בְּלֵילְיָא וַאֲתֵיב יְתְכוֹן פִּתְגָמָא כְּמָא דִּי מַלֵּיל יְיָ עִמִּי וְאוֹרִיכוּ רַבְרְבֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם׃ (ט) וַאֲתָא מֵימַר מִן קֳדָם יְיָ לְוָת בִּלְעָם וַאֲמַר מַן גַּבְרַיָּא הָאִלֵּין דְּעִמָּךְ׃ (י) וַאֲמַר בִּלְעָם קֳדָם יְיָ בָּלָק בַּר צִפּוֹר מַלְכָּא דְּמוֹאָב שְׁלַח לְוָתִי׃ (יא) הָא עַמָּא דִּנְפַק מִמִּצְרַיִם וַחֲפָא יָת עֵין שְׁמְשָׁא דְּאַרְעָא בְּעַן אֵיתָא לוֹט לִי

יהיה

תרגום רש"י

ד"ם קסם זה נטלו בידם זקני מדין למרו לם יבא עמנו בפעם הזאת ים גו ממם ולם ידעתי מין גו תועלת לפיכך בשלמר להם לינו פה הלילה למרו מין גו מקום הניחוהו והלכו להם שלמר ויבאו שרי מואב עם בלעם לבל זקני מדין הלכו להם: (ח) לינו פה הלילה. מין רוח הקודש שורה עליו בלילה וכן בכל נביאי חומות העולם שלמר ויבא אלהים אל בלעם בחלום הלילה (בראשי' ל"ו) בחלם ההולך אל פילגשו בהחנה: בשבר ידבר ה' אלי. אם ימליבני ללבת עם בני אדם כמותכם אלך אמת אין בבודו לחתי להלוך אלא עם שרים גדולים: ויבאו. לשון עבבה: (ט) מי האנשים האלה עמך. להטעותו בא אמר פעמים שאין הבל גלוי לפניו אין דעתו שוה עליו אף אני אראה את שאוכל לקלל ולא יבין: (י) בלק בן לפור וגו'. אף על פי שאיני מבוד בעיניך מבוד אני בעיני המלכים:

(יא) קנה

באור

במלים ראם במרפים שאל נבבד: (ח) וישבו, לשון עבבה, וכן ח"ל ומוריבו: שרי מואב, וזקני מדין הלבו להם, שאמרו אין בו מקום, בן פירש"י. והרמב"ן ז"ל פירש שבאו זקני מדין אל בלק להתיעץ עמו בדבר ישראל, ונועלו יחד לשלוח אל בלעם, ושלח בלק את שריו וחבמיו עם זקני מדין לאדון מדין, כי משם היה דרבם פתוחה אל עיר בלעם, וזקני מדין נשארו בחבלם ולא הלבו אל בלעם, ומ"ש בפסוק הקודם וישאו אל בלעם וגו' לא סב כי אם על זקני מואב: (ט) מי האנשים האלה עמך, בשגם עמו בדברים, בענין מי הבל אתיך:

לא

קָבָה־לִּי אֹתוֹ אוֹלַי אוּכַל לְהִלָּחֵם
בּוֹ וְגֵרַשְׁתִּיו: (יג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
אֶל־בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא
תָאֹר אֶת־הָעָם כִּי בָרוּךְ הוּא: *
(יג) וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר
אֶל־שָׂרֵי בָלָק לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם
כִּי מֵאֵן יְהוָה לְהִתְּנִי לְהַלֵּךְ
עִמָּכֶם: (יד) וַיָּקֻמוּ שָׂרֵי מוֹאָב
וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן
בִּלְעָם הָלֵךְ עִמָּנוּ: (טו) וַיֹּסֶף עוֹד
בָּלָק שְׁלֹחַ שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים
מֵאֵלֶּה: (טז) וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם

ויאמרו

תרגום אשכנזי קכז

הין אונר פֿערווינשט עם מיר,
פֿיעלייכט קאָן איך עם אַלסדאַן
בעקריעגען אינד וועגטרייבען.
(יג) דאָ נעטטליכע וועזען
שפּראַך צו בלעם: גיהט
מיט איהנען, פֿערפֿליכט אויך
דאָ פֿאַלק ניכט, דען עם זאָלל
געזעגנעט זיין. (יג) אלס בלעם
דעם מאָרגענס אויפֿשטאַנד,
שפּראַך ער צו דען פֿאָרנעהמען
מען לויטען דעם בלק: רייזעט
נור זויערער אין אייער לאַנד,
דען דער עווינע ווילל ניכט צוגעבען, דאָס איך מיט אייך רייזע.
(יד) דיא פֿאָרנעהמען מואב'ס
מאַכטען זיך אַלזוֹ אויף, קאַמען צו בלק, אונד שפּראַכען:
בלעם האַט עם אַבגעשלאַגען,
מיט אונז צו רייזען. (טו) דאָ
זאַנדטע בלק אַבערמאָלס

מעהרערע אונד פֿאָרנעהמערע אַדעליכע אַלס דיעזע. (טז) זיא קאַמען צו בלעם

אונד

תרגום אונקלוס

יָתִיהּ מָאִים אֲכוּל לְאַגָּחָא בֵּיהּ קְרַב
וְאֶתְרְכִינֵיהּ: (יג) וַאֲמַר יְיָ לְבִלְעָם לָא תֵיזֵל
עִמְּהוֹן לָא תְלוּט יָת עַמָּא אֲרֵי בְרִיךְ הוּא:
(יג) וְקָם בִּלְעָם בְּצַפְרָא וַאֲמַר לְרַבְרְבֵי בָלָק
אִיזִילוּ לְאַרְעֲכוֹן אֲרֵי לֵית רַעֲוָא קֳדָם יְיָ
לְמִשְׁבְּקִי לְמֵיזֵל עִמְּכוֹן: (יד) וְקָמוּ רַבְרְבֵי
מוֹאָב וַאֲתוֹ לְוָת בָּלָק וַאֲמָרוּ סָרֵיב בִּלְעָם
לְמֵיתֵי עִמָּנָא: (טו) וְאוֹסִיף עוֹד בָּלָק לְמִשְׁלַח
רַבְרְבִין סַגִּיאִין וְיַקִּירִין מֵאִלֵּין: (טז) וַאֲתוֹ לְוָת

בלעם

תרגום יונתן בן עזיאל

ר ש " י

(יא) קנה לי. זו קצה מלרס לי שהוא נוקב ומפרם: וגרשתיו. מן העולם ונלך לא לאר ולגרשנו מן הארץ לימי מנקם אלא להסיעם מעלי ונלעם היה שונאם יותר מבלק: (יב) לא תלך עמהם. לאר לו אם כן לקללם במקומי לאר לו לא תלוך את העם לאר לו ל"ל לברכם לאר לו לינם לריבים לנרגתך כי ברוך הוא מצל לומרי' לנרעה לא מדובריך ולא מעוקיך: (יג) להלוך עמנו. אלא עם שרים גדולים מכם למדנו שרומו גבוהה ולא רצה לגלות שהוא נרשותו של מקום אלא בלשון נסות לפיכך ויוסף עוד בלק:

כי

באור

(יב) לא תלך וגו', לא תלך עמהם כי לא תוכל לעשות רצון בלק לקלל את העם, כי ברוך הוא, ומה יועיל לכתך עמהם: (יג) להתני, כמו להתני, וכן ינמי במקום ינמני, כי מדרך הכנוי הזה לבא בנו"ן: להלך עמכם, ולא אמר לא תוכל לקלל את העם כי ברוך הוא, משנאתו את ישראל ומרוב חפצו להרע להם, כמ"ש ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם וגו' (דברים כ"ג ו'), אמר בלבו אולי ים עוד תקוה: (טו) רבים, כמספר, או גדולים, כמו על כל רב ניתו:

מלא

וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־
צִפּוֹר אַל־נָא תִמָּנַע מֵהֲלֹךְ אֵלָי:
(יז) כִּי־כַבֵּד אֲכַבֶּדְךָ מְאֹד וְכֹל
אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וּלְכָה־
נָּא קָבָה־לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה:
(יח) וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדֵי
בָלָק אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ
כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל לַעֲבֹר אֶת־
פִּי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת קְטַנָּה אוֹ
גְדוֹלָה: (יט) וְעַתָּה שְׁבוּ נָא בָזֶה
גַּם־אַתֶּם הַלָּיְלָה וְאֵדְעָה מַה־

יסף

תרגום אשכנזי

אונד שפראַכען: בלק זאהן צפיר'ס לעסט דיר ענטביע־
טהען: לאַס דיך דאָך ניכטס
אַבהאַלטען, דאַס דוא צו מיר
קאָממסט; (יז)רעז איך וועדע
דיר גאַר פֿיעל עהרע ערציגען,
אונד וואַס דוא מיר זאַגען
ווירסט, ווילל איך טהון, נור
קאָממע אונד פֿערווינשע מיר
דיעזעם פֿאָלק. (יח)בלעם אַנט־
וואָרטעטע, אונד שפראַך צו
דען בעדיענטען דעם בלק: ווען
בלק מיר אויך זיין גאַנצעס הויז
פֿאָלל זילבערס אונד גאָלדעס
גאָבע, זאָ קאָננטע איך דאָך דען
בעפֿעהל דעס עווינען מיי־
נעס גאָטטעס ניכט איבער־
טרעטען, עטוואַס גערינגעס
אָדער ווייטיגעס פֿאָרצונעה־
מען. (יט) אינדעססען בלייבעט דיעזע נאַכט גלייכפֿאַללס בייא מיר, זאָ ווערדע איך ער־

פֿאַהרען

ר ש ״ י

(יז) כי כבד לכבדך מאד. יותר ממס שהיית נוטל לשעבר אני נותן לך: (יח) מלא ביתו כסף וזהב. למדנו שנפשו רוצה ומחמד ממון אחריס אמר רשוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו שהרי לריך לשבור חיילות רבות שפך נולף שפך לינו נולף ומני ודמי נולף: לף לוכל לעבור. על כרחו גלה שהוף נרשות לאחרי' ונתנבף כאן שאינו יכול לבטל הגרכות שנתברכו האבות מפי השכינה: (יט) גם אתם. פיו הכזילו גם אתם סובכם לילך נפקי נפש כרשעונים: מה יוסף. לף ישנה דבריו מנרכה לקללה הלוחי שלף יוסיף לנרך כאן נתבנף שעתיד להוסיף

תרגום אונקלוס

בִּלְעָם וַאֲמָרוּ לֵיהּ כְּדֵנַן אֲמַר בָּלָק בַּר
צִפּוֹר לָא כְּעַן תִּתְמְנַע מִלְּמֵיתֵי לְוָתִי:
(יז) אֲרֵי יַקָּרָא אֲיַקְרִינָךְ לַחֲדָא וְכֹל דִּי תֵימַר
לִי אֶעְבֵּד וְאֵיתָא כְּעַן לוּט לִי אַת עַמָּא הָדֵין:
(יח) וַאֲחֵיב בִּלְעָם וַאֲמַר לְעַבְדֵי בָלָק אִם
יִתֵּן לִי בָלָק מְלֵי בֵיתֵיהּ כְּסַף וּדְהָב לֵית לִי
רְשׁוּ לְמֶעֱבַר עַל גְּזֵרַת מֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהִי
לְמֶעְבַּד זְעֵרְתָּא אוֹ רַבְּתָא: (יט) וּכְעַן אוֹרִיכוּ
כְּעַן הָכָא אַף אַתּוּן בְּלֵילְיָא וְאִדַּע מָה יוֹסִף

״

ב א ו ר

(יח)מלא ביתו זימו מלף, ונכר כתב המתרגם נכתוב (שמות ח' י"ז), שפשרש הזה בא בשוה לדבר הממל' והמתמלף, לין הנדל בהוכיחם בין שתאר כסף מלא בית לו בית מלא ככף: קטנה או גדולה, תאר נתפס מתוכך (גרפֿשעם, קלייגעם), ודרכו לבא בפלס נקבה, כמו שבארנו בנמה מקומות:

אם

יְיָ אֱלֹהָיו דַּבֶּר עִמּוֹ: (כ) וַיָּבֹא
אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם לַיְלָה וַיֹּאמֶר
לוֹ אִם־לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים
קוּם לֵךְ אִתָּם וְאַךְ אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַּעֲשֶׂה:
(כא) וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ
אֶת־אֲתֹנוֹ וַיֵּלֶךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב:
(כב) וַיִּחַר־אַף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ
הוּא וַיִּתְיַצַּב מַלְאַךְ יְיָ בַּדֶּרֶךְ
לְשָׂטָן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל־אֲתֹנוֹ

ושני

תרגום אשכנזי קכח

פֿאהרען, וואס דער עויגע ווי־
טער מיט מיר רעדען ווירד.
(כ) דאַ נעטט עליכע וועזען קאַם
דעם נאַכטס צו בלעם, אונד
שפראַך צו איהם: זונד דיא
מענער נעקאַמען, דיך צו
רופֿען, זאָ קאַננסט דוא מיט
איהנען נעהען, יעדאָך, וואס
איך דיר זאַגען וועדע, מוסט
דוא טהון. (כא) בלעם שטונד
דעם מאָרגענס אויף, זאַט־
טעלטע זיינע עזעלין, אונד
מאַכטע זיך מיט דען פֿאָרנעה־
מען אויף דיא ריי־
זע. (כב) אַלליין דער צאָרן
דעם נעטטליכען וועזענס ענט־
בראַננטע, דאַס ער זאָ ענט־

שלאָסען צור רייזע וואַר, אונד איין ענגעל דעם עויגען שטעללטע זיך אויף דען וועג, איהם הינדערליך צו זיין, ער אַבער ריכט אויף זיינער עזעלין, אונד

צוויי א

תרגום אונקלוס

יְיָ לְמַלָּלָא עִמֵּי: (כ) וַאֲתָא מֵימַר מִן קֳדָם
יְיָ לְבִלְעָם בְּלֵילְיָא וַאֲמַר לֵיהּ אִם לְמִקְרֵי
לָךְ אֲחוֹ גַּבְרַיָּא קוּם אֱזֵיל עִמְּהוֹן וּבְרַם יָת
פִּתְגָמָא דִּי אֲמַלֵּיל עִמָּךְ יָתֵיהּ תַּעְבֵּד:
(כא) וְקָם בִּלְעָם בְּצַפְרָא וְחָרִין יָת אֲתָנֵיהּ
וַאֲזַל עִם רַבְרְבֵי מוֹאָב: (כב) וּתְקֵיף רוּגְזָא
דַּיְיָ אֲרֵי אָזֵיל הוּא וְאִתְעַתַּד מַלְאָכָא דַּיְיָ
בְּאוֹרְחָא לְשָׂטָן לֵיהּ וְהוּא רָכִיב עַל אֲתָנֵיהּ

וחרין

ר ש " י

להוסיף להם ברכות על ידו: (כ) אם לקרוא
לך. אם הקריאה שלך ושכור אתה ליטול
עליה שכר קום לך אתם: ואך. על כרחך
את הדבר אשר אדבר אליך לותו תעשה
ואף על פי כן וילך בלעם אמת לפתגו
ויתרצה: (כא) ויחבוש את אתונו. מכאן
שהשטן מקלקל את הסוסה שחבש הוא
בעצמו. אמר הקב"ה רשע בכר קדמך אברהם
לכיסה שנאמר ויבצע לחברים בנקר ויחבוש
את חמורו (בראשית כ"ב): עם שרי מואב.
לבו כלכם שוה: (כב) כי הולך הוא.
רואה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה
לילך: לשטן לו. מלאך של רחמים היה
והיה

ב א ו ר

(כ) אם לקרא לך, לפי מ"ש למעלה אמר לו האלהים, לא תלך עמהם, כי לא תוכל לעשות את
רצון נלך, כי העם נרוך הוא, ועתה הוסיף ה' דבר בו, אם לא באו האנשים כי אם לקרא
לך לבד, ויתרצו בך אף אם תאמר שלא תוכל לקללם כי נרוך הוא, ואפשר שתברכם, קום לך
אתם, ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, ואם תלוה לזולת לבדך תברכם, ולא תירצה
מנלק. והנה ה' על בלעם להודיע את כל זה לשלוחי בלק טרם לבתו עמהם, כי היה זה
רצון האל, והוא לא עשה כן, ומרוב חפלו ללכת לא הגיד להם מזה דבר, לכן חרה אף ה' כי
הולך הוא. (מדברי הרמב"ן ז"ל): (כב) לשטן לו, מלאך של רחמים הי', והי' רוצה למנעו
מלחטא, שלא יחטא ויאבד (במדבר רבה), כלומר לבך נאמר לשטן לו, שלא הי' שטן כי אם לו,

מתנגד

תרגום אשכנזי

וּשְׁנֵי נְעָרָיו עִמּוֹ: (כג) וַתָּרָץ הָאָתוֹן
אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב בַּדֶּרֶךְ
וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט הָאָתוֹן
מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וַיַּךְ
בִּלְעָם אֶת־הָאָתוֹן לְהַטֹּתָהּ
הַדָּרֶךְ: (כד) וַיַּעֲמֹד מַלְאַךְ יְהוָה
בְּמִשְׁעֹל הַכְּרָמִים גָּדֵר מִזֶּה
וְגָדֵר מִזֶּה: (כה) וַתֵּרֶא הָאָתוֹן
אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה וַתִּלָּחֵץ אֶל־
הַקִּיר וַתִּלְחַץ אֶת־רֶגֶל בִּלְעָם

אל

צוויא קנאבען וואַרען מיט
איהם. (כג) דיא עזעלין זאַה
דען ענגעל דעם עווינען אויף
דעם וועגע שטעהען, מיט אויס־
געם בלאָסען שווערדטע אין
דער האַנד, אונד ווידפאַם וועגע
אַב, אונד גינג אויף ראַו אַקער־
פֿעלד; בלעם שלוג זיא, אום
זיא ווידער אין דען וועג צו
לענקען. (כד) דאַ טראַט דער
ענגעל דעם עווינען אויף אייגען
פֿפאַד צווישען ווינבערגען,
דאַ אויף בידען זיטען וואַנדע
וואַרען. (כה) אַלס זיא עזעלין
דען ענגעל דעם עווינען זאַה,
דרענגטע זיא זיך אַן דיא מויער,
אונד קלעממטע בלעם׳ס פֿום

אן

ר ש ״ י

והי׳ רוצה למנעו מלחטוא שלש יחטא ויאבד:
ושני נעריו עמו. מכאן לחדש חסוד היולך
לדרך יוליך עמו שני משמשים לשמשו ושוערים
ומשמשים זה לזה: (כג) ותרץ האתון.
והוא לך רואה שמחת הק״נ רצוי לנהמה
לרוחות יותר מן החדש שמחוך שיש בו דעת
מטריף דעתו בשירוקה מזיקין: וחרבו שלופה
בידו. לפי רבי זה הגיע כלי לומנותו
שכלי זיינן של לומות העולם נחרב והוא
בא עליהם בפיו שהוא לומנות שלהם
לפי לני לחפוש לת שלו ולחר עליו בלומנותו
וכן סופו ולת בלעם בן בעור הרגו בחרב
(במדבר ל״א): (כד) במשעול. בתרגומו בשביל וכן לפי יפתוק עפר שומרון לעושלים (מלכים־ב׳
כ׳) עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכן וכן מי מדד בשעלו מים (ישעי׳ מ׳) ברגליו ובהלוכו: גדר
מזה וגדר מזה. סתם גדר של לבנים הוא: (כה) ותלחץ. היא עלמה: ותלחץ. לת לחריס לת רגל
בלעם

ב א ו ר

מתנגד לכוונתו הרעה: (כג) להטותה הדרך, לול הדרך: (כד) במשעול, כתרגומו בשביל, וכן לפי
יפתוק עפר שמרון לעושלי׳ (מלכי׳ ב׳ כ׳), עפר הנדבק בכפות הרגלי׳ בהלוכן, וכן מי מדד בשעלו מים
(ישעי׳ מ׳ י״ב), ברגליו והלוכו. (רש״י): גדר, סתם גדר של לבנים: (כה) ותלחץ, היא עלמה: ותלחץ,
לת

ה מ ע מ ר

(כה) ותלחץ אל הקיר, לשון רש״י: „ותלחץ היא עלמה ותלחץ לת לחריס לת רגל בלעם."
פי׳ כי ותלחץ היא הנפעל הבא במקום התפעל כמו ונמכר לך שמובר לת עלמו, ותלחץ
בקל סוא יוסף. וכן כתב הרלב״ע היא לחצה לת עלמה.

אֶל־הַקִּיר וַיִּסַּף לְהַכֹּתָהּ׃ (כו) וַיֹּסֶף
מַלְאַךְ־יְהוָה עֲבוֹר וַיַּעֲמֹד
בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ
לִנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאול׃ (כז) וַתֵּרֶא
הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה וַתִּרְבַּץ
תַּחַת בִּלְעָם וַיִּחַר־אַף בִּלְעָם וַיַּךְ
אֶת־הָאָתוֹן בַּמַּקֵּל׃ (כח) וַיִּפְתַּח
יְהוָה אֶת־פִּי הָאָתוֹן וַתֹּאמֶר
לְבִלְעָם מֶה־עָשִׂיתִי לְךָ כִּי
הִכִּיתַנִי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים׃
(כט) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לָאָתוֹן כִּי
הִתְעַלַּלְתְּ בִּי לוּ יֶשׁ־חֶרֶב בְּיָדִי
כִּי עַתָּה הַרַגְתִּיךְ׃ (ל) וַתֹּאמֶר

האתון

תרגום אונקלוס

יַת רִגְלָא דְּבִלְעָם לְכָחְלָא וְאוֹסֵף לְמִמְחֵהּ׃
(כו) וְאוֹסִיף מַלְאָכָא דַּייָ לְמֶעְבַּר וְקָם בַּאֲתַר
עָק דְּלֵית אוֹרַח לְמִסְטֵי לְיַמִּינָא וְלִשְׂמָאלָא׃
(כז) וַחֲזַת אֲתָנָא יַת מַלְאָכָא דַּייָ וּרְבַעַת
תְּחוֹת בִּלְעָם וּתְקִיף רוּגְזָא דְּבִלְעָם וּמְחָא
יַת אֲתָנָא בְּחוּטְרָא׃ (כח) וּפְתַח יְיָ יַת פּוּמָא
דַּאֲתָנָא וַאֲמָרַת לְבִלְעָם מָה עֲבָדִית לָךְ אֲרֵי
מְחֵיתַנִי דֵּנָן תְּלַת זִימְנִין׃ (כט) וַאֲמַר בִּלְעָם
לַאֲתָנָא אֲרֵי חַיַּכְתְּ בִּי אִלּוּפוֹן אִית חַרְבָּא בִּידִי אֲרֵי כְּעַן קְטַלְתִּיךְ׃ (ל) וַאֲמָרַת אֲתָנָא

לבלעם

תרגום אשכנזי קכט

אן דיא מויער, וואריבער ער
ויא אבערמאלם שלוג. (כו) רער
ענגעל דעם עוויגען ניצט ווייטער
פאראוים, שטעלטע זיך אן
איינען זאנ ענגען אָרט, דא קיין
ווענ ווער, רעכטס אדער לינקס
אוים צו ווייכען. (כז) אלס ריא
עזעלין רען ענגעל דעם עוויגען
זאה, לענטע זיא זיך אונטער
בלעם ניעדער, בלעם וואדר
צארנינ, אונד שלוג זיא מיט דעם
שטאקע. (כח) רער עוויגע טהאט
רער עזעלין רען מונד אויף,
אונד זיא שפראך צו בלעם:
וואס האבע איך דיר געטהאן,
דאס דוא מיך שאן דרייאמאל
געשלאגען האסט? (כט) בלעם
שפראך צור עזעלין: וויול דוא
מיך זאָ האהנעסט; העטטע
איך אין שווערדט, זאָ וואלטע
איך דיך אומברינגען. (ל) דיא

עזעל

ר ש " י

בלעם: (כו) ויוסף מלאך ה' עבור. לענור
עוד לפניו להלן להיות לפניו במקום לחפר
כמו והוא ענר לפניהם (בראשית ל"ג)
ומדרש אגדה יש בתנחומא מה רחם
לעמוד בשלושה מקומות שמיני לצות
הרחהו: (כח) זה שלש רגלים. רמז לו
לתה מנקף לעקור לומה התוגנת שלש
רגלים בשנה: (כט) התעללת. בתרגומו
לשון גנאי ובזיון: לו יש חרב בידי. גנות
גדולה היה לו לבור זה בעיני הבריות זה
הולך להרוג לומה שלימה בפיו והוא זה

לריך

באור

את לחריס, את רגל בלעם: אל הקיר, הוא הגדר: (כו) במקל, כי בתחלה ובבניית הבה לותה בעץ קטן או בעור. (רלב"ג): (כט) התעללת, כתרגומו לשון גנאי ובזיון: לו יש חרב בידי, גנות גדולה היי לו זה בעיני הבריות, להרוג לומה שלימה בפיו הוא הולך, ולהתון.

הֲיֶאְתֹון אֶל־בִּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי
אֲתֹנְךָ אֲשֶׁר־רָכַבְתָּ עָלַי מֵעֹודְךָ
עַד־הַיֹּום הַזֶּה הַהַסְפֵּן הִסְפַּנְתִּי
לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:
(לא) וַיְגַל יְהוָה אֶת־עֵינֵי בִלְעָם
וַיַּרְא אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב בַּדֶּרֶךְ
וְחַרְבֹּו שְׁלֻפָה בְּיָדֹו וַיִּקֹּד וַיִּשְׁתַּחוּ
לְאַפָּיו: (לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ
יְהוָה עַל־מָה הִכִּיתָ אֶת־אֲתֹנְךָ
זֶה שָׁלֹוש רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי
יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי־יָרַט הַדֶּרֶךְ
לנגדי

תרגום אשכנזי

עועלין שפראך צו בלעם: בין איך ניכט דיינע עזלין, אויף וועלכער דוא געריטטען האסט, פאן יעהער ביז אויף דיזען טאג? בין אך אויך נעווהנט נעווע־זען, דיר דיעזעם צו טהון? ער אנטוואָרטעט: ניין! (לא) אינ־דעם עפּנעטע דער עוויגע דעם בלעם דיא אויגען, אונד ער זאה דען ענגעל דעס עוי־גען אויף דעם וועגע שטעהען, מיט בלאָסעם שווערדטע אין דער האנד. ער ניגטע אונד ביקטע זיך מיט זיינעם אנגע־זיכטע. (לב) דער ענגעל דעס עוויגען שפראך צו איהם, וואַ־רום האסט דוא דיינע עזלין שאָן דרייאמאהל געשלאגען? איך בין אייגענטליך אויסגעגאנגען צו פערהינדערן, דען דיא מיר פערהאסטע רייזע
ווער

ר ש "י

נריך לנלי זיין: (ל) מהסכן הסכנתי. כתרגומו וכן הלאל יסכן נגר (לעיל כ"ב) ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא לשון סיס מלי טעמא לך רכבת לסוסיא לשון להון נרטינא שדלי ליס כולי כדלימת בפסכת ע"ז: (לב) כי ירט הדרך לנגדי. רבותינו מכמי מדנה דרשוהו נוטריקון ירקה רחמה נטמה נבניל שהדרך בלומר לקנאתי ולהקניטני ולפי משמעו כי מרד הדרך לנגדי לשון רעט כי רעיתי בעל הדרך שמרד ומסר הדרך שהוא לכעסי ולהמרותי ומקרא קלר הוא כמו ותכל דוד (שמואל ב' י"ג).
ליצנא

תרגום אונקלוס

לְבִלְעָם הֲלָא אֲנָא אֲרָתָנָךְ דְּרָכַבְתְּ עָלַי
מֵדְאִיתָךְ עַד יוֹמָא הָדֵין הֲמֵילַף אַלֵּיפְנָא
לְמֶעְבַּד לָךְ כְּדֵין וַאֲמַר לָא: (לא) וּגְלָא יְיָ
יָת עֵינֵי בִלְעָם וַחֲזָא יָת מַלְאָכָא דְיָי מְעַתַּד
בְּאוֹרְחָא וְחַרְבֵּיהּ שְׁלִיפָא בִּידֵיהּ וּכְרַע וּסְגִיד
לְאַפּוֹהִי: (לב) וַאֲמַר לֵיהּ מַלְאָכָא דְיָי עַל
מָה מְחֵיתָא יָת אָתָנָךְ דְּנַן תְּלַת זִמְנִין הָא
אֲנָא נְפַקִית לְמִשְׁטַן אֲרֵי גְלֵי קֳדָמַי דְּאֹרַח
רעי

ב א ו ר

ולשון זה לריך לנלי זיין. (רש"י): (ל) מעודך, מיום שרכנת: ההסכן הסכנתי, ההרגל הרגלתי, והטעם וכי כך הי' חקי: (לב) ירט, לשון עוות, וכן ועל ידי רשעים ירטני (לעיל י"ו י"ח), ולולי הרי"ם הי' נדגש כמו יתנני, וי"ח כי שרש ירטני רטה, (הרל"קשרש ירט), ולא ימנע זה היותו מענין
לחד

ה מ ע מ ר

(לב) ירט, לשון רש"י: "ולפי משמעו כי מרד הדרך לשון רעט וכו'." פי' כי ירט ורעט דומי' בהורחסי כי גם רעט הוא מענין רחת ורעדה, כמו וָרַעַט המזיקם (ירמיה מ"ט כ"ד). ואמר עוד: "ומקרא
קלר

לְנֶגְדִּי: (לג) וַתִּרְאֵנִי הָאָתוֹן וַתֵּט
לְפָנַי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים אוּלַי נָטְתָה
מִפָּנַי כִּי עַתָּה גַּם־אֹתְכָה הָרַגְתִּי
וְאוֹתָהּ הֶחֱיֵיתִי: (לד) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם
אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה חָטָאתִי כִּי לֹא
יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נִצָּב לְקִרָאתִי
בַּדָּרֶךְ וְעַתָּה אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ
אָשׁוּבָה לִי: (לה) וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ
יהוה

תרגום אונקלוס

רְעִי לְמֵיזַל בְּאוֹרְחָא לְקֳבְלִי: (לג) וַחֲזַתְנִי
אֲתָנָא וְסָטַרַת מִן קֳדָמַי דֶּנַן תְּלַת זִמְנִין
אִלּוּפוֹן לָא סְטַרַת מִן קֳדָמַי אֲרֵי כְעַן אַף
יָתָךְ קְטָלִית וְיָתַהּ קַיֶּמֶת: (לד) וַאֲמַר בִּלְעָם
לְמַלְאָכָא דַיְיָ חָבִית אֲרֵי לָא יְדָעִית דְּאַתְּ
מְעַתַּד לְקָדָמוֹתִי בְּאוֹרְחָא וּכְעַן אִם בִּישׁ
בְּעֵינָךְ אֵיתוּב לִי: (לה) וַאֲמַר מַלְאָכָא דַיְיָ
לבלעם

תרגום אשכנזי קל

ווּאַר צו שלייניג בעשׂאָסען.
(לג) דיא עזעלין זאַה מיך, אונד
וויך דרייא מאַהל פֿאָר מיר
אוים; ווּאָרע זיא מיר ניט
אויסגעוויכען, וּאָ העטטע איך
דיך אום דאַז לעבען גענראַטט,
אונד זיא פֿערשׂאָנט. (לד) בלעם
שפּראַך צו דעם ענגעל דעס
עווינען: איך האַבע נעזונדיגט!
דען איך וואוסטע ניט, דאַס
דוא מיר ענטגעגען שטונדעסט
אויף דעם וועגע; נאָך יעטצט,
וועז עס דיר מיסֿעלליט, וּאָ
ווייל איך אומקעהרען. (לה) דער
ענגעל

ר ש "י

ליזנח לחרינח ירט לשון רלון וכן על
ידי רבעים ירטיי (לויב ט"ז) מפייס
ומנחם לותי על ידי רבעים שלוין
לולח מקניטים: (לג) לולי נטתה. כמו
לולח פעמים שלולי משמש בלשון לולח:
גם לותכה הרגתי. הרי זה מקרח מסורס
והוח כמו גם הרגתי לותך כלומר לח
העכנה בלכך קרלתך על ידי כי גם
הסריגה: ולותה החייתי. ועתה מפני
שדברה ושוכיחך ולח יכולת לעמוד
בתוכחתה כמו שכתוב ויחמר לח. הרגתיה,
שלח יחמרו זו היח שסלקה לת בלעם
בתוכחתה ולח יכול להשיב שהם המקום על כנוד הבריות וכן והרגת לת החמה ולת הבהמה
(ויקרח כ') וכן ולת הבהמה תהרגו: (לד) כי לח ידעתי. גם זה גנותו ועל כרחו הודה הוח היה
מחכח שיודע דעת עליון ופיו העיד לח ידעתי: לם רע בעיניך לשובה לי. להתרים נגד
המקום היח תשובה זו חמר לו הוח בעלמו לולי ללכת ולותה מלחך מבעל לת הבריו למוד הוח בכך
שלומר דבר ומלחך מחזירו לחמר לחברהם קח נח לת בנך וגו' (בראשית כ"ב) ועל ידי מלחך בטל
לת הבריו חף חני לם רע בעיניך לריך חני לשוב:

(לה) לך

ב א ו ר

לחד עם שרש ירט והכוונה כי לחרתי החיים הזה הולך דרך עקלקלות ובלבו לקלל, ותרגומו מלשון רלון דלת רעי למיזל בחורחת לקבלי, וכן פירש"י בלשון הסני, וחבר עמו, על ידי רבעים ירטני
(לויב י"ו), מפייס ומנחם לותי: לנגדי, לפני, לו להקניטני: (לג) והראני, בח בפת"ח לפני בניו
הסדבר, והרלוי' בלר"י כמו יְגַמְּלֵנִי ה', וכן כל בנויי הפל"ג בעתידי', ובלה על דרך הזכות, כמו
כי לח ירלני הלדם (שמות ל"ג כ"ם), והרלוי יְרָאֵנִי: אולי נטתה, כמו לולח, פעמים שלולי משמש
בלשון לולח. (רש"י): גם אתכה הרגתי, כמו גם הרגתי לתך, וכן ובנכתם גם לותי (שמו' י"ב ל"ב),
כמו

ה מ ע מ ר

קלר הוח כמו ותכל דוד (ש"ב י"ג ל"ט). " כלומר כמו שסם הכוונה ותכל נפש דוד כי כח בנקבה,
כן כאן הסיעור כי ירט בעל הדרך. (לג) גם אותכה הרגתי, לשון רש"י: " הרי זה מקרח מסורס
והוח

ב ל ק כב

יְהוָה אֶל־בִּלְעָם לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים
וְאֶפֶס אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר
אֵלֶיךָ אֹתוֹ תְדַבֵּר וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם
עִם־שָׂרֵי בָלָק: (לו) וַיִּשְׁמַע בָּלָק
כִּי בָא בִלְעָם וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל־
עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל אַרְנֹן
אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַגְּבוּל: (לז) וַיֹּאמֶר
בָּלָק אֶל־בִּלְעָם הֲלֹא שָׁלֹחַ
שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לִקְרֹא־לָךְ לָמָּה
לֹא־הָלַכְתָּ אֵלַי הֲאָמְנָם לֹא

אוכל

תרגום אשכנזי

ענגעל דעם עוויגען אבער שפראך צו בלעם: דוא קאננסט מיט דען לייטען נעהען, יעדאך שפריך נור דאזיענינג, וואס איך דיר זאגען ווערדע. אלזו רייזטע בלעם מיט דען פארנעהמען דעם בלק. (לו) אלם בלק ערפוהר, דאס בלעם קאם, גינג ער איהם ענטגענען אין איינע שטאדט מואב'ס, וועלכע אם ארנון ליעגט, אן דער אייסערסטען גרענצע. (לז) בלק שפראך צו בלעם: האבע איך ניכט צו דיר גע־שיקט, דיך אינלאדען צו לאס־סען, ווארום ווילטעסט דוא ניכט קאממען? מיינסט דוא

עטווא

ר ש " י

(לה) לך עם האנשים. נדרך שחלם רוצה לילך נה מוליכין לומו: ואפס. על כרחך לת הדבר אשר אדבר וגו': לך עם האנשים. כי מלקך עמהם וסופך ליתנך מן העולם: עם שרי בלק. שמח לקללם כמותם: (לו) וישמע בלק. שלח שלוחים לנשרו: אל עיר מואב. אל מטרופולין שלו עיר החזונה שלו לומר רצה מה שלו מנקשים לעקור: (לו) האמנם לא תוכל כנדך. נתנגח שסופו לנחת מעמו בקלון:

קרית

ב א ו ר

כמו וגם תנרכו לומי, והשעור לולי נטתה מפני לא היית נגול בלחילת דרלך ועכנת הדרך, כי גם הרגתי לומך, והיל לא היתה מפסדת, כי לומה החייתי, לאחרי שהיל לא מטתה כי אם לחה, והיל לטובתך נטתה מפני. ורז"ל למדו שמתה החתון לאחרי לשר דנרם, שלא יהיו האומות אומרים זו היל שדנרם ועושים לומה ירלה, ועוד שאם הקדוש נ"ה על כנודו של רשע שלא יאמרו זו היל שסלקה את נלעם בתוכחתה: (לה) ואפס, כמו רק (יעדך): (לו) הלכה אלי, נחת אלי: האמנם, הה"ל לשאלה או לתימה, ולולא האות הגרונית שאחרי' היתי' רשוים כשו"ת ופת"ם, ונאורה אם אמת הוא שאתה מוצא שלא אוכל כנדך:

קריח

ה מ ע מ ר

והוא כמו גם הרגתי לומך" וכו' עד סיף המאמר. הנה נתחלה נאר רש"י כי לפי מנהג הלשון היה ראוי לכתוב כנוי הפעול לאחר הפעל, ולזה אמר שהוא מקרא מסורס, ולאח"כ מפרש מלת גם, שמורה כי כנר הרג לאחד והסליע ני את האתון הרג, וכן דעת הרלנ"ע. (לו) האמנם,

לשון

אוֹכַל כַּבֵּדֵךְ: (לח) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם
אֶל־בָּלָק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ עַתָּה
הֲיָכֹל אוּכַל דַּבֵּר מְאוּמָה הַדָּבָר
אֲשֶׁר יָשִׂים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ
אֲדַבֵּר: (לט) וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־בָּלָק
וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֻצוֹת: (מ) וַיִּזְבַּח
בָּלָק בָּקָר וָצֹאן וַיִּשְׁלַח לְבִלְעָם
וְלַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ: (מא) וַיְהִי
בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם
וַיַּעֲלֵהוּ בָּמוֹת בָּעַל וַיַּרְא מִשָּׁם

קצה

תרגום אשכנזי קלא

עטוואַ, איך קאַננטע דיר ניכט עהרע ערציינען? (לח) בלעם אַנטוואָרטעט דעם בלק: זיעהע! איך בין צו דיר נעקאָמען, אַלליין שטעהעט עס רעסוועגען אין מיינעם פֿער־מאָגען, וואָס איך שפּרעכען וויל? וואָס גאָטט מיר אין דען מונד לעגט, דאָס טוס איך שפּרעכען. (לט) בלעם גינג מיט בלק, אונד זיא קאַמען נאַך קריית חוצות. (מ) בלק שלאַכטעטע נראָסעם אונד קליינעם פֿיעה, אונד שיקטע דעם בלעם דאַזאָן נעבסט דען פֿאָרנעהמען, דיא בייא איהם וואַרען. (מא) דעם מאָרגענס

נאַהם בלק דען בלעם, פֿיהרטע איהן אויף דיא האָהע בעל, אונד צייגטע איהם פֿאָן דאַ, אייי

תרגום אונקלוס

ר ש ' י

חַוְיָא אֲמַר לֵית אֲנָא יָכִיל לְקָרוּתָךְ: (לח) וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק הָא אֲתֵיתִי לְוָתָךְ כְּעַן הֲמֵיכַל יָכִילְנָא לְמַלָּלָא מְרַעַם פֻּמָּא דִּי יְשַׂוִּי יְיָ בְּפוּמִי יָתֵיהּ אֲמַלֵּל: (לט) וַאֲזַל

(לט) קריית חילות. עיר מלאה שווקים לנכסים ונכסים וטף נחולותיה לומר רמה ורחם שלח יעקרו ממנו: (מ) נקר ונתן. דבר מועט: (מא) במות בעל. כתרגומו לרמת דמלתיה שם ע"ש:

בִּלְעָם עִם בָּלָק וַאֲתוֹ לְקִרְיַת מָחוּזוֹהִי: (מ) וּנְכִיס בָּלָק תּוֹרִין וְעָאן וְשַׁדַּר לְבִלְעָם וּלְרַבְרְבַיָּא דִּי עִמֵּיהּ: (מא) וַהֲוָה בְצַפְרָא וּדְבַר בָּלָק יָת בִּלְעָם וְאַסְקֵיהּ לְרָמַת דְּחַלְתֵּיהּ וַחֲזָא מִתַּמָּן קְצַת מִן עַמָּא:

ואמר

באור

(לט) קריית חצות, שם מדינה: (מא) במות בעל, כתרגומו לרמת דמלתי' שם ע"ש. (רש"י):

פר

המעמר

לשון רש"י: „נתנוהו שסופו לנפלת ממנו בקלון. " כונה הה"ח על החומס תוכל להיות לשתלה או לחמת כמו שכתב הרד"ק במכלול: ויש ה' לחמתת הדגר כמו הרלחת וגם ירחת (מלכים ח' כ"ח י"ט) כלומר נחמת רלחת (ועיין מה שכתבתי בענין הזה בספרי שפתי יחנים), ולזה כוון רש"י. (מ) וישלח לבלעם, המתורגמן אמר דרך כלל: רוב לשון שלימות מתורגם בלשון שלימות ממש ומעטים הם מתורגמים בלשון שדר, כי מהון נתורם ובענין (שמל) ויבלע יהודה (בראשית ל"ח כ') ושדר, שלחתי הגדי (שם כ"ג) שדרית, ובעל הערוך הניח ויבלע

תרגום אשכנזי

בלק כב כג

קְצֵה הָעָם: כג (ח) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם
אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בָזֶה שִׁבְעָה
מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי בָּזֶה שִׁבְעָה
פָּרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים: (ג) וַיַּעַשׂ
בָּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בִּלְעָם וַיַּעַל
בָּלָק וּבִלְעָם פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ:

איינען טהייל דעם פֿאלקעס.
כג (ח) בלעם זאגטע צו בלק:
בויע מיר אַללהיער זיע,
בען אַלטאַרע, אונד שטעללע
מיר היעהער זיבען שטיערע
אונד זיבען ווידדער. (ג) בלק
טהאַט, ווי בלעם גע־שפראַכען
וואַרויף בלק אונד בלעם אויף
יעדעם אַלטאַר איינען שטיער
אונד איינען ווידדער אָפֿפֿערט
טען

ויאמר

תרגום אונקלוס

כג (ח) וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק בְּנֵה לִי הָכָא שַׁרְעָא מַדְבְּחִין וְאַתְקֵין לִי הָכָא שַׁבְעָא
חוֹרִין וְשַׁבְעָא דְכָרִין: (ג) וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דִי מַלֵּיל בִּלְעָם וְאַסֵּק בָּלָק וּבִלְעָם תּוֹר
ודכר

באור

כג (כ) פר ואיל במזבח, נגלל מזבח ומזבח והוא דרך קצרה כאלו אמר במזבח האחד מכל המזבחות

המעמר

ויבלח לבלעם תרגום וְשַׁדַּר (ל"ל וְשַׁדַּר) ולא כן מצאתי בכל הנוסחאות ע"כ. והמנם רש"ל אמר, לו שטעות סופר נפל בערוך שכתב ויבלח לבלעם במקום ויבלח יהודה, לו שכוונת הערוך לתרגום ירושלמי. ונראים לומר מפוורים לגלי, שאין דרך הערוך להביא ת"י במקום שיכול להביא הרחים מת"ח, ולא נאמר שטעות נפל בערוך ולרבינו לומר כי טעות כפל נפל בו, שאחד לבלעם במקום יהודה (והיא בעלמו בפול בעבור הלמ"ד), והשני הפיעל שנחלף עם הקל; ולכן לומר לחני ברחוי להגיה וְשַׁדַּר כמו שהוא בדפוס מנוירבח ובשאר ספרים מדויקים במקום וּשְׁלַח; כי מקרתי ההבדל בין לשון שליחות דמתורגם בלשון שליחות ממש, ובין שליחות שתרגמו לונקלוס בתורה ייונתן בן עוזיאל בנביאים בלשון שדר, ומצאתי הרחבון נופל על בני אדם בגלל ולפעמים על דברים אחרים, ואפשר רק על קבינים הנשלחים לשואל להשתדל ולהשיג דבר מזולתי, ומעניין זה לא מצאתי בתורה לשון שליחות כי אם ביהודה ותמר (ורחוי להגיה שם ל"ח י"ז אַחֲנָה אֲשַׁדֵּר כמו שהוא בדפוס מנוירבח) וכאן נבלק כי לא תכנה לבנדהו בלב תמיס כי אם להשתדל לה תפצי. ואין לשאול למה ת"ח מנחה היא שלוחה (בראשית ל"ב י"ט) דמצאתי לו כני מנוירבח דמשתלח, ולא תרגם דמשדרח? עליו יש להשיב שאין שם מקום לזה הלשון, יען שהוא שם דברים הבלה בפה מלאכיו להגידם לעשו, ולא יאות לאמר לו המנחה אתונה לך להחיות נפשו בגללה כ"א לנבדך ולכפר פניך בה, וכן במתנות שבלח יוסף לאחיו אינו נופל לשון שדר בהיות חבלית המתנות לבבדהו כאן יבנד אב. וכמו לונקלוס אמר גם יונתן זה ההבדל בנביאים ותרגם ויבלח למלך לאשור שחד (מלכים ב' ט"ז ח') ושדר למלכת לאשור שוחדא, וכל לשון שליחות שאינו מזה הענין תרגם בלשון שליחות; והאתורגמן במת"כ טעה טעות גדול בשמרו שם: ועוד זה מצאתי כל שהם מתורגמין בלשון שדר הם מענין הקל, ואין גם אחד מהנין פַּעַל ע"כ, ולא שם עיניו על הכתוב וַיְשַׁלַּח מהבלל לזקני יהודה (ב"מ ל' כ"ו) את"י וְשַׁדַּר מנחתא וגו'. ומלשון שדר מובן עינינו שהוא לשון השתדלות בחלוף הלמ"ד לרי"ש (ועיין בתורגמן בערך שדר השני), והנה נכון הדבר להגיה כאן את"ח וְשַׁדַּר במקום וּשְׁלַח כי כאשר חקרתי כן הוא. (ר"ה)

בלק כג

(ג) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הִתְיַצֵּב
עַל־עֹלָתֶךָ וְאֶלֶכָה אוּלַי יִקָּרֶה
יְהוָה לִקְרָאתִי וּדְבַר מַה־יַּרְאֵנִי
וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שָׁפִי: (ד) וַיִּקָּר
אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵרֶת
אֶת־שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת עָרַכְתִּי
ואעל

תרגום אשכנזי קלב

טען. (ג) בלעם שפראך צו כלק: בלייבע דוא היער בייא דיינען אפפערן! איך ווילל וועגעהען, פיעללייכט פערפיגט זיך דער עווינע מיר ענטגענען, וואס ער מיר ציינען ווירד, ווילל איך דיר וויעדער בעריכטען. ער גינג אויף איינע בערנשפיטצע. (ד) דאו גאטטליכע וועזען פערפיגטע זיך אויך דעם בלעם ענטגענען, אונד דיעזער שפראך: איך האבע זיעבען אלטאר ערריכטען לאססען, אונד אויף יערעם אל־

תרגום אונקלוס

וּדְבַר עַל כָּל מַדְבְּחָא: (ג) וַאֲמַר בִּלְעָם
לְבָלָק אִתְעַתַּד עַל עָלָתָךְ וְאֵיזַל מְאֵים
יְעָרַע מֵימַר מִן קֳדָם יְיָ לְקָדָמוֹתִי וּפִתְגָמָא
דְיַחְוִינַנִי וְאוֹחֵי לָךְ וַאֲזַל יְחִידִי: (ד) וְאַרַע
מֵימַר מִן קֳדָם יְיָ לְוָת בִּלְעָם וַאֲמַר קָדָמוֹהִי
יָת שִׁבְעָא מַדְבְּחִין סַדָּרִית וְאַסֵּיקִית תּוֹר
ודכר

ר ש "י

כג (ג) לולי יקרה ה' לקראתי. לזינו רגיל לדבר עמי ביום: וילך שפי. כתרגומו יחידי לשון צופי ושקט שאין עמו אלא את־יקוק: (ד) ויקר. לשון ערבי לשון גנאי לשון טומאת קרי כלומר בקוסמי וכנזיון ולא היה נגלה עליו ביום אלא בשביל להרשות מבחן של ישראל: את שבעת המזבחות. שבעה מזבחות ערכתי לין נמיב כאן אלא את שבעת המזבחות אמר לפניו לנוחיותם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות ולזני ערכתי בנגד כלן לכבסה בגה לרבעה וכן שם מזבח לה' הנראה אליו ויעתק משם ההרה וגומר (בראשית י"ב) ויאהל לבבסה וגו' (שם י"ג) ואחד בהר המוריה ויבחק בגה שם ויבן שם מזבח וגומר ויכרו שם עבדי יצחק באר (שם כ"ו) ויעקב בגה שתים אחד בשכם

אחד

באור

סמוכות: (ג) ודבר, סמוך אל מה, והשוב והגדתי לך את דבר המראה אשר יראני, וכן מורה סדר הטעמים, כי תיבת לקראתי נסוגים ז"ק, ולזה ודבר מה יראני מוסב על והגדתי לך, וכן מתורגם בל"ת: שפי, שרגו שפה, ולדעת ר' יהודה הוא מגזרת ושפו עלמותיו לא ראו (לעיל ל"ג כ"ח) שפירושו כשכרו ונכתתו ותרגום ותכת לתו טחון (דברים ט') ושפית ידי' בשופינק וכן כאן שהלך ברוח נשברה. ולדעת הרד"ק בשרשים הוא מענין לפתח על שפיים נסרות (ישעיה מ"ח י"ג), קול על שפיים (ירמיה ג' כ'), שפירושו מקום גבוה. (ולדעתי גם ושפו עלמותיו שנאיהם הוא מלשון גובה. וכן פירושו, יכל בשרו מראי, כלומר שמחמת החולי יכלה הבשר ולא יראה עוד, והעלמות שהיו מכוסים, יתגלו וירקו עתה, כגלות הבשר שעליהם, וזהו ושפו עלמותיו לא ראו, פי' אשר לא ראו עד הנה). ובלשון פה שהלך אל שפי, ותפסה מלת אל, כמו וינח ירושלים (מלכים ב' ג' ט"ו), ונעשו העם מלרות (במדבר י"ח ל"ה). והנה כבר היה בהר, כמ"ש ויעלהו במות בעל, רק שהלך אל המקום הגבוה שבהר ההוא, כן פי' הרמב"ן: (ד) ויקר, בעבור אלא

המעמר

כג (ג) וילך שָׁפִי, עיין במפרשים. ויונתן תרגם: „ואזיל בחיוט נחיוט." הנה פירש שפי מענין שפיפון על ארח (בראשית מ"ט י"ז). (ד) שבעת המזבחות, לשון רש"י: „שבעה מזבחות ערכתי לין כתיב כאן וכו'." כוון לפרש הה"א של המזבחות שמורה על מזבחות ידועים.

וְאַעַל פָּר וְאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: (ה) וַיָּשֶׂם
יְהוָה דָּבָר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר
שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר:
(ו) וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־
עֹלָתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב:
(ז) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִן־אֲרָם
יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ־מוֹאָב מֵהַרְרֵי־
קֶדֶם לְכָה אָרָה־לִּי יַעֲקֹב וּלְכָה

ועמח

תרגום אשכנזי

אַלטאַר איינען שטיער אונד
איינעןווידער נעאָפּפֿערט.
(ה) דער עוויגע לענטע דעם
בלעם איינע אַנטוואָרט אין דען
מונד, אונד שפּראַך: נעהע נון
צו בלק צוריק, אונד רעדע אַל-
זאָ. (ו) ער גינג צו איהם צוריק,
אונד דיעזער שטאַנד נאָך בייא
זיינעם אָפּפֿער, ער, נעבסט
דען פֿאָרנעהמען העררען אויס
מואב. (ז) יענער הוב זיינע
גלייכנים ערע אַן אונד שפּראַך:
פֿאָן ארם ליעס בלק מיך קאָמ-
מען, דער קעניג צו מואב

ועמח

פֿאָם נעבירגע דעם אויפֿאַנגעם; קאָמטע פֿערפֿלוכט מיר יעקב, קאָמטע שילט

אויף

ר ש"י

לחד נבית לל: ואעל פר ואיל במזבח. ואנרהם לא העלם אלא איל אחד: (ז) ארם לי יעקב ולכה זועמם ישראל: נאני שמותיהם אמר לו לקללם ואמ לאחד מהם

לינו

תרגום אונקלוס

וּדְכַר עַל כָּל מַדְבְּחָא: (ה) וְשַׁוִּי יְיָ פִּתְגָּמָא
בְּפוּמָא דְּבִלְעָם וַאֲמַר תּוּב לְוָת בָּלָק וְכֵדֵין
תְּמַלֵּיל: (ו) וְתָב לְוָתֵיהּ וְהָא מְעַתַּד עַל
עָלָתֵיהּ הוּא וְכָל רַבְרְבֵי מוֹאָב: (ז) וּנְטַל
מַתְלֵיהּ וַאֲמַר מִן אֲרָם דַּבְּרַנִי בָלָק מַלְכָּא דְמוֹאָב מְטוּרֵי מַדִּינְחָא אֵיתָא לוּט לִי יַעֲקֹב

ואיתא

באור

שלא היה הקים הזה מניע למעלת הנבואה על כן יאמר נו בלעון הזה כי עתה נא שלו דנור ה' דרך מקרה, ולכך לאמר גם כן ויבא אלהים אל בלעם כי הלעון הזה לא יאמר בנביאים רק כמו שלא נא במדרגה ההיא, וכן ויבא אלהים אל אנימלך (בראשי' כ' ג'), ויבא אלהים אל לבן (שם ל"א כ"ד). (הרמב"ן): (ז) וישא משלו, נאא נפיו זה המשל: משלו, כל מאמר נעים המקובל על נפש השומע עד שיתפעל בו אל לאמת מן ההתפעלות יקרא מליצה, ואם יוליד שחוק והמול יקרא לצון. והמליצה היא מחוברת או בלתי מחוברת (בעבונדען אָדער חונג עבונדען) והמחוברת היא הנבנית על סדר נאם ויאם קלוב בין חלקי המאמר בענין החרוזים הידועים בכל לשון ולשון בפי ענינם ומהותה, הזכרנו מזה נם' בשלא בנקור שירת הים, וזכרנו ההבדל העלום, שבין ל"ק ליתר הלשונות הנודעות לנו, בנחינת החבור המסודר הזה. והנה כל מליצה מחוברת הבנויה על נגון תקרא שיר או שירה (נעזאַנג), וחלת הנגון תקרא מנל (נעדיכט, גלייכניש כיסערעד), לפי שהמלין יתמם על הרוב במשלים ודמיונות, לעורר המחשבה ולחזקה עד שיתפעל ממנה הנפש: מהררי קדם, מזרח והוא נפל לשון נדברי הנביים, כי בנר אמר נתחלה מן ארם ינחני, וכן כתוב ארם מקדם (ישעיה ט' י'), והשעור טורח גדול מאדן רחוקה ובאמת כי לא יועיל לו: לכה ארה לי, הרשוני להיות ואמר לכה, רק כי כן דרכי הנביים: זעמה, לפי דעת הרשב"ם הזי"ן נפת"ח לפי שהוא לעוי והס היה בחול"ס היה בינוני, כמו והיא סופטה את ישראל (שופטים ד' כ"ד). לך נכל הספרים מלאנו בחול"ס. ובאת הרד"ק בשרשים ארם זעם שהזי"ן בחול"ס להאריך על העי"ן. ובאור המלה נתב הרד"ק שהוא לשון מחיסה

וזעף

וְעַמָּה יִשְׂרָאֵל: (ח) מֶה אֶקֹּב לֹא
קַבֹּה אֵל וּמֶה אֶזְעֹם לֹא זָעַם
יְהוָה: (ט) כִּי־מֵרֹאשׁ צֻרִים
אֶרְאֶנּוּ וּמִגְבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ הֶן־עָם
לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב:

מי

תרגום אונקלוס

וְאֵיתָא תָּרֵיךְ לִי יִשְׂרָאֵל: (ח) מָה אֱלוֹטֵיהּ
דְּלָא לַטָּיֵהּ אֵל וּמָה אֲתַרֵכְיֵהּ דְּלָא חַרְכֵיהּ
יְיָ: (ט) אֲרֵי מֵרֵישׁ טוּרַיָּא חֲזֵיתֵיהּ וּמֵרָמָתָא
סְכֵיתֵיהּ הָא עַמָּא בְּלְחוֹדֵיהוֹן עֲתִידִין דְּיַחְסְנוּן
עָלְמָא וּבְעַמְמַיָּא לָא יִתְחַשְׁבוּן גְּמִירָא: (י) מַן
יכול

תרגום אשכנזי קלג

אויף ישראל! (ח) זאלל איך פֿאר־
ווינשען, דען נאָטט ניכט פֿאר־
ווינשעט? זאלל איך שעלטען,
דאַ דער עוויגע ניכט שילט?
(ט) איך זעהע עם פֿאָם גיפֿעלן
דער פֿעלזען, בעשויע עם פֿאָן
היגעלן העראַב; דאַז פֿאָלק
ווירד אַבגעזאָנדערט וואָהנען,
מאַן ווירד עם ניכט צו הי דען
רעכ־

רש"י

לימו מונהק: (ח) מה אקב לא קנה אל. כשהיו רוצים להתקלל לא נתקללו כשהזכיר לבלעם את עונם כי נחפס הרגו לית לה קללל אלא לפס שנאמר תרוב לפס (שם מ"ט) כשנגנס לבלעם בתרמה אבל לכניו היה רצוי להתקלל מם נאמר שם גם גרוך יהיה (שם כ"ג) נמנרגים נאמר אלה יעמדו לנגד את העם (דברים כ"ז) במקללים לא נאמר ואלה יעמדו לקלל את העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שם קללה: לא זעם ה'. אני אין כחי אלא שאני יודע למיין הדעם שהק"בה כועס בה ורוצ לא כעס כל הימים הללו שנאחתי אליך וזהו שנאמר עמי זכר נא מה יעץ וגו' ומה ענה אותו בלעם וגו' למען דעת צדקת ה' (מיכה ו'): (ט) כי מראש צורי אראנו. אני מסתכל בראשיהם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדי' וחזקים בלורים ובנעות הללו ע"י לבות ותמהות: הן עם לבדד ישכון. הוא אמר זאת לבלעם לדבון נדד כתרגומו: ובגויים לא יתחשב. כתרגומו לא יהיו נעשין כלה עם אחר התומות שנאמר כי לעשה כלה בכל הגויים

באור

חעף וכעס: (ח) אקב קבה, ענין קללה, וכרצון קנב, והדגש שבי"ת הוא לחסרון אות הכפל, ונמלת אקב לא יובל לבא בבי"ת לפי שאין בה נקודה, והדגש שבקו"ף לדעת קלת מדקדקים יורה על חסרון אות שלאחריו, ולדעת אחרים הוא לאפארת, ואולם לדעתי אין אפארת בתוספת דגש, לבן נראה שבא להשלים התנועה הקטנה שלפני', כי מצפט פעתיד הוא בתשלומו אָקְבּוֹב. ע"מ לפקוד, פ"ח הפעל בעו"ח בא להשלים את"ק שבתוחות לתיון שלפניה, ובכפולי' נשמט עי"ן הפעל, והוטל תנועתו על פ"ח הפעל. ולא נשאר מ"כ מקום להשלים את"ק שבתוחות לתיון, לבן על הרוב בשרשי הכפולי' הקליפו את"ק ההיוק לת"ג, כמו יָסֹב לתו (מלכים מ' י' כ"ג), ויו"ד לתיון נקמ"ן, ופעמים שידגישו פ"ח הפעל לעורך ההשלמה ההיוק, כמו ואבת לתו (דברים ט' כ"ח), שרשו כתת, ונשאר מל"ף לתיון את"ק, והשלימוה ע"י הדגש שבפ"ח הפעל, וכן בתיבת לקוב שלפנינו, והפ"ח במלת קנה היוק במקום וא"ו הכנוי לנסתר כ"ל קנ לתו, כמו כי פרעה להרן (שמות ל"ב כ"ה), ויט להלה (נרחמית י"ב): (ט) כי מראש צרים אראנו, בעבור שהעלהו במות בעל לרחותו, לתר מרחק לרים ומן הגבעות לתי מגיט בו, ורוחם לותו, כי יבטן לבדו ולתן עמו גוי לתר, רחה בחכמתו שתעמוד זאת התומה לבדה ולא תתערב עם לחרת המתגברת עלי' לעזוב תורתה, נשאר עשו כל התומות: יחשב, לפי שהמספר תלוי במחזנה

המעמר

(ח) מה אקוב, עיין בנשוב. ושנה מה שנתב, כי הדגש יבא להשלים את"ק, לא נראה לי כלל

בלק כג

(י) מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר
אֶת־רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נַפְשִׁי
מוֹת יְשָׁרִים וּתְהִי אַחֲרִיתִי כָּמֹהוּ:
(יא) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם מֶה
עָשִׂיתָ לִי לָקֹב אֹיְבַי לְקַחְתִּיךָ
וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ: (יב) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר
הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יָשִׂים יְהוָה בְּפִי
אֹתוֹ אִשְׁמֹר לְדַבֵּר: * (יג) וַיֹּאמֶר

תרגום אשכנזי

רעכנען. (י) ווער צעהלט דיא מענגע יעקב'ס וויא שטויב בע, שטיממט דען פֿיערטען טהיל ישראל'ס? אָ! ראַם איך שטיר, בע דער גערעכטען טאָד! ראַם מיין ענדע וויא דאַז איהרינע וויא! (יא) דאַ שפראַך בלק צו בלעם: וואַם טהוסט דוא מיר דאַ? איך האַבע דיך קאָממען לאַססען, מיינע פֿיינדע צו פֿערווינשען, אונד דוא זעגע נעסט יאָ! (יב) יענער אַנטוואָרטע טעטע אַבער, אונד שפראַך: מום איך ניכט דאַזיעניגע טרייליך נאַכרעדען, וואַם מיר דער עווינע אין דען מונד לעגט?

בלק

רש"י

הגוי'וגו' (ירמי' מ"ו) לזון נמנין עם הפלגי. ד"ל כשהם שמחין לזון לומה שמחה עמהם שנאמ' ה'כדד יחנו (דברי'ל"ב) וכשהלומו' נטוכה הן לוכלין עם כל לחד ולחד ולין עולה להם מן החזנין וזהו וגנוי'לת יתחזנ: (י) מי מנה עפר יעקב וגומר. כתרגומו דעדקיה דבית יעקב וכו' מלרנע מזרימת לרנע דגליס. דבר לחר עפר יעקב לזן חזנון נמלות שהם מקיימי'נעפר לת תחרוס נשור ונחמור (דברים כ"ג) לת תזרע כלאים לפר פרס ועפר סוטה וניולת נהם: ומספר לת רובע ישראל. רניעומיהן זרע היולת מן התשמי'שלהם: תמו'נפשי מות ישרי'.שנהם:

(יג) וקבנו

בלק

תרגום אונקלוס

יְכוֹל לְמִמְנֵי דַּעֲדַקְיָא דְּבֵית יַעֲקֹב דְּאָמִיר
עֲלֵיהוֹן יְסָגוּן בְּעַפְרָא דְּאַרְעָא אוֹ חַדָּא
מֵאַרְבַּע מַשְׁרְיָתָא דְּיִשְׂרָאֵל תָּמוּת נַפְשִׁי
מוֹתָא דְּקַשִׁימוֹהִי וִיהֵי סוֹפִי בְּוָתְהוֹן:
(יא) וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם מָה עֲבַדְתְּ לִי
לְמֵילַט סַנְאַי דְּבַרְתִּיךְ וְהָא בָרְכָא מְבָרְכַת
לְהוֹן: (יב) וַאֲחֵיב וַאֲמַר הֲלָא יָת דִּי שַׂוִּי יְיָ
בְּפוּמִי יָהֵיב אֲמַר לְמַלָּלָא: (יג) וַאֲמַר לֵיהּ

בלק

באור

נמחזנה לומרו כן נענין המספר: (י) מי מנה עפר יעקב, שהוא רב כעפר הלרן ולא תדנק נהם קללת לוינ: ומספר, מקור נפלם שם, ופירוזו כמו ולספיר, כי הענין מורה עליו שהוא מקור, ועוד רליה ממלת לת שלא תנוח כי אם לחרי הפעלים, ודומה לזה ולמסע לת המחנות (נמדבר י' כ'): רבע, שם לחלק הרנישית מן הכל, ולפי שנאמר למעלה וירא מזם קללה העם, ל"ת פה שחפילו הקלת שחני רולה שהם לערך חלק הרנישית מכלם, מי יוכל לספרם: מות ישרים, ישרים הוא תולר לל לחבי תם ויושר, ונחזרו מות של ישרים: ותהי אחריתי כמהו, יתכן שרמז פה על השחרת הנפש לחר המות, ולזה התלוה תחלה שמיתתו תסיה

המעמר

כלל, יען נהפוך הוא הת"ק תנוח בענור הנח נרלה לו ל"ת שלחריה, כי זה מחוק הלשון שלא תוכל להיות נהנרה מרכנת תנועה נמצנת, כאשר יבוגים זאת כל לים לאשר יבטח בשפתיו. — ובנר מלתי לתורה נספרי תל"ע כי דעתו נוטה לדעת הריק"ם (עיין שרשים שרש דמם), שמן וידמו שרשו נדם וכן נאמר כאן שדברו נקר, ובפרט כי גם הורלת נקר קללה (עיין רד"ק שרש נקב). וכן כתב האבן עזרא לקמן כ"ה:

אֵלָיו בָּלָק לְךָ־נָא אִתִּי אֶל־
מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם
אֶפֶס קָצֵהוּ תִרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא
תִרְאֶה וְקָבְנוֹ־לִי מִשָּׁם:
(יד) וַיִּקָּחֵהוּ שְׂדֵה צֹפִים אֶל־רֹאשׁ
הַפִּסְגָּה וַיִּבֶן שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל
פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: (טו) וַיֹּאמֶר
אֶל־בָּלָק הִתְיַצֵּב כֹּה עַל־עֹלָתֶךָ
ואנכי

חרגום אשכנזי קלד

(יג) בלק שפראך צו איהם, זאָ קאָממע דען מיט מיר אַן איינען אַנדערן אָרט, וואָ דוא דאַז פֿאָלק זעהען קאַננסט, יעראָך נור איינען טהייל דאַ־פֿאָן, אבער ניכט דאז נאַנצע ווירסט דוא איבערזעהען קע־נען, אונד פֿערווינשע מיר עס פֿאָן דאַ אוים. (יד) ער נאַהם איהן מיט, אויף דען גיפֿפֿעל דעס בערגעס פסגה, אין דאַז גע־פֿילדע דער האַוועכטער, בויעטע זיעבען אַלטאָרע, אונד בראַכטע אויף יערען אַלטאַר איינען שט׳ער אונד איינען ווידדער. (טו) יענער שפראַך צו בלק: בלייבע היער ביא דיי־נען

חרגום אונקלום

בָּלָק אִיתָא בְּעַן עִמִּי לַאֲתַר אוֹחֳרָן דְּתֶחֱזִינֵיהּ
מִתַּמָּן לְחוֹד קְצָתֵיהּ תֶּחֱזֵי וְכוּלֵיהּ לָא תֶחֱזֵה
וּלְוַטָּיֵהּ לִי מִתַּמָּן: (יד) וְדַבְּרֵיהּ לַחֲקַל
סְכוּתָא לְרֵישׁ רָמָתָא וּבְנָא שַׁבְעָא מַדְבְּחִין
וְאַסֵּיק תּוֹר וְדִכַר עַל כָּל מַדְבְּחָא: (טו) וַיֵּאמַר
לְבָלָק אִתְיַצַּר הָכָא עַל עֲלָתָךְ וַאֲנָא אִתְמְטֵי
עד

ר ש " י

(יג) וקבנו לי. לזון לווי קללהו לי
(יד) שדה צופים. מקום גבוה היה שם הלופה עומד לשמור שם יבול על העיר: ראש הפסגה. בלעם לא היה קוסם כבלק ראה בלק שעתידה פרלה להפרן ביעראל משם שם מת משה נסנור שם תמול עליהם הקללה וזו היא הפרלה שאני רואה:
(טו) אקריה

באור

תהיה נמות היצרים שנהם ומז תהיה גם לאחרית התקיה ליפד בעילם הנא כמוה: (יג) לך נא, שרצו ילך, והוא לאחד מבלשה מקומות שנכתב הלווי בלזון הלילה בלא ה"א ע"פ המסורה: אפס, ענינו כמו ואולם נמו שתרגם המתרגם המשכנזי (יערתך): וקבנו, מלה זרה כי היי משפטה לנא וַקַּבְּנוּ, הקו"ף נפת"ח כמשפט הכפולים, הני"ת נקמץ לאסרון בי"ת ע"פ, ונסגול עם שורק הנו"ן לכנוי הנסתר, כמו נדד יַנְחֻנוּ (דברים ל"ב י"ב). ונחלקו בו המדקדקים הראשונים ר' יהודה חיוג ור' משה הכהן והראנ"ע והרד"ק, ונעיני נכונה דעת האומרים שנהה הנו"ן תחת לות הנפל, כאשר מלאנו לשמיד מעזניה (ישעיה כ"ג י'), תחת מעזיה, כי לא תמנו (איכה ג' כ"ב), תחת תממו, ולכן הקו"ף קמוצה כמשפט הלווי מן השלמים עם הכנוי, כמו וַקְּרָנִי, כי נא פה השרש נשלימות, רק שנחלפה למ"ד הפעל לנו"ן גם הני"ת נשו"ן על דרך השלמים, והנו"ן נחול"ם כמשפטה לפני וה"ו הכנוי נכוחה נלי ה"א לו נו"ן לפניה, ולא כי לא מלאנו נלווי וה"ו הכנוי נלי ה"א לו נו"ן לפניה, לין כי זרות כ"כ הוחיל והלווי יתדמה לעתיד ונעתיד מלאנו רבים כן, גם יתדמה למקור כמ"ש הרד"ק: (יד) שדה צופים, מקום גבוה היה שם

ה מ ע מ ר

(יג) וקבנו לזון רש"י: „לזון לווי קללהו לי." ירמה לי כי גם דעת רש"י נוטה שנפל הנו"ן תמורת

תרגום אשכנזי

וְאָנֹכִי אֶקְרֶה כֹּה׃ (טז) וַיִּקָּר יְהוָה
אֶל־בִּלְעָם וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר
שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר׃
(יז) וַיָּבֹא אֵלָיו וְהִנֵּנּוּ נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ
וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק
מַה־דִּבֶּר יְהוָה׃ (יח) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ
וַיֹּאמַר קוּם בָּלָק וּשְׁמָע הַאֲזִינָה
עָדַי בְּנוֹ צִפֹּר׃ (יט) לֹא אִישׁ אֵל

ויכוב

נען אָפּפֿערן, איך ווילל רֿאָרט
איינער ערשיינונג ענטנענען
זעהען. (טז) רער עוינע פֿער־
פֿינסע זיך אויך צו בלעם, לעג־
טע איהם דיא אַנטוואָרט אין
דען מונד, אונד שפּראַך: קעה־
רע צו בלק צוריק, אונד שפּריך
אַלזוֹ. (יז) אַלס ער צו איהם
קאַם, שטונד ער נאָך בייא זיי־
נעם אָפּפֿער, נעבסט רען פֿאָר־
נעהמען אוים מואב, בלק זאַג־
טע צו איהם: וואַס האַט רער
עווינע גענשפּראָכען? (יח) ער
הוב זיינע גלייכניסרערע אַן
אונר שפּראַך: וואָהלאָן, אָ בלק! מערקע אויף! זאָהן צפּו־ הערע מיר צו! (יט) גאָטט איזט קיין

מענש

ר ש ״ י

(טו) לקרה כה. מלת הקב״ה. לקרה. לזון
לחפצל: (טו) ויסע־ ה׳: דבר נפיו. ומה
היה הדימה הזאת מה חסר המקרא נלמדו
סוב אל בלק וכה תדבר אלא כשהיה שומע
שתיו נרמה לקלל אמר מה לני סוזר
אצל בלק לנערו ונתן לו הקב״ה רסן וחכם
נפיו כלשם הפוקם נהמה נחכם להוליכה
אל אשר ירצה אמר לו על כרחך תשוב אל
בלק: (יז) ושרי מואב אתו. ולמעלה
הוא אומר וכל שרי מואב כיון שראו שתין
נו תקוה הלכו להם מקלחם ולא נשתו
אלא מקלחם: מה דבר ה׳. לזון לחוק
הוא זה כלומר לינך נרשוך: (יח) קום בלק. כיון שראהו מלחך נו ונתנון לנערו עמוד על
רגליך לינך רצוי ליטב ושני שלוח אליך נשליחותו של מקום: בנו לפור. לזון מקרא הוא זה כמו
מיתו יער ומיתו אדן למעינו מים: (יט) לא איש וגומר. כנר נשנע להם להניאם ולהוריאם אדן

שנעה

ב א ו ר

שתם הלוסף עומד ורואה למרחוק: (יח) האזינה עדי, פירוש דנרי, וכן ועדיכם לחנונן (לעיל
ל״ב י״ב), פירוש לחנונן דנריכם, ויתכן שהם מלשון עדיו לנלוס (תהלים ל״ב ט׳), שפירושו
פיו ולפיכך יקראו הדנרים כן, ולפשר שהם מעוררים לחמד. והמתם רבי יונה פירשו נענין אל
כלומר האזינה אלי, וכן לומר כמהו עדיך מחתם (מיכה ד׳ ח׳), כ״כ הרד״ק נשרש עד, וכ״כ
שהוא המלה עד עם הכנוי, וכן עדיך כל נשר יבלו (תהלים ס״ה ג׳), הוא כמו אליך: בנו
צפר, הוי״ו נוספת, כמו למעינו מים (שם קי״ד ח׳): (יט) לא איש אל ויכוב, שם כזב הונח

על

ה מ ע מ ר

תמורת לות הכפל (עיין מכלול דף קמ״ח), והוא על דרך השלמים, ולזה אמר רש״י קללהו, כלומר
שגם קלל שם שהוא מן הכפולים יבוא נשלמות. — ונשתור נפל טעות הדפוס שכתב: והני״ת
נקב״ן לשטרון נ׳ ע״ם, ול״ל והני״ת נשגב. (טו) אקרה כה, לשון רש״י: „מלת הקב״ה לקרה

וְיִכֹּז֖וּב וּבֶן־אָדָ֑ם וְיִחְנֶ֣חֱמֶ֔ם הַהֽוּא
אָמַ֥ר וְלֹ֖א יַעֲשֶׂ֑ה וְדִבֶּ֥ר וְלֹ֖א
יְקִימֶֽנָּה׃ (כ) הִנֵּ֥ה בֵרַ֖ךְ לָקַ֣חְתִּי
וּבֵרַ֔ךְ וְלֹ֥א אֲשִׁיבֶ֖נָּה׃ (כא) לֹא־

הביט

תרגום אונקלוס

אֱלָהָא בְּנֵי אֱנָשָׁא אֲמִרִין וּמְכַדְּבִין וְאַף לָא
כְּעוֹבָדֵי בְנֵי בִשְׁרָא דְּאִנּוּן גָּזְרִין לְמֶעְבַּד
וְחַיְּבִין וּמְתְמַלְּכִין דְּהוּא אֲמַר וַעֲבִיד וְכָל
מֵימְרֵיהּ מְתְקַיְּמִים׃ (כ) הָא בְּרַכָן קֳבֵלַיְתָ
וַאֲבָרְכִנֵּיהּ לְיִשְׂרָאֵל וְלָא אָתֵיב בִּרְכָתִי מִנֵּיהּ׃

אסתכלית

תרגום אשכנזי קלה

מענש דאָס ער טרינע; קיין
זאָהן אדם'ס, דאָס ער זיך בע-
דענקע; זאָללטע ער וואָהל
שפרעכען אונד ניכט טהון? ער
רערען, אינד ניכט האַלטען?
(כ) זיום זעגענען האַבע איך בע-
פֿעהל, ער האָט געזענעט, איך
קאַננס ניכט וועגדען; (כא) מאַן

שוי-

ר ש " י

שנעה לומו' ואתה סנור להמיתם נמדנר:
ההוא לאמר וגומר. נלעון חימה ותרנומו
תיינין ומתמלכין חוזרין ונמלכים לחזור
נהם: (כ) הנה נרך לקחתי. אתם
שואלני מה דנר ה' קנלתי ממנו לנרך
לותם: ונרך ולא תשיבנה. הוא נרך לותם
ואני לא אניח את נרכתו: ונרך. כמו
ונרך וכן היא גזרת רי"ם כמו לויב חרף
(תהלים ע"ד) כמו חרף וכן ובולע נרך
האהלל ומנרך את הגואל ולומר אל תירא כי לא תענש שלום יהיה לך מרגיז הוא להקנ"ה ואין
לומר נרך שם דנר שא"כ היה נקוד נפתח קטן וטעמו למעלה אנל לפי שהוא לעון פעל הוא נקוד
קמץ קטן וטעמו למטה: (כא) לא הניט און ניעקב וגומר. כתרגומו. דנר אחר אתרי פשוטו

הוא

באור

על נושא הטובה המדומה ונלתי קייס, כמו תוחלתו נכזבה (לזיב מ"ח נ'), מחסם נזב (ישעיה
כ"ח י"ז), אל תנזב נפחתך (מ"כ ד' י"ו), הרצון אל תוליד נלבי תוחלת נכזבה, תקוה לדבר
שלא יהי', כל החלם כזב (תהלים קי"ו י"א) כלומר שאין בו טוב קייס ונאמן כלל. ושם נחסה
נופל על הבטחות העלה והעתקתה ממדה למדה שבנגדה, כגון מן הרעה אל הטובה, וינחם
ה' על הרעה (שמות ל"ב י"ד), או להפך, ונחמתי על הטובה (ירמיה י"ח י'), וכן מן הינון
אל הדומים, כמו וינחם יצחק לאחרי אמו (בראשית כ"ד ס"ז), לנחם כל אבלים (ישעיה ס"א נ'):
מעתה יאמר לא קים אל מידבר טוב על גוי ועל ממלכה, ונלנו שלא לעשותו, ולא נן חדש
שיועתק מעלה לעלה נהשבות הרצון, ועל הדבר המוליד תוחלת מדומה, יאמר נל"ח (טריגו),
ותנודת הלב מעלה לעלה נל"ח (זיך חַנדערט בערענקען): ההוא אבר ולא יעשה, לעון חמי'
ושב על אל הנזכר, ופי' האם אל יאמר דבר ולא יעשה: (כ) הנה ברך לקחתי, לנרך לותם,
והוא מקור: וברך, שב אל השם שהיא נרך לותם כבר ולותה הנרכה לא תשובה, ונרך הוא
פעל עבר: (כא) לא הביט און ביעקב, לינו רואה לעשות לף כשהן מוטלין, כדכתיב וירא

און

המעמר

לעון להפעל." לדעתי אין כוונתו נמלת להפעל על ננין המוזר שאם כן הוא סותר
דברי עלמו שאמר מלת הקדוש נרוך הוא, אנל אחז לעון תרמית כי נה נקרא הנפעל
לת"ם על ננודע, וכוון לתרגום שתרגם לתמטי. (כ) וברך, לעון רש"י: "וּבֵרֵךְ כמו
וּבָרֵךְ וכן היא גזרת רי"ם (לעיל להיות נגזרת רי"ם) כמו לויב חֶרֶף כסו חֵרֵף וכו' ואין
לומר בָּרֵךְ שם דנר שא"כ היה נקוד נפתח קטן (הרי"ם נסגול) וטעמו למעלה, אנל לפי שהוא
לעון פָּעַל נקוד קמץ קטן (לעיל) וטעמו למטה." דנרי רש"י מתנאדים מעצמן, כי פי' שנרך
הוא הפָּעַל ונלא נלעיל הפ' לפי שע"פם כ' לתשלום הדנש, כי אין לומר שהוא שם, שא"כ היה

העי"ן

תרגום אשכנזי

שויעט קיין אוננליק פֿיר יעקב, מאַן זיעהט קיין עלענר פֿיר ישראל, רער עוויגע, זיין נאָטט איזט מיט איהם, העלט קע- ניגליכע רעוירענץ בייא איהם: (כב) דיא מאַכט, דיא אויס מצרים זיא נעפֿיהרט האַט אי- נעס ראם'ס האָרנס שטרעבענדע גע-

כי

ר ש " י

הוא נדרש מדרש נאה: לא הביט. הקב"ה אין מביטין בהן עוברין על דבריו לפיכך מדקדק לפרוטות להתענות נקיות שלהם ובעמלן שהם עוברים על דתו. עמל לשון עבירה כמו והרה עמל (שם ז') כי אתה עמל וכעס תביט (שם י"ד) לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום: ה' אלהיו עמו. לפיכך מניעסין וממרין לפניו לפיכך זכו מתוכן: ותרועת מלך בו. לשון חנה ורעות כמו רעה דוד לוסב דוד ויתנה למרעהו (שופטים י"ד) וכן תרגם יונקלוס ושכינת מלכהון ביניהון: (כב) אל מוליאם ממצרים. לת לשרת הגם עם יכול ממצרים לא יכול מעצמו אלא האלהים הוליאם: כתועפות ראם לו. נתוקף רוס וגובה שלו וכן וכסף תועפות (לעיל כ"ב) לשון מעוז הסה ואומר אני שהוא לשון עוף יעופף המעופף גרוס וגובה ותיקף רב הוא זה: ותועפות ראם. עפיפת גובה דבר אחר תועפות ראם תוקף ראמים ואמרו רבותינו אלו הפילים:

חוקפא

כי

באור

לון ולא יתנון (לעיל י"ד י"ח), ולא הביט, הכוונה אינו רואה להניח, כן פי' רש"י והרשב"ם. ויותר נראה לפרש לון מלשון סבר ולער ויגיעה, וכן עמל לחיו הוא בענין זה כמו שכתב הרד"ק בשרשים שרש לון, והניח שם ראיה מפסוק והנם עמל ולון (תהלים ל' י'), ועפ"ז יתכוין הפסוק הזה לשלפניו תיכוף נקות, הנה נרך לקחתי ולא תשיבנה, (לא יוכל לחזור ולהשיב מהם נרכתם), לא הביט (המניע, והוא הנניח הרוחה העתיד בימות היום), לון (שנר ולער) ביעקב, ולא ראה (הרוחה במרחות אלהים), עמל (יגיעה ופורענות) בישראל, ה' אלהיו עמו [להכילו מכל רע, כענין שנאמר כי אתך אני להושיעך נאם ה' (ירמי' ל' י')], וכן מתורגם בל"ת: ותרועת, לשון חנה וריעות, כמו רעה דוד (שמואל ב' ט"ו ל"ז), למרעהו אשר רעה לו (שופטים י"ד כ'), והוא כפל מליצת ה' אלהיו עמו: (כב) אל, הוא קידם, הוא התקיף ונעלה היכולת והכחות כלם, ולפרי שבפי הנמתו הרחבונה בלשון הוא שם כולל לכל כח, יפה דמהו המשורר לראם, שהוא התקיף והאיתן בחיות, והוא לסבר את האזן מה שהוא יכולה לשמוע. לכל כדי להמתיק המליצה בל"ת, תרגמו המתרגם (דיא מאַכט), כי לא תתרגמו בל"ת (גאָטט), שוב לא יתכן ליחס לו תועפות ראם, כידוע לכל מי שיש לו היך לטעום נעימת המליצה: ולא תרגם לשון (דער מעכטיגע, דער חויס מלריס זיא גענפֿיהרט), לכל לא תרגם לתרגמו (דער אלוועל- טיגע), כבר נאת נועם הדברים, כי לפרי שבוללת בנוסח המתמר את כל הכחות ולפרי שהוא נשגב על כלם, לפיך תרגמו בנוסח המתמר עם הראם, שהוא כח לחד מובחר וכלפי נחשב לנגדו, הנה רוחה ההכלל שבין לשון ולשון, ולפיך התרגם לפנאים לשמור הטעם בנוסי המלות קלת: כתועפת, לשון חזק. ולדעת רש"י לפיכך זכו מלשון תנועה והתעופפות, כי התעופפות

נגיחה

הערה

העי"ן בסגול והנגינה מלעיל, בנודע כל זה לכל מתחיל. (בא) לא הביט און, ולא ראה עמל,

עין

ב ל ק כג

(כג) כִּי לֹא־נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־
קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב
וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל: (כד) הֵן־
עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא
לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טֶרֶף וְדַם־
חללים

תרגום אשכנזי קלו

(כג) ווידער יעקב הילפט ניכט צויבעריא, אהנ־
דונגסקונסט ניכט ווידער
ישראל! יעקב אונד ישראל
ערפאהרען צור צייט, וואס
איהרעטוועגען גאטט געטהאן.
(כד) זיעהע ראו פאלק! וויא
איין לעאפארד זיך אויפמאכט,
וויא רער לעווע זיך ערהעבט,
לעגט זיך ניכט וויעדער הין, ביז ער רויב פערצעהרט, געטרונקען דער ערשלא־
גע.

תרגום אונקלוס

תּוּקְפָא וְרוֹמָא דֵּילֵיהּ: (כג) אֲרֵי לָא נַחְשָׁיָא
בְּיַעֲקֹב וְלָא קְסָמַיָּא
בְּיִשְׂרָאֵל כְּעִדָּן יִתְאֲמַר לְיַעֲקֹב
וּלְיִשְׂרָאֵל מָה עֲבַד אֱלָהָא: (כד) הָא
עַמָּא כְּלֵיתָא שָׁרֵי וּכְאַרְיָא יִתְנַטָּל לָא יִשְׁרֵי
בְּאַרְעֵיהּ עַד דְּיֵיקְטוֹל קְטוֹל וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא
יירח

ר ש " י

(כג) כי לא נחש ביעקב. כי רלוויים הם לנרכה שלין נהם מנחשים וקוסמים: כעת יאמר ליעקב וגומר. עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה מבטן לעין כל שהן יושבין לפניו ולמדין תורה מפיו ומחילתן לפנים ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל וזהו שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך (ישעיה ל') דבר אחר יאמר ליעקב לישו לעין עתיד אלף לעון הווה לעין כי נגל את שלריך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב"ה ומה גזרותיו בארוס לישן מנחשים וקוסמים אלא נאמר להם על פי נביאיהם מה היא גזרת המקום או לוחים ותומים מגידים להם ואונקלוס לא תרגם כן: (כד) הן עם כלביא יקום וגו'. כשהן עומדין מבטן אשרית הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצות ללכות טלית לקרות את שמע ולהניח תפילין: לא ישכב. כלילה על מטתו עד שהוא לובל ומאכל כל מזיק הבא לטרפו כילד קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום בא מהנה וגייס להזיקם הקב"ה שומרם ונלחם מלחמות' ומפילם חללים. דבר אחר הן עם כלביא יקום וגו'. כתרגומו: ודם חללים ישתה. נתנבא שלין

משה

באור

נגונה הוא תוקף רב, ונן מתורגם נל"ח: (כג) כי לא נחש, לין נחש ביעקב להרע או להטיב להם, ולא קסם בישראל מזיק או מועיל, כי נגל את יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל נהם כי חלק ה' עמו לישן נממשלת כוכבי השמים ונסיליהם מזיק להם מדם נקסם ונחש בגויים. כן פי' הרמב"ן, ונן מתורגם נל"ח: (כד) הן עם כלביא יקום, רמז כי יגלח מלכי כנען, והקרוב אל הדעת כי על הדבר הקרוב יכבר כמו מלחמת מדין אלא נשמע מלחמה כמוה אלא נפקד מזרע ישראל אחד ומתו משה מלכים ונפש אחד לשר לא ידעו משבט זכר היו אלפים וחתים אלף: טרף,

עניו

ה מ ע מ ר

עיין נגלור. ודע כי הרשב"ע (נחיוב ס' ו'), המליט כי כל עמל הבא עם לון הוא כמיהו בעניו ע"ב, וזה כדעת רש"י ורשב"ם, ונן פירש הרב כאן. (כג) כעת יאמר ליעקב, לשון רש"י: „עוד עתיד להיות עת כעת הזאת וגו' ל"א יאמר ליעקב לישו לעון עתיד אלף לעון הווה וגו' כי נגל את וגו' ". הנה בא לפרש קאלות הב"ח אל כעת שמירה על חסרון ה"א הידיעה, לזה אמר כפירוש הראשון שניעורו כעת הזאת, ותהיה ה"א הנגלת נב"ף, ה"א המיחדת; ולפירוש השני ענינו כל עת ותהי' ה"א השאלה (עיין נספרי חל"ע אלף ג').

חֲלָלִים יִשְׁחָה: (כה) וַיֹּאמֶר בָּלָק
אֶל־בִּלְעָם גַּם־קֹב לֹא תְקַבֶּנּוּ
גַּם־בָּרֵךְ לֹא תְבָרְכֶנּוּ: (כו) וַיַּעַן
בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הֲלֹא
דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־
יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה: (כז) וַיֹּאמֶר
בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לְכָה־נָּא אֶקָּחֲךָ
אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינֵי
האלהים

תרגום אונקלוס

וַיֵּרָת: (כה) וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם אַף מֵילַט
לָא תְלוּטִינוּן אַף בָּרָכָא לָא תְבָרְכִינוּן:
(כו) וַאֲתֵיב בִּלְעָם וַאֲמַר לְבָלָק הֲלָא מַלֵּילִית
עִמָּךְ לְמֵימַר כָּל דִּי יְמַלֵּיל יְיָ יָתֵיהּ אֲעֵבִיד:
(כז) וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם אֵיתָא כְּעַן אֲדַבְּרִינָךְ
לַאֲתַר אָחֳרָן מָאִים יְהֵי רַעֲוָא מִן קֳדָם יְיָ
והלוטיה

תרגום אונקלוס

גענען בלוט, (כה) בלק שפראך
צו בלעם: ווען דוא ראָו פֿאלק
ניט פֿערווינשען ווילסט, זאָ
זעגנע עס וועניגסטענס ניט.
(כו) בלעם אַנטוואָרטעט
טע אונד שפראך צו בלק: האָ־
בע איך דיר ניט געזאַגט, וואָס
דער עווינע שפריכט, דאָס טוה
איך טהון? (כז) בלק זאַגטע צו
בלעם: קאָמעט! איך ווילל דיך
נאָך אַן איינען אַנדערן אָרט
מיטנעהמען, פֿיעללייכט גע־
פֿעללט עס גאָטט, דאָס דוא
מיר

ר ש " י

משה מת עד שיפיל מלכי מדין חללים ויסרג הוא עמהם שנאמר את בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב על חלליהם (יהושע י"ג): (כה) גם קב לא תקבנו. גם ראשון מוסף על גם השני וגם שני על גם ראשון וכן גם לי גם לך לא יהיה (מלכים ח' ג') וכן גם בתור גם נתולה (דברים ל"ג):

(כו) וקנותו

ב א ו ר

ענינו הלקיחה בחטיפה והכלאה בנשיתה: (כה) תקבנו, הוקלה הני"ת מהדגש הרחוי לבוא גם לחסרון נ"ת ע"הפ והדגש שבקו"ף יורה לדעת קלת מדקדקים על חסרון הני"ת שלאחריו, וקלתם יתמרו שהוא להפעיל, וכבר הגדתי דעתי בזה למעלה בחלת לקב, ונראה לי עוד לומר בקופן יותר נאות, כי בין בחלת לקב וכן בחלת תקבנו הסרש נקב, ובח הדגש בקו"ף לחסרון הנו"ן פ"פ, ויהיו ב' הסרשים נקב וקנב מורים על ענין לחד, לו על עניינים קרובים זה לזה, וכן בנטרת הסם בחיב ונקב שם ה' וגומר בנקבו שם יומת (ויקרא כ"ד ט"ז), והם מסרש נקב, ולף שסם הוא מלשון פריסה, מכל מקום גם הפריסה של סרש זה הוא לגנאי כי לימו חייב עד שיפרש ויקלל, וכן הניח הרד"ק (במכלול ד"ק לף קע"ו ע"ח) בשם מכיו ר' יוסף קמחי, והוא לח הסכים לדבריו כי לח רצה לפרנות שרשים רבים על ענין לחד, אבל מלאנו במקרח שרש נקב בלי ספק על נוחת הקללה, כמו וָאֶקֹב נוהו פתחום (חיוב ה' ג'), יְקֻבְּהוּ לוורי יום (שם ג' ז'), ונלרף עמהם גם מלות לקב ותקבנו, ואם יקשה בעיניך לחבר, המקוד והעתיד יחד מגזרות מתחלפות ולומר קוב (מקור מגזרת הכפולים בשקל סוב) לח תקבנו (עתיד מגזרת חסרי פ"ח), גם לחבר מה לקב עם לח קבה שהוא מהכפולים, הנה מלאנו אֹסִיפֵם (ירמיה ב' י"ג), שהמקור מנחי פ"ח ולח"ף והעתיד מנחי עי"ן מוכרו יקדיו, כמו שבחב

הרד"ק

הָאֱלֹהִים וְקַבֶּרְתּוֹ לִי מְשָׁם:
(כח) וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם רֹאשׁ
הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן:
(כט) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־
לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי
בָּזֶה שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִם:
(ל) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בִּלְעָם
וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: כד (א) וַיַּרְא
בִּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֵךְ
אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הָלַךְ כְּפַעַם־
בפעם

מיר עם פאן דאַ אויס פֿערווינ־
שעסט. (כח) בלק פֿיהרטע אַל־
זאָ רען בלעם אויף ריא שפיט־
צע רעס פעור, וואָ מאַן ריא
אויסזיכט נעגען ריא וויסטע צו
האַט. (כט) בלעם שפראַך צו
בלק: בויע מיר אַלטהיער זיבען
אַלטאַרע, אונד שטעללע מיר
זיבען שטיערע אונד זיבען
ווידדר הער. (ל) בלק מאַכטע
עס זאָ, וויא בלעם נעזאַגט,
א־נד בראַכטע אויף יערען אַל־
טאַר איינען שטיער אונד איי־
נען ווידדר.

כד (א) דאַ בלעם אַבער נע־
נוגזאַם ערקאַננטע,

דאַס דער עווינע גוט פֿינדע, ישראל צו זעגנען, זאָ גינג ער ניכט מעהר, וויא ביזהער,
נאַך

וְחַלּוֹטֵיהּ לִי מְתַמָּן: (כח) וּדְבַר בָּלָק יָת
בִּלְעָם רֵישׁ רָמָתָא דְּמִסְתַּכְיָא עַל אַפֵּי בֵּית
יְשִׁימוֹן: (כט) וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק בְּנֵה לִי
הָכָא שַׁבְעָא מַדְבְּחִין וְאַתְקֵן לִי הָכָא שַׁבְעָא
תוֹרִין וְשַׁבְעָא דְכָרִין: (ל) וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דִּי
אֲמַר בִּלְעָם וְאַסֵּיק תּוֹר וּדְכַר עַל כָּל מַדְבְּחָא:
כד (א) וַחֲזָא בִּלְעָם אֲרֵי תַקִּין קֳדָם יְיָ לְבָרָכָא
יָת יִשְׂרָאֵל וְלָא הֲלִיךְ כְּזִמְנִין בְּזִמְנִין אֱלָהִין
לקדמות

(כו) וקבותו לי. לין זה לשון נווי כמו וקננו חלק לשון עתיד לולי ייבר נעיניו ותקננו לי מצס מלדירם בלע"ז: (כח) ראש הפעור. קוסס היה בלק ורלה שהן עתידין ללקות על ידי פעור ולא היה יודע במה אמר שמא הקללה תפול עליהם מצס וכן כל המוזיס נכוכנים רוחיס ואין יודעים מה רוחיס:

כד (א) וירא בלעם כי טוב וגו' לאבר לפיני לריך לנרוק עוד בהקדום ברך הוא כי לא יתפון לקללס: ולא הלך כפעם בפעם. בלאבר עשה שני פעמים: לקראת

באור

הרד"ק עלמו נפרשים שרש סוף: (כז) וקבחו, מפעלי הכפל מנין הקל לנחת עם נווי הנסתר ונלוזו וקנת לומו. והוא ענר המסופך לעתיד על ידי הוי"ו הסומי"ת, ופירושו כמו ותקננו, ונא נמקום הנווי. (כח) הנשקף, ענין הסנחה והנטה, ולא נמלא בנין הקל לפי שהעומד נמקום גנוה ומניע הוא הרוחה והנרחה למניטים אליו:

כד (א) ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים, כי נפעמים הראשונים היה מנחש ורולה לקלל לותם

המעמר

כג (כו) וקבותו לי, ס' רס"י שהוא לשון עתיד ולוע"ז אלד יר"ש וב זומס מצות רל"ת ב'תוב מלדיר"ם לו"י וזהו מחלדירם (או מחדירם) [חוי, דוח וויכסט חיהן פערווינטען]. (ר"ה)

תרגום אשכנזי

בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים וַיָּשֶׂת אֶל־
הַמִּדְבָּר פָּנָיו: (ב) וַיִּשָּׂא בִלְעָם
אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן
לִשְׁבָטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:
(ג) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם
בְּנוֹ בְעֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם
העין

נאַך צוויבערנעז 5טען אויס,
זאַנדערז וואַנדטע זיין געזי5ט
גראַדע צי דער וויסטע, (ב)הוב
זיינע או גען אויף, א׳נד זאַה
ישׂ־אל גע׳לאַגערט נאַך זיינען
שטעממען,דאַ קאם איין געטט=
ליכער גייסט אויף איהן; (ג) ער
הוב זיינע גלי5ניסרעדע אַן,
אונד שפראַך: זאָ שפריכט
בלעם זאָהן בעור, זאָ שפ־יכט
דער מאַן שאַרפזיכטיגען אוי־
גען

ר ש " י

לקראת נחשים. לנחש עולי יקרה ה׳ לקראתו כרגונו לומר רוצה ולא רצה לקללם לזכיר עונותיהם והקללה על הזנר׳ עונותיהם תמול: וישת אל המדבר פניו. כתרגומו: (ב) וישא בלעם את עיניו. נקט להכניס בהם עין הרע והרי ים לך ג׳ מדותיו עין הרע ורוח גבוה ונפש רחבה החמורים למעלה: שוכן לשבטיו. רואה כל שבט ושבט שוכן לעלמו ואין מעורבין זאה שאין פתחיהן מכוונים זה כנגד זה שלא יצין לתוך לחבל חבירו: ותהי עליו רוח אלהים. עלה בלבו שלא יקללם: (ג) בנו בעור. כמו למעינו מים (תהלים קי״ד) ומדרש תגדה שהיה היו גדולי מלכותיהם. גלק בנו לפור לחביו בנו הוא בלעם גדול מחניו בנביאות מנה בן פרס הים: שתום העין. עינו נקורה ומוללת לחון ומור שלה נראי פתוח ולשון משנה הוא כדי שיתמוש

ויסתום

באור

לוחש בנחש, והיה הפעם בא אליו בדרך מקרה לא בטוותו ולא ממעלתו שהגיע אליה, ואתה בלעם תאמר כי לא נחש כיעקב ולא קסם כישראל להרע או להטיב לפעם הנחשים ולא הלך כפעם בפעם לקראתם, אבל שם אל המדבר פניו ישראל שם שירואה לוחש ויכין להם בפעם שיפול עליו הדבור מאת השם, וכן היה לו על כן תאמר ותהי עליו רוח אלהים כי עתה היתה עליו יד ה׳ כאשר היה לנביאים, כמו שתאמר ומי יתן כל עם ה׳ נביאים כי יתן ה׳ את רוחו עליהם (במדבר י״ח כ״ט), ותאמר רוח ה׳ אלהים עלי (ישעי׳ ס״ח ח׳), ועל כן קרא עלמו עתה שומע אמרי אל כי נביא הוא. (הרמב״ן): (ב) שכן לשבטיו, רואה כל שבט ושבט שוכן לעלמו ואינן מעורבין: (ג) נאם, לשון דבור ולא מבחנוהו רק אבל נבואה, גם בספר תהלים ג׳ פעמים ופעם אחת בספר משלי ופע׳ אחת בדברי הימים, שגם הם מובנו ברוח הקודש. גם לא מבחנוהו רק במשקל זה, אין פעם אחת בלשון עתיד, וינאמו נאם (ירמי׳ כ״ג ל״א). ואולי הוציל כי מדברי האלילים היה לדבר בלשון נופל על לשון, לכן לא אמר וידברו או ויאמרו נאם. והתרעם ירמיה הנביא על נביאי השקר ואמר הלקיחים לשונם וינאמו נאם כדי להטעות את ישראל שיאמינו כי נבואתו לאמת בפיהם, בשעם מהם הלשון המיוחד אל הנביאים. שתם, בשי״ן

ימנית

המעמר

כד (ג) נאם, אמר הסדאר: „לשון דבור, ולא מבחנוהו רק אבל נבואה, גם בספר תהלים נ״פ, ופעם אחת בספר משלי, ופעם אחת בד״ה גם הם מובנו ברוח הקודש.״ תולם לא

נחום

הָעַיִן: (ד) נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל
אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי
עֵינָיִם: (ה) מַה־טֹּבוּ אָהָלֶיךָ יַעֲקֹב
מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל: (ו) כִּנְחָלִים

בראש עמוד בי"ה שמ"ן סימן נטיו

תרגום אונקלוס

בְּעוֹר וְאֵימַר גַּבְרָא דְשַׁפִּיר חָזֵי: (ד) אֵימַר
דְּשָׁמַע מֵימַר מִן קֳדָם אֵל וְחֵיזוּ מִן קַדְמָם
שַׁדַּי חָזֵי שָׁכִיב וּמְחֻגְלֵי לֵיהּ: (ה) מַה טָּבָא
אַרְעָךְ יַעֲקֹב בֵּית מֵשְׁרָךְ יִשְׂרָאֵל: (ו) כְּנַחֲלִין
דמדברין

תרגום אשכנזי קלח

געס, (ד) זאָ שפריכט דער האָ־
רער געטטליכער וואָרטע, דער
ערשיינונג דעס אַללמעכטיגען
שויעט, הינפאַללענד מיט אָפּ־
פענען אויגען: (ה) וויא שאָן
זינד דיינע געצעלטע, יעקב!
דיינע וואָהנונגען ישראל! (ו) וויא
בעכע

ר ש "י

ויסתום ויגוב ורבותינו למדו לפי שחמר ומספר לת רונע ישראל שהקדוש ברוך הוא יודע ומונה רביעותיהן של ישראל ממי תנת טפה שנולד הלדיק ממנה למר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדגלים הללו ועל הנר זה נסמת עינו של בלעם ויש מפרשים שתום העין פתוח העין

נמו שתרגם אונקלוס ועל שתמר שתום העין ולא תמר שתום העינים למדנו שסומא נחשת מעיניו היה: (ד) נופל וגלוי עינים. פשוטו כתרגומו שהין נראה עליו לילה כשהוא שוכב. ומדרשו נשהיה גולה עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומחוס להיות גולה עליו בקומה זקופה לפיכך: (ה) מה טובו אהליך. על שראה פתחיהם שהין מכוונין זה מול זה: משכנותיך. חביותיך כתרגומו. ד"א מה טובו אהליך מה טובו לחל שילה ובית עולמי' שיהיו שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם: משכנותיך. לף כשהן חרבין לפי שהן משכון עליכם וחורבן נפרה על הנפשות שנאמר כלה ה' לת חמתו (ליכה ד') וכמה כלה וילת לם בליון (שם): (ו) כנחלים נטיו. שנראני ונמשכו לנטות מנרנותיו של לותו רשע לחנו לזרים מה היה בלבו לקלל כשהמר ויצת של המדבר פניו וכשהפך המקום לת פיו ברכם מעין

לותן

ב א ו ר

ימנית ולא נמלא עוד במקרא, רק מ"ל השתמשו בו בלשון פתיחה כדי שיסתום ויסתום ויגוב (ע"ז דף ס"ט ע"ב), וכן בחורו כאן, פתוח העי"ן לרחות מרחות ללהים, וכן תרגום לונקלוס דשפיר חזי, וכן מתורגם בלשון לשכנז: (ד) שומע ונומר יחוה וגומר, כל זה דרך הנבואה כמאמר לליפז התימני, תאונה לנגד עיני דממה וקול לשמע (ליוב ד' י"ד): נפל וגלוי עינים, רלה לומר לא היה בו כח לעמוד בשת קבלת הנבואה כי בטלו ממנו הרגשות הגוף, ועם זה עיני שכלו גלויים לרחות במחזה הנבואה, כי כן היה דרך המתנבחים שהיו נופלים לארץ בשעת ההרגשות והחוזים, רק עיניהם היו פתוחים: (ה) טבו, פעל ענר ממשקל פעול ועל דרך הזלאים רלוי להיות טוֹבוּ הו"ו הלחת לזרם שהיא עי"ן הפעל, והשנית ול"ו המשך לו כי תחסר לפעמי' וי"ו המשך, רלוי להיות טֻבוּ להגיע וי"ו עי"ן הפעול בתנועת החול', ונהעדר העי"ן חבל תנועתה על פ"ל הפעל כמנהג, כמו כי ארז עיני (שמואל ל' י"ד ל"ל): (ו) כנחלים נטיו, לשון פזטה ומתיחה, כמו נחלים שנלרכו ונמשכו לנטות למרחוק, והוא מבנין נפעל ולרגשות הט"ת לחברון נו"ן הזרע, ולא נחברה פה ה"ל למ"ד הפעל כמשפט נחי למ"ד פ"ל, כי בלה היו"ד תחתיה, וסוף ע"ד השלמי' כמו שרש חסה נאמר כי חָסוּ בו (תהלי' ל"ן ל"ל),

ומלחמו

ה מ ע מ ר

נאום יורה רק על השפעת נבואה לו רוח הקדש לא ידעתי לכוון נאם פתח לרשע (תהלים ל"ו ב'), כי מה יוסף ומה יתן לאם הספר עמו נר"ה קל נאמר לאם המדבר הוא הפתח? גם יהיה לדעת הרד"ק מסיר שפה לרמיים (ליוב י"ג כ'), מן נאום. —

תרגום אשכנזי

בעבע לאנג געשטרעקט, ווי א
נערטען אם פלוס, ווי א אלאע
פאם עוויגען געפאלאנצט,
ווי א צעדערן אם געוועסער;
(ז) אוים זיינען איימערן ריזעלט
וואסער, זיין זאמען פעלט
אין

ר ש " י

טומן קללות שנקט לומר כולי כדאיתא
בחלק: כאהלים. כתרגומו לשון מור
ולהלות (תהלים מ"ה): נטע ה'. נגן
עדן. לשון אחר באהלים נטע ה' כשמים
המתוחין כאהל: נטע ה'. לשון נטיעה
מצינו באהלים שנאמר ויטע אהלי אפדנו
(דניאל י"א): (ז) מדליו. מנאדותיו.
ופירושו כתרגומו: וזרעו נמים רבים.

תרגום אונקלוס

דְּמַדְבְּרִין כְּגִנַּת שַׁקְיָא דַּעַל פָּרָת כְּבוּסְמַיָּא
דְּנָצִיב יְיָ כְּאַרְזִין דְּנָצִיבִין עַל מַיָּא: (ז) יְסַגֵּי
מַלְבָּא דְּיִתְרַבֵּא מַבְּנוֹהִי וְיִשְׁלוֹט בְּעַמְמִין
סגיאין

לשון סלולה הוא זה נזרע הזרוע על פני המים:
וירם

באור

זמלתנו גם כן לוקח חָסָיוֹ בו (דברים ל"ב ל"ז): עלי נהר, אהל נהר: כאהלים, לדעת הנתון הוא
לשון אהל כי מצינו לשון נטיעה באהל, ויטע אהלי אפדנו (דניאל י"א מ"ה), ונח הרבוי ממנו
על משקל בֹּקֶר בֹּשֶׂם שהרבים מהם בְּקָרִים בְּשָׂמִים, אך לא מצאנו בכל המקרא תיבת אהל
בבנוי היחיד וברבויו רק באול"ם, לכן פירש רש"י ז"ל מלשון מר ולהלות (תהלים מ"ה ט'),
וכן נראה מהמשך המאמר שלפניו ושלאחריו, כגנות עלי נהר, כארזים עלי מים, שהם מיני
נטיעות, וכן פירשוהו הרלב"ע והרשב"ם והרד"ק, וכן תרגמו לנקלוס, וכן מתורגם בלשון
אשכנז: (ז) יזל מים, ענין הגרה, והוא פעל-עומד, ולדעת הרלב"ע מלת מים פה הוא לשון
יחיד, כמו מי נדה לא זרק עליו (במדבר י"ט י"ג), ועם כי דבריו נכונים בפשוט ההוא, הנה
נתן לין לורך לזה כי בנוח הפעל קודם השם, לא יאמור לפעמים לא המין ולא המספר:
מדליו, הרלב"ע פירש לשון ענפים גבוהים, כמו בכל דליותיו (יחזקאל י"ז כ"ג), וכן הרד"ק
נזדמן לפה כתב שלפשר שהוא מענין זה כלומר מתחת ענפיו יזלו מים. אך לין מספט ו"ו
תי"ו המורות על הרבוי להשמט, גם כוונת המליצה הזאת נעלמה על פי פירוש זה, והנכון בדעת
הרד"ק ורש"י שהוא מענין כמר מדלי (ישעיה מ' ט"ו), והוא הכלי שאובין בו מים, ועם כי
לינהו על משקלו כי משקל שָׁבִי פְּרִי בהשמטת אל הכנויים נתאר ושנית שָׁבְיוֹ (דברים כ"א
י'), במיר"ק פ"ת הפעל לו בסגול, כמו פָּרְיוֹ נמלח (הושע י"ד ח') והכוונה כי תרבו תשבע מים
עד כי הכלים שאובין בהם מים לא יחרבו, ועל זה תסוב כפילת המליצה וזרעו במים רבים:
וירם

המעמר

(ז) באהלים, עיין בנקוד. ומה שאמר המחבר: "לכך לא מצאנו בכל המקרא תיבת אהל בבנוי
היחיד ורבויו רק באול"ם וכו' ע"ש, מזנה הוא, כי פעמים אין מספר בא גם ביחיד בשמיות הבנוי
גם נרגים בשמיות אל משם ואל הבנוי האל"ף נקמן. ובכר השתדל המחבר ז"ל בדברי ל' נפשו
עמודי הלשון להבדיל בענין לא הפ"ת באולם או בקמץ ע"ש. לולם דברי רש"י נכונים, כי
אמר: "דל"ת כי היה לי לנקוד באהלים האל"ף באולם" ע"כ, וזה אמת כי הנפרד לא מצינו ב"ת
בא לא הפ"ת. (ז) מדליו, אמר המחבר ז"ל: "ברלב"ע פי' לשון ענפים גבוהים כמו בכל
דליותיו וכו' לך אין משפט ו"ו תי"ו המורות על הרבוי להשמט." ואין זה ראיה מוכרחת
כי נאמר שבא הרבוי על שני משקלים זכר ונקבה כמו מקרים וקללות שנים ושנות זרבים בדומה,
ועיין

רַבִּים וַיִּרַם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ וְתִנַּשֵּׂא
מַלְכֻתּוֹ: (ח) אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם
כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ יֹאכַל גּוֹיִם צָרָיו
וְעַצְמֹתֵיהֶם יְגָרֵם וְחִצָּיו יִמְחָץ:
כרע

תרגום אשכנזי קלט

אין פֿייכטען בּאָרען; מאַכּ־
טיגער אַלס אגג ווירד זיין קיי־
נ, זיין רייך ערהאַבען זיין:
(ח) דיא מאַכט, דיא אוים
מצרים איהן נעפֿיהרט, האט
אינעם ראם'ס האָרנענדע
נעוואַלט! פֿרעסט דיא פֿעל־
קער, זיינע פֿערפֿאָלגער, צערמאַלמעט איהרע גבֿיינע; זאָ צערשמעטטערט זיין געשאָס!

תרגום אונקלוס

סַגִּיאִין וְיִתְקוֹף מֵאֲגָג מַלְכֵּיהּ וְיִתְנַטֵּל
מַלְכוּתֵיהּ: (ח) אֱלָהָא דְאַפֵּיקִינּוּן מִמְצְרַיִם
תּוֹקְפָא וְרוּמָא דִּי לֵיהּ יֵיכְלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
גְּבָבֵי עַמְמַיָּא סַנְאֵיהוֹן וּבְבָזַת מַלְכֵּיהוֹן
יחפנקון

ר ש ״ י

וירם מאגג מלכו. מלך לשון שלהם יכנים לת לגג מלך עמלק: ותנשא מלכותו. של יעקב יותר ויותר שיגע לחריו דוד ושלמה: (ח) לל מיליו ממלרים. מי גורם להם הגדולה הזאת לל המוליה ממלרים בתוקף ורום שלו יוכל לת הגוים שהם לריו: ועלמותיהם. של לריו: יגרם. מנחם פתר בו לשון שנירה וכן לת גרמו לנקר (לפני ג') וכן לת חרשיה תגרמי (יחזקאל כ"ג) ולני לומר לשון עלם הוא שמגרר הבשר נשיניו מסביב והמוח שבפני' ומעמיד העלם על ערמימותו: ולני ימחץ. לונקלוס תרגום מליו של כריס מלוקה שלה' כמו בעלי חלי' מרי פלגותיה: ימחץ. לשון ומחלפה רקתו (שופטי ה') שימלו לת חרטס וים לפתור לשון חלים ממש חליו של הקדוש ברוך הוא ימחץ בדמם של לריו ישבול וילבע בדמם כמו למען תמחץ רגלך בדם (תהלים ס"ח) ולינו זז מלשון מנה כמו מחלתי (דברים ל"ג) שהלבוע

באור

וירם מאגג מלכו, המגנח על שאול המלך הרשען של ישראל שקודם זה לא היו רק שופטים, והוא ינלא לת לגג מלך עמלק, וקרלו בשמו טרם הוולדו, כלשר מללנו שהתנבא יעצי' ולמר נה למר ה' למשיחו לכורש (ישעי' מ"ה ל'), והוא היה קרוב לשני מלות שנה קודם כורש, וכן הנה בן ג' לל לשנית דוד יחצי' שמו (מלכי' ל' י"ג ב'), שנלמרה נבואה זאת לירבעם בן' מלות וכ' שנה טרם הוולדו. והרמב"ן ז"ל כתב ויתכן שהיה כל מלך בעם עמלק נקרל לגג כי המלך לשר שמו עליהם היה שמו כן, ונקרלו בניו היושבים על כסאו בשמו, כדרך רוב המלכים גם היום שנקרלים בשם מופסי המלכות, וכן המן האגגי כי היה מזרע המלוכה ההיא, כי רחוק הוא שיקרל הובית שם הלשע בטרם נולד בנטן, (ולין לתפוש עליו מן כתב, כי מלך כשר היה ולכן קרלו ה' משיחי), וכן גוג כל נשיאי המגוג יקרלו כן, וכן כל מלכי מלרים נקרלים פרעה, ומלכי פלשתים לבימלך, ועל ירושלים מלכי לדק, לדוני לדק: וחנשא מלכתו, רמז על דוד המולך לחר שאול שתנשא מלכותו למעלה יותר מעשול, וכן בלשון הזה מלינו בחוב בדוד שלמר וידע דוד כי הכינו ה' למלך על ישראל וכי נשא ממלכתו בעבור עמו ישראל (שמואל ב' ה' י"ב). ומלת ותנשא מבנין התפעל בראיית פתחות הנו"ן ודגשות הסי"ן, ונאסרה תי"ו ההתפעל ונבלעה בדגש שבנו"ן: (ח) יגרם, לשון שנירה, יבנר הגרמים שהם העלמות, והוא מן הבשרים המורים על הפך העניין, כמו וכבל תנואתי תשרש (ליוב ל"ו י"ב), הוא עקירת הבשרים, מספר פלרם (ישעיה י' ל"ג) פירוש מסיר הסעיפים: וחציו ימחץ, הרמב"ן פירוש כלשון מחציו ימחץ, וכן ולדיקים

ה מ ע מ ר

ועיין בפתרון המלות. וחנשא מלכתו, לשון רש"י ,,על יעקב יותר ויותר'' גם לדעת רש"י ותנשא הוא מהתפעל לך נאר כי הורלתו כוון על התמדת הפעולה כמו ויתהלך ובדומם.

(ט) כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי וּכְלָבִיא מִי
יְקִימֶנּוּ מְבָרֲכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ
אָרוּר: (י) וַיִּחַר־אַף בָּלָק אֶל־
בִּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר
בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לְקֹב אֹיְבַי
קְרָאתִיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֶךְ זֶה
שָׁלֹשׁ פְּעָמִים: (יא) וְעַתָּה בְּרַח־
לְךָ אֶל־מְקוֹמֶךָ אָמַרְתִּי כַּבֵּד
אֲכַבֶּדְךָ וְהִנֵּה מְנָעֲךָ יְהוָה מִכָּבוֹד:
(יב) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הֲלֹא
גַּם אֶל־מַלְאָכֶיךָ אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ
אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר: (יג) אִם־יִתֶּן־

לי

(ט) ער קניעט, לענט זיך הין
ויא לאָוע אונד לעאָפארד,
ווער רייצט איהן אויפצושטע־
הען? געזעגנעט, ווער דיך
זעגנעט, פֿערפֿלוכט, ווער דיך
פֿערפֿלוכט! (י) דאַ ענטצינדע־
טע זיך דער צאָרן בלק'ס אי־בער
בלעם דערמאַסען, דאַם ער
זיינע העגדע צוזאַממען שלוג,
אונד בלק שפּראַך צו בלעם:
מיינען פֿיינד צו פֿערוויגשען
האַבע איך דיך קאָממען לאַס־
סען, אונד דוא האַסט גון
שאָן דרייאמאַהל געזעגנעט!
(יא) גון איילע אונר קעהרע
וויעדער נאַך הויזע; איך דאַכ־
טע דיר עהרע צו ערצייגען,
אַלליין דער עוויגע האַט דיר
עהרע פֿערווייגערט. (יב) בלעם
אַבער אַנטוואָרטעטע דעם
בלק: האַבע איך ניכט גלייך
צו דיינען באָטען, דיא דוא מיר געשיקט האַסט, דיא וואָרטע געשפּראָכען: (יג) ווען בלק

רש"י

בדם נרצה נאלו מחץ וגגוע: (ט) נרע
סבב כתרי. כתרגומו יתיבנו בתרכם בנת
ונגנורה: (י) ויספוק. הנה זו על זו:
(יג) לענור

תרגום אונקלוס

יְחַפְּנָקוּן וְאַרַעְוֹן יַחְסְנוּן: (ט) יְנוּחַ יִשְׁרֵי
בְּרֵקוּף כְּאַרְיָא וּכְלֵיתָא דְּלַית מַלְכוּ
דְּתַזְעְזְעִנֵּיהּ בָּרִיכָךְ יְהוֹן בְּרִיכִין וְלִיטָךְ יְהוֹן
לְיטִין: (י) וּתְקֵיף רוּגְזָא דְּבָלָק לְבִלְעָם וְשַׁקְפִינוּן לִידוֹהִי וַאֲמַר בָּלָק
לְבִלְעָם לְמֵילַט סַנְאַי קְרִיתָךְ וְהָא בְּרֵכְתָּ מְבָרְכָת לְהוֹן דְּנָן תְּלַת זִימְנִין:
(יא) וּכְעַן אֲזֵיל לָךְ לְאַתְרָךְ אֲמָרִית יָקָרָא אֵיקָרִינָךְ וְהָא מְנָעָךְ יְיָ מִן יְקָר:
(יב) וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק הֲלָא אַף לְאִזְדַּמָּנָךְ דִּי שְׁלַחְתָּ לְוָתִי מַלְיְלִית לְמֵימָר: (יג) אִם

יחו

באור

בנפיר ינטח (משלי כ"ח ח'), כל לחד מהלדיקים, וכן נטות לעדה (נחמיה מ"ט כ"ג), ס"רוס
כל לחת מהנטות לעדה, ונן מנחיך נזיך ולח חסר נוסים, רלונו כל לחד ממנחיך יהי נרוך,
וכן ולחריך לרור, עכ"ל. והולרך לזה לפי הנחתו שמלת ימחן שנה על החלים שהם המוחלים,
כן מחורגם נלשון תחנה. ולולם לפשר לפרש שמלת ימחן שנה על הלל שהוח המוחן, כענין
שנחמר מחלתי ולתי תרפח (דברים ל"ב ל"ט) וכן יהיה לימד משלמנה וגומר ומחנה ומלפה רפחו
(שופטים ה' כ"ו), ומחנה שנ שעל יעל ולח על היתד, ושעורו ונחניו ימחן, וכן פירש הרל"ק
נשרשים שרש מחן: (י) ויחר חף בלק חל בלעם, כמו שנלעס: ויספק חת כפיו, הנה זו על

לִי בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב
לֹא אוּכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה
לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּבִּי
אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר׃ *
(יד) וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה
אִיָּעֲצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה
לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים׃ (טו) וַיִּשָּׂא
מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּנוֹ
בְעֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן׃

נאם

תרגום אשכנזי קמ

מיר זיין גאַנצעם הויז פֿאָלל זילבער אונד גאָלדעם נעבע, זאָ קאָננטע איך דאָך רעדן בעפֿעהל דעם עווינעז ניכט איבערטרעטען, אויס אייגענעם זינגע גוטעם אָדער באָזעם צו טהון; וואָס דער עוי גע רעדעטע, ווירדע איך רעדען. (יד) יעצט רייזע איך ווידער צו מיינעם פֿאָלקע צוריק, אך ווילל דיר אַבער פֿאָרהער ראַטה ערטהיילען, וועגען דעסזען, זאָ דיזעם פֿאָלק דעם דייזינגען אין קינפֿטיגען צייטען טהון ווירד. (טו) ער הוב זיינע גלייכניסרעדע אָן, אונד

שפראַך: זאָ שפריכט בלעם זאָהן בעור, זאָ שפריכט דער מאַן שאַרפֿזיכטיגען אויגעס,

זאָ

תרגום אונקלוס

יְהֵן לִי בָלָק מְלֵי בֵיתֵיהּ כְּסַף וּדְהַב
לֵית לִי רְשׁוּ לְמֶעְבַּר עַל גְּזֵירַת מֵימְרָא דַיְיָ
לְמֶעְבַּד טַבְתָּא אוֹ בִישְׁתָּא מֵרְעוּתִי דִּי יְמַלֶּל
יְיָ יְתֵיהּ אֲמַלֵּיל׃ (יד) וּכְעַן הָא אֲנָא אָזֵיל
לְעַמִּי אֵיתָא אֲמַלְכִּינָךְ מַה דֵּיעֲבֵד עַמָּא הָדֵין לְעַמָּךְ בְּסוֹף
יוֹמַיָּא׃ (טו) וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר אֲמַר בִּלְעָם
בְּרֵיהּ בְּעוֹר וַאֲמַר גַּבְרָא דְשַׁפִּיר חָזֵי׃

אימר

ר ש " י

(יג) לענור לית פי ה'. כתן לא יאמר מלפני כמו שאמר נרחמונה לפי שידע שנכתב בספרם כרוך הוא ונטרד׃ (יד) הולך לעמי. מעתה הריני כאחר עמי שנתלק הקדוש נ"ה מעליו: לכה אייעצך. מה לך לעצות ומה היא העצה חלה׳ם שלו שונא זאת הוא בדמית׳ בחלק. תדע שבלעם סיית עכם זו להכזילם בזאת שהרי נאמר כן הוא היו לבני ישראל בדבר בלעם (במדבר ל"א): לאחר יעשה העם הזה לעמך. מקרית קצר זה לייעצך להכזילם ואומר לך מה שהן עתידין להרע למיזכ באחרית הימים. ומאן פתני מוקב. והתרגום

ב א ו ר

זו, כמו ספקי עליך כפים (איכה ג' ט"ו): (יד) לכה אייעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, דרש חכמינו ז"ל ידוע שנתן לו עצה להפקיר בנותיהם, וכן מפורש בפסוק כן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם (במדבר ל"א ט"ז), ועצור לאחר יעשה, כמו בעבור מה שיעשה

ה מ ע מ ר

(יד) אייעצך, עיין במפרשים. ולי־עתי שעורו כמו לאזכילך כי ההצלה והעלה קרובים בענין, וכן כרוך ה' לאחר יעלני (תהלים י"ו ו') וכמוהו לייעלך גז עלה (מ"ל ח' י"ב) כלומר לאזכילך בעלה, ומ"כ בעוי הפעול בלמד על נכון, וכן מי יתן זאת על לוט (ישעי' כ"ג ח'), ענינו מי יזכ זאת על כיר, ותהיה הכוונה כאן: לאנכי לוליעך לאחר יעשה העם

תרגום אשכנזי

(טז) זאָ שפריכט דער האַרער מ
נעטטליכער וואָרטע, דער דען
זיך־דעם האַפּטען ווייס, דעם
אַללמעכטיגען ערשיינונג שוי־
עט, הינפאַללענר מיט אָפּפֿנען
אויגען: (יז) איך ועהע איהן
נאָך

עחה

ר ש י

והמרגום מפרש קוצר הענבי ויקטול וכו': (טו) ויודע דעת עליון. לכוין שעה שבועם בה: (יז) תראנו. רוחה לחני שבחו של יעקב וגדולתו חך לח עתה היה חלח לחחר זמן:

דיך

תרגום אונקלוס

(טז) אֵימַר דְּשָׁמַע מֵימָר מִן קֳדָם אֵל וְיָדַע
מַדַּע מִן קֳדָם עִלָּאָה חֱיוּ מִן קֳדָם שַׁדַּי חָזֵי
שָׁבִיב וּמְתְגְּלֵי לֵיהּ: (יז) חֲזִיתֵיהּ וְלָא כְעַן

סביחיה

ב א ו ר

שיעשה, וכן ממורגם בלשון משכנו: (יז) אראנו ולא עתה, הכוונה שבוללת בחלת הנבוחה, רש"י ז"ל פירשה על דוד המלך ע"ה עד וירד מיעקב שפירש ועוד יהיה מושל לחר מיעקב והחניד שריך מעיר החשובה של לדום ועל מלך המשיח לחמר כן עכ"ל, ומשמעות לשונו הוח שעד הפסוק הזה שב על דוד, ויש להפליח עליו שפירש וקרקר כל בני שת כל החומות שבולם יכלו מן שנו של לדם הרחשון, לין יפורש זה על דוד שלח מלחמו שלחם עם כל החומות רק עם שניני חרן ישרחל לדום ומוחב ועמון ועמלק ופלשתים ולרס, לם לח שיפרש גם זה על מלך המשיח (והיינו לפי דעת המפרשים המעמיסים עליו מלחמות כל העמים לחר לח כן דעתי כחחר להלן), ודוחק גדול הוח להמר שב על המכוב והשבט הנוכר נרחם הכסוק שהוח ימחץ פחתי מוחב והוח יקרקר כל בני שת. גם ירחה שמפרש פסוק והיה לדום ירשה על דוד, ועם שלח כתב כן בפירוש, לפי שפירש וירד מיעקב ועוד יהיה מושל לחר מיעקב, ורחה כוונתו שעד הנה דבר מן המושל בזרח והוח דוד שהתחיל בו, ודוחק גדול לחלק המחמר כל כך ולפרשו לשיורגין, תחלה על דוד וחחר זה על המשיח ושוב על דוד וחחר זה עוד על המשיח. והרמב"ן פירש הנבוחה הזחת כולה על המלך המשיח, וטענתו בזה ממלות בחחרית הימים, שלפי דעתו לין לפרשו רק על ימות המשיח, וכן כתב בפירוש בפרשת ויחי שלעשת כולם לחרית הימים הם ימות המשיח. והיה גם בנחור הזה לח נחרתי, כי לין לחר התנבחו על ימות המשיח יסוב לחשור להתנבח על הכלחת מלכות משור ועל נפילתה ביד מלכות רומי, ולכן נרחה לי לבחור בנחור הרח"בע ז"ל שפירש כל הנבוחה הזחת על הכלחת ישרחל מימי דוד, ולפי זה יהיה סדר נכון לנבוחה הזחת, כי מן תחלת הנבוחה עד ויכח לח הקני שב על הכלחת ישרחל בימי דוד (חון ממה שפירש נבוחת מבלח עמלק שהכוונה היה על מפלתו על ידי שחול, והפך הסדר, נובל לפרשה על נפילתו ביד דוד, כי גם היה נלחם עמו פעמיים נכחוב שמואל ח' כ"ז וכ'). ולחר זה על הכלחת מלכות משור ונפילתה ביד הרומיים, ונפילת מלכות הרומיים נבחה תהיה בלי ספק על ידי המלך המשיח. וטענת הרמב"ן ממלות בחחרית הימים לינוה טענה, כי לפי כללו שמלינת לחרית הימים לח מורה רק על ימות המשיח, הנה נבוחת ירמיה חסחור לת הנבוחה הזחת כי נבח ולמר, ושבתי שבות מוחב בחחרית הימי' נחם ה' (ירמי' מ"ח מ"ז). והנכון כי מלינת בחחרית הימים מורה על נבוחה שבר היה לזמן רחוק, בין תהיה בימות המשיח חו קודם להם, והנה קיום הנבוחה הזחת היתה בחמת לזמן רחוק לחר בלעם, כי מזמן בלעם עד דוד יש יותר מת' שנה. וז"ל הרחב"ע ז"ל ומסיני דעת יחזבו, כי המפרש דרך כוכב על דוד הוח מכחש בזחת המשיח, חלילה חלילה, כי המשיח מבוחר הטיב בנבוחת דניחל בחבר פירשתי שהזכיר עמידת מלכי יון וקוס החשמונחי' ועמידת בית שני וגזרי המלכר והגלות והישועה זה לחר זה, ולין לזרך לנניח בעולם עם דברי משה שהוח העיקר, ושב ה' חלהיך לת שבותך ונומר לם יהיה נדחך בקלה השמים משם יקבלך ה' חלהיך ונומר (דברים ל' ד') ושלח נתפזרנו בכל פחה בסוף גלות רק בגלות כחחרון הזה, ועליו לחמר

ושב

עַתָּה אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל וּמָחַץ פַּאֲתֵי מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל־ בני	תרגום אשכנזי קמא נאָך איזט ער נישט, ערבליקקאיהן, אבער נישט נאהע, איין שטערן אוים יעקב טריט העראָר, איין צעפטער ער־העבט זיך אוים ישראל, צערשמעטטערט דיא הייפטער מואב׳ס, צערטרימערט אללע פעסטען מויערן.

תרגום אונקלוס

ר ש״י

אדום

סְכִיתֵיהּ וְלָא אִיתוֹהִי קָרִיב כַּד יְקוּם מַלְכָּא מִיַּעֲקֹב וְיִתְרַבְּא מְשִׁיחָא מִיִּשְׂרָאֵל וְיִקְטוֹל רַבָּרְבֵי מוֹאָב וְיִשְׁלוֹט בְּכָל בְּנֵי אֱנָשָׁא׃ יהי

דרך כוכב. כתרגומו לשון דרך קשתו שהכוכב עובר כחץ ונלע״ז דיסטי״נס כלומר יקוס מזל׃ וקם שבט. מלך רודה ומושל׃ ומחץ פאתי מואב. זה דוד שנ׳ בו השבט תוקס תרלה וימדד ג׳ חבלי׳ להמית וגו׳ (שמוא׳ ב׳ ח׳)׃ וקרקר. ל׳ קורה כמו תני קרתי (מ״ב

י״ח) מקנת נור נוקדת׳ (ישעיה כ״ח) יקרוס עורבי נחל (משלי ל׳) פורי״ר נלע״ז׃ כל בני

את

באור

ומנך וקבלך .מכל העמים וגומר. עכ״ל עם קלת תוספת נאור: אשורנו, עניין הנטה ועיון: דרך ככב, דומה למלך לרוב גדולתו ומעלתו הרמה לכוכב, וי״ל יקוס מזל ליעקב, ואמר בלשון ענר נמקים עתיד כדרך הנביאים שירלו הדבר נרור כאלו הדבר לפניהם: וקם שבט, מלך רודה ומושל: פאתי מואב, קלה כל לבר וסופו יקרח פלח. והנה לנקלוס תרגמו רבדבי מואב, (יתכן שהוא מחכמת הנהגת המדינה להוסיף הדברים גנורי המיל על הספר, בנגול וקלה המדינה כי שם ילחמו עם האויב הקרב אליהם, ולכן נקרלו הדברים על שם הגנול והפלה כמו בל״ח אתרקרטן), והוא שר הגבול, ותרגמו כפי הכוונה, וכן מתורגם בל״ח: וקרקר, שרשו קיר ונחסלה העי״ן ונכפלו הפ״ח והלמ״ד, והוא מבנין פֻּעַל, ואין לזוך לדגש סימן הבנין, כי בא הרי״ם ושו״ח תחתיו במקומו. גם רלוי להיות ק״ף רלשונה נחיר״ק והשניה בלירי״ק במשקל פֻּעַל ובלו פתחי״ן תחתיהן, כי מנהג התנועות להשתנות בהרכה מקומות, והוא מענין מקרקר קיר (ישעיה כ״ב ה׳), ועניינו הריסות הקיר, והוא מהשרשים המורים על הפך הפעולה: כל בני שת, כל האומות שכולם יצלו מן שת בנו של לדם הרלשון, כן פי׳ רש״י ז״ל. ויש להפליא עליו לפי פירושו שפי׳ וקם שבט מישרלל וממן פתחי מואב זה דוד שנלמר בו השבט תוקס תרלה וימדד שני חבלים להמית וגו׳ (שמואל ב׳ ח׳ ב׳) לין חסוך עליו מליצת סוף הפסוק שיחריב כל האומות, ולא מלחמו בדוד שנלחם עם שאר האומות רק עם שכני ארץ ישרלל והם עמון ומואב ואדום ועמלק ופלשתים וארם. ואם כי גם הרמב״ן פי׳ כן, יתכן זה לפי דעתו שנוונת הנבואה הזאת היא על מלך המשיח, לאמר לפי דעתי גם אם כוונתה על מלך המשיח, הינן מלחמו שיהרוס כל בניני המדינות ללא לורך וללא תועלת לנו, כי אין לנו מקוים לבנות

על

המעמר

(יו) דרך כוכב, פי׳ רש״י לשון דרך קשתו שהכוכב עובר כחץ דיסטי״נס נלע״ז. הנלע״ז נב על דרך, ונחומם שנת רל״ח כתוב דיסטניט והוא רעטענט עד טפאנגט מויפם נייע) (ד״ה). וקרקר לועז פוריי״ר, וזהו פֿאַרער (מויסבוהרען, מויסהאָהלען) עיין מרפח לשון שבת ק״ל ע׳ ל״ה ורקרו ועיין רש״י תיוב ל׳ י״ז נמלת נ י ק ר ו. (ד״ה). וקרקר, לשון רש״י: ״לשון קורה כמו תני קרתי, מקנת נור נוקדתם, יקרוס עורבי נחל״ כוונתו כי הורחות כל תלה שוין שם גם המה מגזלות שונות. והרב השנאר תמר ז״ל: ״וגם רלוי להיות וכו׳ כי מנהג התנועות להשתנות״ ולי נראה כי נח הס״ת בעבור הרי״ם שים לה לפעמים ג״כ דין הכתנה כמו

וַיָּסַר וכדומה.

תרגום אשכנזי

(יז) אדום ווירד ערַאבערונג, שעיר זיינער פֵּיינדע ערַאבע־ רונג, אונד ישראל זיעגרייך זיין; (יח) אוים יעקב ווירד הער־ שער קָאמען, איין רַאטער בריינגט

ר ש " י

את. כל האומות שכולם יכלו מן את נגו של מ"הר: (יח) והיה יהוה שעיר. לאויביו ישראל: (יט) וירד מיעקב. ועוד יהיה מיכל מ'

תרגום אונקלוס

(יח) וְיהֵי אֱדוֹם יְרָתָא וְיהֵי יְרָתָא שְׂעִיר לְבַעֲלֵי דָּבְבוֹהִי וְיִשְׂרָאֵל עָבֵד חַיִל: (יט) וְיֵחוֹת חַד מדביה

ב א ו ר

על ידו רק לרץ ישראל שהיה ירושה לנו מאבותינו, והיה לרץ שבעת עמים הידוע' בגבוליה, ומלרים, ועוד נוסף לרץ שלשה עמים לשר הבטוח ה' לאברהם, והם קני קניזי קדמוני, ולפי קבלת חו"ל המה תרלות לדום עמון ומואב הממונות לרץ ישראל, ואף לם יעטרך המציח להלחם עם יושבי הרץ הזאת לא יתלוה לרשת מבנות לך לו, לילך בחרלות רחוקות להרוס טירותם ולהשחית מבלריהם. ואף כי יחזקאל נתנבא על המלחמה הגדולה והעלומה לשר תהיה לו עם חיל גוג, לשר יאספו אליו המון עמים רבים, הנה המלחמה הזאת לא תהיה רק בארץ ישראל כי יבואו על ירושלים בפורים ניחזקאל וגם יפלו בולם, ולמה יטרך לילך לחרלותם להשחית תומיהם, כאשר יורה מליצת וקרקר כל בני שת שהוא ענין הריסות הקירות והחומות? ולדרכה מלחמו נבואת יחזקאל הגדול הבלוס לשר יהיה לפיליו בין החלשות בימיו, כמו שכתוב וגפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו מרבותם לחתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה (ישעיה ב' ד'). וגם החומות לא יתעוררו להלחם זה עם זה, רק יבואו אליו יחליהו משפטי לדק קרבת אלהים יחפלון, מבל שבן שלא יעורר הוא מלחמה עליהם בחגם. והרמב"ן כתב בגם הילקוט כי פירושו על בני עמון גם מואב והטעם נפיל, גם לשר שהוא מנזרת וחשופי את (גם כ' ד'), רמז לנטות ליט וכחב שהוא רחוק בעיניו עיין שם, (ולענ"ד ז"ל, כי בנוסח פירוש רש"י שלפנינו לא נמלא הפירוש הזה, גם דרכו להזכירו בשמו הנאה לו ר' שלמה נ"ע, ולא דרך בוז וקלון, רק הוא רבי יצחק הנקרא בן יהוא ספרדי מחדינת טולטילה בניאו הרמב"ן ז"ל וזכר את חבוריו בהקדמתו לפירוש התורה, וכן בהקדמתו לספר מלוזים, ובתחלת פירוש דניאל, ובסוף פרשת ויצא קראו הילקוט המנהיל, וכן בכל מקום שמביא בשם המנהיל, כוונתו עליו). לכן נראה לי לפרש בדעת המפרשים מלת את, מלשון כי השתות יהרסון (תהלים י"ח ג'), ופירוש יסודות החומות, (וגם הרמב"ן לשונו מרחוק הפירוש הזה). ותהיה מלת שני לפי דעתי מלשון שנין ופירוש שיהרוס הבנינים החזקים עד היסוד בהם, וצב על מואב הנזכר לפני זה, שילחם עליו, בין שיבואו על דוד שמלחמו שלחם עם מואב ובין על מלך המציח ילחם עליו, כי לרץ ישראל תחשב לרלו בקבלת חכמינו ז"ל על קיני קבי וקדמוני. ואין תימה על בלור מלת שני, שנייני, כי בן תרגם לונקלוס על מלת שני לתונו (בראשית מ"ו י"ח), ינגון סיכלי', מלשון שנין, כי משקלי הפעות משתנים מאד ולשון שומרים חמונתם במשקלי הפעלים. ונפעד בחליות הבנואיות, ועם זה יבואר כונת כל הפסוק על מואב, וכן מתורגם מלת שני את שב"ח: (יח) ירשה, מלשון ירושה, והוא תאר על משקל טמאה, נפל שבעה (משלי כ"ז ז'), והשעור והיה לדום ירושת לויביו, וסיה שעיר ירושת לויביו, כמשפט הפיעים בל"הק, כמו שבתבנו גם' בשלח, ולויב לדום הוא דוד, כי גברה יד דוד על לדום, בכתוב ויפס בלדום שלשים אלים בשל לדום עם נלישים ויהי כל לדום עבדים לדוד (שמואל ב' ח' ו'): עשה חיל, לשון מוזק ואומן: (יט) וירד מיעקב, יקים רודה ומושל מיעקב, וארבו ברה, ובת במשקל וַיִּשְׁחַט בפסרון הס"ת, ויו"ד התיתן בליב"ו ואחריה שני

בלק כד

וְהֶאֱבִיד שְׁרִיד מֵעִיר: (כ) וַיַּרְא
אֶת־עֲמָלֵק וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר
רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ
עֲדֵי אֹבֵד: (כא) וַיַּרְא אֶת־הַקֵּינִי
וישא

תרגום אשכנזי קמב

ברינגט אים, וואס איבריג איזט.
(כ) אלס ער עמלק ערבל קטע,
הוב ער זיינע גלייכניס ער ערא,
אונד שפראך: עמלק איזט דער
פעלקער ערשטעם, זיינע צוקונפט אבער איזט אונטרגאנג.
(כא) אלס ער דען קיני זאה,
ה ב

תרגום אונקלוס

מְדַבֵּית יַעֲקֹב וְיוֹבֵד מְשֵׁיזִיב מִקְּרַיְתָא עַמְמַיָּא:
(כ) וַחֲזָא יָת עֲמָלֵקָאָה וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר רֵישׁ
קְרָבַיָּא דְיִשְׂרָאֵל הֲוָה עֲמָלֵק וְסוֹפֵיהּ לְעָלְמָא
יֵיבַד: (כא) וַחֲזָא יָת שַׁלְמָאָה וּנְטַל מַתְלֵיהּ
ואמר

רש"י

ס' מיעקב: והאביד שריד מעיר. מעיר המזונה שנאלוס ועל מלך המשיח לומר כן שנא' כו וירד מיס עד ים (תהלי' ע"ב) ולא יהיה שריד לבית עשו (עובדי' ס'): (כ) וירא את עמלק. נסתכל בפירעונות של עמלק: ראשית גויס עמלק. הוא קדם את כלם להלחם בישראל וכן ת"ס ולאחר מו ליאבד נידם שנאמר (דברים כ"ה) תמחה את זכר עמלק: (כא) וירא את הקיני. לפי שהיה קיני חקוע
מכל

באור

שולי"ן: והאביד שריד מעיר, כל המפרשים פירשו מעיר מן עיר, רק קלחס פירשו מעיר המזונה שנאלוס. והנה לפ"ז תמסר ה"ק הידועה, גס לית תהיה ידועה ועדיין לא נבנית בימיו. וקלחס פירשו מכל עיר, והנה חסר מלת כל. גס לפי דעת כלם כל הפסוק הוא מאמר לחד, ובונתו יקום רודה מיעקב. ו' זכיר שריד מן העיר של אלוס, וא"כ לית הפסוק הזה רלוי לאחנא, רק רלוי להיות וירד מיעקב בפשטא ז"ק. לכן הנלוד הנכון הוא שמלת מעיר הוא מלשון התעוררות, והיא בינוני מבנין הפעיל מנאי עי"ן, כמו הנני מעיר עליהם את מדי (ישעיה י"ג י"ז). ולפ"ז יהיו בפסוק זה שני מאמרים טובים, וירד מיעקב, שב על המלך דוד שיסיל ביעקב (לפי הכוונה הכוללת שפירשתי בתחלת הנבואה הזאת), והאביד שריד מעיר, הוא יואב שהיה שר הלבא המעיר את אנשי מלחמתו להלחם, וכן כתוב כי שמע מדבים יצא סס יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר בתוס (מלכים ס' י"ל ט"ז), ויקות לו התאר הזה (בנודע כי רוב הבינונים המה שמות תוארים). וכן פירש הרלב"ע כי והאביד שריד מעיר שב על יואב, רק שפי' מלת מעיר בכל המן המפרשים: (כ) וירא את עמלק, הנכון בפשוטו ובנדעת הרמב"ן שהיה לעס נרחם הפעור הנסקף על פני היסימון והניח כנגד עמלק היושב בהר סמוך למחנה ישראל, בנתוב וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא (במדבר י"ד מ"ה): ראשית גוים, הגדול שבכם והחשוב, כי נרחם העמים יחשב כי גבורים היו ולחכמי מיל למלחמה, ולולי כן לא עלה בלבו לבא להלחם בישראל ולא הולרך משה לבחור לנשים ולתפלה ולנסיעות כפיו לתילבתו ובנה מזבח וקרא שמו ה' נסי כי תשבה לנס גדול, וכן ורחבת שמים (עמוס ו' י') המשובח שבכם שהוא נמנה ראשונה, וכן ראשית החרם (שמואל ס' ט"ו כ"ס), לרחם ולקלין (שופטים י"ס י"ס), בשמוס רחם (שמות ל' כ"ג), כן פי' הרמב"ן, וכן מחורגם בל"ס: ואהריתו עדי אבד, כמ"ש כי מחה תמחה את זכר עמלק (שם י"ז י"ד), וכן היה בימי שאול שהמית מהם עד משה מעולל ועד יונק וזקן, וגס דוד נלחם עמם פעמיים ונלחם בכתוב (שמואל ס' כ"ז ול'): עדי, כמו עד ונתוספת יו"ד ונחזרו לדעת הרד"ק בשרשים שרש עד ואחריתו עד לשבר יקבר, והוא דוחק כי הוא מאמר קלר שלא פי' מה תהיה אחריתו והעיקר חסר סן הכתוב. ולפי דעתי הוא מלשון נטו נה' עדי עד (ישעיה כ"ו ד'), שנאמרו עולמית, וכן בלן ואחריתו שיאבד לנצח ולעולמי עד: (כא) וירא את הקיני, כס"ו והרמב"ן והרלב"ע פירשו הקיני על משפחת יתרו, שנאמר ובני הקיני נסרד מקין מבני חובב חתן משה (שופטים ד' ל"ס), לפי שרואה את הרלס כי עם עמלק היה יושב, כענין שנאמר ויאמר שאול אל הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן אספך עמו (שמואל ס' ט"ו ו'), ולפי דעתי לפי שהיה עומד על רחם הפעור לרחות משם את ישראל, רלה בתוכם גם את יתרו עם משפחתו, כאשר מלאנו שבח מלך מזה המדברה, ואשר לו משה לבה אתנו והטבנו לך (במדבר י' י"ט),

תרגום אשכנזי

בלק כד

הוב ער זיינע נליי5ניסרעדע אן,
אונד שפראך: פעסט איז דיין
ויטץ

וישם

וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אִיתָן מוֹשָׁבֶךָ

תרגום אונקלוס

ר ש " י

למלך עמלק נבואין אנתמר (שמואל ק' ט"ו) וַאֲמַר תְּקִיף בֵּיתָ מוֹתָבָךְ וְשַׁוִּי בְּכֵרָךְ
ויתמר שאול על הקיני ונומר מזכירו לחר
עמלק נסתכל בגדולת' של בני יתרו אנתמר נחס (ד"ה ק' ג') תרעתי' ושמעתי' סוכתי': לימן מושבך.
הקיף
תמה

באור

ואמר לו עוד הלך נא תעזב לותנו וגו' ולא השיב לו על זה, ירלה שנתרלה ללכת עמו, עיין מ"ש שם בלחורנו. ופי' עוד הרמב"ן לימן מושבך ושים נסלע קנך, כלומר שים מושבך במקום לימן ונסלע קנך שתשור ותרד ממוך עמלק כן תסבה עמו ותשים נסלע לימן מושבך עם ישרחל, כמו שנחמר ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים לת בני יהודה וגו' (שופטים ק' ט"ז), ואמר כי לם יהיה לבער קין, כלומר ואל תפחד בנוחך בישרחל כי לם תהיה לבער עמהם כי כאשר יגלו לת ישרחל יבערו לת החרן מיושב, עד מתי לשור תשנך לא ישנה לוחך לעולם כי תנחל מידו עם ישרחל, ולם תהיה עם עמלק תהיה לחריתך עדי לובד עמהם, וכן עד מה ה' תחלף לנגף (תהלים ע"ט ה'), עד מה כנודי לכלימה (שם ד' ג'), כמו עד מתי. לו תינף לגודל דבר, כמו מה לממלם לנחך (יחזקחל י"ו ל'), מה לממך לניף (שם י"ט ב'), כלומר עד מה יעלה ויגדל השבי לשר תשור תשנך לינקו נחשב לך נלוס כי לא תחנך כאשר היית לובד נעמלק, ע"כ דנרי הרמב"ן. ורחיה לזה הפי', כי קיקלו בתחלה קיני וחמ"ז קין, כי כן מלחנו לבני יתרו חלו ג' השמות, שנחמר ותבר הקיני נפרד מקין מבני מבב מתן משה (שופטים ד' ל"ח). למנס החכם דון יצחק לברנחל כתב שהקיני הוח לשד מעשרה עממין שנתן הק"בה לאברהם מלוחים שלא נכבו ישרחל והם קיני קנזי וקדמוני, ונעזר גם מתרגם לנקלוס שתרגם קיני המבר באברהם ובמקום הזה שניהם נשוה, שלמחה, ואמרו ז"ל שהם עמון ומוחב ואדום, ובלעם זכר בנבואתו זאת לאדום ומוחב והקיני הוח עמון ופי' לימן החם תחשוב שתשלל במקומות החזקים שהם מושבך כאשר חנת עליך הגזרה החלהית ויהיה לבער קין מן החרן עד כמה זמן תחשוב שילטרך לשוב להוליכך בשבי נחמת נימים יגלך וישבך מלרלך ע"כ דנריו. ויש להפליא מדוע זכר נמוחב שהו המפורשים ולא קנזי, ועזב בעמון שמו הנודע ומפורסם ובחר לקרותבשם קיני, גם שם קין לא מלחנו לו בשאר מלחנו לבני יתרו ג' השמות, גם לפי הכוונה הכוללת לשר פיכאתי בתחלת הנבואה הזאת שתתבח על דוד וזיכבוש לת לרן מוחב. הנה גם הוח נכש לת לרן בני עמון ומוחב לר על רבת בני עמון עיר המלוכה ונכשה. ומדוע התנבח בחשור יחרימם שנרחה בוונתו כי עד זמן ההוח יבד בשלוה, ולם כוונתו להתנבח על הגלות לשר יגלם מלך לשור ויוליכם בשבי, מבל"ב דוד עם שכבשם לעבדים להיות לו למס עובד, הניחם נשרלם ולא הגלם מבם, כלא גם מוחב לא הגלה דוד רק כבשם למס עובד עד נוח מלך לשור והגלם ג"כ; ולבן נרחה יותר שבב על משפחת יתרו שיבבו בשלוה בין בני יהודה עד נוח מלך לשור והגלם עם עשרת השבטים, לף שיבבו עם בני יהודה לשר (לפי תחלת ההזקפה) לא הגלם מלך לשור, כי חזקיה מלך יהודה עם ג' שבטי יהודה ובנימין נולדו מיד סנחריב, הנה בחמת כעב בעב סנחריב גם כל ערי יהודה, כמפורש בפסוק ובחרבע עשרה שנה למלך חזקיה עלה סנחריב מלך לשור על כל ערי יהודה הבלורות ויתפשם (מ"ב י"ח י"ג) ולא נאמרו רק יהושלים שלא כבשה. ובני הקיני לא היו יושבים בירושלים, בכתוב ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים לת בני יהודה מדבר יהודה לשר בנגב ערד (שופטים ק' ט"ו). גם משפחה לחת ממשפחות יתרו המה בית הרבנים היו יושבי לבלים סמוך לירושלים, ע"פ לווי יונדב בן רכב לניהם בכתוב ובשב בלבלים ובשמע ובעשה בכל לשר לונו יונדב לבינו, ויהי בעלות נבוכדנלצר מלך בבל על הלרן ואמר בלו ובנוח ירושלים מפני חיל הבשדים ומפני חיל לרם ובשב בירושלים (ירמיה ל"ה י"ח). ולולי גם בימי סנחריב בלו על ירושלים להמלט ממנו לפי שהיו לבליה קדושים לירושלים היו יכולים להמלט שמה, ובשחרו בלו"י ופיו שם גם בימי ירמיה שהחחיל להתנבחות ני"ג שנה למלך יקויה שהיו שנת פ"ה לשר מפלת סנחריב, לבן יתר משפחות הקיני הרמוקים מירושלים ולא יכלו להמלט שמה הגלו עם הגולה לשר הגלתה ע"י סנחריב מלך לשור. ועתה לשוב לנקור המלות: איהו, שם

המלר

וְשִׂים בַּסֶּלַע קִנֶּךָ: (כג) כִּי אִם־ יִהְיֶה לְבָעַר קָיִן עַד־מָה אַשּׁוּר תִּשְׁבְּךָ: (כג) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשְּׂמוֹ אֵל: (כד) וְצִים מִיַּד כִּתִּים וְעִנּוּ אַשּׁוּר וְעִנּוּ־עֵבֶר וגם

רַאֲפַּ! (כד) קריענגסשיפּפּע פּאָן דער קיסטע כּתּים

זיטץ, דיין נעסט אויף פּעל. זען אַנגעלעגט, (כג) דעננאָך ווירד קין אומנערוימט, וואָ. הין ווירד אשור דיך טריבען? (כג) הוב פּערנער זיינע גליבּ. ניסרערע אַן, אונר שפּהאַך: אַך! ווער קאַן זיך ערהאַלטען, ווען גאָטט איהם עם צונע. פלאַגען אשור, פלאַגען עבר, נע.

תַּקִּיף מִדּוֹרָךְ: (כג) אֲרֵי אִם יְהֵי לְשֵׁצָאָה שַׁלְמָאָה (עד מה) אֲתוּרָאָה יְשִׁבִינָךְ: (כג) וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר וַוי לְחַיָּבַיָּא דְּיֵחוֹן כַּד יַעֲבִיד אֱלָהָא יַח אִלֵּין: (כד) וְכִיתִּין יִשְׁתַּרְחָן מִבְּחָאֵי וְיַעֲנוּן לְאָתוּר וְיִשְׁתַּעְבְּדוּן לְעֵבֶר פְּרָת ואף

תמה לוני מהיכן זכית לכך הלא לחה עמי סייח בעלת הבה נתחנמה לו ועתה נתיבנת בליחן ומעוז של ישראל: (כב) כי אם יהיה לבער קין וגו'. לשריך שנחקעת לתוקף זה שליך ונטרד עוד מן העולם כי לף אם לחה עתיד לגלות עם עשרת השבטי ותהיה לבער ממקו שנתישבת שם מה נעך: עד מה לשור תשבך. עד היכן הוא מגלה לוחך שמא לחלא וחבור לין זה טרוד מן העולם חלא ויש מאלו ואומר. כיון שהזכיר לת שביית בליחן ומעוז של ישראל: (כב) כי אם יהיה לבער קין וגו'. לשריך שנחקעת לתוקף זה שליך ונטרד עוד מן העולם כי לף אם לחה עתיד לגלות עם עשרת השבטי ותהיה לבער ממקו שנתישבת שם מה נעך: עד מה לשור תשבך. עד היכן הוא מגלה לוחך שמא לחלא וחבור לין זה טרוד מן העולם חלא ויש מאלו ואומר. כיון שהזכיר לת שביית לשור לשר: מי יכול להחיות לת עלמו מעומו של. מי יכול להחיות לת עלמו מעומו לת חלה שלא יהיה עליו הגזר לת חלה שיעמיד שנחריב ויבלבל לת כל האומות ועוד יבוחו לים מיד בתים ויענבו נתיים שהם לרמיים בניין בגירות גדולות על לשור: (כד) וענו לשור. וענו לותם שבעבר הנהר. וגם הוא עדי לוכד וכן פיכם (דניאל סי׳ז׳) על דקטילת חיומת והוכד גזמה: ולים. ספינות גדולות כלכתיב (ישעיה ל״ג) ולי לדיר וכוכבי רכתי:

בשיטים

ב א ו ר

פתאר: ושים, מקור: בסלע, כנה המבלר הגבוה לסלע לפי שרוצה נבנים על סלע, כ״כ הרל״ק בשרשי שרש סלע. ולי נראה שחסר במליבתו מלת קנך להיותה נופלת על שם קין כדרך המלין העברי לדבר בלשון נופל על לשון, כמו בלחי החמור חמרתים (שופטי׳ ט״ו ט״ז). ועל זה תסכ ג״כ מלת בסלע, כי כך דרך קנת מיני עופות, לפחדם בן יהרסו עוברי דרך קניהם, יחזקו׳ בסלע חזק, וגם עוכדיה בהגבהו על מפלת לדום המגיל תקפו וחזקת מבלריו, בקן הנחזק בסלע, בכתוב זרון לבך הסיחך שבני בחגוי סלע מרום שבתו וגו׳ ולחם בין בוכבים שים קיך וגו׳ (עובדיה ס׳ ד׳ וה׳), ובן מתורגם בל״ח: (כב) לבער, ענין הכרתה והסרה, וכן ונבה והיתה לבער (ישעיה ו׳ י״ג), כאשר יבער הגלל (מלבים ס׳ י״ד י׳), ובערת הרע (דברים י״ז ב״ל וכ״ב): אשור תשבך, שעזרו מתנה לשור לו מלבות לשור, ולבן נאמר בלשון נקבה, וכן ותפל שבת ותקחם (ליוב ס׳ ט״ו), ותערך ישראל (שמואל ב׳ י״ז כ״ל): אוי מי יהיה משמו אל, לחר שהזכיר תוקף מלבות לשור ובלחזקו הפלת לת האומות, בבת גם על מפלתו ואמר מי יוכל להחיות לת עלמו ולהבלל מגזרת האל לשר שם עליו, כי גם לשור עם כל חקפו לא יבלל בבוח עתו: (כד) וצים, שרשו ליט, והבפרד לי, בפלם לף ברי יטריח עב (ליוב ל״ט י״ל), לעי הבדה (מיכה ס׳ ז׳), והרחוי בקבון לייט יו״ד רחשונה עי״ן הפעל, ויו״ד השני׳ לרבים, כמו לשור יסדה לגייט (ישעיה כ״ג י״ג), וירושלים עייט תהיה (ירמיה כ״ו י״ח), חלח שסוקלה המלה ונפלה יו״ד השרש ונשחרה יו״ד הרבים, כמו הפליטה פיט (שמואל ב׳ י״ג כ״ב), ועניבו ספינות גדולות: מיד כתים, הם הרומיים, וסיא הקיא הבניעית שרחה דניאל, ולא נבללה המלבות הזאת במלבות יון, כי היא

השמידם

חרגום אשכנזי

וְגַם־הוּא עֲדֵי אֹבֵד: (כה) וַיָּקָם
בִּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לִמְקֹמוֹ וְגַם־
בָּלָק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ: פ
כה (א) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בַּשִּׁטִּים
וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל־בְּנוֹת
מוֹאָב: (ב) וַתִּקְרֶאן לָעָם לִזְבְחֵי
אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ
לאלהיהן

נעהען ענדליך זעלבסט צוגרונ־
דע. (כה) היערויף מאכטע זיך
בלעם אויף, אונד קעהרטע
אן זיינען אָרט צורוק, אונד
בלק צאג אויך זיינען ווענ.
כה (א) אלס ישראל צו שטים
לאג, פינג דאז פאלק אן
כיט דען טעכטערן מואב'ס הו־
רעריא צו טרייבען. (ב) רופט
לודען דאז פאלק אין צו דען
אפפער־מאהלן איהרער גאטט־
טער; דא לייטע אסען אונד
פער.

ר ש י

כה (א) בזיטים. כך שמה: לזנות אל
בנ ת מואב. על ידי עצת בלעם
כדלהיתן בפלק: (ב) ויפתחו לאלהיהן.
בפתקף

תרגום אונקלוס

וְאַף אִינוּן לְעַלְמָא יְהֵבְדוּן: (כה) וְקָם בִּלְעָם
וַאֲזַל וְתַב לְאַתְרֵיהּ וְאַף בָּלָק אֲזַל לְאוֹרְחֵיהּ:
כה (א) וְיָתֵיב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּין וְשָׁרֵי עַמָּא
לְמִטְעֵי בַּתַר בְּנָת מוֹאָב: (ב) וּקְרָאָה לְעַמָּא לְדִבְחֵי מַטְעֲוָתְהוֹן וַאֲכַל עַמָּא וְסָגִידוּ
לטעוותהון

באור

המידה מלכות יון, ולפי כי כתיס הוא מבני יון, לכן תימה שנמשך למלכות בפני עצמו, כי
הענין הוא כמו בנענן שהיבוסי והאמרי והגרגשי והחוי הם בניו, ומפני ולניהם יחשבו כל אחד
לגוי בפני עצמו, כמו שבמוב החתי והגרגשי והאמרי והבנעני והפרזי והחוי והיבוסי שבעה
גויים רבים ועצומים ממך (דברים ז' א'), והיה כן בעבור כי כל אחד מאלה הבניים היה לגוי
עצום, ואחר בני בנען אשר לא נפרו כאחיהם נתייחסו אליו, וכן אחרן מלרים תתייחס למלרים בן
חם, ופלשתים וכפתורים בניו לעמים אחרים, וכן במשפחות המזכרות בפ' פינחס למכיר משפחת
המנירי ומכיר הוליד את גלעד לגלעד משפחת הגלעדי (במדבר כ"ו כ"ט), וכן רבים אף כאן
בניירן אלישה ותרשים וכתיים נתייחסו ליון, הם מלכות אלישה, וכתיים היה לגוי עלום, ונמשך
למלכות הרביעית. כל זה מדברי הרמב"ן. ועיין עוד מה שהאריך בדברים נכונים לפתור דעת
הראב"ע שמשך מלכות הרומיים עם היוונים למלכות אחת, והיא המלכות השלישית, ומשך
מלכות ישמעאל למלכות הרביעית, נרלותו תוקף ממשלתם, וגבל פחדם עליו, ולדקו דברי
הרמב"ן מדבריו: מוד, ממקום, כמו ועל יד הירדן (פס י"ג ל'), ויד תהיה לך (דברים כ"ג י"ג):
וגם הוא, כתיים שהוא פס יחיד והם הוא על מספר לשון רבים, והעד ובני יון אלישה ותרשים
כתיים (בראשית י'), שהוא פס עלם לפם. והכוונה שיהיו הרומיים היושבים על יד ים התמלעי
(מיטטעל־ענדיטע זעע) בספינות דרך ים התמלעי עד חוף ל"י ומפס ינפפה עד לאזור וענו לוחם וענו
גם הם ישראל שגלו לפס והמה נקראים ענריים ע"פ לנרהפס רחם יחוסם וחמונתם שהיה מענר
הנפר, ר"ל שיענו המגלים והנולים, עד בוא יומו גם הוא, ויהיה עדי לנד: (כה) ויקם בלעם,
נחב הראב"ע כי שוכב היה ותרדמה נפלה עליו, וכן לאמר נופל וגלוי עינים עב"ל, והנה מה שענה
נפשוק ויקומי וילכו יחדיו אל בלר שנע (פס כ"ב י"ט) וכן בעבו ויקם וילך וינז עבו את
הנערה (פס כ"ה ל"ג), והנכון כי הוא נאמר על הלשם המתעורר מן המנוחה לנפת בין שהיה
עומד בין יושב, וכן נמצאת מלה זאת לרוב קודם לשון הליכה:
כה (א) בשטים, כך שמה, וכן כתוב ויחנו על הירדן מבית היישימון עד אבל השטים, והנל
בערבות מואב, כי לא זוז משס, וגם יהושע שלח משס מרגלים: ויחל, מפעלי
הנפל מהבנין הנגד הנוסף: לזנות אל בנות מואב, ע"י עצת בלעם, כדאיתא בפלק, (רש"י),
ונאמת

לֵאלֹהֵיהֶן: (ג) וַיִּצְמֶד יִשְׂרָאֵל
לְבַעַל פְּעוֹר וַיִּחַר־אַף יְהוָה
בְּיִשְׂרָאֵל: (ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הָעָם
וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ
וְיָשֹׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל:
(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שֹׁפְטֵי
יִשְׂרָאֵל הִרְגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו

הנצמדים

תרגום אשכנזי קמד

פֿאר־אהרטען איהרע געטטער.
(ג) ישראל הינג אַלוּאָ דעם
בעל פּעור נאָך, וואָרימער־דער
צאָרן דעם עוינגען ווירער
ישראל ענטבראַננטע. (ד) דער
עווינע שפּראַך צו משה: נים
אַללע היפטער דער נאַציאָן
צוואַממען, אונד לאָם דיעוע
אַם העללען טאָגע, דעם עווי-
גען צור עהרע, אויפֿהענגען,
זאָ ווירד זיך זיין צאָרן פֿאָן ישרא
אַבוועגדרען. (ה) משה שפּראַך
צו דען ריכטערן דער נאַציאָן
יערער ערווירגע זיינע לייטע,

דיא

תרגום אונקלוס

ר ש " י

לְטַעֲוָתְהוֹן: (ג) וְאִתְחַבַּר יִשְׂרָאֵל לְבַעֲלָא
פְּעוֹר וּתְקֵיף רוּגְזָא דַיְיָ בְּיִשְׂרָאֵל: (ד) וַאֲמַר
יְיָ לְמֹשֶׁה דְּבַר יַת כָּל רֵישֵׁי עַמָּא וְדוֹן וְקִטוֹל
דְּחַיָּב קְטוֹל קֳדָם יְיָ לְקָבֵיל שְׁמְשָׁא וְיִתוּב
תְּקוֹף רוּגְזָא דַיְיָ מִיִּשְׂרָאֵל: (ה) וַאֲמַר מֹשֶׁה
לְדַיָּנֵי יִשְׂרָאֵל קִטוֹלוּ גְּבַר גַּבְרוֹהִי דְּאִתְחַבָּרוּ

לבעלא

כשתקף ילרו עליהם ואומר להם השמיעו לי
ויהיו מוליכים דמות פעור מזיקה ואומרת
לו השתחוה לזה: (ג) פעור על שם
שפוערין לפניו פי הטבעת ומוליכין רעי
זו היא עבודתו: ויחר אף ה' בישראל. שלח
בם מגפה: (ד) קח את כל ראשי העם.
לספות את העובדים לפעור: והוקע אותם
את העובדים: והוקע. היא תלייה כמו
שמלינו בבני שאול והוקענום לה' (שמואל
ב' כ"ח) ושם תלייה מפורשת ע"ש בסקילה

וכל הנסקלין נתלין: נגד השמש. לעין כל ומדרש אגדה השמש מודיע את המוטלים הענן נקפל

מבעבדו

באור

ובחזית שהזנות הזה לא היתה מזמת הנשים, כי אם בעצת בעליהם וגדוליהם, לחזר וכלו להם על דבר פעור, כי נכלו להם בזמה להדיחם לחרי בעל פעור, ולכן יתכן שהיה בלעם בעצה שהוא גדול עליהם, ודעתו להרע לישראל ועשה בזה כל יכלתו, כמו שנאמר ולא הלך וגו', ולכך הרגוהו בחרב. (הרמב"ן): (ג) ויצמד, לשון חבור, מגזרת למד נקר: ויחר אף ה' בישראל, שלח בהם מגפה: (ד) קח את כל ראשי העם, לספות את העובדים לפעור (סנהדרין ל"ה): והוקע, לשון תליה, כמו שמלינו בבני שאול, והוקענום לה' (שמואל ב' כ"ח) ושם תליה מפורשת. (רש"י): אותם, הנלמדים, וכן בתוב ויאמר משה אל שפטי ישראל, והכוונה בדברי המתרגם הארמית, שילכו וימיתו את החייב, דון וקטול דחייב קטול, ודין ע"פ נסקלין לה, וכל הנסקלין נתלין: נגד השמש. לעין כל: (ה) הרגו איש אנשיו, כל ג' ו-ד' ילין את שנטו ואת חלופו, ואמר הרמב"ן, ויהוע כי הרגו ואם לא הזכיר הכתוב ע"כ, וכן נראה ממ"ש כי כל אלה אחרי בעל פעור השמידו ה' אלהיך מקרבך (דברים ד' ג'), ולדעת רז"ל בסנהדרין היו המתים רבים מאוד יותר מי"ג רבוא, ואמר הרמב"ן ז"ל, אלין כוונת האגדה ההיא, אלא לומר שבני המלוה יהיו ההרוגים כל בך, כי היו החוטאים רבים, לכל סגין בעדיהם ענין פינחס, כי ע"י קנאתו השיב את חרון אף ה' מישראל, והשם לא רצה להוקע אותם כי אם למען יסוב חרון אפו ותעלר המגפה, ועתה בזכות פינחס נעלרה המגפה ותיו סנלמדים, לכל השמידם השם אף"כ טרם עברם את הירדן זהו שנאמר כי כל

כלים

בלק כה

הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹר: (ו) וְהִנֵּה
אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיַּקְרֵב
אֶל־אֶחָיו אֶת־הַמִּדְיָנִית לְעֵינֵי
מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל־עֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה בֹכִים פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: (ז) וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר
בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ
הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ: (ח) וַיָּבֹא
אַחַר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֻּבָּה
וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ
יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קָבָתָהּ

תרגום אשכנזי

דיא זיך אַן בעל פעור גע־
הענגעט האַבען. (ו) אינדעם
קאַם איין מאַן אוים דען קינ־
דערן ישראל׳ס, אונד פֿיהר־
טע איינע מדיניטין צו זיינען
ברידערן, פֿאָר דען אויגען
משה, אונד דער גאַנצען גע־
מיינע דער קינדער ישראל׳ס,
דיא אין דעם איננאַנגע דעם
שטיפֿטס־צעלטעם וויינטען.
(ז) פינחס זאָהן אלעזר זאָהן
דעם פריעסטערס אהרן זאַה
דיעזעם, שטאַנד אויף אוים
דער געמיינע, נאַהם איינען
שפיעס, (ח) גינג דעם מאַנען
אוים ישראל נאַך אין דאַז
שלאַפֿצימער, אונד דורכ־
שטאַך זיא ביידע, זאָוואָהל
דען מאַן אוים ישראל אַלס דיא פֿרויא דורך איהרען בויך. היער דורך וואַרד

וחעזר

דיא

רש"י

מנגנדו המה זורחת עליו: (ו) והנה איש
מבני ישראל בא. נתקנאו שנטו של שמעון
לגל זמרי שהיה נשיא שלהם לפיכך לא עמדו לו לומר
נדונין במיתה ואתה יושב בדלתיך נאלו
הן הכשרפין בסנהדרין: את המדינית.
כזבי בת צור: לעיני משה. לפיכך לא עמדו לו
לפסוק לו מותרת ל"ת לפסוקה את יתרו מי
התירה לך כולי בדלתיך התם: והמה נוכי'.
נתעלמה ממנו הלכה נעו כולם נכניה.
נענל עמד משה כנגד שהיה רגוז שנאמר
ויטמן עד לפער דק וגו' (שמות ל"ב) וכאן
רפו ידיו מלא כדי שיבא פינחס ויטול את
הרצוי לו: (ז) וירא פינחס. ראה מעשה

מוחנא

ונזכר הלכה לפיכך לא עמדו לו למשה מקובלני ממך הכועל תרומת קנאין פוגעין בו לפיכך לקנאתך
ליסי לישוי פרוונקך מיד ויקח רומח בידו וגו': (ח) אל האהל: אל הקנה. אל הקנה: אל קנתם. כמו
בלחיים והקינם כיון נתוך זכרות שלה ונקבות שלה ונקו כולם שלח למנם הרגם והרגה
נפיס נעשו לו כולי בדלתיך התם:

פינחס

תרגום אונקלוס

לְבַעְלָא פְּעוֹר: (ו) וְהָא גַּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲתָא וְקָרֵיב לְוָת אֲחוֹהִי ית מְדְיָנֵיתָא לְעֵינֵי
מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִינוּן
בָּכָן בְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: (ז) וַחֲזָא פִּינְחָס
בַּר אֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא וְקָם מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא
וּנְסֵיב רוֹמְחָא בִּידֵיהּ: (ח) וְעַאל בָּתַר גַּבְרָא
בַּר יִשְׂרָאֵל לְקֻבָּתָא וּבְזַע ית תַּרְוֵיהוֹן ית
גַּבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל וְית אִתְּתָא לְמֵעָהָא וְאִתְכְּלִי

מוחנא

בחים לחזר הלך לחרי נעל פעור השמידו ה׳ מלהיך מקרנך, ואתם הדנקים בה׳ מלהיכם חיים
כלכם היום (דס ל׳ ג׳ ול׳): (ז) וירא, ויקם, כאחר רחה מז קס: (ח) הקבה, ענין אהל,
וקרוב לו בלשון הערב שם לחדר קטן עשוי לשכוב שם, חדר הסטית. קבה, סדרש קנה, והדגש
שבלמ"ד על מקרון העין: קבתה, נטנה, כמו הקנה, וכן תרגם קונקלוס למעהא: קבתה,

ממה

וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(ט) וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה
וְעֶשְׂרִים אָלֶף: פ
(י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(יא) פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת־חֲמָתִי מֵעַל
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי
בְּתוֹכָם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: (יב) לָכֵן אֱמֹר
הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת־בְּרִיתִי שָׁלוֹם:

י' ועירא • ו' קטיעא

והיהה

תרגום אונקלוס

מוֹתָנָא מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ט) וַהֲווֹ דְּמִיתוּ
בְּמוֹתָנָא עֶשְׂרִין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין:
(י) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (יא) פִּינְחָס
בַּר אֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא אָהִיב יָת
חֵמְתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַקְנֵי יָת
קִנְאָתִי בֵּינֵיהוֹן וְלָא שֵׁצֵיתִי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּקִנְאָתִי: (יב) בְּכֵן אֵימָר הָא אֲנָא גָּזַר לֵיהּ

יח

תרגום אשכנזי קמה

דיא זי"ע אַמנעווענדעט פֿאָן
דען קינדערן ישראל׳ס. (ט) דיא
אין דיעזער זי"ע שטאַרבען
ווּאַרען אַן דער צאַהל פֿיר אונד
צוואַנציג טויזענד.
(י) דער עווינע רעדעטע מיט
משה אונד שפּראַך: (יא) פּינחס
זאָהן אלעזר, זאָהן דעס פּריעס־
טערס אהרן, האַט דורך זיינען
אייפֿער פֿיר מיך מיינען צאָרן
פֿאָן דען קינדערן ישראל׳ס אַב־
געווענדעט, אונד איזט אור־
זאַכען, דאַס איך דיא קינדער
ישראל׳ס אין מיינעם אייפֿער
ניכט אויפֿגעריבען האַבע;
(יב) דאַרום פֿערמעלדע איהם:
איך נעבע איהם היערמיט מיי־
נען בונד רער גליקזעליגקייט.

ער

רש"י

(יא) **פינחס** בן לעזר בן אהרן הכהן.
לפי שהיו הזקנים מנהיגים
לותו הרשיעו בן פיטי זה שפיטם לבני אמו
מצליס לע"ז והרג נשיא אחד משבטי ישראל
לפיכך נתן הכתוב ויחסו לאחר לאהרן: בקנאו
את קנאתי. בנקמו את נקמתי בקלסו את
הקלף שהיה לי לקלוף על לבן קנאה הוא
המתחרה לנקום נקמת דבר הנפר"מנט
בלע"ז: (יב) את בריתי שלום. שתהא לו
לברית שלום כאלו המחזיק טינה וחונות
למי

באור

מאה שלח נדגש הני"ן נראה שהיה מהכפולים, אבל היה מנע"ו מענין הזדוג והלחייס והקבה, וחקרי שבשמות מנע"ו לא תמצאנה מ"הג שתחת הפ"ח לעולם, וכן במצנה קינת הנכרי וכו' לא תמצאנה הליר"נ בס אינות, נראה שהנפרד במלה הזאת קובה והרחוי בנויים קוכחה ונח נק"ח תמורת החול"ס לכניו, וענינו כמו בליר", וכמו את"ח ותשנזי:

(א) בקנאו את קנאתי, בנקמו את נקמתי, בקלפו את הקלף שהיה לי לקלוף, וכל לשון קנאה הוא המתחר'לנקום נקמת דבר, לנפרי"מט בלע"ז, רש"י, כ"ל לנפורט"ימנט, ובל"ח (חייפֿער), ובלוד הכתוב על ידי שקנא את קנאתי בתוך בני ישראל השיב את חמתי מעליהם וגרם שלא כליתי אותם בחמתי: בקנאו, נפל הדגש שיהיה לסימן הבנין וכן פעמים רבות אם הלות ההיא בשו"ת תסיר הדגש וכמו המנקדים (שמות ד' י"ט): (יב) לכן אמר, יב"ע מרגם קולר הענרי, כשבוע ליזר ליה וכן מתורגם בלשון הקדש: את בריתי שלום, טעמו את בריתי שלום כמו כסלך

הערה

כה (יב) בריתי שלום, לשון רש"י: "שתהא לו לברית שלום וכו'" הנם גם דעת רש"י

תרגום אשכנזי

(יג)ער אונד זיינע נאכקאמען זאללען דען בונד דעם עוויגען פריסטערטהומס צום לאהנע האבען, וויל ער פיר זיינען גאטט אייפער נעציינט, אונד דיא קינדער ישראל'ס פער־ זעהנט האט. (יד) דער מאן פאן ישרל, דער מיט דער מריניטין אומקאם, היעם זמרי זאהן סלוא, איין פאמיליענפירשט אוים דעם שטאמע שמעון; (טו) אונד דיא מדיניטישע פרויא, דיא אומקאם, היעם כובי טאכטער צור, דער אויך איין

פאפ

רש"י

למי שעושה עמו טובה לף כאן פירש לו הקב"ה שלומותיו: (יג) והיתה לו. בריתי זאת: ברית כהנת עולם. אף על פי שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתן אבל פנחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא נח לבלל כהונה על כאן וכן שניהן נזכרים לה נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי: לאלהיו. בשביל שלמיו כמו המקנא אחה לי (במדבר י"ח) וקנאתי לציון (זכריה ח') בשביל ציון: (יד) ושם איש ישראל וגו'. נמקום שייחס את הפלילי לשבח ייחס את הרשע לגנאי: בשיח ניח לא לשמעוני. לאחד מחמשה בתי אבות שהיו לשבט שמעון. ד"א להודיע שכחו של פינחס אף על פי שזה היה בשיח לא מנע את עצמו מלקנא לאלהיו השם לכך הודיעך הכתוב מי הוא המיטה: (טו) ושם האשה המוכה וגו'. להודיעך שנאתן של מדיניים שהסקינו

את

באור

כאחד אלהים, ורניס כן, (רחנ"ע), ירמה בזה לפי שלא יתבן הכנוי בשלה הסמוכה לאחריה, לכן אמר שיחסר הנסמך, ויותר נראה שמלת שלום היא תואר הפעל בשבר פעמים רבות, ושעורו הנני נותן לו את בריתי בשתיקה המשלמת ומשמרת את מקבליה: (יג) והיתה לו, בריתי זאת ברית כהונת עולם, (רש"י), ודעת רחנ"ע שהן זאת הנטעות אחת שהיה נתן לו ברית שלום, פירוש שלא יגיע מאתי זעמי כי היה בשיח בית לא, ושכרו שתהיה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם: אשר קנא לאלהיו, בשביל שלמיו כמו קנאתי לציון (זכריה ח' ב'), וקנאתי לשם קדשי (יחזקאל ל"ט כ"ה): (יד) אשר הכה את המדינית, עם המדינית: נשיא בית אב,

נשיא

המעמר

כראב"ע שיחסר הנסמך ברית, אך הוסיף עוד לב"ר לברית להשלים המאמר, שנתן לו בריתו שתהיה לברית שלום. ומאמר עוד: „אף כאן פירש לו שלומותיו" והוא מה שאמר בפסוק הבא: והיתה לו וגו' ברית כהנת עולם (עיין במזרחי).

פינחס כה

(יג) וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו
בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר
קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (יד) וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל
הַמֻּכֶּה אֲשֶׁר הֻכָּה אֶת־הַמִּדְיָנִית
זִמְרִי בֶּן־סָלּוּא נְשִׂיא בֵּית־אָב
לַשִּׁמְעֹנִי: (טו) וְשֵׁם הָאִשָּׁה
הַמֻּכָּה הַמִּדְיָנִית כָּזְבִּי בַּת־צוּר

ראש

תרגום אונקלוס

יַת קְיָמִי שְׁלָם: (יג) וּתְהֵי לֵיהּ וְלִבְנוֹהִי
בַּתְרוֹהִי קְיָם כְּהוּנַת עָלַם חֲלַף דִּי קַנֵּי
קֳדָם אֱלָהֵיהּ וְכַפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(יד) וְשׁוּם גַּבְרָא בַר יִשְׂרָאֵל דְּקְטִילָא דִּי
אִתְקְטֵיל עִם מְדָנֵיתָא זִמְרִי בַּר סָלוּא רַב
בֵּית אֲבָא לְבֵית שִׁמְעוֹן: (טו) וְשׁוּם אִתְּתָא
דְּאִתְקְטִילַת מְדָנֵיתָא כָּזְבִּי בַּת צוּר רֵישׁ

אומי

רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אָב בְּמִדְיָן
הוּא: פ
(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(יז) צָרֹר אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם
אוֹתָם: (יח) כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם
בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נִכְּלוּ לָכֶם עַל־
דְּבַר־פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כָּזְבִּי בַת־
נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֹתָם הַמֻּכָּה בְיוֹם־
הַמַּגֵּפָה עַל־דְּבַר־פְּעוֹר: (יט) וַיְהִי
אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה* פ

פסקא באמצע פסוק

ויאמר

תרגום אונקלוס

אוּמֵי בֵּית אַבָּא בְּמִדְיָן דְּהוּא: (טז) וּמַלֵּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (יז) אָעֵיק יָת מִדְיָנָאֵי
וְתַקְטְלוּן יַתְהוֹן: (יח) אֲרֵי מְעִיקִין אִנּוּן לְכוֹן
בְּנִכְלֵיהוֹן דִּי נְכִילוּ לְכוֹן עַל עֵיסַק פְּעוֹר
וְעַל עֵיסַק כָּזְבִּי בַּת רַבָּא דְמִדְיָן אֲחַתְהוֹן
דְּאִתְקְטִילַת בְּיוֹמָא דְמוֹתָנָא עַל עֵיסַק פְּעוֹר:
(יט) וַהֲוָה בָּתַר מוֹתָנָא

ואמר

תרגום אשכנזי קמו

פֿאמיליען.הויפט אונטער דען
פֿעלקערשאפֿטען צו מרין וואר.
(טז) דער עווינע רעדעטע היי־
רוף מיט משה, אונד שפראך:
(יז) איכט פֿיינדזעלינקייט נעגען
דיא מדינים אויס, אונר שלא־
געט ויא: (יח) דען זיא האבען
פֿיינדזעלינ נענען אייך געהאנ
דעלט, אינדעם זיא אייך מיט
הינטערליסט נאכגעשטעללעט
האבען דורך דען אבנאטט
פעור אונד דורך איהרע
שוועסטער כזבי, דיא טאכטער
דעם מדינישען פֿירשטען, דיא
אם טאגע דער זיכע וועגען
פעור'ס אומנעקאמטען איוט.
(יט) עם וואר נאך דער זיכע,
אלם

ר ש י

את מלך לזנות כדי להחטיא את ישראל: רקם לומות. לחד מחמת מלכי מדין את לוי ואת רקם ואת לור ונומר (במדבר ל"ו) הוא היה מזיב מנולם שנאמר רקם לומות ולפי שהכה בזיון בעלמו להפקיר בתו מנאו שליט: בית אב. ממשת בתי אבות היו למדין עיפה ועיפר וחנוך ואבידע ואלדעה וזה היה מלך לאחד מהם: (יז) לרור. כמו זכור שמור לשון סווה עליכם לאייב לותם: (יח) כי לוחרים הם לכם וגו'. על דבר פעור שהפקירו בנותיהם לזנות כדי להטעותכם לאחר פעור ואת מוקב לך לוה להסמיך מפני רות שהיתה עתידה לבא מהם בלעמ קמן: ויהי אחרי המגפה וגומר. מכל לרועה שנכנסו זקנים לתוך עדרו והרגו בהן והוא מונה לותן לידע מניין הנותרות. ל"ח כשילקו ממלרים ונמסרו למשה נמסרו לו במנין עכשיו שקרב למות. ולהקזיר לקנו מחזירין במנין:

(ב) לבית

באור

נזיק על לחד מחמת בתי לבות שהיו לשבט שמעון, ונזיק השבט היה רקם על כל בתי האבות, ולכן נקרא רקם לבית אבותיו: (טו) ראש אמות, רקם על מספרה לחת מחמת המשפחות שבר למדין. כאשר יכאר בלמרו בית לב במדין, ונקרא כל לחד מהם בשם מלך, כמ"ש ואת מלכי מדין וגומר את זוי ואת רקם ואת לור וגומר (להלן ל"א ח'): (יז) צרור את המדינים, לחר שניתן שכר טוב לנדיק לוה להפרע מן הרשעים: צרור, מקור במקום לווי, כמו שמור זכור: (יח) בנכליהם, ענינו מחשבה רעה ומרמה, כמו ויתנכלו לותו (בראשית ל"ז י"ח) כי בתחבולות עשה בקשו להדיחכם מעל ה' להלמד לבעל פעור ועל דבר כזבי לותם:

ויאמר

תרגום אשכנזי

כן (א) אַלס דער עווינע צו משה אונד צו אלעזר, זאָהן דעס פריעסטערס אהרן, שפראַך וויא פֿאָלגט: (ב) נעה: מעט דיא אַנצאָהל דער גאַנצען צען נעמיינע דער קינדער ישראל'ס אויף, פֿאָן צוואַנציג יאָהרען אַן אונד דאַריבער, נאַך איהרען פֿאַמיליען, זאָ פֿיעל איהרער דיענסטע טהון קאָננען אין ישראל. (ג) משה אונד דער פריעסטער אלעזר רערעטע מ'ט איהנען דיע זערהאַלב אין דען נעפֿילדען מיאב'ס אַם ירדן נעגען יריחו, אונד שפראַכען: (ד) פֿאָן צוואַנציג יאָהרען אַן אונד דאַריבער (זאָלל אַללעס גענצעהלט ווערדען), וויא דער עווינע (שאָן עהערעס) דעם משה אונד דען קינדערן ישראל

פינחס כו

כן (ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר: (ב) שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: (ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: (ד) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי ישראל

רש"י

כן (ב) לבית אבותם. על שבט המנו ימיקסו ולא לאחר המס: (ג) וידבר משה ואלעזר הכהן אותם. דברו עמם על ידת שלום המקום למנותם: לאמר. למרו להם לריכים לתת לימנות: (ד) מבן עשרים שנה ומעלה כאשר לוה וגו'. סיסיה מניינם מבן עשרים שנה ומעלה שנאמר כל העובר על הפקודים וגומר: מספרת

תרגום אונקלוס

כן (א) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא לְמֵימָר: (ב) קַבִּילוּ יַת חוּשְׁבַּן כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן כָּל גָּבַר חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל: (ג) וּמַלֵּיל משֶׁה וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא וַאֲמָרוּ לְמִמְנֵי יַתְהוֹן בְּמֵשְׁרַיָא דְמוֹאָב עַל יַרְדָּנָא דִירִיחוֹ לְמֵימָר: (ד) מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יַת משֶׁה וּבְנֵי ישראל

באור

כן (א) ויאמר ה' אל משה, הפסוק הזה מסובר על ויסי לחרי המגפה, ובלורו שהיה לחרי המגפה בחצר ניס ה' למנות לת ישרחל, כי על המנויים החלה לחר לחלה תחלק הארן, לכן היה לריך לדעת מספר הנותרים מסם לחרי המגפה: שאו את ראש, ת"ח קבילו ית מוכנן, וכן מתורגם בל"ח: כל יצא צבא, יחכן שמלת בכח תוסיף הפעל הוא, ופירושו יליפת בכח, וכבר פרשתי למעלה (ח' י"ג): (ג) אתם, עמם וכן רבים: על ירדן ירחו, אצל הירדן שהוא נגד עיר ירחו: (ד) מבן עשרים שנה ומעלה, זה הוא מאמר נפני עלמו מוסב על מלת לאמר שבפסוק הקודם, רלה לומר שזה היה דבר משה ואלעזר עם ישרחל שיהיו נמנים מבן עשרים ומעלה: כאשר לוה ה' את משה ובני ישראל, לינו שב על המלוה שלוה עמה למשה ולאלעזר, אצל מלת לוה היא עבר שבבר ונלמס, ובלורו בחצר בבר לוה אל משה ואל בני ישרחל היולחים מחרן מלריס, שימנו מהם מבן עשרים כן עתה לא ימנו פחות מבן עשרים, ועל

יִשְׂרָאֵל הַיֹּצְאִים מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: *
(ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי
רְאוּבֵן חֲנוֹךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי
לְפַלּוּא מִשְׁפַּחַת הַפַּלְאִי (ו) לְחֶצְרֹן
מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרוֹנִי לְכַרְמִי
מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי: (ז) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת
הָרְאוּבֵנִי וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים: (ח) וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִיאָב:
(ט) וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן

ואבירם

קינדערן ישראל ס בעפֿאהלען האַטטע, דיא אוים מצרים גע־
צאָגען וואַרען. (ה) ראובן,
דער ערשטגעבאָרנע ישראֵלס:
דיא קינדער ראובן וואַרען חנוך
אונד דאָ חנוכישע געשלעכט,
פֿאָן פלוא דאָ פלואישע גע־
שלעכט, (ו) פֿאָן חצרון דאָ
חצרונישע געשלעכט, פֿאָן
כרמי דאָ כרמישע געשלעכט.
(ז) דיעזם זינד דיא געשלעכטר
דעס ראובנישען שטאַמעס,
אונד דיא נעמוסטערטען דער־
זעלבען וואַרען אַן דער צאָהל,
דרייא אונד פֿיערציג טויזענד
זיעבען הונדערט אונד דרייַ־
סיג. (ח) דיא זעהנע פלוא

וואַרען אליאב. (ט) דיא זעהנע אליאבס נמואל, דתן אונד אבירם דיע־

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל דִּי נְפָקוּ מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם: (ה) רְאוּבֵן
בּוּכְרָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ זַרְעִית
חֲנוֹךְ לְפַלּוּא זַרְעִית פַּלּוּא: (ו) לְחֶצְרוֹן זַרְעִית
חֶצְרוֹן לְכַרְמִי זַרְעִית כַּרְמִי: (ז) אִלֵּין זַרְעַיָת
רְאוּבֵן וַהֲווֹ מְנְיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וּחְלָתָא אַלְפִין
וּשְׁבַע מְאָה וּחְלָתִין: (ח) וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִיאָב:
(ט) וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא

דתן

רש"י

(ה) משפחת החנכי. לפי שהיו החומות מבזין לותם ואומרים מה אלו מתייסרין על שנטיהן סנורין הס אלא שלטו המלריים בלמותיהם אף בגופם היו מושלים ק"ו בנשותיהם לפיכך הטיל הק"בה שמו עליהם ס"ת מלד זה ויו"ד מלד זה לומר מעיד אני עליהם שהן בני בנותיהם וזה הוא שמפורש על ידי דוד שנטי יה עדות ליעקב הדם הזה העיד עליהם לשנטיהם לפיכך נכתב בתוב החנוכי הפלואי לבל נימנה אף הוא לך לומר משפחת הימני לפי שאף

קנוע

באור

ועל הכונה הזאת מתורגם בלשון לשכנז: (ה) חנוך, אסר למ"ד שכנוי והרלוי למנוך משפחת החנכי, הנה יש לשאול היאך הנמלאים בפרשה הזאת נטיות שונות, כי מלד הדקדוק היה"ק שנסופו עם יו"ד המשך לאחריו הוא סימן היחס. כמו חנוכי, פלואי, זרחי, פרלי וכן כלם, ונשאול שים לאם ס"ת נחה בסוף תפול הה"ת, והחיה"ק הרלוי להיות בלות אחרונה יבא תחת ון נוספת עם יו"ד המשך לאחריו, כמו מן שלה שלני, מן פוה פוני שהוא כמו פָּנַי, שלא שהוא הוי"ו ונעשה שוי"ק גדול תחת קטן, או שתהיה על דרך השלמים שֶׁלָּחַי, פָּנָּחַי, והיה לפי זה רלויה גם כן מן ימנה ונריעה יְמָנַי בְּרִיעָנִי, או יְמָנָהִי בְּרִיעָנָהִי, והנה בימנה נשאר ה הה"ת כמו בנפרד בלא יו"ד היחס, ומן נריעה יאמר נריעי ונפלה הה"ת ולא נשלמה בנו"ן ונשאול שים לאם יו"ד נחה בנפרד, כאו מני, שוני, לזני, רלויה בנטיתם בשני יודי"ן נמים לזת מבנפרד, והבנית ליחס, ותשאר יו"ד הנפרד, והבמוכה היא ליחס: (ו) ויהיו פקדיהם,

וַאֲבִירָם הוּא דָתָן וַאֲבִירָם קְרוֹאֵי
הָעֵדָה אֲשֶׁר הִצּוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
אַהֲרֹן בַּעֲדַת־קֹרַח בְּהַצֹּתָם עַל־
יְהוָה: (י) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ
וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־קֹרַח בְּמוֹת
הָעֵדָה בַּאֲכֹל הָאֵשׁ אֵת חֲמִשִּׁים
וּמָאתַיִם אִישׁ וַיִּהְיוּ לְנֵס: (יא) וּבְנֵי־
קֹרַח לֹא־מֵתוּ: ס (יב) בְּנֵי

קריאי קרי

שמעון

תרגום אונקלוס

דָּתָן וַאֲבִירָם מְעָרְעֵי כְּנִשְׁתָּא דְּאִתְכַּנָּשׁוּ
עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּכִנְשְׁתָּא דְּקָרַח
בְּאִתְכַּנּוֹשֵׁיהוֹן עַל יְיָ: (י) וּפְתָחַת אַרְעָא יָת
פּוּמַהּ וּבְלָעַת יָתְהוֹן וְיָת קָרַח בְּמוֹתָא
דְּכְנִשְׁתָּא כַּד אֲכָלַת אִשָּׁתָא יָת מָאתַן וְחַמְשִׁין
גַּבְרָא וַהֲווֹ לְאָת: (יא) וּבְנֵי קָרַח לָא מִיתוּ:

בני

תרגום אשכנזי

דיעוּ דתן אונד אבירם ווארען
דיא פערֿאַרנעטען דער נע־
מינע, דיא זיך ווידער משה
אונד אהרן אויפֿלעהנטען פֿאן
דעם אַנהאַנג דעם קרח, דאַ
זיא זיך ווידער דען עווינגען אויפֿ־
לעהנטען, (י) ראַ רעז דיא ער־
דע זיך אויפֿטהאַט, אונד זיא
נעבסט קרח פֿערשלאַנג, דאַ
אויך דער איבריגע אַנהאַנג
אומקאַם, אינדעם דאַז פֿייער
דיא צוויי הינדערט אונד
פֿינפֿציג מאַן פֿערצעהרטע,
דיא דאַדורך צום שטראַפֿ־

קנוע נו יו"ד נרחם וה"ח נסוף: (ט) לשון
הגו. את ישראל על משה: נהלוחם.
את העם על ה': הגו. השיחו את ישראל
לריב על משה לשון הפעילו: (י) ויהיו
לנס. לאות ולזכרון למען לשון יקרב
לים זר (נמדבר י"ז) לחלוק על הכהונה:
(יא) ובני קרח לא מתו. הם היו נעלה
תמלה ונשעת המחלוקת הרחיבו תשובה
נלנס לפיכך נתנלר להם מקום גנוס

בניהם

באור

לר"ז לפי שהכתוב לימו שב על המשפחות, לולא על הפרטים שנהן והם הזכרים: (ט) אשר
הצו, מענין הפעיל מגזרת תפ"ע וגל"ה, כי שרשו נלה, ודגש הנד"י מורה על מסרון נו"ן פ"ח
הפעל והרלוי בשלומו הגלו על משקלהזמו. וכן נהלוחם הוא מקור מזה הענין על דרך הזה
וענינו לשון מריבה, ולפי שדתן ואבירם היו סנת מריבת ישראל על משה ואהרן, לכן יחשב
נמלה הזאת בענין הפעיל: (י) ואת קרח במיח העדה, פירשתי לשעלה בפרשת קרח: ויהיו
לנס, ענין הנרם הזה נכל המקרא לשון התרוממות וגבהות, כמו ה' נסי (שמות י"ז ט"ו),

כי

המעמר

כו (ט) **אשר חצו**, לשון רש"י: ,,**את ישראל על משה: נהלוחם. את העם על ה': הגו. השיחו את ישראל לריב על משה לשון הפעילו.**" נאר רש"י כי נאסר כפעול והוא ישראל והעם, כי אם תהיה הכוונה שדתן ואבירם נגו עם משה לא היה ראוי לבוא הפעל בהפעיל נגודע. והרב ר' אליהו מזרחי חמה על רש"י מדוע אמר על הגו את ישראל ועל נהלוחם את העם ע"ש, וירלה לי כי רש"י בא לחרץ למה נחלק המזמר לשנים ולא נאמר הגו על משה ועל אהרן ועל ה', ולזה אמר כי הגו יורה על ישראל והם החוטנים והמה המרעמו אך על משה ועל אהרן ולא עמו נשמים כיצד לדבר על אלהים, ועי"ז הסנו הלשונות העם והמה הפתוחים (וכמו שאמר הרב לעיל י"ח ח' חין העם הלא ישעים) גם על ה'.

שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם לְנְמוּאֵל מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי לְיָמִין מִשְׁפַּחַת הַיָּמִינִי לְיָכִין מִשְׁפַּחַת הַיָּכִינִי: (יג) לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי לְשָׁאוּל מִשְׁפַּחַת הַשָּׁאוּלִי: (יד) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַשִּׁמְעֹנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וּמָאתָיִם: ס (טו) בְּנֵי גָד לְמִשְׁפְּחֹתָם לְצְפוֹן מִשְׁפַּחַת

הצפוני

תרגום אונקלוס

(יג) בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן לִנְמוּאֵל זַרְעִית נְמוּאֵל לְיָמִין זַרְעִית יָמִין לְיָכִין זַרְעִית יָכִין: (יג) לְזֶרַח זַרְעִית זֶרַח לְשָׁאוּל זַרְעִית שָׁאוּל: (יד) אִלֵּין זַרְעַיָת שִׁמְעוֹן עֶשְׂרִין וְתַרְתִּין אַלְפִּין וּמְאָתָן: (טו) בְּנֵי גָד לְזַרְעַיְתְהוֹן לְצְפוֹן

זרעית

תרגום אשכנזי קמח

זאהנע שמעון נאך איהרען נע־
שלעכטערן: פאן נמואל דאז
נמואלישע נעשלעכט, פאן ימין
דאז ימינישע נעשלעכט, פאן
יכין דאז יכינישע נעשלעכט,
(יג) פאן זרח, דאז זרחישע
נעשלעכט, פאן שאול דאז
שאולישע נעשלעכט. (יד) דיע־
זעם זינד דיא נעשלעכטער
דעם שמעוניטען שטאממעם,
צוואממען צווייא אונד צוואנ־
ציג טויזענד אונד צווייא הונ־
דערט. (טו) דיא זאהנע גד נאך
איהרען נעשלעכטערן, פאן

צפון

ר ש"י

בניהם ויצאו מהם: (יג) לזרח. הוא יומר לעון נוהר לכל משפחת לחוד נטלה וכן תמצ מצבע בנימין שהיו בעזרה בניס יכל למלחים וכאן לא מנה אלא חמשה וכן אלעזר לגד הרי שבע משפחות ואלחי בגמרא ירושלמית שבעזה להרן נפלקו ענני כבוד ונאו הכנענים להלחם בישראל ונתנו לב לחזור למלרים וחזרו לאחוריהם שמונה מסעות מהר ההר למוסרה שנאמר ובני ישראל נסעו מבאירות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן (דברים י"ו) והלא נהר ההר מת וממוסרה עד הר ההר שמנה מסעות אם למסרע אלא שחזרו לאחוריהם ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם והרגו מהם שבע משפחות ומבני לוי נפלו אחרע משפחות משפחת שמעי ועוזיאלי ומבני יהכר לא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי והרביעית לא ידעתי מה היא ורבי תנחומא דרש שמתו במגפה נדבר בלעם אבל לפי הפשוטן שפשט משבט שמעון במנין זה ממנין הראשון שבמדבר סיני נראה שבל אחרעה ועשרים אלף נפלו משבטו של שמעון:

לקוני

באור

כי נוסף הנם הוא נוסחו גנוה שמתראה על כל בני הבנף ואחריו ילכו, וכן נקרא וילון הספינה נם, כל פרשו נם (ישעיה ל"ג כ"ג), לפי שמרימין לוחו על התורן אל אשר יהיה שמה הרוח להוליך הספינה לאחריו תלך, ועל זה הדרך נקראים מעצי ה' וגבורתו אשר ילחה כל משניל לסשיגם בשם נפש, לפי שהם מורים לבני האדם דרכי הנפש ונפלאותיו בעבור תהיה ירחתו על פניהם ואחריו ילכו, וכן שם לשבט ולעונם על המורדים נאלוחיו שיהיה לזפרון ולמשמרת לדור אחרון ולא יזידון עוד. ועל הדרך הזה אמר גם בנליעת עדת קרח ויהיו לנס ולא לומר לזכרון למען אשר לא יקרב איש זר, וכן פירש"י ורחנ"ע, וכן מתורגם בלשון אשכנז: (יב) לנמואל, הוא יומאל (בראשית מ"ו י'): (יג) לזרח, הוא לזהר (שם) כי הזרחת זרח ולזהר אחיהן לשון זהר הוא, מה אחין בן לזרח משפחת הזרחי אשר יהודה (להלן כ') אשתו היה זרח, והנה נפרשת ויצא (בראשית שם) מונה גם משפחות לשמעון ימואל וימין ואהד ויכין ולזהר ושאול, והנה יאוחל ולזהר הם נמואל וזרח שמונה כאן, וכן ימין ויכין, ומשפחת אהוד נטלה, וכן ה' משבט בנימין, כי נפ' ויצא מונה עשרה בניס לבנימין בנאתו למלרים והם בלע ובכר ואשבל וגרא ונעמן אחי ארא מפים וחפים וארד, וכאן הוא מונה רק אחד, והם בלע, אשבל

מחירם

תרגום אשכנזי

חֲצְפוֹנִי לְחַגִּי מִשְׁפַּחַת הַחֲגִי
לְשׁוּנִי מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּנִי: (יח) לְאֶזְנִי
מִשְׁפַּחַת הָאֶזְנִי לְעֵרִי מִשְׁפַּחַת
הָעֵרִי: (יז) לַאֲרוֹד מִשְׁפַּחַת
הָאֲרוֹדִי לְאַרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת
הָאַרְאֵלִי: (יח) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־
גָד לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ס (יט) בְּנֵי
יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: (כ) וַיִּהְיוּ בְּנֵי־יְהוּדָה
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת
הַשֵּׁלָנִי לְפֶרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפַּרְצִי

צפון ראַז צפונישע נעשלעכט,
פאָן חגי ראַז חגישע נעשלעכט,
פאָן שוני ראַז שונישע נע־
שלעכט, (יח) פאָן אזני ראַז
אזנישע נעשלעכט, פאָן ערי
ראַז עריש נעשלעכט, (יז) פאָן
ארוד ראַז ארודישע נעשלעכט,
פאָן אראלי ראַז אראלישע נע־
שלעכט. (יח) דיא נעשלעכטער
דער קינדער גר ענטהיעלטען
אן נעמוסטערטען פיערציג טוי־
זענד אונד פינף הונדערט.
(יט) דיא זאהנע יהודה ער אונד
אונן; אללין ער אונד אונן
שטארבען אים לאנדע כנען,
(כ) אונד נון ווארען נאך דיא
זאהנע יהודה נאך אירען נע־
שלעכטערן: פאָן שלה ראַז
שלנישע נעשלעכט, פאָן פרץ
ראַז פרצישע נעשלעכט, פאָן

ר ש " י

(טז) לחזני. לומר לי שזו משפח' לבנון ולימי
יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו:

תרגום אונקלוס

זַרְעִית צָפוֹן לְחַגִּי זַרְעִית חַגִּי לְשׁוּנִי זַרְעִית
שׁוּנִי: (טז) לְאֶזְנִי זַרְעִית אָזְנִי לְעֵרִי זַרְעִית
עֵרִי: (יז) לַאֲרוֹד זַרְעִית אֲרוֹדִי לַאֲרְאֵלִי
זַרְעִית אַרְאֵלִי: (יח) אִלֵּין זַרְעַיָּת בְּנֵי גָד לְמִנְיָנֵהוֹן אַרְבְּעִין אַלְפִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה: (יט) בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וּמִית עֵר וְאוֹנָן בְּאַרְעָא דְּכְנָעַן:
(כ) וַהֲווֹ בְּנֵי יְהוּדָה לְזַרְעַיְתְהוֹן לְשֵׁלָה זַרְעִית שֵׁלָה לְפֶרֶץ זַרְעִית

באור

לחזני הוא לחי, שפופס הוא מפיס, מופס הוא חפיס, ונחסרו נכר, גרס, נעמן, רגס
ורוד, כי מה שהוא מונה (להלן מ') משפחת הארדי ומשפחת הנעמי הם בני בלע בן בנימין,
וזה לשון הרמב"ן, והנכון בעיני כי נעמן וארד תמר ימנה בבני בנימין שם נפרשת ויגם הם בני
הנכור בלע כמו שמפורש כאן, וכן ימנה להם בדברי הימים (ז' ח' ג') ומנהג הכתוב לעשות
בני בנים בנים כמו שכתוב את לבן בן נחור (בראשית כ"ט ה'), והוא היה בן בתואל בן נחור,
וכתב בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם ועוץ וחול וגתר ומש (דברי הימים א' א' י"ז),
והנה הלה ארבעתם האחרונים בני בניו. אף על פי שלא עשה כן בבני פרץ ובני בריעה הולם
הולדו על ברכי בנימין ויחשבם לו כדרך אלה תולדות אהרן ומשה ע"ה, וכן פירש רש"י (להלן כ"ד),
ומשארת לבנון לגד כתב רש"י כאן על פי האגדה שגם היא בתלה, ולהלן (נספוק ט"ז) כתב
שהוא

לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי: (כה) וַיִּהְיוּ
בְּנֵי־פֶרֶץ לְחֶצְרֹן מִשְׁפַּחַת
הַחֶצְרֹנִי לְחָמוּל מִשְׁפַּחַת
הַחֲמוּלִי: (כו) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת יְהוּדָה
לִפְקֻדֵיהֶם שִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים אָלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ס (כז) בְּנֵי
יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם תּוֹלָע
מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי לְפוּוָה מִשְׁפַּחַת
הַפּוּנִי: (כח) לְיָשׁוּב מִשְׁפַּחַת
הַיָּשֻׁבִי לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְרֹנִי:
(כט) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת יִשָּׂשכָר
לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים אָלֶף

ושלש

תרגום אשכנזי רמט

זרח ראַן זרחישע נעשלעכט.
(כה) דיא זוהנע דעס פרץ ווא=
רען פאַן חצרון ראַן חצרוניישע
נעשלעכט, פאַן חמול ראַן
חמולישע נעשלעכט. (כו) דיע=
זע נעשלעכטער יהודה ווע=
היעלטען אַן נעמיסטערטען:
זעכס אונד זיעבענציג טויזענד
פינף הינדערט. (כז) דיא זוה=
נע יששכר נאַך איהרען נע=
שלעכטערן: תולע נעבענט דעם
חולעישען נעשלעכטע. פאַן
פוה ראַן פוניש נעשלעכט,
(כח) פאַן ישוב ראַן ישובישע
נעשלעכט, פאַן שמרון ראַן
שמרונישע נעשלעכט. (כה) דיע=
זע נעשלעכטער דעם יששכר
ענטהעלטען אַן נעמיסטער=
טען: פיער אונד זעכציג טוי=
זענד

חרגום אונקלוס

פֶּרֶץ לְזֶרַח זַרְעִית זָרַח: (כה) וַהֲוֹוֹ בְּנֵי פֶּרֶץ
לְחֶצְרוֹן זַרְעִית חֶצְרוֹן לְחֲמוּל זַרְעִית חֲמוּל:
(כו) אִלֵּין זַרְעַיָּת יְהוּדָה לְמִנְיָנֵיהוֹן
שִׁתִּין וְשִׁבְעָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה:
(כז) בְּנֵי יִשָּׂשכָר לְזַרְעַיְתְהוֹן תּוֹלָע זַרְעִית
תּוֹלָע לְפוּוָה זַרְעִית פּוּנִי: (כח) לְיָשׁוּב
זַרְעִית יָשׁוּבִי לְשִׁמְרוֹן זַרְעִית שִׁמְרוֹן:
(כט) אִלֵּין זַרְעַיָּת יִשָּׂשכָר לְמִנְיָנֵיהוֹן שִׁתִּין

וארבעה

ר ש " י

(כד) לישוב. הוא יוב האמור בירדי מלרים כי כל המשפחות נקראו על שם יורדי מלרים והנילדין משם והלאה לא נקראו המשפחות על שמם חוץ ממשפחות לפרים ומנשה שנולדו בלם בחלרים וחרד ונעמן בני בלע בן בנימין ומלאחי ניסודו על ר' משה הדרשן שירדה אמן למלרים כשהית' מעוברת מהם לכך וחלקו למשפחו' בחלרון וחמול שהיו בני בניס ליהודה ומבר ומלכיאל שהיו בני בניס אל אשר ולא לגדה היה הגי טוב ולא לאו אומר הגי שהיו לבלע בני בניס הגדה ומשנים הללו חרד ונעמן יצאו מכל אחד משפחה הנה ונקראו חולדות שאר הבנים על שם בלע וחולדות הבנים הללו נקראו על שמם וכן הגי אומר בני מניר שנחלק לב' משפחות אחת נקראת על שמו ואחת נקראת ע"ש בלעד בני ה' משפחות חסרו מבניו של בנימין כאן ונתקיימה מקלת נבואת אמו שקראתו בן אוני בן אוניות ונפלגו בנבעה נתקיימה כולה זו מלאחי ניסודו של ר' משה הדרשן:

באור

שבוע משפחת אזני שלא הוזכרו בפרשת ויגש: (כא) החמולי, ה"א הדעת נסנו"ל בדינה לפני את גרונית הקמולה: (כד) לישוב, הוא יוב האמור בירדי מלרים בפ' ויגש, ונתנה שמו כמו בבני בנימין שהזכרתי למעלה (י"ג) שנחלפו שמותם נמסיר לו יתיר לות אחת:

וענד אונד דרייא הונדערט.
(כו) ריא זעהנע זבולון נאַך איהרען געשלעכטערן: פֿאַן סרד דאַז סרדישע גשלעכט, פֿאַן אלון דאַז אלונישע גשלעכט, פֿאַן יחלאל דאַז יחלאלישע גשלעכט. (כז) דריי גשלעכטער דעם זבולונישען שטאַם. מעם ענטהיעלטען אַן געמוסטערטען. (כח) ריא זעהנע יוסף נאַך איהרען גשלעכטערן: מנשה אונד אפרים. (כט) ריא זעהנע מנשה: פֿאַן מכיר דאַז מכירישע גשלעכט, מכיר צייגטע גלעד, פֿאַן גלעד קאַמען דאַז גלעדישע גשלעכט. (ל) ריא זעהנע גלעד, איעזר מיט דעם איעזרישען גשלעכטע, פֿאַן חלק דאַז חלקישע גשלעכט, (לא) פֿאַן אשריאל דאַז אשריאלישע גשלעכט, פֿאַן שכם דאַז שכמישע גשלעכט

וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: ס (כו) בְּנֵי זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחֹתָם לְסֶרֶד מִשְׁפַּחַת הַסַּרְדִּי לְאֵלוֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֹנִי לְיַחְלְאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחְלְאֵלִי: (כז) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַזְּבוּלֹנִי לִפְקֻדֵיהֶם שִׁשִּׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ס (כח) בְּנֵי יוֹסֵף לְמִשְׁפְּחֹתָם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם: (כט) בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמָכִיר מִשְׁפַּחַת הַמָּכִירִי וּמָכִיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי: (ל) אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר מִשְׁפַּחַת הָאִיעֶזְרִי לְחֶלֶק מִשְׁפַּחַת הַחֶלְקִי: (לא) וְאַשְׂרִיאֵל מִשְׁפַּחַת הָאַשְׂרְאֵלִי וְשֶׁכֶם

משפחת

תרגום אונקלוס

וְאַרְבְּעָה אַלְפִין וְחַלַּח מְאָה: (כו) בְּנֵי זְבוּלֻן לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְסֶרֶד זַרְעִית סֶרֶד לְאֵלוֹן זַרְעִית אֵלוֹן לְיַחְלְאֵל זַרְעִית יַחְלְאֵלִי: (כז) אִלֵּין זַרְעַיָּת זְבוּלֻן לְמִנְיָנֵהוֹן שִׁתִּין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה: (כח) בְּנֵי יוֹסֵף לְזַרְעֲיָתְהוֹן מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם: (כט) בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמָכִיר זַרְעִית מָכִיר וּמָכִיר אוֹלִיד יַת גִּלְעָד לְגִלְעָד זַרְעִית גִּלְעָד: (ל) אִלֵּין בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר זַרְעִית אִיעֶזֶר לְחֶלֶק זַרְעִית חֶלֶק: (לא) וְאַשְׂרִיאֵל זַרְעִית אַשְׂרִיאֵלִי וְשֶׁכֶם

זרעית

באור

(כט) בני מנשה, נעניר בני נניו למר בני לשון רבים, כי לא נולד לו רק מכיר לבדו: (ל) לחלק משפחה החלקי, השמות שם העלם פרטי לשם היחס כשמות שם בלעי או שם הקרקע בנעוריהם, כי מן שֶׂדֶר נאמר שַׂדְרִי, וגומר, ושם ספ"ק לות הגרון כמו מן עֶגֶל, חֶלֶב נאמר עֶגְלִי, חֶלְבִּי וכן מן חֶפֶר נאמר משפחת הַחֶפְרִי: (לא) ושכם משפחת השכמי, והנון מומר לנכר משפחת הנכרי הפ"ק נפת"ח, וכן לנלע משפחת הנלעי, לפי שנטית משקל פָּעַל על שני הכרים שם שהפ"ק נחירק כמו מן בָּגַד, בֹּגְדוֹ, או נפת"ח הפ"ק, כמו מן מָלַךְ, מַלְכִּי

מלכך

מִשְׁפַּחַת הַשֻּׁכְמִי: (לג) וּשְׁמִידָע
מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמִידָעִי וְחֵפֶר
מִשְׁפַּחַת הַחֵפְרִי: (לג) וּצְלָפְחָד
בֶּן־חֵפֶר לֹא־הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־
בָּנוֹת וְשֵׁם בְּנוֹת צְלָפְחָד מַחְלָה
וְנֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה:
(לד) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה
וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וּשְׁבַע מֵאוֹת: ס (לה) אֵלֶּה
בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְשׁוּתֶלַח מִשְׁפַּחַת הַשֻּׁתַלְחִי
לְבֶכֶר מִשְׁפַּחַת הַבַּכְרִי לְתַחַן
מִשְׁפַּחַת הַתַּחֲנִי: (לו) וְאֵלֶּה בְּנֵי
שׁוּתֶלַח לְעֵרָן מִשְׁפַּחַת הָעֵרָנִי:
(לו) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אֶפְרַיִם
לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף

וחמש

תרגום אונקלוס

זַרְעִית שֻׁכָם: (לג) וּשְׁמִידָע זַרְעִית שְׁמִידָע
וְחֵפֶר זַרְעִית חֵפֶר: (לג) וְצֶלָפְחָד בַּר חֵפֶר לָא
הֲוּוֹ לֵיהּ בְּנִין אֱלָהֵן בְּנָן וְשׁוּם בְּנָת צֶלָפְחָד
מַחְלָה וְנוֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה: (לד) אִלֵּין
זַרְעִית מְנַשֶּׁה וּמְנָיְנֵיהוֹן חֲמָשִׁין וְתַרִין אַלְפִין
וּשְׁבַע מְאָה: (לה) אִלֵּין בְּנֵי אֶפְרַיִם לְזַרְעֲיָתְהוֹן
לְשׁוּתֶלַח זַרְעִית שׁוּתֶלַח לְבֶכֶר זַרְעִית בָּכֶר
לְתַחַן זַרְעִית תָּחַן: (לו) וְאִלֵּין בְּנֵי שׁוּתֶלַח
לְעֶרָן זַרְעִית עֶרָן: (לז) אִלֵּין זַרְעַיָת בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמָנְיָנֵיהוֹן תְּלָתִין וְתַרִין אַלְפִין

תרגום אשכנזי קנ

שלעכט, (לג) פֿאָן שמידעראַז
שמידעישע נעשלעכט, פֿאָן
חפר ראַז חפרישע נעשלעכט.
(לג) צלפחד זאָהן חפרס
האַטטע קיינע זעהנע זאָנדערן
טעכטער; דיא טעכטער צלפחד
היעסען מחלה, נועה, חגלה,
מלכה אונד תרצה. (לד) דיא
געשלעכטער דעס מנשה ענטי
היעלטען אַן נעמוסטערטען:
צווייא אונד פֿינפֿציג טויזענד
זיעבען הונדערט. (לה) פֿאָלי
גענדע זינד דיא זעהנע אפרים
נאַך אירען געשלעכטערן:
פֿאָן שוחלח ראַז שוחלחשע גע־
שלעכט פֿאָן בכר ראַז בכרישע
געשלעכט, פֿאָן תחן ראַז
תחנישע געשלעכט, (לו) אונד
דיעזעם זינד דיא זעהנע דעס
שוחלח, פֿאָן ערן ראַז ערנישע
געשלעכט. (לז) דיא געשלעכטער
דער זעהנע אפרים ענטהיעל־
טען אַן נעמוסטערטען, צווייא
אונד דרייסיג טויזענד פֿינף
הונ־

רש"י

(לו) ואלה בני שותלח וגומר. שלר בני
שותלח נקראו תולדותיהם ע"ש שותלח
ומערן ילפת מסמקה רבה ונקרלת על שמו
ונחזנו בני שותלח לשתי משפחות לח וחזוב
ותמלח בפרשה זו ג' משפחות ומבני לוי ח'
הרי ס"ה זהו שנלמר בי לחם המעט וגומר
ה"ל מעט ה"ל לחם מסרים ממשפחת כל
העמי' שהן שנעשים לף זו הכנתי מיסודו של
ר' משה הדרשן לף הוספתי לפחות ולהוסיף
בדבריו:

לאמירס

באור

מִלְּבַד: (לג) וצלפחד בן חפר, הזכיר הכתוב נעוריו בעוון שיאמר שקרבו לפני משה לתנוע

וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֶלֶף בְּנֵי־יוֹסֵף
לְמִשְׁפְּחֹתָם: ס (לח) בְּנֵי
בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֶלַע
מִשְׁפַּחַת הַבַּלְעִי לְאַשְׁבֵּל
מִשְׁפַּחַת הָאַשְׁבֵּלִי לַאֲחִירָם
מִשְׁפַּחַת הָאֲחִירָמִי: (לט) לְשֻׁפוּפָם
מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּפָמִי לְחוּפָם
מִשְׁפַּחַת הַחוּפָמִי: (מ) וַיִּהְיוּ בְּנֵי־
בֶלַע אַרְדְּ וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאַרְדִּי
לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי: (מא) אֵלֶּה
בְּנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם וּפְקֻדֵיהֶם
חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת: ס (מב) אֵלֶּה
בְּנֵי־דָן לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשׁוּחָם
מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת
דָּן לְמִשְׁפְּחֹתָם: (מג) כָּל־

משפחת

שלעטער דעם דן, פֿאָן דענען הערנאָך מהרערע נעשלעכטער הערקאָמען. (מג) אַללע

גע־

(לח) לאחירם. הוא לקי זיכד למלרים ולפי שנקרא על שם יוסף שהיה לאחיו ורס ממנו נקרא לאחירם: (לט) שופם. הוא מופיס על שם שהיה יוסף שפוף בין הלומות: (מב) לשוחם. הוא מוזיס:

וחמש מאה אלין בני יוסף לזרעיתהון:
(לח) בני בנימן לזרעיתהון לבלע זרעית
בלע לאשבל זרעית אשבל לאחירם זרעית
אחירם: (לט) לשפופם זרעית שפופם לחופם
זרעית חופם: (מ) והוו בני בלע ארד ונעמן זרעית הארדי לנעמן זרעית נעמן:
(מא) אלין בני בנימן לזרעיתהון ומנייניהון ארבעין וחמשא אלפין ושית מאה:
(מב) אלין בני דן לזרעיתהון לשוחם זרעית שוחם אלין זרעית דן לזרעיתהון:

כל

באור

חלק ירושתן כי הן נכנסו לחלק הארץ: (מב) לשוחם, הוא מוזיס הלמור נס' ויגש: אלה

משפחת

מִשְׁפְּחֹת הַשּׁוּחָמִי לְפִקְדֵיהֶם
אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: ס (מד) בְּנֵי
אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחֹתָם לִימְנָה
מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לְיִשְׁוִי מִשְׁפַּחַת
הַיִּשְׁוִי לִבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת
הַבְּרִיעִי: (מה) לִבְנֵי בְרִיעָה לְחֶבֶר
מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרִי לְמַלְכִּיאֵל
מִשְׁפַּחַת הַמַּלְכִּיאֵלִי: (מו) וְשֵׁם
בַּת־אָשֵׁר שָׂרַח: (מז) אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אָשֵׁר לִפְקֻדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: ס (מח) בְּנֵי
נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיַחְצְאֵל

משפחת

תרגום אשכנזי קנא

נעשלעכטער, דיא פאן שוחם
הערקאמען, ענטהיעלטען אן
געמיסטערטען פיער אונד זעכ-
ציג טויזענד אונד פיער הונ-
דערט. (מד) דיא זאהנע אשר
נאך איהרען נעשלעכטערן: פאן
ימנה דאז ימנהשע נעשלעכט,
פאן ישוי דאז ישוישע נע-
שלעכט, פאן בריעה דאז
בריעישע נעשלעכט, (מה) פאן
דען זאהנען בריעה קאם חבר
דאז חברישע נעשלעכט, פאן
מלכיאל דאז מלכיאלישע נע-
שלעכט, (מו) אשר'ס טאכ-
טער היעם שרח. (מז) דיא נע-
שלעכטער דער זאהנע אשר
ענטהיעלטען אן געמוסטער-
טען דרייא אונד פינפציג טוי-
זענד אונד פיער הונדערט.
(מח) דיא זאהנע נפתלי נאך
איהרען נעשלעכטערן: פאן
יחצאל דאז יחצאלישע נע-

שלעכט

תרגום אונקלוס

(מג) כָּל זַרְעַיַת שׁוּחָם לְמִנְיָנֵיהוֹן שִׁתִּין וְאַרְבַּע
אַלְפִּין וְאַרְבַּע מְאָה: (מד) בְּנֵי אָשֵׁר לְזַרְעַיָתְהוֹן

ר ש " י

(מי) ושם בת אשר שרח. לפי שהיתה קיימת
בחייס מנחה כאן:
לגלה

לְיִמְנָה זַרְעִית יִמְנָה לְיִשְׁוִי זַרְעִית יִשְׁוִי לִבְרִיעָה זַרְעִית בְּרִיעָה: (מה) לִבְנֵי בְרִיעָה
לְחֶבֶר זַרְעִית חֶבֶר לְמַלְכִּיאֵל זַרְעִית מַלְכִּיאֵל: (מו) וְשׁוּם בַּת אָשֵׁר שָׂרַח: (מז) אִלֵּין
זַרְעַיַת בְּנֵי אָשֵׁר לְמִנְיָנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּתְלָתָא אַלְפִּין וְאַרְבַּע מְאָה: (מח) בְּנֵי נַפְתָּלִי
לורעיחהון

באור

משפחת דן, כי תושים נחלק למשפחות רבות. (רמב"ע): (מד) בני אשר, תמסר מסורת
יפה שמונה נפ' ויגע לרבעה בני אשר: (מו) ושם בת אשר שרח, לפי שהיתה קיימת בחייס
מנחה כאן, (רש"י), וזה לשון הרמב"ן ואונקלוס תרגם ושם את שם בת אשר (ובתרגום
אונקלוס שלפנינו ליכא הנוסח הזה) נתכוון בזה לומר שהיתה את יורדת מצרים, ולכן הזכירה
בשבר יוכיר בנות לפחד ותכנס בכלל לגלה מחלק הארץ, כי היתה בת שבע שנים שבר
ולא היה לו בן והיתה נחלתו לבתו, לכך אמר ושם את שבר ולא אמר ובת שבר, כי היתה
שמה בת שבר ונקראת שרח, ושם היתה נחייס כדברי רש"י הנה היא בכנות לפחד לגלה ושם
שם מסורתה נטלה בעבורה, וע"ד הסבא היה לה מסורה גדולה תקרא על שמה, ותכנס
בכלל חלה מסורות בני שבר, שבל לא יגלה הכתוב ליחסה אל החזה שיאמר לסרח מסורת

מִשְׁפַּחַת הַיִּחְצְאֵלִי לְגוּנִי
מִשְׁפַּחַת הַגּוּנִי: (מט) לְיֵצֶר
מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי לְשִׁלֵּם מִשְׁפַּחַת
הַשִּׁכְמִי: (נ) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת נַפְתָּלִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:
(נא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ־
מֵאוֹת אֶלֶף וְאֶלֶף שְׁבַע מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים: פ שלישי

(נב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(נג) לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת: (נד) לָרַב תַּרְבֶּה

נחלתו

פֵּאַמיליע בעקעמט איין גרעסערעס ערב־

תרגום אשכנזי

שלעכט, פֵּאן גוני דאז גנישע
געשלעכט, (מט) פֵּאן יצר דאז
יצרישע געשלעכט, פֵּאן שלם
דאז שלטישע געשלעכט,
(נ) דיעזעם זינד דיא נעשלעכ־
טער דעם נפתלי נאך איהרען
פֵּערשיעדענען אבטהיילונגען;
איהרע נעמוסטערטען וואַרען
אן דער צאהל פֵּינף אונד פֵּיער־
ציג טויזענד אונד פֵּיער הונ־
דערט. (נא) אללע נעמוסטער־
טען דער קינדער ישראל וואַ־
רען אן דער צאהל, זעכס
מאהל הונדערט אונד אין טוי־
זענד זיבען הינדערט אונד
דריסיג. (נב) דער עווינע
רעדעטע מיט משה אונד
שפראך: (נג) דיזעזען זאלל דאַ־
לאנד, נאך אנצאהל דער נא־
מען, צום ערבנוטע, אויסגע־
טהיילט ווערדען; (נד) דיא

ר ש "י

(נג) לאלה תחלק הארץ. ולא לפחותים
מבן עשרים לפי שנאמר לכלל עשרים
נמנים חלוק הארץ שהרי ז' שנים כנגד
ושבע חלקו ולא נטלו חלק בארץ חלק חלו
ת"ר חלף ואלף ואם היו לאחד מהם שה
נים לא נטלו חלק חלק מניהם לבדו:
(נד) לרב תרבה נחלתו. לשבט שהיה מרובה
באוכלסין נתנו חלק רב ואלף על פי שלא היו
החלקים שוים שהרי הכל לפי רבוי השבט
חלקו החלקים לא עשו חלק על ידי גורל
והגורל היה על פי רוח הקודש כמו שמפו־
רשנתי בתרא. ללעזר הכהן היו מלוגם

נחוריס

תרגום אונקלוס

לְזַרְעַיְחֶהוֹן לְיַחְצְאֵל זַרְעִית יַחְצָאֵי לְגוּנִי זַרְעִית
גוּנִי: (מט) לְיֵצֶר זַרְעִית יֵצֶר לְשִׁלֵּם זַרְעִית
שִׁלֵּם: (נ) אִלֵּין זַרְעַיַת נַפְתָּלִי לְזַרְעַיְחֶהוֹן
וּמְנָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וַחֲמֵשָׁא אַלְפִין וְאַרְבַּע
מְאָה: (נא) אִלֵּין מְנָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁית מְאָה
וְחַד אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וּחְלָתִין: (נב) וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (נג) לְאִלֵּין תִּתְפְּלֵג אַרְעָא
בַּאֲחָסָנָא בְּמִנְיַן שְׁמָהָן: (נד) לְסַגִּיאֵי תַּסְגּוֹן

אחסנתהון

ב א ו ר

הסרמי וקלר העניו. ע"כ: (נג) לאלה תחלק הארץ, לאותן הפקודים הנזכרים, לבן העשיק
נמלמר הזה טרם הזכיר פקודי הלוי, כי הלויים לא יהיו נכלל מליקת הארץ. ורש"י פירש
לאלה ולא לפחותים מבן עשרים, אף על פי שנאמר לכלל עשרים טרם חלוק הארץ, כי שבע שנים
כנגד ושבע שנים חלקו מכל מקום לא נטלו כי אם לאותם שה מאות אלף ואלף, ואם היה לאחד
שה נמים לא נטלו אלא חלק אחד מניהם לבדו, ופירש הרמב"ן בענין הזה, וזה לשונו: לאלה
תחלק הארץ במספר שמות, שיתנו לכל זכר לגלגלתם חלק; (נד) לרב תרבה, שיחלקו אותן
רבוים לתרבעה חלקים, למספרת החבורה המרובה על דרך משל תרבה נחלתו, ולמספרת המלחי

המעוטה

פינחס כו

נַחֲלָתוֹ וְלַמַּעַט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ
אִישׁ לְפִי פְקֻדָיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ:
(נה) אַךְ־בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת־הָאָרֶץ

לשמית

תרגום אשכנוי קנב

ערבנוט, אונד דיא שוועלע־
רע פַאמיליע איין קליינערעם
ערבנוט, יערעם ווירד נאך
דער אַנצאָהל איהרער גע־
מוסטערטען איין ערבנוט גע־

נעבען: (נה) יערָאך ואָלל רַאו לאַנד דורך רַאו לָאו פערטהיילט ווערדן, אונד זאָלל

אוה:

תרגום אונקלוס

רש"י

אַחֲסַנָתְהוֹן וְלִזְעֵירֵי תַּזְעֲרוּן אַחֲסַנָתְהוֹן גְּבַר לְפוּם מְנָיָנוֹהִי תִּתְיְהַב אַחֲסַנְתֵּיהּ: (נה) בְּרַם בְּעַרְבָּא תִּתְפְּלַג יַת אַרְעָא לְשָׁמָהָן שְׁבָטֵי

אבהתהון

נחלוים ותומים ולומר נרות הקידם אם שבט פלוני עולה תחום פלוני עולה עמו והזבחים היו נחונים בי"ב פתקין וי"ב גבולים בי"ב פתקין יבללום בקלפי והעזיק מכנים ידו לתיבה ונוטל שני פתקין עילה בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול

הישרים לו והגידל עלמי ריה לווח ולומר לוי הגורל עליהי לגבול פלוני לשבט פלוני וכ' ע"פ הגורל ולא נתחלקה הארץ בשדה לפי שים גבול מגיעת מחברו אלא בשומת בית כור רע בנגד בית סאה טוב הכל לפי הדמים:

(נה) לחמית

באור

המעוטה תמעיט, כי לים לפי פקודי המשפחה יתן נחלתו: (נה) אך בגורל יחלק, לשבטי ישראל ולשמות מטות אבותם שם שנים עשר מטות ינחלו לותם, וחזר ואמר על פי הגורל תחלק נחלתו של מטה בין רב למעט, כי גם בין המשפחות יטילו גורל ויהיה חלק החמוכי גרות לשר יעלה לו הגורל, וחלק הפלחי גרות לשר יעלה לו הגורל, לך נרמה לרב ומעיט למועט במשפחות, וזהו שנאמר בשדה חלה מספרי בני ישראל והתנחלתם את הארץ בגורל למשפחותיכם לרב תרבו וגומר חל לשר ילח וגומר למטות אבותיכם תתנחלו, הנה שתהיה הנחלה למשפחות בגורל ועל הרוב לשר ילח לו הגורל שם נרמה לרב ומעיט למועט במשפחות, ואמר שתהיה למטות אבותם כלומר שתים עשרה מטות, ע"כ מדברי הרמב"ן ז"ל. והנה בענין חלוקת הארץ יש מחלוקת בין חכמינו ז"ל בים מוחלים (דף קי"ז) למי נתחלקה שם ליולחי מלרים או לנחלי הארץ, ובנחור הכתובים כל אחד לפי דרכו, והאריכו בשם המפרשים הקדמונים רש"י ורמב"ן ורא"ם, בפרשת ויחי ובמקום הזה, האיך היתה החלוקה בגורל ואף על פי כן הרבו לרב והמעיטו למועט, ומה לומו בני יוסף אל יהושע בנחור בנחוב (יהושע י"ז י"ד), ואנחנו לפרש פשוטו של מקרא נאמו: יחלק את הארץ, את הוא סימן הפעול, ולכן בנגיני התולדה יבוא עם הנושא, כמ"ש

בפרשת

המעמר

(נה) יחלק את הארץ, לומר המלחר: ,,את הוא סימן הפעול ולכן בנגיני התולדה יבוא עם הנושא". דע כי הרמב"ן בחור לנתיבה כתב: לשפת עברית סגולה מיוחדת מכל שאר הלשונות כי גם שם גם הפעול נושא המאמר יבוא ביחס הנוטה (שבוא את) כמו יחלק את הארץ וכדומה רבים, ולזה החליט כי נוכל גם לאמר את השמים נגרשים את החפוש נחבל. ואחריו הלך החכם בן זחב. קולם לנגי לא בן ידמה כי זה נגד חוקי ההגיון, עליהם נוסדו חדני כל לשון שיבוא מאמר מבלי יחס היבר, לא בפועל ולא בנח, ולזה אומר: כי אך שם יקדים הפעל לנושא שאז נכלל בפעל גיף שאמי (דאז מוכפערזעלבסט פֵּירווערט עם) וח"כ בנר יש בחן יחס היבר לא יבוא הנושא לפעמים על משקל הנוטה כמו יחלק את הארץ (עם וועדרד בעטהיילט דאז זאנד) וכיולא בו. והנה בשאר לשונות יבוא בחופן הזה שתי מלות על משקל היבר כנודע; חולם בלשון עברית יבוא אך בכתוי הנסתר בפעל ניוסר והבם ביחס הפעול, אך שם יקדים הנושא לפעל אין מקום ליחס הפעול, ואבר יאמר את החפוש נחבל יחטא לדעתי נגד משפט הלשון. (ועיין תורת לשון עברית דבים פרלג מהדורת מנייעק חלק ג' לד רס"ו).

לִשְׁמֹות מַטּות־אֲבֹתָם יִנְחָלוּ׃ (נו) עַל־פִּי הַגּוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לִמְעָט׃ ס (נז) וְאֵלֶּה פְקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְגֵרְשׁון מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֻׁנִּי לִקְהָת מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת הַמְּרָרִי׃ (נח) אֵלֶּה ו מִשְׁפְּחֹת לֵוִי מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחְלִי מִשְׁפַּחַת הַמּושִׁי מִשְׁפַּחַת

הקרחי

תרגום אשכנזי

איהנען נאך רען נאמען איה׳ רער פאטערליכן שטעמע איהר ערבע אנגעוויעזען ווער׳ דען׃ (נו) דורך דאז לאז זאלל יערם זיין ערבנוט צוגעטהיילט ווערדען, נאך דעם ריא פאמי׳ ליע צאהלרייך אדער שוואך איזם.(נז) פאלגענדעם זינד ריא געמוסטערטען דעם שטאמ׳ מעם לוי, נאך איהרען גע׳ שלעכטערן׃ פאן גרשון דאז גרשונישע געשלעכט. פאן קהת דאז קהתישע נעשלעכט, פאן מררי דאז מררישע גע׳ שלעכט. (נח) פאלגענדעם זינד ריא געשלעכטער דעם שטאמעם לוי׃ דער ליבנישע שטאם, דער חברונישע שטאם, דער מחלישע שטאם, דער

מושישע

רש״י

(נה) לשמות מטות אבותם. אלו יולאי מצרים שהם הכתוב נחלה זו מכל הנחלות שבתורה שכל הנחלות החיים יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את החיים בילד שני לחיים מיולאי מצרים שהיו להם בניס בבלי הארץ לזה אחד ולזה אלפים הואחד ניטל חלק אחד והאלפים נטלו אלפים שנאמר לאלה תחלק הארץ מזרח נחלתן אבל לבני הבניהן וחלקו הכל בשוה וזהו שנאמר לשמות מטות אבותם יגחלו אחר שנטלו הבנים חלקם לפי החנית ויולאי מצרים ואלו מתחלה חלקום למנין יולאי מצרים לא היו נוטלין אלו הד׳ חלק שני חלקים עכשיו נטלו ארבעה חלקים׃ (נו) על פי הגורל. הגורל היה מדבר כמו שפירשתי מגיד שנתחלקה ארוס הקודם לכך נאמר על פי ה׳׃ לך בגורל. יכלו יהושע וכלב וכן הוא אומר ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה (דופט ס ג׳) ואומר על פי ה׳ נתנו לו את העיר אשר שאל (יהושע י״ט)׃ מטות אבותם. יולאי מצרים ועבדים׃ (נח) אלה משפחות הלוי. מסר כאן משפחת משמעי והעזיאלי וקלת מן היוהרי׃

תשר

באור

נפרשת בראשית בסוף ח׳, שנהם נוסח המאמר הוא הפעול׃ (נו) ואלה פקודי הלוי, יזכיר שלשה בחי לבות בנלל שהם גרשון קהת ומרדי, ואחר זה יפרטם למשפחותם׃ (נח) משפחת הלבני, זהו משפחת הגרשוני ואחר כאן משפחת שמעי׃ משפחת החברני, זהו משפחת הקהתי ומשפחת, יכלר בנו יזכיר בלאמרו משפחת הקרחי, ואחר כך משפחת העמרמי, ומשרה משפחת העזיאלי, ידעת היולע״ש שלושה החסרים לא היו להם בניס לו היו להם וסתו בלא בניס׃ משזחה החלי משפחת המושי, הם משפחת מרדי׃ משפחת הקרחי, יזכירו בעבור משפחת

יכהר

הַקְּרְחִי וְקָהָת הוֹלִד אֶת־עַמְרָם:
(נט) וְשֵׁם | אֵשֶׁת עַמְרָם יוֹכֶבֶד
בַּת־לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי
בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד לְעַמְרָם אֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם
אֲחֹתָם: (ס) וַיִּוָּלֵד לְאַהֲרֹן אֶת־
נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר
וְאֶת־אִיתָמָר: (סא) וַיָּמָת נָדָב
וַאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ־זָרָה
לִפְנֵי יְהוָה: (סב) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה כִּי | לֹא
הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי
לֹא־נִתַּן לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי
ישראל

תרגום אשכנזי קנג

מוש׳שע שטאַם, דער קרח שע
שטאַם ; קהת צייגטע עמרם.
(נט) עמרם׳ס פֿרויא היעס
יוכבר, טאַכטער לוי, דיא
איהם אין מצרים נעבאָרען
וואָרדען, דיעזע גענאַהר דעם
עמרם, אהרן, משה, אונד
איהרע. שוועסטער מרים.
(ס) דעם אהרן וואַרד געבא־
רען, נדב, אביהוא, אלעזר
אונד איתמר ; (סא) נדב אונד
אביהוא קאַמען אום, אַלס זיא
פֿאָר דען עווינען נעמיינעם
פֿייער בראַכטען. (סב) איהרע
געמוסטערטען, נעהמליך אַל־
לע מאַננספערזאָנען, פֿאָן אי־
נעם מאָנאַט אַן אונד דאַרי־
בער, בעליעפֿען זיך אויף דרייא
אונד צוואַנציג טויזענד, דעראון־
טער דען קינדערן ישראל׳ס וינד
זיא ניכט נעמוסטערט וואָרען,
ווייל זיא קיין ערבגוט אונטער
דען קינדערן ישראל׳ס בעקאָם־
מען

תרגום אונקלוס

מוֹשֵׁי זַרְעִית קְהַת וּקְהָת אוֹלִיד יָת עַמְרָם:
(נט) וְשׁוּם אִתַּת עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי דְּיָלִידַת
יָתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וְיָלִידַת לְעַמְרָם יָת אַהֲרֹן
וְיָת מֹשֶׁה וְיָת מִרְיָם אֲחָתְהוֹן: (ס) וְאִתְיְלִיד
לְאַהֲרֹן יָת נָדָב וְיָת אֲבִיהוּא יָת אֶלְעָזָר
וְיָת אִיתָמָר: (סא) וּמִית נָדָב וַאֲבִיהוּא
בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֶשְׁתָּא נוּכְרָיְתָא קָדָם יְיָ: (סב) וַהֲווֹ מְנָיָנֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְתַלָתָא אַלְפִין כָּל
דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא אֲרֵי לָא אִתְמְנִיאוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרֵי לָא אִתְיְהִיבַת לְהוֹן
אחסנא

ר ש ״ י

(נט) מזכר ילדה אותה ללוי. לשמו ילדתה במצרים ולין הורתה במצרים כשנכנסו לתוך הקומה וילדתה בשלימה מיין שנעשים שהרי נפרטין לי לחם מונח שלש שנים ותשע: (סב) כי לא התפקדו בתוך בני ישראל. להיות ממנין בני עשרים שנה מה טעם כי לא נתן להם נחלה והמנין מבן עשרים שנה היו בני נחלה שנאמר איש לפי מקודיו

באור

יעסר בן קהת וחסרה משפחת נפג וזכרי ליהר: (נט) ושם אשת עמרם, יוכירה בעבור כבוד בניה. (רשב״ע): אשר ילדה אותה, ולא הזכיר שם יולדתה דרך קצרה, וכן לשרילא לשר ילדה (ד״ה ח׳ ז׳ י״ל): (סב) כי לא התפקדו, כבר מבואר ענין הרכבת המלה הזאת בפרשת במדבר עיין שם: כי לא נתן להם נחלה, טעם על שלא נכללו במנין כל ישראל כי על שלא הפקודים

יִשְׂרָאֵל׃ (סג) אֵלֶּה פְקוּדֵי מֹשֶׁה
וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל
יַרְדֵּן יְרִחוֹ׃ (סד) וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה
אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמִדְבַּר סִינָי׃ (סה) כִּי־אָמַר
יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמֻתוּ בַּמִּדְבָּר
וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־
כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־
נוּן׃ ס כז (א) וַתִּקְרַבְנָה
בְּנוֹת צְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר בֶּן־גִּלְעָד

תרגום אשכנזי

מען. (סג) דיעזעס זינד אַלוֹאָ
דיא מוסטערונגען, וועלכע
משה אונד דער פריעסטער
אלעזר, אין דען נעפֿילדען
מואב'ס, אם ירדן נענען ירחו,
מיט דען קינדערן ישראל'ס
פֿאָרגענאָממען. (סד) אינטער
דיזען וואר קיין מאַן פֿאָן דער
פֿאָרגענאָממענער מוסטערונג, וועלכע
משה אונד דער פריעסטער
אהרן אין דער וויסטע סיני מיט
דען קינדערן ישראל'ס פֿאָר־
גענאָממען: (סה) דען דער עווי־
גע האַטטע אידער זיא דען
אויסשפרוך גענטהאַן, זיא זאָלל־
טען אין דער וויסטע שטער־
בען; עם בליעב אַלוֹאָ קיין מאַן
פֿאָ איהנען איבריג, אויסער
כלב זאָהן יפנה, אונד יהושע
זאָהן נון.

כז (א) דיא טעכטער צלפחד,
זאָהנם חפר, זאָהנם גלעד, זאָהנם מכיר, זאָהנם מנשה, פֿאָן דען שטעממען
מנשה

ר ש "י

פקודיו יותן נחלתו: (סד) יכולה לא היה
לים. לחנם על הנשים לא נגזרה גזרת
המרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ
החנשים לומרי' נתנה רשם ונשובה מלרימה
(במדב' י"ד) והנשי' לומרות תנה לנו אחוזה
לנך נסמכה פרשת בנות ללפחד לבאן:
(א) למשפחות

תרגום אונקלוס

אַחֲכָנָא בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (סג) אִלֵּין
מִנְיָנֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא דִּי מְנוֹ יָת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמֵשְׁרָיָא דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִירִיחוֹ:
(סד) וּבְאִלֵּין לָא הֲוָה גְּבַר מִמְּנָיְנֵי מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן כַּהֲנָא דִּי מְנוֹ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי: (סה) אֲרֵי אֲמַר יְיָ לְהוֹן מְיתָא יְמוּתוּן בְּמַדְבְּרָא וְלָא אִשְׁתְּאַר
מִנְּהוֹן אֱנָשׁ אֱלָהֵין כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה וְיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן:
כז (א) וְקָרִיבָא בְּנָת צְלָפְחָד בַּר חֵפֶר בַּר גִּלְעָד בַּר מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה לְזַרְעִית
מנשה

באור

נחמר לים לפי פקודיו יותן נחלתו והלויס לא לקחו חלק נחרץ: (סג) אלה פקודי משה ואלעזר
על פקודי ישרחל הוא חומר לא על פקודי הל יס, כי עליהס לא יחמר ונחלה לא היה לים
ונומר כי לא נגזרה גזרת חרנעים סוא על הלויס והעד שהיס חלעזר ופינחס עודס חיים. וכן
פירש רמב"ן ורחב"ע: (סד) ובאלה לא היה איש מפקודי משה, כי יהושע וכלב לף שהיו
ספקודי משה לא נמנו עתה כי היו מבן שנים ומעלה, ומה שחמר ולא נותר מהם לים כי אס
כלב וגומר דבה לומר שנשחנו ולא מתו כמאמר הפקודים. מדברי הרמב"ן:

מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחְלָה נֹעָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִרְצָה: (ג) וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל־ מוֹעֵד לֵאמֹר: (ג) אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל־יְהוָה בַּעֲדַת־

קרח

תרגום אונקלוס

מְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף וְאִלֵּין שְׁמָהַת בְּנָתֵיהּ מַחְלָה נוֹעָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִרְצָה: (ג) וְקָמָאן קֳדָם מֹשֶׁה וְקֳדָם אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְקֳדָם רַבְרְבַיָּא וְכָל כְּנִשְׁתָּא בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְמֵימָר: (ג) אֲבוּנָא מִית בְּמַדְבְּרָא וְהוּא לָא הֲוָה בְּגוֹ כְּנִשְׁתָּא דְּאִזְדַּמָּנוּ עַל יְיָ בְּכְנִשְׁתָּא דְּקָרַח

ארי

תרגום אשכנזי קנד

מנשה זהן'ס יוסף, ריעוע זיינע טעכטער, וועלכע מחלה, נועה, חגלה, מלכה אונד תרצה היעסען, קאמען הערצו, (ג) טראטען אויף פאר משה, פאר דעם פריעסטער אלעזר, נעבסט אללען פיר־ שטען אונד דער גאנצען גע־ מיינע, פאר דעם איינאנג דעם שטיפטצעלטס, אונד שפרא־ כען: (ג) אונזער פאטער איז אין דער ווייסטע געשטארבען, ער איז אבער ניכט אונטער דעם אנהאנג דעם קרח גע־ ווען, דיא זיך ווידער דען עווי־ גען

ר ש ״ י

כז (א) למשפחות מנשה בן יוסף. למה נאמר והלא כבר נאמר בן מנשה אלא לומר לך יוסף מנכ את הארץ שנאמר והעליתם את עלמותי וגו' (בראשית כ') ובנותיו מנכו את הארץ שנאמר תנה לנו אחוזה וללמדך שהיו כולם לדיקים שכל מי שמעזיו ומעשה לנותיו סתומים ופרט לך הכתוב נאחד מהם ליקחו לשנת הרי זה לדיק בן לדיק אם יחסו לשנאי כגון בת יפתח בן נתניה בן אליאשף (מלכי' ב' כ"ד) בילוע שכל הנזכרי' עמו רשעי' היו: מחלה נועה וגו'. ולהלן הוא אומר ותסיינה מחלה ותרלה (במדבר ל"ו) מגיד שכולן שקולות זו כזו לפיכך נתנה את הארץ: (ב) לפני משה ולפני אלעזר. מגיד שלא עמדו לפניהם אלא בשעת הדרשים אחר שמת אהרן: לפני משה. ואחר כך לפני אלעזר לפשר אם משה לא ידע אלעזר יודע אלא סיים המקרא ודרשהו דברי רבי יהודה אבל חנן משום רבי אלעזר אומר בעינן המדבר היו יושבין ועמדו לפני כולם: (ג) והוא לא היה. לפי שהיו בעות לומר נחטאו מת נזקקו לומר לא נחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהלו על הקדוש ברוך הוא אלא נחטאו לבדו מת ולא החטיאו את אחריס עמו רבי עקיבא אומר מקושש עליס היה ור"ש אומר מן המעפילים היה:

למה

ב א ו ר

כז (ג) והוא לא היה, הוצרכו לומר זאת כי חשבו שלא יהיו בני הנועדים על ה' חלק בארץ, (רשב"ע), ודעת הרמב"ן שאמרו ככה בענור שחשבו שמשה רבינו ע"ה היה שונא עדת קרח יותר מכל האומות' שאתו במדבר שהם היו הקמים כנגדו וכפרו בכל מעשיו, וחשבו לולי בשנאתו אותם יאמר לא יהי לו מושך חסד ואל יהי מונן ליתומיו יוצר עון לבותם על ה', על כן הודיעוהו כי לא היה מהם, ורמזו עוד שהיו נמתי המגפה לכל במדבר מת על מטתו; וטעם כי נחטאו מת, לומרו מת במדבר בעונו שלא זכה לכנס לארץ, או כדברי הלוי המפורש ז"ל שפירש שהוא דבק עם ובנים לא היו לו בחטא יאמר היום, לפלוני מירש כך וכך בעונות, עכ"ל הרמב"ן ז"ל. [ס"ת"ה, ואין הטעם מסכים עם דברי ר' יהודה המפורש, כי מלת מת מעומדת בטעם זקף, והנכון בדרך הפשט על פי מאמר רבותינו ז"ל אין מיתה בלא חטא, כלומר אין לך מיתה שלא

תרגום אשכנזי

פינחס כז

נען עמפֿאַרט האַבען, זאָנדערן שטאַרב אין ויינער זינדע, אונד האַט קיינע זאָהנע הינטער־לאַססען. (ד) וואַרום זאָלל דער נאַמע אונזערעם פֿאַטערס, ווייל ער קיינען זאָהן האַט, אין דעם געשלעכטסרע־גיסטער אויסגעהען? גיב אונז פֿיעלמעהר אין אייגענטהום אונטער דען בריד רן אונזערם פֿאַטערס. (ה) משה ברַאַכטע איהרע רעכטסזאַכע פֿאָר דען עוויגען, (ו) אונד דער עוויגע שפּראַך צו משה, וויא פֿאָלגט: (ז) דיא טעכטער צלפחד האַבען רעכט נערעדט, דוא זאָלסט איהנען אין אייגען־טהימליכען ערבגוט אינרי־מען אונטער איהרעם פֿאַטערס ברידערן, אונד אַלזוֹ דאַס ערבגוט

ו' רבתי

אביהן

ר ש "י

(ד) למה יגרע שם קרובינו. לנו נמקים כן ע מדו'וקס לין הנקנו'מצוות זרע תחינס לתנו ליכס: כי לין לו בן. הס לס הי' לו בן לא היו תונעות כלום מגיד שתכנויות היו: (ה) ויקרב משה לת משפטן. נתעלמה הלכה ממנו ובלן נפרע על שנטל עטרה לומר והדבר קשה מכס תקרינון חלי־ד"ק רלויה היתה פרשה זו להכתב על ידי משה חלק שזכו בנות לצלפחד וזכתה על ידן: (ז) כן בנות לצלפחד דוברות. כתרגומו יפות כך בתובה פרשה זו לפני בתרוס מגיד שרחתה עינס מה שלק רחתה עינו של משה:

תרגום אונקלוס

גוט

אֲרֵי בְּחוֹבֵיהּ מִית וּבְנִין לָא הֲוֹו לֵיהּ: (ד) לְמָא יִתְמְנַע שְׁמָא דְאָבוּנָא מִגּוֹ זַרְעִיתֵיהּ אֲרֵי לֵית לֵיהּ בַּר הַב לָנָא אַחְסָנָא בְּגוֹ אֲחֵי אֲבוּנָא: (ה) וְקָרֵב משֶׁה יַת דִּינֵיהֶן קָדָם יְיָ: (ו) וַאֲמַר יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר: (ז) יָאוּת בְּנַת צְלָפְחָד מְמַלְלָן מְתַּן תִּתֵּן לְהוֹן אֲחִידַת אַחְסָנָא בְּגוֹ אֲחֵי אֲבוּהֶן וְתַעֲבַר יַת אַחְסָנַח

אבוהן

כן נחות לצלפחד דוברות. יפה חנעו לבני חדם שהקנס מודה לדניו: נתן תתן. שני מלקים חלק לכהן שהיה מיולקי מלרים וחלקו עם לקיו בנכסי חפר: והעברת. לשון עברה הוא כמו שתינו מניח

באור

תנח לנפר על החטח, שלנך נגזרה מיתה על האדס"] : (ד) כי אין לו בן, בחורו ובי מפני שאין לו בן יגרע שם קרובינו מתוך משפחתו, ונשם כי כנשם בענור, וחכמינו ז"ל לומרו שנות לצלפחד חכמניות ודבריות היו, תקלה לומרו למה יגרע שם קרובינו וגומר כוונו בזה על יבום לומן, על דרך ולא ישמה שמו מישרחל (דברים כ"ה ו') ולחר זה לומרו תנה לנו לחזה, כוונו בלשונס מה שהיה נדעתם לומר לס לנו נזרע ונחזנות תנה לנו לחזה לרשת בתוך בן: (ז) כן בנות צלפחד דברת, כן היה תחר הפעל, כתרגומו יפות: בתוך חחי חביהם, הס"ס בתקוס נו"ן, כמו עם חס עם המתים (ר ת ל' ח'), פירוש עשיתן: והעברת, שם שהיה רלויה שיקח הוא תקנה הן, (רלב"ע), וכן מ. מע מדברי רבותינו ז"ל (בבא בתרא דף קי"ט ע"ב), שדרשו לשון והעברתם

אֲבִיהֶן לָהֶן: (ח) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת וּבֵן
אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
לְבִתּוֹ: (ט) וְאִם־אֵין לוֹ בַּת וּנְתַתֶּם
אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו: (י) וְאִם־אֵין
לוֹ אַחִים וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
לַאֲחֵי אָבִיו: (יא) וְאִם־אֵין אַחִים
לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ
וירש

תרגום אשכנזי קנה

גיט איהרעם פאטערס אן זיא
ברינגען. (ח) רעד קינדערן
ישראל'ס אבער מאלט אלס
געגעבעם בעקאנט: ווען יע-
מאנד שטירבט, אונד קיינען
זאהן הינטערלעסט, זאל זאללט
איהר זיין ערבע אן זיינע טא-
טער ברינגען; (ט) האט ער
קיינע טאכטער, זאל זאללט
איהר זיין ערבע זיינען ברי־דערן
איינגעבען; (י) האט ער קיינע
ברידער, זאל איבערגעבט זיין
ערבגוט זיינעם פאטערס ב־י-
דערן; (יא) ווען אבער אויך
דער פאטער קיינע ברידער
האט, זאל איבערגעבט זיין ערבגוט דעם נעכסטען אנפארוואנדטען אוים זיינעם געשלעכ-
טע

תרגום אונקלוס

אֲבוּהֶן לָהֶן: (ח) וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּיל
לְמֵימָר גְּבַר אֲרֵי יְמוּת וּבַר לֵית לֵיהּ וְתַעְבְּרוּן
יָת אַחְסָנְתֵּיהּ לִבְרָתֵיהּ: (ט) וְאִם לֵית לֵיהּ
בְּרָתָא וְתִתְּנוּן יָת אַחְסָנְתֵּיהּ לַאֲחוֹהִי: (י) וְאִם
לֵית לֵיהּ אַחִין וְתִתְּנוּן יָת אַחְסָנְתֵּיהּ לַאֲחֵי
אֲבוּהִי: (יא) וְאִם לֵית אַחִין לַאֲבוּהִי וְתִתְּנוּן יָת אַחְסָנְתֵּיהּ לְקָרִיבֵיהּ דְּקָרִיב לֵיהּ
מורעיחית

ר ש " י

מניח בן ליורשו. ד"ת על זה שהבת מעברת נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין לות' שלא תסוב נחלה לא מלטוה שלא לאותו הדור בלבד ובן והעברתם את נחלתו לבתו. כך בן הוא לומר ונתתם ובבת הוא לומר והעברתם: (יא) לשארו הקרוב אליו ממשפחתו. ומין משפח' קרוי' שלא מלד האב:

באור

והעברתם על העברה מרחוי ליה לחיובי רחוי. ולדעת רש"י ז"ל בלשונו המחרון (והוא על פי תנחומא) נאחר בבת לשון העברה, על שם שהיא מעברת את הנחלה משבט לשבט, שבנה ובעלה יורשין לותה, שלא נאמר ולא תסוב נחלה משבט לאותו הדור בלבד, והפרשה הזאת היא מלוה לדורות כמו שאמר להלן, והיתה לבני ישראל לחקת משפט (פסוק י"ח): (ח) ובן אין לו, הא אם יש לו בן הוא קודם ליורשה בנחלת אביו, וכן יליף לה בפרק יש נוחלין (דף ק"י): (ט) לאחיו, מן האב או מן האם, (ראב"ע), ולא כן אמרו חכמינו ז"ל שהאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין, שלין משפחת האם קרויה משפחה. וכפי קבלתם ז"ל האב קודם לאחין לירש את בנו, ובתב הרמב"ן

המעמר

כז (ט) לאחיו, כתב הרמב"ן: "קבלת חז"ל כי האב יורש את בנו והבתוב לא הזכיר זה, והטעם כי במשפט הירושה כל מנחיל נוחל" ע"כ: ומשם עליו המבקר שהרי שניהם במשנה (נ"ב דף ק"ח) שים מנחילין ולא נוחלין, ע"ש. והנה לא דק בלשון הרמב"ן, כי אם במשנה הזכיר מנחילין ונוחלין, מנחילין ולא נוחלין, נוחלין ולא מנחילין, לא נוחלין ולא מנחילין, כלם נרכים הכולל זכרים ונקבות, אבל הרב ז"ל נקט מנחיל ביחיד זכר ובחמת כל זכר המנחיל גם נוחל.

תרגום אשכנזי

פינחס כו

וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחָקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ פ

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֶל־הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (יג) וְרָאִיתָה אֹתָהּ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל־

טע, דאַס דיעזער עס בעדט־
צע. דיעזעס זאָלל רעז קינדערן
ישראל׳ס איינע רעכטספּער־
אָרדנונג זיין, וויא דער עווי־
גע דעם משה בעפֿאָהלען.
(יב) פֿערנער שפּראַך דער
עווינע צו משה: שטייגע אויף
דיזעון בערג עברים, אונד
בעזיעהע פֿאָן דאַ דאַז לאַנד,
וועלכעס איך דען קינדערן
ישראל׳ס איינגעבע, (יג) ווען
דוא עס בעזעהען האַסט, זאָ

זאָללסט

עמיך

ר ש " י

(יב) עלה לך הר העברים. למה נסמכה לכאן כיון שאמר הקדוש ב"ה נתן תתן להם אמר לו יתי לוה המקום להנחיל שמת הותרה הגזרה ולכנס לארץ אמר לו הק"בה גזרתי במקומה עומדת. ד"ל כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר במדומה שהותר לי נדרי משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו ונכנס לשער והוא לחריו לקבר והוא לחריו לטרקלין והוא לחריו כיון שנתן לבנים לקישון אמר לו בני מכאן ואילך אתה אסור ליכנס:

(יג) כאשר

תרגום אונקלוס

מְדַּרְעִיתֵיהּ וְיֵרַת יָתֵהּ וּתְהֵי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְגָזַרַת דִּין כְּמָא דִּי פַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (יב) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַק לְטוּרָא דַּעֲבָרָאֵי הָדֵין וַחֲזֵי יָת אַרְעָא דִּי יְהָבִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יג) וְתֶחֱזֵי יָתַהּ

וחכנש

באור

הרמב"ן ז"ל והכתוב לא הזכיר זה, והטעם כי במשפטי הירושה כל המנחיל נוחל, כי הקורבה שוה, וכיון שאמר הכתוב שהבן יורש את אביו גם הלא יורש את הבן (ודבריו תמוהים שהרי שנינו במשנה (סוף דף ק"ח) שים מנחילין ולא נוחלין, כגון הלוה את בניה והלוה את בעלה ולקחי הלוה, ולפיך יאמר הרב ז"ל שכל מנחיל נוחל, ועוד שלפי זה הדבר ברור שהלוה יורש את הבן, כיון שלקחי הלוה יורשים את הבן, והוא בקורבה קודם להם, מכל מקום היה לו להזכיר שהלוה קודם לקחי הבן, כמו שקבלו רז"ל, כי יתכן שלא יגלול הלוה לפי שמקיים שתין לבן חי): ועוד כי הירושה בשלשת הזרע ביולקי חלציו לא בלבדין, לפי כן ונתתם את נחלתו לקחיו משמוש נחלה, שהלוה יורש בקבר, וממנו תבוא לקחים, לכל לא רצה לומר ולפי כן לו בת ונתתם את נחלתו לאביו, כי דרך ברכה ידבר ולא בנכרתים (רצה לומר שכל היורש הנזכר בכתוב הוא יורש דרך ברכה, ולולם הלוה הנוחל את בנו לפי זה ברכה לנוחל) ולולי לא היה זה בנקי הארץ שינחול הלוה את הבן עכ"ל: רולה לומר שלא היה בכל בקי הארץ לפי שמת בלא בן ובלא בת, ולכך לא הזכיר הכתוב הענין הזה בפירוש, ורבותינו ז"ל דרשו קדימת הלוה לקחים מליצנא דקרא (סוף ק"ט ע"ב): (יב) הר העברים הזה, שם ההר הזה הר נבו, בלשון פירוש נסדר הלזינו ונזלת הברכה, וקראו לותן הר העברים מפני שהוא על מעברות הירדן, ומשם יעברו אל ארץ כנען, בלשון אמר לפי שעל פני ירחו, ומשם עברו את הירדן. ולפיכך מלוה שילוו הקב"ה לעלות עתה על ההר, כי לא הודעה שהוא יעלה אל הר העברים וירלה את הארץ, בעבור שלוהו על חלוקת הארץ הודיעו כי לא על ידו תחלק, ובן קח לך את יהושע לפיכך מלוה שיעשה כן מיד, כי לא נגוע יומך תקח את יהושע, והשלים הכתוב לספר שעשה כן משה לזמנו בלב שלם, והוא שעשייה לשון יציר בעת פטירת משה. (מלשון הרמב"ן ז"ל): (יג) וראיתה

אחת

עַמֶּיךָ גַּם־אָתָּה כַּאֲשֶׁר נֶאֱסַף אַהֲרֹן אָחִיךָ: (יד) כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בְּמִדְבַּר־צִן בִּמְרִיבַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בַּמַּיִם לְעֵינֵיהֶם הֵם מֵי־מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר־צִן: ס (טו) וַיְדַבֵּר משֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר: (טז) יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ

תרגום אשכנזי קנו

זאללסט אויך דוא צו דיינעם פֹאלקע איינגעטהאן ווערדען, וויא שאן דיין ברורער אהרן איינגעטהאן וואָרדען: (יד) וויל איהר מיר צו ווידער נעהאנדעלט אין דער ווייסטע ציו.ביים האדער דער נעמיינע, דאס איהר מיך בייא נעלענענהייט דעס וואססערס העטטעט פאר איהרען אויגען הייליגען זאל. לען. דיעזעס וינד דיא האדער וואססער צו קדש אין דער ווי. סטע ציו. (טו) משה אבער

שפראך צום עוויגען: (טז) דער עוויגע, נאטט אללער גייסטער, אללעם פלייישעם! נעהוהע

אי"ה

תרגום אונקלוס

ר ש"י

וְחִתְכֻּנֵּשׁ לְעַמָּךְ אַף אַתְּ כְּמָא דְאִתְכְּנֵשׁ אַהֲרֹן אָחוּךְ: (יד) כְּמָא דְסָרִיבְתּוּן עַל מֵימְרִי בְּמַדְבְּרָא דְצִן בְּמַצוּת כְּנִשְׁתָּא לְקַדָּשׁוּתִי בְּמַיָּא לְעֵינֵיהוֹן אינון מֵי מַצוּת רַקָם מַדְבְּרָא דְצִן: (טו) וּמַלֵּיל משֶׁה קֳדָם יְיָ לְמֵימָר: (טז) יְמַנֵּי יְיָ אֱלָהּ רוּחַיָּא לְכָל בשרא

(יג) נאצר נאסף להרן לחיך. מנחן שנתקוה משה למיתתו של להרן. ד"ל אין לחתה טוב ממנו על לחר לך קדשתם. הם לם קדשתם עדיין לך הגיע זמנכם לפטר בכל מקום שנתב מיתתם בתב סורחנם לפי שנגזרה גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלח הלחזינו לנך נקע משה שיכתוב סורחנו שלח יאמרו לף הוא מן המתרים היה מצל לשתי נשים שליקות נ"ל לחת קלקלה וח' לכלה פגי שביעית וכו' לף

כאן נב"מ שהזכיר מיתתן הזכיר סורחנן להודיע שלח היתה בהם שלף זו בלבד: (יד) הם מי מריבת קדש. הם לבדם אין בהם עון לחר. ד"ל הם שהמרו במרה הם היו שהמרו בים סוף הם עלמ' שהמרו במדבר אין: (טו) וידבר משה אל ה' וגו'. להודיע שבאן אל נדיקים בשפטרין מן העולם מניחין ברכן ועוסקין בלרכי לבור: לאמר. לאמר לו השיבני אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו: (טז) יפקוד ה'. כיון ששמע משה שאמר לו המקום אין נאצל אלעזר לבנותיו לאמר הגיע שעה שאתבע לרכי שיירשו בני את גדולתי לאמר לו הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני אלא יהושע ליטול שכר שמושו שלף מן מתוך האהל וחשו שאמר שלמה נולר תאנה יאכל פריה: אלהי הרוחות. למה נאמר לאמר לפניו

רבונו

באור

אחה, וכאשר תראה אותה, אז ונאספת אל עמיך: כאשר נאסף אהרן, הזכיר מיתת אהרן לפי שהיתה שכולו בו שניהם: (יד) כאשר מריתם פי, כנר מפורש בפרשת חקת נאר היעוד: (טו) יפקד ה', לשון מנוי אף בענין הקל, כמו ויפקד שר האנשים (בראשית מ' ל'), ואמר בלשון נאסף יפקד אף שהיה מדבר לפני ה', דרך כבוד, כמו אדוני שאל את עבדיו (שם מ"ד י"ט), יאמר נא אדוננו (שמואל ב' י"ו י"ו) ובאור הכתוב ימין ה' פקיד על העדה, כי הוא אלהי הרוחות ויודע מחשבות בני האדם מי הוא הראוי להנהיג את עמך, ואמר אלהי הרוחות לכל בשר הוא אמר מוסגר, וכן תכניס הנגינה. ויפה נדרש המקרא הזה במדרש תנחומא, כשם שאין פרצופותיהן של בני אדם שוין זה לזה, כך אין דעתם שוין זה לזה, אבל יש לאחד דעה בפני עלמו, וכה"ג לעשות לרוח מזרח ומים תנן במרה (לעיל כ"ח כ"ה) כל כריה וכרי' יש לה דעה בפני עלמה, אמר משה לפני הקב"ה אתה אלהי הרוחות לכל בשר, גלוי וידוע

לפניך

אִישׁ עַל־הָעֵדָה: (יז) אֲשֶׁר־יֵצֵא
לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם
וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא
תִהְיֶה עֲדַת יְהוָה כַּצֹּאן אֲשֶׁר
אֵין לָהֶם רֹעֶה: (יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ
בִּן־נוּן אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ
אֶת־יָדְךָ עָלָיו: (יט) וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ

תרגום אשכנזי

איינען מאַן איבער דיא געמיינע
צו ועטצען, (יז) דער פאָר איה־
נען הער, אויס־ אונד איינגעהע,
אונד ויא אויס־ אונד אויפיה־
ע, דאַמיט דיא געמיינע דעם
עווינען ניכט ווייא שאַפען אה־
נע הירטען בליבען מאַנען.
(יח) דער עווינע שפראַך צו
משה: נים יהושע זאהן נון צו
דיר, איינען מאַן, דער גייסט
האַט, אונד לעגע דיינע האַנד
אויף איהן, (יט) שטעללע איהן

ואָ־

ר ש"י

רבונו של עולם גלוי לפניך דעתו של כל
א' וא' ומיזן דומין זה לזה מנה עליהם
מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו:
(יז) אשר יצא לפניהם. לא כדרך מלכי
האומות שיושבים בנחיתם ומשלחין את
חיילותיהן למלחמה אלא כמו שעשיתי אני
שנלחמתי בסיחון ועוג שנאמר אל תירא
אותו (במדבר כ"א) וכדרך שעשה יהושע
שנאמר וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו
אתה וגו' (יהושע ה') וכן בדוד הוא אומר כי

לפני

תרגום אונקלוס

בְּשָׁרָא גַּבְרָא עַל בְּנִשְׁתָּא: (יז) דִּי יִפּוֹק
קֳדָמֵיהוֹן וְדִי יֵעוּל קֳדָמֵיהוֹן וְדִי יַפֵּיקִינוּן
וְדִי יָעֵילִינוּן וְלָא תֶהֵי בְּנִשְׁתָּא דַיָּי כְּעָנָא דִּי
לֵית לְהוֹן רָעֵי: (יח) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה דַּבַּר
לָךְ יַת יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן גְּבַר דִּי רוּחַ נְבוּאָה
בֵּיהּ וְתִסְמוֹךְ יַת יְדָךְ עֲלוֹהִי: (יט) וּתְקֵים

יהיה

הוא יולך ובא לפניהם (שמואל ח' י"ח) יולך בראש ונגנם בראש: ואשר יוליאם. נזכיותיו: ואשר
יביאם. נזכיותיו. דבר אחר שלא תעשה לו כדרך שאתה עושה לי שאיני מכניסן לארץ: (יח) קח
לך. קחנו נדנרים מצריך מזכיה להנה ג בניו של מקום: לך. את שנדוק לך את זה אתה מכיר:
אשר רוח בו. כאשר אחלת שיוכל להלוך כנגד רוח של כל אחד ואחד: וסמכת את ידך עליו. תן לו
תורגמן שידרוש בפיך. שלא יאמרו עליו לא היה לו להכים כאיש מזה:

באור

לפניך דעתם של כל אחד ואחד, ומין בכל שניך דומין זה לזה, שנקשה ממך אם בקשת למנות
עליהם מנהיג, מנה עליהם אים אשר רוח אלהים בו, שיהיה סובל לכל אחד לפי דעתו. וחבור
הפרשיות כך הוא נדרש אם ובספרי, ניון שאמע משה נתן תתן להם, היה סבור שמתרלה לו
הקב"ה, לאמר סדיני שנתן את ישראל, לאמר לו הקב"ה גזירתי במקומה עומדת, עלה על הר
העברים וגומר, אין לאתה יפה מלאיך. שוב לאמר משה הרי הדעה שאתנע את נרכי, אם הנעות
יורעות בדין הוא שירעו בני את נעודי, לאמר לו הקב"ה נולר תאנה יאכל פריה, שניך ישבו להם
ולא עסקו בתורה, יהושע שאמע בדין הוא שישמע את ישראל, ע"כ: (יז) אשר יצא לפניהם,
למלחמה, לא כדרך מלכי האומות שיושבין בנחיתם ומשלחין את חיילותיהם, אלא כמו שעשיתי
אני, שנלחמתי בסיחון ועוג, שנאמר אל תירא אותו (במדבר כ"א ל"ד), וכדרך שעשה יהושע,
וכן בדוד הוא אומר כי הוא יולך ובא לפניהם (שמואל ח' י"ח ט"ז), יולך בראש ונגנם בראש.
(רש"י): ולא תהיה, אלא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה ואמר עדת ה' בשם במקום
הכעוי, כמשפט לשון הקודש בשמה מקומות, ועוד שבא לחזק הכוונה, העדה המיוחסת אל השם
הנכבד לא תהיה כאלו אלא רועה: (יח) קח לך, קחנו בדנרים, מצריך מזכיה להנהיג בניו של
מקום: לך, את שנדוק לך, את זה אתה מכיר: אשר רוח בו, כאשר אחלת, שיוכל להלוך כנגד
רוחו של כל אחד ואחד. (רש"י): וסמכת את ידך, להרלות את ישראל שהוא במקומו ועליו

סמך

לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־
הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:
(כ) וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן
יִשְׁמְעוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(כא) וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד
וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי
יְהוָה עַל־פִּיו יֵצְאוּ וְעַל־פִּיו יָבֹאוּ
הוּא וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל־
הָעֵדָה: (כב) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר

תרגום אשכנזי קנז

זאָראַן פאָר דען פריעסטער
אלעזר, אונד פאָר דיא גאַנצע
געמיינע, אונר ערטהיילע איהם
בעפאהלע פאָר איהרען אוי־
גען, (כ) לענע אייגען טהייל
פאָן דיינער מאַיעסטעט אויף
איהן, דאַס איהם דיא גאַנצע
געמיינע דער קינדער ישראל׳ם
געהאָרכט; (כא) ער זאָלל פאָר
דען פריעסטער אלעזר ט־ע־
טען, אונד איהן אום דען אוים־
שפרוך דער אורים בעפראַגען
פאָר דעם עוויגען; נאַך דעם־
סען בעשיידע זאָלל ער אונר
אַללע קינדער ישראל׳ם מיט

צוה

איהם, זאָ וויא דיא גאַנצע געמיינע, אוים־ אונד איינגעהען. (כב) משה טהאַט וויא

א׳הם

תרגום אונקלוס

יָתֵיהּ לְקֳדָם אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְלָקֳדָם כָּל כְּנִשְׁתָּא
וּתְפַקֵּד יָתֵיהּ לְעֵינֵי־הוֹן: (כ) וְתִתֵּן מִיּוֹקָדָךְ
עֲלוֹהִי בְּדִיל דִּי יְקַבְּלוּן מִנֵּיהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וְלָקֳדָם אֶלְעָזָר כַּהֲנָא יְקוּם
וְיִשְׁאַל לֵיהּ בְּדִין אוּרִיָּא קֳדָם יְיָ עַל מֵימְרֵיהּ יְהוֹן
נַפְּקִין וְעַל מֵימְרֵיהּ יְהוֹן עָאלִין הוּא וְכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ וְכָל כְּנִשְׁתָּא: (כב) וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמָא

דִּי

ר ש ״ י

(יט) וצויתה אותו. על יהושע דע שטרחנין
הם סרנניס הם על מנת שתקבל עליך:
(כ) ונתתה מהודך. זו קירון עור
פניס: מהודך. ולא כל הודך ומלינו למדין
פני משה כחמה פני יהושע כלבנה: למען
ישמעו כל עדת בני ישראל. שיהו נוהגין בו
נשוא ויראה כדרך שנוהגין בך: (כא) ולפני
אלעזר הכהן יעמד. הרי שאלתך שאלת שאין
הנביא הזה מבטל מנית אביך אלא יהושע
יהא לריך לאלעזר: ושאל לו. בשלטרך לענין
למלחמה: על פיו. של אלעזר: וכל העדה.

סנהדרין

באור

סמך. (רשב״ע): (יט) וצויתה אותו לעיניהם, וכוית אותו על ישראל, דע שהם סרנניו וטרחניו
על מנת שתקבל עליך, (רש״י), ותינו נכון בעיני הרמב״ן, כי מדרך המוסר שיזהיר להם נשיי
עצמן מהיותם עוד טרחנין וסרבנין, לכך וכויתה אותו לעיניהם שילמדו במלות הנגיד והצופה כי
בעבור היותו לראש יפקידם בידו ויזהרנו להשתדל מאוד בעניניהם ולהיות נלחם מלחמות ה׳
ולהזהר בדבר משפט, וזה רצוי להיות לעיניהם כדי שיבטיחו בו וישמעו אליו, וכן כוונת המתרג׳
האשכנזי: (כ) ונתתה מהודך, שתכבד אותו לעיניהם ויהיו לבריך עמו כאשר יהובר עם איש
גדול ונכבד למלוכה, ועל ידי זה יכבדוהו גם הם, וזה טעם למען ישמעו בני ישראל: (כא) ולפני
אלעזר הכהן יעמוד, הרי שאלתך, שאין הנבוא הזה זז מנית אביך, אלא יהושע יהא לריך
לאלעזר, כענין שאמרתי לך ולא תסוב נאלם ממנו למטה (תנחומא): ושאל לו, יתכן לומר
שענינו שאלעזר ישאל בעבורו, לכך מת״ל ויב״ע משמע שהכונה על יהושע, והוא כמו ושאל אותו,
ומלאתו שאלה עם לא״ל: על פיו יצאו, על פיו של אלעזר כאשר ישאל במשפט האורים: וכל
העדה, סנהדרין. (רש״י), וכן כיצד הרמב״ן בדבר שהיה פרט לעדה והם הנועדים בהלכ

מועד

צַוֵּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמִדֵהוּ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה: (כג) וַיִּסְמֹךְ אֶת־ יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

תרגום אשכנזי

איהם רער עוויגע בעפֿאהלען, נאַהם יהושע, שטעללטע איהן פֿאָר דען פּריעסטער אלעזר אונד פֿאָר ריאנאַנצע געמיינע, (כג) לעגטע זיינע הענדע אויף איהן, אונד ערטהיילטע איהם בעפֿעהלע, ווי דער עוויגע דורך משה פֿערָאַרדנעט.

פ חמישי

כח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: (ג) וְאָמַרְתָּ

כח (א) דער עוויגע רעדעטע מיט משה, אונד שפּראַך: (ב) געביעטהע דען קינדערן ישׂראל ס, אונד שפּריך צו איהם: מיין אָפּפֿער, נעהמליך מיינע שפּייוע, דיא מיין פֿייער פֿערצעהרט, מיר צום אַנגענעהמען גערוכע, מיסט איהר זאָרגפֿעלטיג זיין, יעדעם צו זיינער צייט דאַרצובּרינגען: (ג) זאַגע איהנען אַלזאָ, דיעזעם

להם

איוט

תרגום אונקלוס

דִּי פַּקֵּיד יְיָ יְהֵיהּ וּדְבַר יַת יְהוֹשֻׁעַ וַאֲקִימֵיהּ קֳדָם אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְקָדָם כָּל בְּנֵשְׁתָּא: (כג) וּסְמַךְ יַת יְדוֹהִי עֲלוֹהִי וּפַקֲדֵיהּ כְּמָא דִּי מַלֵּיל יְיָ בִּידָא דְמשֶׁה:

כח (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר: (ב) פַּקִּיד יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן יַת קוּרְבָּנִי לַחְמִי סְדוּר לְקוּרְבַּנַי לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא תִּטְּרוּן לְקָרָבָא קֳדָמַי בְּזִמְנֵיהּ: (ג) וְתֵימַר

להון

ר ש י

סנהדרין: (כב) ויקח את יהושע. לקחו בדברים והודיעו מהן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא: (כג) ויסמוך את ידיו. בעין יפה יותר ויותר ממה שנלמוד'שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו מכמתו בעין יפה: כאשר דבר ה'. לפי לענין ההוד נתן מהודו עליו:

כח (ב) צו את בני ישראל. מה תמור למעלה'יפקוד ה'אמר לו הקב"ה עד שאתה מצוני על בני לוה את בני עלי משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה בו' בדקי' בספרי: קרבני. זה הדם: לחמי. אלו תמורין ובן הוא לומר והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה: לאשי. הנתונין לאשי מזבחי: תשמרו. שיהיו כהנים ולויים וישראל עומדין על גביו מבחן למדו ותקנו מעמדות: במועדו. בכל יום הוא מועד התמידים: (ג) ואמרת להם. לזכרה לבית

באור

מועד, כי הזכיר כבר וכל בני ישראל: (כב) ויקח את יהושע, לקחו בדברים, והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא: (כג) ויצוהו, במלות הנגיד ובשיבט שיהיה הוא המולידו והמניחו לומס, כאשר פירשתי למעלה על ולויתה לומו בפס רמב"ן:

כח (ב) צו את בני ישראל, לאמר אתמר לאלה תאלה תאלה תורת הקרבנות שיעשו בן בארץ התמידין והמוספין. (מדברי רמב"ן): את קרבני לחמי, הפעור ואמרת אליהם כה אמר ה' את קרבני לחמי, ובאורו את קרבני שהוא לחמי, להיינו המיוחד להי ת נאכל מאתי, ולהיות לי לריח ניחח, לזאת תשמרו להקריב לי במועדו של כל קרבן וקרבן, ומועד התמיד הוא בכל

יום

לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ
לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם
שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד: (ד) אֶת־
הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֶת
הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם:
(ה) וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה
בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין:
(ו) עֹלַת תָּמִיד הָעֲשָׂיָה בְּהַר סִינַי
לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה:

ונסכו

תרגום אשכנזי קנח

איזט דאז פֿייער אָפּפֿער, דאז
איהר דעם עוויגען צו ברינ־
גען חאבט: יעהרינג לעממער
אָהנע לייבעסגעהלער, יערען
טאג צוויי צום נאנצען אָפּפֿער
אונד דיזעם בעשטענדיג;
(ד) דאז איינע לאם ברינגסט
דו דעם מארגענס, אונד דאז
אנדערע צווישען בידען אבענ־
דען; (ה) דאצו איין צעהנטהייל
איפה פֿיינעם מעהלס צום
מעהל אָפּפֿער איינגעריהרט
מיט איינעם פֿיערטעל הין גע־
שטאָסענען בוימאָהלס; (ו) דאז
טענגליכע אָפּפֿער, וויא עס בע־
רייטס אם בערגע סיני גע־

ברואט, אונד דעם עוויגען צו עהרען צום אנגענעהמען נערוך פֿאָם פֿייער פֿערצעהרט

וואַרד

תרגום אונקלוס

לְהוֹן דֵּין קוּרְבָּנָא דִּי תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ אִמְּרִין
בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין תְּרִין לְיוֹמָא עֲלָתָא חְדִירָא:
(ד) יָת אִמְּרָא חַד תַּעְבֵּד בְּצַפְרָא וְיָת אִמְּרָא
תִּנְיָנָא תַּעְבֵּד בֵּין שְׁמַשַּׁיָּא: (ה) וְחַד מִן
עַשְׂרָא בְּחַלַּת סָאִין סוֹלְתָא לְמִנְחָתָא דְּפִילָא
בְּמִשַּׁח כְּתִישָׁא רְבִיעוּת הִינָא: (ו) עֲלָתָא
תְּדִירָא דְּאִתְעֲבִידָא בְּטוּרָא דְסִינַי לְאִתְקַבָּלָא

ברעוא

ר ש ״ י

לניחת רוח: שנים ליום. כפשוטו ועקרו
בא ללמד שיהיו נשחטין כנגד היום תמיד
של אחר במערב ושל בין הערבים במזרח
של שבועות: (ד) את הכבש האחד. לפ״ם
שכשר נאמר בפרשת ותהי תלוה וזה לאחר
תעשה וגו׳ היה היתה לזהרה לימי המלוכי׳
וכאן לוקה לדורות: (ה) סלת למנחה.
מנחת נסכים: (ו) העשויה בהר סיני. לתוכן
שנעשו בימי המלוכים. דבר אחר העשוי
בהר סיני הקיש עולת תמיד לעולת הר
סיני לומה שנתקבלה לפני מתן תורה

שכתב

באור

יום: (ג) תמימם, שלא יהיה בהם מום הפוסל בקרבן: שנים ליום, לכל יום ויום: עלת
תמיד, מפר לכור המלוכים, יהיו עולה תמיד לו שלת תקריבו מוכנת לאחרת עמה, ושעור
תקריבו עולה תמיד, ושלת תמיד תוכר בפעל כדרכו לבא בכתובים שם המקרא בלי שמוש: את
הכבש אחד, לשון רש״י ז״ל לפי על פי שכשר נאמר בפרשת תלוה וזה לאחר תעשה וגומר (שמות
כ״ט ל״ח), היה היתה לזהרה לימי המלוכים וכאן לוה לדורות. וכתב עליו הרמב״ן ולדעתי נכון
כי שם אמר עולת תמיד לדורותיכם. ולולם לדון זה בשאמר עולת תמיד לדורותיכם
שלות עשה כי לם הודעה בלבד, כמו שאמר כאן עולת תמיד העשויה בהר סיני, שם הודיע
שילוה בן לדורות, ושם אמר שהוא הקרבן שהקריבו בשני המלוכים. ודעת הרמב״ן ז״ל
שבשנית המלוה כאן, להיות הכל סדור בפרשה אחת: הכבש אחד, היה ראוי להיות הבבש
האחד, ועיין בשלור פרשת תלוה (שם): (ו) העשויה בהר סיני, לתוכן שנעשו בשני המלוכים,

כי

(ז) וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה: (ח) וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: פ

(ט) וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: (י) עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ

חרגום אשכנזי

(ז) וואַרד. (ז) צו יערעם לאַמטע נעהערט אין פּיערטעל הין טראַנקאָפּפֿער, אויף דאַן הייסט לינע זאָלל דער אינפּערמישטע אָפּפֿערווייַן, דעם עווינען צו עהרען אויסנאַנאָסטען וועדן: (ח) דאַו אַנדערע לאַם כריגסט דוא צווישען בייד אַבענדען מיט עכען דעם מעהלאָפּפֿער אינד טראַנקאָפּפֿער וויא דעם מאָרגענס, דעם פּייער בעי שטימט אייגען אַנגענעהמען נעדרוך, דעם עווינען צו עהרען. (ט) אַם שבת טאַנע צווייא יעהרינע לעממער אָהנע פּעהלער, אונד צום מעהלאָפּפֿער צווייא צעהנטהייל פּיינען מעהלס מיט אָהל איינעריהרט, נעבסט דעם טראַנקאָפּפֿער דאַצו. (י) ריזעם איוט דאַו גאַנצאָפּפֿער פּיר יעדען שבת, אויסער דעם טענליכען גאַנצענאָפּפֿער, נעבסט דעם ווייגאָפּפֿער דאַצו.

וכראשי

בְּרַעְיָא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ: (ז) וְנִסְכֵּיהּ רְבָעוּת הִינָא לְאִמְרָא חַד בְּקוּדְשָׁא יְחַנָּךְ נִסּוּךְ דַּחֲמַר עַתִּיק קֳדָם יְיָ: (ח) וְיָת אִמְרָא תִּנְיָנָא תַּעְבֵּד בֵּין שְׁמַשָּׁיָא כְּמִנְחַת צַפְרָא וְכִנְסֵיהּ תַּעְבֵּיד קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קֳדָם יְיָ: (ט) וּבְיוֹמָא דְשַׁבְּתָא תְּרִין אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין וּתְרֵין עֶשְׂרוֹנִין סוֹלְתָא דְמִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח וְנִסְכֵּיהּ: (י) עֲלַת שַׁבַּתָא דְּתִתְעֲבֵד בְּשַׁבְּתָא עַל עֲלָתָא תְּדִירָא וְנִסְכָּהּ:

ובריש

ר ש ״ י

שניתן נה ויסס נתנות מלבד שטעונה כלי: (ו) ונסכו. יין: בקדש הסך. על המזבח יתנסכו: נסך שכר. יין המשכר פרט ליין מנתו: (ח) כיוצא ניחוח. נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רלוני: (י) עולת שבת בשבתו. ולא עולת שבת בשבת לתרת סרי שלא הקריב בשבת זו שומע אני יקריב ב׳ לשבת הבאה ת״ל בשבתו מגיד שאם עבר יומו בטל קרבנו: על עולת התמיד. שלו מוספין

כי נמדבר גלח הקריבו המוספים, וכן לח נתחייבו בנסכים: (ו) ונסכו, יין, והכתוב שב על לחם, שהוא לשון זכר: בקדש הסך, על המזבח תנסכו. (ספרי): נסך שכר, נסך יין המשכר, והוא המי, כמו שאמרו בספרי, מי אתה מנסך ואי אתה מנסך המזוג. ורש״י פירש פרט ליין מנתו, על פי גמרא דבגח בתרא (דף כ״ז), ועיין רמב״ן שהיגו אלא מעלה דרבנן, שאם הביא בשר: (ח) וכנסכו, שב על הבקר, וזהו מה שהוסיף בכתוב לא״ע בפרשת תלוה שייך לכאן: (י) בשבתו, גם שבת בלשון זכר, וכמוהו כל שומר שבת מחללו (ישעיה נ״ו ו׳), והרא״ם נתן שהוא שב על יום השבת, והטעם בכל שבת ושבת, כמו יום ביומו, מדם בחדשו: על עלת התמיד

כח (ו) נסך שכר, לשון רש״י: ״יין המשכר פרט ליין מנתו״ ע״כ, ועליו טענו הרמב״ן שזה

(יח) וּבְרֵאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: (יט) וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה

בשמן

תרגום אונקלוס

(יח) וּבְרֵישֵׁי יַרְחֵיכוֹן תְּקָרְבוּן עֲלָתָא קֳדָם יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי תַּרִין וְדַכַּר חַד אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁבְעָא שַׁלְמִין: (יט) וְתָלָתָא עֲשָׂרוֹנִין סוּלְתָּא מְנַחְתָּא דְּפִילָא בְּמַשַׁח לְתוֹרָא חַד

וחרין

תרגום אשכנזי קנט

(יח) אַן דען ערשטען מַאנען דער מאַנאַט ברינגט איהר צום נאַנצאָפּפֿער, דעם ע"ויגען צו עהרען: צוויי יונגע שטיערע, איינעז ווידער, זיע בען יעהרינע לעממער אָהנע פֿעהלערז (יט) צו יעדעם שטיע רע גענהערט איין מעהלאָפּפֿער פֿאָן דרייא צעהנטעל פֿיינען

מעהלם

רש"י

מוספין לנד לותן נ' נסכי' של עולת התמיד ומניד שתין קרבין תלת בין שני התמידין וכן נכל מוספין נאמר על עולת התמיד לתלמוד זה: (יב) ושלשה עשרונים. כמשפט נסכי פר שכן הן קלונין נפרשת נסכים:

זאת

באור

התמיד, לנד לותם שני נסנים, של עולת תמיד: (יא) ובראשי חדשיכם, זה לשון הרמב"ן: לתר ר' משה הכהן הספרדי ז"ע שפירושו תדש ניסן, כי כן כתוב רתשון רוש לכם, ותתר כך לתר זאת עלת תדש נתדשו, שיעשו כן נכל תדש, על כן הוסיף לתדשי השנה, ופירושו נכון הוא, ותף על פי שים לטעון על יו"ד ונרתשי תדשיכם, (רלה לומר שהיה רתויה לומר ונרתש תדשיכם, שניסן הוא רתש תדשים, ותם על ניסן של כל שנה מדנר מדוע לא עשה כן נשתר המיעדים), רק נעבור שמלתו הנה תדש מתר יפר דנורו, עד כתן. ותין הדנרים נרורים, כי לפי דנריו משמע שתין נהורתת מלת תדש לנד כי תם היום הרתשון, ותיך יפרש נכתוב הנה ונתדש הרתשון נתרנעה עשר יום לתדש, שהוא כדמות סתירה? וכן מה טעם לומר ונתדש השניעי נתתד לתדש והים די שיתמר ונתדש השניעי? והנכון כי מלת תדש תתמר נשוה על יום הרתשון של תדש ועל כל השלשים יום, כמו שנתב הרד"ק שרש תדש והניח רתיות מהכתוב, וכן כתן נתמר זאת עלת תדש נתדשו על יום הרתשון, ותתר כך ונתדש הרתשון, ונתדש השניעי, על כל שלשים היום. ולזה התחיל ונרתשי תדשיכם, לנרר דנריו שניום הרתשון הוא מדנר. ומה שתמר לסוף לתדשי השנה, הוא מוסב למה שנתמר לתרין נתדש הרתשון ונתדש השניעי, והלמ"ד הוא למ"ד הכללי, נלומר כן הדנר נכל תדשי השנה, ומה שילוה תתר כך תינו כולל לכל התדשים, כי תם נמועד שיזכור: (יב) ושלשה עשרונים, כמשפט נסכי הפר, שכן הן קלונין נפרשת נסכים.

(רש"י)

המעמר

תינו תך למלוה ולת לעיכובת כדתיתת (נ"נ דף ל"ו). ורת"ם תמה על הרמנ"ן ותמר שגם הרשנ"ם (שם) שכל דנריו דנרי רש"י תמר יין מגתו לת יניח ותם הניח כשר לת יניח משום דכתיב שכר דנר המשכר, ע"ש, ותולי התקשה הרמנ"ן תך נמלת פר ט נדנרי רש"י, כי לפי דעתו לת יתכן פר ט תך על דנר שהוא לעכוב ולת למלוה נלנד, והים לרש"י לתמר ו לת יין מגתו. (יא) ובראשי חדשיכם, ז"ל הרתנ"ע: "תמר ר' משה הכהן הספרדי ז"ע שפירושו תדש ניסן כי כן נתוב רתשון הוא לכם לתדשי השנה, ותתר כן תמר זאת עלת תדש נתדשו שיעשו כן נכל תדש ותדש, ע"כ, הוסיף לתדשי השנה ופירושו נכון ותע"פ שים לטעון על י' ונרתשי תדשיכם, רק נעבור שמלתו הנה תדש מתר יפר דנורו" ע"כ. כוונתו לדעתי הוא זה, כי הנה לדעת רש"י יהים תדשיכם מורה על יום רתש תדש, כי כן מניתו שיום רתשון נתדש נקרא תדש (פ לפ

תין

תרגום אשכנזי

מעהלם מיט אֶהל איינע־
ריהרט אונד צו יעדעם ווידדער
איין מעהלאָפּפֶער פּאָן צוויי־
צעהנטעל פֵּיינען מעהלם מיט
אֶהל איינעריהרט ׃ (יג) צו יע־
דעם לאַמע איינצעהנטעל פֵּיי־
נען מעהלם מיט אֶהל איינע־
ריהרט, צום מעהלאָפּפֶער ׃
דיעזעם איזט איין גאַנצעם
אָפּפֶער זיסען גערוכעם, דאַז
דעם עווינגען צו עהרן פּאָם פֵּיי־
ער פֶּערצעהרט ווירד. (ד) דיא
דאַצו געהער גען טראַנקאָפּ־
פֶּער זינד צו יעדעם שטיער איין
האַלב הין, צו יעדעם ווידדער
איין דריטטעל הין, אונד צו יע־
דעם לאַמע איין פֵּירטעל ה ן
ווין. דיעזעם איזט דאַז גאַנצע אָפּפֶער אין יעדעם נייאָמאָנדע, פֵּיר אַללע מאָ־
נאַטע דעם יאָהרעם, (טו) דאַבייא נאָך איין ציעגענבאָק צום זינדענאָפּפֶער,
דעם

פינחס כח

בַּשַּׁבָּת לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לָאֵיל
הָאֶחָד: (יג) וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה
לַיהוָה: (יד) וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין
יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל
וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יַיִן זֹאת עֹלַת
חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
(טו) וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת
ליהוה

רש"י

(יד) זאת עולת חדש בחדשו. שאם
עבר יומו בטל קרבנו ושוב אין לו
תשלומין: (טו) ושעיר עזים וגומר. כל
שעירי המוספין באין לכפר על טומאת
מקדש וקדשיו הכל כמו שמפורש במסכת
שבועות ונשתנה שעיר ראש חדש שנאמר
בו לה' תלמודו לומר שמכפר על שאין
בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שאין
מביר בשעת עלת הקדוש ברוך הוא בלבד
ושאר השעירים למדין ממנו. ומדרשו
באגדה אמר הקדוש ברוך הוא בניאו
כפרו עלי על שמעטתי את הירח:
על

תרגום אונקלוס

וְתַרְעִין עֲשַׂרְונִין סוּלְתָּא מְנַחְתָּא דְּפִילָא
בְּמִשַׁח לְרַכְּרָא חָד: (יג) וְעֲשַׂרְונָא עֲשַׂרְונָא
סוּלְתָּא מְנַחְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַׁח לְאִמְּרָא חָד
עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:
(יד) וְנִסְכֵּיהוֹן פַּלְגוּת הִינָא יְהֵי לְתוֹרָא
וְתַלְתוּת הִינָא לְדִכְרָא וְרִבְעוּת הִינָא לְאִמְּרָא
חַמְרָא דָּא עֲלַת רֵישׁ יַרְחָא בְּאִתְחַדְּתוֹתֵיהּ
בֵּן לְכָל רֵישֵׁי יַרְחֵי שַׁתָּא: (טו) וּצְפִיר בַּר
עזי

באור

(רצ"י): (טו) לחטאת לה', פשוטו של מקרא כמו שתרגם לונקלוס קדם ה', וכמוהו לחטר
עלה

המעמר

לין מזה הנרת שיטים בכל מקום הענין כן) לפי כי בכל קרבנות נדבה שלח כמצפה, ע"ז הציב
הרלב"ע כי מלינו גם הקדש מאד (ג"ק כ' ה'), והנה גם (כ"ז) נאמר ממחרת החדש הזני,
הרי שהיו שני ימים ר"ח, ולזה צריך שפיר ונרחבו, כי יוכל להיות שני ימים של חדש ניסן
רגונים לכל רחבי קדשים. והרלב"ע לפחז לך תחלת הענין, כי זה לרכזו חפץ מקופף ולב
עמוק — ובזה סרם תלונת המנחר, ולין להאריך.

לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה
וְנִסְכּוֹ: ס ששי (טז) וּבַחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ פֶּסַח לַיהוָה: (יז) וּבַחֲמִשָּׁה
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חָג שִׁבְעַת
יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל: (יח) בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
(יט) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד
וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם

יהיו

דעם עוויגען צו עהרען, אויסער
דעם טעגליכען נאנצאפפער,
נעבסט זיינעם טראנקאפפער.
זאלל דיזעם אללעם געבראכט
ווערדען. (טז) אם פיער צעהנ-
טען טאג דעם ערשטן מאנאט
טעם ווירד דאז פסח געבראכט,
דעם עוויגען צו עהרען. (יז) אם
פינפצעהנטען טאג דיזעם
מאנאטם איז פעסט, אונד
ווירד זיבען טאג אונגעזויער-
טעם ברויט גענעססען, (יח) אם
ערשטען טאג איז הויליגע
פערקינדיגונג, אונד דאז אללט
איהר קיינע קונסטארבייט
פערריכטען, (יט) אונד רעם
עוויגען צו עהרען, צום גאנצען
אפפער דעם פייער צו פער-
צעהרען דראכרינגען, צווייא
דיא אייך אללע אהנע פעהלער

זיין

יונגע שטיערע, אייגען ווידרער, זיבען יעהריגע לעמטער,

עִזִּי חַד לְחַטָּאתָא קֳדָם יְיָ עַל עֲלָתָא תְּדִירָא
יִתְעֲבֵד וְנִסְכֵּיהּ: (טז) וּבְיַרְחָא קַדְמָאָה
בְּאַרְבְּעַת־עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא פִּסְחָא קֳדָם
יְיָ: (יז) וּבַחֲמִשְׁתַּ־עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין
חַגָּא שַׁבְעָא יוֹמִין פַּטִּיר יִתְאֲכַל: (יח) בְּיוֹמָא
קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עִיבִידַת פּוּלְחַן לָא
תַעְבְּדוּן: (יט) וּתְקָרְבוּן קוּרְבָּנָא עֲלָתָא קֳדָם

על עולת התמיד. יעשה כל הקרבן הזה:
ונסכו. אין ונסכו מוסב על הטעיר שאין
נסכים לחטאת: (יח) כל מלאכת עבודה.
לפילו מלאכה הצריכה לכם כגון דבר
האבד המותר בטולו של מועד לפורה ניסן
טוב: (יט) פרים. כנגד אברהם. אילם
כנגד יצחק. כבשים. כנגד יעקב והכתוב
הפריד יעקב (בראשית ל') ביסודו של כ'
משה הקרבן רליתי זאת:

נאלה

יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְּרִין וּדְכַר חַד וְשַׁבְעָא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין יְהוֹן לְכוֹן:

ומנחתהון

באור

עלה עליו הכתוב לה' ועשהו חטאת, ולכן מלת לחטאת מוספלת בטעם, כי ענין הנוקה לתיבת לה', וזרך מדרש אגדה לנדו: על עלת התמיד יעשה ונסכיו, לבד מעולת התמיד יעשה כל הקרבן הזה ונסכו, שאין ונסכו מוסב על הטעיר, כי אין נסכים לחטאת, אבל הוא מוסב על התמיד: (טז) פסח, יום הקרבת הפסח: (יח) כל מלאכת עבודה, אפילו מל זנה הצריכה לכם, כגון דבר האבד, המותר בטולו של מועד, לפורה ניסן, (רש"י), ועיין מה שנתב בזה בבב המנקר

סמר

יִהְיוּ לָכֶם: (כ) וּמִנְחָתָם סֹלֶת
בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל תַּעֲשׂוּ:
(כא) עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים:
(כב) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם: (כג) מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר
אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ
אֶת־אֵלֶּה: (כד) כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ
לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשֵּׁה
רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־עוֹלַת
הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (כה) וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא

חרגום אשכנוי

זיין מיסטען: (כ) איהר מעהל־
אָפּפֿער זייא פֿאַן פֿיינעם מעה־
לע, מיט אֶהל איינעריהרט
דרייא צעהנטעל צו יערעם
שטיערע. צוויייא צעהנטעל צו
יערעם ווידרער, (כא) איין
צעהנטעל צו יערעם לאַמעע,
אונד זאָ צו אַללען זיעבען לעמ־
מערן: (כב) פֿערנער איינען
באָק צום זינדענאָפּפֿער אייך
צור פֿער זעהנונג: (כג) דיעזעם
אַללעם מיסט איהר ברינגען
אויסער דעם מאָרגענאָפּפֿער,
וועלכעם אַלס איין טענליכעם
נאַנצעם אָפּפֿער געבראַכט
ווירד. (כד) יערען טאַג פֿאַן
דען זיבען טאַגען האַבט איהר
דיעזע אָפּפֿער צו מאַכען, אונד
דעם עוויגען צו עהרען, צום
אַנגענעהמען גערוך, דעם פֿיי־
ער צור שפייזע צו איבערגע־
בען, אונד צוואַר אויסער
דעם טענליכען נאַנצען־

חעשו

אָפּפֿער, נעבסט זיינעם טראַנקאָפּפֿער. (כה) אַם זיבענטען טאַגע האַבט איהר
אַבערמאַהלם הייליגע פֿערקינדיגונג, אונד זאָללט קיינע קונסטאַרבייט פֿערריכטען.

אַם

ר ש ״ י

(כד) כאלה תעשו. שלש יהיו פוחתין והולכין כפרי המג:

וניוס

תרגום אונקלוס

(כ) וּמִנְחָתְהוֹן כּוּלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשְׁח חֻלְתָּא
עֲשָׂרוֹנִין לְתוֹרָא וּתְרִין עֲשָׂרְנִין לְדִכְרָא
תַּעְבְּדוּן: (כא) עֲשָׂרוֹנָא עֲשָׂרוֹנָא תַּעֲבֵד
לָאִמְרָא חַד בֶּן לְשַׁבְעָא אִמְּרִין: (כב) וּצְפִירָא דְחַטָּאתָא חַד לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן:
(כג) בַּר מֵעֲלַת צַפְרָא דְהִיא עֲלַת תְּדִירָא תַּעְבְּדוּן יָת אִלֵּין: (כד) כְּאִלֵּין תַּעְבְּדוּן
לְיוֹמָא שַׁבְעָא יוֹמִין לְחֵם קָרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ עַל עֲלָתָא תְּדִירָא
יִתְעֲבֵד וְנִסְבֵּיהּ: (כה) וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחַן

לא

באור

ספר ויקרא (סם כ״ג): (כה) כאלה תעשו ליום שבעה ימים, שעיו כלה תעשו שבעת ימים, נכל יום ויום, כי אין מלת ליום מבוכה שלש ממך סנורא, והכוונה שלש יהיו פוחתין והולכין

תַּעֲשׂוּ: ס (כו) וּבְיוֹם
הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה
חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
(כז) וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אַיִל
אֶחָד שִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה:
(כח) וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
שלשה

(כח) צום מעהלאפפער דאצו פּיינסטען מעהלע, טיט אהל איינגעריהרט:
דריא

תרגום אשכנזי קסא

(כו) אם טאג דער ערשטלינג, וען איהר רעם עויגען צו עהרען איין נייעס מעהלאפּפער דאַרבּרינגט, נעהטליך וען אייערע וואכען צו ענדע זינד, זאלל אייך היילינע פּערקינדיגונג זיין, אונד איהר דירפט קיינע קונסטאַרבּייט פּערריכטען: (כז) דאבייא האבט איהר רעם עויגען צו עהרען אלם איין גאַנצעם אפּפער צום אַנגענעהמען גערוך דאַרצובּרינגען, צוויא שטיערע, אינען ווידער, זעכען יעהרינג לעממער:

תרגום אונקלוס

לָא תַעְבְּדוּן: (כו) וּבְיוֹמָא דְּבִכּוּרַיָּא בְּקָרוֹבֵיכוֹן
מִנְחָתָא חַדְתָּא קֳדָם יְיָ בְּעַצַּרְתֵיכוֹן מְעָרַע
קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עִיבִּדַת פּוּלְחָנָא לָא תַעְבְּדוּן:
(כז) וְתַקְרְבוּן עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְּרִין וְדַכַר חַד שִׁבְעָא אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא: (כח) וּמְנַחֲתְהוֹן סוּלְתָא
דפילא

ר ש " י

(כו) וביום הבכורים. מג השבועות קרוי בכורי קליר חטים על שם שתי הלחם שהם ראשונים למנחת חטים הנאכלה מן החדש:
תמימים

באור

וה לכון כפרי החג: (כו) וביום הבכורים, מג השבועות קרוי בכורי קליר חטים, על שם שתי הלחם, שהם ראשונים למנחת חטים הנאכלים מן החדש, (רש"י), ולא הזכיר בו החדש, לפי שאין למועד הזה יום קבוע בחדש, כי אם יום החמשים מתוספת העומר, והוא פעמים חמשה, פעמים שבעה, פעמים שנעה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל: מנחה חדשה, מנחה בספר ויקרא (כ"ג ט"ז): בשבעתיכם, לא נאמנה בקבץ ובכנוי, להבדיל בינו ובין שבועי שבועות (יחזקאל כ"ח כ"ח), שהוא מענין לחר (מ"י): (כו) והקרבתם וגומר, הקבץ הנזכר בפ' לאמר הוא על הלחם,
כמנוחר

המעמר

(כו) בשבעתיכם, כתב המכלול יופי וז"ל: "לא נאמנה בקבץ ובכנוי להבדיל בינו ובין שבועי שבועות (יחזקאל כ"ח כ"ח) שהוא מענין לחר" ע"כ. פירוש כי שם ביחזקאל הוא מענין שנועה, כן פירש הרד"ק שם, לולס לדעת יונתן והרס"י יהיה ג"כ זה מענין זמן, ע"ש. והנה דברי הס"י לקוחים מרד"ק במכלול, ולחריו החזיק המדקדק בן זאב, ולא ידעתי מה יעשו נשבעת ימים (יחזקאל מ"ה כ"ח) שהוא נוסף מענין מספר שבעה, וכן שבעות מקית קליר (ירמיה ה' כ"ד) לדעת הרד"ק, ונהם הס"ח נאו"ח? גם לדעתם מדוע נקבץ זכרים, שאז אין לטעות שיהיה מן שנועה, תנוח ג"כ תשיב הס"ח נקמ"ן (לניחל ט' נ"ד כ"ה כ"ו, י' כ' ג').

שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד
שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד:
(כט) עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: (ל) שְׂעִיר
עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
(לא) מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ־לָכֶם
וְנִסְכֵּיהֶם: פ
כט (א) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם
תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: (ב) וַעֲשִׂיתֶם
ה עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר בֶּן־

תרגום אשכנזי

דרייא צעהנטעל אויף יעדען שטיער, צווייא צעהנטעל אויף יעדען ווידדער, (כט) איין צעהנטעל צו יעדעם לאַמעמ פּאָן דען זיעבען לעמערן, (ל) דאַצו איינען ציעגענבאָק, אייך צו פּערזעהנען. (לא) דיעזעם ברינגט איהר אויסער דעם טענליכען גאַנצען פּאָנאָפּפּער; אַללעם מום אָהנע פּעהלער זיין, אונד דאַצו דאַז געהעריגע טראַנקאָפּפּער.

כט (א) אַם ערשטען טאַגע דעם זיעבענטען מאָנאַטס זאָללט איהר הוילינע פּערקינדינג האַלטען, אינד קיינע קונסטאַרבייט פּערריכטען; דיזעס זאָלל אייך אין טאַג דעם לערמבלאָזענס זיין. (ב) איהר האָבט דעם עוויגען צו עהרען, אַלס אין גאַנצעם אָפּפּער צום אַנגענעהמען נעריך דאַרצוברינגען: איינען שטיער, בקר

ר ש " י

(לא) תמימים יהיו לכם ונסכיהם. פך הנסכים יהיו תמימים למדו רבותינו מכאן שהיין שהעלה קמחין פסול לנסכים: מלבד

תרגום אונקלוס

דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא חָד תְּרִין עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא חָד: (כט) עֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאִמְּרָא חָד לְשַׁבְעָא אִמְּרִין: (ל) צְפִיר בַּר עִזִּין חָד לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן: (לא) בַּר מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתֵיהּ תַּעְבְּדוּן שַׁלְמִין יְהוֹן לְכוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן:

כט (א) וּבְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עִיבִדַת פּוּלְחַן לָא תַעְבְּדוּן יוֹם יַבָּבָא יְהֵא לְכוֹן: (ב) וְתַעְבְּדוּן עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹר בַּר תורי

באור

כמבואר שם, שלשו מונת היום, כ"ף מונת הלקח כי שם נפ' המועדים לפ פרט הקרבנות שהם מונת היום, ולפ הזכיר נסך המלות והסכות ורפס השנה ויום העשור כי פס דרך כלל והקרבתם תעשה לה', מצלי לפרט מספרם ועניגם, רק בעלרת שלחם התוספה הוא עקר המועד, זכר גם לת הקרבן הבא בצבור הלחם, והוא שבעה כבשים ופר בן בקר ואני לילם לעלה ואני בבשים לשלמים, ועגיר לחטאת, וכאן הזכיר המוספין שהן מונת היום:

מלבד

דָּכָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:
(ג) וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל: (ד) וְעִשָּׂרוֹן
אֶחָד לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
הַכְּבָשִׂים: (ה) וּשְׂעִיר־עִזִּים
אֶחָד חַטָּאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
(ו) מִלְבַד עֹלַת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ
וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם
כְּמִשְׁפָּטָם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה
לַיהוָה: ס (ז) וּבֶעָשׂוֹר
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־
קדש

אייגען ווידדער, זיבען יעהריגע לעממער אָהנע לייבעסגָּאבה. (ג) דאַצו איהר מעהל. אַפגָּאר פָּאם פיינסטען מעהל מיט אֶהל איינגער הרט: (ד) צוויא צעהנטעל צום שטיערע, (ה) איין צעהנטעל צו איינעם לאַמע, אונד זָא צו אַללען זיעבען לעממערן. (ה) איינען ציענענבָאק צום זינדענאָפגָאר, אייך צו פָּארזָאהנען. (ו) אויסער דעם נייאמָאנאַטליכען גאַנצען אָפגָאר נעבסט זייעם מעהלאָפגָאר, וויא אויך דעם טעגליכען גאַנצען אָפגָאר נעבסט זיינעם מעהלאָפגָאר אונד דעם צו כיידען געהאָריגען טראַנקאָפגָאר, נאַך איהרער פָּארשריפט, ווירד רייזעם דעם עוויגען צו עהרען, צום אַנגענעהמען גערוך, דעם פָּייער צו פָּערצעהרען געגעבען. (ז) אַם צעהנטען טאַגע דיעזעם זיעבענטען מָאנאַטם זָאללט איהר

הייא

תרגום אונקלוס

תּוֹרֵי חַד דְּכַר חַד אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁבְעָא
שַׁלְמִין: (ג) וּמַנְחַתְהוֹן סוּלְתָּא דְּפִילָא בְּמְשַׁח
תְּלָתָא עֲשָׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרִין עֲשָׂרוֹנִין לְדִכְרָא:
(ד) וַעֲשָׂרוֹנָא חַד לְאִמְרָא חַד לְשַׁבְעָא אִמְרִין: (ה) וּצְפִיר בַּר עִזֵּי חַד חַטָּאתָא לְכַפָּרָא
עֲלֵיכוֹן: (ו) בַּר מֵעֲלַת יַרְחָא וּמַנְחָתָהּ וַעֲלַת תְּדִירָא וּמַנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהוֹן כְּדִדְחֵזֵי לְהוֹן
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קוֹרְבָּנָא קֳדָם יְיָ: (ז) וּבְעַסְרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין מְעָרַע
קדיש

ר ש " י

כט (ו) מלבד עולת החודש. מוספי ראש חדש קדם תמיד של יום ראש השנה: מלבד

באור

כט (ו) מלבד עלת החדש, מוספי ראש חדש קדם, תמיד של יום ראש השנה, והיה נמשמע שמה שאמר ובראש חדשיכם תקריבו וגומר יהיה בשאר החדשים כלם, לכל נחדש הנביאי יהיה כל קרבנו הקרבן הזה שחדש בו, על כן הולרך לומר מלבד עולת החדש ומנחתה, וממילא ידענו שכל הנזכר בקרבנות כ"ח נוהג גם בראש השנה, ולא הולרך לומר מלבד עלת החדש ומטלתו

קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא
תַעֲשׂוּ: (ח) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה
רֵיחַ נִיחֹחַ פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד
אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:
(ט) וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד: (י) עִשָּׂרוֹן
עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
הַכְּבָשִׂים: (יא) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
חַטָּאת מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים
וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ

הרגום אשכנזי

הייליגע פֿערקינדיגונג האַל־
טען אונד אייך קאַסטייען, אויך
קיינערליא קונסטפֿערריכטונג
פֿאַרנעהמען, (ח) אונד דעם
עוויגען צו עהרען איין נאַנ־
צעם אָפּפֿער צום אַנגענעהמען
נערוך ברינגען, נעהמליך אי־
נען יונגען שטיער, איינען ווי־
דער, זיבען יעהריגע לעממער
אַללע מיסטען אָהנע פֿעהלער
זיין. (ט) צום שפייזאָפּפֿער דאַצו
פֿאַם פֿיינסטען מעהלע מיט
אֶהל איינעריהרט; צום שטיע־
רע דרייא צעהנטעל, אונד
צום ווידדער צווייא צעהנטעל,
(י) צו יעדעם לאַממע איין
צעהנטעל, אונד זאָ צו אַללען
זיבען לעממערן. (יא) איינען
ציעגענבאָק אַלס זינדענאָפּפֿער
אויסער דעם זינדענאָפּפֿער
דעם פֿערזאָהנונגסאָפּפֿערסטעם,
אויסער דעם טענליכען אָפּפֿער נעבסט זייגעם מעהלאָפּפֿער אונד דעם דאַצו געהאָריגען
ונסכיהם
טראַנק.

(יא) מלבד חטאת הכפורים. שעיר המשתלח נפני' המתר נאחרי מות שגם הוא חטאת: ועולת התמיד. ומלבד עולת התמיד תעשו עולות

קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן כָּל
עִיבִידְתָּא לָא תַעְבְּדוּן: (ח) וּתְקָרְבוּן עֲלָתָא
קֳדָם יְיָ לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא תּוֹר בַּר תּוֹרֵי
חַד דְּכַר חַד אִימְרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁבְעָא שַׁלְמִין
יְהוֹן לְכוֹן: (ט) וּמִנְחָתְהוֹן סוֹלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תְּלָתָא עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרֵין
עֲשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא חַד: (י) עֲשְׂרוֹנָא עֲשְׂרוֹנָא לְאִמְרָא חַד בֵּן לְשַׁבְעָא אִמְרִין:
(יא) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּאתָא בַּר מֵחַטַּאת דְּכִפּוּרַיָּא וְעָלְתָא תְּדִירָא
ומנחתה

באור

חטאתו: (יא) חטאת הכפורים, שעיר המשתלח נפנים המתר נאחרי מות, שגם הוא חטאת, לכל הוא חטאת הכפורים לכפר על הקדש מטמאות בני ישראל, וזה חטאת מלונה בשאר חטאות הנשים עם המוספים, ובן העולה המוכרת כאן היא מלבד העולה שלום שם כי לוים שויס, שהרי לא נלטוו ישראל אלא חיל אחד לעולה, ופה לוה לעולת המוספין פר ואיל ושבעה בנשיס שם כן ממילא ידענו שאלו העולות מלבד הנזכר שם. (מדברי הרמב"ן): ועלת התמיד, ומלבד עולת

וְנִסְכֵּיהֶם: ס שביעי (יג) וּבַחֲמִשָּׁה
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגֹּתֶם חַג
לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים: (יג) וְהִקְרַבְתֶּם
עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר
אילם

טראנקאפפער. (יב) אם פינפ־
צעהנטען טאג דיעזעם ויע־
בענטען מאנאם זאלט איהר
היליגע פערקינדיגונג האל־
טען, אונר קיינע קונסטאר־
בייט פערריכטען; זיעבען טא־
גע האבט איהר רעם עווינען
צו עהרען איין פעסט צו פיי־
ערן. (יג) אונד זאלט (אן ריע־
זעם ערשטען ראזעלבען) רעם
עווינגען צו עהרען איין גאנצעם
אפפער צום אנגענעהמען גערוך רעם פייער איב ערגעבען, נעהמליך דרייאצעהן יונגע
שטיע.

וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהוֹן: (יב) וּבַחֲמִשָּׁה עֲשָׂרָא
יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן
כָּל עִבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן וְתֶחֱגוּן חַגָּא
קֳדָם יְיָ שַׁבְעָא יוֹמִין: (יג) וּתְקָרְבוּן עֲלָתָא
קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי
תורי

עולת הללו: ונסכיהם. מוסב על המוספין הנאמרים ועל תעשו והוא לשון ניוי מלבד עולת התמיד ומנחתה תעשו לה לבדה ונסכיהם וכן כל נסכיהם האמורים בכל המועדות חוץ מנסך קרבנות החג שכל ונסכה ונסכיהם שבהם מוספים על התמיד ולשון לשון ניוי שהרי נסכיהם של מוספין נאמרו לעצמן בכל יום ויום:

ומנחתם

באור

עולת התמיד תעשו העולות הללו: ונסכיהם, מוסב על המוספין הנאמרים, ועל תעשו שהוא לשון ניוי, מלבד עולת התמיד ומנחתה, תעשו לה לבדה ונסכיהם, וכן כל נסכיהם האמורים בכל המועדות, חוץ מנסך קרבנות החג, שכל ונסכה ונסכיה שבהם מוספים על התמיד, ולשון לשון ניוי, שהרי נסכיהן של מוספין נאמרו לעצמן בכל יום ויום, (רש"י), כוונת הרב ז"ל שמלת ונסכיהם נכנסו הכתוב, הנאמר פה בעשור לחדש, ע"כ לומר שב על תוספת הכפורים ועולת התמיד, שאין לתוספת נסכים, ולזה פירש שהוא מוסב על המוספין, ולפ כן גם כל נסכיהם האמורים בכל המועדות כן, ולולם בקרבנות החג לי שפשר לומר ונסכיהם על המוספין, שהרי נסכיהם כתוכן לעצמן, וע"כ לומר דמוסב על התמיד, ומה שאמר ביום השני ונסכיהם נכנסו הכתוב, פירש רש"י להלן שעל שני תמידי היום הוא לומר כן, ולפ שנה הלשון פלפ לדרשה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל מ"ם יו"ד מ"ם, הרי כאן מים, רמז לנסוך המים מן התורה. על זה נראה מכוונת הרב ז"ל. ולולם לשון כלשון, ומתנגד לסדר הטעמים, שתסיה מלת ונסכיהם שנה על המוספין הנזכרים בכר, ותשארנה המלות, תעשו לה לבדה, כמו שכתב הרב בעצמו, כי לוי והקרבתם רחוקה ממלת ונסכיהם עד מאוד, ואין להסיבם עליו, ומדוע לא תהיה הורחת המלה שוה בכל המקומות, כי סנה בשבת וכ"ש שנזכרו נסכיהם, תשוב מלת ונסכה ונסכו האמורה שם על עולת התמיד, וכל יתר המועדות יהיה לשון לוי, חוץ מימי החג שבהן יתוסף על התמיד. והנה בשני כ"ש שבידי כל סדבור הזה לינו, וכן בדברי רש"י להלן לא הוזכר שם שיהיה ונסכיהם הנאמר בשני על שני תמידי היום, שגם הוא דוחק גדול, והגרלה לפי פשוטו שכתוב פרטים ונסכיהם שב על התמיד והמנחה, שכן ביום השבת מלאתו שייחס הכתוב הנסכים אל עולת המנחה עולה מנחה בלולה בשמן ונסכו, ואמה שאמר ונסכיהם בכתוב הס"ם, ועולה ומנחתה הם לשון נקבה לפי רלייה על כך, כמו שזכרנו פעמים רבות, שיבא הס"ם תחת הנו"ן:

אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ:
(יד) וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד
לִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד לִשְׁנֵי
הָאֵילִם: (טו) וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד לְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים:
(טז) וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ: ס (יז) וּבַיּוֹם
הַשֵּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנָיִם
עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:
(יח) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים
לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם

נקוד על ו׳

כמשפט

תרגום אשכנזי

שטיערע, צווייא ווידדער, פיר צעהן יעהרינג לעממער, דיא אָהנע פֿעהלער זיין מים סען. (יד) צום מעהלאָפּפֿער דאַצו פֿיינעם מעהל מיט אֶהל איינעריהרט: צו יעדעם שטיע רע דרייא צעהנטעל, אונד זאָ צו אַללען דרייאצעהן שטיע רען, צווייא צעהנטעל צו איי נעם ווידדער, אונד זאָ צו בי דרן ווידדערן, (טו) אין צעהנ טעל צו איינעם לאַממע, אונד זאָ צו אַללע פֿיר צעהן לעמ נערן: (טז) איינן ציענעבאָק צום זינדאָפּפֿער, אויסער דעם טעגליכען בראַנדאָפּפֿער, נעבסט זיינעם מעהל: אונד טראַנקאָפּפֿער. (יז) אַם צוויי טען טאַג צוועלף יונגע שטיע רע, צווייא ווידדער, פֿיר צעהן יעהרינג לעממער, אָה נע פֿעהלער: (יח) דאַצו דאַז מעהל: אונד דיא טראַנקאָפּ פֿער, נאַך אַנצאַהל דער שטיע רע, ווידדער, אונד לעממער,

וויא

ר ש י

(יח) ומנחתם ונסכיהם לפרים. פרי בחג ע׳ הס נגנד ע׳ לומות שמחמעטי׳ והולכים וגימי המקדש היו מגיעין עליה׳מן היסורין: ולנכנסים. נגנד ישראל שנקראו שם פזורה (ירמיה ז׳) והם קנועים ומניעים תשעים ושמונה לנלות מהם חשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה: נשני נאמר וגם יהם על שני תמידי היום ולא שנה הלשון אלא לידע כמו שאמרו רבותינו ז״ל. נשני ונסכיהם נשנה ונסכים בשניעי נמשפטם מ״ם יו״ד מ״ם הרי כאן מים רמז לניסוך המים מן התורה נמנ:

תרגום אונקלוס

תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְּרֵי עֲשַׂר דְּכִרִין הֵרִין אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שַׁלְמִין יְהוֹן: (יד) וּמִנְחַתְהוֹן סוּלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין לְחוּרָא חַד לְתַלְתָּא עֲשַׂר תּוֹרִין הֵרִין עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא חַד לְתַרִין דְּכִרִין: (טו) וְעֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאִמְּרָא חַד לְאַרְבְּעָה עַשַׂר אִמְרִין: (טז) וּשְׂפִיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּאתָא בַּר מֵעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתַהּ וְנִסְכָּהּ: (יז) וּבְיוֹמָא תִנְיָנָא דְּכִרִין הֵרִין אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שַׁלְמִין: (יח) וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְחוּרִין וְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵהוֹן

כדחוי

בַּמִּשְׁפָּט: (יט) וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם: ס (כ) וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עַשְׁתֵּי־עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: (כא) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: (כב) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס (כג) וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים עֲשָׂרָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: (כד) מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: (כה) וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס (כו) וּבַיּוֹם

וויא דיא פֿערָרדנונג מיט־ ברינגט. (יט) אויך איינען ציעגענבָּק אַלס זינדענָפּ־ פֿער, אויסער דעם טענלי־כען גאַנצען אָפּפֿער נעבסט דעם מעהל־אינד דען טראַנקָפּפֿרן דאַצו. (כ) אַם דריטטן טאַנץ איילף שטיערע, ציוויא ווד־ דער, פֿיערצעהן יעה־יגע לעמ־ מער אָהנע פֿעהלער. (כא) דאַ־ צו דאַז מעהל־ אונד דיא טראַנקָפּפֿער, נאַך אַנצאַהל דער שטיערע, ווידדער, לעמ־ מער, וויא דיא פֿערָרדנונג מיטברינגט. (כב) אויך איינען ציעגענבָּק אַלס זינדענָפּ־ פֿער, אויסער דעם טענלי־ כען גאַנצען אָפּפֿער נעבסט דעם מעהל־ אונד טראַנקָפּ־ פֿער דאַצו. (כג) אַם פֿיער־ טען טאַנץ צעהן שטיערע, צוויא ווידער, פֿיערצעהן יונגע לעמטער אָהנע פֿעה־ לער; (כד) דאַצו דאַז מעהל־ אונד דיא טראַנקָפּפֿער נאַך אַנצאַהל דער שטיערע, ווד־ דער אונד לעמער, וויא דיא פֿערָרדנונג מיטברינגט. (כה) אויך איינען ציעגענבָּק אַלס זינדענָפּפֿער, אויסער טראַנקָפּפֿער דאַצו. (כו) אַם פֿינפ־

דעם טענלי־כען גאַנצען אָפּפֿער, נעבסט דעם מעהל־אונד

חמישי

תרגום אונקלוס

כִּדְחֵוֵי: (יט) וּצְפִּיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּאתָא בַּר מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמְנָחְתָהּ וְנִסְכֵּיהוֹן: (כ) וּבְיוֹמָא תְלִיתָאָה תּוֹרִין חַד עָשַׂר דְּכָרִין תְּרִין אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שַׁלְמִין: (כא) וּמְנַחְתְּהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְדְכָרִין וּלְאִמְרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן כִּדְחֵוֵי: (כב) וּצְפִּירָא דַחֲטָאתָא חַד בַּר מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמְנָחְתָהּ וְנִסְכָּהּ: (כג) וּבְיוֹמָא רְבִיעָאָה תּוֹרִין עַשְׂרָא דְּכָרִין תְּרִין אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שַׁלְמִין: (כד) מְנַחְתְּהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְדְכָרִין וּלְאִמְרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן כִּדְחֵוֵי: (כה) וּצְפִּיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּאתָא בַּר מֵעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: (כו) וּבְיוֹמָא חֲמִישָׁאָה

תורין

פֿינפֿטען טאַגע גיין שטיערע, צוויי־
איי ווידער, פֿיר־צעהן יונגע לעממער,
אַ הײַנ ע פֿעהלער; (כז) ראַצו־
ראַז מעהל־אונד דריי טראַנקאָפּפֿער
נאַך אַנצאָהל רער שטיערע, ווידער
אונד לעממער, וויא דיא פֿערדנונג
מיט־ברינגט. (כח) אוך איינען
ציגענבאָק אַלס זינדענאָפּפֿער,
אויסער דעם טעגלי־כען גאַנ־
צען אָפּפֿער נעבסט דעם מעהל־
אונד טראַנקאָפּפֿער דאַצו:
(כט) אַם זעכסטען טאַגע אַכט
שטיערע, צוויי־איי ווידער,
פֿיר־צעהן יונגע לעממער אָה־
נע פֿעהלער; (ל) דאַצו דאַז
מעהל־אונד דריי טראַנקאָפּפֿער
נאַך אַנצאָהל רער שטיערע,
ווידער אונד לעממער, וויא
דיא פֿערדנונג מיט־ברינט.
(לא) אויך אינען ציעגענבאָק
אַלס זינדענאָפּפֿער, אויסער
דעם טעגלי־כען גאַנצען אָפּפֿער
נעבסט דעם מעהלאָפּפֿער
אונד דען טראַנקאָפּפֿערן דאַזו.
(לב) אַם זיעבענטען טאַגע זיבען
שטירע, צוויי־איי ווידער, פֿיר־
צעהן יונגע לעממער אָהנע
פֿעהלער; (לג) דאַצו דאַז מעהל־
אונד

חֲמִשִּׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם
שִׁבְעָה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה
עָשָׂר תְּמִימִם: (כו) וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:
(כז) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד
עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ: ס (כח) וּבַיּוֹם
הַשִּׁשִּׁי פָּרִים שְׁמֹנָה אֵילִם שְׁנָיִם
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר
תְּמִימִם: (כט) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: (ל) וּשְׂעִיר
חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד
מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס (לא) וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם
שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה
עָשָׂר תְּמִימִם: (לב) וּמִנְחָתָם

ונסכהם

תרגום אונקלוס

תּוֹרִין תְּשַׁעָה דְּכַרִין תְּרִין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שַׁלְמִין: (כז) וּמִנְחָתְהוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדָחֲזֵי: (כח) וְצִפִּירָא דְחַטָּאתָא
חַד בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתֵהּ וְנִסְכָּהּ: (כט) וּבְיוֹמָא שְׁתִיתָאָה תּוֹרִין תַּמָנְיָא
דְּכַרִין תְּרִין אִמְּרִין. בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שַׁלְמִין: (ל) וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן
לְתוֹרִין לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵהוֹן כְּדָחֲזֵי: (לא) וְצִפִּירָא דְחַטָּאתָא חַד
בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתֵהּ וְנִסְכָּהָא: (לב) וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תּוֹרִין שַׁבְעָא
דְּכַרִין תְּרִין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שַׁלְמִין: (לג) וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּי הוֹן

להורין

וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם ס
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם:
(לג) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ: ס מפטיר (לה) בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
(לו) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:
(לז) מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּר לָאַיִל
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

ושעיר

אונר ריא טראַנקאָפּפֿער, נאַך
אַנצאָהל דער שטיערע, ווידער
דער אונד לעממער, וויא
דיא פֿערארדנונג מיטברינגט.
(לד) אויך איינען ציענעבאָק
אַלס זינדאָפּפֿער; אויסער
דעם טענליכען גאַנצאָפּ-
פֿער, נעבסט דעם מהל אונד
טראַנקאָפּפֿער דאַצו. (לה) אם
אַכטען טאַגע זאָלסט איהר דאַז
בעשלוסֿפֿעסט פֿייערן, אונר
קיינע קונסטאַרבייט פֿערריכ-
טען; (לו) צום גאַנצאָפּ-
פֿער נעבט איהר דעם עווי-
גען צו עהרען, צום אַנגענעה-
מען גערוך, דעם פֿייער צו
פֿערצעהרען, איינען שטיער,
איינען וויידער, זיעבען יעה-
רינג לעממער, אָהנע פֿעה-
לער. (לז) דאַצו דאַז מהל
אונר טראַנקאָפּפֿער צום שטיערע, צום וויידער, אונר נאַך אַנצאָהל דער לעממער, וויא
פֿאָר.

לְחוֹרִין לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדִחְזֵי
לְהוֹן: (לד) וּצְפִירָא דְחַטָּאתָא חַד בַּר מֵעַלַת
תְּדִירָא מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: (לה) בְּיוֹמָא תְמִינָאָה
כְּנִישִׁין תְּהוֹן לְכוֹן כָּל עִיבִידַת פּוּלְחַן לָא
תַעְבְּדוּן: (לו) וּתְקָרְבוּן עֲלָתָא קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹר חַד דְּכַר חַד אִמְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא שַׁבְעָא שַׁלְמִין: (לז) מִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן
לְתוֹרָא לְדִכְרָא וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵהוֹן כְּדִחְזֵי:

וצפירא

מטומות למחר יתכילנו דגיס למחר בשר בהמה למחר מתכילו קטנית למחר מתכילו ירק פוחת
והולך נפרי המג:

(לה) עצרת תהיה לכם. עלוריס בעבריית
מלאכה. ד"ק עלרת עלרו מלנלת מלמד
שטעון לינה. ומדרשו בתנדא לפי שכל ימות
הרגל הקריבו כנגד שבעי'לומו' ונתין ללנת
לתר להם המקום בנקבה מכם עשו לי
סעודה קטנה כדי שתהנה מכם: (לו) פר
א' איל אחד. איל בנגד ישראל המעבני לי
עול מעט ולטון מנה הוא זה בנני'הנפטרי'
מלניהם והוא לומר להם קשה עלי
פרידתכם עכבו עוד יום א' משל למלך
שעשה סעודה כולי בדליתא נמסכת סוטה.
ובמדרש רבי תנחומא למדה תורה דרך
ארץ שמי שיש לו לכבודו יום אחרון יתכבדנו

אלה

באור

(לח) עצרת, מבואר בפרשת אמור (ויקרא כ"ג י"ח):

תרגום אשכנזי

פּאָרנעשריעבען. (לח) אויך איינען ציעגענבאָק צום וינדענ־ אָפּפֿער, אויסער רעם טענלי־ כען גאַנצען אָפּפֿער, נעבסט זיינעם מעהל־ אונד טראַנקאָפּ־ פֿער. (לט) דיעזע אָפּפֿער זאָללט איהר רעם עוויגען צו עהרען אַן דען בעשטימטען פֿעכטטאַנען ברינגען, אויסער אייערען נעליבדען אונד מיל־ דען נאַבען אַן גאַנצען אָפּפֿערן, נעבסט דאַצו נעהאָריגען מעהל־ אונד טראַנקאָפּפֿערן, וויא אויך פֿריידענאָפּפֿערן.

פינחס כט ל

(לח) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: (לט) אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם: ל (א) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

וידבר

ל (א) משה זאַגטע רען קינדערן ישראל׳ס אַללעס, זאָ וויא עס איהם דער עוויגע אויפֿגעטראַגען.

משה

רש״י

(לט) אלה תעשו לה׳ במועדיכם. דבר הקבוע לחובה: לבד מנדריכם. אם נתחם לידור קרבנות נרגל מלוה היו נידבם או נדרים או נדבות שנדרתם כל השנה הקריבום נרגל שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו ונמלא עובר בבל תאחר:

ל (א) ויאמר משה אל בני ישראל. להפסיק הענין דברי ר׳ ישמעאל לפי שעד כאן דבריו של מקום ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה הוצרך להפסיק תחלה ולומר שחזר משה ואמרה פרשה זו לישראל שאם לא כן יש במשמע שלא אמר להם זו חלק בפרשת נדרים התחיל דבריו:

ומליל

רשי

תרגום אונקלוס

(לח) וְצָפִירָא דְחַטָּאתָא חַד בַּר מֵעַלַּת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: (לט) אִלֵּין תַּעְבְּדוּן קֳדָם יְיָ בְּמוֹעֲדֵיכוֹן בַּר מִנִּדְרֵיכוֹן וְנִדְבוּתֵיכוֹן לְעַלְוָתְכוֹן וּלְמִנְחַתְכוֹן וּלְנִסְכֵּיכוֹן וּלְנִכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן:

ל (א) וַאֲמַר מֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

באור

(לט) אלה תעשו לה׳ במועדיכם, דבר הקבוע לחובה: לבד מנדריכם, אם נתחם לידור קרבנות נרגל מלוה היו נידבם, או נדרים ונדבות שנדרתם כל השנה הקריבום נרגל, שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו, ונמלא עובר בבל תאחר. (רש״י): לעלותיכם, וגומר למ״ד הכללי, כלומר בל״ת (וואס מיבערהויפט מלוה מצות):

ל (א) ויאמר משה, להפסיק הענין, דברי ר׳ ישמעאל, לפי שעד כאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת מדבורו של משה, הוצרך להפסיק תחלה, ולומר שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל, שאל״כ יש במשמע שלא אמר להם זו, חלק בפרשת נדרים התחיל דבריו (רש״י):

מטות ל

(ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: (ג) אִישׁ

תרגום אונקלוס

(ב) ומַלֵּיל משֶׁה עם רֵישֵׁי שִׁבְטַיָּא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דֵּין פִּתְגָמָא דִּי פַקִּיד יְיָ: (ג) גְּבַר

תרגום אשכנזי קסו

(ב) משה רעדעטע פֿערנער מיט דען שטאַמהייפטערן דער קינדער ישראל'ס, אונד שפראַך: דיעזעם האַט דער עוויגע בעפֿאָהלען: (ג) ווען איין מאַן

רש"י

(ב) ראשי המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה ולא"כ לכל בני ישראל ומנין שאף שאר הדברות כן ת"ל ויסובו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו כל בית ישראל (שמות ל"ד). ומה ראה לאומרה כאן למד שהפרת נדרים ביטיל מומחה ואם אין יכיל מומחה מפר בג' הדיוטות. או יכול אלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד נאמר כאן זה הדבר ונאמר בשחוטי חוץ זה הדבר (ויקרא י"ז) מה להלן נאמר אל אהרן ולבניו ולכל בני ישראל שנאמר דבר אל אהרן וגומר אף זו נאמרה לכולן: זה הדבר. משה מתנבא ואומר ה' כחלות הלילה (שמות י"א). והנביאים מתנבאין ואומרים כה אמר ה' מוסיף עליהם משה מתנבא

באור

(ב) אל ראשי המטות לבני ישראל, נתורו כאלו אמר ראשי מטות בני ישראל, ולפי שאחר המטות נה"מ הדעת אלא תתבן להסמך, לכן הוכרח לומר לבני בלמ"ד הסמוכ ונתורו אל בני ישראל. ורש"י פירש ראשי המטות חלק כבוד לנשיאים ללמד' תחלה ע"כ. יתכן מפני שהזקף בשלת הסטות מסכים יותר מהטפחא שבשלת ישראל, יורה שפירושו אל ראשי המטות ולבני ישראל. וזה לשון הרמב"ן וטעם אל ראשי המטות כי אין צורך ללמד לכל בני ישראל תורת הנדרים, ולולי צריך להעלים אלה החקים מהם אלא יהפכו קלות ראש בנדרים, אבל לחכמי ישראל ראשי שבטיהם למד המשפט, וירמוז עוד למדרש רבותינו ז"ל כי לראשי המטות יד ושם בנדרים יותר משאר העם ביטיל מומחה מחיר הנדר. והנה התר נדרים לא נתפרש בתורה אבל הוא הלכה למשה מסיני, ותלאו הכתוב בחיוב השערה כמו שאמרו התרת נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו, אלא ברמז לו הכתוב לא יחל דברו, כלומר אלא אמר לא יענוד על דברו אבל הוא אלא יחלל דברו אלא יעשה בדבר חלול, כי בנקוט לבית דין וימצאו לו פתח ונתפ עליו והם יתלו לו תיכף מחלל לחומו, והטעם בזה כאשר אמרתי שעשה התר נדרים והשבועה בסתרי תורה אלא יאמרו אלא לראויים להם ויבחנו בראיה, עד כאן: זה הדבר אשר צוה ה', לדעת רא"ם שיתה זאת הפרשה אחר מלחמת מדין שנאמר בני גד אל משה ואל אלעזר הכהן

ואמר

המעמר

ל (ב) זה הדבר, לשון רש"י: "משה נתנבא בכה אמר ה' כחלות הלילה והנביאים התנבאו בכה אמר ה' מוסיף עליהם משה בלשון זה הדבר" ע"כ. ועיין במזרחי כי אחר דברי רש"י הלקוחים מספרי נשוב טעם ודעת, ותוכן דבריו הוא כי שאר הנביאים נבוא עליהם הרוח השיגו אך השגה כוללת מבלית ועלמות הענין אשר הראם ה' והדבר אשר הביאו אלהיהם במליצות ובלשונים כל איש ולשון בפי מתת לאזנו. ולכן נאמר בהם אך כי ה' שבורתו כמו הכ"ף שנאמר על הדמיון ולומר (חונגעפֿעהר, זאָ) אך מה אשר אמר פה אל פה דבר ה' עמו ושמע קול אלהים מדבר אליו בהברות מובנות, היה דבר ה' בפיו ממש בלה בפלה, לכן התנבא בזה הדבר. כן הבנתי דברי הרב, ודבר גדול דבר. ועל פי הדברים האלה אם גם מבינו אף בדברי הנביאים לפעמים זה ה ד ב ר אין מזה סתירה, כי אם לא בא זה הדבר על דבור הנבואה, אך יורה על ההפיך והמנגדות אל מה שקדם או מה שלאחריו (חנטהיבעו), כמו זה הדבר אשר דבר ה' עליו (ישעי' ל"ז כ"ב) מוסב על מה שלאחריו (פסוק כ"ב) ותאמר בתוך בנכי בתי עליתי מוסב הרים וגומר, לולם לא כן יהיה אך בזה לך לעגה לך וגו' וכן (שם י"ו י"ג י"ד) זה הדבר אשר דבר ה' אל מואב ועתה דבר

ה'

מטות ל

תרגום אשכנזי

כִּי־יִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אוֹ־הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ

לא

מאן דעם עווינען עטוואס אנגענעלאבט, אדער שווערט איינען אייד, וואדורך ער זיך עטוואס פערואגט, זא זאלל ער זיין וואדרט

רש"י

תרגום אונקלוס

אֲרֵי יְדַר נִדְרָא קֳדָם יְיָ אוֹ יְקַיֵּם קְיָם לְמֵיסַר אֵסָר

על

שנתנה בלשון זה הדבר. ד"א זה הדבר מעוט הוא לומר שהכתוב בלשון התרה ובעל בל' הפרה בלשון הכתוב כאן ואם תלפו אין מותר ואין מופר: (ג) נדר. האומר הרי עלי קונם שלא לוכל לו שלא לעשה דבר פלוני יכול לפילו נשבע שיכול נבלות לגי קורח עליו בכל היולא מפיו יעשה ת"ל לאסור לאסור

לת

באור

ואמר משה להם והיולא מפיכם תעשו (לקמן ל"ב כ"ג), ע"כ כתב וידבר משה אל ראשי המטות וגומר בכל היולא מפיו יעשה. ודעת הרמב"ן לפי שהזכיר למעלה נדרי גבוה לבד מנדרים ונדבותיכם, ואמר כאן איש עוד נדרי הדיוט וכבל היולא מפי החדש חייב לקיים ולעשות: (ג) השבע, מקור נמקום עתיד: לאסר אסר על נפשו, הורחת השרש הזה היולענין סגירה לו קשירה, ואסרנוהו לענותו (יומטים י"ו ה'), וימסו לסוריו (שם ט"ו), והם היתרים שנאסר שהם, ולכן נקרא בית הבלא בית האסור (ירמיה ל"ז ט"ו), לפי שהבית הזה סגור ומסוגר שלא יצאו היושבים בו, ואמר מי יאסור המלחמה (מלכים א' כ' י"ל), הוא ענין קשירת הרבב. והושאל על רבון החדש שהוא חפצי נטענו לעשות ושלא לעשות, כאשר תמנעהו שלום או לזהירה מעשות דבר מה, והוא הומנע מלד היראה והמוסר, כאלו הדבר נקשר ונסגר, ואין ביכולת החדש להשיבו, או כאלו הרבון קשור בחבלי המוסר והאזהרה שלא לרצות בו, וזהו ענין לאסר אסר על נפשו, שיקשור את נפשו בדברו וימנע מעשות דבר שביכלתו לעשות, וכן שמעו מכמינו ז"ל בכל אסורי התורה ודברי סופרים בלשון הזה, ובספך לאמרו מותר, מותרת, שהוא ענין התרת הקשר, כמו ה' מחיר לאסורים (תהלים קמ"ו ז'). ואמרו בספרי לאסור אסר על נפשו, לאסור את המותר ולא להתיר את האסור, אלא שבא להכול נבלות וטרפות אין השבועה חלה. והנה לא חדקדק בעומק פשוטו של מקרא תראה שבל נדר הנאתו הראשונה על קבלת החיוב לעשות, והאסר שלא לעשות. לזה תראה בכל הפרשה שיסבר הנדרים והאסורים, יאמר נדריה ואסריה, ונדריה עליה או מנטע שפתיה אסר אסרה על נפשה, וכן תמיד ענינו שיחייב החדש את עלמו לעשות או שלא לעשות. והנדר לעשות הוא לה', שיחייב את עלמו לתת לגבוה מנכסיו, כגון אם אמר הרי עלי עולה או שלמים, (עיין רמב"ן מה שהשיג זה על רש"י ז"ל), ועל ידי זה פעמים יהיה תכלית הנדר שלא לעשות, כגון אם יאמר אם אעשה כך אתן כך וכך לגבוה או לאחנה, או אם יאמר בלשון קונם ושאר לשונות הנדר שהזכירו חכמינו ז"ל, שעל ידי כך הרי הוא כאלו הקדיש הדבר לשמים, ואסר על נפשו שלא לאכלו, ואנין מזה לאמרו כי ידור נדר לה' או השבע שבועה וגומר. ורמב"ן ז"ל כתב כל נדר הוא לה' וכל שבועה נה', כי בכל לשון שבועה יאמר ונשמו תשבע, ואשביעך נה', ומה שאמר אסר אסר נשבע לה' ענינו כמו וישבע לו, שנשבע אליו לגרמו, ע"ש ההנדל שבין לה' לנה'. ולפי פשוטו בל לה' הוא למ"ד החבלית, לגורך גבוה, וכל נה' הוא בי"ת הבלי, שיחזק דבריו ויקבל על עלמו לעשותם, על ידי השם

ופחדו

המעמר

ה' וגו' ג וכירמי' (ל"ח נ"ח) זה הדבר אשר הראני ה' נמשך על שלפניו (פסוק כ') שמע בקול ה' וייטיב לך ואתי נפשך ואם אתן לאחת זה הדבר וגו'; ומה שנאמלח היה הדבר הזה (שם נ"ו ל' וכ"ז ל') יש הבדל בין זה הדבר להדבר הזה, גם נלוה עם מלת אמורה על הרמוק ג ועוד כי שם שם דברי כותב הספר ולא לאמרי הנביא. (ג) נדר לה', עיין ברמב"ן ובאזהר שרלו למלך בני שבועה בין ל ה' בין נ ה', ולדברי שניהם לא יולדק הנשבעים לה' והנשבעים נמלכם (ספריה ל' ח'), כי שם נראה כי לשני היסוסים כוונה אחת לשם, וכן וישבעו

לה'

מטות ל

לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל־הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: (ד) וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית

אביה

תרגום אשכנזי קסז

וואָרט ניכט נעריגנ אַלטען זאָנדערן זָא טהון, ווא אוים זיינעם מונדע נעגאַנגען איזט. (ד) ווען אַבער אייגע פֿרויענס־פערזאָן דעם עוויגען עטוואָס אַננעלאָבט, אָדער זיך אייגע

אַבלאָבונג אי׳ז פֿערלעגט אונד איזט נאָך אין איהרעם פֿאַטערס הויז, (אונפֿערהיראַטהעט)

אין

תרגום אונקלוס

ר ש ״ י

עַל נַפְשֵׁיהּ לָא יְבַטֵּיל פִּתְגָמֵיהּ כְּכֹל דִּי יִפּוֹק מִפּוּמֵיהּ יַעְבֵּד: (ד) וְאִתְּתָא אֲרֵי תְּדַר נְדַר קֳדָם יְיָ וְתֵיסַר אִסָּר בְּבֵית אֲבוּהָא בְּרַבְיוּתָהָא:

ווישמע

לת המותר ולת להתיר לת האיסור: לת יחל דברו. כמו לת יחלל דברו לת יעשה דבריו חולין; (ד) בבית לבית. נרשות לבים

ב א ו ר

ופתרו ומורלו, שיעורים לתיתו לת יעבור, שזה ענין השנועה: לא יחל, לת יעשה דברו חולין, (רש״י ורלב״ע), ושרשו חלל, והרלוי שתיד בבנין הפעיל להיות לתית״ן נקמ״ן, לחמש מעטים נמלחים גם בפת״ח החית״ן, ולת אַחֵל לת שם קדשי (יחזקלל ל״ט ז׳), וַיְחַבֵּל מלהים (שמות י״ג י״ח). ולת כרשב״ם שפירש וזה לשונו והמפרש לשון חלול לפי הפשט טעות הוא בידו, לכל הוא לשון עבוד וחיסור, כלומר לת יחחר לת נדרו עד לחחר הרגלים, ומפרש לת יחל כמו ויחילו עד נוח (שופטים ג׳ כ״ה), ויחל עוד שבעת ימים (נרחשית ח׳ י״ב), ונחמת כל מלה הן מנחי ע״ו והיה רלוי לומר לת יָחִיל דברו, ומה שהניח רלוי׳ מן יָחֵל ישרחל לל ה׳ (תהלים קל״ה ג׳) שלפי דעתו גם שם החית״ן נפת״ח, הוא דבר תימה, כי שם הוא מקור לו נוזי מבנין פָּעַל מנחי פ״י והיו״ד שרשית שהעבר ממנו יָחֵלוּ לקיים דבר (יחזקלל י״ג ו׳), נחשר יָחֲלֻנוּ לך (תהלי׳ ל״ג כ״ב), ושעתיד ולת יָחֵל לבני לדם (מיכה ה׳ ו׳). לבל הנכון כמו שפירשתי שהוא לשון חלול, ר״ל שיהיו דברין היולחים מפיו בהקדש שלם לת יעשה בן יחללם: (ד) ואסרה, לו חסרה. (רלב״ע): בבית

אביה

ה מ ע מ ר

לה׳ נקול גדול (דה״ב ט״ו י״ד) לת יתיבב לדעתם. לולם נחמת כי לותיות היחם יתחלפו זה בזה בחקום שהוא ליופי המליצה כמו כאן, כי בפסוק הרחשון יען לחר בחלכם נחב לה שלת להכפיל הבי״ת, וכן בפסוק החחרון שחמר בקול גדול לת יהיה זה תפחרת לם נחמר גם בה׳. לא יחל, לשון רש״י: ״לת יחלל דברו לת יעשה דבריו חולין״ ע״כ. הנה לדעתו יחל העתיד בהפעיל מן הכפולים; ורשב״ם פירש לת יחחר, ובתב ז״ל ״ויחל כמו ויחילו עד נוח [כן הוא הנוסחת ברשב״ם לחר לפני, ובנלוה גרם ויחילו עד נוח (שופטים ג׳ כ״ה), כי נחמת ויחילו עד נוח לת מלינו. ולי נרחה לקיים הגירסת ויחל וכוונתו על טוב ויחיל ודומם (מיכה ג׳ כ״ו) כחשר לחחר, והמלות עד נוח הוסיף סופר לחד מלעתו, והמכחלה הזחת קרה גם ליתר מפרשי החורה, כחשר כבר העירותי על זה (לעיל כ״ה ו׳)], ויחל עוד שבעת ימים (נרחשית ח׳ י״ד) יחל ישרחל לל ה׳ (תהלים קל״ח ג׳) ימתין ויחכה ״ ע״כ דבריו. הנה לדעת הרשב״ם יהיה יָחֵל, הפָּעַל מנחי פ״י, ולזה הניח תחלה רחיה על שרש יחל בכלל, ויחיל ודומם שהוא לדעתו ג״כ חחר מנפ״י, וכן כתב הרד״ק בשרש חול וז״ל: ״יחפחר שיהיה יחיל חחר מנפ״י.״ ולח״כ הניח לרחיה ויחל עוד, כי גם על זה חמר הרד״ק לולם לך כמשתמע שהוא מן יחל ונתחלומו יָחֵל (כמשפט הפָּעַל) כמו וַיְפַשְּׁהוּ (נחום ח׳ ד׳), ולדעתי יהוח הקמ״ן לחשלים הדגש, לם גם נחי״ת דינו לנלחי יולם (ועיין בספרי תורת לשון ענרי דפוס פרלג חלק שני בנוזת מרכנים שרש שחה), וח״כ כאן יהוח יחל תמורת יָחֵל בפתח כמשפט, ולזה סייס כי כן מלינו יחל ישרחל שגם

שם

מטות ל

אָבִיהָ בִּנְעֲרֶיהָ: (ה) וְשָׁמַע אָבִיהָ
אֶת־נִדְרָהּ וַאֲסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה
עַל־נַפְשָׁהּ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אָבִיהָ
וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אֵסֶר
אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:
(ו) וְאִם־הֲנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם
שָׁמְעוֹ כָּל־נְדָרֶיהָ וַאֲסָרֶיהָ אֲשֶׁר־

אסרה

תרגום אשכנזי

אין איהרען מעדלעניאהרען, (ה) דער פאטער האָרט דאָן געליבדע אדער דיא אבלאָגונג, דיא זיא זיך אויפערלעגט האָט, אונר שוויגט דאצו: זאָ זינר איהרע געליבדע גילטיג, אונד דיא אבלאָגונג, דיא זיא איבערנאָמען, מום בלייבען: (ו) ווען אבער דער פאטער דעם טאָגם, דא ער עם פערנאָמען, איהר פערוועהרט האָט זאָ זינד אללע איהרע געליבדע, אונר דיא אבלאָגונגען, דיא

ר ש "י

לכיה ולפילו לינה בניתו: בנעוריה. ולא קטנה ולא בוגרת שהקטנה אין נדרה נדר והבוגרת לינה בשוותו של לכיה להפר נדריה ולי זו היא קטנה שמרו רבותינו בת לחת עשרה שנה ויום לחד נדריה נבדקין לא ידעה לבא מי נדרה ולבא מי הקדישה נדרה נדר בת י"ב שנה ויום לחד לינה לריכה ליבדק: (ו) ואם הניא לכיה לותה. לא מנע לותה מן הנדר כלומר שהפר לה הולא זו לינו יודע מה היא בסוף לומר ולא ניום שמוע לישה יניח לותה והפר היו לומר הנלה זו הפרה. ופשוטו לשון מניעה והסרה וכן ולמה תניחון (במדבר ל"ב) וכן שמן רלח של יניח רלחי (תהלים קמ"ה)

יכן

באור

ואביה. נרשות לכיה ולפילו לינה בניתו. (ספרי): בנעריה, ולא קטנה ולא בוגרת, שהקטנה אין נדרה נדר, והבוגרת לינה בשוות הלב להפר נדרה: (ה) ואסרה ואסריה, לינו מהנפרד אפר, כי בשמות הדגושים לא תשוה תנועת הפ"ה לשו"ן, לכל הן ממשקל פעל בשני קמלי"ן כמו מן דָּבַר נאמר דִּבְּרָהּ, דִּבְּרֶיהָ וכו': והחריש לה אביה, גלה דעתו שרלונו בנדרה לפיכך וקמו כל נדריה, וי"ו זקמו לתשונת התנאי: (ו) ואם הניא, מנחי ע"ו ול"ה והורלתו לשון מניעה והסרה, ועיין מ"ש בנחור וידעתם לא תנואתי (לעיל י"ד ל"ד):

וה'

המעמיר

שם כמו יָחֵל, עתיד בהורלת הלווי וכן תרגם הכשדי — ועל פי הדברים האלה דברי הרשב"ם נכונים. והרב המאור השיג עליו על לא דבר, ע"ש. (ד) בנעוריה, אמר המאור: "ולא קטנה ולא בוגרת, שהקטנה אין נדריה נדר וכו'" תמהי יש בדברין כי בלמת יש קטנה שנדריה קיימין (ועיין רש"י), וכבר אמר המאור עלמו לקמן וקבלת חז"ל שבאלוסה קטנה הנחוג מדבר, אולם כבר הרלתי במקום אחר (עיין בפתרון המלות לידידי מהרמ"ל) כי מה שאמר באלוסה קטנה ע"ם הוא, כי מצנה עוכבם היא (נדרים פ"ו מ"ח) נערה המאורסה לכיה ובעלה מפירין נדריה, ועיין עוד שם מה שהתחתי בענין הזה.

אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה
יִסְלַח־לָהּ כִּי־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ:
(ז) וְאִם־הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ
עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר
אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: (ח) וְשָׁמַע
אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ
וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָה
עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּמוּ: (ט) וְאִם בְּיוֹם
שְׁמֹעַ אִישָׁהּ יָנִיא אוֹתָהּ וְהֵפֵר
אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֶת
מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־
נפשה

תרגום אשכנזי קסח

דיא זיא זיך אויפֿערלעגט האַט,
ניכט גילטיג; דער עווינג ווירד
איהר פֿערצייהען, דען איהר
פֿאַטער האַט איהר פֿער־
ווהרט. (ז) ווען זיא איינען
מאַן ניממט, אונד האַט נעליב־
דע אויף זיך, אָדער וואַס איה־
רען ליפּפען ענטפֿאַהרען איזט
ווָאדורך זיא עטוואַס אַבנעלאָ־
בעט האַט; (ח) דער מאַן פֿער־
ניממט וָאלפֿעם איינעם טאַגעם
אונד שוויינט איהר דאַצו, זָא
זינד איהרע געליבדע גילטיג
אונד איהרע אַבלאָבונגען מים־
סען בלייבען. (ט) האַט אַבער
דער מאַן, דעם טאַגעם דאַ
ער עם פֿערנאָממען, איהר
פֿערוועהרט: זָא האַט ער דיא
געליבדע, דיא זיא אויף זיך
האַטטע, אָדער וואַס איהרען ליפּפען ענטפֿאַהרען, וואָדורך זיא עטוואַס אַבגעלאָבט האַט,
אויפֿ־

תרגום אונקלוס

לָא יְקוּמוּן וּמִן דְּדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵק לָהּ אֲרֵי אֲעֵדִי
אֲבוּהָא יָתַהּ: (ז) וְאִם מֵהֲוָה תְּהֵוֵי לְגֻבַר
וְנִדְרָהָא עֲלָהּ אוֹ פְּרוּשׁ שְׂפָוָתָא דִּי אֲמָרַת
עַל נַפְשָׁהּ: (ח) וְיִשְׁמַע בַּעֲלָהּ בְּיוֹמָא דְּיִשְׁמַע
וְיֶשְׁתּוֹק לָהּ וְיקוּמוּן נִדְרָהָא וֶאֱסָרָהָא דִּי אֲסָרַת
עַל נַפְשָׁהּ יְקוּמוּן: (ט) וְאִם בְּיוֹמָא דִּי שְׁמַע
בַּעֲלָהּ אֲעֵדֵי יָתַהּ וְיבַטֵּל יָת נִדְרָהָא דִּי עֲלָהּ
וְיָת פְּרוּשׁ שְׂפָוָתָא דִּי אֲמָרַת עַל נַפְשָׁהּ וּמִן
קדם

רש"י

וכן וידעתם לת תנותי לת לשון סרתם
מעלי: וה' יסלח לה. נמה הכתוב מדבר
נחשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר
לה והיה לה ידעה ועוברת על נדרה
ושותה יין ומטמאה למתים או היה שנדיבה
סליחה ולא על פי שהוא מופר ולא המופרין
לריכין סליחה קל ומומר לשלימן מופרין:
(ז) ולא היו תהיה לאיש. זו תרומה לו
מינו חלה נשואה כשהוא לומר ולא נית
ליתה נדרה הרי נשואה לאמור ובאן בתרומה
ונא לחלוק בה שהניה ונעלה מפירין נדריה
הפר החב ולא הפר הנעל או הפר הנעל
ולא הפר החב הרי זה לינו מופר ולין
קדם

לריך לומר לא קיים לאחד מהם: ונדריה עליה. שנדרה בעית לניה ולא שמע בהן לניה ולא הופרו
ולא הוקמו: (ח) ושמע ליטה וגו'. הרי לך שאם קיים הבעל שהוא קיים: (ט) והפר לת נדרה. יכול
לחפילו

באור

וה' יסלח לה, ומבאר הטעם כי הניח לניה לותה, ומובן מכללו אם עברה על נדרה
קודם לבן לף אם הפיר לניה לאחר בך לת נדרה, לא יסלח לה ה' ועונה תשא: (ז) ונדריה
עליה, על דרך הפשט הכתוב מדבר בנדרים שנדרה בעודה בבית ולא הניח לותה לניה
ואחר בך נשלח יניח לותה בעלה, וכן פירש הרשב"ם שבפסוק הזה מדבר בנדרים הקודמים
קודם שנשלח, ומשמע לפי הפשט שהבעל מפיר בקודמין. וקבלת חבמינו ז"ל שבתרומה קטנה
הכתוב

מטות ל

נַפְשֹׁתָם נְיְהוָה יִסְלַח־לָהּ: (י) וְנֵדֶר
אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר־אָסְרָה
עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: (יא) וְאִם־
בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה אוֹ־אָסְרָה אִסָּר
עַל־נַפְשָׁהּ בִּשְׁבֻעָה: (יב) וְשָׁמַע
אִישָׁהּ וְהֶחֱרִשׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ
וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר
אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:
(יג) וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם וֹאִישָׁהּ
בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצָא שְׂפָתֶיהָ
לנדריה

תרגום אשכנז

אויפגעהאבען, אונד דער עווי־
נע ווירד איהר פערצייהען.
(י) דאזו גלייבט אוינער ווית־
ווע אדער נעשיידענען פרוי,
אויך אללעס, וואס זיא אבגע־
לאבעם האט, איזט אוך איהר
גילטיג. (יא) ווען זיא אבער
אין איהרעם מאננעם הויז אין
נעליבדע טהיט, אדער דורך
איינען אייד זיך עטוואס פער־
זאגט: (יב) דער מאן פערניממט
עם, אונד שווייגט דאזו, פער־
ווהרט איהר ניכט, וואינד
איהר נעליבדע גילטיג, אונד
וואס זיא אבגעלאבעט האט,
מום בלייבען. (יג) האט זיא
אבער דער מאן דעם טאגעם,
דא ער עם פערנאמען אויפגעהאבען: וואס גילט ניכטס וואס אום איהרען לייפען נעגאנ־
נען

ר ש י

לפילו לא הפר התם תלמוד לומר נדרים
נית לכניס כל שבועירים נדרות לכניס היא:
(י) כל לאזר לסרה על נפשה יקום עליה.
לפי שהיה לא נדרות התם ולא נדרות
נעל ונתלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר
לגבל תלמנה מן הירושין מת הנעל
נתרוקנה וחזרה רשות לאב: (יא) ואם
נית לויבה נדרה. נשואה הכתוב מדבר:
כל

תרגום אונקלוס

קָדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵק לָהּ: (י) וְנֵדֶר אַרְמְלָא
וּמְהַרְכָּא כֹּלְדִי אֲסָרַת עַל נַפְשָׁהּ יְקוּם עֲלָהָ:
(יא) וְאִם בֵּית בַּעֲלָהּ נַדְּרַת אוֹ אֲסָרַת אִסָּר
עַל נַפְשָׁהּ בְּקִיּוּם: (יב) וְיִשְׁמַע בַּעֲלָהּ וְיִשְׁתְּוֹק
לָהּ לָא אַעֲדֵי יָתָהּ וְיָקוּמוּן כָּל נִדְרָהָא
וְכָל אִסָּר דִּי אֲסָרַת עַל נַפְשָׁהּ יְקוּם: (יג) וְאִם
בָּטָלָא יְבַטֵּל יָתְהוֹן בַּעֲלָהּ בְּיוֹמָא דִּשְׁמַע כָּל אַפְקוּת שִׂפְוָתָהָא לְנִדְרָהָא
ולאס־

באור

הכתוב מדבר בחנים ונעלם מפירין נדרים, הפר לאחד מהם לינו מופר, ולין לריך לומר לא
קים לאחד מהם (נדרים ריש פרק יו"ד), ופירש"י שם מדבתיב לעיל מהתי קרא ני בניש לנים
לותה, ונתיב ולא היו תהיה לאיש, וי"ו מיסיף על ענין ראשון, ובי היכי דאב מנטל נדרי
נתו בזמן שהיה נרשותו הכי נמי מנטל עם הנעל כל זמן שהיה לרשות היא נרשותו:
(י) ונדר אלמנה וגרושה, שאין לה מי שיפיר לת נדרה כי אינה עוד נרשות האב, ונתלמנה
מן הנשואין הכתיב מדבר, לגבל תלמנה מן הירושין מת הנעל חזרה לרשות האב. (רש"י):
(יא) ואם בית אישה נדרה, לפי הפשט שהזכירתי למעלה (פסוק ז') הרי דיני נדרי הנשואה
מפורשים בנדרים הקודמים, ועתה ידבר בנדרים שלאחר הנשואין, (רשב"ם). לשון הרחב"ע
ולא נית ליבא נדרה, התלמוד בימים הקדמונים (בחיי הנעל) והנית לותה לת תקום נדרה
בזמן תלמוותה וזה על דבר הערוך שנדרה ומת הנעל קודם געת הזמן, עד בתן, כוונתו לפי
שנדרה נשואה כבר מפירים ס לבן תאר שהכתוב הזה מיסב על נדר תלמנה שאבר למעלה בל

לִנְדָרֶיהָ וּלְאֵסַר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם
אִישָׁהּ הֵפֵר וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ:
(יד) כָּל־נֵדֶר וְכָל־שְׁבֻעַת אִסָּר
לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ
יְפֵרֶנּוּ: (טו) וְאִם־הַחֲרֵשׁ יַחֲרִישׁ
לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל־יוֹם וְהֵקִים
אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־
אֻסָּרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הֵקִים אֹתָם
כִּי־הֶחֱרִשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ:
ואם

תרגום אשכנזי קסט

נען, וואָרורך ויא עטוואָס אַנ־
געלאָבעט, אָדער זיך אונטער־
זאָגט האָט; איהר עהעמאַן
האָט זאָלכעס אויפגעהאָבען,
אונד דער עוינע ווירד איהר
פערציהען. (יד) אַללע נעליב־
דע אונד איידלכע אַבלאָבונ־
גען, ריא דען לייב קאַסטייען,
קאַן דער עהעמאַן בעקרעפ־
טיגען אָדער אויפהעבען.
(טו) שווייגט איהר אַבער דער
עהעמאַן דאַצו פאָן אייגעם טאָ־
גע צום אַנדערן, זא האָט ער
איהרע נעליבערע אָדער אַבלאָ־
בונגען, ריאזיא אויף זיך האָט,
בעקרעפטיגט; ווייל ער דעם טאָגעס, דאָ ער זיא ערפאָהרען, דאַצו גע־
שווייגט האָט;

תרגום אונקלוס

ר ש " י

וְלֶאֱסַר נַפְשָׁהּ לָא יְקוּמוּן בַּעֲלָהּ בַּטְלִינוּן וּמִן
קֳדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵק לָהּ: (יד) כָּל נֵדֶר וְכָל קְיוּמַת
אֱסַר לְסַגָּפָא נַפְשׁ בַּעֲלָהּ יְקַיְמִינוּן וּבַעֲלָהּ
יְבַטְלִינוּן: (טו) וְאִם מְשַׁתֵּק יְשַׁתֵּק לָהּ בַּעֲלָהּ
מִיּוֹם לְיוֹם וְיָקֵים יַת כָּל נִדְרָהָא אוֹ יַת כָּל אֱסָרָהָא דִּי עֲלָהָא קַיֵּים אֲרֵי שָׁתֵק לָהּ
ביומא

(יד) כל נדר וכל שבועת איסר וגו'. לפי שאמר שהבעל מפר יכול כל נדרים נמצא ת"ל לענות נפש לזו מפר אלו נדרי ענוי נפש בלבד והם מפרישים ממסכת נדרים: (טו) מיום אל יום. שלא תאמר מעת לעת

באור

אשר אסרה יקום, היינו שנדרם נתהיה אלמנה אבל אם נדרם נאחי הבעל, שאמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום והניח לותה הבעל, וקודם שלשים יום מת הבעל לא תקיים נדרה, לפ שמת קודם גמר הזמן שיחול נדרה. וכן היא במשנה בנדרים (פ"ט), ופירש רש"י שם דבאר למירה מזלזין ישוין שם: (יד) לענות נפש, לפילו לענות נפש והוא הלוט, (רשב"ם), ולדעת חכמינו ז"ל אינו מפיר כי אם נדרי ענוי נפש בלבד, ופירש הר"ן והרמ"ה והוא הדין לאב, כדדרים בספרי בין אלו לאשתו בין אב לבתו, מה בעל אינו מפיר אלא נדרי ענוי נפש אף אב אינו מפיר אלא נדרי ענוי נפש (נדרים ע"ט): (טו) מיום אל יום, מיום שמעו עד יום אחר: והקים, הוי"ו

המעמר

(יד) לענות נפש, כתב הרמב"ן: "לפי' לענות נפש שהוא (כן הוא הנירסת הנכונה ולא נאמר העתיק המנאר והוא) הכוס כמו שפירשתי (ויקרא ט"ז ל"ט)" ועל זה אמר המנאר: "ולדעת חז"ל אינו מפיר כ"א נדרי ענוי נפש בלבד" ע"כ, כוה לדעתו הרמב"ן סותר את דבריהם; אולם אם גם נודע הוא כי הרמב"ן לפעמים לא את לנו להקבלה החמתית אף בדברים שנוגעים בהלכה, מ"מ כאן אין להחזימו בחתוך לדברי חז"ל, כי לדעתי גם הרב מודה שאך דברים שיש בהם ענוי מפיר, אולם יען כתב ענוי נפש שהוא הלוט, שנותר שגם הלוט מפיר אף שהוא אך לעבודת הגוף ואוכל לאמר דברי רב ודברי תלמיד דברי מי שומעין, וכ"ש שאך העוויים שהיה לעבודת הכורת, נמו שלא תתקשט ושלא תאכל דגר פלוני ובדומה.

תרגום אשכנזי

(טז) ווילל ער זיא נאך דער צייט זיינעם פערגעהמענם דעננאך אויפהעבען, זא וואלל ער דיא שולד זיינער פרויא טראגען.
(יז) ריעזעם זינד דיא פערארד. נונגען, דיא רער עוויגע דעם משה בעפאהלען, צווישען מאן אונד פרויא, וויא אויך צווישען פאטער אונד טאכטער, זא לאננע זיא אין איהרען מער. גענאהרען, אין איהרעם פאטערס הויז (אונפערהיראט מהעט) איזט.

לא (א) דער עוויגע רעדעטע מיט משה, אונד שפראך: (ב) ראכע דיא קינדער ישראל אן דיא מדינים; הערנאך זאללסט

מטות ל לא

(טז) וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא אֶת־עֲוֹנָהּ: (יז) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ שני

לא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) נְקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר

תאסף

רש"י

לעת לכך נאמר מיום אל יום ללמדך שאין מפר אלא עד שתחשך: (טו) אחרי שמעו. לאחרי שמע ויקיים שאמר אפשי בו וחזר והפר לה אפילו בו ביום: ונשא את עונה. הוא מובנם תחתיה למדנו מכאן שהגורם תקלה לאחרו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין:

לא (ב) מאת המדינים. ולא מאת המואבים שהמואבים נכנסו לדבר מחמת ירלה שהיו יראים מהם שיהיו עוללים לותם שלא נאמר לאלא אל תתגר בם מלחמה (דברים ב') אבל מדינים נתענרו על ריב לא להם. ל"א מפני ג' פרידות טובות שיש

תרגום אונקלום

בְּיוֹמָא דִשְׁמָע: (טז) וְאִם בַּטָּלָא יְבַטֵּל יַתְהוֹן בָּתַר דִּשְׁמָע וְיִקְבֵּל יַת חוֹבָהּ: (יז) אִלֵּין קְיָמַיָּא דִי פַקֵּיד יְיָ יַת משֶׁה בֵּין גְּבַר לְאִתְתֵּיהּ בֵּין אַבָּא לִבְרַתֵּיהּ בְּרַבְיוּתָהָא בֵּית אֲבוּהָא:

לא (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר: (ב) אִתְפָּרַע פּוּרְעָנוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן מְדָיָנָאֵי בָּתַר כן

באור

הוי"ו היא לתשובת התנאי, ומנאר לאמר כך סנת הקיטו, כי התרים לה ביום שמעו: (טז) אחרי שמעו, לאחרי יום שמעו: ונשא את עונה, לאחרי שלא הפיר ביום שמעו, נמר הקים לותם, ולא תלין עון כלל כי היא סבורה שלא שמע הנעל עד עתה. וכן פירש רשב"ם, ודבר הכתוב בנעל והוא הדין נאב, שלא שמר הכתוב נהום, כי האב יאמר מזה מלהנית נתו, והנעל קולי יבוא לותה ומוצב לאת עליה לותם, (מדברי הרמב"ן), ולדעת הרלב"ע לא שידעם שבבר שמע והתרים לתן עליה עון כי היא נרשותו: (יו) בנעריה בית אביה, שב על בין לאב לבתו הדבוק בטעם, כי האב לתנו מפיר לת נדרי בתו הבוגרת:

אחר

המעמר

לא (ב) מאת המדינים, לשון רש"י: „ולא מאת המואבים וכו' מפני ג' פרידות טובות שיש לי להוליך מהם (פי' מעמין ומואב) דות המואבים ועמה העמונית" ע"כ. נעמה היא לאת שלמה ולא רחבעם, ויען הוקש בנה לשלך ס"ב בודאי כשרה היתה, ולא מן הנשים נכריות לאר הטו לבו. והנה לאז רש"י לשון הגמרא (נ"ק קף ל"ח ע"ב) שבש קלי על עמון ומואב, ע"פ בתוס' ד"ה מואבים.

תֵּאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ: (ג) וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הֶחָלְצוּ
מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא וְיִהְיוּ עַל־
מִדְיָן לָתֵת נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדְיָן:
(ד) אֶלֶף לַמַּטֶּה אֶלֶף לַמַּטֶּה לְכֹל
מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לַצָּבָא:
(ה) וַיִּמָּסְרוּ מֵאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף
לַמַּטֶּה שְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף חֲלוּצֵי
צָבָא: (ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף
למטה

זאָללסט דוא צו דיינעם פאָלקע
איינגעטהאַן ווערדען. (ג) משה
שפראַך אַלזאָ צום פאָלקע,
ריסטעט אונטער אייך מעננער
צום העערע אויס, דוא ווירער
דוא מדינים אויסציהען זאָל-
לען, אום פיר דען עוויגען
ראַכע אַן אידנען אויסצואיבען.
(ד) אויס יעדעם שטאַממע
טויזענד, אונד זאָ אויס אַללען
שטעממען ישראל'ס, מיסט
איהר אינס העער זענדען.
(ה) דאַ ווארדען אויס אַללען
טרופפען ישראל'ס, אויס יע-
דעם שטאַממע טויזענד אויס-

נעהאָבען: (ו) צוואַממען צוו עלף טויזענד צום העערע גערישטעט: (ו) משה זענדעטע דריעוע

טוי-

בֵּן הֶחָבֵשׁ לְעַמָּךְ: (ג) וּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם עַמָּא
לְמֵימַר זְרִיזוּ מִנְכוֹן גַּבְרִין לְחֵילָא וְיהוֹן עַל
מְדָיָן לְמִתַּן פּוּרְעָנוּת דִּין עַמָּא דַיְיָ בְּמִדְיָן:
(ד) אַלְפָא לְשִׁבְטָא אַלְפָא לְשִׁבְטָא לְכֹל
שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל תְּשֵׁלְחוּן לְחֵילָא: (ה) וְאִתְבָּחָרוּ
מֵאַלְפֵי דְיִשְׂרָאֵל אַלְפָא לְשִׁבְטָא תְּרֵי עֲשַׂר
אַלְפִין מְזָרְזֵי חֵילָא: (ו) וּשְׁלַח יְהוֹן מֹשֶׁה
אלפא

ים לי להיליף מהם רות המואבים ונעמה העמונית: (ג) וידבר משה וגו'. לפי על פי שמע ממיתתו תלויה בדבר עצה בממה ולא ליתר: החלצו. כתרגומו לשון חלוצי לנשק מזויינים: לנקמ. לדיקים וכן נאה לנו לנקמ (שמות י"ז) וכן לנקמ מכמיס וידועים (דברים ל'): נקמת ה'. שהעומד כנגד ישראל נחלו עומד כנגד הק"נה: (ד) לכל מטות ישראל. לרבות שבט לוי: (ח) וימסרו. להודיעך שבאן על רועי ישראל כמה הם מבינים על ישראל עד שלא שמעו בחיתתו מה הוא לומר עוד מעט וסקלוני

(שמות י"ז) ומשמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין לפי רבו למדת עד שנמסרו על כרחן:

(ו) לותם

לא (ב) אחר תאסף, ואמר כן תאסף: (ג) החלצו, לשון מנין נפעל והוקשה כטעם התפעל.
[°תמרו רז"ל בד' לשונות נשתמשו בלשון הזה, יאסוף, יאזיב, יזיין, יניח, יאסוף ואחלה ונעלו (דברים כ"ה ט'), יאזיב חלצני ה' (תהלים ק"מ כ'), יזיין חלוצים תעברו (דברים ג' י"ח), יניח ועלמותיך יחלין (ישעיה נ"ד י"ח), פתיך מה לחת לומר רבה והחלינו. והנה לכל הלשונות הללו הוקשה משותפת, והיא ענין ההסרה והפרוד, וחלצם נעלו, הטעם חסלוף לת נעלו ותסיהרו מעל רגלו, וכן נקראו חליפות הבגדים מחלצות, לו חליפות, לפי שלובש אלו בהסרת אלו, וכן חלצני ה' מכוונה הפרידני מהרה, בענין נדיק מהרה נתלן (משלי י"ח ח'), וכמוהו ועלמותיך יחלין, הטעם מכל רעה. ועל הגבורים הנגדלים מיתר העם לנקמ לנקמ יאמר שהם חלוצים מבנין נפעל, וזהו ענין החלצו מתחכם לנשים לנקמ, שיגדלו מהם הגבורים ויהיו על מדין, ואולי יקראו המתנים על שם כך חלוצים, שהם יאזרו ויחגרו חלוצי הלבא, כמו חזיר בא כגבור חלציך (איוב ל"ח ג'), מחלציך יצאו (בראשית ל"ה ג')°]: נקמת ה', על אשר נגלו לבני ישראל בדבר פעור והיו נקמת פ': (ה) וימסרו, נמסרו על ידי

ח לַמַּטֵּה לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס
בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וּכְלֵי
הַקֹּדֶשׁ וַחֲצֹצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ׃
(ז) וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר׃
(ח) וְאֶת־מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל־
חַלְלֵיהֶם אֶת־אֱוִי וְאֶת־רֶקֶם
וְאֶת־צוּר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רֶבַע
חֲמֵשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֶת בִּלְעָם

תרגום אשכנזי

מיזענה אוים יערעם שטאם מע איז־אַו פֿעלר, זיא נעבסט פּינחס, זאהן דעם פריע־סטערס אלעזר׳ס, דער־אַז היי־לינע נערעטהע אונד ריא פאַ־זוינען צום לערמבלאַזען, בייא זיך האַטטע. (ז) זיא צאַגען ווידער מדין אוים, וויא דער עווינע דעם משה בעפֿאַהלען, אונד ערשלוגען אללעם מענ־ליכז; (ח) אונטער דען ער־שלאַגענען בראַכטען זיא אויך ריא קענינע פֿאַן מדין אום, ריא פֿינף קענינע פֿאַן מדין: אוי, רקם, צור, חור אונד רבע; אויך בלעם זאהן בעור

טער.

רש״י

(ו) לחמס ולת פינחס. מגיד שהיה פינחס מקול כנגד כולם. ומפני מה הלך פינחס ולח הלך אלעזר אמר הק״ב מי שהחיל נמלו׳ שהרג כזבי בת לור יגמור. ד״ח שהלך לנקיס נקמת יוסף אבי אמו שנמכ׳ והמדנים מכרו אותו (בראשית ל״ז) ומנין שהיתה אמו של פינחס מבל יוסף שנאמר מבנות פוטיאל מזרע יתרו שפיטס ענלים לע״ז ומזרע יוסף שבטבט בילרו. ד״ח שהיה מבוח מלחמה: וכלי הקדש. זה החרון והלין שהי׳ בלעם עמהם ומפרים מלבי מדין בנספים והוא עלמו פירש עמהם הרשה להם לת הלין שהיה מקיק בו והם ניפלים לבך ואמר על חלליהם במלבי מדין שנופלים על החללים מן הלויר וכן בלעם בתוב על חלליהם בספר (יהושע י״ג): בידו. בדשומו וכן ויקח לת בל אלרי מידו (במדבר כ״ח): (ח) חמשת מלבי מדין. ובי ליבי רושה שחמשה מוה הבתוב למה הוזקק לומר חמשת אלא למדך שבולם בעלה והשוו בולם בפורענות בלעם הלך שם ליטול שבר עשרים ואלבע׳ אלף שהפיל מישראל בעלתו וילא ממדין לקראת ישראל והשיתן עלה רעה אמר להם אם בשהייתם שנים רבות לא יבולתם להם ועבשיו בי״ב אלף אתם נתים להלח׳ נתנו

לו

באור

רחזי העם ושוטריו תחת יד פקודי החיל, כי הוראת השרים הזה על נתינת דבר מרשותו לרשות אחר. ומדרש אגדה להודיע שבאן של־רועי ישראל עד שלא שמעו מיתתו מה הוא אומר עוד מעט וסקליני, ומשנשמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין לא רצו ללבת עד שנמסרו בעל בריחו. (רש״י) ב: (ו) וכלי הקדש, סחרון והלין: וחצוצרות התרועה, שיזכרו לפני ה׳ להושיעם מאויביהם, כמ״ש וכי תבואו מלחמה וגומר והרעותם בחלבות (למעלה י׳ ט׳): בידו, ברשותו, וכן ויקח לת בל אלרי מידו (במדבר כ״ח כ״ה): (ו) ויצבאו, יצאו לקראתם ללבת, ודעת תרגם יב״ע שלבו עליהם: ויהרגו בל זבר, בגדולים ולא הטף: (ח) על חלליהם, בתוך חלליהם וה״ל

ומנחר

בְּעֹור הָרְגוּ בְּחָרֵב: (ט) וַיִּשְׁבּוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נְשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־
טַפָּם וְאֶת כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־
מִקְנֵיהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילָם בָּזָזוּ:
(י) וְאֶת כָּל־עָרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם
וְאֶת כָּל־טִירֹתָם שָׂרְפוּ בָאֵשׁ:
(יא) וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֶת
כָּל־הַמַּלְקוֹחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
(יב) וַיָּבִאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַשִּׁבְיָ וְאֶת־הַמַּלְקוֹחַ

ואת

תרגום אונקלוס

בְּעוֹר קְטָלוּ בְּחַרְבָּא: (ט) וּשְׁבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יַת נְשֵׁי מִדְיָן וְיַת טַפְלְהוֹן וְיַת כָּל בְּעִירְהוֹן
וְיַת כָּל גֵּיתֵיהוֹן וְיַת כָּל נִכְסֵיהוֹן בָּזוּ:
(י) וְיַת כָּל קִרְוֵיהוֹן בְּמוֹתְבָנֵיהוֹן וְיַת כָּל בֵּית
סְגַדְתְּהוֹן אוֹקִידוּ בְּנוּרָא: (יא) וּשְׁבוֹ יַת כָּל
עֲדָאָה וְיַת כָּל דְּבָרְתָּא בֶּאֱנָשָׁא וּבְבְעִירָא:
(יב) וַאֲתָיאוּ לְוָת מֹשֶׁה וְלוָת אֶלְעָזָר כָּהֲנָא
וּלְוָת כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַת שִׁבְיָא וְיַת

דברתא

תרגום אשכנזי קעא

טערטעטען זיא מיט דעם
שווערדטע. (ט) דיא קינדער
ישראל'ס נאהמען דיא ווייבער
פאן מדין, אונד איהרע קינ-
דער געפאנגען נאהמען אלל
איהר פיה, איהרע זעממטלי-
כע העערדען, אונד איהר א'ב-
רינגעם פערמעגען צור בייטע
הין, (י) פערברענטען אללע
איהרע וואהנשטערטע, אונד
איהרע פאלעסטע; (יא) נאה-
מען אללע בייטע, אונד וואס
זיא ווענב־ינגען קאננטען, אן
מענשען אונד פיה; (יב) בראכ-
טען עם פאר משה, דען פריע-
סטער לעוי אונד דיא גענמיי-
דע דער קינדער ישראל'ס,
זא וואהל דיא געפאנגענען,
אלס וואס זיא אן פיה מיטגע-
נאמען

ר ש ' י

לו שכרו משלם ולא קימוהו: בחרב. הוא
בא על ישראל והחליף לומנותו בלומנותם
שאין נוטעים אלא נפיסם וע"י תפלה
ובקשה ובא הוא ותפש לומנותם לקללם
נפיו לף הם בלו עליו והחליפו לומנתם
בלומנות התומות שנאין בתרב שנאמר ועל
תרנך תחיה (בראשית כ"ז): (י) טירותם.
מקום פלטרין שלהם שהם לשון מושב
כומרים יודעי חוקיהם. ד"ח לשון מושב
שריהם כמו שמתורגם סרני פלשתים טורני
פלשתאי: (יא) ויקחו את כל השלל וגומר.
מגיד שהיו כשרים ולדיקים ולא נחשדו על
הגזל לשלוח יד בגזה אלא בדשות שנאמר
את כל השלל וגו' ועליהם מפורש בקללה

שניך כעדר הרחלים וגו' (דבר ו') לף לגבי המלאכה שניך בלם לדיקים: שלל. הן מטלטלין של
מלבוש ומבשיטין: בז. הוא בזת מטלטלין שאינו תבשיט: מלקוח. קרם ובהמה ובמקום שכתוב
שבי לבל מלקוח שבי באדם ומלקוח בבהמה:

ויצאו

באור

ומבאר לותם על דרך פרט שהם לוי, רקם, לור וגומר: (ט) ואת כל חילם, כלל על בגדים
וכלים: (יא) את כל השלל ואת כל המלקוח, מלאנו שם שלל ושם מלקוח לפעמים כוללים
כל דבר אשר ישלול הגולל במלאמה ויקחנו מאת המגולל ממנו בחוקה, ואמר זה שלל
דוד (שמואל א' ל' כ') על הצאן והבקר, וכן ומלית את המלקוח, ואמר על האדם ועל
הבהמה

וְאֶת־הַשְּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־
עַרְבֹת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן
יְרֵחוֹ: ס שלישי שני (יג) וַיֵּצְאוּ
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשִׂיאֵי
הָעֵדָה לִקְרָאתָם אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה: (יד) וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל
פְּקוּדֵי הֶחָיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים
וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצְּבָא
הַמִּלְחָמָה: (טו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
מֹשֶׁה הַחִיִּיתֶם כָּל־נְקֵבָה: (טז) הֵן
הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר
בִּלְעָם לִמְסָר־מַעַל בַּיהוָה עַל־
דבר

נאָממען, אָדער זאָלסט ער־
בייטעט האַטטען, אין דאַז לאַ־
גער, אויף דעם געפֿילדע
מואב׳ס, אַם ירדן, געגען
ירחו. (יג) משה, דער פֿריע־
סטער לעזר אונד אַללע פֿיר־
סטען דער געמיינדע, גינגען
איהנען פֿאָר דאַז לאַגער הינ־
אוים ענטגעגען; (יד) משה
וואַרד צאָרניג איבער דיא בע־
פֿעהלסהאַבער דעם העערעס,
דיא אָבערסטען איבער טוי־
זענדע אונד הונדערטע דיא
פֿאָם פֿעלדצוגע צוריק קאַ־
מען, (טו) אונד שפראַך צו
איהנען: האַבט איהר אַללע
פֿרויענספערזאָנען אַם לעבען
געלאַססען? (טז) דיעזע זינד
עס יאַ געווועזען, וועלכע דיא
קינדער ישראל׳ס אויף אַנרא־
טהען דעם בלעם, וועגען פֿעור ס, צור טרייאלאָזיגקייט גענגען דען עוויגען פֿערפֿיהרט
האַ־

רש״י

(יג) ויצאו משה ואלעזר הכהן. לפי שרצו את נערי ישראל יוצאים למט״ף מן הכזה: (יד) ויקצף משה על פקודי החיל. ממונים על החיל ללכת אכל סרחון הדור תלויים בגדולים שיש בם בידם למחות: (טו) נדבר בלעם. לפי להם לפילו לחם מבניסים כל המונות שבעולם אין לחם יכולים להם שמא מרויים לחם מן המלרים שהיו שם מלות רבה בסור בלו ולחייכם עלה להיהם של חלו שונא זמה הוא וכו׳ כדאיתא בחלק ובספרי: הן הנה. מניל שהיו מכירים לומן זו היא שנאמל פלוני בא: וכל

תרגום אונקלוס

דְּבַרְתָּא וְיַת עֲדָתָא לְמַשְׁרִיתָא לְמִשְׁרַיָּא
דְּמוֹאָב דִּי עַל יַרְדְּנָא דִּירֵיחוֹ: (יג) וּנְפָקוּ
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא וְכָל רַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא
לְקַדְמוּתְהוֹן לְמִבְרָא לְמַשְׁרִיתָא: (יד) וּרְגִיז
מֹשֶׁה עַל דְּמַמְנֵן עַל חֵילָא רַבָּנֵי אַלְפִין
וְרַבָּנֵי מְאָתָא דַּאֲתוּ מֵחֵיל קְרָבָא: (טו) וַאֲמַר
לְהוֹן מֹשֶׁה הַקַּיֵּמְתּוּן כָּל נְקָבָא: (טז) הָא
אִינּוּן הֲוָאָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֲצַת בִּלְעָם
לְשַׁקָּרָא שְׁקַר קֳדָם יְיָ עַל עִיסַק פְּעוֹר וַהֲוָת
מוחנא

באור

הנהמה. למנס לפס יבלו שניהס יחד לזי יחמר שלל על בגדים וכלים, ומלקוח על המדס והנהמה, ולפס המתנר עמהס מלת שני, לזי שני שם פרטי של המדס, ומלקוח על הנהמה ושלל על בגדים וכלים: (יד) פקודי החיל, שנתמנו לרחשי החיל, וכן מתורגם בלשון משנה: (טו) החייתם כל נקבה, לף הגדולות היועדות לים: החייתם, הפ״ל לתיפס ונפת״ח מפני פוח הגרון: (טז) הן הנה, מלת הן היא לקריאה, כמו הן נזנף (שמות מ׳ כ״נ), וכן תרגם תונקלוס

דִּבַּר־פְּעוֹר וַתְּהִי הַמַּגֵּפָה בַּעֲדַת
יְהוָה: (יז) וְעַתָּה הִרְגוּ כָל־זָכָר
בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ
לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרֹגוּ: (יח) וְכָל הַטַּף
בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר
חַיּוּ לָכֶם: (יט) וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג
נֶפֶשׁ וְכֹל נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם
ושביכם

האבען: וואָרויס האָן שטער־
בען ביא דער נעמיינדע רעם
עוויגען ענטשטאַנדען אי'ז.
(יז) טעדטעט אַלוֹא אַללע קינ־
דער טענגלי־כען געשלעכטס,
טעדטעט יעדע פֿרויא, דיא
אי'נען מאַן צום בייאשלאַף
ערקאננט האַט: (יח) קינדער
ווייבלי־כען געשלעכטס אַבער
דיא קיינער מאַננספערואָן
בייאגעוואָהנט האַבען, קעננט
איהר פֿיר אייך ערהאַלטען.
(יט) כלייבעט איבריגענס זיץ־
בען טאַגע אויסערהאַלב דעס
לאַגערס, ווער איינען מענ־

שען אומגעבראַכט, אָדער איינען ערשלאַגענען בעריהרט האַט, פֿאָן אייך ואָוהאַל אַלס פֿאָן אייערען געפֿאַנגענען. זאָלל אַם דריטטען אונד אַם זיעבענטען טאָגע זיך ענטוינדי־

נען

מוֹתָנָא בְּכֻנְשְׁתָּא דְיָי: (יז) וּכְעַן קְטוֹלוּ כָּל
דְּכוּרָא בְּטַפְּלָא וְכָל אִתְּתָא דְיַדַּעַת גְּבַר
לְמִשְׁכְּבֵי דְכוּרָא קְטוֹלוּ: (יח) וְכָל טַפְּלָא
בְּנָשָׁיָא דִי לָא יְדָעוּ מִשְׁכְּבֵי דְכוּרָא קַיְּימוּ
לְכוֹן: (יט) וְאַתּוּן שְׁרוּ מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא
שַׁבְעָא יוֹמִין כָּל דְּיִקְטַל נַפְשָׁא וְכָל דְּיִקְרַב
בְּקְטִילָא תְּדוֹנוּן עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
שביעאח

(יז) וכל אשה יודעת איש. לשון לינעל אע"פ שלא נבעלה ולפני הבין העבירום והרויה לינעל פניה מוריקות: הרגו. למה חזר ואמר להפסיק הענין דברי ר' ישמעאל שאם לוקי קורא הרגו כל זכר בטף וכל אשה יודעת איש וכל הטף בנשים וגומר לוקי יודע אם להרוג עם הזכרים או להחיות עם הטף לכך נאמר הרגו: (יט) מחוץ למחנה. שלא יכנסו לעזרה: כל הורג נפש. רבי מאיר לומר בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בתנורי המת

כלו נוגע במת עצמו או יכול לפילו זרק בו מן והרגו ת"ל וכל נוגע בחלל הקיש הורג לנוגע מה נוגע ע"י חבורו אף הורג על ידי חבורו: תתחטאו. שמי נדה כדין שאר טמאי מתים שאף לדברי האומר קברי ארמים אינן מטמאין בהאל שנאמר ואתנה לאחי מרעיתי אדם אחת (יחזקאל ל"ד) אתם קרוים אדם. מודה הוא לארמים מטמאין במגע ובמשא שלא נאמר אדם אלא אבל טומאת האהלות שנאמר אדם כי ימות באהל (במדבר י"ט): אתם ושביכם. לא שהנכרים מקבלין טומאה וכאיכן הזאה אלא אתם שביכם בשביכם בשבתו לבדית ויטמאו לריכין הזאה:

וכל

באור

לונקלוס הא לישון הולה וגו' ומלת הנה היא לנסתרות: (יז) הרגו כל זכר בטף, גם הטף לסבירת את שמם מתחת השמים: וכל אשה ידעת איש, כי על ידן נבשלו ישראל להתפתות לאלהיהן: (יח) החיו לכם, לטורך עבודתכם, וכן מתורגם בלשון אבשנו: (יט) ואתם חנו וגו' שבעת ימים, עד אשר יטהרו מטומאתם בהזאת שלישי ושביעי. ועשה מחוץ למחנה על מחנה השכינה כי לשון טמא מת בשאלת חוץ לשנים האחרים: כל הרג נפש, שהכלי המקבל טומאה, שהכלי מטמא אדם בתנורי המת, כאלו נוגע במת עצמו: וכל נוגע בחלל, בשאלת עצמו: אתם ושביכם

מטות לא

וּשְׁבִיכֶם: (כ) וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־כְּלִי־
עֹר וְכֹל־מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל־כְּלִי־
עֵץ תִּתְחַטָּאוּ: ס (כא) וַיֹּאמֶר
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי הַצָּבָא
הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: (כב) אַךְ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־
הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבַּרְזֶל

אח

תרגום אשכנזי

גען. (כ) אויך מיסטעם איהר אללעם גענואנד, לערערנעם גערעטהע, אללעם וואס פאן ציענעהאאר פערפערטיגעט ווירד אונד העלצערנעם גע־שירר, ענטוינדיגען. (כא) דער פריעסטער אלעזר שפראך צו דען קריענסלייטען, דיא מיט צו פעלדע גענאגען זינד: דיעזעם איזט אייגע פעראארדנונג דעס נעזעטצעס וועלכעם דער עווינע רעם משה בעפאהלען האט, (כב) אונד צוואר: גאלד, זילבער, קופפער, אייזען, צין

אונר

ר ש"י

(ב) וכל מעשה עזים. להניח כלי הקרניים הטלפי' והעלמות: (כא) ויאמר אלעזר הכהן וגו'. לפי שבא משה לכלל כעס בח לכלל טעו' שנתעלמה ממנו הלכות נעולי נכריס יכן אתה מולח בשמיני למלואים שנאמר ויקלוף משה על אלעזר ועל איתמר (ויקרא י') בח לכלל טעות וכן בשמעו ינ המוריס ויך את הסלע (במדבר כ') על ידי הכעס טעה: לחנר היה ה' וגומר. הלה ההוראה נרגו: (כב) לך את הזהב וגומר. אף על פי שלח הזהיר לכם משה אלא על הלכות מועלה עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול ולך לשון מעוט כלומר ממועטין אתם מלהשתמש בכלי אפילו לאחר טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מבליעת איסור ונבלות וכנוחינו למדו לך את הזהב לומר שלריך להעביר חלודה שלו קודם שיגעילנו וזהו לשון לך שלח יסח שם חלודה

אברא

באור

ושביכם, שיחטאו האבי נפשיהם הוינעים נחלל כדין ישרחל שלא ישמאו את כעם בנפשיהם ובלזהם. (רמב"ן): (ב) וכל מעשה עזים, נגדים העשוים מלמר העזים: תתחטאו, במי נדה, ולמר תתחטאו על הכלים אף שהיו יולאי כי הכלים הם הנפעלים, וכן והתנחלתם אותם (ויקרא כ"ה מ"ו), והתנחלתם את הארץ (למטה ל"ג נ"ד), כלם יולאים בנין התפעל. ורלב"ע פירש ועמהם בל בגד וכל כלי עיר וגומר עד שתתחטאו, ויהיה שעם ה' ויו"ן החלה נשעם עם, כמו ויוסף היה במלרים עם יוסף שהיה במלרים, [°וכן נרלה מכוונת בעל העטמים, שהלו היתה מלת תתחטאו יולאת, לת היה הכתוב הזה רלוי לאחוז כלל°]: (כא) ויאמר אלעזר הכהן, כי חקת תורת הפרה לאלעזר נתנה ומשה אמר להם תתחטאו על דרך כלל ואלעזר פירש להם. (רלב"ע): זאת חקת התורה, מבואר בפרשת חקת עיין שם: (כב) אך את הזהב, אף על פי שלח הזהיר לכם משה אלא על הלכות מועלה עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול ולך לשון מעוט כלומר ממועטים אתם מלהשתמש בכלים אפילו לאחר טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מבליעת איסור ונבלות. וכנוחינו למדו לך את הזהב לומר שלריך להעביר חלודה שלו קודם שיגעילנו, וזהו לשון לך שלח יסח שם חלודה מך המתכות יסיס נמות

יהוה

אֶת־הַבְּדִיל וְאֶת־הָעֹפֶרֶת: (נג) כָּל־
דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ
בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא
וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ
בַּמָּיִם: (נד) וְכִבַּסְתֶּם בִּגְדֵיכֶם בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וּטְהַרְתֶּם וְאַחַר תָּבֹאוּ
אֶל־הַמַּחֲנֶה: ס רביעי (נה) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (נו) שָׂא

את

תרגום אונקלוס

אַבְרָא: (נג) כָּל מַרְעֵם דְּמִתְעַל בְּנוּרָא
תַּעֲבְרוּנֵיהּ בְּנוּרָא וְיִדְכֵּי בְּרַם בְּמֵי אַדָּיוּתָא
יִתְדֵּי וְכֹל דִּי לָא מִתְעַל בְּנוּרָא תַּעֲבְרוּנֵיהּ
בְּמַיָּא: (נד) וְתֶחְוְרוּן לְבוּשֵׁיכוֹן בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וְתִדְכּוֹן וּבָתַר כֵּן תֵּעֲלוֹן לְמַשְׁרְיָתָא:
(נה) וַאֲמַר יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (נו) קַבֵּיל

יח

תרגום אשכנזי קעג

אונד בלייא, (נג) אַללעם וואַס
אַם פֿייער נעברויכט ווירד,
ברינגעט איהר אין דאַז פֿייער,
זאָל איוט עס רײַן; יעדאָך מים
עם דורך שפרענגוואַסער
ענטוינדיגעט ווערדען; וואַס
אַבער ניכט אַם פֿייער נע-
ברויכט ווירד, ברינגעט איהר
אין דאַז וואַסער. (נד) אַם זיע-
בענטען טאַגע וואַשט איהר
אייערע קלײדער, אונד זייד
רײַן; אַלסדאַן קענגט איהר
אין דאַז לאַגער קאָממען.
(נה) דער עווינע שפראַך צו
משה, ווי פֿאָלגט: (נו) דוא

אונד

ר ש " י

תלודה לך המחבת יהיה כמות שהוא:
(נג) כל דבר לאחר יבא באש. לבטל בו
כלום: תעבירו באש. כדרך תשמישו
הגעלתו מי שתשמישו ע"י חמין יגעילנו
בחמין ומי שתשמישו על ידי כלי בגין השפיד
והאסכלא ילבננו באור: לך נמי נדה יתמט'.
לפי פשוטו מטוי זה לטהרו מטומאת מת
אמר להם לריכין הכלים ניעול לטהרם מן
הטיסיר וחטוי לטהרן מן הטומא' וכנותינו
דכתו מכאן אתה להבחירן מן הטיסו' הטעין

את

טנילה לכלי מחבות ומי נדה הכתובין כאן דרשו מים הרבויין לטבול בהם נדה וכמה הם מ'
סאה: וכל דבר לא יבא באש. כל דבר שאין תשמישו על ידי האור כגון כיסות וללוקיות שתשמישן
בלונן ולא בלעו ליסור: תעבירו במים. מטנילן ודיו ודוקא בלי מחבות: (כד) אל המחנה.
למחנה שכינה שאין עמך מת טעון גילוח ממחנה לויה וממחנה ישראל: (כו) את ראש. קח

את

באור

שהוא. (רש"י): (כג) כל דבר אשר יבא באש, שתשמישו על ידי אש אם על ידי חמין או על
ידי אור עלמו: תעבירו באש, כן הכתוב יגעילנו בחמין או ילבננו באור: אך במי נדה, זהו אפר
הפרה לטהרן מטומאת מת: וכל אשר לא יבא באש, שאין תשמישו על ידי אור רק בלונן ולא בלעו
אסור: תעבירו במים, מטנילו ודיו, (רש"י), ולדעת הרמב"ן אין לומר תעבירו על הטבילה כי
היה לו לומר במים תביאו, אבל פירש תעבירו במים לכנסם ולשפשפם במים יפה עד שתסור הטומאה
שדבק בהן מן האסור, שזה הכתוב כי בדרך תשמישן הכתוב. ומה שהזהירם על הגעלת
כלי מדין ולא הזהירם על כלי שימון ועוגן, הטעם כי לרוב שימון ועוגן מנחלת ישראל היו והוחר להם
כל שלשם יפילו האסורים דגחיצ ונתיס מלחים כל טוב, ואמרו חכמינו ז"ל נוחלי לחזירי
שתחרו להו, אבל מדין לא היה משלהם רק לוקחו שלשם ולכן נהג איסור
בכליהם, וכן בדין הטומאה שהזהירם עתה ולחם מיו ועוגן, כי במלחמת שיחון ועוג היו כל ישראל
ושומאה קוחרה בעבור. ועל דרך הפשט שיהיו מחון למחנה שבעת ימים ויחטאו כדי שלא יטמאו
את העם, אבל אם כלם היו שוים בדבר. (רמב"ן): (כד) וכבסתם בגדיכם, בעורו ובאחר תכנסו
בגדיכם ביום השביעי לא תטהרו: ואחר תבאו אל המחנה, זה מחנה שכינה כמו שפירשתי: (כו) שא

את

תרגום אשכנזי

פסוקים לא

אֶת רֹאשׁ מַלְכוּתָא דִּשְׁבָא בַּאֲדָם
וּבַבְהֵמָה אַתְרָא וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא
וְרֵאשֵׁי אֲבוּהָת עֲדָתָא: (כז) וְתִצְיֵת
אֶת־הַמַּלְכוּתָא בֵּין נַפְשֵׁי
הַמִּלְחָמְתָא הַיְצָאִים לְצָבָא וּבֵין
כָּל־עֲדָתָא: (כח) וַהֲרֵמְתְּ מְכֵס
לַיהוָה מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה

אונר דער פריעסטער אלעזר
אונר דיא פאמיליענהויפטער
דער געמיינדע, איהר זאלט
דיא סוממא דער בייטע אונר
דער נעפאנגענען אן מענשען
אינר פיעה אויפנעהמן. (כז) זא
דאן טהיילעדיא בייטע צו נליי
כען טהיילען צוויישען דען קרי
גערן, דיא אין דאס פעלד גע
צאגען וינד, אונר דער איב
רינען געמיינדע; (כח) נים

היצאים
צבער אויך איינען טריבוט דאפאן, דעם עוויגען צו עהרען, פאן דען קריעגסלייטען, דיא
אין

רש"י

תרגום אונקלוס

את המזכון: (כז) וחלית את המלקוח בין תוספי המלחמ' וגו'. חלקו וחליו לאלו: ויהי

יַת חוּשְׁבַּן דַּבְרַת שְׁבָיָא בֶּאֱנָשָׁא וּבְבְעִירָא
אַתְּ וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא וְרֵישֵׁי אָבָהַת כְּנִשְׁתָּא:
(כז) וּתְפַלֵּיג יַת דִּבְרָתָא בֵּין גַּבְרֵי מְגִיחֵי
קְרָבָא דִּנְפָקוּ לְחֵילָא וּבֵין כָּל כְּנִשְׁתָּא: (כח) וְתַפְרֵישׁ נְסִיבָא קֳדָם יְיָ מִן גַּבְרֵי מְגִיחֵי
קרבא

באור

את ראש, תקבל סכום מנין: מלכות השבי, נאמרו רמז מלכות ורמז השבי, לו שמספר הוי"ו ועניני רמז מלכות והשבי: באדם ובבהמה, הוא נאמר על מלקיח והשבי כמו שפירשתי (למעלה פסוק י"ח). ולכן דין מאמר מוסגר נגע בים במה שהוא התחתון בשלת ובבהמה שהוא מפסיק יותר מהזק"ף שבשלת השבי: (כז) וחציח את המלקוח, נאמן הוא סם כללי לאדם ולבהמה: בין חפשי המלחמה, הם שניים עשר אלף: (כח) והרמח מכס לה', לשבוד הסם. לשון הרמב"ן, גם המכס הזה מפני שהיה השלל הזה מנקמת ה' נאמרן לא להם לכל נאמרן סיחון ועוג לא נתנו לכהנים וללויים מהם כלום, לכל הוזהרו מהם שנאמר וחלק לא יהיה לך בתוכם לפילו נבזה, ע"כ: מכס, שרשו נסם מענין חנסו על הזה, והמ"ם נוספת כמו וממר ליולדתו (משלי י"ז כ"ה) שרשו מרר, וכן נאמר הראב"ע, והרד"ק נשרשים שרש נסם שהמ"ם מהם נוספת, ונשרש מרר נאמר וזה לשונו ומ"ם וממר ליולדתו נפלם מהם ע"כ. ולדעתי לפי הכלל המונח שבשמות הנפולים לא יתרבו בתנועות תהיה נהם תמיד הלמ"ד דגושה להשלים משרון העי"ן, כמו מן חג, לב נאמר מלב חגי (שמות כ"ג י"ח), ויאמר ה' אל

לבו

המעמר

(כח) והרמח מכס לה', לשון הרמב"ן: "גם המכס הזה מפני שהיה השלל הזה מנקמת ה' נאמרן לא להם לכל נאמרן סיחון ועוג לא נתנו לכהנים וללויים מהם כלום לכל הוזהרו מהם שנאמר וחלק לא יהיה לך בתוכם לפילו נבזה" ע"כ. ועל פי הפשוט ירמה לי, כי פינחס היה במלחמת מדין שר הצבא כי לעיל פסוק ו' לא נזכר אלא מי שם מטה הקדש, לך נאמר ויצא אותם מטה אלף למטה ואת פינחס בן אלעזר, משמע כי פינחס היה בקדש החיל, וסגי נודע כי בימים ההם היה לאחר שבר הצבא יקח קדש מן השלל וכן משמע גבי סיסרא (ועיין עוד בהרמ"י פ' בשלח ופרשה הקדיב), ולזה היה מדרך המשפט כי יקח פינחס חלק במלקוח, וה' גזר אומר כי יהיה זה לכל משפחתו ולצאצאיו.

הַיֹּצְאִים לַצָּבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מֵחֲמֵשׁ
הַמֵּאוֹת מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבָּקָר
וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן:
(כט) מִמַּחֲצִיתָם תִּקָּחוּ וְנָתַתָּה
לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת יְהוָה:
(ל) וּמִמַּחֲצַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח
אֶחָד אֲחֻזָּה מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־
הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמֹרִים
וּמִן־הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה
אֹתָם לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת
מִשְׁכַּן יְהוָה: (לא) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה

ואלעזר

תרגום אשכנזי קער

אין ראַו פֿעלר געצאָגען וינד,
פֿאָן פֿינף הונדערטען איינס,
אָן מענשען, רינדערן, עזעלן
אונד אַן קליינעם פֿיהע.
(כט) דיעזעם זאָללט איהר פֿאָן
איהרער העלפֿטע נעהמען,
אונד רעם פריעסטער אלעזר
געבען, אַלס איינע העבע־פֿיר
דען עווינען. (ל) פֿאָן דער
העלפֿטע דער קינדער ישראֵל
אַבער נים פֿאָן פֿינפֿציגען
איינס, וויא עס געגריפֿען
ווירד פֿאָן מענשען, רינד,
עזעלן אונד קליינעם פֿיהע אַל־
לער אַרטען, אונד גיב זאָל־
כֿעם דען לוים, דיא דער וואָה־
נונג רעם עווינען צו וואַרטען
האַבען. (לא) משה אונד דער

פריע־

תרגום אונקלוס

קְרָבָא דִּנְפָקוּ לְחֵילָא חָדָא נַפְשָׁא מֵחֲמֵשׁ מְאָה מִן אֱנָשָׁא וּמִן תּוֹרֵי וּמִן חֲמָרֵי וּמִן
עָנָא: (כט) מִפַּלְגוּתְהוֹן תִּסְבּוֹן וְתִתֵּן לֶאֱלְעָזָר כַּהֲנָא אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ:
(ל) וּמִפַּלְגוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּסַּב חַד דְּאַתַּחַד מִן חַמְשִׁין מִן אֱנָשָׁא מִן תּוֹרֵי מִן חֲמָרֵי וּמִן
עָנָא מִכָּל בְּעִירָא וְתִתֵּן לַלֵּיָואֵי נַטְרֵי מַטְרַת מַשְׁכְּנָא דַיְיָ: (לא) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה

ואלעזר

באור

לבו (נרחנית ס' כ"ח), וכן בתוספת מ"ס נרחב, כמו מָגִנִּי על מלהים (תהלים ז' י"ח), כמו כן היה רחוי לומר מן מכם מָכָּם הדגש נסמ"ך להודות על מסרון לות הנפעל. לכן הנרחה לפ"ד שהמ"ס שרשית ויהיה מכם וכסם שני שרשים וענין אחד, לכן הם"ס נחיר"ק כאלת מכסם כדרך נגוי מעקל פעל. ועל הדרך הזה יהיה הנפרד מן במכסת נפעות (שמות י"ב ג') ומן מכסת הערכך (ויקרא כ"ז כ"ג), מְכָסָה כמו מן כָּשַׁב כִּישְׁבָה, ועיין מה שכתבתי בפרשת נח בעלתך נפעוק פעורת כל רמס, ואלו היו מן כסם והמ"ס נוספת, היו רחויים נפרד מְכָסָה על מעקל מְגִלָּה, ובסמיכות מְכַסַּח נפעות, מְכַסַּח הערכך, ותימה על החכמים החלה שהניחו רחים מן וְמָמַר ליולדתו, ולדעתי יהיה יותר נכון כפי הענת הכתוב שהוא מענין מרי ומרבו מרה כמו מן עלה נאמר מַעַל, מְמַעַל לו (ישעיה ו' ג'), שהמ"ס נוספת וה"ח למ"ד הפעל תסרה: אחד נפש, [°נפש לשון נקבה, וכאשר יורה על מספר נעלי חיים הנמנים, יבא לפעמים נלשון זכר, כמו נפש שניס (נרחנית מ"ו כ"ז) כל נפש מרבעה עשר, וכן כתן, ומסרחוי נפש אחד, כדין התולה לבא אחר המת אחר, ואולי הוא סמוך, וענינו עלם אחד נעל נפש, ולכך בא נלשון זכר, וכן מין הרחייה שזכרנו מכרעת כל כך, שיבא נפש נלשון זכר°]: מן האדם, וגומר, הוא ניחור שהמכס אחד נפש מחמש המאות יהיה שוה נאחד ובנהמה: (כט) ממחציתם, של מנשי הלוים: (ל) אחד אחז, ענינו לפי דעתי, גוף אחד, כפי אשר יאחזו הממחז, כדמות נורל, שלא יבקר בין טוב

וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ (לג) וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ
יֶתֶר הַבַּז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עַם הַצָּבָא
צֹאן שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים
אָלֶף וַחֲמִשֶּׁת אֲלָפִים׃ (לד) וּבָקָר
שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אָלֶף׃ (לה) וַחֲמֹרִים
אֶחָד וְשִׁשִּׁים אָלֶף׃ (לו) וְנֶפֶשׁ אָדָם
מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב
זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים
אָלֶף׃ (לז) וַתְּהִי הַמֶּחֱצָה חֵלֶק
הַיֹּצְאִים בַּצָּבָא מִסְפַּר הַצֹּאן
שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף

תרגום אשכנזי

פריעסטער אלעזר טהאטען
ווי דער עווינע דעם משה בע-
פאהלען, (לג) דיא אויסבייטע
ווארן נעהמליך פאן פלינרע-
רונג דער קריעגסלייטע איבריג
ווער, בעטרוג אן קליינעם
פיהה זעכס מאהל הונדערט
פינף אונד זיבענציג טויזענד,
(לג) אן רינדערן צווייא אונד זיע-
בענציג טויזענד, (לד) אן עזעלן
איין אונד זעכציג טויזענד,
(לה) אן מענשליכען פערזאנען,
נעהמליך אן ווייבספילדערן,
דיא קיינען מאן דורך בייא-
ווהנונג ערקאננט האטטען,
צווייא אונד דרייסיג טויזענד.
(לו) אלזא בעטרוג דיא העלפ-
טע, נעהמליך דער אנטהייל
דעריענינגען, דיא אינם פעלד
געצאגען ווארן, אן קליינעם פיהה, דרייאמאהל הונדערט ויעבען אונד דרייסיג טויזענד
ושבעת
פינף

ר ש י

(לב) ויהי המלקוח יתר הבז. לפי שלא נלטוו להריס מכס מן המטלטלין חלק מן המלקוח כתב את הלשון הזה ויהי המלקוח שנח לכלל חלוקה ולכלל מכס שהיה עודף על בז המטלטלין לאחר נזזו עם הלנח לים לו ולא נח לכלל חלוקה מספר הלקח וגומר:
וממחלית

תרגום אונקלוס

וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
(לג) וַהֲוַת דַּבְרְתָּא שְׁאָר בִּיזָא דִּי בָזוּ עַמָּא
דִּי נְפָקוּ לְחֵילָא עָנָא שִׁית מְאָה וְשַׁבְעִין
וַחַמְשָׁא אַלְפִין׃ (לד) וְתוֹרֵי שַׁבְעִין וְחֵרִין
אַלְפִין׃ (לה) וַחֲמָרֵי שְׁתִּין וְחַד אַלְפִין׃
(לה) וְנַפְשָׁא דְּאִנָּשָׁא מִן נְשַׁיָּא דִּי לָא יְדָעָא
מְשְׁכְּבֵי דְכוּרָא כָּל נַפְשָׁתָא תְּלָתִין וְחֵרִין אַלְפִין׃ (לו) וַהֲוַת פַּלְגוּתָא חוּלָק
וְבָרַיָּא דִּי נְפָקוּ לְחֵילָא מִנַּן עָנָא תְּלַת מְאָה וּחְלָתִין וְשַׁבְעָא
אלפין

באור

נרע, וכמוהו לחד מאז למלעזר יחד מאז לאיתמר (דברי הימים ס' כ"ד ו'), שילח בנורל למלעזר ולאיתמר: (לב) יתר הבז, לפי שלא נלטוו להריס מכס מן המטלטלין, לכן אמר ויהי המלקוח שנח לכלל חלוקה, ולכלל מכס שהיה עודף על ניזת המטלטלין לאחר נזזו אנשי הלנח לים לו לא נח לכלל חלוקה מספר הלקח וגומר, (רש"י), ורמב"ן פירש יתר בז הנותר מן הבז, יען מאבד אבלו אנשי הלנח: (לה) כל נפש, נעצור שהפסיק לנאר ליזה מונפז החלס, בין
הנוזח

וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃
(לז) וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן
שֵׁשׁ מֵאוֹת חָמֵשׁ וְשִׁבְעִים׃
(לח) וְהַבָּקָר שְׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף
וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים׃
(לט) וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אָלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת וּמִכְסָם לַיהוָה אֶחָד
וְשִׁשִּׁים׃ (מ) וְנֶפֶשׁ אָדָם שְׁשָׁה
עָשָׂר אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם
וּשְׁלֹשִׁים נָפֶשׁ׃ (מא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה
אֶת־מֶכֶס תְּרוּמַת יְהוָה לְאֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה׃* (מב) וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים
הַצֹּבְאִים׃ (מג) וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה

מן

תרגום אשכנזי קעה

פֿינף הונדערט שטיק, (לז) האָ־
פֿאָן דער טריבוט, דעם עוו־
גען צו עהרען, זעכס הונדערט
אונד פֿינף אונד זיעבענציג
שטיק, (לח) אַן רינדערן זעכס
אונד דרייסיג טויזענד שטיק,
אונד דער טריבוט דאָפֿאָן,
דעם עווינגען צו עהרען, צוויא
אונד זיעבענציג שטיק; (לט) אַן
עזעלן דרייסיג טויזענד אונד
פֿינף הונדערט, אונד דער טרי־
בוט דאָפֿאָן, דעם עווינגען צו
עהרען, איין אונד זעכציג
שטיק; (מ) אַן מענשליכען פער־
זאָנען זעכצעהן טויזענד, אונד
דער ט־יב־ט דאָפֿאָן, דעם עווי־
גען צו עהרען, צוויא אונד
דרייסיג פערזאָנען; (מא) דיע־
זען טריבוט אָדער דיא העבע
דעם עווינגען גאָב משה דעם
פּריעסטער אלעזר, וויא דער
עווינג דעם משה בעפֿאָהלען.
(מב) פֿאָן דער העלפֿטע דער
קינדער ישראל ם אַבער, דע־
נען משה נעהמל ך פֿאָן דעניע־

נינען, דיא צו פֿעלדע וואָרען, דיא העלפֿטע אַבנעבען ליעס; (מג) דיא אַלוֹא אויף איהרער
העלפֿטע

תרגום אונקלוס

אַלְפִּין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ (לז) וַהֲוַת נְסִיבָא קֳדָם
יְיָ מִן עָנָא שִׁית מְאָה שַׁבְעִין וְחַמֵּשׁ׃ (לח) וְתוֹרֵי
תְּלָתִין וְשִׁתָּא אַלְפִּין וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ שַׁבְעִין
וְתֵרִין׃ (לט) וְחַמָּרֵי תְּלָתִין אַלְפִּין וַחֲמֵשׁ מְאָה וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ שְׁתִּין וְחַד׃ (מ) וְנַפְשָׁא
דֶּאֱנָשָׁא שִׁתָּא עֲשַׂר אַלְפִּין וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ תְּלָתִין וְתֵרִין נַפְשִׁין׃ (מא) וְיָהַב מֹשֶׁה יָת
נְסִיב אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃ (מב) וּמִפַּלְגוּת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל דִּי פְלַג מֹשֶׁה מִן גַּבְרַיָּא דִּי נְפָקוּ לְחֵילָא׃ (מג) וַהֲוַת פַּלְגוּת כְּנִשְׁתָּא מִן עָנָא

חלת

(מב) וממחצית בני ישראל לאשר חלה משה׃
לעדה והוליכה להם מן האנשים הלוחמים׃
(מג) ותהי מחצית העדה. כך וכך׃

ויקח

ר ש ׳ י

סנופח לכמות, לכן קוצר והזכיר הנופח׃ (לו) שש מאות חמש ושבעים, לפי חשבון לחד

מחמש

מִן־הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: (מז) וּבָקָר שְׁשָׁה
וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף: (מח) וַחֲמֹרִים
שְׁלֹשִׁים אָלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
(מט) וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף:
(נ) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצִת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאָחֹז אֶחָד מִן־
הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה
וַיִּתֵּן אֹתָם לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת
מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: (נא) וַיִּקְרְבוּ אֵל־מֹשֶׁה
הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצָּבָא
שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת:
(נב) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ

נשאו

תרגום אונקלוס

תְּלַת מְאָה וּתְלָתִין וְשַׁבְעָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה: (מד) וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשִׁתָּא אַלְפִין:
(מה) וַחֲמָרֵי תְּלָתִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה: (מו) וְנַפְשָׁא דֶּאֱנָשָׁא שִׁתָּא עֲשַׂר אַלְפִין:
(מז) וּנְסֵיב מֹשֶׁה מְפַלְגוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת חַד מִן חַמְשִׁין מִן אֱנָשָׁא וּמִן בְּעִירָא
וְיַהֲב יַתְהוֹן לְלֵוָאֵי נָטְרֵי מַטְרַת מַשְׁכְּנָא דַיְיָ כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה: (מח) וּקְרִיבוּ
לָוַת מֹשֶׁה דִי מְמַנָּן דִי לְאַלְפֵי חֵילָא רַבָּנֵי אַלְפִין וְרַבָּנֵי מָאָתָא: (מט) וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה

עבדך

(מו) ויקח משה וגו': (מח) הפקדי. ממוני: (מט) ולא

תרגום אונקלוס

העלפֿטע בעקאָממען: אַן קליי־
נעם פֿיעה, דרייאמאַהל הונ־
דערט זיעבען אונד דרייסיג
טויזענד פֿינף הונדערט, מד אַן
רינדערן זעכס אונד דרייסיג
טויזענד, (מה) אַן עזעלן דרייי־
סיג טויזענד פֿינף הונדערט,
(מו) אונד אַן מענשליכען
פערזאָנען זעכצהן טויזענד.
(מז) פֿאָן דיעזער העלפֿטע דער
קינדער ישראל'ס ליעס משה
יע איין שטיק פֿאָן פֿינפֿציגען
גרייפֿען, אַן מענשען אונד
פֿיעה, אונד גאַב זאָלכעם רען
לויים, דיא דער וואָהנונג דעם
עווינען צו וואַרטען האַטטען,
וויא דער עווינע דעם משה בע־
פֿאָהלען. (מח) דיא הויפּטלי־
טע דער פֿערשיעדענען טרופּ־
פען דעס קריעגספֿאָלקעס,
נעהמליך דיא איבער טויזענד
אונד דיא איבער הונדערט גע־
זעטצט וואַרען, טראַטען פֿאָר
משה, (מט) אונד שפּראַכען צו
איהם: ווייר דיינע קנעכטע האַ־
בען

(מו) ויקח משה וגו': (מח) הפקדי. ממוני: (מט) ולא

באור

מחסם מלות הלמור למעלה (פסוק כ"ה): (מו) ויקח משה וגומר ויחן אותם ללוים, לא הולרך שוב לנחר מספר שהיה המכס על מקלת העדה לחדי שנחר קלב מכס' לחד מן המחלים, ידענו שהיו מנסס עשר כפול פעמים על־מנס מקלית לגדי הלנס: (מח) הפקדים, מענין פקודי החיל

מטות לא

נְשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה
אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ
אִישׁ: (נ) וַנַּקְרֵב אֶת־קָרְבַּן יְהוָה
אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי־זָהָב
אֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז
לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה:
(נא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
את

פערזאָגען צו פֿערזאָהנען. (נא) משה אונד דער פריעסטער אלעזר נאָהמען דאָז
גאָלד

תרגום אונקלוס

עַבְדָךְ קַבִּילוּ יָת חוּשְׁבַּן גַּבְרֵי מָגִיחֵי קְרָבָא
דִּי עִמָּנָא וְלָא שְׁגָא מִנָּנָא אֱנָשׁ: (נ) וְקָרִיבְנָא
יָת קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ גְּבַר דִּי אַשְׁכַּח מָאן דַּהֲב
שֵׁירִין וְשִׁבְכִין עִזְקָן קְדָשִׁין וּמָחוֹךְ לְכַפָּרָא
עַל נַפְשָׁתָנָא קֳדָם יְיָ: (נא) וְנָסִיב מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
כהנא

רש"י

(מט) ולא נפקד. לא נחסר ותרגם לא שגא לפי שהוא לשון לרמי חסרון כמו לנכי לחטנה (בראשית ל"ב) תרגומו דהות שגיא ממניינך כן כי יפקד מוצנך (שמואל ב' כ') יחסר מקום מוצנך לים הרגיל ליצב שם וכן ויפקד מקום דוד נחסר מקומו ולין יושב שם: (נ) עגיל. נזמי לחן: וכומז. דפוס של בית הרחם לכפר על הרהור הלב של נשות מדין:

באור

פיל והוא לשון מנוי, וכן מתורגם בלשון חשבון: (מט) נשאו את ראש, קבלו סכום מניינם. אשר בידנו, לשר נמסרו ברשותנו שיעשו במלות פינו: ולא נפקד, לא נחסר. וזהו לשון מהורלות הסדר הזה: (נ) ונקרב את קרבן ה', שנדרנו לפני החשבון שנמנינו כדי שלא ישלוט בנו נגף, לפיכך לוה הקדוש ברוך הוא לתתו על עבודת ה"מ, שכן מלינו בכי חטא וגוסר ולא יהיה בהם נגף בפקוד לותם, ולקחת את כסף הכפורים וגומר ונתתה לתו על עבודת לחל מועד והיה לבני ישראל לזכרון וגומר, לף כאן ויביאו לותו אל לחל מועד לזכרון לפני ה'. (רשב"ם בשם לכיו הרב ר"מ): [°אצעדה, מכשיר הרגל, שכן משמע לשון לעד וכן תרגם יונתן הפלדים והלעדות (ישעיה ג' כ') ושירי רגליך, ולולם מדכתיב ולשלשה לשר על זרועו (שמואל ב' ח' י'), משמע שים גם שלי הזרוע הנקרא כן, לולי בעבור שהוא עשוי על לכונת לותו של רגל: צמיד, של יד: עגיל, בלשונים שכן כתוב ועגילים על לזניך (יחזקאל י"ו י"ח). לולי נקרא כן בעבור היותו עגול: וכומז, נפי מה שכתב הרלב"ע נפרשת ויקהל הוא בזרוע, ורז"ל למרו שהוא דפוס של בית הרחם, לשון נוטריקין כלן מקום זמה, ויב"ע תרגמו מחוכיא מנית חלייהון, ונת"י מעוכיא מנית חלייהון, והוא ל"כ מכשיר הדיין הנקראים כך בלשון לרמי, ות"ת ומחוך, כנראה שגם הוא מענין ומעוכיא לו מחוכיא שזכרו חכיריו, וכן והמטפחות והקריעים (ישעיה ג' כ"ב), מתורגם נורנקיא ומחכיא, ולין הכרע בשמות התכשיט

המעמר

(מט) לא נפקד, לשון רש"י: "לא נחסר ותרגום לא שגא לף הוא לשון לרמית חסרון כמו לנכי לחטנה וכו'." עיין מה שכתבתי שם (בראשית ל"ב ל"ט) בהמעמר.

אֶת־הַזָּהָב מֵאִתָּם כָּל כְּלִי מַעֲשֶׂה:
(נג) וַיְהִי וְכָל־זְהַב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
הֵרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף
שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת
שָׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שָׂרֵי
הַמֵּאוֹת: (נג) אַנְשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ
לוֹ: (נד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים
וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד זִכָּרוֹן לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
יְהוָה: פ ששי שלישי

לב (א) וּמִקְנֶה רַב הָיָה לִבְנֵי
רְאוּבֵן וְלִבְנֵי־גָד עָצוּם מְאֹד
וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת־אֶרֶץ
גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מָקוֹם מִקְנֶה:
ויבאו

תרגום אשכנזי

גאלד פאן איהנען, אללערלייא פערפערטינטעם געשמיידע.
(נב) דיא נאנצע העבע, דיא זיא דעם עווינען צו עהרען הערגע-
נעבען, בעטרוג אן גאלדע וע-
צעהן טויזענד ויעבען הונדערט
אונד פינפציג שקלים, אונד
צוואר פאן דען הויפטלייטען
איבער טויזענד אונד איבער
הונדערט; (נג) דיא געמיינען
קריעגער אבער האטטען יע-
דער פיר זיך געפלינדערט.
(נד) משה אונד דער פריסטער
לעזר נאהמען פאן דען הויפט-
לייטען איבער טויזענד אונד
איבער הונדערט דאז גאלד אן,
אינד ברעכטען עס אין דאז
שטיפטסנעצעלט צום אנדענ-
קען דער קינדער ישראלס
פאר דעם עווינגען.

לב (א) דיא זהנע ראובן
אונד דיא זהנע גד
האטטען איבראוים שטאר-
קע העערדען. דיעזע זאהען
דאז לאנד יעזר אונד דאז לאנד גלעד, אונד פאנדען דיא פלעטצע צור פיהרצוכט בעקוועם.
ראה

תרגום אונקלוס

בַּהֲנָא יַת דַּהֲבָא מִנְּהוֹן כֹּל מָאן דְּעוֹבָדָא: (נג) וַהֲוָה כָּל דַּהֲב אַפְרָשׁוּתָא דִּי אַפְרִישׁוּ
קֳדָם יְיָ שִׁתַּת עֲשַׂר אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וְחַמְשִׁין סַלְעִין מִן רַבָּנֵי אַלְפִין וּמִן רַבְּנֵי מַאֲוָתָא:
(נג) גַּבְרֵי דְחֵילָא בָּזוֹ גְּבַר לְנַפְשֵׁיהּ: (נד) וּנְסֵיב מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא יַת דַּהֲבָא מִן רַבָּנֵי
אַלְפִין וּמַאֲוָתָא וְאַיְתִיאוּ יָתֵיהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דְּכִרְנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ:
לב (א) וּבְעִיר גַּנֵּי הֲוָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד תַּקִּיף לַחֲדָא וַחֲזוֹ
יַת אַרְעָא יַעְזֵר וְיַת אַרְעָא גִּלְעָד וְהָא אַתְרָא אַתְרָא כְּשַׁר לְבֵירֵי בְּעִיר:
ואתו

באור

מס יקרלו כך על מס תכניסם, לו על מס תכניסם]: (נא) כל כלי מעשה, נלוזו כל מלם
היו כלי מעשם ולא היו סנוריס, וכן כוונת הרלב"ג: (נג) בזזו איש לו, הזהב וכל כלי המעשה
וכל המטלטלין שבזו כל אחד מהם, היה לו, ולא בא לכלל חלוקה והרומה מהם וקרבן ה':
לב (א) רב, לזון יחיד על המקנה כי היו שם המון וכן אמר על ס: מקום מקנה, מקום
מרעה

(ג) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן
וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר:
(ג) עָטָרוֹת וְדִיבֹן וְיַעְזֵר וְנִמְרָה
וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה וּשְׂבָם וּנְבוֹ
וּבְעֹן: (ד) הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה
יְהוָה לִפְנֵי עֲדַת יִשְׂרָאֵל
אֶרֶץ מִקְנֶה הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ
מִקְנֶה: ס (ה) וַיֹּאמְרוּ
אִם־מָצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת־
הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לַאֲחֻזָּה
אַל־תַּעֲבִרֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן:
(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִבְנֵי־גָד וְלִבְנֵי

חרגום אשכנוי קעז

(ג) דאַ קאַמען זיא, נעהמה לידּ דיא ועהנע גד אונד דיא זעהנע ראובן, אונד טהאַטען פּאָר משה, דעם פריעסטער אלעזר אונד דען פּירשטען דער נעמיינדע פּאָלגענדען אַנטראַג: (ג) עטרות, דיבון, יעזר, נמרה, חשבון, אלעלה, שבם, נבו אונד בעון: (ד) דאַז לאַנד, וועלכעס דער עווינע פּאָר דער נעמיינדע ישראלס געשלאַגען האַט, איזט צור פּיהצוכט בעקוועם, אונד דיינע קנעכטע האַבען העערדען: (ה) ווען וויר אַלזוֹ אוֹן דיינען אויגען גנאַדע גפּונדען, פּוהרען זיא פּאָרט, זוֹ מאַג דיעזעס לאַנד דיינען קנעכטען צום אייגענטהומע איבערגעבען ווערדען: פּיהרע

ראובן

אונז אַלזוֹ נידט איבער רען ירדן. (ו) משה שפּראַך צו דען גד אונד דען זעהנען זעהנען

ראובן

תרגום אונקלוס

ר ש "י

(ג) וַאֲתוֹ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה וּלְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וּלְרַבְרְבֵי כְנִשְׁתָּא לְמֵימָר: (ג) * עָטָרוֹת וְדִיבֹן וְיַעְזֵר וְנִמְרָה וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה וּשְׂבָם וְנִבוֹ וּבְעֹן: (ד) אַרְעָא דִי מְחָא יְיָ קֳדָם כְנִשְׁתָּא לְדָם יִשְׂרָאֵל אַרַע כַּשְׁרָא לְבֵית בְּעִיר הִיא וּלְעַבְדָךְ אִית בְּעִיר: (ה) וַאֲמָרוּ אִם אִשְׁתַּכַּחְנָא רַחְמִין בְּעֵינָךְ תִּתְיְהֵב יָת אַרְעָא דָּדָא לְעַבְדָךְ לַאֲחָסָנָא לָא תַעֲבְרִינָנָא יָת יַרְדְּנָא: (ו) וַאֲמַר מֹשֶׁה לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי

ראובן

* ס"ת מַכְלַלְתָּא וּמַלְבַּשְׁתָּא וְכוּמְרִין דְּבֵית נְמַרִין וּבֵית חוּשְׁבָּנָא וּבַעֲלֵי דָבָבָא וְסִיעַת בֵּירַת קִבּוּרָתָא דְמֹשֶׁה וּבְעוֹן:

(ג) עטרות ודיבון וגומר, מלרן סימן ועוג היו:

(ו) המתיכם

באור

מרעה טוב וזמן לנהוג שם המקנה: (ג) עטרות ודיבון וגומר, ונפסוק הסמוך מנאר שהן המקומות לגבי הכה ה' לפני עדת ישראל, והיו לרן סיחון ועוג: (ה) ויאמרו, בענוה שדברו הדברים חזר לומר פעם שנית ויאמרו, וכן דרך הלשון: יחן את הארץ, מלת יחן במקום הזה היא לשון (כתוב בכתיבה), ובכל הזכר בנאור בספרים הקדמים. ואמר יתן לשון זבר כמו יחלק הארץ (למעלה כ"ו נ"ה), נעתם תרן (ישעיה ט' י"ט), כדרך הפעל שקדם לפועל שלו

ראובן האחיכם יבאו למלחמה
ואתם תשבו פה: (ז) ולמה תניאון את לב בני ישראל מעבר אל־
הארץ אשר־נתן להם יהוה:
(ח) כה עשו אבותיכם בשלחי
אתם מקדש ברנע לראות את־
הארץ: (ט) ויעלו עד־נחל אשכול
ויראו את־הארץ ויניאו את־לב
בני ישראל לבלתי־בא אל־
הארץ אשר־נתן להם יהוה:
(י) ויחר־אף יהוה ביום ההוא
וישבע לאמר: (יא) אם־יראו
האנשים העלים ממצרים מבן

רש"י

(ו) האחיכם. לשון תמיהה הוא: (ו) ולמה תניאון. תסירו ותמניעו לנס: מענוי. שיהיו סנורים שלחם ירחיס לענור מפני המלחמה וחזק הערים והעם: (ח) מקדש ברנע. כך שמה וג' קדשיהו:

תרגום אונקלוס

ראובן דאחיכון ייעלון לאגחא קרבא ואתון
תיתבון הכא: (ז) ולמא הונון ית לבא דבני
ישראל מלמעבר לארעא די יהב להון ייי:
(ח) כדין עבדו אבהתכון כד שלחית יתהון
מרקם גיאה למחזי ית ארעא: (ט) וכליקו עד נחלא דאתכלא וחזו ית ארעא
ואוניאו ית לבא דבני ישראל בדיל דלא למיעל לארעא דיהב להון ייי:
(י) ותקיף רוגזא דייי ביומא ההוא וקיים למימר: (יא) אם ייחזון גברייא דסליקו

באור

שלח ישמור לת מיני, ועל הדרך הזה מלחנוסו זכר ונקבה כאחד, מנל לומלה מרן (יסעי' ל"ג ט'): (ו) האחיכם, ה"ל התימה: (ו) ולמה תנואון, נגד מנוקר שמוש לשון הסרה: (יא) לא

המעמר

לב (ו) האחיכם, לשון רש"י: "לשון תמיה הוא" ונלע נפתח בעגור לות בגרון שלחרי.

עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי:
(יג) בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי
וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן כִּי מִלְאוּ אַחֲרֵי
יְהוָה: (יג) וַיִּחַר־אַף יְהוָה
בְּיִשְׂרָאֵל וַיְנִעֵם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים
שָׁנָה עַד־תֹּם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה
הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה: (יד) וְהִנֵּה
קַמְתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת
אַנְשִׁים חַטָּאִים לְסֹפֶת עוֹד עַל
חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל: (טו) כִּי
תְשׁוּבֻן מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד לְהַנִּיחָו
במדבר

צוואנציג יאהרען אן אונד דא־
ריבער, דאז לאנד נ"ש צו
ועהען בעקאממען, דאז איך
איהרען עלטערן אברהם,
יצחק אונד יעקב צוגעשוואָרען
האבע! דארום, דאם זיא מיר
ניכט טרייליך נאכגעפאלגט
זינד; (יג) אוים־דעמאמען כלב
זאהן יפונה, דער קניזי, אונד
יהושע זאהן נון; דען דיעוע
זינד דעם עווינען טרייליך נאכ־
געפאלגט. (יג) אלזא ענט־
ברענטע דער צארן דעם עווי־
גען איבער ישראל, אונד ער
פיהרטע זיא פיערציג יאהרע
אין דער ווסטע הערום, כיז דאז
גאנצע געשלעכט פערנאכ־
גען ווער, ווען דאס דאז בעוע
אין דען אוינען דעם עווינען נע־
טהאן האטטע. (יד) נון טרע־
טען איהר, צוכט זונדינער
מענגער! אן אייערער פאטער

שטעללע אויף, אונד וואללעט דען צארן דעם עווינען איבער ישראל פערמעהרען. (טו) וועז
איהר אייך פון אהם אבוועגדעם, זא ווירד ער זיא נאך לענגער אין דער ווסטע לאס־

תרגום אונקלוס

מִמִּצְרַיִם מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא יַת אַרְעָא
דִּי קַיֵּמִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֲרֵי לָא
אַשְׁלִימוּ בָּתַר דַּחֲלָתִי: (יב) אֱלָהֵן כָּלֵב בַּר
יְפֻנֶּה קְנִיזָאָה וְיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן אֲרֵי אַשְׁלִימוּ
בָּתַר דַּחֲלָתָא דְיָי: (יג) וּתְקִיף רוּגְזָא דְיָי בְּיִשְׂרָאֵל וְאוֹחֲרִינוּן בְּמַדְבְּרָא אַרְבְּעִין שְׁנִין
עַד דְּסַף כָּל דָּרָא דַּעֲבִיד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ: (יד) וְהָא קַמְתּוּן חֲלַף אֲבָהַתְכוֹן תַּלְמִידֵי גַּבְרַיָּא
חַיָּבַיָּא לְאוֹסָפָא עוֹד עַל תְּקוֹף רוּגְזָא דְיָי לְיִשְׂרָאֵל: (טו) אֲרֵי תְּחוּבוּן מִבָּתַר דַּחֲלָתֵיהּ

רש"י

(יב) הקזי. תרגו של קזי היה וילמ
לו לחמו של כלב לח עתניאל: (יג) ויניעם.
ויטלטלם מן נע ונד: (יד) לספות.
כמו ספו ענה על ענה (ישעיה נ"ח).
עולותיכ' ספו וגו' (ירמי' ז') לשון תוספות:

באור

(יא) לא מלאו אחרי, לח עמו כרלוני: (יג) וינעם, מענין התנודה ממקום למקום, כי היו במדבר
יומני תהלים עיר מוסב לח מלחו: (יד) תרבות, שרשו רבה ותתי"ו נוספת, והוא מענין גדול כמו
תשר טפחתי ורביתי (לויה נ"ב), וניקורו והנה לחם גדולי תנחי'חטאים קמתם תחת וגו'. ולקלוס
תרגם תלמידי גבריא חייבים, לפי שהתלמיד גדולי הרב הוא, וכן מתורגם בל"ח: לספות, מקור מנחי
ל"ם, כמו למען ספות הרוה (דברים כ"ט י"ח), והוא מענין רבוי והוספה: (טו) כי תשובן מאחריו,

בַּמִּדְבָּר וְשִׁחֲתֶם לְכָל־הָעָם
הַזֶּה: ס (טז) וַיִּגְּשׁוּ
אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרֹת צֹאן נִבְנֶה
לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ:
(יז) וַאֲנַחְנוּ נֶחְלָץ חֻשִׁים לִפְנֵי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־
הֲבִיאֹנֶם אֶל־מְקוֹמָם וְיָשַׁב טַפֵּנוּ
בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:
(יח) לֹא נָשׁוּב אֶל־בָּתֵּינוּ עַד
הִתְנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
נַחֲלָתוֹ: (יט) כִּי לֹא נִנְחַל אִתָּם

מעבר

תרגום אשכנזי

סען, אונד איהר ברינגט דיע־
זעם נאַנצען פֹּאָלקע פֹּערדער־
בען. (טז) זיא טראַטען נעהער
אונד שפּראַכען: ווּיר ווּאָללען
נור פֹּיר אונזערע העערדען
שאַפֹּהירדען אַללהיער בויען
אונד שטערטע פֹּיר אונזערע
קינדער; (יז) ווּיר אַבער ציע־
הען אונגעזוימט פֹּאָר דען קינ־
דערן ישראל'ס איינהער, ביז
ווּיר זיא אַן איהרע שטעללע
נעבראַכט האַבען; אונטער־
דעסטען מעגען אונזערע קינ־
דער אין פֹּעסטען שטערטען
ווּאָהנען, אום פֹּאָר דען איינ־
ווּאָהנערן דעם לאַנדעם זיכער
צו זיין. (יח) ווּיר ווּאָללען ניכט
עהער צו אונזערן הייזערן צו־
ריקקעהרען, ביז דיא קינדער
ישראל'ם יעדעם זיין ערבגוט אין בעזיטץ גענאָממען; (יט) דען ווּיר פֹּערלאַנגען קיינען אַנ־
טהייל

ר ש "י

(טו) ונגש למקינו פה. מסים היו על
ממונם יותר מניכסם ובנותיהם שהקדימו
מקניהם לטפם לומר משה לא כן עשו העקר
עקר והטפל טפל בנו לנו תחלה ערים
לטפנו ואח"כ גדרות לצאנכם: (יז) ואנחנו
נחלץ חושים. נזדיין מסיבים כמו מסר שלח
חס נז (ישעי' מ'). ימסר יקיצה (שם ס'): לפני
בני ישראל. נראתי גייסות מתוך מחנותיהן
שכן נאמר בגד וטרף זרוע לחף קדקד (דברים
ל"ג) ואף משה חזר ופירש להם בתחלה
הדברים ותלוה לחנם בעת המיל ונומר
(שם ג') חלוצים תעברו לפני לחיכם בני
ישראל כל בני חיל ובירידו כתיב והחלוץ
עובר לפניהם (יהושע ו') זה לאובן וגד
שקיימו מנחם: ויצב עפינו. בעודנו חלל לחיינו: בעבי המנחר. שנשנה ענינו:
(יט) מעבר

תרגום אונקלוס

וְיוֹסִיף עוֹד לְאוֹחֲרוּתְהוֹן בְּמַדְבְּרָא וְתֵחַבְּלוּן
לְכָל עַמָּא הָדֵין: (טז) וּקְרִיבוּ לְוָתֵיהּ וַאֲמָרוּ
חַטְרִין דָּעָן נִבְנֵי לְבְעִירָנָא הָכָא וְקִרְוִין
לְטַפְלָנָא: (יז) וַאֲנַחְנָא נְזָדְרֵיז מַבְעִין קֳדָם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד דִּי נָעֲלִינוּן לְאַתְרֵיהוֹן וְיֵתְבוּן
טַפְלָנָא בְּקִרְוִין כְּרִיכִין מִן קֳדָם יָתְבֵי אַרְעָא:
(יח) לָא נְתוּב לְבֵיתָנָא עַד דְּיֵחְסְנוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל גְּבַר אַחְסָנְתֵּיהּ: (יט) אֲרֵי לָא נַחְסִין

עמהון

באור

ועתה הס גם לחם תשובון מאחרי ה' ויסף עוד להניחם ולעזבם במדבר, הנה על ידכם חשחת כללית
העם הזה, שלח יכח לל לרעם: ושחחם, הרעוי ושחחתם ונעבור למ"ד הפעל תי"ו כשחנח עליה עוד
תי"ו הפעול מסגר תי"ו הפעל, וזה הוח נעברים מכל הגזרות ונכל הבנינים: (טו) גדרח צאן, מעיין
גדר, והוח כוחל שחינו בנין חזק רק לסניכה למרכן הלשן: (יז) נחלץ, פירשתי למעלה בפסוק
החלנו: חשים, מהירים ושרשו חוש, כמו מן מול, נאמר כי מליס היו (יהושע ה' ה'),
ובשניהם יכח שו"ק קטן מפורש שו"ק גדול, וכן פעמים רבות: הביאנם, הניחונו לשם,
והוח

מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְהָלְאָה כִּי בָאָה
נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
מִזְרָחָה: פ שביעי רביעי
(כ) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־
תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־
תֵּחָלְצוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה:
(כא) וְעָבַר לָכֶם כָּל־חָלוּץ אֶת־
הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוֹ
אֶת־אֹיְבָיו מִפָּנָיו: (כב) וְנִכְבְּשָׁה
הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחַר תָּשֻׁבוּ
והייתם

תרגום אשכנזי קעט

טהייל יענויטס דעם ירדן'ס,
נאכדעם אונז צור מלחמה
טע דעם ירדן'ס אונזער ערבנוט
ווירד צוגעאַללען זיין. (כ) משה
אנטוואָרטעט אהנען הי"ע
רויף: ווען איהר דיעזעם טהוט,
ווען איהר אייך פאָר דעם עווי"
גען צום קריעג ריסטעט.
(כא) אונד ווער נעריסטעט אונ"
טער אייך איזט, איבער דען
ירדן פאָר דעם עוויגען צו פאל"
דע ציעהט, ביז דיעזער זיינע
פיינדע פאָר איהם אויסגע"
טריבען האבען, (כב) אונד
דאז לאנד פאָר דעם עוויגען
געוצליך ערָאבערט זיין ווירד,
הערנאך אבער ערשט אום"
קעה"

תרגום אונקלוס

עִמְּהוֹן מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא וּלְהַלָּא אַרְעָא דְּכִילְנָא
אֲחַסַּנְתָּנָא לָנָא מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא מַדִּינְחָא:
(ט) וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה אִם תַּעְבְּדוּן יָת פִּתְגָמָא הָדֵין אִם תְּזַדְּרְזוּן קֳדָם יְיָ לְקָרָבָא:
(יא) וְיֶעְבַּר לְכוֹן כָּל דְּמָזְרִין יָת יַרְדְּנָא קֳדָם יְיָ עַד דְּיִתְרִיךְ יָת בַּעֲלֵי
דְּבוֹהִי מִן קֳדָמוֹהִי: (כב) וְיִתְכַּבֵּישׁ אַרְעָא קֳדָם יְיָ וּבָתַר כֵּן תְּתוּבוּן
ותהון

רש"י

(יט) מעבר לירדן והלאה. בעבר המערבי: כי
באה נחלתנו. כבר קבלנוה בעבר המזרחי:
לנוחכם

באור

והוא עבר בעתיד, וכן מתורגם בלשון לשונו: (יט) מעבר לירדן והלאה, לצד השני של
הירדן שהוא לצד מערב ומלת הלאה תורה על כל מרחק הרחוק יותר מן הגבול, ואם יהיה
הגבול זמני, תורה על רחוק זמן, מיום השמיני והלאה (ויקרא כ"ב כ"ז), והלאה לדרתיכם
(למעלה ט"ו כ"ג), ואם יהיה הגבול מקומי תורה על רחוק מקום, החלי ממך והלאה (שמואל
ב' כ' כ"ז): כי באה נחלתנו, כבר קבלנוה בעבר המזרחי, (רש"י), ותפס עליו הרמב"ן, שאינו
הגון לדבר כן לפני משה בדבר התלוי בגלוי עד שינחילנה הוא להם, לכל לממרו זולת דרך נקשה
ונעשׂה כי נלה חלינו שהיה רצויה לנו יותר משאר שבטים לפי שארץ מקנה היה ולנו מקנה רב
יותר מכל השבטים, לו הטעם שאמנו רולים גם ואין שאר השבטים חפלים בארץ הזאת, עד
כאן מדבריו. ועל דרך שהוזכר פעמים רבות אין לורך לזה, כי הוא עבר בעתיד, וניחורו אם
אנחילנו את הארץ הזאת לו תהיה כבר נלה חלינו מעבר הירדן מזרחה, ולא ננחל שוב לחם
מעבר הירדן והלאה, וכן מתורגם בלשון לשונו: (כ) אם תעשון את הדבר הזה, על דרך כלל,
ומנאר אם תחלצו וגומר: לפני ה', לנקלוס ויב"ע תרגמו קדם עמא דה' כדי להדגיש כל ענין
מקומי מהשם הנכבד, ויתכן שהוא על הארון שנקרא על שם השוכן בין הכרובים, וכבר נאמר
פעמים רבות שבאות לפני ה' על הדרך הזה, והכוונה שיהיו שם הרלשונים וילחמו לפני הארון
לנצח: (כא) ועבר לכם כל חלוץ, ענינו כל חלוץ שלכם: (כב) ונכבשה וגומר ואחר תשבו
והייתם

מטות לב

וְהִיִּיתֶם נְקִיִּם מֵיְיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל
וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה
לִפְנֵי יְיָ: (כג) וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן
כֵּן הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיְיָ וּדְעוּ
חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:
(כד) בְּנוּ־לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם
וּגְדֵרֹת לְצֹנַאכֶם וְהַיֹּצֵא מִפִּיכֶם
תעשו

תרגום אשכנזי

קאהרעט, אונד אייך אַלזאָ
אייערער שולדיגקייט ענטלעדיגט
דיגט געגען דען עוויגען אונד
נעגען ישראל: זאָ זאָלל אייך
דיעזעס לאַנד צום אייגענטהו־
מע בלייבען פַּאָר דעם עווינען:
(כג) טהוט איהר אַבער דיע־
זעס ניכט, זאָ זינדיגעט איהר
דעם עווינען, אונד ווערדעט
ערפַאַהרען, וואָס אויף דיע־
זער זינדע פַּאָלגן ווירד. (כד) בוי־
עט אייך שטעדטע פַּיר אייערע
קינדער, אונד הירדען פַּיר אייער קלייניעס פַּיה, אונד האַלטעט אייער פַּערשפרע־
כען

רש"י

(כד) לצנאכם. תינה זו מגזרת לונה ותלפי' כלם (תהלים ח') שלין נה ל' מפסיק בין נו"ן לכדי"ק ותל"ף שכח נתן לתר הנו"ן במקום ה"ל של לנה הוא. מיסודו של ר' משה הדרשן למדתי כן: והיולא מפיכם תעשו. לגנוה שקבלתם עליכם לעבור למלחמה על כנוס ותלוק שמשה לא נקם מהם אלא ונבנשם ותחר

תרגום אונקלוס

וְתִהְוֹן זַכָּאִין מִן קֳדָם יְיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל וִתְהֵי
אַרְעָא הָדָא לְכוֹן לַאֲחֻסָּנָא קֳדָם יְיָ: (כג) וְאִם
לָא תַעְבְּדוּן כֵּן הָא חַבְתּוּן קֳדָם יְיָ וּדְעוּ
חוֹבַתְכוֹן דִּי תַשְׁכַּח יַתְכוֹן: (כד) בְּנוּ לְכוֹן
קִרְיִין לְטַפְּלְכוֹן וְתַרְעִין לַעֲנָכוֹן וּדְיַפּוֹק
מפומכון

באור

והייתם נקים, כל זה הוא מדברי התנחי, ועינינו הם לא תצונו כי אם לאחר שתהיה הארץ נכבשת, למען תהיו נקיים מה' ומישראל, שלא תגרמו להם המרות רצון ה' ולהוסיף חרון אפו עליהם: והיתה הארץ הואת, זהו תשובת התנחי לז מהיה הארץ הזאת לכם לאחוזה: (כג) הנה חטאתם לה', הוא הפך על והייתם נקים ונומר: חטאתכם אשר תמצא אתכם, [°העונש הבא על חטא ועון יקרא גם הוא עון ומטלת, כי הוא כרוך לחטא ושומר עקביו, נכון וממהר לבא כשיעבור החטא, (עיין נרלזית ד' י"ג, מה שכתוב שם על גדול עוני מנשוא), ולזה החוטא, לחטי לחטר חטא, - משתדל להעלים את החטא, או להסתיר את עלמו ממנו, מירלת העונש הדבוק לחטיו. ותנין מזה ענין מליצה הנאמרת בחטא להורלת הנקמה, פעמים יאמר שָׁיִמְצָא החטא, כנון המלהים מצא את עון עבדיך (שם מ"ד י"ו), ופעמים יאמר על החטא שֶׁיִמְצָא את החוטא, והענין לחד°]: (כד) לצנאכם, הרחוי לצאנכם, שלא שלל"ף ע"ן הפעל ומשך נכח החול"ם, והשל"ף שלחר הנו"ן נוסף, או שהוא תמורת הה"ל הנוספת שנמלת לנה

המעמר

(כד) לצנאכם, לשון רש"י: „תינה זו מגזרת לונה ותלפים וכו' " הנה מלת לצנאכם נוכל ליחר נכמה לופנים, לחם שנאמר שהוא מן השמות המתחלפים כמו כנם וכשב וכדומה, או כמו שכתב הרלנ"ע שהשל"ף נוספת כמו והלזניתו נהדות, ומה שנאמר של"ף ע"הם הוא לפי שדיבר בנע"ו, לך לדעת כ"מ הדרשן תהי' המלה מגזרת של"ם מכרם כ נה והשל"ף תמורת ה"ל, כמו שנאמר מן מלה מחלותיכי (תהלים ק"ג ג') וכרכה כן.

תַּעֲשׂוּ: (כה) וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גָד וּבְנֵי
רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ
יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי מְצַוֶּה:
(כו) טַפֵּנוּ נָשֵׁינוּ מִקְנֵנוּ וְכָל־
בְּהֶמְתֵּנוּ יִהְיוּ־שָׁם בָּעָרֵי הַגִּלְעָד:
(כז) וַעֲבָדֶיךָ יַעַבְרוּ כָּל־חֲלוּץ
צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה
כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי דֹּבֵר: (כח) וַיְצַו
לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְאֶת־רָאשֵׁי
אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם־
יַעַבְרוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי־רְאוּבֵן אִתְּכֶם

טען. (כה) דיא זאהנע גר אונד
דיא זאהנע ראובן שפראכען צו
משה, ווא פאלגט: דיינע
קנעכטע ווערדען זא טהון,
ווא דער הערר בעפיעהלט.
(כו) אונזערע קינדער, וויבער,
העערדען אונד אלל אונזער
פיעה זאללען אין דען שטעד
טען גלעד כלייבען; (כז) דיי
נע קנעכטע אבער וואללען גע
ריסטעט צום שטרייטע פאר
דעם עוויגען אין דען קריעג גע
הען, ווא דער הערר שפריכט.
(כח) משה גאב דעם פריע
סטער אלעזר, דעם יהושע זאהן
נון אונד דען פאמיליענהייפ
טערן דער קינדער ישראל'ס
איהרענטהאלבען פערהאל
טוננסבעפעהלע. (כט) משה
שפראך נעהמליך צו איהנען:
ווען דיא זאהנע ראובן מיט אייך ווער
דען

מְפוּמְכוֹן תַּעְבְּדוּן: (כה) וַאֲמַר שְׁבָטָא
דִבְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֹשֶׁה לְמֵימָר עַבְדָךְ
יַעְבְּדוּן כְּמָא דִי רִבּוֹנִי מְפַקֵּד: (כו) טַפְלָנָא
נְשָׁנָא גֵּיתָנָא וְכָל בְּעִירָנָא יְהוֹן תַּמָּן בְּקִרְוֵי
גִּלְעָד: (כז) וְעַבְדָךְ יַעְבְּרוּן כָּל מְזָרֵיז חֵילָא
קֳדָם יְיָ לְקְרָבָא כְּמָא דִי רִבּוֹנִי מְמַלִּיל: (כח) וּפַקֵּיד לְהוֹן מֹשֶׁה
יָת אֶלְעָזָר כָּהֲנָא וְיָת יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וְיָת רֵישֵׁי אֲבָהָת שִׁבְטַיָּא לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: (כט) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן אִם־יַעַבְרוּן בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן עִמְּכוֹן יָת יַרְדְּנָא
כל

ואחר תשובו והם קבלו עליהם עד התנחל הרי הוסיפו להתעכב שנא שחלקו וכן עשו:
(כה) ויאמר בני גד. כלם כאים לאחד:
(כח) וילו להם. כמו עליהם ועל תנחם מינה קלעזר ויהושע כמו ה' ילחם לנם (שמות ט"ו):

ואתנו

באור

נגה (תהלים מ"ח), כן דעת רש"י והרד"ק בשרשים: (כח) ויצו להם משה את אלעזר וגומר, היה קודם לזיך יתנקנו עם בני גד ובני ראובן בחלוקת הארץ, כי משה בכר ידע שהוא לא יעבירם את הירדן ולא ינחילם את הארץ, לבן הודיע לאלעזר ויהושע וראשי אבות המטות שבך התנה עמהם ועליהם לעשות בכל היולא מפיהם, ומלת להם שנה על בני גד ובני ראובן, והטעם בהרכם: (כט) ויאמר משה אליהם, אל אלעזר ויהושע וראשי האבות הנזכרים בפסוק שלפניו:

ונחתם

תרגום אשכנזי

מטות לב

אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל־חֲלַוּץ לַמִּלְחָמָה
לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ
לִפְנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ
הַגִּלְעָד לַאֲחֻזָּה: (ל) וְאִם־לֹא
יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנֶאֶחֲזוּ
בְּתֹכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: (לא) וַיַּעֲנוּ
בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדֶיךָ כֵּן
נַעֲשֶׂה: (לב) נַחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים
לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאִתָּנוּ
אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן:

דען איבער דען ירדן, אונד
פֿאָר דעם עוויגען גערִיסטעט
אינז פֿעלד ציהען, אונד
איהר ווערדעט דאַז לאַנד האַ=
בען אונטערטהאַן געמאַכט,
זאָ וואָללט איהר איהנען דאַז
לאַנד גלעד צום אייגענטהו=
מע אייגנעבען: (ל) ווען זיא
אַבער ניכט גערִיסטעט מיט
אייך ציהען, זאָ מאָגען זיא
איהר אייגענטהום אונטער
אייך אים לאַנדע כנען ער=
ווערבען. (לא) דיא זאָהנע
גד אונד דיא זאָהנע ראובן
אַנטוואָרטעטען, אונד שפראַ=
כען: וויא דער עוויגע צו
דיינען קנעכטען גערעדט
האַט, זאָ וואָללען וויר טהון:
(לב) וויר וואָללען גערִיסטעט פֿאָר דעם עוויגען אין דאַז לאַנד כנען הינבערציע=
הען: אונזער אייגענטהימליכעם ערבגוט אַבער בלייבט אונז דיעסויטס דעם ירדן.

ויחן

משה

ר ש " י

(לב) ואחנו נחזק נחלתינו. כלומר נידינו
וגרסותינו תהי לחזק נחלתינו מעבר הזה:

ערי

תרגום אונקלוס

כָּל דִּמְזָרֵיז לְקָרָבָא קֳדָם עַמָּא דַיְיָ וְתִתְכְּבֵישׁ
אַרְעָא קֳדָמֵיכוֹן וְתִתְּנוּן לְהוֹן יָת אַרְעָא
דְּגִלְעָד לַאֲחָסָנָא: (ל) וְאִם לָא יַעְבְּרוּן מְזָרְזִין עִמְּכוֹן וְיִתְחַסְנוּן בֵּינֵיכוֹן בְּאַרְעָא דְכְנָעַן:
(לא) וַאֲתִיבוּ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֵימָר יָת דִּי מַלֵּיל יְיָ לְעַבְדָּךְ כֵּן נַעְבֵּיד: (לב) נַחְנָא
נְעִיבַר מְזָרְזִין קֳדָם עַמָּא דַיְיָ לְאַרְעָא דְכְנָעַן וְעִמָּנָא אֲחוּדַת אַחְסַנְתָּנָא מֵעֵיבְרָא

לירדנא

באור

ונחתם להם את ארץ הגלעד, כי עדיין לא לקחו כי אם לזה ערים לבנות מבצרים לטפם ולא
כל ארץ הגלעד, ולכך נזה ליהושע והגזירים שאם יעברו יתנו להם כל הארץ לאחזת עולם.
(רמב"ן): (ל) ונאחזו בתוככם, חלק להם בנוד, כי הטעם אם לא יעברו חלוצים תוליכום
עמכם נעל כרחם ונלחמו, או אם יתנחמו, (הרלב"ע) [°ולא ידעתי מה הכריחו לכך, כי הנוסח
לפי פשוטה מיואר להם לחזוק על כל פנים בארץ כנען, ועליהם להורים את יושביה ולהלחם עם,
כי זהו סוכלת ארם לחז בנגין נפעל, וכן מתורגם בלעין תסבנו°]: ונאחזו, הרלוי וְנֶאֶחֲזוּ כמשפט
אם הפ"ק לות גרונית, ונק נחול"ם הנו"ן על דרך נפי פ"י, על משקל נולדו, כי לותיות
לה"י מתחלפות: (לא) ויענו בני גד, לפי שענו למשה לבד חזרו לענות לפתו גם לפני אלעזר
ויהושע ורשני התנות למען ישמעו גם הם שקבלו עליהם לקיים התנאי: (לב) ארץ כנען,
לארץ כנען ותסיר הלמ"ד, וכן תרגם אונקלוס: ואחנו אחוז נחלתנו, כלומר נידינו ונרשותינו

תהיה

(לג) וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לִבְנֵי־גָד
וְלִבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי שֵׁבֶט
מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף אֶת־מַמְלֶכֶת
סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־מַמְלֶכֶת
עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאָרֶץ לְעָרֶיהָ
בִּגְבֻלֹת עָרֵי הָאָרֶץ סָבִיב:
(לד) וַיִּבְנוּ בְנֵי־גָד אֶת־דִּיבֹן וְאֶת־
עֲטָרֹת וְאֶת עֲרֹעֵר: (לה) וְאֶת־
עֲטְרֹת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעְזֵר וְיָגְבְּהָה:
(לו) וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית
הָרָן עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרֹת צֹאן:
(לז) וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן
וְאֶת־אֶלְעָלֵא וְאֶת קִרְיָתָיִם:

ואת

תרגום אשכנזי קפא

(לג) משה איבערגאב אַלאָן דען זאָהנען גד, דען זאָהנען ראובן אונד דעם האַלבען שטאַם מנשה זאָהן יוסף, דאַז רייך סיחון קעניגס צו אמרי, דאַז רייך עוג קעניגס צו בשן, דאַז לאַנד נעבסט דען שטעדטען, דיא אין איהרען גרענצען לאַגען, אַללע לאַנדשטעדטע אין דעם בעצירקע אומהער. (לד) דיא זאָהנע גד בויעטען דיבון, עטרות אונד ערוער; (לה) עטרות שופן, יעזר אונד יגבהה; (לו) בית נמרה אונד בית הרן לעגטען פֿעסטע שטעדטע אונד שאַפֿהירדען אַן. (לז) דיא זאָהנע ראובן בויעטען חשבון, אלעלא אונד

קריתים

תרגום אונקלוס

ליה דנא: (לג) ויהב להון משה לבני גד
ולבני ראובן ולפלגות שבטא דמנשה בר
יוסף ית מלכות סיחון מלכא דאמוראה
וית מלכות עוג מלכא דמתנן ארעא לקרוהא
בחוממין קרוי ארעא סחור סחור: (לד) ובנו בני גד ית דיבן וית עטרות וית
ערוער: (לה) וית עטרות שופן וית יעזר ויגבהה: (לו) וית בית נמרה וית בית
הרן קרוין בריכן וחטרין דענא: (לז) ובני ראובן בנו ית חשבון וית אלעלא

ויח

ר ש " י

(לו) ערי מבצר וגדרות לאן. זה סוף פסוק מוסב על תחלת המלה ויבנו בני גד את הערים הללו להיות ערי מבצר וגדרות לאן:

באור

תהיה לחזק נחלתנו מעבר הזה. (רש"י): (לג) ויתן להם משה, נתן להם עתה על תנאי: ולחצי שבט מנשה, מתחלה לא נתן לפניו שבט מנשה אלא כחצי חלק הארץ לבני השבטים רצה שהיה לארץ גדולה יותר מהרצוי להם, ובקש מי שירצה להתנחל עמהם והיו לוקחים משבט מנשה שרצו בה, לולי לוקחי מקנה היו נתן להם חלקם. ועשה לחצי חלק לחד מהם כי היו למנשה ס' ערי לכות בכתיב בפרשת הפקודים וכן מהם עברו את הירדן. (מדברי הרמב"ן): לעריה בגבלה, כל הערים לחבר בגבולות הארץ, והוסיף לבאר ערי הארץ סביב, כל הערים לחבר בסביבות הארץ: (לד) ויבנו בני גד, לא בנו עתה כי אם הערים המוזכרים בכתוב לערי מבצר לעטפם וגדרות, כמו שמבאר בכתוב הסמוך, ולא כל הערים לחבר בארץ ההיא, וכן פירש רש"י ערי מבצר וגדרות לאן, זה סוף פסוק מוסב על תחלת המלה ויבנו בני גד את הערי' הללה

להיות

מטות לב

(לח) וְאֶת־נְבוֹ וְאֶת־בַּעַל מְעוֹן
מוּסַבֹת שֵׁם וְאֶת־שִׂבְמָה וַיִּקְרְאוּ
בְּשֵׁמֹת אֶת־שֵׁמוֹת הֶעָרִים אֲשֶׁר
בָּנוּ: (לט) וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מָכִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדָהּ וַיּוֹרֶשׁ
אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ: (מ) וַיִּתֵּן
מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמָכִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: (מא) וְיָאִיר בֶּן־
מנשה

תרגום אשכנזי

קריחים: (לח) אויך נבו אונד בעל
מעון, דערען נאַמען פֿערענ־
דערט וואורדען, אונד שבמה,
אונד גאַבען דען שטעדטען,
דיא זיא בויעטען, דיא אַלטען
נאַמען וויעדער. (לט) דיא זאָה־
נע מכיר זאָהן מנשה גינגען נאך
גלעד, נאַהמען עס איין, אונד
פֿערטריעבען דען אמורי, דער
דאַרין וואַר. (מ) דאַ איבער־
גאַב משה דיא לאַנדשאַפֿט
גלעד דעם מכיר זאָהן מנשה,
אונד דיעזער בעזעטצטע זיך
דאַזעלבסט. (מא) יאיר זאָהן
מנשה

ר ש " י

(לח) ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות
שם. נבו ובעל מעון שמות ענוגות לגילים
הם והיו האמוריים קוראים עריהם על
שם ע"ז שלהם ובני ראובן הסבו שמם
לשמות אחרים וזהו מוסבות שם נבו ובעל
מעון מוסבות לשם אחר: ואת שבמה.
נבו שבמה והיא שבח התורה למעלה:
(לט) ויורש. כתרגומו ותרוץ שתיבת יש
משמשת שתי מלוקות לשון ירושה ולשון
הורשה שפוך טירוד ותירוץ:
(מא) חוותיהם

מטות לב

(לח) וְאֶת־נְבוֹ וְאֶת־בַּעַל מְעוֹן
מוּסַבֹת שֵׁם וְאֶת־שִׂבְמָה וַיִּקְרְאוּ
בְּשֵׁמֹת אֶת־שֵׁמוֹת הֶעָרִים אֲשֶׁר
בָּנוּ: (לט) וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מָכִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדָהּ וַיּוֹרֶשׁ
אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ: (מ) וַיִּתֵּן
מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמָכִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: (מא) וְיָאִיר בֶּן־
מנשה

תרגום אונקלוס

וְיָת קִרְיָתָיִם: (לח) וְיָת נְבוֹ וְיָת בַּעַל מְעוֹן
מַקְפָּן שְׁמָהָן וְיָת שִׂבְמָה וּקְרוֹא בְּשְׁמָהָן יָת
שְׁמָהַת קְרָוַיָּא דִּי בְנוֹ: (לט) וַאֲזָלוּ בְּנֵי מָכִיר
בַּר מְנַשֶּׁה לְגִלְעָד וְכַבְּשׁוּהָ וְתָרִיךְ יָת אֱמוֹרָאָה
דִּי בָהּ: (מ) וְיָהַב משֶׁה יָת גִּלְעָד לְמָכִיר
בַּר מְנַשֶּׁה וִיתֵב בָּהּ: (מא) וְיָאִיר בַּר מְנַשֶּׁה
אול

באור

להיות ערי מבצר וגדולות לכן. ויהיו שמות הערים לשם יזכיר במאמר מוסגר: (לח) מוסבות שם, שבני ראובן הסבו את שם נבו ובעל מעון לשם אחר, (רש"י), ויהיה לפי זה המאמר ויקראו בשמות את שמות הערים לשם נבו (שלפי פשוטו קראום בשמותם לשם היו להם מימי קדם) על כל הערים הן מנבו ובעל מעון. ותמה עליו הרמב"ן למה לא יזכיר הכתוב את שמות האחרים לשם אשר בנו בני ראובן כדרך בכל מוסבות שם, כמו ויקראו שם העיר דן בשם דן אביהם (שופטים י"ח כ"ט), וכן במקומות רבות? והקרוב אלי כי אלו השמות היו שמות הערים בזיל מוקדם, ובשעה שבא לושע סיחון מלך האמורי הסב את שמם לשם אחר. והנה בשעה הגלה חגלת פלאסר מלך אשור לראובני ולגדי מזרח מואב ויצבו בתרכם ובעריהם, כי כן מצינו בספר ירמיהו בשעה לכד נבוכדנצר את ערי מואב הזכירו בשמות הללו מחשבון ואלעלא וגו'. ל"נ כי פי' מוסבות שם שאלו הערי' כלן היו מוסבות שם שהסב סיחון את שמם הראשון, וזה היו שם הראשון בשעה היו בזיל מואב, ובני ראובן קראו להם בשמותם הראשונים שעד היה להם מתחלה, ולפיכך לא אמר הכתוב ויקראו שמות לערים שעד בא ויקראו בשמות, עד כאן מדבריו, וכן מתורגם בלשון אשכנז: ואת שבמה, בנו שבמה והיא שבח התורה למעלה. (רש"י), כוונתו שהיה דבוקה לכל מוסבת שם, רק עם ובני ראובן בנו, ובימיו ובני ראובן בנו את חשבון וגומר ואת נבו ובעל מעון (שהיו מוסבת שם) ואת שבמה, וכן כוון המתרג' אונקלוס, ולא כראב"ע שפירש מוסבת שם, שלה הערים היושבו שמותם וכן שבמה, ולעתו שגם שבמה הוסבה שמה, מה שלא יתכן לפי הטעם שהונח הטעות בשלא שם המפסיק יותר מן התניר שבשלא בעל מעון, כדין מאמר מוסגר, והנכון כמו שכתבתי: (לט) ויורש את האמרי, לפי שאחר בני מניר יתכן לומר ויכם ובכן יתיל

מְנַשֶּׁה הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־חַוֹּתֵיהֶם
וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חַוֹּת יָאִיר׃
(מב) וְנֹבַח הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־קְנָת
וְאֶת־בְּנֹתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח
בְּשִׁמוֹ׃ פ

לג (א) אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

לצבאתם

תרגום אונקלוס

אַזַל וּכְבַשׁ יַת בַּפְרָנֵיהוֹן וּקְרָא יַתְהֶן בַּפְרָנֵי
יָאִיר׃ (מב) וְנֹבַח אֲזַל וּכְבַשׁ יַת קְנַת וְיַת
בַּפְרָנָהָא וּקְרָא לָהּ נֹבַח בִּשְׁמֵיהּ׃

לג (א) אִלֵּין מַטְלָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי נְפָקוּ
מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְחֵילֵיהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה
ואהרן

תרגום אשכנזי קפב

מנשה גינג הין, נאַהם איהרע
דערפֿער איין, אונד נאַנענטע
זיא דיא דערפֿער יאיר׳ס.
(מב) נובח גינג הין, אינד נאַהם
קנת איין, נעבסט דען דאַצו גע־
הֶאריגען פלעטצען, אונד נאַנע־
טע זיא, נאַך זיינעם נאַמען,
נובח.

לג (א) דיעזעס זינד דיא רייזען
דער קינדער ישראל׳ס,
וועלכע אוים מצרים געצאָגען
זינד

רש״י

(מא) חוותיהם. כפרניהן: ויקרא להתהן
חוות יאיר. לפי שלא היו לו בנים קרוי
בשמו לזכרון: (מב) ויקרא לה נבח. לה
לינו מפיק ה״ל ורבותי ניסודו על רבי
משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה פסוק זה
לפיכך הוא רפה ממשמעת מדרשו כמו לא
ותמהני מה ידרוש בשתי תיבות הדומות
לה. ויאמר לה נעז (רות ג׳) לנעות לה
בית (זכריה ה׳):

לג (א) אלה מסעי. למה נכתבו המסעות הללו להודיע מסדיו של מקום שחף על פי שגזר
עליהם לשוטטם ולהניעם במדבר לא תאמר שהיו נעים ומטולטלי׳ ממסע
למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות כאן מהם
י״ל

באור

על פסוק זה שהוא מכיר, וכן בנאום הפסוק ויתן משה את הגלעד למכיר, ענינו לבני מכיר
ודרך המקרא לדבר על הסבט או משפחה בשם הפרטי שממנו יוצאים הסבט או המשפחה ההיא:
(מא) ויאיר בן מנשה, הוא היה ממשפחת יהודה כי כן נאמר ואחר נאל אלהן (שהוא בן פרץ
בן יהודה) אל בית מכיר אבי גלעד והוא לקחה והוא בן ששים שנה ותלך לו את שנוב ושגוב
וילידו את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד (ד״ה א׳ ב׳ כ״ג), ונקרא בן משה
בעבור שמו שהיתה ממשפחת משה. וכתב הרלב״ע ואין פה מקום לשאול איך יקרא יאיר נאלה
עם סבט אחר? כי ארץ כנען היתה הנחלקת ולא ארץ המאורי שהיתה מעבר לירדן מזרחה, כי יש
אמרי בארץ כנען והוא היה תקיף מכל שבעה גויים. עד כאן דבריו: חוח, תרגום יונקלוס
כפרני והם הפרזות אשר על פני השדה, בתין חומה ובריח, למשפחת הסבירים ועונדי הקדמה,
ושרשו חיי, כמו ויחספו פלשתים לחיה (שמואל ב׳ כ״ג י״ב), והומרה יו״ד למ״ד הפעל נוי״ו,
ודגש הוי״ו על חסרון יו״ד עי״ן הפעל: (מב) ונבח הלך, לא הוזכר בנאום מלחמה משפחה היה
לך ממה שנאום ויקח גשור וחרם את מות יאיר מחתם את קנת ואת בנותיה ששים עיר (ד״ה
א׳ ב׳ כ״ג), נלמה שנאת אשר לכד את קנת ובנותיה בן יאיר היה ולכן נקראו גם כן מות יאיר.
(רמב״ן): ויקרא לה, ה״ל הבנוי רפויה וכן הרבה במקרא:

לג (א) אלה מסעי בני ישראל, לאחרי נקמת ה׳ במדין שאמר לו הקב״ה למשה אחר תאסף
אל עמיך, לאחרי שחלק ארץ סיחון ועוג ובנו הערים הנזכרות נתן דעתו לכתב המסעות
ותכוון בזה להודיע מסדיו של הקב״ה עמהם, שאף שגזר עליהם להניעם במדבר לא היו
מטולטלים תמיד בלא מנוחה, אבל בכל הזמן הגדול הזה לא הלכו רק חלק מסעות, (רמב״ן),
וכן

לְצִבְאֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
(ב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצָאֵיהֶם
לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וְאֵלֶּה
מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם: (ג) וַיִּסְעוּ
מֵרַעְמְסֵס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי כָּל־מִצְרָיִם:

ומצרים

תרגום אשכנזי

זינד, דורך משה אונד אהרן נאך איהרען פֿערשיערענען העערעסצוגען. (ב) משה פֿער־צייכנעטע, איהר בעפֿעהל דעם עווינגען, איהרען אויסצוג, נאך אָרדנונג דער רייזען, אונד דיע־זע געשאַהען, וויא פֿאלגט: (ג) פֿאן רעמסס בראַכען זיא אויף אם פֿינפֿצעהנטען טאַג דעם ערשטען מאָנאַטס; דען טאַג נאך דעם פסח צאָגען דיא קינדער ישראל'ס עפֿפֿענטליך פֿאר דען אויגען פֿאן גאַנץ מצרים אוים.

דיא

ר ש "י

י"ל שכלם היו נטעם רשעונה קודם גזירה מצנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה שמסס נשחלאו מרגלים שנאמר ואחר נסעו העם מחצרות וגומר (במדבר י"ב) שלח לך לנשיס וגומר (שס י"ג) וכאן הוא אומר ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה למדנו שהיו במדבר פארן ועוד הולך מסס שמנה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מהר ההר עד ערבות מואב בשנת הארבעים ומלך שכל שמנה ושלשים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות זה מיסודו של רבי משה. ור' תנחומא דרש בו דרשה אחרת משל למלך שהיה נוהג והולינו למקום רחוק לרפואתו כיון שהיו חוזרין התחיל לנויו מונה כל המסעות אמר לו כאן ישבנו כאן הוקרנו כאן חממת את רחמך וכולי:

ומלרים

באור

וכן כתב רש"י ז"ל בשם רבי משה הדרשן: (ב) את מוצאיהם, את כל המקומות שילכו משם לנסוע אל מקום אחר, כמו שמצאר למסעיהם רלה לומר את מולכיהם לפורך מסעיהם: על פי ה', לדעת הרמב"ן הוא דבק עם למסעיהם, ובאורו למסעיהם שהיו על פי ה', על דרך שאמר על פי ה' יסעו. אבל לפי פירושו מקשים למה שהוסיף בשלת למסעיהם שהוא מפסיק יותר מן האזלא שבשלת משה, שנראה שהוא מאמר מוסגר, ועל פי ה' דבק עם ויכתב משה, וכמו שכתב הרמב"ן וזה לשונו: ונכון מכתב המסעות מלות השם היא, מן הטעמים שהזכיר הרב במורה הנבוכים לו מזולתן ענין לא נתגלה לנו סודו. ויתכן להודיע זכותם שלבתם לחריו במדבר בארץ לא זרועה בלופן שהיה רלויה להכנס לארץ. (ר"ע ספורנו): (ג) ממחרת הפסח, ביאורו בחמשה עשר יום שהוא ממחרת הפסח, כי בארבעה עשר הוא יום הקרבת הפסח, וכן תרגם לנקלוס מבתר יומא דפסחא: ביד רמה, תואר בינוני לנקבה מנחי ע"ו, וכן הנגינה

מלרע

המעמר

לג (ב) את מוצאיהם, לשון הרמב"ן: „לפי יהלו ממקום למקום על כן לקרלו למסעיהם: על פי ה' דבק עם למסעיהם" ע"כ. לדעתי כוונת הרב כי מלת למסעיהם עולה ויורד ושעור הכתוב מולכיהם למסעיהם, למסעיהם על פי ה', ומ"ש הוא לפי שיהיה פירושו מתנגד לנגינה בארבר מבע הרב המבאר, ע"ש.

(ד) וּמְצָרַיִם מְקַבְּרִים אֵת אֲשֶׁר
הִכָּה יְהוָה בָּהֶם כָּל־בְּכוֹר
וּבֵאלֹהֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים:
(ה) וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס
וַיַּחֲנוּ בְּסֻכֹּת: (ו) וַיִּסְעוּ מִסֻּכֹּת
וַיַּחֲנוּ בְאֵתָם אֲשֶׁר בִּקְצֵה
הַמִּדְבָּר: (ז) וַיִּסְעוּ מֵאֵתָם וַיָּשָׁב
עַל־פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בַּעַל
צְפוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדֹּל: (ח) וַיִּסְעוּ
מִפְּנֵי הַחִירֹת וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ־הַיָּם
הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים בְּמִדְבַּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְּמָרָה:
(ט) וַיִּסְעוּ מִמָּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה
וּבְאֵילִם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מָיִם
ושבעים

תרגום אשכנזי קפג

(ד) דיא מצרים בערובען אינ־
דעסטען דיא ער שטנעבארנען
אונטער איהנען, דיא דער עווי־
גע אללע גשלאגען האטטע;
זעלבסט אן איהרען גטטערן
האטטע דער עווינע גריכטע
אויסגעאיבט. (ה) זיא בראכען
פאן רעמסס אויף, אונד לא־
גערטען זיך צו סוכות. (ו) פאן
סוכות בראכען זיא אויף, אונד
לאגערטען זיך צו איתם, וואו
דיא ווסטע זיך אנפענגט;
(ז) פאן איתם בראכען זיא
אויף, וועגדעטען זיך נעגען פי
החירות, וועלכעם פאר בעל
צפון ליעגט, אונד לאגערטען
זיך פאר מגדול; (ח) פאן פני
החירות בראכען זיא אויף, גינ־
גען דורך דאו מעער אין דיא
ווסטע, מאכטען אין דער
ווסטע איהם דרייא טאגערי־
זען, אונד לאגערטען זיך צו
מרה; (ט) פאן מרה בראכען
זיא אויף, אונד קאמען נאך אילים; צו אילים וואכען צוועלף קוועללען אונד
זיע־

תרגום אונקלוס

ר ש "י

(ד) וּמְצָרָאֵי מְקַבְּרִין יָת דִּי קְטַל יְיָ בְּהוֹן כָּל
בּוּכְרָא וּבְטַעֲוָתְהוֹן עֲבַד יְיָ דִּינִין: (ה) וּנְטָלוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס וּשְׁרוֹ בְּסֻכּוֹת: (ו) וּנְטָלוּ מִסֻּכּוֹת וּשְׁרוֹ בְּאֵיתָם דִּי בְּסִטַר
מַדְבְּרָא: (ז) וּנְטָלוּ מֵאֵיתָם וְחַב עַל פּוּם חִירָתָא דִּי קֳדָם בַּעַל צְפוֹן וּשְׁרוֹ קֳדָם
מִגְדּוֹל: (ח) וּנְטָלוּ מִן פּוּם חִירָתָא וַעֲבָרוּ בְגוֹ יַמָּא לְמַדְבְּרָא וַאֲזָלוּ מַהֲלַךְ תְּלָתָא
יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא דְאֵיתָם וּשְׁרוֹ בְּמָרָה: (ט) וּנְטָלוּ מִמָּרָה וַאֲתוֹ לֵאֵילִם וּבְאֵילִם תְּרֵי
עשר

באור

מלרע, ועניינו נגר מפורש בנקוד פרשת נשלח: (ד) ומצרים מקברים, אלו הולכים ניד רמה
ואלו טרודים בקבורת מתיהם: (ה) ויסעו בני ישראל מרעמסס, בענוד שהפסיק בנתים עד
שחזרו הדגרים חזר לומר ויסעו וגומר: (ז) וישב, ולא אמר ויסבו כמו ויסעו ויחנו כי
אב על העם שיתבן עליו לשון רגיש ולשון יחיד: (ח) מפני החירת, הוא פי החירת האמור למעלה
והפה נפגים: ויעברו בתוך הים המדברה, ענינו שענדו בתוך הים ללכת המדברה:
ולא

וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם:
(י) וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיַּחֲנוּ עַל־יַם־
סוּף: * (יא) וַיִּסְעוּ מִיַּם־סוּף וַיַּחֲנוּ
בְּמִדְבַּר־סִין: (יב) וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר־
סִין וַיַּחֲנוּ בְּדָפְקָה: (יג) וַיִּסְעוּ
מִדָּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאָלוּשׁ: (יד) וַיִּסְעוּ
מֵאָלוּשׁ וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִם וְלֹא־הָיָה
שָׁם מַיִם לָעָם לִשְׁתּוֹת: (טו) וַיִּסְעוּ
מִרְפִידִם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינָי:
(טז) וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינָי וַיַּחֲנוּ
בְּקִבְרֹת הַתַּאֲוָה: (יז) וַיִּסְעוּ
מִקִּבְרֹת הַתַּאֲוָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת:
(יח) וַיִּסְעוּ מֵחֲצֵרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה:
(יט) וַיִּסְעוּ מֵרִתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרִמֹּן

חרגום אשכנזי

ויעבענציג פאלמביימע, ראַ־
זעלבסט לאנערטען זיא זיך.
(י) פּאָן אילים כראַלען זיא
אויף, אונד לאַנערטען זיך
אַם שילפּמעערע. (יא) פּאָם
ש לפּמעערע כראַלען זיא אויף
אינר לאַנערטען זיך אין דער
וויסטע סין; (יב) פּאָן דער
וויסטע סין כראַלען זיא אויף,
אונד לאַנערטען זיך צו דפקה;
(יג) פּאָן דפקה כראַלען זיא
אויף, אונד לאַנערטען זיך צו
אלוש; (יד) פּאָן אלוש כי־אַלען
זיא אויף, אונד לאַנערטען זיך
צו רפידים. אַללוואָ ראַו פּאָלק
קיין וואַסער צו טרינקען
האַטטע. (טו) פּאָן רפידים כראַ־
לען זיא אויף, אונד לאַנערטען
זיך אין דער וויסטע סיני;
(טז) פּאָן דער וויסטע סיני כראַ־
לען זיא אויף, אונד לאַנערטען
זיך צו קברות התאוה; (יז) פּאָן
קברות התאוה כראַלען זיא
אויף, אונד לאַנערטען זיך צו חצרות; (יח) פּאָן חצרות כראַלען זיא אויף, אונד לאַנערטען
זיך צו רתמה; (יט) פּאָן רתמה כראַלען זיא אויף, אונד לאַנערטען זיך צו רמון פרץ;

ע"כ קורין נכנס במנחם וביום כי וסי

פרץ

פּאָן

ר ש "י

(יח) ויחנו ברתמה. על שם לשון הרע של רגלים שנאמר מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה חלי גבור שנונים עם גחלי רתמים (תהלים ק"כ):

תרגום אונקלוס

עֲשַׂר מַבּוּעִין דְּמַיָּן וְשַׁבְעִין דִּקְלִין וּשְׁרוֹ
חַמָּן: (י) וּנְטָלוּ מֵאֵילִם וּשְׁרוֹ עַל יַמָּא דְסוּף:
(יא) וּנְטָלוּ מִיַּמָּא דְסוּף וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְסִין:
(יב) וּנְטָלוּ מִמַּדְבְּרָא דְסִין וּשְׁרוֹ בְּדָפְקָה: (יג) וּנְטָלוּ מִדָּפְקָה וּשְׁרוֹ בְּאָלוּשׁ: (יד) וּנְטָלוּ
מֵאָלוּשׁ וּשְׁרוֹ בְּרַפִּידִם וְלָא הֲוָה תַּמָּן מַיָּא לְעַמָּא לְמִשְׁתֵּי: (טו) וּנְטָלוּ מֵרַפִּידִם וּשְׁרוֹ
בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי: (טז) וּנְטָלוּ מִמַּדְבְּרָא דְסִינָי וּשְׁרוֹ בְּקִבְרֵי דְמִשְׁאֲלֵי: (יז) וּנְטָלוּ
מִקִּבְרֵי דְמִשְׁאֲלֵי וּשְׁרוֹ בַּחֲצֵרוֹת: (יח) וּנְטָלוּ מֵחֲצֵרוֹת וּשְׁרוֹ בְּרִתְמָה: (יט) וּנְטָלוּ מֵרִתְמָה

ושרו

באור

(יד) ולא היה שם מים, ולא הזכיר ענין המים כמרה ולא ענין המן כמדבר סין, לפי שזה הענין דבר גדול כי' שנסו לת ה'ונקדם לעיניה' להולי' להם מים מן הסלע, ונקרא בשם מסה ומריב' ולא"ז נלה ע'י'ם מלחמ'עמלק, ולכן הזכירו בקצרה ולא ה'ש מים כי הוא המקו'הניכר והנודע נו. (רמב"ן):

פֶּרֶץ: (כ) וַיִּסְעוּ מֵרַמֹּן פָּרֶץ וַיַּחֲנוּ
בְּלִבְנָה: (כא) וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ
בְּרִסָּה: (כב) וַיִּסְעוּ מֵרִסָּה וַיַּחֲנוּ
בִּקְהֵלָתָה: (כג) וַיִּסְעוּ מִקְּהֵלָתָה
וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שָׁפֶר: (כד) וַיִּסְעוּ מֵהַר־
שָׁפֶר וַיַּחֲנוּ בַּחֲרָדָה: (כה) וַיִּסְעוּ
מֵחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלֹת:
(כו) וַיִּסְעוּ מִמַּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּתָחַת:
(כז) וַיִּסְעוּ מִתָּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתָרַח:
(כח) וַיִּסְעוּ מִתָּרַח וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה:
(כט) וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה וַיַּחֲנוּ
בְּחַשְׁמֹנָה: (ל) וַיִּסְעוּ מֵחַשְׁמֹנָה
וַיַּחֲנוּ בְּמֹסֵרוֹת: (לא) וַיִּסְעוּ
מִמֹּסֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בִּבְנֵי יַעֲקָן:
(לב) וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקָן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר
הַגִּדְגָּד: (לג) וַיִּסְעוּ מֵחֹר הַגִּדְגָּד
וַיַּחֲנוּ בְּיָטְבָתָה: (לד) וַיִּסְעוּ

מ׳ טבחה

(כ) פֶּאן רמון פרץ בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו לבנה; (כא) פֶּאן לבנה בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו רסה; (כב) פֶּאן רסה בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו קהלתה; (כג) פֶּאן קהלתה בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו הר שפר; (כד) פֶּאן הר שפר בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו חרדה; (כה) פֶּאן חרדה בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו מקהלות; (כו) פֶּאן מקהלות בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו תחת; (כז) פֶּאן תחת בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו תרח; (כח) פֶּאן תרח בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו מתקה; (כט) פֶּאן מתקה בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו חשמונה; (ל) פֶּאן חשמונה בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו מוסרות; (לא) פֶּאן מוסרות בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו בני יעקן; (לב) פֶּאן בני יעקן בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו חר הגדגד; (לג) פֶּאן חר הגדגד בראבען זיא אויף, אונד לאנערטען זיך צו יטבתה; (לד) פֶּאן יטבתה בראבען זיא אויף, אונד

תרגום אונקלוס

וְשָׁרוֹ בְּרִמּוֹן פָּרֶץ: (כ) וּנְטָלוּ מֵרִמּוֹן פָּרֶץ וְשָׁרוֹ בְּלִבְנָה: (כא) וּנְטָלוּ מִלִּבְנָה וְשָׁרוֹ
בְּרִסָּה: (כב) וּנְטָלוּ מֵרִסָּה וְשָׁרוֹ בִּקְהֵלָתָה: (כג) וּנְטָלוּ מִקְּהֵלָתָה וְשָׁרוֹ בְּטוּרָא שָׁפֶר:
(כד) וּנְטָלוּ מְטוּרָא שָׁפֶר וְשָׁרוֹ בַּחֲרָדָה: (כה) וּנְטָלוּ מֵחֲרָדָה וְשָׁרוֹ בְּמַקְהֵלוֹת:
(כו) וּנְטָלוּ מְמַקְהֵלוֹת וְשָׁרוֹ בְּתָחַת: (כז) וּנְטָלוּ מִתָּחַת וְשָׁרוֹ בְּתָרַח: (כח) וּנְטָלוּ
מִתָּרַח וְשָׁרוֹ בְּמִתְקָה: (כט) וּנְטָלוּ מִמִּתְקָה וְשָׁרוֹ בְּחַשְׁמוֹנָה: (ל) וּנְטָלוּ
מֵחַשְׁמוֹנָה וְשָׁרוֹ בְּמוֹסֵרוֹת: (לא) וּנְטָלוּ מִמּוֹסֵרוֹת וְשָׁרוֹ בִּבְנֵי יַעֲקָן: (לב) וּנְטָלוּ
מִבְּנֵי יַעֲקָן וְשָׁרוֹ בְּחֹר הַגִּדְגָּד: (לג) וּנְטָלוּ מֵחֹר הַגִּדְגָּד וְשָׁרוֹ בְּיָטְבָתָה: (לד) וּנְטָלוּ

מ׳ יטבתה

מִטְּבָתָה וַיַּחֲנוּ בְּעַבְרֹנָה׃ (לה) וַיִּסְעוּ מֵעַבְרֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֶצְיֹן גָּבֶר׃ (לו) וַיִּסְעוּ מֵעֶצְיֹן גָּבֶר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־צִן הִוא קָדֵשׁ׃ (לז) וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהַר הָהָר בִּקְצֵה אֶרֶץ אֱדוֹם׃ (לח) וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הַר הָהָר עַל־פִּי יְהוָה וַיָּמָת שָׁם בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ׃ (לט) וְאַהֲרֹן בֶּן־שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים וּמְאַת שָׁנָה בְּמֹתוֹ בְּהֹר הָהָר׃ ס (מ) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד וְהוּא־יֹשֵׁב בַּנֶּגֶב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֹא בְּנֵי ישראל

תרגום אשכנזי

אונד לאַגערטען זיך צו עברונה׃ (לה) פֿאָן עברונה בראַכען זיא אויף, אונד לאַגערטען זיך צו עציון גבר׃ (לו) פֿאָן עציון גבר בראַכען זיא אויף, אונד לאַגערטען זיך אין דער וויסטע צין אָדער קדש׃ (לז) פֿאָן קדש בראַכען זיא אויף, אונד לאַגערטען זיך אַם נעבירגע הר, אין דער אַנפֿאַנגסגרענצע דעס לאַנדעס אדום. (לח) היער גינג דער פּריעסטער אהרן אויף בעפֿעהל דעס עווינען אויף דען בערג הר, אינד שטאַרב דאַזעלבסט. דיעזעס געשאַה אים פֿיערצינסטען יאַהרע דעס אויסצוגעס דער ק נדער ישראל אוים מצרים, אַם ערשטען טאַג דעס פֿינפֿטען מאָנאַטס. (לט) אהרן וואַר הונדערט אונד דרייא אונד צוואַנציג יאַהרע אַלט, אַלס ער אויף דעם נעבירגע הר שטאַרב. (מ) אום עבען דיעזע צייט ערפֿוהר דער כנעני, קעניג צו ערד, דער אַן דער מיטטאַגסזייטע דעס לאַנדעס בנען וואָהנטע, דען אַנצוג דער קינדער ישראל׳ס.

פֿאָן

מסעי

(לה) על פי ה׳. מלמד שמת בנסיקה׃ (מ) וישמע הכנעני. כאן למדך שמיתת אהרן היתה בשמועה שנסתלקו ענני כבוד וכסנר שנתנה רשות להלחם בישראל לפי׳ מזר וכתנם׃

נעיי

תרגום אונקלוס

מִיטְבָתָה וּשְׁרוֹ בַּעֲבְרוֹנָה׃ (לה) וּנְטָלוּ מֵעַבְרוֹנָה וּשְׁרוֹ בְּעֶצְיוֹן גָּבֶר׃ (לו) וּנְטָלוּ מֵעֶצְיוֹן גָּבֶר וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְּצִן הִיא רָקֶם׃ (לז) וּנְטָלוּ מֵרָקֶם וּשְׁרוֹ בְּהוֹר טוּרָא בְּסָיְפֵי אַרְעָא דֶאֱדוֹם׃ (לח) וּסְלִיק אַהֲרֹן כָּהֲנָא לְהוֹר טוּרָא עַל מֵימְרָא דַיְיָ וּמִית תַּמָּן בְּשַׁנַת אַרְבְּעִין לְמֵיפַק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּיַרְחָא חֲמִישָׁאָה בְּחַד לְיַרְחָא׃ (לט) וְאַהֲרֹן בַּר מְאָה וְעֶשְׂרִין וְחַלַת שְׁנִין כַּד מִית בְּהוֹר טוּרָא׃ (מ) וּשְׁמַע כְּנַעֲנָאָה מַלְכָּא דַעֲרָד וְהוּא יָתֵב בְּדָרוֹמָא בְּאַרְעָא דְכְנָעַן בְּמֵיתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

ונטלו

באור

(מ) וישמע הכנעני מלך ערד, דנק עם סוף הנסוג וניקודו שמע בנוסח בני ישראל, ועל

זה

יִשְׂרָאֵל: (מח) וַיִּסְעוּ מֵהַר הָהָר
וַיַּחֲנוּ בְּצַלְמֹנָה: (מט) וַיִּסְעוּ
מִצַּלְמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוּנֹן: (מג) וַיִּסְעוּ
מִפּוּנֹן וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת: (מד) וַיִּסְעוּ
מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים
בִּגְבוּל מוֹאָב: (מה) וַיִּסְעוּ מֵעִיִּם
וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֹן גָּד: (מו) וַיִּסְעוּ מִדִּיבֹן
גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה:
(מז) וַיִּסְעוּ מֵעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה וַיַּחֲנוּ
בְּהָרֵי הָעֲבָרִים לִפְנֵי נְבוֹ: (מח) וַיִּסְעוּ
מֵהָרֵי הָעֲבָרִים וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת
מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: (מט) וַיַּחֲנוּ
עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשִׁמֹת
עד

מואב׳ס אם ירדן נענען ירחו איבער. (מט) איהר לאגער ערשטרעקטע זיך אין רען נע־
פיל.

תרגום אשכנזי קפה

(מח) פאן רעם נעבירגע הר
בראבען זיא אויף, אונד לא־
גערטען זיך צו צלמנה; (מט) פאן
צלמנה בראבען זיא אויף, אונד
לאגערטען זיך צו פונן; (מג) פאן
פונן בראבען זיא אויף, אונד
לאגערטען זיך צו אבת; (מד) פאן
אבת בראבען זיא אויף, אונד
לאגערטען זיך צו עיי העברים,
אן דער גרענצע מיאב׳ס;
(מה) פאן עיים בראבען זיא
אויף, אונד לאגערטען זיך צו
דיבון גד; (מו) פאן דיבון גד
בראבען זיא אויף, אונד לאגער־
טען זיך צו עלמון דבלתימה;
(מז) פאן עלמון דבלתימה
בראבען זיא אויף, אונד לא־
גערטען זיך אם נעבירגע
עברים, נעגען נבו איבער;
(מח) פאן דען נעבירגען עברים
בראבען זיא אויף, אונד לא־
גערטען זיך אין דען געפילדען

תרגום אונקלוס

(מח) וּנְטָלוּ מֵהוֹר טוּרָא וּשְׁרוֹ בְּצַלְמוֹנָה:
(מט) וּנְטָלוּ מִצַּלְמוֹנָה וּשְׁרוֹ בְּפוּנוֹן:
(מג) וּנְטָלוּ מִפּוּנוֹן וּשְׁרוֹ בְּאוֹבוֹת: (מד) וּנְטָלוּ
מֵאוֹבוֹת וּשְׁרוֹ בְּמַגְיוֹת עֲבָרָאֵי בְּתְחוּם מוֹאָב: (מה) וּנְטָלוּ מִמַּגְיָתָא וּשְׁרוֹ
בְּדִיבוֹן גָּד: (מו) וּנְטָלוּ מִדִּיבוֹן גָּד וּשְׁרוֹ בְּעַלְמוֹן דִּבְלָתָיְמָה: (מז) וּנְטָלוּ
מֵעַלְמוֹן דִּבְלָתָיְמָה וּשְׁרוֹ בְּטוּרֵי דַּעֲבָרָאֵי דְּקָדָם נְבוֹ: (מח) וּנְטָלוּ מִטוּרֵי דַּעֲבָרָאֵי
וּשְׁרוֹ בְּמֵישְׁרָא דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִּיְרִיחוֹ: (מט) וּשְׁרוֹ עַל יַרְדְּנָא מִבֵּית יְשִׁימוֹת
עד

רש"י

(מד) נעיי העברים. לשון חרבות וגלים כמו לעיי הזהב (מיכה ו') שמו לת ירושלים לעיים (תהלי' ע"ט): (מט) מבית הישימות

באור

זם יעיד הלחנת במלת נענען שהוא מפסיק יותר מהזקף שבמלת ערד, כדין מלמר מוסגר. ולא הזכיר מה לירע להם נדבר הזה, לגל יזכיר בקלרה מה שהירע להם לחר מיתת להרן, כי הענין הזה כנר מפורש בפרשת חקת: (מו) ויחנו בעלמון דבלחימה, יתכן שהיו שני מקומות נקרלים עלמן, והזכירו הכתוב כלן בהגדלו שהוא העלמן הסמוך לדבלתי, ולכן הוסיף ה"ל נסופה שהיא במקו' למ"ד בתחלת', כי מלינו שם המקום ההוא נלא ה"ל, ועל דיבן ועל נבו על בית דבלתי' (ירמי' מ"ח כ"ב): (מט) מביח

מסעי לג

עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים בְּעַרְבֹת
מוֹאָב: ס שני חמישי (נ) וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב
עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: (נא) דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־
אֶרֶץ כְּנָעַן: (נב) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־
כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם
וְאִבַּדְתֶּם אֶת כָּל־מַשְׂכִּיֹּתָם וְאֶת
כָּל־צַלְמֵי מַסֵּכֹתָם תְּאַבֵּדוּ

ואח

תרגום אשכנזי

פֿילדען מואב'ס, אַם ירדן, פֿאַן
כית הישימות ביז נאַך אבל
השטים הין. (נ) אין דיעזען
נעפֿילדען מואב'ס, אַם ירדן
ירחו נעגענאיבער, רעדעטע
דער עוויגע מיט משה, אונר
שפראַך: (נא) רעדע מיט דען
קינדערן ישראל'ס, אונד זאַנע
איהנען: איהר ווערדעט נון
איבער דען ירדן נעהען, אונר
אין דאַז לאַנד כנען קאָממען;
(נב) דאַזועלבסט זאָללט איהר
אַללע איינוואָהנער דעס לאַנ-
דעס אויסטרייבען, דיא שויא-
בילדער איהרער נעטצען צער-
שטאָרען, איהרע נעגאָסענע
נען בילדזייולען צערשטאָרען,
אונר

ואח

מסעי לג

עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים בְּעַרְבֹת
מוֹאָב: ס שני חמישי (נ) וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב
עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: (נא) דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־
אֶרֶץ כְּנָעַן: (נב) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־
כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם
וְאִבַּדְתֶּם אֶת כָּל־מַשְׂכִּיֹּתָם וְאֶת
כָּל־צַלְמֵי מַסֵּכֹתָם תְּאַבֵּדוּ

ואח

רש"י

עד לכל השטים. כאן למדך שעור מחנה ישראל י"ב מיל דאמר רבה בר בר חנה לדידי מזי לי ההוא לחרוז ונו': לכל השטים. מצור של שטים לכל צמו: (נא) כי אתם עוברים את הירדן וגומר. (נב) והורשתם וגומר. והלא כמה פעמים הוזהרו על כך אלא כך אמר להם משם כשאתם עוברים הירדן ניכנסה על מנת כן תענבו ואם לאו מים באים ושוטפין אתכם וכן מלינו שאמר להם יהושע בעובדם הירדן: והורשתם. וגרשתם: משכיותם. כתרגומו בית סגדתהון על שם שהיו מסננין את הקרקע בראשי אצבעות של שיש להשתחות עליהם בפשוט ידים ורגלים בכתיב וכאן מסכית לא תתנו

תרגום אונקלוס

עַד מֵישַׁר שִׁטִּין בְּמֵישְׁרָיָא דְמוֹאָב: (נ) וּמַלֵּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמֵישְׁרָיָא דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא
דִּירֵיחוֹ לְמֵימָר: (נא) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן עָבְרִין יַת יַרְדְּנָא
לְאַרְעָא דְכְנָעַן: (נב) וְתָרְכוּן יַת כָּל יָתְבֵי
אַרְעָא מִן קֳדָמֵיכוֹן וְתֵיבְדוּן יַת כָּל
בֵּית מְגַדַּתְהוֹן וְיַת כָּל צַלְמֵי מַתְּבַרְתְּהוֹן

חיבדון

באור

הישמח, המ"ם לשעור המקום רצה לומר שהי' המחנה נטוצה כל כך מן בית הישימו' עד לכל השטי': (נב) והורשתם, לשון גרוזין והעד מלת מסניכם: משכיתם, כמו לכן מסכית (ויקרא כ"ו ל'), ועניכו מבואר שם • ורש"י ז"ל כתב משכיתם בתרגומו בית סגדתסון, על שם שהיו מסננים את הקרקע בראשי אצבעות של שיש להשתחות עליה בפשוט ידים ורגלים, כתכתיב (שם) ולכן מסכית לא תתנו בתרגום להשתחות עליה ע"כ, ועד היום נשארו מן לכני שיש ההם, ובהן לורות נשות וחמודות, חרותות ומעוגלות בחתיכות קטנות מלבן שיש, הלבועות בכל מיני לבע ותמונות שמה זו בלד זו, עד שיעשו הדוקה שהיא מלאכת המלייר במיני לבעים, והמלאכה ההיא מצוכה בעיני גדולי הלומות עד שיעקלו זהב מחירה, ונקראת בלעזם (אחזמיקע), לפי ידעו המסננים את מולך התיכה פסיל, פולי היא מקולקלת מן מסכית, והדבר ידוע שכל סלויים הסם נעשו לצורך עבודתם:

ואח

וְאֶת כָּל־בְּמוֹתָם תַּשְׁמִידוּ׃
(נג) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
וְישַׁבְתֶּם־בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי
אֶת־הָאָרֶץ לָרֶשֶׁת אֹתָהּ׃
(נד) וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לָרַב תַּרְבּוּ
אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט אֶת־
נַחֲלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה
הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה לְמַטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם
תִּתְנָחָלוּ׃ (נה) וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ
אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה
אשר

תרגום אשכנזי קפו

אונד איהרע אֶפּפֶּערהאֶהען
פֶּערניכטען. (נג) וועז איהר
אויף דיעזע ווייזע דיא איינ-
וואָהנער אויסגעטריעבען, זאָ
בעזעטצט איך דאַזעלבסט
דען איך איבערגעבע אייך דיע-
זעם לאַנד, עס איינצונעהמען.
(נד) דורך דאַז לאָאז זאָללט
איהר דאַז לאַנד נאַך דען פֶּא-
מיליען פֶּערטהיילען; דיא
שטערקערע פֶּאַמיליע בע-
קאָממט מעהר, אונד דיא שוואַ-
כערע וועניגער לאַנד; אַן דער-
יענינגען שטעללע, וואָהין איהר
לאָאז אויסגעפֶּאַללען, דאַ ווירד
איהר זאָלצעם אַנגעווייזעז;
דאַך זאָ, דאַס דיא פֶּאַמיליענ-
שטעממע צוואַממען בלייבען.

(נה) וועז איהר אַבער דיא איינוואָהנער דעם לאַנדעם ניכט אויסטרייבט, זאָ ווערדען דיא-
יע-

תרגום אונקלוס

תֵּיבְדוּן וְיָת כָּל בָּמַתְהוֹן תְּשֵׁיצוּן׃
(נג) וּתְתָרְכוּן יָת יַתְבֵי אַרְעָא וְתֵיתְבוּן בַּהּ
אֲרֵי לְכוֹן יְהָבִית יָת אַרְעָא לְמֵירַת יָתַהּ׃
(נד) וְתַחְסְנוּן יָת אַרְעָא בְּעַדְבָּא לְזַרְעֲיָתְהוֹן
לְסַגְיֵי תְּסַגְּנוּן יָת אַחֲסַנְתְּהוֹן וְלִזְעֵירֵי
תְּוַעֲירוּן יָת אַחֲסַנְתְּהוֹן לְדִיפּוֹק לֵיהּ תַּמָּן
עַדְבָּא דִּי לֵיהּ יְהֵי לְשִׁבְטֵי אֲבָהַתְכוֹן תַּחְסְנוּן׃
(נה) וְאִם לָא תְתָרְכוּן יָת יַתְבֵי אַרְעָא מִן
קדמיכון

ר ש י

מתנו נתרנכם להשתמות עליה (ויקרא
כ"ו): מסכותם, כתרגומו מתנתהן:
(נג) והורשתם את הארץ. והושבתם בותם
מיושבים ולא וישבתם בה תוכלו להתקיים
בה ואם לאו לא תוכלו להתקיים: (נד) אל
מצר יצא לו שמה. מקרא קצר הוא זה אל
מקום מצר יצא לו שמה הגורל לו יהיה:
למטות אבותיכם. לפי הסדרון יולאי מצרי'.
דבר אחר בי"ב גבולין כמנין השבטים:
(נה) והיה מצר תושיבו מהם. יהיו לכם
לרעם

באור

ואח כל במותם, מקומות הגבוהים מצר עליהן יזנאו לאלהיהן, וכן מתורגם בלשון אשכנז:
(נג) והורשתם, ענינו וכאשר תוריטו את יושבי הארץ על כל הפופנים אשר הזהרתיך לז
וישבתם בה, ובפסוק ל"ה יכפול התנאי ואם לא תוריטו ונומר: והורשתם את הארץ, כבר
הוזכר פעמים רבות שבנין הזה הוראתו לשון גירושין, ועשם את הארץ, את יושבי הארץ, וכן
רבים, וכן תרגם אונקלוס ותשבנזי. (נד) והתנחלתם, מעטים נמלאים בבנין התפעל שפוש
יולא כי הארץ הוא הפעול, וכן והתנחלתם לכם: לרב תרבו, המקרא הזה פירשתי בפרשת
פנחס בענין חלוקת הארץ בשם הרשב"ן עיין שם: (נה) ואם לא תורישו, כפלת התנאי שבפסוק
ל"ג

תרגום אשכנזי

מסעי לג לד

אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִם בְּצִדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ: (ו) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דִּמִּיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֶעֱשֶׂה לָכֶם: פ

לד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנָעַן זֹאת הָאָרֶץ

אשר

יענינען, דיא איהר איבריג לאסטעט, איך דאָרנען אין דען אויגען אונד שטאַכלען אין דער זייטע ווערדען, אונד איך אין דעם לאַנדע, אין וועלכם איהר וואָהנט, איממער פיינדזעליג בעהאַנדעלן; (ו) אלסדאַן ווערדע איך אייך נעשעהען לאַכסען, ווּאַס איך בעשלאָסּ סען האַטטע, איהנען צו טהון.

לד (א) דער עווינע רעדעטע מיט משה, אונד שפראַך: (ב) נעביעטהע דען קינדערן ישראל'ס אונד זאַנע צו איהנען: דאַ איהר יעטצט אין דאַז לאַנד כנען קאָממט, זאָ בעמערקעט דאַז לאנד, דאַז

רש"י

תרגום אונקלוס

לגרעה: לשכי' בעיניכם. ליתדות המנקרות עיניכון תרגום של יתדות סיכין: ולצנינם. פותרים נו הפותרים לשון מסוכת קוליס הסוכנת לתכם לסנור ולכליות לתכם מלין יולא ונא: ולרו לתכם. כתרגומו: לד (ב) זאת הארץ תפל לכם וגו'. לפי שהרבה מלות נוהגות בארץ וחינן נוהגות בחולה לארץ הולך לכתוב מלרני גבולי

לְקַדְמֵיכוֹן וִיהֵי דְּתַשְׁאֲרוּן מִנְּהוֹן לְסִיעָן בַּטְלָן זַיִן לְקִבְלֵיכוֹן וּלְמַשְׁיְרָן מַקְפָּנֵכוֹן וְיעִיקוּן לְכוֹן עַל אַרְעָא דִּי אַתּוּן יַתְבִין בָּהּ: (ו) וִיהֵא כְּמָא דִּי חַשְׁבִית לְמֶעְבַּד לְהוֹן אֲעֲבֵד לְכוֹן:

לד (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) פַּקֵּיד יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן עָאלִין לְאַרְעָא דְּכְנָעַן דָּא

ארעא

באור

נ"ג: לשכים, מלאנו הנני שך לת דרכך (הושע נ' ח'), נקמ"ן בפ"ח, והנה ממנו נמשוכת תדק (משלי ט"ו י"ט), ירלה שנרמו שוך, ויהיה הדגש נמלת לשכים תמורת הנון כמו שנמלת פעמים רבות וענינו לשון קוליס וברקניס, ולכן נקרלו גם נדר הנרמים והנגות מסוכה לפי שנעשה מן הקוליס: ולצנינם, ענינו כמו לשכים, ושרשו נון, ופעמים תהיה בהסרון לות הנפל ויושלם על ידי הדגש, כמו עֲנִים פתים (משלי כ"ב ה'). וענין המליצה הזאת שהגוים הנותרים יגעו ויכאיבו לת ישרלל, כמו הקיסם שנעין, לו הקוץ החד התקוע בשער הלדם, שכל עוד שלת יסירו ממנו יזיק ויכאיב בתוך מרפק, כן יליקו וילרו הלימות לת ישרלל, וכמ"ש ולרו לתכם וגומר והמתרגם התרמי תרגם לשכים בעיניכם, לפיעין נטלין זיינין לקבלכון, וכן תרגום ולשוטט בלדיכם (יהושע כ"ג י"ג) לפיעין נוטלין זיין, ולצנינם בלדיכם תרגם ולמסירין מקפנכון: (נו) כאשר דמיתי, כלשר מצתי, וכן תרגם לנקלוס:

לד (ב) זאת הארץ, לפי שהרבה מלות נוהגות בלרץ וחינן נוהגות בחולה ללרץ הולך לכתוב מלרני גבולי רוקותיה סביב, לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המלות נוהגות. (רש"י):

חפול

אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנַעַן לִגְבֻלֹתֶיהָ: (ג) וְהָיָה לָכֶם פְּאַת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צִן עַל־יְדֵי אֱדוֹם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יָם־הַמֶּלַח קֵדְמָה: (ד) וְנָסַב לָכֶם

הגבול

תרגום אשכנזי קפו

דאָז אייך אַלס איין ערבגוט צי־
פַאַללען ואָלל, דאָז לאַנד כנען
נאַך זיינען גרענצען. (ג) דיא
עקקע נעגען מיטטאָג איוט אַן
דער וויסטע צין, ביא ארום ג
דיא זידליכע גרענצע זאָלל וך
פַּאָם ענדע דעם זאַלצמעערם
אַנפַאַנגען. נעה סליך צור מאָר־
נעזוייטע דעסזועלבען: (ד) פַּאָן

דאַ

תרגום אונקלוס

אַרְעָא דִּי תִתְפְּלֵג לְכוֹן בַּאֲחָסָנָא אַרְעָא
דִּכְנַעַן לְתְחוּמָהָא: (ג) וְיהֵי לְכוֹן רוּחַ דָּרוֹמָא
מִמַּדְבְּרָא דְצִן עַל תְּחוּמֵי אֱדוֹם וְיהֵי לְכוֹן
תְּחוּם דָּרוֹמָא מְסָיְפֵי יַמָּא דְמִלְחָא קְדוֹמָא:
(ד) וְיִסְחַר לְכוֹן תְּחוּמָא מִדָּרוֹמָא לְמַסְקָנָא

דעקרבים

רש"י

גבולי רוחותיה מניח לומר לך מן הגבולים
הללו ולפניס המלות והגזרות: תפל לכם.
על מס שנתחלקה בגורל נקרא חלוקה:
לצון נפילה ומדרש תגדה לומר על ידי
שהפיל הק"בה שריפס של שנעים לומות
מן השמים וכפתן לפני משה למר לו רואה
אין נהפס עוד כח: (ג) והיה לכם פאת
נגב. רוח דרומית לשר מן המזרח למערב:
ממדבר צין. לשר לכל לדום מתחיל מקצוע

דרומית מזרחית של ארץ תשעת המטות כילד שלש לרלות יושבות בדרומה של ארץ ישראל זו לכל זו קלת ארץ מלרים וארץ לדום כולה וארץ מואב כולה ארץ מלרים בשקלוע דרומית מערבית שנאמר בס' זו מעלמון נחלה מלרים והיו תולאותיו הימה ונחל מלרים היה מהלך על פני כל ארץ מלרים שנאמר מן השיחור לשר על פני מלרים (יהושע י"ג) ומפסיק בין ארץ מלרים לארץ ישראל וארץ לדום חלקה לכל המזרח וארץ מואב לכל ארץ לדום נסוף הדרום למזרח וכשילאי ישראל ממלרים לס רלה המקום לקרב את כניסתן לארץ היה מעגירם את הגילום לכל לפון ובאין לארץ ישראל ולא עשה כן וזהו שנאמר ולא נחס אלהים דרך ארץ פלשתים (שמות י"ג) שהס יושבים על הים במערבה של ארץ כנען כענין שנאמר נפלשתים יושבי חבל הים גוי כרתים (לפניה ב') ולא נחס לותו הדרך לולא הסיבן והולילם דרך דרומה לל המדבר והוא שקראו יחזקאל (ב') מדבר העמים לפי שהיו כמה לומות יושבים בלדו והולכין לכל דרומה מן המערב כלפי מזרח חמיד עד שבאו לדרומה של ארץ לדום ובקשו ממלך לדום שיניחס לעבור דרך ארלו ולהכנס לארץ דרך רחבה ולא רלה והולרכו לסבוב את כל דרומה של לדום עד בואס על דרומה של ארץ מואב שנאמר וגס על מלך מואב שלחו ולא אבה (שופטים י"ל) והלכו כל דרומה של מואב עד סופו ומשם הפכו פניהם לבוא עד שסבבו כל מלר מזרחי שלה לרחבה וכשהלכו את מזרחה מלאו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבים במזרחה של ארץ כנען והירדן מפסיק ביניהס וזהו שנאמר ניפתח וילך במדבר ויסב את ארץ לדום ואת ארץ מואב ויבא ממזרח שמש לארץ מואב (שם) וככבו את ארץ סיחון ועוג שהיו בלפונה של ארץ מואב וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקלוע לפונית מערבית של ארץ מואב נאמר בארץ כנען שבעבר הירדן למערב היה מקלוע דרומית מזרחית שלה לכל לדום: (ד) ונסב לכם הגביל

מנגב

באור

חבול לכם, על מס שנתחלקה בגורל נקרא חלוקה לצון נפילה, וכן חרגם מונקלוס דתתפלג, וכן הלועז יתת בהשלכה הוזת (גופחלוזן): (ג) פאת נגב, מתחיל במקלוע דרומית מזרחית, וסובב והולך על המערב, ומשם של הלפון, ואל המזרח עד סיוע למקום שהתחיל בו: על ידי אדום, סמוך לגבול, כי לדום בדרומה של ארץ ישראל, ויס המלח מתחיל בקלה הדרום, ומשם לבד מזרח, ומדבר צין למערבו של יס המלח: מקצה יס המלח קדמה, גבול הארץ יהיה למזרקו של יס המלח והיס לפניס מן הגבול: (ד) ונסב לכם, שס הגבול נולט ועובר

בדרומו

תרגום אשכנזי

דאַ וועגדעט זיא זיך צור מיט-
טעגליכען וייטע דער העהע
עקרבים, נאַך צין, וויכט אויס
צור מיטטעגליכען זייטע פֿאָן
קדש ברנע, נאַך חצר אדר,
פֿאָן דאַ נאַך עצמון; (ה) פֿאָן
עצמון וועגדעט זיך דיא גרענצע
נאַך דעם כאַך מצרים, אונד
רייכט

מסעי לד

הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים
וְעָבַר צִנָה וְהָיָה תּוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב
לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְיָצָא חֲצַר־אַדָּר
וְעָבַר עַצְמֹנָה: (ה) וְנָסַב הַגְּבוּל
מֵעַצְמוֹן נַחְלָה מִצְרַיִם וְהָיוּ

והיו קרי

תוצאתיו

רש"י

מנגב למעלה עקרבים. כל מקום שנאמר ונסב לו ויצא מלמד שלא היה המלך שם הלך ויוצא לתוך המלך יוצא ועוקף לצד לפנים של עולם בחלכסון למערב ועובר המלך בדרומה של מעלה עקרבים נמצא מעלה עקרבים לפנים מן המלך: ועבר צנה. לכך נאמר תוצאותיו. קלותיו בדרומה של קדש ברנע: ויצא חצר אדר. מתפשט המלך ומרחיב לצד לפנים של עולם ונמשך עוד בחלכסון למערב ובא לו לחצר אדר ומשם לעלמון ומשם לנחל מצרים. ולשון ונסב הלמור כאן לפי שבתב ויצא חצר אדר שהתחיל להרחיב מתענר את קדש ברנע ורוחב לותה רלועה שנלטה לצד לפנים היתה מקדש ברנע עד עלמון ומשם והלאה נתקצר המלך ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים ומשם לצד המערב לל היס הגדול שהוא גבול מלך מערבי של כל ל"י נמצא שנחל מצרי' במקלוע מערבית דרומית: (ה) והיו תולאותיו היתה. לל מלך המערב

שלין

תרגום אונקלום

דְּעַקְרַבִּים וְיִעְבַּר לְצִן וִידְהוֹן מַפָּקָנוֹהִי
מְדָרוֹמָא לְרֻקֵם גֵּיאָה וְיִפּוֹק לְחַצַר אַדָּר
וְיִעְבַּר לְעַצְמוֹן: (ה) וְיִסְחַר תְּחוּמָא מֵעַצְמוֹן
לְנַחֲלָא דְמִצְרַיִם וִידְהוֹן מַפָּקָנוֹהִי לְיַמָּא:

והחום

באור

בדרומו של מעלה עקרבים, נמצא מעלה עקרבים לפנים מן המלך: ועבר צנה, לל כן, כמו מלרימה: חוצאתיו, קלוחיו בדרומו של קדש ברנע, ומשם נמשך הגבול לצד מערב לל חצר אדר ומשם לעלמון, שהם נמקלוע דרומית מערבית של ל"י: (ה) נחלה מצרים, כמו לל נחל מלרים, והנה יב"ע תרגמו נילוס דמלרלי, ומפרשים לומרו שאינו הנילוס כי הוא נקרא יחור, ועם שאין מזה הכרע, כי ידוע שנהר נילוס עולה ומשקה לת ארץ מלרים, ומימיו מחכנסים בתעילות ולנורות עשויות לכך בכנין, להשקות לת השדות, ויתכן שבמקום שהמים מכונסין נקראו יאורים וממקום שהם נמשכין והולכין לל היס הגדול נקראו נהר או נחל, מכל מקום משמע בכתוביהם, שאין הנילוס העובר בארץ מלרים מגבולי הארץ, ונחל מלרים הוא הסיחור הסופך ליס נמקלוע דרומי מערבי של ארץ ישראל, וכן כתב רש"י ז"ל בסוף ספר יחזקאל (מ"ח כ"ו), ובדברי הימים א' (ט"ו ג'), כתיב ויקהל דוד לת כל ישראל מן שיחור מלרים עד לבח חמת, שהוא ממערב לארץ ישראל למזרחה ובמקום לחר נקרא נחל הערבה, שכן כתוב ולחלו לחבס מלבח חמת עד נחל הערבה, ופירש רש"י ז"ל עד נחל המערבה נחל מלרים שהוא במקלוע דרומית מערבית עד כאן: ובספר כפתור ופרח (מר' יצחק הכהן בן ר' משה הספרדי, שהיה ממגורשי לרפת בשנת ס"ו לאלף הששי, כמו שבתב הוא בעלמו בפרק נ"ח מחבורו הנדפס בווינילי', על כל הדינים הנוהגים בארץ ישראל, ומדבר מבנין ירושלים והמקדש והעיירות שבארץ ישראל, ומשעור המדות והמבטעות, והרבה טרח הרב ההוא ועבר על לדמת ישראל, עלה הרים וירד בקעות לדעת ענייניה, והחבור ההוא יקר עד מלוד, לת רליתיו כי שם בניית כספר של מורי הגאון מהור"ר לבי היים נ"י שב"ד דקהלתנו יע"א, ונמלא ממנו כ"י בניבליאטעקא של מהר"ד שפנהיימר המפורסמת) הונח שבן דעת רבי שעדיה גאון, כי מרגם נחלה מלרים (ולא לל ערים), ובתב ז"ל, נלכתך מעזה למלרים תמלא זה לבמו ג' ימים לו פחות מזה, תתחוך סמוך לבניסתו לים במטחוי קצת ותלך, וכן קורין לו העם עד היום (ולא לל ערים)

כלומר

מסעי לד

תְּחוּאֹתָיו הַיָּמָּה: (ו) וּגְבוּל יָם
וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה־
יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל יָם: (ז) וְזֶה־יִּהְיֶה
לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל

תחאו

לי֯פען זייט֯ע האַבט איהר פֿאָלגענדע גרענצע: פֿאָם גראָסען מעָערע אַן ציעהט

איהר

תרגום אשכנזי קפח

רייכֿם ביז אַן דאַז מעָער.
(ו) זאָדאַן דיא גרענצע נע֯
גען אַבענד֯ היער זאָלל דאַז
גראָסע מעָער אייערע גרענ֯
צע זיין: (ז) דיעזעם אַלליין זייא ציר
אַבענדזייט֯ע אייערע גרענ֯
צע. (ז) צור מיטטערנעכֿט֯

תרגום אונקלוס

(ו) וְתִחוּם מַעַרְבָּא וִיהֵי לְכוֹן יַמָּא רַבָּא
וְתִחוּמֵיהּ דֵּין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם מַעַרְבָּא:
(ז) וְדֵין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם צָפוּנָא מִן יַמָּא רַבָּא

חכונון

רש"י

שלין עוד גבול נגד מזרח לנד המערב משם והלאה: (ו) וגבול ים. ומנר מערבי מזו, והיה לכם היס הגדול. למנר וגבול הנסין שנתוך היס לף הס מן הגבול והס לייס שקורין לית"ולס: (ז) גבול לפון, מנר

באור

נלומר נחל סנות, ומסתברת שהוא שוכה, שנאמר עליו (יהושע ט"ו מ"ז), ונהר שמיר ויתיר ושוכה, האמנם יש לדקדק מנדון כמו יוסף עיר שממה שוכה וסמוך לה יתיר שקורים (עתיר), וכתיב (שם פסוק מ"ז) לשדות ונעותיה וחלריה עזה ונעותיה וחלריה עד נחל מלריס והיס הגדול וגבול, ולאחר כן כתוב ונהר וגומר, ודע כי הסריס למזרח סמוכים ליס כלף אמה במקום ההוא. ועוד היום מקובל לנל הכל שמה שמפסיק בין ארץ כנען שקורין לו (בלד של ישס) ובין ארץ מלריס היא זה הנחל עכ"ל המחבר ההוא: והנה בפיות ארץ לני שבידינו שמו נחל מלריס לבדו בגבול חלקו של יהודה עד עזה וגס הוא סופך לל היס האמלעי, ונחל שיחור לבדו הולך נוכח נחל מלריס במדבר נלרון לדום וסופך גס הוא לל היס הגדול, ללף שלין לסמוך על המפות הללו, כי משמעות הכתובים שנחל מלריס והשיחור ונחל המערבי הכל לחד. והנה מה שאמר ונסב הגבול הכוונה שמשמון יתקלר הגבול המערבי ויטה משם לנד מזרח עד נוחו לל הנחל, וגס יהיה הנחל הגבול עד היס הגדול, שהוא היס האמלעי למערבה של ארץ ישראל: היסה, לנקלוס תרגמו לימא, וכן משמע מה"ל הידיעה, שעל הרוח המערבי לף תחכן הידיעה, ולולס יע"ש תרגמו למערבא, וכן כתב רש"י והרשב"ס לל מנר המערב שלין עוד גבול נגד מזרח לנד המערב משם והלאה: (ו) וגבול ים, ומנר מערבי מהו? היס הגדול הוא הגבול בעלמו לנד מערב: וגבול, מכמים פירשו לרבות נסים שבים, שלף הס מגבול ארץ ישראל, והס הלריס שקורין (לירל"ס). (רש"י), ובל"ל (מינזעלן): (ז) גבול צפון, מנר לפון: החאו, לנקלוס תרגמו תכונון, מלשון כוונה, (אייער חויגעמאערק האבען), קרוב לענין תלוה, ויהיה לס כן משרשו: ורש"י פירש מלשון סיבה, כמו לל תל הרלים (דברי הימים ב' י"ב י"ל) ותחי שער הליע (יחזקאל מ' י'): שקורין לפנדי"ן, (וברש"י ב"י לפנטי"ן, בלשון לאטינו חבטיסיג). שהוא מוסב ומסופע, וענינו תספעו לכם לנוטות ממערב לנפון לל הר ההר, ולדעת הרשב"ם והרלב"ע והרד"ק הוא מלשון גבול, וכמוהו עד תלות גבעות עולם (בראשית מ"ט כ"ו), ויתכן לדעתם שיהיה גם והתוית תיו (יחזקאל ט' ד') מענינו, ושרשם תלם לו תוה, ויתחלפו הלל"ף והת"ו כדרכם בכמה מקומות, וענינו הכולל עשות הסימן וההכר, ונפרט סימני הגבול והמלר, ולאחר יתחלף החל"ף עם הת"ת

המעמר

לד (ו) היס הגדול וגבול, מ"ל וחחומיה, ולל תמומל בהעדר הבנוי. ועיין בנאור לספר יהושע מידידי החכם המדקדק וו"מ (י"ג נ"ג) ומה שהעירותי שם. (ר"ח)

מסעי לד

תִּתְאַוּ לָכֶם הַר הָהָר׃ (ח) מֵהָר הָהָר תִּתְאַוּ לְבֹא חֲמָת וְדַיְּוּ

חיצאח

תרגום אשכנזי

איהר איינע גרענצליניע נאך דעם בערגע הר, (ח)פֿאם בערגע הר ציעהט איהר דיא גרענצליניע נאך חמת, פֿאן דאן גענהט

תרגום אונקלוס

תְּכַוְּנוּן לְכוֹן לְהוֹר טוּרָא׃ (ח) מֵהוֹר טוּרָא תְּכַוְּנוּן לְמֵיתֵי חֲמָת וְהֹוֹן מַפְקָנוֹהִי דְּתְחוּמָא

לצדר

רש"י

מלר לפון: מן הים הגדול תתלו לנם הר ההר. שהוא במקלוע לפונית מערבית ורלתו משפיע ונכנס לתוך הים ויש מרוחב הים לפניו הימנו וחולה הימנו: תתלו. משפעו לכם לנטות ממערב לפון לל הר ההר: תתלו. לשון סיבה כמו לל תת האלים (מלכים ל' י"ל) ותלי הטער (יחזקאל מ') היליע שקורין לפנדי"ן שהוא מוסב ומטופע: (ח) מהר ההר

באור

החי"ת יקדח חתום הרגיל בדברי רבותינו ז"ל לענין הזה: הר ההר, לינו הר ההר שמת נו להרן, וכמו שכתב רש"י ז"ל, (בליור תחומי הלרן שבסוף הספר), שההר ההוא נחולה להרן מזרחי דרומי ללרן ישרלל וזה ההר מקלתו בלרן, ונקרל בלשון חכמינו ז"ל (גיטין דף ח') טורי לחונה, לו טורי סמנום, ולמרו עליו משפועו לדרום לרן משפועו לפון חולה ללרן: והנה תרגם שניהם הר טורא משמעו שהר הוא שם פרטי לשני הרים הללו, ויב"ע תרגם שניהם טוורום לומנות: ובספר כפתור ופרח הנזכר כתוב וזה לשונו. לדעת זה ההר ליזה הוא ולמה הוא מקומו ערחתי זמן מרובה יגעתי ומלחתי ת"ל: דע כי מן ההר המפורסם הסמוך לענו והוא הר הכרמל ולל הלפון ימלאו קלת רחלים ניס יבולו, והם בשטח הלרן כמו לור וכידון ובירות, ורלם קורין לו בערבי (וגלל הגר) כלומר פני החבן, וסמוך לו רחס לל נחסיב, וסמך לו הר גבוה מלוד מלוד ושמו בלשון ערבי (גבל לל מוקרע), כלומר הר החלק, וזה ההר הוא יקידי ונכנס חרטומו ניס, ועליו עלי חרזים גבהים עד לב השמים ועלי נטנים, ושם מעינות מים ונפרים ליתרון ברכתו והוא מקיף כמו יום לו יומים, ולל דרומו נחלי יום עיר המזרח מסבת שנת פרק כל כתבי ומסבת מנחות וחולתם, ושמה לודקיה וקורין לה לחדקיה, והלועזים (לל לחגל), ובין העיר הזאת וההר הזה הוא הר קטן קורין לו (לל הורי חדה), וכן ניניסם עיר ושמה קנותיה רחוקה מן הים נחלי שעה, ותומר לחני כי זה ההר הוא ההר המנוקד, כי שאר הרלחים לינם הרים, ועוד שהעיירות הנזכרות בגבולי השטים נמלחים עד המקום הזה, והוא מכוון בנגד חמת זה במזרח וזה במערב וניניסם כשלשה ימים ברוחב, וזה שהרי עמה שהוא לשטט לשר (יהושע י"ט ל') היה היוס לל מזרח זה ההר כחלי יום, וכמעט שהוא לפונית לו, וקורין לו היום עיס, ורחוב (שם כ"ח) וקורין לו רחב, וכן חמון (שם) וקורין לו חמס וכן קנותיה שזכרנו ולל דרוס זה ההר על שפת הים לכמו שני ימים היה עיר גדולה ושמה בלשון תורה סין, (טרחנלוס לל שם), וכן סמוך לה ערקח לח שנו שמה. ועל שניהם לשר הכתוב ולת הערקי ולת הסיני, ולל דרוס סין זה כיוו שני ימים על תוף הים גם כן עיר ושמה היום צורותח, ולפי דעתי היה העיר שנלשר עליה נסוף יחזקאל (מ"ז ט"ו), וזה גבול הלרן לפלת לפונה מן הים הגדול הדרך חתלון לבוא לדמה, ששת ברותה שנרים ונומר, ולף על פי שים מרחב בינם ובין חמת ושנרים כי שנרים לדעתי היה העיר שקורין לה מייזלר סמוך לחמת כחלי יום למערב וכו' ע"כ: (ח) החתאו לבא חמח, לונקלוס תרגם תכוונון למטי חמת, שיטה הגבול מהר ההר לנד חמת, והוא דרך שלשה ימים מהר ההר (בפתור ופרח): והיו

הוצאח

המעמר

(ז) החתאו, פי' רש"י מענין תת השער שהוא היליע ולועז לפנדין ובמלכים ל' (ו' ה') כתוב פנדי"ן בן עיקר וזהו בל"ל טבחטנג, מַבְּהַטְנַג. ועיין מרפז לשון בנ"ס ל' ד"ה ל פתח. (ד"ה)

תְּוֹצָאֹת הַגְּבֻל צְדָדָה: (ט) וְיָצָא
הַגְּבֻל זִפְרֹנָה וְהָיוּ תְוֹצָאֹתָיו חֲצַר
עֵינָן זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן:
(י) וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לִגְבוּל קֶדְמָה
מֵחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה: (יא) וְיָרַד
הַגְּבֻל מִשְּׁפָם הָרִבְלָה מִקֶּדֶם
לָעָיִן וְיָרַד הַגְּבֻל וּמָחָה עַל־כֶּתֶף
ים

תרגום אונקלוס

לְצַדָּד: (ט) וְיִפּוֹק תְּחוּמָא לְזִפְרוֹן וִידוֹהִי
מַתָּקְנוֹהִי לַחֲצַר עֵינָן דֵּין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם
צְפוּנָא: (י) וְתַחֲוֹנוּן לְכוֹן לְתְחוּם קִידוּמָא
מֵחֲצַר עֵינָן לְשָׁפָם: (יא) וְיֵחוֹת תְּחוּמָא מְשָׁפָם
לְרִבְלָה מִמַּדְנַח לָעָיִן וְיֵחוֹת תְּחוּמָא וִימְחֵי
על

תרגום אשכנזי קפט

געהט דיא גרענצע הינוים נאך
צדד. (ט) פאן דאַ ווירט זיא
אוים נאך זפרון, אונד ציעהט
זיך ביז חצר עינן. דיעזעם זייא
אייערע גרענצע צור מיטטער-
נאכט-זייטע. (י) צור גרענצע
אויף דער מארגענזייטע ציעהט
איהר אייניע ליניע פאן חצר עינן
נאך שפם; (יא) פאן דאַ געהט
דיא גרענצע הינאב אויף דער
מארגענזייטע דער שטאדט עין
ביז נאך רבלה אונד נאך ווייטער

ר ש "י

הר. תסבו ותלכו אל מלך הפון לגד
המזרח ותפגעו גלגל חמת זו לנטוכיה:
תולאות הגבול. סופי הגבול. כל מקום
שנאמר תולאות הגבול לו המלך כלה שם
לגמרי ולינו עובר להלן כלל לו משם
מתפצל ומרמיז ויוצא לתחויו להמשך
להלן נתלכסון יותר מן הריחב הרצון
ולעניין רוחב המדה הרצון קרלו תולאות
שם כלה לותה מדה: (ט) והיו תולאותיו

חלר עינן. היא היא סוף המלר הלפוני ונמלאת חלר עינן נמקלוע לפונית מזרחית ומשם והתאוויתם
לנם אל מלר המזרחי: (י) והתאוויתם. לשון סיבה ונטייה כמו תתאו: שפמה. נמלר המזרחי
ומשם הרבלה: (יא) מקדם לעין. שם מקום והמלר הולך במזרחו נמלאת העין לפניה מן המלר
ומזרח ישראל הוא: וירד הגבול. כל שהגבול הולך מלפון לדרום הוא יורד והולך: ומחה על כתף

באור

תיצאת הגבל צדדה, שם נלה מדת הגבול ההוא, כי משם ואילך ילא ויתפשט יותר בחלכסון, כמה
שיאמר בפסוק הבא, ומשם ילא הגבול זפרונה: (ט) חוצאחיו, סופי הגבול ההוא חלר עינן, כי הוא
נמקלוע לפונית מזרחית, ומשם ואילך התחלת גבול המזרח. וכתוב נספר נפתור ופרח, כפי מה
שחנו רואים חלר עינן הוא למערב חמת יום נוטה לדרום, וקורין לו (חלר חלאקרט), והוא על
הר ניבוי, ודמשק הוא לדרום חמת ביוצר נמהלך מרנעה ימים: ולמען דעת נדקות הנותן
יתעלה שמו לגיד לך גם נפעם הזאת המקלועות שהם לנפון, שהדומיות ידעתם, מהר ההר
עד חמת נולים קו יחר, ויהיה רחבו המערבי נוטה לנפון ורחבו המזרחי נוטה לדרום, לחר
תולילו קו מחמת חל חלר עינן, ואחר מחלר עינן חל דן שהוא שפם, ויהיה לוזך זה הקו
נמהלך מרנעה ימים, ואלו הנני קוים הם על זוית נרחנת, וכל מה שהוא למזרח דרום זה
המרונע הוא סוריה, ומשם נעל ניק ודמשק וזולתם, ואם כן יהיה פירוש חלר עינן נגבול דמשק
לפונה חל יד חמת (הנאמר ניחזקאל מ"ח ח'), כלומר דן ישוב מקלה לפוני מחלר עינן שנמקלוע מזרח
שהוא נגבול דמשק, עד כאן: (י) שפמה, נמלר המזרחי, ומשם הרבלה ומסחנרת שאין זה רבלה
הנזכרת נספר ירמיה נענין שנתוב על נדקיה ויקחו אתו ויעלוהו חל נבוכד נלר מלך נבל רבלתה נחרץ
חמת (ירמיה ל"ט ה'), וכתב רש"י ז"ל רבלתה היא לנטוכיה ורבלה הנזכרת נתורה היה לדרום שפם,
וחרץ חמת הוא לפון שפם מזרחית (כפתור ופרח): ויתכן שחרץ חמת שם כולל לכל הפלך ההוא, ונתוכו
שפם ועיר חמת הנקראת כמו כן ניתוך, כמו חרץ מלרים ועיר מלרים וכן רבים: (יא) מקדם לעין, שם
מקום, והמלר הולך במזרחו, נמלאת עין לפניה מן המלר, והוא מחרץ ישראל: וירד הגבול,
כל שהגבול הולך מלפון לדרום הוא יורד והולך: ומחה, מלשון הכתה כמו ימחאו כף (ישעיה נ"ה י"ב)

מסעי לד

תרגום אשכנזי

יָם־כִּנֶּרֶת קֵדְמָה׃ (יג) וְיָרַד הַגְּבוּל
הַיַּרְדְּנָה וְהָיוּ תּוֹצְאֹתָיו יָם הַמֶּלַח
זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ
סָבִיב׃ * (יג) וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
תִּתְנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה לָתֵת לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת
וַחֲצִי הַמַּטֶּה׃ (יד) כִּי לָקְחוּ מַטֵּה
בְנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמַטֵּה
בְנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וַחֲצִי מַטֵּה

טער הינונטער, בעריהרט רעז
זעע כנרת אַן זיינער קיסטע צור
מארגענזייטע, (יב) ציעהט זיך
הינאב נאך דעם ירדן, אונד ענ־
דעט זיך בים זאלצממערע.
דיעזעם זייא דער אומפאנג־
אייערעם לאנדעם נאך זיינען
גרענצען אומהער. (יג) משה
גאב דען קינדערן ישראל׳ס
פאלגענדען בעפעהל: דיעזעם
איזט דאס לאנד, וועלכעם איהר
אונטער אייך דורך דאס לאז
פערטהיילען זאללט, וועלכעם
נעהמליך דער עוויגע בעפאה־
לען, ניין שטעממען אונד אי־
נעם האלבן שטאממע איינצו־
געבען; (יד) דען דער שטאם
דער קינדער ראובן נאך איה־

מנשה

רען פאמיליען, דער שטאם דער קינדער גד נאך איהרען פאמיליען אונד דער האלבע

מנשהישע

ר ש "י

ים כנרת קדמה. שהיה ים כנרת תוך לגבול במערב והגבול במזרח ים כנרת ומשם יורד על הירדן והירדן מושך ונח מן הלפון לדרו׳ בלכסון נוטה לכל מזרח ומתקרב לכל מרץ כנען כנגד ים כנרת ומושך לכל מזרחה של מרץ ישראל כנגד ים כנרת עד שנופל בים המלח ומשם כלה הגבול בתולאותיו של ים המלח שממנו התחלת מנר מקלוע דרומית מזרחית הרי סובבת לותה לד׳ רוחותיה:

קדמה

תרגום אונקלום

עַל כֵּיף יַם גִּינוֹסַר קִידוּמָא׃ (יג) וְיֵחוֹת
תְּחוּמָא לְיַרְדְּנָא וִידוֹן מַפְקָנוֹדֵי לְיַמָּא
דְּמִלְחָא דָּא תְּהֵי לְכוֹן אַרְעָא לְתְחוּמָהָא
סְחוֹר סְחוֹר׃ (יג) וּפַקֵּיד מֹשֶׁה יַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר דָּא אַרְעָא דִּי תְחַסְּנוּן יָתָהּ
בְּעַדְבָא דִּי פַקֵּיד יְיָ לְמִתַּן לְתִשְׁעַת שִׁבְטִין
וּפַלְגוּת שִׁבְטָא׃ (יד) אֲרֵי קַבִּילוּ שִׁבְטָא דִּבְנֵי

רְאוּבֵן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן וְשִׁבְטָא דִּבְנֵי גָד לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן וּפַלְגוּת שִׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה

קבילו

באור

הנגיעה בדוחק תכונה בלשון הכלה. והכוונה שהגבול יורד משם ונח על כתף ים כנרת ומם כתף היס הוא הגבול: קדמה, לשון רש"י ז"ל, שהיה ים כנרת תוך לגבול במערב והגבול במזרח ים כנרת ומשם יורד על הירדן, והירדן מושך ונח מן הלפון לדרום, בלכסון נוטה לכל מזרחה של ארץ ישראל כנגד כנרת, עד שנופל בים המלח (כן הנוסחת בכ"י שבידי, וברש"י שבידינו נדפוס נתוספו דברים למותר), ומם כלה הגבול בתולאותיו של ים המלח, שממנו התחלת מנר מקלוע דרומית מזרחית, הרי סובבת לותה לד׳ רוחותיה עכ"ל. נמלא מן ים כנרת עד ים המלח גבול ארץ ישראל הוא שפת הירדן למזרחו, והירדן לפנים מן הגבול:
(יד) הראובני, תואר נסעדר הממותר, ושעורו בני השבט או המטה הראובני, וכן הגדי:

קדמת

מְנַשֶּׁה לָקְחוּ נַחֲלָתָם: (טו) שְׁנֵי
הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה לָקְחוּ
נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לִירֵחוֹ קֶדְמָה
מִזְרָחָה: פ רביעי ששי
(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(יז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־
יְנַחֲלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן: (יח) וְנָשִׂיא
אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמַּטֵּה תִּקְחוּ

לנחל

תרגום אשכנזי קצ

מנשה ישע שטאם האבען איה־
רען אנטהייל שאן בעקאממען.
(טו) דיעוע דריטטהאלב
שטעממע האבען איהרען אנ־
טהייל הינענאממען דיעם־
זייטם דעם ירדן׳ם, געגען ירחו
איבער, נעהמליך אויף דער
מארגענזייטע. (טז) דער עווינע
רעדעטע מיט מ ש ה, אונד
שפראך: (יז) דיעוע זינד דיא
נאמען דער מענער, וועלכע
פיר אייך דאז לאנד אין בעזיטץ
נעהמען זאללען: דער פריע־
סטער אלעזר אונד יהושע זאהן

נון, (יח) אונד פאן יעדעם שטאממע זאללט איהר איינען שטאממפירשטען הינצוטהון,

דאז

תרגום אונקלוס

קַבִּילוּ אַחַסַנְתְּהוֹן: (טו) תְּרֵין שִׁבְטִין וּפַלְגוּת
שִׁבְטָא קַבִּילוּ אַחַסַנְתְּהוֹן מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא
דִּיְרֵחוֹ קִידוּמָא מַדִּינְחָא: (טז) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: (יז) אִלֵּין שְׁמָהַת גַּבְרַיָּא דִּי יַחְסְנוּן לְכוֹן
יַת אַרְעָא אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן:
(יח) וְרַבָּא חַד רַבָּא חַד מִשִּׁבְטָא תְּסַבּוּן

לאחסנא

רש״י

(טו) קדמה מזרחה. על פני העולם שהם במזרח ארוך מזרחית קדוים פנים ומערבית קדוים לחוד לפיכך דרוס לימין ולפון לצפון: (יז) אשר ינחלו לכם. בשבילכם כל נשיא ונשיא לפיטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ונורר לכל אחד ואחד חלק הגון ומה שהם עושין יהיה עשוי כאלו עשאום שלוחים ולא יתכן לפרש לכם זה ככל לכם שנמקרא שאם כן היה לו לכתוב ינחילו לכם, ינחלו משמע שהם נוחלי׳ לכם בשבילכם ובמקומכם כמו ה׳ ילחם לכם (שמות י״ד י״ד):

באור

(טו) קדמה מזרחה, על פני העולם, שהם במזרח השמש: (יז) ינחלו לכם את הארץ, לשון הרחב״ע, פעל יוצא לשני פעולים וכן ונחלתנו, ע״כ. ולדעתו שמלת לכם כמשמעם בעבורכם וכן פירש״י כל נשיא ונשיא לפטרופוס לשבטו. ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ונורר לכל אחד ואחד חלק הגון ומה שהן עושין יהיה עשוי כאלו עשאום שלוחים, ולא יתכן לפרש לכם זה כלל לכם שנמקרא שאם כן היה לו לכתוב ינחילו לכם, ינחלו משמע שהם נוחלים לכם בשבילכם ובמקומכם, כמו ה׳ ילחם לכם (שמות י״ד י״ד), עכ״ל, וכן נראה שאלו היה יוצא לשני פעולים היה לו לומר לחבש, וילטרך הרחב״ע לומר שלכם במקום לחבש. ובשמת אין ראוי שיפעל פעל נחל בבנין הקל יוצא לשני פעולים, וממלת ונחלתנו שבניין הרחב״ע אין הכרע, כי פירושו ונחלת אותנו על דרך כי יעקב חבל נחלתו (דברים ל״ב ט׳), עיין מה שכתב בנחלתו (שמות ל״ד ט׳), וכן ונחל ה׳ את יהודה חלקו וגומר (זכריה ב׳ ט״ז), פירושו ונחל ה׳ את יהודה שיהיה חלקו, וכן בפסוק הסמוך לנחול את הארץ, ולא נמצא הפעל הזה בבורר שהוא יוצא לשני פעולים לו שיהיה האדם הנוחל הפעול כ״א בבנין פָּעַל, לשון נָחַל מזה בערבות מואב (יהושע י״ג ל״ב), לשון נחלו אלעזר הכהן (שם י״ט נ״א), וכן בסוף הפרשה, אלה אשר צוה ה׳ לְנַחֵל את בני ישראל. ובבנין הפעיל ביום הנחילו את בניו (דברים כ״א י״ו), כי אתה תנחיל את העם הזה (יהושע ז׳ ו׳), וכן בתב הרד״ק בשרשים: (יח) נשיא אחד ממטה, והיו לפי זה עשרה נשיאי תשעה

לְנַחֵל אֶת־הָאָרֶץ: (יט) וְאֵלֶּה
שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמַטֵּה יְהוּדָה
כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה: (כ) וּלְמַטֵּה בְּנֵי
שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד:
(כא) לְמַטֵּה בִנְיָמִן אֱלִידָד בֶּן־
כִּסְלוֹן: (כב) וּלְמַטֵּה בְּנֵי־דָן נָשִׂיא
בֻקִּי בֶן־יָגְלִי: (כג) לִבְנֵי יוֹסֵף
לְמַטֵּה בְנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנִּיאֵל
בֶּן־אֶפֹד: (כד) וּלְמַטֵּה בְנֵי־
אֶפְרַיִם נָשִׂיא קְמוּאֵל בֶּן־שִׁפְטָן:
(כה) וּלְמַטֵּה בְנֵי־זְבוּלֻן נָשִׂיא
אֶלִיצָפָן בֶּן־פַּרְנָךְ: (כו) וּלְמַטֵּה
בְּנֵי־יִשָּׂשכָר נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל בֶּן־
עַזָּן: (כז) וּלְמַטֵּה בְנֵי־אָשֵׁר נָשִׂיא
אֲחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי: (כח) וּלְמַטֵּה

תרגום אשכנזי

דאז לאנד אין בעזיטץ צו נעהמען. (יט) דיועם זינר דיא נאמען דער מעננער: פאם שטאמע יהורה, כלב זאהן יפונה; (כ) פאם שטאמע דער קינדער שמעון, שמואל זאהן עמיהוד; (כא) פאם שטאמע בנימין, אלידד זאהן כסלון; (כב) פאם שטאמע דער קינדער דן, דער שטאמפירשט בקי זאהן יגלי; (כג) פאן דען נאכקאמען יוסף, פאם שטאמע דער קינדער מנשה, דער שטאמפירשט חניאל זאהן אפוד; (כד) אונר פאם שטאמע דער קינדער אפרים דער שטאמפירשט קמואל זאהן שפטן; (כה) פאם שטאמע דער קינדער זבולון, דער שטאמפירשט אליצפן זאהן פרנך; (כו) פאם שטאמע דער קינדער יששכר, דער שטאמפירשט פלטיאל זאהן עזן; (כז) פאם שטאמע דער קינדער אשר, דער שטאמפירשט אחיהוד זאהן שלומי; (כח) פאם שטאמע דער קינדער

מסעי לד

רש"י

(יח) לנחל את הארץ. שיסע נחל ומולך לותה נמקומכם:

לנחל

תרגום אונקלוס

לְאַחְסָנָא יַת אַרְעָא: (יט) וְאִלֵּין שְׁמָהַת גַּבְרַיָּא
לִשְׁבְטָא דִיהוּדָה כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה: (כ) וּלְשִׁבְטָא
דִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בַּר עַמִּיהוּד: (כא) לְשִׁבְטָא
דִבְנְיָמִן אֱלִידָד בַּר כִּסְלוֹן: (כב) וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי דָן רַבָּא בֻקִּי בַר יָגְלִי: (כג) לִבְנֵי יוֹסֵף
לְשִׁבְטָא דִבְנֵי מְנַשֶּׁה רַבָּא חַנִּיאֵל בַּר אֶפוֹד: (כד) וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי אֶפְרַיִם רַבָּא קְמוּאֵל
בַּר שִׁפְטָן: (כה) וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי זְבוּלֻן רַבָּא אֶלִיצָפָן בַּר פַּרְנָךְ: (כו) וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי
יִשָּׂשכָר רַבָּא פַּלְטִיאֵל בַּר עַזָּן: (כז) וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי אָשֵׁר רַבָּא אֲחִיהוּד בַּר שְׁלוֹמִי:

ולשבטא

באור

על תגעת המטות וחקד לחלי שבט מנשה ונשיאי יקוכן וגד לא יוכיר כאן הם לקחו נחלתם מענר לירדן מזרחה:

ומגרש

מסעי לד לה

בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדַהְאֵל בֶּן־
עַמִּיהוּד: (כט) אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן: פ חמישי
לה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ
לֵאמֹר: (ב) צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם
עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרָשׁ לֶעָרִים
סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם: (ג) וְהָיוּ
הֶעָרִים לָהֶם לָשָׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם
יהיו

תרגום אשכנזי קצא

דער נפתלי, דער שטאַמם־
פֿירשט פרהאל זאָהן עמיהוד.
(כט) דיעוע זינד עס, דענען
דער עווינע אויפֿגעטראַנען,
דען ק׳נדערן ישראל׳ס איהר
ערבע איינצונעבען אים לאַנדע
כנען.
לה (א) פֿערנער רעדעטע דער
עווינע מיט משה אין
דען נעפֿילדען מואב׳ס אַם ירדן
געגען יריחו איבער, אונד
שפּראַך: (ב) נעביעטהע דען
קינדערן ישראל׳ס, דאַס זיא
דען לוים פֿאָן איהרעם איינע־
טהימליכֿען ערבנוטע, שטעדטע
אַבגעבען צור וואָהנונג, דאַצו
איינען פֿרייען פלאַטץ אום דיא
שטעדטע הערום. (ג) דיא
שטעדטע זאָללען איהנען צור וואָהנונג דיענען, דיא פֿרייען פלעטצע אַבער צו איהרעם
פֿיע־

תרגום אונקלוס

(נח) וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי נַפְתָּלִי רַבָּא פְּדַהְאֵל בַּר
עַמִּיהוּד: (כט) אִלֵּין דִּי פַקֵּיד יְיָ לְאַחְסָנָא יָת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְכְנָעַן:

רש״י

(כט) לנחל את בני ישראל. שהם ינחילו
אותה להם לאחלוקותיהם:
לה (ב) מגרש. רוח מקום חלק חוץ
לעיר סביב להיות לנוי לעיר
וחין

לה (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמֵישְׁרָיָא דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִירֵחוֹ לְמֵימָר: (ב) פַּקֵּיד
יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְּנוּן לְלֵיוָאֵי מֵאֲחֻסָּנַת אַחְסָנַת אֲחוּדַתְהוֹן קִרְוִין לְמִתַּב וְרֶוַח לְקִרְוַיָּא
סְחָרֵנֵיהוֹן תִּתְּנוּן לְלֵיוָאֵי: (ג) וִיהוֹן קִרְוַיָּא לְהוֹן לְמִתַּב וְרֶוְחֵיהוֹן יְהוֹן לִבְעִירֵהוֹן
ולקניניהון

באור

לה (ב) ומגרש, הוא ריוח מקום חלק מחוץ לעיר סביב להיות לנוי העיר, וחין רשאין לבנות
שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע זריעה. (רמב״ן), והוא במסכת ערכין (דף ל״ג ע״ב)
חין עושין שדה (של ערי הלויים) מגרש, משום דמחריב ייאוב חרן ישראל, ולא מגרש (שלהם)
שדה

המעמר

(כח) פרהאל, נמצ הרמב״ע: ,,לפי נעלם הה״ד הם שתי מלות שוות נטעם כי ה״ד לינוי
מלותיות המוסך״ ע״כ. פירושו כי יש פלוגתא אם הדל״ת נקידה בקמ״ץ והה״ד גם נסתר,
או שדל״ת נפת״ח והה״ד בשו״ח (עיין בתיקון סופרים); ולזה אמר כי אם הה״ד נעלם שהיא
ג״כ מ״ב הם שתי מלות שוות, הטעם, כלומר שלמלה אחת תחשבנה, כי הה״ד לינוי מן
הלותיות הממוך, פי׳ בחמצע המלה לא תנוח הה״ד, ולזה אם נאמר שפדהאל מלה אחת
נקידה, צריך שתהיה הדל״ת בפת״ח והה״ד בשוא נח, כמו מַחֲפֹרֶת, גַּבְהֻת.

תרגום אשכנזי

פֿיהע, צו איהרעם הויזוע־
זען אונר אַנדערן לעבענם־
נאָטהוועניקייטען. (ד) דיע־
זע פֿרייען פּלעטצע פֿאָר דען
שטעדטען, דיא איהר דען
לוים איינרייסט, זאָללען אוי־
סערהאַלב דער שטאַדטמויער
אויף אַללען זיטען טויזענד על־
לען האַלטען. (ה) פֿערנער
מעסטעט איהר אויסערהאַלב
דער שטאַדט דיא מאָרגענזיי־
טע צוויא טויזענד עללען, דיא
מיטטענליגע וויטע צוויא טוי־
זענד עללען, דיא אַבענדויטע
צוויא טויזענד עללען, דיא
מיטטערנעכטליגע וויטע צוויא
טויזענד עללען אונר דיא
שטאַדט אין דער מיטטע.
דיעזע זאָללען איהרע פֿרייען
פּלעטצע אום דיא שטעדטע הערום זיין. (ו) דיא שטעדטע, דיא איהר דען לוים אייגענטהום זאָללען

מסעי לה

יִהְיוּ לִבְהֵמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכָל
חַיָּתָם: (ד) וּמִגְרְשֵׁי הֶעָרִים אֲשֶׁר
תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם מִקֶּיר הָעִיר וָחוּצָה
אֶלֶף אַמָּה סָבִיב: (ה) וּמַדֹּתֶם
מִחוּץ לָעִיר אֶת־פְּאַת־קֵדְמָה
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־נֶגֶב
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־יָם
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת צָפוֹן
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ
זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים:
(ו) וְאֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם

את

פּלעטצע אום דיא שטעדטע הערום זיין. (ו) דיא שטעדטע, דיא איהר דען לוים אייגענטהום זאָללען

ר ש י

וחין רשמין לכנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע זרעים: (ג) ולכל חיתם. לכל בהמיהם: (ד) אלף אמה סביב. ואחריו הוא אומר אלפים הא כיצד אלפים הוא נותן להם סביב ומהם אלף הפנימיים למגרש והחילונים לשדות וכרמים:

תרגום אונקלוס

וּלְקִנְיָנֵיהוֹן וּלְכֹל חַיְוָתְהוֹן: (ד) וּרְוָחֵי קִרְוַיָּא
דִּי תִתְּנוּן לְלֵוָאֵי מִבָּרָא לְקִרְתָּא וּלְבָרָא אַלְפָּא
אַמִּין סְחוֹר סְחוֹר: (ה) וְתִמְשְׁחוּן מִבָּרָא
לְקִרְתָּא יַת רוּחַ קִידוּמָא תְּרִין אַלְפִּין אַמִּין
וְיַת רוּחַ דָּרוֹמָא תְּרִין אַלְפִּין אַמִּין וְיַת רוּחַ מַעַרְבָּא תְּרִין אַלְפִּין אַמִּין וְיַת רוּחַ צִיפּוּנָא
תְּרִין אַלְפִּין אַמִּין וְקִרְתָּא בְּמִצְעָא דֵּין יְהֵי לְהוֹן רְוָחֵי קִרְוַיָּא: (ו) וְיַת קִרְוַיָּא דִּי תִתְּנוּן

ללויאי

באור

שדה מגרש למקריב נוי העיר, עיין שם: (ג) ולכל חיתם, לכל לרבי מקיתם: (ד) אלף אמה סביב, ואחריו הוא אומר אלפים אמה הא כיצד, אלפים הוא נותן להם סביב, ומהם אלף הפנימיים למגרש והחילונים לשדות ולכרמים, (רש"י ורשב"ם), והוא מדברי רבותינו ז"ל. ודעת הרמב"ן נוסה לפי פשוטו של מקרא שימדוד את פאת מזרח (מן קרן מזרחית דרומית עד קרן מזרחית לפונית) אלפים באמה וכן את כל הרבע הפאות עד שיהיה מרובע של אלפים על אלפים אמה, והעיר בתוך, וכן נאה לעיר שתהיה לה לחוזה מרובעת, לא שימדדו אלפים אמה לרבע הרוחות בנגד העיר והקרנות לא תהיה להם, אלא שימדדו את הצדדים, והוסיף להם מגרש אחד בנגד העיר כשעור הרחצין שבנגד העיר עד שנמצא בשמדוד לעיר מגרש אלף אמה בסביבותיה כאחד לוס בתחלה תהיה העיר אלף על אלף ברבוע, וכנון הוא שיהיו אלף אמה אחד נתן לפס סביב בנגד העיר למגרש אחד יוצא, והאלף אחד הוסיף להם בכתוב האחי ברבוע הפאות לשדות ולכרמים כמו שקבלו רבותינו, אבל שם הכל מגרש אחד אחד שזה יעבד ויזרע וזה לא יעבד ולא יזרע ולפך ספריהו זה אחד עד כאן מדברי: (ו) ואת העדים אשר תתנו, יתכן שהוא מוסב על מה שני

ישראל

מסעי לה

תרגום] אשכנזי קצב

אֶת שֵׁשׁ־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
לָנֶס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וְעֲלֵיהֶם תִּתְּנוּ
אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר: (ז) כָּל־
הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם
אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֹתָן וְאֶת־
מִגְרְשֵׁיהֶן: (ח) וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
מֵאֲחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרַב
תַּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמְעַט תַּמְעִיטוּ אִישׁ
כְּפִי נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן
מֵעָרָיו לַלְוִיִּם: פ ששי שביעי

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־

זאללט, זינד דיא זעכס פֿרייא־
שטערטע, דיא איהר הערגע־
נען מיסט, דאס איינער, דער
איינען מאַרשלאַנ בענאַנגען,
דאהין פֿליעהע; אונד איבער
דיעזען, נאך צוויא אונר פֿיער־
ציג שטערטע; (ז) אַלזאַ צו־
זאַממען אַכט אונר פֿיערציג
שטערטע, דיא איהר דען
לוים אייגצוריימען האַבט,
זיא נעבסט איהרען פֿרייען
פֿאַרפֿלעמצען. (ח) צו דען
שטערטען, דיא פֿאַן דעם בע־
זיטצע דער קינדער ישראל׳ס
אַבגענעבען וועדען, זאללן
דער שטאַם, דער פֿיעל לאַנד
בעזיטצט, מעהר, אונד דער־
יעניגע, דער וועניג לאַנד כע־
זיטצט, וועניגער הערגעבען;
נאך פֿערהעלטנים דעם ערב־
גוטס, דאז יעדעם בעקאַממט,

הירדן

מום עם פֿאַן זיינען שטערטען דען לוים אַבגענעבען. (ט) פֿערנער רעדעטע דער עוויגע מיט משה, אונד שפראַך: (י) רעדע מיט דען קינד ערן ישראל׳ס, אונד זאַגע איהנען: ווען איהר

א בער

תרגום אונקלוס

לֵלְיָאֵי יַת שִׁית קִרְוֵי שֵׁיזָבוּתָא דִּי תִתְּנוּן לְמֵעֱרַק תַּמָּן קָטוֹלָא וְעַלֵיהוֹן תִּתְּנוּן
אַרְבְּעִין וְתַרְתֵּין קִרְוִין: (ז) כָּל קִרְוַיָּא דִּי תִתְּנוּן לְלֵיָאֵי אַרְבְּעִין וְתַמְנֵי קִרְוִין יַתְהֶן
וְיַת רְוָחֵיהֶן: (ח) וְקִרְוַיָּא דִּי תִתְּנוּן מֵאֲחוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן סַגִּיאֵי תִּסְגּוּן וּמִן
זְעִירֵי תַּזְעִירוּן גְּבַר כְּפוּם אַחְסָנְתֵּיהּ דִּי יַחְסְנוּן יִתֵּן מִקִּרְוֹהִי לְלֵיָאֵי: (ט) וּמַלֵּיל יְיָ
עִם משֶׁה לְמֵימָר: (י) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן עָבְרִין

יח

באור

ישראל החמור למעלה, שילוה את הערים מצד ימינו ללוים, דהיינו גם ערי המקלט ועוד ארבעים
ושתים עיר, כמו שהולך ומבאר: את שש ערי המקלט, שלש שבעבר הירדן מזרחה, ומעבר לירדן ימה הנגיל יהושע עוד שלש ערים כמו שכתוב ויקדישו את קדש בגליל
וגומר (יהושע כ׳ ז׳): (ח) מאת הרב תרבו, מאת בתי האבות שנאלו הרבה יקחו הרבה,
מכל השבטים היו ערים נאלה (ועיין מה שכתוב בפרשת פנחס על פסוק לרב תרבה). ואף
על פי שתמלא בספר יהושע שאין מספר הערים מצר נתנו ללוים שוה לשבטיהם שהרי נתנו
מיהודה ומשמעון ובנימין ערים י״ג, וממטה יששכר מצר ונפתלי ואלי מנשה י״ג, ואלו מרובים
על הראובנים בשנים, וכן ממטה לפרים ערים ד׳, וממטה דן ערים ד׳ והיו בני דן כפלים
בבני לפרים? זאת היתה מפני שבני הערים שהיו מחובות זו מזו כי בשומם נתחלקה הארץ. על

כאן

מסעי לה

תרגום אשכנזי

הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן: (יח) וְהִקְרִיתֶם
לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה
לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ
בִּשְׁגָגָה: (יג) וְהָיוּ לָכֶם הֶעָרִים
לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ
עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט:

איבער דעם ירדן אין דאס לאַנד
כנען קאָממט, (יח) מיסט איהר
איהר בעקיועטע שטעדטע
אויסזוכן, דיא אייך צו פרייע
שטעדטען דיענען זאָללען, דאַ
הין אייניגער, דער אונפֿערזע
הענס אייגען טאָדשלאַג בע
גאַנגען, פֿליהען קאננע.
(יג) דיעזע שטעדטע זאָללען
צום שוטץ דיענען פֿאָר דעם
בלוטראַכער, דאמיט דער
טאָדשלעגער ניכט אומקאָממט, בעפֿאָר ער פֿאָר דער גמיינדע צום גערישטע געשטאַנדען.

והערים

דיא

רש"י

(יא) והקריתם. לזין הקרייה תלוי לעון הזמנה וכן הוא לומר כי הקרוב ה' אלהיך לפני (נרחבות כ"ו): (יב) מגואל. מפני גואל

תרגום אונקלוס

יַת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דִכְנָעַן: (יח) וְתַזְמְנוּן לְכוֹן
קִרְוִין קִרְוֵי שֵׁיזָבוּתָא יֶהֱוֵין לְכוֹן וְיֵשְׁרוֹק
לְתַמָּן קָטוֹלָא דְיִקְטוֹל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ: (יג) וְיֶהֱוֵין
לְכוֹן קִרְוַיָא לְשֵׁיזָבָא מִגָּאֵל דְּמָא וְלָא יְמוּת קָטוֹלָא עַד דִיקוּם קָדָם כְּנִשְׁתָּא לְדִינָא:

וקירויא

באור

כאן מרמב"ן: (יא) והקריתם, מענין תיקון הקורות ומכסם הבית, כמו קורתי (נרחבות י"ט ח'), לקרות את שערי הבירה (נחמיה ב' ח'), ולכן נקרא העיר קריה, תעלין קריה (מצלי י"ח י'), על שם הבתים המקריים שבה, ועל הדרך הזה לומר והקרייתם כלה לומר תחקנו לכם קריות כך הוא דעת הרלב"ע שפירש מגזרת קריה, עד כאן. ולדעת אחר מפרשים יהיה הפעל הזה מענין הקרה נא לפני (נרחבות כ"ד י"ב) פירוש הזמן, וכן והקרייתם כלה לומר הזמינו לכם ערים, כן תרגם לונקלוס ופירש רש"י ורשב"ם, וכן תרגם המתרגם לאשכנזי: מקלט, ענינו כניסת הדבר בין חלקי מקבלו, ויהיה לשון ומוכנך עמו, עד שלא יורגש השנוי בין חלקיהם, ולא יבדל ממנו כי לא נדוחק. לשון זעיר ושה ברוע וקלוט (ויקרא כ"ב כ"ג), ענינו שחלקי רגלו התחת נמשכות וקליטות יחד, עד שלא יורגש שום שנוי לו הנבדל ביניהם, וכן לדברי רבותינו ז"ל שפירשו שפרסותיו קליטות כרגלי הסוס והחמור, וכן נמשנה כדי שיקליט את העין, שיכנס הלבע בין חלקי הבגד ויחזו שמה, ועל"ז נקראות ערי מקלט, לפי שהרוצחים השוגגי' נחמוים בין חומותיהם מירצת נפשם, ולא יצאו מחוץ לעיר מקלטם, עד מות הכהן הגדול, ושם הם יושבים בטח, בתוך הגבול ושנוי ביניהם ובין יתר יושבי הערים ההם, כי הם קלוטים בתוכם: (יב) מגאל, קרוב ממשפחת הנרצח: עד עמדו, ענינו שלא ימות הרוצח טרם עמדו לפני העדה למשפט

המעמר

לה (יא) והקריתם, לשון רש"י: "לזין הקרייה תלוי לעון הזמנה וכו'" הנה בזה רש"י שהוא מענין הקרה ולא מן קריה כדעת קצת המפרשים. ואמר עוד שלא יובן מלת מקרה כדבר שלא כיוונה כלל מלת המצוה, כי בבר נזכר הקרה ה' לפני. ולדעתי בזה הכתוב לכוונה מיוחדת כאן בלשון מקרה, כי נחלת בני ישראל לשבטיהם היתה ע"פ הגורל מלת ה', לך ערי הלוים וערי מקלט בחרו המה, ובבר אמר בתוספתא ותע"פ שהפריזו שבט בזר לפרים לא היתה קולטת (לפי שהיתה ביד הכנענים) ונתנו גמלא תחתיה, (ועיין בתורת לכפר יהושע כ"ח

(יג) וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שֵׁשׁ־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם: (יד) אֶת־ שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה: (טו) לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ־הֶעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־ נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: (טז) וְאִם־בִּכְלִי בַרְזֶל הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא

מוח

ער איינען מיט איינעם אייזערנען געפֿעסט נעשלאַגען, דאַס ער געשטאָרבען, זאָ איז ער

איין

תרגום אונקלוס

(יג) וְקִרְוַיָא דִּי תִתְּנוּן שִׁית קִרְוֵי שֵׁיזָבוּתָא יְהֵוְיָן לְכוֹן: (יד) יַת תְּלַת קִרְוַיָא תִּתְּנוּן מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא וְיַת תְּלַת קִרְוַיָא תִּתְּנוּן בְּאַרְעָא דְּכְנָעַן קִרְוֵי שֵׁיזָבוּתָא יְהֵוְיָן: (טו) לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוֹרָא וּלְתוֹתָבָא דִּי בֵינֵיהוֹן יְהֵוְיָן שִׁית קִרְוַיָא הָאִלֵּין לְשֵׁיזָבָא לְמֵעְרוֹק לְחַמָּן כָּל דִּיקְטוֹל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ: (טז) וְאִם בְּמָאנָא דְּפַרְזְלָא מְחָהִי וְקַטְלֵיהּ קָטוֹלָא הוּא אִתְקְטָלָא

יתקטיל

רש"י

גיאל הדם שהוא קרוב לנרצח: (יג) שש ערי מקלט. מניד שלח על פיו שהנדיל משה ג׳ עיירות שלש ערים בעבר הירדן לא היו קולטות עד שנכתרו שלש ערים בארץ כנען: (יד) את שלש הערים וגו׳. לפי שנאמרו כנען משעה שנטעים וכאן לימן שלש ערים ומלי הדים מנין ערי מקלט שלשה משום דכתיב נפיצי רולחים דכתיב נלעד קרית פועלי און עקיבה מדם (הושע ו׳): (טז) ואם בכלי ברזל הכהו. לימן זה מכבר נהורג בשוגג שלא בהורג במזיד ובא ללמד שההורג בכל דבר לריך שיהים

בא ור

למשפט: (יד) תתנו מעבר לירדן, לומן הנדילן משה בחייו, כמו שכתוב לה יבדיל משה שלש ערים (דברים ד׳ מ״ח): (טו) ואם בכלי ברזל, עתה יפרש לימה הנקרא שוגג בינות שלש ערי המקלט ולימה הוא הנקרא מזיד לחבר יומת, והולך ומנחר עם הנהנו בכלי ברזל רולח הוא, רלה

ה מ ע מ ר

כ״ף ט״ו), יבוה שיך בו לומן מקרה נגד הגואל לחבר משפטו מה׳ יבא. ומה שלש נתמר והקריתם נפרשה הקודמת לכל ערי הלויים? לפי שפרשת ערי מקלט נתמרה קודם פרשת ערי הלויים כי לא זאת לומך יובדק לתמר (לעיל ו׳) לת שם ערי המקלט.

תרגום אשכנזי קצג

(יג) דיא שטערטע, דיא איהר וואלט געשטאלט צו פֿרייא שטערטען בעשטימטע, וואללען זעכס אין דער צאהל זיין, (יד) דרייא שטערטע דיעסוי טם דעם ירדן אונד דרייא שטערטע נעבט איהר אים לאנד כנען; דיעזע זאלל לען פֿרייע שטערטע זיין (טו) דען קינדערן ישראלס וואוהל, אלם דען פֿרעמדען אונד אנגעזעסענען אונטער אייך וואללען דיזע זעכס שטערטע צום שוצע דיענען, דאס יעדער, דער אייגע פערזאן אונפֿערזעהנס אומגעבראכט, דאס הין פֿליהען קעננע. (טז) והאם

ער אייגען מיט אייגעם אייזערנען געפֿעסט נעשלאגען, דאס ער געשטארבען, זא איז ער

מסעי לה

מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ: (יז) וְאִם בְּאֶבֶן
יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ וַיָּמֹת
רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ:
(יח) אוֹ בִכְלִי־עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת
בּוֹ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת
יוּמַת הָרֹצֵחַ: (יט) גֹּאֵל הַדָּם הוּא
יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ הוּא

יתנו

תרגום אשכנזי

איין סערדער, דער מערדער זאָל אומגעבראַכט ווערדן; (יז) ווער איינען שטיין, מיט וועלכעם מאַן אומגעבראַכט ווערדן קאַן, אין דיא האַנד ניממט, אונר יעמאַנדען שלעגט, דאַס ער שטירבט, דער איזט איין מערדער, דער מערדער מוס געטערטעט ווערדן; (יח) אָדער ער ניממט איין האָלץ אין דיא האַנד, מיט וועלכעם מאַן אומגעבראַכט ווערדן קאַן, אונר שלעגט יעמאַנדען, דאַס ער שטירבט, דער איזט איין מערדער, דער מערדער מוס געטערטעט ווערדן. (יט) דער בלוטראָער קאַן דעם מערדער אומברינגען; ווָאָ ער איהן אַנטריפֿפֿט, קאַן ער איהן

ר ש " י

סיהים נו סיעור כדי להמית שנאמר נגולם לסר ימות נו דמתרגמינן דהיה כמיסת דימות סיה חון מן הנרצל שלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא שהנרצל ממית כגל שהוא לפילו מסט לפיכך לא נתנה נו תורה סיעור לנתוב נו לסר ימות נו ואם תאמר בהורג בשוגג הכתוב מדבר הרי הוא לומר למטה לו בגל לסן לסר ימות גם בלא רלות וגו' למד על המסורים למעלה שהורג במזיד הכתוב מדבר: (יז) באבן יד. סיים גם מלא יד: לסר ימות גם. סיים גם סיעור להמית כתרגומו

תרגום אונקלוס

יְהַקְטֵיל קְטוֹלָא: (יז) וְאִם בְּאַבְנָא דְמַחֲנַסְבָא
בִידָא דַהֲיָא כְמַיְסַת דִי יְמוּת בָּהּ מְחָהֵי
וַקְטִלֵיהּ קְטוֹלָא הוּא אִתְקְטָלָא יְתְקְטֵיל
קְטוֹלָא: (יח) אוֹ בְמָאנָא דְאָע דְמִתְנְסֵב בִידָא
דַהֲיָא כְמַיְסַת דִי יְמוּת בֵּיהּ מְחָהֵי וַקְטִלֵיהּ
קְטוֹלָא הוּא אִתְקְטָלָא יְתְקְטֵיל קְטוֹלָא:
(יט) גָּאֵיל דְמָא הוּא יְקְטוֹל יַת קְטוֹלָא כַּד

אחחיב

לפי שנאמר והכה לים לת רעהו בלבן (שמות כ"ל) ולא נתן בה סיעור יכול בל שהוא לנך נאמר לסר ימות בה: (יח) או בכלי עץ יד. לפי שנאמר וכי יכה לים לת עבדו או לת לשתו בשבט (שם) יכול בל שהוא לנך נאמר בעץ לסר ימות נו סיהא נו בדי להמית: (יט) בפגעו בו. לפילו בתוך

ערי

באור

רלה לומר רולח במזיד הוא, כי היה יודע שיכול להמית בו, לבן מות יומת הרולח: (יז) ואם באבן יד, מלת לבן סמוכה למלת יד שהיא מותר לה, רלה לומר בלבן הנלקח ביד, וכן ת"ח: אשר ימות בה, שהיתה הלבן גדולה בל בך עד שיש בה סיעור להמית, לפיכך מזיד הוא, מות יומת. ומה שלא נאמר בגלי נרזל לסר ימות בה, לפי שהנרזל ממית בגל שהוא לפילו מסט, לבן לא נתנה בו תורה סיעור (רש"י): (יח) או בכלי עץ יד, בלי עץ הנלקח ביד: (יט) בפגעו בו, בגל מקום לסר ימלא לת הרולח ובן פירש רש"י לפילו בתוך ערי המקלט. ותנקלוס תרגם בל לתתיב ליה מן דינא, ורלה שדעתו במלת בפגעו מענין סוב לתה ופגע (שמואל ל' כ"ב י"ח), שהוא לשון הכאת מיתה, וביאור הכתוב בפגעו בו, בזמן הפגיעה להמיתו, והוא לסר שנתחייב בג"ד: בפגעו, הרלוי בקמ"ץ הפ"ה בדין המקור בנגיו ובא בחיר"ק, כמו בנגדו בה (שמות כ"ל ח'),

בשבני

מסעי לה

יִמְחֲנוּ: (כ) וְאִם־בְּשִׂנְאָה יֶהְדָּפֶנּוּ
אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו בְּצָדִיָּה וַיָּמֹת:
(כא) אוֹ בְאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת
מוֹת־יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל
הַדָּם יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־
בוֹ: (כב) וְאִם־בְּפֶתַע בְּלֹא־אֵיבָה
הֲדָפוֹ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל־כְּלִי
בְּלֹא צְדִיָּה: (כג) אוֹ בְכָל־אֶבֶן
אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וַיִּפֹּל
עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ

תרגום אשכנזי קצד

איהן אומברינגען. (כ) שטעסט יעמאנד דען אנדערן אוים האס, אדער ווירפט העמי־ שער ווייזע (מיט נאכשטעל־ לונג) עטוואס אויף איהן, דאס ער שטירבט: (כא) אדער שלעגט איהן אוים פיינדשאפט מיט דער האנד, דאס ער שטירבט: זאמום דער שלע־ גער געטעדטעט ווערדען, ער איזט אין מערדער; דער בלוט־ ראכער קאן דען מערדער, ווא ער איהן אנטריפט, ווייערער אומברינגען. (כב) האט ער איהן אבער פאן אונגעהר אהנע פיינדשאפט געשטא־ סען, אדער עטוואס אויף איהן

ולא

געווארפען אהנע נאכשטעללונג, (כג) אדער ער האט אהנע איהן צו זעהען, איינען שטיין, מיט וועלכעם מען צו טאדע געווארפען ווערדען קאן, אויף איהן פאללען לאסטען, [דאפאן יענער שטירבט, אהנע דאס ער זיין פיינד געווזען, אדער איהם

צו

תרגום אונקלוס

אִתְחַיֵּב לֵיהּ מִן דִּינָא הוּא יְקָטְלִינֵיהּ: (כ) וְאִם
בְּשִׂנְאָה דְּחָהִי אוֹ רְמָא עֲלוֹהִי בְּכַמָּנָא וְקָטְלֵיהּ:
(כא) אוֹ בְדֶבְבוּ מְחָהִי בִּידֵיהּ וְקָטְלֵיהּ
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל מַחְיָא קָטוֹלָא הוּא גָּאֵיל
דְּמָא יְקָטוֹל יַת קְטוֹלָא כַּד אִתְחַיֵּב לֵיהּ (מִן
דִּינָא): (כב) וְאִם בְּתֻקֵּיף בְּלָא דֶבְבוּ דְּחָהִי אוֹ

רש"י

ערי המקלט: (כ) בנדיה. כתרגומו בכמנא במקרב: (כב) בפתע. בקונס ותרגומו בתקיף שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהיר עליו: (כג) או בכל אבן אשר ימות בה. הכהו בלא רצות שלא רצהו: ויפל עליו. מכאן למדו הטורג דרך ירידה גולה דרך עלייה אינו גולה:

עד

רְמָא עֲלוֹהִי כָּל מָאן דְּלָא כְּמַן לֵיהּ: (כג) אוֹ בְכָל אַבְנָא דְּהִיא כְּמֵיתַת דִּי
יְמוּת בָּהּ בְּלָא חֲזֵי וּרְמָא עֲלוֹהִי וְקָטְלֵיהּ וְהוּא לָא סָנֵי לֵיהּ וְלָא

חבע

באור

נזנרי לכם (ויקרא כ"ו כ"ו): ימחנו, נקי"ק קטן תחת המ"ם תחת סי"ק גדול, והרחוי ימיתנו: (כ) יהדפנו, נגופו: או השליך עליו, ממקום גנוח: בצדיה, כמו שכתב המתרגם לשנזי (מיט נאכשטעללונג), כמעשה הליד המתנגל ועודה לקחת לית נפש לידו: (א) חבהו בידו, בידו עלמו בלא כוס כלי הרי בלר כאן לופני המזיד, לם בכלי יכנו שים בו שיעור להמית, לו בגופו מתוך שנאה ותיכה לו בידו, לו ישליך עליו בלדיה, ועתה יבלר לופני הסוגג, והוא לם הדפו בלא תיבה, ובכלל לם בידו יכנו בלא תיבה, לו ישליך עליו בלא כדיה לו בכל לאן בלא רחות ויזניר לאן וה"ה לכלי בדול לו עץ בלא רחות: (כב) בפתע, בלא כוונה: (כג) בלא ראות, מקור בנגין ה־קל, בתי"ו נוספת, ועניינו בלא בחות לומו, וכן מתורגם בל"ק:

מסעי לה

וְלֹא יְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ: (כד) וְשָׁפְטוּ
הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם
עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה: (כה) וְהִצִּילוּ
הָעֵדָה אֶת־הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם
וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר
מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ
עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר־מָשַׁח
אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: (כו) וְאִם־יָצֹא

תרגום אונקלוס

חֲבַע בִּישְׁתֵּיהּ: (כו) וִידוּנוּן כְּנִשְׁתָּא בֵּין
מַחְיָא וּבֵין גָּאֵיל דְּמָא עַל דִּינַיָּא הָאִלֵּין:
(כז) וְיָשֵׁיזְבוּן כְּנִשְׁתָּא יָת קָטוֹלָא מִיַּד גָּאֵיל
דְּמָא וְיָתִיבוּן יָתֵיהּ כְּנִשְׁתָּא לְקִרְיַת שֵׁיזָבוּתֵיהּ
דִּי עָרַק לְתַמָּן וְיֵתֵב בָּהּ עַד דִּי מוּת כָּהֲנָא
רַבָּא דִּירַבִּי יָתֵיהּ בְּמִשְׁחָא קוּדְשָׁא: (כח) וְאִם

רש"י

(כה) עד מות הכהן הגדול. שהוא בא להצדות שבינה ביזראל ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק את השבינה מיזראל ומקצר את ימי חייהם לימי בדלי שיהיו לפני כהן גדול. דבר אחר לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו ליזראל בימיו: אשר משח אותו בשמן הקדש. לפי פשוטו מן המקראות קצרים הוא שלא כיצים מי משחו שלא אחר משחו המוצא קיומו בשמן הקדש. ורבותינו דרשוהו בשם

תרגום אונקלוס

יצא

רש"י

צבאר

מיפק

מכות לריכיים דבר ללמוד שהרי עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו. אלא נמיתתו של שני שנאמר אחר משח קיומו זכי הוא מוצאי לכהן או הכהן משח קיומו שלא להניח את הנמצא בימיו שמזילו נמיתתו:

מין

באור

(כד) ושפטו העדה, ומה יהיה המשפט בילילו את המכה מיד גואל הדם כמו שכתוב בסמוך. וכן מתורגם בל"ח: (כה) והשיבו אחו העדה, אחר שהם שמה מחיית גואל הדם ובית דין לקחתו משם לעמוד לפניהם למשפט, ואחר שראו שהיה שוגג יחזירוהו למקומו של אחת מהערים אשר שם שמה: עד מות הכהן הגדול, כי היות רואה בשגגה גואל הדם להשקיט נפש גואל הדם, שלא ירצה לנגד עיניו מי שגרם המקלה הזאת על ידו, כי יהם לבבו ויחקוף על מות קרובו, ומחוך רחימת נפשו ורגשת בעסו לא יתבונן להבדיל בין שוגג למזיד, ויבא לשפוך דם נקי, ולשם מזרמו במות החיים אשר הוא הגורם שגרמי לכל ישראל שגזה תגוף דעת הגואל אחר נהרג קרובו, וזה ענין טענו לנפש החדם, המקרא החדש מדבר את היתן, לער גדול משקיט את הקטן, היגון מכניע את שלב ומשבך את הקלף, ובלרות הכלל מתנשם הנפש על לריחים הפרטות, ועתה מות הכהן הגדול הוא מקרה חדש, ולער גדול ויגון קדם לכל התומה, על ידו תשבך חמת הגואל, ובכח זה אחר נעשה לו, לו יחן על לב להבחין בין שוגג למזיד. (מדברי הרמב"ם פרק מ' מלכים ג'), ורש"י פירש שהוא בא להצדות שבינה ביזראל ולהאריך ימיהם, והרוצח בא לסלק את השבינה מיזראל ומקצר את ימי החייים לימי בדלי שיהיו לפני כהן גדול. דבר אחר לפי שהיה לו לכהן הגדול להתפלל שלא תארע תקלה זו ליזראל, עד כאן: אשר משח אחו, ענינו המוצא, שלא הוגמת שם שנקרא בל"ח (חיאפערזאלבט)

מסעי לה

תרגום אשכנזי קצה

יְצָא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ
אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (כז) וּמָצָא אֹתוֹ
גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לִגְבוּל עִיר
מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת־
הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם: (כח) כִּי בְעִיר
מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן
הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל
יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ:
(כט) וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט
לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:
(ל) כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים

ירצח

אבער דער טאָדשלענער
איבער דיא נרענצע דער
פֿריישטאַדט הינים, ראַהין ער
נעפֿלאָהען, (כז) דער בלוטראָ־
כער פֿינדעט איהן אויסער־
האַלב דער נרענצע זיינער
פֿריישטאַדט, אונד כרינגט דען
טאָדשלענער אום, זאָ האַט ער
קיינע בלוטשולד אויף זיך;
(כח) דען ער זאָלל אין זיינער
פֿריישטאַדט בלייבען, ביז דער
האָהע פריעסטער שטירבט,
נאַך דעם טאָדע דעס האָהען
פריעסטערס מאַנ דער טאָד־
שלענער צוריקקעהרען אין
דאַז לאַנד זיינעָ בֵּעזיטצונג
(כט) דיעזעס זאָלל דיא פֿער־
אָרדנונג אייערעס רעכטעס
זיין ביא אייערן נאַכקאָממען,

אין אַללען אייערן וואָהנזיטצען: (ל) וועָן יעמאַנד אייגען אומכרינגט, זאָ זאָלל מאַן נאַך או סואַנע

דער

תרגום אונקלוס

מִפֶּךְ יִפּוֹק קְטוֹלָא יַת תְּחוּם קִרְיַת שֵׁיזָבוּתֵיהּ
דִּי עָרַק לְתַמָּן: (כז) וְיַשְׁכַּח יָתֵיהּ גָּאֵיל דְּמָא
מִבָּרָא לְתְחוּם קִרְיַת שֵׁיזָבוּתֵיהּ וְיִקְטוֹל גָּאֵיל
דְּמָא יַת קְטוֹלָא לֵית לֵיהּ דָּם: (כח) אֲרֵי בְּקִרְיַת
שֵׁיזָבוּתֵיהּ יָתִיב עַד דִּי מוּת כַּהֲנָא רַבָּא

ר ש"י

(כז) אין לו דם. הרי הוא נסיוג לת המת אין לו דם: (כט) נכל מושבותיכם. למד שתהא סנהדרי קטנה מהלכת לחזק כל זמן שגולה נתון ישראל. (ל) כל מכה נפש וגו'. הבא להורגו על שהכה את הנפש: לפי עדים. ירלחנו שיעידו שהתרלה בהם

הרגו

וְכַד דִּי מוּת כַּהֲנָא רַבָּא יְחוּב קְטוֹלָא לְאַרְעָא אֲחֻסָּנָתֵיהּ: (כט) וְיֶהְוֵין אִלֵּין
לְכוֹן לִגְזֵירַת דִּין לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתָבָנֵיכוֹן: (ל) כָּל דְּיִקְטוֹל נַפְשָׁא לְפוּם סָהֲדִין
יקטיל

באור

וכן מתורגם בלשון אשכנז: (כו) את גבול, מן גבול בשו בלשון אשכנז את העיר, (הרלב"ג). ויש
נוה הבדל בטבע הלשון, כי אלו אמר מן גבול היה ראוי להוסיף בחיבת המקום שהלך לשם
ולומר מן גבול העיר ואולם לו דומם לו, אבל נאמרו את גבול אין צורך לזה. (כו) אין לו
דם, אין להגואל הזה מצטת שפיכת דם, כאשר יבאר בפתוח הפסוק וכן תרגום יב"ע ליה ליס
סדרין דקטול: (כט) והיו אלה לכם, המצפטים האלה שזכר (ר' לה כ"ד), מצפטי הרוצחים
המזידין והשוגגין המגולרים בפרשה זו: (ל) כל מכה נפש, הבא להרגו על שהכה את הנפש,
(רמ"ן). לפי שאמר למעלה דין רוצח במזיד דרך כלל, חס שבלי נהרג לו בלי עדים ונומר מות
יומת המכה רוצח הוא, חזר ואמר דין זה לפי שומר דעת בית דין אלא לפי עדים

שענו

מסעי לה

יְרֹצֵחַ אֶת־הָרֹצֵחַ וְעֵד אֶחָד
לֹא־יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת: (לא) וְלֹא־
תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־
הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי־מוֹת
יוּמָת: (לב) וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס
אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת
בארץ

תרגום אשכנזי

דער צייגען דען מערדער וויע־
דער אומבריננען. א יין צייגע
אַללייז קאַן ניכט ווידער איי־
נע פערזאָן צייגען, דאַס זיא
צום טאָדע פֿעראורטהיילט
ווערדע. (לא) פֿיר דיא פערזאָן
אייגעס מערדערס, דער צום
טאָדע פֿעראורטהיילט וואָר־
דען, זאָללט איהר קיין לעזע־
גאלד אַננעהמען, זאָנדערן דאַז
טאָדעס־אורטהייל מוס אַן
איהם פֿאָללצאָגען ווערדען. (לב) אויך זאָללט איהר קיין לעזענגאלד אַננעהמען פֿיר דאַז
פֿליהען אין דיא פֿריישטאַדט, דאַס איהר עטוואַ ערלויבטעס נאַך הויז צו קאָממען, בע־
פֿאָר

רש"י

הרגו: (לא) ולא תקחו כפר. לא יפטר ממון: (לב) ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו. למי שנס אל עיר מקלט שהרג בשוגג אינו נפטר מגלות בממון ליתן כפר לשוב לשבת בארץ עד שימות הכהן: לנוס. כמו לנוס כמו שוכי מלחמה (מכות ב') שנסו מן המלחמה וכן נוגי ממועד

תרגום אונקלוס

יַקְטֵיל יַת קָטוֹלָא וְסָהֵיד חַד לָא יַסְהֵיד
בְּאֱנָשׁ לְמִקְטָל: (לא) וְלָא תְקַבְּלוּן מָמוֹן עַל
אֱנָשׁ קָטוֹל דִּי הוּא חַיָּב לְמִקְטָל אֲרֵי אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵל: (לב) וְלָא תְקַבְּלוּן מָמוֹן לְמֵעְרַק
לְקִרְיַת שֵׁזְבוּתֵיהּ לְמֵיתַב בְּאַרְעָא
עד

באור

שיענו זו שהכהו במזיד: ועד אחד לא יענה בנפש, שעל ידי עדותו תהיה הנפש ההיא במיתה כמו שהולך ומכהר במלת למות: (לב) ולא תקחו כפר לנוס, בפסוק הקודם הזהיר שלא יקחו כפר מנפש המזידה שיפטר ממיתה וכאן יזהיר שלא יקחו כפר גם מן השוגג. לנוס אל עיר מקלטו, למי שנס אל עיר מקלט, שהרג בשוגג, אינו נפטר מגלות בממון ליתן כופר: לנוס, כמו לנס (נשב"ל ונקמ"ן), וכמו שוכי מלחמה (מכות כ"ג), שנסו מן המלחמה, וכן נוגי ממועד (לפניה

המעמר

(לב) לנוס, לשון רש"י: „כמו שוכי מלחמה שנסו מן המלחמה וכן נוגי ממועד כי מולים היו כאזר תאמר שוב על מי שנס בכר וכו'." הנה בפר רש"י לנוס אינו המקור לך הוא תאר בינוני לאים אזר גם, ואם גם משפט בינוני הפועל בנע"ו על משקל פֹּעֵל בקמ"ן מ"מ מצינו גם בשורק כמו הַשְׁכוּנִי בתהלים (סופטים מ' י"ח) וכן שוכי מלחמה שכתב רש"י (וכ"כ הרד"ק במכלול בשורת נחי העי"ן ע"ב). ואולם מה שהניח רש"י רחים מן נוגי ממועד ומולים היו לא זכיתי להבין, כי הרחמן הוא הנפעל מנפ"י (ויבוא אור"ק גדול תמורת חול"ם), והשני בינוני פעול מבנין הקל מנע"ו שדינו בשור"ק, ומ"כ אין להם ענין כאן אחוז בינוני הפועל? — ומה שאמר הרב עוד: „ואם תאמר לנוס לנכרות (כלומר אחוז המקור) ותפרשה שלא תקח כופר לפטרו מן הגלות לא ידעתי לך יאמר לשוב וכו'." הנה זה אין רחים מכוחת, כי נוכל לפרש אם בדעת הרמב"ן על פי דרכו שיפסר מלת לו, או נאמר כי מחלת הפסוק ולא תקחו כופר עומד במקום שנים, ושיעורו לא תקחו כופר לנוס וגו' ולא תקחו כופר לשוב וגו'. (ועיין בפרשים לרד"ק בפרש נוס ומה שכתוב שם בשם אבדי).

מסעי לה

בָּאָרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן: (לג) וְלֹא־
תַחֲנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ
וְלָאָרֶץ לֹא־יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר
שֻׁפַךְ־בָּהּ כִּי־אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ:
(לד) וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר

אתם

תרגום אונקלוס

עַד דִּי מוֹת כַּהֲנָא: (לג) וְלָא תְחַיְבוּן יַת
אַרְעָא דִּי אַתּוּן בָּהּ אֲרֵי דְּמָא הוּא מְחַיֵּב
יַת אַרְעָא וְלַאַרְעָא לָא מְתְכַּפַּר עַל דְּמָא זַכָּאי
דְּאִתְשַׁד בָּהּ אֱלָהֵן בְּדַם אַשְׁרֵיהּ: (לד) וְלָא
תְסָאֲבוּן יַת אַרְעָא דִּי אַתּוּן יָתְבִין בָּהּ דִּי

שכינתי

הרגום אשכנזי קצו

פאר דער אהע פריעסטער
שטירבט. (לג) איהר זאללט
דאז לאנד ניכט שענדען, אין
וועלכעם איהר וואהנט, דען
בלוט שענדעט איין לאנד. אונד
דאז לאנד קאן, וועגען דאריין
פערגאסטענען בלוטעס, ניכט
אנדערס פערזאהנט ווערדען,
אלס דורך דאז בלוט דעסטען,
דער עס פערגאסטען האט.
(לד) פעראונרייניגט אייער
לאנד ניכט, אין וועלכעם איהר
וואהנט

רש"י

ממועד (לפניה ג') כי מוליך היו (יהושע
ה') כאשר תאמר שוב על מי שמת כגר
ומוך על מי שמל כגר כן תאמר לגיס
על מי שגס כגר וקורהו גוס כלומר
מוגרת ואס תאמר לגוס לגרות ותפרשהו
לא תקחו כפר למי שים לו לגרות לפטרו מן
הגלות לא ידעתי היאך יאמר לשוב לשכ'כתרן
הרי עדיין לא נס ומהיכן ישוב: (לג) ולא
תחניפו. לא תרשיעו כתרגומו ולא תחייבון:
(לד) תטמא

באור

(לפניה ג' י"ח), כי מוליך היו (יהושע ה' ה'), כאשר תאמר שוב על מי שמת כגר ומוך על מי שמל כגר כן תאמר לגוס על מי שגס כגר, וקורהו גוס כלומר מוגרת. ואס תאמר לגוס לגרות ותפרשהו לא תקחו כפר למי שים לו לגרות, לפטרו מן הגלות, לא ידעתי היאך יאמר לשוב לשבת בארץ הרי עדיין לא נס, ומהיכן ישוב, לשון רש"י, וכן תרגמו יב"ע לדערק. ויתכן שיהיה גוס מקור ונא תחת שם המקרא, והוא כמו ניסה, כי כן דרך הלשון כמו שזכרנו פעמים רבות, ויהיה הפעור כאלו אמר כפר למי שים והגריחה על עיר מקלטו, שיהיה הממון כפר הניסה, וכן למעלה כפר לנפש רוצח שיהיה הממון כפר לנפש, ולכך נא פעל תקחו עם למ"ד שלא כדרכו. ואס יקשה לך, מהיכן ישוב? הרי עדיין לא נס? הנה מצמעות הכתובים שכל רוצח יגוס על לחת מערי המקלט טרם עמדו למצפט, ושם יגיעו לומו של הכ"ד הגדול לפטרו, ואס הוא שוגג ילילו לומו העדה מיד הגואל ויגיעו לומו על עיר מקלטו, וכן אמרו רבותינו ז"ל (מכות דף ט'), וכן כתוב (פסוק כ"ה) והצילו העדה על עיר מקלטו אשר נס שמה, הרי כאן נס טרם עמדו לפני העדה; ולזה אמר פה שלא יקחו ממון כפר הגריחה ויתנו לו רשות שלא לשוב ממקום העדה על עיר מקלטו, כי אס לשוב לשבת בארץ. כן נראה עומק פשוטו של מקרא, וכן ת"א למערב: עד מות, רצה לומר טרם מות הכהן הגדול, ומלאו מלת עד כטעם טרם, עד בוקר שלך (ברכות מ"ח ה'), וכן רבים. וכן מתורגם בלשון אשכנז: (לג) ולא תחניפו את הארץ, הירצת הפעם הזה בכל מקום הוא להרצות לעיניים הפך האמת, אמר כי גם בכאן גם כאן מנאפו (ירמיה כ"ג י"ח) שהרצו פניהם לעם שכל מעשיהם ומעלליהם טובים בעיני ה' ולא הוכיחום, ואמר והארץ תנפה תחת יושביה (ישעיה כ"ד ה'), בשובו שהרצתה להם פניהם שתהיה לטובתם ופוך הפך האמת כמו שאמר, לכל תירוש לאכלה נפן (שם ז'), ועל הדרך הזה אמר ולא תחניפו את הארץ, בענין שנגד, כ"ל שלא תגרמו במעשיכם שתתוך הארץ. והכתוב הוא דבוק לכל שלמעלה, שלא תקחו כפר ממי שהוא רצוי למות כי בעון שפיכות דמים תתוך הארץ כמו שאמר כי הדם הוא יחניף וגומר: ולארץ לא יכופר, וליושבי הארץ: כי אם בדם שפכו, שופך לומו כמו מן גואל נאמר בנכוין, וגם גואלו (ויקרא כ"ה כ"ו): (לד) ולא תטמא את הארץ, אמר

תרגום אשכנזי

ויאהנט, אין ייעלכעם איך רע־
זידענץ האלטע; דען איך דער
עוויגע רעז דירע אונטער דען
קינדערן ישראל׳ס.

לו (ח) דיא פאמיליענהייפ־
טער אוים דעם גע־
שלעכטע דעם גלעד, זאהנם
ככיר, זאהנם מנשה, פאן
דען געשלעכטערן דער קינדער
יוסף טראטען אויך אונר רע־
דעטען פאר משה, דען פיר־
שטען אונד פאמיליענהייפ־
טערן דער קינדער ישראל׳ס.
(כ) שפראכען נעהמליך: מיי־
נעם העררן האט דער עוויג־
גע בעפאהלען, ראז לאנד
דורך דאז לאז דען קינדערן
ישראל׳ס צום ערבגוטע אוים־
געבען צו לאססען; צוגלייך
אבער איזט מיינעם העררן פאן
דעם עוויגען בעפאהלען דאז ערבגוט אונזערם כרודערם צלפחר זיינען טעכטערן צו געבען;

והיו

ווען

מסעי לה לו

אַחֵם וְשִׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן
בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

שביעי

לו (ח) וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת
לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד בֶּן־מָכִיר
בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי יוֹסֵף
וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי
הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: (ט) וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנִי
צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָה בְּגוֹרָל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַאדֹנִי צֻוָּה בַיהוָה לָתֵת אֶת־
נַחֲלַת צְלָפְחָד אָחִינוּ לִבְנֹתָיו:

רש״י

(לד) תשר לני שוכן בתוכה. שלש חשבינו
ביתי בטומאתה: כי לני ה׳ שוכן בתוך
בני ישראל. לף בזמן שהם טמאים שכינה
בניהם:

ונוסף

תרגום אונקלוס

שְׁכִינְתִי שַׁרְיָא בְּגַוֵּהּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ שָׁכְיָנְתִי
שַׁרְיָא בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לו (ח) וְקָרִיבוּ רֵישֵׁי אֲבָהָתָא לְזַרְעִית בְּנֵי
גִלְעָד בַּר מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה מִזַּרְעַיַת
בְּנֵי יוֹסֵף וּמַלִּילוּ קֳדָם מֹשֶׁה וְקֳדָם רַבְרְבַיָּא רֵישֵׁי אֲבָהָתָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
(ט) וַאֲמָרוּ יְת רְבוֹנִי פַּקִּיד יְיָ לְמִיתַּן יַת אַרְעָא בַּאֲחָסָנָא בְּעַדְבָא לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְרְבוֹנִי אִתְפַּקַּד בְּמֵימְרָא דַּיְיָ לְמִתַּן יַת אֲחֻסַּנַת צְלָפְחָד אָחוּנָא לִבְנָתֵיהּ:

ויהוין

באור

הטמא לגון יחיד ולחר זה יאמר לחר לחם יושנים גם, לכן תרגום אונקלוס ויב״ע הרגישו בזה ותקנו בתרגומם ולא תסתגן ל״ר, וכן מתורגם בלשון תשבנו. ודעת הרמב״ן שמלת הטמא היא נסמרת לנקיבם שנא על התנופה שהיא חטמא לא הלרן: כי אני ה׳ שכן בתוך בני ישראל, מוזר לנקר כי מה שהני שוכן בתוכה הוא לכבוד ישראל. (רמב״ן):

והא

(ג) וְהָיוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי שִׁבְטֵי בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרְעָה נַחֲלָתָן
מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת
הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם
וּמִגּוֹרָל נַחֲלָתֵנוּ יִגָּרַע: (ד) וְאִם־
יִהְיֶה הַיֹּבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה
נַחֲלָתָן עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר
תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מַטֵּה
אֲבֹתֵינוּ יִגָּרַע נַחֲלָתָן: (ה) וַיְצַו
מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי
יְהוָה לֵאמֹר כֵּן מַטֵּה בְנֵי־יוֹסֵף

דברים

תרגום אשכנזי קצז

(ג) וען דיעזע נוז איינען אויס דען איבריגען שטעממען דער קינדער ישראל׳ס הייראַטהען, זאָ נעהט איהר גוט פֿאָן דעם ערבנוטע אונזערער פֿאָטער־אַב, אונד קאָממט צו דעם ערבנוטע דעס־יענינען שטאַממעס הינצו, אין וועלכעם זיא הייראַטהען; אַלוא ווירד ראַז לאָאז אונזערם ערבגוטעם פֿער־רינגערט. (ד) ווען אויך דיא קינדער ישראל׳ס איין יובעלי־אַהר האַבען, זאָ בלייבט דיעזעם ערבנוט אימער נאָך בייא דעם שטאַממע, אין וועלכעם זיא הייראַטהען, אונד דעם ערבנוטע אונזערם פֿאָטערלי־כען שטאַממעס ענטצאָגען. (ה) משה נעבאָט דען קינדערן ישראל׳ס, אויף בעפֿעהל דעס עוויגען, אונד שפראַך: דער שטאַם דער זעהנע יוסף׳ס רע׳

תרגום אונקלוס

(ג) וְיֵהֲוֹן לְחַד מִבְּנֵי שִׁבְטַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְנִשִׁין וְתִתְמְנַע אַחְסָנַתְהֶן מֵאַחְסָנַת אֲבָהָתָנָא וְתִתּוֹסַף עַל אַחְסָנַת שִׁבְטָא דִּי יְהֵוֹן לְהוֹן וּמֵעֲדַב אַחְסָנַתָּנָא יִתְמְנַע: (ד) וְאִם יְהֵי יוֹבְלָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתּוֹסַף אַחְסָנַתְהֶן עַל אַחְסָנַת שִׁבְטָא דִּי תֶהֱוֶין לְהוֹן וּמֵאַחְסָנַת שִׁבְטָא דַּאֲבָהָתָנָא יִתְמְנַע אַחְסָנַתְהֶן: (ה) וּפַקִּיד מֹשֶׁה יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֵימְרָא דַּיְיָ לְמֵימַר יָאוּת שִׁבְטָא

דבני

רש״י

לו (ג) ונוסף על נחלת המטה. שהרי נגע יורשה וכאן מתייחס על שנע לנו: (ד) ואם יהיה היובל. מכאן הי׳ ר׳ יהודה לומר עתיד היובל שיפסוק: ואם יהיה היובל. כלומר לזן זה מכירה שחוזרת ביובל שהירושה לאינה חוזרת ואפילו אם יהיה היובל לא תחזור הנחלה לשבטו ונמצא שנוספה על נחלת המטה שכר תקיינה להם:

וכל

באור

לו (ג) והיו לאחד מבני וגומר, נאמרו ואם יהיו לנשים לאחד משבטי בני ישראל, לז ונגרעה וגו׳ וכן מתורגם בלשון משנה: ונוסף על נחלת המטה, כי בניהן ייבמו לאחיהן ואם יחזרו לשבט לנישאם: ונוסף, נפעל ענין מנחי פ״י ע״מ נודע, והיה לו לומר ונוספה בל״ג על נחלה כמו שנתב ונגרעה, ויתכן שאמר כלשון דבריהם כך הוא: נאשר יהיו לאחד מבני שבטי ישראל לנשים, תגרע נחלתן מנחלת אבותינו, ועל ידי זה יוסף דבר על נחלת על נחלת המטה ההוא. ואין עינינו לרוב בנדנת המטה ההוא, כ״ל על גרעון נחלת מטה אבותינו אשר יגרע על ידי כך: (ד) ואם יהיה היובל, שותיפו ואמרו, אין זה דומה לנכר, כי המכירה מוחזרת ביובל, אבל הירושה אינה מוחזרת, ואין לנו תקוה לשוב אל הנחלה

מסעי לו

דִּבְּרִים: (ו) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה לִבְנוֹת צְלָפְחָד לֵאמֹר
לַטּוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים
אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם
תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים: (ז) וְלֹא־תִסֹּב
נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה אֶל־
מַטֶּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה
אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ח) וְכָל־
בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה

תרגום אשכנזי

רעדעט רעכט: (ו) דער עווינע
פֿעראָרדנעט אַלוֹאָ דען טעכ־
טערן צלפחד, אונר שפריכט:
זיא קענענען פֿרייען, ווען זיא
וואָללען, יעדאָך מיסטען זיא
אונטער רעם נעשלעכטע איה־
רעם פֿאָטערליכען שטאַממעס
פֿרייען, (ז) דאַמיט קיין ערב־
גוט דער קינדער ישראל'ס
אויס איינעם שטאַממע אין
דען אַנדערן איבערגעהע, זאָנ־
דערן יערער פֿאָן דען קינדערן
ישראל'ס רעם ערבגוטע זוי־
נעם פֿאָטערליכען שטאַממעס
אַנהאַנגע. (ח) איינע יעדע
טאָכטער, דיא ערבגוטיג איזט
אונטער דען שטעממען דער קינדער ישראל'ס מום איינען אוים איהרעם פֿאָטערליכען
אביה
שטאַמ־

מסעי לו

ר ש ' י

(ח) וכל בת יורשת נחלה. שלא יהיה נן
לאחים:

תרגום אונקלוס

דִּבְנֵי יוֹסֵף מְמַלְלִין: (ו) דֵּין פִּקְדָּא דִּי פַקֵּיד
יְיָ לִבְנָת צְלָפְחָד לְמֵימָר לְדַחֲקִין בְּעֵינֵיהֶן
מחלה
תְּהֵוְיָן לְנָשִׁין בְּרַם לְזַרְעַיַת שִׁבְטָא דַּאֲבוּהֶן תְּהֵוְיָן לְנָשִׁין: (ז) וְלָא תַסְחַר אַחְסָנָא
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשִּׁבְטָא לְשִׁבְטָא אֲרֵי גְּבַר בְּאַחְסָנַת שִׁבְטָא דַּאֲבָהָתְהִי יִדְבְּקוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (ח) וְכָל בְּרַתָּא יַרְתָּא אַחְסָנָא מִשִּׁבְטַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחָד מִזַּרְעִית שִׁבְטָא
דאבוהא

באור

עוד, לף לס תהיה שנת היובל: (ו) לבנות צלפחד, תרגום יב"ע הוסיף בתרגומו על פסוק זה, וזה לשונו, לת לדרית דעתידין למיקס נתר פילוג זרעת חלהן לנשת צלפחד וגומר, והוא מדברי חכמינו ז"ל שלמדו מן זה הדבר שלת נטטו חלת לותו הדור (בבא בתרא ק"נ): לטוב בעיניהם, רלה לומר בשבט לחיהן תבחרנה לת הטוב והיטר בעיניהן כמו שכתב לך למטפחת מטה לחיהם: לטוב, דגש הטי"ת על מסרון ה"ל הדעת וענינו להטיב: (ז) ולא תסב נחלה, לדעת הרמב"ן הן שתי מלות, לוה ביורשת נחלה שלת תנשלה רק למטה לחיהם, ולוה בנשואות כבר (שלת היו יורשת נחלה), ולחרי היותן לחים מתו לחיהן בחיי החב, לת תסוב הנחלה למטה לחר, ולת יירשו לותן בניהן ולת בעליהן כ"ת לחד מקרוביהן, והזהיר מחחלה בנשות בלפחד ולחר כך בכל בת יורשת נחלה, ולמר בכל ישראל שלת תסב נחלה ממטה לל מטה שלף הנשולות לו המוזהרות לם יענשו על המלוה יירשו לותן לחבי המטה שיהיו בלם דבוקים וקשורים בשלת לחנוסם, ולת נהג כל זה רק בדור הנוחל לת הלרן בעת החלוקה, עד כאן. ולפי הפשט יתכן שבשות הזה מבלר הטעם לל שלוה למעלה על בנות צלפחד שתהיינה למטה לחיהן, כדי שלת תסוב נחלה ממטה לל מטה לחר כי יבת לחר כך הלים לקחת נחלה גם ממטה לחר ויתערבו נחלות השבטים. וכן מתורגם בלשון לחבנז. נחלה לבני ישראל, נלוות נחלה שהיא לבני ישראל: (ח) וכל בת יורשת נחלה, כבר הוכרתי למעלה שהזהיר מתחלה על

בנות

מסעי לו

אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו:
(ט)וְלֹא־תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה
אַחֵר כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ
מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ
בְּנוֹת צְלָפְחָד: (יא) וַתְּהִיְנָה
מַחְלָה תִּרְצָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה
וְנֹעָה בְּנוֹת צְלָפְחָד לִבְנֵי דֹדֵיהֶן
לְנָשִׁים: (יב) מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי־
מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וַתְּהִי
נַחֲלָתָן עַל־מַטֵּה מִשְׁפַּחַת

אביהן
כליעב איהר ערבנוט בייא דעם שטאַממע איהרעס

תרגום אשכנזי קצח

שטאַממע פֿרייען, דאַמיט דיא
קינדער ישראל'ס יערער זיין
פֿאָטערליכֿעם גוט ערבע,
(ט) אונד קיין ערבנוט פֿאָן
איינעם שטאַממע צום אַנ־
דערן איבערגעהע, זאָנדערן
דיא שטעממע דער קינדער
ישראל'ס יערער זיינעם ערב־
גוטע אנהאַנגע. (י) וויא
דער עוויגע דעם משה בע־
פֿאָהלען, אַלזאָ טהאַטען דיא
טעכֿטער צלפחד. (יא) מחלה,
תרצה, חגלה, מלכה אונד
נועה, דיא טעכֿטער צלפחד,
פֿרייעטען דיא קינדער איה־
רער פֿעטטערן, (יב) פֿרייע־
טען אַלזאָ אי"ם דען נעשלעכֿ־
טערן דער זאָהנע מנשה
זאָהנס יוסף, אונד דאַדורך
פֿאָטערליכֿען נעשלעכֿטס.

דיע

תרגום אונקלוס

דַּאֲבוּהָא תְּהֵי לְאִנְתּוּ בְּדִיל דֶּיֵרְתּוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
גְּבַר אַחְסָנַת אֲבָהָתּוֹהִי: (ט)וְלָא תַסְחַר אַחְסָנָא
מִשִּׁבְטָא לְשִׁבְטָא אָחֳרָנָא אֲרֵי גְּבַר
בַּאֲחַסַנְתֵּיהּ יִדְבְּקוּן שִׁבְטַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
(י) כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עַבְדוּ בְּנָת צְלָפְחָד: (יא) וַהֲוָאָה מַחְלָה תִּרְצָה
וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנוֹעָה בְּנָת צְלָפְחָד לִבְנֵי אֲחֵי אֲבוּהֶן לְנָשִׁין: (יב) מִזַּרְעִית בְּנֵי
מְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף הֲוָאָה לְנָשִׁין וַהֲוַת אַחְסַנְתְּהֶן עַל שִׁבְטָא זַרְעִית אֲבוּהֶן:

אלין

ר ש "י

(יא) מחלה תרצה וגו'. כאן מנאן לפי גדולתן זו מזו בצניעות ונשאו כסדר מולדותן ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן ומגיד שבקילות זו כזו:

באור

בנות צלפחד ועתה ידבר נכל נת יורשת נחלה בנני ישראל שתהיה לאחד ממשפחת מטה לביה. ולא כראב"ע שכתב שבכתוב הזה ידבר על אחר ניחל הארץ ולכן אמר ולא תסב נחלה פעם שניה, כי הלשת כמו שקבלו חז"ל שדבר הזה לא היה נוהג רק בדור ההוא שהיה קודש מלוקת הארץ כמ"ש הרמב"ן כדי שלא יבא החיש ההוא לקחת נחלה גם ממטה אחר ויתערבו השבטים זה עם זה בנחלה: (יב) וחחי נחלתן, על ידי משפחת לביהן לנשים היתה גם נחלתן

מסעי לו

אֲבִיהֶן: (יג) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

חרגום אשכנזי

(יג) דיועם זינד דיא געבאטהע אונד פֿעראָרדנונגען, וועלכֿע דער עוויגע דען קינדערן ישראל׳ס דורך משה אין דען נעפֿילדען מואב׳ס, אם ירדן נע־גען ירחו איבער, בעפֿאָהלען האַט.

חזק

תרגום אונקלוס

(יג) אִלֵּין פִּקּוּדַיָּא וְדִינַיָּא דִּי פַקֵּיד יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵישְׁרַיָּא דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִיְרֵחוֹ:

באור

נחלתן על מטה משפחת לניהן: (יג) אלה המצות והמשפטים, דיני הנחלה והגדר ומשפט הרולחים, ומלות כל נת יורשת שלח תוסנ נחלה: בערבת מואב, הוח המסע החחרון שהיה לכס בימי משה, ושם לוה למנות לת ישרחל, ומסר להס עוד חקים ומשפטים ישרים, והוכיחס על מריס קודס מותו, ושם נחמר לו שיעלה על הר נבו למות שם על פי ה׳, והשלל יזכנו להשיג תעלומות תורתו, ולח נחדל מלהגות נס כל ימי חיינו:

ספים פסוקי דספר במדבר אלף ומאתים ושמנים ושמנה, אפרח סימן. וחציו והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח. ופרשיותיו עשרה, יי בדד ינחנו סימן. וסדריו ל״ב, לב טהור ברא לי אלהים סימן. ופרקיו ל״ו, לן חכמו ישכילו זאת סימן. מנין הפתוחות שתים ותשעים, והסתומות ששים ושש, הכל מאה וחמשים ושמונה פרשיות, אני חלקך ונחלתך סימן.

סדר

הפטרות

לספר במדבר

והפטרות לשבת ראש חדש ומחר חדש ולשני ימים דשבועות

עם

פירוש רש"י ובאור ותרגום אשכנזי

והוספנו גם

קריאת המפטיר לשבת ראש חדש.

שנת ת"ק"צ"ז לפ"ק.

HAPHTAROTH.

פראג

דרוק אונד פערלאג דעס משה הלוי לנדא.

ברכות ההפטרה

קודם קריאתה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר
בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה
עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

ואחר קריאתה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק
בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה · הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם ·
שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:
נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד
מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן אָתָּה ·
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו:
רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ
בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ · בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:
שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית
דָּוִד מְשִׁיחֶךָ בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר ·
וְלֹא־יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת־כְּבוֹדוֹ כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ
לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד · בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן דָּוִד:

ע"כ נתענית לנוכר נמנאם

(בשבת מוסיפין זה) עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל
יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד
וּלְתִפְאָרֶת · עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים
אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד · בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:
(לשבועות) עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים (בשבת וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת
הַזֶּה) וְעַל יוֹם חַג הַשָּׁבוּעוֹת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ (לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה)
לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת · עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנוּ
מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל־חַי תָּמִיד
לְעוֹלָם וָעֶד · בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

בשמואל א' סימן כ'.

תרגום אשכנזי

(ה) וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפָּקַדְתָּ כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ: (ו) וְשִׁלַּשְׁתָּ הִנֵּה מְאֹד וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאָזֶל: (ז) וַאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחִצִּים צָדֹה אוֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטָּרָה: (ח) וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הנער

(ה) יהונתן זאגט צו איהם, (דור): מאָרגען אַלס אם נייאמאָנדסטאַג, ווירסט דוא פֿערמיסט ווערדען, דאַ דיינע שטעלע אָפֿען בלייבט; (ו) איבערמאָרגען נון געהע נאָך טיעפֿער הינאַב, ביז דוא אַן דען אָרט קאָממסט, וואָ דוא שאָן אַם טאַג יענער בענעבענהייט דיך פֿערבאָרגען געהאַלטען, אונד ווייל דאָזעלבסט בייא דעם שטיינע אול. (ז) איך ווערדע אַן דעסטען זייטע דרי א פֿייולע אַב זיעסטען, אַלס וואָללטע איך מיך אים ציעלטערעפֿען איבען, (ח) אונד דען קנאַפּ־

ר ש ' י

(א) **מחר** חודש. ודרך כל לילי שולחן המלך לנחת ביום מועד על השולחן: ונפקדת. לשני יפקדך ויזכל היכן לתת: כי יפקד מושבך. שיהיה מושבך חסר שלשה יושב בו ובן תרגום יונתן ותיתבעי לרי יהא מרוח בית אסחרותך: ונפקדת. לשון זכרון: כי יפקד. לשון חסרון: (ב) ושלשת. שלשת ימים ולא תרד מאד בלומר לכשתגיע ביום השלישי תרד במקום סתר ותתחבא הרבה כי מאז ינקשוך ובאת אל המקום הסתר הזה תזכר לתת נסתר בו ביום שהוא יום מעשה מלאכה ובן תירגם יונתן ביומא דחולקא שלותו היום נסתר כמה שנאמר ויסתר דוד בשדה מיד ויהי החדש מחר: האבן האזל. לפי שהוא לות להולכי דרכים: האזל. הולכי הדרך ובן תירגם יונתן לפי שתא לפי האות: (ג) צדה לורה. לפי מפיק ה"ל ופתרון לדה כמו לפי כל תינה שלריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"ל נסיפה נפל לותה לפי לורה חלים למטרה כדי שלא יפין הנער וזה סימן יהיה לך לניחוש לם לתה לריך לנרות: (ד) והנה לשלח וגומר. ודרך המנקש פן הירוי הולך עד מקום שרולה שהפי הולך ולינו יכול לכוין יפה פעמים שהוא מתפגו

ב א ו ר

(ב) **ושלשת**, תספור שלשת ימים ולא תרד מלוד להתחבא יותר במקום סתר משלשה ובו בזמני הימים הרלוזים, כדכתיב ושלחתי ונסתרתי בשדה על הערב השלישית (ז"ל כ' ה'), ולפלן נאמר ויסתר דוד בשדה מיד ויהי החדש מחר, ויונתן ת' תחנעי לחדש, כלומר כתיב תחזק מלוד, ולינו נכון לפי ההמשך: ביום המעשה, כלומר יום שהי' מעשה הזעזוע שנזכע שלול ליהונתן שלש יומת דוד שהי' שם נסתר דוד בשדה (רד"ק) כנזכר בפרשה י"ט: האבן האזל, לפי שהוא לות להולכי דרכים, וכן ת"י לפי לתא (מרז"י): (ג) צדה, הנראה שהיה יהונתן עומד מלד האבן, והי' מורה החלים משם והלאה, ובזה הי' נקל לדוד לשמוע הקריאה לפי יקיש יהונתן לנערו, ולא כמו שחשבו המפרשים, שהאבן היתה המטרה, כי לא היה מן הראוי כלל לשלוח הנער סמוך למקום המחנה, פן בחפשו החלים יעבור את המקום וירחה את הנסתר ונפרע כשהוא לומר הנה החלים מאד והלאה, אלא הנכון כמו שאמרנו, וטעם לדה בשדה של האבן, ואם שנאסר המפיק, הנה לין זה מן הנמנע כידוע למדקדקים. ולדעת קלת המפרשים נדה לורה בטעם תרבה שעיר, ולינו נכון, כי לין לא יזכור לאיזה לד יורה, והרבה כדדים ש', ויונתן לא ת' מלתא דה בכל ובכתב תקתיה מלא לזכת, תלתא גירין בקשתא לשדי: לשלח

תרגום אשכנזי

קנאַפּען אַבשיקקען, אום דיא פּפֵיילע וויערער אויפצוזיכען. שפּרעכע איך נון צום קנאַפּפען, אונד זאַנע: „דיא פּפֵייל לע ליענען יאַ נאָהער היער, הער", זאָ נים דיעם פּיר איין צוזיכען, דאַס דוא קאָמטען קאַננסט, דען דוא ביזט זיכער, אונד האַסט, בייא נאָטט! ניכטס צו פּירכטטען. (ה) שפּרעכע אך אַבער צום קנאַפּפען אַל. זאָ: „דיא פּפֵיילע ליענן יאַ ווייטער הין", זאָ נעהע, דען רער הערר האַט דיך ענטקאָמטען לאַסטען. (ו) אונד דיא זאַכע, דיא וויר מיט אוינאַנדער פּער־אַברעדעט האַבען — זיעהע! דער עוויגע איוט צייגע צווישען אונז ביידען — כלייבט עוויגליך. (ז) דוד היעלט זיך אַלזאָ אים פּעלדע פּערבאָרגען. דער נייאָמאָנדסטאַג קאַם

הפטרת מחר חדש

הַנַּעַר לֵךְ מְצָא אֶת־הַחִצִּים אֲשֶׁר
אָנֹכִי מוֹרֶה אַחֲרֶיךָ הַנַּעַר הָלַךְ וְהַחֵץ
נָפַל מֵאֲחוֹרֵי הַנַּעַר: וְיוֹנָתָן נָתַן אֶת־
כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ
לֵךְ הוֹלֵךְ הָעִיר: הַנַּעַר לֹא־יָדַע מְאוּמָה
אַךְ יוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: וְהַנַּעַר
נָתַן אֶת־כֵּלָיו אֶל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּבֹא הָעִיר:
וְדָוִד קָם מֵעִם נֶגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה
וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־
רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד
הִגְדִּיל: וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ וְאַתָּה בְּשֵׁם
יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין
זַרְעִי וּבֵין זַרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: וַיָּקָם וַיֵּלַךְ
וְיוֹנָתָן בָּא הָעִיר: וְדָוִד בָּרַח וַיֵּלֶךְ
וַיָּבֹא נֹבָה אֶל־אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן וַיִּבָּהַל
אֲחִימֶלֶךְ לִקְרַאת דָּוִד וַיֹּאמֶר לוֹ מַדּוּעַ
אַתָּה לְבַדֶּךָ וְאִישׁ אֵין אִתָּךְ: וַיֹּאמֶר דָּוִד
אֶל־אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן הַמֶּלֶךְ צִוָּנִי דָבָר
וַיֹּאמֶר אֵלַי אִישׁ אַל־יֵדַע מְאוּמָה עַל־
הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁלֵחַ אֹתְךָ וַאֲשֶׁר
צִוִּיתִיךָ וְהַנַּעַר יָדַעְתִּי אֶת־מְקוֹם פְּלֹנִי
אַלְמֹנִי: וְעַתָּה מַה־יֶּשׁ תַּחַת יָדְךָ חֲמֵשֶׁת
לֶחֶם תְּנָה בְיָדִי אוֹ מָה הַנִּמְצָא: וַיַּעַן
הַכֹּהֵן אֶת־דָּוִד וַיֹּאמֶר אֵין לֶחֶם חֹל
תַּחַת יָדִי כִּי אִם־לֶחֶם קֹדֶשׁ יֵשׁ אִם־
שָׁמְרוּ הַנְּעָרִים אַךְ מִנָּשִׁים: וַיַּעַן דָּוִד
אֶת־הַכֹּהֵן וַיֹּאמֶר לוֹ כִּי אִם־נָשִׁים
נֶעְצְרוּ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם בְּצֵאתִי וַיִּהְיוּ
כְלֵי הַנְּעָרִים קֹדֶשׁ וְהַדֶּרֶךְ חֹל אַף כִּי
הַיּוֹם יִקְדַּשׁ בִּכְלִי: וַיִּתֵּן־לוֹ הַכֹּהֵן
קֹדֶשׁ כִּי לֹא־הָיָה שָׁם לֶחֶם כִּי אִם־לֶחֶם
הַפָּנִים הַמֻּסָּר מִלִּפְנֵי יְהוָה לָשׂוּם לֶחֶם
חַם בְּיוֹם הֻלְּקָחוֹ: וְשֵׁם אִישׁ מֵעַבְדֵי
שָׁאוּל נֶעְצָר בַּיּוֹם הַהוּא בְּפָנִים לִפְנֵי
יְהוָה וּשְׁמוֹ דּוֹאֵג הָאֲדֹמִי אַבִּיר הָרֹעִים
אֲשֶׁר לְשָׁאוּל: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲחִימֶלֶךְ
וְאֵין תַּחַת יָדְךָ פֹּה חֲנִית אוֹ־חֶרֶב גַּם־
חַרְבִּי וְגַם־כֵּלַי לֹא־לָקַחְתִּי בְיָדִי כִּי
דְבַר־הַמֶּלֶךְ הָיָה נֶחְפָּז: וַיֹּאמֶר הַכֹּהֵן
חֶרֶב גָּלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי אֲשֶׁר הִכִּיתָ בְּעֵמֶק
הָאֵלָה הִנֵּה־הִיא לָפוּף אַחֲרֵי הָאֵפוֹד
אִם־אֹתָהּ תִּקָּח קַח כִּי אֵין אַחֶרֶת זוֹ
אֵין־לָנוּ: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵין כָּמוֹהָ תְּנָה־לִי:
וַיָּקָם דָּוִד וַיִּבְרַח מִפְּנֵי שָׁאוּל וַיָּבֹא אֶל־
אָכִישׁ מֶלֶךְ גַּת: וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי אָכִישׁ
אֵלָיו הֲלוֹא זֶה דָּוִד מֶלֶךְ הָאָרֶץ הֲלוֹא
לוֹ יָשִׁירוּ בַּמְּחֹלוֹת לֵאמֹר הִכָּה שָׁאוּל
בַּאֲלָפָיו וְדָוִד בְּרִבְבֹתָיו: וַיָּשֶׂם דָּוִד אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל־לִבּוֹ וַיִּירָא מְאֹד
מִפְּנֵי אָכִישׁ מֶלֶךְ גַּת: וַיְשַׁנּוֹ אֶת־טַעְמוֹ
בְּעֵינֵיהֶם וַיִּתְהֹלֵל עֲלֵיהֶם בְּיָדָיו וַיִּתְקַו
עַל־דַּלְתוֹת הַשָּׁעַר וַיִּתֵּן רִירוֹ עַל־זְקָנוֹ:
וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אֶל־עֲבָדָיו הִנֵּה אַתֶּם רֹאִים
אִישׁ מְשֻׁגָּע לָמָּה תְבִיאוּ אֹתוֹ אֵלָי:
הַחֲסַר מְשֻׁגָּעִים אָנִי כִּי הֲבֵאתֶם אֶת־זֶה
לְהִתְנַהֵג כְּמְשֻׁגָּע עָלַי הַזֶּה יָבוֹא אֶל־
בֵּיתִי: וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם וַיִּמָּלֵט מְעָרַת
עֲדֻלָּם וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו וְכָל־בֵּית אָבִיו
וַיֵּרְדוּ שָׁם אֵלָיו: וַיִּקָּבְצוּ עָלָיו כָּל־אִישׁ
צָר וְכָל־אִישׁ נֹשֶׁה וְכָל־אִישׁ מַר־נָפֶשׁ
וַיְהִי עֲלֵיהֶם שַׂר וַיִּהְיוּ עִמּוֹ כְּאַרְבַּע
מֵאוֹת אִישׁ: וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם הַמִּצְפֶּה
מוֹאָב וַיֹּאמֶר אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב יֵצֵא נָא
אָבִי וְאִמִּי אִתָּכֶם עַד אֲשֶׁר אֵדַע מָה־
יַּעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים: וַיַּנִּיחֵם לִפְנֵי מֶלֶךְ
מוֹאָב וַיֵּשְׁבוּ אִתּוֹ כָּל־יְמֵי הֱיוֹת דָּוִד
בַּמְּצוּדָה: וַיֹּאמֶר גָּד הַנָּבִיא אֶל־דָּוִד לֹא
תֵשֵׁב בַּמְּצוּדָה לֵךְ וּבָאתָ אֶרֶץ יְהוּדָה
וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיָּבֹא יַעַר חָרֶת: וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל
כִּי נוֹדַע דָּוִד וְאַנְשִׁים אֲשֶׁר עִמּוֹ וְשָׁאוּל
יֹשֵׁב בַּגִּבְעָה בָּרָמָה בְּיָדוֹ חֲנִיתוֹ וְכָל־
עֲבָדָיו נִצָּבִים עָלָיו: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
עֲבָדָיו הַנִּצָּבִים עָלָיו שִׁמְעוּ נָא בְנֵי־
יָמִין הַגַּם כֻּלְּכֶם בֶּן־יִשַׁי יִתֵּן שָׂדוֹת
וְכַרְמִים לְכֻלְּכֶם יִתֵּן כֻּלְּכֶם עָלַי קָשַׁרְתֶּם
וְאֵין גֹּלֶה אָזְנִי בִּכְרִיתִי בְרִית בֶּן־יִשַׁי
וְאֵין מִכֶּם חָלָה עָלַי וְגֹלֶה אָזְנִי כִּי־
הֵקִים בְּנִי עַבְדִּי עָלַי לָאֹרֵב כַּיּוֹם הַזֶּה:
וַיַּעַן דּוֹאֵג הָאֲדֹמִי אֲשֶׁר נִצָּב עַל־עַבְדֵי
שָׁאוּל וַיֹּאמֶר רָאִיתִי בֶן־לְאִישַׁי בָּא נֹבָה
אֶל־אֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֲחִיטוּב: וַיִּשְׁאַל־לוֹ
בַּיהוָה וְצֵדָה נָתַן־לוֹ וְחֶרֶב גָּלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי
נָתַן־לוֹ: וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ לִקְרֹא לְאֲחִימֶלֶךְ
בֶּן־אֲחִיטוּב הַכֹּהֵן וְאֶת כָּל־בֵּית אָבִיו
הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בְּנֹב וַיָּבֹאוּ כֻלָּם אֶל־
הַמֶּלֶךְ: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל שְׁמַע־נָא בֶן־
אֲחִיטוּב וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי אֲדֹנִי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו
שָׁאוּל לָמָּה קְשַׁרְתֶּם עָלַי אַתָּה וּבֶן־
יִשַׁי בְּתִתְּךָ לוֹ לֶחֶם וְחֶרֶב וְדָרַשְׁתָּ־לוֹ
בֵאלֹהִים לָקוּם עָלַי לָאֹרֵב כַּיּוֹם הַזֶּה:
וַיַּעַן אֲחִימֶלֶךְ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר וּמִי
זֶה בְכָל־עֲבָדֶיךָ כְּדָוִד נֶאֱמָן וְחָתַן
לַמֶּלֶךְ וְהוֹלֵךְ אֶל־מִשְׁמַעְתֶּךָ וְנִכְבָּד
בְּבֵית־אָבִיךָ: הַיּוֹם הַחִלֹּתִי לִדְרֹשׁ־לוֹ
בֵאלֹהִים חָלִילָה לִי אַל־יָשֵׂם הַמֶּלֶךְ
בְּעַבְדּוֹ דָבָר בְּכָל־בֵּית אָבִי עַבְדְּךָ כָּל־
זֹאת וּקְטַנָּה לֹא־יָדַע עַבְדְּךָ בְּכָל־דָּבָר
גָּדוֹל אוֹ קָטֹן: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מוֹת תָּמוּת
אֲחִימֶלֶךְ אַתָּה וְכָל־בֵּית אָבִיךָ: וְהַמֶּלֶךְ
אָמַר לָרָצִים הַנִּצָּבִים עָלָיו סֹבּוּ וְהָמִיתוּ
אֶת־כֹּהֲנֵי יְהוָה כִּי גַם־יָדָם עִם־דָּוִד
וְכִי־יָדְעוּ כִּי בֹרֵחַ הוּא וְלֹא־גָלוּ אָזְנִי
וְלֹא אָבוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ לִשְׁלֹחַ יָדָם בְּכֹהֲנֵי
יְהוָה: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְדוֹאֵג סֹב אַתָּה
וּפְגַע בַּכֹּהֲנִים וַיָּסָב דוֹאֵג הָאֲדֹמִי הוּא
וַיִּפְגַּע בַּכֹּהֲנִים וַיָּמֶת בַּיּוֹם הַהוּא
שְׁמֹנִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ נֹשֵׂא אֵפוֹד בָּד:
וְאֵת נֹב עִיר הַכֹּהֲנִים הִכָּה לְפִי־חָרֶב
מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה מִטָּף וְיוֹנֵק וְשׁוֹר וְחֲמוֹר
וְשֶׂה לְפִי־חָרֶב: וַיִּמָּלֵט בֶּן אֶחָד לַאֲחִימֶלֶךְ
בֶּן־אֲחִיטוּב וּשְׁמוֹ אֶבְיָתָר וַיִּבְרַח אַחֲרֵי
דָּוִד: וַיַּגֶּד אֶבְיָתָר לְדָוִד כִּי הָרַג שָׁאוּל
אֶת־כֹּהֲנֵי יְהוָה: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֶבְיָתָר
יָדַעְתִּי הַיּוֹם בְּאָמְרוֹ שָׁם כִּי־שָׁם דּוֹאֵג
הָאֲדֹמִי כִּי־הַגֵּד יַגִּיד לְשָׁאוּל אָנֹכִי
הָיִיתִי בְּכָל־נֶפֶשׁ בֵּית אָבִיךָ: שְׁבָה אִתִּי
אַל־תִּירָא כִּי אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי
יְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשֶׁךָ כִּי־אִתִּי מִשְׁמָר:
וַיַּגִּידוּ לְדָוִד לֵאמֹר הִנֵּה פְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים
בִּקְעִילָה וַיָּשֹׁדּוּ אֶת־הַגֳּרָנוֹת: וַיִּשְׁאַל
דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר הַאֵלֵךְ וְאַכִּיתִי בַּפְּלִשְׁתִּים
הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד לֵךְ וְהִכִּיתָ
אֶת־פְּלִשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת־קְעִילָה:
וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה אֲנַחְנוּ פֹה
יְרֵאִים בִּיהוּדָה אַף כִּי נֵלֵךְ לִקְעִילָה אֶל־
מַעַרְכוֹת פְּלִשְׁתִּים: וַיֹּסֶף דָּוִד לִשְׁאַל
עוֹד בַּיהוָה וַתַּעַן יְהוָה אֹתוֹ וַתֹּאמֶר קוּם
רֵד קְעִילָה כִּי אֲנִי נֹתֵן אֶת־פְּלִשְׁתִּים
בְּיָדֶךָ: וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַאֲנָשָׁיו קְעִילָה וַיִּלָּחֶם
בַּפְּלִשְׁתִּים וַיָּנֶס מִקְנֵיהֶם וַיַּכֵּם מַכָּה
גְדוֹלָה וַיּוֹשַׁע דָּוִד אֶת־יוֹשְׁבֵי קְעִילָה:
וַיְהִי בְּבָרַח אֶבְיָתָר בֶּן־אֲחִימֶלֶךְ אֶל־דָּוִד
קְעִילָה יָרַד אֵפוֹד בְּיָדוֹ: וַיֻּגַּד לְשָׁאוּל כִּי
בָא דָוִד קְעִילָה וַיֹּאמֶר שָׁאוּל נִצַּב אֱלֹהִים
בְּיָדִי כִּי נִסְגַּר הוּא בְּבוֹא־עִיר דְּלָתַיִם
וּבְרִיחַ: וַיִּזְעֹק שָׁאוּל אֶת־כָּל־הָעָם לַמִּלְחָמָה
לָרֶדֶת קְעִילָה לָצוּר אֶל־דָּוִד וְאֶל־אֲנָשָׁיו:
וַיֵּדַע דָּוִד כִּי עָלָיו שָׁאוּל מַחֲרִישׁ רָעָה
וַיֹּאמֶר אֶל־אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן הַגִּישָׁה אֵפוֹד:
וַיֹּאמֶר דָּוִד יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמוֹעַ
שָׁמַע עַבְדֶּךָ כִּי־מְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לָבוֹא
אֶל־קְעִילָה לְשַׁחֵת לָעִיר בַּעֲבוּרִי: הֲיַסְגִּרוּנִי
בַּעֲלֵי קְעִילָה בְּיָדוֹ הֲיֵרֵד שָׁאוּל כַּאֲשֶׁר
שָׁמַע עַבְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַגֶּד־נָא
לְעַבְדֶּךָ וַיֹּאמֶר יְהוָה יֵרֵד: וַיֹּאמֶר דָּוִד
הֲיַסְגִּרוּ בַעֲלֵי קְעִילָה אֹתִי וְאֶת־אֲנָשַׁי
בְּיַד שָׁאוּל וַיֹּאמֶר יְהוָה יַסְגִּרוּ: וַיָּקָם דָּוִד
וַאֲנָשָׁיו אֲשֶׁר עִמּוֹ כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ
וַיֵּצְאוּ מִקְעִילָה וַיִּתְהַלְּכוּ בַּאֲשֶׁר יִתְהַלֵּכוּ
וַיֻּגַּד לְשָׁאוּל כִּי נִמְלַט דָּוִד מִקְעִילָה
וַיֶּחְדַּל לָצֵאת: וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמִּדְבָּר בַּמְּצָדוֹת
וַיֵּשֶׁב בָּהָר בְּמִדְבַּר זִיף וַיְבַקְשֵׁהוּ שָׁאוּל
כָּל־הַיָּמִים וְלֹא נְתָנוֹ יְהוָה בְּיָדוֹ: וַיַּרְא
דָּוִד כִּי יָצָא שָׁאוּל לְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשׁוֹ
וְדָוִד בְּמִדְבַּר זִיף בַּחֹרֶשָׁה: וַיָּקָם שָׁאוּל
וַיֵּלֶךְ הוּא וַאֲנָשָׁיו לְבַקֵּשׁ וַיַּגִּידוּ לְדָוִד
וַיֵּרֶד אֶל־הַסֶּלַע וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר זִיף וַיִּשְׁמַע
שָׁאוּל וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי דָוִד בְּמִדְבַּר זִיף:
וַיֵּלֶךְ שָׁאוּל מִזֶּה עַל־צַד הָהָר וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו
מִזֶּה עַל־צַד הָהָר וַיְמַהֵר דָּוִד לָלֶכֶת מִפְּנֵי
שָׁאוּל וְשָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו סָבִיב לְדָוִד וְלַאֲנָשָׁיו
לְתָפְשָׂם: וַיָּבֹא מַלְאָךְ אֶל־שָׁאוּל לֵאמֹר
מַהֲרָה וָלֵךְ כִּי פָשְׁטוּ פְלִשְׁתִּים עַל־הָאָרֶץ:
וַיָּשָׁב שָׁאוּל מֵאַחֲרֵי דָוִד וַיֵּלֶךְ לִקְרַאת
פְּלִשְׁתִּים עַל־כֵּן קָרְאוּ לַמָּקוֹם הַהוּא
סֶלַע הַמַּחְלְקוֹת: וַיַּעַל מִשָּׁם וַיֵּשֶׁב בְּמְצָדוֹת
עֵין גֶּדִי: וַיְהִי כְּשׁוּב שָׁאוּל מֵאַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים
וַיַּגִּידוּ לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד בְּמִדְבַּר עֵין גֶּדִי:
וַיִּקַּח שָׁאוּל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ בָּחוּר
מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד וַאֲנָשָׁיו
עַל־פְּנֵי צוּרֵי הַיְעֵלִים: וַיָּבֹא אֶל־גְּדֵרוֹת
הַצֹּאן עַל־הַדָּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֹא שָׁאוּל
לְהָסֵךְ אֶת־רַגְלָיו וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּיַרְכְּתֵי
הַמְּעָרָה יֹשְׁבִים: וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו
הִנֵּה הַיּוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֵלֶיךָ הִנֵּה
אָנֹכִי נֹתֵן אֶת־אֹיִבְךָ בְּיָדֶךָ וְעָשִׂיתָ לּוֹ
כַּאֲשֶׁר יִיטַב בְּעֵינֶיךָ וַיָּקָם דָּוִד וַיִּכְרֹת
אֶת־כְּנַף מְעִיל שָׁאוּל בַּסֵּתֶר: וַיְהִי אַחֲרֵי
כֵן וַיַּךְ לֵב דָּוִד אֹתוֹ עַל אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־
כְּנַף שָׁאוּל: וַיֹּאמֶר אֶל־אֲנָשָׁיו חָלִילָה לִי
מֵיְהוָה אִם־אֶעֱשֶׂה הַדָּבָר הַזֶּה לַאדֹנִי
לִמְשִׁיחַ יְהוָה לִשְׁלֹחַ יָדִי בּוֹ כִּי מְשִׁיחַ
יְהוָה הוּא: וַיְשַׁסַּע דָּוִד אֶת־אֲנָשָׁיו בַּדְּבָרִים
וְלֹא נְתָנָם לָקוּם אֶל־שָׁאוּל וְשָׁאוּל קָם
מִן־הַמְּעָרָה וַיֵּלֶךְ בַּדָּרֶךְ: וַיָּקָם דָּוִד
אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּצֵא מִן־הַמְּעָרָה וַיִּקְרָא אַחֲרֵי
שָׁאוּל לֵאמֹר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ וַיַּבֵּט שָׁאוּל
אַחֲרָיו וַיִּקֹּד דָּוִד אַפַּיִם אָרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ:
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל לָמָּה תִשְׁמַע אֶת־
דִּבְרֵי אָדָם לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד מְבַקֵּשׁ רָעָתֶךָ:
הִנֵּה עֵינֶיךָ רָאוֹת הַיּוֹם אֲשֶׁר נְתָנְךָ יְהוָה
הַיּוֹם בְּיָדִי בַּמְּעָרָה וַיֹּאמְרוּ הֲרָגֵנִי וַתָּחָס
עֵינִי עָלֶיךָ וָאֹמַר לֹא־אֶשְׁלַח יָדִי בַּאדֹנִי
כִּי מְשִׁיחַ יְהוָה הוּא: וְאָבִי רְאֵה גַם־רְאֵה
אֶת־כְּנַף מְעִילְךָ בְּיָדִי כִּי בְּכָרְתִי אֶת־
כְּנַף מְעִילְךָ וְלֹא הֲרָגְתִּיךָ דַּע וּרְאֵה כִּי
אֵין בְּיָדִי רָעָה וָפֶשַׁע וְלֹא חָטָאתִי לָךְ
וְאַתָּה צֹדֶה אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: יִשְׁפֹּט
יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְנָקְמַנִי יְהוָה מִמֶּךָּ
וְיָדִי לֹא תִהְיֶה בָּךְ: כַּאֲשֶׁר יֹאמַר מְשַׁל
הַקַּדְמֹנִי מֵרְשָׁעִים יֵצֵא רֶשַׁע וְיָדִי לֹא
תִהְיֶה בָּךְ: אַחֲרֵי מִי יָצָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
אַחֲרֵי מִי אַתָּה רֹדֵף אַחֲרֵי כֶלֶב מֵת אַחֲרֵי
פַּרְעֹשׁ אֶחָד: וְהָיָה יְהוָה לְדַיָּן וְשָׁפַט בֵּינִי
וּבֵינֶךָ וְיִרְאֶה וְיָרֶב אֶת־רִיבִי וְיִדְּנֵנִי
מִיָּדֶךָ: וַיְהִי כְּכַלּוֹת דָּוִד לְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
הֲקֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד וַיִּשָּׂא שָׁאוּל אֶת־קֹלוֹ
וַיֵּבְךְּ: וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד צַדִּיק אַתָּה מִמֶּנִּי
כִּי אַתָּה גְּמַלְתַּנִי הַטּוֹבָה וַאֲנִי גְּמַלְתִּיךָ
הָרָעָה: וְאַתָּה הִגַּדְתָּ הַיּוֹם אֲשֶׁר עָשִׂיתָ
אִתִּי טוֹבָה אֲשֶׁר סְגָרַנִי יְהוָה בְּיָדְךָ וְלֹא
הֲרָגְתָּנִי: וְכִי־יִמְצָא אִישׁ אֶת־אֹיְבוֹ וְשִׁלְּחוֹ
הֵלֶךְ טוֹבָה וַיהוָה יְשַׁלֶּמְךָ טוֹבָה תַּחַת
אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לִּי הַיּוֹם הַזֶּה: וְעַתָּה הִנֵּה
יָדַעְתִּי יָדוֹעַ תֵּדַע כִּי מָלֹךְ תִּמְלֹךְ וְקָמָה
בְּיָדְךָ מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל: וְעַתָּה הִשָּׁבְעָה־
לִּי בַּיהוָה אִם־תַּכְרִית אֶת־זַרְעִי אַחֲרָי
וְאִם־תַּשְׁמִיד אֶת־שְׁמִי מִבֵּית אָבִי: וַיִּשָּׁבַע
דָּוִד לְשָׁאוּל וַיֵּלֶךְ שָׁאוּל אֶל־בֵּיתוֹ וְדָוִד
וַאֲנָשָׁיו עָלוּ עַל־הַמְּצוּדָה: וַיָּמָת שְׁמוּאֵל
וַיִּסָּפְדוּ לוֹ כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
בָּרָמָה וּבְעִירוֹ וַיָּקָם דָּוִד וַיֵּרֶד אֶל־מִדְבַּר
פָּארָן: וְאִישׁ בְּמָעוֹן וְעֵסְקוֹ בַּכַּרְמֶל וְהָאִישׁ
גָּדוֹל מְאֹד וְלוֹ־צֹאן שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְאֶלֶף
עִזִּים וַיְהִי בְּגֵז צֹאנוֹ בַּכַּרְמֶל: וְשֵׁם הָאִישׁ
נָבָל וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ אֲבִיגַיִל וַתְּהִי הָאִשָּׁה
טוֹבַת שֵׂכֶל וִיפַת תֹּאַר וְהָאִישׁ קְשֵׁה וְרַע
מַעַלָלִים וְהוּא כָלִבִּי: וַיִּשְׁמַע דָּוִד בַּמִּדְבָּר
כִּי גֹזֵז נָבָל אֶת־צֹאנוֹ: וַיִּשְׁלַח דָּוִד עֲשָׂרָה
נְעָרִים וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנְּעָרִים עֲלוּ
הַכַּרְמֶלָה וּבָאתֶם אֶל־נָבָל וּשְׁאַלְתֶּם־לוֹ
לִשְׁלוֹם: וְכֹה תֹאמְרוּ לַחַי וְשָׁלוֹם לְךָ וְשָׁלוֹם
לְבֵיתֶךָ וְשָׁלוֹם לְכֹל אֲשֶׁר־לָךְ: וְעַתָּה שָׁמַעְתִּי
כִּי גֹזְזִים לָךְ הָיוּ רֹעֶיךָ אֲשֶׁר הָיוּ עִמָּנוּ
לֹא־הִכְלַמְנוּם וְלֹא־פָקַד מֵאֲשֶׁר נִמְצְאוּ
כָּל־יְמֵי הֱיוֹתָם בַּכַּרְמֶל: שְׁאַל אֶת־נְעָרֶיךָ
וְיַגִּדוּ לָךְ וְיִמְצְאוּ הַנְּעָרִים חֵן בְּעֵינֶיךָ כִּי
עַל־יוֹם טוֹב בָּאנוּ תֶּן־נָא אֲשֶׁר יִמְצָא יָדְךָ
לַעֲבָדֶיךָ וּלְבִנְךָ לְדָוִד: וַיָּבֹאוּ נַעֲרֵי דָוִד
וַיְדַבְּרוּ אֶל־נָבָל כְּכָל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
בְּשֵׁם דָּוִד וַיָּנוּחוּ: וַיַּעַן נָבָל אֶת־עַבְדֵי
דָוִד וַיֹּאמֶר מִי דָוִד וּמִי בֶן־יִשָׁי הַיּוֹם רַבּוּ
עֲבָדִים הַמְפָרְצִים אִישׁ מִפְּנֵי אֲדֹנָיו:
וְאֶקַּח לַחְמִי וּמֵימַי וּבְשָׂרִי אֲשֶׁר טָבַחְתִּי
לְגֹזְזַי וְנָתַתִּי לַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתִּי
אֵי מִזֶּה הֵמָּה: וַיָּשֻׁבוּ נַעֲרֵי דָוִד לְדַרְכָּם
וַיָּבֹאוּ וַיַּגִּדוּ לוֹ כְּכָל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אַנְשָׁיו חִגְרוּ אִישׁ חַרְבּוֹ
וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ חַרְבּוֹ וַיַּחְגֹּר דָּוִד אֶת־חַרְבּוֹ
וַיַּעֲלוּ אַחֲרֵי דָוִד כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ
וּמָאתַיִם יָשְׁבוּ עַל־הַכֵּלִים: וְנַעַר אֶחָד
הִגִּיד לַאֲבִיגַיִל אֵשֶׁת נָבָל לֵאמֹר הִנֵּה
שָׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים מִן־הַמִּדְבָּר לְבָרֵךְ
אֶת־אֲדֹנֵינוּ וַיִּתְעַר בָּהֶם: וְהָאֲנָשִׁים טֹבִים
לָנוּ מְאֹד וְלֹא נִפְקַדְנוּ וְלֹא־נָתַנּוּ דָבָר כָּל־
יְמֵי הִתְהַלְּכֵנוּ אִתָּם בִּהְיוֹתֵנוּ בַּשָּׂדֶה:
חוֹמָה הָיוּ עָלֵינוּ גַּם־לַיְלָה גַּם־יוֹמָם כָּל־
יְמֵי הֱיוֹתֵנוּ עִמָּם רֹעִים צֹאנֵנוּ: וְעַתָּה דְּעִי
וּרְאִי אֵת אֲשֶׁר־תַּעֲשִׂי כִּי כָלְתָה הָרָעָה
עַל־אֲדֹנֵינוּ וְעַל־כָּל־בֵּיתוֹ וְהוּא בֶן־בְּלִיַּעַל
לֹא יִקָּרֵא אֵלָיו: וַתְּמַהֵר אֲבִיגַיִל וַתִּקַּח
מָאתַיִם לֶחֶם וּשְׁנֵי נִבְלֵי יָיִן וַחֲמֵשׁ צֹאן
עֲשׂוּיוֹת וַחֲמֵשׁ סְאִים קָלִי וּמֵאָה צִמֻּקֵי
עֲנָבִים וּמָאתַיִם דְּבֵלֹת תְּאֵנִים וַתָּשֶׂם
עַל־חֲמֹרִים: וַתֹּאמֶר אֶל־נְעָרֶיהָ עִבְרוּ
לְפָנַי הִנֵּה אֲנִי בָּאָה אַחֲרֵיכֶם וְלְאִישָׁהּ
לֹא הִגִּידָה: וַתְּהִי יֹרֶדֶת בְּסֵתֶר הָהָר וְדָוִד
וַאֲנָשָׁיו יֹרְדִים לִקְרָאתָהּ וַתִּפְגַּע בָּהֶם:
וְדָוִד אָמַר אַךְ לַשָּׁוְא שָׁמַרְתִּי אֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־לָזֶה בַּמִּדְבָּר וְלֹא־פֻקַּד מִכָּל־אֲשֶׁר־
לוֹ וַיָּשֶׁב לִי רָעָה תַּחַת טוֹבָה: כֹּה יַעֲשֶׂה
אֱלֹהִים לְאוֹיְבֵי דָוִד וְכֹה יוֹסִיף אִם־
אַשְׁאִיר מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ עַד־הַבֹּקֶר מַשְׁתִּין
בְּקִיר: וַתַּרְא אֲבִיגַיִל אֶת־דָּוִד וַתְּמַהֵר
וַתֵּרֶד מֵעַל הַחֲמוֹר וַתִּפֹּל לְאַפֶּיהָ לִפְנֵי
דָוִד וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה: וַתִּפֹּל עַל־רַגְלָיו
וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי הָעָוֹן וּתְדַבֶּר־נָא אֲמָתְךָ
בְּאָזְנֶיךָ וְשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי אֲמָתֶךָ: אַל־נָא
יָשֵׂם אֲדֹנִי אֶת־לִבּוֹ עַל־אִישׁ הַבְּלִיַּעַל
הַזֶּה עַל־נָבָל כִּי כִשְׁמוֹ כֵּן הוּא נָבָל שְׁמוֹ
וְנְבָלָה עִמּוֹ וַאֲנִי אֲמָתְךָ לֹא רָאִיתִי אֶת־
נַעֲרֵי אֲדֹנִי אֲשֶׁר שָׁלָחְתָּ: וְעַתָּה אֲדֹנִי חַי־
יְהוָה וְחֵי נַפְשְׁךָ יְהוָה מְנָעֲךָ מִבּוֹא בְדָמִים
וּמִהוֹשַׁע יָדְךָ לָךְ וְעַתָּה יִהְיוּ כְנָבָל אֹיְבֶיךָ
וְהַמְבַקְ

שָׁאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד: (ט) וְלֹא־
דִבֶּר שָׁאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא
כִּי אָמַר מִקְרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהֹר
הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר: (י) וַיְהִי
מִמָּחֳרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד
מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשַׁי
גַּם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם:
(יא) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נָשׂאֹל
נָשָׂא דָוִד מֵעִמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם:
(יב) וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי נָא כִּי זֶבַח
מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה־
לִי אָחִי וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חֵן

שאול פלאַטץ נענאָממן, אַבער־
זאָ, ראַם דוד'ס שטעללע אי־
פֿען בליעב. (ט) שאול זאַגטע אין
דיזעם טאַגע ניכט דאַז מ'נדע־
סטע היעריבער: דען ער דאַ־
טע, עס איזט איהם פֿיעללייכט
איינע אונרייניקייט צוגעשטא־
סען, פֿאָן דער ער זיך נאָך
ניכט נעריינינט האַט. (י) אַלס
אַבער אויך אַם מאָרגענדען
טאַגע דאַרויף, אַלס דעם צווי־
טען נייאָנדסטאַגע, דוד'ס
שטעללע נאָך אימער אונ־
בעזעטצט בליעב, דאַ זאַג־
טע שאול צו זיינעם זאָהנע
יהונתן: וואַרום קאַם דער זאָהן
ישי'ס וועדער געסטערן נאָך
הייטע צום מאַהלע? (יא) יהונתן
אַנטוואָרטעטע דעם שאול:
דוד האַט זיך פֿאָן מיר אורלויב
נאָך בית לחם אויסגעבעטהען,

בעיניך

(יב) אונד גיזאַגט: לאַם מיך דאָך הינרייזען, דען ווייר האַבען איין פֿאַמיליענפֿעסט אין דיעזער שטאַדט, וועלכעם מיר מיין ברודער אַנזאַגן לאַסען, וועז איך נון נאַכאַדע אין דיינען אויגען נע־

פֿונ־

ר ש "י

לאכול מסובין על המטות והיה דוד מיסב בין יהונתן ובין שאול עכשיו שלא בא דוד לא הסיב יהונתן עד שיסב תחנך מלך שאול ולא"כ יסב יהונתן מלך תחנך ולא תמהר לא יסב כלל הרי הוא לומר ויקם יהונתן מעל השולחן מכלל שיסב: (ט) מקרה הוא. קרי רמה בלתי טהור הוא ועדיין לא טבל לקריו שחילו טבל לקריו אין לריך הערב שמש למולין: כי לא טהור. זו היא נתינת טעם לדבר ולפי שחינו טהור לפיכך לא בא שלא יטמא את הסעודה: (י) ממחרת החדש. ממחרת חידוש הלבנה: השני. ביום שני לחדש: (יב) והוא צוה לי לחתי. גדול הבית ליה

ב א ו ר

השולחן בחרי לף מכלל שיסב (מרש"י). למנם ט"ם ויקם יהונתן כאן לינו שעמד ממקומו, כי הלא ידע שדוד לא יבוא אל השולחן, ול"ב למה יסב מתחלה? לכל הטעם שעמד במקומו על רגליו עד שיסב לתנר, כי כן מלינו לשון ויקם שהוא ענין התמדה בדבר (בלייבען), כמו ויקם שלה עפרון (בראשית כ"ג): וישב אבנר מצד שאול, למנם בלומן שהי' נפקד מקום דוד, וטעם מלך, בעבור שלא הי' לים מפסיק בינו ובין שאול, לכל הי' הריוח ביניהם: (ט) מקרה הוא וגו', כלומר לולי מקרה בלתי טהור קרה לו, כי לא טהור כלומר והוא לא טהור עדיין מלחתו הטומאה: (י) ממחרת החדש השני, ר"ל ממחרת ר"ח שהוא שני לחדש, ויונתן תרגם ניומי דכתרוהי דהוא עבור ירחא תניינא (רד"ק), ונראה בדעת יונתן מדכתיב להלן ביום החדש השני, ולא ביום השני לחדש: (יב) והוא צוה לי אחי, כלומר הדבר הזה שים לנו זבח משפח' בעיר לוה לי לחתי כלומר לוה לחתי לחמר לי, כדי שתהוא שם, וכן וילוו

בְּעֵינֶיךָ אֶמְלְטָה נָּא וְאֵרְאֶה אֶת־
אֶחָי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (יג) וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל
בְּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוַת
הַמַּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בְחֹר
אַתָּה לְבֶן־יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת
עֶרְוַת אִמֶּךָ: (יד) כִּי כָל־הַיָּמִים
אֲשֶׁר בֶּן־יִשַׁי חַי עַל־הָאֲדָמָה
לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתֶךָ וְעַתָּה
שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (טו) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל
אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוּמַת
מֶה עָשָׂה: (טז) וַיָּטֶל שָׁאוּל אֶת־
הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן

כי

פֿונדען האבע, זאָמעטע איך איין וועניג הינאיילען, אונד מיינע אַנפֿערוואַנדטען בעזוּכען; דאהער איזט ער ניכט צום קעניגליכען טישע געקאָמען. (יג) דאַ ענטברַאננטע דער צאָרן שאוליס איבער דען יהונתן, אונד ער זאַגטע צו איהם: אויסגעאַרטעטער, ווידערשפענסטיגער זאָהן! וויים איכ'ס דען ניכט, דאַס דוא אַן דען זאָהן ישי'ס גפֿאַללען פֿינדעסט צו דיינער שאַנדע, אונד צור שאַנדע דיינער לייבליכען מוטטער? (יד) וואַהרליך! זאָלאַנג דער זאָהן ישי'ס לעבט, ווירסט וועדער דוא נאָך דייניע רעגיערונג בעשטעהען קענען; דארום שיקקע נאַך איהם, אונד שאַפֿע מיר איהן צור שטעללע, דען ער האַט דען טאָד פֿערשולדעט. (טו) יהונתן אבער ערוויעדערטע זיינעם פֿאטער שאול, אונד שפראך: וואַרום זאָלל ער שטערבען? וואַס האַט ער דען פֿערברָאכען? (טז) דאַ וואַרף שאול דען שפיעס נאַך איהם, אום איהן צו טרעפֿפֿען: יהונתן מערקטע נון, דאַס עס פֿאָן זיין

ר ש " י

כוה ליאלהים עם יהוה לחי לך: אמלטה. ליקחמו"ניר בלע"ז (אלה נוצות עמי"סער ענטשליפֿען, מויסווייכען, עיין בנחור המדם לספר מופטים ג' כ"ו ובה אעמר לספר ברחשית י"ט י"ז) לך יוס לחל וחבוח: (יג) נעות המרדות. לשון נוע לחמה ונדה יולחנית כלחר מחמר זעוה מן זע בן חמר נעוה מן נע והתי"ו מן הדיבוק שהוח דבוק למרדות: המרדות. שהיח רחויה למרדות ולייסר. ד"ח כשחטפו בני בנימין מבנות שילו שילחו לחול בכרמ"ס היה שחול בייחן ולח רלה לחטוף על שבחתה היח עלמה והעיזה פניה ורדפה חחריו: נעות. על שם הכרמים והוח גם כמו נעוה חרחתו. יטופין

ב א ו ר

יוסף לחמר (נרחשית נ' ט"ו), פי' שנוו חל שלוחם לחמר ליוסף, ושעם והיח לוה במקום ולומו לוה, כטעם ולעת גם הוח במקום ולעת גם לו, שנח היפר במקום הנוטה: אמלטה נא, פי' ר' יעקי' לחמר ללעת ולחזיר: (יג) בן נעוה חמרדות, בן סמיך לנעות ונעות סמוך למרדות, וטעם בן כטעם בן מות הוח, וטעם נעות ל' עווי ועקו', כלומר מצונה מדרך הפצוע, דהיינו שלוחו המרדות שהוח בוחר בבן יפי תויכו הוח מצוה סב' טעמים, ל' במה שהבן מורד בהחב, ג' שחין לדם מורד בקלונו כי לם להסב המלוכה לעלמו, ומדרבה מלבותו לל תבון כל הימים

לחר

כִּי־כָלָה הִיא מֵעִם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ז) וַיִּקַּח יְהוֹנָתָן מֵעִם
הַשָּׂלְחָן בָּחֳרִי־אַף וְלֹא־אָכַל
בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֱם כִּי נֶעְצַב
אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלְמוֹ אָבִיו: (ח) וַיְהִי
בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה
לְמוֹעֵד דָּוִד וְנַעַר קָטֹן עִמּוֹ:
(ט) וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֻץ מְצָא־נָא
אֶת־הַחִצִּים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה
הַנַּעַר רָץ וְהוּא־יָרָה הַחִצִּי
לְהַעְבִּרוֹ: (י) וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־
מְקוֹם הַחִצִּי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן
וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר

ויאמר

ר ש " י

זיינעם פֿאַטער בעשלאָסטען זייא, דוד צו טערטען, (ז) שטאַנר פֿאָלל פֿערדרוסעם פֿאָם טישע אויף, אונר נאַהם דיוען גאַנצען צוויטען נייאמאָנדסטאַג קיינע שפּיוע צוזיך, וויל עם איהם דוד׳ם וועגען זעהר לייד וואַר אונד איהן זיין פֿאַטער זאָ בע־ שימפֿט האַטטע. (ח) אַם אַנ־ דערן מאָרגען גינג יהונתן אויפֿם פֿעלד הינוים נאַך דעם אויפֿע: טהאַלטע דוד׳ם הין אונד איין קליינער קנאַבע בע־ גלייטעטע איהן. (ט) צו דיעזעם זאַגטע ער: לויף, האַלע מיר דיא פֿיילע וויעדער, דיא איך אַבשיעסע. דער קנאַפּפע לויף אונד ער שאָם דען פֿיילן איהם פֿאָרבי. (י) וויא נוקדער קנאַפּ־ פע אַן דיא שטעללע דעם פֿיילעם קאַם, דען יהונתן אַב־ געשאָסטען, ריף איהם דיזער

נאַך

יטופין נעווסי נחמר ולא מן הסם: (יז) נשבע לא דוד. נשניל דוד: כי הכלימו אביו. נשניל דוד: (יח) למועד דוד. למועד אשר קבע לו דוד: (יט) להעבירו. התלי ענר את הנער:

מחכל

ב א ו ר

אשר בן ישי חי, וזה שאמר לבשתך, שיאמרו עליך שלחת עושה מעשה שגעון, ולבושת ערות אמך שיאמרו שזנתה תחת אביך, ולפי שלחה בני, וזה שתרגם יונתן בר סרגניתא למרדותא דקיש: (טז) כי כלה, נגמר הדבר בלב אביו להמית את דוד (רד"ק): (יז) ולא אבל יגו', מב' טעות, ל' כי נעצב נעבור דוד ובעבור שהכלימו אביו בדבור ונמעשה (מרד"ק): (יח) למועד דוד, רגיל פרשו למועד אשר קבע לו דוד, ולפי נראה, כי הוא לשון נקבה, כי הוא לשון הלך בנקר, שלח טרם למועד לשקיש המיועד אשר נפתר שם דוד, ורגיל בן: (יט) להעבירו, לשון הטעם להעניק החצים שהיה המטרם, וזה לפינוי נכון, כי לו ירצה להכרית הנשתר מלשוריה, וכמו שכבר הערנו לעיל, ועוד יש בזה לפיו תעלובות, מתחלה לשון אל החצים, מזמע שרגיל ירה, ולפ"כ לשון ירה והוא ירה החצי לצון ימיד, ולפ"כ ויבוא הנער עד מקום החצי, מזמע שהי' שם בחמת, ויהונתן לשון כלה החצי ממך והלאה, ולפ"כ שוב ולקט את החצים לצון רבים. ולפי נראה לע"ד שהענין כך הוא, שמתחלה לשון לנערו שירוץ פעם לשון פעם למלוא את החצים שירה, והנה הוא מורה חצי לשון והנער רץ לקחתו, וירה יהונתן מיד עוד חצי לשון להעניר את הנער ממקום החצי הראשון, ולפי כשבא הנער על מקום החצי הראשון ויאמר יהונתן הלא החצי ממך והלאה על השני שירה, ויקח הנער את שניהם ויבוא אל אדוניו, ולולי שנלשת החצים ירה בזה הלשון זה לשון זה, שיעבור תמיד הלשון את הראשון ותמיד כשבא הנער על

הקודם

וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֻצִי מִמְּךָ וָהָלְאָה:
(כח) וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר
מְהֵרָה חוּשָׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט
נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחִצִּי וַיָּבֹא אֶל־
אֲדֹנָיו: (כט) וְהַנַּעַר לֹא־יָדַע מְאוּמָה
אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר:
(ל) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כֵּלָיו אֶל־
הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ
הָבִיא הָעִיר: (לא) הַנַּעַר בָּא וְדָוִד
קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו
אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקוּ ו אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ
אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד
הִגְדִּיל: (לב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד
לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ
אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה
יִהְיֶה ו בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין
זַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם:

נאַך, אונד זאַגטע: רער
פּפֵייל ליענט יאַ ווייטער הין;
(לח) אונד ריעף איהם פּערי
נער נאַך: פּאָרט! איילע!
האַלטע דיך ניט אויף. רער
קנאַפּפּע יהונתן'ס לאַו דיא
פּפֵיילע אויף, אונד קאַם רא־
מיט צו זיינעם העררן. (לט) רער
קנאַפּפּע וואוסטע פּאָר ניטס,
נור יהונתן אונד דוד וואוסטען
אום דיא זאַכע. (מ) יהונתן
גאַב רעם קנאַפּפּען פּפֵייל אונד
באָגען, אונד זאַגטע צו איהם:
געהע! ברינגע דיעזעס נאַך
רער שטאַדט. (מא) רער קנאַפּ־
פּע גינג, אונד דוד קאַם
הינטער רעם שטיינע הער־
פּאָר, פּיעל אויף זיין אַנגעזיכט
צור ערדע, אונד ביקטע
זיך דרייאמאַהל. זיא קי־
טען איינער רען אַנדערן, וויי־
טען איינער מיט רעם אַנדערן,
בעזאָנדערס אַבער ווייטע דוד
זעהר. (מב) ענדליך זאַגטע
יהונתן צו איהם: ציעהע אין
פּריעדען! וואַס וויר ביידע ביים
נאַמען רעם עוויגען בעשוואָ־
רען האַבען, אונד געזאַגט:
נאָטט זייא צייגע צווישען מיר
אונד דיר, צווישען מיינען נאַכקאָממען אונד רען דיינען! דאַו בליבט עוויגליך.

זָא

ר ש "י

(כד) מאצל הנגב. מסטר לחן לחת לקניל דרומח: עד דוד הגדיל. הרבה לנכות: (כה) לך לשלום. והשבועה אשר נשבענו ה' יהיה עד עולם:

השמים

ב א ו ר

הקודש נמקים קרא יהונתן הלא וגו'. בזה יתישבו כל הפסוקים על נכון: (כג) כליו, קשתו ומכיו (רל"ק): (כד) מאצל הנגב, מ"י מסטר לחן לחת לקניל דרומח, ויסי' ק"ב העקר חסר מן הכתיב, גם לא ידעתי לכון הטעם לם שנח מנגב לו מלפון, ואמרתי לני בלבי, לולי שם הנגב נגוי לאחן נשבוע ונשותו, ע"ד לחן הנגב נתתני, וענינו כמו מאצל האחן: עד דוד חגדיל, לנכות יותר מיהונתן (רש"י ורל"ק): (כה) אשר נשבענו וגו', סוף יהי' עד עולם, וכדלעיל, שלא שהכונה כאן על השבועה, ולעיל על הנדרית:

השמ'ם

קריאה למפטיר בשבת וראש חדש ה

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד: וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יַיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

הפטרת שבת וראש חדש

כיצד סימן ס"ו.

ואם חל ראש חדש אב בשבת אין מפטירין הפטרה זו רק מפטירין בספר הנחמות.

(ס) כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי
וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי־זֶה
בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה
מָקוֹם מְנוּחָתִי: (ג) וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה

(ס) זאָ שפריכט דער עווינע:
דער הימעל איז מיין טהראָן, דיא ערדע מיין
נער פיסע שעמעל. וואָצו אייך
נען טעמפעל מיר ערבויען?
וואָצו אייגען אָרט, וואָ מיינע
הערליכקייט רוהען זאָלל?
(ג) פֿירוואָהר מיינע מאַכט ער-

שוף

ר ש י

(א) **השמים** כסאי. לויני לריך לבית המקדש שלכם: לי זה בית. לאשר הוא נדלי לשבינתי:
(ב) ואת כל אלה. השמים והארץ ידי עשתה ואת לאשר לימלמתי שכינתי בתוככם בהיותכם נשמעים לי לפי שכן דרכי להביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי לאנל עתה אין לי

חפץ

ב א ו ר

(א) **השמים** כסאי, ע"ד שאמר שלמה הנה השמי' ושמי השמי' לא יכלכלוך אף כי הבי' הזה אשר בניתי, ולא שיהי' סוף ית' גוף יושב בנסא, אלא ד"מ כמלך שיושב על הכסא ורגליו נשרפף ומלוה על עמו מה יעשו (מרד"ק): אי זה בית אשר תבנו לי, כלומר וכי סנורים אתם שהנית אשר אתם מניחים שם הזבחים שאני שוכן בו ושיכילני הבית כמו שמכיל הגוף, אלא אני לא בויתי על הבית כ"א כדי שיכינו ישראל לנם אלי ויהי' להם מקום מיוחד לנוח שם להתפלל ולהעלות הקרבנות

תרגום אשכנזי

הפטרת שבת וראש חדש

יְדֵי עָשְׂתָה וַיִּהְיוּ כָּל־אֵלֶּה נְאֻם־
יְהוָה וְאֶל־זֶה אַבִּיט אֶל־עָנִי
וּנְכֵה־רוּחַ וְחָרֵד עַל־דְּבָרִי:
(ג) שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מַכֵּה־אִישׁ
זוֹבֵחַ הַשֶּׂה עֹרֵף כֶּלֶב מַעֲלֵה
מִנְחָה דַּם־חֲזִיר מַזְכִּיר לְבֹנָה
מְבָרֵךְ אָוֶן גַּם־הֵמָּה בָּחֲרוּ
בִּדְרָכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם
חָפְצָה: (ד) גַּם־אֲנִי אֶבְחַר
בְּתַעֲלוּלֵיהֶם וּמְגוֹרָתָם אָבִיא

להם

שוף דיעם גראָסע אַלל, דורך מיין געטטליך וואָרט ענט־ שטאַנדען אַללע וועזען. דאַ־ רום בליקקע איך הולדרייך אויף דען דעמוטהסאָללען נור, דער צערשלאַגענען גע־ מיטהס מיינען אויס שפרוך ציטטערנד עהרט. (ג) וויא! היער שלאַכטעט מאַן איינען שטיער — דאָרט וירד איין מענש געווירגט; אָפּפֿערט היער אין שאַף — בריכט דאָרט איינעם הונדע דאַן גע־ ניק; ווייהט שפייזע־אָפּפֿער היער — דאָרט דער זויען בלוט; רייכערט וויהרויך היער — בעטעט דאָרט דען

געטצען אַן? וועהלען זיא זאָ איהרע וועגע? האַט אַן זאָלכעם נעיעל איהרע זעעלע לוסט? (ד) אָ! זאָ וועהלע אויך איך פֿערהענונג, דער איהרינגען גלייך, כרינג' אוננליק

אי־

ר ש ' י

מפני מה שהרי שוחט השור הכה את בעליו וגזלו ממנו למיך זונח הסם דומה לפני כעורף את הכלב והמעלה את המנחה הרי היא לפני כדם מזיר. והמזכיר לבונה מקטיר לבונה נמו מזכרתה והיתה ללחם לאזכרה: (ג) מבחר לון. מבחר לותי בתשורת לונם מבחר לון מתעיר לונם זהו פירושו ולשון ברכה נופל בתשור' שהיא להקנלת פניט כמו קח נא את ברכתי עשו לתי ברכה ונאו לאי: גם המה בחרו בדרכיהם. הם חפלים בדרכים הללו הרעים וגם לתי לבחר ולחפון בתעלוליהם. ואם תאמר מהו גם. כן דרך לשון עברית לומר שני גמין זה אלל זה כמו גם בחור גם בתולה גם לי גם לך גם לאהב' גם שנאה לשון לא ימותו גם הם גם לחם אף כאן גם הם בחרו וגם לתי לבחר: (ד) בתעלוליהם. להתעולל גם לשון כי התעללת בי: ומגורתם. מה

הם

ב א ו ר

הקרנות לעורר לבם לשער המחשבות הרעות ולזרקם בדמות הדבר הנזרק על המזבח, ל"ב לם לתם עושים הרע ובאים לניתי וזובחים לפני הפסלתם הכוונה ואין לתם עושים זה לנוני אלא ההיפוך, וזה לתם מבעיסים לותי (מהנ"ל): (ב) ויהיו כל אלה נאם יי, נראה טעם הכתוב לאמר, הוית כל אלה הדברים הי' נאום ה', כאמרו בדבר ה' שמים נעשו: וחרד על דברי, ממהר ומשתדל לעשותו, כמו הנה מרדת אליהו את כל המדרגה הזאת (מ"ב ד' י"ג): (ג) שוחט השור, כלומר הכי זה ירצה לפני לם על מזבחי יחשוב שור, ועל מזבח האלילים זובח גם אדם, ואם הוא מקריב זה לשמי, ועורף כלב לשם ע"ז, מעלה מנחה על שולחני הטהור ומעלה דם חזיר על במות השקולים, מזכיר לבונה לפני, ומברך און, שם עבודה זרה, על דרך הכתוב, ואון ותרפים הפלה, הנה בזה יחלל שמי ג' פעמים, (ד) כמה ניתן כבודי לפסילים, (ג) כמה שיבחית כונת הקרבן ויחשוב בלבו לחת לי שוחד בשם, כאשר יתן לאלילו: גם המה, מוסב למטה כלומר גם המה בחרו, גם לתי לבחר: (ד) בתעלוליהם, להתעולל גם, לשון כי התעללת בי (רש"י), ושעור הכתוב על דרך הם קנאוני בלא אל ואני אקניאם בלא עם, ומזה הטעם הוא מתורגם: ומגורתם, מה שהם יראים ממנו, והוא החרב

והרעב

לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה
דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע
בְּעֵינַי וּבַאֲשֶׁר לֹא־חָפַצְתִּי בָּחָרוּ׃
(ה) שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה הַחֲרֵדִים
אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאֵיכֶם
מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְהוָה
וְנִרְאֶה בְשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ׃
(ו) קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מֵהֵיכָל
קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֹיְבָיו׃
(ז) בְּטֶרֶם תָּחִיל יָלָדָה בְּטֶרֶם
יָבוֹא חֶבֶל לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר׃
(ח) מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה

כאלה

תרגום אשכנזי

איבער זיא, דאַז לאַננע זיא געפֿירכטעט; דען אומזאָנסט ריעף איך, קיינער ווילל פֿער־נעהמען, איך רעדעטע אומזאָנסט, ניעמאַנד האָרכט אויף; איממער טהאַטען זיא, וואָס מיר מיספֿיעל, ערוועהלטען איממער דאַז, וואָס איך פֿער־וואַרף. (ה) הערט גאָטטעס אויספרוך, דיא איהר זיין וואָרט עהרפֿורכטם זאָלל פֿערעהרט! אייערע ברידער נעננען זיך אייערע פֿיינדע. פֿערשטאָסען איך אום מיינעם נאַמענס ווילען. אַבער פֿער־העררליכט ווירד דער עווינע זיין! ווירד זיכטבאַר זיין צו אייערער פֿרייד, אונד זיא — טיף בעשעמט! (ו) האָרך, וועלך נעטיממעל פֿאָן דער שטאַדט? וואָס האַללט פֿאָם טעמפּעל וויעדער? יאַ! עס איזט דעם עווינען שטימע, ער פֿערנילט זיינען פֿיינדען! — (ז) זיא אַבער (ציון) קוים האַט זיא וועהען — אונד זיא געבעהרט; אָהנע געבורטסעמפּפֿינדונג — נעניעטט זיא מַענליכער קינדער. (ח) וועסטען אָהר האַט עם פֿערנאָממען? וועסטען אויגע האַט עם נעזעהען? וואור־

ר ש "י

שמע ישראל: יען קראתי. שמעו שמוע וזובו אלי: ואין עונה. לשמר שמעתי: (ה) החרדים אל דברו. הלדיקים המהרים בחרדה להתקרב אל דבריו: למרו לאחיכם. פושעי ישראל הנזכרים למעלה: שונאיכם מנדיכם. האומרים קרב אליך אל תגש בי. ד"א למרו לאחיכם בני עמו מנדיכם לשר למרו לכם סורו ממנו: למען שמי יכבד ה'. בגאולתנו הק"ב מתגבר שלנו קיובים לו יותר מכם: ונראה בשמחתכם והם יבושו. הנביא אומר אחר כן הוא כדבריהם בי בשמחתכם נרא' והם יבושו. למה: (ו) כי כל שאון שלהם בא לפני הקב"ה ממה שעשו בעירו וקול יולא מהיכלו ומקטרג על מחריבו ואחרי כן קול ה' משלם גמול לאויביו: (ז) בטרם תחיל. ליון חיל היולדת ילדה את בניה כלומר יתקבלו בניה לתוכה לשר היתה עוממה מהם ובגולה והרי הוא כאילו ילדתן עכשיו בלא חבלי יולדה כי כל העומות יביאום לתוכה: והמליטה זכר.

כל

ב א ו ר

והרעב, מלשון ויגר מואב: (ה) אמרו וגו', שעור הכתוב לדעתי כך הוא, הנה לאחיכם שהם שונאיכם ומרחיקים אתכם למען שמי, ע"ד הכתוב כי עליך הורגנו כל היום (תהלים מ"ד כ"ג), לאמר תנוח את יהוה' ונגלוי וניראה לכל נשמחתכם והם יבושו חז: (ו) קול שאון, נאזני הנביא כאלו כבר נשמע את היעוצה הזאת: (ז) בטרם תחיל, ליון חיל היולדת ילדה את בניה כלומר יתקבלו לתוכה לשר היתה עוממה מהם ובגולה, והרי הוא כאלו יולדתן עכשיו בלא חבלי יולדה, כי כל העומו' יביאום לתוכה (רמ"י): והמליטה, כל יציאת דבר נאמר בלשון המלטה (סנ"ל)

תרגום אשכנזי

הפטרת שבת וראש חדש

כְּאִשָּׁה הַיּוֹחֶלֶת אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד
אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אֶחָת כִּי־חָלָה
גַּם־יָלְדָה צִיּוֹן אֶת־בָּנֶיהָ: (ט) הֲאֲנִי
אַשְׁבִּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה
אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אָמַר
אֱלֹהָיִךְ: (י) שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם
וְגִילוּ בָהּ כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ
מָשׂוֹשׂ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ:
(יא) לְמַעַן תֵּינְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד
תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן תָּמֻצּוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם
מִזִּיז כְּבוֹדָהּ: (יב) כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה
הִנְנִי נוֹטֶה־אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם
וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וִינַקְתֶּם
עַל־צַד תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל־בִּרְכַּיִם

חשעשעו

דע: (יג) דען זעהט! זָא שפריכט דער עוויגע: איך לייטע גליקזעליגקייט וויא איינען באך נאך
דיעזער שטאדט, וויא איבערשוועללענדען שטראם, דער פלעקער רייכטהום הין, דאם
אייער וויא דער נעגנס. אויף דען ארמען וואללט איהר דארט געטראגען ווערדען, זאנפט גע.

געוויגט

ר ש ' י

כל יליפת דבר בלוע קרוי המלטה, והמליטה תיקומליי"ר בלע"ז (מלה נוספת עיין בהפטרת
מחר חדש פסוק י"ב). (ח) היוחל ארץ ביום אחד. היבא חיל ליולד' לילד מלא תרן בניס
ביום אחד: (ט) האני אשביר ולא אוליד. האתי אניח את האשה על המשבר ולא אפתח
רחמה להוליח עוברה בלומר שמא אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור והלא אני המוליד את כל
היולדת ועכשיו שמא עכרתי בתמיה: (יא) מצד. לשון שדים: תמולו. שמוליי"ר בלע"ז. (זוסע"ר.
חויסזויגען, חייכזויגען): מזיז ככוד'. מכבוד גדול הזה וממשם לבא לנו. זיז לימשוביי"מנט
בלע"ז (עיין למטה בנאור): (יב) וכנחל שוטף. אני נוטה אליה כנוד גויס: על לד.

על

ב א ו ר

(הנ"ל): (ח) היוחל ארץ, הינוח חיל ליולדת לילד מלוח תרן בניס ביום אחד (הנ"ל): כי
חלה, כמעט שחלה גם ילדה: (ט) האני אשביר ולא אוליד, כלומר שמא אתחיל בדבר ולא
אוכל לגמור (הנ"ל): (י) שמחו את ירושלים, עם ירושלים, ולולי כן הי' הפ"ם נקודה פת"ח, והעד
שיבו אתה: (יא) משוד, כמו ושוד מלכים תינקי, והוא כמו שד נפת"ח, ועל ד"מ ר"ל תענוג
(רד"ק): המוצו, מפעלי הכפל, וטעם מליצה כפל ענין של תינקו במדרגה יתירה מעט: מזיו
כבודה, מכבוד גדול הזה וממשם לנוח לה. זיו, לימשוביימנט בלע"ז רש"י, כ"ל: (עמפפעמחנג)
ובל"ם

תִּשָּׁעֲשָׁעוּ׃ (יג) כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ
תְּנַחֲמֶנּוּ כֵּן אָנֹכִי אֲנַחֶמְכֶם
וּבִירוּשָׁלַ͏ִם תְּנֻחָמוּ׃ (יד) וּרְאִיתֶם
וְשָׂשׂ לִבְּכֶם וַעֲצְמוֹתֵיכֶם כַּדֶּשֶׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־
עֲבָדָיו וְזָעַם אֶת־אֹיְבָיו׃ (טו) כִּי־
הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכַסּוּפָה
מַרְכְּבֹתָיו לְהָשִׁיב בְּחֵמָה אַפּוֹ
וְגַעֲרָתוֹ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ׃ (טז) כִּי בָאֵשׁ
יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ אֶת־כָּל־
בָּשָׂר וְרַבּוּ חַלְלֵי יְהוָה׃
(יז) הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים

אל

תרגום אשכנזי

וויעגט וויא אויף מיטטערלי־
כעם שׂאָסע׃ (יג) פֿירוואַהר׃
וויא איינע מוטטער איהרען
זאהן טרעסטעט, זאָ טרעסטע
איך אייך׃ יאַ אין ירושלים
זאָללט טראָסט איהר פֿינדען׃
(יד) איהר זאָללט עס איננע
ווערדען, וויא פֿרויד עייער
הערץ ערפֿילט, וויא יערע
קראַפֿט גלייך צאַרטעם גראַס׃
זע אויפֿם נייע בליהט׃ זאָ ווירד
גאָטטעס מאַכט אַן זיינען
קנעכטען, זיין גרים אַן זיינען
פֿיינדען אָפֿפֿענבאַר׃ (טו) זעהט,
וויא דער עוויגע אין פֿלאַממען־
דעם פֿייער ערשיינט, זיין
פֿאַכטוואַגען אין דיסטערן
וועטטערוואָלקען, אַללעס
הויכט דעם צאָרנעם גלוטה,
זיין שעלטען קינדען ליכטע
ריכטעט דורכם שווערדט אַללע

פֿלאַממען אַן׃ (טז) יאַ דער עוויגע ריכטעט דורכם פֿייער,
וועלט — דער גאָטט־גערעכטעטען וינד פֿיעלע׃ (יז) יענע, דיא הייליגקייט ערהייכען, מיט

פֿער־

ר ש " י

על ידי לומניכס׃ על גיסמין׃ תנעצעו׃ תהיו מנועצעין כדרך שמנעצעין את התינוק לינקניי"ר נלע"ז׃ (יב) פעל נוטן בל"ל עסבחקי"ער, ערגעלען, בעוסטיגען, קולוויי"ן מחלען, ועיין בהמעמר לס' נמדבר י"ל ח', ועיין בנקודי לספר ישעי') : (יד) ונודעה יד ה'. בעזמו נקמותיו ונורלותיו ידעו ענדיו את כח גבורת ידו : (טו) בלהב יבא. נחמת לב יבא על הרשעים : להשיב. לגריו בחימ' את לבו : (טו) כי בלהב. של גהינס ה' נשפט עם כריו ולפי שהוא בעל דין ודיין נופל בו לשון נשפט שלף הוא טוען טענותיו למלוא עונם ופשעם וכן ונשפטתי אתו. הנני נשפט לך תך לשון וויכוח הוא דוכטניי"ר נלע"ז (וזהו דיספר"נער פוכטערטיידען, בעטטיאחען, חורטהיילען, ועיין בהמעמר לספר שמות כ"ל ט"ו, ועיין ישעי' ט"ז ג') ופשוטו כי בלהב ה' וחרבו נשפט כל בשר וכן רבים מסורסים במקרות : (יו) המתקדשים. המזדמנים אני ואתה נלך ליום פלוני לעבוד עבודת אלילים

פלוני׳ת

באור

ונל"ל בעוועגונג, ונענין הזה הוא מתורגם : (יב) חשעשעו, תהיו מנועצעים כדרך שמנעצעין את התינוק, לינקנייר נלע"ז (רש"י), נ"ל (עסנלייער) ונל"ל (וונטער מחלען) ומתורגם (זאָכפט וויגען) כפי ענין הנעצוע ההוא על הנוכים : (יד) ועצמותיכם כדשא תפרחנה, היפך ורוח נכלה תיבש גרס, כי כמו שהלקה והיגון יבשו עלמותיכם נגלות, כן כשעוב לירושלים תנעקה והשעון יפריחו עלמותיכם (רד"ק) : את עבדיו, עם עבדיו שתהי' יד ה' עמהם לטובה ועם לויכיו לרעה (הנ"ל) : (טו) להשיב, פי' הריק"ם להכעיר מן שניב לב, והוא על משקל להקל כל נכבדי ארץ, ומס זה בחירק וזה בלירי לחך הוא כנוע למדקדקים : (טו) נשפט, נפעל עומד, כטעם ונשפטתי אתו נדבר ובדם דיזקקאל, וענינו שיכנס כמו נמשפט, וכן נלחום נלחמתי : (יו) המחקדשים, מרחים עלמן נקדושים והם טמאים, כן הוא הענין בהתפעל, כמו והתנרך בלבנו, מתנבד ומקר לקס (רד"ק) : והמטהרים, דינו מטהרים, כי הוא ג"כ מבנין

סתפעל

אֶל־הַגַּנּוֹת אַחַר אֶחָד בַּתָּוֶךְ
אֹכְלֵי בְּשַׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ
וְהָעַכְבָּר יַחְדָּו יָסֻפּוּ נְאֻם־יְהוָה׃
(יח) וְאָנֹכִי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם
בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם
וְהַלְּשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי׃
(יט) וְשַׂמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי
מֵהֶם פְּלֵיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ
פּוּל וְלוּד מֹשְׁכֵי קֶשֶׁת תּוּבַל וְיָוָן
הָאִיִּים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי
וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם׃
(כ) וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־
הַגּוֹיִם ׀ מִנְחָה ׀ לַיהוָה בַּסּוּסִים

אחת קרי וברכב

פֹּערשטעללטער רוינהייט אין
געדאנקען שלייכען, דאָרט אין
א׳הרער מיטטע (דעם אונ־
וועזען) צו פֿאָהנען, יענע,
דיא אַם פֿלייש דער זויא, אַן
גרייעל, אַן מיוע א׳הרע לי־
סטע ביסען, אַללע זאָללען זיא
פֿערגעהען, שפריכט דער עוו־
גע׳ (יח) א׳ך, דער טהאַט אונד
געדאַנקע דורכשויעט, (פֿער־
קינדע)עס איזט צייט, פֿעלקער
אונד נאַציאָנען צו זאַממעלן,
דאַס זיא קאָממען, אונד דיא
מאַיעסטעט ערקענענ(יט)א׳ך
מאַכע זיא דורך צייכען קעננט־
ליך — פֿאָן דען ערריעטטעטען
אונטער איהנען וענדע א׳ך
צו דען פֿעלקערן נאַך תרש׳ש,
פול אונד לוד — דען באָגען־
שיטצען, נאַך תובל א׳נד יון,
נאַך דען פֿערנסטען קיסטען,
דיא פֿאָן מיינעם רופֿע ניע גע־
האָרט, ניע דיא מאַיעסטעט
נעשויעט, דאַס זיא מיינע
הערר׳לי׳קייט יענען נאַציאָנען פֿערקינדען. (כ) אוים אַללען פֿעלקערשטעממען פֿיהרען זיא
דאַן אייערע ברידער הער — איינע אָפּפֿערגאַבע דעם עווינען! — אויף רָאס אונד וואַ־
גען

ר ש " י

פלונית: לא הגנות. שורעין שם ירק ושם היו מעמידין ע"ז: לחר לחד. כמה שתירגם יונתן סיעה נתר סיעה מתקדשים ומטהרים לעבוד סיעה לחר שגמרה חנירתה לת עבודתם: בתוך. בחמלע הגינה כך היה דרכם להעמידה: (יח) ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם בחם וגומר. ואנכי מה לי לעשות מעשיהם ומחשבותיהם בחה חלי והיל חזקיקני לקנן לת כל הגויס ולהודיע מעשיהם הכל ומחשבותם שהם מוסנין למען שמי יכנד ה' יניעו שהוח שקר והיכן הוח חוטו קינון הוח החסיף שניכף זכריה וחספתי לת כל הגויס לל ירושלים: וראו לת כבודי. כהלחמי נהס נמכת המק נשרו ועיניו ולשונו: (יט) ושמתי נהם חות וגו'. פליטים יעלו מן המלחמה וחני חשחירם בדי לילך לנשר למייס סרחוקים לת כבודי לחר רחו במלחמה וחף נחותם פליטים לחני לחת מן החותות שניזונו מהניהם נהם כדי להודיע לרחוקים נמגפה זו שנגפו הלוכחים על ירושלים:

(כ) וכלנים

ב א ו ר

התפעל, מרחים עלמם טהורים ואינם, שהם מטהרים גופותם ורוחלים עלמם תמיד, והם עחלים במעשיהם הרעים ומטונפים (הנ"ל): אחר בתוך, לחר לחת התמרות נתוך הגן (מהנ"ל): החויר והשקץ והעכבר, לחר הוקדמו לקלילים: (יח) ואנכי וגו', סקדת

קלר

וּבְרֶכֶב וּבַצַּבִּים וּבְפָרָדִים
וּבַכִּרְכָּרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַ͏ִם
אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בִּכְלִי טָהוֹר
בֵּית יְהוָה: (כא) וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח
לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם אָמַר יְהוָה: (כב) כִּי
כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים
לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם
וְשִׁמְכֶם: (כג) וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ
בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא
כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר
יְהוָה: (כד) וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי

האנשים

גען, אין זענען אויף מויל־
טהירען אונד דראָממעדאַרען,
הין צו מיינעם הייליגען בערגע,
נאַך ירושלים, שפריכט דער
עוויגע. — זאָ בראַכטען דיא
קינדער ישראל׳ס פּאָרמאַהלם
אָפּפּערגאַבען אין אונעטווייי־
העטען געפּעסען דעם עוויגען
דאַר. — (כא) אונד אויך פּאָן
דיעזען וועהלע איך אויס, זאָ
פּריעסטער אַלם לעוויטע,
שפריכט דער עוויגע; (כב) דען
וויא דער הימעל איממער
נייא אונד דיא ערדע איממער
נייא, נאַכדעם איך זיא ערשאַפּ־
פען, פּאָר מיר דויערן, שפריכט
דער עוויגע, זאָ דויערט אייער
שטאַם אונד אייער נאַמע אימ־
מער פּאָרט. (כג) מיט יעדעם
זיך ערנייענדען מאָנדע, מיט
יעדעם וויעדערקעהרענדען
רוהעטאַגע ערשיינען אַללע

וועזען, מיך אַנצובעטען, שפריכט דער עוויגע. (כד) זיא געהען דאַן, אונד בעטראַכטען דיא לייכ־

נאַמע

ר ש " י

(כ) ובצבים, הם עגלות מטוקסות בחיות ואהל ודומה לו הם עגלות לנ: וכרכרות. נזיר מחקים ומכרכרים כמו ודוד מכרכר. טריפי"ר בלע"ז (בל"ח ספרייגען ועיין מרפק לעון עיכובין ג"ח ס' ל"ה מטפס). ומנחם פירשו לעון נכח כמו שלחו כר מושל ארץ: כאשר יביאו. מנחה בכלי טהור לרצון כן יביאו את לחיכם למנחת רצון: (כא) וגם מהם אקח לכהנים ללויס. מן הגויס המביאים לותס ומן המובחים אקח כהנים ולויס שמטומעים עמה בגויס מחמת לונסן ולפני גלויים הכהנים והלויס שנסס ואחרוך לותן מתוכן ויהיו שמשין לפני לחמר ה׳ והיכן לחמר הנסתרות לה׳ שלהינו כך מפורש בחגדת תהלים:

(כד) תולעתם

ב א ו ר

קלר, ושעור הכתוב לוכי לחר ידעתי כל מעשיהם ומחשבותיהם הנני לומר כי נחה עת לקבץ וגו׳, וכת"י וקדמי גלן עונדיהן ועשתויהן עתידנן לכנסן וגו׳: (כ) ובצבים, מלטון הם עגלות לנ, והם כלים מחוברים מעלים שוטחים בהם בני חדם ועושים לותם מנפנים בנגדים נחים (רד"ק): וכרכרות, הם הגמלים לו שחר בהמה שהם קלים בהליכתם עד שמרוב מרולתם ידמו שהם מרקדים, לפיכך נקראו כרכרות, כמו ודוד מכרכר (הנ"ל): (כא) וגם מהם. מלותן הגויס המביאים שוכר יקח לכהנים ולגויס, כי בלס יהיו קדושים לה׳, וזה שקראס לעיל כלי טהור, ודמה בני ישראל המובחים בידי חלו הגויס לה׳, כמנחה שהביאו בני ישראל לפניס בכלי טהור, ומאמר המשלהה הוא נעין מאמר מוסגר: (כב) השמים החדשים והארץ החדשה, קראס חדשים כי הס עומדים בחדושס ולא יבלו כמו שהיו ביוס שנבראו בן הס היוס (רד"ק): (כג) מדי חדש בחדשו, כמו מחדש לחדש, ומלת די מורה על התמדת הדבר בלא הפסק

(הנ"ל)

חרגום אשכנזי

נאַמע יענער . אַבטרינניגען מענשען, דערען וואורם ניט ערשטירבט, דערען פֿייער ניט ערלישט, איין שייואל יעדעם שטערבליכֿען!

הפטרת שבת וראש חדש

הָאֲנָשִׁים הַפְּשִׁעִים בִּי כִּי תְוֹלַעְתָּם
לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ
דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה:

הפטרת יום ראשון של שבועות

יחזקאל סימן מ׳.

(ח) עס געשאַה אים דרייסיג־סטען יאָהרע אַם פֿינפֿטען דעס פֿיערטען מאָנאַטס, אַלס איך מיטטען אונטער דען פֿערטריעבענן וואַר אַם פֿלוס־סע כבר, עפֿפֿנעטען זיך דיא הימעל, אונד איך זאַה וואונדערבאַרע ערשיינונגען. (ג) אם פֿינפֿטען אין דעם נעהמליכֿען יאָהר־

(ח) וַיְהִי ו בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּרְבִיעִי
בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי בְּתוֹךְ־
הַגּוֹלָה עַל־נְהַר כְּבָר נִפְתְּחוּ
הַשָּׁמַיִם וָאֶרְאֶה מַרְאוֹת אֱלֹהִים:
(ג) בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הִיא הַשָּׁנָה

החמישית

ר ש ״ י

(כד) תולעתם. רמה האוכלת את בשרם: ודאון. לשון בזיון ויונתן מיגס כמין שתי תיבות דר׳ לעי׳ עד דיימרון עליהון לדיקיא מיסת חזינך:

(א) ויהי בשלשים שנה. סתם הנביא דבריו ולא פירש אמו מי הוא ולא פירש למנין מה מנה לפיכך הפסיק רוח הקדש את דבריו בשני מקראות הסמוכין לזה ללמד מי הוא הנביא וללמד למנין מה מנה שנאמר בחמשה לחדש היא השנה החמישית וגומר אין לנו לדבר הנביא שהרי כבר למר שבחמשה לחדש היה עומד. ועוד שמתחילה למר נבואתו בלשון עצמו ואני בתוך הגולה ואחרכה מראות אלהים וכן בסוף ואחרכ והנה רוח סערה וגומר ואלו שני מקראות מפסיקין דבריו כאלו לאחר מדבר עליו היה דבר ה׳ אל יחזקאל ותהי עליו שם יד ה׳: ואני בתוך הגולה. כלומר מין לאחרן ישראל: על נהר כבר. שם הנהר: מראות אלהים. על שם שלא היה רואה בחספקלירית מחירה קורא לאותו מראות אלהים כמין אלוס ולא ממש וכל הנביאים לא הם מתוך חספקלירית שחירה אחרו מין ממש דבריו רוח שנאמר וניד הנביאים לדמה: (ב) היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין. נמלינו למדין שבשבים שנה שמנה לתחילת היובל מנה שהיובל האחרון התחיל בתחילת שמונה עשרה ליחזיה היא השנה שמלא אלקיהו את הספר וכן מלינו בסדר עולם שהיא היתה תחילת היובל יחויה מלך ל״ח שנה לא מהן שבע עשרה שנה שעשרו בבר נשתיירו ארבע עשרה שנה יהויקים מלך אחד עשר שנה הרי ממש ועשרים ויכניה בנו לא מלך אלא שלשה

חדשים

ב א ו ר

(הג״ל): (כד) תולעתם, רמה האוכלת את בשרם (רש״י): דראון, ענין מאוס, וכן לדראון עולם (רד״ק): לכל בשר, לשר יבואו להשתחות לפני ה׳, כמו שזכר נפ׳ הקודם:

(א) ויהי בשלשים שנה, ליובל, שהיובל האחרון התחיל בתחלת שמונה עשרה ל תחילת היא השנה שמלא אלקיהו את הספר בנית ה׳: מראות אלהים, כ״ל מראות גדולות כי

דבר

הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָכִין׃ (ג) הָיֹה הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־
יְחִזְקֵאל בֶּן־בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ
כַּשְׂדִּים עַל־נְהַר כְּבָר וַתְּהִי עָלָיו
שָׁם יַד־יְהוָה׃ (ד) וָאֵרֶא וְהִנֵּה
רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עָנָן ו
גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ
סָבִיב וּמִתוֹכָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל

יאהר״ש. וועלכעם דאז פֿינפֿטע
ווער נאך דער גפֿאַנגנשאפֿט
דעם קענינם יויכין, (ג)דאַ וואר
גאָטטעם וואָרט דעם יחזקאל
זאָהנעם בוזי דעם פֿריעסטערס
אים לאַנדע כשדים אם פֿלוס׳
סע כבר; דאָרט רוהעטע דעם
עוויגען האַנד (גאָטטליכֿע בע׳
גיסטערונג) אויף אי׳הם.
(ד) איך זאה, אונד איין
שטורמווינד אוים נאָרדן קאָמ׳
מענד מיט גראָסעם גיוועלקע
אונד פֿלאַממענדעם בליטצע,

מתוך
דונד אומהער איינען וויסען גלאַנץ, דיא גע׳שטאַלט איינעם חשמל׳ם מיטטען אין דעם
פֿייער

ר ש " י

מדבים וגלה ובנה שניהן יחזקאל היתה מתיבת לגלותו הרי שנת שלשים ביובל וכן מלינו בסוף נבואתו שנתן סימן למנין היובל שנאמר ויהי בשלשים ושמש שנה לגלותינו בראש השנה בעשור לחדש ואמרו רבותינו ליזהרי שנה שראש השנה שלה בעשור לחדש הוי לומר זו שנת היובל: (ג) היה היה דבר ה׳. אמרו רבותינו היה כבר לפי שאין הנבואה שורה בחוצה לארץ אלא על ידי שנאמרה עליו תחילה בארץ ובאיזו בגבייתא דמכילתא בן אדם עמוד על רגליך והוא היה תחלת הספר אלא שאין מוקדם ומאוחר בים אומרים בן אדם חזר תחלת הספר ואומר אני שאותה נבואה נאמרה לו קודם שגלו שהיה רשאי ליאמר לו בארץ שאין מפורש בה גולה והיא נקראת תחלת שליחותו שליחם ויוצאין לפי הוא כך תרגם אונקלוס והוה פתגם נבואה מן קדם ה׳ עם יחזקאל בר בוזי כהנא בארעא דישראל לתתמלל עמי׳ במדינת ארע כשדאי ויחזקאל גלה עם החרש והמסגר שגלו עם יהויכין. כל לשון יד המורה נסיפר זה וכבל לשון נבואה הינו אלא לשון לפי שהנבואה תקפתו על כרחו כאדם מצחצח דיצט״ריליא בלע״ז(וזהו דעטרע״סע בעקופֿאוג בעאָגגסטיגונג):(ד) והנה רוח סערה באה מן הצפון. היא מרכבת נסא כנוד הנבואה כמה שנ׳ בענין ולפי שנאלה בחימה להזהיר את ישראל לכך נדמית לרוח סערה וענן: באה מן הצפון. מוזרת היתה מארץ כשדים שהוא בצפון שנאמר מצפון תפתח הרעה ולמה הלכה שם כדי לכנוס את כל העולם תחת נבוכדנצר אלא יאמרו האומות ביד לומה שאלה מסר את בניו שבשדים לומה שאלה היא שנאמר זה העם לא היה כך דרשו רבותינו במסכת תגיגה: ונוגה לו. לענן שבניו מבחוץ רמז הוא שעתידין ישראל ליגאל משם: כעין החשמל. חשמל מלאך שמשמו כך וכעין גווין אלו רואה מתוך האש וכך אמרו רבותינו מעשה בתינוק שהיה דורש במעשה מרכבה והיה מבין בחשמל ואלא אש מחשמל ומכלתו ועוד אמרו כי המלה מורכבת נאמרם מלי חשמל אמר רב יהודה חיות אש ממללות במתניתא תנא עתים חזות ועתים ממללות בשעה שהדבור יולא מפי הקב״ה חזות בשעה שאין הדבור יולא מפי הקדוש ברוך הוא ממללות כלומר מבשרות ומהללות את השם ויתכן שיהא חשמל שם העין שהוא קרוב לעין שאם כי אמר מחשמל מתוך האש ואמר כעין חשמל כמראה אש נית לה סניף ממראה מתניו ולמעלה ואמר במראה הבנית וממתניו ולמעלה
כמראה

באור

דרך הכתוב בשורה להגדיל הדבר סומך לותו לאל, כמו עיר גדולה לאלהים: (ג) יד ה׳, כל נבואה שנאמר בחזק ובכח נקראת כן: (ד) ונגה, הוא זוהר לבן במראה לור הלבנה, ועיין מה שכתב על זה המלין כ׳ היכן וויזל במסף תקמ״ו: החשמל, לא ידענו מה הוא,
ומסור

מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: (ה) וּמְתוֹכָהּ דְּמוּת
אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מַרְאֵיהֶן דְּמוּת
אָדָם לָהֵנָּה: (ו) וְאַרְבָּעָה פָּנִים
לְאַחַת וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאַחַת
לָהֶם: (ז) וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה
וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל
וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל: (ח) וִידֵי
אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם עַל אַרְבַּעַת
רִבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם
לְאַרְבַּעְתָּם: (ט) חֻבָּרֹת אִשָּׁה
אֶל־אֲחוֹתָהּ כַּנְפֵיהֶם לֹא־יָסַבּוּ
בְלֶכְתָּן אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ:

נידי קרי

ודמות

תרגום אשכנזי

פֿייער. (ה) אין דער מיטטע
דיא געשטאַלט פֿאָן פֿיער חיות
דיא וואַרען וויא פֿאָלגענד נע־
בילדעט: זיא האַטטען מענ־
שען־עהנליכקייט, (ו) יערע
האַטטע פֿיער אַנגעזיכטער
אונד פֿיער פֿיטטיגע, (ז) איה־
רע פֿיסע אויפֿרעכט, דיא זאָה־
לע אַבער וויא דיא קלוע איי־
נעס קעלבערפֿוסעס, אונר
פֿונקעלנד וויא פּאָלירטעס
קופֿפֿער. (ח) אונטער דען פֿיט־
טיגען האַטטען זיא אויך אַללען
פֿיער זייטען אַנגעזיכטער אינד
פֿיטטיגע, (ט) אירן פֿיטטיג אַם
אַנדערן בעפֿעסטיגט; אים גע־
הען דרעהעטען זיא זיך ניכט
אום, איין יעדער גינג גערַאַדע
אויס

ר ש "י

כמראה זוהר בעין התכלת (תו' שמ') : (ה) ומתוכה. של אותה האש ראיתי כעין תכלת הנראה מתוך האש ולא נודע מהו המדרש שדרשו בו רבותינו חיות אש ממללות לומנו מיושב לי על הענין: דמות אדם להנה. יש לתמוה שהרי לא דמות שור ואריה ונשר להנה ונראה בעיני לפי שזה זה לבדו קילס הנביא את המרכבה בי והוא לשעת פרלופו של יעקב לבניו: (ו) ואַרבעה פנים לאחת. לאחת זו לפרלוף האדם לבדה היו ארבע' פנים וכן לאריה ולנשר ולשור הרי שם עשרה לחיה וכן לכל חיה וחיה וארבע כנפים לכל אחד מן הפנים הרי שמים וארבע כנפים לחיה והוא שתרגם יונתן מאתן ושתים גפין: (ז) רגל ישרה. רגלין כיונן מכוונן זה כנגד זה. ד"א ישרה שאין להם קפילי ארכובות לכוף את שוקיהם לפי שאין להם ישיבה ואין לריכין להיות להם קפילין כעין שיש לבהמה קפן עליון וקפן תחתון שבהם היא כופפת שוקיה לאכל: רגל עגל. רגל עגול וכן תירגם יונתן רגלין סגלגלין: ונוצצים. מתוך זהרוריתם דומה בחילו יוצאות מהם נלוזות כדאמרינן בשבת יומא אף היא עשתה נברשת של זהב וכו' בשעה שאמה זורקת נלוזות יולאין הימנה וכו': ונוצצים. (איטטו"נכלינט בלע"ז והוא עטינ"סעלאנט. בל"א פֿונקעלנד, גלוענענד, חיינען ליכטערכדען גלאַנץ פֿאָן זיך ווערפֿענד): כעין. כמו כארזה: נחשת קלל מזוקק ומליר ומנחם מכרו עם קלוי נחש: (ח) וידי אדם מתחת כנפיהם. כתרגומו למחת נהון גומרין דליחת וגומר וכן אנו מוליאים נספר זה ויבלע הנרוב את ידו על הפה אחר בינות לכרובים ויצא ויתן על אפני לבוש הנדים וכן לאחריו וירלו לכרובים תבנית יד אדם וגו' ידי אדם חוזרות את הפה ונותנות לכרוב והכרוב לבלית בדי שיכסנו הגחלים מיד על יד להקל הפורענות מעל ישראל: על ארבעת רבעיהם. לארבעה רוחות העולם שהרי יש להם פנים וכנפים לכל רוח: ופניהם וכנפיהם לארבעתם. כתרגומו שוה לארבעתהן: (ט) חוברות אשה אל אחותה כנפיהם. כנפה של זו פרושה לגד כנפה של זו לגאן וכן לגאן עד שחוברות ומגיעות זו לזו וכך הם מכסות פניהם שהכנפים פרוסות למעלה מן הפנים: לא יסבו בלכתם. לא רולות ללכת לאחוה רוח שיהלו אין לריכות להסב פניהם שהרי יש להם פנים לכל לד לפיכך אין על ענר פניו יהלו לכד אותה הרוח שהם רולים ללכת יהלו:

(י) וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי
אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם
וּפְנֵי־שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאול לְאַרְבַּעְתָּן
וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן: (יא) וּפְנֵיהֶם
וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מִמַּעְלָה לְאִישׁ
שְׁתַּיִם ח�בֻרוֹת אִישׁ וּשְׁתַּיִם
מְכַסוֹת אֶת גְּוִיֹּתֵיהֶנָּה: (יב) וְאִישׁ
אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ אֶל אֲשֶׁר
יְהִיֶה־שָּׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ
לֹא יִסַּבּוּ בְלֶכְתָּן: (יג) וּדְמוּת
הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ
בֹּעֲרוֹת כְּמַרְאֵה הַלַּפִּידִים הִיא
מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנֹגַהּ לָאֵשׁ
וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא בָרָק: (יד) וְהַחַיּוֹת
רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק:

וארא

תרגום אשכנזי

אוים. (י) דיא פּאָרם איהרעס אינגעזיכטס ויאַר: מענשענגעזיכט אונד לאָיוענגעזיכט צור רעכטען דעם געפּיערטען, פּאַרענגעזיכט אונד אדלערגעזיכט צור לינקען דעם נעפּיערטען. (יא) וא ויאַר איהר אַנגעזיכט. איהרע פּיטטיגע ווארן נאַך אבען געטרענט צוויייא פּאָן איהנען ויאַרן מיט צוויייא פּאָן דען אַנדערן פּער בונדען, אונד מיט צוויען בידעקטען ויא איהרע קערפּער; (יב) יעדער גינג גערַאדע פּאָרווערטס הין, וואָהין דער ווינד בליעז, דאַהין גינגען ויא, אונד דרעהטען זיך אין איהרעם גאנצען ניכט אום. (יג) דער אַנבליק דער חיות ויאַר ויא דער אַנבליק גליהענדער קאָהלען. צווישען דען חיות זאַה מאַן פֿלאַממען שטאָסען; אום דיעזעס פּייער ויאַר ויי סער גלאַנץ; אונד פּאָן דיעזעם פּייער גינגען בליטצע אויס.

(יד) דיא חיות בעווענגטען זיך שנעלל הין אונד ווידער, אין דער געשטאַלט אייניעס בלי טצעס

ר ש " י

(יא) ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. לישראל ארחיתי טעם זקף גדול נקוד על ופניהם לומר שייתי יודע לפרש לכל הניקוד למדני להבדילם זו מזו ולהעמיד תיבת ופניהם נפני עצמה וכן פירושו ופניהם להם וכנפיהם היו פרודות למעלה מפניהם ומכסות לימה נילה לשים זוגות זוגות לים לכל פנים ופנים שתים כנפיהם תינרות לכל ת' כוף חיה זו פרוסה לגד כנף חיה זו ושל זו לגד זו והפנים שנמתים מכוסים נהם ודוגמת ל'מקרא זה יש עוד בפרשה זו וגניהם וגוכה להם וירלה להם תינת וגניהם עומדת בעלמה: ושתי כנפים השותרות מכסות לת גוויותיהנה: (ב) לל לחד יהיה שמה הרוח. הרלון ללכת: (ג) היא מתהלכת בין החיות. כמרלה הזאת מתהלכת בכל החיות: ונוגה לאש. יותר מלש שלנו: נרק. פלנדור"ם בלע"ז. (עיין במרפק לשון ברכות ס"ט ת' ד"ה נרקא): (יד) רלוא ושוב כמרלה הבזק. פירשו רבותינו רלות ושוב כשלהבת הנשגן שיולאת תמיד מפי הנשגן וממהרת לחזור ולינשם לך כשמוליאות רלשן מתחת הרקיע הנטוי למעלה מהן כמו שמפורש בענין נרחשות מפני השכינה שלמעלה מן הרקיע וממהרות להשיב לת רלשן: כמרלה הבזק. לטע"ז בלע"ז (עטינ"סעלע בל"ת פֿונקען) וגוון

ב א ו ר

ולסיר לדרוש בדברים גבוהים ונעלמים מלנו: (יד) כמראה הבזק, כמו נרק, ינזק מלשון נפילה:

(טו) וְאֶרְאֶה הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד
בָּאָרֶץ אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת
פָּנָיו: (טז) מַרְאֵה הָאוֹפַנִּים
וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ וּדְמוּת
אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּן וּמַרְאֵיהֶם
וּמַעֲשֵׂיהֶם כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפַן
בְּתוֹךְ הָאוֹפָן: (יז) עַל־אַרְבַּעַת
רִבְעֵיהֶן בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ
בְּלֶכְתָּן: (יח) וְגַבֵּיהֶן וְגֹבַהּ לָהֶם
וְיִרְאָה לָהֶם וְגַבֹּתָם מְלֵאוֹת עֵינַיִם
סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּן: (יט) וּבְלֶכֶת
הַחַיּוֹת יֵלְכוּ הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם
וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת מֵעַל הָאָרֶץ
יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים: (כ) עַל אֲשֶׁר
יִהְיֶה־שָּׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ

צעם. (טו) איך בעטראַכטעט
דיעזע חיות, אונד זיעהע דאַ!
עם ווּאַר איין אופן אויף ערדען
בייא דען חיות אויף דען פֿיער
פֿאַרדערזייטן. (טז) דער אַנ־
בליק דער אופנים אונד איהרע
ווירקונג ווּאַר ווּיא דער אַנבליק
דעם תרשיש, אַללע פֿיערע
האַטטען גלי־כע געשטאַלט,
איהר אַנבליק אונד איהרע
ווירקונג ווּאַר זוֹ ווּיא דער אַנ־
בליק איינעם אופן אין דעם אַנ־
דערען. (יז) נאַך איהרען פֿיער
זיטען הין ווּאַנדעלטען זיא
ווען זיא גינגען, דרעהעטען זיך
אים געהען ניכט אום. (יח) איהר
רע ריקזייטען האַטטען איינע
פֿורכטבאַרע העהע, דיא ריק־
קען פֿאַללער אויגען רונדאום־
הער אַן אַללען פֿיערען. (יט) ווען
דיא חיות גינגען, זוֹ גינגען אויך
דיא אופנים נעבען איהנען,
אונד ווען דיא חיות זיך פֿון
דער ערדע ערהאָבען, זוֹ ער־
האָבען זיך אויך דיא אופנים. (כ) ווּאַהין דער ווינד בלעזט, דאַהין געהען זיא אויך, ווייל דער
שמה ווינד

ר ש "י

וגוון לח שלהס כגוון לח היולח מנין החרסין שמקקין זהב נכור נתונן והלח ציולחה מזס לבועה נגוניס. תו'. וי"מ הבזק לשון פיזור כמו שפירשתיו כמרלח הבזק ר' יהודה לומר בשס ר' סימון בשס ר' לוי בן פרטא כזה שנוזק גפת בכירה כלומר שמפזר גפת שהוח פסולת הזמיס בבירה שהוח מתלהט במהרה ומעלה להב והלהב עולה ויורד וזה פירוש רלוח וסוג ועוד יש בהבריס בזק לשון פיזור בזק נהוח עפרל והוו מרבי כלומר פזר וכן במשנה בוזקין מלח על גבי הכבש בשביל שלח יחליק וים משמע בזק כמו נרק והוח לשון חפוש ע"כ תו': (טו) לופן לחד בארן. בהרלת הרקיע: לארבעת פניו. של כל חיה לו הלופן יש לו לרבעה פנים רבותינו לחמרו זה סנדלפון העומד בארן ורלחו מגיע לבין החיות לבל לפי הענין לנו למדים שהלופנים לרבעה הס: (טז) נעין תרשיש. כגוון לבן טובה שעמה תרשיש קרים"טאל בלע"ז: כחבר יהיס. לופן קבוע בתוך הלופן שתי וערב לפי שהן הולכות לבל ענר פניהס לארבע רוחות לריך שיהח הלופן מגלגל לארבעת רוחותיו: (יז) על ארבעת רבעיהן וגימר. בשביל מעשה הלופנים הולרך לשנותן לומר שתין הלופנים מעכבין עליהס שלף הס עשויין לכך: (יח) וגביהן. וגב יש להס: וגובה להס וירלה להס. מלוויימים הס לרולה לוחס. ויש פותרין ירלה להס כמורח עומדים: וגבותם. חילו"ר שיראי"ם בלע"ז (פ"ל לער סורסיל"עס בל"ז חוכד מיהר ע מוגעבראינען): מלחות עיניס סביב. לרחות לכל רוח שהרי לח יסנו בלבתס: (יט) מעל הארן, מעל רלפת הרקיע וכן תירגם יונתן מלרע לרוס שמיח כלומר בהנשלח מלמטה למעלה: (כ) הרוח. סולן של הקדוש ברוך הוח: שמה הרוח ללכת. מין לריך לומר להס

הפטרת יום ראשון של שבועות

שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת וְהָאוֹפַנִּים
יִנָּשְׂאוּ לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה
בָּאוֹפַנִּים: (כא) בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ
וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּ וּבְהִנָּשְׂאָם מֵעַל
הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם
כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים: (כב) וּדְמוּת
עַל־רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין
הַקֶּרַח הַנּוֹרָא נָטוּי עַל־רָאשֵׁיהֶם
מִלְמָעְלָה: (כג) וְתַחַת הָרָקִיעַ
כַּנְפֵיהֶם יְשָׁרוֹת אִשָּׁה אֶל־
אֲחוֹתָהּ לְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת
לָהֶנָּה וּלְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֶנָּה
אֶת גְּוִיֹּתֵיהֶם: (כד) וָאֶשְׁמַע אֶת־קוֹל
כַּנְפֵיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל־
שַׁדַּי בְּלֶכְתָּם קוֹל הֲמֻלָּה כְּקוֹל
מַחֲנֶה בְּעָמְדָם תְּרַפֶּינָה כַנְפֵיהֶן:
(כה) וַיְהִי־קוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר

תרגום אשכנזי יא

ווינד זיא רָאָרט הינלייטעט.
דיא אופנים וועררען מיט איהר
נען אין גלייכער ריכטונג ער־
האָבען, רען דער ווינד פּיר דיא
היה רענירט אויך דיא אופנים.
(כא) ווען יענע גיהען, זָא נעהען
דיעזע מיט; אונד ווען יענע
שטילל שטעהען, זָא שטע־
הען דיעזע אויך; ווען יענע זיך
פָּאן דער ערדע ערהעבען, זָא
ערהעבען זיך דיא אופנים אין
גלייכער ריכטונג, רען דער ווינד
פּיר דיא חיה רענירט אויך
דיא אופנים. (כב) אבען איבער
דיא קעפּפּע דער חיה ווָאר עס
אין גע עשטאלט איינעם באלדַאַ־
כינס, דער וויא איינע אייזשאל,
לע אויסזאה, איבער דיא קעפּ־
פּע אויסגעדעהנט. (כג) אונטער
דיעזעם באלדַאכין ווארען איה־
רע נערָאדע אויפּגעריכטעטען
פּיטטיגע אייניר נעבען רעם
אַנדערן, רען יעדער האטטע
צוויי דיא איהן זָא דעקטען,
אונד צוויי טיט רענען זיא רען
קאָרפער דעקטען. (כד) ווען
איך דאַז גערויש איהרער פּיט־
טיגע הערטע, זָא וואַרם ויא־
דאַז ברויזען מעכטיגער ווַאס־
סער, שטימע דעם אַללמעכטיגען! ווען זיא גינגען, וואַרם דיא שטימע איניעם טומולטם
ויא שטימע איניעם קריעגסטרופפּס, אונד ווען זיא שטילל שטונדען ליעסען זיא דיא פּיט־
טיגע זינקען. (כה) איינע זָאלכע שטימע וואַר איבער רעם באלדַאכין דער איבער איה־

רעם

ר ש " י

לכל זה לכו ערוכו של הקדוש ברוך הוא נחיות ורוח החיה נלוכחם. (כא) נלכתם. החיות:
ילכו. האופנים: (כב) הקרח הנורא. תירגם יונתן גליד חסין גלי"ה פור"ט נלע"ז (כמו גע"לליי
פאר"ט נל"ח טטרעגגער פרָאסט): (כג) ישרות. מכוונות: (כד) נקול מים רבים. יכול קול
ומוך חלמוד לומר נקול שדי נקול המפורש נכתובים קול ה' נכח קול ה' שובר ארזים: קול
המולה נקול מחנה. קל מליליהן דמודן ומנרכן קדם רבוניהון נקל מצריית מלקני מרומח:
נעמדם תרפינה כנפיהם. מלהשמיע קול ויונתן תרגם במקומהון משתקן גפיהון מן קדם דבורא
דבורו של מקום היולא ממעל לרקיע להשמיע לנביאים שליחותו כמו שמסיים והולך ויהי קול וגו'.
ומ"ח נעמדם מלקלס נשניל ישראל שיקלסו תחילה: (כה) ויהי קול מעל לרקיע. תרגם יונתן
ובזמן דהוה רעות קדמוהי למשמע מן דבורא לעבדוהי נביי ישראל הוי קלא משתמע מעילוי רקיעא
דעל ריסיהון: תרפינה כנפיהן. מלימת הדבור;

הפטרת יום ראשון של שבועות

עַל־רֹאשָׁם בְּעָמְדָם תִּרְפֶּינָה כַּנְפֵיהֶן׃ (כו) וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה׃ (כז) וָאֵרֶא כְּעֵין הַשָּׁמֶל כְּמַרְאֵה־אֵשׁ בֵּית־לָהּ סָבִיב מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמָעְלָה וּמִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַטָּה רָאִיתִי כְּמַרְאֵה־אֵשׁ וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב׃ (כח) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד־יְהוָה וָאֵרֶא וָאֶפֹּל עַל־פָּנַי וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר׃ (כט) וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ׃

תרגום אשכנזי

רעם קאָפּפּע, וואָר, ווען זיא אַבער שטיללע שטונדען, ליע־סען זיא דיא פֿליגעל זינקען. (כו) אָבען איבער דעם באַלדאַ־כין דער איבערם קאָפּפּע וואָר, זאָה מאַן דיא געשטאַלט איינעם טהראָנעם פֿאַן סאַפֿיר־שטיין, איבער דיעזעם טהראָן דיא געשטאַלט איינעם מענ־שען אָבען. (כז) נון זאָה איך דיא געשטאַלט איינעם חשמל׳ם דער איין פֿייערפֿאַרבען בע־דעלטנים פֿאָן דעם לענדען נאַך אָבען אום זיך האַטטע, אונד פֿאָן דען לענדען נאַך אונטען זאָה איך איינע פֿייערפֿאַרבע מיט איינעם וויסען גלאַנץ רונד אימהער. (כח) זאָ וויא דער רעגענבאָגען אים וואָלקען אַן איינעם רעגניכטען טאַגע, זאָ וואַר דער אַנבליק דעם וויי־סען גלאַנצעם רונד אומהער, איינע געשטאַלט צור פֿאָר־שטעללונג דער מאַיעסטעט גאָטטעס. איך זאָה עס, פֿיעל אויף מיין אַנגעזיכט, אונד הער־טע איינע רעדענדע שטימע. (כט) איך וויינד טרוג מיך פֿאָרט, אונד איך הערטע אין איינער גערייש־פֿאָללען שטימע הינטער מיר: נעבענעדייעט זייא דיא הערלי־כקייט נאָטטעס דורך איהרע אַללגענוואַרט!

הפטרת יום שני של שבועות

נתני עבר נחבקוק סימן ג׳.

וַיהוָה בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל־הָאָרֶץ׃

התחנוס מתחילין כאן:

(ג) תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שגיונות

(ג) איין געבעטה דעם פּרא־פֿעטען חבקוק אויף שגיונות

ר ש "י

(כז) וארא כעין משמל. לא נתן רשות להתבונן במקרא זה: נית לה. מלפניים לה נמרמה מה:
(כח) ואפל על פני. ושמעתי: ומה דבר ויאמר אלי בן אדם וגו׳:
(כט) ותשאני רוח. לשאר שגמר דבריו הוה אל הרוח לשאתי אל המקום אשר נתי סגילה שם:

שְׁגִיגֹנוֹת: (ג) יְהוָה שָׁמַעְתִּי
שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי יְהוָה פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב
שָׁנִים חַיֵּהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ
בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכֹּר: (ג) אֱלוֹהַּ
מִתֵּימָן יָבוֹא וְקָדוֹשׁ מֵהַר־פָּארָן
סֶלָה כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ
מָלְאָה הָאָרֶץ: (ד) וְנֹגַהּ כָּאוֹר
תִּהְיֶה קַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֶבְיוֹן
עֻזּוֹ: (ה) לְפָנָיו יֵלֶךְ דָּבֶר וְיֵצֵא רֶשֶׁף
לְרַגְלָיו: (ו) עָמַד וַיְמֹדֵד אֶרֶץ

עֻזּוֹ קרי ראה

תרגום אשכנזי יב

שגיונות צו שפּיעלען. (ב) עווי־
נער! פֿורכטפֿאָלל האָרטע איך
יענע נאכריכט פֿאָן דיר — אָ,
ערהאַלטע דיין ווערק, ווען דיא
צייטען זיך נעהערן, מאַכע
קונד, עווינגער! אין יענען יאָה־
רען, דאַס אויך אים צוקומט דוא
אַן באַרמהערצינקייט דענקסט.
(ג) אַלס גאָט פֿאָן תימן איינ־
הערצאָג, דער אַללערהיליג־
סטע פֿאָם בערגע פּארן: דאַ
בערעקטע דען היממעל זיינע
מאַיעסטעט; זיינע העררליכ־
קייט ערפֿיללטע דיא ערדע.
(ד) איין זאָננענגלאַנץ, שטראַה־
לען ווערפֿענד אום זיך הער,
וואַר דיא הילליג זיינער אַלל־
מאַכט. (ה) טאָדטענדע זיכע

צאָג פֿאָראַן, פֿערצעהרענדער בליטץ פֿאָלגטע נאַך. (ו) ער שטאַנד, אונד דיא ערדע וואַנק־

ר ש ״ י

(א) **על** שגיונות. יש לפותרו כתרגומו ולפי משמעו נקט רחמים על עלמו שהטיח דברים כמו (חבקוק ח') על כן תפוג תורה ועשה לדם כדגי הים קנתר לאחר מדת הדין: (ב) שמעתי שמעך. לאחר מעולם שנפרעת תמיד ממכעיסיך ולא הרבע הזה לתה סיגל: יראתי. למדתי פיך משתנית מדת הדין בעון ישראל: פעלך בקרב שנים חייהו. פעלך הרעתון שהיית נפרע לנו מלויבינו בקרב שני הלרה שלנו שרויים בה חייהו כלומר עוררהו והזיכהו ובקרב שנים הללו תודיעהו. ברוגז שתקנוף על הרשעים רחם תזכור רחם כמו לרחם: אלוה מתימן יבא. עכשיו הוא מזכיר לפניו פעלו הרעתון שהוא מבקש לפניו לעוררהו ופעל חיבתן של ישראל ופורענות דורות הרעתונים כשנאת ליתן לת התורה ולא קבלוהו: (ג) תימן. עשו: פארן. ישמעאל כדכתיב (בראשית כ״ל) ויש במדבר פארן: כסה שמים הודו. בשיני לישראל: (ד) ונוגה. לותו היום: כאור תהיה. כאור המיוחד של שבעת ימי בראשית היה וכן ת״י: קרנים. לשון מאור כשהוא נוקב וחודת דרך הנקב נראה כמין קרנים בולטין וכן (שמות ל״ד) כי קרן עור פניו: מידו. מידו של הקדוש ברוך הוא נא להם: ושם חביון עזו. כתרגומו שם נגלה עזו שהיה חבוי למפרע בסתר עליון: (ה) לפניו ילך דבר. מלאתי בתדרש לגדה בשעה שנתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל טורדו למלאך המות להפליגו לדברים אחרים שלא יעמוד לקנתר ולומר לומה שעתידה לכפור בך לסוף ארבעים יום ואתה נותן להם את התורה: וילך רשף לרגליו. מלאכי רשף נתו עמו לשיני: (ו) עמד וימדד ארץ. המתין לדקדק בדין

ב א ו ר

(א) **שגיונות**, שם כלי לזמר הוא: (ב) שמעתי שמעך, כמו כשמוע לבן את שמע יעקב ושעורו שמעתי שמועה ממך, והיא הנבואה הנאמרה למעלה שיבואו עם בניהם בארץ, ועל הנבואה הזאת סובב הענין, כי הנביא מתפלל אל ה', בעת הלרה הזאת ירחם ה' את עמו ויחייהו בתוך שנים החלם. ובענור זאת מזכיר נפסוקים הנאים חסדי ה' לאחר גמל עם ישראל בימים שעברו ובפרטות מצורר יום קריעת ים סוף ויום מתן תורתינו. ובאחר כלם לספר כל זאת חוזר לדברי הרעתונים: (ו) וימודד ארץ, כתרגומו ותזיעת תרעת:

תרגום אשכנזי

הפטרת יום שני של שבועות

רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ הַרְרֵי־
עַד שַׁחוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם הֲלִיכוֹת
עוֹלָם לוֹ: (ז) תַּחַת אָוֶן רָאִיתִי
אָהֳלֵי כוּשָׁן יִרְגָּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ
מִדְיָן: (ח) הֲבַנְּהָרִים חָרָה יְהוָה
אִם־בַּנְּהָרִים אַפֶּךָ אִם־בַּיָּם
עֶבְרָתֶךָ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ
מַרְכְּבֹתֶיךָ יְשׁוּעָה: (ט) עֶרְיָה תֵּעוֹר
קַשְׁתֶּךָ שִׁבְעוֹת מַטּוֹת אָמַר סֶלָה
נְהָרוֹת תְּבַקַּע־אָרֶץ: (י) רָאוּךָ
יָחִילוּ הָרִים זֶרֶם מַיִם עָבָר נָתַן
תְּהוֹם קוֹלוֹ רוֹם יָדָיו נָשָׂא:
(יא) שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה לְאוֹר

חציך

טע; ער בליקטע הין, אונד נאַציאַנען שוואַנדען, עס צער־שפליטטערן דיא אוראַלטען בערגע, דיא עווינען הינעל שטירצען ניעדער ביא זיינעם פראַכטצוגע אין דער אונטער־וועלט. (ז) כושן'ס היטטען זאַה איך אין רעגער אַנגסט, צעל־טע מרין'ס אין העפטינער בע־ווענונג. (ח) צירנט דער עוויגע איבער דיא פליטהען? טריפפט דיין ענטבראַנטער גרים דיא שטראָמע? דיין אונווילליג דאַז מעער? דאַ איינהער דיא פעהרסט מיט דיינען ראָסטען אויף זיעגרייכען קריענסוואַגן; (ט) שליידערסט אוים דעם ענטבלעסטען באָגען דיא אויף דיינען אוימשפרוך בעשוואָרע־נען פפייל, אונד שפאַלטעסט נעוועסער גלייך פעסטעם באָדען. (י) דיך זעהען דיא בער־נע, אונד בעבען; דאַז וואַסער ברויזט אין שיימענדען פלוטהען; דער אַבגרונד טאָבט, וועלצט דיא וואָגען היממעלאַן. (יא) זאָננע אונד מאָנד שטאַרעטען אין איהרער באַהן, פאַר'ם ליכ־

טע

ר ש ' י

דור המנול למדוד להם מדה כנגד מדה ומדד עומד כתרגומו נגד ה' ועומד לדין עמים (ישעי' ג') ממתין ומדקדק בדינם: וימודד ארץ. ברותתין קלקלו וברותתין נדונו. רואה נדור הפלגה שעל ידי שהיו שפה אחת בולם כולם נעבה בדבריו ויהי כל הארץ שפה אחת (בראשית י"א): ויתר גוים. הפילם לשבעים לומות לשון קפילה כדאמר ויתר ממקומו (חיוב ל"ו) לשתר בהם (ויקרא י"ח): הררי עד. שרי הלומות מבוגנים ומזלות: הליכות עולם לו. הראה להם שכל מהלכו של עולם שלו הוא: (י) תחת און. שנמלא בישראל: ראיתי אהלי כושן. שעומדים בגלוי ומחללים את ישראל ובהתכנעם לפניך ירגזון יריעות וגומר הכל כתרגומו: (ח) הבנהרים. יש תמיהות שהן קיימות. הראינו שכל שלה עשה ופירוש המקרא כתרגומו: מרכבותיך. לנו יבואם: (ט) עריה תעור קשתך. גלית גבורתך: שבועות מטות. שבועות שנשבעת לשבטים: אמר סלה. מאמר המקויים לעולם. לומר נקוד פתח וטעמו למעלה שהוא שם דבר: נהרות תבקע ארץ. כתרגומו: (י) ראוך יחילו הרים. הרי נחלי ארנון שנדמקו זה עם זה: זרם מים עבר. נשברים בירדן תחו נכרתו המים ועבר קילוח שטף המים לשפולו של נהר והבתים מלמעלה קמו עמדו: נתן תהום קולו. שנחוהו יושבי ארץ: רום ידיהו נשא. לנגף השמים הודו לו: (יא) עמד זבלה. כמדוריהון של תינח שלריכה למ"ד בתחילתה

העיל

ב א ו ר

ויתר, נשו לשתר בהן, שהוא לשון הלוג והקפלה: (ט) שבועות מטות, מטות הם המלים וכל

חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ לְנֹגַהּ בְּרַק חֲנִיתֶךָ׃
(יג) בְּזַעַם תִּצְעַד־אָרֶץ בְּאַף תָּדוֹשׁ
גּוֹיִם׃ (יג) יָצָאתָ לִישַׁע עַמֶּךָ לִישַׁע
אֶת־מְשִׁיחֶךָ מָחַצְתָּ רֹאשׁ מִבֵּית
רָשָׁע עָרוֹת יְסוֹד עַד־צַוָּאר סֶלָה׃
(יד) נָקַבְתָּ בְמַטָּיו רֹאשׁ פְּרָזָו יִסְעֲרוּ
לַהֲפִיצֵנִי עֲלִיצָתָם כְּמוֹ־לֶאֱכֹל
עָנִי בַּמִּסְתָּר׃ (טו) דָּרַכְתָּ בַיָּם
סוּסֶיךָ חֹמֶר מַיִם רַבִּים׃
(טז) שָׁמַעְתִּי וַתִּרְגַּז בִּטְנִי לְקוֹל
צָלְלוּ שְׂפָתַי יָבוֹא רָקָב בַּעֲצָמַי
וְתַחְתַּי אֶרְגָּז אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם

פְּרָזָיו קרי — צרח

תרגום אשכנזי יג

טע דיינער פֿלינענדען פֿייל, פֿאַר דעם גלאַנצע דיינער בליצענדען שפּאַרע. (יב) זאָל שריט טעסט דוא אים צאָרנע אויף דער ערדע אינהער, צער־טראַסט פֿעלקער אונטער דיר מיט גרים. (יג) זאָ צאָגסט דוא אוים, דיינעם פֿאָלקע צור הילפֿע, צור הילפֿע דיינעם געזאַלבטען. צערשמעטטער־טעסט דען גיבעל אויף דעם וויטריכם היוט, אונר פֿער־העערטעסט דען גרונד זאַמט דעם געזימוץ. (יד) דען דוא דורכבאָהרטעסט מיט זיינען אייגענען פֿיילען דאָן הויפּט יענער ווימהענדען ראָטטען דיא ווי אין דאָנערוועטטער הערשטירמטען, מיך צו צער־טרימערן, אונר שאָן א־נניג זיך פֿרייעטען, דען בערראַנג־טען צו פֿערצעהרען. (טו) מיט דיינען ראָסטען באַהנטעסט דוא איינען וועג דורך׳ם מער, אויף נעטהירמטען וועללען קעמפֿענדער פֿלוטהען. — (טז) אַבער, אַך! מיט שוידערן הערע איך יענע שטימע, דיא ציטטערנד פֿאָן מיינען ליפּפּען טאָנט — שרעקען דרינגט דורך מיין נעבין, מיינע פֿיסע וואַנקען אונטער מיר; דאַס איך רוהיג האַרָרען וואָלל אויף דען טריב.

ר ש ״ י

הטיל לה ה׳ נסופה ופירושה על מלחמת גוגען כתרגומו: לאור חניך יהלכו. ישראל: (יב) בזעם תצעד־ארץ. לגרש ז׳ אומות: (יג) ליצע משיחך. שאול ודוד: עכות יסוד. אומות לויכוס: עד לוקר. הוא גובה האומה ומגדליה: (יד) נקבת במטיו ראש. סנחרב ומיצתו שהיו סוערים ברוח סער להפילנו. והוא היה מטה שהיית רודה בו את האומות ובשבט וסער להפילני נקבת ראשי גייסותיו במטיו שהיה בא לרדותי בהם: ראש פרזיו. עירותיו כמו (זכריה ב׳) פרזות תשב ירושלים. ערי הפרזי (דברים ג׳): עליצותם. היו כשהיו יכולים לאכול עני במסתר ישראל הקרוחים עם עני: (טו) דרכת בים. בחיילותיו הגבדים בחול היס: חומר. תרגם יונתן בדגור לשון חמרים חמרים (שמות ח׳): (טו) שמעתי ותרגז בטני. תרגם יונתן לשמת כל שמעית וזעו מלביש מן קדם דיי׳ דשיתדנו מלרחי: לקול כללו שפתי. לקול השמועה לחזני רעד עד שספתי נוקבו׳ זו לזו וקולי נשמע כללו לשון מלילת הסוס (זכריה י״ד) טיי״טיר בלע״ז (בלשון לשכנז קוינגען, טאָקען, חגשלאַגען, שספתים נוקבות זו לזו): ותחתי ארגז. במקומי לחי מזדעזע: אנוח ליום צרה. לשנת מנוחתי וחת מוכנת ליום צרה: לעלות לעם

באור

בחלו החכים נשבעי׳ לקיים מאמרך, רלב״ע. (יד) פרזיו, חיילותיו כדעת המפרשים, וכל מן מקרים שפרושו במו פרזיו בחלוף וסשרק: (טו) חומר, מלשון חמרים חמרים, רש״י: מים רבים, מלשון

הפטרת יום שני של שבועות

צָרָה לַעֲלוֹת לְעַם יְגוּדֶנּוּ: (יז) כִּי־
תְאֵנָה לֹא־תִפְרָח וְאֵין יְבוּל
בַּגְּפָנִים כִּחֵשׁ מַעֲשֵׂה־זַיִת
וּשְׁדֵמוֹת לֹא־עָשָׂה אֹכֶל גָּזַר
מִמִּכְלָה צֹאן וְאֵין בָּקָר בָּרְפָתִים:
(יח) וַאֲנִי בַּיהוָה אֶעֱלֹזָה אָגִילָה
בֵּאלֹהֵי יִשְׁעִי: (יט) יֱהוִה אֲדֹנָי חֵילִי
וַיָּשֶׂם רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת וְעַל־בָּמוֹתַי
יַדְרִיכֵנִי לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹתָי:

הפטרת במדבר

בתרי עזר נהוגע סימן נ'.

ומס הוא ערב חדש מפטירין מחר חדש לעיל דף נ'.

(ז) וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמַּד וְלֹא
יִסָּפֵר וְהָיָה בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יֵאָמֵר

תרגום אשכנזי

מריבֿאללען טאַג, ווען שאַא־ רעניוייזע יענעם פֿאלק זיך נע־ הערט. (יז) אַך! דאַ ווירד קיין פֿיינענבוים בליהען, דער ווינשטאָק קיינע פֿריכטע טראַגען, טיישען ווירד דעם עהלבוים פֿרוכט, דיא עקקער קיינע שפייזע ברינגען. דאַ איזט אין דען הירדען קיין שאַף צו פֿינדען, קיין רינד אין דען שטאַללען מעהר. — (יח) דאָך איך ווילל דעם עוויגען מיך פֿרייען, פֿראָהלאָקקען דעם גאָטטעס מיינעם היילם, (יט) דען גאָטט דער הערר איזט מיינע מאַכט, דער באַלד מיינען פֿום דעם הירשען גלייך בעפֿליגעלט, אונר אויף מיינען העהען מיך זיכער לייטעט. — פֿיר מיינען זאַנגמי־סטער.

הפטרת במדבר

בתרי עזר נהוגע סימן נ'.

ומס הוא ערב חדש מפטירין מחר חדש לעיל דף נ'.

(ז) איינסט ווירד ישראל'ס מענגע זיין, וויא זאַנר אַם מעערע, דער ווע־ דער צו מעסטען נאָך צו צעה־ לען איזט, אונר שטאַטט מאַן

צו

להם

ר ש ' י

יגודנו. ליום לשון זכר לומר להעלות מחוכו לת העם לשון זכר הוא יגודנו עקב לשון בגדודין לחרלי: (יז) כי תאנה לא תפרח. כתרגומו ויש לפתרו כמשמעו שוב אין הכלחה לכל מעשה נכל מעתה: ושדמות. שדה לבן: מכלה. דיר הלאן: (יח) ואני. כנסת ישרחל אמ' לעלוזה: (ט) למנצח בנגינותי. לכן לוי המנצח בשיר ב"ה. לנעים לו 'בנגינותי וכלוי יתן קול כנגדו בכלי השיר: למנצח. כמה דחת לומר (עזרא ג') ויעמדו הלוים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת וגו': בנגינותי. הוא לשון נעימות קול להרים ולהשפיל תורגמי"ה בלע"ז (כמו מרגאניזער בל"ה זו, זינגען סטיינען):

(א) **והיה** מספר מה ענין פורענות ונחמ' סמוכין נדבור אחד ורבותינו פירשו בפסחי' הרגיל הוסף בעלמו שהטח על שומר החליפם עמד ובקש עליהם רחמים. ובספרי דבי רב

פרשת

באור

וימרוהו ורוכו כתרגומו בלשון אשכנז: (טז) יגודנו, מלשון גדוד, ועיין בנאור לרמב"ן בפרשת ויקי. ולפי שנזכר בפרשה הזאת ממחן תורה על כן התקינו להפטיר תוכה בי"ט של שבועות: (א) **והיה** מספר, הפרשה נחלקת לשלשה חלקים בחלק הראשון ידבר הנביא מנחמם ובשני מפורענות ויסיים בשלישי בנחמם, ואמר פה בימות הזמן שיהיה מספר בני ישראל כח מחול

והוא

לָהֶם לְא־עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֶר לָהֶם
בְּנֵי אֵל־חָי׃ (ב) וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי־יְהוּדָה
וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם
רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי
גָדוֹל יוֹם יִזְרְעֶאל׃ (ג) אִמְרוּ
לַאֲחֵיכֶם עַמִּי וְלַאֲחוֹתֵיכֶם
רֻחָמָה׃ (ד) רִיבוּ בְאִמְּכֶם רִיבוּ
כִּי־הִיא לֹא אִשְׁתִּי וְאָנֹכִי לֹא
אִישָׁהּ וְתָסַר זְנוּנֶיהָ מִפָּנֶיהָ
וְנַאֲפוּפֶיהָ מִבֵּין שָׁדֶיהָ׃ (ה) פֶּן־
אַפְשִׁיטֶנָּה עֲרֻמָּה וְהַצַּגְתִּיהָ כְּיוֹם
הִוָּלְדָהּ וְשַׂמְתִּיהָ כַּמִּדְבָּר וְשַׁתִּיהָ

כארץ

צו איהנעז נעזאַמט: איהר זייד
ניכט מיין פֿאָלק! ווירד מאַן
אַלסדאַן צו איהנעז זאַגען:
איהר זייד קינדער דעם לעבענ־
דיגען נאַטט עם! (ב) דאַן ווער־
דען יהודה'ס אינד ישראל'ס
זאַהנע אייניג זיך פֿערזאַמעלן,
איין אָבערהויפּט זיך ווהלען,
אונד אויס דעם לאַנד ציעהען,
דען גראָס איזט דער טאָג
יזרעאל! (ג) נעננט נון אייער
ברידער עמי (מיין פֿאָלק), אי־
ערע שוועסטערן רוחמה (ווייב
דעראיבגענאַממענע). (ד) הא־
דערט מיט אייערער מוטטער,
האַדערט, דען ויא איזט ניכט
מעהר מיינע גאַטטין, אוך
ניכט מעהר איהר גאַטטע,
דאַס זיא דיא בוהלערישע מי־
נע אַבלעגע, איהרע נייהויט

ניכט מעהר דורך איהרען פֿרעבען בוזען פֿערראַטהע; (ה) אוך ווערדע זיא זאָנסט נאַקקענד
אויסציעהען, ווי אַם טאָגע איהרער נעבורט זיא דאַרשטעללען, זיא אינער ווייסטע,

ר ש ״ י

פרשת ויצב ישראל בשעים שנינו רבי לומר יש פרשיות סמוכות זו לזו ורשיעות זו מזו ברשיע מזרח ממערב כי לחם לא עמי והיה מספר בני ישראל בחול היה מה ענין זה לכאן זה משל למלך שכעס על אשתו שלח לחר הספר לבא וליכתוב לה גט עד שלא בא הספר נתרצה המלך לאשתו לחר המלך לספר יבא ספר זה מכאן חליק בלומר לבו חלוק ותוהה לומר למה שלח לחרי לחר לו בא וכתוב לה שאני כופל לה בתוכחה ולפי פשוטו כך היא סמיכתו כי לחם לא עמי ואיכי לא לחי׳ לכם לרחם לח עלמי בחילו לינו לכם ותגלו לבין האומות ולח שם תרבו ותלמדו ושם תעיבו לל לנבכם לשוב חלי כמו שנאמר על ידי משה (דברים ל׳) והשבות חל לבבך בכל הגויס לשם הדיחך וגו׳ ושב ה׳ חלהיך לת שבותך וגו׳ לף כאן (ב) ונקבלו בני יהודה ובני ישראל יחדיו וגומר: רשם לחד. דוד מלכם: כי גדול יום. קינון זרועאל: (ג) חמרו לחיכם עמי. כתרגומו חובו לתורייתי ועל נשחקין תרשם: (ד) ריבו בחמכם. נכנסייח חלכם: מבין שדיה. דרך הנופפות ממעכין להם בין דדיהם ויונחן תרגם ופולחן טעוחתח מבין קירוחה: (ה) כיום הולדה. כיום שמלחתיה במלרים כמו שמפורש (יחזקחל י״ו) ומולדתיך ביום הולדת לותך לח כרת שורך ותוללי על פני השדה נגועל נפשך לח משה עליך עין (שם): כמדבר. גזרות שגזרתי עליהם במדבר

ב א ו ר

והוח זמן היעוחה, ותחת חשר חמר לשם למעלה הנביח בשם ה׳ לח עמי חתם, יקרח לשם בעת ההיח בני חל חי: (ב) יום יזרעאל, קינון זרועתם, רש״י ורד״ק פרשהו על הגלות עת שנשבר קשתם בעמק יזרעאל, ותחרי שמקרח שתחוהו, גם חנכי לח פרשתיהו בתרגומי: (ד) ריבו, שם מתחיל השלח השני והוח דברי ריב לכנסת ישראל לחבר יבנה הנביח בשם לחמכם,

תרגום אשכנזי

הפטרת במדבר

כְּאֶרֶץ צִיָּה וַהֲמִתִּיהָ בַּצָּמָא׃
(ו) וְאֶת־בָּנֶיהָ לֹא אֲרַחֵם כִּי־בְנֵי
זְנוּנִים הֵמָּה׃ (ז) כִּי זָנְתָה אִמָּם
הוֹבִישָׁה הוֹרָתָם כִּי אָמְרָה אֵלְכָה
אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי
צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיָי׃
(ח) לָכֵן הִנְנִי־שֵׂךְ אֶת־דַּרְכֵּךְ
בַּסִּירִים וְגָדַרְתִּי אֶת־גְּדֵרָהּ
וּנְתִיבוֹתֶיהָ לֹא תִמְצָא׃ (ט) וְרָדְפָה
אֶת־מְאַהֲבֶיהָ וְלֹא־תַשִּׂיג אֹתָם
וּבִקְשָׁתַם וְלֹא־תִמְצָא וְאָמְרָה
אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל־אִישִׁי
הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעָתָּה׃
(י) וְהִיא לֹא יָדְעָה כִּי אָנֹכִי נָתַתִּי

איינער איינאָרד גליך מאַלען,
דאָס זיא פֿאָר־ דורסט פֿער־
שמאַלטען מוס. (ו) איך אי־
בער איהרע קינדער ווערדע
איך מיך ניכט ערבאַרמען,
ווייל זיא הוערנקינדער זינד.
(ז) וואַהרליך! איהרע מוטטער
איזט אויינע הורע, איינע שאַם־
לאָוע, דיא זיא געזייגט האַט־
טע. וויא אָפֿט שפּראַך זיא
גיכט: איך ווילל מיינען בוה־
לערן נאַכאייליען, זיא נעבען
מיר שפּייזע אונד געטרענקע,
מיינע וואָללע אונד פֿלאַכס,
מין אֶהל אונד זאַלבען.
(ח) אַבער איך ווערדע אויך
איהר דען וועג מיט דאָרנען
פֿערלעגען, איהן אומצייגען,
דאַס קיין אויסגאַנג צו פֿינדען
זייא. (ט) ווען זיא נון איהרען
בוהלערן נאַכאייליען ווירד,
ווירד זיא זיא ניכט עררייכען
קאָננען, זיא ווירד זיא זוכען
אונד ניכט פֿינדען; דאַן ווירד זיא שפּרעכען: אָ קאָננטע איך נור ווידער צו
מיינעם פֿאָריגען גאַטטען צוריק קעהרען! וואַהרליך! איך האַטטע עס בעסער בייא
איהם, אַלס יעטצט. (י) ווייל זיא אַבער ניכט ערקעננען וואָללטע, דאַס איהר

לח

גע־

ר ש י

שם יתמו ושם ימותו (כמדבר י"ד): והמתיה. ותיקטלינה: (ו) לחמי. נתניו שלהם: הוגיעה הורתם. נהיתו מלפיהן החכמים המורים להם הורות נוטים מפני עמי הארץ לומרים להם לך תגנובו והם גוננים לך תלוו נרצית והם מלוים: לחמי מאהבי. נדרני העובדי כוכבים ומזלות: (ח) הנני שך. לשון סגירה כמו הסר מסוכתו (ישעיה ה') כמשנת חדק (משלי ט"ו): את דרכך. דרכים ושבילים שלה הולכת בהם: (ט) את מאהביה. מגרים ואשור ולא תוכלו לנקש מהם עזרה: ורדפה. משקלות ל' נגד הוא זה כמו (שם י"נ) ומרדף ריקים פורגי"ר בלע"ז (פורשל"סער, כאלימגען). כלומר תחזור לאחריהם ולא תשיגם: ובקשתם. ונקשתם ותקשה לותם: (י) לא

ידעם

ב א ו ר

כמו שכתבנו המפרשים, פעם יבוה בשם לשם דעתו על הקנין בגלל, ופעם בשם בנים לחיים ולחיות לשם דעתו על הבנינים בפרט, והכל לחד הוא לפי הכוונה. ומאמר כי היא לא לאתי ולוכי לא ידעה מאמר מוסגר הוא, כי פירושו שיריבו בלשם שתסיר זנוניה וגו': (ו) שיקויי, לו שהוא יין ומשקים, או שפרושו כמו שיקוי לעלמוך והוא מיני המשקה: (ח) גדרה,

הכנוי

לָהּ הַדָּגֹן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וְכֶסֶף הִרְבֵּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל׃
(יח) לָכֵן אָשׁוּב וְלָקַחְתִּי דְגָנִי בְּעִתּוֹ וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֲדוֹ וְהַצַּלְתִּי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכַסּוֹת אֶת־עֶרְוָתָהּ׃ (יט) וְעַתָּה אֲגַלֶּה אֶת־נַבְלֻתָהּ לְעֵינֵי מְאַהֲבֶיהָ וְאִישׁ לֹא־יַצִּילֶנָּה מִיָּדִי׃ (כ) וְהִשְׁבַּתִּי כָּל־מְשׂוֹשָׂהּ חַגָּהּ חָדְשָׁהּ וְשַׁבַּתָּהּ וְכָל מוֹעֲדָהּ׃ (כא) וְהַשְׁמַתִּי גַּפְנָהּ וּתְאֵנָתָהּ אֲשֶׁר אָמְרָה אֶתְנָה הֵמָּה לִי אֲשֶׁר נָתְנוּ־לִי מְאַהֲבָי וְשַׂמְתִּים לְיַעַר וַאֲכָלָתַם חַיַּת הַשָּׂדֶה׃ (כב) וּפָקַדְתִּי עָלֶיהָ אֶת־יְמֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תְּקַטֵּר לָהֶם וַתַּעַד נִזְמָהּ וְחֶלְיָתָהּ וַתֵּלֶךְ אַחֲרֵי

מאהביה

געטריידע, מאסט אונד אהל אללעס פאן מיר הערגעקאמען, דאס איך איהר זילבער אונד גאלד אין איבערפלום שענקטע, וועלכעס זיא אבער פיר דען גענצען בעל פערשווענדעט: (יח) דאהער ווערדע איך אויך מיין געטרייע דע צור ערנדטעצייט! אונד מיין מאסט צו זיינער צייט ווידער צוריקנעהמען, איהר פלאכס אונד וואללע, וואמיט זיא איהרע בלעסע דעקטע, גענצליך ענטציעהען. (כ) ענטבלעסט ווירד זיא נון דאס שטעהען פאר דען אויגען איהרער בוהלער, אונד ניעמאנד זאלל זיא מיינער געוואלט ענטרייסען קענען; (כא) אללע איהרע פרייד, פעסט, נייאמאנד, רוהע, אונד פייערטאגע ווי איך פערניכטען, (כב) איהרע וויינשטעקע אונד פייגענביימע, פאן דענען זיא זאגט: איך האבע זיא אלס געשענק פאן מיינען בוהלערן ערהאלטען, ווערדע איך פערהערגען, זיא אין אייגען ווילד פערוואנדעלן, דאס זיא צו פוטטער דעם ווילדעם דיענען זאללען. (כג) זא ווערדע איך אן איהר אהנדען דיא־ענינען טאגע, אן וועלכען זיא דען בעלים ווייהרויך בראננטע, זיך מיט נאזענרינגען אונד אהרגעהענגען שמיקטע, אונד איהרען בוה־

ר ש " י

ידעה. לא זמה אל לבה והרחת עלמה כלא ידעת: וכסף הרביתי לה וזהב. והם עשוהו לבעל: (יא) בעתו. בעת גמר ביצול הפירות: והצלתי ממנה למרי ופשתי. אשר היה לכסות את ערותה כל הלילה שנמקרח לצון חרוסה והפרסה הוא ומוכיח עליו ויכל אלהים את מלאכתו (בראשית ל"ח). כי כל העוסר אשר הלילה (שם): (יב) ויאיש לא יצילנה מידי. אף זבות לחוסים תמם: (יד) והדיומותי. לצון שממה: לחנה. כמו לחנן: ושמתים ליער. שהחיות מהלכות שם ואוכלות הפירות: (טו) ופקדתי עליה. שבר פורענות: ימי הבעלים אשר תקטיר. תמיד לפס ולצון הווה הוא: ותעד נזמה וחליית'. לצון עדי כזונה המתקשטת לקראת נואפים וחלייתה

באור

הכתוב מוסב על הדרך שהוא לפעמים לצון נקבה, וכן הכתוב שלו ונתיבותיה: (יא) והצלתי, לצון

מְאַהֲבֶיהָ וְאֹתִי שָׁכְחָה נְאֻם־
יְהוָה: (ט) לָכֵן הִנֵּה אָנֹכִי מְפַתֶּיהָ
וְהֹלַכְתִּיהָ הַמִּדְבָּר וְדִבַּרְתִּי עַל־
לִבָּהּ: (י) וְנָתַתִּי לָהּ אֶת־כְּרָמֶיהָ
מִשָּׁם וְאֶת־עֵמֶק עָכוֹר לְפֶתַח
תִּקְוָה וְעָנְתָה שָׁמָּה כִּימֵי נְעוּרֶיהָ
וּכְיוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרָיִם:
(יא) וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה
תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרְאִי־לִי
עוֹד בַּעֲלִי: (יט) וַהֲסִרֹתִי אֶת־
שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא־יִזָּכְרוּ
עוֹד בִּשְׁמָם: (כ) וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית

ביום

בעלי. (יט) דער נאמע בעל ווירד אוים איהרעם מונד פערבאנט, זיין אנדענקען אויף עוויג פערגעסען זיין; (כ) איך ווערד איהנען אויך איינען בונד מיט דעם

נע.

ר ש " י

וחלייתה לשון ערבי הוא קיטוע: (טו) לכן הנה אנכי מפתיה. מצלה להמשך לאחרי לוחצניי"ר בלע"ז. (בל"ו ויט' ווינגחרע, בל"ו טאייבעון) ומפו הפיתוי והולכתי' המדבר פגולה שהוא כמדבר ולים ושם תצוב לה לכה כי טוב לה כשעמדה לנוני מצמרדה בי: (יו) לה כרמיה. תרגיס יונתן לשון פרנסים ומנהיגים וכן לא יפנה דרך כרמי' (לויב כ"ד) וכן כרמי שלי לא נטרתי (ש"ה א'). דבר אחר והלכתי' המדבר למדבר סיחון ועוג; וכסגנון זה נתנבא (יחזקאל כ') שנאמר והולחתי אתכם אל מדבר העמים ונשפטתי אתכם שם כאשר נשפטתי את אבותיכם והבאתי אתכם בסבורת הברית וברותי מכם המורדים ופושעים בי והוצאתי את כרמיה: ואת עמק עכור. עיסק הגלות שהן עכורים שם אתן לה לפתח תקוה. תחלת תקוה שמתוך לחצן גרות אתן לה לשוב אלי: וענתה שמה. לשון דירה כמו מעון אריות (נחום ב'): כימי נעוריה. כיוצא בשלרים ימים רבים: וכיום עלותה וגומר. שלעתיד אלי מלרים מתוך שיעבוד ושלחתיה כן גם עתה: (יח) תקרחי אישי וגו'. תעבדוני מאהבה ולא מיראה אישי לשון חיבות ורחימת נעורי: נעלי. לשון אדנות ומורא ורבותינו פירשו בכולה בנית חמיה ולא בכולה בנית אביה: (יט) ולא יזכרו עוד. ישראל בשם של בעלים שלא יזכרו הבעלים בשמם של ישראל לומר שהם אלהות להם, או לא יזכר שם הבעלים עוד כ"ש והאלילים

ב א ו ר

לשון הפרשה כמו כי כל העושר אשר הציל וגו': (יו) לכן הנה אנכי, מעתה מתחיל הנחמה אחרית, ואמר שאחר פתויה והולכתיה המדבר ואוח הגלות, תשוב לדבר על לבה: (יו) עמק עכור, או שהוא מוסב על הגלות כמו שכתב רש"י או שהוא כדעה ר"ח בן עזרא שהוא מורה על עמק יזרעאל: (יח) אישי, הוא לשון ויהי נעל נדמים הוא בזה הענין ואמר הכתוב שכל כך יסור מפיה הוא של ע"ז בעל עד שלא תקרא עוד להקים נעלי:

בַּיּוֹם הַהוּא עִם־חַיַּת הַשָּׂדֶה
וְעִם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרֶמֶשׂ הָאֲדָמָה
וְקֶשֶׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֶשְׁבּוֹר
מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁכַּבְתִּים לָבֶטַח:
(כא) וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי לְעוֹלָם
וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט
וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: (כב) וְאֵרַשְׂתִּיךְ
לִי בֶּאֱמוּנָה וְיָדַעַתְּ אֶת־יְהוָה:

נעווילדע דעם פֿעלדעם, גע־
פֿליגעל דעם היממעלם אונד
געווירם דער ערדע מאַכן,
באָגען שווערד אונד קריעגם־
וואַפֿען אוים דעם לאַנדע
ענטפֿערנען, זאָ דאַם זיא רו־
היג וואָהנען קעננען, (כא) אונד
דאַן מיך מיט דיר אויף עוויג
פֿערלאָבען, דורך גערעכטיג־
קייט אונד טוגענד, דורך ליע־
בע אונד הולד מיט דיר פֿער־
לאָבען. (כב) יאַ איך ווילל מיך
טרי ליך מיט דיר פֿערלאָבען,
אונד אַלסדאַן ווירסט דוא נון מיך דען עווינגען וויעדער ליעבען.

הפטרת נשא

סופעים סימן י"ג.

(ה) וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה
מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי וּשְׁמוֹ
מָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יָלָדָה:
(ג) וַיֵּרָא מַלְאַךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה
וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אַתְּ־עֲקָרָה
וְלֹא יָלַדְתְּ וְהָרִית וְיָלַדְתְּ בֵּן:
(ג) וְעַתָּה הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי

(ה) איינסט לעבטע איין מאַן אין
צרעה פֿאַן דעם נעשלעכטע דן,
נאַמענם מנוח, דעסס ען פֿרויא
ווער אונפֿרוכטבאַר, אונד גע־
באַר קיינע קינדער. (ג) עס ער־
שיען איהר אַבער איין ענגעל
גאָטטעס, אונד שפראַך: זיהע
ביו יעטצט ווערסט דוא אונ־
פֿרוכטבאַר; אַבער דוא ווירסט
נון שוואַנגער ווערדען א נד איי־
נען זאָהן געבעהרען. (ג) נים
דיך אַלזאָ אין אַכט, טרינקע
ווע־

ין

ר ש י

והאלילים כליל יחלוף (ישעיה נ'): (כ) עם מית השדה. שחניות מזיקין מן העולם וכה"ל (שם י"ח) לח ירעו ולח ישכיבו וגומר: (כא) בלדק ובמשפט. שתתנהגו בהן: וחסד ורחמים. שינח לך מחתי על ידיהם שחנרהם לחניני כתיב (ברחשית י"ח) כי ידעתיו למען חשר יצוה וגומר לעשות לדקה ומשפט ונתן לבניו חסד ורחמים מחת הקדוש ברוך הוח שנחמר (דברים י"ג) ונתן לך רחמים ורחם ה' חלהיך לך חת הנדית וחת החסד (שם י"ז) פסקו מן הלדקה והמשפט כמו שנחמר (עמוס ה') ההופכים ללענה משפט ולדקה לחרן הניחו חף הקדו' נרוך הוח לסף מכם החסד והרחמים שנחמר (ירמיה י"ו) כי חספתי חת שלומי מחת העם הזה חת החסד וחת הרחמים וכשיחזרו לעשות לדקה ומשפט שנחמר (ישעיה ס') ליון נמשפט תפדה וגומר והקנ"ה מוסיף עליהם רחמים וחסד ועושה עמהן עטרה לחרנעתן ומושיבן ברחתן: (כב) וארשתיך לי בחמונה. שזכר החמונה שהחמונת נגולה להנטעות שעל ידי נכיתי:

באור

(א) **ממשפחת**, נמו שנט: (ג) **השמרי נא**, לפי פשוטו כלל ולקריו פנט, ויסיה לפ"ז ולל

יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה:
(ד) כִּי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וּמוֹרָה
לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נְזִיר
אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבָּטֶן
וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל
מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: (ה) וַתָּבֹא הָאִשָּׁה
וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ
הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמַרְאֵהוּ
כְּמַרְאֵה מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים נוֹרָא
מְאֹד וְלֹא שְׁאִלְתִּיהוּ אֵי־מִזֶּה
הוּא וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי:
(ו) וַיֹּאמֶר לִי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ
בֵּן וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר
וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה כִּי־נְזִיר
אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבֶּטֶן
עַד־יוֹם מוֹתוֹ: (ז) וַיֶּעְתַּר מָנוֹחַ
אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדוֹנָי אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ יָבוֹא־נָא
עוֹד אֵלֵינוּ וְיוֹרֵנוּ מַה־נַּעֲשֶׂה

לנער

תרגום אשכנזי

וועדער ווייַנאָד זאָלסט שטאַרקע נעטרענקע, אונד נעניעסע ניכטס אונריינעס; (ד) דען דוא ווירסט שוואַנגער, אונד געבעהרסט איינען זאָהן; אויף דעסטען הויפט קאָממע קיין שעערמעסער, דען ער איזט פאָן מוטטערלייבע אַן דעם עוויגען נעווייהט, אונר ער זאָלל צוערשט דיא ישראל פאָן דער האַנד דער פלשתים בעפרייען. (ה) דיא פרויא גינג היערויף צו איהרעם מאַננע, אונד זאַגטע צו אירם: איין געטטליכער מאַן וואַר בייא מיר געוועזען, זיינע געשטאַלט גלייך אייניעם ענגעל דעס עוויגען, זאָ פורכטבאַר, דאַס איך איהן ניכט נאָך זיינער הערקונפט פראַגען מאָכטע, אונד ער ענטרעקטע מיר אויך זיינען נאַמען ניכט. (ו) דיעזער מאַן שפראַך צו מיר: דוא ווירסט שוואַנגער ווערדען, אונר אייניען זאָהן געבעהרען. טרינקע וועדער ווייַן נאָך בעריושענדע געטרענקע, אונד נעניסע ניכטס אונריינעס, דען דער קנאַבע איזט פאָן מוטטערלייבע אַן דעם עוויגען געווייהט. (ז) דאַ פלעהעטע

מנוח צום עוויגען, אונד שפראַך: אָ מיין נאָטט! לאַס דאָך דען געטטליכען מאַן, דען דוא געזאַנדט האַסט, אַבערמאַלס צו אונז קאָממען, דאַס ער אונז בעלעהרע, וויא ווייר

אונז

ר ש " י

(ג) יין וגו'. חמר חדת ועתיק: (ד) ומורה. תער על פס שמורה ומגליך לפת הפער: (ו) ואל תאכלי כל טמאה. לגזיר המפורים לנזיר: (ז) לנער פיולד. העתיד להיולד:

לחברי

ב א ו ר

תזמי וכו' כמו הפרט, ולמפרשים דרך לחברת נזיר: (ה) נורא מאד, כי המון בני אדם מוסבין כי המלאך גוף ולומרו לוקח נפשם (רד"ק): (ז) היולד, כשיהיה יולד, ופס תוכר הוא

(מרד"ק)

לַנַּעַר הַיּוּלָּד: (ח) וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים
בְּקוֹל מָנוֹחַ וַיָּבֹא מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים
עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת
בַּשָּׂדֶה וּמָנוֹחַ אִישָׁהּ אֵין עִמָּהּ:
(ט) וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה וַתָּרָץ וַתַּגֶּד
לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה
אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַיּוֹם אֵלָי:
(י) וַתָּקָם וַתֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ
וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה
הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה
וַיֹּאמֶר אָנִי: (יא) וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ
עַתָּה יָבֹא דְבָרֶיךָ מַה־יִּהְיֶה
מִשְׁפַּט הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ: (יב) וַיֹּאמֶר
מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ מִכֹּל
אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה
תִּשָּׁמֵר: (יג) מִכֹּל אֲשֶׁר־יָצְאָה
מִגֶּפֶן הַיַּיִן לֹא תֹאכַל וְיַיִן וְשֵׁכָר
אַל־תֵּשְׁתְּ וְכָל־טֻמְאָה אַל־תֹּאכַל
כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיהָ תִּשְׁמֹר:
(יד) וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה

דגש חזר שורק — נעצרה

תרגום אשכנזי יז

אונז מיט ! דעם פּערהייסענען
קנאבען צו פּערהאלטען האַ־
בען. (ח) נאָטט ערהערטע
מנוח'ס נעבעט, אונד דער ענ־
געל קאַם אַבערמאַהלס צו דער
פֿרויא, דאַזיא עבען אויף דעם
פֿעלדע זאַס, אונד איהר מאַן
ניכט בייא איהר וואַר. (ט) זיא
אַבער ליעף שנעלל צו איהרעם
מאַננע, אונד שפּראַך: דער
מאַן, דער נייליך בייא מיר
געווען, האַט זיך זוֹ עבען
וויעדער זעהען לאַסען. (י) דאַ
מאַכטע מנוח זיך אויף פֿאַלג־
טע זיינער פֿרויא נאַך, גינג צו
דעם מאַננע הין אינד שפּראַך
צו איהם: ביזט דוא דער מאַן,
דער מיט דיעזער פֿרויא נע־
שפּראָכען? ער אַ־טוואָרטע־
טע: יאַ איך בין עס. (יא) מנוח
שפּראַך: אָזוֹ זאַגע אונז דאָך
יעטצט, וואַס ווער וועגען דעם
קנאַבען טהון מיסען. (יב) יע־
נער ערווידערטע: דיא פֿרויא
מוס זיך אַלל דעם'ענינגען ענט־
האַלטען, וואַס איך איהר בע־
רייטס גע'זאַגט האַבע; (יג) זיא
דאַרף ניכטס גענ'עסען, וואַס
נור פֿאָם וויינשטאָק קעממט,
דאַרף וועדער ווין נאָך אַנדע־
רע בערוישענדע נעטרענקע
טרינקען, דאַרף ק ינע אונרי־
נע שפּייזען עססען, קורץ אַל־
לעס, וואַס איך איהר גע'וואַגט האַבע, מוס זיא נעענויא בעאָבאַכטען. (יד) מנוח שפּראַך צו דעם
ענגעל

ר ש " י

(י) לאחרי לשמו. לאחר עלתה: (יא) מה יהיה משפט הנער ומעשהו. מה חזי למיעבד לעולימא
ומה

ב א ו ר

(מרד"ק): (יא) מה יהיה משפט, כתרגומו מה יהי דחזי לרניף ומה נעניד לי'. כי לא יהי' פרוש
שאל על הנער על עיבו ומהותו, נשארת תשובתו מעל, כי המלאך הזיב רק על מעשי האשה לבד
ולא

נַעֲצָרָה־נָּא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ
גְּדִי עִזִּים: (טו) וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה
אֶל־מָנוֹחַ אִם־תַּעְצְרֵנִי לֹא־אֹכַל
בְּלַחְמֶךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה
תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מָנוֹחַ כִּי־
מַלְאַךְ יְהוָה הוּא: (טז) וַיֹּאמֶר
מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה מִי שְׁמֶךָ
כִּי־יָבֹא דְבָרֶיךָ וְכִבַּדְנוּךָ:
(יז) וַיֹּאמֶר לוֹ מַלְאַךְ יְהוָה לָמָּה
זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְהוּא פֶּלְאִי:
(יח) וַיִּקַּח מָנוֹחַ אֶת־גְּדִי הָעִזִּים
וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל־הַצּוּר
לַיהוָה וּמַפְלִא לַעֲשׂוֹת וּמָנוֹחַ
וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים: (יט) וַיְהִי בַּעֲלוֹת
הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשָּׁמַיְמָה
וַיַּעַל מַלְאַךְ־יְהוָה בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ

דְּבָרֶךָּ קרי פָּלִי קרי ומנוח

ענגעל: מעכטעסט דוא דיך נור בייא אונז נאָך עטוואָס פֿערווייַלען, ווייר וואָללען דיר אייַן ציעגענבעקלייַן צובערייטען. (טו) דער ענגעל ערווידערטע: וואָרום דוא מיך אויך פֿערווייַלסט, זאָ ווערדע איך דאָך פֿאָן דיינער קאָסט נעכטם נעמען; ווילסט דוא אַבער עטוואָס צובערייטען, זאָ ברינג עם ליעבער דאַר אַלס אייַן גאַנצאָפֿער דעם עווידען צו עהרען. (מנוח וואוסטע נעהמען ליך נעכט, דאַס ער אייַן ענגעל גאָטטעס איז). (טז) מנוח שפראַך צום ענגעל דעם עווידען: וואָ איזט דיין נאָמען? דאַמיט ווייר, וואָן דיינע פֿער־הייסונג אין ערפֿילונג געהעט, דיר פֿערהרונג ווידמען קאָנען. (יז) דער ענגעל דעם העררן אַנטוואָרטעט: וואָרום פֿראָגסט דוא נאָך מיינעם נאָמען? ער כלייבט פֿערבאָרגען. (יח) דאַ נאָהם מנוח דאָס ציגענבעקלייַן אונד בראַכטע עם אויף דעם פֿעלזען דעם עווידען צו עהרען דאַר. דער ענגעל פֿערריכטעטע וואונדער פֿאָר מנוח'ס אונד זיינער פֿרוא אויגען; (יט) דען דאָ דיא פֿלאַממע פֿאָם אַלטאַר גען הימעל שטיעג, פֿוהר דער ענגעל דעם העררן אין דער פֿלאַממע עמפּאָר. אַלס מנוח

ר ש "י

ומה נעניד ליה: (יד) נעלרה נא. נתפוש לוחך לל הבית: (טו) כי ינח דבריך. לם יבח לנו לליקות דבר מלחך מצנדע ונכיר לת שמך וכבדנוך ונעשם מה שתלת לנו: (יז) והוא פלאי. מכיסה

ב א ו ר

ולח על מעשי הילד: (טו) ואם תעשה עולה, כפי הנגינה יהיה פרושו בדעת המפרשים שלמר לו לם תרלה לעשות ממנו עולה לז תעלה לומו לה'. לבל הפירוש הזה רחוק הוח ממלוד כי לין לומר לו לם תרלה לעשות עולה, לבר לח הוזכר ממנו שום דבר, על כן לדעתי פרושו שבך לומר לו ולם תעשה, כלומר לומר שהיה רלונך לעשות מן גדי העזים הזה דבר מה, על כן טוב יותר לם תעשה ממנו עולה לה', ויהיה לפ"ז מלת עולה מקוברת למלת לה': (טו) כי

וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים וַיִּפְלוּ עַל־
פְּנֵיהֶם אָרְצָה: (כ) וְלֹא־יָסַף עוֹד
מַלְאַךְ יְהוָה לְהֵרָאֹה אֶל־מָנוֹחַ
וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אָז יָדַע מָנוֹחַ כִּי־
מַלְאַךְ יְהוָה הוּא: (כא) וַיֹּאמֶר
מָנוֹחַ אֶל־אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי
אֱלֹהִים רָאִינוּ: (כב) וַתֹּאמֶר לוֹ
אִשְׁתּוֹ לוּ חָפֵץ יְהוָה לַהֲמִיתֵנוּ
לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עֹלָה וּמִנְחָה וְלֹא
הֶרְאָנוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וְכָעֵת לֹא
הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת: (כג) וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה
בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן
וַיִּגְדַּל הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:
(כד) וַתָּחֶל רוּחַ יְהוָה לְפַעֲמוֹ
בְּמַחֲנֵה־דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין
אֶשְׁתָּאֹל:

תרגום אשכנזי יח

אונד זיינע פֿרוי׳א דיעם זאָהען,
פֿיעלען זיא אויף איהר אַנגע־
זיכט צור ערדע. (כ) (דער ענ־
געל דעס עווינען ערשיין נון
דעם מנוח אינר זיינער פֿרוי׳א
פֿערנער ניכט. דאַ מערקטע
מנוח, דאַס עס איין ענגעל
דעס עוויגען ווארן). (כא) מנוח
שפּראַך צו זיינער פֿרוי׳א: ווייר
זינד דעס טאָדעס, דען ווייר
האַבען איין נעטטליכעס וועזען
נעזעהען. (כב) זיינע פֿרוי׳א
ערווידערטע איהם: וואָללטע
דער עוויגע אונזערן טאָד, זאָ
העטטע ער פֿאָן אונזערער
האַנד קיין נאַנצעס אָפּפֿער
אונד שפּייוע־אָפּפֿער נעמאָכ־
מען, העטטע אינז אַללעס דיע־
זעס ניכט נעצייגט, אונד אונז
איטצט דיא צוקונפֿט ניכט ער־
פֿאַהרען לאַסען. (כג) דיא
פֿרוי׳א נעבאַר איינען זאָהן,
אונד נאַננטע איהן שמשון.
דער קנאַבע וואוכס הערַאן,
אונד וואַר פֿאָם עוויגען נעזעג־
נעט. (כד) דער גיסט נאָט־
טעס ערפֿילללטע איהן צווישען צרעה אונד אשתאל.

הפטרת בהעלתך

נתרי עזר בזכריה סימן ב׳.

(ו) רָנִּי וְשִׂמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי
בָּא וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ נְאֻם־
יהוה

(ו) פֿראָהלאָקקע אונד יויכצע
טאָכטער ציון!
דען זיעהע, איך קאָממע, אונד
האַלטע רעזידענץ אין דיר,
שפּריכט

רש״י

מביסה תמיד סוף מצמינה וליני יודע למה מצתנה היוס: (כב) ונעמת. הזלת: לנו השמיענו כזאת. לנו היה מצמיענו בשורה זו אס רצויים אנו למות: (כד) לפעמו. לנוע בקרבו לפעמים: ונגלוו

באור

יבוא דבדך, כתרגומו מרי יתקיימון פתגמך וניקריוך: (כא) ולא יסף, נלומר כמזר לנו רמו עוד לת המלאך בעלומו נלהב, לז ילעו כי מלאך ה׳ הוא: ונגלוו

תרגום אשכנזי

שפריכט דער עוויגע: (ב) אונד
האלטען זיך פיעלע נאציאנען
גליך צום עוו גען אן דיעזעם
מאגע, אונד זינד מיין פאלק,
זא טהראנע איך דאך אונטער
דיר: דאן ערקענעסט דוא,
דאם דער עוויגע צבאות מיך צו
דיר געזאנדט האט. (ג) דער
עוויגע ניממט דאן זיין ערב-
טהייל וויעדער איין, יהודה
אוף הייליגעם באדען, אונד
ערוועהלט ירושלים אבער-
מאהלם. (ד) אין עהרפורכטם-
פאללער שטיללע האררט יע-
דע קרעאטור דעם העררן
ענטגעגען, ווען ער זיך רעגט
אוים זיינעם הייליגען וואהנ-
יזצע. — (ה) מאן צייגטע מיר
דען האהען פריעסטער יהושע
שטעהענד פאר דעם ענגעל
נאטטעס, אונד דער אנקלע-
גער שטאנד צו זיינער רעכ-
טען, ווידער איהן צו צייהען:

הפטרת בהעלתך

יְהוָה: (ב) וְנִלְווּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־
יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם
וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ וְיָדַעַתְּ כִּי־יְהוָה
צְבָאוֹת שְׁלָחַנִי אֵלָיִךְ: (ג) וְנָחַל
יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל אַדְמַת
הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלָם:
(ד) הַס כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי
נֵעוֹר מִמְעוֹן קָדְשׁוֹ: (ה) וַיַּרְאֵנִי
אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד
לִפְנֵי מַלְאַךְ יְהוָה וְהַשָּׂטָן עֹמֵד
עַל־יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ: (ו) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־הַשָּׂטָן יִגְעַר יְהוָה בָּךְ
הַשָּׂטָן וְיִגְעַר יְהוָה בָּךְ הַבֹּחֵר
בִּירוּשָׁלַם הֲלוֹא זֶה אוֹד מֻצָּל

מאש

(ו) אבער דער עוויגע ליעם דעם אנקלעגער זאגען: עם ווהרטם דער עוויגע דיר, אנקלעגער!
דיר ווהרטם דער עוויגע, דער ירושלים זיך ערקאהרט: איין לעשבראנד איזט דיעם, אוים
דעם

ר ש " י

(ב) **ונלוו** • ונתחברו: (ג) ונחל ה' את יהודה • לנחלתו ולחלקו: (ד) הס כל בשר • כל שהר
החומות: כי נעור • ל' הערה והקלה: (ה) לשטנו • להשטינו על שהיו בניו נשואות
נשים נכריות כמו שכתוב בספר עזרא וימלא מבני הכהנים אשר הושיבו נשים נכריות מבני
יציע בן יהולדק: (ו) יגער ה' בך השטן • יגער הקב"ה בך לאתה השטן ומוזר וגוער בך הוא
הבוחר בירושלם שלא תכנס לפניו לקטרג הלדיק הזה הלא רשוי הוא וזכה לבך שהוציל מאש
השריפ': הלא זה לוד מוצל מאש • מפורש בפרק' שלך שהושלך עם לחמך בן קוליה וקבירו לחוץ:

לבוש

באור

(ב) **ונלוו** גוים רבים, ופעם"כ ושכנתי בתוכך: (ג) יהודה חלקו, יהודה שהוא חלק האל
יתברך לז ינחל לותו האל ית' שילא מהגלות ויהי' נחלת האל על אדמת הקדש, מענין
כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו (מד"ק): (ד) הס, ענינו שתיקה, והטעם מפני יראת כבוד:
נעור, מלשון אם תעירו ואם תעוררו, והוא מבנין נפעל: (ה) על ימינו לשטנו, לולי שזכו
היה נימים ההם שהמקטרג עמד במקום המשפט מימין הנרצע, כי כן בחיב ושטן יעמוד על
ימינו (תהלים ק"ט): (ו) ויאמר ה', ע"י המלאך העומד שם, כטעם ויאמר ה' לה לרנקה:
אוד מוצל מאש, כאו לוד הדולק שיסירו לותו מהאש שלא ידלק עוד וכן זה סולל מאש הגלות

לבוש

מֵאֵשׁ: (ז) וְיִהוֹשֻׁעַ הָיָה לָבוּשׁ בְּגָדִים צוֹאִים וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ: (ח) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־ הָעֹמְדִים לְפָנָיו לֵאמֹר הָסִירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים מֵעָלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו רְאֵה הֶעֱבַרְתִּי מֵעָלֶיךָ עֲוֹנֶךָ וְהַלְבֵּשׁ אֹתְךָ מַחֲלָצוֹת: (ט) וָאֹמַר יָשִׂימוּ צָנִיף טָהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשִׂימוּ הַצָּנִיף הַטָּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיַּלְבִּשֻׁהוּ בְּגָדִים וּמַלְאַךְ יְהוָה עֹמֵד: (י) וַיָּעַד מַלְאַךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: (יא) כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בִּדְרָכַי תֵּלֵךְ

תרגום אשכנזי ימ

דעם פֿייער גערעטטעט. (ז) יהושע אבער שטאַנד פֿאָר דעם ענגעל אין אונזויבערן קליידערן אַנגעטהאַן. (ח) רא ערהוב דיעזער זיינע שטימע, אונד זאַגטע צו דען אומשטע= העגדען: נעהמעט דיא אונזויבערן קליידער איהם אַב! אונד זאגטע פֿערנער צו איהם זעלבסט: זיעה! היערמיט ציעהע איך דיר דיינע זינדען אויס. אונד בעקליידע דיך מיט עהרענקליידערן. (ט) דאַ דאַ= טע איך: מעַטטע מאַן אויך אייגען ריינען בונד זעטצען איף וויך הויפט; אונד זיא זעטצטען אייגען ריינען בונד איהם אויף דאַז הויפט, אונד צאָגען איהם דיא קליידער אן אין אַנוועזענהייט דעם ענגעל

ואם

גאָטטעס. (י) דאַרויף פֿערמאַהנטע דער ענגעל גאָטטעס דען יהושע מיט פֿאָלגענדען וואָר= טען: (יא) זָא שפריכט דער עווינע צבאות, ווען דוא אין מיינען וועגען וואַנדעלסט, מיי=

נען

ר ש ״ י

(ז) לבוש בגדי' צואים. כתרגומו הוו לי' בנין דנסבין להון נשין דלא כשרן לכהונתא והיה נענש הוא על שלא מיחה בידם: (ח) העבירו הבגדי' הצואים מעליו. יבדילו בניו את נשותיהם וימחל לו: מחלצות. תליסות בגדים נאים כלומר זכיות. ולפי שדימה העון לבגדים צואים דימה הזכות למחלצות בגדים נאים ולבנים: (ט) ואומר. לבני זכריה: ישימו לניף טהור וגו'. בקשתי רחמים עליו: (י) ויעד. לשון התראה כאן ואעידה בם את העמי' וגו': (יא) אם בדרכי תלך. וגם

ב א ו ר

לנוח לירושלים ולבנות הבית ולנהגן בו (רד"ק). והמלך יפה עד מחוד, ובאלו לאמר ה' אל השטן, אל תשטן לותו בעבור הבתמים אשר אתה רואה בו, כי הן הן הנשחרים עוד מימי הגלות ואני אטהר אותו מהם, וכדמפרש ואומר ויהושע היה לבוש וגו': מוצל, כל הלבה לשון הסרה, כדכתיב ויצל אלהים את מקנה אביכם: (ז) לבוש בגדים צואים, משל לעונות ודמאלהר בפסוק אלאחריו, ובת"י ויהושע הוו ליה בנין דנסבין להון נשין דלא כשרן לכהונתא, וכן כתיב בעזרא ומאלאו מבני הכהנים אשר הושיבו נשים נכריות מבני יהושע בן יהוצדק ואחיו, וזה בדאי עון שהשב הגלות, וכמו שהערנו לעיל: (ח) העבירו הבגדים הצואים, רמז שיבדילו מהנשים הנכריות (רד"ק): מחלצות, משל על הזכיות, כלומר כיון שיסיר העון ירמוז לך הזכיות, וכן ת"י ואלבש יתך רבון (הג"ל): (ט) ואומר, אשמעתי בלבי כמה היה נאה אלו היה לניף טהור על ראשו ורמזתי שיחקיימה מחשבתי (מרמב"ע) וטעם הלניף הטהור שימלא ידו לכהונה: (י) ויעד,

הפטרת בהעלתך

וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִּשְׁמֹר וְגַם־
אַתָּה תָּדִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר
אֶת־חֲצֵרַי וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים
בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה: (יג) שְׁמַע־
נָא יְהוֹשֻׁעַ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אַתָּה
וְרֵעֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לְפָנֶיךָ כִּי־אַנְשֵׁי
מוֹפֵת הֵמָּה כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־
עַבְדִּי צֶמַח: (יג) כִּי | הִנֵּה הָאֶבֶן
אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן
אַחַת שִׁבְעָה עֵינָיִם הִנְנִי מְפַתֵּחַ
פִּתֻּחָהּ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וּמָשְׁתִּי

את

תרגום אשכנזי

נען דיענסט בעאַבאַטעסט, מיינעם הויז רעטליך פאַר־ שטעהסט, אונד מיינען האָף אין עהרען העלטסט, זאַ נע־ בע איך איינסט צוטריטט דיר אונטער דענען, דיא היער שטעהען. (יב) הערע עם יהושע האָהער פריעסטער! דוא אונד אַללע דיינע פרײנדע, דיא בייא דיר זיטצען, דיעזע אוים־ נעצייכנעטען מענער אַללע! איך ברינגע איהן מיינען דיע־ נער, יענען נעליבטען שפרעס־ לינג. (יג) דען זעהעט דיעזען שטיין, דען איך פאַר דען יהושע לעגע, זיעבענפאַך זאַלל בעוואַכט ער ווערדען דיעזער אײנצינע שטיין; יא איך זעלבסט! שפריכט דער עווינע צבאות, גראַבע דען שפרוך איהם איין: איך שאַפֿע אַל־ לעם

ר ש ״ י

וגם לכי זאת לעשם לך: לאמר תדין את ביתי. תשפוט ותהיה פקיד על בית מקדשי: ונתתי לך מהלכים. כתרגומו ובלחזיות מתיך לחייך ותתן לך ריגלין דמלכין בין שרפיך לילין ולפי כשוטו מנשרו על בניו שיזכו לעתיד: העומדים. שרפים ומלאכי השרת שתין להם ישיבה: (יב) לאמר ורעיך. מנויה מיכאל ועזריה היו: לאנשי מופת. גבורין בשרין למיעבד להון ניסין שתף להם נעשה נס: כי הנני מביא את עבדי צמח. כי עתה זרובבל פחת יהודה קטן בחלר המלך לכי מלמיח לו גדולה וסס נתתיו לפני בעיני המלך למלאות שאלתו בבנין הבית והעיר כמו שמפורש בעזרא דברי נחמיה בן חכליה והוי זרובבל כדאמרי' בסנהדרין: (יג) כי הנה האבן. יסוד הבית לשר יסדתם בימי כורש ובטלו על ידיכם ואותו היסוד ועובי המוסס היה מעט בעיניכם כמו שמפורש בעזרא ובנבואת חגי: על האבן אחת ז' עיני'. סופו להרחיב על אחד ז' וכן ת"י על אבן' אחד ז' עינין לאזייתן ליה ולשון עיני' ל' מראית ולי נראי ז' עיני' על סס עיני הכ"ה שבעיניו ולבו להוסיף עליו על אחד שבעה לפי שדוגמתו בנבוא' זו ורמז את האבן הגדול ביד זרובבל שבע' אלה עיני ה' המה משוטטים אלא ליתר שתתן עיניו להרבות בנוד הבית בבניינו: הנני מפתח פתוחה. מתיר קיטורים מפיר עלת האויבים לשר כתבו שטנה לבטל המלאכה:

ומשתי

ב א ו ר

לשון לזהרה, כמו העדותי בנם היום (דד"ק): (יא) בין העומדים האלה, סס המלאכים שסס עומדים וקיימים לעולם רלס לומר תלך ביניהס, וזס רמז לנשמתו בספרדו מהגוף (רד"ק): (יב) אנשי מופת, המובדלים משאר האנשים בשדרגתס ובמעלתס, וכדמתורגם בל"ת: צמח, מענין ויצמח תותר מגזע יי, והטעם על זרובבל שעדיין היה בשער המלך: (יג) כי הנה האבן, שיסיו תחלה לבנין הבית, ואשר תותם על ידי זרובבל לפני יהושע, כמ"ש למטה והוליך את האבן הראשה, על האבן הזאת יהיו שבעה עינים ר"ל שמירות רבות מאת האל יתברך מפני הצרים המונעים להשלים מלאכתס, ושבעה הוא סך האצבעות על הרוב בידוע (מרד"ק): מפתח פתוחה, מלשון פתוחי חותם, והענין כי בן היה נהוג בימים הקדמונים,

וגס

אֶת־עֲוֹן הָאָרֶץ הַהִוא בְּיוֹם אֶחָד:
(י) בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת
תִּקְרְאוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת
גֶּפֶן וְאֶל־תַּחַת תְּאֵנָה: (טו) וַיָּשָׁב
הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיְעִירֵנִי כְּאִישׁ
אֲשֶׁר־יֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ: (טז) וַיֹּאמֶר
אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר
רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ
וְגֻלָּהּ עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ
עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת
לַנֵּרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ:
(יז) וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימִין
הַגֻּלָּה וְאֶחָד עַל־שְׂמֹאלָהּ:

לעם אונגליק דיעזעם לאַנדעם
אין איינעם טאַגע יוען. (יד) אַן
דיעזעם טאַגע, שפריכט דער
עוויגע צבאות, לאַרעט איהר
דאַן וויערערום יערער זיינען
פֿרייַנד אונטער דעם וויין־
שטאָקם, אונטער דעם פֿייגען־
בוימם שאַטטען הין. (טו) רא־
רוף וואַנדטע זיך דער ערעני־
דע עננעל צו מיר, אונד ווק־
טע מיך אויף, גלייך איינעם,
דען מאַן אוים דעם שלאַפֿע
ערוועקט, (טז) אונד פֿראַגטע
מיך: וואַם זיעהסט דוא? איך
אַנטוואָרטעטע: איך זעהע איי־
נען ליכטער גאַנץ פֿאָן גאָלד,
אַן דעסם עון אָבערן טהייל איין
בעקקען, אַן וועלכעם זיעבען
לאַמפּען וינד, אונד יע זיעבען
אונד זיעבען רעהרען, דיא צו
יערער פֿאָן דען לאַמפּען פֿיה־
רען, וועלכע אום דאַז בעקקען
הערום זיטצען; (יז) אויך צוויי־

ואמר קרי ואען

אַהלבייַמע נעבען איהם, אייַנער צור רעכטען אונד אייַנער צור לינקען דעם בעקקענם.

רא

ר ש ׳ י

ומזתי. וסירותי: ביום אחד. לא ידעתי לימה יום: (טו) וגולה על ראשה. כמו גולות עליות לשון מעיין כמין ספל גדול ענול: וז׳ נרותיה. כמין נזיכין שנותנין השמן והפתילה לתוכה: שבעה ושבעה מוצקות. לכל נר ונר נתין ז׳ לנורות קטנים שהשמן זב מן הגולה דרך לותן מוצקות לכל נר ונר: (יז) ושנים זיתים עליה. תלנה שני לילנות שהזיתי׳ גדילים נהם: אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה וגו׳. וכאן לא פי׳ על שני לנתרות זהב החמורות למטה בפרשה והם כמין עריבו׳ ועדשים של בית הבד שהם עומדים לכל הזיתים והזיתים נתנטים מלילותם לתוך הלנתרו׳ מתחממות כשמעטן ונעלרי׳ מן בנית הבד והשמן נופל לתוך הנתרו׳ ומהלנתרות לתוך הגולה ומהגולה לל המוצקות ומהמוצקות לל הנרות והנרות לרבעי׳

ותשע

ב א ו ר

וגם נהוג עוד בימינו, לפתח על הלחן הרחבה שיעמוד ביסוד בנין גדול ומפואר, מאחר מלילוי מבוון לאותו הבנין, ולפי זה יהיה טעם המאמר כאלו הש״ס בכינול יפתח בעלמו ובבנודו על הלחן הזאת מאחר ומזתי לת עון הארץ ההיא ביום אחד: עון, מלשון כי לא שלם עון האמורי בלומר שיסיר מהם בזמן ההוא כל רע וכל נרה ויהיו בטלוה (רד״ק): (טו) וגולה על ראשה, כמו גולת עליות לשון מעיין כמין ספל גדול ענול (רש״י): שבעה ושבעה מוצקות, לכל נר ונר נתין שבעה לנורות קטנים שהשמן זב מן הגולה דרך לותן מוצקות לכל נר ונר (הג״ל) כדי שלא יבבר מהן השמן בשום לופן, וכטעם שבעה עיניים על לבן אחת דלעיל: (יז) ושנים זיתים עליה, לילנות שהזיתים גדלים בהם, והם נתנטים מלליהם לל תוך הגולה, והשמן

ויטף

תרגום אשכנזי

(יח) דאַ הוב איך נון וויערערום אַן, אונד פֿראַגטע דען ענגעל, דער מיט מיר שפּראַך: וואָס בעדייטעט דיעזעם מיין הערר? (יט) דער ענגעל ערווידערטע מיר: מערקסט דוא דען ניכט, וואס דיעזעם בעדייטען זאָלל? איך זאַגטע: ניין מיין הערר! (כ) דאַ אַנטוואָרטעטע ער מיר פֿאָלגענדער מאַסען: זאָ ווים= סע! דען שפּרוך גאָטטעס בעדייטעט עס, פֿער קינדעט דעם זרובבל, זאָ הייסט עס: ניכט דורך נעוואַלט, ניכט דורך מאַכט (וויירדם אויסגע= פֿירט), זאַנדערן דורך מיי= נען ווילען בלאָם, שפּריכט דער עווינע צבאות. (כא) ווער ריזט דיא גראָסער בערג? דעם זרובבל איינע עבנע נור. שאָן האַט דען עקשטיין ער נעלענט אונטער הייפֿיגען גליקווינשען דער ויכצענדען מענגע.

יהושע

הפטרת בהעלתך

(יח) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי לֵאמֹר מָה־אֵלֶּה אֲדֹנִי: (יט) וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה־הֵמָּה אֵלֶּה וָאֹמַר לֹא אֲדֹנִי: (כ) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר־יְהוָה אֶל־זְרֻבָּבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: (כא) מִי־אַתָּה הַר־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישׁוֹר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תְּשָׁאוֹת חֵן חֵן לָהּ:

וישלח

ר ש "י

ותצע היו רמז לקור שלעתיד לבוא. קור הממה יהי' שנעתים נקור של שנעת ימים לרנעים ותצע על קור של יום נרצית: (יח) מה אלה אדוני. מה זה שהזיתי' נמסקים מליליסם והשמן כא של הנרות מליליו: (כ) זה דבר ה' אל זרובבל. זה סימן לך להנטיע את זרובבל כשם שהזיתים והשמן הזה נגמר מליליו לכל דבריו כך לא בחיל ולא בכח שנעם תעשו את בנין ביתי: כי אם ברוחי. לכי אתן רוחי על דריוש וילוה לכם לבנות ולעשות כל צרכי יליאת הבנין משלו ולעזור אתכם בחטין ויין ושמן ועליס כמו שמפורש בעזרא ולא תלטרכו לעזרת אדם: (כא) מי אתה הר הגדול. שרי ענבר הנהר אתני פחת ענבר נהרא ושתר בוזני וכנויותהון שנשלחם המלכה על נם מעתה תהיה לפני זרובבל מישור אין לכם שרה וגדולה עוד עליו: והוליא את האבן הראשה. האדריכל יקח את אבן הגדיל בידו להיו' לאדריכל נראש הבונים והם יבנו הכל כפי דבריו אשר ילוה בבנין נאה ומפואר: תשואות חן חן. יהיה לה לאותה האבן שהכל יאמרו מה נאה בנין זה העשוי ע"י אבן המשקולת הזאת תשואות חן כמו תשואות נוי כמו תשואות מליצה עיר הומיה קול שאון בולס לשון השמעת קול הס:

וישלח

ב א ו ר

יולא משם מעלמו דרך המולקות של הורות (מהנ"ל): (כ) זה דבר ה', זה סימן לך להנטיע את זרובבל כשם שהשמן הזה נגמר מליליו לכל דבריו כך לא בחיל ולא בכח שלכם תעשו את בנין ביתי כי אם ברוחי (מהנ"ל): (כא) מי אתה הר הגדול, לשון בנגד השוטנים אם תהיו כהר הגדול לפני זרובבל תהיו למישור ולא תוכלו לעמוד נגדו להשביתו ממלאכתו (מרד"ק): והוציא את האבן הראשה, כלומר וכמו שהוליא את האבן הראשה כשהחל הבנין כן יצליח המלאכה (מהנ"ל): הראשה, נמשיק ותיונה לנקבה נסתרת, וכמוהו וגלה דלעיל וכשנורה בטרס קין: תשואות חן חן לה, כשבר שם זרובבל האבן הראשה בבנין שם לותה בתשואות והשון רב ואמרו כל העם חן חן לה להאבן הזאת מאת האל יתברך, והכפל לחזק הענין כמו שלום שלום לרחוק (רד"ק).

וישלח

כיהושע סימן כ׳.

(א) וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מִן־ (א) יהושע זאהן נון ואנרטע
הַשִּׁטִּים שְׁנַיִם אֲנָשִׁים היימליך פּאָן שטים
מְרַגְּלִים חֶרֶשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ צווייא מענער אַלס קונדשאַפּ־
אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ טער אויס, אונד שפּראַך צו
וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זוֹנָה וּשְׁמָהּ ב איהנען: געהט הין, אונד בע־
רָחָב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה: (ב) וַיֵּאָמַר זועהט דאָ לאַנד נעבסט
לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנָשִׁים ש ירחו. זיא גינגען אַלוא אַרט,
בָּאוּ הֵנָּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל קעהרטען איין אין דאָז הויז
לַחְפֹּר אֶת־הָאָרֶץ: (ג) וַיִּשְׁלַח איינער נאַכטווירטהין, נא־
מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחָב לֵאמֹר מענס רחב, אום דאָז עלבסט
הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיִךְ ש צו איבערנאַכטען. (ב) מאַן
אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבֵיתֵךְ כִּי לַחְפֹּר הינטערב־אַכטע אַבער דעם
קענגע צו ירחו, אונד שפּראַך:
זיעהע! עס זינד היער דיעזען
אַבענד לייטע פּאָן דען קינדערן
ישראל׳ס אַנגעקאָממען, דאָז
לאַנד אויסצוקונדשאַפּטען.
(ג) דאָ שיקטע דער קענג הין
צו רחב, אונד ליעס איהר זא־
גען: לייפּערע מיר אויס דיא
אֵת
פּרעמדען לייטע, וועלכע אין דיינעם הויז אייננעקעהרט זינד, דען זיא קאָממען, אום

דאָז

רש"י

(א) **וישלח** יהושע וגומר. על נרמי לחני לריך לעבר שנתוך ימי חבל משה שלחם שהרי לסוף שלשים יום שתמו ימי חבל משה עברו את הירדן שנאמר לחדש הראשון על נרחך משנשתלמו המרגלים לא עברו את הירדן עד יום החמישי שנאמר ויאמר אם שלשת ימים עד שבאו הרודפים בו בלילה ויעברו ויבלו חל יהושע בן נון ויאמר יהושע בקרב ויסעו מהשטי' הוא יום רביעי וילינו שם שרש יעברו נחלק שלש עברו על יום החמישי: מדרש. ברוך רחב יונתן אמר להם עשו עלמכם כחרשים כדי שלא יסתירו דבריהם מפניכם. דבר אחר חרש הרש העשינו עלמכם קדורות כדי שתהיו נרחין בקדרין: ורחו את החרן ואת יריחו. והלא יריחו בבקעת היתה ולמה יבחת שלא שהיתה קשה בנגד כולם לפי שהיתה יושבת על הספר. כיולא בו ויפקדו מעבדי דוד תשעה עשר איש ועשהאל. והלא עשהאל בבקעת היה שלא שהיה קשה בנגד כולם. כיולא בו והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ואת בת פרעה. והלא בת פרעה בבקעת היתה ולמה יבחת שהיה מחבבה בנגד כולן וכלפי החטא שהחטיאה לותו יותר מכולן לך שנוייה בספרי: קשה זונה. תרגם יונתן פונדקיתא ומוכרת מיני מזון: (ב) לחפור. לרגל וכן משה חפר לוכל:

ותלמוד

באור

(א) **חרש**, הוא מוכר שפעל ופרושו שעלה לותם בסוד שלא ידעו מזה יושבי הארץ: את יריחו, הארץ בבבל ויריחו בפרס לפי שהיתה עיר גדולה. רד"ק: זונה, כתרגומו פונדקיתא

שמונרת

תרגום אשכנזי

הפטרת שלח לך

דאז לאנד אויסצוק נרשאפטען. (ד) זיא אבער האטטע בעריימס דיא ביידען מענער פערבארגען. נון אנטוואָרטע זיא: עס איזט וואהל וואהר, עס זינד לייטע בייא מיר איינגעקעהרט; איך וואוסטע אבער ניכט, וואהער זיא וואַרען; (ה) ביים טהארשלוס אבער נעגען אבענד, דא גינגען זיא ווידער פארט, וואהין וויים איך ניכט; זעטצט איהנען אינדעסען זאגלייך נאך, פיעל לייכט, דאס איהר זיא נאך אוינהאלט. (ו) דיא ביידען מענער אבער האטטע זיא אויפ דאך נעבראכט, אונד אונטער דען פלאכסשטענגעלן, דיא דאזועלבסט אויסגעבריימט לאגען, פערבארגען. (ז) מען זעטצטע איהנען אל זאנאך, לענגסט דעם ירדן ביז אן דיא איבערפוהרט; אויך פערשלאסס מען ווידער דאס טהאר, זאבאלד דיא נאכזועצער הינוים וואַרען. (ח) בעפאר נון דיא מענער זיך נידערלעגען

ר ש " י

(ד) ותצפנו. יש מקראות מדברים על הרגים כיחיד לפי שמיהרה בהטמנתם ובמקום לכר כאלו היה יחידי. ומדרש אגדה ר' תנחומא יש פנחס וכלב היו ופנחס עמד לפניהם ולא רצתה לפי שהיה כמלאך. דבר אחר ותצפנו כל אחד ואחד בפני עצמו ודומתה מלינו שמן וקטורת יפה לכ ולא למר יפה לכ: (ו) בפתי הען. בגבעוליין: (ז) על המעברות. מקום מעבר המים שהיו סגורין שחזרו לתחוריה' על ערבות מואב והירדן מפסיק בנתים: והשער סגרו. השוערים: ולא

ב א ו ר

שמורת מזון: (ד) ותצפנו, יש מקראות מדברים על הרגים כיחיד וכו' דבר אחר כל אחד ואחד בפני עצמו רש"י. ועוד הכתוב בבר לקחם קודם ותצפנם טרם באו האנשים מן המלך לקחת קודם: כן, בתרגומו נקודת: (ה) כי תשיגום, שעורו דלמא תשיגום. לו שעורו כמו פן כלומר פן תרצו להשיגם ברדפו מהר ואל תתמהמהו: (ו) והיא העלתם, כאן חוזר ומפרש את שבר למעלה ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו ומודיע לך כאיזה טמנה אותם: (ז) אחרי, בסמיכות קולי הוא בנחינת מה שנאמר לקמיו דהיינו שהמלות בתר יצאו הרודפים לחריהם נתנים לתיבה אחת בשם אחד כמו שמנוקר זקת בתקומות לקרים בם' זאיכות ישראל ובנאות

למגלת

וְהִיא עֲלֻתָה עֲלֵיהֶם עַל־הַנֶּגֶב׃
(ט) וַתֹּאמֶר אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי
כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ
וְכִי־נָפְלָה אֵימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי
נָמֹגוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם׃
(י) כִּי שָׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ
יְהוָה אֶת־מֵי יַם־סוּף מִפְּנֵיכֶם
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר
עֲשִׂיתֶם לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וּלְעוֹג
אֲשֶׁר הֶחֱרַמְתֶּם אוֹתָם׃(יא)וַנִּשְׁמַע
וַיִּמַּס לְבָבֵנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ
בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
הוּא אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־
הָאָרֶץ מִתָּחַת׃ (יב) וְעַתָּה
הִשָּׁבְעוּ־נָא לִי בַּיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי
עִמָּכֶם חָסֶד וַעֲשִׂיתֶם גַּם־אַתֶּם
עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וּנְתַתֶּם לִי אוֹת
אֱמֶת׃ (יג)וְהַחֲיִתֶם אֶת־אָבִי וְאֶת־
אִמִּי וְאֶת־אַחַי וְאֶת־אַחְוֹתַי וְאֶת
אַחְיוֹתַי קרי כל

טען, גינג רחב צו איהנען הי־
ניף, (ט) אונד שפראך: איך
וויים וואהל, דאס דער עוויגע
אייך דיעזעם לאנד איינגיבט,
אויך האט שאן פורכט פאר
אייך זיך אונזערער בעמעכט־
נעט, אונד אללע איינוואה־
נער דעם לאנדעם ציטטערן
פאר אייך׃ (י) דען וויר האב־
בען פערנאממען, וויא דער
עוויגע דיא בינזעענזעע בייא איי־
ערעם אויסצוגע אוים מצרים
אייערענטוועגען אויסטראק־
נען ליעם, אונד וויא איהר
יענזייטם דעם ירדן׳ם מיט דען
בייידען קעניגען פאן אמרי,
סיחון אונד עוג, פערפאהרען,
דאס איהר זיא גענצליך נעשלאג־
גען האבט. (יא) אלס וויר נון
דיעזעם ערפוהרען, וואורדען
וויר נאנץ פערצאגט, אונד יע־
דער וואורדע מוטהלאז פאר
אייך, דען נור דער עוויגע איי־
ער נאטט אללין איזט הערר
אבען אים הימעל אונד אונ־
טען אויף ערד ערדע. (יב) שווע־
רעט מיר נון ביים עוויגען, דאס
זא וויא אין אייך טרייע ער־
צייגט האבע, איהר אויך מיי־
נעם פאטערליכען הויזע טרייע
ערצייגען וועדעט, אונד הינ־
טערלאסט מיר איין וואהרצייו־

כען, (יג) דאס איהר מיינען פאטער, מיינע מוטטער, מיינע ברידער אונד שוועסטערן אונד
אל־

ר ש "י

(יא) ולא קמה עוד רוח. לפילו לבנב עס לחסה לחמרו לין לך כל שר ונגיד שלח נח על רמב
פזונה ונת עשר שנים היתה בשילחו ישראל ממלרים וזנתה כל ארבעים שנה: (יב) חות לחת.
שתעשו

באור

למגלת לינם: (ח) עליהם, לגלם: (יא) ולא קמה עוד רוח, כתרגומו ולא לשתארת עוד
וזה נלחם: (יב) אות אמת, שתעשו כשתנולו ותכנסו הטיר שתניחו הלות ותשיוני. והכם
הלות

כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת־
נַפְשֹׁתֵינוּ מָמֶוֶת: (יד) וַיֹּאמְרוּ לָהּ
הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַּחְתֵּיכֶם לָמוּת
אִם לֹא תַגִּידוּ אֶת־דְּבָרֵינוּ זֶה
וְהָיָה בְּתֵת יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ
וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וֶאֱמֶת:
(טו) וַתּוֹרִדֵם בַּחֶבֶל בְּעַד הַחַלּוֹן
כִּי בֵיתָהּ בְּקִיר הַחוֹמָה וּבְחוֹמָה
הִיא יוֹשֶׁבֶת: (טז) וַתֹּאמֶר לָהֶם
הָהָרָה לְכוּ פֶּן־יִפְגְּעוּ בָכֶם
הָרֹדְפִים וְנַחְבֵּתֶם שָׁמָּה שְׁלֹשֶׁת
יָמִים עַד שׁוֹב הָרֹדְפִים וְאַחַר תֵּלְכוּ
לְדַרְכְּכֶם: (יז) וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ
הָאֲנָשִׁים נְקִיִּם אֲנַחְנוּ מִשְּׁבֻעָתֵךְ
הַזֶּה אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: (יח) הִנֵּה

אנחנו

תרגום אשכנזי

אללעס, וואס איהנען אנגע־
הערט ערהאלטען, אונד זיא
פאם טאדע בעפרייען וער־
דעט. (יד) דיא מענער ערווי־
דערטען איהר: ווייר פערביר־
גען אונזער לעבען פיר דאז איי־
ריגע, וואן איהר נעהמליך אונ־
זערע יעטציגע אבערדע ניע־
מאנדען ענטערקען ווערדעט,
אונד ווערדען דאהער, וואן
דער עווינע אונז דיעזעם לאנד
איינגיבט, דיר נעוואנענהייט
אונד טרייע ערצייגען. (טו) זיא
ליעס זיא היערויף מיט איינעם
זיילע דורכם פענסטער הינונ־
טער, דען איהר הויז שטאנד
אן דער שטאדטמויער, זא, דאס
איהר געמאך אין דער שטאדט־
מויער וואר, (טז) אונד שפראך
צו איהנען: נעהט נאך דעם
בערגע צו, דאמיט ניכט דיא
נאכזוטצער אייך טרעפפען,
האלטעט אייך דארט דרייא
טאגע פערבארגען, ביז דיע־
זע וויעדער צוריקגעקאממען
זינד; אלסדאן קענט איהר
אייערע רייזע פארטזעטצען. (יז) דיא מענער שפראכען נון צו איהר, אין פאלגענדעם
פאללע זינד ווייר אונזערעם דיר געליייסטעטען אייידעם ענטלעדיגט: (יח) וואן ווייר נעהמליך

אין

ר ש " י

שתעמו נשתגעו ותכנסו לת העיר שתגיעו הלוח ותחיוני: (יו) ותורדם נחבל נעד החלון. נלוחו
חנל וחלון היו הנוחפים עולים עליה לחמרה דנונו בל עולם נחלו חטחתי נחלו חמחול לי: (טז) עד
שוב הרודפים. נלגלה נה רוח הקדם שישובו לסוף שלשת ימים: (יז) נקיים אנחנו. הני לחנו חולין

הדנר

ב א ו ר

הלוח הזה היה מה שנאמר למטה חוט השני: (יד) את דברינו זה, הלוח לשר לנאנו נותנים
לך. שלא תגידי יעשו גם כן החלדים לשר להם בית נחומה להנלל, סלוקט מרד"ק. (טו) בקיר
החומה, לדעת המפרשים הוא כפל הלשון במה שנאמר ובחומה היא יושבת, ונאמת היינו כן
כי בתחלה לשר שהיה ניתה נגוי נלד חומת העיר ונאר שהיה נאופן זה עד שהיה יושבת נתוך
החומה להיינו שדרי הנית היו ננסנין נתוך החומה, ולנן היתה יכולה להורידם נקל, ולא
היו לריכים ללכת דרך שער העיר חוכה: (יז) נקיים אנחנו, כלומר נתנאי לשר נדנר לך נהיה
לנאנו נקיים מהשנועה, והוא, לס יכא חיש מדלתי ניתך החוכה, כי אז לס יהיה דמו

נרחנו:

אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת־תִּקְוַת
חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תְּקַשְּׁרִי בַּחַלּוֹן
אֲשֶׁר הוֹרַדְתֵּנוּ בּוֹ וְאֶת־אָבִיךְ
וְאֶת־אִמֵּךְ וְאֶת־אַחַיִךְ וְאֶת כָּל־
בֵּית אָבִיךְ תַּאַסְפִי אֵלַיִךְ הַבָּיְתָה:
(יט) וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדַּלְתֵי
בֵיתֵךְ הַחוּצָה דָּמוֹ בְרֹאשׁוֹ וַאֲנַחְנוּ
נְקִיִּם וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתָּךְ בַּבַּיִת
דָּמוֹ בְרֹאשֵׁנוּ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ:
(כ) וְאִם־תַּגִּידִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה
וְהָיִינוּ נְקִיִּם מִשְּׁבֻעָתֵךְ אֲשֶׁר
הִשְׁבַּעְתָּנוּ: (כא) וַתֹּאמֶר כְּדִבְרֵיכֶם
כֵּן־הוּא וַתְּשַׁלְּחֵם וַיֵּלֵכוּ וַתִּקְשֹׁר
אֶת־תִּקְוַת הַשָּׁנִי בַּחַלּוֹן: (כב) וַיֵּלְכוּ
וַיָּבֹאוּ הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת
יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרֹדְפִים וַיְבַקְשׁוּ
הָרֹדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצָאוּ:
(כג) וַיָּשֻׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְדוּ
מֵהָהָר וַיַּעַבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
בִּן־נוּן וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֵת כָּל־
הַמְּצָאוֹת אוֹתָם: (כד) וַיֹּאמְרוּ אֶל־

אין דאז לאנד קאממען, וא
מוסט דוא איינע ראטהע שנור
אן דאז פענסטער, אוים וועל־
כעם דוא אונז הערונטער גע־
לאססען, אנקניפפען, אונד
דיינען פאטער, דיינע מוטטער
דיינע ברידער אונד דיינע נא־
צע פאטערליכע פאמיליע צו
דיר אינס הויז נעהמען. (יט) וער
נון אוים דיינער הויזטהיר הי־
נוים גיהט אוך דיא שטראס־
סע, דער האט זיינען טאד זיך
זעלבסט צוגעצאגען, אונד ווער
זינד שולדלאז; דיא בלוטשולד
דעס יענינגען אבער, דער אין
דיינעם הויז בלייבט, קאממט
אויך אונז, ווען האנד אן איהן
גיעלעגט ווירד. (כ) ואנסט דוא
אבער דיזע אונזערע אברעדע
אוים, זא זינד וויר גענצליך
פאן דעם דיר נעליימטעטען
שוואורע בעפרייעט. (כא) ויא
אנטוואורטעט: עס זייא, וויא
איהר גישפראכען. ויא ליעס
זיא דארויף פאטרייזען, אונד
באנד נאהער איינע ראטהע
שנור אן דאז פענסטער.
(כב) דיא לייטע גינגען נאך דעם
בערגע צו, היעלטען זיך דא־
זעלבסט דרייא טאגע פער־
בארגען, ביז איהרע נאכזוע־
צער וויעדער צוריק ווארען.
דיזע זוכטען אויך ווירקליך אויף
דעם נאנצען ווענע הערום, פאג־
דען אבער ניכטס. (כג) היערויף

יהושע

נינגען דיא ביידען מענגער פאם בערגע הערונטער, זעטצטען אי הרע רייזע ווייטער, לאנגטע
בייא יהושע ואהן נון אן, אונד ערצעהלטען איהם דיא גאנצע בעגעבענהייט. (כד) אויך שפרא־

כען

ר ש " י

הדבר נך לעשות הקות הזה: (יח) את חקות חוט השני. לשון קו ומכל: (יט) דמו ברשנו.
עין הריגתו על ראשו תבא כי הוא יגרום מיתתו: דמו ברשנינו. עון הריגתו תבא עלינו:
(כג) ויענרו. את הירדן:

ויאמר

תרגום אשכנזי

טען זיא צו יהושע: וואהרליך! דער עוויגע האט אונז דיעזעם לאנד איינגענעבען, דען שאן ציטטערן אללע איינוואהנער דעסזעלבען פאר אונז.

הפטרת שלח לך

יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדֵנוּ אֶת־
כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמֹגוּ כָּל־יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ׃

הפטרת קרח

בשמואל א' סימן י"ב

ואם הוא שבת ראש חדש מפטירין השמים כסאי לעיל דף כ'.

(א) שמואל שפראך צום פאלק: קאמט, ווייל וואללען נאך גלגל געהען אונד דארט ריא הולריגונג ערנייא־ערען. (ב) דאז גאנצע פאלק גינג אלוא נאך גלגל, ערוועהלטען דא דען שאול צום קעניג פאר דעם עוינען. היערוף ליעם שאיל דעם עוינען צו עהרען דען פריירענאפפער שלאכטען, אונד ער זא וואהל אלס גאנץ ישראל, ווארן דאזועלבסט זעהר פערנינט. (ג) נון שפראך שמואל צו גאנץ ישראל: זעהט איך האבע נון אייך אין אללעם געפאלגט, האבע אייך אייגען קעניג געוועצט. (ד) ריוער קעניג זאלל נון פאר אייך הערגעהען; דא איך אבער איצט שאן אלט אונד גרויא בין, מייגע קינדער ביא אייך הינטער. לאסט

(א) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וְנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְלוּכָה׃ (ב) וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זְבָחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד׃ (ג) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃ (ד) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וַאֲנִי זָקַנְתִּי וָשַׂבְתִּי וּבָנַי הִנָּם

אתכם

ר ש "י

(א) **ויאמר** שמואל וגומר. ונחדש שם המלוכה. לפי שנרפאונה היו עוברים על הדבר ועתה נתרצו כולם: (ד) ואני זקנתי ושבתי. למדו רבותינו זקנה קפצה עליו כדלהלן גמ'

ב אור

(א) **ונחדש**, לפי שנרפאונה היו עוברין על הדבר ועתה נתרצו כולם. רש"י: (ב) ויובח, מוסב על שאול: (ד) ובני הנם, המקרא הזה קשה ההגנה הוא ודחוק ע"פי פירוש המפרשים, ואנכי מרגמתי ע"ס נאור קד מן מנחיל שמואל כן שעורו, לאחרי שאני זקנתי כלומר קרבו ימי למות, ע"כ

אִתְּכֶם וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם
מִנְּעָרַי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: (ה) הִנֵּנִי
עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ
אֶת־שׁוֹר ו מִי לָקָחְתִּי וַחֲמוֹר מִי
לָקָחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־מִי
רַצּוֹתִי וּמִיַּד־מִי לָקַחְתִּי כֹפֶר
וָאַעְלִים עֵינַי בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם:
(ו) וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׁקְתָּנוּ וְלֹא
רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ
מְאוּמָה: (ז) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד
יְהוָה בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה
כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה
וַיֹּאמֶר עֵד: (ח) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־
מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה
אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
(ט) וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה

אתכם

תרגום אשכנזי כד

לאַסטע, אונד פּאָן מיינער יו־
גענד אַן ביז יעטצט פּאָר אייך
הערגענאַנגען: (ה) זאָ צייגט נון
אַן — היער שטעהע איך פּאָר
דעם עוויגען אונד פּאָר זיינעם
געזאַלבטען — פּאָן וועלכעם
איך איינען אָכסען אָדער איי־
נען עזעל גענאָממען, וועם איך
עטוואַס פּאָרענטהאַלטען, וועז
איך אונטערדריקט, אָדער פּאָן
וועם איך בעשטעכונג אַננע־
נאָממען העטטע, אום מיינע
אויגען פּאָן איהם אַבצוי־וועג־
דען? זאָגט אַן! איך ווילל אַללעם
וויעדער צוריק געבען. (ו) זיא
אַנטוואָרטעטען: ניין! דוא
האַסט אונז ניכטס פּאָרענט־
האַלטען, אונז ניכטס אונטער־
דריקט, אונד פּאָן נייעמאַנדען
עטוואַס גענאָממען. (ז) ער
שפּראַך: דער עוויגע זייא צייי־
גע, אויך זיין געזאַלבטער זייא
צייגע יעטצט, דאַס איהר
ניכטס אונרעכטעם ווידער מיר
געפּונדען האַבט. אונד יערער
ריעף: יאַ, ער זייא צייגע!
(ח) דאַרויף שפּראַך שמואל צו
דעם פּאָלקע: דער עוויגע, דער־

זאָ פּיעל ווואונדער דורך משה אונד אהרן טהאַט, דער אייערע עלטערן אוים מצרים העריף
בראַכטע, (ט) פּאָר איהם, דעם עוויגען, שטעללעט אייך נון הער, איך ווילל מיט אייך

נמס' תענית: (ה) לית סור מי לקחתי, לעבודתי: וחמור מי לקחתי. כשהייתי הולך מעיר לעיר לשפוט
לוקח על עסקי נכיסים הייתי הולך על החמור משלי והיה לי ליטול משלהם: לית מי רעותי. כל
לשון מרובה הסמוך לעושק לשון עשק וגזלן הוא תומס דליס ורעון: ואעלים עיני בו. כדי להעלים
עיני מן המשפט כשניל הממון: ואשיב לכם. כל מה שתאמרו: (ז) ויאמר עד. נת קול יולאת ואומרת
עד וזה לשד משלשה מקומות שהופיעה רוח הקודש בינית דין של משה כדאיתא בסנהדרין מכות:
(ח) לשר עשה את משה ואת אהרן. להיות נכונים לשליחתו להוליא לשותיכם ממלרים: (ט) ואשפטה

באור

ע"כ לשמע מכם עתה טרם מותי לם מלאתם נידי מלומה כל זמן היותי מהלך לפניכם. וטעם
ובני הנס לאמר כלומר לאחרי שאניח לאחרי בני לגלגם, על כן למעני ולמענם לנקם זאת מכם:
(ה) ואעלים עיני, כתרגומו וכשאם עיני בדינה:. (ז) ויאמר, פרושו כל אחד לאמר עד: (ח) אשר
עשה, כתרגומו לשבד גבורים על יד משה ואהרן: (ט) ועתה התיצבו, כלומר לפני ה' לשר עשה

אֶתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צִדְקוֹת
יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־
אֲבֹתֵיכֶם: (י) כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב
מִצְרַיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־
יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם
מִמִּצְרַיִם וַיֹּשִׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה:
(יא) וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־
צְבָא חָצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד
מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֲמוּ בָם: (יב) וַיִּזְעֲקוּ
אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ
אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים
וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ
מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעַבְדֶךָּ: (יג) וַיִּשְׁלַח
יְהוָה אֶת־יְרֻבַּעַל וְאֶת־בְּדָן וְאֶת־
יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם
מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ

וַיֹּאמְרוּ קרי בטח

רעכטען, אָב דיא וואָהלטהאַטען, דיא דער עווינע אייך אונד אייערן עלטערן געטיינט.
(י) יעקב רייזטע נאַך מצרים; אַלס נאַכהער אייערע עלטערן דאָרט צום עווינעם פֿלעהעטען, דאַ זאַנדטע ער משה אונד אהרן; דיעזע פֿיהרטען זיא פֿאָן דאַ הערוים, אונד אייערע עלטערן נאַהמען בעזיטץ פֿאָן דיעזעם לאַנדע; (יא) זיא פֿערגאַסען אַבער דעם עווינעם איהרעם גאָטטעס, ער איבער ליעם זיא דאַהער אַן דיא מאַכט דעם סיסרא, העערפֿיהרער דעם חצור, אַן דיא מאַכט דער פלשתים אונד דעם קעניגם פֿאָן מואב, וועלכע מיט איהנען קריעג פֿיהרטען. (יב) נון שריען זיא אַבער מאַהלס צום עווינעם, שפּראַכען: „אַך! וויר האַבען גרעזיגדיגם, דאַס וויר דען עווינעם פֿערלאַסטען, אונד דיא געטצען בעלים אונד עשתרות אַנגעבעטעט האַבען! אָ, עררעטע מיך נון אונז פֿאָן אונזערע פֿיינדע מאַכט, וויר ווָאלען דיר גערנע דיענען!“ (יג) אונד דער עווינע שיקטע ירובעל, בדן, יפתח אונד שמואל, אונד ליעס אייך דורך זיא פֿאָן דער מאַכט אייערער פֿיינדע בעפֿרייען, זָא דאַס איהר וויעדער רוהיג וואָהנעט.

אַלס

ר ש "י

לחכם. לתווכח עמכם: (יג) ירובעל. זה גדעון: בדן. זה שמשון שהוא משבט דן: ואת יפתח. כדי שלמה קלי עולם עם שלשה תמורי עולם. משה ואהרן ושמואל. לומר לך הקל בדורו כחמור בדורו כל בית דין המתמנה על הדור כרוך ליל לחביו נחלו הוא לחניר שנתנויים: והייתם

באור

וגו' לפניו את תילנו ומשפטה לחכם: (י) כאשר בא, דיך קלרה דבר כי כאשר בא יעקב למצרים ויקצו, חלף כאשר בא יעקב מצרימה והאריכו בניו ובני בניו שם ימים רבים ויקם מלך חדש וגזר גזירות על ישראל לו יזעקו. מכל"ק: ויושיבום, לתרי זהוכיח"ס ולמדוס לנחת דרך ה' ולפיכך נכנסו לארץ הרי ה"ח בחלו הושיבוס בעלמס. מכל"ק: (יג) ואת שמואל, הסס במקוס הכנוי כדרכו

בֶּטַח׃ (יד) וַתִּרְאוּ כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ
בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ
לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ
וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם׃
(טו) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאִלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן
יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃ (טז) אִם־
תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ
וּשְׁמַעְתֶּם בְּקֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ אֶת־
פִּי יְהוָה וְהִיִתֶם גַּם־אַתֶּם וְגַם־
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחַר
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (יז) וְאִם־לֹא
תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־
פִּי יְהוָה וְהִיְתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם
וּבַאֲבוֹתֵיכֶם׃ (יח) גַּם־עַתָּה
הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל
הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם׃

הלוא

(יד) אַלס איהר נין זאהעט,
דאם נחש קעניג דער קינדער
עמון ווידער אייך צו פעלדע
צאג, דא שפראכעט איהר צו
מיר: „ניין! איין קעניג מוס אונז
רעגירען!“ איזט דען נאטט
דער עווינע ניכט אייער קעניג?
(טו) נון האבט איהר איינען
קעניג, ווייא איהר פערלאנגט
אונד גיעווינשט האבט, דער
עווינע האט אייך נון איינען
קעניג נענעבען. (טז) ווערדעט
איהר אלזא פאר דעם עווינען
עהרפורכט האבען, איהם דינ-
נען, זיינער שטימע נעהאר-
כען, אונד זיינען בעפעהלען
ניכט אונגעהארזאם זיין: זא
ווערדעט איהר זאווהל אלס
אייער קעניג לאנגע פאר דעם
עווינען בעשטעהען. (יז) ווען
איהר אבער דער שטימע
דעם עווינען ניכט, זויד זיינען
בעפעהלען אונגעהארזאם, זא
ווירד דיא שטראפע נאטטעס
אייך טרעפען, ווייא זיא אינסט
אייערע עלטערן גטראפ-
פען. (יח) שטעללטע אייך
נור הער, איהר זאללט אויך
אייערן אוגען מאכען ווירד
יעטצט

זעהען דיא גראסע טהאט, וועלכע דער עווינע פאר

(טז) והייתם גם אתם. ותתקיימו לעורך ימים גם אתם גם המלך: (יז) והיתה יד ה' נכם ובאבותיכם. כלומר והיתה נכם אחר שהיתה בחנותיכם ורנותינו למרו נכם ובחנותיכם מטוטי שבני והיו מכת נזיון על המתים: (יח) התיצבו וראו וגומר. ונכם שעל ידי תפלתי לני יכול לשנות לת העתים כך אם פגעה נכם מלחמה היה נם בתפלתי לעמוד על המוץ ולא הייתם נריכים

ב א ו ר

כדרכו לפעמים כמו נבי למך, ובדרש אמר רבי אלעזר משום ר' יוסי בן זמרא אף שמואל רבן של נביאים מתנבא ולא היה יודע מה מתנבא שנאמר ויבלא ה' וגו' ואת שמואל. לומר לא אמר אלא את שמואל לפי שלא היה יודע מה מתנבא. מדר"ק: (טז) והיתם גם אתם, מתשובת המתנבי הוא, כמו שכתב רש"י ותתקיימו לעורך ימים גם אתם גם המלך: (יז) ובאבותיכם, כתרגומו

(יט) הֲלֹוא קְצִיר־חִטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן קֹלוֹת וּמָטָר וּדְעוּ וּרְאוּ כִּי־רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לִשְׁאֹול לָכֶם מֶלֶךְ: (כ) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־ יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלֹת וּמָטָר בְּיוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל: (כא) וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל הִתְפַּלֵּל בְּעַד־עֲבָדֶיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ עַל־ כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׁאֹל לָנוּ מֶלֶךְ: (כב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־ הָעָם אַל־תִּירָאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־ תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם: (כג) וְלֹא תָסֻרוּ כִּי וְאַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא־ יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ הֵמָּה:

(יט) יעטצט איוט דאך ווייצ־ ענערנדטע; איך ווערדע אבער דען עוויגען אנרופען, זאל ווירד ער דאננערן אונד רעגנען לאסטען; דאדורך ערקעננעט אור זעהעט איין, וויא זעהר עם דעם עוויגען מיספיעל, דאס איהר איינען קעניג פערלאנגט. (כ) שמואל ריעף אלזאו צום עוויגען, אונר דער עוויג ליעס זאגליך דאנ־ נערן אונד רעגנען. דא פירכ־ טעטע דאז פאלק זעהר גאטט אונד דען שמואל, (כא) אונד שפראכען צו שמואל: פלעהע דאך פיר דיינע קנעכטע צום עוויגען דיינעם גאטטע, דאס וויר ניכט שטערבען! וואהר־ ליך, ווייר האבען אונזערע זונ־ דען מיט נאך אינער פער־ מעהרט, אינדעם ווייר איינען קעניג פאדערטען. (כב) שמוא אנטווארטעטע דעם פאלקע: פירכטעט אייך ניכט, איהר האבט צוואר דיעזעם אובעל געטהאן; ווייכעט נור פערנער ניכט אב פאם עוויגען, זאנ־ דערן דיענעט איהם פאן גאנ־ צעם הערצען. (כג) ווייכט יא ניכט אב; דען געטצען דיענען איוט טאנר, זיא קעננען דאך ניכט העלפען, ניכט רעטטען, ווייל זיא ניכטס זינר. צבער

ר ש "י

לריכים לשאול מלך נחיי וחף על פי שחני זקן: (יט) הלא קציר חטים היום. והגשמים סימן קללה וקשה בעיני הקדוש ברוך הוא להביח פורענות מכח חף על פי כן יש כח ותקר' לה' ויתן קולות ומטר: ודעו וראו. כי לח הייתם לריכים לשחול מלך ולולחל בי: נעבור

ב א ו ר

כתרגומו כמו דהות נלהתנון: (יט) הלא קציר חטים, והגשמים בעת הזחת סימן קללה והרחה להם חף שנחרו להם מלך מין הכלחתם בידם ובידו, כי אם לשמוע בקול ה', כי בידו להעניש אם יעברו מלותיו כמו שיעשה עתה על שחלו מלך, וגם בידו להטיב אם ישובו וישמעו בקולו:
(כג) כי אחרי, כי אם תסורו הלא לחרי תהו תסורו מה"י:

וילחמו

(כד) כִּי לֹא־יִטַּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם:

(כד) אַבער דער עוויגע פֿער= לעסט זיין פֿאָלק ניכט זיינעם גראָסען נאָמענס ווילען, דאַ ער אייך צו זיינעם פֿאָלקע בעשטימט האַט.

הפטרת חקת

כשופטים סימן י"ח

ואם הוא שבת ראש חדש מפטירין השמים כסאי לעיל דף ה'.

(ו) וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִּבּוֹר חַיִל וְהוּא בֶּן־אִשָּׁה זוֹנָה וַיּוֹלֶד גִּלְעָד אֶת־יִפְתָּח: (ב) וַתֵּלֶד אֵשֶׁת־גִּלְעָד לוֹ בָּנִים וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי־הָאִשָּׁה וַיְגָרְשׁוּ אֶת־יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנְחַל בְּבֵית־אָבִינוּ כִּי בֶן־אִשָּׁה אַחֶרֶת אָתָּה: (ג) וַיִּבְרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אֶחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְלַקְּטוּ אֶל־יִפְתָּח אֲנָשִׁים רֵיקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ: (ד) וַיְהִי מִיָּמִים וַיִּלָּחֲמוּ בְנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־נִלְחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי גִלְעָד לָקַחַת אֶת־יִפְתָּח מֵאֶרֶץ טוב

(ו) יפתח דער גלעדי, איין וואַקקערער העלד, וואָר דער זאָהן איינער הורע, גלעד האַט איהן געציינט. (ב) גלעד'ס עהעווייב אַבער גע= באַהר איהם אויך קינדער, דיא, אַלס זיא גראָס וואורדען, דען יפתח פֿערטריעבען, אינ= דעם זיא צו איהם זאַגטען: רוא האַסט אַן אונזערם פֿאַטערס הויז קיין ערבטהייל, דאַ דוא דער זאָהן איינער אונעהעלי= כען פֿרוא ביוט. (ג) יפתח ליעף אַלזאָ פֿאָן זיינען ברידערן הינוועג, אונר ליעס זיך אים לאַנדע טוב ניעדער. היער פֿערזאַמעלטע זיך צו איהם אַללערהאַנד לאָוועם נעזינדעל, אונר שטרייפֿטע מיט איהם הערום. (ד) איינינע צייט נאַכ= הער ענטשטאַנד דער קריעג צוויישען דען קינדערן עמון'ס אונר ישראל. (ה) אַלס נון דיע=

זער קריעג אַנפֿינג, מאַכטען זיך דיא עלטעסטען גלעד'ס אויף, אום יפתח פֿאָם לאַנדע טוב צו האָלען

ר ש " י

(כד) בעבור שמו הגדול. לפי שהי שמו עליכם שהיו מזיעכם ולמען לא ישמעו שם גדלו: הואיל ה'. כשנא נמו ויואל שאול את העם:

(ד) וילחמו בני עמון. היו הפטורה למעלה:

באור

(ד) **וילחמו**, היו המלחמה הפטורה בפרשת שלפני זאת, ולכך חזר ושנר בפסוק לפני זה ויהי כשנר

טֽוֹב׃ (ו) וַיֹּֽאמְרוּ֙ לְיִפְתָּ֔ח לְכָ֥ה
וְהָיִ֖יתָה לָּ֣נוּ לְקָצִ֑ין וְנִלָּחֲמָ֥ה בִּבְנֵ֖י
עַמּֽוֹן׃ (ז) וַיֹּ֨אמֶר֙ יִפְתָּ֣ח לִזְקְנֵ֣י
גִלְעָ֔ד הֲלֹ֥א אַתֶּ֖ם שְׂנֵאתֶ֣ם אֹתִ֑י
וַתְּגָרְשׁ֙וּנִי֙ מִבֵּ֣ית אָבִ֔י וּמַדּ֥וּעַ
בָּאתֶ֥ם אֵלַ֖י עַתָּ֣ה כַּאֲשֶׁ֣ר צַר־
לָכֶֽם׃ (ח) וַיֹּאמְרוּ֙ זִקְנֵ֣י גִלְעָ֔ד אֶל־
יִפְתָּ֖ח לָכֵ֣ן עַתָּ֣ה שַׁ֔בְנוּ אֵלֶ֑יךָ
וְהָלַכְתָּ֤ עִמָּ֙נוּ֙ וְנִלָּחַמְתָּ֣ בִּבְנֵ֣י עַמּ֔וֹן
וְהָיִ֥יתָ לָּ֖נוּ לְרֹ֥אשׁ לְכֹ֖ל יֹשְׁבֵ֥י
גִלְעָֽד׃ (ט) וַיֹּ֤אמֶר יִפְתָּח֙ אֶל־זִקְנֵ֣י
גִלְעָ֔ד אִם־מְשִׁיבִ֥ים אַתֶּ֖ם אֹתִ֑י
לְהִלָּחֵ֣ם בִּבְנֵ֣י עַמּ֔וֹן וְנָתָ֥ן יְהוָ֖ה
אוֹתָ֥ם לְפָנַ֛י אֲנֹכִ֖י אֶהְיֶ֥ה לָכֶ֛ם
לְרֹֽאשׁ׃ (י) וַיֹּאמְרוּ֙ זִקְנֵ֣י־גִלְעָ֔ד
אֶל־יִפְתָּ֖ח יְהוָ֣ה יִהְיֶ֣ה שֹׁמֵ֑עַ
בֵּינוֹתֵ֔ינוּ אִם־לֹ֥א כִדְבָרְךָ֖ כֵּ֥ן
נַעֲשֶֽׂה׃ (יא) וַיֵּ֤לֶךְ יִפְתָּח֙ עִם־זִקְנֵ֣י
גִלְעָ֔ד וַיָּשִׂ֥ימוּ הָעָ֛ם אוֹת֥וֹ עֲלֵיהֶ֖ם
לְרֹ֣אשׁ וְלְקָצִ֑ין וַיְדַבֵּ֥ר יִפְתָּ֛ח אֶת־

כל

תרגום אשכנזי

האָלטן. (ו) זיא זאַגטען נעהמלין צו איהם: קאָמט מע, זייא אינזער אנפֿיהרער בייא אונזערעם קריענע מיט עמון. (ז) יפתח אַבער ערווידערטע איהנען: איהר האַסטעט מיך יאַ, פֿערטריבען בעט מיך אוים מיינעם פֿאָטערליכען הויז, אונד נון ראַט איהר אין דער ענגע זייד, קאָמט מעט איהר צו מיר? (ח) יענע שפראַכען: ווייל וויר נון יעטצט צו דיר קאָממען, זאָלסט דוא אויך, ווען דוא מיט אונז גהעהסט, אונד גענען דיא קינדער עמון'ס רען קריעג פֿיהרסט, אונזער אונד אַללער איינוואָהנער גלעד'ס אָבערהויפט זיין. (ט) יפתח שפראַך: ווען איהר מיך ווידער דעט צוריק נעפֿיהרט האַבען מיט דען קינדערן עמון'ס צו שטרייטען, אונד דער עווינע ווירדע זיא אין מיינע נעוואַלט גענבען, בליבע איך אַלסדאַן נאָך אייער אָבערהויפט? (י) יענע אַנטוואָרטעטען דאַרויף: דער עווינע זייא צוהאָרער צווישען אונז, אָב וויר ניכט זאָ טהין, ווייא דוא גשפראָכען האַסט. (יא) היערויף רייזטע יפתח מיט דען עלטעסטען גלעד'ס, אונד דאַז פֿאָלק מאַכטע אים אויך ווידער מיט אָבערהויפט אונד אַנפֿיהרער איבער זיך. יפתח אַבער וויעדערהאָלטע

הפטרת חקת

באור

כאשר נלחמו וכו' ועל ידי זאת תבין את תרגומי: (ח) לכן עתה שבנו, פירושו נעצור זאת שבנו אליך נעת נריתינו ולא מקודם לעומת זאת תהיה לחמה לנו לרחק ולקלון: (ט) אנכי אהיה, כלומר לחיים עוד גם כן אחר המלחמה רחק וקלון לכם? (יא) וידבר יפתח, חיזק נזה התנאי אחר הותנה למעלה ביניו ובין הזקנים לנלחמי שיהיו לגריסם לאחר זמן. והטעם לכני

כָּל־דְּבָרָיו לִפְנֵי יְהוָה בַּמִּצְפֶּה׃
(יג) וַיִּשְׁלַח יִפְתָּח מַלְאָכִים אֶל־
מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן לֵאמֹר מַה־לִּי
וָלָךְ כִּי־בָאתָ אֵלַי לְהִלָּחֶם
בְּאַרְצִי׃ (יג) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ בְּנֵי־
עַמּוֹן אֶל־מַלְאֲכֵי יִפְתָּח כִּי־לָקַח
יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי בַּעֲלוֹתוֹ
מִמִּצְרַיִם מֵאַרְנוֹן וְעַד־הַיַּבֹּק
וְעַד־הַיַּרְדֵּן וְעַתָּה הָשִׁיבָה אֹתָן
בְּשָׁלוֹם׃ (יד) וַיֹּסֶף עוֹד יִפְתָּח
וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי
עַמּוֹן׃ (טו) וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר
יִפְתָּח לֹא־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אֶרֶץ
מוֹאָב וְאֶת־אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן׃ (טז) כִּי
בַּעֲלוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיֵּלֶךְ יִשְׂרָאֵל
בַּמִּדְבָּר עַד־יַם־סוּף וַיָּבֹא קָדֵשָׁה׃
(יז) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים וְאֶל־
מֶלֶךְ אֱדוֹם לֵאמֹר אֶעְבְּרָה־נָּא
בְאַרְצֶךָ וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ אֱדוֹם

האלטע זיינע געדאנקען אב־
רערע נאך איינמאל אין מצפה
פאר דעם עווינען. (יב) נון שיק־
טע ער אבנעזאנדטע אן דען
קעניג דער קינדער עמון׳ס,
אונר ליעס איהם זאגען: וואס
האסט דוא ווידער מיך, דאס
דוא מיינעם לאנדע קריעג אנ־
קינדיגעסט? (יג) דער קעניג
אנטוואָרטעטע יפתח׳ס אבגע־
זאנדטען: ווייל ישראל, אלס
זיא אוים מצרים גענאנגען, מיי־
נע לענדער צווישען דען פליסען
ארנון אונר ירדן אין בעויטץ
גענאממען; ניב זיא מיר אל־
זא מיט פריעדען וויעדער צו־
ריק. (יד) יפתח אבער שיק־
טע אבערמאהלס אבגעזאנד־
טע אן דען קעניג, (טו) אונד
ליעס איהם זאגען: זא שפריכט
יפתח: ישראל האט וועדער
פאן מ אב נאך פאן עמון לענ־
דער גענאממען; (טז) דען אלס
ישראל אוים מצרים צאגען,
רייזעטען זיא דורך דיא וויסטע
נאך דער בינזענזעע צו, אונד
פאן דא קאמען זיא נאך קדש.
(יז) היער שיקטען זיא אבגע־
זאנדטע אן דעז קעניג פאן
אדום, מיט דער ביטטע: „ער־

לויבע אונז דורך דיין לאנד צו רייזען״, אבער דער קעניג פאן אדום שלוג עס אב. עבען זא וגם באמטן

ר ש "י

(יא) לפני ה׳. התנאי שהזכירם: לפני ה׳ במלחמה. למקום שנתפללו שם שהשכינה שורה על ארון לנוכר: (טו) עד ים סוף. נדרומה של ארץ אדום וארץ אדום נדרומה של ארץ כנען: (יז) אעברה נא בארצך

באור

לפני ה׳, כמו שאמרו המפרשים שהשכינה שורה במקום שהארון נתפסים שם: (טו) לא לקח, תשובת יפתח בקללה היתה, שהארץ מארנון ועד יבוק ועד ירדן לא לקח ישראל מן בני עמון, כי אם האמורי לקח מהלה אותם מן בני עמון ואחרי כן נלחם ישראל עם האמורי על ידי סנה ההכרחיי דהיינו שמלך האמורי לא הנה לעבור ישראל בגבולו, ובמלחמה הזאת הכה ישראל את סיחון וירש את ארצו וגם המלכות אשר נלקחו מן בני עמון:

וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא
אָבְתָה וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּקָדֵשׁ׃
(יח) וַיֵּלֶךְ בַּמִּדְבָּר וַיָּסֹב אֶת־אֶרֶץ
אֱדוֹם וְאֶת־אֶרֶץ מוֹאָב וַיָּבֹא
מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב
וַיַּחֲנוּ בְּעֵבֶר אַרְנֹן וְלֹא־בָאוּ
בִּגְבוּל מוֹאָב כִּי אַרְנֹן גְּבוּל
מוֹאָב׃ (יט) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל
מַלְאָכִים אֶל־סִיחוֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי
מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל
נַעְבְּרָה־נָּא בְאַרְצֶךָ עַד מְקוֹמִי׃
(כ) וְלֹא־הֶאֱמִין סִיחוֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל
עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֶּאֱסֹף סִיחוֹן אֶת־
כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בְּיָהְצָה וַיִּלָּחֶם
עִם־יִשְׂרָאֵל׃ (כא) וַיִּתֵּן יְהוָה
אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־סִיחוֹן וְאֶת־
כָּל־עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיַּכֻּם
וַיִּירַשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־אֶרֶץ
הָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַהִיא׃
(כב) וַיִּירְשׁוּ אֶת כָּל־גְּבוּל הָאֱמֹרִי
מארנון

באַטען זיא דען קעניג פֿאָן
מואב, אונד אייך דיעזער
וואָללטע עס ניכט ערלויבען.
נאַכדעם זיא אַלזאָ אין קרש זיך
פֿערוויילט האַטטען, (יח) רייזעטען זיא דורך דיא וויסטע
אום דיא לענדער אדום׳ס אונד
מואב׳ס הערום צו קאָממען,
אונר קאַמען ענדליך אַן דיא
ג׳סטליכע זיטע פֿאָם לאַנדע
מואב אַן דיא זיטע דעס
ארנון׳ס אַלזאָ זיא אויך איהר
לאַנד אויפֿשלוגען. דאָ גיביעט מואב׳ס אַבער בעטראַטען זיא ניכט; דען ביז
ארנון גינג מואב׳ס גרענצע.
(יט) פֿאָן דאַ שיקטע ישראל
וויעדער אַבגעזאַנדטע אַן דען
אמוריטער קעניג סיהון צו
חשבון, ליעסען איהם ענטביעטהען:,,לאַם אונז דורך דיין
לאַנד צו מיינער היימאַטה רייזען.״(כ)סיהון אַבער טרויעטע
ישראל ניכט, פֿערזאַמטעלטע
דאַהער זיינע גאַנצע אַרמעע,
לאַגערטע זיך צו יהצה, אונר
פֿיהרטע נעגען ישראל קריעג.
(כא) דער עוויגע, ישראל׳ס
נאָטט איבערגאַב דען סיהון
מיט זיינען לויטען דער מאַכט
ישראל׳ס; זיא וואורדען אַלזאָ
געשלאַגען, אונד ישראל נאַהמען אַללע לענדער דער אמוריטער אין בעזיטץ. (כב) זיא נאַהמען אַלזאָ אין בעזיטץ אַללעס,

נלרלך. מדרום לנחל ארנון לינגם לחרן כנען: וגם אל מלך מואב. שהיתה תרלי נסוף חרן לדום נמזרחה
של לדום ונדרומה של חרן ישרחל: ולח חנה. משה רמזה בתורה כחשר עשו לו בני עשו היושבים בשעיר
והמואבים היושבים בער כשם שלדום לח נתנוס לעשור כך מואב לח נתנוס לעשות: (יח) וילך
נמדבר. מן המערב למזרח נשילר דרומי של לדום ומואב: ויסב חת חרן לדום. כל דרומה:
ואת חרן מואב. כל דרומה וכשהגיע למקלוט דרומי מזרחי פנה חל הלפון לסנוב חת מלר
המזרחי: וינח ממזרח שמש לחרן מואב ויתנין נעבר חרנון. לסוף מזרחה של חרן מואב וגם
התחילה חרן סיחון ועוג וכיבשו עבר הירדן במזרח חרן כנען ועברו הירדן וכנכסו לם לחרן
כנען דרך המזרחה: (כב) וירשו מחרנון ועד היבוק. שלחה חומר שהיו שלך הם מסיחון
לקחוס

מֵאַרְנֹן וְעַד־הַיַּבֹּק וּמִן־הַמִּדְבָּר
וְעַד־הַיַּרְדֵּן: (כג) וַיַּעַתֵּר יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי
מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּירָשֶׁנּוּ:
(כד) הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ
כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִּירָשׁ
וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ מִפָּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ:
(כה) וְעַתָּה הֲטוֹב טוֹב אַתָּה
מִבָּלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב הָרֵב
רָב עִם־יִשְׂרָאֵל אִם־נִלְחֹם
נִלְחַם בָּם: (כו) בְּשֶׁבֶת יִשְׂרָאֵל
בְּחֶשְׁבּוֹן וּבִבְנוֹתֶיהָ וּבְעַרְעוֹר
וּבִבְנוֹתֶיהָ וּבְכָל־הֶעָרִים אֲשֶׁר
עַל־יְדֵי אַרְנוֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
וּמַדּוּעַ לְאֹ־הִצַּלְתֶּם בָּעֵת הַהִיא:
(כז) וְאָנֹכִי לְאֹ־חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה
עֹשֶׂה אִתִּי רָעָה לְהִלָּחֶם בִּי יִשְׁפֹּט

יהוה

תרגום אשכנזי כח

וואם צום געביעטהע אמורי׳ס
געהערטע, פֿאָם ארנון אַן ביז
יבוק, אונד פֿאָן דער וויסטע
ביז אַן דען ירדן. (כג) דער עוי־
גע, ישרא׳ס גאָטט, האַט אַלזאָ
דען אמורי פֿאָר זיינעם פֿאָל־
קע ישראל פֿערטריבען, אונד
דוא ווילסט דעסטען לענ־
דער בעזיטצען? (כד) נים דאַס־
יעניגע אין בעזיטץ, וואַם דיין
גאָטט כמוש דיך עראָבערן
לעסט; וואַם אַבער דער עוי־
גע אונזער גאָטט אונז עראָ־
בערן לעסט, דאַן בהאַלטען
וויר. (כה) האַסט דוא דען
מהר רעכט דאַצו אַלס בלק
זאָהן צפור, דער דאַמאַהליגע
קעניג פֿאָן מואב? פֿינג דיעזער
עטוואָ שטרייט אונד קריעג
מיט ישראל דאַריבער אַן?
(כו) דרייא הונדערט יאָהרע
איזט נון הער, דאַס ישראל
חשבון מיט זיינען לאַנדשטעד־
טען, ערוער מיט זיינען לאַנד־
שטערטען, וויא אויך אַללע
שטערטע, דיא אַם ארנון ליע־
גען, אין בעזיטץ האַבען; וואַ־
רום האַט מאַן ניכט נליך זיא
וויעדער צו ערלאַנגען געוואַלט?
(כז) איך האַבע מיך אַלזאָ נע־
גען דיך ניכט פֿערגאַנגען, אונד דוא ביזט דאָך זאָ אונגערעכט געגען מיך קריעג צו פֿיהרען;

זאָ

ר ש ״ י

לקמוה: ומן המדבר ועד הירדן. מדבורת היו שם לפני הירדן: (כו) על ידי ארנון. אצל ארנון שהי׳ ממוצע וידעו שלא היה להם לענור עליהם שהרי מסיחון כבשוש שלקחו ממלך מואב: שלש מאות שנה. משכיבנו את הארץ בימי יהושע עד יפתח מכאן יש ללמוד שנות השופטים הנזכרים עד הנה הם שני השעבוד של כל לומה נמנית בתוך ימי השופט לא לחו: שנינו בסדר עולם יהושע פרנס את ישראל עשרים ושמנה שנה ואין לי מקרא ממי ללמוד עתניאל מרנעים שנה ושני שעבוד של כושן רשעתים בכללם מחרין להוד שמנים שנה ושמנה עשרה שנה שעבוד של עגלון בתוכה הרי מאה ומרנעים ושמנה שנה דבורה מרנעים שנה ושני שעבוד יבין בתוכה הרי מאה ושמונים ושמנה שנים מחרין שבע שנים של שעבוד מדין ומרנעים של גדעון ושלש של אבימלך הרי מאתים ושלשים ושמנה שנים מחרין עשרים ושלשה של תולע ועשרים ושמים של יאיר אלא שעלתה שנה אחת לבניהם ושמנה עשר של בני עמון עד שלא נח יפתח הרי שלש

יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: (כח) וְלֹא
שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־דִּבְרֵי
יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו: (כט) וַתְּהִי
עַל־יִפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־
הַגִּלְעָד וְאֶת־מְנַשֶּׁה וַיַּעֲבֹר אֶת־
מִצְפֵּה גִּלְעָד וּמִמִּצְפֵּה גִּלְעָד
עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן: (ל) וַיִּדַּר יִפְתָּח נֶדֶר
לַיהוָה וַיֹּאמַר אִם־נָתוֹן תִּתֵּן אֶת־
בְּנֵי עַמּוֹן בְּיָדִי: (לא) וְהָיָה הַיּוֹצֵא
אֲשֶׁר יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתִי לִקְרָאתִי
בְּשׁוּבִי בְשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה
לַיהוָה וְהַעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה:
(לב) וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן
לְהִלָּחֶם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיָדוֹ:
(לג) וַיַּכֵּם מֵעֲרוֹעֵר וְעַד־בּוֹאֲךָ
מִנִּית עֶשְׂרִים עִיר וְעַד אָבֵל
כְּרָמִים מַכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכָּנְעוּ
בְּנֵי עַמּוֹן מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

והיה

תרגום אשכנזי

זאָ ווירד דער עוויגע יעטצט צווישען דען קינדערן ישראל'ס אונד עמון'ס דער ריכטער זיין. (כח) דער קעניג דער קינדער עמון'ס אבער נאַב יפתח'ס ווארטען קיין געהאָר. (כט) דאַ פּאַסטע יפתח מוטה, אונד צאָג דורך גלעד אונד מנשה נאַך מצפה גלעד, אונד פּאָן דא גינג ער הינאיבער דען קינדערן עמון'ס ענטגעגען. (ל) אויך טהאַט ער דעם עווי־גען אין געליבדע, אונד שפראַך: ווען דוא דיא קינ־דער עמון'ס אין מיינע נעוואַלט ניכסט, (לא) זאָ זאָלל דאַזיע־נינג, דאַז בייא מיינער גליק־ליכען צוריקקונפּט צוערשט אוים מיינער הויזטהיר מיר ענטגעגען קעממט, דעם עווי־גען געווירמעט זיין, אונד איך ברינגע עס אַלס אין גאַנצ־אָפּפֿער דאַר. (לב) היערויף גינג ער הין צו דען קינדערן עמון'ס מיט איהנען צו שטרי־טען, אונד דער עוויגע איבער־גאַב זיא איהם. (לג) ער מאַכ־טע אין גראָסע ניעדער לאַ־גע אונטער איהנען פּאָן ערוער אַן ביז נאַך מנית (אַן צוואַנציג שטעדטע) ביז אַן אבל כרמים, זאָ דאַס דיא קינדער עמון'ס פּאָר דען קינדערן ישראל'ס נעדעמיטהיגט וואורדען.

והיה

יעקב'ס

ר ש "י

מלות: (כט) עבר בני עמין. אל בני עמון: (לג) אבל כרמים. מיבר כרמלי:

כטל

ב א ו ר

(כט) מצפה גלעד, סם היה מחנה ישראל: (לא) והעליתיהו עולה, לדעת המפרשים הוי"ו של והעליתיהו במקום או, כמו ומנה מביו וחמו, ופרושו סם יהיה בן חדש יהיה לה', וסם בהמה היה והעליתיהו עולה. ולפני תרגמתי כדעת קו"ל וכתרגום נפומי דלינסי:

והיה

בתרי עסר במיכה סימן ה'

(ו) וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כִּרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם: (ז) וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאַרְיֵה בְּבַהֲמוֹת יַעַר כְּכְפִיר בְּעֶדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עָבַר וְרָמַס וְטָרַף וְאֵין מַצִּיל: (ח) תָּרֹם יָדְךָ עַל־צָרֶיךָ וְכָל־אֹיְבֶיךָ יִכָּרֵתוּ: (ט) וְהָיָה בַּיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהַאֲבַדְתִּי מַרְכְּבֹתֶיךָ: (י) וְהִכְרַתִּי עָרֵי אַרְצֶךָ וְהָרַסְתִּי כָּל־מִבְצָרֶיךָ: (יא) וְהִכְרַתִּי כְשָׁפִים מִיָּדֶךָ וּמְעוֹנְנִים לֹא יִהְיוּ־לָךְ: (יב) וְהִכְרַתִּי

(ו) יעקב'ס איבערעסט ווירד אונטער דער פֿעלקער מענגע זיין, וויא טהויא פֿאָם עוויגען, וויא פֿלאַטצרע־גען אויפֿם גראַז, דיא ניכט אויף מענשען האָפֿפֿען, ניכט אויף ערדענזאָהנע האַרצען. (ז) יעקב'ס איבערעסט ווירד אונטער דער פֿעלקער מענגע זיין, וויא איין לאָוע אונטערם געוויולרע דעם וואַלדעם, וויא איין יונגער לאָוע אונטער שאַאָהעירדען, דער אים פֿאַרבייגעהען אַללעם ניע־דערשטירצט אונד צערריים, אַהנע דאַם מאַן עם רעטטען קאַן. (ג) זאָ זיענרייך ווירד דיינע מאַכט איבער דיא ווי־דערוואַכער זיין, דיינע פֿיינדע אַללע ווערדען צו גרונדע גע־הען. (ד) אַן דיעזעם טאַגע שפּריכט דער עוויגע, ווערדע איך דיינע פֿערדע פֿאָן דיר הינוועגשאַפֿפֿען, דיינע קריעגס־ווַאגען פֿערניכטען, (ה) דיא מויערן דיינער שטעדטע ניע־דערריסען, אַללע פֿעסטונגען

פסוק יד

שליפֿען, (ו) דיא צויבעריין פֿערבאַננען, דען אַבערגלויבען פֿערשניידען, (ז) דיינע גענצצע־

ר ש " י

(א) כטל מאת ה'. שאין בח לעולם על ידי חדש ולח ינקשו בני חדש עליו כך לח יקוה ישראל לעזרת אדם כי אם מה': (ב) כאריה בבהמות יער. כך יהיה מלכם שליט בכל: ורמס וטרף. רמס הוא דרכו בשהוא רעב ואוכלו במקומו וטרף הוא כשנוטל את הטרף למעונותיו בשביל גורותיו ולבעלותיו: (ד) והכרתי סוסיך. היא עזרת מלרים שאתם נשענים עליהם למלחמה סוסים: (ה) והכרתי ערי ארצך. ולא תלטרך לערי מנלר: והשמדתי

ב א ו ר

(א) והיה שארית, לומר שיחזרו לאחר שיכרתו, והפסוקים הללה נאמרים למעלה: כטל, שאין בח לעולם ע"י חדש כך לח יקוה ישראל לעזרת חדש כ"ח לה' (רמ"י): (ג) חרום ידך, הנגוי מוסב על ישראל: (ה) ערי ארצך, שהם מוקפות חומה ולח יכנסו לו לחומה

פְּסִילֶיךָ וּמַצֵּבוֹתֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְלֹא־
תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ׃
(ח) וְנָתַשְׁתִּי אֲשֵׁירֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ
וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ׃ (ט) וְעָשִׂיתִי בְאַף
וּבְחֵמָה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
לֹא שָׁמֵעוּ׃ (י) שִׁמְעוּ־נָא אֵת
אֲשֶׁר־יְהוָה אֹמֵר קוּם רִיב אֶת־
הָהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת
קוֹלֶךָ׃ (יא) שִׁמְעוּ הָרִים אֶת־רִיב
יְהוָה וְהָאֵתָנִים מוֹסְדֵי אָרֶץ כִּי
רִיב לַיהוָה עִם־עַמּוֹ וְעִם־יִשְׂרָאֵל
יִתְוַכָּח׃ (יב) עַמִּי מֶה־עָשִׂיתִי לָךְ
וּמָה הֶלְאֵתִיךָ עֲנֵה בִי׃ (יג) כִּי
הֶעֱלִתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית
עֲבָדִים פְּדִיתִיךָ וָאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ
אֶת־מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם׃ (יד) עַמִּי
זְכָר־נָא מַה־יָּעַץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב

נעטצענבילדער אונד שטאנד־
זיילן צערשטערן, דאס דוא
ניכט מעהר דיינער הענדע
ווערק אנבעטעסט׃ (ח) דיינע
היינען אללע אויסראטטען,
אונד דיינע פיינדע פערטיל־
גען, (ט) אונד מיט ווּאוטה אונד
צארן ראכע אן דיא פעלקער
פעראיבען, דיא ניכט געהאר־
כען ווּאללען. — (י) הערט
ווּאס דער עווּיגע שפריכט:
אויף! פיהרע מיינע רעכטס־
זאכע אויף אללען בערגען,
לאס דיא היגעל דיא בעשווער־
דען הערען. (יא) הערעט איהר
בערגע דיא רעכטסזאכע גאט־
טעס! מעכטיגע שטיצען דער
ערדע מערקט אויף! דער עווי־
גע רעכטעט מיט זיינעם פאל־
קע, שטעללעט ישׂראל צור
רעדע: (יב) מיין פאלק! ווּאס
טהאט איך איבלעם דיר, ווּא־
מיט בעלעסטיגטע איך דיך?
צייגע אן! (יג) האבע איך דיך
ניכט אוים מצרים נעפיהרט,
אוים דעם שקלאפענהויז בע־
פרייט? האבע איך ניכט משה
אונד אהרן אונד מרים דיר צו

ומה

אנפיהרער געוואנדט? (יד) א, מיין פאלק! געדענקע נור דער בעראטהשלאגונגען בלק׳ס רעס
קענינם

ר ש "י

(ח) והשמדתי עריך. ותיתילי נעלי דנניך וכן (ישעיה י"ד) ומלאו פני תבל עריס. וכן (שמואל ב' כ"ח) ויהי עריך: (י) לת ההריס. לת הלכות: הגבעות. הלמהות: (יב) מה עשיתי לך. תן לנך להכיר מה טובה עשיתי לך: ומה הלאתיך. נעגודתי: ענה בי. העד בי: (יג) כי העליתיך. לף על פי שעשיתי לך כל הטובה הזאת לא הלאתיך בעבודה גדולה ובקרבנות גדולים: לת משה לאהרן ומריס. תרגס יונתן משה לאלפא מסורת דינין ולאהרן לכפרה על עמל ומריס לתורלה

ב א ו ר

למומה כי שלוס יהיה להס וכו' מרד"ק: (ח) עריך, כתרגומו ותחלי נעלי דנגך: (י) ריב את ההרים, ע"ד שלמר משה השמיס וגו': (יב) מה עשיתי, רעה: ומה הלאיתיך, מה מלוה נויתי לך שתלאה לעבותם:

וּמֵהַ֣עֲנָה אֹתוֹ֮ בִּלְעָם֒ בֶּן־בְּעוֹר֙
מִן־הַשִּׁטִּ֣ים עַד־הַגִּלְגָּ֔ל לְמַ֨עַן
דַּ֥עַת צִדְקֹ֖ת יְהוָֽה׃ (טו) בַּמֶּה
אֲקַדֵּ֣ם יְהוָ֔ה אִכַּ֖ף לֵאלֹהֵ֣י מָר֑וֹם
הַאֲקַדְּמֶ֤נּוּ בְעוֹלוֹת֙ בַּעֲגָלִ֣ים בְּנֵי֔
שָׁנָֽה׃ (טז) הֲיִרְצֶ֤ה יְהוָה֙ בְּאַלְפֵ֣י
אֵילִ֔ים בְּרִבְב֖וֹת נַחֲלֵי־שָֽׁמֶן
הַאֶתֵּ֤ן בְּכֹרִי֙ פִּשְׁעִ֔י פְּרִ֥י בִטְנִ֖י
חַטַּ֥את נַפְשִֽׁי׃ (יז) הִגִּ֥יד לְךָ֖ אָדָ֑ם
מַה־טּ֔וֹב וּמָה־יְהוָ֥ה דּוֹרֵ֖שׁ מִמְּךָ֑
כִּ֣י אִם־עֲשׂ֤וֹת מִשְׁפָּט֙ וְאַהֲבַ֣ת
חֶ֔סֶד וְהַצְנֵ֖עַ לֶ֥כֶת עִם־אֱלֹהֶֽיךָ׃

ויד

קעניגם פֿאָן מיאב, אונד וואם בלעם בעור׳ס זאהן איהם אַנטוואָרטען מוסטע; נערענקע אַן שטים, נערענקע אַן גלגל, אונד ערקעננע דיא וואָהלטהאַטען גאָטטעס. (טו) „וואָמיט זאָלל איך מיך דען פֿאָר דעם עוויגען פֿאָרבעריימען? וואָמיט איך מיך פֿאָר דעם העכסטען וועזען בייגען? זאָלל איך גאַנצע אָפּפֿער פֿאָראוים שיקקען, פֿיסטע, יערינע לעממער?“ — (טז) וויא, דענקסט דוא, דאַם רער עווינע וואָהלגעפֿאַללען האַט אַן טויזענד ווידדער אָדער אַן מיריאַדען אֶהלשטראֶמען? — „זאָלל איך עטוואָ מיינען ערשטנעבאָרנען פֿיר מיינע מיססעטהאַט, מיינע לייבעס פֿרוכט פֿיר מין פֿערנעהען איהם אפּפֿערן?“ — (יז) ער האַט׳ס דיר יאַ שאָן קונד נעטהאַן, אָ מענש! וואָם איהם געפֿאַללט, אונד וואָם ער פֿאָן דיר פֿערלאַננט: נערעכטיג קייט איבען, ליעבע צור טוגענד אונד בעשיירען פֿאָר דעם עוויגען וואַנדעלן!

איי

ר ש ״ י

לאורלם לנצייח: (יד) ומה ענה אותו בלעם בן בעור. מה לזעם לא זעם ה׳ (במדבר כ״ג) שלא נעשתי כל אותן הימים: מן השטים. שמעתם לי שם דעו לדקותי שלא מגעתי טובתי ועזרתי מכם עד הגעתי לחכם לגלגל וכבשתי לפניכם שם את הארץ: (טו) לכף. להיה כפוף: נחלי שמן. למנחות: (טו) החתן נכורי. קרבן לפצעי: (יז) הגיד. הקדוש ברוך הוא לך לדם מה טוב לך לעשות: והצנע לכת. הוי צנוע למיהך בדחלתא דאלהך. דבר אחר והצנע לכת לא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם. מדת בשר ודם מכניס את אכזרו ובא לפייסו ואומר לו לימי מתרלה לך עד שיבא פלוני ופלוני שניזיתי לפניכם אבל הקדוש ברוך הוא אין מפני שלא שיטוב שלו בינו לבין עצמו:

ויד

באור

(יד) מן השטים, כלומר זכור נא לי מעשים בשטים והייתם מיינין כליה ובכל זאת עשיתי עמכם טובה בגלגל, שכבשתי לפניכם שם את הארץ: (טו) במה אקדם, הוא תשובת ישראל להגניח: וע״ז משיב הנביא בפסוק לאחר זה הירלה ה׳ וגו׳: (טו) האתן, הוא גם כן תשובת ישראל. וע״ז אמר הנביא בפסוק שלאחריו מה תשאל עוד הלא כבר הגיד ה׳ לך ע״י נביאיו את הטוב בעיניו, כי הוא לא יחפוץ בקרבן ובעגוים, רק כל מעלו הוא שתעשה משפט ותאהוב בחסד וכו׳ והוא כמו שאמר בנביא לאחר במקום לאחר, לוס הרביעי ולוס החמישי וגו׳ יהיה לבית יהודה לבטון ולשמחה, ולחמת ולשלוס להבו:

וירץ

הפטרת פינחס

נמלכים א' סימן י"ט.

מס קורין פרשת פינחס קודם התענית שנעשה עצר בזמנו;
ומס קורין לומה לאחר התענית מפטירין דברי ירמי' לקמן ל"ב ע"ב.

(א) וְיַד יְהוָה הָיְתָה אֶל־אֵלִיָּהוּ
וַיְשַׁנֵּס מָתְנָיו וַיָּרָץ לִפְנֵי
אַחְאָב עַד־בֹּאֲכָה יִזְרְעֶאלָה׃
(ב) וַיַּגֶּד אַחְאָב לְאִיזֶבֶל אֵת כָּל־
אֲשֶׁר עָשָׂה אֵלִיָּהוּ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר
הָרַג אֶת־כָּל־הַנְּבִיאִים בֶּחָרֶב׃
(ג) וַתִּשְׁלַח אִיזֶבֶל מַלְאָךְ אֶל־
אֵלִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה־יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים
וְכֹה יוֹסִפוּן כִּי־כָעֵת מָחָר אָשִׂים
אֶת־נַפְשְׁךָ כְּנֶפֶשׁ אַחַד מֵהֶם׃
(ד) וַיַּרְא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־נַפְשׁוֹ
וַיָּבֹא בְּאֵר שֶׁבַע אֲשֶׁר לִיהוּדָה
וַיַּנַּח אֶת־נַעֲרוֹ שָׁם׃ (ה) וְהוּא־
הָלַךְ בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יוֹם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב
תַּחַת רֹתֶם אֶחָת וַיִּשְׁאַל אֶת־
נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר ו רַב עַתָּה

אֶחָד קרי יהוה

(א) אייגע נעטטליכע קראפט
וואגד דעם אליהו,
ער גירטעטע זיינע לענדען,
אונד ליעף פאר אחאב הער
ביז נאך יזרעאל. (ב) אחאב ערצעהלטע דער אזבל אללעם,
וואס אליהו געטהאן, וויא ער
מית דעם שווערדטע אללע
פראפעטען הינגעריכטעט האט.
(ג) דא שיקטע איזבל אייגען
באטען צו אליהו, אונד ליעס
איהם זאגען: דיא געטטער
שטראפען מיך אונאויפהאר
ליך, מאכע איך ניכט מארגען
דיך יענען אונגליקליכען גליך.
(ד) אלס ער נון זיך זאה אין גע־
פאהר זאה, מאכטע ער זיך
אויף, אונד רייזטע, זיין לעבען
צו רעטטען, נאך באר שבע אין
יהודה. היער ליעס ער זיינען
בערייגטען בלייבען. (ה) ער
אבער מאכטע אין דער ווייסטע
נאך איינע טאגרייזע, וועטצטע
זיך אונטער איינען וואהאל־
דערבוים, אונד זעהנטע זיך נאך
דעם טאדע. איך האבע לאנגע
גענוג געלעבט, א עוויגער!

שפראך

ר ש "י

(א) ויך ס'. רוח גבורה מן קדש ס' נתלכש כח לרון לפני המרכבה ברגליו שלח ילך לאחאב
ימידי שחלק כבוד למלכות: ויחגם מתניו. כמו ויאזור חין לו דמיון ואף הוח לא נח
חלח ללמד לבעון זירוז בזדרז בגבור: (ג) כה יעשון חלהים. כמו שעשית לנביחי הבעל: (ה) רותם.
יניבערח בלע"ו, (והוח שענע"וורע, וכל"ר יוניפער"וס, ליכל"ח וואהלדערטטרויך): ויחמר
רב. סגי לי מרכח עד לימתי לנח מטרף בדין:

רלפיס

באור

(א) ויך לפני אחאב, כי למעלה ספר הכתוב שהלך לאחאב מן הר הכרמל ליזרעאל: (ג) כה
יעשון אלהים, דרך שבועה ועיין בבחור למגלת רות מר' לסרן החללי: (ד) וירא,
ראה עלמו בסכנה והלך להמלט, מרל"ק: (ה) רב, הנגון כמו שכתב הרלב"ג כב לו בשה שחיה

ובן

יְהוָה קַח נַפְשִׁי כִּי לֹא־טוֹב אָנֹכִי
מֵאֲבֹתָי: (ו) וַיֹּשְׁכֵּב וַיִּישַׁן תַּחַת
רֹתֶם אֶחָד וְהִנֵּה־זֶה מַלְאָךְ נֹגֵעַ
בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֱכֹל: (ז) וַיַּבֵּט
וְהִנֵּה מְרַאֲשֹׁתָיו עֻגַת רְצָפִים
וְצַפַּחַת מָיִם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתְּ וַיָּשָׁב
וַיִּשְׁכָּב: (ח) וַיָּשָׁב מַלְאַךְ יְהוָה ו
שֵׁנִית וַיִּגַּע־בּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֱכָל כִּי
רַב מִמְּךָ הַדָּרֶךְ: (ט) וַיָּקָם וַיֹּאכַל
וַיִּשְׁתְּ וַיֵּלֶךְ בְּכֹחַ הָאֲכִילָה הַהִיא
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה עַד
הַר הָאֱלֹהִים חֹרֵב: (י) וַיָּבֹא־שָׁם
אֶל־הַמְּעָרָה וַיָּלֶן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר־
יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לְּךָ
פֹּה אֵלִיָּהוּ: (יא) וַיֹּאמֶר קַנֵּא
קִנֵּאתִי לַיהוָה ו אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־
עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
מִזְבְּחֹתֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ

הרגו

תרגום אשכנזי לא

שפראך ער, נים מיר נון מיין
לעבן, איך בין יא ניט בעס־
סער אלס מיינע פֿאָרפֿאַהרען.
(ו) היערויף לענטע ער זיך אונ־
טער דען וואַכ־האלדערבוים
ניעדער, אונד שלויפֿ איין.
אבער איין ענגעל גאָטטעס
קאַם, בעריהרטע איהן, אונד
שפראַך: אויף! אים. (ז) ער
ריכ־טעטע זיך אויף, אונד זאַח
איבער זיינעם קאָפֿ־עֿ נע־
באַקענע קוכ־ען, אונד איינען
קרוג מיט וואַסער; ער אַס,
טראַנק אונד לענטע זיך אַלס־
דאַן וויעדער ניעדער. (ח) דער
ענגעל גאָטטעס ערשיען
אַבערמאַהלס, בעריהרטע איהן
אונד שפראַך: אויף! אים;
דען דוא האַסט נאָך איינע
וועיטע רייזע פֿאָר דיר. (ט) ער
שטאַנד אַלוא אויף, אַס;
טראַנק אינד גינג, נעשטערקט
דורך דיא מאַהלצייט פֿיערציג
טאַגע אונד פֿיערציג נעכ־טע
הינדורך, ביז ער ענדליך־אַן
דען געטטליכ־ען בערג חורב
קאַם. (י) היער גינג ער אין
אייניע העהלע, איבערנאַכ־טע־
טע דאַועלבסט. אבער דאַז

הרגו

ווארט דעם עוויגען וואַרד איהם, עם שפראַך: וואַם ווילסט דוא היער אליהו? (יא) ער
אַנטוואָרטעט: איך אייפֿערטע פֿיר דען עוויגען גאָטט צבאות, דען דיא קינדער ישראל
האַבען דיינען בונד פֿערלאַסטען, דיינע אַלטאָרע איינגעריסטען, דיינע פּראָפֿעטען

מיט

ר ש "י

(ז) רצפים. פחמים וכן וגילו רצפה (ישעיה ו' ו'): (י) אל המערה. היא נקרת צור שעמד בה
משה (שמות ל"ג כ"ב): (יא) את מזבחותיך הרסו. במות יחיד כנעצות לשם שמים שהרי
מזבח בית הבחירה בירושלים היה:

ורוח

באור

וכן תרגמתי: (י) מה לך פה, כלומר מדוע עזבת את מקומך והלכת לגלן:
והנה

תרגום אשכנזי

מיט דעם שווערדטע הינגע־
ריסטעט, אונד נון שטעהען ויא
מיר, דעם איינציגען נאך א׳כ־
ריג נעכליעבענען, אויך נאך
דעם לעבען. (יב) עס שפראך:
נעהע הערוים, שטעללע דיך
אויף דען בערג פאר דען עווינן.
אונר ויעהע! דאס צאג דיא ער־
שיינונג נאטטעס פארבייא, אין
שטארקער אונר געוואלטיגער
שטורם, דער בערגע צער־
טרימערט אונד פעלזען צער־
שפליטטערט, קאם פאר דער
ערשיינונג הער, דער עוינע
ערשיען ניכט אים שטורם;
נאך דעם שטורם פאלגטע איין
ערדבעבען, דער עוינע ער־
שיען ניכט אים ערדבעבען;
(יג) נאך דעם ערדבעבען קאם
איין פייער, דער עוינע ער־
שיען ניכט אים פייער; נאך
דעם פייער קאם איין דונפפעם
לייזעם רוישען. (יד) אלם אליהו
דיעזעם הערטע, פערהיללטע
ער זיין נעזיכט אים מאנטעל,
גינג הערוים אונר שטעללטע
זיך פאר דען איינגאנג דער
העהלע, איינע שטימע רע־
דעטע איהן אן, אונד שפראך: וואס ווילסט דוא היער, א ל י ה ו? (טו) ער ערווידערי־
טע: איך אייפערטע פיר דען עווינען נאטט צבאות, דען דיא קינדער ישראל האבען דיי־
נען בונד פערלאסטען, דיינע אלטארע אינגעריסטען, דיינע פראפעטען אומגעבראכט,
אונר

הפטרת פינחס

הֵרְגוּ בֶחֶרֶב וָאוֹתַר אֲנִי לְבַדִּי
וַיְבַקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ׃
(יג) וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר לִפְנֵי
יְהוָה וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה
וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר
סְלָעִים לִפְנֵי יְהוָה לֹא בָרוּחַ יְהוָה
וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ
יְהוָה׃ (יג) וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא
בָאֵשׁ יְהוָה וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל
דְּמָמָה דַקָּה׃ (יד) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ
אֵלִיָּהוּ וַיַּלֵּט פָּנָיו בְּאַדַּרְתּוֹ וַיֵּצֵא
וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הַמְּעָרָה וְהִנֵּה אֵלָיו
קוֹל וַיֹּאמֶר מַה־לְּךָ פֹה אֵלִיָּהוּ׃
(טו) וַיֹּאמֶר קַנֹּא קִנֵּאתִי לַיהוָה
אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עָזְבוּ בְרִיתְךָ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ הָרָסוּ
וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בֶחֶרֶב וָאוֹתַר

אני

ר ש " י

(יב) ורוח גדולה. מצריית מלאכי רוחת: רעש. מצריית מלאכי זיעת: (יג) קת. מצריית מלאכי ליבת: קול דממה דקה. קל דמצחין בחצוי. לחכל נגניזי הנעל לומר דממה וקול לחצמע (לעיל ד' ט"ז) דממה היתה לצנח. ואני שמעתי קול הנח מתוך הדממה דטוני"שמנט בלע"ז (כ"ל דומי"נט, וזה דומט"נג, בל"ח יחכפט, לייזע, וכמו שפי' בלעיז שם קול דבר"חצי) ומין שומעין הקול ממש: (יד) וילט פניו. וכריך לפוהי ובן הוא לומר לוטה בשמלה (שמואל ח' כ"ח ט'):

תמצא

ב א ו ר

(יב) והנה ה'עובר, הנתוב מספר שה'עבר לפניו בלופן זה להיינו שהיה מתחלה רוח גדולה לפ"כ רעש וכו'. ומה שלמר לפ נרוח ה', וכן לפ נרעש ה' לו שהם דנכרי הכותב הספר הזה, לו כדעת רד"ק שהקול

לומר

אֲנִי לְבַדִּי וַיְבַקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי
לְקַחְתָּהּ׃ (יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו
לֵךְ שׁוּב לְדַרְכְּךָ מִדְבָּרָה דַּמֶּשֶׂק
וּבָאתָ וּמָשַׁחְתָּ אֶת־חֲזָאֵל לְמֶלֶךְ
עַל־אֲרָם׃ (טו) וְאֶת־יֵהוּא בֶּן־נִמְשִׁי
תִּמְשַׁח לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־
אֱלִישָׁע בֶּן־שָׁפָט מֵאָבֵל מְחוֹלָה
תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַּחְתֶּיךָ׃ (טז) וְהָיָה
הַנִּמְלָט מֵחֶרֶב חֲזָאֵל יָמִית יֵהוּא
וְהַנִּמְלָט מֵחֶרֶב יֵהוּא יָמִית
אֱלִישָׁע׃ (יז) וְהִשְׁאַרְתִּי בְיִשְׂרָאֵל
שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל־הַבְּרָכִים אֲשֶׁר
לֹא־כָרְעוּ לַבַּעַל וְכָל־הַפֶּה אֲשֶׁר
לֹא־נָשַׁק לוֹ׃ (כ) וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא
אֶת־אֱלִישָׁע בֶּן־שָׁפָט וְהוּא חֹרֵשׁ
שְׁנֵים־עָשָׂר צְמָדִים לְפָנָיו וְהוּא
בִּשְׁנֵים הָעָשָׂר וַיַּעֲבֹר אֵלָיו אֵלִיָּהוּ אַלְּיוֹן
וַיַּשְׁלֵךְ אַדַּרְתּוֹ אֵלָיו׃ (כא) וַיַּעֲזֹב
אֶת־הַבָּקָר וַיָּרָץ אַחֲרֵי אֵלִיָּהוּ

ויאמר

אונד נון שטעהען זיא מיר דעם
איינציגען נאָך איבריג געבליע־
בענען אויך נאַך דעם לעבען,
(טז) דאַ שפּראַך דיא ערשיי־
נונג צו איהם: געהע, זעטצע
דיינע רייזע פּאָרט נאַך דער
וויסטע ביז דמשק, אונד זאַל־
בע חואל צום קעניגע איבער
ארם, (יז) יהוא זאָהן נמשי
צום קעניגע איבער ישראל,
אונד אלישע זאָהן שפט וווהע
צום פּראָפּעטען איין אַן דיינער
שטעללע. (יח) ווער נון דעם
שווערדטע דעם חואל ענט־
געהט, דען ווירד יהוא טער־
טען, אונד ווער דעם שווערדטע
יהוא׳ם ענטגעהעט, ווירד דורך
אלישע אומקאָממען. (יט) נור
זיעבען טויזענד לייט ווערדע
איך אין ישראל איבריג לאַס־
סען; דיאיענינגען נעהמליך,
דערען קניע זיך ניכט פאָר
בעל געבייגט, אונד דערען
מונד איהן ניכט גענקסט האַ־
בען. (כ) אליהו רייזטע אַלזאָ
פּאָן דאַ פּאָרט, אונד טראַף
דען אלישע זאָהן שפט, דאַ
ער עבען פּפלוגטע; צוועלף
פּאָאר רינדער פּפלוגטען דאַ,
אונד ער שטאַנד בייא דעם
צוועלפטען, דאַ גינג אליהו צו
איהם הין, אונד ווארף ויינען
מאַנטעל אויף איהן. (כא) דיעזער פּערליעם זאָגליך זיינע רינדער, ליעף דעם אליהו נאַך

אונד

(יז) תמשח לנביא תחתיך. לי לפנוי נביאותיך מלחר שאתם מלמד קטיגוריא על נני: (יח) ימית אליזע. לפ מלינו שממית אלפ אכנעים ומניס ילדים על ידי הדובים בירימו (מלכים ב׳ ב׳ כ״ה): (כא) לך

ב א ו ר

אמר אל אליהו לפ נרוש וגו׳: (כ) והוא בשנים עשר, כלומר י״פ ענדים היו מונחים ועם אליזע

תרגום אשכנזי

הפטרת פינחס

וַיֹּאמֶר אֶשָּׂקְהֶ־נָּא לְאָבִי וְלְאִמִּי
וְאֵלֵכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ שׁוּב
כִּי מֶה־עָשִׂיתִי לָךְ: (כג) וַיָּשָׁב
מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבָּקָר
וַיִּזְבָּחֵהוּ וּבְכְלֵי הַבָּקָר בִּשְּׁלָם
הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעָם וַיֹּאכֵלוּ וַיָּקָם
וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֵלִיָּהוּ וַיְשָׁרְתֵהוּ:

אונד שפראך: ערלויבע מיר נור מיינען פאטער אונד מיינע מוטטער צו קוסען (אבשיער פאן איהנען צו נעהמען), דאן ווילל איך דיר נאכפאלגען. יענער ערווידערטע: נעהע צוריקווידאם טהאט איך דיר דען? (כג) אלישע אבער קעהרטע אום, נאהם איין פאר רינדער, שלאכטעטע זיא אונד קאכטע דאס פלייש מיט דעם האלצע דער נעשירר אן דען רינדערן, ועטצטע עם דעם פאלקע פאר צו עססען, אונד מאכטע זיך אלסדאן אויף, פאלגטע דעם אליהו אונד ווארד זיין בעדיענטער.

הפטרת מטות

ירמיה סימן ל'

ובנר ממרנו לעיל דף ל' ע"ב שלש קורין ס' פינחס בשנת שאין שנתו מפטירינן הפטרה זו,

(ו) וְאֵלֶּה דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶּן־חִלְקִיָּהוּ מִן־
הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת
בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן: (ג) אֲשֶׁר הָיָה

(ו) וואָרטע דעם ירמיהו זאהן דעם חלקיהו אוים דען פריעסטערן צו ענהות אים לאנדע בנימין, (ב) וועלכעם דאו

דבר

ר ש "י

(כא) לך שוב. מאחרי: כי מה עשיתי לך. שתבע לאחרי: (כב) בשלש פעמים. ניזל להם את הנער, כך פירשו חז"ל ומנחם וכן תירגמו יונתן בשתי תיבות. ואני אומר ג"כ לחלקו לשתי תיבות ומהו בשלש הנער בשלש לשני השוורים את הנער שלהם שהלמד מן פקות מצנים: ויתן לעם, מרוב שמחה עשה משתה:

(א) דברי ירמיהו. מן הכהנים. ליתו נר מקלקלתא דתקנן עובדוהי ירמיה נע מרחב הזונה ולוכח נר מתקנתא דמקלקלן עובדוהי אלו ישראל שקלקלו מעשיהן שכאו מזרע נשר:
(ב) לאחר היום הנר ה' אליו וגומר. לאחר התפילה שבינים לשנות עליו בשאר הזמן:

ויהי

באור

אליבא היו שנים עשר מורגים: (כא) לך שוב, תרגמתי כדעת רוב המפרשים שאמר לו, מה עשיתי לך שתלך אחרי, אבל רלב"ג פירש שאמר לו לך לחיך ושוב אלי כי זה הוא מה שעשיתי לך שנכר עשיתי זה להעיר לוחך שתהוא לחסות תחת כנפי, וי"מ כי מה שעשיתי, דסיינו שהשלמתי אדעתי, היה לך, כלומר בשבילך ולטובתך. מסדרי הפטרות החקינו הפטרה הזאת לפרשת פינחס על הדמיון שביניהם כי פה נאמר קנא קנאתי וגו' ושם נאמר בקנאו את קנאתי וגו':

(א) דברי ירמיהו, מהפסוק הזה עד פסוק ד' ויהי דבר ה' אלי וגו' כולם המחבר הספר הזה, ומשפחתו ומולדתו, והזמן אשר בו היה מתנבא דהיינו בזמן אשר מלכו שלשה מלכים,

יאזיה

דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו בִּימֵי יְאֹשִׁיָּהוּ
בֶּן־אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁלֹשׁ־
עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלְכוֹ: (ג) וַיְהִי
בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עַד־תֹּם עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בֶן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עַד־גְּלוֹת יְרוּשָׁלַם בַּחֹדֶשׁ
הַחֲמִישִׁי: (ד) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֵלַי לֵאמֹר: (ה) בְּטֶרֶם אֶצָּרְךָ
בַּבֶּטֶן יְדַעְתִּיךָ וּבְטֶרֶם תֵּצֵא
מֵרֶחֶם הִקְדַּשְׁתִּיךָ נָבִיא לַגּוֹיִם
נְתַתִּיךָ: (ו) וָאֹמַר אֲהָהּ אֲדֹנָי יֱהוִה
הִנֵּה לֹא־יָדַעְתִּי דַבֵּר כִּי־נַעַר
אָנֹכִי: (ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־
תֹּאמַר נַעַר אָנֹכִי כִּי עַל־כָּל־

דאַז וואָרט רעם עווינען וואַרד אים דרייאַצהנטען רעגיע־
רונגסיאהרע דעם אשיהו זאהן אמון'ס קעניגס איבער יהודה.
(ג) אונד נאַהער צור ציי טרעם יהויקים זאהן יאשיהו'ס קעניג איבער יהודה כיז דאַז איילף־טע יאַהר דער רעגיערונג צדקיה'ס זאהן יאשיהו צי ענדע וואַר, נעמליך כיז ירושלים אים פֿינפֿטען מאָנאַט צערשטערט וואורדע. (ד) דעם עווינען גוואָרט וואַרד מיר, וויא פֿאָלגט: (ה) עהע איך אים מוטטערליי־בע דיך נעבילדעט, וואַרכט דוא פֿאָן מיר ערקאָהרעז; עהע דוא אוים מוטטערלייבע גענאַנגען, וואַרסט דוא פֿאָן מיר נעווייהט, בעשטיממט צום פּראָפֿעטען דער נאַציאָנען. (ו) איך אַבער שפּראַך: אָ הערר! אָ עוויגער! איך בין יאַ נאָך צו יונג, נישט פֿעהיג איינע רעדע צו האַלטען. (ז) דאַ ערווידערטע דער עווינע מיר: שפּריך נישט: „איך בין נאָך צו יונג!" זאָג־

דערן

אשר

ר ש " י

(ג) ויהי בימי יהויקים, ויהי נניח כל ימי יהויקים הנותרים וימי יהויקים נגו ועד תם עשתי עשרה שנה היא השנה עד גלות ירושלים בחדש החמישי: (ה) נטרם אצרך בבטן נגזר ועומר. מימי קדם הרחמן הרחמו הקדוש ברוך הוא לחדש דור ודור ונביאיו: אצרך. לשון ליר': ידעתיך. קנייו"עטוי בלע"ז (והוא הפעל עם הכנוי בל"ע קאָנענע טאָטֿ בל"ח קאַנטע דיך). כמו לא נודעתי להם: הקדשתיך. זמנתיך לכך: נביא לגויס. ליטראל שהם נוהגים עלמם בגויס כך נדרש בספרי נביא מקרבך ועומר יקים לך ולא למכתיבי תורה הא מה תלמי מקיים נביא לגויס נתתיך בנוהגים מנהגי גויס ועוד יש לפתור נביא לגויס כמו על הגויס להסקותם כוס התרעלה להבאת עליהם פורענות כמה שנאמר קח את כוס היין החימה הזאת מידי והסקיתם לותו את כל הגויס. דבר אחר נטרם אצרך מרחם הקדשתיך עליך למדתי למשה נביא תקים להם כמוך זה הוכיחם וזה הוכיחם זה נהנאת לרבעים שנה וזה נתנבא לרבעים שנה: (ו) אהה. לשון יללה קונפליי"ט בלע"ז (קומפ"לענט, בלשון אשכנז קלאָגע): כי נער אנכי. לימי כדי להוכיח משה הוכיחן שמוך למיתתו בבר נאשב בעיניהם כמה נפשים שעשה להם הוליאם ממצרים וקרע להם את הים הוריד להם את המן הגיז להם את השליו נתן להם את התורה העלם את הבאר אחי נתחלת שליחותי אחי בא להוכיח: (ז) על כל אשר אשלחך. אל הלומות: ואת כל אשר אצוך. ליטראל

ב אזו ר

יהויקים יהויקים ולדקיהו: (ד) ויהי דבר ה', סם מתחיל הספר:

ויצלח

אֲשֶׁר אֶשְׁלָחֲךָ תֵּלֵךְ וְאֵת כָּל־
אֲשֶׁר אֲצַוְּךָ תְּדַבֵּר: (ח) אַל־תִּירָא
מִפְּנֵיהֶם כִּי־אִתְּךָ אֲנִי לְהַצִּלֶךָ
נְאֻם־יְהוָה: (ט) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־
יָדוֹ וַיִּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
הִנֵּה נָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיךָ: (י) רְאֵה
הפקדתיך הַפְקַדְתִּיךָ ו הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם
וְעַל־הַמַּמְלָכוֹת לִנְתוֹשׁ וְלִנְתֹּוץ
וּלְהַאֲבִיד וְלַהֲרוֹס לִבְנוֹת
וְלִנְטוֹעַ: (יא) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר מָה־אַתָּה רֹאֶה יִרְמְיָהוּ
וָאֹמַר מַקֵּל שָׁקֵד אֲנִי רֹאֶה: (יב)
(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הֵיטַבְתָּ
לִרְאוֹת כִּי־שֹׁקֵד אֲנִי עַל־דְּבָרִי
לַעֲשֹׂתוֹ: (יג) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה ו
אֵלַי שֵׁנִית לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה

ואמר

דערן געהע נור, וואהין איך דיך זענדע, אונד בעשטעללע, וואס איך דיר אויפטראגע; (ח) פירכטע דיך פאר קיינעם, איך שטעהע דיר בייא אונד שיטצע דיך. זא שפריכט דער עוויגע. (ט) זיינע האנד בעריהרטע נון מיינען מונד, אונד ער פוהר פארט: זיעהע! היערמיט האבע איך מיינען אויפטראג דיר אין דען מונד געלעגט; (י) נונמעהר ביזט דוא פאן מיר נעזעטצט איבער נאציאנען אונד רייכע, דוא קאנגסט אומרייסען, אייני שטירצען, פערניכטען אונד צערטרימערן, ערבויען אונד אינפלאנצען. (יא) מיר ווארד דעם עוויגען ווארט, דאז שפראך: וואס זיעהסט דוא ירמיהו? איך זעהע אייגען שטאק פאן מאנדעלבוים. האלץ, ערוויערערטע איך: (יב) גוט נעזעהען, שפראך דער עוויגע, איך ווערדע טייג דראהוננען שלייניג אין ערפילונג ברינגען. (יג) ער פראגטע מיך אבערמאהלם: וואס זיעהסט דוא ירמיהו? אייגען זיע=

ר ש "י

ליזרעל תדגר: (ט) ויגלח ה' את ידו. כל גלוחות שהוא מגלח יד לשון הושטה ל"ק נתרגמו וגלח ה' ית פתגמי נביותיהם: (י) הפקדתיך. על הגוים מיניתיך לנתוש ולנתון תדים"פלייר בלע"ז. (וזה ח דעפער, בל"ק לו לערטטערען, לו פערניכטען) ועל ירמיהו לכנות ולנטוע לפי שמעון בן תירגם יונתן: (יא) מקל שקד, תלאנדיי"ר בלע"ז (נרש"י דפום פרנק רכ"ק נחוב מנדליר, וזהו בלי' מיט' מאנדעלבוים). (יב) היטבת לראות. הזקד הזה הוא מזהר להוליך פרח קודם לכל האילנות לפי שהוא ממהר לעשות פרי ויונתן תירגם מקל שקד מלך דמוחי לחנפתא. ומדרש אגדה הזקד הזה מזעת מניטתו עד גמר ניסולו כ"ק יום כמנין ימים שנין שנעה עשר בתמוז שבו הובקע העיר לתשעה באב שבו נשרף הבית:

(יג) סיר

ב א ו ר

וגלח ה' ית פתגמי נבואתיהם וסדר נפומי: (י) לנחוש ולנחוץ, כלומר בידיך לעשות הרע והטוב: (יא) ויהי, זה מרשה נבואה לחברת: מקל שקד, מקל מן שקד, כיצד התילן לאבר בו שקדים יקרוץ שקד, ונענוד זאת אמר הענת לרשות, כלומר במה שהתבוננת במקל הזה לאבר תין בו עמה לא עליס לא פרחים ולא שקדים, שהוא מן שקד, והרשה לו זאת כי מקל

מורה

וְאֹמַר סִיר נָפוּחַ אֲנִי רֹאָה וּפָנָיו
מִפְּנֵי צָפוֹנָה: (יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל
כָּל־יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: (טו) כִּי וְהִנְנִי
קֹרֵא לְכָל־מִשְׁפְּחוֹת מַמְלְכוֹת
צָפוֹנָה נְאֻם־יְהוָה וּבָאוּ וְנָתְנוּ
אִישׁ כִּסְאוֹ פֶּתַח שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם
וְעַל כָּל־חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־
עָרֵי יְהוּדָה: (טז) וְדִבַּרְתִּי מִשְׁפָּטַי
אוֹתָם עַל כָּל־רָעָתָם אֲשֶׁר עָזְבוּנִי
וַיְקַטְּרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים
וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם: (יז) וְאַתָּה
תֶּאְזֹר מָתְנֶיךָ וְקַמְתָּ וְדִבַּרְתָּ
אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי אֲצַוֶּךָּ
אַל־תֵּחַת מִפְּנֵיהֶם פֶּן־אַחְתֶּךָּ
לִפְנֵיהֶם: (יח) וַאֲנִי הִנֵּה נְתַתִּיךָ
הַיּוֹם לְעִיר מִבְצָר וְלַעֲמוּד בַּרְזֶל
וְלְחֹמוֹת נְחֹשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ

למלכי

תרגום אשכנזי לד

זיעדענדעז טאָפּף זעהע איך,
אַנטוואָרטעט איך; אין דער
נערדליכען וייטע שטיינט זיינע
וואַללונג אויף. (יד) יאַ! שפּראַך
דער עווינע, פּאָן נאָרדען וואָלל
איך דאָז אונגליק אויסברעכען
איבער אַללע איינוואָהנער
דיעזעס לאַנדעס. (טו) דעז איך
בערופּע אַללע נעשלעכטער
דער נערדליכען רייכע,
שפּראַך דער עווינע, דאַס זיא
קאָממען, אונד איין יעדער קע-
ניג זיינען טהראָן זעטצע אַם
א יינגאַנגע דער פּאָרטען
ירושלים'ס אונד אויף זיינע
מויערן אומהער, אונד זאָ בייא
אַללען שטעדטען יהודה'ס.
(טז) מיינע רעכטסוואַע ווילל
איך אַלסדאַן פּיהרען ווידער
זיא (ישראל) וועגען אַללער
איהרער באָזהייט, דאַז זיא מיך
פּערלאַססען, אַנדערן געט-
טערן אַבער גערייכערט אונד
איהרער העגדע אַרבייט פּער-
עהרט האַבען. (יז) דוא אַבער
גירטע דיינע לענדען, אונד
מאַכע דיך אויף, אונד זאַגע
איהנען, וואַס איך דיר אויפּ-
טראַגע; צאַגע ניכט פּאָר איה-
נען, זאָנסט ווירדע איך דיך

אין איהרער געגענוואַרט צו שאַנדע מאַכען. (יח) אַבער איך מאַכע דיך אויך געגען דיא
קעניגע פּאָן יהודה, געגען דיא פּירשטען, פּריעסטער אונד פּאָלק אינער פּעסטען
שטאַדט

ר ש י

(יג) סיר נפוח. רוחח נוויליג"ט בלע"ז (נאוליג"נג, בל"ח זיעדעכד, קאָכעכד): ופניו. רתיכותיו
רמיזחוכדים בלע"ז (וזס עד סעז מָכדעס, בל"ח מוכד זייכע מויפּוואַוונגען): (יד) מלפון תפתח הרעה.
בגלל לנסונה של מרן ישראל היא: ודברתי משפטי אותם. לתוכח עמם עם יהודה וירושלים:
(יו) תאזור מתניך. לשון זירוז כתים מיל:

(יח) למלכי

ב א ו ר

מוכה על פורענות, וכמו שהשילוח שקד ממהר לפרוח כן יבוא הכורענות מהרה: (יג) ופניו,
רתיכותיו, רש"י:

וכל

הפטרת מטות

לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֶיהָ לְכֹהֲנֶיהָ
וּלְעַם הָאָרֶץ: (יט) וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ
וְלֹא־יוּכְלוּ לָךְ כִּי־אִתְּךָ אֲנִי נְאֻם־
יְהוָה לְהַצִּילֶךָ: (כ) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֵלַי לֵאמֹר: (כא) הָלוֹךְ וְקָרָאתָ
בְאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר
יְהוָה זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ
אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי
בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה:
(כב) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֵאשִׁית
תְּבוּאָתָהּ כָּל־אֹכְלָיו יֶאְשָׁמוּ רָעָה
תָּבֹא אֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה:

הרגום אשכנזי

שטארט, איינעם אייזערנען פּפֿאַהלע אונד אייגער עהער־נען מויער גלייך; (יט) לאַס זיא אַלזאָ נור ווידער דיך שטרייטען, זיא קאָממען דיר ניכֿט בייא, דען אין שטעהע דיר בייא, שיטצע דיך. זאָ שפריכֿט דער עווינע. (כ) דעם עווינען וואָרט קאַם צו מיר, אונד שפראַך: (כא) גיעהע הין, רופֿע לויט אין ירושלים פֿאָל־נעגדע וואָרטע: זאָ שפריכֿט דער עווינע: איך געדענקע דיר נאָך דיא האָלדזעליגקייט דיינער יונגענדיאַהרע, נערע־קע דיינע ליעבע צו מיר אַלס ברויט, דאַ דוא מיר נאכֿפֿאָלג־טעסט אין דיא ווייסטע, אין אין אונבעזאָעטעם לאַנד. (כב) דאַרום איזט ישראל דעם עווינגען אין הייליגטהום, איזט איהם דער פֿריכֿטע ערשטלינגע. ביסען זאָלל דערייענינג, דער צאַהן אַן איהן לענגט; אונגליק טרעפֿע איהן! זאָ שפריכֿט דער עווינע.

הפטרת מסעי (גם אם מטות ומסעי מחברות)

בירמיה סימן ב׳

לפ לפ הוא שבת ראש חדש מפטירין הפטרה זו.

(ז) שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב
וְכֹל־מִשְׁפְּחוֹת בֵּית
ישראל

(ז) הערט דאַז וואָרט דעם עווי־גען, הויז יעקב׳ס! אונד איהר גענשלעכֿטער ישראל׳ס!
זאָ

ר ש "י

(יח) למלכי יהודה. כנגד מלכי יהודה: (יט) ונלחמו אליך. ויהון דיינין ומגיחין למיסתר פתגמי נבואתך: (כא) זכרתי לך. לפי שייחס שניהם אלי תלוותי לרחם עליכם כי זכרתי חסד נעוריך ואהבת כלולות חיבתך שהכלתיך למופה ולעין הכנסה הוא: כלולותיך. נול"ש בלע"ז, (נאפעס. בל"ז החֲלייט) ומה הוא חסד נעוריך לכתך אחר אלוקי מצה ואהרן מתרן נושנת יפתח למדבר ואין לדה לדרך כי החמנתם בי: (כב) קדש ישראל. כתרומה: ראשית תבואתו. כראשית קציר לפני העומר שאסור בתכילה והאוכלו מתחייב כן כל אוכליו יאשמו כן ת"י:

ולא

באור

(א) וכל משפחות, לפי לשון שנגנר נגלו לארץ אשור:

צלמות

יִשְׂרָאֵל: (ג) כֹּה וֹאָמַר יְהוָה מַה־ (ג) זאָ שפריכט דער עווינע:
מָּצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עָוֶל כִּי רָחֲקוּ וואס פֿיר אונרעכט ענטרעק־
מֵעָלַי וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיֶּהְבָּלוּ: טען אייערע פֿאַרפֿאהרען אַן
(ג) וְלֹא אָמְרוּ אַיֵּה יְהוָה הַמַּעֲלֶה מיר, דאַס זיא זיך פֿאָן מיר ענט־
אֹתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיךְ פֿערנט האַבען? בעטהערט נאַך
אֹתָנוּ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ עֲרָבָה וואהן וואַנדרעלטען? (ג) דאַס־
וְשׁוּחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמָוֶת טען ניכט, וואָ איזט דער עווי־
בְּאֶרֶץ לֹא־עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא־ נע, דער אונז איים דעם לאַנ־
יָשַׁב אָדָם שָׁם: (ד) וָאָבִיא אֶתְכֶם דע מצרים הינוף נעפֿיהרט,
אֶל־אֶרֶץ הַכַּרְמֶל לֶאֱכֹל פִּרְיָהּ דער אונז אין דער וויסטע נע־
וְטוּבָהּ וַתָּבֹאוּ וַתְּטַמְּאוּ אֶת־ לייטעט האַט, אין איינעם
אַרְצִי וְנַחֲלָתִי שַׂמְתֶּם לְתוֹעֵבָה: אֶדען, וויסטען לאַנדע, אין איי־
(ה) הַכֹּהֲנִים לֹא אָמְרוּ אַיֵּה יְהוָה נעם לאַנדע, וואָ דיררע אונר
וְתֹפְשֵׂי הַתּוֹרָה לֹא יְדָעוּנִי טאַדעם שאַטטען הערשט;
וְהָרֹעִים פָּשְׁעוּ בִי וְהַנְּבִיאִים אין איינעם לאַנדע, וואָ ניע־
נִבְּאוּ בַבַּעַל וְאַחֲרֵי לֹא־יוֹעֲלוּ מאַנד דורכריזטע, אונד ראַן
ניע בעוואָהנט וואַר. (ה) דאַ־
רוף בראַכטע איך אייך אין
איין אֶהרענריכעם לאַנד, דעם־
סען פֿרוכט אונד איבערפֿלום
צו געניעסען, אונר איהר
קאָמטעט הערייין, אונד פֿער־
אונרייניגט עס, מיין אייגענ־
טהום האַבט איהר צום גרייל
געמאַכט. (ה) דיא פריעסטער
דאַכטען ניכט: וואָ איזט דער

הלכו

עוויגע, דיא האַנדהאַבער דעם געזעטצעס וואָללטען מיך ניכט קעננען, דיא הירטען (קעניגע) עמפֿערטען זיך וויידער מיך, דיא פראָפֿעטען וויסזאַגטען פֿיר בעל, אונד אוננוטצען

וועזען

ר ש "י

(ג) ולא אמרו איה ה'. כי נלך אחר אלהים אחרים: ערבה. פלגו"ת בלע"ז (פֿלעכע, עבענע): ושוחה. נטוייה לינפוזי"לה בלע"ז (וזהו חון' פֿאַסע, בל"ז חייגע גרובע, עראָפֿערטיעפֿונג): ציה. דיזגלי"ט בלע"ז (וזהו דעזערט, בלעזן מקבלו וויסטענייא, מייגאָדע). צלמות. לשון חשך הוא: (ד) אל ארץ הכרמל. לחרפה דישראל להות מנולגת בכרמלית. וטועם כיער: (ה) תופשי התורה. סנהדרין: והרועים. המלכים: נבאו בבעל. נבאו בעבל.

נצם

באור

(ג) צלמות, הוא שם ההרבנה מן כל ומות וכן תרגומו, כי במקום מאזר לא דרך בו כף רגל חי, יאמר לו דרך למיון שהמות שוכן בו, ויעם בלו על הארץ ההיא: (ד) ארץ הכרמל, לפי שהארץ ישראל שבתוב עליה, ארץ חטה ושעורה וגו', קראה ארץ כרמל. (מרד"ק): להועבה, בתרגום לפלחן עבודת שהם תועבת ה': (ה) תופשי התורה, הם החכמים לומדי התורה, וי"ת ומלפי אוריתא לא מליפו למדע דחלתי: והרועים, הם המלכים, שהם רועים העם:

תרגום אשכנזי

ווערן הינגען זיא נאך. (ו) רא־
הער, שפריכט דער עווינע,
ווערד איך בעשטענדיג מיט
אייך האדערן, יא זעלבסט
מיט אייערן קינדעסקינדערן
ווערד איך נאך האדערן מיס־
סען; (ז) דען געהעט הינ־
איבער צו דען אינזעלן דער
כתיים אונד זיהט צו; זענדעט
נאך קרר, אונד לעסט עמסינ
גאכפאָרשען; זהעט, אב יע
זא וואס געשעהען? (ח) אב יע
איין פאָלק זיינע גאטטער (דיא
דאך קיינע זינד) וועכסעל־
טע? אונד מיין פאָלק האט
דיא מאיעסטעט מיט נוטצלא־
זעם נעווועכסעלט! (ט) הימ־
מעל שטוינט דאראב! בעבעט
אונד ערשרעקקעט זעהר!
שפרכט דער עווינע; (י) דען
מיין צוויאפאך איבעל האט מיין פאָלק בעגאנגען: מיך, דיא קוועללע דעס
עוויגען וואסערס האבען זיא פערלאססען, אום זיך ציסטערנען צו גראבען,
לעכ־

הפטרת מסעי

הָלְכוּ: (ו) לָכֵן עֹד אָרִיב אִתְּכֶם
נְאֻם־יְהוָה וְאֶת־בְּנֵי בְנֵיכֶם
אָרִיב: (ז) כִּי עִבְרוּ אִיֵּי כִתִּיִּים
וּרְאוּ וְקֵדָר שִׁלְחוּ וְהִתְבּוֹנְנוּ
מְאֹד וּרְאוּ הֵן הָיְתָה כְּזֹאת:
(ח) הַהֵמִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהֵמָּה
לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדוֹ
בְּלוֹא יוֹעִיל: (ט) שֹׁמּוּ שָׁמַיִם עַל־
זֹאת וְשַׂעֲרוּ חָרְבוּ מְאֹד נְאֻם־
יְהוָה: (י) כִּי־שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה
עַמִּי אֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים
לַחְצֹב לָהֶם בֹּארוֹת בֹּארֹת

נישבערים

איין צוויאפאך איבעל האט מיין פאָלק בעגאנגען: מיך, דיא קוועללע דעס
עוויגען וואסערס האבען זיא פערלאססען, אום זיך ציסטערנען צו גראבען,
לעכ־

ר ש ״ י

נסס הנעל: (ו) עוד אריב. טרס לנין עליכס רעה לתוכח עמכס עוד על ידי נביאי וחף
על פי שרגתי עמכס כנר ימים רבים: (ו) קיי כתיים. לקיי כתיים. קיי לים"לג בלע"ז.
(לי"ס, בל"ק חינזעון): וקדר שלחו. ולקדר שלחו. לרחות מנהגס: והתבוננו מאד. ושימו
לב להסתכל בדבר יפה: הן. כמו מס: (ח) מס המיר גוי מהס את אלהיו וחף על פי שהמס
לא אלהים ועמי המיר את כבודו לאר נו היה נכנד: וכתיים וקדריים יושבי אהלים ורועי
מקנה ונוסעים והולכים ומטלטלין ממרעה למרעה וממדבר למדבר ונוטלים את אלהיהס עמהס
למקום שהוניס שס ואני נשאתי אתכס עד לאר קנעתי אתכס והנחתי אותי כך תירגס יונתן
ורבותינו אמרו כתיים עובדים למים וקדריים עובדים לנג וחף על פי שיודעים שהמים מכניו
את הנג לא הניחו את אלהיהס: נלא יועיל. נע"ל שאין נה תועלת: (ט) שמו שמים. ליון
תמהון כמו השתוממו והוא לשון ליווי כמו אס יאמרו אליהו דומו: ושערו. לשון שער:
חרבו מאד. כאילו אתס נחרבים על בית המקדש שעתיד ליחרב: (י) שתים רעות. אס המיר
ירמיהס בניולל נה יש בלון רעה ועכשיו שאותי עזבו שאני מקור מים לללת אחרי עגולת אלילים
שהיא

באור

(ו) עוד אריב, לפי שאמר למעלה מה מלאו תנותיכם, אמר כאן גם אתכם אריב, שעשיתם מעשי
תנותיכם, וגם בניכם שילכו אחרי דרכיכם הרעים אריב. כמו שאמר משה, ידעתי כי השתח
תשחיתון, וסרתם מן הדרך: (ט) ושערו, כמו אשר לא שערום תנותיכם, ונאר רמב"ן ז"ל לא יירחו
כהם, לא עמדו שערות ראשם מפניהם, דרך שערות הקדם לעמוד מפני הירחה. ואנכי תרגמתי לפי
הכונה: (י) מקור מים חיים, המע ל השיב המשפיע ליעראל, שעודם מחזיקים אחורתו למקור מים
חיים

נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יָכְלוּ הַמָּיִם:
(יח) הָעֹבֵד יִשְׂרָאֵל אִם־יְלִיד בַּיִת
הוּא מַדּוּעַ הָיָה לָבַז: (יג) עָלָיו
יְשָׁאֲגוּ כְפִירִים נָתְנוּ קוֹלָם וַיָּשִׁיתוּ
אַרְצוֹ לְשַׁמָּה עָרָיו נִצְּתָה מִבְּלִי
יוֹשֵׁב: (יג) גַּם־בְּנֵי־נֹף וְתַחְפַּנְחֵס
יִרְעוּךְ קָדְקֹד: (יד) הֲלוֹא־זֹאת
תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עָזְבֵךְ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהַיִךְ בְּעֵת מוֹלְכֵךְ בַּדָּרֶךְ:
(טו) וְעַתָּה מַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ מִצְרַיִם
לִשְׁתּוֹת מֵי שִׁחוֹר וּמַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ

נִצְּתוּ קרי. וְתַחְפַּנְחֵס קרי אשור

תרגום אשכנזי לו

לעפֿרינע ציסטערנען, דיא קיין וואַסער האַלטען. (יח) איוט ישׂ־אל איין קנעכט דען, איז הויזגעבאָרענער שקלאַפֿע ער? וואַרום וואורדע ער דען צור בייטע? (יג) וואַרום ברילען לאָוון, ערהעבען איהרע שטימע איבער איהם? מאַכען זיין לאַנד צור איינאָדע, וויינע שטערטע צו רואינען, וועגען מאַננעל אַן בעוואָהנר? (ג) אויך דיא וועהנע נוף׳ם אונד תחפנחס צערשמעטטערן דיא שייטעל דיר? (ד) דיעס האַט׳ס דיר פֿערזאורזאַכט, דאַס דוא דען עוויגען דיינען נאָטט פֿערליעסעסט, וועהרענד ער דיך אויף דעם רעפֿטען וועגע פֿהרטע. (טו) וואַס ניטצט דיר אַל זָאָ דער וועג נאַך מצרים, אום פֿאַללרַא שיחור? וואַסער צו טרינקען? וואַס ניטצט דיר דער

ר ש ״ י

שהיו בורות של מים מכוסין וגשרין ונסדקין ומימיהם נגלעים נסדקיהם: לבז לא יכילו. טיגר"ונט בלע"ז (בל"ז זיח וועדרען פֿאַסטען, האַלטען) לת מימיהם שהמים מטשטין לת שפתם ונתליהם והם נופלין: לחנוב. לחפור: (יא) יליד בית. בן החמה: ישאגו. שוקגים לשון הווה: (יב) כפירים. מלכים: נתנה. נתת נתך: (יג) גם בני נוף ותחפנחס. הם מלריים שחתם נוטחים עליהם לעזרה: ירעוך קדקד. ירככו גלגלתכם ירעוך לשון רגילה בדמתרגמינן ורגון ורעוע: (יד) הלא זאת תעשה לך. הלא לת הרעה ולת הפורענות הזאת תגרום לך העזבה והעון לבז עזבת לת ה׳ ללהיך: בעת מוליכך בדרך. שהיה מלמד לוחך דרך הטובה והישרה: (טו) מה לך לדרך מלרים. למה תעזבי לותי ותנטשי על מלרים: לשתות מי שיחור. שטנעו זכוריכם בנילוס: שיחור. הוא נילוס כמה שנלמר מן השיחור לבז על פני מלרים נספר יהושע: ומה לך. למהר בי למען תגלי לדרך לבוז למענך נהר פרת:

תיסרך

ב א ו ר

קיים, שנוכע מים בלי הפסק, כן הייתי להם לחני ועזנוני לעבוד לליהות שהם להם כמו נחלות נשגרים (רד"ק): יבלו, יחזיקו: (יא) העבד ישראל, הוא בלשון תימה, הלא כתוב בכורי, ולם כן שחינו ענד, ולא יליד בית: מדוע היה לבז, מדוע מוכך עלמה ולחרת עמה, מדוע עליו ישלגו וגו׳: (יג) ירעוך, ישברוך, כמו רעם התרועעה (מרד"ק): (יד) הלא זאת תעשה לך, זאת היא הסבה שנסית לבז: עיבך את ה׳ אלהיך, בא המקור עם מנורו במקים הדם וכן הוא בל"ז (דאז פֿערלאַסטען דיינעם גאָטטעם) ולזכי תרגמתי לפי הכינה, ולפי נאות הלשון שיהיו פה. וכן להלן רע ומר עזבך וגו׳ ועיין מה שכתבתי מנחי בנחומים של לינה, בפסוק בידי לא תוכל קום: (טו) ועתה מה לך, למה תלכי לבקש עזר ממלרים ומלשור, ועזרך במקומך, לם תרכי ללכת דרך ישרה, לא היית לריכה לעזרת דרכים רחוקים, בחלו התחזית לשתות.

תרגום אשכנזי

הפטרת מסעי

אַשּׁוּר לִשְׁתּוֹת מֵי נָהָר: (טז) תֵּיסַּר
רָעָתֵךְ וּמִשְׁבּוֹתַיִךְ תּוֹכִיחֵךְ וְדָעֵי
וְרָאִי כִּי־רַע וָמָר עֲזֹבֵךְ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהָיִךְ וְלֹא פַחְדָתִי אֵלַיִךְ נְאֻם־
אֲדֹנָי יֱהוִה צְבָאוֹת: (יז) כִּי מֵעוֹלָם
שָׁבַרְתִּי עֻלֵּךְ נִתַּקְתִּי מוֹסְרוֹתַיִךְ
וַתֹּאמְרִי לֹא אֶעֱבוֹד כִּי עַל־כָּל־
גִּבְעָה גְּבֹהָה וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן
אַתְּ צֹעָה זֹנָה: (יח) וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ
שׂוֹרֵק כֻּלֹּה זֶרַע אֱמֶת וְאֵיךְ
נֶהְפַּכְתְּ לִי סוּרֵי הַגֶּפֶן נָכְרִיָּה:
(יט) כִּי אִם־תְּכַבְּסִי בַּנֶּתֶר וְתַרְבִּי־

אֲעבור קרי

לך

דער וועג נאַך אשור, אום
אַללרא וואַססער אויס דעם
שטראָמע צו שלירפּען? (טז) ריין
אייגענער פּרעפּעל ווירד דיך
שטראָפען, דיינע אייגענע
אויסשווייפונג ווירד דיך אי׳
בערפּיהרען, דאַמיט דוא ער׳
קענעסט, עמפּינדעסט דאַס
עם איין איבעל • אונד אונ׳
גליק זייא, דען עוויגען דיי׳
נען גאָטט צו פּערלאַססען,
אונד דאַס דוא קיינע פּורכט
פּאָר מיר האַסט, שפּריכט דער
עוויגע, דער הערר צבאות.
(יז) פּאָן יע הער האַבע איך
דיין יאָך צערבראָכען, דיינע
באַנדע צערריסען, דאַביא
פּערזיכערטעסט דוא: „איך
ווילל ניכט וויעדער איבער׳
טרעטען". אונד דאָך טרייבסט
דוא אויך יעדעם ערהאַבענען

היגעל, אונטער יעדעם גרינען בוימע, שענדליכע אונצוכט • (יח) דאַ איך דיך צור עדלען
ווייגרעבע פּפלאַנצטע, לויטער עכטע רייזער, אוך וויא וואַנדעלסט דוא צום אויסגעאַרטע׳
טען אונד ווילדען ווינשטאָק! (יט) וואַשע דיך נור איממער מיט לויגע, נעהמע פּיעל
זיי׳

ר ש " י

(טו) תיסרך רעתך • סיף שרעתך מביא עליך ייסורין: ומשובותיך • לשון נביא שונבים: תוכיחוך. לשון
מוסר: ולא פחדתי. פחד שלי לא היה בלבך לירא ממני: (יז) שברתי עולך • העול של עץ נופל בו
לשון שבירה והמוסרות שהן של עור נופל בהן לשון נתיקה: מוסרותיך • הם רצועות שקושרין
בהם העול: ותאמרי לא אעבור. על דבריך: כי על כל גבעה • לך תהי לא שמרת הנטיעה
ועל כל גבעה לית לועה לשון משכב ומלע כי משמש בלשון חלק: (יח) נטעתיך שורק. שורק
ס"א זמורת גפן ט"ס כלומר בני תנות כשרים ולדיקים ומדרגו נטעתך שורק הוספתי לך על שנע
מלית בני נח שם מלית ושם כמנין שורק: סירי • דיסטורל"טורם בלע"ז (וזהו דעם טורטחרם, ובל"ז
שטעקען, רחנקען, והם בדי הגפן): גפן נכריה • הלומדת ביערים: (יט) נתר • מין אדמה שמפין
ומספין

ב א ו ר

לשתות מי שחור, לו מי נהר מלך לשור (רד"ק): שחור הוא נילוס: (טו) חיסרך, רעתך
ומשובותיך המה יעניבו לותך: (יז) כי מעולם, מזמן קדמון שברתי עלך לשר נתנו הגוים
סביבותיך עליך ובעת ההיא לומרת לא לעבור על מלותיך עוד, לבל לא עשית כן, כי על כל
גבעה — • צעה זונה, כאב הרד"ק ליעה הולכת ונוסעת ממקום למקום, ולפי פירושו יתורגם:
(ביזט דוא חייגע שטראַססענהורע), ואני תרגמתי לפי הכונה: (יח) ורע אמת, לשר יתן
פריו

לָךְ בְּרִית נִכְחָם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי נְאֻם
אֲדֹנָי יֱהוִֹה: (כ) אֵיךְ תֹּאמְרִי לֹא
נִטְמֵאתִי אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא
הָלַכְתִּי רְאִי דַרְכֵּךְ בַּגַּיְא דְּעִי מֶה
עָשִׂית בִּכְרָה קַלָּה מְשָׂרֶכֶת
דְּרָכֶיהָ: (כא) פֶּרֶה וְלֶמֶד מִדְבָּר
בְּאַוַּת נַפְשָׁהּ שָׁאֲפָה רוּחַ תַּאֲנָתָהּ
מִי יְשִׁיבֶנָּה כָּל־מְבַקְשֶׁיהָ לֹא
יִיעָפוּ בְּחָדְשָׁהּ יִמְצָאוּנָהּ: (כב) מִנְעִי
נַפְשָׁהּ קְרִי רַגְלֵךְ

זייפֿע, דיינער זינדען פֿלעק
בלייבט פֿאָר מיר, שפּריכט
גאָטט דער הערר. (כ) ווייא
קאַננסט דוא בעהויפּטען: „איך
בין ניכט אונריין נעוואָרדען,
נאַך דען בעלים בין איך ניכט
נעגאַנגען?" זיעהע דאָך נור
דיינען ווענדעל אים טהאַל,
ע־קענגע, וואַס דוא טהאַ־
טעסט, איינעם לייכטען קאַ־
מעעלע גלייך, דאַז נור אַב־
ווענג זוכט; (כא) יענעם ווילדע
גלייך נור, דאַז וויסטע נע־
וואָהנט, אונגעשטאָרט נאַך יע־
דער בעגיערדע שׁ:ויבט, (מאַן
דאַרף ויך ניכט ערמידען, אום
עם אויפֿצווכען) אין יערעם פֿאָרשטע פֿינדעט מאַן עם. (כב) האָרע דאָך אוף, דיינע

פֿי־

ר ש י

ונפין נה לת הנגדים: נורית. נקיון כמו וכר לנכ ויש לועזים בורית שחון בלע"ז (בל"ח זייפֿע, ועיין מרפח לשון נדה ס"נ ח' ד"ה ל פון): נכתם עונך. הוא כרושם נתמא דלא דכי כן סגיטו חוניך קדמי כתם טחק"ח בלע"ז (ל"ל טחט, בלשון משכנז פֿלעקען, מחהן): עונך. על עון הענל נאמר שהוא קיים לעולם כמו שנאמר וביום פקדי ופקדתי עליהם (שמות ל"נ) כל פקידות הנאות על ישראל יהח מקנת עון העגל נהם: (כ) רמי דרכך בגיא. מה עשית מול נית פעור ועוד עתה לת מחזקת נחותו הדרך כנכרה קלה המזרנת דרכיה. נכרה גמלה נקנה נחורם שפיח לוהב' לנוע, נכרי מדין מתורגם הוגני מדין והם גמלים נחורים כמו שמלינו נמסכת סנהדרין נפיגי גמלי סבי דטעוני מסכי להוגני: מזרנת. מחזקת נדרכי נעוריה לשון מסרך סריך ויש לתכרו עם שרוך הנעל קושרת דרכי נעורותה נלכה: (כא) פרה. שחלב"ייח בלע"ז (שלוחטיקא כתוב וזהו נל' ליטי' ווילד) ויש לועזין פול"יין בלע"ז (וזהו פולען, בל"ח יונגעם פֿיולען): למוד מדבר. הלמוד להיות נמדנרות נן לוהנת לנוע: שאפה רוח. פותחת לת פיה ושופפת רוח ולעולם הוא חוזר למקומו: תאנתה מי ישיבנה. לותה מדת תניונים שים נה כי גם התנין שופף רוח כמה שנאמר שאפו רוח כתניס: מי ישיבנה. מלותה מדה בן לחם מי יוכל להשיבכם מדרככם הרעה: כל מבקשיה לא ייעפו, כי על חנם ייעפו שלח יגלו להשיגה ומה סופה נמדנש ימלאונה מדה לחד ים נשנה שהיח ישנה כל החדש ולח היח נלכדת לף לחם חדש לחד הוכן לנם כנר מימות המרגלים שקנעו לחותיכם נכייח חנם נו תלכדו: תחנתה. שו"ן דגרוש"מינט בלע"ז (ונכרש"י דפוס פרלא שנת ול"ח כתוב דרגוממ"נט. וזהו סתם דרחמקנעמחכט ובל"ח ציין דרחמקנעטרה־ טיגעם וועזען). כן תירגם יונתן כירודלח. דנר לחר לשון יללה כמו תחני' ותניה. לשון לחר ב"ח קינטרי"לה (בל"ח זייכע בעגעגד, לחנדטחפט). כמו תחנת שילה: (כב) מנעי רגלך מיחף.

זו

באור

פריו לעתים, והוח מה שקורין (עפט): (כ) בכרה קלה, גמלה נקנה נחורה: משרכת, כמו מסרכת. דרכי סורר, תרגם יונתן חורחי סרך (לויכ ג' י"ח): (כא) פרה למד, פירוש הפסוק כך הוח, לחרי שהמשיל הנניח לת ישראל לנכרה קלה, דמה לותם גם לפרה, ולולי היתה היה נודעת נעת ההיח, לשר לח עלה עליה מתג ורסן, ולנן לין היח יכול להחזיקה, כלות נפשה עושה מה שלנה חפץ: תאנתה, כמו שכתב הרד"ק תחותה: כל מבקשיה, לינו מן הנניחות, ללח דברי הנניח נעלמו: בחדשה, והטעם ויכ דוד נחרשם, והוח לשון יעד: (כב) מנעי רגלך

הפטרת מסעי

רַגְלֵךְ מִיָּחֵף וּגְרוֹנֵךְ מִצְּמָאָה
וַתֹּאמְרִי נוֹאָשׁ לוֹא כִּי־אָהַבְתִּי
זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֵךְ׃ (כג) כְּבֹשֶׁת
גַּנָּב כִּי יִמָּצֵא כֵּן הֹבִישׁוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל הֵמָּה מַלְכֵיהֶם שָׂרֵיהֶם
וְכֹהֲנֵיהֶם וּנְבִיאֵיהֶם׃ (כד) אֹמְרִים
לָעֵץ אָבִי אַתָּה וְלָאֶבֶן אַתְּ יְלִדְתָּנִי
כִּי־פָנוּ אֵלַי עֹרֶף וְלֹא פָנִים וּבְעֵת
רָעָתָם יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ׃
(כה) וְאַיֵּה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָּךְ
יָקוּמוּ אִם־יוֹשִׁיעוּךָ בְּעֵת רָעָתֶךָ
כִּי מִסְפַּר עָרֶיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה׃

כשברויס מוסיפים תלו הפסוקים.

אִם־תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה אֵלַי תָּשׁוּב
וְאִם־תָּסִיר שִׁקּוּצֶיךָ מִפָּנַי וְלֹא תָנוּד׃
וְנִשְׁבַּעְתָּ חַי־יְהוָה בֶּאֱמֶת בְּמִשְׁפָּט
וּבְצְדָקָה וְהִתְבָּרְכוּ בוֹ גוֹיִם וּבוֹ יִתְהַלָּלוּ׃

והמכנסים מוסיפים פסוק זה.

(כו) הֲלוֹא מֵעָתָּה קָרָאתְ
לִי אָבִי אַלּוּף נְעוּרַי אָתָּה׃

וּגְרוֹנֵךְ קרי. יְלִדְתָּנוּ קרי. קָרָאת קרי.

תרגום אשכנזי

פֿיסע דער בלעסע, דיינע קעהלע דעם דורשטע צו א׳ בערלאַסטען; דוא שפּריסט אַבער פֿערצוויי־פֿעלנד: „ניין, איהנען ווילל איך נאַכגעהען.״ (כג) וויא דיא שאַם איינעס דיעבעס, ווען ער ערטאַפּפט ווירד, זאָ איזט דאַז הויז ישראל בעשעמט? זיא, איהרע קעניגע, איהרע פֿירשטען, פריעסטער אונד פראָפֿעטען, (כד) דיא צום בלאָק ואַגען: „דוא ביזט מיין פֿאַטער!״, צום שטיין: „דוא האַסט מיך געציגט!״; דען מיר ווענדען זיא דען נאַקקען צו, ניכט אַבער דאַז געזיכט. ווען עס איהנען אַבער איבעל גערהט, זאַגען זיא: „אויף, הילף אונז!״ (כה) וואָ זינד דען דיינע נעטטער, דיא דוא דיר געמאַכט האַסט? מעגען זיא זיך דאָך אויפֿמאַכען, אונד דיר אין דיינעם אונגליקע העלפֿען; דען נאַך דער צאָהל דיינער שטערטע זינד יאַ דיינע גטעטער, יהודה!

(כו) יעטצט אַבער נעננסט דוא מיך: „מיין פֿאַטער, מיינער יוגענד הערר ביזט דוא״!

רש״י

זו היא מדתך נפרס הקוהב לנוע נביאי לומרים לך מנעי עלמך מעבודת אלילים שלא תלני יקף בגולה ומנעי גרונך מלמות בלמת ותאמרי על דברי הנביאים נואש אין מיקוה נואשתי בדבריכם. נואש נוק"לייר בלע"ז (ובערמ"י דפוס פראג שנת רל"ו כתוב נון קלייר, וזהו כאן טאַמאַר, בל"ז חוכבעקיי״ערט, ניכט רחמין געזעגען): (כג) כי ימצא. בת״לה נסהוא נמלא גנב והוא היה מוחזק נאמן בן תרגמו יונתן: (כד) ובעת רעתם יאמרו. אלי קומה והושיענו וכן תרגם יונתן ובעידן דניסתת לייהו עליהון כפרין בעעוותהון ומודן קדמי ואמרין רחים עלנא ופרוקנא: (כה) מספר עריך היו אלהיך. ככל עיר ועיר אלוה אחר: (כו) הלוא מעתה. הלואי שנת מרעתך וקרא׳ לי אבי:

באור

רגליך, מלילך נפרס נמדבר יפף ומות נלמת, הלא ארץ טובה לפניך, לעבוד את ה׳ אלהיך, אך את תאמר לא כי אלך:

מגלת רות

עם

פירוש רש"י ותרגום אשכנזי ובאור

כאשר כוננם

ידי החכם הכולל

אהרן בן־וואלף מהאללי.

שנת ת"ק"צ"ז לפ"ק.

MEGILATH RUTH.

פראג

דרוק אונד פערלאג דעם משה הלוי לנדא.

מבוא הספר.

כל קורא מבין, הקורא בספרי הכותבים וסופרים ספורים ודברי הימים, את הקורות מאז הקרה ה' למדינה ומדינה, לעם ועם, יתבונן לחקור על שלשה דברים;

א על שם המחבר, מי הוא או היה:

ב על זמן המעשה מתי נעשה:

ג על התועלת היוצא לנו בידיעת המעשה או הספור ההוא. ואם כן הוא בדברי הימי' ובספורים, אף כי בספרי בדיותיהם, מאז יסודתם בקודש, ולכן אמרתי לחקור על שלש אלה במגילת הזאת, ולחוות דעי בזה. ואומר:

שם המחבר והכותב הוא לדעת חז"ל, שמואל הנביא כאמרם (בב"ב ט') שמואל כתב ספרו וספר שופטים ורות. והנה כוונתו היתה בזה להקדים אל ספרו (המכונה ספר שמואל), מאז בו ידבר ממעשי תוקף וגבורת דוד המלך, המגלה הזאת, להודיע לנו שלשלת ויחום המלך, ולהראות שגם אבותיו היו אנשים ישרים כנראה מהטוב שעשה בועז, ואיך הפליא ה' לעשות עם משפחתו, כי הקרה לאביו בועז, נערה עבריה מארץ מואב, והיא תחת מסיבות רבות היתה לו לאשה וממנה הוסתל בית המלך. והתחיל לספר מבועז ולא מאבותיו הראשונים, כי המה כבר נודעים לנו מתורת משה איש האלהים, כמו מעשי יהודה ותמר, לידת פרץ וזרח וכו', ומנחשון מנאנו יודעים שהיה נשיא לשבט יהודה. ולא התחיל לספר משלמון, כי עמו לא אירע דבר חדוש כמו עם בועז.

והזמן המעשה הזה, אומר אני שהוא סתום מאוד ונעלם מעיני החקירה, כי ים מרז"ל אומרים אבזן זה בועז ולדעתם זאנו ידוע, כי היה התחלת המעשה בימי יפתח, או מעט שנים לפניו, כאשר עברו בני עמון להלחם ביהודה ובבנימין. אך כאשר מאבר מבאורי, יהיה לדעת הזאת לידת עובד בדרך פלא. כי אין לידת שלמון עד עובד הוא כמו שלש מאות שנים, ואיך יוליד בועז, או שלמון, בני מאה וחמשים שנה? ולדעת יוסיפון שהיה המעשה לאחרי מות שמשון יפלא יותר, כי יהיה מלידת שלמון עד עובד עוד יותר מג' מאות שנים. ולדעת רז"ל האומרים אבזן היו בועז, נוכל להמליץ בפי מה שאבד הראב"ע שהולידו בן ל"ח שנה. אך גם זה רחוק מאוד. ראה בימים הראשונים תמה מאדמה, ואמר הלבן מאה שנה יולד, אף בדורות אשר שנותיהם בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה. ומה שאמר הראב"ע שנחשון היה פחות מי"ח שנים בלחתו תמרים, וא"כ הוליד כל אחד בן פ"ד שנים, היו נכון בעיני לומר שיהיה בניו שלמא קטן ורך בשנים מאוד. וגם אם נודה לראב"ע שנחשון היה פחות מי"ח, יתפלא ההפרש מהדורות בעין כל מבין, כי מפרץ עד דוד המה עשרה דורות, ומלידת פרץ עד נחשון, שהם

חמשה

חמשה דורות הרחוקים, יהיה לכל היותר כמו ר"ד שנים. כי אף אם נודה שפרץ נולד מיד אחר מכירת יוסף, לא וחצוד, כ"ב שנים ממכירת יוסף עד ביאת יעקב למצרים, ומביאתו עד יציאת בני ישראל רד"ו שנים, ליחד רל"ב קח מהם י"ח דרחטון, נשאר ר"ד שנים, ומן רחטון עד דוד, שהמה ג"כ חמשה דורות יהיה תכ"ד. כי יציאת מצרים עד שנת הרביעית למלכות שלמה הוא ת"פ שנים כמו שמצינו במקרא. קח מהם ד' שנים ממלכות שלמה, ועי' שנים מדוד, (כי דוד מי ע' שנים), נשאר ת"ו שנים, וגרף לזה י"ח מרחטון, יהיה יחד תכ"ד. רואה עתה ההכרח בין ר"ד ובין תכ"ד! והנה חד מן חבריו אמר לי, כי בשמת היו מן רחטון עד דוד יותר מחמשה דורות, והכותב לא ספר פה רק חמשה מפני שהמה היו הנשים ידועים הנשי שם, ולא ספר השאר, מפני שאין לנו צורך בידיעתם. והשיבותי לו, לא נגד שדבריך המה נגד קבלת חז"ל, כי אם גם מבלעדי זאת לא יתכן לומר כן, אחרי שמצינו בדברי הימים תולדות פרץ עד דוד כמו שנכתב פה, ובוודאי היה דעת הכותב ספר דברי הימים, להודיע לנו אים אחר אים בלי להעלים אים אחד, כאשר נראה בהודעת שאחרי הנשים אשר נכתבו שמה, אשר התחיל מחדם הרחטון וספר כל הדורות ממנו. סוף הדבר זמן המעשה לא ידעתי לכוונו ונעלם ממני.

וההועלת היוצא לנו מספור הזה, מהם תורניות, והוא א) מה שנלמדו בעסקי גיורות מנעמי, כי ראינו איך דחתה אחי כלותיה, ודברה על לבם לשוב אל עמם, ולרות אמרה שגם יאמרו אל עמה וגו', ולא התליקה אליהן בלשונה, לפתותן לחסות תחת כנפי דתה וחמונתה, כי מה יוסיף לנו בדתנו אם רבים מעמי הארץ מתיהדים להיות עמנו עם אחד? ילכו העמים בשם אלהיהם, ואנחנו נלכה בשם אלהים חיים! וגם חז"ל הזהרו ע"ז בשם' יאמות דף מ"ז, גר הבא להתגייר אומרין לו מה ראית וכו' וכן איתא במדרש, ג' פעמים דוחין את הגר, ולמדו זה מיחור תשובת רות אל נעמי באמרה באשר תלכי וגו', וכוונתם בזה מיוסד על אבני נזר, כי מפאת שתי סבות יעזוב אדם דת נעוריו וימיר אותה בחמונת עם אחר, אם מסבות גופניות (פיזיטע אורזאכען) שידמה שיהיה טוב לו בחמונה זו מלפנים, או בעבור הרחקת היגון והנער, או בעבור הבריאה מן היזק ובזיון, או בעבור רדיפת אחרי הכבוד הריוח והשלוס ודומיהם רבים, ואם מסבות מדותיות (אטרעליטע אורזאכען) והוא שלבבו יבין ושכלו השכיל, כי דת נעוריו הבל הוא, וע"כ רוצה לעבוד אלהי האמת. והנה מבחינת הרחטונה מחויבים אנחנו לרחק ולדחות אים כזה, כי מה יועיל לנו שיסתפחו בנחלתנו אנשים כאלה אשר אין ירחת אלהים בלבבם, וכל מזימותם רק בעבור אושר זמני לא בעבור אושר נצחי. ואולם מבחינה השנית אחויבים אנחנו לקרבו ולחסותו, כי אי אפשר נוכל לרחות בנפשו שיעבוד את אלהים ולכבדו בשפתיו ולבו רחק ממנו? הלא כהתם דונג מפני אם לבו יתם בקרבו? ובעבור זאת אמרו בגר הבא להתגייר לפנינו מחיזה סבה שיתגייר, מודיעים לו מעמד ומצב עדתנו בזמן הזה. ומזאת הטעם אמרה נעמי לכלותיה מאחריה העוד לי בנים וגו', רק לבאנן, ובאמת ראינו כי ערפה שבה לאלוהיה. ב) מה שנלמד ממנהגם בעסקי יבום קרובים, וזה האשר אשר עזו עם אחת המת טוב מאד, להקים שמו על נחלתו, וגם לולא הטעם הזה, היה רבן טוב לאחת המת, ולמצוצי נפשה לבלתי היות עניה סוערה שכולה וגלמודה. ואחת הקורת רוחה אחיך הבדילו עם ישראל עלמם ממנהג אחרי העמים, כי כאשר נודע להקורא בספרי המסעות (רייזעבעשרייבונגען) לפנים היה המנהג במדינת

מבוא למגלת רות

הודו מזרחית (מסטחיידיען) ומדינת (גרעסע טעמרטעמרייא) ופרטות לגל היושבים על כהר לינדוס (מדער היגדוס) במות לים לחד ולא השליר בנים לחריו, לו שהשליר רק שהמה כבר גדולים, שברפו לת לשת המת עלי מערכת עלים (טיי־ טערהויפען) ומהן שקברו לת עלמן חיים בתחתית הלרץ לחר מות בעלו, ומהן שהרגו לת עלמן. ולף גם עתה בזמנינו כוהגים לויזה ככה, כי יש שם מדינות רבות לשר לא הוכבשו תחת יד מלכי זמנינו, ולא כודעים לנו, והעם הידוע לנו יותר מהעמים האלו הם הנקראים (ברמאינען). וע"י המנהג הזה נכרת לפעמים שם לים מושבו, ולפעמים נכרתה משפחה שלימה. ואולי גם העמים שבינות בני ישראל היו כוהגים כן, ואחרי שהובדלו בני ישראל, מן היום לשר בא אלהים לקחתם לו לעם, מכל העמים, הבדילו לת עלמם גם בזה והתקינו להיות לשת המת ולקחתה לחד מן הקרובים, ולא יכרת שם מישראל, לך לם השליר המת לחריו בנים, לא היו לריכים לתקון הזה כי כבר נשלר שמו. ג) מה שלמדו מענין גאולה ותמורה כשלר הלריכו בזה בכמה מקומות. וגם נלמד לויה תועליות מדותיות והוא ס', מה שנלמוד מהתנהגות האשה רות, כי כל מה שנעיין במדותיה בטבעה, נראה שהיתה לשת חיל, הן מלד להבתה האמתית לבעלה, הן לחמותה. ולאה לויך ה' משלם לאיש כגמול ידיו וכפרי מעלליו, ועם חסיד יתחסד, כי האשה הזאת היתה במדריגה התחתונה, עזובה מאב ואם, ורחוקה מלרץ מולדתה, גלמודה מבעל נעוריה, ובניתה אין כל להחיות לת נפשה, והיתה לחר כך לשת בועז לשר היה גבור חיל, קנין עם, ממשפחת רמים, ועל כולם רלה ממנה הושתל בית המלך הגדול המשמח אלהים בנעים זמירותיו, רלה והבן מאמרם אל תהי בז לכל לדם וכו'! ד', מה שנלמד להבת לכוזי מהזים בועז כי הלא הוא היה איש נכבד, והשפיל לת עלמו נגד נערה נכריה מדלת העם, להאכילה ולדבר על לבה, וכל זאת עשה עמה בעבור חסדה לשר עשתה לחמותה כמאמרו הוגד הוגד לי וגו'. ולהבת החסד והאמת לקח אותה לו לאשה.

אלה הדברים לשר רליתי להקדים להקולא במגילה הזאת. ושאר פרטי הדברים לשר מלאתי להעיר עליהם, יעוין תוך הספר. והנה אם ימלאו דברי חן בעיני עמי, ויהיה זה זכרי.

בערלין בחודש טבת תקמ"ח לפ"ק.

אהרן בן לא"א הרופא הרבני
מו"ה וואלף ז"ל מהאללי.

א (א) וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים
וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּלֶךְ אִישׁ
מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לָגוּר בִּשְׂדֵי
מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו:
(ב) וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם
אִשְׁתּוֹ נָעֳמִי וְשֵׁם שְׁנֵי־בָנָיו
מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים מִבֵּית

לחם

א (א) צו דער צייט, דאַ דיא ריכטער נאָך רעגיר־טען, עס־טונד איינסט הונגערסנאָטה אים לאַנדע. דאַ רייזטע איין מאַן אוים בית לחם יהודה, אום זיך אים געפֿיל־דע מיאכ׳ם אויפֿצוהאַלטען, ער, זיינע פֿרויא אונד זיינע צוויא זהנע. (ב) דער מאַן היעס אלימלך, זיינע פֿרויא נעמי אונד זיינע צוויא זהנע מחלון אונד כליון, בירנער צו

אפרת

ר ש " י

א (א) ויהי בימי שפוט השופט ס. לפני מלך מלך שלזל שהיו הדורות מתפרנסים על ידי שופטים ובימי לבנן היה שלמרו רבותינו לבנן זה בועז: וילך איש. עשיר גדול היה ופרנס הדור וילך מארן ישראל לחולה לארן מפני לרות העין שהיתה עינו ליה בעניים הבאים לדוקקס לבך נענש: (ב) לפרתים. תשוביס ובן בן תומו בן לוף לפרתי (שמואל א' ט')

לבנימוס

ב א ו ר

א (א) ויהי בימי שפוט השופטים, לפני מלך מלך בישראל, ובימי לבנן היה שלמרו חז"ל לבנן זה בועז, מפי רמ"י, ולבב"ג נתן בם' שופטים טעם לדבריהם, לפי שמל בו שבועז היה מבית לחם, ומעינו נראה שהיה שופט את ישראל ולא מלינו בכל השופטים שהיה להם מבית לחם זולת לבנן, לבך לומרו לבנן זה בועז, והנראה לי מה שלמרו בימי לבנן היה לון פרושו שהיה תחלת המעשה בימיו, כי לם נעיין בשנות שפיטת לבנן שהיה ז' שנים כאשר נאמר בשופטים י"ב, ובבר לומר בכתוב פה שישבו מחלון וכליון כעשר שנים בארן מואב וא"כ איך יוכל לבנן להיות שופט בעת הליכת לאימלך ובא ח"ב בשוב נעמי לארלה, אלא פרושו שהיה בוף המעשה בימי לבנן. ואולם בספר יוחיפון לרומיים בתוב כי היה המעשה הזה לאחר מיתת שמשון, וא"כ לבנן לאינו בועז: שפוט, לומרו חז"ל דור שהשופטים את שופטיו לומרים לו טול קיסם יבו', ירלה שהרצו מיתור מלת שפוט, לף כי בן דרך הבתוב, כמו לפני מלך מלך בישראל כי שניהם שם ספיעל: מבית לחם, ונראה כי בית לחם לאחר היה לבך הוא סומך בית לחם ליהודה מרד"ק, ובן מלאנוה בערי זבולון, דבתיב ושומרון וירלקה ובית לחם (יהושע י"ט ט"ו): לגור, לא היה בתחלה דעתם להשתקע רק לגור שם עד בלות ימי הרעב, וא"כ יעזבו לאחרים: (ב) אפרתים, תשוביס, ד"א בית לחם נקרא לפרת, מרש"י, והוא מדברי חז"ל, ובאמת מלינו מלת לפרת על ג' דברים, שם הוא משבט לפריים כמו שלפרמי לתה; שם הוא גר שהר לפריס כמו בן אחיו בן לוף לפרתי; שם הוא מבית לחם יהודה הנקרא לפרת כמו ודוד בן איש לפרתי. והנה לפי קבלת חז"ל שהיה לליטלך ממשפחת יהודה, לא מוכל לפרש פה רק שהיה מעיר לפרת, ומאמר הבתוב לפרתים, להודיע כי תושבים היו שם, וכן מתורגם בל"א (בירגער), ונעבור שאמר לפרתים כפל מבית לחם פעם לאחרת בדרבם לבוא יחד. וכתב רלב"ע ורד"ק כי נקרא שם המקום לפרת על שם לפרת אשת כלב, ואינו נכון, כי בכל מקום שמלינו שתי שמות, שם בניהם מלת האחת לו הוא, לז השם הנכתב באחרונה נתחדש אחר הראשון, כמו אברם הוא אברהם, בלע היא לוער, ודומיהם (ואחד יולא מן הכלל ושוא ויבבם ירובעל הוא גדעון (שופטי' ז' א') לף שמובל לומר לבך קראו הבתוב בתחלה בשם ירובעל לפי שהוא נעשה אח"ב עיקר על המעשה הגדול אשר עשה להרס מזבחות הבעל, ורש"י לוחת, כי מלינו ולא עזו אשר עם בית ירובעל גדעון, הלא זוכר המקרא בנ"פ ירובעל תחלה, כי שם גדעון נעשה טפל ל') ולדבריהם תחת שמלינו בדרך לפרת היא בית לחם, היה לו לומר בבית לחם היא לפרת. ע"כ

לומר

לֶחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי־מוֹאָב
וַיִּהְיוּ־שָׁם: (ג) וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ
נָעֳמִי וַתִּשָּׁאֶר הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ:
(ד) וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֹאֲבִיּוֹת שֵׁם
הָאַחַת עָרְפָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רוּת
וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים: (ה) וַיָּמֻתוּ
גַּם־שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן וַתִּשָּׁאֶר
הָאִשָּׁה מִשְּׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ:
(ו) וַתָּקָם הִיא וְכַלֹּתֶיהָ וַתָּשָׁב
מִשְּׂדֵי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בִשְׂדֵה
מוֹאָב כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־עַמּוֹ

לחם יהודה הייסט. זא קאַמען או ך ווירקליך אין דאַז געפילד דע מואב ס אַן, אונד בליב בען דאַזעלבסט. (ג) אלימלך נעמי'ס מאַן אַבער שטאַרב, דאַ בליב נאָך דיא פֿרויא צו ריק מיט איהרען צווייא זעהנען. (ד) דיעזע נאַהמען זיך מואבי טישע פֿרויען; דיא אי־נע היעס ערפה, דיא אַנדע־רע רות. נאַכדעם זיא נון דאַ זעלבסט אונג. פֿעהר צעהן יאַהרע געוואָהנט, (ה) שטאַרב בען אויך דיעזע ביידע, מהלון אונד כליון, אונד דיא פֿרויא בליב נור נאָך אַלליין איבריג פֿאָן איהרען ביידען זעהנען אונד איהרעם מאַננע. (ו) ענדליך מַאַכטע זיא זיך וויעדער אויף אונד איהרע שוויגערטעכטער מיט איהר, פֿאָן דעם געפילדע מואב׳ס אַבצוריידען; דען זיא האַטטע דאַזעלבסט פֿערנאָממען, דאַס דער עוויגע זיין פֿאָלק וויעדער בעדאַכט, אונד

לתת

ר ש ״ י

מגניזות. רלה"ם מדיוקותו שהרי הזיק ענלון מלך מואב לת בתו למחלון לומר מר רות בתו של ענלון היתה. לבר לחר לפרטיס בית לחם קרויה לפרת: (ג) לית נעמי. למה נלמר מנחן למדנו מין לית מת אלא לאשתו: (ה) גס שניהם. מהו גס בתחלה לקו בממונם ומתו גמליהם ומקנייהם ולחר כך מתו גס הם:

ותלך

באור

לומר לכי, מתחלה היתה נקראת שם העיר לפרת, ולא"כ נתחדש לה בית לחם לפנים מה הנעלמה ממנו, ומה לנו לחקור לחרי שמות שני אדם לו שדיונות אחר הוגמו מרגלו לית ולית ולמנם רש"י כתב בשמואל ק' י"ן י"ב בית לחם יושבת בארץ לפרת, ולא"כ נוכל לומר גם שם לפרתים שהיו ממדינת לפרת שהיינו מעיר בית לחם, ולא הוכחל הענין: (ג) ותשאר האשה, הזכיר זאת בענור הפסוק שלאחריו, ושעורו לחר מות בעלה, לא חזרה לארצה, רק היתה יושבת שם עם שני בניה, והמה נשאו להם נשים. ודרך המקרא כאשר יכוונ פעל לחל אל שני נושאי המאמר, יאמר הפעל על מין הנושא הדבק בו, לנך הוא אומר ותשאר בלשון נקבה ולא ויאשרו, ורבים ככה: (ה) ותשאר, שעורו ותשאר האשה לבדה, הרא"ע: (ו) ותקם, שורש קום יאמר גם על הזרוז לעשות דבר מה וכל"ל (זיך אויפֿמאַכען): ותשב, נתפשטה, הרא"ע, והוא כמו לשוב, ונפשוק שלאחר זה אומר ותלך שיכלה נפועל. ולרש"י דרך לחרת נזה. ולפי הכלל לאשר הניח לדונינו הרמב"ן בתרגומו על התורה, לפרש המקרא בכלל ונפרט, נוכל לומר גם פה בדרך כלל ופרט, בתחלה לומר הכתוב ותשב, ולא"כ מפרש פרטי הדברים, משובה ומהלכתה לארץ יהודה. ולפי יקשה האומר שם לא נלכתה בעמי בהלינת בתי בלותיה, מדוע

לא

לָתֵת לָהֶם לָחֶם: (ז) וַתֵּצֵא מִן־
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה־שָּׁמָּה וּשְׁתֵּי
כַלֹּתֶיהָ עִמָּהּ וַתֵּלַכְנָה בַּדֶּרֶךְ
לָשׁוּב אֶל־אֶרֶץ יְהוּדָה: (ח) וַתֹּאמֶר
נָעֳמִי לִשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ לֵכְנָה שֹּׁבְנָה
אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ יַעַשׂ יְהוָה
עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם־
הַמֵּתִים וְעִמָּדִי: (ט) יִתֵּן יְהוָה לָכֶם
וּמְצֶאןָ מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁהּ
וַתִּשַּׁק לָהֶן וַתִּשֶּׂאנָה קוֹלָן
וַתִּבְכֶּינָה: (י) וַתֹּאמַרְנָה־לָּהּ כִּי־

יַעַשׂ קרי. בי טעמים אתך

אונד איהנען בראָד נעגעבען האַבע. (ז) זיא צאָג אַלזאָ הינוועג פֿאָן דעם אָרטע, וואָ רין זיא כיז יעטצט וואַר, אונד איהרע צוויא שניהרע מיט איהר. אַלס זיא נון אויף דעם וועגע וואַרען נאַך דעם לאַנדע יהודה צו, (ח) שפּראַך נעמי צו איהרען ביידען שניהרען: קעהרט דאָך אום אינד נעהעט צוריק, יעדע צום הויז איהרער מוטטער. דער עווינע ערצייגע אייך זאָ פֿיעל גיטע, אַלס איהר דען פֿערשטאָרבענען אונד מיר ערצייגט האַבט. (ט) דער עווינע גיבע, דאַס איהר וויעדער רוהע פֿינדעט, יעדע אים הויז איהרעם קינפֿטיגען עהעמאַננעם! נעמי קיסטע זיא; זיא אַבער ערהובען איהרע שטימע, ווינטען, (י) אונד שפּראַכען: נין! וויר ווילע

ר ש י

(ז) ותלך מן המקום. למה נאמר הרי כבר נאמר ותצא משדי מוקף ומהיכן תצוג שם לא תלך מן המקום שהיתה שם הלך מניד שיליכת לדיק מן המקום ניכרת ועוזה רוצה פנה זיוה פנה הודה פנה הדרה פנה שנאתה של עיר וכן וילך יעקב מבאר שבע (בראשי' כ"ח):

כי

ב א ו ר

לא מחתה בהן מיד קודם יציאתן מהמקום? התצוגה ע"ז, לולי לא ידעה נעמי מקודם שדעת כליתיה לשוב עמה לארץ יהודה, רק הולכות ללוותם עוד כברת ארץ ומדויק בלאמרו ותלכנה בדרך וגו', פירוש כשאר הבינה נעמי שדעתן ללכת אל ארץ יהודה, לז אמרה למה תלכנה עמי? ולפי מה שכתבתי בהקדמה שדעת נעמי היתה רק לבחנן מציוה טעם שתתגיירנה אבל לא להרציקן לא יוקשה כלל, כי אין קפידא בדבר אם היא עתה אומרת תחזרנה אם לאחר זמן: (ז) ותלכנה, שני וי"ן אין ותלכנה ואין ותאמר מצניעים המאמר, ופירושו כשאר הלכו לז אמרה: (ח) אשה לבית אמה, ע"ד הכתוב ותגד לבית אמה (בראשית כ"ד): המתים, שעורו הטובה אשר עשיתן עם המתים נעודם חיים: (ט) יתן ה' לכם, יפשר פעול הנתינה, ורמב"ן פירש נעל, ויונתן תרגם יהב ה' לכון לגבר בעלים, ולכולם חסר העיקר, ולדעת הר"י ערוכה שעורו יתן ה' לכם חסד, בית לינה, ותן תמצאן מנוחה, ולדבריו בית לינה הוא פעול הנתינה, ויהיה ומצאן מנוחה כמו מאמר מוסגר, ואין הגזינה מסנים לפרושו, כי כלל מונח בכל מאמר מוסגר ינוח המפסק היותר נפוץ, ופה המפסיק היותר נמלת לנפש בידוע למדקדקים ולכן אומר אני שפעול הנתינה הוא, ומצאן מנוחה חסר בית לינה, והוי"ו מן ומצאן מוסב בשקום שי"ן ושעורו ה' יתן שתמצאנה מנוחה, כמו מי יתן והיה (דברים ה' כ"ו), שפרושו מי יתן שיהיה, ויבוא המפסיק הגדול על מקומו על נכון בסוף מאמר הראשון: לכם. מ"ש תחת נו"ן, וכן עמכם, עמיתם, בסקוף שלפניו: בית אישה, כמו בבית חסה וכן בית לינה נדרש, ורבים כן: ותשאנה,

בנות

אִתָּךְ נָשׁוּב לְעַמֵּךְ׃ (יא) וַתֹּאמֶר
נָעֳמִי שֹׁבְנָה בְנֹתַי לָמָּה תֵלַכְנָה
עִמִּי הַעוֹד־לִי בָנִים בְּמֵעַי וְהָיוּ
לָכֶם לַאֲנָשִׁים׃ (יב) שֹׁבְנָה בְנֹתַי
לֵכְנָה כִּי זָקַנְתִּי מִהְיוֹת לְאִישׁ כִּי
אָמַרְתִּי יֶשׁ־לִי תִקְוָה גַּם הָיִיתִי
הַלַּיְלָה לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי בָנִים׃
(יג) הֲלָהֵן תְּשַׂבֵּרְנָה עַד אֲשֶׁר
יִגְדָּלוּ הֲלָהֵן תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי הֱיוֹת
לְאִישׁ אַל בְּנֹתַי כִּי־מַר־לִי מְאֹד

מכם

תרגום אשכנזי

וואָללען מיט דיר צו דיינעם פֹּאָלקע רייזען. (יא) יענע שפּראַך: קעהרט דאָך צוריק! וואָצו וואָללט איהר מיט מיר רייזען? האָבע איך דען נאָך זאָהנע אין מיינעם לייבע, דאַס זיא אינסט אייערע מעננער ווערדען קעננטען? (יב) קעהרעט ראָך אום, מיינע טעכטער! געהעט, איך בין נונמעהר וואַהרליך שׁאָן צו אַלט פֿיר איינען מאַן, אונד ווען איך אויך זאָגען וואָללטע מיר בלייבט נאָך האָפֿפֿנונג, יאַ איך ווע־רע שׁאָן ריעזע נאַכט איינעם מאַננעם, געבעהרטע זאָגאָר שׁאָן זאָהנע: (יג) וואָללעט

מכם

איהר דען זאָ לאַנגע אויף זיא האַרטען, ביז זיא נראָם ווערדען? וואָללעט איהר איך איהרעננטוועגען ענטואַגען איינעם מאַננעם צו ווערדען? ניכט דאָך, מיינע טע־כטער! עס ווירדע מיר אייערענטוועגען ערשט זעהר שמערצהאַפֿט זיין, דאַס דיא

האַנד

ר ש "י

(יב) כי זקנתי מהיות לאיש. שחשבת לו ואולי בניס ומחמתו להם תשיגו אסורים לבס ואינכס אסורות להס מפני חשש שלא היה בעולמו שהיה זקוקה ליבם לפי שלא היו למחלון וכליון קדושין בהם שבגריות היו ולא נתגיירו ועכשיו הן נאות להתגייר כמו שנאמר כי אחך נסוג לעמך מעתה נהיס לעס אחד: כי אמרתי יש לי תקוה. כי אפילו אמר לי לבני יש לי תקוה ליגשא עוד וללדת בניס: וגם הייתי הלילה לאיש. ויותר מבן אפילו הריתי הלילה זכריס: וגס ילדתי בניס לו אפילו בבר ילדתי בניס: (יג) הלהן תשברנה בתמיה שמא להס תלפנה עד אשר יגדלו לשון שברו על ה' אלהיו (תהלים קמ"ו): תעגנה. לשון

ב א ו ר

בנוח האל"ף והזי"ן בסגול, הרל"ק, ופעמים נראית האל"ף ע"י סגול, והזי"ן בשו"א: (יב) לכן, נגרע ה"ק הנקבה מהמכתב, וכן לעיל ומלמן: כי אמרתי, שעורו, אף אם אני אומר לבס שיהיה לי תקוה ג' אחת אים אומי, ויותר מזה אס יאחז אים אומי, או אפילו שבבר ילדתי בניס זכריס, בבלזאת מה יועיל לבס להליך עמי? כי הלהן תשברנה? (יג) הלהן תשברנה, הנו"ן מן הלהן תחת הש"ס, ומלת תשברנה דבוק עם אות לג"ד או עם מלת אל, הרחב"ע, וגם מלינו דבוק עם מלת על, כמו שברו על ה' (תהלים קמ"ו), ולכן הלהן הרחבון פרושו עליהן, והשני נעעדין. וכן תרגם יונתן, דלמא להון, ואח"כ פירש הבדילהון וגו': העגנה, לשון חיסור וים פותרין לשון עיגון, ולא יתכן, שא"כ היה לו לנקד הנו"ן בדגש, או לבתיב שני נונין, רש"י, ולדעתי שרשו עגה, אף לפ"ז היה לנקד הגימל בסגול כמו תִּנָּשֵׂאנָה ולכן הרחיק הרל"ק זאת בשרשיו, ויאמר כי שרשו ענן, ובא הנח תמורת הדגש להקל על הלשון, ועניני לחיור ועכור, ואולם אחר שאלינו בגזרת נל"ה שינוח אחר עי"ן הפעל על הרוב יו"ד, נוכל לומר שנח פה הניתי האותך יו"ד, תחת סגול ואחריו יו"ד, וא"כ שרשו עגה: אל בנותי, אל תלכנה עמי: כי מר לי, יונתן תרגם, קרוס מרור לי מנכון וכו', ולינו מיוסד מנור והמשך הפסוק. והנכון

כי

מִכֶּם כִּי־יָצְאָה בִי יַד־יְהוָה׃
(יד) וַתִּשֶּׂנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד
וְתִשַּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת
דָּבְקָה־בָּהּ׃ (טו) וַתֹּאמֶר הִנֵּה
שָׁבָה יְבִמְתֵּךְ אֶל־עַמָּהּ וְאֶל־
אֱלֹהֶיהָ שׁוּבִי אַחֲרֵי יְבִמְתֵּךְ׃
(טז) וַתֹּאמֶר רוּת אַל־תִּפְגְּעִי־בִי
לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ כִּי אֶל־
אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי

הסר אי

אלין

האַנד דעם עווינען מיך נע־
ט־אָפּצופֿן. (יד) זיא ערהובען
זעמטליך איהרע שטימען,
אינד ווינטען אַבערמאַהלס.
דאַרויף קיסטע ערפה איהרע
שוויעגערמוטטער (צום אַב־
שיעדע), רות אַבער וויך ניכט
פֿאָן איהר. (טו) דאַ שפראַך
נעמי: זיהע! דיינע שוועגע־
רין רייזט ווידער צו איהרעם
פֿאָלקע אונד איהרען גאָט־
טערן צוריק; גיהע איהר דאָך
נאָך. (טז) רות אַנטוואָרטעטע:
דרינגע דאָך ניכט זאָ זעהר אין
מיך, דאַס איך דיך פֿערלאַס־
סען אונד פֿאָן דיר רייזען זאָלל.

דען נור וואָ דוא הינרייזעסט, וווערדע אויך איך רייזען, אונד וואָ דוא בלייבסט, דאַ בלייבע

איך

ר ש "י

לשון לאסור כלא כמו עג עוגה ועמד נחוכה ויש פותרין לשון עיגון ולא יתכן שאם כן היה לו ליקרא הגו"ן דגם לו לכתוב שני נוני"ן: כי יגלה בי יד ה'. למר רבי לוי כל מקום שנאמר יד ה' מכת דבר הוא וכאן אף לכולם הנה יד ה' הויה (שמות ט'): (טו) הנה שבה יבמתך. זה טעמו למעלה תחת הש"ן לפי שהוא לשון ענר שנקרי הוא שנה (לעיל ב') טעמו למטה שני"ת לפי שהוא לשון הווה וכן כל כיוצא בהם: (טז) אל תפגעי בי. אל תפלרי בי: כי אל אשר תלכי אלך. מכאן למדו רבותינו ז"ל גר שבא להתגייר מודיעים לו מקלת עונשים שאם בא לחזור בו

יחזור

באור

כי מר הוא עבר מפעלי הכפל, ונתבלומו מרר, ויתורגם בל"ל כנגיון המנאי (עם ווירדע א. ז. ו.) ומ"ש מכם הסבה הגורמת, כמו מצד עניים עתה לקוס, כלומר נענורנס ומכך להבאתי למכם. וטעם הכתוב לדעת ידידי המהוב ר' יואל נר"ו כזה: מאן תצבאן, אם תלכו עמי, תהיה לי לנחמה, והקל מעלי יד ה', לא כן! כי אם תלכנה עמי, ותהיינה עמדי בלבה, אז תהיה לי יד ה' מר מאוד מלפניס, כי לינבה תוכל לרצות בערה אשר יקרה לחנן, וטוב לי שתסבול לבד, ואתן עליהה לניתבן ותתענגה על רוב שלוס, וכן תרגמתי: יד ה', מכח כמו הנה יד ה' הויה וגו': (יד) והבכינה עוד, כתרגומו עוד זמנ מחרינת: והשק ערפה, הוא נשיקת הפרוד, אם יפרד לית מרעהו, ותשה מרעותה: (טו) יבמתך, הנפרד יָבְמָה ולא יָבְמָה בדלית דגשות התי"ו: אל עמה, לעד שנתגיירו, הרמב"ן, ויפה תפס לותו הכ"י שרומה כי לית יתבן שנעמי תסית לותן לשוב מאחרי ה' ולעבוד אלהים אחרים, הלא כדבר אחת הכללות תדבר, אלא בודאי לא התגיירו עדיין, ומה שאמרה מלת שנה, הוא מוסב על נחינת הדרך שהלכה ולא על אלהים, כאשר חשב הרמב"ן: (טו) אל תפגעי בי, אל תפלרי בי, כש"י, והוא לשון תמנה ונקשה בהתאמצות מה, ובזה יתרמה בדמיון, עם הוראותיו האחרים וכמו ויפגע במקום, כן יפגענו בדבר, וכן הוא בל"ל (יעאַנאַך חוט עטוואָם ביטטען, אָדער אַנגעהען, אָדער אין איהן רייכגען): ובאשר תליני, לא בל לינה לינת לילה אלא בלבד שהנחה הראשונה מזכת התיבה, כי אם הוסיף אח"כ גם על ימים אחדים, לפי שעקר המנוחה בלילה, וניום יתנועע תמיד ותנה, והרמים על זה בהמרומם תלן עיני (איוב י"ז) אחי תלין מנוחתי (שם י"ט) על

נוחכו

אֱלֹהַיִךְ אֱלֹהָי׃ (יז) בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יוֹסִיף כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֵךְ׃ (יח) וַתֵּרֶא כִּי־מִתְאַמֶּצֶת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ׃ (יט) וַתֵּלַכְנָה שְׁתֵּיהֶם עַד־בּוֹאָנָה

ביח

איך אויך; דיין פֿאָלק איז נון אויך מיין פֿאָלק, אונד דיין גאָטט אויך מיין גאָטט. (יז) וואָ דו שטערבען ווירסט, ווילל איך אויך שטערבען, אונד דאָרט בענראַבען ווערדען; דער עוויגע שטראַפֿע מיך אונאויפֿהאַרליך, ווען זעלבסט דער טאָד מיך פֿאָן דיר טרעננען זאָלל! (יח) אַלס נון נעמי זאַה, דאַס זיא וואָ פֿעסט עננטשלאָסּען וואַר מיט איהר צו רייזען, האָרטע זי אויף, מעהר מיט

ביח

איהר דאַפֿאָן צו שפרעכען; (יט) אונד זיא רייזטען אַלוּאָ צוואַממען ביז נאַך ביח לחם. אַלס זיא

רא־

ר ש ״ י

יתכוין שמתיך דברים של רות לתת למד מה לומרה לה נעמי תסור לנו לנחת תון לתמוס בשבת לומרה לה נתבר תלכי תלך. תסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שתינה תיבה לומרה נתבר תלכי תלין. עמנו מיבדלים מזכר עמים בשם מלות ובלם עשרה מלות עמך עמי. תסור לנו ענודת תל ליס תלהיך תלהי. תרבע מיתות נמסרו לבית דין נתבר תמותי תמות. שני קברים נמסרו לבית דין תחד לנסקלין ונשרפין ותחד להרגין וניחנקין לומרה לה ושם תקבר: (יז) כה יעשה ה׳ לי. כתבר שתחיל להרע שילקה בי ידו להמית תיבי ולירד מנכסי: וכה יוסיף. תס יפריד ביני וביניך בי תס המות: (יח) ותחדל לדבר תליה. מכאן לומרו תין מרבין עליו ותין מדקדקין עליו: (יט) ותלכנה שתיהן. לומר לך תנהוגת ורתה כמה מבינים הגרים לפני הקב״ה

בין

ב א ו ר

לותרו ילין עוז (שם מ״ח) וכן כתן על מקום המנוחה שכונס לו, וכן הוא מתורגם (בוייבען): (יו) באשר תמותי אמות, כלומר תין לי עוד חלק ונחלה בתרן מולדתי, ותין נדעתי לחזור מכל וכל כי תף תס תמותי ותזכר לכדי לת תזוב שמה, כי תס לומות ג״כ בתרלך: ושם אקבר, ונזם לת נפרד תף לחר מותינו תבל יהיה תמיד חלקי עמך, כטעם וזכנתי עם תבותי וקברת יבקבורתם, ועיין גם מה שכתוב בספר נתינות פשלוס להרמב״ן על המלמר ותחה תביא תל תבותיך בשלוס (בראשית ט״ז ט״ו) ועל מלמר ויחסף על עמיו (שם כ״ה ח׳): וכה יוסיף, היא לשון שבועה, ומנהג ל״סק לומור כן, כתבר מלינו הרבה פעמים במקרא, והוא לחזק הדבר ולקיימו, ולפי פשוטו פרושו יעשה ה׳ לי דבר מה מעונש, ותולם ר׳ יצחיה פי׳ על כה יעשה ה׳ לתנגר (שמואל ב׳ ג׳ ט׳), כה יעשה לי טובה, ויש לי להפרים ביניהם כי על הרוב מניחו לתריסם מלת תס לו מלת השלילה, ותז פירושו לשון עונש, כמו כה יעשה ה׳ לתויבי דוד תס תשחיר (שמואל ב׳ כ״ה כ״ב), ופרושו, ה׳ יענים תותי, תס תשחיר! ותס תסיה תחריסם מלת כי, הנה לו שהוא נמקיס תס (חב ווען) כדרכו נהרבה מקומות, ותז טעמו ג״כ על העונש, לו שהוא נמקיס כן (דחם) ותז פרושו עשות טובה, ותרגומו בל״ח (זא ווהר זאָל מיר גאָטט העלפֿען). והנה גם לדעת רש״י יהיה טעם כה יעשה לי תלהים להרע תף שטעם כי יש מפן הם י׳, כי תע״פ שפירש תס יפריד ביני וביניך כי תס המות, מ״מ דעתו נהנרת לשלש תת התסר כזה, כה יעשה לי תלהים כי רק המות יפריד. תמנם הנראה יותר נכון הוא שטעם כי מפן הרתשון ולשלית המתמר, דהיינו כה יעשה לי תלהים תס המות יפריד ביני וביניך, כי גם היא לת יפריד, וכמו שזכרנו וכן הוא מתורגם: (יח) מתאמצת, הוא התחזקות לעשות דבר מה, כן נמצא והן נפועל, תבר לת יעבור, ובלשון תשכנז (פֿעסט פֿאָר־גענאַמען, פֿעסט עננטשלאָסּען): לדבר אליה, שעורו לדבר תליה עוד מדבר הזה:

בואנה

בֵּית לָחֶם וַיְהִי כְּבֹאָנָה בֵּית לֶחֶם
וַתֵּהֹם כָּל־הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּאמַרְנָה
הֲזֹאת נָעֳמִי׃ (כ) וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן
אַל־תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי קְרֶאן לִי
מָרָא כִּי־הֵמַר שַׁדַּי לִי מְאֹד׃
(כא) אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי וְרֵיקָם

אי תחת ה׳ השיבני

דאזעלבסט אנקאמען, שטוינ־
טען אללע שטאדטלייטע אי־
בער זיא, אונד מאן שפראך:
דיעזעם זאלל נעמי זיין? (כ) זיא
אבער אנטוואָרטעטע איהנען:
אָ! נעננט מיך ניכט מעהר
נעמי (דיא פֿערגנינגטע), נעננט
מיך פֿיעלמעהר מרה (דיא בי־
טריבטע), דען דער אללמעכ־
טיגע האט מיך זעהר בי־
טריבט. (כא) פֿאָלל גינג איך
פֿאָן היער וועג, אונד לעער
בראכ־

ר ש ״ י

כיון שנתנה דעתה להתנייר השוה לותה הכתוב לנעמי: ותהם כל העיר. נעשית הומיה כל העיר כולם נתקבלו לקנור לחזו על נועז שמתה נו ביום: הזאת נעמי. ה״ל נקודה חטף מפני שהיה בחתי׳ הזאת נעמי שרגילה לנאת בנגים ונפרדים חזיתם מה עלתה לה על אחר יכלתה לחולה לאחרן: (כא) מלאה הלכתי. בעושר ובנים. ד״ל שהיתה מעוברת: ענה בי. העיד עלי שהרשעתי

ב א ו ר

(יט) בואנה, מקור עם נוויי הרבות, והה״ל נוספת, כמו לנדנה קרבנה, הרחוי לבדן, קרבן: ותהום, לדעת הרלב״ע הוא מפעלי הנפל, ושרשו המס כמו והמס גלגל עגלתו (ישעי׳ כ״ח) ירד״ק הניחו בשרשיו בשורש היס, והמס ממנו מהומה גדולה (דניאל ז׳), מהומת מות (שמואל ב׳ ה׳) ולדעת כולם הוא מבנין נפעל, ולירי התי״ו לתשלום הדגש על מסרון נו״ן הנפעל, ופי׳ רד״ק עינינו המיה ושאון, ובל״ח (חין ערשטוינען גשזעלט), ובשמות י״ד פי׳ רש״י על ויהס את מחנה מצרים (עדורדיסט בלע״ז) והוא (בעטייבט, בעשטילנט). וגם יאמר שהוא מחסרי פ״נ ושרשו נהס, והוא מקל ולירי התי״ו תחת הדגש על מסרון פ״ח הפעל, ויהי׳ פרושו שלעקו כולם ויאמרו הזאת נעמי? לא לא שמלאנו על הרוב יכוא חפ״נ על דרך השלימים, לא תהיה ע״פ לחת מלותיות הגרון ונפרטית עם וי״ו המהפך כמו וינחן, וינעל, וינהג, ותנחת, ודומיהם. ונאמת לנכון נקל לרחות כי כלם דהיינו שורש המה, היס, המס, נהס, מסתעפים מסעיף אחד ומתדמים זה לזה, ואין כאן מקומו לנאריכ נפרטית: והאמרנה, ירלה שנאסר מהכתוב מלת נשים, והרחוי ותאמרנה הנשים וכו׳, ויש לומריס הטעם בעבור שלא הוכרר המין וכתרגומו (אתן טפרתך), כי אז דרך ל״הק לשמש בנקבה בחזר העיר ע״ז הרמב״ן זכ״ל: הזאת נעמי, ה״ל נקודה בח״טף מפני שהיא תמוהה, הזאת נעמי הרגילה לנאת בנגים ונפרדים? חזיתם מה עלתה לה וכו׳ מפי׳ רש״י: (כ) קראן, בל״ח נחה, ומלאנוה נרחית התל״ף כמו קְרָאן לו ויתכל לחם (שמות נ׳ כ׳): קראן לי מרה, דע לף שנכל מקום מלינו שמתוק הוא הפוך המר כמו שמים מר למתוק ומתוק למר (ישעי׳ ה׳ כ׳) ולא יכלו לשתות מים כי מרים הם, ולא״כ נאמר וימתקו המים (שמות ט״ו כ״ג וכ״ה), מ״מ מלת מר הוא ג״כ הפוך הנועם, וכמו שכתב הרלב״ג ז״ל, הנועם דבר תענוג, והמר הוא הפוך התענוג, והנועם הוא המתכל האתוק. ולתנחנו נוכל לתרגם מלת מר ונועם על כמה פנים. נועם (זים, מַנגענעהם, לִיבְּלִיך, פֿערגניגט, גליקליך ח. ז. ו״ו.). מר (ביטטער, מיספֿערגניגט, בעטריבט, פֿערדרום, יַאמער, קוואער, שווערלך), ודומיהם רבים, ולף שלפי עומק הענין יש הפרש דק בין המלות הללה ובין הורלותיהם בל״ח, מ״מ לחרי שאין בידינו מסרת העברי רק מעט מזעיר, הרשות נתונה לתרגם כל לחד לפי ענינו, ובלבד שיהי׳ התרגום נאה לפשטות הכתוב ולפי עומק הענין. ועיין בהקדמת הרמב״ן לס׳ נתינת השלום מענין התרגומים: (כא) מלאה הלכתי, מלילה בנים, מליה בעושר ובכבוד, ועתה ריקם השיבני ה׳ מכל וכל, כי לעד שעניה היתה, שהרי הסתפקה מלקוטי רות כלתה: וה׳ ענה בי, העיד עלי שהרשעתי לפניו, רש״י, הרלב״ע והרד״ק, כי לרעתם

מגלת רות א ב

הֲשִׁיבֵנִי יְהוָה לָמָּה תִקְרָאנָה לִי
נָעֳמִי וַיהוָה עָנָה בִי וְשַׁדַּי הֵרַע־
לִי: (כג) וַתָּשָׁב נָעֳמִי וְרוּת
הַמּוֹאֲבִיָּה כַלָּתָהּ עִמָּהּ הַשָּׁבָה
מִשְׂדֵי מוֹאָב וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית
לֶחֶם בִּתְחִלַּת קְצִיר שְׂעֹרִים:
ב (א) וְלִנָעֳמִי מֹיָדָע לְאִישָׁהּ אִישׁ
גִּבּוֹר חַיִל מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ
מודע קרי ושמו

תרגום אשכנזי

בראַכטע דער עוויגע מיך צוריק. וויא קעננט איהר מיך נאָך נעמי נעניען, דאַ דער עוויגע מיר זאָגט אַפּ־על־ענדע, דאַ דער אַללמעכטיגע מיר זאָגט אַפּ־על אונגליק צוגעשיקט האַט? (כג) אַלזאָ ווַאַר נעמי מיט איהר שוויעגערטאָכטער, דער מואביטערין רות, פֿאָן דעם גענפֿלדע מואב'ס וויעדער צוריק געקעהרט; אונד זיא לאַננטען צו בית לחם אין, עבען אַלס דיא גערשטען־ערנדטע אַנגינג.

ב (א) נון האַטטע נעמי אייגען פֿרוינד פֿאָן איהרעם מאַננע, אייגען עדלען ביעתערמאַן, אוים דער פֿאַמיליע אלימלך'ס, דעסגען נאַמע בועז

ר ש ' י

שהרשעתי לפניו. ל"ק ענה בי מדת הדין כמו וענה גלון ישראל (הושע ה'): (כב) בתחלת קציר שעורים. בקלירת העומר הכתוב מדבר:

ב (א) מודע. קרוב בן לחיו של אלימלך היה לשרו רבותינו ז"ל אלימלך ושלמון לחני בועז ופלוני אלמוני הגואל ולפי שעמי כולם בני נחשון בן עמינדב היו ולא הועיל להם זכות אבותם

ב א ו ר

שורש ענה נקל הוא רק לשון מענה לו עדות, ולי נראה כי לפ שהוא מהקל הוא לשון עוני, ונכפל הלשון, ופי' ענה הניח על עוני (עווענד), והרע הניח עלי רעה (וונגלוק). ומלאתי לון לי מפירוש קדוני ו הרמב"ן על הפסוק לודך כי עויתני (תהלים ק "ח כ"ח): (כב) והשב נעמי, הוא נדרך כלל שלפניו פרט, ופרוש לשר שספר המקרא כל דבר קטן שהירא לה בהליכתה ובשובה, מזר ונולל פעם לחברת את עיקר המעשה, והוא תשובתה מבדי מואב, וטעמו כמו שכתב הראב"ע לדבק הזמן שבאו בתחלת ימי הקציר, בעבור לקוטי רות: השבה, פעל עבר בה"ל היא יעה, והוא זר בלשון, וחבירו ג' השבה הנמלטו פה, ועל ענין המלה הנראה נפול, לשר שד מן הגריש שעור הכתוב, ותשב נעמי, ורות המואביה כלתה השבה עמה, מבדי מואב:

ב (א) מודע, הוא משרש ידע לפי שהקרובים יודעים זה את זה יותר מלחרים, מרד"ק, ומלאתי לו ריע בענין לחר, שלופי ומיודעי, ומזה הענין גם כן הכתיב שלפנינו: גבור חיל, התואר הזה מלינו על שני פנים, (א') שיוסשך לחיל מלת גבור, כמו גם כי החיל, ויתורגם (טאַפֿפֿערער קריעגסמאַן), ויתלרו בזה לגבי המלחמה היודעים בטיב ומהות התנהגות המלחמה, וגם לין להם מורך בלבם לנוס מפני האויב. (ב) שיוסשך לחיל מלת לים לו לחת, ולז יתורגם (רעכטטאַפֿפֿען, בידער) ויתלרו בזה לגבים שלמים וטובים, עיין מזה בפרשת יתרו בביאור על התורה מהרמב"ן ז"ל. ולפ כן לריך שיתורגם פה גם כן (חיין קריעגסהעלד), ויאות לבועז הפט הזה לפי קבלת חז"ל שהיה שופט את ישראל ובוודאי היה לים מלחמה. לך לפי עומק ויופי המליצה לא נכון לתרגם כן, כי למה תועלת יודיע לנו הכותב המגלה הזאת במעשה רות, לפ היה בועז לים מלחמה לפ לאו? מה יתן ומה יוסיף לנו לפ לנקנו יודעים את זאת? לתרגם לפ יתורגם (בידערמאַן) יהיה ההודעה הזאת ממדותיו הנעימות נמו הקדמה לספור שלאחריו, יכי לאחרי שהיה לים תם וישר, עושה משפט ולדקה, לכן רצה מיד על הנערה לשלח נאמן נכריה ולתן לה לקט ולפ, וידבר על לבה. ובן המנהג בכל הכותבים

וּשְׁמוֹ בֹּעַז׃ (ג) וַתֹּאמֶר רוּת
הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל־נָעֳמִי אֵלְכָה־נָּא
הַשָּׂדֶה וַאֲלַקְטָה בַשִּׁבֳּלִים אַחַר
אֲשֶׁר אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו וַתֹּאמֶר
לָהּ לְכִי בִתִּי׃ (ג) וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא
וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקֹּצְרִים
וַיִּקֶר מִקְרֶהָ חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְבֹעַז
אשר

תרגום אשכנזי מד

בועז ווער. (ב) איינסט
שפראך דיא מואביטערין רות
צו נעמי, ערלויבע מיר, דאס
איך אויפס פעלד גיהע אונד
אהרען אויפלאוע הינטער אי־
נעם הער, בייא וועלכעם איך
גונסט פינדען ווערדע. יענע
אנטוואָרטעטע, גיהע נור מי־
נע טאכטער. (ג) זיא גינג אל־
וא הינוועג, קאם אויף איין
פעלד, אונד וועטע אויף, וואס
הינטער רען שניטטערן אב־

פיעל. דאַ טראף עס זיך, דאס זיא אין איין שטיק אקקער גערַאטהען וואר, וועלכעם דעם
בועז

ר ש ״ י

מניחם נלקחם מהארץ למולה לארץ: (ב) אלכה נא בשדה. לאחד מנדולי העיר לאחרי אחד מהם אזר לאזלת מן בעיניו שלא יגער בי: ואלקטה בשבלים אחר אזר למצא חן בעיניו. אחר מי אזר למצא חן בעיניו: (ג) ותלך ותבא. מלינו מדבם רות עד לא אזלת אחת שהוא אומר ותבא ואחר ותלקט אלא שהיתה מסתנת הדברים קודם שנכנסה לשדה והלכה ובאה וחזרה לעיר כדי לעשות סימנים וליונים שלא תטעה בשבילים ותדע לשוב: ויקר מקרה. לנא
בחלקת

ב א ו ר

הנותנים וסופרים ספורים ודברי הימים. לכן אומר אני כי מלת גְּבוֹר, לא הנאתו לבד על בעל כח וגבורה טבעית, או על הנוהג את יצרו הרע, רק פונה אל התואר הזה, על הליים אזר יש לו יתר אחת (פַּאָלוג) על אחרי אחיו, הן על ידי בחו ועושם ידו, הן ע״י מעלליו הטובים, או ע״י עשרו וכבודו. והוסיף הספר הזה מן גָּבָר שמראה את עלמו ביתרון המעלה כמו בים ליתרון המעלה מאחה, וכן הלועז אומר (עד לייגט זיך חַלם חיין מאן); וא״כ יתורגם בכל פעם מלת גבור לפי ענינו, אם הי׳ לו יתרון בחכמה, או יתרון בגידת פיות ועופות, כמו הוא היה גבור ליד (בראשית י׳ ט׳), ואם חַיִל הוא אם דבר לקבולת כח ואומן לפעול פעולות רבות, עיין בספור הנ״ל, ומלת גְּבוֹר הוא שמוך, כי ההולכים על מזקל פְּקוּד לא יאתנו בסמיכות ובכנויים, ופרושו שהיה לו יתר אחת בדבר חיל, ותרגמתי (ערנער) כי גם זאת המלה מורה גל״ח על יתרון המעלה, אזר ממנה הוסיפל לתאר ערים גדולים בשם (חַדעג). ויש לי עוד דברים בזה, לסוף מין להאריך: (ב) אלכה נא השדה, לאחד מהשדות: אחר אשר אמצא חן בעיניו, שלא יגער בי, רש״י. ואם יקשה למה תפעל שיגערו בה, והלא מחויבים המה לעזוב לעני ולגר ללקוט? נאמר לולי בעבור שהיתה רות מארץ לא יראה עדיין מהקוב הזה, ומצנה שהלקט היה מפלת האבד מבעל השדה ולכל אחר יחפוץ יתן: (ג) ותלך ותבוא, אמרו במדרש עד שלא אזלת אחת, שהוא אומר ותבוא ואחר ותלקט שלא וכו׳ מפירוש רש״י, ואינו מובנח, כי מלת בשדה מוסב גם על הפעל ותבוא, כדרך לשון הקודש, ושעור הכתוב ותלך מעם ממותה ותבוא בשדה אחד ותלקט, ויקר שהיה אותו השדה שדה של בועז: אחרי הקוצרים, הלקט מה שנופל בשעת הקצירה ושאר אחר הקולרים: ויקר, שהיה מקרה, פירוש המקום אזר קרה לה ללקוט שם, חלקת השדה וכו׳: חלקת, בנמיכת השדות של אנשי העיר כלם, נקרא השדה של אחד מהם חלקה, לפי שהוא חלק מן הכלל: לבועז, כמו של בועז כי הלמ״ד תשמש לפעמים בלשון הקודש במקום יחס המלטרף (יענישיק):
והנה

תרגום אשכנזי

בועז אויס דער פאמיליע
אלימלך'ס געהערטע: (ד) אונד
זיהע! עס קאם אויך בועז
אויס ביה לחם. ער שפראך
צו דען שניטטערן: דער עווי-
גע זיא מיט אייך! זיא ערוי-
דערטען: גאטט זועגנע דיך!
(ה) בועז פראגטע דען דיענער,
דער איבער דיא שניטטער גע-
זעטצט וואר: ווען נעהערט
יענעם מעדכען אן? (ו) דער
דיענער, דער איבער דיא
שניטטער גענזעטצט וואר, אנט-
וואָרטעטע: עס איזט דאז
מיאביטישע פרויענצימער,
וועלכעם מיט דער נעמי פאם
נעפילדע מואב'ס צוריק גע-
קאממען. (ז) זיא האטטע (צו מיר) נעזאגט: ליעבער! לאם מיך דאך בייא דען גארבען
אויפ-

מגלת רות ב

אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ׃
(ד) וְהִנֵּה־בֹעַז בָּא מִבֵּית לָחֶם
וַיֹּאמֶר לַקּוֹצְרִים יְהוָה עִמָּכֶם
וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרֶכְךָ יְהוָה׃ (ה) וַיֹּאמֶר
בֹּעַז לְנַעֲרוֹ הַנִּצָּב עַל־הַקּוֹצְרִים
לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת׃ (ו) וַיַּעַן הַנַּעַר
הַנִּצָּב עַל־הַקֹּוצְרִים וַיֹּאמַר
נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשָּׁבָה עִם־
נָעֳמִי מִשְּׂדֵי מוֹאָב׃ (ז) וַתֹּאמֶר
אֲלַקֳּטָה־נָּא וְאָסַפְתִּי בָעֳמָרִים

אחרי

קָאמֶמען. (ז) זיא האַטטע (צו מיר) נעזאַגט: ליעבער! לאַם מיך דאָך בייא דען גאַרבען

ר ש "י

בחלקת השדה לקר לבועז: (ה) למי היערה הזאת. וכי דרכו של בועז לשאול בנשים אלא לדברי לניעות ומנמה רלה בה אתי שנלים לקטה שלא תינה לקטה והיתה מלקטת עומדת מעומד ושובנת מיושב כדי שלא תשמה: (ו) השנה עם נעמי. הטעם למעלה תחת הש"ן לפי שהוא לשון ענר ותינה לשון פועלת: (ז) ותאמר. נלנה: אלקטה נא. לקט השנלים: ואספתי בעמרים. שנאה של עמריס: ולמית

ב א ו ר

(ד) והנה, יאמר והנה כמתמיה, רלה ליך קיה שנס בועז בא לשדהו בהיות רות שם. ה' עמכם, הוא שאילת שלום לים לנעהו, טרם ידבר עמו מלרכיו: (ה) לנערו, טעמו משרת, כמו ונחזי נערו, ולומיהם: הנצב, כתרגומו דאתמני רב על תלודיא, וכן תרגמתי: למי הנערה, וכי דרכו של בועז לשאול בנשים? (ויותר תמוה הלא את הקליר היה וכבל יש ויוש נערות רבות יולאות ללקוט, ומדוע שאל על זאת) הלא דבר לניעות וכו', גמרא ורש"י, ורלב"ע פי' לולי היה לניאה מסונה כלבוש לרלה והכיר שהיא נכריה, ולפי דעתי היא לפי מה שלכתוב להלן בשם הרלב"ע, שיצאה בסוכה לגוף בועז השדה, ולולי לא הורשה זאת לאחרות להסתפק שם, כי הסוכה היתה רק לנעריו ונעדותיו, וגם לקיליים, ע"כ תמה למי הנערה: (ו) נערה מיאביה, לולי ידע הנער מהקירבה של בועז עם נעמי, ואמר אליו השבה עם נעמי, בעבור זאת, ושם נערה יתכן שהוא נופל על כל אשה הלעירה לימים: (ז) ותאמר, פירש רש"י נלנה, והנכון בעיני שנאסר מלת לקי, כי בלשת אמרה זאת אל הנער שיתן לה רשיון ללקוט בשדה, ולא שאסף הכתוב ולא פירש מה נכך? כי אין מהלוך לכתוב כל דבר קטן אשר אין בו תועלת להקורא, וגם אשר לינינו מדבק ומחבר ספור המעשה, והכיתב סומך על המבין שיבין מעלמו, ופירוש ותאמר, וכבר אמרה: אלקטה נא, לקט השנלים, ואספתי שכתה של עמריס, מרש"י, והנה הרד"ק נשרשיו הפרים בין שורש קבן וחסף ואמר, חסף נאמר לף על שאינו מפוזר, וקבן נאמר רק על המפוזר. והנה שורש לקט יאמר גם כן על המפוזר, וההפרש ביניהם, שירש קבן יאמר בבחינת שני דברים המפוזרים לאחדים יחדיו ובל"א (זוזאמענבריינגען) כמו ויקבן את כל אוכל (בראשית מ"ג מ"ז), ולקט יאמר אף על דבר אחד בבחינת החפיסה לאחוז

מגלת רות ב

אַחֲרֵי הַקֹּוצְרִים וָתָּבוֹא וַתַּעֲמֹד
מֵאָז הַבֹּקֶר וְעַד־עַתָּה זֶה שִׁבְתָּהּ
הַבַּיִת מְעָט׃ (ח) וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל־רוּת
הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי אַל־תֵּלְכִי
לְלַקֵּט בְּשָׂדֶה אַחֵר וְגַם לֹא־

חעב רי

תרגום אשכנזי מה

אויפֿגעזאַמלט, וואָס הינטער דען שניטטערן לויפֿגען כלייבט. זאָ קאָם זיא דען הער, אונד שטונד היער פֿאָן דעם טאָגעס אַנברוך אַן ביז יעטצט; זיא רוהט איטצט נור איין וועניג אין דעם הויז אויס: (ח) דאַ שפראַך בועז צו רות. האָסט דוא געהערט, מיינע טאָכטער? נעהע יא ניכט אויף איין אַנדערעם פֿעלר אָהרען אויפֿצוזוכֿען; דוא ברויכסט אויך נאָר ניכט פֿאָן היער הינ־

וועג

באור

דבר מה ולקחתו ובלשון תרגום (אויפֿזוכֿען), ואם תעיין במקרא תמצא בכל פעם על לקיטת השבלים יאמר מלת לקט בנין פֿעל (ואחד יוצא מן הכלל אל תלכי ללקוט בפסוק שלאחר זה, אף שגם פה נוכל לדחוק ולפרש) יזה יורה על חוזק הפעולה ללקט השבלים המפוזרים הנה והנה שהוא טורח רב. ואולם בפרשת בשלח לכל המן נאמר לקט בנין הקל כאו ולקטו לחם, וילקטו יום ויום וכו', כי שם היה בלי טורח לאסוף כי נפה המן את עין הארץ ונפל לתוך מספר, ובמאמר חכמינו ז"ל שגו העם תוך שלש עיולי בלי עמל וכו' ולכך פירש רש"י פה ללקטה סוף לקט השבלים, הנופלים בשעת הקצירה כי המה מפוזרים, ואספתי הוא שנאמר, כי הוא דבר המצוה. לך לפי פשטות הענין נאמר כי מלת בעמרים מוסב על שני הפעלים על ללקטה ועל ואספתי, ושעורו ללקט לכל העמרים, ומה שלקטתי לאסוף לי להניח בניתה. לשנס לדעת רעי היקר כ' יואל נר"ו זה הפירוש חינו נכון, כי יקשה לו לך יאמר בועז להלן גם בין העמרים תלקט אם הוא דבר מותר לכל, או שלכל הפחות כבר הרשו לותה לה, לכל טעם הכתוב שאלה רות מהנער רשות ללקוט שבלים ולאספם לתוך כך בעמרים, כדי שיהיה נקל עליה לשאת, והיתה לריכה לבקש רשות לזה כדי שלא יחזידוה שבנתה עמרים שלמים מן השדה, והיא מלקה מן בעיני הנער, ולשר שבאל לשמה וידע כי ממשפחת אדוניו היא, נתן לה רשות לעשות כאות נפשה, לפילו לשבת בתוך הבית הנזכר בשורה לנוח ממלאכתה, ולזה תמה בועז בשראה יתר השלח לה משאר העניים הליקטים. ולשר עוד שהבנינה מסייעתו בשה שמלת ללקטה בא מוטעם בטעם מפסיק, ולשפתי בעמרים במדרת מפסיק, ולו היו ב' הפעלים שייכים לשם בעמרים יהיו שניהם מחוברים בטעם מדרת מפסיק, והשם במפסיק יותר, ושנס ליתנה בתרגום נוטה לזה, שלכור כאן ולכנוד שונלין בשלומיך, ויתורגם שם כן בלשון תשבנז (וחם איך דאָך כחַלוֹעזען, חונך איר אין גחַרבען חויפֿבינדען, וואָס היכטער דען שניטטערן ליגען בלייבט): וחבוא, לשר שהרשתי לה נחה, ותעמוד לעסוק במלאכתה מאז הבוקר ועד עתה: זה שבחה הבית, זה ידיעתה בבית אלים כי שם זמן מועט לנוח שם, וטעם בית פירש הרשב"ע כמו סוכה, פירוש שיבנה בסוכה העושים בשדה לשמות לשתיר מקום השמש, ושמר הנער שלי מבעוט עלי כי היא יושבת שם רק זמן מועט, ומלת זה מוסב על היבנה, ותיבת זה, לשון אומרת את המן, להיות שבחה, מקור מבחי פ"י עם בנוי בשורת מהנפרד שֶׁבָּח, והוא דבר מופשט אשר בשמת לה יובנם תחת מין כלל וכלל: (ח) הלא שמעת בחי, דרך הלשון לדבר כן בהתחלת הדבור, וכן המנהג לפעמים בלשון חשבנז, ורד"ק בשרש לא כתב שמתחלה אמר לה בועז שלא תלך ללקוט בשדה אחר, ושאר כך אמר לה, הלא שמעת מה שהזהרתיך? השמרי ללכת לשדה אחר! העבורי, שורק תחת החול"ם, ושעמו שלא תלטרך ללכת כלל מזה כל יכי הקביר רק תדבקי עם נערותי, ושפשר שהטעם אף ללון עמהן. ושעם וְכֹה יש חומרים על היותו לפעמים כטעם פֹּה כמו אֵיכָה שהוא במקום אַיֵּה, ויש חומרים שהוא מוסב על זה שנתה הקודם כי מדרך השבל שלא הלכה לשדה אל הבית, כי אם בחנורת נערות בועז, ולכן אמר

כאשר

תַּעֲבוֹרִי מִזֶּה וְכֹה תִּדְבָּקִין עִם־
נַעֲרָתָי: (ט) עֵינַיִךְ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר־
יִקְצֹרוּן וְהָלַכְתְּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא
צִוִּיתִי אֶת־הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי
נָגְעֵךְ וְצָמִת וְהָלַכְתְּ אֶל־הַכֵּלִים
וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים:
(י) וַתִּפֹּל עַל־פָּנֶיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ
אָרְצָה וַתֹּאמֶר אֵלָיו מַדּוּעַ
מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְהַכִּירֵנִי
וְאָנֹכִי נָכְרִיָּה: (יא) וַיַּעַן בֹּעַז וַיֹּאמֶר
לָהּ הֻגֵּד הֻגַּד לִי כֹּל אֲשֶׁר־עָשִׂית

ווען צו געהען, זאָלסטו
קאַננסט דיך נור איטמער זאָ
צו מיינען מענדען האַלטען.
(ט) זאָלד דוא נור זיעהסט,
דאַס מאַן וואָ אויף דעם פֿעל־
דע שניידעט, זאָ געהעסט דוא
איהנען נאַך; איך האַבע שאָן
דען דיענסטען אַנבעפֿאָהלען,
דאַס מאַן דיר ניכטס צו ליידע
טהון זאָלל; אונד ווען דוא
דורשט האַסט, זאָ געהע נור
פֿרייא צו דען גערעטהען, אונד
טרינקע פֿאָן דעם, וואָרוים
דיא דיענסטע שעפֿען. (י) רות
פֿיעל אויף איהר אַנגעזיכט נידע־
דער, וואַרף זיך צור ערדע
הין אונד שפראַך: וואָרורך
האַבע איך דיעזע גנאַדע פֿער־
דיענט, דאַס דוא מיך זאָ גיטיג אויפֿנימסט, דא איך היער דאָך פֿרעמד בין? (יא) בועז
אַנטוואָרטעטע איהר אונד שפראַך: עס איזט מיר שאָן אַללעס ערצעהלט וואָרדען, וואַס
דוא

את

רשי

(ט) ונמית והלכת אל הכלים. ואם תצמאי אל תלכי מלכת ולשתות מכלי המים אשר ישאבון הנערים:
לא

באור

כאשר הטבת עתה לדבוק עמהן כן תעצי כל ימי הקציר: תדבקין, הנו"ן נוספת, ולמר מד מן תגרוף הטעם לגחות המנחל, בענור הלות הגרונית הסמוכה והנקודה גם כן בחיק, לאשר על ידי זה תבולע בין הלותיות סממונות, ובלה הנו"ן להפסיק: (ט) עיניך בשדה, כתרגום יונתן תהא מסתכלת בחקלת וכו', וטעם עינים לינו נופל בכל מקום על כלי הרמות דומה (ריח חוגבן) כי לא לפעמים גם על חלקי הרמיה לאשר הלחד מהם יקרא בפי המורגל בינינו בשם הרף עין (ריח בויקקע), וחזי מאן גברת רבה דקא מסהיד עלוהי בתרגומו לשיר השירים (ד' ט'). ובעיר הכתוב לאמר כי על ידי שתדבקי תמיד בנערותי ולא תלטרך לחזור ולשוב, עיניך ישוטטו תמיד בשדה, ובכל מקום לאשר יקלרו הקוצרים שם חלק לאחריהן ללקוט, וכן הוא מתורגם: והלכת אחריהן, לאחרי הנערות המזכרות בפסוק הקודם, ורגיל נפומים דרחנ"ע לאמר על הדומה לזה, לף על פי שהוא רחוק במקום הוא קריב בטעם, והנה הנערות מחלמות חלומים ממה שיקלרו הקוצרים ויחליטו לאחרי גיום והעמיים בלים לאחרי זמן מה ללקוט לת השבלים הנשארים מלאחריהן, ולמר בועז לרות שהיה תדבק בנערותיו ותלך מיד לאחריהן, כדי שתקדים לכל לאחד לזכות בהלקט: את הנערים, ידוע שאם הכוונה על הקנון לאשר יכלול בו זכרים ונקבות ידבר תמיד בלשון זכר, וכן יאמרו כאן שם נערים על כל הפועלים הן העבדים הן השפחות שכלם לוה לכלתי נגוע בה להרע, והרמיה מלאשר ישאבון הנערים, וכן הוא מתורגם: וצמית, ואם תצמאי אל תלכי מלאכול ולשתות, רש"י, ולמית מנחי ל"ת, ובא על משקל נחי ל"ה, ורגיש כמוהו: מאשר ישאבון הנערים, מהכלי הגדול לאשר הפועלים שואבים ממנו בכלי קטן לשתות: (י) להכירני, לעשות לי כל הטוב הזה בהלו הייתי ממביאך, ובלשת לשני נכריה:
משברחך

אֶת־חֲמוֹתֵךְ אַחֲרֵי מוֹת אִישֵׁךְ
וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְאֶרֶץ
מוֹלַדְתֵּךְ וַתֵּלְכִי אֶל־עַם אֲשֶׁר
לֹא־יָדַעַתְּ תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם׃
(יג) יְשַׁלֵּם יְהוָה פָּעֳלֵךְ וּתְהִי
מַשְׂכֻּרְתֵּךְ שְׁלֵמָה מֵעִם יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בָּאת לַחֲסוֹת
תַּחַת־כְּנָפָיו׃ (יג) וַתֹּאמֶר אֶמְצָא־
חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי כִּי נִחַמְתָּנִי וְכִי
דִבַּרְתָּ עַל־לֵב שִׁפְחָתֶךָ וְאָנֹכִי
לֹא אֶהְיֶה כְּאַחַת שִׁפְחֹתֶיךָ׃
(יד) וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז לְעֵת הָאֹכֶל
גְּשִׁי הֲלֹם וְאָכַלְתְּ מִן־הַלֶּחֶם
וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ וַתֵּשֶׁב מִצַּד
הַקֹּצְרִים וַיִּצְבָּט־לָהּ קָלִי וַתֹּאכַל

בי׳ טעמים במלה אחת ותשבע

דוא פֿיר דיינע שוויגערמוט־
טער נאך דיינעם מאננעם טא־
רע געטהאן האסט, דא דוא
איהרעמטוועגען, פֿאטער,מוט־
טער, דיין גאנצעם פֿאטער־
לאנד פֿערליעסעסט, אונר צו
איינעם פֿאלקע איבער־נינגסט,
דאו דוא פֿאהער ניכט גע־
קאננט. (יב) דער עוויגע ווירד
דיר דיעזע טהאט פֿערגעלטען,
פֿאללשט נדיג ווירד דיין לאהן
זיין פֿאן איהם, דעם עווינען
דעם גאטטע ישראל׳ס, אונ־
טער דעססען פֿליגעלן דוא
ש טין נעוויסט האסט! (יג) זיא
שפּרַך: לאס מיך נור פֿער־
נער ננאדע פֿינדען אין דיינען
אויגען, מיין הערר! דוא האסט
מיר טראסט, דוא האסט דיי־
נער מאגד מוטה איננע־
פֿלעסט, דיא איך ניכט איני־
מאהל אינער דיינער שקלא־
פֿינגען נלייך בין. (יד) אלס
עס צייט צום עססען וואר,
שפּראך בועז צו איהר: קאמ־

מע הערבייא, אונר אים מיט; דוא קאננסט אויך דיין בראד אין עסיג איינטונקען. זיא זעטצטע זיך נעבען דיא שניטטער הין. מאן לענטע איהר נערעסטעטעס וואנגען = מעהל פֿאר; זיא

אם

ר ש "י

(יג) לא תהיה כאחת שפחתך. לויי מצוה כאחת מן השפחות שלך: (יד) וטבלת פתך בחומץ. מכאן שהחומץ יפה לעניו: ויושט לה קלי. ויושט לה ואין לו דמיון במקרא אלא בלשון משנה תמוויים ותוך ונית הכניעה:

וגם

באור

(יב) משכרתך, הנפרד משכורת נפלס מהכונת ונכנוי יתנה המולם לעורך, והונח ערם שנר על תשלום הדבר חלף עבודה מה: אשר באת, שעורו מעם ה׳ לשכר מאת נפיו נאת לחסות, כי נן דרכו לשלם לאיש כפי מעלנו: (יג) אמצא חן, מי יתן ואמלא עוד מן בעיניך ויהיה זה שנרי מעם ה׳ על החסד לשכר עשיתי: ואנכי לא אהיה, לויי רחויה להתדמות אל אחת שפחותיך, ועשם זמן הפעל הוא מורכב מהוה ועתיד, לויי עתה ולא תהיה כל עת כאחת שפחותיך, כלשכר העיר על זה רעי הנ"ל נסעדו זמירות ישראל: (יד) פתך בחומץ, כי החומץ יפה לעכל, כי הוא מקיר וממזג הדם: ותשב מצד הקוצרים, חמר חד מן חברים, דרך ענווה קמשמע לן שלקחה מקומה מלד הפועלים לא מלד הממונים: ויצבט, לשון כויה כמקרא

וענייו

וַתִּשְׁבַּע וַתֹּתַר: (טו) וַתָּקָם לְלַקֵּט
וַיְצַו בֹּעַז אֶת־נְעָרָיו לֵאמֹר גַּם
בֵּין הָעֳמָרִים תְּלַקֵּט וְלֹא
תַכְלִימוּהָ: (טז) וְגַם שֹׁל־תָּשֹׁלּוּ
לָהּ מִן־הַצְּבָתִים וַעֲזַבְתֶּם וְלִקְּטָה

אס, וואורדע זאטט, אונד
האטטע נאך איבריג. (טו) נאכ-
דעם זיא ווידער אויפגע-
שטאנדען אים פעלדע צו זו-
לען, בעפאהל בועז זיינען דיע-
נערן אונד שפראך: לאסס זיא
איך צווישען דען גארבען הע-
רום זוכען, אונד בעשעמט
ולא
זיא ניכט דאריבער; (טז) איהר קאננעט אויך איהרענטוועגען אייך זאגאר עטוואס פאן דען
קלייענרן גארבען היער פערגעסטען מאכען, אונד זיא זאלכעם אויפזוכען לאססען.
דאס

ר ש " י

(טו) וגם שלתשלו. שכח תשכחו עבו עלמיכם נחלו לחם זוכחים תרגום של שגגה שלותח וכן על השל (שמואל ב' ו'). ל"ק לשון כי יבל זיתך (נפרשת כי תבא): לנחים. עמרים קטנים ויש
לומחי

ב א ו ר

ועניני הוספה, והטעם לחד מן היוצניים לחלה, כתרגומו (אתן) ונח נקמץ קטן תחת החולם בענור המקף: והחר, נקמץ התי"ו בענור הסוף פסוק, ונח לסוף כן העתיד בלי הפסק בפתח להרחיב הרי"ם, לחנוס לדעת המבלול הוא נקוד כתן בפתח, לסוף כן בלי הפסק בסגול, כי כן דין מפסיק גדול לבנות הסגול לפתח, כמו זכור מלחמה לך הוספת (לעיל מ ל"ג) ומן ויאמר נאמר בפסק ויאמר, כי לף על פי שזניהם תנועות קטנות הנה בערך ההדרגם ביניהם הפתח לרוכה יותר מהסגול כפי טבע המבטע: (טו) וחקם ללקט, לאחר שקמה מלאכול, לוה בועז את נעריו עליה לשון שלח תשמע וחכלס, ויתכן שטעם נעריו כאן הממונים על עובי המלאכה: גם בין העמרים, כי לף הורשה לכל המלקטים ללקוט בין העמרים, רק לאחרי הקולרים מה שנפל מהם, ולכן לאמר שהיה חלקט, ולחם לל תכלימו לותם, לאמר לה שלף הורשה זאת: (טו) של תשלו, רש"י הניח ג' פירושים, לאחד מלשון כי יבל זיתך, ויהיה מפעלי פ"נ ושרשו נבל, ולדעת זה כוון המתרגם בלאמרו ולף מתר תתירון לה וכו', כי על ידי התרת המיתרים נוצרים ונוצלים הכלים, ובלשון לשכנו (ביבמות עטוואם פאן דען גארבען חויל ח. ז. וו-). וג' מלשון על השל ספירושו שגגה, כלומר עבו עלמיכם כאילו לחם זוכחים, ויהיה לם כן מנחי ל"ה, כמו לף תשלה לותי (מלכים ב' ד') ולין ניקוד המלה מסכים לשני פירושיו, כנודע: לולם הרד"ק לאמר שהרבו שלל על מקל תָּחֹגּוּ ודומיהם כלומר השמיטוהו לה הכלים מן הלכתים, והנה ירלה שלאמר הכתוב לשון שלל, כי שרש זה הונח על לקיחת הדבר בהחירות ובחטיפות בלי סדור, ולאמר בועז להם שיקחו ענורה בהחירות ובלי סדור, כדי שלף תניחה ותניים, לו לם יונח על השדה בסדור נלה תירף מלקחת כי תלאמר בוודלי לכוונה מיוחדת הונחו שם, ויתורגם לפי זה בלשון לשכנו (לחפפט זחנחם עטוואם חוים דעם הויפען הערזים חוכד לחסט זיא חויפנעהאלן). לך נוכל להמלין בעד הפירוש השני של רש"י, לחרי שעל הרוב פעלי הכפל ופעלי נמי ל"ה מתחלפים זה בזה, ויש להם על הרוב התדמות (דהיינו לם הפ"ל ועי"ן הפעל מכל לחד דומה לשל חבירו) כמו שגג שגה, מרר מרה, לף נתן שלל שלה: לה, בענורה, כמו ופגעו לי וכו': מן השבחים, רש"י פירש עמרים קטנים, ובלשון לשכנו נקראים גם כן (קלייענע גארבען). ורד"ק פירש לגודות, כי תרגום מלקחים לגודים, לפי שהמלקחים לוקחין הדבר ולוגדין לותו. ולדעתי פירושו, כי זה דרכם למו בשדה, בתחלה מחלמים חלומים, שלוקחין שבלים הרבה ולוגדים לותם יחד, וזאת יקרא בלשון לשכנו (גארבען), לח"כ מניחים כמה עמרים כאלו לל מקום לחד ויבלבו לותם חמרים חמרים, עד לחר יאספו הגורן, וזאת יקרא בלשון הקודש לבת, ובלשון לשכנו (הויפען, חאנדעל גארבען) והוחל השם לבת, מן לבה שהונח על כל דבר הנעבה וגבר כמו ובנתם בענה: ועובחם ולקטה, הוי"ו מן ולקטה מחמם במקום

וְלֹא תִגְעַרְוּ־בָהּ: (ז) וַתְּלַקֶּט
בַּשָּׂדֶה עַד־הָעֶרֶב וַתַּחְבֹּט אֵת
אֲשֶׁר־לִקָּטָה וַיְהִי כְּאֵיפָה שְׂעֹרִים:
(ח) וַתִּשָּׂא וַתָּבוֹא הָעִיר וַתֵּרֶא
חָמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר־לִקָּטָה וַתּוֹצֵא
וַתִּתֶּן־לָהּ אֵת אֲשֶׁר־הוֹתְרָה
מִשָּׂבְעָהּ: (ט) וַתֹּאמֶר לָהּ חֲמוֹתָהּ פ
אֵיפֹה לָקַטְתְּ הַיּוֹם וְאָנָה עָשִׂית יְהִי
מַכִּירֵךְ בָּרוּךְ וַתַּגֶּד לַחֲמוֹתָהּ אֵת
אֲשֶׁר־עָשְׂתָה עִמּוֹ וַתֹּאמֶר שֵׁם
הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם
בֹּעַז: (י) וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לְכַלָּתָהּ
בָּרוּךְ הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר לֹא־עָזַב
חַסְדּוֹ אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַמֵּתִים

וחאמר

חרגום אשכנזי מז

דאַס זיא יאַ ניעמאנד האַרט
אַנרעדע! (ז) זיא לאַז אַלוּאָ
אין דעם פֿעלדע אויף ביז נעז
אַבענד, אונד אַלס זיא הער=
נאַך אויסשלוג, וואַס זיא נע=
זאַממעלט האַטטע, וואַר עס
ביינאַהע אייניע איפה נער=
שטע. (ז) זי נאַהם זאַל=
פֿעס אויף, גינג דאַמיט אין
דיא שטאַדט, אונד איהרע
שוויעגערמוטטער בעשויעט,
וואַס זיא אויפֿגעזוכט האַטטע.
זיא צאָג אויך הערפֿאָר, וואַס
זיא, נאַכדעם זיא ואַטט גע=
וואָרדען, פֿאָן איהרעם עסעז
איבריג האַטטע, אונד גאַב עס
איהר. (יט) דאַ שפּראַך איה=
רע שוויעגערמוטטער: וואָ
האַסט דוא דען הייטע אויפֿ=
געלעזען? וואָ געזאַממעלט? אָ!
דאַס ער געזעגנעט וויא, דער
דיך זאָ פֿרײַנדליך אויפֿגענאָמ=
מען! דאַרויף זאַגטע זיא איה=
רער שוויעגערמוטטער בייא

וועם זיא געזאַממעלט; שפּראַך נעהמליך: דער מאַן, בייא וועלכעם איך הייטע געזאַמ=
מעלט האַבע, הייסט בועז. (כ) דאַ זאגטע נעמי צו איהרער שוויעגער טאָכטער: גע=
זעגנעט זייא ער פֿאָם עווינען, דאַ ער זיינע גיטע וועדער דען לעבענדיגען נאָך דען טאָדטען

ענט=

ר ש "י

לוגמתו בלשון משנה מלקן לבתים לו כרונות (נמסכת נגע מליעת): (יט) יהי מכירך ברוך. נעל השדה שנתת ונתן לך פניס ללקט בשדהו: (כ) את החיים ואת המתים. זון ומפרנס את החיים ונטפל בצורכי המתים:

ב א ו ר

ע"ן, כלומר עזנוה ללקט, ומוסב ועזנתם על התונים שיתנו לה הרשיון ללקט, והוא ועזנתם שלקטה. וכן מרגם יונתן תשנקי למהוי לנרת ויש מפרשים ועזנ"ם מוסב על השנלים, פירוש תעזנו השנלים לחריכם כדי שתלקט לומם, ולין הענינה מסכים לפירושם. וגם לדנריהם יתמר ועזנתם נקמ"ץ התי"ו ולא בסגול החי"ו: (יז) איפה שעורים, מדה הנהוגה בימיהם, והיא שלש סאין: (יח) ותרא חמותה, הסתכלה כמה שלקטה כי רב הוא: משבעה, המ"ם תשמש במקום בענור כמו מחמס תחיך יעקב (עובדיה ח'), ופירושו מה שהותירה לתרי כי שבעה: (יט) עשיתי, לשון קנין ותסיפה, כמו תשר עשו בתרן (בראשית י"ב), ועל השנות שלקתה פעמים, יתמר שתלה על שני דנרים, על הלקט וגם על המתנל תשר נתנה לה, או יתמר מרוב תשוקתה לשמוע [תשובתה שתלה בתחילות ובתפזון פעמים, כדרך בני האדם המתחזים לשמוע דנר תדוש: מכירך, שנתת ונתן לך פניס ללקט בשדהו, רש"י: ותאמר, היא כמו לתמור, ושעורו בזה הלשון תמרה: (כ) אשר לא עזב, מוסב על הוא, רלה לומר על בועז. החיים, זה נעמי ורות, הרתב"ע, ובתב עוד לתות כי עדה תסד נתתלה עם תלימלך

מגלת רות ב

וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי קָרוֹב לָנוּ
הָאִישׁ מִגֹּאֲלֵנוּ הוּא: (כא) וַתֹּאמֶר
רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה גַּם כִּי־אָמַר אֵלַי
עִם־הַנְּעָרִים אֲשֶׁר־לִי תִּדְבָּקִין
עַד אִם־כִּלּוּ אֶת כָּל־הַקָּצִיר
אֲשֶׁר־לִי: (כב) וַתֹּאמֶר נָעֳמִי אֶל־
רוּת כַּלָּתָהּ טוֹב בִּתִּי כִּי תֵצְאִי
עִם־נַעֲרוֹתָיו וְלֹא יִפְגְּעוּ־בָךְ:

בועז

תרגום אשכנזי

ענטציהעט! נעמי פוהר פֿאָרט, אונד שפראַך: דער מאַן גהעהט אונז נאַהע אַן, ער איזט איינער אונזערער נעפֿעטען בלוטספֿרײַנדע. (כא) דיא מואביטערין רות שפראַך: יאַ ער זאַגטע מיר אויך: „האַלטע דיך נור זאָ לאַנגע בייא מיינען דיענסטען, ביז זיא מיט מיינער ערנדטע פֿעלליג צו עננדע זינד.“ (כב) יענע ערווידערטע איהר: עס איזט אויך גוט פֿיר דיך, מיינע טאָכטער! ווען דזא איממער מיט זיינען מעדכען אויסגעהעסט. דזא קאָננטעסט אין אייניעם אַנדערן אַקקער איבעל בעהאַנ-

בועז

באור

ובניו כי סופט היה, ושעה נזה, כי נפי מה שכתבתי לעיל לא היה נועז סופט נימי לנימלך. ואולם גם אם לא היה נועז סופט, היכבר ממנו לעשות טונות? המחים, זה לנימלך ומחלון כי הוא חסד לאת שירחם על לחתו לחר החחיר לחריו. ולדעת רבי יוחל מחמר לחר לא עזב מוסב על לה', שהוא לא יעזוב חסדו לת החיים ולת המתים, ועוסף חסד לחלף דוד נזכות לנוחס, והוא הקרוב לוחך לחים לחר הוא מגוחלנו, ונתן לך חן נעיניו, ויהיה חם כן תרגומו נלשון לחזכנו כזה: (גשזאגטעט זייט עך פֿאָק עוויגען, דער זייטע גיטע וועדער דען זאַבענדיגען כאָך דען טאָדטען ענטליהט): קרוב לנו האיש, גוחל הוא חם המלטרף והונח על כל לחד מזני לנשים שהם ממשפחה לחת, ונלשון לחזכנו (פֿערוואַנדטער, בלוטספֿרײַנד), ונקרח נשם גוחל על סגולותיו, כי חם ימכר לחד ממשפחתו לעקר הוא יגחלנו, כמחמר הנחוב לו מחשר נשרו יגחלנו, וחם נרלח לחד הוא יוכל להמית הרוצח נפגעו נו חון לערי מקלט ולגחול לת הדם השפוך, וחם מת נלי נניס, לפניס היה ניסרחל לקחת לת לחתו ולגחלה. ונענור זה שמו לחר קרחו לו גוחל, לך נכולם שחמרתי הדין הקרוב קרוב קודם. ולל תדמה כי גם שם קרוב הונח על (בלוטספֿרײַנדע) כמרגלת נפומי דחגי, לא כן הדנר, רק תוחר קרוב הוא מגניל ומתחר לת החוחר גוחל חם הוא יותר קרוב משחרו, כמו ונח גוחלו הקרוב חליו, ולגחון לחזכנו (דער נעכֿטע בלוטספֿערוואַנדטע), וגם מלינו תוחר מודע, ובנניני התולדות מיודעי, והונח גם על לנשים לחר לין לחד מהם ממשפחת רעהו, רק המה נודעים ולה ניס זה לזה. וגם זחת מהורחות סורס ידע כמו שתרגם המתרגם השכיל הרמב"ן (נרחזית י"ח י"ט) כי ידעתיו, (חיך המכע חיהן לוק פֿרײַנדע ערוועהלט), ותרגם (תהלים נ"ה י"ד) חלופי ומיודעי (חיין בוזען פֿרײַנד), ולמר גם מיודעי כ' יוחל בניחוריו וזה לשונו לוהבי לחר הודעתי לו כל לבי: (כב) עם נערותיו, הרחנ"ע פירש לא עם הנערים, כחשר למרה רות לנעמי, ולפי זה טוב (קאָמפּלימענטיר) ופרושו (בעסטער), לך לפי דרך הלשון לריך להיות לחר (קאָמפּלימענטיר) מ"ס היתרון כמו טוב פרוי מחרון (משלי ח') טוב חתי לומה לך מחתי (נרחזית כ"ט) ודומיהם רנים, ועוד חינו מחונר ההמשך ולא יפגעו נך וגו', ועוד לזה שקיה רות, הרי נועז למר וכה תדנקין עם נערותי, לך החזת נפי מה שלמרנו לעיל שהוא גם הנלל, וכן גם כאן טעם הדנקות עם כל הפועלים נעת המלחמה, ועם הנערות לנד נעת המנוחה, והוא מוסב על כל המלמר של נועז הלא שמעת וגומר, ויהיה לפי זה טעם טוב, כדי שלא יפגעו נך: יפגעו, לנשים, רל"ק ורחנ"ע, ולי נראה שרוצה להרע, כהוראותיו לפעמים, ולא יפגעו הפוגעים:

ללקט

בָּשָׂדֶה אַחֵר: (כג) וַתִּדְבַּק בִּנַּעֲרוֹת
בֹּעַז לְלַקֵּט עַד־כִּלּוֹת קְצִיר־
הַשְּׂעֹרִים וּקְצִיר הַחִטִּים וַתֵּשֶׁב
אֶת־חֲמוֹתָהּ:
ג (א) וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי חֲמוֹתָהּ
בִּתִּי הֲלֹא אֲבַקֶּשׁ־לָךְ מָנוֹחַ
אֲשֶׁר יִיטַב־לָךְ: (ב) וְעַתָּה הֲלֹא
בֹעַז מֹדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת־
נַעֲרוֹתָיו הִנֵּה־הוּא זֹרֶה אֶת־גֹּרֶן
הַשְּׂעֹרִים הַלָּיְלָה: (ג) וְרָחַצְתְּ וְ
וָסַכְתְּ וְשַׂמְתְּי שִׂמְלֹתַיִךְ עָלַיִךְ
וְשַׂמְתְּ קרי וירדחי

תרגום אשכנזי מח

האַנדעלט וועדרעז. (כג) וויא
היעלט זיך אַלוֹאָ צו דעז מער־
כַּען דעם בועז אום דאָרט נאַכ־
לעוע צו זאַלטען, כיז ר׳א
נערשטען־אונד ווייצען־ערנד־
טע פֿעללג צו ענדע וואר־
אַלסדאַן בליעב ז׳א וויעדער
בייא א׳הרער ש וינערמוטט ר׳

ג (א) נון שפראַך א׳הרע
שוויענערמ־טטער צו
איהר: מ־ינע טאַכטער! איך
מעכטע דיר גערנע איינען רו־
העאָרט זוכען, אַלוואָ עס דיר
וואָהלגעהע. (ב) זיהע נון!
אונזער פֿרייגר בועז, מיט
דעסטען מעגדען דוא צוזאַמ־
מען וואַרסט,דער שווינגט הוי־
טע נאַכט גערשטע אין דער

טענגע. (ג) וואַשע דיך אַלוֹאָ, זאַלבע דיך, לענע דיינע בעסטען קליידער אַן, אונד גענע
הינונ־

ר ש ׳ י

ג (כ) מודעתנו. קרובינו: הנה הוא זורה המון וונטו״ר נלע״ז: הלילה. שהיה הדור פרוץ בגנבה וגזל והיה יפה בגורנו לשמור גורנו: (ג) ורחצת. מטנוף עבודת חלילים שלך: וסכת. חלו מלות: ושמת שמלותיך. בגדיס של שבת:

וירדת

באור

(כג) ללקט, בעבור הלקט דבקה עם הנערות, ולולא זאת לא עזבה את חמותה, וירמה שכל ימי הקציר היתה תמיד אצל הנערות ולא הלכה לביתה, כמאמר בועז לה, וגם לא תעבורי מזה, ולכך אמר ותשב את חמותה, להיותו אחר כך יושבת עם חמותה בשקדם:

ג (א) אבקש, כבר נודע כי יש חלוק בלשון הקודש בין בנין הגזור (חינדיקאַטיוו), ובין בנייני התנועי והנקשה (קאָניונקטיוו, אָפּטאַטיוו), ופה לא תרגמתי בבנין הגזור, לפי שבאמת לא היה זאת רק עלה היועלם לך תעשה, כנראה מאמרה והוא יגיד לך, וגם נאות לפעמים וליופי המליצה לתרגמו בבנין הנקשה: מנוח, מקום מנוחה כי מיום שבנה ממוקם לא נאה אל המנוחה עד עתה: (ב) מודעתנו, מלה זרה והת״ו נוספת כרחב״ע, ולפי דעתו התי״ו זרה, והרלוי מודענו כי הוא תואר לבועז, ורד״ק אמר כי נאסר מ״ם הקשור, והרלוי ממודעתנו, שפירושו ממשפחתינו, וקמ״ץ התי״ו מקום הכ״רי, ויהיה שם המשפחה מודעה נפעל מולדת אשר ממנו נאמר מולדתנו: זורה, (וונטור נלע״ז) רש״י, ולריך להיות (וואַננער נלע״ז) והוא בלשון אשכנז (קאָרן טוויגגען, וואַרפֿען) שזורה המין הקש והפסולת לרוח, ונמו לא לזרות ולא להבר (ירמיה ד׳ י״ח): גורן, שם המקום שחולרים בו התבואה, ובלשון אשכנז (טיינע, טענענע): (ג) ורחצת וסכת, אף שהמה מבנין הקל פעלים יולאים המה, ומעורס לרחון ולסוך את בשרה: וסכת, בשמן שים לו ריח טוב, כי בן היה המנהג אצל גדולי ישראל לבשים ובשים, רמב״ע, וכן מלינו בתורה, ושמן לא תסוך, על בשר אדם לא ייסך ודומיהם: שמלותיך, הטונות, הרמב״ן: לאיש, כתבן הלמ״ד כי הוא מושב על פתיו בועז:

וירדת

וְיָרַדְתְּי הַגֹּרֶן אַל־תִּוָּדְעִי לָאִישׁ
עַד כַּלֹּתוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת: (ד) וְהָיָה
בְּשָׁכְבוֹ וְיָדַעַתְּ אֶת־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב־שָׁם וּבָאת וְגִלִּית מַרְגְּלֹתָיו
וְשָׁכָבְתִּי וְהוּא יַגִּיד לָךְ אֵת אֲשֶׁר
תַּעֲשִׂין: (ה) וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל
אֲשֶׁר־תֹּאמְרִי אֵלַי אֶעֱשֶׂה:
(ו) וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר־
צִוַּתָּהּ חֲמוֹתָהּ: (ז) וַיֹּאכַל בֹּעַז
וַיִּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ וַיָּבֹא לִשְׁכַּב
בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה וַתָּבֹא בַלָּט וַתְּגַל

וְיָרַדְתְּ קרי • וְשָׁכָבְתְּ קרי • אֲלַי קרי ולא כתיב מרגלתיו

הינונטער נאַך דער טעננע; לאַס דיך אַבער פֿאָר דעם מאַנ־ נע ניכט זעהען, ביז ער מיט עסען אונד טרינקען פֿעלליג פֿערטיג איזט. (ד) וועז ער זיך נון ניעדערלענען ווירד, זאָ מערקע דיר דען אָרט, וואָ ער זיך הינלענט, געהע הערנאַך הין, דעקקע איהן צו פֿיסען אויף, אונד לענע דיך אויך — ער ווירד דיר וואָהל שאָן זאַ־ גען, וואַס ד־א צו טהון האַסט. (ה) זיא אַנטוואָרטעטע: וויא דוא מיר זאַגסט, זאָ ווערדע איך טהון. (ו) זיא ג׳ינג אַלזאָ הינאַב אין דיא שיינע, אונד טהאַט אויך אַללעס זאָ, וויא דיא שוויגע־מוטטער איהר בעפֿאָהלען האַטטע. (ז) אַלס נון בוֹעז געגעסען אונד גע־טרונקען, אונד רעכט פֿערגניגט וואַר, ג׳ינג ער הינין, אונד לענטע זיך נעבען איינעם הויפֿען נעטרייד־ע ניעדער. דאַ קאַם זיא נאַנץ לייזע, דעקטע

איהן

ר ש ״ י

וירדת הגורן, וירדתי בתיב זכותי תרד עמך: תל תודעי לאיש. לנועז: (ו) ותרד הגורן ותעש. היא למרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך ואחר כך וירדת הגורן והיא לא עשתה כן אלא למרה שם תרד בשאני מקושטת הפוגע בי והיוקה לומי יאמר שאני זונה לפיכך ירדה בתחלה הגורן ואחר כך קשטה את עצמה כאשר לוותה חמותה: (ז) וייטב לבו. עשק בתורה: ותבא בלט. בנחת: ויקרב

ב א ו ר

(ד) וידעת, עצה לך ליונים שתדעי מקום מנוחתו, כי הגרן מקום רחב ידים ואם לא תדעי לך; ובפרטות בתיבון לילה לא תמלאנו: מרגלותיו, מקום רגליו, כשם מרחצותיו על מקום הרחצה: אשר העשין, למלוך מנוח, והנה לא סיפר הכותב פה כל הדברים אשר אמרה נעמי לכלתה לאמר לבועז, כי הלא רות אמרה ופרשת כנפיך וגו', ובוודאי לא מלבה דברה, אם לא יעולה לה מחמותה, רק סומך הכתוב על המבין, שיבין זאת מעלמו מאמירת רות, ולא נקט לנפול הדבר ולשלשו: (ו) וחרד הגורן, היא אמרה לה ורחצת, ואחר כך וירדת והיא לא עשתה, אלא וכו' לפיכך ירדה הגורן, ואחר כך קשטה וכו' מפירוש רש״י, ולינו מוכרח כי מאמר ותעש מוסב על אמירת נעמי אל תודעי לאיש וגו' ועל וידעת את המקום וגו' וגם נאמר שהוא בדרך כלל ואחריו פרט, בתחלה אמר ותעש ככל אשר לוותה חמותה, ואחר כך מפרש מה עשתה: צוחה, כמו וכעשתה (שמואל ב׳ ו׳ ו׳) והדגש יורה על חסרון תי״ו הפועלת, ותי״ו סנכחב הוא סי׳ הפעולה, הנח תחת מלת לותה ונתשלומו יהיה צַוַּתָּהּ, מרד״ק. (ז) בלט, בנחת, רש״י, ושרשו לשון, כדעת רד״ק, או לוטו מל״ע ונשׁ פעמים נרשים השל״ף, כמנהג יהו״ח המתחלפים, ויש לומרים כיגש מלת נלהטיהם סוף הפסוק, והה״ף תמורת ח׳ או ו״ו, ונחב הרד״ק פה, כי מלת נלט הוא מלשון השל״ף ונמסורה נסופיים נמסר עליו שהוא חסר, וכן הוא נרוב הספרים:

נחצי

מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב׃ (ח) וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ וַיִּלָּפֵת וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מַרְגְּלֹתָיו׃ (ט) וַיֹּאמֶר מִי־אָתְּ וַתֹּאמֶר אָנֹכִי רוּת אֲמָתֶךָ וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל־אֲמָתְךָ כִּי גֹאֵל אָתָּה׃ (י) וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַיהוָה בִּתִּי הֵיטַבְתְּ חסדך

איהן צו פֿיסען אויף, אונד לענטע זיך הין. (ח) וויא עס נון מיטטען אין דער נאַכט וואַר, ערשראַק דער מאַן זאָ זעהר, דאַס ער גאַנץ ערשיטטערט וואַרד; אַלס ער ענדליך מערקטע, דאַס עס איין פֿרויענצימער וויא, דאַז צו זיינען פֿיסען ליענט, (ט) שפראַך ער: ווער ביזט דוא? זיא אַנטוואָרטע: איך בין דיינע מאַגד רות. דוא זאָללטעסט דיינע פֿליגעל איבער דיינע מאַגד אויסבריישען, דאַ דיא איין בלוטסֿפֿרוואַנדטער ביזט. (דיעס ווילל זאָ פֿיעל זאַגען: נים מיך אַלס עהעפֿרויא אין דיינען שיטץ.) (י) ער שפראַך: אָ מיינע טאָכטער! דוא ביזט אייגע געזענגעטע דעס עווינגען: דיעזע דיינע פֿרעמדע מיג־

ר ש ' י

(ח) ויחרד פלצים. כשנור שלף היה ובקש לזעוק ופיהו לחוץ ולפתאום בזרועותיה: וילפת. ויתחזק כמו וילפת שמשון (שופטים ט"ז): והנה אשה. נתן ידו על ראשה והכיר שהיא אשה: (ט) ופרשת כנפיך. כיוף בגדך לכסותי בטליתך והיא לשון נשואין: כי גואל אתה. לגלול נחלת חיי כמו שנאמר וגאל גואלו הקרוב אליו וגלל וגומר (ויקרא כ"ה) וחמותי ואני כריכות למנור נחלתנו ועתה עליך לקנות קנה גם לותי עמה שיזכר שם המת על נחלתו כשתגיע על הבדה יחמרו זלת אשת מחלון:

(י) מן

באור

(ח) בחצי הלילה, ומקודם לכן לא הרגיש מפני חזקת השינה הנוברת על רוב בני אדם בחצי הראשון מהלילה, ובפרשת לחר לכלו ושמו, לחר על ידי כן לדיש ועשיית מתגברים ועולים למוח, ויבלבלו מוחיו ויפעילו הרגשותיו, ולכך הקדים הכתוב בתחלה, ויחבל בועז ויעש וגו': וילפת, מבנין נפעל ושרשו לפת, ועיינו לרד"ק נעים ועוות, וכן פירש הרשב"ם דהיינו שנהפך מלד לד, ויהיה לפי זה שורש לפת ושורש פתל ענין לחד והמה פעלים הפוכים כמו שנמלך בשמות שמלה שלמה, כשב כבש, ודומיהם, כי גם בשרש פתל פירש הרד"ק ענינו עוות: והנה רבים פירשוהו שחרד האיש כאשר נהפך מלד לד כדרך בני האדם השוכבים על מטותם, כי על ידי כן הרגיש לותה, ולי נראה פרושו שחיד כל כך עד שנלפת ונהפך על ידי החרדה, והוא תמונת ורעדת הגוף הנה לאדם מחרדה פתאומית, וכלשון המשנה (בשבת, עדליטטערן, ערשיטטערט וועדען), והחרדה היתה, כי חשב שנחים נחיש אליו לו שודדי לילה, ופירוש והנה לשה כתרגומו ומזל לתתיה וכו', דהיינו לחר שראה שהיא לשה לשר שוכבת מרגלותיו, נשתלקה החרדה ושאל מי לת? וכן כתב הרשב"ם בחומש על כל דבר שלא נודע מקודם יאמר והנה. לכן לדעת רש"י וילפת הוא לשון לחיזה, וכן כתוב בספר שופטים על וילפת שמשון (לינגרל"ק בלע"ז), ונריך להיות (לינגרחשע בלע"ז) בלשון המשנה (חומפֿחסען, חומגעבען), ולפי זה המשון יתורגם בלשון המשנה ככה (ערשרחק דער מען חַוֹם על זיך חומפֿחסט פיהלטע, חוכר זיהע! גם וואר חיין פֿרויענליחער, דחז לן זייכען פֿיסען וחֵה), ופירושו לחחר שהרגיש שהיא מזרועות החשה (כי קודי על ידי השינה נחזק רגליו ממנה בלי כוונה לו שעשתה זלת נכוונה למען הקיץ לותו משינתו כי רחתה שמניע מלי הלילה והוח לא הרגיש) חרד החרדה. והכנתי לפני הקודש כ' הפרושים והמשכיל יבחר: (ט) ופרשת כנפך, רמז לנישואין, כי החשה מסתופפת תחת כלנפלה, ואמרה לכך נתתי למען שזקק חותי לך לחשה, לחרי שחתה גואל, ולך משפט הגאולה, וכבר נחרתי שהיה בימיהם המנהג שהקרובים נוחלים לחת המת, והנרחה כי לא

היה

חַסְדֵּךְ הָאַחֲרוֹן מִן־הָרִאשׁוֹן
לְבִלְתִּי־לֶכֶת אַחֲרֵי הַבַּחוּרִים
אִם־דַּל וְאִם־עָשִׁיר: (י) וְעַתָּה
בִּתִּי אַל־תִּירְאִי כֹּל אֲשֶׁר־
תֹּאמְרִי אֶעֱשֶׂה־לָּךְ כִּי יוֹדֵעַ כָּל־
שַׁעַר עַמִּי כִּי אֵשֶׁת חַיִל אָתְּ:
(יא) וְעַתָּה כִּי אָמְנָם כִּי אִם גֹּאֵל
אָנֹכִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי:
(יב) לִינִי ו הַלַּיְלָה וְהָיָה בַבֹּקֶר

כתיב ולא קרי. נ׳ רבתי אם

מינקייט איבערטריפֿט נאָך דיא ערשטערע; דאָס דוא נעהאלט רעז יינגלינגען ניכט נאָכגעהען ווילסט, זיא זייען אַרם אָדער רייך. (י) נון מיינע טאָכטער! לאָס דיר ניכט באַנגע זיין, איך ווער דיר אַלעס פֿיר דיך טהון, ווָאס דוא פֿערלאַנגסט, דען מיין גאַנצע שטאַדט ווייס, דאָס דוא אייגע ביעדערע פֿרויא ביזט. (יב) אינדעס אַבער, אָבשאָן עס ווָאהר איזט, דאָס איך אייז פֿערוואַנדטער בין, וָא איזט דאָך אויך נאָך אייגער דאָ, דער נעהער פֿערוואַנדט איזט אַלס איך. (יג) בלייבע דאָהער דיעזע נאַכט היער, אונד מאָרגען וָאלל עס זיך אוים־

ר ש י

(י) מן הראשון. לזר עזית עם חמותך: (יב) ועתה כי אמנם. לם כתיב ולא קרי כלומר מאמע ספק ודאי יש גואל קרוב ממני. למר ר׳ יהושע בן לוי אלמלי ואלימלך וטוב למיס היו ומהו לזר לאחינו לאלימלך לעולם קורא לדם את דודו לאחיו כענין שנאמר ויאמע לבנים כי נשנה לאחיו (בראשית י״ד) והלא לבנים דודו היה בן בנו? לאלימלך בן לאחיו קרובו של מחלון לבל טוב היה קרוב יותר: קרוב ממני. שהוא לא ואני בן לא:

(יג) לילי

ב א ו ר

היה זאת מלד האיוב, רק רשות, כי לולא זאת למה לא גאל הגואל הראשון את רות? איך יעיז פניו לאמר לא אוכל לגאול? ולמה התרלה הזאת, למה לא דברה נעמי אל רות על בועז פניס אל פניס, כאשר ידבר איש אל רעהו, ולאמור לו ספקני אל ביתך? אלא בודאי היה זאת מהקדוש מלד האמת, וכוונת נעמי כמו שכתבו המפרשים, שאמנה אולי לא יעלור בועז ברות ליטא אומה, או על כל פניס יחזיק במעוזיה ולדבר בעבורה עם שאר הגואלים: (י) חסדך האחרון, הוא שאינה רוצה ללכת לאחרי הבחורים לזר איזה מהשפחת נעלה, רק הלכה לאחר איש זקן מרוב אהבתה לבעלה למען הקים שמו, וזה הוא מלד האמת ולא מאיוב, כי מי יאמר לה, אם תבחר בחיים לאחר, וכמו שכתב הרלב״ע שבודאי הכל לוהבים אומה בעבור יפיה. והתימה מת״י שתרגם על לבלתי לכת וגו׳, בתר דיבן למעבד זנו עמהן וכו׳. כי אם לזאת יקרא האמת, לא ידעתי מה הוא איוב? ועיין מה שכתב רעי ר׳ יואל על תיבת האמת בנאומו לפ׳ תהלים (י״ח כ״ו): מן הראשון, לזר עזית עם חמותך רת״י, ויונתן תרגם קדמאן דלתגיירת, גם זאת יפלא, כי לא ממורת האמת נתגיירה, והאמת כמו שכתב הרלב״ע שמוסב על האמת, כמו לאם וילדיה לאחרונים (בראשית ל״ג ב׳), או יאמר, האחרון לאחר מות בעלך, והראשון קודם מות בעלך: (יא) אל תיראי, שלא תמלאי מנוח, או שלא תוליח הדברים מכח אל הפועל, לא כן כל לזר תאמרי לעשה ענוך, וגם לא יהיה לי מרפה, כי נודע בשערים כי חסת חיל את: (יב) ועתה כי, לך לף שאמת הוא שאני גואל, אולם יש גואל לאחר שהוא יותר קרוב, והדין הקרוב יותר קודם, לכן דעתי ליני פה וגו׳: וגם, מוסב על למנס שענינו

למת

אִם־יִגְאָלְךָ טוֹב יִגְאָל וְאִם־לֹא
יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי חַי־
יְהוָה שִׁכְבִי עַד־הַבֹּקֶר׃ (יד) וַתִּשְׁכַּב
מַרְ־גְּלוֹתָו עַד־הַבֹּקֶר וַתָּקָם
בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ
וַיֹּאמֶר אַל־יִוָּדַע כִּי־בָאָה הָאִשָּׁה
הַגֹּרֶן׃ (טו) וַיֹּאמֶר הָבִי הַמִּטְפַּחַת ב
קמ"ץ בו"ק • מַרְגְּלוֹתָיו קרי • יחיר ו׳
אשר

אויסצייגען: ווירד דיך יענער
אַלס פֿערוואַנדטער צור עהע
נעהמען, וָאְ איזטס נוט, ער כאַ
דיך נעהמען; ווילל ער דיך
אַבער ניכט עהעליכען זאָ ווער־
דע אי ך עס טהון, זאָ ווּאַהר
דער עוויגע לעבט! ליעגע נור
היער ביז אַן דען מאָרגען.
(יד) זיא לאַג אַלזאָ צו זיינען
פֿיסען ביז אַן דען פֿרי־העהן
מאָרגען, שטאַנד אַבער שאָן
אויף, בעפֿאָר נאָך איינער
דען אַנדערן ערקעננען קאָננ־

טע; (דען ער ווּאָלטע ניכט האַבען, דאַס יעמאַנד ערפֿיהרע, דאַס דיעזעס פֿרויענצימ־
מער אין דער שיינע גע־ווען זיא). (טו) ער שפּראַך: האַלטע דאַו טוך הער, ווועלכעס דוא

אַן

ר ש ״ י

(יג) ליני הלילה • ליני כלה היום: מי ה׳. לומרס לו נדברים האלה מוליכני קפן ונזכע לה שלמני מוליכה נדבריס ויש מרבותינו לומרו לילרו נזכע שהיה יכרו מקטרנו לאה פנוי והיה פנויה בא עליה ונזכע שלא ידע עליה חלא על ידי נזוחין: (יד) ויאמר אל יודע • מוסב על ותקס נטרס יכיר הוא זרו לקוס כי לומר בלבו אין בכולי עולם כי בלה הלשה הגורן:

באור

אמת, כלומר למנס כי גואל אניכי, אבל גס זה למנס כי יש גואל קרוב ממני: (יג) טוב יגאל, יש לומרים כי טוב שס הגואל, ואס כן הוא לשה לומר הכתוב פליני אלמוני, רק טעמו אס יגאלך, טוב הוא לך וכו׳ הרמב״ע: לגאלך, שרש גאל גדרו וסנאתו, על הכלל דבר מה מלאן לאחר לוחק לותו אס הלאן הוא נפשיי, או גופניי, ובל״ח (בעפֿרייען, לָוּאחַבען), ולומר הכתיב, וגאלתי לאתכס מעבודתס, מהלאן לאחר מלריס דוחקים לותס. ואס יאמור אים מצדה לאוזתו או ביתו, אז שברון דומו ולעברו דוחקים לותו לרשות את ביתו ניד לאחריס, ואס יבוא אים ממשפחתו לגאלו אז שב ורפא לו, ולכך נקרא נשס גאולה, וכן בענל הנמנר לעקר נאמר לשון גאולה מטעס זה, וכן כי יגלא אים את רעהו נאמר גואל הדס נאלו הדס מהמת נלאן מחזה וקנאה, עד כי יבוא גאלו וימית את הרוצח אז מצאתו שכנה. ומטעס שזכרתי יאמר ג״כ על יבוס קרובי גאולה, נאלו הגיל החת מלערו ודאגו ברשותו אשתו תהי׳ החולה, ויתורגס כל אחד לפי ענינו, (חיין בוטשפֿרייבד, חַנפֿערוחַנדטער, חַנגעהאער, פֿערטיידיגער, פֿערטרעטער). ולהנחה הזאת, יאמר שורש גאל לא לבד על מקח וממכר, אבל גס שס יאליף לדס לבר בדבר, ואח״כ דולה לשוב ולקנות הרשתין, או תמורת השני, או תמורת דמי ערכו, וגס יאמר על החזרת העבוד מהנוסה, עת לאבר יבלס לו מ׳כו, ובל״ח (חייראָעזען, חויסלעזען ח. ז. יו.) ואף שאמר הרמב״ן ז״ל (ויקרא כ״ה כ״ד) שבל לשון גאולה מקח ומכר הוא, יחכן שנוהו בלבד להוליאו ליולת היובל שהיא חנס בלי מחיר פדיון בלל (עיין שס): (יד) ויאמר אל יודע, מוסב על נטרס יכיר וכו׳ כי לומר בלב אין בכולי עולם כי בלה הלשה הגורן, רש״י, ויש מפרשים שאמר לנערו, וכן פי׳ יונתן, ולאמר לעולמי ולדיק לאחיד: האשה, נה״ל הידיעה, מוסב על רות, ולזה לאמר אל מן מבריח שעקר הטעם בשבור הגואל הקרוב שלא יחשדה וימנע עבור זה מלגאלה: (טו) הבי, במסורת נמסר עליו ט׳ פעמים ח׳ בליונא בילה, וח״כ יפרש הבי כמו הביאי, ולדעת המדרש נכתב הבה בה״א, ונספרים שלפנינו וכתב ביו״ד. ולומר הר״ק שפירושו הבי לותה לאחר שילאו עמך בה, ונדחק לזה, כי לפעמים ענין הבה רק הזמנה בלבד, כמו

תרגום אשכנזי

מגלת רות ג׳

אַשֶּׁר־עָלַיִךְ וְאֶחֱזִי־בָהּ וַתֹּאחֶז בָּהּ
וַיָּמָד שֵׁשׁ־שְׂעֹרִים וַיָּשֶׁת עָלֶיהָ
וַיָּבֹא הָעִיר: (ט) וַתָּבוֹא אֶל־
חֲמוֹתָהּ וַתֹּאמֶר מִי־אַתְּ בִּתִּי
וַתַּגֶּד־לָהּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־
לָהּ הָאִישׁ: (י) וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ־
הַשְּׂעֹרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר
אַל־תָּבוֹאִי רֵיקָם אֶל־חֲמוֹתֵךְ:
(י) וַתֹּאמֶר שְׁבִי בִתִּי עַד אֲשֶׁר
תֵּדְעִין אֵיךְ יִפֹּל דָּבָר כִּי לֹא יִשְׁקֹט
הָאִישׁ כִּי־אִם־כִּלָּה הַדָּבָר הַיּוֹם:

אלי קרי ולו כתיב

ובעז

אַן דיר האַסט, אונד פֿאַסטע דאַראַן. זיא היעלט עם הין; ער מאַס זעכס מאַס גערשטין, טהאט זיא היניין, אונד גינג הירויף אין דיא שטאַדט.

(ט) אַלס נון רות צו איהרער שוויעגערמוטטער קאַם, זאַגטע דיעזע: וויא שטעהט עס מיט דיר, מיינע טאָכטער? דאַרצעהלטע זיא איהר אַלעס, וואַס דער מאַן פֿיר זיא צו טהון פֿער שפּראָכען האַבע,

(י) אונד שפראַך פֿערנער: דיעזע זעכס מאַס נערשטען גאַב ער מיר אויך; דען ער זאַגטע צו מיר: דוא זאָללסט ניכט מיט לעערער האַנד צו דיינער שוויעגערמוטטער צוריק קאָמען.

(י) יענע ערווידערטע זיא נון רוהיג, מיינע טאָכטער! ביז דוא ערפֿאהרסט, וויא דיא זאַכע אויספֿאללט. דען דער מאַן לעסט געווים ניכט עהער נאַך, ביז ער דיא זאַכע נאָך הייטע צו עגדע גע־ברַאַכט האַט.

בועז

ר ש "י

(ט׳) שש שעורים. לי אפשר לומר שש סאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זה אלא שש שעורים ממש וכמו לה שעתיד לשאת ממנה בן שמתנבך בשש ברכות רות חכמה ונינוה עלה וגבורה רוח דעת ויראת ה' (ישעיה י"א): (י) כי אם כלה. סופים את סדבר היום:

פלוני

ב א ו ר

הגה נהמכמה. ויותר טוב נעיני דעת ידידי ר' יואל נרי"ל בזה, כי אמר שהמטפחת הוא נגד אשר נשתי קליותיו מובר על האשה, ושתי הקלוות האחרות תלויות למטה, וכעין נגד הנשים שקורין נלעזון תאכנז (טירלע), וזה שאמר לה הבי המטפחת אשר נאחז עליך נהפלה האחת ואחזי עוד נה נשתי הקלוות הנותרות כדי שתהא מוכנת לתת לבר מה לתוכה: וישת עליה, על המטפחת, וגם לוכל לפרש שענינו כמו שם על שכמה (נראשית כ"ח י"ד) ופרושו שם הנגד עם השעורים עליה, ומוסב עליה על האשה, ולא על המטפחת, והנוחר יאמר: ואחזי, נווי לנקבה נוכחת והלי"ף נסגול, כמו אֶחֱבוּ את ה', אֶחֱזוּ לנו (שיר נ'): שש שעורים, שש לימים שעורים, ומעניני תנין חסרונו, וכן שש השעורים לקמן: (טו) מי את, רז"ל אמרו שאחלה פניה לו נשוחה את ורחמ"ע פי' שלא הכירה לותה וכו'. ולעתי נדעת ר' יונה המדקדק, שהוא כמו מה, כלומר מה מעמדך? כי הוא יותר נאה לפסוקות הכתוב, וגם נאמר שמז"ל פרשו ג"כ מי כמו מה, מה מעמדך, פניה לו נשוחה? ופי' לשר עשה לה, הוא השנועה לנחלה, או לדבר עם הגואל, ויותר נכון לפרשו ענר נמקום עתיד, כלומר מה שירלה לעשות:

חשער

ד (ו) וּבֹעַז עָלָה הַשַּׁעַר וַיֵּשֶׁב שָׁם
וְהִנֵּה הַגּוֹאֵל עבר אֲשֶׁר
דִּבֶּר־בֹּעַז וַיֹּאמֶר סוּרָה שְׁבָ־
פֹּה פְּלֹנִי אַלְמֹנִי וַיָּסַר וַיֵּשֶׁב:
(ב) וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי
הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ־פֹה וַיֵּשֵׁבוּ:
(ג) וַיֹּאמֶר לַגֹּאֵל חֶלְקַת הַשָּׂדֶה
אֲשֶׁר לְאָחִינוּ לֶאֱלִימֶלֶךְ מָכְרָה

מלרע נעמי

ד (ו) בועז וואר אינדעסען הינויף געגאנגען אין דאז טהאר, אונד האטטע זיך דאועלבסט ניעדערגעזעטצט, דא נינג עבען דער פערוואנדטע פאריבער, פאן וועלכעם בועז געשפראכען האטטע, אונד ער ריעף איהם צו: קאמ מע הערבייא, אונד זעטצע דיך היעהער, פלוני אלמוני! (איין נאמע, דעסטען מאן זיך בעריעגט, וועז דער געהארי גע נאמע ניכט נעגענגט וועדרען וואלל אדער קאן. פלוני היים, דען איך אונבעקאננט, אלמוני, דען איך אונבענאננט לאסטע) ער טראט הינצו, אונד זעטצטע זיך. (ב) בועז נאהם היערויף צוהן לייטע פאן דען עלטעסטען דער שטארט, אונד שפראך: זעטצט אייך היעהער! אונד זיא זעטצטען זיך. (ג) אלסדאן שפראך ער צו דעם פערוואנדטען: דאז שטיק אקקער, וועלכעם אונזערעם פעטטער דעם אלימלך

נע־

ר ש ״ י

ד (א) פלוני אלמני. ולא נכתב שמו לפי שלא חנה לגאול: פלוני אלמוני. מתורגם נגיחים כסי ועמיר (שמואל ב' כ"ג): פלוני. מכוסה ונעלם לשון כי יפלא (דברים י"ז) היפלא מה' דבר (בראשית י"ח). אלמוני. אלמון מבלי שם:

וחלעם

באור

ד (א) **השער**, מקום מושב הזקנים הם הסנהדרין, כמו ועלתה יבמתו השערה. וכתב ר"ם בן מלך, לפות כי סופט היה, כי הסנהדרין יושבים בשער, וגם הזקנים סרים למשמעתו, ויבאו תיכף כאשר לוה, ורבי' אלוזה היא: פלוני אלמוני, מתורגם נגיחים כסי ועמיר, פלוני מכוסה ונעלם, אלמוני אלמון מבלי שם, וא"כ שרשם פלא וחלם, וכן כתב הראב"ע. וך אמר כי אלמון לינו מאלמון רק מן אלם, שאין לו שם ידוע, וכן כתב הרד"ק ז"ל והיום המכוסה שמו אצל הזוכר לותו לע"פ שידוע הוא אצלו והוא לינו רוצה לגלותו יאמר עליו פלוני. והנה פה לא רצה לגלותו כמו שכתב רש"י לפי שלא חנה לגאול. וא"כ יתכן לומר שכוונו כי מן פלוני ואלמוני הם על משקל היסר (כאשר חסר) ופרושו אני אפלוני ואעלים שמו, וכן תרגמתי. ונאמת לגיד, כי תמיה לי מאוד על העלמת השם הזה, אלא כמה וכמה אנשים אשר עשו נגלה בישראל ונאבדשם שמם בתנ"ך, ומה המעשה הגדול הזה אשר עשה? אלא יכוס הקרובים היה רק מנהג בישראל. וחכם אוד אמר לי תירון אמר, והמשכיל יבחר, ואמר כי כנוי כי פה הוא על משקל נוטה, והוא יהם מה שאליו או מה שממנו (דאטיך חדער חבואטיך) ופרושו נעלם לי או ממני (ומלשונו לו רעים כמו הלום למתוני, ילאוני, ודומיהם) ושעורו אני הכותב נעלמו לא ידע שם האיש, כי המעשה לא נימיו היה, רק הוא העתיק לותו מספרים אחרים, קצל כך מהזקנים שבדורו, והמה ג"כ קצלו אים מפי אים, ונרבות הימים נשתכח שם האיש מישראל, ואין זכה נגלי לשמואל הנביא, אשר היה מתנר המגילה הזאת, אלא ידע שם האיש, כי כמה וכמה דברים יש המכוסים מנביאים, כאשר מצינו כמה פעמים בתנ"ך, ומה גם בנדון דידן, אשר אין בו תועלת כלל אם ידע או לא ידע, עכ"ל. וכמה פנים יש לתורה: (ג) מכרה נעמי, לי אשר לומר שכנר מכרה נעמי את השדה בהחלט, כי היך

נָעֳמִי הַשָּׂדֶה מִשְׁדֵּה מוֹאָב׃
(ד) וַאֲנִי אָמַרְתִּי אֶגְלָה אָזְנְךָ
לֵאמֹר קְנֵה נֶגֶד הַיֹּשְׁבִים וְנֶגֶד
זִקְנֵי עַמִּי אִם־תִּגְאַל גְּאָל וְאִם־
לֹא יִגְאַל הַגִּידָה לִּי וְאֵדְעָ כִּי אֵין
זוּלָתְךָ לִגְאוֹל וְאָנֹכִי אַחֲרֶיךָ
וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֶגְאָל׃ (ה) וַיֹּאמֶר
בְּעֹז בְּיוֹם־קְנוֹתְךָ הַשָּׂדֶה מִיַּד

קמ"ץ בו"ק. וְאֵדָעָה קרי. נעמי

נעהאָרטע, העטטע נעמי, דיא
פֹּאָם נעפֹּילרע מואב'ס צוריק
נעקאָמטען, פֹּערקויפֶט; (ד) איך
זאַגטע אַבער, איך וואָללע
דירס קונד טהון, דאַם דוא עס
אַן דיך קויפֶן וואָללעסט; פֹּאָר
דענען, דיא היער זיטצען, פֹּאָר
דען עלטעסטען מיינעם פֹּאָל-
קעס. ווילסט דוא עס נון
איינלעזען, זאָ טהוע עס יעצט;
וואָ אַבער ניכט, זאָ זאַגע עס
נור, דאַמיט איכם וויסען;
דען אָהנע דיך קאַן ניעמאַנד
איינלעזען, איך אַבער פֹּאלגע
גלייך נאַך דיר. יענער אַנטוואָרטעטע: יאַ, איך ווילל איינלעזען. (ה) בועז ערווי-
דערטע: זאָבאַלד דוא דאַז פֹּעלד פֹּאָן דער האַנד דער נעמי איבערניממסט, זאָ האַסט
דוא
ר ש "י
(ד) וידעה כי אין זולתך. קרוב לגאול:

באור

יאמר לז לקמן ביום קנותך את השדה מיד נעמי, ולכן נפרעו מנין התנאי (זיוו העטטע פֹּער-
קויפֶט) היתה מוכרת את השדה נכר, אם לא ענכתי לותה כמה שאמרתי לה לגלות לזנך מקודם.
ואם יוקשה לטון אם תגאל, לתרי שעדיין הוא ניד נעמי? נוכל לומר לתרי שהשדה היו' בתחלה
לאלימלך שהוא ממשפחתו, ועתה הוא ניד נעמי, שייך שפיר נזה לטון גאולה, דהיינו לגאול
לותו מיד נעמי ליד לתד ממשפחת אלימלך, כמו שכתבתי למעלה (ג' י"ג): (ד) ואני אמרתי,
נפילת הכנוי יורה על היפך הענין, היא תמרה לי למכור, אבל אני תמרתי לה לגלות לך,
כי לתה הגואל היותר קרוב, ותובל לטעון שהיא ממויבת למכור לך, ועתה אם דעתך לקנות
קנה נא עתה: נגד היושבים, דהיינו נגד זקני עמי, כי לף שהיו אם רבים מהעם כדאתיב
ובל העם אשר נשער, הנה היושבים לא היו כי אם הזקנים כאמור לעיל (פ' ג') ובנראה אל
המובל, וכן הוא מתורגם. והנה לפי הפשט הטעמים שלפנינו, מלות נגד היושבים יסבו על
קנה ובאשר תרגמתי; אולם לדעת תד מן מבריח הוא מוסב על תגלה לזנך, נלומר אני תמרתי
תגלה לזנך נגד היושבים ונגד הזקנים לאמור קנה, ויתורגם לפ"ז (איך וואָלטע עס דיר פֹּאָר
דענען, דיא היער לו זיטצען פֹּפֹלעגען, פֹּאָר דען עלטעסטען מיינעם פֹּאָלקעס, קונד טהון, אויב
דיר זאַגען, דאַם דוא עס אַן דיך קויפֶען וואָלטעסט): אם תגאל גאל, יש מפרשים שהוא מוסב
על קנה וגו', נלומר אם גאול תגאל עשה זאת עתה נגד היושבים, ויהי' לפ"ז גאל אם הפועל,
וטעו נזה, כי לעולם לא יבוא המקור נשו"ת אם הוא מאוזר לפעל, כי אם נקמן כמו שמעו
שָׁמוֹעַ, רק הוא לווי ובאשר תרגמתי: ואם לא יגאל, אמר ר' יונה כי היה רלויה להיות ואם
לא תגאל ובן ובאשת נעוריך לל יבגד, מרחב"ע, ובן כתב הרד"ק במכלול בשורש מחה, ואל
מן מבריח אמר לפי שהמניעה הוא דבר שאינו הגון, לבן אם על כבודו לאמרו
בלשון נסתר, ויהיה תרגומו (זוילן אטן אַבער ניכט חיילעזען), ואני תרגמתי בפי הענין: ואדעה,
בנוסך זה הדבר, ואני לריך לבך: כי אין זולתך לגאול, כמו כי אין לבוא אל שער המלך
(אסתר ד') כי אסור לבוא, וכן כאן כי אסור לגאול זולת אסכמתך. ואנכי אחריך, נמדרגת
הקורבה, ובדעתי לגאול: אנכי אגאל, היפך מה שאמרת אלי תגאל. ובטעם לחזק תיבות
המיוד כמאמר שהוא הפוך הבלילה, וכמו שהוא מתורגם (יחי! איך חי. ג. ו.): (ה) ביום
קנותך, ידוע שיש יום שהוא לשון עת, ושעורו בשעת קנותך השדה מיד נעמי קנית גם להקים
וגומר כי גאולת הנחלה וקיום שם המת עליו הם שני דברים הדבוקים זה בזה כל זך, על

שנעת

נָעֳמִי וּמֵאֶת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֵשֶׁת־הַמֵּת קָנִיתִי לְהָקִים שֵׁם־הַמֵּת עַל־נַחֲלָתוֹ: (ו) וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לֹא אוּכַל לִגְאָל־לִי פֶּן־אַשְׁחִית אֶת־נַחֲלָתִי גְּאַל־לְךָ אַתָּה אֶת־גְּאֻלָּתִי כִּי לֹא־אוּכַל לִגְאוֹל: (ז) וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל־הַגְּאֻלָּה וְעַל־הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם כָּל־דָּבָר שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן

קָנִיתִי קרי יתיר ו׳ לרעהו

א דוא אויך צוגלייך דיא פּפֿליכֿט אי׳בערנאָמען, דורך דיא מיאביטערין רות, דיא פֿרויא דעם פֿערשטאָ־בענען, דען נאָמען דעם פֿערשטאָרבענען אויף זיינעם ערבגוטע צו ערהאַלטען. (ו) רַא שפּראַך דער פֿערוואַנדטע: זאָ קאַן איכֿם ניכֿט אינלעוען, איך קאַנטע מיינעם אייגענען ערבגוטע נור דאַדורך ש אַדען; איבעדוא אַלוֹאָ מיין פֿערוואַנדשאַפֿטס־רעכֿט פֿיר דיך, איך קאַן עם וואַהרליך ניכֿט אינלעוען. (ז) פֿאָר אַלטערס אַבער וואַר דיעזעס געברויך אין ישראל: אום אינעם וויערערקויף אָדער טוישהאַנדעל אָדער זאָנסט אינער זאַכֿע בעשטאַנד צו גע־בען, מוסטע דער איינע זיינען האַנדשוה אויסציהען, אונר איהן דעם אַנדערן איבערגעבען,

ר ש "י אונר

(ה) ומאת רות המואביה. לאחר לריך לקנות ואיך לאינה מחוללה אלא לאם כן תזאינה: (ו) פן לאשחית את נחלתי. זרעי כמו נחלת ה׳ בניס (תהליס קי"ו). לאת פגס בזרעי שנאמר לא יבא עמוני ומואבי (דברים כ"ג) וטעה בעמוני ולא עמונית: (ז) על הגאולה. זו מכירה: תמורה. זו חליפין: שלף איש נעלו. זהו קניין כמו שאנו קונין בסודר במקום נעל. ורבותינו ז"ל

באור

שנעת שיתחיל האחד יתחיל גם השני, ומן הנראה שהגואל לא היה נקי בדיני ודתי ישראל, עד שחזר לקנות השדה בלי להקים שם המת עליו: ומאת רות המואביה, למרו שגם לרות היה חלק בנחלת אלימלך קודם הגאולה, ויקנה הגואל השדה מיד נעמי ומיד רות, למנס מלבד שאין הבנינם מסכמת לזה הפירוש להיות מקום להתנחתח תחת שם נעמי, הנראה יותר נכון בשעור הכתוב הוא זה, ביום קנותך השדה מיד נעמי קנית גם (החיוב) להקים שם המת על נחלתו מאת רות המואביה לאת המת, כשתקנה לך לאשה, ושעם ו"ו ומאת בעבור הדביקות שזכרנו: (ו) פן אשחית את נחלתי, זרעי כמו נחלת ה׳ בניס, לאת פגס בזרעי שנאמר לא יבוא עמוני ומואבי, וטעה בעמוני ולא עמונית (רש"י), ובבר זכרנו שלא היה הגואל נקי בדינין. ולדעת הראב"ע נחלתי ממש, ואם כן נאמר שירצה פן יקרה שם המת גם על אחרי נחלותיו ויבוטל שמו. ולפי פשוטו לא אמר מה שאמר כי אם להמלט ולהסיר ממנו בקשת בועז, ולא ידע הוא עלמו טעם וכוונה מיוחדת באמר הזה, ולרחיה מאמר הכפול כי לא אוכל לגאול לי הוספת הטעם, לפי שהרגיש בעלמו שהוא חינו אלא דמוי בקש לאמנס היה ירח ולא ידע מה ירח ולאת ירח, כדרך תמידי אצל אנשי ההמון שמתירחים מפני כל חדש ויתעצבו תמיד בהמורגל אצלם: (ז) וזאת, אמר זאת בלשון נקבה בהסתר המין, כאשר העיר על זה הרמב"ן כמה פעמים, והוא הנקרא בלשון העמים (כייטרוק): לפנים, בימים קדמוניים שעברו, הראב"ע, והנה כפי דרכי לשון הקודש יש הבדל בין לפנים ובין מלפנים, כי לפנים יאמר אם המנהג היה בימים הקדמוניים אבל עתה הוא בטל, ומלפנים נאמר אם הוא נמשך מן הזמן ההוא ועד עתה. ואף בזה אם שאמת קבלו מבמינו ז"ל מנהג החליפין עליהם ועל זרעם ועל כל הדורות הבאים, אבל מקום סדר החליפין נתחלף מסליפת נעל לקנין סודר כמנהגנו עתה, ולבן שייך וחלת לפנים שלף איש נעלו: כל דבר, על הגאולה ועל התמורה פרט, לקיים כל דבר

כלל

תרגום אשכנזי

לְרֵעֲהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל׃
(ח) וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לְבֹעַז קְנֵה־לָךְ
וישלף

אונד דיעזעם גאַלט אַלס פּעל־
ליגע בעשטיממונג אין ישראל.
(ח)זאַבאַלד נון דער פּערוואַנד־
טע צו בועז געזאַגט האַטטע:
קויפּע־

ר ש י

נחלקו בדבר מי נתן למי יש אומרים קונין בכליו של קונה ובועז נתן לגואל ויש אומרים קונין בכליו של מקנה וגואל נתן לבועז: וזאת התעודה בישראל. משפט העדות:
להקיס

באור

נגל, וכן הוא מתורגם: שלף איישן נעלו, קלת מהמפרשים חשבו כי שליפת הנעל לבדה היה בעין סליקה, וינוס בועז כעין ינוס המפורש בתורה, ונלחמת רחוקים זה מזה מאוד, כי הכתוב אומר בינוס והיה הנכור לבד תלך יקוס על שם לחיו המת, ופה רחינו כי נקרא שמו עובד לאן מחלון, גם לפי הקבלה שלף בועז נעלו ונתן לגואל, ואם היה זאת כעין סליקה, היתה רות לריבה לשלוף נעל הגואל, לחרי שלא לבה יבמה, לבל החמת כחבר כתבתי בהקדמתי כי ינוס קרובים היה מנהג בישראל שקבלו על עלמן לבד מינוס לבת לא ממש, ושליפת הנעל היה לקיים הקנין והמקח שלא יחוד עוד. ואליבה לפניך דברי הר"י אבראבנאל בפרשת כי תצא בקילור, ים בלשוננו בענין נעל ג' לשונות, שלא, שלף, חלן. כי בארץ מלרים ובארץ ישראל נהגו החגשים לשלות ברגליהם מנעל עור קשה, והנעלים ההם לינם קשורים, וכשבר ירלה לעזוב המנעל יניע הרגל והמנעל יפול מלליו, וע"ז נאמר שלף; ויש מנעלים לחרים לינם כ"כ קלים ורחנים, שבל דנקים יותר נרגלים, ומנעל בזה לריך להסירו בידים, וע"ז נאמר שלף כענין שליפת החרב; ואם המנעל יותר רך ונדבק ברגל על ידי רלועות, ולריך להסירו ע"י התרת הרלועות, נאמר יקרא חלן, כמו וחללו הלבניים, ע"כ. ממנס נתרגום יונתן מלינו על שם נעל נרחק יד ימיניה, והוא הנראה נכון, כי בשמת יהיה זה דרך בזיון בן להעושה בן להעומדים עליו לשלוף הנעל מעל רגלו, ולראיה על זה מחליצת הנעל דיבוס עלמו, שטעמו בזיון ומרפה נדכתיב וירקה בפניו ונקרא שמו בית חלוץ הנעל, וזה שהולרך לפרש שם מעל רגלו, וכאן נעלו סתם. גם לינו נגד הקבלה לשבר על פיה קונין בכלי של קונה ועתה בסודר, ולזה תרגמתי שף לני (הַמַּכְרסוה), כי גם בל"ח הוא שם בית היד לשם בית הרגל. ורלוי להזכירו שגם היתה תעודה מימים קדמונים בין שחר האומות כי יקרא לים את לחיו למלחמה והוא מלחמת גבר בגבר הנקרא (דועל) יפשוט השחד את נעלו מעל ידו, ויזרקהו לרגלי השונא, לאמר: תרב לים נרעהו, ונרלה מי ינלח! וטרם יגביה השני את הנעל לא יקרבו אל מלחמת הגלוחי, וא"כ גם זה היתה שליפת הנעל סימן כי נטן הדבר להעשות, אפס לא נודע מאיפה נתפשט המנהג הזה בימיהם: וואת התעודה, לשון ועוד, שע"י המעשה הזה יעדו המקנה והקונה ועוד גמור זה לקנות וזה להקנות. והנה יסדו לבותינו הרחשונים המנהג הזה בימיהם, שבר הבחינה לא היתה רגילה כל כך בניהם בבימינו, לבלתי קנות בחמירת דברים לפי שחשבו כי אם הכל פה שבר אין בו ממש ויוכל השחד לחמור שחמירה בעלמה היתה בלי כונה גמורה, לבל אם בבר עשו עשיה שים בה ממש, יהיה מה שיהיה לבד שתהא מיוחדת לקיים דבריהם, בזה יעידו על עלמם שעשו מה שעשו בלבב שלם ובנפש חפלה, וביותר כי נעשה כל הקנינים בשער מושב הזקנים והעם והיתה שליפת הנעל לעדות לקיים כל דבר ממנר, וטעם תעודה כולל שניהם, יעוד ועדות, גם לשבר שטעם לקיים כל דבר, לעשות קיום לכל הדברים היולאים מן הפה, ויתורגם בלשון משנה (חוק יעדען געטפרעכענען ווערטע פּעסטיגקייט לו געבען); וא"כ לינו כלל כי אם מוסב על הגאולה ועל התמורה. ובאמת היה מן הראוי עתה לקנות בשטר גרידא להיות הכתיבה עלמה עשיה שים בה ממש, אמנס מנהג אבותינו בידינו, ולכן לנו קונין בשטר ובקנין סודר, כמו שאנו נוהגים לשנות ביום טוב שני של גליות, ואף כי בקילין אנחנו בקביעות דירחא: (ח) ויאמר הגואל לבועז, לאחר הודעת המנהג של שליפת נעל, שבר בעבור זה היה לריך להפסיק הענין, מוכר לכל ההמשך, לאמור מיד בשאמר הגואל לבועז קנה לך, דהיינו כמה שאמר גאל לך אתה את גאולתי, שלף בועז את נעלו לקנות, וזה לאות כי היה להוט לאחרי הטוב לעשותו, וכלה שיעשה על ידו גמילות חסד הזה. ויונתן תרגם, ואחר פרוקת לבועז לוציט ידך לקניך וקני

לך

וַיִּשְׁלַף נַעֲלוֹ: (ט) וַיֹּאמֶר בֹּעַז
לַזְּקֵנִים וְכָל־הָעָם עֵדִים אַתֶּם
הַיּוֹם כִּי קָנִיתִי אֶת־כָּל־אֲשֶׁר
לֶאֱלִימֶלֶךְ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לְכִלְיוֹן
וּמַחְלוֹן מִיַּד נָעֳמִי: (י) וְגַם אֶת־
רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֵשֶׁת מַחְלוֹן
קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהָקִים שֵׁם־
הַמֵּת עַל־נַחֲלָתוֹ וְלֹא־יִכָּרֵת שֵׁם־
הַמֵּת מֵעִם אֶחָיו וּמִשַּׁעַר מְקוֹמוֹ
עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם: (יא) וַיֹּאמְרוּ
כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים
עֵדִים יִתֵּן יְהוָה אֶת־הָאִשָּׁה הַבָּאָה
אֶל־בֵּיתֶךָ כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר
בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל

"קויפֿט עם אַן דיך" צאָנ
דיעזער זאָגלייך זיינען האַנד=
שוה אַב, (ט) אונר שפּראַך
צו דען עלטעסטען אונר צו אַל=
לעם פֿאָלקע: איהר זייד יעטצט
מיינע ציינגען, דאַס איך פֿאָן
דער האַנד דער נעמי אַללעם
אַן מיך נעקויפֿט האַבע, וואַס
דעם אלימלך כליון אונד מחלון
צוגעהערט האַטטע, (י) אונד
דאַס איך אויך דיא מואביטע=
רין רות, מחלון'ס געוועזענע
פֿרויא, מיר היערמיט צום וויי=
בע ערקויפֿט האַבע, אום דען
נאַמען דעם פֿערשטאָרבענען
אויף זיינעם ערבנוטע צו ער=
האַלטען, אויף דאַס ער ניכט
פֿערלעשע אונטער זיינען פֿער=
וואַנדטען, אונד אים מהאָרע
זיינעם געבירטסאָרטעם. איהר
זייד צייגען! (יא) דאַ שפּראַכען
אַללע לייטע, דיא צוגעגען וואַ=
רען, אויך דיא עלטעסטען:

ועשה

ווייר זינד צייגען! דער עווינעגנעבע, דאַס דיעזע פֿרויא, דיא יעטצט אין דיין הויז קעמטע, ווערדע וויא רחל אונד לאה, דיא ביידע דאָן הויז ישראל ערבויט האַבען,

דאַס

ר ש "י

(י) להקים שם המת על נחלתו. מתוך שאשתו יולדת ונחלה נמחלה ומכנסת ומוליכה ואומרים זאת היתה לאיש פלוני שמו נזכר עליה: (יא) כרחל וכלאה. לפי על פי שהיו משבט יהודה ומבני

לאה

באור

לך, ולפ"ז כמה שתרגם לעיל, שלף חיים נעלו ונתן לרעהו, וטלע גבר נרתק יד ימינים ותוציט ביה קנין לחבריה, יהי' ותוציט מוסב על יד ימינים, ויהי' ל"נ להעתו שליפת הנעל רק בעבור הוצאת היד שהיא עקר הקנין, כמה שקורין בל"ז (חיין האַנדטשלאַג), והי' רצוי לאמרו פשוט לפ שהוא נגד הקבלה: וישלוף נעלו, נחלקו רז"ל (ב"מ דף מ"ז) מי נתן למי, יש הגואל לנועז, או נועז להגואל, והסברה נוטה שנועז הוא נותן מאחר וישלוף, כי שמו הוא הסמוך יותר אל הפעל, וכמו שנאמרנו הכתוב, וכן פסק הלכה (רמב"ם הלכות מכירה פרק ה') כנגיו של קונה: (י) ומשער מקומו, יתכן שם היו נרשמים שמות תושבי העיר על נחלותיהם בעבור הגאולה והמזרם ניכול לדעת למי יצוב, דומה מעט למהנהגו עתה בבית העלה בלשכת הפוסתיקי (היי פאָסטאָק בלע"ז): (יא) יתן ה' את האשה כרחל וכלאה, שיהא ניתך על ידם, כאשר הן בנו, את בית ישראל, והקדים רחל לפי שהיא היתה תחלה נמשבת יעקב: ועשה חיל, לשון כ יולד שהוא מקור והכפל לעד וקרוב שם, שבהגרת לין טעמו שהוא יקרא, לשון יהי' קרוי שם, ולכן ענינו קריאת שם וכתרגום יונתן ותהי קרי שמך, ומעור הכתוב יתן ה' את האשה כרחל

ולאה

וַעֲשֵׂה־חַיִל בְּאֶפְרָתָה וּקְרָא־שֵׁם בְּבֵית לָחֶם׃ (יג) וִיהִי בֵיתְךָ כְּבֵית פֶּרֶץ אֲשֶׁר־יָלְדָה תָמָר לִיהוּדָה מִן־הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לְךָ מִן־הַנַּעֲרָה הַזֹּאת׃ (יג) וַיִּקַּח בֹּעַז אֶת־רוּת וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הֵרָיון וַתֵּלֶד בֵּן׃ (יד) וַתֹּאמַרְנָה הַנָּשִׁים אֶל־נָעֳמִי בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ

גאל

דאַם דיינע מאַמט צונעהמע אין אפרת, אונר דיין נאַמע זיך פֿערבריטע אין בית לחם. (יג) דיין הויז בליהע דורך דען זאַמען, וועלכֿען רער עוויגע דיר פֿאָן דיעזער יונגען פֿרויא שענקען ווירד, וויא דאַז הויז דעם פרץ, דען תמר רעם יהודה געבאָרען! (יג) בועז נאַהם אַל־זאָ רות, זיא וואַרד זיינע פֿרויא, ער וואָהנטע איהר בייא, רער עוויגע פֿערליעה איהר שוואַנגערשאַפֿט, אונר זיא געבאַר אייגען זאָהן. (יד) דאַ שפראַכֿען ד ש י י

זיין

לאָבט זייא דער עוויגע, דער דירם נונמעהר ניכֿט אַן אייגען אַננעהמער פֿעהלען לעסט!

לאה מודים הם על רחל שהיתה עיקרה של בית והקדימו רחל ללאה: וקרוץ [סם]. כלומר יגדל שמך: (יב) כבית פרץ. שילדת מהם:

ב א ו ר

וכלאה, וגם יתן לך על ידה עשית חיל וקריאת שם, והטעם יגדל כוחך ויגדל שמך ע"י רוב הבנים שתוליד לך, ויש מפרשים שנאסר הנסמך לנגזי, לנגזי חיל ולנגזי שם, כי נהות לשתף כרחל וכלאה, כן יהיו בניה כבניהן לנגזי חיל ולנגזי שם וקמר ועשה כמו ולת הנפש לשר עשו בחרן. ועוד יש לפרשו, שתמרו כאשר עשית עמה דבר גדול, כי לקחת לת האשה הזאת מפלת לדק, כן תזכה לעשות עוד דבר חיל ויפורסם שמך, והנוסר יאמר: וקרא שם, כפילת המאמרים הוא ליופי המליצה ועל דרך שירי: (יב) ויהי ביחך, כתרגומו ויהי מלאך ביתך, ושעור הכתוב ויהי ביתך מן הזרע וגו' כבית פרץ לשר ילדה תמר ליהודה: כביח פרץ, לכי כל לנגזי המקום: מן הנערה הזאת, כבר הערנו שגם זה נופל על כל לשה הנעידה לימים, לא לבד על בתולה לשר חיש לא ידעה, כי לס גם על הנעולה, וזה שלריך הכתוב לנקר נערה בתולה, לס הכונה על הפנוי' דוקא: (יג) ויתן ה' לה הריון, יש לומרים נכתב זלת בענור שהי' בועז זקן כימים, והי' זלת פלא בעיני הכותב שיוליד לעת זקנתו, לשר תמה לכרהם הלנן מלה שנה יולד, ולכך יהם ההריון לה', דסיינו שהוא הפליא לעשות שתשר ותלד בן, ולא נהירא, כי [לס] היתה הסנרת נוטה למניעת הלידה, לא לקח בועז לת רות, לשר כל כונתו רק להקים שם המת על נחלתו, ולין סומכין על הנס. למנס הטעם שהקים ה' מחשבת בועז שלא יכרת שם המת מעל נחלתו: (יד) אשר לא השביח לך גואל, שורש שבת הונח על בטול הדבר והפסקו, לשר היה מקדם ולינגו עוד, והפונו המגדת הדבר שהיה, עליו נלמר שלא ישבית, למנס על דבר הנח מחדש לא נוכל לחמור שלא שבת, ולפ"ז יש לעיין קלת על ההשתמשות בזה השורש כלן בענור לידת הבן, שיתכן לחמור עליו לשר נתן לך גואל. למנס לפי מה שלמרו חז"ל מיד לשר שנתעברה רות מת בועז הוא נכון מלוד, כי ע"י מות בועז שבת הגואל לגעמי שם לא השאיר בן זכר לחריו, וכל ימי ההריון הי' זה נספק שם יהי' הולד בן או בת, לכל לשר הלידה נודע שלא השבית ה' לה גואל לחרי שילדה נלשה זכר, וזה שלמר הכתוב, ותלד בן ותלמרנה [הנשים (הסובבות לת רות בלדתה) לל נעמי ברוך ה' לשר לא השבית לך גואל ע"י שלקח בועז ולינגו. ולפשר שגם זה טעם ויתן ה' לה הריון, על שנתעברה מיד, כי לולי זאת לא הוקם שם מחלון על נחלתו, לפי שמת בועז לחרי ימים מועטים: ויקרא

שמו

גֹּאֵל הַיּוֹם וַיִּקָּרֵא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל׃ (טו) וְהָיָה לָךְ לְמֵשִׁיב נָפֶשׁ וּלְכַלְכֵּל
אֶת־שֵׂיבָתֵךְ כִּי כַלָּתֵךְ אֲשֶׁר־
אֲהֵבַתֶךְ יְלָדַתּוּ אֲשֶׁר־הִיא טוֹבָה
לָךְ מִשִּׁבְעָה בָּנִים׃ (טז) וַתִּקַּח נָעֳמִי
אֶת־הַיֶּלֶד וַתְּשִׁתֵהוּ בְחֵיקָהּ
וַתְּהִי־לוֹ לְאֹמֶנֶת׃ (יז) וַתִּקְרֶאנָה
לוֹ הַשְּׁכֵנוֹת שֵׁם לֵאמֹר יֻלַּד־בֵּן
לנעמי

תרגום אשכנזי נד

זיין נאָמע וועלד בערי־הסט אין ישראל. (טו) ער ווירד נע־ווים דיין נעביינטעם נעמי־טה וויעדער ערקווייקקען, אונד דיר דיין נרויעם אַלטער ערטרעג־ליך מאַכען; דען איהן האַט דיינע שוויעגערטאָכטער נע־באָרען, דיא דיך צערטליך געליעבט, אונד דיר אויך בעס־סער ווער, אַלס זיעבען זאָה־נע. (טז) נעמי נאַהם דאָס קינד, לעגטע עס אין איהר שאָס, אונד וואַרד זיינע ערציעהערין, (יז) איהרע נאַכבאַרינען נאַ־בען דעם קינדע איינען נאָמען, דער זאָ פֿיעל זאַגען זאָללטע: דיעזער זאָהן וואַרד פֿיר נעמי נע־

באור

שמו בישראל, שעזו יגדל ויהיה לשם בין לחיו, ולא נוודלי יהיה לך למשיב נפש, לחדי שנולד מן כלתך החוסכת לותך במזוד, כי על הדוב ידמס טבע הבן לטבע הזריו: (טו) למשיב נפש, מליצה נאה כאלו עד עתה מסרה נפש מממת לער והוא יהיה לה: ולכלכל, מטעם ויכלכל יוסף, ויש לומרים כמו ומי מכלכל את יוס בזאו (הרלב"ע) שעזו מי יוכל לשלח לזאו, והוא היותר נכון, בעבור הפעול את שיבתך וכן הוא בתרגום לשכנזי: אֲהֵבַתֶךְ, התי"ו נסבול, מפני שהנגינה מלעיל ולא יבא נא נראה לעולם לאחרי תנועה גדולה שאין בה נגינת טעם, והראוי בלרי. והנה בלה המלה על משקל פָּעֵל, ובכן הה"א בלרי, והני"ת נקודה קמץ, וכן הוא בשבלול, וכך מלאתי בדוב הספרים המדויקים, לא כאשר נדפס בשקרלות גדולות בפת"ח הני"ת: יְלָדַתּוּ, ובנלעת הה"ל ונשלמת בדגש התי"ו, כמו יְשַׁמָּרֵנִי שהוא בשקוס יְשַׁמָּרֶנָּהוּ: טובה לך, פעל עבר, כי הנגינה מלעיל, והטעם בת' יוכן דהיא הוא טבתך ליך בעידן מרמלותיך מסגילין בנין, כי דבקה בך בשמה ובשמה וכלכלה לותך יותר מהלו היו בניך עושים: משבעה בנים, ידוע שמדרך לשון הקודש לקחת המספר שבעה לו עשרה תחת סבוס רב בלתי מיוחד, כי עד עקרה ילדה שבעה (שמואל ב' ב'), זה עשר פעמים (במדבר ל"ז) ורבים כן, וכן תרגם יונתן מסגילין בנין: (טז) וחקח נעמי וגו', יש לומרים שמזה הכתוב והסמוך עליו רחיה שבבר מת בועז: (יז) ותקראנה לו, מביאו לרבעה מיני קריאה בלשון, (א) קריאת לגזת, (ב) קריאת דברי', (ג) קריאה למזתה, (ד) קריאת שם. והנה הקריאה לגזת יש שתמצך לחריה מלת את, בהיות הקורא הפעול, והוא סמוך כל כך אל הקורא שיאמר אליו בעלמו לגזת (רופען) כמו ויקרא את עזו בנו, ויקרא עלי את שמואל; ויש שתבוא לאחריו למ"ד התבלית בשהקורא רחוק מהקורא והוא בולה לאחריו להביאו (רופען צו־שטען), כמו ויקרא למזה ולאהרן לילה, שטעמו שבוה את עבדיו להביאם לפניו, ורבים כמוהו. ובשתוב ויבלא ויקרא את כל מרטומי מלרים, יתכן לפרש טעם ויקרא על הבלים ותרגומו בשחינת פרעה (ער זיעט רופען) כמו שהוא בלתת בתרגום הרמב"ן, ובן ויבלא פרעה ויקרא את יוסף. וקריאת דברים הנקראים מהקורא אל הקורא אליו לא לגזת, כי אם לעורר את אזניו (צורופען) ימצוך לאחריו מלת אל, כמו ויקרא יעקב אל בניו, ויקרא ה' אל מזה, ויש שימצוך לאחריו מלת את לסימן הפעול בשחינת הדברים הנקראים, או בעל פה (מויסרופען) כמו שיש האלהים לאבר קרא את הדברים האלה, או מעל הספר (ליזען) כמו וקראת את כל הדברים האלה. וקריאה למזתה, ימצוך לאחריו מלת את לסימן הפעול בשחינת הקרואים (חיינלאַדען) כמו ויקרא את בל לאחיו, או למ"ד התבלית בשחינת הבלים שזכרנו בפן הב' מהורקה הראשונה (חיינלאַדען זאַסטען), כמו ויקרא לבל בני המלך, וקריאת שם ימצוך לאחריו מלת את לסימן הפעול או בשחינת הדבר הקרוא בשם, כמו

ויקרא

לְנַעֲמִי וְתִקְרֶאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד הוּא
אֲבִי־יִשַׁי אֲבִי דָוִד: (יח) וְאֵלֶּה
תּוֹלְדוֹת פֶּרֶץ פֶּרֶץ הוֹלִיד אֶת־
חֶצְרוֹן: (יט) וְחֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת־
רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת־עַמִּינָדָב:
(כ) וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת־נַחְשׁוֹן
וְנַחְשׁוֹן הוֹלִיד אֶת־שַׂלְמָה:
(כא) וְשַׂלְמוֹן הוֹלִיד אֶת־בֹּעַז וּבֹעַז
הוֹלִיד אֶת־עוֹבֵד: (כב) וְעוֹבֵד הוֹלִיד
אֶת־יִשָׁי וְיִשַׁי הוֹלִיד אֶת־דָּוִד:

ר ש "י

לנעמי ותקראנה שמו עובד הוא אבי ישי אבי דוד. (יח) פאלגענדעם איז ראו נע־
שלעכטסרעגיסטער דעם פרץ: פרץ צייגטע חצרון, (יט) חצרון
צייגטע רם, רם צייגטע עמינדב, (כ) עמינדב צייגטע נחשון,
נחשון צייגטע שלמה, (כא) שלמון צייגטע בועז, בועז
צייגטע עובד, (כב) עובד צייגטע ישי, אונד ישי צייגטע
דוד.

(יח) ואלה תולדות פרץ. לפי שייחס את דוד על שמה של רות המואביה חזר ויחסו על שם יהודה:

ב א ו ר

ויקרא לתהן חות יאיר, לו בנחינת השם עלמו שהוא קרוא להיות סימן לדבר מה, כמו ויקרא את שם
בנו, לשר מזה הטעם יבוא גם הדבר לשר לו נתן השם למנא ניסא הגדול שעליו, כמו ואביו קרא לו
בנימין, ויקרא לה נובח, למנא כל זה לא כונת הכותב להודיע השם הנתון עלמו מה הוא, לך לא
נזתו להודיע בלבד שנתן לו שם בלי לפרש לשתו, לזי תנוח תמיד מלת שם ניסא הפעול, והדבר
המבוזה ניסא הגדול שעליו, כמו ויקרא להן שמות (עי גמב מיהנען מחאן, לא שם מיוחד, דען מחאן)
כי לשר כך הוא שמפרש שהיו השמות כשמות לשר קרא להן לתניו (והרמב"ן תרגם שם כפי הענין).
רציתי להרחיב הדבור בזה הענין בעבור שמלחתי כי לגב רהיטנא שתמו לזה מבחרים לנגי שם את
דבריהם ונתנו על ידי זה מקום לטעות. ומעתה נחזור לענייננו לבאר את הכתוב לשר לפנינו,
לשר רגיל נבוכו בפירושו, כי מלת לאמור יולד השם הקדי ההבנה, ולשד מהמפרשים כתב
שקריאת השם היה יולד בן לנעמי דהיינו שכך היה שמו, ולשר עוד ותקראנה שמו עובד,
שנתנו לו שני שמות, ולין בכל זה טעם. ומלתי פירוש נכון בספר תורת חסד, וזהו ותקראנה
לו השכנות שם לאמור, כלומר שכונת השם הזה תהיה לאמור, יולד בן לנעמי, להשיב נפשה
ולכלכל את שיבתה, ותקראנה שמו בעבור זאת עובד, דהיינו עובד לנעמי ומטיב עמה, וכן
הדרך בלשון האבנז לאמור (עם דיענט מיר, מיזט מיר גוט, כיללוך): (יח) ואלה תולדות פרץ,
לפי שייחס דוד על שמה של רות המואביה חזר וייחסו על שם יהודה (רש"י), ובדברי הימים
(א' ג') תמה רש"י על החסרון שעל פיהו יהי' בועז ג' מאות שנה בהולידו את עובד, והרא"ש
תירץ פה בחסרון של לידת בועז, וכתב דרך סברת כי נחסרון את במדבר וכו' ואם למרנו שהיה
שלמון כשהר נכנסו לארץ בן שנה, הנה הם תרב גם שלמון בועז ועובד ויצי, והנה כל לשד
הוליד והוא בן ל"ח שנים וכו' עיין שם, ויוקשה מאוד לדבריו שכתב לעיל שחבנן זה בועז, ואם
כך לא ותשוב, בסופטים י"ל נאמר גבי יפתח בשנת ישראל בחשבון זה שלש מאות שנה וגומר
בחלו הולידו שלמון ובועז, ועובד נולד, ואיך יאמר שכל לשד מהם הוליד בן כ"ח שנה? ותשוב
עוד אם עד לידת עובד היה יותר מששים שנה, אם כן היה מן לידת עובד עד לידת דוד
פחות מע"ו שנה, ואיך הוא עובד ויצי בן כ"ח שנה? ושד מן תעריך לאמר כי שלמה קינו
שלמון וביניהם מנשים רבים שלא זכר להיותם פחותי מעלה, וכבר הזכרתי לו במנוח הספר,
שזה הלכתי בזה הענין: את שלמה, תרגום יונתן הרכיב פה דברים שלר לא ידעתי לפרש
כי לאמר על שלמה, הוא שלא מן בית לחם ונטופית, הלא שכח כי שלמה מבית לחם היה
בן כלב בן חור, כמו שנ' בד"ה ח' ב', הרגיש שני מקומות קרובים בשמותיהם ורחוקים בשפותיהם:

31. pros. 1925
K 6004

